TESIS DOCTORAL

El règim juridicolingüístic a l'Administració de Justícia

Anna M. Pla Boix

Direcció: Dr. Xavier Arbós Marín
Departament de Ciència Política i Dret Públic
Universitat Autònoma de Barcelona, 2004

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ ..... P. 1

PRIMERA PART

L'ORDENACIÓ CONSTITUCIONAL I ESTATUTÀRIA DE LA QÜESTIÓ LINGÜÍSTICA A ESPANYA.

CAPÍTOL PRIMER: LA REGULACIÓ CONSTITUCIONAL DE LA REALITAT PLURILINGÜE DE L'ESTAT

1. **INTRODUCCIÓ ..... P. 6**

2. **LES BASES DEL MODEL CONSTITUCIONAL: L'ARTICLE 3 DE LA CE ..... P. 13**

   2.1 La declaració d'oficialitat de la llengua castellana. El deure de conèixer-la i el dret a usar-la de l'article 3.1 de la CE.
   - **A) El castellà com a llengua oficial de l'Estat: contingut, naturalesa i abast.**
   - **B) El deure de coneixement i el dret d'ús de la llengua castellana.**

   2.2 La previsió constitucional d'un règim de cooficialitat lingüística: el reconeixement de l'oficialitat de les altres llengües espanyoles diferents de la llengua castellana.

   2.3 La protecció de les modalitats lingüístiques.

3. **UN APUNT A LES ALTRES REFERÈNCIES CONSTITUCIONALS EXPRESSES A LA QÜESTIÓ LINGÜÍSTICA ..... P. 59**

   3.1 La protecció del pluralisme lingüístic com a finalitat constitucional regulada al Preàmbul de la CE.

   3.2 La protecció constitucional del pluralisme lingüístic dels mitjans de comunicació social de l'article 20.3 de la CE.

   3.3 La competència en matèria d'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma de l'article 148.1.17 de la CE

   3.4 La previsió lingüística de la Disposició Final de la CE: la publicació plurilingüe del text constitucional.

CAPÍTOL SEGON: EL MODEL LINGÜÍSTIC DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA DE 1979.

1. **INTRODUCCIÓ ..... P. 75**

2. **ANTECEDENTS NORMATIUS .....…….....…. P. 77**

   2.1 Consideracions preliminars.
   2.2 L'ordenació de la qüestió lingüística a Catalunya de 1892 a 1931. De les Bases per a la Constitució Regional Catalana a la II República. Cap a la construcció del règim de l'oficialitat del català: projectes i acords.
      A) Les Bases de Manresa i la formulació de l'oficialitat de la llengua catalana.
      B) El tractament de l'oficialitat lingüística del català a principis del segle XX. Anàlisi dels projectes normatius i acords polítics.
      C) Les previsions lingüístiques al Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana de 1928.
   2.3 El precedent republicà de 1932. L'ordenació lingüística a l'Estatut d'autonomia català de la II República.
      A) La gestació del model lingüístic de l'Estatut de 1932. Les previsions lingüístiques del Projecte d'Estatut de Núria de 1931.
      B) L'ordenació lingüística a l'Estatut de 1932: contingut, naturalesa i abast.
      C) El règim de la llengua a l'Estatut Interior de Catalunya de 1933.

3. **UNA LECTURA POLÍTICA: LA TRAMITACIÓ PARLAMENTÀRIA DE L'ARTICLE 3 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA CATALÀ ..... P. 122**

   3.1 Consideracions preliminars.
   3.2 L'article 3 de l'avantprojecte d'Estatut: cap a una definició del model lingüístic estatutari.
   3.3 El camí cap al consens. Els debats parlamentaris sobre el model lingüístic del projecte d'Estatut.
      A) El català: llengua pròpia de Catalunya. Els debats estatuents entorn al seu reconeixement, contingut, naturalesa i abast.
      B) El debat parlamentari sobre l'estatut de l'oficialitat del català i del castellà.

4. **EL MODEL LINGÜÍSTIC DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA ..... P. 149**
   4.1 Precisions competencials. El règim de distribució competencial en matèria lingüística: contingut, naturalesa i abast de la competència autonòmica ..... P. 149

A) El debat entorn al fonament normatiu de la norma atributiva de competència autonòmica en matèria lingüística
B) El debat relatiu al contingut, tipologia i abast funcional de la competència autonòmica en matèria lingüística

4.2 Les bases del model lingüístic estatutari català ..... P. 169
A) El català com a llengua pròpia de Catalunya.
B) La doble oficialitat lingüística a Catalunya. La Generalitat com a institució garant dels dos idiomes oficials.
C) El marc jurídic de l'aranès.

SEGONA PART

EL MARC JURIDICOLINGÜÍSTIC DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

CAPÍTOL TERCER: L'ÚS DE LES LLENGÜES OFICIALS A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA.

1. INTRODUCCIÓ ..... P. 205

2. LA POSICIÓ DEL PODER JUDICIAL A L'ESTAT AUTONÒMIC ..... P. 214

2.1 El marc constitucional
2.2 Les competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia.
2.2.1 Les competències regulades a la LOPJ
a) Competències de gestió de mitjans materials i personals al servei de l'Administració de Justícia.
b) Facultats normatives autonòmiques en l'àmbit judicial.
c) Altres competències autonòmiques previstes a la LOPJ.
2.2.2 Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria d'Administració de Justícia regulades a l'Estatut d'Autonomia.

3. EL RÈGIM JURÍDIC DE L'ÚS DE LES LLENGÜES OFICIALS A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA ..... P. 272
3.1 L'ordenació dels usos lingüístics dels Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris de Jutjats i Tribunals, a les actuacions judicials.
3.2 El dret de les parts, els testimonis i perits d'elegir la llengua oficial que desitgen emprar a les actuacions judicials.
A) El dret d'opció lingüística a la LOPJ i a la LEC
B) El dret d'opció lingüística a l'Administració de Justícia a Catalunya: la LPL.
3.3 El règim jurídic de la traducció i la interpretació en el procés judicial.

A) Les traduccions.
B) El règim de l'intèrpret en el procés judicial.
C) La traducció i la interpretació oficial.

3.4 L'ordenació dels usos lingüístics a l'àmbit judicial a la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries.

4. UN APUNT A L'ORDENACIÓ DE L'ÚS DE LES LLENGÜES A LA JURISDICCIÓ MILITAR, ALS TRIBUNALS ECLESIÀSTICS I ALS TRIBUNALS ARBITRALS ..... P. 370
4.1 El règim juridicolingüístic de les actuacions judicials davant la jurisdicció militar.
4.2 El règim juridicolingüístic de les actuacions substanciades davant els Tribunals eclesiàstics i els Tribunals arbitrals a Catalunya.

CAPÍTOL QUART: EL RÈGIM DE LA CAPACITACIÓ LINGÜÍSTICA DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA.

1. ANTECEDENTS ..... P. 380

2. L'ORDENACIÓ ESTATUTÀRIA DE LA VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA OFICIAL PRÒPIA DIFERENT DE LA CASTELLANA PER PART DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA ... P. 386

3. LA VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA EN LA PROVISIÓ DE LES PLACES A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA ..... P. 394

4. EL RÈGIM DE LA MERITACIÓ LINGÜÍSTICA DELS JUTGES I MAGISTRATS..... P. 403
4.1 Estudi del marc legal: les previsions de la LOPJ
4.2 L'ordenació reglamentària concernent a la valoració de la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial
A) L'Acord del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991: el fracàs d'una primera proposta de desplegament reglamentari.
B) L'Acord del Consell General del Poder Judicial de 25 de febrer de 1998.
4.3 L'acreditació del coneixement de la llengua catalana a Catalunya a efectes de la valoració de la meritació lingüística de Jutges i Magistrats.
4.4 De la meritació al requisit de capacitació: les propostes polítiques de canvi normatiu a Catalunya.

5. EL TRACTAMENT JURÍDIC DE L'APTITUD LINGÜÍSTICA DEL MINISTERI FISCAL: LA NO-VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA OFICIAL PRÒPIA DIFERENT DE LA CASTELLANA ..... P. 445

6. L'ORDENACIÓ DE L'APTITUD LINGÜÍSTICA DELS SECRETARIS JUDICIALS, DEL COS DE FUNCIONARIS AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA I ALTRE PERSONAL ..... P. 452
6.1 Introducció.
6.2 L' ordenació de l'aptitud lingüística dels Secretaris Judicials.
6.3 L'ordenació de l'aptitud lingüística dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal.

7. EL RÈGIM D'APTITUD LINGÜÍSTICA DEL PERSONAL JUDICIAL DEPENENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA ..... P. 477
7.1 Presentació.
7.2 El requisit de capacitació lingüística en la provisió interina de places dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya.

CAPÍTOL CINQUÈ. UN MODEL DE DRET COMPARAT: EL RÈGIM JURIDICOLINGÜÍSTIC BELGA EN L'ÀMBIT JUDICIAL.

1. INTRODUCCIÓ ..... P. 490

2. ELS ANTECEDENTS NORMATIUS. LA REGULACIÓ JURÍDICOLINGÜÍSTICA BELGA EN L'ÀMBIT JUDICIAL DE 1830 A 1935 ..... P. 494

3. CONSIDERACIONS PRELIMINARS..... P. 508
3.1 L'àmbit d'aplicació de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial. Estudi del règim juridicolingüístic del Tribunal d'Arbitratge i el Consell d'Estat.
3.2 El marc constitucional. Precisions competencials.
3.3 La gènesi de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial.

4. EL RÈGIM LINGÜÍSTIC DELS PROCESSOS JUDICIALS A BÈLGICA... P. 533

4.1 Disposicions generals. El principi de l'unilingüisme regional: llengua regional, llengua judicial. El bilingüisme a la regió de Brusel·les-capital.
4.2 El règim aplicable a les jurisdiccions civils i mercantils en primera instància.
4.3 El règim aplicable a la jurisdicció penal.
4.4 El règim aplicable a les jurisdiccions d'apel·lació i al Tribunal de Cassació.

5. LA CAPACITACIÓ IDIOMÀTICA DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTICIA ..... P. 551

5.1 Consideracions preliminars. Antecedents normatius.
5.2 Els principis informadors del règim de la capacitació lingüística del personal judicial.
5.3 El marc normatiu dels exàmens de capacitació lingüística del personal judicial

CONCLUSIONS ..... P. 576

BIBLIOGRAFIA ..... P. 603

JURISPRUDÈNCIA ..... P. 622

INTRODUCCIÓ

L'Administració de Justícia és un dels àmbits públics menys permeables a l'ús de les llengües oficials i pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana. La normalització lingüística d'aquests idiomes, en l'àmbit judicial, continua essent un procés inacabat.

Aquesta situació era ja identificada el 1997 pel mateix Consell General del Poder Judicial. En forma de Llibre Blanc, advertia que l'Administració de Justícia era un reducte que no s'havia acabat d'adaptar al règim de la doble oficialitat lingüística garantida pel bloc de la constitucionalitat. Entre les mesures correctores proposades per resoldre el problema, va incloure's la de modificar el marc legal per poder fer efectius, amb les degudes garanties, els drets lingüístics dels ciutadans en la seva relació amb els Jutjats i Tribunals. D'aquesta manera, el Consell General del Poder Judicial s'adheria a les tesis que postulaven la reforma del marc normatiu com una condició necessària per poder adaptar l'Administració de Justícia al règim de la doble oficialitat idiomàtica.

Des d'aquell Llibre Blanc, s'han difós estudis sobre usos lingüístics a l'àmbit judicial que mostren com encara queda camí per recórrer per poder parlar d'una plena normalització d'aquests idiomes oficials diferents del castellà. El problema continua centrant debats i diverses propostes de reforma del marc legal vigent, i aquesta tesi pretén donar una perspectiva que estructuri el conjunt de dades normatives que hi tenen incidència.

La hipòtesi fonamental d'aquesta tesi doctoral és que el marc jurídic presenta contradiccions i incoherències que dificulten la plena normalització lingüística de l'Administració de Justícia en els territoris autonòmics on hi ha dues llengües amb estatut d'oficialitat. La recerca, de caràcter jurídic, vol seguir el mètode habitual en aquesta mena d'indagacions. Així, es desenvolupa una anàlisi normativa, jurisprudencial i doctrinal de la matèria, complementada amb un estudi referit a Bèlgica. La comparació és una eina clàssica dels estudis jurídics, perquè permet situar un ordenament concret en perspectiva. En aquest sentit, l'estudi de l'experiència belga permet mostrar una alternativa de la regulació de la diversitat lingüística.

Com és lògic, en la recerca també es descriuen els efectes dels textos normatius: són els que donen la mesura de la seva eficàcia i, alhora, la base de les reformes que puguin desplegar-se.

Des de la perspectiva d'anàlisi de les polítiques públiques, es proposa un estudi de les mesures correctores formulades i implementades per les diferents Administracions per afrontar el problema. L'anàlisi de l'escenari polític en el que s'han discutit les disposicions normatives estudiades i l'estudi de la seva tramitació parlamentària són recursos que han permès posar en context certes decisions del legislador, alhora que han permès oferir instruments d'hermenèutica útils per resoldre debats interpretatius oberts. S'ha buscat el màxim rigor, i això ha portat a incloure nombroses referències legislatives, jurisprudencials i doctrinals, col·locades fora del text principal de la tesi. D'aquí la profusió de les notes complementàries a peu de pàgina, que posen de manifest les fonts de la recerca i el suport argumental de les tesis que es defensen.

El treball s'organitza en cinc capítols, seguits de les conclusions. El primer apartat proposa un estudi de l'ordenació constitucional de la diversitat lingüística a Espanya. Defineix les bases del model lingüístic esbossat per la norma suprema. La doctrina jurisprudencial del Tribunal Constitucional hi és estudiada a fons, i s'esbossa el discurs dels principals debats doctrinals. L'anàlisi de la tramitació parlamentària de les previsions constitucionals, en tant que recurs hermenèutic, és útil per apuntar propostes de resolució de certs debats interpretatius oberts que es plantegen en seu acadèmica. Entre aquests debats destaca el concernent a la definició del contingut i abast del deure constitucional de conèixer la llengua castellana; el debat entorn al fonament de l'estatut d'oficialitat de les llengües espanyoles diferents de la castellana; o, per tots, el debat concernent a la delimitació de la categoria conceptual "modalitat lingüística" de l'article 3.3 de la Constitució.

El segon capítol de la tesi estudia el model lingüístic de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979. Es parteix d'una referència als antecedents normatius que han contribuït a construir el règim de l'oficialitat de la llengua catalana. L'estudi de les previsions lingüístiques de l'Estatut català de 1932 permet contextualitzar certes decisions del model juridicolingüístic actual. L'ordenació lingüística de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de la II República fou el resultat d'un llarg procés de reivindicació d'un estatut jurídic de protecció de la llengua catalana. Aquest procés, consolidat amb el moviment del catalanisme polític, s'acabaria projectant en diverses iniciatives, projectes i acords que s'estudien al llarg d'aquest segon capítol de la tesi. Teòrics del moviment del catalanisme polític ja denunciaren, al segle XIX, reivindicacions que encara planegen al debat polític actual, tals com la concernent al règim de l'aptitud lingüística del personal que administra justícia a Catalunya.

Partint d'aquesta referència històrica, la tesi proposa una lectura de les previsions de l'article 3 de l'Estatut, que es consoliden com les bases del model juridicolingüístic català. L'anàlisi de la controvertida tramitació parlamentària d'aquest precepte permet oferir recursos d'interpretació autèntica de la norma en aquelles qüestions que encara actualment susciten debats doctrinals. D'entre aquestes qüestions destaca la concernent al règim de distribució de competències en matèria lingüística; la delimitació del contingut i abast de la nota de propietat de la llengua catalana; el paper que ha d'assumir la Generalitat com a institució garant dels dos idiomes oficials o la previsió de l'estatut d'oficialitat de la llengua aranesa, que no té fonament estatutari sinó legal. Pel que fa a aquesta darrera qüestió, la tesi apunta que fora aconsellable una reforma de l'EAC que consignés l'oficialitat de l'aranès a la Vall d'Aran, corregint així un eventual vici d'inconstitucionalitat.

Definit el bloc de la constitucionalitat en matèria lingüística, el capítol tercer de la tesi estudia el règim jurídic que ordena els usos idiomàtics a l'Administració de Justícia a Espanya i, en particular, a Catalunya.

L'ordenació dels usos lingüístics a l'Administració de Justícia és una matèria subjecte a concurrència competencial. La recerca constata que el marc normatiu esbossat per la legislació estatal i per la legislació autonòmica catalana no responen a uns mateixos plantejaments ni orientacions. Les previsions de la L.O. 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial i de la Llei 1/2000 de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil dissenyen un marc de tendència restrictiva pel que fa a l'estatut de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana a l'Administració de Justícia. Altrament, la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística catalana es caracteritza per una evident voluntat de normalitzar i estendre l'ús del català en aquest àmbit.

La tesi conté un estudi de la política lingüística formulada i implementada per la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu de resoldre el problema endèmic de la deficient normalització del català a l'Administració de Justícia a Catalunya. En el marc d'anàlisi d'aquesta política pública, s'estudien les diferents iniciatives del Parlament de Catalunya tramitades amb l'objectiu de modificar el marc legal vigent, percebut per una majoria de l'arc parlamentari com un obstacle pel procés de la normalització del català en aquest àmbit. En el marc de les funcions d'impuls de l'acció política i de govern, el Parlament ha instat al Consell Executiu a adoptar aquelles mesures i destinar aquells recursos necessaris per corregir aquesta mancança, identificada com un veritable problema. D'entre totes les mesures adoptades pel Consell Executiu en destaquen dues que s'han consolidat com els fonaments estructurals de la política lingüística governamental autonòmica. La primera d'aquestes mesures és el recurs al règim dels acords i convenis de col·laboració que la Generalitat ha subscrit amb institucions i corporacions implicades en el procés de normalització del català a l'Administració de

Justícia. La segona de les iniciatives que s'estudien a la tesi són els Plans de normalització lingüística projectats a l'àmbit judicial.

La traducció i la interpretació en el procés judicial són mecanismes garants del dret a la tutela judicial efectiva i la prohibició d'indefensió per raons lingüístiques. La tesi proposa un estudi del règim jurídic que ordena aquesta matèria, la jurisprudència que l'interpreta i els debats doctrinals que es plantegen.

El quart capítol de la recerca evidencia l'existència d'una relativa contradicció entre els drets de què gaudeixen els ciutadans davant l'Administració de Justícia i els deures lingüístics exigits al personal que la serveix.

L'ordenament jurídic contempla el dret dels ciutadans d'emprar la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma diferent de la castellana quan s'adrecen als Jutjats i Tribunals radicats al territori autonòmic on la llengua és oficial. No contempla, però, una correlativa càrrega dels Jutges, Magistrats, Fiscals o Secretaris Judicials de conèixer aquesta llengua oficial i pròpia del territori on acompleixen les funcions.

El règim que ordena la valoració del coneixement lingüístic per part del personal al servei de l'Administració de Justícia es caracteritza, entre d'altres notes, per la seva complexitat, falta de coherència i desordre. En certs casos regeix la simple manca de valoració del coneixement de l'idioma oficial i propi diferent del castellà, emprat per molts justiciables. En d'altres, aquest coneixement es valora com un mèrit en la provisió de la plaça, no exempt d'intenses controvèrsies pel que fa a la determinació dels barems de puntuació concedits. En moltes ocasions aquests barems de puntuació han anat evolucionant en funció de les pautes que ha fixat la jurisprudència vacil·lant del Tribunal Suprem quan ha resolt el constant degoteig d'impugnacions. Finalment, en certs supòsits, residuals, regeix el criteri del requisit de capacitació lingüística, un requisit primerament bandejat i, més tard, assumit per la jurisprudència del màxim intèrpret constitucional.

No és fins molt tardanament, principalment a finals de la dècada dels anys vuitanta i principis dels noranta, quan comença a garantir-se un cert règim de meritació del coneixement lingüístic de certes categories funcionarials adscrites a l'Administració de Justícia. Aquesta matèria ha estat objecte d'intenses controvèrsies, pressions corporatives i impugnacions judicials, que s'han acabat traduint en successives modificacions del marc normatiu vigent, a vegades directament condicionades per l'evolució de la doctrina jurisprudencial del Tribunal Suprem. Es tracta d'una qüestió que continua centrant debats polítics i propostes de modificació del marc normatiu vigent. La tesi estudia aquest règim jurídic, desordenat i poc coherent, que ordena

l’aptitud lingüística d’aquest personal, la jurisprudència que l’interpreta i els debats doctrinals i polítics que suscita.

Per acabar, el darrer capítol de la tesi proposa l’anàlisi d’un model de dret comparat: el règim juridicolingüístic belga en l’àmbit judicial. El marc normatiu que ordena els usos lingüístics a l’Administració de Justícia belga es consolida com un referent de dret comparat interessant per dos motius. Primerament, perquè ha previst diverses fórmules d’ordenació de la realitat plurilingüe d’aquest Estat compost particularment garants dels drets lingüístics dels justiciables. Entre aquestes fórmules s’inclouen mecanismes tals com la garantia de la composició paritària lingüística de certs òrgans jurisdiccionals; el règim de traduccions i de reenviaments de causes judicials per raons lingüístiques; o, per tots, el règim de capacitació lingüística del personal que serveix l’Administració de Justícia. Segonament, certes fórmules d’ordenació lingüística previstes a l’ordenament jurídic belga permeten oferir veritables propostes de resolució de certs problemes que emergeixen actualment a l’Estat espanyol i que es tradueixen en una obstaculització, en aquest àmbit, del procés de normalització lingüística de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana.

PRIMERA PART

L'ordenació Constitucional i Estatutària de la qüestió lingüística a Espanya.

CAPÍTOL PRIMER: LA REGULACIÓ CONSTITUCIONAL DEL PLURILINGÜISME

1. INTRODUCCIÓ. 2. LES BASES DEL MODEL CONSTITUCIONAL: L'ARTICLE 3 DE LA CE. 2.1 La declaració d'oficialitat de la llengua castellana. El deure de conèixer-la i el dret a usar-la de l'article 3.1 de la CE. A) El castellà com a llengua oficial de l'Estat: contingut, naturalesa i abast. B) El deure de coneixement i el dret d'ús de la llengua castellana. 2.2 La previsió constitucional d'un règim cooficialitat lingüística: l'oficialitat de les altres llengües espanyoles diferents de la llengua castellana. 2.3 La protecció de les modalitats lingüístiques de l'article 3.3 de la CE. 3. UN APUNT A LES ALTRES REFERèNCIES CONSTITUCIONALS EXPRESSES A LA QÜESTIÓ LINGÜíSTICA. 3.1 La protecció del pluralisme lingüístic com a finalitat constitucional regulada al Preàmbul de la Constitució 3.2 La protecció constitucional del pluralisme lingüístic dels mitjans de comunicació social 3.3 La competència en matèria d'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma de l'article 148.1.17 de la CE 3.4 La previsió lingüística de la Disposició Final: la publicació plurilingüe del text constitucional.

1. INTRODUCCIÓ.

Espanya és un país plurilingüe on es parlen, a més del castellà, declarada única llengua oficial a nivell estatal, d'altres idiomes tutelats per règims jurídics heterogenis. De fet, doctrinalment s'ha apuntat que el multilingüisme a Espanya és un dels més complexos dins la Unió Europea, per la profusió de llengües i la diversitat de les regulacions[1].

La Constitució espanyola de 1978[2] conté diverses previsions que ordenen aquest plurilingüisme. S'estenen des del Preàmbul fins a la Disposició Final.

La norma suprema regula expressament la qüestió lingüística al paràgraf quart del Preàmbul, a l'article 3 (ordena les bases del model lingüístic definit per la CE), 20.3

[1] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003, p. 85.

[2] En endavant CE.

(plurilingüisme projectat als mitjans de comunicació social), 148.1.17 (competència autonòmica en matèria d'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma) i a la Disposició Final (publicació plurilingüe del text constitucional). Als anteriors preceptes, s'hi han d'afegir d'altres disposicions constitucionals que, sense contenir una referència expressa a la qüestió lingüística, la tutelen implícitament. Aquest és el cas, a tall d'exemple, dels articles 9[3] i 14 de la CE[4].

L'estudi de l'ordenació constitucional de la matèria lingüística requereix tenir presents tres consideracions preliminars: en primer lloc, cal subratllar que la CE concedeix una posició preeminent, reforçada, a l'ordenació del plurilingüisme; segonament, cal valorar el caràcter relativament incomplet de les previsions constitucionals en aquesta matèria; finalment, convé tenir present la forta càrrega política inherent a la qüestió lingüística a l'Estat espanyol, amb les implicacions jurídiques materials i formals que comporta.

La CE ha concedit un caràcter preeminent o reforçat a l'ordenació de la qüestió lingüística, sense precedents a la història constitucional espanyola. El reconeixement constitucional del pluralisme lingüístic parteix, com a pressupòsit, de la consideració de la qüestió lingüística com un element estructural de la convivència de les diferents entitats territorials que integren l'Estat[5]. El propi Tribunal Constitucional[6] recordaria que l'ordenació constitucional de la matèria lingüística ha de valorar-se com una

[3] L'article 9 de la CE genèricament conté dues prescripcions d'incidència en la regulació dels drets lingüístics: en primer lloc, el deure dels Poders Públics de promoure les condicions i remoure els obstacles a fi de fer reals i efectives la llibertat i la igualtat de les persones i grups i fi de fomentar la participació real de tots els ciutadans en la vida econòmica, política, cultural i social; en segon lloc, la incidència de la cooficialitat lingüística en la millora dels principis de seguretat jurídica i publicitat de les normes garantits a l'article 9.3 de la norma suprema.

[4] L'article 14 de la CE consagra el principi d'igualtat i tutela implícitament la prohibició de discriminació per raó de llengua. En aquest sentit, si bé l'article 14 de la norma suprema no conté una referència expressa a la llengua com a circumstància susceptible de produïr discriminació, aquesta s'ha d'entendre tutelada en virtut del que disposa la clàusula general continguda a l'article 14 *in fine* quan s'afirma que els espanyols son iguals davant la llei, sense que pugui prevaldre cap tipus de discriminació per raó de... "*qualsevol altra condició o circumstància personal o social*", interpretació que ve confirmada per la pròpia normativa internacional ratificada per Espanya, que en virtut de l'article 10.2 de la CE constitueix un criteri a tenir en compte en la interpretació de les normes relatives als drets fonamentals i llibertats previstes al text constitucional. Aquest és el cas, a títol d'exemple, de l'article 2 de la Declaració Universal dels Drets Humans de 10 de desembre de 1948; de l'article 2.1 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 19 de desembre de 1996 (segons Instrument de ratificació de 13 d'abril de 1977, B.O.E. nº 103 de 30 d'abril de 1977) o de l'article 14 del Conveni de Roma de 4 de novembre de 1950 per la Protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals (segons Instrument de ratificació de 26 de setembre de 1979, B.O.E. nº 43 de 10 d'octubre de 1979). Aquestes disposicions garanteixen expressament la prohibició de discriminació per raó idiomàtica.

[5] APARICIO PÉREZ, Miguel Angel; "*Lengua y Modelo de Estado (Conferencia impartida en los cursos de verano de El Escorial –Universidad Complutense- el día 14 de julio de 1995)*", *Revista de Derecho Político* nº 43, 1998, p. 35.

[6] En endavant TC.

resposta de la norma suprema a la necessitat de reconèixer un element d'incidència en l'estructuració autonòmica de l'Estat, que revesteix especial importància simbòlica i afectiva[7].

Aquesta posició reforçada de l'ordenació lingüística al text constitucional es posa de manifest en la ubicació de les disposicions que la regulen.

Ja en el seu Preàmbul, la CE proclama la voluntat expressa de la Nació espanyola de *"protegir a tots els espanyols i pobles d'Espanya en l'exercici dels drets humans, les seves cultures i tradicions, llengües i institucions"*. Aquesta solemne declaració, malgrat no tenir caràcter normatiu vinculant, atorga a la qüestió lingüística un reconeixement sense precedents. Il·lustra l'interés del constituent de vetllar per protegir les diferents llengües parlades en el territori estatal.

L'article 3 és el precepte constitucional bàsic que ordena les bases del model lingüístic pel que opta la norma suprema. La ubicació d'aquest precepte en el Títol Preliminar, a continuació de l'article 2 dedicat al reconeixement de l'autonomia de les nacionalitats i regions que integren l'Estat compost, prova de forma indubitada l'entitat reforçada que adquireix la qüestió lingüística en seu constitucional. Aquest Títol Preliminar es caracteritza, entre d'altres notes, per la seva importància capital en la mesura que conté la fórmula política per la que opta la CE i que es troba desenvolupada en els restants Títols de la norma suprema, prefigura les decisions polítco-jurídiques dels restants títols constitucionals. La inclusió de l'article 3 dins el Títol Preliminar sotmet aquest precepte al procediment de revisió o reforma constitucional agravat previst a l'article 168 de la CE, amb les garanties d'estabilitat i tutela que aquest procediment comporta.

La qüestió lingüística tradicionalment s'ha vinculat a qüestions d'identitat nacional, simbologia o cultura[8]. La llengua és un vehicle de consciència col·lectiva, constitueix un

[7] Per totes, vid. STC 205/1990 de 13 de desembre, F.J. 7è, on s'afirma que "*... la ordenación del pluralismo lingüístico presenta notable complejidad, no sólo por las dificultades para precisar el alcance de los mandatos constitucionales y legales que versan sobre la cuestión (...) sino también por incidir sobre materias de considerable importancia, simbólica y afectiva, en la estructuración autonómica del Estado"*.

[8] Vid. VERGÉS CADANET, R.; *"La cooficialitat lingüística des del punt de vista competencial*", a D.D.A.A.; "Autonomia i Justícia a Catalunya", IV Seminari organitzat pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, 1997, p. 53. Ja en els debats constituents entorn al model d'organització territorial de l'Estat, la qüestió lingüística va emergir vinculada a qüestions d'identitat nacional, patrimoni cultural o simbologia. Així, per totes, vid. "Constitución española. Trabajos parlamentarios", Volum I, p. 710-712: "*El tratamiento que reciba el tema autonómico dentro de la Constitución es algo que debe preocupar hondamente (...) Todos sabemos que el sentimiento regionalista o autonómico es desigual en unos y otros territorios. Pero la autonomía es algo mas que un sentimiento; sobrepasa el campo de lo sensible para convertirse políticamente en una radical exigencia que todas las regiones tienen derecho a recabar en esta nueva redistribución de poderes públicos y de recursos económicos que se va a hacer o intentar hacer desde la Constitución. Lo sensible (la búsqueda de la propia identidad) no debe nublarnos lo racional: repartimiento justo de aquellos poderes y recursos (...) Habla el anteproyecto, y a mi juicio*

tret identitari d'una comunitat[9]. És just en aquest context en el que ha de valorar-se l'opció del constituent de concedir a l'ordenació del plurilingüisme una posició preeminent, posició que ratificarà el TC a la seva jurisprudència.

La segona de les premisses que convé tenir present a títol introductori, és la que fa referència a la vocació de relativa incompletesa de les previsions constitucionals en matèria lingüística[10]. El TC ha recordat el caràcter complexe de l'ordenació del pluralisme lingüístic, complexitat en part incentivada per la relativa incompletesa de la norma suprema, que exigeix que l'intèrpret constitucional hagi d'acomplir funcions de delimitació de l'abast dels mandats constitucionals i legals que versen sobre la qüestió[11].

La CE es limita a fixar les bases o directrius genèriques que han de vertebrar el model lingüístic estatal, deixant la concreció definitiva del model al que disposin els Estatuts d'Autonomia de les respectives Comunitats Autònomes i el legislador ordinari. Així, per exemple, l'article 3 de la CE enuncia el concepte de "*llengua oficial*" però no el defineix, constituint una mancança que es dóna en la major part de les regulacions constitucionals del fet lingüístic[12]. La majoria dels textos constitucionals es limiten a enunciar l'oficialitat lingüística sense definir l'abast d'aquesta declaració, sense

---

con recto criterio, de respetar y proteger el patrimonio cultural de nuestras regiones, partiendo de la tutela que merecen las distintas modalidades lingüísticas. En éste como en tantos temas, más que la letra de la Constitución que aprobemos debe preocuparnos el espíritu con el que la vayamos a aplicar. La tutela de los intereses culturales de cada región debe ser efectiva, sin disminuir la que merece el común patrimonio cultural de toda la nación ni ser de tal grado que se obligue a acceder a ella a quienes aspiren a otro género de conocimientos. El respeto de las tradiciones de cada región y de sus peculiaridades culturales, partiendo inexorablemente de las lingüísticas, como indica el anteproyecto debe ser tan intenso como exige la intención, que debe ser también común, de conservarlo íntegro y de transmitirlo así a las futuras generaciones; todo ello sin representar el deterioro o abandono del idioma común ni de su inigualable acervo cultural (...) La búsqueda de la propia identidad, la 'autoidentificación', debemos procurarla sin autodestrucción de otros valores propios, ni utópicas pretensiones de autosuficiencia (...)".

[9] Vid., per tots, TOMAS Y VALIENTE, F.; "*Uniformidad y diversidad en las Comunidades Autónomas, en la legislación estatal y en la doctrina del Tribunal Constitucional"*, a "Uniformidad o diversidad de las Comunidades Autónomas", Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 1995, p. 34. En aquest article, l'autor va advertir que "*La lengua identifica, es vehículo de conciencia colectiva y en cuanto tal constituye un factor político de primera importancia. Lengua propia, patrimonio cultural (recordemos el artículo 3.3 de la Constitución) e identidad política colectiva son así tres elementos que se encadenan y constituyen una secuencia inescindible. Hay Comunidades en que tal realidad se da y otras en las que no, y donde se da, se presenta con diferentes grados de intensidad"*.

[10] Vid., MILIAN MASSANA, Antoni; "*Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia"*, *Revista de Llengua i Dret* nº 1, Volum I, juny de 1983, p. 79 i ss. Vid., també, SOLOZABAL ECHAVARRÍA, Juan José; "*El régimen constitucional del bilingüismo. La cooficialidad lingüística como garantia institucional"*, *Revista Española de Derecho Constitucional* nº 55, gener-abril 1999, p. 11 i ss. També, VERNET LLOBET, Jaume (coord..); "Dret linguístic", cit. nota supra p. 89

[11] Per totes, STC 205/1990 de 13 de desembre, F.J. 7è.

[12] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; "*Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia"*, *Revista de Llengua i Dret* nº 14, juliol de 1990, p. 5 i ss

identificar el concret catàleg de drets o llibertats lingüístics inherents a aquest estatut. Aquesta mancança ha de ser subsanada recorrent al legislador ordinari, als òrgans jurisdiccionals i, particularment, a la justícia constitucional, competents en la delimitació del contingut, naturalesa, efectes i garanties de les concretes llibertats lingüístiques dels ciutadans.

L'article 3 de la CE contempla tres previsions que es consoliden com els eixos vertebradors del model lingüístic esbossat per la norma suprema. Primerament disposa que el castellà és la llengua oficial de l'Estat i afegeix que tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la. En segon lloc, conté una *reserva d'Estatut*[13], quan contempla que les altres llengües espanyoles també seran oficials en les respectives Comunitats Autònomes *"d'acord amb els seus Estatuts"*. Finalment, preveu que la riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que ha de ser objecte de respecte i protecció[14].

Per mandat constitucional, els Estatuts d'Autonomia es configuren com les normes constitucionalment competents per la configuració definitiva del model lingüístic de cada Comunitat Autònoma. Es consoliden com una part del bloc de constitucionalitat particularment clau en l'ordenació i disseny del model idiomàtic esbossat per la norma suprema.

De conformitat amb el que disposa l'article 3.2 de la CE, declaren l'oficialitat de les *"altres llengües espanyoles"* diferents de la castellana els següents preceptes estatutaris: l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya[15], l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears[16], l'article 7 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana[17],

[13] Estudi desenvolupat en el decurs d'epígraf posterior.

[14] Article 3 de la CE: "*1. El castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat. Tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la. 2.Les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts. 3.La riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció"*.

[15] Vid. L.O. 4/1979 de 18 de desembre, per la que s'aprova l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (B.O.E. nº 306 de 22 de desembre).

[16] Vid. L.O. 2/1983 de 25 de febrer, per la que s'aprova l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (B.O.E. nº. 51 d'1 de març). L'article 3 d'aquest Estatut es troba desenvolupat a la llei autonòmica 3/1986 de 29 d'abril, de normalització lingüística (B.O.C.A.I.B. nº 15 de 20 de maig; correcció d'errades B.O.C.A.I.B. nº 16 de 30 de maig).

[17] Vid. L.O. 5/1982 d'1 de juliol, per la que s'aprova l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (B.O.E. nº 164 de 10 de juliol). El seu article 7 es troba desenvolupat a la llei 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià (D.O.G.V. nº 133 d'1 de desembre).

l'article 5 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia[18], l'article 6 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc[19] i l'article 9 de la L.O. 13/1982 de 10 d'agost de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra per a les seves zones bascoparlants[20].

Aquestes disposicions estatutàries han consagrat l'abast oficial dels idiomes català (a Catalunya, Illes Balears i Comunitat Valenciana on rep la denominació de valencià), gallec (a Galícia) i basc (al País Basc i Navarra). En aquests territoris es preveu la vigència d'un règim de cooficialitat o doble oficialitat lingüística: oficialitat de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma i oficialitat de la llengua castellana, aquesta darrera per ser la llengua espanyola oficial de l'Estat.

A part del català, el basc i el gallec, a Espanya s'hi parlen d'altres idiomes tals com l'asturià o bable, l'aranès o l'aragonès[21]. Tot plegat dibuixa un mapa sociolingüístic bastant complexe, complexitat que s'acaba projectant al marc jurídic que l'ordena.

Finalment, la tercera i última premissa que convé valorar a títol introductori és la que fa referència a la forta càrrega política inherent a la qüestió lingüística a l'Estat espanyol, amb les implicacions jurídiques que comporta.

La qüestió lingüística ha estat tradicionalment vinculada a nocions d'identitat nacional. S'ha erigit com una qüestió latent en els debats doctrinals concernents a la plurinacionalitat, el fet diferencial[22] o l'assimetría[23] a l'Estat autonòmic.

---

[18] Vid. L.O. 1/1981 de 6 d'abril, per la que s'aprova l'Estatut d'Autonomia per Galícia (B.O.X.G. nº 24, d'octubre; B.O.E. nº 101 de 28 d'abril). L'article 5 de l'Estatut es troba desenvolupat a la llei 3/1983 de 15 de juny de normalització lingüística (D.O.G. nº 84 de 14 de juliol; B.O.E. nº 213 de 6 de setembre).

[19] Vid. L.O. 3/1979 de 18 de desembre, per la que s'aprova l'Estatut d'Autonomia pel País Basc (B.O.E. nº 306 de 22 de desembre). L'article 6 de l'Estatut es troba desenvolupat a la llei 10/1982 de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera (B.O. del País Basc nº 160 de 16 de desembre de 1982).

[20] Desenvolupat a la llei foral 18/1986 de 15 de desembre, de regulació de l'ús del basc (B.O.E. nº 17 de 20 de gener de 1987; B.O. de Navarra nº 154 de 17 de desembre de 1986).

[21] Estudi ampliat més endavant. Vid. SIGUAN, Miguel; "España plurilingüe", Madrid, Alianza, 1994. També VERNET LLOBET (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 85-88.

[22] Doctrinalment, la gènesi de la categoria conceptual 'fet diferencial' s'ha situat a la literatura del moviment del catalanisme polític durant la Restauració, per expresar aquells trets o caràcters específics de Catalunya que la diferenciaven de la resta d'Espanya i que donaven cobertura a reivindicacions d'autogovern. Entre aquests caràcters destacava la llengua. Vid. SEIJAS VILLADANGOS, Esther; "*Una aproximación tridimensional al 'hecho diferencial': retrospectiva, perspectiva actual y prospectiva", Cuadernos Constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol*, II Época, nº 25, 1998, p. 60. També, AJA, Eliseo; "*La dimensión constitucional del Hecho Diferencial en el Estado Autonómico", Anuario de Derecho Constitucional y Parlamentario* nº 8, 1996, p. 157.
Existeix un debat doctrinal obert entorn al reconeixement i conceptualització de la noció 'fet diferencial'. Per un sector de la doctrina, es tracta d'un concepte que, en l'escenari de debat autonòmic, és equívoc i jurídicament irrellevant. Opinen que no és operatiu ni permet explicar el funcionament i articulació de l'Estat de les Autonomies. Per tots, vid. FOSSAS, Enric; "*El concepto de hecho diferencial*" a "Estado

autonómico y Hecho Diferencial de Vasconia", colección Lankidetzan Bilduma, Instituto Vasco de Administración Pública, Donostia, 2000, p. 33. L'autor afirma que "*En el contexto del debate autonómico, tanto en el discurso político como en la literatura constitucional, la expresión hecho diferencial encierra un concepto equívoco jurídicamente irrelevante y cargado de preconcepciones políticas a pesar de su aparente neutralidad. No resulta operativo ni para explicar el Estado autonómico en su estado actual ni para realizar propuestas de futuro y, por ello, sería mejor abandonarlo"*.

Un segon sector doctrinal postula l'existència de 'fets diferencials' constitucionalment rellevants. Partint d'aquesta base, la definició del contingut i abast d'aquesta noció planteja discrepàncies.

Alguns defensen un contingut ampli d'aquesta noció. Un exponent d'aquesta tendència doctrinal l'ofereix CRUZ ALLI ARANGUREN, Juan; "*Los hechos Diferenciales y la Constitución de 1978"* a "Estado autonómico y Hecho Diferencial de Vasconia", cit. nota supra p. 145. L'estudi defineix la noció "fets diferencials"com aquells elements d'identitat nacional o regional de caràcter històric, cultural, jurídic o institucional que contribueixen a la percepció de l'existència d'una comunitat social i política amb dret a l'autogovern. En paraules de l'estudi, "*La Constitución ha reconocido la existencia de hechos diferenciales como su consideración nacional, las lenguas y culturas, la organización territorial, el Derecho foral, la policía, los derechos históricos de los territorios forales, el régimen fiscal de Canarias y el alcance de la disposición derogatoria"*.

Aquesta noció de "fet diferencial" no coincideix amb la defensada per d'altres corrents doctrinals. Vid., per tots, LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "*Constitución, autonomía y hecho diferencial. El Estado autonómico y el 'hecho diferencial constitucionalmente relevante", Cuadernos de Derecho Público* nº 2, 1997. L'estudi conclou que els fets diferencials constitucionalment rellevants són aquells trets distintius caracteritzats per la concurrència dels següents elements: "*1) relevancia jurídica (que no sea solamente fáctica); 2) asiento constitucional directo o indirecto, en el bloque constitucional (en la CE o en el EA); 3) revestimiento de 'blindaje' o especial fuerza pasiva frente a actos normativos sobrevenidos o provenientes de instancias externas al círculo estricto de los sujetos jurídicos de la diferencialidad"*. Vid., també, AJA, Eliseo; "Estado autonómico. Federalismo y hechos diferenciales", Alianza Editorial, Madrid, 1999, p. 159-169. L'estudi defensa que el concepte de fet diferencial es reserva pels elements específics d'una Comunitat Autònoma, consagrats històricament i que tenen reconeixement constitucional i estatutari. Entre aquests elements s'inclou la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma. En paraules de l'estudi, "*Suele aludirse a la idea genérica de que algunas CCAA poseen caracteres propios singulares, respecto al conjunto de España, mediante la expresión 'hecho diferencial', aunque lo importante es el concepto y puede utilizarse esa expresión u otra semejante. En lo sustancial significa que algunas CCAA poseen caracteres particulares respecto al resto de las CCAA (lengua propia, financiación particular, derechos civiles especiales, etc) que han generado una personalidad política diferenciada, para la que resulta insuficiente el tratamiento general que supone un Estado homogeneo de tipo federal. Como todo elemento destacado, el hecho diferencial posee una dimensión constitucional y semejante reconocmiento produce efectos jurídicos importantes sobre las instituciones y sobre los ciudadanos..."*. Segons l'autor, "*... el concepto de 'hecho diferencial', entendido, en su sentido nuclear, como el reconocimiento constitucional y estatutario de los elementos de una personalidad histórico-política diferenciada en algunas CCAA, proporciona un fundamento objetivo para que las instituciones de las respectivas CCAA mantengan y desarrollen su propia personalidad más allá de la genérica potestad de autogobierno que comparten con los demás"*. Vid., del mateix autor, "*La dimensión constitucional del hecho diferencial en el Estado autonómico", Anuario de Derecho Constitucional y Parlamentario* nº 8, 1996, p. 157 i ss.

Al marge dels debats interpretatius, per un important sector de la doctrina, la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma es consolida com un fet diferencial per excel·lència. Vid., per tots, AGIRREAZKUENAGA, Iñaki*; "Cultura, lengua y hecho diferencial*", a "Estado Autonómico y Hecho Diferencial de Vasconia", cit. nota supra p. 233.

Vid. també, per tots, GERPE LANDÍN, Manuel a "Estudis sobre l'autogovern de Catalunya", Publicacions del Parlament de Catalunya, Testimonis Parlamentaris 14, Barcelona, 2003, p. 165. L'estudi recull la llengua catalana com un dels més rellevants i objectius fets diferencials constitucionalitzats. També, vid. ALBERTÍ ROVIRA, Enoch, obra cit. nota supra, p. 49. En aquest informe, l'autor defineix el concepte de 'fet diferencial' a Catalunya com "*el conjunt d'elements propis i singulars que caracteritzen i diferencien Catalunya de la resta de comunitats –la llengua i la cultura que s'hi vincula, i a través de les quals s'expressa, de manera molt destacada, però també altres elements, com el dret civil propi ...*".

[23] Vid. DDAA; "Asimetría y cohesión en el Estado autonómico", Ministerio de Administraciones Públicas, Madrid, 1997. Vid. FOSSAS, Enric; "*Asimetría y plurinacionalidad en el Estado autonómico*" a "Asimetría federal y Estado plurinacional. El debate sobre la acomodación de la diversidad en Canadá,

Aquesta càrrega política d'un element identitari clau com és la llengua pròpia d'una comunitat, inevitablement ha condicionat la regulació de la matèria, ja en seu constitucional.

L'entitat que han adquirit certes discussions de naturalesa estrictament terminològica en el decurs de l'*iter* parlamentari de l'article 3 de la CE, el contingut altament simbòlic i afectiu de la matèria o la vinculació de certes reivindicacions lingüístiques a reivindicacions nacionalistes, il·lustren la complexitat que adquireix la regulació d'aquesta qüestió, justificant, en darrer terme, l'entitat preeminent que li ha estat atorgada pel constituent.

Partint d'aquestes premisses introductòries, esdevé convenient estudiar el contingut, naturalesa i abast del model lingüístic constitucional.

2. LES BASES DEL MODEL CONSTITUCIONAL: L'ARTICLE 3 DE LA CE

L'article 3 de la CE ordena el model lingüístic fonamentant-lo en tres pilars estructurals bàsics: en primer lloc, en la garantia d'un estatut d'oficialitat de la llengua castellana a nivell estatal, respecte de la qual es predica un deure de coneixement i un dret d'ús; en segon lloc, en la garantia de règims de cooficialitat o doble oficialitat lingüística d'acord amb el que disposin els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes on es parli una llengua diferent de la castellana; finalment, en un mandat de respecte i protecció de les modalitats lingüístiques.

La doctrina[24] ha qualificat aquest precepte definint-lo amb tres notes bàsiques: en primer lloc, se l'ha definit com a principi constitucional, informador de tot l'ordenament jurídic que, com a tal, condiciona l'activitat dels poders públics i dels ciutadans; en segon lloc, s'ha advertit que té caràcter de norma atribuïdora de drets subjectius;

Bélgica y España", Ed. Trotta, Madrid, 1999, p. 276-277. L'estudi recorda que "*Por poco que uno reflexione sobre los debates surgidos a propósito de la extensión de las pre-autonomías y el 'café para todos', del referéndum de Andalucía y la pretensión del Gobierno de Unión de Centro Democrático (UCD) de reservar la vía del artículo 151 para las nacionalidades históricas, de los primeros Pactos Autonómicos de 1981 y la LOAPA (...), del sistema de financiación, o de la cuestión lingüística, se dará cuenta de que en todos ellos ha estado 'latente' el tema de la asimetría"*. L'estudi apunta que "*... las asimetrías de iure que contiene el modelo autonómico y que se manifiestan sobre todo en el distinto nivel competencial de las CCAA, en su organización interna, en la ordenación de las lenguas o en el sistema de financiación, pero que no se extienden a otros aspectos..."*

[24] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 19. En el mateix sentit es pronuncia ALCARAZ RAMOS, Manuel; "El pluralismo lingüístico en la Constitución española", Congreso de los Diputados, Madrid, 1999.

finalment, l'article 3 de la CE és una norma d'atribució competencial en matèria lingüística.

Es tracta d'un precepte que va suscitar intensos debats ja en seu parlamentària. El tractament constitucional que havia de concedir-se al plurilingüisme emergia com una qüestió a consensuar certament complexa. Malgrat les divergències de posicionaments polítics que varen consolidar-se en el decurs dels debats constituents, de l'anàlisi de la gestació parlamentària de l'article 3 de la CE se'n poden desprendre dues constatacions bàsiques que cal tenir presents[25]: en primer lloc, es constata l'existència d'una clara voluntat de superar el tractament concedit a la qüestió lingüística en el precedent constitucional republicà; en segon lloc, s'adverteix que la solució finalment adoptada fou una solució de consens que no va acabar de comptar amb l'acceptació plena dels representants de certes formacions polítiques.

Val a dir que, en matèria lingüística, els posicionaments de certes formacions polítiques representades a les Corts generals varen arribar a ser essencialment oposades. Algunes tesis, defensades pel sector de la dreta menys autonomista, eren restrictives al reconeixement constitucional del plurilingüisme. En els debats parlamentaris varen proposar l'assumpció del precedent constitucional republicà a favor de la "*desconstitucionalització*" de tota cooficialitat lingüística (cooficialitat que es plantejava com un "*problema*"[26]). Altrament, les posicions defensades pels sectors nacionalistes català i basc eren més ambicioses en relació a allò concernent a les previsions de l'article 3 proposat a l'avanprojecte constitucional. Entre aquestes darreres tesis, es defensava, entre d'altres, l'objectiu d'aconseguir que la llengua pròpia del respectiu territori autonòmic fos l'única llengua oficial a la Comunitat Autònoma[27] o l'objectiu

[25] Vid., per tots, COBREROS MENDAZONA, Eduardo; "El régimen jurídico de la oficialidad del euskara", Prólogo de A.Pizzorusso, Ed. Instituto Vasco de Administración Pública, Oñati, 1989, p. 31.

[26] En aquest sentit, destaca la intervenció del diputat d'Aliança Popular Sr. De la Fuente davant la Comissió d'Assumptes Constitucionals del Congrés, on va defensar que "*...El problema de la cooficialidad de las lenguas es, sin embargo, un tema ya más profundo sobre el que vale la pena que meditemos antes de tomar una posición definitiva. A mi me gustaría que no lo constitucionalizáramos, que tuviéramos la oportunidad de considerarlo y discutirlo en los diversos estatutos autónomos. En definitiva, quisiéramos una línea parecida a la que siguió la Constitución del año 1931, que aquí ha sido citada (...) dejando la definición última de este tema a lo que en los propios estatutos territoriales se establezca. Con la circunstancia, además, de que ello evidentemente supone que, si por casualidad nos equivocamos, tendríamos la posibilidad de una rectificación que no tuviera todos los inconvenientes que tiene la rectificación de un texto constitucional. Yo creo que si en la Constitución de 1931 no se quiso hacer una declaración tan tajante como la que nosotros intentamos hacer ahora, fue justamente porque se tuvo consciencia por quienes la hicieron de los gravísimos problemas que plantea la declaración de cooficialidad de dos lenguas en un mismo territorio..."* . Vid. "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, 1980, p. 882.

[27] Així, per exemple, destaca la intervenció del diputat Sr.Trias Fargas, en representació del Grup Parlamentari Minoria Catalana, que davant la Comissió va defensar la següent tesi: "*...Por eso en la emmienda proponemos que en el ámbito de actuación de los Organismos autonómicos de los territorios que tengan esta consideración sea el respectivo idioma el oficial en exclusiva, lo que no quiere decir que*

d'aconseguir el reconeixement constitucional exprés del dret a usar i el deure de conèixer l'altra llengua oficial diferent de la castellana en els territoris dotats d'estatut de doble oficialitat lingüística.

Aquestes precisions relatives a l'*iter* constituent permeten avançar alguns dels debats relatius al contingut i abast del controvertit precepte constitucional que més tard s'han repetit en seu doctrinal, en els termes que s'estudiaran a continuació.

2.1 La declaració d'oficialitat de la llengua castellana. El deure de conèixer-la i el dret a usar-la de l'article 3.1 de la CE.

El primer paràgraf de l'article 3 de la CE conté dues prescripcions: en primer lloc, proclama que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat; en segon lloc, disposa que tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret a usar-la.

Pel que fa referència a la primera de les prescripcions relativa a la declaració d'oficialitat del castellà a nivell estatal, no planteja, en principi, excessius problemes interpretatius. En qualsevol cas, aquesta afirmació no pot predicar-se respecte de la segona de les prescripcions, relativa al deure de coneixement i el dret d'ús de la llengua castellana, que ha estat objecte d'importants debats doctrinals, encara actualment oberts, debats que, per altra part, ja varen emergir en seu parlamentària.

A) El castellà com a llengua espanyola oficial de l'Estat: contingut, naturalesa i abast.

---

no pueda ser cooficial con el castellano en los órganos del Estado que actúen en el territorio autónomo y que no puedan idearse fórmulas prácticas en ayuda de los castellanoparlantes. En todo caso, éstos son temas que puede resolver el Estatuto...". Vid. D.S.C.D. nº 66 de 12 de maig de 1978. Vid. també "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, 1980, p. 866.

En una línea similar, destaca la intervenció davant la Comissió de Constitució del Senat del parlamentari d'Esquerra Republicana Sr. Audet Puncernau, que va proclamar expressament *"...Creemos que la oficialidad del castellano ha de limitarse a los órganos del Estado. Si, a excepción de éstos, es también oficial en el territorio de las Comunidades Autónomas, las lenguas propias de dichas Comunidades se hallan en tal situación de inferioridad que, a la larga, implica su progresiva pero inevitable desaparición. Podemos tener en cuenta situaciones transitorias, admitiendo así que el castellano pueda ser transitoriamente cooficial. Se trata del problema de resolver en pocos meses los efectos de cuarenta años de dictadura, por lo que nos vemos obligados a establecer un período largo de transitoriedad. Pero, a largo plazo, y ello es esencial, la única lengua oficial debe ser la propia de cada Comunidad Autónoma".* Vid. "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum III, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, 1980, p. 3055. Aquesta tesi seria ratificada per l'esmentat grup parlamentari davant el Ple del Senat (segons és de veure a l'obra cit. Volum IV p. 4369 i 4370).

L'estudi de la declaració d'oficialitat de la llengua castellana prevista a l'article 3.1 de la CE exigeix valorar les següents tres qüestions: en primer lloc, convé apuntar breument les incidències que varen emergir en seu de Corts generals en la redacció d'aquest epígraf constitucional en la mesura que permeten contextualitzar-ne el seu contingut; en segon lloc, resulta convenient definir la noció d'*oficialitat*, tenint en compte que l'article 3 de la CE es limita a enunciar-la però sense definir-la; finalment, i atès que es proclama que el castellà és la llengua espanyola oficial de *l'Estat*, cal precisar l'abast que adquireix el terme "Estat" en aquest precepte constitucional.

Pel que fa a la gestació parlamentària d'aquesta declaració, convé recordar que les modificacions de les que va ser objecte a les Corts responien a qüestions estrictament terminològiques. La redacció inicial d'aquest epígraf contingut a l'Avanprojecte Constitucional[28], que proclamava que *"...el castellà es la llengua oficial de l'Estat"*, va ser modificat pel Ple del Senat, en virtut d'una esmena[29] formulada pel Sr.Cela Trulock que va establir la redacció *"...el castellà o espanyol és la llengua oficial de l'Estat"*. La

[28] B.O.C. de 5 de gener de 1978. L'article 3 de l'Avantprojecte Constitucional, estava redactat en els següents termes:

> *" El castellano es la lengua oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerlo y el derecho a usarlo.*
> *Las demás lenguas de España serán también oficiales en las Comunidades Autónomas de acuerdo con sus respectivos Estatutos.*
> *La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección".*

[29] Esmena formulada pel Sr. Cela i Trulock que originàriament deia : *"...El castellano o español es la lengua oficial del Estado y común de los españoles, quienes tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla"*, esmena que acabaria modificant en els següents termes: *"El castellano o español es la lengua oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerla y el derecho a usarla"*. Veure D.S.S. nº 41 de 22 d'agost de 1978. En la intervenció del parlamentari justificant l'esmena formulada, i finalment aprovada per 17 vots a favor, 5 en contra i 3 abstencions, va argmentar que "*...el 'castellano o español' son adjetivos que, referidos a la lengua, son rigurosamente sinónimos ... (...) Entiendo también que sería no poco paradójico que en todas las Constituciones de los países hispanoparlantes americanos se hable de que la lengua oficial es el español y aquí nos limitemos a decir que la lengua oficial es el castellano. Me permitiría insistir en rogarles a Sus Señorías que acuerden la conveniencia de que se use la sinonimia que me permito recordarles"*. Per una ampliació, vid. "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum III, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, 1980, p. 3061. Aquesta tesi seria ratificada en la mateixa sessió per d'altres intervencions tals com la del parlamentari Ollero Gómez que va defensar la inclusió expressa del sinònim "*castellà*" o "*espanyol*" en el text de l'article 3.1 de la norma suprema apel·lant a justificacions històriques i lingüístiques. Així, i a títol merament indicatiu, va proclamar *"...Desde finales del siglo XV se han usado como sinónimos 'castellano' y 'español' (o 'lengua castellana' y 'lengua española'). El segundo nombre ha ido preponderando cada vez más, y es el único que tiene vigencia en el uso internacional. En lingüística es abrumador el uso de 'español' y se reserva 'castellano' para la lengua de la Edad Media o la variedad dialectal propia del español hablado en Castilla. Las Academias de los países hispanoamericanos usan la denominación 'lengua española', que aparece también en Constituciones, Tratados internacionales y otros documentos oficiales...(...) La Real Academia Española, máxima autoridad lingüística dentro del mundo hispánico, ha hecho un razonado ruego a las Cortes para pedir que la Constitución registre la sinonímia entre los términos 'castellano' y 'español'; la Real Academia de la Historia se ha adherido a esa petición (...)"* . Per una ampliació sobre el debat terminològic en seu de Comissió de Constitució del Senat, vid. l'obra cit. nota supra, Volum III, p. 3051 i ss o D.S.S. nº 41 de 22 d'agost de 1978.

redacció del Senat novament fou modificada en seu de Comissió Mixta, resolent la qüestió terminològica que es plantejava i qualificant la llengua castellana com a llengua espanyola oficial de l'Estat. D'aquesta manera, s'adoptava la fórmula que finalment va consignar el text constitucional definitivament aprovat[30]. L'objectiu d'aquesta redacció definitiva era la d'acceptar l'existència de vàries 'llengües espanyoles', de les quals només una, el castellà, esdevenia llengua oficial de tot l'Estat[31].

Aquest debat terminològic no fou l'únic que va sostenir-se entre les diferents formacions polítiques en seu parlamentària en relació a la literalitat del primer paràgraf de l'article 3 de la CE.

En aquest sentit, i a títol merament indicatiu, és oportú recordar l'esmena presentada pel Grup Parlamentari Minoria Catalana a l'Avantprojecte constitucional a fi de modificar la redacció de l'article 3.1, proposant la següent literalitat: "*Todas las lenguas nacionales serán oficiales en sus respectivos territorios. El castellano será la lengua oficial de los órganos del Estado, sin perjuicio de lo que dispongan los Estatutos de autonomía que se establezcan (...)*"[32]. Aquesta esmena permet il·lustrar l'existència de certes divergències de posicionaments polítics entorn a la redacció d'aquest epígraf. Alguns dels debats, tal com és de veure, excedien de qüestions estrictament terminològiques, si bé aquestes darreres varen ser les úniques que es varen traduir, per aprovació d'esmena, en una modificació del text de l'avantprojecte constitucional.

Partint d'aquesta base, és convenient definir la noció d'oficialitat lingüística prevista al text constitucional. Com s'ha dit, l'article 3.1 de la CE proclama que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat però no defineix el concepte de "llengua oficial", mancança que es dóna en la major part de les regulacions constitucionals del fet lingüístic[33]. La majoria de textos constitucionals solen limitar-se a enunciar l'"oficialitat" lingüística, sense contenir cap tipus de referència als concrets drets o

[30] B.O.C. de 28 d'octubre de 1978.

[31] Vid. ALZAGA VILLAAMIL, Oscar; "Comentarios a la Constitución española de 1978", Tomo I, Preàmbul i arts. 1 a 9, Estudi de l'article 3 de la Constitució, apartat I de l'autor SÁNCHEZ AGESTA, Luís; p. 243 i ss.

[32] Per una ampliació sobre la literalitat de l'esmena, vid. obra cit. nota supra "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, 1980, p. 194, Esmena nº 105. La justificació de l'esmena proclamava que "*...El reconocimiento del carácter oficial de todas las lenguas nacionales de España no contradice en modo alguno la continuidad de la oficialidad de la lengua castellana como la oficial del Estado a efectos de comunicación entre ésta y los territorios autónomos. Por otra parte, vienen a consolidar una vieja aspiración de todos los territorios que mantienen en su patrimonio cultural una lengua viva, como vehículo de comunicación entre todos los habitantes del mismo*".

[33] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; "*Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia*", *Revista de Llengua i Dret*, nº 14, juliol de 1990, p. 5 i ss.

llibertats lingüístiques dels individus derivats d'aquesta declaració. Aquesta mancança exigeix que s'hagi de recórrer al legislador ordinari, als òrgans jurisdiccionals i, particularment, a la justícia constitucional, a fi de precisar el contingut, naturalesa, àmbit d'extensió, efectes i garanties de les llibertats lingüístiques.

Aquest és el cas de la CE de 1978, que pressuposa el contingut del concepte "llengua oficial" però sense definir-lo, motiu pel qual s'ha de recórrer a la definició jurisprudencial i doctrinal del terme.

Jurisprudencialment, el TC[34] ha manifestat que una llengua és oficial quan sigui reconeguda pels poders públics com a mitjà normal de comunicació en i entre ells i en la seva relació amb els subjectes passius, amb plena validesa i efectes jurídics, i amb independència de la seva realitat o pes com a fenomen social. D'aquesta manera, el màxim intèrpret constitucional fixa el concepte bàsic del que s'ha d'entendre per oficialitat lingüística que s'acompleix quan una llengua vehicula la comunicació recíproca entre els poders públics i entre aquests i els ciutadans, amb plena validesa i efectes jurídics.

Cal tenir present, a més, que l'oficialitat és un concepte parcialment modulable. La declaració d'oficialitat d'una llengua pot tenir diferents continguts i efectes jurídics, el que fa necessari recórrer a les diferents normes de desenvolupament que en fixen i modulen l'abast oficial[35].

Finalment, i atès que l'article 3.1 de la CE proclama que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat, és convenient precisar l'abast que adquireix el terme '*Estat*' en aquest precepte constitucional.

La concreció del contingut que adquireix el terme 'Estat' a l'article 3.1 de la CE ha centrat debats doctrinals[36], en part incentivats per l'existència de pronunciaments

[34] Vid., per totes, STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 2n. Aquesta sentència va recollir la definició d' "*oficialitat lingüística*" facilitada pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya en el seu Dictamen nº 35, emès en relació a la proposició de llei de normalització lingüística de Catalunya de 1983. En l'esmentat dictamen, el Consell Consultiu va proclamar expressament que l'assignació d'oficialitat a una llengua significa adoptar-la com a vehicle de comunicació dels poders públics en el si de cadascun d'ells, entre ells mateixos i envers els ciutadans; la qual cosa significa, lògicament reconèixer-la com a via de relació d'aquests amb aquells. Per una ampliació, vid. Dictamen nº 35 de 21 de desembre de 1982, paràgraf 3 del núm. 2 del Fonament I a B.O.P.C. nº 112 de 17 de gener de 1983.

[35] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 38.

[36] Per tots, vid. PUIG SALELLAS, Josep Mª; "*La doble oficialitat lingüística a l'Estat espanyol*", a D.D.A.A "Llengua i Dret. Treballs de l'àrea 5 del segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana Barcelona-Andorra 1986", Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autonòmics, 1987, p. 41 i ss.

jurisprudencials contradictoris. El TC ha dictat jurisprudència contradictòria en aquesta qüestió.

El màxim intèrpret constitucional ha identificat expressament una doble significació i abast del terme 'Estat' en el text de la norma suprema, en funció del concret precepte constitucional que la consigni. Una primera noció assumeix un sentit ampli i defineix 'Estat' com la totalitat de l'organització jurídico-política de la nació espanyola, incloent les organitzacions pròpies de les nacionalitats i regions que l'integren i la dels altres ens territorials dotats d'un grau d'autonomia. Altrament, en determinats preceptes la CE utilitza el terme 'Estat' en un sentit més restrictiu, referint-se exclusivament al conjunt de les institucions generals o centrals i els seus òrgans perifèrics, contraposant aquestes institucions a les pròpies de les Comunitats Autònomes o altres ens territorials autònoms, que no s'inclourien, segons aquesta noció estricte, dins la categoria conceptual 'Estat'.

Sens perjudici dels debats doctrinals oberts entorn al tema, pot concloure's que la noció d''Estat' prevista a l'article 3.1 de la CE adopta un sentit ampli. El TC ha proclamat expressament que l'Estat al que es refereix l'article 3.1 és l'ens compost en el seu conjunt o complexitat, el conjunt de poders públics estatals, inclosos els autonòmics i locals[37]. D'aquesta manera, el castellà esdevé la llengua oficial de tots els poders públics de tot el territori estatal per imperatiu constitucional. Únicament la llengua castellana és la llengua oficial a nivell estatal, és la llengua oficial *de* l'Estat considerat en el seu conjunt.

Aquesta definició no coincideix amb la posició adoptada pel mateix TC a la seva discutida sentència 32/1981 de 28 de juliol. En aquesta resolució, el TC va consignar el que doctrinalment s'ha definit com un *desafortunat obiter dictum*[38], proclamant que la noció d'Estat prevista a l'article 3.1 de la CE es refereix exclusivament al conjunt d'institucions generals o centrals i els seus òrgans perifèrics, en contraposició amb les institucions pròpies de les Comunitats Autònomes i d'altres ens territorials autònoms que, segons aquesta resolució, no s'inclourien dins la noció '*Estat*' prevista a l'article 3.1 de la norma suprema[39]. Aquest pronunciament constitucional, certament criticable,

[37] Per totes, vid. STC nº 87 i 88/1983 de 27 d'octubre. Vid. també STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 2 on el TC proclama expressament : "*...que, según el número 1 del artículo 3 de la Constitución, el castellano es la lengua española oficial del Estado, y entendiéndose obviamente aquí por 'Estado' el conjunto de los poderes públicos españoles, con inclusión de los autónomos y locales, resulta que el castellano es la lengua oficial de todos los poderes públicos y en todo el territorio español...*".

[38] Vid., per tots, COBREROS MENDAZONA, Eduardo; "El régimen jurídico de la oficialidad del euskera", obra cit. nota supra.

[39] STC 32/1981, de 28 de juliol, F.J. 5: "*...El término Estado es objeto en el texto constitucional de una utilización claramente anfibológica. En ocasiones (así artículo 1, 56, 137 y en la propia rúbrica de su título VIII, por mencionar sólo algunos ejemplos) el término Estado designa la totalidad de la*

ha estat corregit per la jurisprudència constitucional posterior, jurisprudència aquesta darrera que, en la matèria que ens ocupa, ha tingut caràcter de *ratio decidendi*.

B) El deure de coneixement i el dret d'ús de la llengua castellana.

L'article 3.1 de la CE contempla expressament un deure de coneixement i un dret d'ús predicats exclusivament respecte de la llengua castellana.

L'antecedent d'aquesta previsió constitucional se situa a l'article 4 de la Constitució republicana de 1931.

Cal tenir present que a Espanya el reconeixement i protecció del plurilingüisme en seu constitucional és tardana. El primer text constitucional espanyol que va contenir una menció expressa a la qüestió lingüística és justament la Constitució de la II República, de 9 de desembre de 1931. L'article 4 d'aquesta Constitució disposava que tot espanyol tenia obligació de conèixer i dret a usar la llengua castellana (qualificada com idioma oficial de la República), sens perjudici dels drets que les lleis de l'Estat reconeguessin a les llengües de les províncies o regions Aquest precepte afegia que, excepte el que disposessin les lleis especials, a ningú se li podia exigir el coneixement ni l'ús d'una llengua regional[40].

D'aquesta manera, en el text constitucional republicà es contemplava una clara distinció d'estatut jurídic entre la llengua oficial de la República i la resta de llengües respecte de les quals, com a regla general i excepte el que establissin disposicions legislatives especials, es prescrivia expressament que no era exigible ni el seu coneixement ni el seu ús. Aquesta previsió constitucional no va obstaculitzar que, entre d'altres, via Llei de 15 de setembre de 1932, d'Estatut de Catalunya, es proclamés que l'idioma català tenia condició de llengua oficial a Catalunya, reconeixent, estatutàriament, certes garanties

---

organización jurídico-política de la nación española, incluyendo las organizaciones propias de las nacionalidades y regiones que la integran y la de otros entes territoriales dotados de un grado inferior de autonomía; en otras, por el contrario (así en los artículo 3.1, 149 y 150) por Estado se entiende sólo el conjunto de las instituciones generales o centrales y sus órganos periféricos, contraponiendo estas instituciones a las propias de las Comunidades Autónomas y otros entes territoriales autónomos...".

[40] Article 4 de la Constitució de la República espanyola de 9 de desembre de 1931: "*El castellano es el idioma oficial de la República. Todo español tiene obligación de saberlo y derecho de usarlo, sin perjuicio de los derechos que las leyes del Estado reconozcan a las lenguas de las provincias o regiones. Salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se le podrá exigir el conocimiento ni el uso de ninguna lengua regional".*

lingüístiques entre les que destacava el dret d'ús de la llengua catalana en les relacions dels ciutadans amb l'Administració[41].

La referència al precedent republicà no és accessòria. Va ser esgrimit en diverses ocasions per justificar la conveniència de garantir expressament en el text constitucional aquest deure de coneixement i dret d'ús lingüístic[42].

De fet, part dels debats parlamentaris que varen plantejar-se durant la tramitació de l'article 3.1 de la CE de 1978 ja s'havien discutit durant la tramitació de l'article 4 de la Constitució republicana de 1931. En aquest sentit, cal recordar que el projecte de Constitució republicana redactat per la Comissió no contemplava cap deure de coneixement idiomàtic. El seu article 4 es limitava a garantir "*El castellano es el idioma oficial de la República, sin perjuicio de los derechos que las leyes del Estado reconocen a las diferentes provincias o regiones"*.

Varen formular-se diverses esmenes a la dicció d'aquest precepte, part de les quals varen proposar consignar un deure de coneixement del castellà. Aquest deure s'acabaria incorporant a la dicció de l'article 4 finalment aprovada. En aquesta línia se situen les esmenes presentades pels parlamentaris Unamuno[43] o Calderón[44] a l'article 4 del projecte constitucional.

---

[41] Article 2 de la Llei de 15 de setembre de 1932, Estatut de Catalunya. Vid. recopilació de DE ESTEBAN, Jorge; "Constituciones Españolas y Extranjeras I", Ed. Taurus, 1977, p. 334.

[42] Aquest és el cas, a títol d'exemple, de l'esmena al Projecte de Constitució presentada al Senat nº 587 del Grup Parlamentari Agrupació Independent, que defensava la següent literalitat: "*El castellano o español es la lengua oficial del Estado. Todos los españoles tienen el deber de conocerlo y el derecho a usarlo. Salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se le podrá exigir el conocimiento ni el uso de ninguna lengua regional"*. En la justificació de l'esmena es proclamava que "*...(...) Se añade una frase reproducción literal de la que se estableció en el artículo 4º de la Constitución de 1931, con lo cual se elimina todo posible conflicto que pudiera derivarse al ser reconocidas con carácter oficial las lenguas regionales en el territorio de una comunidad, pudieran producirse actitudes intransigentes al no ceder en el uso de una de las dos lenguas cuando las dos tienen carácter oficial. En resumen, se trata de establecer la obligación de utilizar el español cuando una persona no conoce la lengua regional."*

[43] Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española nº 37 de 11 de setembre de 1931, Apéndice 4º, Esmena del Sr. Unamuno i altres a l'art. 4º del projecte de Constitució: "*Es español es el idioma oficial de la República. Todo ciudadano español tiene el deber de saberlo y el derecho de hablarlo. En cada región se podrá declarar cooficial la lengua de la mayoría de sus habitantes. A nadie se podrá imponer, sin embargo, el uso de ninguna lengua regional"*.

[44] Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española nº 31 de 2 de setembre de 1931, Apéndice 1º, Esmena del Sr. Calderón i altres a l'art. 4º del projecte de Constitución: "*El castellano es el idioma oficial de la República española, siendo obligatorio su conocimiento y su uso en toda la Nación, para actos, servicios públicos y relaciones oficiales. Se podrá autorizar a las regiones con Estatutos aprobados el uso local de su idioma respectivo, en las condiciones que se determinen en la ley de su otorgamiento"*.

Una lectura dels debats parlamentaris concernents a la tramitació d'aquest article 4 permet concloure que el deure de conèixer el castellà va centrar moltes controvèrsies. Per certs sectors de l'arc parlamentari, i fins i tot per sectors favorables al reconeixement constitucional del plurilingüisme, es tractava d'una qüestió relativament incòmode i complexa en l'escenari de discussió del nou model d'organització política que es gestava [45].

El deure de coneixement del castellà, projectat a l'àmbit de l'aprenentatge, era percebut, per alguns, com una garantia d'integració[46]. Per d'altres, era valorat com una imposició que atemptava contra el reconeixement i estatut de les altres llengües regionals. Un exemple d'aquesta darrera tendència l'ofereix la intervenció del diputat Sr. Alomar quan, a la sessió parlamentària de les Corts Constituents republicanes celebrada el 18 de setembre de 1931 va proclamar "*no tengo mas que decir sino que lo que nos ha repugnado acaso más para no aceptar esa enmienda, es la noción de deber en cuanto al aprendizaje de la Lengua castellana; cuando nos presentamos con el corazón abierto, cuando se inaugura (...) una época nueva, llenga de cordialidad (...) queremos*

[45] A tall d'exemple, vid. intervenció del parlamentari Sr. Unamuno a la sessió de les Corts Constituents republicanes celebrada el 18 de setembre de 1931, quan va proclamar, referint-se a la seva esmena a l'article 4 del projecte constitucional "*...Yo confieso que no veo muy claro lo de la cooficialidad, pero hay que transigir. Cooficialidad es tan complejo como cosoberanía; hay 'cos' de éstos que son muy peligrosos. Pero al decir 'A nadie se le podrá imponer, sin embargo, el uso de ninguna Lengua regional' se modifica el texto oficial, porque eso quiere decir que ninguna región podrá imponer, no a los de otras regiones, sino a los mismos de ella, el uso de aquella misma Lengua. Mejor dicho, que si se encuentra un paisano mío, un gallego o un catalán que no quiera que se le imponga el uso de su propia Lengua, tiene derecho a que no se le imponga (...) Claro que hay una cosa de convivencia –esto es natural- y de conveniencia; pero esto es distinto; una cosa de imposición (...) Estamos indudablemente en el corazón de la unidad nacional y es lo que en el fondo más mueve los sentimientos (...) No quiero decir en nombre de quién hablo; podría parecer una petulancia si dijera que hablo en nombre de España. Sé que se toca aquí en lo más sensible, a veces en la carne viva del espíritu; pero yo creo que hay que herir sentimientos y resentimientos para despertar sentidos, porque toca en lo vivo. Se ha creído que hay regiones más vivas que otras, y esto no suele ser verdad (...) Se está hablando siempre de nuestras diferencias interiores (...) En el aspecto lingüístico cualquier nación de Europa, Francia, Italia, tienen muchas más diferencias que España"*. A Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española nº 41 de 18 de setembre de 1931, p. 1015. A la mateixa sessió, per totes, vid. intervenció del diputat Sr. Rodriguez Castelao, quan va proclamar "*hay muchos que nos combaten por razones de patriotismo, y es preciso decirles que los galleguistas no queremos más que una cosa: que el gallego, si no en lo oficial, sea, por lo menos, tan español como el castellano. Y con esto ya queda dicho que no somos separatistas, porque si separatismo viene a separar, separatista será el que no quiera que el gallego sea también un idioma español. Y hay otros que desprecian nuestros anhelos por creer que un idioma no es más que un medio de expresión (...) Pero el idioma, más que un medio de expresión es una fuente de arte, es el vehículo del alma original de un pueblo (...) El desprecio de la Lengua materna significa un renunciamiento de derechos y proviene de una anestesia de la dignidad colectiva"*.

[46] Vid., per totes, intervenció del diputat Sr. Unamuno a la sessió tinguda el 18 de setembre de 1931 quan va proclamar que "*El castellano es una obra de integración (...) España no es nación, es renación; renación de renacimiento y renación de renacer, allí donde se funden todas las diferencias, donde desaparece esta triste y pobre personalidad diferencial"*, a Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española nº 41 de 18 de setembre de 1931, p. 1020.

que el castellano no sea nunca una imposición, sino un idioma aprendido con agrado y admitido en el alma"[47].

Com s'ha dit, aquest article 4 de la Constitució republicana de 1931 va inspirar la dicció de l'article 3.1 de la CE de 1978.

El deure de conèixer i el dret d'usar la llengua castellana ja figurava al text de l'article 3.1 de l'Avantprojecte constitucional[48]. Malgrat les nombroses esmenes presentades tendents a la seva supressió, aquest controvertit epígraf del text constitucional va mantenir-se inalterat al llarg de la tramitació parlamentària del precepte

En els debats de les Corts constituents es varen plantejar importants objeccions a la consagració constitucional del deure de coneixement i del dret d'ús del castellà[49]. Es considerava una reiteració innecessària que podia donar lloc a una discriminació de les altres llengües espanyoles, també declarades oficials pel text constitucional i respecte de les quals no es predicaven expressament aquestes garanties. D'alguna manera, es tornaven a fer sentir objeccions i crítiques que havien centrat intensos debats dècades abans en motiu de la tramitació parlamentària de la Constitució republicana.

En seu parlamentària, la supressió i/o modificació de la literalitat d'aquest deure de coneixement i dret d'ús del castellà fou defensat, a través de presentació d'esmena al text de l'avantprojecte constitucional, pel Grup Parlamentari Mixt[50], pel Grup

[47] Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española nº 41 de 18 de setembre de 1931, p. 1022. Pel que fa referència a la projecció del deure de conèixer el castellà a l'àmbit de l'aprenentatge, vid. també la intervenció del diputat Sr. Unamuno a la mateixa sessió parlamentària quan va proclamar "*En artículos de la Constitución, al establecer la forma en que se ha de dar la enseñanza, trataremos de cómo el Estado español, tendrá que tener allí quien obligue a saber castellano, y sé que si mañana hay una Universidad castellana, mejor española, con superioridad, siempre prevalecerá sobre la otra; es más, ellos mismos la buscarán. Os digo aún más, y es que cuando no se persiga su Lengua, ellos empezarán a hablar y a querer conocer la otra (...) sobre esto se ha de volver y veo que, en efecto, estoy hiriendo resentimientos...*".

[48] B.O.C. nº 44 de 5 de gener de 1978.

[49] Contra la mencionada constitucionalització, destaquen les oposicions dels Srs. Letamendía (D.S.C., nº66 de 12 de maig de 1978), Aguirre (D.S.C., nº 67, de 16 de maig de 1978) i Audet (D.S.S. nº 41 de 22 d'agost).

[50] Vid. l'Esmena nº 64 signada per Francisco Letamendia Belzunce en representació del Grup Parlamentari Mixt, publicada a "Constitución española. Trabajos parlamentarios", Volum I, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, 1981, p.165. Aquesta esmena defensava la supressió d'aquest deure de coneixement i dret d'ús del castellà proposant que l'epígraf primer del precepte es limités a enunciar que "*El castellano es la lengua oficial del Estado*".
La justificació de l'esmena, publicada al D.S.C.D. nº 66, Sessió nº 5 celebrada el 12 de maig de 1978, deia: "*...Entiende este Diputado que el deber de usar la lengua oficial de un Estado es una expresión reiterativa que cae por su propi peso, pero entiende también que el constituir el castellano como lengua oficial del Estado crea una situación de falta de equidad con los ciudadanos de aquellos territorios que accedan a la situación de Comunidad autónoma y ello por lo siguiente: en el apartado 2 se dice que 'las demás lenguas de España serán también oficiales en las Comunidades autónomas' y, sin embargo, no se*

Parlamentari de la Minoria Catalana[51], pel Grup Parlamentari Basc[52] i pel Grup Parlamentari Comunista[53].

Les esmenes i intervencions contràries a la constitucionalització d'aquest deure de coneixement i dret d'ús predicat exclusivament respecte de la llengua castellana varen centrar-se en la defensa d'una doble tesi: per una part, des de certs sectors s'al·legava que la declaració d'oficialitat d'una llengua comportava *per se* un dret d'ús i una necessitat genèrica de coneixement, sense que fos necessari establir situacions d'imperativitat per vehicular aquestes garanties[54]; per altra part, va esgrimir-se que el deure de coneixement i el dret d'ús predicat exclusivament respecte del castellà vulnerava l'equitat que havia de concedir-se a les diferents llengües espanyoles amb estatut d'oficialitat lingüística fixat per la pròpia norma suprema[55].

---

dice que los ciudadanos de estas Comunidades autónomas tengan el deber de conocer estas lenguas, de lo que resulta una falta de equidad. Es decir, que los ciudadanos de estas Comunidades autónomas tienen el deber de conocer el castellano, la lengua oficial del Estado, que puede no ser su lengua materna, y, por el contrario, no se les obliga a conocer su propia lengua, la de la Comunidad autónoma. Por tanto, este Diputado se mantiene en la supresión de esta segunda frase y en el mantenimiento exclusivo de la primera, que dice: 'El castellano es la lengua oficial del Estado'...".

[51] Vid. l'Esmena nº 105 presentada pel Grup Minoria Catalana a l'Avantprojecte constitucional que defensava la següent redacció: "*1. Todas las lenguas nacionales serán oficiales en sus respectivos territorios. El castellano será la lengua oficial de los órganos del Estado, sin perjuicio de lo que dispongan los Estatutos de autonomía que se establezcan. 2.En los territorios autónomos de España de lengua distinta al castellano cada Estatuto de autonomía determinará el carácter oficial exclusivo o transitoriamente cooficial con el castellano de la respectiva lengua. 3.La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección, que vendran concretados en su uso efectivo en la estructura administrativa y de educación*".

[52] Vid. l'Esmena presentada pel Grup Parlamentari Basc a l'Avantprojecte constitucional, Esmena nº 592, obra cit. nota supra "Constitución española. Trabajos parlamentarios", Volum I, p. 365.

[53] Vid. l'Esmena nº 697, publicada a l'obra cit. nota supra "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 424. L'esmena proposava afegir a l'epígraf "*sin perjuicio de lo dispuesto en el número 2 del presente artículo*", amb l'objectiu de *"...Completar el espíritu de igualación entre las diversas lenguas de España y el respeto a cada una de ellas"*.

[54] Entre d'altres, a títol d'exemple, vid. la justificació de l'Esmena nº 592 presentada pel Grup Parlamentari Basc a l'Avantprojecte constitucional, obra cit. nota supra "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 365, on s'afirmava "*...La proclamación como oficial de una lengua conlleva la necesidad de conocerla sin establecer situaciones de imperatividad, que en ocasiones pueden ser de muy difícil cumplimiento"*.

[55] Entre d'altres, resulta il·lustrativa la intervenció en seu de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del diputat Letamendía Belzunce a la sessió celebrada el 12 de maig de 1978, D.S.C.D. nº 66, on va defensar-se expressament aquesta tesi. Així, "*...en el apartado 2 se dice que 'Las demás lenguas de España serán también oficiales en las Comunidades autónomas' y, sin embargo, no se dice que los ciudadanos de estas Comunidades autónomas tengan el deber de conocer estas lenguas, de lo que resulta una falta de equidad (...)"*.

Per contra, des de certes formacions polítiques no només va defensar-se la inclusió d'aquest epígraf constitucional, sinó que fins i tot va proposar-se que formalment s'ubiqués en un epígraf de l'article 3 independent, emfatitzant-ne la seva entitat[56].

L'Informe de la Ponència designada per estudiar les esmenes a l'Avantprojecte constitucional, va concloure desestimar, per majoria, aquelles favorables a desconstitucionalitzar el mandat de coneixement i el dret d'ús del castellà[57], mantenint la redacció inicial de l'avanprojecte constitucional. Aquesta redacció, tal com s'ha avançat, va mantenir-se inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària posterior del text.

Les anteriors precisions relatives a *l'iter* constituent certament no permeten delimitar l'abast del deure de coneixement de la llengua castellana garantit a l'article 3.1 de la norma suprema. Els debats i les esmenes estudiades no permeten definir la naturalesa, contingut i efectes d'aquest deure constitucional. En aquest sentit, els debats constituents son d'escassa utilitat[58].

Ara bé, l'anàlisi dels debats parlamentaris celebrats en motiu de la redacció d'aquest epígraf constitucional, en els termes enunciats, permet il·lustrar dues precisions que cal tenir ben presents: en primer lloc, l'advertiment que el constituent va voler consignar expressament a la norma suprema un deure de coneixement predicant-lo exclusivament respecte d'una llengua oficial, la castellana, i no predicant-lo, en principi, *ex constitutione* respecte de les altres llengües oficials, afirmació que, per altra part, haurà de modular-se; en segon lloc, l'anàlisi d'aquests debats permet avançar l'existència d'un veritable conflicte de posicionaments polítics en aquest tema, conflicte que més tard s'ha traduït en debats doctrinals encara actualment oberts que, entre d'altres implicacions, han conduït a qualificar aquest tema com un veritable *punctum dolens* de la regulació constitucional del multilingüisme[59].

---

[56] Aquest és el cas de l'Esmena presentada pel Grup Unió de Centre Democràtic, Esmena nº 779, que proposava que l'article 3.2 de la Constitució establís: "*2. Todos los españoles tienen el deber de conocer el castellano y el derecho a usarlo*", justificant-la al·legant que aquesta redacció era "*más adecuada al fin que se propone"*. Per una ampliació, vid. "Constitución española. Trabajos parlamentarios", Volum I, obra cit. nota supra, p. 483.

[57] B.O.C. nº 82 de 17 d'abril de 1978. Pel que fa a l'apartat primer de l'article 3 va resoldre's en els següents termes: *"...La Ponencia estudia las enmiendas a este apartado, y por mayoría, acuerda mantenerlo en la actual redacción del anteproyecto, no aceptando la enmienda número 64 del señor Letamendía Belzunce, al considerar que debe recogerse la obligación de conocer y el derecho al uso del castellano (...) "*.

[58] Per tots, vid. RUBIO LLORENTE, Francisco; "Deberes constitucionales*", Revista Española de Derecho Constitucional* núm. 62, maig-agost de 2001, p. 48 i ss.

[59] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; "Lenguas, lenguaje y derecho", Ed. Civitas, Madrid, 1991, p. 38 i ss; també del mateix autor *"Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia", Revista de Llengua i Dret*, nº 14, juliol de 1990, p. 12

Partint d'aquests antecedents, convé estudiar la naturalesa jurídica, contingut i abast del deure de conèixer i el dret d'usar la llengua castellana previst a l'article 3.1 de la CE.

D'entrada, cal tenir en compte que si bé és cert que el text constitucional només predica aquestes garanties expressament respecte d'una única llengua oficial, el castellà, nogensmenys tampoc en prohibeix o limita el seu reconeixement per via estatutària o legislativa respecte de les altres llengües espanyoles oficials diferents de la castellana.

En aquest sentit, resulten il·lustratius els debats parlamentaris i esmenes que varen defensar-se en seu de Corts constituents tendents a prohibir expressament en el propi text constitucional el deure de coneixement de les altres llengües oficials diferents de la castellana, esmenes que no varen aprovar-se. La previsió expressa en el text constitucional d'aquest deure respecte del castellà, d'entrada no té caràcter necessàriament excloent pel que fa al seu reconeixement a les altres llengües oficials diferents de la castellana en els respectius territoris dotats de règim de doble oficialitat lingüística, encara que aquest reconeixement no es consigni expressament al text constitucional[60]. En qualsevol cas, aquesta tesi no ha estat avalada pel TC, que ha negat expressament la possibilitat que per via legislativa es prescrigui un deure de coneixement d'una llengua oficial diferent de la castellana[61], al·legant que aquest deure no és inherent a la declaració de cooficialitat lingüística i careix de fonament constitucional.

En aquest escenari, el nucli dels debats doctrinals se centra en determinar si el dret d'ús i el deure de coneixement d'una llengua determinada deriva del seu estatut de llengua

---

[60] Doctrinalment s'ha defensat que el silenci constitucional no ha de ser interpretat necessàriament com una exclusió del reconeixement del deure de conèixer les altres llengües oficials, tenint en compte que aquest silenci és una conseqüència lògica de l'opció del constituent per la remissió al que acordin els Estatuts d'Autonomia en el que concerneix a la configuració del règim jurídic de la llengua oficial pròpia respectiva. Partint d'aquesta base, s'ha defensat que el marc constitucional no impedeix que, via Estatut d'Autonomia o, en el seu cas, via legislador autonòmic, es garanteixi un deure de conèixer la llengua oficial pròpia diferent del castellà. Vid. LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic", Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic* nº 9, julio 1988, p. 47

[61] Per una ampliació, vid. STC 84/1986 de 26 de juny, que va declarar inconstitucional l'article 3 de la Llei de normalització lingüística del gallec, precepte que proclamava un deure de coneixement de la llengua gallega simètric a l'establert per l'article 3 de la Constitució respecte del castellà, en base al següent raonament: *"...(...) Ahora bien, tal deber no viene impuesto por la Constitución y no es inherente a la cooficialidad de la lengua gallega. El artículo 3.1 de la Constitución establece un deber general de conocimiento del castellano como lengua oficial del Estado (...) No ocurre, sin embargo, lo mismo con las otras lenguas españolas cooficiales en los ámbitos de las respectivas Comunidades Autónomas, pues el citado artículo no establece para ellas ese deber, sin que ello pueda considerarse discriminatorio, al no darse respecto de las lenguas cooficialesen los supuestos antes señalados que dan su fundamento a la obligatoriedad del conocimiento del castellano (...)."*.

oficial o, si pel contrari, es tracta d'un *plus* que, com a tal, cal que es reguli expressament.

Pel que fa al dret d'ús de la llengua castellana de l'article 3.1 de la CE, no planteja, en principi, problemes interpretatius. Doctrinalment es coincideix en considerar-lo un contingut jurídic bàsic inherent a la declaració d'oficialitat lingüística d'aquesta llengua, per altra part predicable respecte de qualsevol llengua que gaudeixi d'estatut d'oficialitat en el seu àmbit territorial respectiu. L'oficialitat d'una determinada llengua restaria buidada de contingut si no comportés un dret dels ciutadans a utilitzar-la com a mitjà de comunicació vàlid i jurídicament eficaç en la seva relació amb els poders públics i amb els subjectes privats. D'aquesta manera, pot concloure's que l'apreciació constitucional de l'article 3.1, on a continuació de declarar l'oficialitat de la llengua castellana en proclama el seu dret a l'ús, resulta certament supèrflua, innecessària, tenint en compte que la declaració d'oficialitat lingüística porta inherent aquesta facultat d'utilitzar l'idioma declarat jurídicament oficial.

Els problemes interpretatius emergeixen en la delimitació del contingut i abast del deure de coneixement de la llengua castellana de l'article 3.1 de la CE.

Aquests problemes interpretatius s'han traduït en debats doctrinals en els que es defensen tesis irreconciliables.

Existeix un debat doctrinal obert entre, per una part, els partidaris de considerar que el deure de coneixement de la llengua castellana (deure que, tal i com s'ha avançat, no es predica de la resta de llengües oficials) constitueix una conseqüència ineludible del seu caràcter de llengua oficial[62] i, per altra part, els partidaris de considerar que l'obligatorietat de conèixer una llengua no és una conseqüència de la seva oficialitat lingüística.

Segons aquest segon sector doctrinal, l'oficialitat lingüística només comporta la impossibilitat de poder al·legar la incomprensió de la llengua oficial pel que fa a les comunicacions, notificacions o publicacions d'actes i normes dictats en aquella llengua. D'aquesta manera, defensen que el deure de coneixement es constitueix com un *plus* a la declaració d'oficiacialitat que, com a tal, cal que es reguli expressament[63]. Segons

[62] Vid., per tots, ENTRENA CUESTA, Rafael; capítol dedicat a l'estudi de l'article 3 a GARRIDO FALLA, Fernando (Dir.); "Comentarios a la Constitución", Ed. Civitas, 1985, p. 59. Vid. també GURRERA ROIG, Matilde; *"El pluralismo lingüístico", Revista de Estudios Políticos*, nº 48, nov-dic de 1985, p. 229.

[63] Entre els partidaris d'aquesta posició, destaquen MILIÁN MASSANA, Antoni; *"La regulación constitucional del multilingüismo", Revista Española de Derecho Constitucional* nº 10, gener-abril 1984, p.133. En l'esmentat article, l'autor defensa que el deure de coneixement d'una llengua ha de separar-se de les conseqüències que es deriven de la seva oficialitat. D'aquesta manera, discrepa de la tesis

aquesta tesi, els efectes de la declaració d'oficialitat són els mateixos tan per la llengua castellana (art. 3.1) com per la resta de llengües espanyoles oficials diferents de la castellana de conformitat amb els respectius Estatuts d'Autonomia (art. 3.2), en la mesura que la CE no preveu cap tipus de reserva ni distingeix nocions diferents per a caracteritzar l'oficialitat d'una o altra llengua (en tots els casos parla d'oficialitat, sense cap tipus de restricció o connotació diferencial). Per tant, defensen que no pot afirmar-se l'existència d'un e*statut constitucional diferent* derivat de la declaració d'oficialitat, és a dir, el deure previst a l'article 3.1 de la CE (deure dels espanyols de conèixer la llengua castellana i dret a usar-la) no atorga un contingut diferent a l'oficialitat de la llengua castellana (no comporta una concepció superior de l'oficialitat del castellà), sinó que s'ha d'entendre com una precisió del text constitucional a favor de l'obligatorietat del seu ensenyament, obligació d'assegurar l'aprenentatge i coneixement d'aquesta llengua[64].

Aquests debats, que s'han reiterat també en seu jurisprudencial, no són debats merament conceptuals, tenint en compte l'evident transcendència de les conseqüències jurídiques derivades d'una o altra interpretació. En aquest sentit, l'adopció d'una interpretació restrictiva del deure de coneixement predicat exclusivament respecte de la llengua castellana en el text constitucional, vehicula certes tesis, defensades per certs sectors doctrinals i jurisprudencials, de concedir una posició jurídica preeminent a aquesta llengua, en perjudici de l'estatut reconegut a la resta de llengües oficials.

D'aquesta manera, el deure de coneixement lingüístic de l'article 3.1 de la CE, singular en l'escenari del dret constitucional comparat[65], s'erigeix com un tema particularment controvertit en seu acadèmica. S'ha criticat que comporta el risc potencial de jerarquització del castellà per sobre de les altres llengües també declarades oficials respecte de les quals la CE no preveu aquest deure de coneixement. De fet, el risc d'una

---

defensada pel propi autor en el seu article "*Aproximación al régimen jurídico previsto para la lengua catalana en el Estatuto de Autonomía de Cataluña*", *R.A.P.* nº 94, p. 318. Així mateix, vid. del mateix autor, "*Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia*", *Revista de Llengua i Dret* nº 1, Vol I, juny de 1983, p. 79 a 88.

[64] Sobre aquest tema, vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; "Lenguas, lenguaje y derecho", Ed. Civitas, Madrid, 1991, p. 38 i ss. L' autor defensa que no és coherent amb un sistema de pluralisme lingüístic, en el que la llibertat de la llengua té com un dels seus nuclis bàsics la potestat d'ús d'una o altra llengua oficial, la previsió d'un únic deure jurídic d'ús d'una de les llengües. PRIETO DE PEDRO afirma que aquest mandat constitucional s'ha d'interpretar desde una posició respectuosa amb aquest *favor libertatis,* el que comporta que aquest deure de l'article 3.1 de la Constitució s'ha de considerar una simple precisió *ex Constitutione* de l'obligatorietat de l'aprenentatge d'aquesta llengua (interpretació fonamentada en els antecedents històrics i parlamentaris del precepte). Sobre aquest mandat constitucional, vid. també TOLIVAR ALAS, Leopoldo; "Las libertades lingüísticas", Instituto Nacional de la Administración Pública, Madrid, 1987, p. 133 i ss.

[65] Vid. MILIAN MASSANA, Antoni; "*La regulación constitucional del multilingüismo*", *Revista Española de Derecho Constitucional* nº 10, enero-abril 1984, p. 133

interpretació rígida d'aquesta naturalesa ja va posar-se de manifest en els debats en seu parlamentària, quan s'advertia des de certs sectors polítics que predicar el deure de coneixement lingüístic referit exclusivament respecte de la llengua castellana comportaria un tracte potencialment discriminatori a la resta de llengües espanyoles també declarades oficials i diferents de la castellana, en els termes que s'han estudiat.

En aquesta línia se situa certa jurisprudència del Tribunal Suprem, reticent a la valoració de les llengües cooficials en l'accés a la funció pública, que s'ha fonamentat, entre d'altres arguments, en aquest deure de coneixement de l'article 3.1 de la CE per fixar una base diferenciadora entre el castellà i la resta de llengües espanyoles també declarades oficials. Segons aquests posicionaments, discutits[66], el deure de coneixement del castellà situa a aquesta llengua en una posició de preeminença que justificaria que el seu ús fos legítimament exigit amb caràcter preferent pels poders públics ubicats en el territori de Comunitats Autònomes amb una llengua oficial pròpia, emparant-se en la presumpció del seu coneixement per part de tots els ciutadans i el seu conseqüent ús passiu per part de tots ells. Des de certs sectors doctrinals, s'ha defensat la tesis de legitimar l'opció, finalment no adoptada, d'exigir l'ús de la llengua castellana a tots els ciutadans en les seves relacions amb els òrgans de l'Administració General de l'Estat o del Poder Judicial a tot el territori estatal, emparant-se en el seu estatut de llengua oficial i, particularment, en el seu deure constitucional de coneixement[67], deure no predicat respecte de les altres llengües també oficials.

Més atenuada és la interpretació del TC. El màxim intèrpret constitucional ha evolucionat en la seva definició del contingut del deure constitucional de conèixer la

[66] En aquesta matèria ens adherim a les crítiques i tesis defensades, entre d'altres, per PRIETO DE PEDRO, Jesús; a "Lenguas, lenguaje y derecho", Ed. Civitas, Madrid, 1991, pàgs. 38 i ss, en els termes que s'estudiaran. Del mateix, autor, vid. *"Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia", a Revista de Llengua i Dret* nº 14, juliol 1990, p. 5 i ss.

[67] Tesis a les que no ens adherim. Per tots, vid. entre els defensors d'aquests posicionaments interpretatius del deure de coneixement, RUBIO LLORENTE, Francisco; *"Deberes Constitucionales"*, *Revista Española de Derecho Constitucional* nº 62, Maig-Agost de 2001, p. 50, on proclama "*...En la interpretación que en la práctica se ha impuesto, pero que no es quizás la única que los textos autorizan, la oficialidad del castellano en las regiones bilignües ha sido entendida también como cooficialidad. Aunque tanto su carácter de lengua oficial del Estado, como la existencia del deber de conocerlo habrían hecho posible exigir su empleo para relacionarse con los órganos de la Administación General del Estado o del Poder Judicial, fuera cual fuera la sede de estos, una aplicación estricta del principio de territorialidad ha llevado a admitir que la relación con esos órganos pueda llevarse a efecto también en la otra lengua cooficial de la correspondiente Comunidad Autónoma. (...) El principio de territorialidad ha configurado también la obligación estatal de asegurar el aprendizaje del castellano, correlativa del deber de conocerlo, que ha quedado eclipsado por la cooficialidad de lenguas diversas (...) Aunque este conocimiento (del castellano) es el único constitucionalmente obligado, la tendencia de los partidos nacionalistas a hacer de la lengua no castellana el signo de identidad de la propia nacionalidad y a forzar su aprendizaje como instrumento de construcción nacional, ha llevado a los gobiernos regionales a promulgar leyes de 'normalización lingüística' que, sin infringir frontalmente el modelo lingüístico de la Constitución, lo fuerzan hasta el límite y,en lo que toca a la enseñanza, se orientan más a asegurar el conocimiento de la propia lengua que el del castellano (...)*".

llengua castellana. L'existència de certes interpretacions jurisprudencials tendencialment divergents en la determinació de l'abast d'aquest deure constitucional ha motivat que per part de certs sectors doctrinals s'arribi a afirmar l'existència d'una veritable desfiguració jurídica del concepte d'oficialitat [68].

La definició jurisprudencial del contingut i abast del deure de conèixer el castellà que va facilitar el TC a la seva sentència 82/1986 de 26 de juny constitueix una primera jurisprudència que convé valorar. En aquest pronunciament, el TC va definir el deure de coneixement del castellà previst a l'article 3.1 de la CE com un element que caracteritza i diferencia a la llengua castellana de la resta de llengües oficials[69], un deure constitucional inherent a la consideració de la castellà com a llengua oficial comú de l'Estat en el seu conjunt, que implica la presumpció del seu coneixement per part de tots els espanyols. Ara bé, va definir aquest mandat sense voluntat d'atorgar a aquesta llengua un caràcter preeminent sobre les altres llengües de l'Estat declarades oficials. En aquest sentit, el TC va eludir enunciar el catàleg de conseqüències o implicacions derivades d'aquest deure constitucional de coneixement, adoptant una fórmula retòrica tendent a minimitzar-ne els efectes[70].

Aquest primer pronunciament jurisprudencial es caracteritza per la ponderació o, dit altrament, vocació de conciliar per una part el reconeixement d'una connotació diferencial, com és el deure de coneixement lingüístic predicat constitucionalment

---

[68] Vid. MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni; *"La desfiguració jurídica del concepte d'oficialitat lingüística: Sentència del TC 74/1987 de 25 de maig"*, a D.D.A.A. "Dret Lingüístic. Actes del Simposi sobre Dret Lingüistic", Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona 1989, p. 51 i ss.
Sobre l'evolució jurisprudencial vid. també PUIG SALELLAS, Josep M.; *"La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional"*, *Revista de Llengua i Dret*, nº 8, desembre de 1986, p. 105 i ss; també del mateix autor *"Conceptos básicos de la doble oficialidad"*, *Revista de Llengua i Dret*, nº 14, juliol de 1990, p. 27 i ss.

[69] Vid. STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 3r: *"En directa connexión con el carácter del castellano como lengua oficial común del Estado español en su conjunto, está la obligación que tienen todos los españoles de conocerlo, que lo distingue de las otras lenguas españolas que con él son cooficiales en las respectivas Comunidades Autónomas, pero respecto a las cuales no se prescribe constitucionalmente tal obligación. Ello quiere decir que sólo del castellano se establece constitucionalmente un deber individualizado de conocimiento, y con él, la presunción de que todos los españoles lo conocen"*.

[70] Vid. STC 82/1986 de 26 de juny. En aquesta sentència el TC adopta una interpretació atenuada del contingut del deure de coneixement del castellà, evitant arribar a conclusions que puguin fonamentar l'atorgament d'un caràcter preeminent a aquesta llengua en perjudici de les restants llengües cooficials. En aquest sentit, defineix el contingut d'aquest mandat constitucional com un fet diferencial de la llengua castellana que relaciona amb el dret dels particulars d'usar qualsevol de les llengües oficials en els territoris amb règim de cooficialitat lingüística *("... En los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantengan con cualquier poder público radicado en dicho territorio, siendo el derecho de las personas al uso de una lengua oficial un derecho fundado en la Constitución y el respectivo Estatuto de Autonomía ..."* F.J 3r, in fine). Sobre aquesta interpretació atenuada, vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; *"Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia"*, *Revista de Llengua i Dret* nº 14, juny de 1990, p. 12.

només respecte d'una llengua, la castellana, amb, per altra part, la relativa omissió del reconeixement explícit d'efectes tendencialment discriminatoris derivats d'aquesta diferenciació que puguin atemptar contra el dret d'opció lingüística dels ciutadans en els territoris dotats de règims de doble oficialitat lingüística.

Cal recordar que el TC ha precisat que el deure de coneixement sols pot predicar-se, per imperatiu constitucional, respecte de la llengua castellana[71]. Segons el màxim intèrpret constitucional, sols respecte de la llengua castellana es prescriu constitucionalment un deure individualitzat de coneixement i, en conseqüència, la presumpció que tots els espanyols la coneixen[72], si bé el propi TC modula aquesta afirmació proclamant que "*...en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantenga con cualquier poder público radicado en dicho territorio, siendo el derecho de las personas al uso de la lengua oficial un derecho fundado en la Constitución y el respectivo Estatuto de Autonomía"*.

Aquesta tendència jurisprudencial atenuada no coincideix amb la de la STC 84/1986, que es caracteritza per la posició expressa del TC a favor de la preeminència de la llengua castellana sobre la resta de llengües espanyoles (preeminença fonamentada en el deure de coneixement del castellà, considerat com a idioma comú de tots els espanyols, el coneixement del qual s'ha de presumir)[73].

---

[71] Vid. la STC 84/1986 de 26 de juny, que va declarar inconstitucional l'article 3 de la Llei de Normalització lingüística del gallec, precepte que va proclamar un deure de coneixement del gallec simètric a l'establert per l'article 3 de la Constitució respecte del castellà, al·legant *"(...) Ahora bien, tal deber no viene impuesto por la Constitución y no es inherente a la cooficialidad de la lengua gallega. El artículo 3.1 de la Constitución establece un deber general de conocimiento del castellano como lengua oficial del Estado (...) No ocurre, sin embargo, lo mismo con las otras lenguas españolas cooficiales en los ámbitos de las respectivas Comunidades Autónomas, pues el citado artículo no establece para ellas ese deber, sin que ello pueda considerarse discriminatorio, al no darse respecto de las lenguas cooficiales en los supuestos antes señalados que dan su fundamento a la obligatoriedad del conocimiento del castellano..."*

[72] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; *"Las libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia",* cit. nota supra, p. 12 i ss

[73] Al F.J 2n de la STC 84/1986 de 26 de juny, el TC es pronuncia clarament a favor de la preeminença de la llengua castellana sobre les altres llengües espanyoles, preeminença que fonamenta en el deure de coneixement del castellà previst a l'article 3.1, deure de coneixement que no es predicable respecte de les altres llengües (*"... El artículo 3.1 de la Constitución establece un deber general de conocimiento del castellano como lengua oficial del Estado; deber que resulta concordante con otras disposiciones constitucionales que reconocen la existencia de un idioma común a todos los españoles, y cuyo conocimiento puede presumirse en cualquier caso, independientemente de factores de residencia o vecindad. No ocurre, sin embargo, lo mismo con las otras lenguas españolas cooficiales en los ámbitos de las respectivas Comunidades Autónomas, pues el citado artículo no establece para ellas ese deber, sin que ello pueda considerarse discriminatorio, al no darse respecto de las lenguas cooficiales los supuestos antes señalados que dan su fundamento a la obligatoriedad del conocimiento del castellano..*).

Cal tenir present que l'estudi del contingut del deure de coneixement de la llengua castellana prescrit a l'article 3.1 de la CE exigeix ser valorat partint d'una premissa bàsica: el reconeixement constitucional d'un règim de doble oficialitat lingüística que ha de ser respectat per l'intèrpret constitucional.

El reconeixement d'altres llengües espanyoles, diferents de la castellana, declarades també oficials expressament pel propi text constitucional (article 3.2), amb les conseqüències jurídiques que aquesta declaració comporta, constitueix un paràmetre que cal tenir en compte en l'anàlisi del contingut i abast del deure prescrit a l'article 3.1 de la norma suprema.

Qualsevol eventual interpretació del deure de coneixement del castellà que pugui vulnerar o coartar la plena projecció de la declaració d'oficialitat de les altres llengües diferents de la castellana mereix una valoració negativa[74]. En aquest sentit, doctrinalment[75] s'ha advertit que en un sistema de pluralisme lingüístic en el que es reconeix el dret d'opció lingüística com un dels continguts bàsics del model dissenyat per la CE, resulta convenient interpretar l'abast del deure de coneixement de l'article 3.1 de manera que no vulneri la regla *pro libertate* que ha d'orientar l'anàlisi de la cooficialitat, considerada com una garantia público-institucional del multilingüisme. Doctrinalment s'ha apuntat que no és coherent amb un sistema de pluralisme lingüístic, en el que la llibertat de la llengua té com un dels seus nuclis bàsics la potestat d'ús d'una o altra llengua oficial, la previsió d'un únic deure constitucional de coneixement d'una de les llengües. Des d'aquesta línia de crítica, es proclama que aquest deure constitucional preceptivament ha d'interpretar-se des d'una posició respectuosa amb aquest *favor libertatis,* el que comporta que aquest deure de l'article 3.1 de la CE s'ha de considerar una simple precisió *ex Constitutione* de l'obligatorietat de l'aprenentatge d'aquesta llengua.

En aquest escenari, des d'una perspectiva estrictament material, que no formal, el deure constitucional de coneixement de la llengua castellana no aporta, *expresis verbis*, continguts addicionals a la declaració d'oficialitat lingüística, afirmació que, per altra part, haurà de modular-se. En qualsevol cas, tal i com s'ha avançat, aquesta qüestió ha estat objecte d'importants debats doctrinals, encara actualment oberts.

En efecte, sistemàticament pot afirmar-se que un deure de coneixement lingüístic d'aquestes característiques, sense precedents en el dret constitucional comparat, *prima*

[74] En el mateix sentit, es pronuncien autors tals com COBREROS MENDAZONA, Eduardo; "El régimen jurídico de la oficialidad del euskera", Oñati, 1989, p. 36 i ss. També, vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús, obres cit. nota supra.

[75] Per tots, vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; obra cit. nota supra.

facie, es projecta en un doble nivell: per una part, es projecta en una ineludible obligació dels poders públics d'assegurar l'aprenentatge d'aquesta llengua oficial a nivell estatal, d'obligat coneixement per imperatiu constitucional (obligació d'assegurar l'aprenentatge lingüístic que ha de permetre el compliment d'aquest deure i que, tal i com s'estudiarà, és inherent a la declaració d'oficialitat lingüística); en segon lloc, es concreta en una presumpció de coneixement d'aquesta llengua, presumpció que jurisprudencialment s'ha qualificat com a *iuris tantum*, això és, que resulta desvirtuable per prova en contra acreditativa del desconeixement de la llengua en qüestió.

Pel que fa a la primera de les projeccions, resulta il·lustratiu l'advertiment que ja en els debats en seu parlamentària va identificar-se l'ensenyament com l'àmbit normal de projecció d'aquest deure, afirmació que, per altra part, ha de valorar-se amb les cauteles estudiades als epígrafs precedents[76]. L'antecedent constitucional d'aquesta previsió, que tal i com s'ha avançat es troba a l'article 4 de la Constitució republicana de 1931, també es projectava en l'àmbit de l'ensenyament de la llengua[77].

El TC ha proclamat expressament que la declaració d'oficialitat d'una determinada llengua comporta l'obligació de facilitar, per part dels poders públics competents, el coneixement d'aquesta llengua. D'aquesta manera, l'oficialitat implica l'obligació d'assegurar l'aprenentatge de la llengua per part dels poders públics i la correlativa facultat o dret dels ciutadans d'accedir al seu ensenyament, premissa certament bàsica per poder optar al seu coneixement i ús com a llengua oficial[78] .

---

[76] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; obra cit. nota supra, p. 14 -15. En l'esmentat article, l'autor adverteix que "*...(...) La atmósfera retórica que, en general, envolvió el debate de este punto no permite encontrar ahora a través de su lectura una idea concluyente sobre el sentido de 'conocer'. Ahora bien, sí se puede apreciar que en las intervenciones, sin perjuicio de que también se aludiera a otros efectos (y, entre éstas, aunque de forma esporádica, también asomó un sentido dura de rechazo en el fondo de la pluralidad lingüística que la Constitución pretendía reconocer), se coincidió insistentemente en señalar la enseñanza como el ámbito normal de proyección del deber: en efecto, a la enseñanza del castellano y/o de las lenguas de las Comunidades Autónomas se refieren durante el debate del artículo 3 de la Constitución, tomando postura a favor o en contra, según los casos, la mayor parte de los parlamentarios que intervinieron, los señores Trías Fargas, Solé Tura, De la Fuente, Lorda Aláiz, Gastón Sanz, Güel de Sentmenat, Fraga Iribarne, Meilán Gil, Martín Toval, Audet Zia, Vidarte, Sánchez Agesta...*". Per una ampliació, vid. B.O.C. dels dies 12 i 16 de maig, 5 de juliol, 2 d'agost i 26 de setembre de 1978. Vid. també, estudi dels posicionaments parlamentaris defensats durant *l'iter constituent* d'aquest precepte constitucional estudiats en notes precedents.

[77] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; obra cit. nota supra, p. 15. L'obra defensa que l'article 4 de la Constitució de 1931 enunciava un "*deber de saberlo*" (referint-se al castellà) amb evidents connotacions en l'àmbit de l'ensenyament i l'aprenentatge. Amb aquest epígraf el constituent republicà donava compliment a la seva voluntat de garantir l'obligació de tots els ciutadans de l'Estat d'acceptar l'aprenentatge del castellà i la correlativa càrrega dels poders públics de facilitar el seu ensenyament, posició avalada per les intervencions parlamentàries celebrades en motiu de la redacció d'aquest epígraf constitucional.

[78] Vid., per totes, la STC 87/1983 de 27 d'octubre, F.J. 4, i la STC 88/1983 de 27 d'octubre, F.J. 4

Aquesta obligació dels poders públics de garantir l'aprenentatge de la llengua oficial, creant les condicions que permetin assegurar-ne el seu coneixement, ha estat assumida pels respectius Estatuts d'Autonomia, pels legisladors autonòmics i, fins i tot, per la normativa supraestatal[79]. Així, resulten il·lustratives les prescripcions de l'article 3.3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya[80], l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears[81], l'article 7.1 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana[82], l'article 6.1 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc[83], l'article 9.2 de la Llei Orgànica de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra[84] o l'article 5.2 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia[85]. Aquestes disposicions estatutàries prescriuen expressament el dret de coneixement de les llengües oficials (la cooficial pròpia i la castellana), així com la correlativa càrrega dels poders públics d'assegurar l'aprenentatge d'aquests idiomes, previsions totes elles que han estat desplegades per la respectiva normativa autonòmica.

Ara bé, les anteriors precisions han de valorar-se tenint en compte la jurisprudència del TC, que ha proclamat expressament que no considera aquest deure com un element inherent a la declaració d'oficialitat de la llengua castellana. Segons el TC, l'oficialitat lingüística no implica un deure de coneixement pels ciutadans sinó un dret d'ús[86]. El màxim intèrpret constitucional ha sentenciat que l'oficialitat sols comporta un deure de

[79] Estudi ampliat en epígraf posterior de la tesi.

[80] Article 3.3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (L.O. 4/1979 de 18 de desembre): *"La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya"*.

[81] Article 3 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (L.O. 2/1983 de 25 de febrer): *"La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Tots tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la i ningú no podrà esser discriminat per causa de l'idioma"* .

[82] Article 7.1 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (L.O. 5/1982 d'1 de juliol): *"Els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma son el valencià i el castellà. Tots tenen dret a conèixe'ls i a usar-los..."*.

[83] Article 6 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc: *"1. L'euskera, llengua pròpia del Poble Basc, tindrà, com el castellà, caràcter de llengua oficial a Euskadi, i tots els seus habitants tenen el dret de conèixer i el dret d'usar ambdues llengües. 2.Les institucions comunes de la Comunitat Autònoma ... arbitraran i regularan les mesures i mitjans necessaris per a asegurar-ne el seu coneixement..."* .

[84] Article 9.2 de la L.O. 13/1982 de 10 d'agost de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra: *"El vascuence tindrà també caràcter de llengua oficial a les zones bascoparlants de Navarra. una llei foral determinarà aquestes zones (...) i, en el marc de la legislació general de l'Estat, ordenarà l'ensenyament d'aquesta llengua..."*.

[85] Article 5.2 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia (L.O. 1/1981 de 6 d'abril): *"2. Els idiomes gallec i castellà son oficials a Galícia i tots tenen el dret a conèixer-los i a usar-los (...)"*.

[86] Vid. PARÍS I DOMÈNECH, Neus; "La conflictivitat competencial. Normalització lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 1994, p.15 i ss.

coneixement per a la Administració Pública, que ha d'atendre al ciutadà respectant el seu dret d'opció lingüística, que sí deriva del caràcter oficial de la llengua. La jurisprudència del TC[87] ha proclamat que el deure de coneixement de la llengua castellana no deriva del seu caràcter de llengua oficial sinó del seu exprés reconeixement constitucional contingut a l'article 3.1 de la CE.

Això no obstant, la inclusió del deure constitucional de conèixer la llengua castellana s'ha de valorar tenint en compte la voluntat del constituent de garantir l'aprenentatge de la llengua, no la imposició del seu ús davant els poders públics.

Des d'aquesta perspectiva, derivi exclusivament de la seva condició de llengua oficial o constitueixi també una projecció del seu deure de coneixement, l'ensenyament de la llengua castellana és un contingut prescriptiu de la instrucció obligatòria en tots els centres docents del sistema escolar, per imperatiu constitucional, compatible també amb la inclusió en els programes escolars de l'estudi de les llengües autonòmiques (per altra part, pressupòsit necessari per aconseguir normalitzar l'ús d'aquestes llengües oficials en el respectiu àmbit territorial de les Comunitats Autònomes[88]).

Pel que fa a la segona de les projeccions, la relativa al contingut d'aquest deure constitucional, el TC ha caracteritzat aquesta obligació com una *pressumpció iuris tantum*[89]. D'aquesta manera, el deure de coneixement del castellà establert a l'article 3.1 de la CE no s'imposa com un autèntic deure constitucional en sentit estricte, sino que l'únic que implica és que el seu coneixement per part dels ciutadans *"es pot presumir en qualsevol cas, independentment de factors de residència o veïnatge"*[90], el que comporta la impossibilitat dels ciutadans d'al·legar vàlidament el seu desconeixement davant l'ús d'aquest per part dels poders públics o de qualsevol particular. Atès que

---

[87] Per totes, vid. STC 84/1986 de 26 de juny.

[88] Sobre el dret a rebre l'ensenyament de la llengua pròpia i drets lingüístics relatius a la llengua docent vid. MILIÁN MASSANA, Antoni; "Derechos lingüísticos y derecho fundamental a la educación. Un estudio comparado: Italia, Bélgica, Suiza, Canadá y España", Escola d'Administració Pública de Catalunya, Ed. Civitas, 1994.

[89] Vid. STC 74/1987 de 25 de maig, F.J. 3r: *"... NO cabe objetar que el castellano es la lengua española oficial del Estado y que todos los españoles tienen el deber de conocerla (artículo 3.1 de la Constitución), ya que lo que aquí se valora es un hecho (la ignorancia o conocimiento insuficiente del castellano) en cuanto afecta al ejercicio de un derecho fundamental, cual es el de defensa (...) Ciertamente, el deber de los españoles de conocer el castellano, antes aludido, hace suponer que ese conocimiento existe en la realidad , pero tal presunción puede quedar desvirtuada cuando el detenido o preso alega verosímilmente su ignorancia o conocimiento insuficiente o esta circunstancia se pone de manifiesto en el transcurso de las actuaciones policiales..."*
Sobre aquesta STC 74/1987 de 25 de maig, vid. D.D.A.A. *"Dret Lingüístic.Actes de Imposi sobre Dret Lingüístic"*, Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona, 1989, p. 55

[90] Vid. STC 84/1986 de 26 de juny, F.J. 2n.

constitueix una presumpció *iuris tantum*, queda desvirtuada quan la ignorància o coneixement insuficient del castellà s'al·lega de manera versemblant, en els termes ratificats per jurisprudència constitucional.

Conseqüentment, de les anteriors consideracions pot concloure's que el dret d'ús i el deure de coneixement del castellà garantits a l'article 3.1 de la CE, amb independència de la posició doctrinal que s'adopti pel que fa a la seva naturalesa jurídica i abast, resulten precisions *ex constitutione* certament discutibles des del punt de vista material o de contingut en un model lingüístic com l'actual. En darrer terme, formalment, tenen com a objectiu consignar en seu constitucional, de forma expressa, unes prerrogatives lingüístiques determinades, amb les garanties d'estabilitat que aquest reconeixement comporta, sens perjudici del contingut polític inherent a aquestes declaracions. En aquest sentit, des de certs sectors s'ha identificat el deure de coneixement del castellà com un deure constitucional proclamat en interès de la cohesió nacional[91], que té com a objectiu garantir la unitat lingüística de l'Estat compost en un context de respecte i tutela de la seva realitat plurilingüe.

En qualsevol cas, i almenys pel que fa al dret a l'ús (dret de rang constitucional no fonamental[92]), es coincideix unànimement en considerar-lo un contingut inherent a tota declaració d'oficialitat lingüística, per la qual cosa, es tracta d'una precisió certament supèrflua, innecessària, de la norma suprema. Doctrinalment, fins i tot els defensors d'aquestes clàusules i, en particular, de la clàusula del deure de coneixement del castellà, reconeixen que ha estat objecte d'una tendència a ser considerada una simple dada de fet, perdent la virtualitat en major o menor mesura com a deure constitucional *strictu sensu*[93]. Això no obstant, tal com s'ha enunciat, jurisprudencialment s'ha insistit en qualificar-lo com un *plus* a la declaració d'oficialitat lingüística que empara, per prescripció constitucional, a la llengua castellana i no es prescriu respecte de la resta de llengües oficials. El debat resta obert.

---

[91] Per tots, vid. RUBIO LLORENTE, Francisco; article cit. nota supra, p. 48, on identifica el deure de coneixement de la llengua castellana de l'article 3.1 de la Constitució entre els deures en interés de la cohesió nacional.

[92] Vid. SOLOZABAL ECHAVARRIA, Juan José*; "El régimen constitucional del bilingüismo. La cooficialidad lingüística como garantía institucional", Revista Española de Derecho Constitucional*, Any 19, nº. 55, gener-abril de 1999, p. 19.

[93] Vid., per tots, RUBIO LLORENTE, Francisco; article cit. nota supra p. 52, on l'autor afirma que "*Una notable muestra de esta tendencia a olvidar la existencia del deber constitucional de conocer el castellano, y en consecuencia a considerar ese conocimiento como un simple dato de hecho, lo que inevitablemente lleva a equiparar ese conocimiento con el de cualquiera otra lengua española, es el que ofrecen las normas que regulan la adquisición de la nacionalidad, todas ellas posteriores a la Constitución*".

2.2 La previsió constitucional d'un règim de cooficialitat lingüística: el reconeixement de l'oficialitat de les altres llengües espanyoles diferents de la llengua castellana.

L'article 3.2 de la CE conté la previsió d'un règim de cooficialitat lingüística. Aquest precepte disposa que les altres llengües espanyoles diferents de la llengua castellana seran també oficials en el territori de les respectives Comunitats Autònomes en funció del que disposin els Estatuts d'Autonomia. D'aquesta manera, es prescriu que en aquelles Comunitats Autònomes on es parla una llengua diferent a la llengua castellana, hi haurà més d'una llengua oficial, la castellana i la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma, depenent del seu reconeixement al respectiu Estatut. Per tant, la CE configura a les normes estatutàries com aquelles disposicions constitucionalment competents per definir o concretar el model lingüístic esbossat a la norma suprema.

L'anàlisi de l'*iter* constituent que va seguir la redacció, debat i aprovació d'aquest epígraf constitucional permet identificar dues qüestions que varen centrar divergències de plantejaments polítics. Aquestes divergències, que més tard s'han traduït en seu doctrinal, són, en primer lloc, el debats entorn al fonament que havia de concedir-se a la declaració d'oficialitat d'aquestes llengües diferents de la castellana; en segon lloc, el debat relatiu al contingut i abast que havia de tenir aquesta oficialitat i, particularment, si podia prescriure's una obligatorietat de coneixement d'aquestes llengües cooficials.

La redacció d'aquest epígraf constitucional va ser controvertida, si bé la redacció definitivament aprovada no va diferir en excés de la proposta consignada a l'avantprojecte constitucional. El constituent, en aquest epígraf, havia d'esbossar les directrius definitòries del model lingüístic estatal, donant resposta a l'ordenació del plurilingüisme que, ja en el Preàmbul del text constitucional, es prescrivia que havia de ser objecte d'especial protecció.

El text de l'avanprojecte constitucional[94] establia que "*Las demás lenguas de España serán también oficiales en los Territorios Autónomos de acuerdo con sus respectivos Estatutos"*, literalitat de la que se'n desprèn que, des dels propis inicis de la redacció del text constitucional, va constatar-se la conveniència de declarar l'oficialitat lingüística d'altres llengües a més de la castellana. Alhora, il·lustra la voluntat del constituent de definir en el text constitucional un model lingüístic obert, deixant la seva concreció definitiva al que disposessin els respectius Estatuts d'Autonomia que s'aprovessin en un futur.

[94] Publicat al B.O.C. nº 44 de 5 de gener de 1978.

Tal com s'ha avançat, un primer eix de debats va centrar-se en determinar quin fonament havia de concedir-se a l'oficialitat de les altres llengües diferents de la castellana. Aquest debat va centrar-se en discutir la conveniència d'efectuar aquesta declaració d'oficialitat a la pròpia CE. En aquest sentit, per part del Grup parlamentari d'Aliança Popular[95] i d'Unió del Centre Democràtic[96], varen interposar-se esmenes al text de l'Avantprojecte Constitucional tendents a consignar que l'oficialitat de la resta de llengües espanyoles diferents de la castellana no tingués fonament constitucional sinó estatutari. Des d'aquestes formacions polítiques es defensava la conveniència que no fos la pròpia CE la que proclamés expressament l'oficialitat lingüística d'aquestes llengües, deixant aquesta declaració a determinació estatutària. Es proclamava la preferència que aquesta decisió relativa a l'oficialitat d'aquestes llengües fos considerada i debatuda en seu dels diferents Estatuts d'Autonomia, seguint una línia similar a l'adoptada a la Constitució republicana de 1931. En conseqüència, proposaven que l'expressió '*seran també oficials'* fos substituïda per la de '*podran ser oficials*', defensant que aquesta determinació d'oficialitat fos adoptada pels respectius Estatuts.

Aquestes esmenes no varen aprovar-se. D'una anàlisi de l'*iter* que va seguir la tramitació de l'article 3.2 de la norma suprema així com de la pròpia literalitat del precepte, pot concloure's que el constituent va optar per consignar de forma expressa l'oficialitat lingüística d'aquestes llengües en el propi text constitucional, el que els concedeix unes garanties sense precedents a la història constitucional espanyola. D'aquesta manera, aquestes llengües gaudeixen, per imperatiu constitucional, d'estatut d'oficialitat lingüística. Aquesta declaració no resta condicionada al reconeixement estatutari, constituint un manament preceptiu del propi text constitucional[97].

---

[95] Vid. les esmenes nº 2 i 35 presentades a l'Avantprojecte Constitucional, defensades pels parlamentaris Miguel Riestra París i Licinio de la Fuente en representació d'Aliança Popular, que en l'epígraf objecte d'estudi proposaven substituïr el text de l'avanprojecte constitucional per la següent literalitat: "*...2. Las demás lenguas de España PODRAN SER también oficiales...*" (el subratllat és nostre). Argumentaven aquesta modificació al·legant que "*...Creo que es mas congruente con el texto del artículo y no debe prejuzgarse lo que digan los respectivos Estatutos, ni imponerles esta condición inicial...*".

[96] Vid. esmena nº 736 presentada a l'Avantprojecte Constitucional per José Miguel Ortí Bordás, en representació de UCD, que proposava la modificació del text de l'avantprojecte per la següent literalitat, en allò concernent a l'epígraf segon: "*...2. Las demás lenguas de España PODRAN SER también oficiales en las regiones autónomas si así lo acuerdan sus respectivos estatutos...*". Va justificar-se aquesta esmena al·legant que "*...En el 2 es aconsejable introducir la mejora del carácter facultativo de la oficialidad de las lenguas, oficialidad que debe decidir la región autónoma y no la Constitución...*". Per una ampliació sobre el contingut íntegre de l'esmena, vid. l'obra cit. nota supra "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 450-451.

[97] Per una ampliació sobre l'atribució de caràcter oficial a les llengües espanyoles diferents de la castellana per la pròpia CE, vid. MILIAN MASSANA, Antoni; "*La regulación del multilingüismo*", *Revista Española de Derecho Constitucional* nº 10, 1984, p. 134 i ss. Del mateix autor vid. també "*Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia*", *Revista de Llengua i Dret* nº 1, Vol. I, juny 1983, p. 79 i ss. En el mateix sentit es pronuncien, per tots, VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 24-25. També, vid. GARRIDO FALLA, Fernando (Dir.); "Comentarios a la Constitución", Ed. Civitas, Madrid, 1985, p. 60-61.

Un segon eix de debats parlamentaris va centrar-se en discutir la procedència de consignar en el text constitucional un deure de coneixement de les altres llengües espanyoles diferents de la llengua castellana, opció que va desestimar-se.

Un estudi de l'*iter* parlamentari de l'article 3.2 de la CE permet il·lustrar que la tesi favorable a garantir aquest deure fou defensada expressament pel Grup Parlamentari de la Minoria Catalana, que va proposar una esmena a l'avantprojecte constitucional que contenia la següent redacció: *"Les altres llengües d'Espanya seran també oficials en els territoris autònoms de conformitat amb els respectius Estatuts. Tots els residents en aquests territoris tenen el deure de conèixer i el dret d'usar aquelles llengües"*. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que el reconeixement del caràcter oficial de totes les llengües nacionals de l'Estat restaria minoritzat si no s'assegurava una correlativa obligació de conèixer, comprendre o respectar aquestes llengües[98].

En una línia similar varen pronunciar-se els parlamentaris Solé Tura i Martín Toval. Ambdues intervencions proposaven, més que la imposició a nivell constitucional de l'obligació de coneixement de la llengua, la creació de les condicions que permetessin als residents en el territori de la Comunitat Autònoma on existís la cooficialitat, el coneixement d'ambdues llengües oficials en condicions d'igualtat. De fet, Martín Toval, en els debats constituents[99] va defensar la no imposició del coneixement de la llengua a nivell constitucional, afirmant que "*... no se trata, a nivel constitucional, desde luego, y en todo caso habrá que discutirlo a nivel estatutario, de imponer la obligación del conocimiento a los residentes antes de imponer la obligación a los poderes públicos de dotar de los medios oportunos para que ese conocimiento se produzca. Nosotros estamos por la enseñanza obligatoria del catalán, pero otra cosa es el conocimiento obligatorio o libre del catalán...*".

Altrament, la tesi contrària fou defensada en el Congrés, entre d'altres, pel grup parlamentari d'Aliança Popular, que proposava que a cada regió autònoma, el respectiu

---

[98] Vid. l'esmena nº 106 presentada a l'Avantprojecte constitucional pel Grup Parlamentari Minoria Catalana, D.S.C., nº 66, de 12 de maig de 1978; també, en el mateix sentit, vid. el D.S.C. nº 67, de 16 de maig de 1978. L'esmena nº 106 va presentar-se amb caràcter alternatiu respecte a la formulada a la totalitat de l'article 3 de l'Avantprojecte pel mateix grup parlamentari (Esmena nº 105), i "*...para el único supuesto de que la redacción que en aquella otra enmienda se propone no prospere en definitiva ni únicamente en el debate de la Comisión, sino ante el propio Pleno del Congreso...*". Per una ampliació, vid. obra cit. nota supra "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 195.

[99] Vid. D.S.C. nº 67 de 16 de maig. També, vid. obra cit. nota supra "Constitución Española, Trabajos Parlamentarios", Volum I.

Estatut d'Autonomia regulés els termes i abast del coneixement de les altres llengües espanyoles diferents de la llengua castellana, però sempre partint de la no imposició[100].

En qualsevol cas, i amb independència dels debats que varen emergir en seu de Corts Generals, que s'han estudiat succintament, és convenient recordar que, tal i com s'ha avançat, la redacció del segon paràgraf del precepte finalment aprovada no va diferir en excés de la proposada al text de l'avantprojecte constitucional. Així, finalment l'article 3.2 de la CE estableix que "*les altres llengües espanyoles seran també oficials a les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts*". D'aquesta manera es prescriu un estatut jurídic d'oficialitat d'altres llengües diferents de la castellana per imperatiu constitucional, oficialitat que modularan els respectius Estatuts d'Autonomia[101]. En aquest sentit, tal com s'ha indicat doctrinalment, l'objectiu de l'expressió *"segons els seus propis estatuts'* rau en remetre a les disposicions estatutàries la modulació de l'àmbit i efectivitat de la declaració d'oficialitat, prèviament reconeguda i garantida pel text constitucional[102].

En compliment d'aquesta remissió de l'article 3.2 de la CE a allò que disposin les normes estatutàries de les respectives Comunitats Autònomes, consagren la cooficialitat de les '*altres llengües espanyoles'* els següents preceptes: l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya[103], l'article 7 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana[104], l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears[105], l'article 5 de

[100] Igualment, és significativa la proposta presentada en el Senat pel parlamentari Azcárate Flórez, que va proposar la següent esmena: *"... salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se le podrá exigir el conocimiento y el uso de ninguna lengua oficial..."*, (D.S.S., nº 41, de 22 d'agost de 1978), esmena que no va prosperar.

[101] Respecte a la remissió als Estatuts d'Autonomia prevista a l'article 3.2 de la CE, vid. MILIÁN MASSANA, Antoni*; "Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia", Revista de Llengua i Dret* nº 1, Vol. 1, juny de 1983, p. 79 i ss.

[102] Vid., per tots, VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", obra cit. nota supra, p. 25 i ss.

[103] Article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (L.O. 4/1979 de 18 de desembre):
"*1. La llengua pròpia de Catalunya és el català.*
2. L'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol.
3. La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.
4. La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció".

[104] Article 7 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (L.O. 5/1982 d'1 de juliol):
"1. Els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma son el valencià i el castellà. Tots tenen dret a conèixe'ls i a usar-los.
2. La Generalitat Valenciana garantirà l'ús normal i oficial d'ambdues llengües i adoptarà les mesures necessàries per a assegurar-ne el seu coneixement.
3.Ningú pot ser discriminat per raó de llengua.
4. S'atorgarà especial protecció i respecte a la recuperació del valencià.
5.La llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia a l'Administració i a l'ensenyament.
6. Mitjançant llei es delimitaran els territoris en els que predomini l'ús d'una o altra llengua, així com els que puguin exceptuar-se de l'ensenyament i l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat".

l'Estatut d'Autonomia de Galícia[106], l'article 6 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc[107] i l'article 9 de la Llei Orgànica de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra[108], per a les seves zones bascoparlants.

En conseqüència, en compliment de la remissió estatutària continguda a l'article 3.2 de la CE els respectius Estatuts d'Autonomia han fixat l'abast oficial del català[109], el basc[110] i el gallec, juntament amb la llengua castellana, aquesta darrera per ser la llengua oficial de l'Estat. D'aquesta manera, la CE declara l'oficialitat lingüística d'aquestes llengües i els Estatuts d'Autonomia, en els termes enunciats, fixen els termes concrets del seu abast oficial al territori respectiu o, dit altrament, donen efectivitat, modulen l'àmbit de l'oficialitat prèviament consagrada pel text constitucional.

---

[105] Article 3 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (L.O. 2/1983 de 25 de febrer):

"La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tindrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Tots tenen el dret a conèixer-la i d'usar-la i ningú no podrà esser discriminat per causa de l'idioma".

[106] Article 5 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia (L.O. 1/1981 de 6 d'abril):

"1. La llengua pròpia de Galícia es el gallec.

2. Els idiomes gallec i castellà son oficials a Galícia i tots tenen el dret a conèixer-los i a usar-los.

3. Els poders públics de Galícia garantiran l'ús normal i oficial dels dos idiomes i potenciaran la utilització del gallec en tots els ordres de la vida pública, cultural i informativa, i disposaran els mitjans necessaris per a facilitar-ne el seu coneixement.

4. Ningú podrà ser discriminat per raó de llengua".

[107] Article 6 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc:

"1. L'euskera, llengua pròpia del Poble Basc, tindrà, com el castellà, caràcter de llengua oficial a Euskadi, i tots els seus habitants tenen el dret de conèixer i el dret d' usar ambdues llengües

2. Les institucions comunes de la Comunitat Autònoma, tenint en compte la diversitat sociolingüística del País Basc, garantiran l'ús d'ambdues llengües, regulant el seu caràcter oficial, i arbitraran i regularan les mesures i mitjans necessaris per a assegurar-ne el seu coneixement.

3. Ningú pot ser discriminat per raó de llengua.

4. La Reial Acadèmia de la Llengua Basca-Euskaltzaindia es institució consultiva oficial en el que fa referència a l'euskera.

5. Per ser l'euskera patrimoni d'altres territoris bascos i comunitats, a més dels vincles i correspondència que mantinguin les institucions acadèmiques i culturals, la Comunitat Autònoma del País Basc podrà sol-licitar del Govern espanyol que celebri i presenti, en el seu cas, a les Corts Generals, per a la seva autorització, els tractats o convenis que permetin l'establiment de relacions culturals amb els Estats on s'integren o resideixin aquells territoris i comunitats, a fi de salvaguardar i fomentar l'euskera".

[108] Article 9 de la L.O. 13/1982 de 10 d'agost de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra:*"1. El castellà es la llengua oficial de Navarra.*

2. El 'vascuence' tindrà també caràcter de llengua oficial a les zones bascoparlants de Navarra.

Una llei foral determinarà aquestes zones, regularà l'ús oficial del basc i, en el marc de la legislació general de l'Estat, ordenarà l'ensenyament d'aquesta llengua".

[109] Declarat llengua oficial a Catalunya, Illes Balears i Comunitat Valenciana. Cal recordar que l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana utilitza la denominació "valencià". Aquesta denominació ha estat objecte d'importants debats entre els partidaris de considerar-la una varietat dialectal del català al País Valencià i els partidaris de classificar-la com una llengua i negar el caràcter del valencià com a varietat dialectal. Vid. SIGUAN, Miguel; "*Educación y pluralidad de lenguas en España*", *Revista de Occidente, Extraordinari II*, nº. 10-11, 1982.

[110] Declarat oficial al País Basc i a Navarra. La L.O. 13/1982 de 10 d'agost de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra empra la denominació "*vascuence*" per referir-se a la llengua basca.

La CE, amb vocació de relativa incompletesa, es limita a enunciar l'oficialitat de les "*altres llengües espanyoles*", sense identificar-les. El model obert pel que opta la norma suprema s'ha traduït, entre d'altres implicacions, en l'omissió d'identificació, en seu constitucional, del concret catàleg de llengües incloses dins l'àmbit de tutela de l'article 3.2 de la norma suprema. En aquest sentit, si bé és cert que, pel que fa al català, al gallec i al basc, aquesta omissió no planteja problemes, tenint en compte que els respectius Estatuts d'Autonomia han donat compliment al mandat constitucional en els termes estudiats, nogensmenys es plantegen dubtes interpretatius respecte a d'altres llengües que no han assolit el reconeixement de llengües oficials a nivell estatutari.

Així, doctrinalment[111] s'ha qüestionat la pràctica del legislador estatutari de no concedir estatut d'oficialitat a llengües tals com el català parlat a l'Aragó, l'aranès o l'asturià. Des de certs sectors s'afirma que aquest pràctica estatutària omissiva sols tindria fonament constitucional, i amb reserves, si s'entengués que l'article 3.2 de la CE limita els seus efectes de cooficialitat preceptiva a aquelles llengües que, per la seva extensió i pes social, poden ser considerades com a pròpies de les respectives Comunitats Autònomes, de tal manera que la resta de llengües passarien a ser, en el respectiu territori autonòmic i a efectes jurídics, simples modalitats lingüístiques[112]. Des d'aquests sectors doctrinals s'adverteix que aquesta interpretació coincidiria amb l'adoptada per certs Estatuts d'Autonomia, que no reconeixen estatut de cooficialitat a determinades llengües parlades en els respectius territoris autonòmics.

---

[111] Per tots, vid. MILIAN MASSANA, Antoni; "*La regulación constitucional del multilingüismo*", a *Revista Española de Derecho Constitucional,* nº 10, gener-abril, 1984, p. 184 i ss

[112] Vid. MILIAN MASSANA, Antoni; *"Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia", Revista de Llengua i Dret,* nº 1, Vol. I, 1983, p. 79 i ss. L'autor, en aquest article doctrinal critica la pràctica del legislador estatutari consistent en no reconèixer l'estatut de cooficialitat lingüística a determinades llengües parlades en el respectiu territori autonòmic. Així, afirma que "*.el legislador, a l'hora de fer efectiu en els respectius Estatuts el manament del paràgraf segon de la Constitució no ha atorgat l'oficialitat a totes les llengües espanyoles, la qual cosa va en contra, no només del caràcter preceptiu de la norma sinó del mateix tarannà literal puix que disposa que ho seran 'las demás lenguas', sense establir cap diferència: ni el bable (si el considerem llengua distinta del castellà), ni l'aranès, ni la llengua catalana a la franja est de l'Aragó, on té un ús viu, han assolit el reconeixement oficial. Aquesta pràctica, contrària al valor preceptiu de la norma constitucional, només podria sostenir-se jurídicament, i encara amb reserves, entenent que l'article 3.2 limita els seus efectes preceptius a aquelles llengües (totes) que per la seva extensió i importància poden ésser considerades com a pròpies de les respectives Comunitats Autònomes; les altres llengües passarien a ésser, dins de la respectiva Comunitat Autònoma i només a efectes jurídics, modalitats lingüístiques. Aquesta darrera interpretació, més matisada que la que es basea en el valor potestatiu del terme 'seran' podria encaixar millor amb el text constitucional, encara que no hem d'oblidar que els seus efectes, restrictius, com s'ha posat de relleu, no es desprenen expressament d'aquest (...)*". Així mateix, aquesta tesi es mantinguda pel mateix autor en el seu article "*La regulación constitucional del multilingüismo*", *Revista Española de Derecho Constitucional,* nº 10, gener-abril de 1984, p. 123 i ss.

En qualsevol cas, aquesta interpretació no acaba de ser del tot coherent amb la pròpia definició del concepte 'llengua oficial' facilitada pel TC, que l'ha definit desvinculant-la expressament de qüestions sociolingüístiques. El TC ha proclamat que l'oficialitat d'una llengua no depèn de la seva importància ni pes com a fenomen social, motiu pel qual la interpretació anteriorment enunciada ha de valorar-se amb les degudes reserves. En qualsevol cas, sigui quina sigui la interpretació adoptada per pretenir raonar la decisió estatutària omissiva, en aquests supòsits, el mandat de respecte i protecció de les diferents modalitats lingüístiques prescrit a l'article 3.3 de la CE s'erigeix no només com una clàusula particularment transcendent en la tutela de la realitat plurilingüe estatal sinó com un veritable 'calaix de sastre' que permet emparar aquelles llengües, i no només simples dialectes, que no resten tutelades per un règim d'oficialitat prescrit a nivell estatutari[113].

El debat interpretatiu resta obert i afecta a diversos idiomes, entre les que destaquen l'asturià, l'aranès, el català parlat a la Franja de Ponent aragonesa o el gallec parlat a valls asturianes i a Lleó, entre d'altres[114]. Totes les llengües enunciades tenen, com a comú denominador normatiu, que no gaudeixen d'estatut d'oficialitat lingüística reconegut a nivell estatutari.

De fet, l'estatut jurídic concedit a aquestes llengües difereix notablement. En certs supòsits tals com el cas de l'aranès o l'asturià, aquesta mancança o omissió de la norma estatutària ha estat relativament subsanada pel legislador autonòmic, que ha concedit un estatut particular d'oficialitat a l'aranès al territori de la Vall d'Aran (oficialitat no reconeguda expressament a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya) i ha prescrit un estatut de, podríem dir, *'pseudo-oficialitat lingüística'* a favor de l'asturià.

En aquest escenari cal subratllar les disfuncionalitats normatives que apareixen en les llengües supracomunitàries, és a dir, aquelles idiomes que excedeixen de les demarcacions administratives d'una Comunitat Autònoma, devenint també idiomes propis d'una altra Comunitat. En les llengües supracomunitàries, el problema es planteja a les zones limítrofes entre Comunitats bilingües i monolingües, on determinades col·lectivitats són realment políglotes i jurídicament sols tenen reconegut el dret a l'ús d'un únic idioma oficial. Entre aquests supòsits destaca el catalano-aragonès, l'asturià o el gallec, i el diferent règim jurídicolingüístic i conseqüent diferent nivell de protecció lingüística dels ciutadans residents a un i altre costat de la frontera administrativa. En

[113] L'estudi de la categoria conceptual 'modalitat lingüística' de l'article 3.3 de la CE es troba ampliat en el decurs d'epígraf posterior de la recerca.

[114] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 14 i ss.

aquests supòsits, les previsions de l'article 3.3 de la CE, relatives al mandat de protecció de les modalitats lingüístiques de l'Estat, adquireixen plena virtualitat.

Certs sectors doctrinals[115] defensen que la CE distingeix dos nivells de protecció diferents, projectats així mateix a les normes estatutàries: en primer lloc, el nivell de protecció que ofereix el règim d'oficialitat lingüística, amb les conseqüències jurídiques que aquesta declaració comporta; en segon lloc, el règim de protecció, menor, que concedeix la modalitat lingüística. En aquest sentit, s'adverteix que una diferència bàsica, derivada de la consideració jurídica de llengua oficial o de modalitat lingüística, es concreta en el fet que les llengües declarades oficials són ensenyades de forma obligatòria en els centres escolars i són utilitzades vàlidament i eficaçment pels ciutadans i per l'Administració en les seves relacions. Altrament, les modalitats lingüístiques només són objecte d'ensenyament en certs nivells docents de forma voluntària i així mateix esdevenen objecte de polítiques de foment dirigides a tutelar la seva riquesa, en els termes que s'estudiaran més endavant.

Els dubtes interpretatius que emergeixen en l'anàlisi del contingut i abast de l'article 3.2 de la norma suprema no s'esgoten en les línies doctrinals i debats enunciats als epígrafs precedents. De fet, l'estudi de l'article 3.2 de la CE exigeix valorar una qüestió clau: la definició del contingut i abast de l'estatut de la '*cooficialitat lingüística'* i la identificació del seu àmbit d'aplicació.

D'entrada, la mateixa denominació 'cooficialitat lingüística' suscita certes reserves doctrinals. Per un sector de la doctrina, és més encertat parlar de 'doble oficialitat'[116].

L'article 3.2 de la CE habilita als Estatuts d'Autonomia perquè modulin l'abast de l'oficialitat de les llengües diferents de la castellana adequant-la a la realitat sociolingüística del territori respectiu. Aquesta realitat sociolingüística plural de l'Estat s'ha traduït en l'articulació de diferents models de cooficialitat o doble oficialitat a nivell autonòmic. Els Estatuts d'Autonomia han adoptat models tendencialment

[115] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"La administración de justicia en un estado plurilingüe. Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística", Cuadernos de Derecho Judicial*, Escuela Judicial, Consejo General del Poder Judicial, 1999, p. 275 i ss. Del mateix autor, vid. "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 15-16. També, vid. "Dret lingüístic", cit. nota supra.

[116] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret linguístic", cit. nota supra p. 96. En paraules de l'obra, *"... la declaració d'oficialitat del castellà, a l'article 3 CE i la de l'oficialitat de les altres llengües, sancionada per l'article 3.2 CE, tenen un contingut equivalent. Per subratllar aquest paral·lelisme resulta, per tant, més encertat parlar de 'doble oficialitat' que no pas de 'cooficialitat' (expressió que denota que unes llengües serien 'cooficials' o adjacents respecte d'una altra que ho seria primerament)"*.

divergents pel que fa la modulació de l'oficialitat d'aquests idiomes. El Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, en el seu dictamen de 21 de desembre de 1982, va declarar que l'incís '*d'acord amb els Estatuts*' previst a l'article 3.2 de la CE permetia concloure que l'Estatut d'Autonomia, norma institucional bàsica de la Comunitat Autònoma, es configurava com aquella norma constitucionalment competent per modular, matisar i adequar a la seva realitat sociolingüística el principi constitucional de la doble oficialitat[117], amb les implicacions lingüísticojurídiques que aquesta modulació comporta .

En aquest context, la determinació del contingut i abast de la categoria conceptual '*cooficialitat lingüística'* ha esdevingut un dels temes més controvertits tan per la doctrina com per la jurisprudència. Tal i com s'ha avançat, aquest debat té el seu fonament en la pròpia regulació constitucional i estatutària d'aquesta matèria, caracteritzada per la seva relativa vocació d'incompletesa. De fet, la CE es limita a enunciar el concepte de 'llengua oficial', però sense definir-lo, omissió constitucional i estatutària que ha estat subsanada per la jurisprudència constitucional que, tal com s'ha estudiat, ha definit el concepte en els següents termes: *"... (...) Es oficial una lengua, independientemente de su realidad y peso como fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos...."*[118].

Partint d'aquesta base, el concepte de *'cooficialitat lingüística'*, genèricament pot definir-se com aquell règim jurídicolingüístic caracteritzat per reconèixer l'estatut jurídic d'oficialitat a més d'una llengua, amb les implicacions normatives que aquest reconeixement comporta.

En aquest sentit, la determinació del contingut i abast del terme '*cooficialitat lingüística'* exigeix partir d'una breu menció a qüestions estrictament terminològiques del concepte. Doctrinalment[119], s'ha advertit que quan l'article 3.2 de la CE proclama expressament que les altres llengües *'seran també oficials"*, permet concloure dues precisions conceptuals a tenir en compte: en primer lloc, permet afirmar que l'oficialitat d'aquestes llengües en el respectiu àmbit territorial és tendencialment similar a l'oficialitat de la llengua castellana, de tal manera que venen a compartir un cert estatut jurídicolingüístic paritari, premissa que, tal i com s'estudiarà, haurà de modular-se; en

[117] Vid. Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya nº 35 de 21 de desembre de 1982, Fonament I, darrer paràgraf de l'epígraf 2. publicat al B.O.P.C. nº 112, de 17 de gener de 1983.

[118] Vid. STC 82/1986 de 26 de juny.

[119] Vid. COBREROS MENDAZONA, Eduardo; "El régimen jurídico de la oficialidad del euskera", Instituto Vasco de Administración Pública, Oñati, 1989, p. 44.

segon lloc, permet concloure que l'oficialitat d'aquestes llengües no exclou ni desplaça del seu àmbit l'oficialitat de la llengua castellana, de tal manera que ambdues oficialitats han de conviure o coexistir en un àmbit territorial determinat[120].

Jurisprudencialment, el contingut de la '*doble oficialitat lingüística'* s'ha concretat en el reconeixement d'un doble dret subjectiu: en primer lloc, un dret subjectiu *d'estatus positiu*, consistent en el dret del ciutadà a utilitzar qualsevol de les dues llengües oficials davant qualsevol Administració a la Comunitat Autònoma respectiva amb plena eficàcia i validesa jurídica[121]; en segon lloc, un dret subjectiu *d'estatus negatiu* (o també denominat llibertat pública d'abstenció) consistent en el dret a que el ciutadà pugui elegir l'ús d'una o altra llengua oficial (dret d'opció lingüística). De fet, aquest darrer dret bàsicament es concreta en dos nuclis bàsics: per una part, en la facultat dels ciutadans de no veure rebutjades les comunicacions que dirigeixin a qualsevol ens públic en la llengua oficial per la que hagin optat; per altra part, en la facultat a ser contestats i atesos amb independència de la llengua oficial emprada[122]. D'aquesta manera, l'oficialitat implica un deure de coneixement lingüístic per part de l'Administració Pública, que ha d'atendre al ciutadà respectant el seu dret d'opció lingüística. Dit altrament, el propi TC ha proclamat que el dret dels ciutadans d'emprar qualsevol de les dues llengües oficials ha de ser respectat per la totalitat dels Poders Públics radicats en el territori autonòmic amb règim de doble oficialitat (estatals, autonòmics i locals) que, d'aquesta manera, resten sotmesos a l'obligació "*de adaptarse a la situación de bilingüismo constitucionalmente prevista y estatutariamente establecida"*[123].

---

[120] Vid. STC 337/1994, on el TC proclama que el règim de cooficialitat lingüística pressuposa "*...no solo la coexistencia sino la convivencia de las lenguas cooficiales..".* En aquest sentit, el TC proclama que la cooficialitat té com a objectiu "*...la preservación del bilingüismo existente".*

[121] Per totes, vid. STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 5è, on es proclama: "*La instauración por el art. 3.2 de la Constitución de la cooficialidad de las respectivas lenguas españolas en determinadas Comunidades Autónomas tiene consecuencias para todos los poderes públicos en dichas Comunidades, y en primer término, el derecho de los ciudadanos a usar cualqueira de las dos lenguas ante cualquier Administración en la Comunidad respectiva con plena eficacia jurídica. Puede ésta, pues enunciar este derecho y, junto a él, el consiguiente deber de todos los poderes públicos (estatales, autonómicos y locales) radicados en la Comunidad de adaptarse a la situación de bilingüismo constitucionalmente prevista y estatutariamente establecida...".*

[122] Per totes, vid. STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 8è.

[123] Vid. STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 5è. Així mateix, el F.J. 2n de la mateixa sentència proclama expressament "*...la consecuente cooficialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos radicados en el territorio autonómico (...) siendo, por tanto, el criterio delimitador de la oficialidad del castellano y de la cooficialidad de otras lenguas españolas el territorio, independientemente del carácter estatal (en sentido estricto), autonómico o local de los distintos poderes públicos...".* Així mateix, el F.J. 3r diu "*...en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantengan con cualquier poder público radicado en dicho territorio...".*

Ja s'ha estudiat que el TC ha desvinculat el deure de coneixement del caràcter oficial d'una llengua, proclamant que l'oficialitat lingüística no implica un deure de coneixement pels ciutadans sinó un dret d'ús. Segons el màxim intèrpret constitucional, l'oficialitat sols comporta un deure de coneixement per l'Administració pública, que ha d'atendre al ciutadà respectant el seu dret d'opció lingüística, dret que, tal com s'ha avançat, sí deriva del caràcter oficial de la llengua.

La doctrina ha defensat que la cooficialitat lingüística s'erigeix com una vertadera *garantia pública institucional* del pluralisme lingüístic. Aquesta qualificació comporta determinades implicacions normatives, entre les que destaca el reconeixement de la facultat dels ciutadans, en les seves relacions amb l'Administració Pública, d'optar per l'ús d'una o altra llengua i la conseqüent posició subordinada dels Poders Públics que resten subjectes a l'obligació de respectar el dret d'opció lingüística dels ciutadans[124].

Aquesta previsió constitueix un estatut mínim predicable respecte de qualsevol règim de cooficialitat lingüística autonòmica, si bé no exhaureix el contingut d'aquesta declaració. De fet, els respectius legisladors autonòmics han garantit els concrets drets lingüístics dels ciutadans derivats d'aquesta cooficialitat o doble oficialitat lingüística. Sens perjudici del seu estudi ulterior, ja *prima facie*, esdevé convenient consignar succintament que entre el catàleg de drets lingüístics derivats de la declaració de cooficialitat, els legisladors autonòmics han garantit el dret dels ciutadans de conèixer les dues llengües oficials; el dret a expressar-se en qualsevol de les dues llengües oficials, oralment i per escrit, en les relacions i els actes públics i privats; el dret a ser atesos en qualsevol de les dues llengües oficials sense discriminació per raó idiomàtica així com el dret a utilitzar lliurement qualsevol de les dues llengües oficials en tots els àmbits, facultat que constitueix una concreció legislativa del principi d'opció lingüística apuntat jurisprudencialment, en els termes estudiats[125].

La concreció de l'abast o àmbit d'aplicació de la doble oficialitat lingüística en el territori autonòmic respectiu s'erigeix com una matèria que ha estat objecte de

[124] La qualificació de la cooficialitat o doble oficialitat lingüística com a garantia pública institucional del pluralisme lingüístic ha estat defensada, entre d'altres, pels autors Jesús PRIETO DE PEDRO o Juan José SOLOZABAL ECHAVARRIA. Del primer, vid. "Lenguas, lenguaje y derecho", Ed. Civitas, 1991; del mateix autor, vid. el seu *'Dictamen emitido a requerimiento del Excmo. Sr. Defensor del Pueblo sobre la conformidad da la Constitución de la Ley 1/1998 de 7 de enero, de Política Lingüística del Parlamento de la Generalitat de Cataluña'*, *Revista 'Teoría y realidad constitucional'* nº 2, 2n semestre, 1998, Monogràfic "Lenguas y Constitución", Ed. Centro de Estudios Ramón Areces. De SOLOZABAL ECHAVARRIA, Juan José; vid. *"El régimen constitucional del bilingüismo. La cooficialidad lingüística como garantía institucional"*, *Revista Española de Derecho Constitucional* Año 19, nº 55, enero-abril 1999, p. 11 i ss.

[125] Estudi ampliat en epígraf posterior. A títol d'exemple de la concreció legislativa, vid. els articles 3 i 4 de la Llei autonòmica catalana 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística.

tractaments jurídics divergents per les diferents Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística.

Doctrinalment[126] s'ha advertit que els diferents Estatuts d'Autonomia, en desenvolupament del model obert pel que opta l'article 3.2 de la CE, han establert diferents models o sistemes de cooficialitat lingüística, tendencialment divergents en funció de les característiques sociolingüístiques de cada territori plurilingüe. Genèricament es distingeixen tres sistemes de cooficialitat lingüística autonòmica: el *sistema de cooficialitat generalitzada* (propi dels Estatuts d'Autonomia de Catalunya, Illes Balears, País Basc i Galícia, caracteritzat per atribuir a la llengua pròpia corresponent el caràcter de llengua cooficial a tot el territori autonòmic), el *sistema de limitació territorial de la cooficialitat* (adoptat per Navarra, que limita o circumscriu l'estatut jurídic d'oficialitat plena de la llengua basca als territoris bascoparlants, separant entre zones on es reconeix a aquesta llengua el caràcter de llengua cooficial i zones on, per l'escassa o nul·la presència del basc, no es reconeix a aquesta llengua l'estatut d'oficialitat); i, finalment, el *sistema de cooficialitat generalitzada amb atenuació territorial dels seus efectes*, adoptat per l'Estatut d'Autonomia de València (caracteritzat per preveure vies d'atenuació i, àdhuc, exclusió dels efectes derivats de la cooficialitat en determinats territoris).

D'aquesta manera, els Estatuts d'Autonomia s'erigeixen com aquelles normes constitucionalment competents per concretar el contingut i abast del model lingüístic esbossat per la norma suprema, i és just en aquest context en el que les seves previsions han de ser objecte d'estudi preceptiu. Ara bé, amb caràcter previ a l'estudi de les previsions estatutàries en matèria lingüística, que permeten contextualitzar l'abast dels mandats constitucionals, resulta convenient estudiar el darrer epígraf de l'article 3 de la CE, precepte que, tal i com s'ha avançat, conté un manament de tutela constitucional de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya.

2.3 La protecció de les modalitats lingüístiques de l'article 3.3 de la CE.

L'article 3.3 de la CE disposa que la riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que haurà de ser objecte d'especial respecte i protecció.

[126] Vid. LOPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic", Autonomies, Revista catalana de Dret Públic*, nº 9, juliol de 1988.

La literalitat d'aquest epígraf de la norma suprema va mantenir-se inalterada en el decurs de tota la tramitació parlamentària del text constitucional.

L'article 3.3 de la CE va ser objecte d'un ampli consens polític. Aquest consens va traduir-se en el fet que la dicció d'aquest paràgraf va conservar-se inalterada en el decurs de tot l'*iter* constituent. Així, la redacció definitivament aprovada de l'article 3.3 de la CE coincideix literalment amb la redacció que ja figurava a l'Avantprojecte constitucional[127]. De fet, i a diferència dels dos primers apartats del precepte, respecte dels quals varen formular-se i defensar-se múltiples esmenes tendents a la seva supressió i/o modificació, que varen traduir-se en certes modificacions del text constitucional, l'article 3.3 no va plantejar excessives discrepàncies polítiques i el consens pel que fa a la tutela de modalitats lingüístiques fou ampli.

Aquest consens polític no va impedir que es presentessin esmenes tendents a la modificació i, fins i tot, supressió de l'apartat[128], que finalment no foren aprovades.

L'estudi de les esmenes presentades a l'article 3.3 de l'avantprojecte constitucional[129] permet constatar dues consideracions preliminars bàsiques que cal tenir presents: en primer lloc, l'advertiment que la categoria conceptual 'modalitat lingüística' fou objecte d'interpretacions polítiques tendencialment divergents, divergències que s'han reiterat en el pla doctrinal; en segon lloc, permet advertir l'existència d'un ampli consens de les diferents formacions polítiques representades en seu parlamentària durant la redacció d'aquest precepte pel que fa a la necessitat de tutelar, a nivell constitucional, totes les manifestacions de la riquesa plurilingüe del país.

En efecte, la pràctica totalitat de les esmenes presentades a l'esmentat epígraf de l'avantprojecte proposaven, fins i tot, una major concreció de l'abast de la tutela

---

[127] Article 3.3 de l'Avantprojecte Constitucional: *"3. La riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objete d'especial respecte i protecció"*. Vid. B.O.C. nº 44 de 5 de gener de 1978.

[128] Destaquen dues esmenes de supressió: en primer lloc, l'esmena nº 64, formulada pel diputat Sr.Letamendia Belzunce en representació del Grup Parlamentari Mixt a l'Avantprojecte constitucional; en segon lloc, destaca l'esmena nº 580 formulada pel senador Sr. De Azcárate Flores de l'Agrupació Independent al text del Projecte de Constitució aprovat pel Ple del Congrés dels Diputats. Aquesta darrera esmena també proposava la supressió de l'epígraf, per considerar-lo innecessari, al·legant com a justificació *"...Se propone su supresión por considerarse superfluo, toda vez que pueden encontrarse otras formas de patrimonio cultural de España que puedan merecer un párrafo especial respecto a la obligación de respetarlo y protegerlo"*. Vid. "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, obra cit. nota supra, p. 166 pel que fa a l'esmena nº 64 a l'Avanprojecte constitucional; i vid. la mateixa obra, Volum III, p. 2909 pel que fa al contingut de l'esmena nº 580.

[129] Esmenes nº 64, 77 i 451 del Grup Parlamentari Mixt, esmena nº 105 del Grup Parlamentari Minoria Catalana, esmena nº593 del Grup Parlamentari Basc i esmena nº 736 d'Unió de Centre Democràtic. Vid. "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, obra cit. nota supra.

constitucional d'aquestes modalitats lingüístiques. Aquest és el cas de l'esmena presentada pel Grup Parlamentari Mixt[130] tendent a reconèixer un estatut de cooficialitat a les esmentades modalitats lingüístiques; o les esmenes presentades pels Grups Parlamentaris Basc[131] i Minoria Catalana[132], que proposaven un reconeixement constitucional més ampli i garant. En aquest sentit, el Grup Parlamentari Minoria Catalana proposava que el propi text constitucional garantís l'ús efectiu de les modalitats lingüístiques en l'estructura administrativa i en l'educació, posició que així mateix va defensar-se des d'altres sectors polítics[133].

Les esmenes no foren aprovades per la Ponència, que en el seu Informe va justificar el manteniment del text de l'avantprojecte constitucional al·legant que les modificacions que proposaven "*...se recogen, con carácter general, en el apartado 2, habiéndose reservado este apartado para las modalidades lingüísticas, término que no se refiere a las lenguas sino a modalidades dentro de ellas...*"[134]. Aquesta precisió conceptual

[130] Esmena nº 77, formulada pel diputat Sr.Gastón Sanz a l'Avantprojecte constitucional en representació del Grup Parlamentari Mixt, que proposava la següent redacció de l'article 3.3 : "*La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección, adquiriendo también carácter de cooficialidad en los municipios, comarcas o ámbitos en que se utilicen normalmente y lo soliciten los órganos representativos correspondientes a cada ámbito*". En aquest sentit, va esgrimir-se una doble justificació a aquesta esmena, en particular: "*Justificación: 1)Todo español debe tener derecho a utilizar su lengua materna 2)En el apartado 2 del mismo artículo se ha previsto al oficialidad de las lenguas sólo para los territorios autónomos, y dadas las dificultades existentes en la Constitución para obtener la autonomía debe preverse la cooficialidad y la libertad de utilización de las lenguas con independencia del autonomismo y de la existencia de Estatutos*".

[131] L'esmena nº 593, presentada a l'article 3.3 de l'Avantprojecte constitucional pel Grup Parlamentari Basc proposava una modificació de la redacció *in fine* del precepte, en els següents termes: "*...será objeto de especial respeto, protección y promoción*", al·legant, com a justificació la voluntat de "*...superar el carácter estático del anteproyecto, introduciendo un elemento positivo en cuanto a la promoción de la riqueza lingüística y cultural*".

[132] L'esmena nº 105 presentada pel Grup Parlamentari Minoria Catalana proposava la següent redacció de l'article 3.3 : "*...La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección, que vendrán concretados en su uso efectivo en la estructura administrativa y de educación*".

[133] Aquesta tesi també fou defensada per l'esmena nº 411 presentada pel senador de la formació política Esquerra Republicana de Catalunya Sr.Audet Puntcernau, integrat en el Grup Mixt. L'esmena presentada al text del Projecte de Constitució aprovat pel Ple del Congrés dels Diputats, pel que fa a l'epígraf objecte d'estudi, proposava la següent redacció: "*(...) 3.La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección, que vendrán concretados en su uso efectivo en la estructura administrativa y de educación*". Vid. "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", cit. nota supra, Volum III, p. 2838-2839.

[134] Vid. Informe de la Ponència a l'Avantprojecte de Constitució, publicat al B.O.C. nº 82, de 17 d'abril de 1978. En l'esmentat Informe, pel que fa a l'apartat 3r de l'article 3, es consigna que "*...La Ponencia, por mayoría, mantiene el texto del anteproyecto y no acepta la supresión propuesta por la enmienda número 64 del señor Letamendía Belzunce y las números 105 del Grupo de la Minoría Catalana, número 451 del señor Güell de Sentmenat, número 593 del Grupo Vasco, número 77 del señor Gastón Sanz y número 736 del señor Ortí Bordàs, al entender que las modificaciones que proponen, en cuanto al uso efectivo de las lenguas, se recogen, con carácter general, en el apartado 2, habiéndose reservado este*

consignada expressament a l'Informe de la Ponència és útil per delimitar el contingut i abast de la categoria 'modalitat lingüística' prevista pel constituent i, per extensió, per definir l'àmbit d'aplicació inicial d'aquest epígraf constitucional. Nogensmenys, aquesta interpretació autèntica de la norma constitucional haurà de modular-se, atenent a la pràctica del legislador estatuent, en els termes que s'estudiaran.

La definició de la categoria conceptual 'modalitat lingüística', ha esdevingut una qüestió molt controvertida, que ha estat objecte d'importants debats doctrinals, encara actualment oberts. Sens perjudici de les discrepàncies doctrinals entorn al contingut i abast d'aquest terme, *prima facie*, resulta convenient advertir una doble caracterització bàsica d'aquesta noció: en primer lloc, s'ha de partir de la premissa que el concepte 'modalitat lingüística', tutelat per l'article 3.3 de la CE, emergeix com una noció sense precedents a la història constitucional espanyola, és a dir, es tracta d'un reconeixement innovador de la CE de 1978 amb evident vocació garant de la realitat plurilingüe d'Espanya; en segon lloc, s'ha de tenir en compte que el terme 'modalitat lingüística', certament emprat per la disciplina de la sociolingüística, constitueix una expressió de difícil catalogació, que no gaudeix del que doctrinalment s'ha identificat com un *perfil conceptual precís*, és a dir, no existeix una definició lèxica clara del concepte[135]. Les dificultats de definició o delimitació conceptual d'aquest terme han contribuït decisivament a incentivar els debats, tan en seu parlamentària com en l'àmbit doctrinal.

Doctrinalment s'han defensat interpretacions jurídiques tendencialment divergents en la delimitació del contingut i abast del terme 'modalitat lingüística'. Poden identificar-se dues lectures doctrinals certament discrepants o oposades en aquesta matèria: per una part, destaquen els partidaris d'una interpretació genèrica del terme 'modalitat lingüística' de l'article 3.3 de la CE, epígraf constitucional que, segons aquest sector

---

apartado para las modalidades lingüísticas, término que no se refiere a las lenguas sino a modalidades dentro de ellas. Tampoco acepta la Ponencia la enmienda número 736 del señor Ortí Bordás, que propone un apartado 4 nuevo. La redacción del apartado 3 es la siguiente: 3.La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección".

[135] Així, vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; a l'estudi de l'article 3 a ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (Dir.) "Comentarios a la Contitución Española de 1978", Tomo I, Cortes Generales, Editoriales de Derecho Reunidas, Madrid, 1996, p. 251 adverteix expressament que "*...De entrada debe señalarse que 'modalidad' no es un concepto tan asentado en la sociolingüística como lo han llegado a ser los de 'variedad' o 'registro' para nombrar las varias formas distinguibles en el seno de ese artefacto complejo que es la lengua. Así, las variedades expresan las diferencias histórico-geográficas (los dialectos), sociales (las jergas o lenguas de grupo) y técnicas (los lenguajes técnicos) presentes en la lengua; y los registros distinguen los diferentes niveles de enunciación (culto, común y popular) que caben en una lengua. Pero la de modalidad es una noción que, por más que a veces se utilice como sinónimo de variedad, resulta menos precisa para las ciencias del lenguaje y de la que los diccionarios generales de la lengua tampoco nos ofrecen una acepción clara que permita resolver la duda interpretativa...(...) A falta pues, de una solución léxica clara que demanda el primer criterio interpretativo enunciado por el artículo 3 del Código Civil –el sentido propio de las palabras- convendrá recurrir al recurso de los criteriors interpretativos sistemático y de los antecedentes parlamentarios(...)".*

doctrinal[136], tutelaria totes les llengües espanyoles, sense distinció, de tal manera que el mandat de respecte i protecció de l'article 3.3 s'estendria a totes les varietats dialectals i a totes les llengües, tan aquelles que tenen reconegut estatut d'oficialitat com aquelles que no tenen reconegut aquest estatut; per altra part, un segon sector doctrinal opta per una interpretació jeràrquica de l'estructura de l'article 3 de la norma suprema, que defensa que l'epígraf tercer del precepte, quan es refereix a 'modalitat lingüística' denomina aquelles llengües espanyoles, diferents de la castellana i que no tenen estatut d'oficialitat a les Comunitats Autònomes amb règim de cooficialitat lingüística[137].

D'aquesta manera, emergeixen dues interpretacions jurídiques divergents de l'article 3.3 de la CE, ambdues fonamentades en definicions tendencialment oposades del concepte 'modalitat lingüística', una àmplia o globalitzadora i una restringida, amb conseqüències discrepants en la interpretació global de l'article 3 de la norma suprema. Ambdues interpretacions doctrinals, certament contradictòries, deuen la seva raó de ser a la impossibilitat de recórrer a una interpretació lèxica clara de la noció 'modalitat lingüística', en els termes enunciats. Aquesta impossibilitat exigeix que la doctrina jurídica hagi de recórrer als criteris interpretatius sistemàtic i d'antecedents parlamentaris del precepte per perfilar el contingut i abast d'aquesta previsió constitucional.

Aquests criteris, si bé il·lustren els principals eixos definitoris del concepte, no permetran concloure consensuadament el debat interpretatiu, debat que encara resta actualment obert.

Pel que fa a la primera lectura doctrinal[138], tal com s'ha avançat, proposa una interpretació àmplia o globalitzadora del concepte 'modalitat lingüística', que inclouria

[136] Per tots, vid. ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (Dir.); "Comentarios a la Constitución Española de 1978", Tomo I, capítol "Artículo 3. Las lenguas de España" de SÁNCHEZ AGESTA, Luís i PRIETO DE PEDRO, Jesús, Cortes Generales, Editoriales de Derecho Reunidas, Madrid, 1996, p. 243-284. En el mateix sentit, es pronuncia MILIAN MASSANA, Antoni; *"La regulación constitucional del multilingüismo", Revista Española de Derecho Constitucional*, nº 10, gener-abril de 1984, p. 144 ("*...La primera cuestión que plantea el párrafo transcrito es la de determinar qué debe entenderse por 'modalidades lingüísticas'. Al respecto podemos afirmar que la interpretación más plausible... es la que, junto a las formas dialectales más diversas, incluye a todas las lenguas españolas, comprendida, incluso, la lengua castellana....*"). Vid., també, GARRIDO FALLA, Fernando (Dir.); "Comentarios a la Constitución", capítol de Rafael ENTRENA CUESTA, Ed.Civitas, Madrid, 1985, p. 68.

[137] Per tots, vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"La regulación del plurilingüismo en la Administración española"*, a "¿Un Estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística", dirigida per Albert BASTARDAS i Emili BOIX, Edicions Octaedro, 1994, p. 118. Del mateix autor, vid. "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Callís, Barcelona, 1992, p. 11 a 19. En el mateix sentit, vid. PARÍS I DOMÈNECH, Neus; "La conflictivitat competencial. Normalització lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 1994, p. 26 i ss.

[138] Per tots, Antoni MILIAN MASSANA, Jesús PRIETO DE PEDRO o Rafael ENTRENA CUESTA, tesis defensades a les obres cit. nota supra.

totes les formes dialectals parlades a l'Estat, juntament amb totes les llengües espanyoles, sense distinció, tinguin o no tinguin estatut d'oficialitat lingüística. Genèricament, aquests sectors argumenten la tesi apel·lant a la conveniència d'adoptar una harmonia hermenèutica del conjunt del precepte constitucional, assenyalant que l'epígraf 3.3 de la CE contempla la declaració de tutela més àmplia i d'efectes més generals de tot el precepte, de tal manera que els apartats primer i segon de l'article 3 son derivacions concretes d'aquesta declaració genèrica del tercer apartat. Aquest sector doctrinal estima que aquesta interpretació jurídica globalitzadora de la categoria 'modalitat lingüística' és la més coherent amb la regulació constitucional del multilingüisme adoptat per la norma suprema.

Així mateix, aquest sector doctrinal esgrimeix un segon raonament per fonamentar la seva línia interpretativa: l'anàlisi dels antecedents parlamentaris de l'epígraf objecte d'estudi. En particular, apel·len a certes intervencions en seu de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés dels Diputats en motiu de la redacció de l'epígraf, que ratifiquen aquesta posició doctrinal. En aquest sentit, assenyalen que els debats constituents, si bé no son concloents, permeten apuntar una línia interpretativa dominant favorable a aquesta interpretació, que es troba expressament formulada en la intervenció del diputat Sr.Meilan Gil a la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés dels Diputats, on expressament va proclamar "*...la sistemática de este artículo no supone una gradación jerárquica de tres realidades distintas de tal manera que el párrafo primero se refiriese al castellano, el segundo, jerárquicamente establecido, se refiriese a las otras lenguas de España, como pueden ser el catalán, el euskera o el gallego, y en el tercero metiésemos esas otras manifestaciones de la riqueza lingüística de España, como pudieran ser el bable, el panocho o el fragatino. Entendemos que el párrafo 3 no tiene por qué reducirse a estas otras manifestaciones lingüísticas de España, sino que debe tener una aplicación que puede armonizar en su interpretación a los dos párrafos anteriores...*" [139].

En qualsevol cas, aquesta intervenció parlamentària com a argument interpretatiu de la definició del contingut i abast de l'article 3.3 de la norma suprema ha de valorar-se amb les degudes cauteles i, fins i tot, reserves. De fet, ha de tenir-se en compte que expressava l'opinió d'un grup parlamentari, Unió de Centre Democràtic, en la defensa

[139] Vid., D.S.C.D. nº 67, p. 2361-2362. Tesi defensada a la sessió celebrada el 16 de maig de 1978. En aquest mateix sentit, vid. la intervenció del diputat d'Aliança Popular Sr.Fraga, a D.S.C.D. nº 67, p. 2332. Vid. ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (Dir.); "Comentarios a la Constitución española de 1978", obra cit. nota supra p. 251 i GARRIDO FALLA, Fernando (Dir.); "Comentarios a la Constitución", Ed. Civitas, Madrid, 1985, p. 68-69.

del seu vot al text de la Ponència sotmès a votació[140], en un context en el que les esmenes presentades per aquest grup no varen aprovar-se i algunes responien a un objectiu polític estrictament transaccional, en els termes enunciats expressament pel propi parlamentari[141].

Aquesta interpretació doctrinal conclou que l'article 3.3 de la CE proposa tutelar la totalitat de la realitat plurilingüe d'Espanya, valorada com un patrimoni cultural que ha de ser objecte de respecte i protecció en el seu conjunt, incloent dins l'àmbit de la seva tutela no només les diferents formes dialectals i llengües no oficials sinó també les que gaudeixen d'estatut d'oficialitat lingüística[142]. De fet, assenyalen que qualsevol altra interpretació que no admeti incloure dins l'àmbit d'aplicació d'aquest epígraf les llengües declarades oficials, resultaria incoherent amb el model lingüístic pel que opta la norma suprema. En aquest context, esgrimeixen que el mandat de respecte i protecció garantit a l'article 3.3 de la CE i predicat respecte de les diferents 'modalitats lingüístiques' de l'Estat, es projecta a tots els nivells, a la totalitat de les realitats lingüístiques que integren el patrimoni cultural d'Espanya.

---

[140] El text sotmès a votació en seu de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats públiques del Congrés dels Diputats de l'article 3 de la versió de la Ponència fou aprovat per 31 vots a favor, cap en contra i tres abstencions. Veure obra "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, Madrid, 1980, p. 903.

[141] No ens adherim a aquest argument d'apel·lar a l'esmentada intervenció parlamentària. De fet, el propi diputat va concloure la seva intervenció proclamant expressament "*...el evitar precisamente que hubiese una interpretación falsamente auténtica de estos tres apartados me ha movido a esta explicación de voto que explica, al mismo tiempo, que no hayamos insistido en la defensa de nuestras enmiendas y personalmente en la 'non nata' enmienda oral. Porque tenía una finalidad puramente transaccional que, en realidad, se ha conseguido con esta votación que todos acabamos de ver en relación con este texto, tal como acaba de ser aprobado, correspondiente al artículo 3...*". Vid. obra cit. nota supra "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Vol I, p. 904. Alhora, ha de tenir-se en compte que aquesta explicació de vot no coincideix amb el raonament interpretatiu que consta a l'Informe de la Ponència a l'Avantprojecte de Constitució, publicat al B.O.C. núm. 82, de 17 d'abril de 1978, en els termes enunciats.

[142] En aquest sentit, resulta il·lustrativa d'aquesta tesi doctrinal el raonament esgrimit per PRIETO DE PEDRO, Jesús; a l'obra col·lectiva ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (Dir.) "Comentarios a la Constitución Española de 1978", p. 252, on assenyala "*...Pero donde se consuma de manera efectiva esa armonía hermenéutica a la que terminan apelando las palabras anteriores es en la interpretación sistemática del precepto. La lógica a la que no arrastra este criterio resulta aplastante: si lo que en definitiva hace el artículo es valorar como 'patrimonio cultural' de España la realidad lingüística , ¿Cómo podría interpretar que sólo las formas dialectales, las realidades lingüísticas accesorias, y no las lenguas mayores, las principales lenguas vivas de España, acceden a esa privilegiada consideración constitucional?, ¿no sería paradójico, y hasta chocante, que ni el castellano, ni el catalán, ni el vasco, ni el gallego fueran considerados patrimonio cultural, pero sí el aranés, el bable, el fragantino o el panocho?. Así pues, no hay otro recto sentido constitucional que concluir que la expresión 'la riqueza de las distintas modalidades lingüísticas' abarca la total realidad lingüística de España con un sentido similar al que tendría el que se hubiera dicho, de forma menos perifrástica, 'la riqueza lingüística de España es una patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección'...*".

Tal com s'ha avançat aquesta tesi doctrinal no coincideix amb la defensada per un segon sector doctrinal, que adopta una interpretació jeràrquica de l'estructura de l'article 3 de la norma suprema[143].

Aquesta segona proposta doctrinal bàsicament es fonamenta en un doble argument: en primer lloc, es parteix d'una interpretació restrictiva de la noció 'modalitat lingüística', que es defineix com aquella categoria conceptual que inclou el conjunt de llengües i dialectes no considerats oficials pels Estatuts d'Autonomia i que poden gaudir de diferents graus de protecció o de foment, però sense arribar a obtenir l'estatut jurídic d'oficialitat lingüística; en segon lloc, es fonamenten, tal i com s'ha avançat, en una interpretació jeràrquica del precepte constitucional. En aquest sentit, adverteixen que vist que l'apartat 1r del precepte es refereix al castellà com a llengua oficial de l'Estat, l'apartat 2n a l'oficialitat de les altres llengües espanyoles de conformitat amb els Estatuts d'Autonomia, s'ha d'entendre que el darrer epígraf constitueix un *calaix de sastre*[144] on s'inclouen totes aquelles llengües i varietats dialectals diferents de la castellana i que no són oficials a les Comunitats Autònomes amb règims de cooficialitat lingüística.

El debat doctrinal resta obert, en una matèria en la que la interpretació lèxica o gramatical de la norma suprema, tenint en compte el caràcter conceptual imprecís de la noció 'modalitat lingüística', no permet resoldre taxativament amb les degudes garanties aquestes controvèrsies interpretatives.

Ara bé, no obstant el que consta referenciat en els epígrafs precedents, l'anàlisi de l'*iter* constituent del precepte permet concloure una premissa respecte de la qual pot afirmar-se que, amb independència de la posició doctrinal que s'adopti, existeix un ampli consens: l'advertiment de l'acord doctrinal en matèria d'identificació de l'àmbit d'aplicació *mínim* de l'epígraf constitucional objecte d'estudi.

En efecte, pot afirmar-se que es coincideix en considerar que l'article 3.3 de la CE, *com a mínim*, permet tutelar realitats lingüístiques que, *prima facie*, no es troben emparades per l'estatut d'oficialitat lingüística garantit als primers epígrafs del precepte constitucional. Altra cosa és que desplegui o no el seu àmbit d'aplicació sobre llengües que gaudeixen d'estatut d'oficialitat, afirmació que, certament, és objecte de debats i controvèrsies doctrinals. Ara bé, sigui quina sigui la posició doctrinal per la que s'opti en la interpretació de l'epígraf, ambdues convergeixen en la consideració que l'article

[143] Tal com s'ha enunciat, sector doctrinal integrat, entre d'altres, pels autors Jaume VERNET LLOBET o Neus PARIS DOMENECH.

[144] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 45 a 51.

3.3 de la CE predica, obligatòriament, un mandat de respecte i protecció vers aquelles parles i varietats dialectals que no resten tutelades per estatuts d'oficialitat lingüística.

Aquesta previsió constitucional ha emparat certes decisions estatutàries tendents a reconèixer determinades prerrogatives a comunitats lingüístiques que no es troben tutelades per estatuts d'oficialitat, tals com les previsions de l'article 4 de l'Estatut d'Autonomia d'Astúries respecte a la llengua bable, els articles 7 i 35.1.23 de l'Estatut d'Autonomia d'Aragó o les previsions de l'article 3.4 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya respecte de la llengua aranesa, que tal i com s'estudiarà gaudeix d'un estatut particular d'oficialitat lingüística a la Vall d'Aran per prescripció legislativa. Àdhuc, aquest mandat constitucional permet emparar realitats lingüístiques tan diverses tals com els dialectes andalusos, el gallec parlat a valls asturianes o les varietats dialectals de la llengua catalana parlada a les Illes Balears o a la franja de ponent aragonesa, entre d'altres.

En conseqüència, l'article 3.3 de la CE empara realitats lingüístiques heterogènies, desde llengües fins a simples varietats dialectals, tutelades per estatuts jurídics també heterogenis. Amb independència de la posició doctrinal que s'adopti, pot concloure's que aquesta previsió constitucional, sense precedents a la història constitucional espanyola, s'erigeix com una veritable garantia de protecció de la realitat plurilingüe d'Espanya. De fet, pot afirmar-se que aquest manament de la norma suprema es configura com una veritable clàusula residual que permet concedir cobertura constitucional a comunitats lingüístiques que, *prima facie*, no es troben emparades per estatuts d'oficialitat prescrits a nivell estatutari.

L'article 3.3 de la CE proclama que les modalitats lingüístiques seran objecte de "respecte" i "protecció". Pel que fa referència a la noció "respecte", doctrinalment s'ha postulat que pot reconduir-se a un principi de no-interferència dels poders públics en les manifestacions individuals o col·lectives de les peculiaritats lingüístiques. Pel que fa referència a la noció "protecció" s'ha defensat que remet, en canvi, a una tutela positiva de les diferents llengües o modalitats[145].

Partint d'aquesta succinta menció a les tendències doctrinals postulades en matèria d'identificació de l'abast o àmbit d'aplicació de l'article 3.3 de la CE, ens adherim a una interpretació del precepte que adopta una solució mixta o *ad hoc*, que integra arguments d'ambdues tesis doctrinals estudiades, si bé s'aproxima més a la tesi favorable a una interpretació jeràrquica de les previsions de l'article 3 del text constitucional. En aquest sentit, l'abast o àmbit d'aplicació de l'article 3.3 de la norma suprema, al nostre entendre, succintament podria caracteritzar-se per les següents tres notes:

[145] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord..); "Dret linguístic", cit. nota supra p. 112

Primera.- En primer lloc, un estudi de la tramitació parlamentària de l'article 3 de la CE il·lustra la voluntat del constituent d'establir una distinció entre diferents estatuts jurídics de tutela idiomàtica, que vertebraran el model lingüístic estatal. Així, el constituent esbossa i garanteix, per mandat exprés de la norma suprema, dues figures jurídiques bàsiques: en primer lloc, l'estatut d'oficialitat lingüística (garantit als dos primers epígrafs de l'article), respecte del qual preveu un àmbit d'aplicació obert, remetent-se a tal fi al que disposin els respectius Estatuts d'Autonomia; en segon lloc, la previsió d'un estatut jurídic, podríem dir, *residual*, caracteritzat per garantir un mandat de respecte i protecció vers aquelles manifestacions lingüístiques que no poden acollir-se al marc garant per excel·lència que representa l'estatut d'oficialitat. Aquesta segona categoria de tutela jurídica de la qüestió idiomàtica és el que l'article 3.3 de la CE concedeix a les '*modalitats lingüístiques*', categoria conceptual certament imprecisa.

D'aquesta manera, l'article 3.3 de la norma suprema s'erigeix com una veritable *clàusula residual* o, altrament dit per sectors doctrinals, *'calaix de sastre'*, que té com a objectiu tutelar totes aquelles llengües i varietats dialectals que no es troben emparades, en principi, per règims d'oficialitat lingüística. L'objectiu últim se centra en garantir, per prescripció constitucional, que totes les manifestacions lingüístiques de l'Estat, com a patrimoni cultural que són, gaudeixin d'un marc o estatut jurídic de tutela, bé sigui una garantia jurídica plena, que és la que atorga l'estatut d'oficialitat, bé sigui una garantia jurídica certament més limitada, de foment i protecció, que és la que concedeix l'article 3.3 de la CE. En qualsevol cas, aquesta tesi ve confirmada per múltiples intervencions parlamentàries, raonaments de vots i esmenes, en motiu de la redacció i debat del precepte objecte d'estudi, en els termes que s'han enunciat.

Ara bé, aquesta afirmació ha de modular-se, tenint en compte que, una anàlisi de l'*iter* constituent del precepte il·lustra que, en els seus inicis, les previsions de l'article 3.3 de la CE tenien una vocació d'àmbit d'aplicació més restringit que el que, a la pràctica, se li ha reconegut. S'ha de tenir en compte que, atenent a una interpretació autèntica estricte de la norma suprema, en els seus orígens aquest mandat constitucional tenia com objectiu tutelar no llengües sinó varietats dialectals *strictu sensu*, tal i com es desprèn de l'Informe de la Ponència constitucional que va justificar la no aprovació de les esmenes presentades pels grups parlamentaris Mixt (favorable al reconeixement d'un estatut de cooficialitat a les modalitats lingüístiques)[146], Basc[147] i per Minoria

[146] Entre d'altres, destaca l'esmena nº 77, formulada pel diputat Sr.Gastón Sanz a l'Avantprojecte constitucional en representació del Grup Parlamentari Mixt, transcrita anteriorment. Vid. obra cit. nota supra "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 182.

[147] Esmena nº 593, presentada a l'article 3.3 de l'Avantprojecte constitucional pel Grup Parlamentari Basc, transcrita anteriorment. Vid. obra cit. nota supra "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 365.

Catalana[148]. En aquest informe, tal i com s'ha avançat, es consignava expressament la conveniència de mantenir inalterat el text de l'avantprojecte constitucional al·legant que les modificacions que es proposaven en les esmenes, finalment no aprovades, *"se recogen, con carácter general, en el apartado 2, habiéndose reservado este apartado para las modalidades lingüísticas, término que no se refiere a las lenguas sino a modalidades dentro de ellas..."*[149]. Aquesta precisió il·lustra la voluntat manifestada en seu parlamentària d'establir una distinció clara entre els àmbits d'aplicació dels diferents epígrafs del precepte constitucional, en els termes estudiats.

Segona.- En segon lloc, l'article 3.3 de la CE es caracteritza per la seva vocació garant de la realitat plurilingüe estatal considerada en el seu conjunt, afirmació que no està renyida amb una interpretació jeràrquica de l'estructura de l'article 3.
En aquest sentit, el considerar que l'article 3.3 de la norma suprema no respon, *strictu sensu,* a la voluntat de tutelar totes les llengües i varietats dialectals de l'Estat sense distinció (tinguin o no reconegut l'estatut d'oficialitat), en els termes defensats pel primer sector doctrinal estudiat, no implica negar a aquest epígraf constitucional el valor de garant de la realitat plurilingüe d'Espanya, com a patrimoni cultural, considerada en el seu conjunt. De fet, l'oficialitat concedeix un valor de tutela i protecció molt més ampli que el concedit a la 'modalitat lingüística' per l'article 3.3 del text constitucional. En aquest sentit, l'estatut jurídic d'oficialitat compleix amb el mandat de tutela i protecció prescrit a l'article 3.3 de la CE amb escreix. D'aquesta manera, les previsions de l'article 3 no han de definir-se en termes d'exclusió sinó que es complementen i han d'interpretar-se conjuntament.

Tercera.- Finalment, qualsevol eventual definició del contingut i abast de les previsions de l'article 3.3 de la CE ha de partir de la premissa que no és possible recórrer a una interpretació lèxica precisa de la categoria conceptual 'modalitat lingüística', de la mateixa manera que tampoc pot adoptar-se una interpretació autèntica estricte de la norma suprema tenint en compte que en els debats parlamentaris varen

---

[148] Esmena nº 105 presentada pel Grup Parlamentari Minoria Catalana, transcrita anteriorment. Vid. obra cit. nota supra "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 194-195

[149] Vid. Informe de la Ponència a l'Avantprojecte de Constitució, publicat al B.O.C. nº 82, de 17 d'abril de 1978. En l'esmentat Informe, pel que fa a l'apartat 3r de l'article 3, es consigna que *"...La Ponencia, por mayoría, mantiene el texto del anteproyecto y no acepta la supresión propuesta por la enmienda número 64 del señor Letamendía Belzunce y las números 105 del Grupo de la Minoría Catalana, número 451 del señor Güell de Sentmenat, número 593 del Grupo Vasco, número 77 del señor Gastón Sanz y número 736 del señor Ortí Bordàs, al entender que las modificaciones que proponen, en cuanto al uso efectivo de las lenguas, se recogen, con carácter general, en el apartado 2, habiéndose reservado este apartado para las modalidades lingüísticas, término que no se refiere a las lenguas sino a modalidades dentro de ellas. Tampoco acepta la Ponencia la enmienda número 736 del señor Ortí Bordás, que propone un apartado 4 nuevo. La redacción del apartado 3 es la siguiente: 3.La riqueza de las distintas modalidades lingüísticas de España es un patrimonio cultural que será objeto de especial respeto y protección".*

emergir tesis certament oposades, que més tard s'han traduït en l'àmbit doctrinal, en els termes estudiats.

D'aquesta manera, qualsevol eventual definició de l'abast o àmbit d'aplicació de l'article 3 del text constitucional sempre vindrà condicionada per una constatació bàsica que cal tenir present: la manifesta vocació d'incompletesa de la norma suprema. El caràcter obert del text constitucional en aquesta matèria obstrueix qualsevol eventual intent doctrinal d'enunciar un llistat tancat de realitats lingüístiques subjectes a una o altre tutela constitucional per manament de la norma suprema. D'aquesta manera, es configuren com opcions de política lingüística que, en darrer terme, correspon adoptar al legislador estatuent.

3. UN APUNT A LES ALTRES REFERÈNCIES CONSTITUCIONALS EXPRESSES A LA QÜESTIÓ LINGÜÍSTICA.

Tal com s'ha enunciat, l'article 3 de la CE és el precepte constitucional bàsic que ordena el plurilingüisme d'Espanya. Ara bé, aquest precepte no esgota les previsions constitucionals en matèria lingüística sinó que, altrament, ha de valorar-se tenint en compte que la norma suprema conté d'altres referències expresses a la llengua.

En efecte, el text constitucional regula expressament la matèria idiomàtica al seu Preàmbul, als articles 20.3 i 148.1.17 i a la Disposició Final. Alhora, la CE regula d'altres disposicions que, sense contenir una referència expressa a la matèria lingüística, la tutelen implícitament. Aquest és el cas dels articles 9 o 14 de la CE pel que fa al principi de prohibició de discriminació per raó d'idioma.

Aquesta constatació permet concloure una precisió preliminar bàsica que ha de tenir-se en compte en l'estudi d'aquesta matèria: l'advertiment que el respecte al pluralisme lingüístic ha adquirit una posició certament preeminent en el text constitucional. Aquesta preeminença s'ha traduït, entre d'altres concrecions, en la previsió expressa de diverses referències constitucionals a la qüestió idiomàtica, amb les conseqüències jurídiques que aquest reconeixement comporta, sense precedents a la història constitucional espanyola.

Partint d'aquesta base, esdevé convenient estudiar succintament els preceptes de la CE que tutelen expressament la matèria lingüística, la primera de les quals és la garantida al Preàmbul.

3.1 La protecció del pluralisme lingüístic com a finalitat constitucional, regulada al Preàmbul de la CE.

Tal com s'ha avançat, el Preàmbul de la CE, en el seu apartat quart, proclama que és voluntat de la Nació espanyola la de *"protegir a tots els espanyols i pobles d'Espanya en l'exercici dels drets humans, les seves cultures i tradicions, llengües i institucions*".

L'estudi de l'*iter* que va seguir la tramitació del Preàmbul constitucional permet concloure que el reconeixement de la realitat plurilingüe d'Espanya no va ser objecte d'importants discrepàncies polítiques en seu parlamentària. De fet, pot afirmar-se que fou objecte d'un ampli consens.

El primer Avantprojecte constitucional[150] no preveia cap Preàmbul ni l'acompanyava cap vot particular que defensés la inclusió d'aquest en el text constitucional[151]. Únicament el Grup Parlamentari d'UCD[152] i el Grup Mixt[153] varen presentar dues esmenes a aquest Avantprojecte defensant la inclusió d'un Preàmbul, esmenes manifestament divergents pel que fa al seu contingut. El text d'aquesta segona esmena

---

[150] B.O.C. de 5 de gener de 1978.

[151] Vid. MORODO, Raul i MURILLO DE LA CUEVA, Pablo Lucas, capítol sobre el Preàmbul de la Constitució a ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (dir.); "Comentarios a la Constitución Española de 1978", Tomo I, Cortes Generales, Editoriales de Derecho Reunidas, Madrid, 1996, p. 45 i ss.

[152] L'esmena presentada per UCD, nº 779, no contenia cap menció a la realitat plurilingüe de l'Estat. De fet, aquesta esmena defensava la inclusió en el text del següent Preàmbul: *"La Nación española, una e indivisible, ha adoptado mediante el referéndum de... la siguiente Constitución"*. La justificació d'aquesta esmena afirmava *"sin perjuicio de la fórmula de promulgación. Debe precisarse el sujeto constituyente que según la expresión más tradicional lo constituye la Nación española"*. En conseqüència, l'esmena proposava un Preàmbul breu tendent a reforçar el concepte de "Nació Espanyola" con a subjecte constituent i titular de la sobirania. Vid. "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Servicio de Estudios y Publicaciones de las Cortes Generales, Madrid, 1980, p. 482

[153] Esmena nº 452 signada per dos parlamentaris del Grup Mixt: Enrique Tierno Galván i Raúl Morodo Leoncio. L'esmena defensava la inclusió en el text del següent Preàmbul:
"*El pueblo español, después de un largo período sin régimen constitucional, de negación de las libertades públicas y de desconocimiento de los derechos de las nacionalidades y regiones que configuran la unidad de España, proclama, en uso de su soberanía, la voluntad de:*
- *Garantizar la convivencia democrática dentro de la Constitución y de las leyes, conforme a un orden económico justo.*
- *Consolidar un Estado de Derecho que asegure la independencia y relaciones entre los poderes del Estado.*
- *Proteger a todos los ciudadanos y pueblos de España en el ejercicio normal de los derechos humanos, de sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones.*
- *Establecer una sociedad democrática avanzada, y*
- *Colaborar en el establecimiento de unas relaciones pacíficas con todos los pueblos de la tierra.*

Por consiguiente, los representantes del pueblo español, ateniéndose al principio de la reconciliación nacional, reunidos en Cortes, aprueban la siguiente Constitución".
Vid. "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Servicio de Estudios y Publicaciones de las Cortes Generales, Madrid, 1980, p. 314.

defensada pel Grup Mixt ja contenia una referència expressa al plurilingüisme quan proclamava la voluntat del poble espanyol de *"... proteger a todos los ciutadanos y pueblos de España en el ejercicio normal de los derechos humanos, de sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones..."* . Aquesta expressió va mantenir-se pràcticament inalterada en el decurs de tota la tramitació parlamentària ulterior. De fet, el text proposat per l'esmena del Grup Mixt fou modificada pel Ple del Congrés[154], si bé, la referència concreta al plurilingüisme pràcticament no va alterar-se. La nova versió defensava que el Preàmbul consignés la voluntat de la Nació espanyola de *"...proteger a todos los españoles y pueblos de España en el ejercicio de los derechos humanos, de sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones"*[155]. Conseqüentment, la modificació, pel que fa a l'epígraf que ens ocupa, només va comportar la substitució del terme "*ciutadans*" per "*espanyols*". Aquest epígraf no va modificar-se en el decurs de la posterior tramitació parlamentària, esdevenint part integrant del que seria el text finalment aprovat per la Comissió Mixta Congrés-Senat[156]. Va consignar-se a la redacció definitiva del Preàmbul constitucional[157].

D'aquesta manera, el propi Preàmbul del text constitucional permet avançar els perfils que adquirirà la regulació constitucional de la matèria lingüística, que succintament pot definir-se amb dues notes: en primer lloc, avança que l'ordenació constitucional de la qüestió idiomàtica adquirirà una certa entitat reforçada en el text constitucional, tenint

---

[154] Els canvis introduïts en aquesta fase varen ser el resultat del treball i acord unànim de la Ponència constitucional conjuntament amb el diputat del Grup Mixt Enrique Tierno Galván que havia presentat l'esmena. El text va ser sotmès a votació de la Càmara però no va ser objecte de debat en seu del Ple del Congrés.

[155] La nova versió del Preàmbul va ser sotmesa a votació i aprovada pel Ple del Congrés del Diputats. Els resultats de la votació consten publicats al *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados de 21 de juliol de 1978* p. 4589 (sobre 272 vots emesos, 268 varen ser a favor de l'aprovació del text, 2 en contra amb 2 abstencions). El text del Preàmbul aprovat pel Ple i publicat al *B.O.C. nº 135* de 24 de juliol de 1978, p. 2945 deia:
"*La Nación española, deseando establecer la justicia, la libertad y la seguridad y promover el bien de cuantos la integran, proclama en uso de su soberanía, la voluntad de:*
- *Garantizar la convivencia democrática dentro de la Constitución y de las leyes, conforme a un orden económico y social justo.*
- *Consolidar un Estado de Derecho que asegure la independencia y relaciones entre los poderes del Estado.*
- *Proteger a todos los españoles y pueblos de España en el ejercicio de los derechos humanos, de sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones.*
- *Establecer una sociedad democrática avanzada y*
- *Colaborar en el establecimiento de unas relaciones pacíficas y de eficaz cooperación con todos los pueblos de la Tierra.*

Por tanto, el pueblo español aprueba la siguiente Constitución".

[156] *B.O.C.* de 28 d'octubre de 1978.

[157] Vid. MORODO, Raul i MURILLO DE LA CUEVA, Pablo Lucas, a ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (dir.); "Comentarios a la Constitución Española de 1978", Tomo I, Cortes Generales, Editoriales de Derecho Reunidas, Madrid, 1996, p. 45.

en compte que el propi Preàmbul de la norma suprema la regula expressament amb vocació garant; en segon lloc, configura a la riquesa plurilingüe d'Espanya com un dels objectius de tutela constitucional o, dit altrament, la protecció de la diversitat lingüística del país s'erigeix com una finalitat constitucional[158]. Aquesta vocació garant o protectora del pluralisme lingüístic adquirirà la seva màxima expressió en les previsions de l'article 3 de la norma suprema.

Malgrat la falta de vinculatorietat jurídica positiva del Preàmbul de la CE[159], la declaració consignada en el seu paràgraf quart atorga a la qüestió idiomàtica un reconeixement garant constitucional sense precedents. Hom constata aquesta entitat si es té en compte que els fins enunciats al Preàmbul de la CE es configuren com a veritables paràmetres a tenir en compte per l'intèrpret constitucional que es projecten, *prima facie*, en un doble àmbit: en primer lloc, es configuren com a instruments útils per l'hermenèutica constitucional que il·lustren la voluntat del constituent; en segon lloc, avancen el que, des de certs sectors doctrinals s'ha identificat com l'expressió de la fórmula política per la que opta la CE o, altrament dit, esbossen, en major o menor mesura, el sostre ideològic de la formula política de la norma suprema, amb les implicacions materials i formals que aquesta funció comporta[160].

Com a instrument de l'hermenèutica constitucional, la menció idiomàtica del paràgraf quart permet emparar l'exigència que qualsevol eventual interpretació dels preceptes constitucionals en matèria lingüística haurà de respectar la voluntat expressa del constituent no només de reconèixer sinó de tutelar, protegir, el plurilingüisme. D'aquesta manera, la protecció del plurilingüisme s'erigeix com un criteri interpretatiu bàsic que cal tenir en compte, que es troba garantit en el propi Preàmbul del text constitucional, amb les garanties formals que aquest reconeixement garant comporta. Doctrinalment s'ha emfatitzat aquesta funció interpretativa dels fins expressats en el Preàmbul de la CE, que adquireix plena virtualitat en matèria lingüística[161].

---

[158] Per tots, vid. COBREROS MENDAZONA, Eduardo; "El régimen jurídico de la oficialidad del euskera", Instituto Vasco de Administración Pública, Oñati, 1989, p.49. Vid. també HERRERO DE MIÑÓN, Miguel; *"Addenda: plurilingüismo, cooficialidad y lengua 'propia' en el bloque de constitucionalidad"*, *Teoría y Realidad Constitucional*, nº 2, 2n semestre 1998, Monogràfic 'Lenguas y Constitución', p. 130.

[159] La qüestió concernent al valor normatiu del Preàmbul constitucional ha estat objecte d'importants debats doctrinals, encara actualment oberts. La doctrina majoritària nega valor normatiu als preàmbuls, si bé el fonament d'aquesta negació de valor normatiu divergeix en funció de l'autor. Per una ampliació sobre els debats doctrinals, vid., per tots, TAJADURA TEJADA, Javier; "El preámbulo constitucional", Editorial Comares, Ciencia Política y Derecho Constitucional, Granada 1997.

[160] Vid., per tots, TAJADURA TEJADA, Javier; "El Preámbulo constitucional", obra cit. nota supra, p. 59 i ss.

[161] Vid APARICIO PEREZ, Miguel Angel; *Dictamen solicitado por el Gabinete jurídico central de la Presidencia de la Generalitat de Catlauña sobre la constitucionalidad de la Ley 7/1983 de normalización lingüística,* a "La Lengua de enseñanza, en la legislación de Cataluña", Generalitat de Catalunya, Institut

A més, aquesta previsió del Preàmbul constitucional també conté una important càrrega simbòlica[162]. El fet que el Preàmbul consigni expressament la voluntat de la Nació espanyola de protegir les llengües de tots els espanyols i pobles d'Espanya, representa una proclamació amb un valor polític sense precedents, que il·lustra l'opció del constituent a favor d'incloure en el sostre ideològic del Preàmbul constitucional el seu exprés compromís de tutelar amb caràcter preeminent el plurilingüisme. D'aquesta manera, la tutela de la matèria lingüística s'erigeix com un fi constitucional que s'autoassigna la comunitat, la Nació espanyola, que es valorarà no només com un factor merament cultural sinó també com un element estructural de la convivència de les diferents entitats territorials que integren l'Estat compost. En qualsevol cas, aquest estatut de protecció preeminent concedit a la matèria lingüística s'acabaria consolidant amb la regulació constitucional d'aquesta matèria dins el Títol preliminar de la norma suprema, en els termes que s'han estudiat.

Doctrinalment s'ha emfatitzat la idea que aquesta previsió del Preàmbul constitucional tutela un veritable bé jurídic a protegir[163], avançant una línia programàtica a la que s'acabaria dotant de contingut en el text articulat de la CE[164].

---

d'Estudis Autonòmics, Col·lecció Institut d'Estudis Autonòmics nº 21, Barcelona, 1994, p. 347-398. En aquest sentit, l'autor afirma "*... al margen de la discusión sobre el valor jurídico positivo del preámbulo de la Constitución española de 1978, acerca del cual se ha pronunciado la mas variada doctrina, lo cierto es que, como declaración de voluntad (...), es decir, como declaración de fines, contiene algunos extraordinariamente generales y abstractos y, en cambio, posee otros de gran concreción. Entre estos últimos se hallan los de '...proteger a todos los españoles y pueblos de Expaña en el ejercicio de los derechos humanos, sus culturas y tradiciones, lenguas e instituciones'. (...) estos fines enunciados en el preámbulo no sólo emmarcan el desarrollo normativo ulterior intraconstitucional (y, por tanto, su interpretación), sino también el desarrollo extra e infra constitucional. Tal sucede, en el primer ámbito, con los arts. 1.1, 2 y 3.2 del título preliminar de la Constitución española y tal sucede también con su art. 20.3 y 148.1.17; mientras que, por lo que se refiere al segundo, idéntica cuestión ocurre con el art. 3, párrafos 1,2, y 3 del Estatuto de Autonomía de Cataluña y con la propia Ley de normalización lingüística objeto de estos comentarios...*". També, vid. APARICIO PEREZ, Miguel Angel; *"Lengua y Modelo de Estado (Conferencia impartida en los cursos de verano de El Escorial –Universidad Complutense- el día 14 de julio de 1995", Revista de Derecho Político,* nº 43, 1998, p. 35

[162] En aquest sentit, es pronuncien, per tots, Eduardo COBREROS MENDAZONA, obra cit. nota supra "El régimen jurídico de la oficialidad del euskera", p. 49 ("*...aceptada de antemano la muy escasa (o nula) capacidad vinculante de la declaración por encontrarse en el Preámbulo, sin embargo su acogimiento en el frontispicio de la Norma Fundamental tiene un valor significativo –que denota la importancia de la cuestión- y un valor interpretativo –comúnmente atribuído a los preámbulos legales- para los preceptos singulares contenidos en el subsiguiente texto"*), o, entre d'altres, Manuel ALCARAZ RAMOS, "El pluralismo lingüístico en la Constitución española", Congreso de los Diputados, Madrid, 1999, p. 38 on afirma "*...La aparición de las lenguas ya en el Preámbulo es un índice de la importancia que le otorgó el constituyente y fija un criterio interpretativo de singular alcance...*".

[163] Per tots, vid. TOLIVAR ALAS, Leopoldo; "Las libertades lingüísticas", Instituto Nacional de Administración Pública , Madrid, 1987, p. 25. En el mateix sentit, vid. MILIAN MASSANA, Antoni; *"La regulación constitucional del multilingüismo", Revista Española de Derecho Constitucional* nº 10, gener-abril 1984, p.130.

[164] Vid. ALCARAZ RAMOS, Manuel; "El pluralismo lingüístico en la Constitución española", Congreso de los Diputados, Madrid, 1999, p. 38.

3.2 La protecció constitucional del pluralisme lingüístic dels mitjans de comunicació social de l'article 20.3 de la CE.

L'article 20.3 de la CE protegeix l'expressió plurilingüe dels mitjans de comunicació social, quan disposa que "*la llei regularà l'organització i el control parlamentari dels mitjans de comunicació social depenents de l'Estat o de qualsevol ens públic i garantirà l'accés als esmentats mitjans dels grups socials i polítics significatius, respectant el pluralisme de la societat i de les diverses llengües d'Espanya*".

Prima facie, un estudi de l'*iter* constituent d'aquest paràgraf de l'article 20 de la CE permet advertir que la menció a l'obligació de respectar el pluralisme lingüístic dels mitjans de comunicació social ja figurava a l'avanprojecte constitucional[165]. La referència a la tutela del plurilingüisme en aquest àmbit particular ja es garantia a la primera redacció del text constitucional, mantenint-se pràcticament inalterada en el decurs de tota la tramitació parlamentària ulterior.

En el decurs de l'*iter* constituent varen presentar-se múltiples esmenes tendents a la modificació i, àdhuc, supressió del precepte objecte d'estudi, si bé la majoria de les presentades no afectaven la literalitat de la referència a la qüestió idiomàtica[166].

---

[165] L'article 20.5 de l'Avantprojecte constitucional (B.O.C. nº 44 de 5 de gener de 1978) deia "*... 5. Los Poderes Públicos garantizarán el acceso a los medios de comunicación social de su propiedad o sometidos directamente o indirectamente a su control de los distintos grupos sociales y políticos, respetando el pluralismo de la sociedad y las diversas lenguas de España. (...)*". Vid. "Constitución española. Trabajos parlamentarios", obra cit. nota supra, Volum I, p. 10. El dictamen de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés dels Diputats sobre l'Avantprojecte de Constitució conserva la mateixa literalitat de l'epígraf, renumerat. Vid. article 19.3 del dictamen, a B.O.C. nº 121 d'1 de juliol de 1978. També, vid. obra cit. nota supra "Contitución española. Trabajos parlamentarios", Volum II, p. 1806.

[166] Així, per exemple, del total de set esmenes presentades a l'article 20.5 de l'Avantprojecte constitucional al Congrés dels Diputats (esmenes nº 64, 119, 451, 472, 587, 696 i 779), només dues afectaven la literalitat de la menció a la qüestió idiomàtica. Aquestes esmenes eren la nº 472 presentada pel Grup Parlamentari Mixt que proposava una modificació de l'expressió "*...respetando el pluralismo de la sociedad y las diversas lenguas de España*" per l'enunciat "*...respetando el pluralismo de la sociedad y de las diversas modalidades lingüísticas de España*" i la nº 779 presentada pel Grup Parlamentari d'UCD que proposava la supressió d'aquest paràgraf 5è de l'article 20 de l'Avantprojecte que passava com a principi rector del capítol IV. Vid. "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, obra cit. nota supra p. 65 i ss. Les esmenes no varen ser aprovades per la Ponència constitucional, acordant-se, per majoria, i amb l'oposició dels representants dels Grups socialista, comunista i Minoria Catalana, conservar el text de l'Avantprojecte constitucional. Vid. "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum I, p. 518.
L'article 19.3 del text del Projecte de Constitució aprovat pel Ple del Congrés dels Diputats (B.O.C. nº135 de 24 de juliol de 1978) deia: "*...3. La ley regulará la organización y el control parlamentario de los medios de comunicación social dependientes del Estado o de cualquier ente público y garantizará el acceso a dichos medios de los distintos grupos sociales y políticos, respetando el pluralismo de la sociedad y de las diversas lenguas de España"*, literalitat que es mantindria pràcticament inalterada en el

Aquest precepte permet constatar la voluntat del constituent, ja des dels inicis de la tramitació parlamentària del text constitucional, de garantir la protecció del pluralisme lingüístic d'Espanya en un àmbit concret, el dels mitjans de comunicació social. L'article 20.3 de la CE prescriu expressament l'obligació del legislador de tutelar el pluralisme intern dels mitjans de comunicació social, pluralisme que el propi constituent projecta, entre d'altres, en l'àmbit idiomàtic[167].

Aquest mandat constitucional al legislador de respectar les diferents llengües d'Espanya en seu dels mitjans de comunicació social s'acabaria desplegant en disposicions tals com l'article 4.c de la llei estatal 4/1980 de 10 de gener, per la que s'aprova l'Estatut de Ràdio i Televisió[168]; l'article 3 de la Llei 10/1988 de 3 de maig, de Televisió Privada[169]; o disposicions legislatives autonòmiques tals com l'article 14.d de la llei catalana 10/1983 de 30 de maig, de creació de l'ens públic Corporació de Ràdio i Televisió i de regulació dels serveis de radiodifusió i televisió de la Generalitat de Catalunya o l'article 3 de la Llei basca de 20 de maig de 1982 de creació de l'ens públic Radio i Televisió Basca[170]. Les lleis enunciades, estatals i autonòmiques, entre d'altres, prescriuen que l'activitat dels mitjans de comunicació social que són objecte de regulació de les disposicions de referència ha d'inspirar-se en el respecte al principi de pluralisme lingüístic. D'aquesta manera aquesta previsió de l'article 20.3 de la norma

---

decurs de tota la tramitació parlamentària ulterior. De fet, al Senat, varen presentar-se quatre esmenes al paràgraf 3r de l'article 19 del text del Projecte (esmenes nº 19, 147, 455 i 1048), que no afectaven la menció a la qüestió lingüística. Per una ampliació, vid. "Constitución española. Trabajos Parlamentarios", Volum III, p. 2620.

[167] Per una ampliació, vid. BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; *"El respeto al pluralismo lingüístico en los medios de comunicación social", Libertad de Expresión, Anuario* 1990, Barcelona, UAB, 1991.

[168] Article 4.c de la Llei 4/1980 de 10 de gener, per la que s'aprova l'Estatut de Radio i Televisió (BOE de 12 de gener de 1980): "*... La actividad de los medios de comunicación social del Estado se inspirará en los siguientes principios: c) el respeto al pluralismo político, religioso, social, cultural y lingüístico"* . En aquest sentit, a la STC 10/1982 de 23 de març, F.J. 8è, el màxim intèrpret constitucional proclamava que "*...está en la maturaleza de las cosas que los Consejos Asesores de RTVE en las distintas Comunidades promuevan sus valores propios y, por consiguiente también su lengua cuando la tengan propia, y las peculiaridades de su cultura. Precisamente para facilitar tal promoción han sido instituídos (...)*".

[169] Art. 3 de la Llei 10/1988 de 3 de maig, de Televisió Privada (BOE de 5 de maig de 1988): "*La gestión indirecta por parte de las Sociedades concesionarias se inspirará en los principios expresados en el artículo 4º de la Ley 4/1980 de 10 de enero, de Estatuto de Radio y Televisión"*. Entre aquests principis es positivitza el de respecte al pluralisme lingüístic, en els termes estudiats.

[170] L'article 3.h de la Llei basca de 20 de maig de 1982 de creació de l'ens públic Radio i Televisió Basca proclama que la seva activitat es basarà, entre d'altres principis, en "*la promoción de la cultura y lengua vasca, estableciendo a efectos de la utilización del euskera, los principios básicos de programación, teniendo presente la necesidad de equilibrio a nivel de oferta global de emisiones radiotelevisivas en lengua vasca en la Comunidad Autónoma*". El Preàmbul de la llei també preveu que l'ens es constitueix com un mitjà fonamental pel foment i difusió de la cultura basca "*teniendo muy presente el fomento y desarrollo del euskera"*. Vid. Eduardo COBREROS MENDAZONA, obra. cit. nota supra "El régimen jurídico de la oficialidad del euskera", p. 49 i ss.

suprema s'erigeix com una veritable garantia de tutela de la realitat plurilingüe estatal que es projecta en un àmbit particular, el dels mitjans de comunicació social.

De fet, els mitjans de comunicació social adquireixen, per imperatiu constitucional, un paper decisiu en la tutela del pluralisme lingüístic, assumint un rol clau en els processos de normalització lingüística de les llengües cooficials pròpies de les Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat, en els termes que consten a les lleis autonòmiques que ordenen la normalització lingüística d'aquestes llengües[171].

3.3 La competència en matèria d'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma de l'article 148.1.17 de la CE.

L'article 148.1.17 de la CE estableix que les Comunitats Autònomes podran assumir competències en matèria de foment de la cultura, de la investigació i, en el seu cas, de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma.

A priori, cal subratllar que aquest títol competencial de l'article 148.1.17 és la única previsió expressa en matèria lingüística prevista al sistema de distribució competencial dels articles 148 i 149 de la CE. Els llistats competencials enumerats al sistema de doble llista del articles 148 i 149 de la norma suprema només contemplen un únic títol competencial exprés en matèria lingüística, que és el regulat a l'article 148.1.17, títol que només es projecta en un àmbit certament particular: el del foment de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autònoma.

Aquesta constatació ha motivat l'emergència d'importants debats doctrinals, encara actualment oberts, en part incentivats per la relativa indeterminació de la jurisprudència

[171] Aquest paper certament clau dels mitjans de comunicació social en els processos de normalització lingüística s'evidencia en les previsions legislatives de diversa normativa autonòmica que ordena la matèria idiomàtica. Totes les lleis de normalització lingüística de les Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat, sense excepció, regulen determinades previsions normatives en l'àmbit dels mitjans de comunicació. Així, cal assenyalar les següents previsions: el Capítol IV de la llei catalana 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística (capítol rubricat "*Els mitjans de comunicació i les indústries culturals*"); el Títol III de la llei valenciana 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià (títol rubricat "*De l'ús del valencià en els mitjans de comunicació social"*); el Títol III de la llei balear 3/1986 de 29 d'abril, de normalització lingüística (rubricat "*De los medios de comunicación social"*); el Títol IV de la llei gallega 3/1983 de 15 de juny, de normalització lingüística (titulat "*De l'ús del gallec en els mitjans de comunicació*"); el Capítol III del Títol II de la llei basca 10/1982, de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera (rubricat "*De l'ús de l'euskera en els mitjans de comunicació social"*); i el Títol III de la llei foral navarresa 18/1986 de 15 de desembre, de regulació de l'ús del basc. Així mateix, destaca la previsió de la llei asturiana 1/1998 de 23 de març, d'ús i promoció del bable asturià, que en el seu Capítol IV també regula mesures de normalització lingüística d'aquesta llengua, que no gaudeix d'estatut d'oficialitat, en l'àmbit dels mitjans de comunicació.

constitucional que no ha mantingut una única posició sobre l'existència, el contingut i abast d'una veritable competència sobre la matèria idiomàtica.

Nogensmenys, i sens perjudici de l'estudi ulterior de la tipologia competencial en aquesta matèria, *prima facie* resulta convenient esbossar dues premisses que convé tenir en compte en l'estudi de l'article 148.1.17 de la CE: en primer lloc, s'ha de tenir present, ni que sigui a títol merament indicatiu, l'*iter* parlamentari que va seguir la tramitació d'aquest epígraf constitucional, estudiant aquells recursos que ens ofereix la interpretació autèntica de la norma suprema per delimitar el contingut i abast d'aquesta previsió; en segon lloc, resulta convenient precisar la incidència del principi dispositiu en aquesta matèria, que obliga a recórrer a la regulació estatutària per poder definir el model de distribució de poders entre Estat i Comunitats Autònomes en aquest àmbit material particular, identificant el tipus de competència.

Pel que fa referència a la gènesi d'aquest títol competencial, se situa a la Disposició Addicional de l'Informe de la Ponència a l'avantprojecte constitucional[172], que en el seu epígraf 2n, apartat o), disposava que *"los estatutos de autonomía, en aplicación del artículo 139 d) de la Constitución, podrán asumir competencias en las siguientes materias: (...) o)El fomento de la cultura y, en su caso, de la lengua de la comunidad regional"*[173]. Les previsions de la Disposició Addicional varen ser incorporades a l'articulat del text constitucional que s'estava tramitant. Així, ja en el Dictamen de la Comissió d'Assumptes Constitucionals del Congrés dels Diputats, en el seu article 141.1.p) es consignava "*las Comunidades Autónomas podran asumir competencias en las siguientes materias: (...) p) El fomento de la cultura, de la investigación y, en su caso, de la enseñanza de la lengua de la Comunidad Autónoma*"[174], literalitat que es mantindria inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior.

De l'estudi de la tramitació parlamentària del títol competencial se'n poden desprendre dues consideracions: en primer lloc, l'advertiment que la competència objecte d'estudi

[172] B.O.C. nº 82 de 17 d'abril de 1978.

[173] Vid. GARRIDO FALLA, Fernando (Dir.); "Comentarios a la Constitución", Ed. Civitas, Madrid, 1985, p. 2241. Vid. també, "Constitución española. Trabajos parlamentarios", obra cit. nota supra, Volum I, p. 628. Les esmenes presentades a la Disposició Addiccional debatudes en seu de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés no afectaven la literalitat de la previsió objecte d'estudi. Sobre aquests debats parlamentaris, vid. D.S.C.D. nº 93 de 20 de juny de 1978, també a "Constitución Española. Trabajos Parlamentarios", Volum II, p. 1755 i ss.

[174] B.O.C. nº 121 d'1 de juliol de 1978. Vid. GARRIDO FALLA, Fernando (Dir.); "Comentarios a la Constitución", obra cit. nota supra, p. 2242. També, a "Constitución española. Trabajos parlamentarios", Volum II, p. 1827. No varen presentar-se esmenes a aquest article 141 del dictamen de la Comissió sobre el Projecte de CE, sotmetent-se a votació a la sessió plenària nº 41 del Congrés dels Diputats (veure D.S.C.D. nº 113 de 19 de juliol de 1978), que va aprovar-lo per 264 vots a favor, 2 en contra i 15 abstencions.

es circumscriu, per previsió del títol competencial de referència, al foment de l'ensenyament de la llengua *pròpia* de la Comunitat Autònoma (el que en la redacció originària s'enunciava com *'lengua de la comunidad regional'*), en aquelles Comunitats Autònomes plurilingües (adverteixi's la precisió *'en su caso'* predicat, des dels inicis de la tramitació parlamentària del títol competencial, només respecte de l'àmbit material objecte d'estudi); en segon lloc, permet il·lustrar que el reconeixement d'aquesta competència autonòmica no va ser objecte de debats ni controvèrsies polítiques en seu parlamentària, el que demostra l'existència d'un ampli consens polític en el reconeixement d'aquest àmbit competencial autonòmic.

Ara bé, aquesta competència autonòmica en matèria de foment de l'ensenyament de la llengua pròpia a l'empara del que preveu l'article 148.1.17 de la CE, ha de valorar-se tenint en compte la incidència del principi dispositiu en l'articulació del sistema de distribució competencial. Aquest principi estableix que correspon als Estatuts d'Autonomia assumir les competències que la CE reconeix com a pròpies de les Comunitats Autònomes[175]. Altrament dit, els Estatuts d'Autonomia es configuren com aquelles disposicions constitucionalment competents per a concretar el catàleg de competències que assumeix cada Comunitat Autònoma, en el marc de les previsions de la norma suprema[176].

D'aquesta manera, convé recórrer a les previsions dels Estatuts d'Autonomia d'aquelles Comunitats Autònomes plurilingües a fi de determinar si garanteixen una assumpció competencial en matèria de foment de l'ensenyament de la respectiva llengua pròpia identificant, en el seu cas, el tipus de competència que, en aquest àmbit material en particular, defineix el bloc de constitucionalitat.

En aquest sentit, tots els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes plurilingües, sense excepció, assumeixen la competència en matèria de foment de l'ensenyament de la llengua pròpia de la Comunitat, a l'empara del que preveu l'article 148.1.17 de la CE, competència que es configura com a exclusiva de la Comunitat Autònoma respectiva.

Nogensmenys, resulta interessant advertir que, formalment, poden distingir-se dos blocs estatutaris, en funció de la literalitat de l'assumpció competencial: per una part, un primer bloc l'integrarien aquells Estatuts d'Autonomia que contemplen *expressis verbis*

[175] Vid., per tots, AJA, Eliseo (Dir.); "El sistema jurídico de las Comunidades Autónomas", Ed.Tecnos, Madrid, 1989, p. 118 i ss. També, BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè i VINTRÓ, Joan (Coord.); "Dret Públic de Catalunya", Ed. Cedecs Estudis Constitucionals i Polítics, Barcelona, 2001, p. 187.

[176] Estudi ampliat en el capítol dedicat a l'anàlisi del règim de distribució competencial en matèria lingüística. Vid., per totes, STC 18/1982 o STC 76/1983.

una assumpció de competència exclusiva a favor de la Comunitat Autònoma en matèria d'ensenyament de la respectiva llengua pròpia, amb una dicció paral·lela a la prevista a l'article 148.1.17 de la norma suprema; per altra part, un segon bloc l'integrarien aquells Estatuts d'Autonomia que, sense preveure literalment una assumpció de competència exclusiva en matèria d'ensenyament de la llengua pròpia en els preceptes que regulen l'assumpció de competències autonòmiques, sí assumeixen aquesta competència en determinades previsions regulades als seus títols preliminars o als capítols dels Estatuts que regulen les disposicions generals.

Entre les regulacions estatutàries del primer bloc, que certament no plantegen problemes interpretatius, s'inclouen les previsions de l'article 27.20 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia[177] i els articles 10.21 i 14 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears[178]. Ambdós Estatuts d'Autonomia preveuen expressament que la respectiva Comunitat Autònoma assumeix competència exclusiva en matèria d'ensenyament de la llengua pròpia. Així mateix, l'article 35.1.23 de l'Estatut d'Autonomia d'Aragó[179] i els articles 4 i 10.1.n) de l'Estatut d'Autonomia d'Astúries[180] contemplen l'assumpció d'una competència exclusiva autonòmica en matèria de foment i ensenyament de les modalitats lingüístiques d'Aragó i del bable, respectivament. En qualsevol cas, les anteriors previsions estatutàries, amb independència de si es prediquen respecte d'una llengua cooficial o d'una modalitat lingüística, tenen com a comú denominador normatiu que totes elles contemplen expressament l'assumpció d'una competència exclusiva autonòmica en matèria d'ensenyament de la llengua (o modalitat lingüística)

[177] Article 27.20 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia (L.O. 1/1981 de 6 d'abril, BOE nº 101 de 28 d'abril de 1981): *"En el marco del presente Estatuto corresponde a la Comunidad Autónoma gallega la competencia exclusiva de las siguientes materias: (...) 20. La promoción y la enseñanza de la lengua gallega"*.

[178] Article 10.21 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears (L.O. 2/1983 de 25 de febrer, BOE nº 51 d'1 de març de 1983): *"Correspon a la Comunitat Autònoma la competència exclusiva en les següents matèries: (...) 21. El foment de la cultura, de la investigació i de l'ensenyament de la llengua de la Comunitat Autónoma"*.
Article 14 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears: *"La Comunitat Autònoma té competència exclusiva, en armonia amb els plans d'estudi estatals, per l'ensenyament de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears (...)"*.

[179] Article 35.1.23 de l'Estatut d'Autonomia d'Aragó (L.O. 8/1982 de 10 d'agost, BOE nº 195 de 16 d'agost de 1982): "*Corresponde a la Comunidad Autónoma de Aragón la competencia exclusiva en las siguientes materias: (...) 23. Cultura, con especial referencia a las manifestaciones peculiares de Aragón y a sus modalidades lingüísticas, velando por su conservación y promoviendo su estudio"*.

[180] Article 10.1.n) de l'Estatut d'Autonomia del Principat d'Astúries (L.O. 7/1981 de 30 de desembre, BOE nº 9 d'11 de gener de 1982): "*El Principado de Asturias tiene la competencia exclusiva en las materias que a continuación se señalan, sin perjuicio de lo establecido en los artículos ciento cuarenta y ciento cuarenta y nueve de la Constitución: (...) n) Fomento y protección del bable en sus diversas variantes que, como modalidades lingüísticas, se utilizan en el territorio de Asturias"*. L'article 4 del mateix Estatut disposa "*El bable gozará de protección. Se promoverá su uso, su difusión en los medios de comunicación y su enseñanza, respetando, en todo caso, las variantes locales y la voluntariedad de su aprendizaje"*.

pròpia de la Comunitat, a l'empara del que preveu l'article 148.1.17 de la CE. De fet, en certs supòsits tals com l'article 10.21 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, aquesta assumpció competencial de l'Estatut contempla la mateixa dicció literal que la consignada a l'article 148.1.17 de la norma suprema.

Altrament, un segon bloc estatutari l'integrarien les previsions dels Estatuts d'Autonomia de Catalunya[181], Comunitat Valenciana[182], País Basc[183] i Navarra[184]. Aquestes disposicions estatutàries tenen com a comú denominador normatiu el fet que preveuen expressament l'obligació de la respectiva Comunitat Autònoma de garantir el coneixement de la llengua pròpia. Aquests Estatuts d'Autonomia referenciats preveuen expressament un manament o obligació d'assegurar el coneixement de la llengua pròpia, obligació de la que es dedueixen competències autonòmiques evidents en matèria d'ensenyament d'aquesta llengua. De fet, la previsió estatutària d'una obligació de garantir el coneixement de la llengua pròpia es configura com una veritable assumpció competencial en matèria de foment del seu ensenyament. D'aquesta manera, tal i com s'ha advertit doctrinalment[185], aquesta competència en matèria d'ensenyament de la

[181] Veure article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (L.O. 4/1979 de 18 de desembre, BOE nº 306 de 22 de desembre). L'article 3.2 de l'Estatut preveu l'obligació de la Generalitat de Catalunya d'assegurar el coneixement de les dues llengües oficials (català i castellà). Així mateix, l'article 3.4 de l'Estatut preveu que l'aranès serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció. D'aquesta manera, la disposició estatutària contempla un mandat assumit per la Comunitat Autònoma d'assegurar l'ensenyament del català i de l'aranès, que es positivitza al propi Títol Preliminar de l'Estatut, amb les garanties que comporta.

[182] L'article 7 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana (L.O. 5/1982 d'1 de juliol, BOE nº 164 de 10 de juliol) preveu que la Generalitat Valenciana garantirà l'ús normal i oficial d'ambdues llengües oficials i adoptarà les mesures necessàries per assegurar-ne el seu coneixement. En aquest sentit, aquesta obligació d'assegurar el coneixement de la llengua pròpia, a més de la castellana, implica el deure o mandat a la Generalitat d'assegurar-ne l'aprenentatge. D'aquesta manera, el propi Estatut contempla la competència de la Comunitat Autònoma per fomentar l'ensenyament del català (o *valencià* segons denominació de l'Estatut).

[183] L'article 6.2 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc (L.O. 3/1979 de 18 de desembre, BOE nº 306 de 22 de desembre de 1979) disposa que les institucions comuns de la Comunitat Autònoma, atenent la diversitat sociolingüística del País Basc, garantiran l'ús d'ambdues llengües, regulant el seu caràcter oficial i arbitraran i regularan les mesures i mitjans necessaris per assegurar-ne el seu coneixement.

[184] L'article 9.2 de la L.O. 13/1982 de 10 d'agost, per la que s'aprova l'Estatut de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra (BOE nº 195 de 16 d'agost de 1982), disposa que una llei foral regularà l'ús oficial del basc a Navarra i ordenarà l'ensenyament d'aquesta llengua.

[185] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 77 i ss. L'autor defensa la tesi que aquests Estatuts d'Autonomia assumeixen *"...clarament competències sobre l'àmbit lingüístic, especialment pel que fa a la normalització o foment de les llengües o modalitats lingüístiques i pel que fa a l'ensenyament"*. En aquest sentit, l'autor adverteix que *"...és difícil de sostenir la inexistència de competències lingüístiques quan els estatuts d'autonomia les citen de forma expressa, com els primers supòsits mencionats, o de forma tàcita, com es produeix en el segon grup. Finalment, no em sembla lògic acceptar, en funció de l'article 148.1.17 de la CE i els corresponents estatuts, una competència sobre la matèria lingüística a Galícia i a les Illes Balears, mentre es nega a Catalunya o a Euskadi, quan la majoria de Comunitats Autònomes han realitzat un desplegament normatiu considerable, part del qual ha estat confirmat pel Tribunal Constitucional..."*. Com a argument favorable a la tesi, a la que ens adherim, l'autor afirma que *"...opera*

llengua pròpia s'assumeix tàcitament. Fins i tot pot afirmar-se que aquesta assumpció competencial autonòmica gaudeix d'unes especials garanties de tutela, tenint en compte que en els Estatuts d'Autonomia d'aquest segon bloc es garanteix, encara que tàcitament en els termes estudiats, als Títols Preliminars o, en el cas de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, en el Títol Primer, amb les implicacions formals i materials que aquesta ubicació comporta.

En qualsevol cas, sigui expressament sigui tàcitament, tots els Estatuts d'Autonomia referenciats assumeixen competència autonòmica en matèria d'ensenyament de la llengua pròpia de la Comunitat, competència que ha estat desplegada per les respectives lleis de normalització lingüística[186].

Val a dir que aquest títol competencial de l'article 148.1.17 de la CE no deixa de tenir un àmbit material restringit, limitant-se a *l'ensenyament de la llengua pròpia* de la Comunitat Autònoma. És per aquest motiu que qualsevol eventual proposta d'estudi del contingut i abast d'aquest títol garantit a l'article 148.1.17 de la CE vindrà condicionada, en major o menor mesura, per les evidents incidències que en aquest àmbit material projecti el règim de distribució competencial en matèria lingüística. En efecte, la competència en matèria lingüística es caracteritza, entre d'altres notes per la seva projecció horitzontal. Dit altrament, la competència lingüística jurisprudencialment s'ha qualificat com una competència genèrica (transversal o horitzontal) que s'adhereix a títols competencials verticals, és a dir, concorre necessàriament amb altres títols competencials específics o substantius, en els termes que s'estudiaran[187].

3.4 La previsió lingüística de la Disposició Final de la CE: la publicació plurilingüe del text constitucional.

La Disposició Final de la norma suprema disposa que la CE es publicarà "*en las demás lenguas de España"*. Aquesta referència a la publicació plurilingüe del text

---

el que s'ha denominat el principi d'interpretació sistematica del conjunt dels estatuts en relació a la distribució competencial. Es considera que existeix una competència en una comunitat autònoma, malgrat que el seu estatut d'autonomia no la cita expressament, quan ha estat altrament assumida per la majoria de comunitats autònomes...".

[186] Per totes, Capítol III de la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística; Títol II de la Llei balear 3/1986 de 29 d'abril de normalització lingüística; Títol II de la Llei valenciana 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià; Títol III de la llei gallega 3/1983 de 15 de juny, de normalització lingüística; Capítol II del Títol II de la llei basca 10/1982 de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera o Títol II de la llei foral navarresa 18/1986 de 15 de desembre, de regulació de l'ús del basc.

[187] Estudi ampliat al capítol dedicat al règim de distribució competencial en matèria lingüística.

constitucional ratifica la voluntat del constituent de reconèixer i tutelar el plurilingüisme d'Espanya, voluntat que es va posar de manifest desde la primera redacció en seu de Ponència Constitucional del que seria la Disposició Final de la norma suprema[188].

L'avantprojecte constitucional no preveia cap Disposició Final ni cap previsió que regulés la publicació plurilingüe de la norma suprema. De fet, les esmenes presentades a l'avantprojecte constitucional en seu del Congrés dels Diputats que defensaven d'addicció d'una Disposició Final no contemplaven cap menció a la qüestió idiomàtica[189]. La gènesi de la referència a la publicació de la CE en les altres llengües d'Espanya se situa en una esmena presentada a l'avantprojecte constitucional pel grup parlamentari comunista que proposava la inclusió d'una Disposició Addicional que consignés *"Esta Constitución se publicará simultáneamente en todas las lenguas de las nacionalidades y regiones de España"*, al·legant, com a justificació, la conveniència d'adaptar la literalitat de la norma suprema *"...al espíritu que anima la totalidad de la Constitución"*[190]. Aquesta previsió de la publicació plurilingüe del text constitucional fou adoptada per l'Informe de la Ponència a l'avantprojecte[191], que va consignar-la com a Disposició Final Segona del text que s'estava tramitant, en una redacció que es mantindria pràcticament inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior.

La Disposició Final segona de l'Informe de la Ponència deia "*...Esta Constitución entrará en vigor el mismo día de la publicación de su texto oficial en el Boletín Oficial*

[188] La previsió de la publicació de la norma suprema en les "*altres llengües d'Espanya*" ja es consignava en l'Informe de la Ponència Constitucional (B.O.C. de 17 d'abril de 1978). Aquest informe preveia dues Disposicions Finals, la segona de les quals deia *"Esta Constitución entrará en vigor el mismo día de la publicación de su texto oficial en el Boletín Oficial del Estado y se publicará en las demás lenguas de España"*. En el decurs de la tramitació parlamentària posterior del text de la Disposició Final de la CE es va mantenir pràcticament inalterada la referència a la publicació plurilingüe del text constitucional, tan en el Dictamen de la Comissió d'Assumptes Constitucionals del Congrés (B.O.C. d'1 de juliol de 1978, segons redacció ratificada pel Ple del Congrés dels Diputats que consta al B.O.C. de 24 de juliol de 1978) com en la redacció proposada per la Comissió Constitucional del Senat (B.O.C. de 6 d'octubre de 1978), que introduia certes modificacions menors (defensava la redacció *"Se publicará en todas las lenguas de España"*). Finalment, la Comissió Mixta Congrés-Senat (B.O.C. de 28 d'octubre de 1978) va donar-li la redacció definitiva, retornant a la literalitat aprovada pel Congrés..

[189] Varen presentar-se un total de set esmenes d'addició d'una Disposició Final a l'Avantprojecte Constitucional en seu del Congrés dels Diputats (esmenes nº 325, 379, 687, 688, 689, 697 i 711), cap de les quals feia menció a la qüestió idiomàtica. De fet només una de les esmenes, la nº 697 presentada pel grup parlamentari comunista, proposava que es consignés, com a Disposició Final, *"Esta Constitución entrará en vigor el mismo día de su publicación en el Boletín Oficial del Estado"*, al·legant que es tractava d'una exigència ineludible de tècnica legislativa, si bé no contemplava la publicació plurilingüe del text constitucional. Vid. "Constitución española. Trabajos parlamentarios", obra cit. nota supra, Volum I, p. 118.

[190] Vid. esmena nº 692 a l'Avantprojecte constitucional presentada pel diputat Sr.Simón Sánchez Montero en representació del grup parlamentari comunista, a "Constitución española. Trabajos parlamentarios", obra cit. nota supra, Volum I, p. 415.

[191] Veure B.O.C. nº 82 de 17 d'abril de 1978, p. 1615 i 1646.

del Estado y se publicará en las demás lenguas de España". Les úniques modificacions, merament formals, de què va ser objecte aquest epígraf deuen la seva raó de ser a una esmena formulada *in voce* pel diputat Sr.Meilán Gil en representació del grup parlamentari d'UCD en seu de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés dels Diputats[192], esmena aprovada per unanimitat, i que introduiria la redacció que fou definitivament aprovada com a Disposició Final del text constitucional[193]. Tal com consta a la intervenció del parlamentari en la defensa de l'esmena, un dels seus objectius se centrava en garantir el reconeixement exprés de la realitat plurilingüe d'Espanya o, en paraules del propi parlamentari, "*...supone el reconocimiento de que se publicará en las demás lenguas de España, expresión introducida en el artículo 3º como un reconocimiento de estas demás lenguas"*[194]. S'accentuava així, formalment, aquest caràcter garant preeminent concedit a la qüestió idiomàtica pel text constitucional.

Aquesta previsió de la Disposició Final es configurava, en principi, com un instrument útil per determinar quin era el concret catàleg de "*demás lenguas de España*" a les que es referia el constituent quan tutelava la realitat plurilingüe estatal i que no consten enunciades a cap disposició del text de la norma suprema. En compliment d'aquest manament constitucional prescrit a la Disposició Final, el 29 de desembre de 1978 el BOE publicava la CE en versió castellana, en basc, gallec, català, valencià i mallorquí.

Val a dir que la publicació del text constitucional en aquestes sis versions permet evidenciar les següents consideracions: en primer lloc, s'ha de tenir en compte que, tal com s'ha advertit doctrinalment, la triple redacció oficial del text constitucional en

---

[192] D.S.C.D. nº 93 de 20 de juny de 1978, p. 3520. Vid. també, "Constitución española. Trabajos parlamentarios", obra cit. nota supra, Volum II, p. 1786.

[193] L'esmena *in voce* proposava la següent redacció: "*Esta Constitución entrará en vigor el mismo día de la publicación de su texto oficial en el 'Boletín Oficial del Estado'. Se publicará también en las demás lenguas del España"*. En la justificació a la procedència de l'esmena en seu dels debats de la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques del Congrés dels Diputats va al·legar-se "*...(...) La enmienda in voce... está hecha con la intención de alterar mínimamente la redacción actual y, en cambio, aclarar un poco dos cuestiones que están incluidas en esta disposición fianl segunda o finalísima. En primer lugar, la razón de poner un punto después de 'Boletín Oficial del Estado' es para que quede claro que el texto entra en vigor cuando se publique en el 'Boletín Oficial del Estado' y que este texto, naturalmente, es el texto oficial publicado, lógicamente, en la lengua oficial del Estado. En segundo lugar, supone el reconocimiento de que se publicará en las demás lenguas de España, expresión introducida en el artículo 3º como un reconocimiento de esas demás lenguas de España, pero cuya funcionalidad es distinta a la que me refería anteriormente, que debe fijar, sin lugar a dudas ni problemas de interpretaciones, cuándo entra en vigor esta Constitución y qué es lo que de verdad va a ser citado, o puede ser citado, a todos los efectos. Esta es, modestamente, la modificación propuesta en esta finalísima..."*.

[194] D.S.C.D. nº 93 de 20 de juny de 1978 p. 3520. Adverteixi's, a títol merament anecdòtic, que el parlamentari, en la seva intervenció per justificar l'esmena *in voce* presentada pel grup parlamentari d'UCD va instar expressament la substitució del terme "*Estado*" ("*se publicará también en las demás lenguas del Estado*") que figurava al text inicial de l'esmena pel de "*España*".

versions diferenciades per Catalunya, Illes Balears i Comunitat Valenciana respon a motivacions estrictament polítiques[195]; en segon lloc, no deixa de ser certament il·lustratiu el fet que la CE no es publiqués en *totes* les llengües parlades en territori estatal, sinó que va publicar-se en aquelles llengües que acabarien gaudint d'estatut jurídic de cooficialitat lingüística. En efecte, dins la categoria "*demás lenguas de España*" a efectes de publicació del text constitucional no varen incloure's llengües parlades en el territori estatal tals com l'aranès, l'asturià o l'aragonès.

[195] En aquest context, se situa la pregunta formalitzada pel senador Sr.Ferrer Gironès que qüestionava la conveniència d'aquest triple redacció oficial, que fou contestada pel Govern en els següents termes: "*...Con independencia del grado de diferencia lingüística que pueda haber entre los idiomas que se hablan en Cataluña, Valencia y Baleares, la Administracón del Estado considera que el catalán, el valenciano y el catalán propio de las Islas Baleares son, a efectos oficiales, tres lenguas diferentes ya que así lo establecen los artículo 3 del Estatuto de Cataluña, 7 del Estatuto de la Comunidad Valenciana y 3 del Estatuto de las Islas Baleares. Por ello, la Administración del Estado utiliza y seguirá utilizando en cada Comunidad el idioma que en ella sea cooficial aun cuando se pueda pensar que es innecesaria y costosa la publicación de traducciones sólo diferentes en aspectos menores*". Vid. B.O.C.G.-Senat, Serie I, de 17 de desembre de 1987.

CAPÍTOL SEGON: EL MODEL LINGÜÍSTIC DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA DE 1979.

1. INTRODUCCIÓ. 2. ANTECEDENTS NORMATIUS 2.1 Consideracions preliminars. 2.2 L'ordenació de la qüestió lingüística a Catalunya de 1892 a 1931. De les Bases per a la Constitució Regional Catalana a la II República. Cap a la construcció del règim de l'oficialitat del català: projectes i acords. A) Les Bases de Manresa i la formulació de l'oficialitat de la llengua catalana. B) El tractament de l'oficialitat lingüística del català a principis del segle XX. Anàlisi dels projectes normatius i acords polítics. C) Les previsions lingüístiques al Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana de 1928. 2.3 El precedent republicà de 1932. L'ordenació lingüística a l'Estatut d'autonomia català de la II República A) La gestació del model lingüístic de l'Estatut de 1932. Les previsions lingüístiques del Projecte d'Estatut de Núria de 1931. B) L'ordenació lingüística a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932: contingut, naturalesa i abast. C) El règim de la llengua a l'Estatut Interior de Catalunya de 1933. 3. UNA LECTURA POLÍTICA: LA TRAMITACIÓ PARLAMENTÀRIA DE L'ARTICLE 3 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA. 3.1 Consideracions preliminars. 3.2 L'article 3 de l'avantprojecte d'Estatut: cap a una definició del model lingüístic estatutari. 3.3 El camí cap al consens. Els debats parlamentaris sobre el model lingüístic del Projecte d'EAC. A) El català, llengua pròpia de Catalunya. Els debats estatuents entorn al seu reconeixement, contingut, naturalesa i abast. B) El debat parlamentari sobre l'estatut de l'oficialitat del català i del castellà. 4. EL MODEL LINGÜÍSTIC DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA 4.1 Precisions competencials. El règim de distribució competencial en matèria lingüística: contingut, naturalesa i abast de la competència autonòmica. A) El debat entorn al fonament normatiu de la norma atributiva de competència autonòmica en matèria lingüística. B) Debat relatiu al contingut, tipologia i abast funcional de la competència autonòmica en matèria lingüística 4.2 Les bases del model lingüístic estatutari català. A) El català com a llengua pròpia de Catalunya. B) El règim de la doble oficialitat lingüística a Catalunya. El rol de la Generalitat de Catalunya com a institució garant de la doble oficialitat lingüística C) El marc jurídic de l'aranès.

1. INTRODUCCIÓ.

L'article 3 de l'EAC ordena els eixos vertebradors del model juridicolingüístic català. Aquest precepte contempla quatre previsions: en primer lloc, disposa que el català és la llengua pròpia de Catalunya; en segon lloc, preveu l'establiment d'un règim de cooficialitat lingüística (oficialitat de l'idioma català i del castellà, aquest darrer per ser-ho a tot l'Estat espanyol); en tercer lloc, proclama que la Generalitat de Catalunya serà la institució garant de l'ús normal i oficial d'ambdues llengües, i n'estableix la seva correlativa obligació d'adoptar les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el seu

coneixement, creant les condicions que permetin arribar a la seva igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans catalans; finalment, conté un mandat de respecte i protecció vers la parla aranesa, establint-se que serà objecte d'ensenyament.

L'estudi del contingut, naturalesa i abast d'aquestes previsions de l'article 3 de l'EAC requereix partir de dues anàlisis preliminars que, d'alguna manera, permetran contextualitzar-les: en primer lloc, resulta necessari estudiar-ne els seus antecedents normatius, identificant aquelles disposicions que varen influir en el resultat de la regulació estatutària vigent; en segon lloc, caldrà analitzar la tramitació parlamentària del precepte, en la mesura que oferirà recursos d'interpretació autèntica de la norma que seran útils per estudiar-ne els seus mandats.

L'actual model d'ordenació lingüística a Catalunya, les línies mestres del qual consten esbossades a l'EAC, deu la seva raó de ser a un antecedent normatiu bàsic: l'Estatut de 1932. Aquest Estatut català de la II República va consolidar-se com un referent que es va tenir particularment en compte durant la tramitació i aprovació de l'article 3 de l'actual EAC. D'alguna manera, el motlle republicà va ajudar a construir l'actual model juridicolingüístic català, en els termes que s'estudiaran en el decurs d'aquest capítol.

Les previsions idiomàtiques de l'Estatut català de la II República foren el resultat d'un llarg procés de reivindicació d'un estatut jurídic de protecció de la llengua catalana. Aquest procés es consolidaria amb el moviment del catalanisme polític al segle XIX i s'acabaria projectant en diverses iniciatives, projectes i acords, que s'estudiaran a continuació.

Alhora, l'anàlisi de l'*iter* parlamentari que va seguir la tramitació i aprovació de les previsions de l'EAC que ordenen la qüestió lingüística, permetrà oferir recursos d'interpretació autèntica de la norma en aquelles previsions que encara actualment susciten certs debats doctrinals.

En el decurs d'aquest capítol es proposa una anàlisi del marc lingüístic dissenyat a l'EAC, la norma institucional bàsica de Catalunya. Tal com s'ha estudiat, la Constitució de 1978 conté una remissió al que disposin als Estatuts d'Autonomia de les respectives Comunitats Autònomes pel que fa a la delimitació del règim de la cooficialitat lingüística. D'aquí que resulti particularment necessari estudiar quins són els fonaments estructurals de l'ordenació lingüística que preveu l'Estatut català, que s'erigiran com les bases sobre les que descansa el règim juridicolingüístic a Catalunya.

2. ANTECEDENTS .

2.1 Consideracions preliminars.

Aquest apartat de l'estudi proposa una anàlisi dels antecedents polítics i jurídics que, d'alguna manera, han contribuït a construir el règim de l'oficialitat de la llengua catalana en el període comprès desde 1812 a 1936.

L'estudi d'aquests antecedents polítics i normatius del s. XIX i primer terç del segle XX, es troba mediatitzat per una autolimitació: l'anàlisi es circumscriu a les disposicions, projectes i acords que han proposat el reconeixement d'un estatut jurídic de reconeixement i tutela de la llengua catalana. L'objectiu d'aquest capítol no és el d'estudiar les disposicions que han obstaculitzat el reconeixement i protecció del català, que han estat malauradament moltes, sinó que proposa una anàlisi d'aquelles previsions i convenis que han afavorit la construcció del seu estatut d'oficialitat lingüística.

Moltes vegades, es tractarà de projectes i acords sense vinculatorietat jurídica. Això no obstant, els documents que es proposa analitzar, tots ells, en major o menor mesura, han aplanat el camí vers el reconeixement de l'oficialitat de la llengua catalana, en un context històric caracteritzat per les fortes convulsions polítiques i socials. En aquest context, el moviment del catalanisme polític, i les seves diferents projeccions i estratègies per reivindicar cotes d'autogovern per a Catalunya, adquirirà un paper explicatiu particularment clau per a comprendre l'evolució del règim jurídic de la llengua catalana a tombants del segle XIX, principis del segle XX.

Hom no pot prescindir d'una constatació bàsica: la consideració de la llengua catalana com un tret identitari de Catalunya. Aquesta vinculació de la qüestió lingüística a nocions d'identitat nacional justificarà que, en moltes ocasions, els projectes i propostes favorables al reconeixement d'un estatut d'oficialitat de la llengua catalana es circumscriguin dins projectes més amplis de reivindicació d'un marc d'autonomia per a Catalunya.

Aquesta incidència dels postulats del catalanisme polític en l'ordenació del model lingüístic català fou un tema que ja va suscitar intensos debats parlamentaris en motiu de la tramitació de la Constitució republicana de 1931 i de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932, en seu de les Corts constituents. En aquests debats parlamentaris foren moltes les intervencions que varen fer referència a la incidència de les tesis del catalanisme polític en el tractament que havia de concedir-se al règim lingüístic de l'Estat, fos en un o en altre sentit. Caldrà doncs estudiar aquest episodi de la història, en

el que varen formular-se i consolidar-se els fonaments teòrics que afavoririen el reconeixement de l'estatut d'oficialitat de la llengua catalana al s. XX.

En aquest context, és oportú recordar que ni una sola Constitució de les promulgades al llarg del segle XIX a Espanya conté cap referència a la qüestió lingüística.

A Espanya, contràriament a d'altres Estats plurilingües europeus tals com Bèlgica, el reconeixement en seu constitucional de la realitat plurilingüe estatal serà tardana. De fet, el primer text constitucional espanyol que va contenir una menció expressa a la qüestió lingüística és justament la Constitució de la II República, de 9 de desembre de 1931.

Aquesta tardana ordenació de la qüestió lingüística en una Constitució espanyola, que data de ja ben entrat el segle XX, es circumscriu en un context històric de forta inestabilitat política i social. Aquest context, caracteritzat per l'emergència de reivindicacions d'autogovern de territoris amb llengües pròpies amb una forta consciència d'identitat col·lectiva diferencial, adquirirà un rol explicatiu particularment clau per comprendre perquè fou justament en aquest moment històric de la II República quan va percebre's la conveniència d'ordenar en seu constitucional la menció a la realitat plurilingüe de l'Estat. Tingui's en compte que aquesta ordenació perseguiria l'objectiu de garantir l'oficialitat de la llengua castellana, en tant que idioma oficial de la República, sens perjudici dels drets que les lleis de l'Estat reconeguessin a "*les llengües de les províncies o regions*".

Per bé que l'ordenació de la matèria lingüística en seu constitucional a Espanya data de 1931, això no obsta que centrés certs debats parlamentaris en motiu de la tramitació d'alguns textos constitucionals del segle XIX, tals com la Constitució de Cadis de 1812. Malgrat que, finalment, l'articulat d'aquest text constitucional no regulés cap previsió en matèria idiomàtica, la llengua fou objecte d'intervencions tímides en seu parlamentària, el que permet concloure que no era una qüestió del tot oblidada pel poder constituent. Ara bé, la llengua era percebuda com un tema delicat, el tractament del qual moltes vegades va vincular-se a debats més amplis sobre l'ordenació territorial de l'Estat. Doctrinalment, s'ha il·lustrat aquesta constatació fent memòria d'algunes de les intervencions de certs parlamentaris celebrades el setembre de 1811, en motiu de la tramitació del text constitucional, que feien referència expressa a la realitat plurilingüe de l'Estat[196]. Malgrat que aquesta Constitució té una importància cabdal, més encara si

[196] Vid. ARBóS MARíN, Xavier; "1808-1814. Crisi i refundació constitucional: la Constitució de Cadis", cit. nota supra. L'estudi permet constatar que "*la llengua, que avui considerem el signe més definitori de la identitat catalana, no és una qüestió gaire discutida als debats constituents. Hi havia la consciència de que era una qüestió delicada, com altres, i es van fer intervencions tranquilitzadores, sobretot en tratar la futura divisió provincial"*. S'il·lustra aquesta constatació amb intervencions parlamentàries tals com la del diputat Sr.Leiva ("*El idioma de los pueblos y sus habitudes tendrán lugar en la meditación profunda y madura que ha de procudir el acierto"*, advertint-se que "*sobre todo, debemos estar persuadidos que esa*

es té en compte que ha estat qualificada com l'episodi fundacional de la modernitat política espanyola[197], la seva transcendència pràctica fou molt limitada. La vigència d'aquesta Constitució, símbol de liberalisme polític, fou molt escassa, de 1812 a 1814 i entre 1820 i 1823. Coetàniament, el mateix any 1812, Catalunya era annexionada *de facto* a l'imperi napoleònic, annexió que produiria certs efectes polítics i jurídics substancials, també en el pla idiomàtic. De fet, en l'àmbit lingüístic, s'articularia el reconeixement d'un incipient estatut jurídic de cooficialitat de la llengua catalana, oficialitat que es consolidaria com una de les moltes tècniques o estratègies polítiques per aproximar i impulsar el procés de francesització general [198].

El segle XIX fou una etapa històrica accidentada en la que la major part dels diferents moviments polítics i ideològics que varen succeir-se no varen teoritzar les reivindicacions lingüístiques que començaven a fer-se sentir a certes parts del territori estatal. El castellà era la llengua dominant en totes les esferes oficials. Això no vol dir que la qüestió del pluralisme lingüístic de l'Estat quedés bandejada o exempta de

---

operación tendrá siempre por objeto al unidad de la Nación española") o la del Sr.Gutiérrez de la Huerta ("*Bien sabido es que no se mezclarán las provincias cuyo lenguaje, educación, costumbres y preocupaciones sean diferentes. Se trata de reunir las que sean de igual índole, idioma y carácter"),* ambdues proclamades a la sessió parlamentària celebrada el 2 de setembre de 1811.

[197] Vid. ARBÓS MARÍN, Xavier; "1808-1814. Crisi i refundació constitucional: la Constitució de Cadis", cit. nota supra.

[198] Vid. DE PUIG OLIVER, Lluis M.; "*La guerra del francès*", a SOBREQUÉS CALLICÓ, Jaume (ed.); "Història contemporània de Catalunya", volum I, Columna Assaig, Barcelona, 1997, p. 42-56. Per Decret de Napoleó de 26 de gener de 1812 s'establia una divisió quadripartida del Principat i un altre Decret de 2 de febrer hi etablia un nou sistema d'administració civil. Pel que fa al tractament de la qüestió lingüística, cal recordar que ja el 1810 s'havien adoptat, sota l'impuls del Govern de Catalunya solemnement proclamat per Augereau a Girona, un seguit d'iniciatives que han estat qualificades com un veritable "*assaig catalanista*". Entre aquestes mesures, va incloure's la de convertir a la llengua catalana com idioma oficial a Catalunya. Tal com recorda l'autor De Puig *"D'aquesta etapa cal remarcar les disposicions referents al català. El Brusi es converteix en Diari del Govern de Catalunya i de Barcelona; les actes dels ajuntaments són redactades en català i el paper segellat també és imprès en aquesta llengua. Es tracta d'una cooficialitat amb el francès –també la bandera catalana voleia al costat del drapeau-: així, els decrets i les proclames són bilingües*". Catalunya entrava en una etapa de francesització general, etapa on doctrinalment s'identifica l'emergència d'un fet diferencial a Catalunya. De Puig, en aquest sentit, constata que "*si bé el fet diferencial és un dels elements a tenir a compte per entendre el desenvolupament de l'episodi de 1808 a 1814, potser també és el més difícil d'analitzar (...) cal remarcar l'abast autèntic del fet diferencial: la peculiaritat catalana determinà, com hem explicat abans, tota una estratègia i una tàctica franceses que no tenen lloc a cap altre racó d'Espanya, i d'altra part les demostracions de catalanisme –particularisme, regionalisme, prenacionalisme- sovintegen al camp dels insurrectes i als dels afrancesats. (...) Ja hem parlat dels arguments catalanistes que porten els francesos a utilitzar-los per apropar-se als ocupats. Hi havia quelcom en la mentalitat col·lectiva dels catalans que tenia força, un orgull de grup, una estimació per la llengua, un anticastellanisme, una realitat diferencial i la seva consciència. Els francesos ho van copçar i van voler instrumentalitzar-ho, trenre'n profit"*. Vid. també MARCET SALOM, Pere; "Història de la llengua catalana II. Els segles XIX i XX", Ed. Teide, Barcelona, 1987, p. 23. L'autor assumeix aquest discurs quan constata que *"la invasió francesa afavorí d'entrada la llengua catalana al Principat com a fet diferencial i com a element a oposar a l'espanyolització. Es tractava de copsar els catalans del Principat per inserir-los més fàcilment al compromís francès. Si les autoritats espanyoles havien meyspreat la llengua catalana, les autoritats franceses s'hi decantaren"*.

mesures normatives o polítiques. Ans al contrari, de la primera meitat del segle XIX daten iniciatives tals com la proposició parlamentària del diputat Sr.García Page d'octubre de 1813 que defensava el foment de la llengua castellana *"a todos los literatos españoles para que en lo sucesivo publiquen sus producciones literarias"* en aquesta llengua *"con el patriótico objeto de generalizar en todas las clases del Estado los conocimientos útiles, y dar a la lengua el grado de perfección del que es susceptible";* o, per totes i a títol merament indicatiu, els Reials Decrets de 26 de novembre de 1838 i 15 de maig de 1849, que imposaven el castellà com a llengua de l'ensenyament[199].

Caldria esperar a la segona meitat del segle per trobar veritables projectes i acords, de diferent contingut i abast, que varen propugnar un reconeixement i tutela de la realitat plurilingüe estatal, greument coartada per la política d'uniformitat lingüística concebuda com una forma de racionalització del funcionament de l'aparell estatal i de reforçament de la unitat nacional que havia imposat Felip V[200].

---

[199] Per una ampliació sobre el contingut i abast de les mesures de persecució de la llengua catalana d'aquesta etapa històrica, vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", Edicions 62, Barcelona, 1986, p. 61-73.

[200] Vid. SOBREQUÉS VIDAL, Santiago; "Història de la producció del dret català fins al Decret de Nova Planta", Col·legi Universitari de Girona, 1978, p. 85-91. És convenient recordar que el Decret de Nova Planta de Catalunya, de 16 de gener de 1716, va representar un important cop a la llengua catalana. Aquesta disposició norma només contemplava la qüestió idiomàtica en el seu article 4t que establia "*Las causas en la Real Audiencia se substanciaran en lengua castellana*". *Prima facie,* cal recordar que si bé el Decret només va imposar, de forma expressa, la castellanització de les causes judicials sustanciades davant la *Real Audiencia,* paral·lelament i per la via d'instruccions confidencials trameses als corregidors es va recomenar "*el mayor cuydado en introducir la lengua castellana (con) las providencias más templadas y disimuladas para que se consiga el efecto sin que se note el cuydado"*, la qual cosa va traduïr-se en la imposició de la llengua castellana en àmbits públics en els que fins aleshores s'havia garantit i emprat l'ús de la llengua catalana.
L'article 4 del Decret de Nova Planta fou una disposició llargament discutida en el *Consejo* de Castilla, en els debats del qual varen emergir diferents tendències. L'anàlisi dels informes i documents del *Consejo,* il·lustren que existia un consens favorable a imposar la llengua castellana a l'àmbit judicial. Ara bé, partint d'aquesta concepció, varen proclamar-se diferents propostes. Així, per exemple, un sector que hom ha titllat de radical (Pascual de Villacampa, Luis Curfiel Tejada, Francisco de Arana, Francisco de Leon, Pedro Lagrava o Francisco Molano, per tots) proposaven el que s'ha qualificat com un projecte d'extermini de la llengua catalana quan varen defensar en seu del *Consejo* que "*Y son del mismo sentir por lo que mira a la práctica y forma de Procesos Civiles y Criminales; con que en la Real Audiencia y ante los Corregidores los pleitos se sigan en Lengua Castellana; y en los demás Tribunales Inferiores se permita, por ahora, el uso de la Cathalana, asta que los escribanos se vayan instruyendo en la lengua Castellana; como también aquellas personas que en los Pueblos cortos suelen tener los Ministeriors de Justicia, y tros, que conducen a la formación de los Autos y Procesos, mandando al mismo tiempo V.M. que en todas las Escuelas de primeras letras, y de Grammatica, no se permitan libros impresos en lengua Cathalana: escribir ni hablar en ella dentro de las Escuelas; y excepcionalmente aprendan la Doctrina Christiana en nuestra lengua; que por estos y otros medios suaves se irá haciendo común en el Principado"*. Front aquestes tendències, es proposaren d'altres iniciatives menys radicals. Així, per exemple a l'informe subscrit per Francesc Ametller (jurista 1653-1726), nomenat Ministre del *Consejo* de Castilla, s'acceptava que a la "*Real Audiencia Civil y Criminal se haya de deducir y actuar en los pleitos en idioma castellano o latín*", si bé, contràriament, per als tribunals inferiors es recomenava que es respectés l'ús del català quan va defensar "*pero en cuanto a las Curias ordinarias inferiores, que puedan los litigantes actuar, y deducir en su lengua vulgar materna*". Un altre sector, entre els que hom ha

Caldrà doncs estudiar quines foren aquestes iniciatives que, principalment a la segona meitat del segle XIX, aplanarien el camí del futur reconeixement d'un estatut d'oficialitat lingüística del català. En qualsevol cas, tal i com s'ha advertit doctrinalment, al segle XIX comença a despertar la consciència d'identitat col·lectiva de Catalunya, que havia romàs ofegat i fins i tot perseguit, al segle XVIII. El paper que jugarien moviments tals com la Renaixença literària i cultural, fonamentada en la redescoberta de la llengua catalana, del fet català i la història de Catalunya, o el moviment del catalanisme polític i les seves diverses estratègies per reivindicar cotes d'autogovern per a Catalunya, hauran de valorar-se com elements que permeten contextualitzar les iniciatives i acords, polítics i jurídics, que s'estudiaran a continuació[201].

ubicat José Patiño o el fiscal general del *Consejo* Rodrigo Villalpando, apel·laven a la necessitat d'imposar l'ús del castellà a l'àmbit judicial, com a mesura per garantir que els funcionaris judicials espanyols no haguessin de conèixer la llengua catalana per enjudiciar les causes. Així, en el seu informe, José Patiño va proclamar expressament "*...solamente ablan en su lengua materna, y ningún Comun asta ahora escribia, sino es en Cathalan, sin practicarse el uso de la lengua Española; bien que esta comunmente se entiende por las personas, que han seguido los Estudios de Letras; pero en nada de la Gente Rustica (...) con la sola diferencia, que como antes todo lo Judicial se actuaba en Lengua Cathalana, se escriba en adelante en idioma Castellano o Latin, como ya así la Real Junta lo practica; pues se logrará la inteligencia de qualesquiera Jueces Españoles, sin haver de estudiar en lo inusitado de la Lengua de este Pays"*. En aquest mateix sentit va pronunciar-se el fiscal general, Rodrigo Villalpando en el seu dictamen sobre els dos informes d'Ametller i Patiño, quan va proclamar "*y forma de substanciar los pleitos, en la suposición de que todo se deberá formar en Lengua Castellana, y actuar en papel sellado; en el derecho de decidir tanto en lo Civil como en lo Criminal; por los motivos y razones que deduce Patiño, es de parecer el Fiscal general se podria consultar a V.M. se execute lo que aquel Ministro propone en este punto"*. Resulta també il·lustrativa la proposta formulada a Felip V pel Plenari del Consejo que deia "*... y que sea practicado desde luego las leyes de Castilla, así en lo Civil, como en lo Criminal, actuando en Lengua Castellana, a reserva de aquellos lugares, que por su miseria, y situación en la montaña, en que sea justo se dispense de esta condición, asta que la comunicación, y el trato frecuente haga menos difícil y costosa su introducción en ellos"*. Per una ampliació sobre la tramitació, contingut i abast del Decret, vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", Edicions 62, Barcelona, 1986, p. 9-33.

[201] Vid. SOBREQUÉS CALLICÓ, Jaume i GAVILÁN, Amèlia; "*La Restauració monàrquica*" a SOBREQUÉS CALLICÓ, Jaume (ed.) "Història contemporània de Catalunya", volum I, Columna Assaig, Barcelona, 1997, p.316-320. Vid. també MARCET SALOM, Pere; "Història de la llengua catalana II. Els segles XIX i XX", Ed.Teide, Barcelona, 1987, p. 107, l'estudi de la llengua en tant que baluard distintiu a la Catalunya del segle XIX. També, ANGUERA, Pere; "El català al segle XIX. De llengua del poble a llengua nacional", Ed. Empúries, Barcelona, 1997.

2.2 L'ordenació de la qüestió lingüística a Catalunya de 1892 a 1931. De les Bases per a la Constitució Regional Catalana a la II República. Cap a la construcció del règim de l'oficialitat del català: projectes i acords.

A) Les Bases de Manresa i la formulació de l'oficialitat de la llengua catalana.

Quan el 1892 la Unió Catalanista va aprovar les cèlebres Bases per la Constitució Regional Catalana, va establir-se que el català hauria d'esdevenir l'única llengua oficial a Catalunya i en les relacions d'aquesta amb l'Estat.

La tercera d'aquestes Bases de 1892, també dites Bases de Manresa, disposava l'oficialitat del català, proclamant que "*la llengua catalana serà l'única que, ab caràcter oficial, podrà usar-se a Catalunya i en les relacions d'aquesta regió ab lo Poder central*". Aquesta base s'ubicava dins el títol dedicat a l'ordenació del Poder Regional, a continuació de la previsió relativa a la tutela de la legislació antiga (Base 2ª) i abans de l'ordenació de previsions tals com el requisit de la condició de català per exercir càrrecs públics (Base 4ª) o l'ordenació territorial catalana (Base 5ª). D'aquesta manera, es concedia a la qüestió lingüística una posició de preeminença dins l'estructura formal del document.

La previsió d'un règim d'oficialitat lingüística de la llengua catalana ja constava en el Projecte de les Bases. La Base 4ª del Projecte contemplava la mateixa dicció que ulteriorment s'acabaria aprovant. En aquest sentit, és oportú recordar que el reconeixement d'un estatut d'oficialitat lingüística de la llengua catalana fou objecte d'un ampli consens en el decurs de les intervencions celebrades en motiu de la tramitació d'aquest document. Tal com va proclamar-se en la deliberació de la Base que establia l'oficialitat del català, "*que això sia així, no sols es just, sinó que (...) es del tot necessari si volém ser un poble lliure y conservar la nostra personalitat. Que nostra llengua sia pera nosaltres la oficial es, ademés, pels catalans no sols qüestió de dret, sino també de dignitat. Desde'l moment que tenim una llengua propia, una llengua que nasqué ab nosaltres, que es la expressió del esperit de nostra terra, que s'ha perpetuat en la familia y que ha mantingut sempre viva en nosaltres la conciencia de nostra nacionalitat, ningú té dret á privarnos de aquesta llengua ni á imposárnosen una altra de forastera (...)*".

En el decurs de les intervencions va insistir-se en la necessitat de protegir i tutelar la llengua catalana, en tant que element identitari de Catalunya. Així, resulta il·lustrativa la intervenció del delegat de Barcelona Sr.Ramon Picó Campamar en la que va defensar la Base 4ª del Projecte al·legant "*entre'ls elements constitutius de la personalitat d'un*

poble, la llengua es, sens dupte, lo més visible: certament que això sól no fa que sia'l més important de tots, peró, si be's mira, 's veurá que es l'element que més singularisa aquesta personalitat y'l que més contribuheix á la seua duració.(...) Es, senyors, que la llengua d'un poble es quelcom més qu'un serie de sons més ó menys articulats; la llengua es la expressió sensible ó com si diguessem lo cos del pensament (...) es la més alta expressió de la seua personalitat". Partint d'aquest fonament, va defensar-se que esdevingués llengua oficial de Catalunya i la llengua de les relacions de la regió amb el Poder central, acord respecte del qual no varen presentar-se objeccions[202].

L'anàlisi d'aquesta previsió lingüística de les Bases de Manresa exigeix partir de dues premisses: la primera és la que fa referència al context social en el que foren adoptades per la Unió Catalanista, en un període històric d'emergència i consolidació del moviment del catalanisme polític que es pronunciaria clarament favorable al reconeixement i tutela de la llengua catalana, en tant que element d'identitat col·lectiva del poble català, en els termes que s'estudiaran; en segon lloc, hom ha de valorar aquest document tenint en compte que ha passat a l'història per ser la gènesi, la primera formulació política i constitucional del catalanisme[203], afirmació que haurà de modular-se.

---

[202] Vid. el facsímil de les deliberacions i acords de l'Assamblea Catalanista celebrada a Manresa el març de 1892, a "Bases per a la Constitució Regional Catalana. Manresa març de 1892", Institut Universitari d'Història Jaume Vivens Vives, Eumo Editorial, Vic, 1991. En el decurs de la tramitació del Projecte, foren múltiples les intervencions favorables a garantir un estatut d'oficialitat lingüística de la llengua catalana. En aquesta línia, varen pronunciar-se els ponents Sr.Sans Guitart ("*...trobo del tot conforme á l'esperit de Catalunya, y ho considero capital pera que segueixi sent idéntica la personalitat d'aquesta, lo manteniment del nostre idioma, lo valor oficial d'aquest y l'us esclussiu del matéix ádhuc en las relacions oficials, de la nostra regió ab lo Poder Central"*) o el Sr.Picó Campamar, quan va proclamar que *"...La coexistencia de duas ó més llenguas oficials dins un Estat únich no es pas cosa nova ni may vista. Aixó's veu á l'Austria-Hungría, passa á Bélgica y á Suiça y á altres punts; y aixó mateix se veu y 's veurá sempre en tot Estat compost –ja sia imperi, monarquía ó república – sempre que aquest Estat sia regit per homens de cor recte y de seny clar, no tenint altre partit que'l del Dret y la Justicia ni cap altra aspiració que'l be comú. Aixó es lo que volém nosaltres (...) Volém que'l Poder Central respecti totas las llenguas de las diversas regions d'Espanya, y que fassi com l'Emperador d'Austria quí, al dirigir la paraula als distints pobles que s'abrigan sota son mantell imperial, ho fal parlántloshi la llengua que'ls es propia"*. Resulta particularment interessant advertir el posicionament adoptat pel que fa referència a la llengua de relació amb el Poder Central. Així, va advertir-se que "*Admetre que'l Poder Centra d'un estat compost tingui per llengua la d'una de les regions que'l composen, y que pera entendres ab totas ellas se serveixi unicament d'aquella y de cap altra, no es possible. Aixó fora, ja de bonas á primeras, establir diferencias y preferencias quan precisament de lo que'ns queixém es d'aixó, de que tals diferencias existeixin. A la casa del Poder Central ó, per dirho millor, á la casa payral de la mare Espanya, no ha d'haverhi un sitial de reyna per una llengua sola; ha d'haverhi una banquera, un ascó hont puguin seure á pler totas las germanas. Totas las regions han de ser igualment respectadas y atesas, totas han de ser per igual consideradas; y aixó no fora aixís si la llengua d'una d'ellas fos l'escullida pera llengua oficial del Poder Central y l'imposada á las demés pera entendres oficialment ab ell. Aixó fora establir una injusticia, y ¡ay á las horas de la autonomía regional! Aixecada damunt fonaments falsos abiat s'esfondraría. No ho dubteu, senyors: la autonomia de las regions d'un Estat compost portará en sí mateixa'l gérmen de la uniformitat sempre que'l Poder Central tingui per única llengua oficial la d'una de les regions"*. Vid. obra cit. nota supra, p. 71-81.

[203] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", Documents de cultura, Curial, Barcelona, 1974, p. 166-172.

Aquestes Bases, adoptades en el context de l'Estat de la Restauració, responien a un plantejament més o menys federalista[204] i tenien la vocació d'esdevenir una primera concreció constitucional de les tesis defensades pel moviment catalanista dirigit per la Lliga Regionalista. En aquest sentit, si bé no es pot parlar d'un únic projecte polític del catalanisme, que es forja al començament del s. XIX, les diferents manifestacions d'aquest moviment presenten un comú denominador: la reivindicació d'una presa de consciència i un reconeixement dels trets identitaris del poble català i la conseqüent articulació de fòrmules o estratègies per satisfer el respecte a la identitat de Catalunya i la seva voluntat d'autogovernar-se.

Aquests postulats que consten a les Bases de Manresa, inclosa la reivindicació d'atorgar a la llengua catalana un estatut d'oficialitat, ja s'havien, més o menys, proclamat pocs anys abans en el cèlebre Missatge a Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, Reina Regent d'Espanya del 1888, així com en el Memorial de Greuges de 1885. De fet, en els propis debats celebrats en motiu de la discussió i aprovació de les Bases de Manresa, ja va posar-se expressament de manifest que aquest Missatge a la Reina Regent de 1888 *"fou l'hermós prefaci del actual Projecte de Constitució Catalana, com d'ell havía sigut brillantíssim precedent aquella Memoria presentada al Rey don Alfons XII calificada ab acert de Memorial d'agravis de Catalunya, perque agravis evidents é inmerescuts relatá y prová per extens"*. Amb les Bases, aquest discurs adoptaria una forma que hom ha qualificat com a menys mediavalitzant, amb vocació de consolidar-se com una primera concreció constitucional d'aquesta corrent ideològica i política[205].

Resulta interessant constatar que la reivindicació de l'oficialitat de la llengua catalana, i la catalanització d'àmbits tals com l'administració de Justícia a Catalunya ja consten al Missatge a la Reina Regent de 1888. Pel que fa a la qüestió lingüística, en aquest document expressament es proclamava que *"(...) Avui, Senyora, ni rastre en queda sobre la terra del pas per ella de nostra gloriosa soberania. Suprimides estan les nostres Corts nacionals (...) no existeix ja el Consell de Cent ni els altres Consells comunals de tota la terra, d'esperit verament democràtic; destituïts se troben nostres peculiars Tribunals de Justícia (...) nos veiem obligats a acudir a Madrid per a captar-ho tot de genolls d'una majoria d'homes estranys a Catalunya, fins el punt de que sembla talment que els hi haguem de demanar autorisació per a respirar l'aire de la*

[204] Vid. ROVIRA VIRGILI, Antoni; "Resum d'història del catalanisme", Ed. La Magrana-Diputació de Barcelona, Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català nº1, p. 57. L'autor defineix les Bases al·legant que "*aquestes, en conjunt, estaven inspirades en la fórmula federalista, amb algunes concessions al vell règim de Catalunya*."

[205] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 166

terra, i tot en la seva llengua, puix en lo llenguatge que ens ve de l'ànima ni tan sols podem demanar-los-hi el perdó d'un sentenciat a mort encara que ab ell poguéssim provar-los-hi que és innocent i tingués ja en lo coll l'afrontosa argolla (...) I allà se fa la tria dels homes que han d'administrar justícia en los Tribunals de Catalunya i de quins han d'ésser los que han d'ensenyar en nostres aules, per més que uns i altres sovint hi entenguen la llengua ni res d'aquells ab quins han de tractar i alguns desconeguen nostres lleis venerades, o coneixent-les los hi sien odioses (...). Que la llengua catalana sia la llengua oficial a Catalunya per a totes les manifestacions de la vida d'aquest poble: Que l'ensenyança a Catalunya sia donada en llengua catalana: Que sien catalans los Tribunals de Justícia i totes les causes i litigis se fallin definitivament dintre del Territori: Que els càrrecs de la nació catalana los nombrin los catalans mateixos, procurant que recaiguin en catalans los càrrecs polítics, los judicials, los administratius i los d'ensenyança..."[206].

En aquesta mateixa línia ja s'havia pronunciat tres anys abans el també cèlebre Memorial de Greuges o, *Memorial en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña* de 1885. Aquesta iniciativa ha estat qualificada com un primer pas del catalanisme polític modern[207]. Pel que fa a les reivindicacions de naturalesa lingüística, un estudi d'aquest document il·lustra que varen centar-se més en denunciar la situació històrica de dominació soferta per la llengua catalana. A diferència del Missatge a la Reina regent de 1888 on es proclamava una ferma proposta i reivindicació que el català gaudís d'un estatut d'oficialitat, el Memorial de Greuges responia més a una vocació de denúncia dels greuges soferts per les llengües regionals[208].

---

[206] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 519-535.

[207] Vid. ARBÓS MARIN, Xavier; *"Els antecedents històrics de l'Autonomia de Catalunya"*, a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (Coord.) "Dret Públic de Catalunya", Cedecs editorial, Barcelona, 2001, p. 42.

[208] En aquest Memorial, es denunciava la penosa situació en la que es trobava la llengua catalana, quan es proclamava "*(...) La tendencia uniformista castellana se marca perfectamente en su idioma. Es quizá el más uniformado de los que se hablan en Europa: carece casi por completo de dialectos, y entre la dicción popular y el lenguaje literario no se nota casi más diferencia que el atildamiento mayor que requiere y permite la escritura. El idioma catalán tiene á lo menos tres grandes dialectos y un sin fin de variedades locales. Cada comarca, grande ó pequeña, tiene su especial manera de expresar el pensamiento. Ya que por incidencia hemos hablado de los idiomas que en España se usan, ¿Qué otra prueba se necesita de la diversidad de razas ó grupos en su pueblo, que la tenacidad con que tales idiomas se conservan? Ni la constancia, ni el afán de predominio del grupo castellano han logrado supeditarnos completamente en este punto. Nada importa que el catalán haya sido desterrado en nuestras comarcas; nada que en las oficinas y tribunales deban usar el castellano hasta los que, por no comprenderlo perfectamente, corren peligro de quedar perjudicados ó indefensos; nada que en la contratación deba el interesado fiarse de una traducción de palabra, que se presta al error y aún al engaño. No sólo seguimos hablando catalán, sinó que en los últimos años se ha verificado el renacimiento literario de nuestra lengua (...) El ideal uniformista castellano nos deslumbró (...) Esta lucha continuada, que sigue quizá todavía entre nuestro temperamento y nuestra voluntad, produjo como primer resultado que fuéramos dejando en olvido casi todo lo que nos era catacterístico. La marcha progresiva de nuestras instituciones, así las de derecho público como las de derecho privado, se detuvo;*

El Memorial també denunciava, entre d'altres qüestions, la castellanització de la justícia, desde la imposició del Decret de Nova Planta, quan diu *"(...) El Decreto de Nueva Planta se refiere principalment á lo judicial y administrativo (...) Organiza la audiencia, á la que confía grandes atribuciones, y como medidas unificadoras que favorecían directamente la supeditación al grupo castellano, contiene, entre otras, la que suprimía las prohibiciones de extranjería y hacía aptos á los no catalanes para desempeñar dignidades y empleos en el Principado, y la que imponía la lengua castellana en las causas que se sustanciasen ante la audiencia"*. En la mateixa línia, denunciaven que *"(...) El afán uniformista de la época constitucional ha sido de hecho tan absorbente como el del período absolutista. España es Castilla, y todos los intereses regionales son mirados como estorbos á la unidad nacional (...) Al empezar el período constitucional, se conservaba todavía la forma de las personalidades regionales (...) Las lenguas regionales subsistían en la contratación pública, en muchos documentos oficiales ó de gobierno, en la iglesia y aún en la escuela, y sin dictarse jamás una ley general que nos prohibiera su uso, se las ha ido desterrando de todas partes por medio de artículos accesorios, incluídos como al soslayo en leyes y reglamentos relativos á materias especiales, dándose hoy la anomalía de que respecto á lenguas, la administración pública sea mucho más absorbente que la autoridad especialmente encargada de su cuidado y conservación. La Real Academia de la lengua, en efecto, no llama á la oficial española sinó castellana, con lo que claramente indica, que por más que sea una de las españolas, no es la única, sinó que hay otras que lo son tanto como la oficial; á pesar de lo que el afán absorbente y unificador, sin respetar la opinión de la autoridad más competente, proscribe el uso de todas las lenguas regionales, dejando así á España sin lenguaje nacional, pues que no lo forma ninguna de las lenguas que en la nación se usan, sinó el conjunta de todas ellas"*[209].

D'aquesta manera, hom pot concloure una primera constatació bàsica que cal tenir en compte quan s'estudia el contingut i abast de la tercera de les Bases de Manresa que ordenava el marc lingüístic: l'advertiment que fou adoptada en un context en el que ja s'havien formalitzat i consolidat estratègies de reivindicació d'un estatut de tutela i protecció de la llengua catalana, en tant que tret d'identitat política de Catalunya. Iniciatives tals com el Memorial de Greuges de de 1885 o el Missatge a la Reina Regent

---

nuestra lengua quedó estancada en el punto en que se hallaba, sin aspirar ya á la perfección artística de que quizá no estaba muy lejana; dejó de estudiarse nuestra historia (...)". Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 498. Per una ampliació sobre contingut i abast del document, vid. D.D.A.A.; "El Memorial de Greuges i el catalanisme polític", Edicions La Magrana-Institut Municipal d'Història de l'Ajuntament de Barcelona, 1986.

[209] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 494-518.

de 1888 ja postulaven la necessitat de garantir un marc de protecció i reconeixement del català.

En aquest context, l'interés de la tercera de les Bases de Manresa radica en la seva vocació d'esdevenir una concreció constitucional d'aquests postulats del catalanisme polític en matèria lingüística. Tingue's en compte que d'altres propostes tals com les *Bases para la Constitución Federal de la Nación Española y para la del Estado de Cataluña* de 1868; el Projecte de Constitució Federal de la República Espanyola de 1873; el Projecte de Constitució per a l'Estat Català aprovat pel Congrés Regional Federalista de 2 de maig de 1883; o, del mateix any, el Projecte de Constitució Federal de Pi i Maragall, no contenien cap previsió en matèria lingüística, malgrat que alguns d'aquests projectes compartien una *ratio* comuna vinculada als postulats del catalanisme polític.

Això no obstant, és necesssari recordar que aquest moviment del catalanisme polític va distingir-se per la seva aferrissada defensa de la llengua catalana, considerada com a element identitari del poble català. Francesc Pi i Maragall, Valentí Almirall o Enric Prat de la Riba, varen erigir-se com a ferms defensors del reconeixement d'un estatut de protecció i tutela de l'idioma català. Resulta particularment il·lustratiu l'article de Pi i Maragall publicat al setmanari que ell mateix va fundar el 1890, el *Nuevo Régimen,* on, amb el títol "La llengua catalana", va proclamar un discurs favorable a la seva protecció via oficialitat. En aquest article, el dirigent proclamava "*aconsella el bon govern l'ús oficial de les llengües regionals. Pot donar-se res més il·lògic que confiar l'administració ni la justícia a homes que no coneguin la llengua del país ont hagin d'exercir-les? A Catalunya, a les illes Balears, a Valencia, a Galicia, a Asturies, a Nabarra, a les provincies basques, són més els qui ignoren la llengua de Castella que'ls qui la coneixen. Crideu els qui l'ignoren a que, per exemple, declarin com a testimonis davant jutges o magistrats... a quants d'errors no estaràn exposats, no entenent bé les preguntes i no essent millor enteses les llurs respostes pels qui els interroguen! Voldríem nosaltres parlar en una llengua que tota l'humanitat entengués; però no existeix, i cal atemperar-se a la realitat de les coses: en lo oficial com en lo privat, s'ha d'emplear la llengua que s'usi en la regió ont visquem*"[210].

Enric Prat de la Riba, també es consolidaria com un defensor de l'ús oficial de la llengua catalana. De fet, va pronunciar-se obertament a favor de garantir i tutelar l'ús del català a l'àmbit públic, inclòs el judicial. Pel que fa referència a l'administració de justícia, en el seu discurs pronunciat a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació sobre l'ús del català en els actes judicials, Prat de la Riba va denunciar la situació d'indefensió

[210] Vid. PI MARAGALL, Francesc; "La qüestió de Catalunya (Escrits i discursos)", Alta Fulla, Biblioteca, Serie A, Barcelona, 1978, p. 86-88.

que sofrien els justiciables que no coneixien la llengua castellana. Prat de la Riba va descriure les situacions discriminatòries i d'indefensió que patien els catalanoparlants en la seva relació amb la justícia que emprava una llengua, la castellana, que en moltes ocasions els era desconeguda[211]. En el seu discurs, va insistir en la necessitat de garantir i protegir l'ús de la català a l'administració de justícia, amb la correlativa càrrega d'aquesta administració d'assegurar que els funcionaris coneguessin la llengua de la regió on estiguessin adscrits, a fi de tutelar els interessos dels justiciables[212].

D'aquesta manera, en el moviment del catalanisme polític, la defensa de l'ús oficial de la llengua catalana s'erigia com una conseqüència del seu estatut de llengua de la nacionalitat catalana. De fet, constitueix un discurs recurrent de l'obra de Prat de la

[211] Vid. PRAT DE LA RIBA, Enric; "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura (articles i parlaments)", Ed. Selecta, Barcelona, 1974, p. 41-48. En aquest discurs, l'autor va proclamar que "*son muchos, son en mayoría los que no saben la lengua castellana, y son muchos también los que ni la hablan ni la entienden; pero, aun cuando fuesen en menor y más reducido número, no por esto sería su condición menos digna de ser tenida en cuenta por el legislador, pues constituyen la parte de la sociedad más necesitada de la protección del poder público (...) Pues bien, de esta masa social que no habla y apenas entiende la lengua castellana salen en su mayor parte los testigos, los procesados, los jurados ¿Y qué es lo que sucede? Cuantos hayan intervenido con alguna frecuencia en la administración de justicia en lo criminal habrán tenido ocasión de comprobar a menudo la impresión que el aparato externo del ceremonial causa (...) y habrán obserbado también que, mientras en los que naturalmente hablan la lengua castellana no pasa de emoción interna más o menos traducida por las inflexiones de la voz y la corrección de la frase, en los que usan habitualmente otro idioma es causa de una alteración profunda y de una perturbación tan grande que casos se han dado, y uno de ellos es de fecha muy reciente, en que testigos de esmerada educación, en posesión de títulos académicos, hayan hecho declaraciones contrarias a la verdad, a su propósito y al interés de la parte por la cual fueron llamados. Y es natural (...) el hecho de hablar en lengua extraña supone siempre la intervención reflexiva de la inteligencia que realiza una traducción continuada (...) o bien brotan las ideas en su forma natural y espontánea, en la lengua propia, o bien se pronuncian marginalmente frases incoherentes, inconexas, que anulan el valor probatorio del testigo o dan a sus declaraciones un sentido diferente, perjudicando en uno y otro caso los intereses de la justicia (...) Las consideraciones que acabamos de exponer tienen aplicación a los testigos y acusados que conocen más o menos la lengua oficial. Respecto a la gran mayoría de personas que no hablan y apenas la entienden, la comunicación directa del juzgador –perteneciente casi siempre a la nacionalidad castellana- con el testigo y el acusado es completamente imposible, y ha sido preciso recurrir a la comunicación indirecta, al procedimiento de la traducción por medio de intérprete (...) La constitución del Jurado aporta un nuevo elemento cuya armonización se impone. Una parte de los jurados pertenece siempre a las capas sociales cuyo conocimiento de la lengua oficial es imperfecto, y no pueden por lo tanto hacerse perfecto cargo ni de la acusación judicial ni del informe de la defensa ni del discurso resumen del presidente que tanta y tan merecida importancia en la práctica ha adquirido"*.

[212] Vid. PRAT DE LA RIBA, Enric; "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura (articles i parlaments)", obra cit. nota supra p. 48. En aquest discurs va defensar la necessitat que es garantís l'ús de la llengua catalana a l'administració de justícia i que, alhora, es garantís que els funcionaris que integraven els Tribunals coneguessin la llengua emprada pels justiciables. En aquesta intervenció a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació sobre l'ús del català en els actes judicials, Prat de la Riba va denunciar la situació d'indefensió que patien els justiciables que parlaven llengües diferents de la castellana en la seva relació amb els tribunals de l'Estat i va concloure que "*resulta de todo lo que llevamos expuesto que los testigos y los reos deben usar ante los tribunales la lengua que hablan usualmente, la lengua propia, y como los funcionarios que constituyen el tribunal han de comunicarse directamente con ellos resulta asimismo que estos funcionarios deben conocer el idioma de la región en que desempeñan sus funciones*".

Riba, i de l'obra d'altres teòrics del catalanisme polític, el que assenyala que la llengua assumeix un rol particularment clau en la definició del concepte de nacionalitat[213].

Cal tenir present que el catalanisme polític fou un moviment que va centrar intensos debats parlamentaris en seu de les Corts constituents republicanes de 1931, moltes vegades projectats sobre el model d'organització política de l'Estat. Els discursos de teòrics del catalanisme polític com Valentí Almirall, Pi i Maragall o Prat de la Riba varen ser citats en nombroses intervencions en seu de les Corts constituents republicanes, bé fos per criticar-ne els seus postulats, bé fos per adherir-se a certes tesis[214].
Inevitablement, aquests postulats del catalanisme polític també varen ser presos en consideració quan va discutir-se el model lingüístic de la Constitució republicana.

Les Bases de Manresa se situen dins d'aquesta corrent de pensament. No pot oblidar-se que Enric Prat de la Riba, nomenat vice-president per l'Assamblea general de Delegats

[213] Vid. Conferència d'Enric Prat de la Riba publicada a "La Renaixença", nº 1714, d'11 de febrer de 1897, p. 852-858; de 12 de febrer, p. 872-876 i de 13 de febrer p. 896-898, també a PRAT DE LA RIBA, Enric; "*La llengua dins el concepte de nacionalitat"* a "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura", obra cit. nota supra, p. 26-40. En la mateixa línia, vid. també, del mateix autor "La nacionalitat catalana", Edicions 62, Barcelona, 1978, p. 134-143, capítol dedicat a l'anàlisi de la importància de la llengua dins el concepte de nacionalitat.

[214] Vid., per totes, *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 37 d'11 de setembre de 1931, p. 890, intervenció, per totes, del diputat Sr.Royo Villanova, quan va proclamar "*¿Pues no estoy hablando de la Nación española? Yo os digo que el concepto del catalanismo actual es fundamentalmente el de Prat de la Riba, y repito que los actuales federales catalanes no aceptan la integridad de la doctrina de Pi y Margall, porque vacilan en admitir el principio nacional y, además, lo consideran inadecuado. El principio del catalanismo político moderno no está precisamente en el libro de Prat de la Riba, que se publicó en 1910 con el título 'La Nacionalidad Catalana', (...) Por eso, al ver que la Comisión no emplea la palabra Nación española, repito que la Nación española es incompatible con la nación catalana. Prat de la Riba decía que España era una expresión geográfica; de modo que usaba la expresión España como lo hacéis vosotros. Lo que no usaba nunca era la frase Nación española, y como veo que vosostros empleais la palabra España, y España para los qu estaban de acuerdo con Prat de la Riba, era una expresión greográfica, y como veo, también, las manifestaciones del Sr. Macià (...) y de todos los periódicos catalanistas, y oigo como 'leiv motiv' de todas las propagandas de reivindicación catalana, decir: España es el conjunto de pueblos ibéricos; nosotros queremos que la República exprese la organización de nacionalidades ibéricas; España no es una nación, sino un conjunto de nacionalidades (eso es lo que decían) yo digo que sobre esa base no puede haber solución"*. Les referències als postulats del catalanisme polític com argument de discussió del model d'organització política de l'Estat fou un discurs al que varen recórrer diversos parlamentaris tals com el Sr. Arroyo (vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 40 de 16 de setembre de 1931, p. 949, quan va fer referència a la figura de Pi i Maragall i la seva obra "De las Nacionalidades"), el diputat Sr.Orozco (vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 42 de 22 de setembre de 1931, p. 1054) o el diputat Sr. Xirau (vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 43 de 23 de setembre de 1931, p. 1402-1106, quan en representació de la Unió Socialista de Catalunya va proclamar la necessitat de tutelar la llengua catalana en una intervenció en la que feia menció expressa al moviment del catalanisme polític i els seus principals exponents tals com Prat de la Riba, Valentí Almirall o Pi i Maragall, que va citar en el decurs de la seva intervenció).

de la Unió Catalanista a la sessió constitutiva del 25 de març de 1892, va participar activament en els treballs de debats i tramitació del que serien les Bases.

S'encentava així una nova etapa, que es consolidaria al primer terç del segle XX i que hauria d'aprofundir la reivindicació d'una oficialitat de la llengua catalana, oficialitat lingüística que els teòrics del catalanisme polític havien esbossat amb vocació de constitucionalitzar-la durant la segona meitat del segle XIX.

B) El tractament de l'oficialitat lingüística del català a principis del segle XX. Anàlisi dels projectes normatius i acords polítics.

Durant el primer terç del segle XX, foren diverses les iniciatives i propostes, polítiques i jurídiques, tendents a garantir i tutelar els drets lingüístics dels catalanoparlants.

De fet, fou justament a principis del segle XX quan l'idioma català va anar-se introduïnt i extenent en àmbits tals com els de les corporacions públiques i professionals a Catalunya, fins aleshores monopolitzats per la llengua castellana[215]. Els exemples d'aquesta progressiva introducció de l'ús de la llengua catalana en sectors fins aleshores absolutament impermeables a aquesta llengua són molt abundants. Així, i a títol d'exemple, el primer discurs en llengua catalana impartit a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona data de 17 d'abril de l'any 1900, essent l'orador Narcís Pla Daniel. El 26 de juliol del mateix any, el Col·legi d'Advocats de Barcelona aprovava una proposició en la que es demanava que fos modificada la llei d'Enjudiciament criminal i del poder judicial a fi que hom pogués usar les llengües espanyoles diferents de la castellana als tribunals. Coetàniament, l'ús del català s'extenia a la Diputació i a l'Ajuntament de Barcelona, on càrrecs electes reclamaren i exerciren el seu dret a expressar-se en català, pràctica que, tal i com s'ha advertit doctrinalment, s'anà extenent a la majoria dels municipis[216].

El 12 de desembre de 1902 el monarca espanyol Alfons XIII rebia una comissió de representants de les principals societats intel·lectuals i econòmiques de Catalunya, que li va trametre un missatge reclamant el reconeixement de la identitat catalana i l'ús de la llengua pròpia en tots els àmbits de l'Administració Pública. Poc temps després, el 1903, es convocava el Primer Congrés Universitari Català, amb l'objectiu de difondre

[215] Vid. ROVIRA VIRGILI, Antoni; "Resum d'història del catalanisme", Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català nº1, Edicions La Magrana-Diputació de Barcelona, 1983, p. 93-97.

[216] Vid. ROVIRA VIRGILI, Antoni; "Resum d'història del catalanisme", obra cit. nota supra, p. 94.

l'ús d'aquesta llengua en aquest àmbit, també monopolitzat pel castellà. Aquestes iniciatives, per totes, il·lustren l'existència d'un ampli moviment polític i social favorable a difondre l'ús de la llengua catalana a l'àmbit públic, moviment que ha estat qualificat com una veritable "*ofensiva catalana*"[217].

Ara bé, aquestes iniciatives han de valorar-se sens perjudici de les diverses disposicions normatives estatals, adoptades coetàniament, tendents a imposar l'ús de la llengua castellana en diferents àmbits. De fet, desde certs sectors, i des del propi govern estatal, l'expansió de la llengua catalana es percebia com un perill al que calia fer front, que amenaçava la unitat nacional. Il·lustra aquesta concepció l'exposició de motius del Reial Decret de 23 de novembre de 1902 en el que s'obligava als mestres a ensenyar el catecisme en llengua castellana, on expressament es proclamava que "*(...) no cabe desconocer la honda perturbación que puede procudir en los espíritus todo aquello que se refiere al desuso del lenguaje, que es como la piel dentro de la cual viven y funcionan los músculos y huesos,(...) Fuera temeridad pensar que si educamos á la generación de hoy no enseñándola los principios fundamentales de la Religión en castellano, en el idioma de Cervantes, en aquél que nos sirvió en el Nuevo Mundo para propagar nuestra fe y nuestra civilización, tendríamos mañana ciudadanos unidos por la fraternidad, amantes de la Patria común y capaces de servirla y de engrandecerla",* indicant a continuació que el desconeixement del castellà, l'idioma nacional, provocaria "*grave daño de los altos intereses de la Patria, que en la lengua tienen su más preciado vínculo de unión entre todas las provincias del Reino"* [218].

[217] Vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", Edicions 62, Barcelona, p. 93.

[218] Il·lustren aquesta afirmació disposicions tals com, per totes, el Reial Decret de 23 de novembre de 1902, adoptat pel Ministre de Gràcia i Justícia, Alvaro de Figueroa, comte de Romanones, en el que s'obligava als mestres a ensenyar el catecisme en llengua castellana. Aquest Reial Decret va motivar una forta protesta a Catalunya, i va centrar alguns debats parlamentaris, tals com el celebrat a la sessió del Congrés dels Diputats el 24 de novembre de 1902, quan el diputat català Joan Ferrer Vidal interpel·là al Ministre sobre aquesta disposició. En aquest sentit, resulta il·lustrativa la intervenció del Ministre per justificar la disposició, quan va proclamar que la mesura "*se ha dado después de haber meditado bien la situación a que S.S. se refiere; se ha dado por creer que el peligro estaba precisamente en no darla, y que el Gobierno permaneciera impasible y cruzado de brazos ante un estado de cosas tan grave como el que yo he manifestado al Congreso; porque no se trata ya solo de que la lengua castellana esté en desuso en los pueblos de la montaña; como dice S.S.; es que los inspectores de primera enseñanza me han asegurado que ya la doctrina cristiana se daba en catalán, incluso en la misma Barcelona; y había de llegar un momento en qué este mal se atajara, y a mi juicio, el momento ha llegado, y sostendré esa medida a pesar de las amenazas y de los peligros que se pueden deducir de las palabras del Sr.Ferrer y Vidal"*. Vid. D.S.C. Congreso nº 55, 1902, p. 1404. Poc temps més tard, a conseqüència de les protestes, el nou govern conservador de Francisco Silvela adoptava una Reial Ordre de 19 de desembre de 1902, amb l'objectiu d'atenuar les previsions del Reial Decret. Vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", obra cit. nota supra, p. 94-103.

Una anàlisi del context històric permet concloure que existien posicionaments tendencialment oposats pel que fa al tractament jurídic que havia de concedir-se a la qüestió idiomàtica, que es projectaven més enllà del que era el pla estrictament lingüístic i es vinculaven a reivindicacions de diferents models d'organització política de l'Estat. La llengua catalana, en tant que element identitari del poble de Catalunya, era percebuda, per certs sectors, com un perill per la unitat estatal. Per contra, un important moviment cívic i polític català es manifestava, com mai ho havia fet, a favor de la reivindicació d'un estatut jurídic de la llengua catalana que en tutelés el seu ús a l'àmbit públic a Catalunya. De fet, moltes de les iniciatives que varen emergir durant el primer terç d'aquest segle, proposaven garantir-li un estatut d'oficialitat lingüística.

A les anteriors precisions, s'hi ha d'afegir l'advertiment que els primers anys del s. XX varen caracteritzar-se per ser un període històric de fortes convulsions polítiques i socials. Un dels principals episodis que hom ha de valorar i tenir en compte és el triomf de Solidaritat Catalana a les eleccions del 1907, un moviment unitari nascut un any abans i impulsat per grups i partits catalanistes que aplegaria un ampli catàleg de forces polítiques. En el seu Comitè Executiu, nomenat a finals del gener de 1906, hi hauria representants de la Lliga Regionalista tals com F.Cambó, republicans independents, la Unió Republicana, carlins o nacionalistes republicans. La candidatura de Solidaritat Catalana va obtenir una victòria aclaparadora a les eleccions de 1907, obtenint quaranta-una de les quaranta-quatre actes de diputat de Catalunya. Tal com s'ha apuntat doctrinalment, aquesta victòria representaria un avenç decisiu del catalanisme, que aplanaria el camí al que s'ha qualificat com la primera experiència moderna d'autogovern de Catalunya: la Mancomunitat[219].

El 18 de desembre de 1913, un Reial Decret va autoritzar la mancomunitat de províncies, per atendre fins "*exclusivamente administrativos, que sean de la competencia de las provincias*"[220]. Pocs mesos més tard, el 6 d'abril de 1914, es constituïa la Mancomunitat de Catalunya, nomenant-se com a President d'aquest ens a Enric Prat de la Riba. El Reial Decret de 26 de març de 1914 aprovaria l'Estatut de la Mancomunitat Catalana. Tal com consta a l'exposició de motius d'aquesta disposició "*l'Estatut a formular ve a ésser la llei fonamental equivalent a ço que en els organismes de vida política autònoma, com els estats de les monarquies o de les repúbliques federals, és la Constitució*". L'article 4 de la disposició establia que l'ens seria

[219] Vid. ARBÓS MARIN, Xavier; "*Els antecedents històrics de l'Autonomia de Catalunya*", a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (Coord.); "Dret Públic de Catalunya", Cedecs Estudis Constitucionals i Polítics, Barcelona, 2001, p. 44.

[220] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 564-570.

representat pel President, per una Junta o Assemblea deliberant i per un Consell Permanent.

La Mancomunitat de Catalunya va assumir un rol particularment clau en el procés de reivindicació d'un estatut d'oficialitat de la llengua catalana. Il·lustra aquesta afirmació, per totes, el missatge del Consell Permanent de Catalunya adreçat al President del Consell de Ministres el 1916 en defensa dels drets de la llengua catalana, on va proclamar-se expressament "*a tots els regnes on hi ha pluralitat de llengües es lluita vivament, ardentment, per la llengua pròpia: els ciutadans no jutgen assolida la plenitud de llibertat política ni d'igualtat civil mentre als drets i a les llibertats proclamats en la primera etapa dels moviments democràtics no s'uneixi també la llibertat i la igualtat de condició de les diferents llengües nacionals, mentre hi ha una llengua privilegiada i altres llengües preterides, mentre no obtenen totes les llengües nacionals exactament els mateixos drets. A Bèlgica i a Àustria-Hongria, després de violentes lluites, s'ha arribat ja a la pau, entre les poblacions que usen llengües distintes, mitjançant el reconeixement de l'oficialitat de les llengües parlades dintre l'Estat*".

En aquest manifest, es reclamava de forma expressa la voluntat de concedir "*a la nostra llengua la plenitud dels seus drets, la igualtat de condició que les altres llengües espanyoles i, d'una manera especial, l'oficialitat en tota la vida pública interior de Catalunya, així en els organismes locals populars com en tots els centres i dependències de l'Estat situats en el territori de Catalunya. Aquesta voluntat catalana, conscient i reflexiva, canalitzada i autentificada pels òrgans d'expressió de la voluntat popular que la Constitució regula, pels representants parlamentaris de Catalunya, per les seves Diputacions, per les seves Corporacions Municipals, ha estat ratificada recentment pel vot unànime de l'Assamblea de la Mancomunitat; i en compliment d'aquest acord, elevem a les Corts i al Govern la petició que sigui proclamada l'oficialitat de la llengua catalana en tota la vida interior de Catalunya, única manera que quedi garantit el ple respecte al dret dels ciutadans catalans en tot allò que a l'ús de llur idioma es refereix*"[221].

Aquest període històric es caracteritza per una progressiva efervescència de la voluntat d'autogovern de Catalunya, que desembocarà en el que hom ha anomenat el "*problema català*", accentuat en l'etapa que transcorre de novembre de 1918 a finals de febrer de 1919. Tal com s'ha dit, "*durant vora quatre mesos, Espanya viurà el problema català potser com mai. Tal vegada la lluita autonomista no havia significat mai tant per als catalans*", en un context en el que la "*l'aspiració a l'autonomia ja desbordava el marc*

[221] Vid. PRAT DE LA RIBA, Enric; "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura", obra cit. nota supra, p. 146-150.

jurídico-polític o el dels interessos"[222]. D'aquesta accidentada etapa històrica daten iniciatives tals com la celebració del plebiscit organitzat per l'Escola de Funcionaris d'Administració, depenent de la Mancomunitat, celebrat entre els Ajuntaments de Catalunya en pro de l'autonomia catalana, plebiscit que fou contestat afirmativament per una àmplia majoria dels electors; o iniciatives tals com la tramesa el 28 de novembre del 1918 per part del Consell de la Mancomunitat al cap del Govern estatal García Prieto, del "*Mensaje y Bases per a l'Autonomía de Catalunya*", en el que es reclamava un augment de l'autonomia catalana. Aquest projecte fou desestimat en un context polític que va agreujar-se per la dimissió del govern estatal de García Prieto per la falta d'acord sobre la política que calia adoptar respecte a la reivindicació catalana.

Pocs mesos més tard, el gener de 1919 es formalitzaven dues noves iniciatives que, d'alguna manera, plantejaven estratègies diferents per afrontar les aspiracions d'autonomia catalana. Ambdues iniciatives varen tramitar-se paral·lelament i varen preveure referències expresses a la qüestió lingüística. Aquestes iniciatives són, en primer lloc, el Projecte d'Autonomia presentat pel Govern espanyol al Congrés, de 20 de gener de 1919; en segon lloc, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya aprovat per l'Assemblea de la Mancomunitat el 25 de gener de 1919.

El projecte governamental formalment s'estructurava en un total de vint-i-dues bases, l'objectiu de les quals, tal i com s'indicava a l'encapçalament del projecte de llei, era "*satisfacer las demandas de autonomía, para que cada órgano del cuerpo nacional recobre y conserve la independencia de sus funciones, logrando así aquella unidad que, dentro de la variedad, constituya la base de una intensa y efectiva armonía entre las regiones de España, manteniendo la dirección única de los intereses generales y comunes, pero sin absorber ni llegar a los intereses especiales peculiares y privativos de la vida local"*. La darrera de les Bases, la vint-i-dos, en diversos preceptes del seu articulat, contenia previsions expresses a la qüestió lingüística, si bé projectades a àmbits concrets

Així, l'article 10 del Projecte d'Autonomia del govern estatal de 20 de gener de 1919 establia que, a la instrucció primària a Catalunya, "*podrá la región establecer y sostener a sus expensas cuantas escuelas estime convenientes, en las cuales, presupuestas siempre las condiciones normales de moralidad e higiene, será obligatoria la enseñanza de la lengua castellana (...). El Estado, además de sostener cuantas escuelas y establecimientos estime convenientes para la enseñanza o la cultura, ejercerá sobre las escuelas primarias de la región, como sobre las de los Municipios, las facultades suficientes para comprobar en cualquier tiempo la observancia de los*

[222] Vid. Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 221.

antedichos requisitos. Fuera de lo preceptuado para las escuelas primarias regionales, en los establecimientos de enseñanza que sostenga la región, podrán los profesores y los alumnos, siendo derecho de aquéllos y de éstos, dar la enseñanza y contestar respectivamente en castellano o en catalán (...)".

L'article 13 d'aquesta iniciativa governamental contemplava la publicació bilingüe, en castellà i català, de l'Estatut de Dret foral, establint-se que en cas de discrepància entre la literalitat de les dues publicacions, prevaldria el text castellà "*para las diferencias de interpretación que puedan plantearse*"[223].

Resulta particularment interessant la previsió de l'article 14 del Projecte, que ordenava el règim de capacitació lingüística de Jutges, Magistrats i funcionaris del Ministeri Fiscal nomenats pel Govern per a Catalunya. Aquest article disposava que "*La justicia se administrará dentro de la región catalana en nombre del Rey, por Jueces y Magistrados que figuren con las debidas calidades en el escalafón general, y sean conocedores de la lengua catalana, acreditándose en la forma que se dispondrá por Real Decreto este requisito exigido también a los funcionarios del Ministeri Fiscal que el Gobierno nombre para Cataluña"*.

Finalment, l'article 15 del Projecte, establia que "*en las deliberaciones orales de la Diputación, de los Ayuntamientos o de otras cualesquiera Corporaciones oficiales, organizadas por la Región, se podrá usar indistintamente la lengua catalana o la castellana, y también al practicar actuaciones judiciales o gubernativas, en las cuales intervengan litigantes, procesados, peticionarios, peritos o testigos; mas las actas de las sesiones, las formalizaciones escritas de diligencias, en los juicios o en los expedientes, y cualesquiera otros documentos oficiales o públicos, sean cuales sean su origen, su índole y su destino, si se redactan en la lengua catalana deberán contener también su versión castellana; de modo que las firmas, signos, sellos y demás requisitos de autenticidad, abonen y autoricen los dos textos para que, juntamente éstos, se archiven, comuniquen, notifiquen o publiquen. Ante los Tribunales de Cataluña se podrá informar en catalán previa conformidad de las partes y sus defensores"*.

Aquestes previsions lingüístiques contemplades al projecte governamental esbossen un marc juridicolingüístic particularment garant de la presència i ús de la llengua catalana

[223] Article 13 del Projecte d'autonomia presentat pel Govern espanyol al Congrés, de 1919, disposava: "*Las instituciones especiales de Derecho civil que están vivas actualmente en territorios de la región catalana y difieren de la legislación común, serán compiladas y ordenadas por la Diputación a propuesta de la Generalidad, circunscribiéndose estrictamente a ellas un Estatuto, para cuya publicación como ley queda autorizado el Gobierno, pudiendo oír a la comisión de Códigos si lo encontrare ajustado a este artículo, sometiendo, en otro caso, la solución a las Cortes. En todo caso, el Estatuto de Derecho Foral se publicará en la Gaceta de Madrid y en el periódico oficial de la región, en castellano y en catalán, estándose al primer texto para las diferencias de interpretación que puedan plantearse"*.

en àmbits fins aleshores monopolitzats pel castellà. Es proposava assolir un sostre juridicolingüístic del català genys menyspreable. Malgrat que aquesta iniciativa no va prosperar, resulta interessant en la mesura que contemplava un estatut ampli de reconeixement i protecció de la llengua catalana, sense precedents. Es buscava una solució de consens pel "*problema català*", un problema que excedia amb escreix del pla estrictament lingüístic. En aquest context l'estatut que havia de concedir-se a la llengua catalana es consolidava com una diguem-ne matèria més o menys transaccional que, eventualment, podria afavorir la negociació i l'aproximació de posicionaments.

El segon dels Projectes de referència fou l'Estatut d'Autonomia de Catalunya aprovat per l'Assemblea de la Mancomunitat el 25 de gener de 1919. Resulta interessant advertir que, pel que fa referència a la qüestió lingüística, les previsions del projecte governamental són més abundants que les del projecte de la Mancomunitat. Aquest Estatut d'Autonomia de la Mancomunitat només preveia una única disposició que contenia una referència a la qüestió lingüística: l'article 6.A.3. Aquest precepte establia l'obligatorietat de l'ensenyament de la llengua castellana a totes les escoles d'ensenyament primari de Catalunya[224].

Un i altre projecte eren políticament incompatibles. Es tractava d'estratègies d'autonomia o, altrament dit, projectes de govern, per a Catalunya tendencialment divergents[225]. Tal com va proclamar Cambó a la seva intervenció al Congrés dels Diputats a la sessió de 7 de febrer de 1919 "*Si nuestro problema fuera un problema de ordenación administrativa podríamos examinar el proyecto, podríamos llegar a un acuerdo; pero es un problema de personalidad y para un problema de personalidad no está hecho el proyecto que vamos a discutir (...) la voluntad de todo el pueblo de Cataluña es que quiere una autonomía, no solamente distinta, sino contrapuesta, absolutamente diversa de la de este Estatuto"*[226], pronunciant-se favorable a la celebració d'un referèndum català.

S'iniciava així un període de forta inestabilitat política i social, que finalitzaria el 13 de setembre de 1923 amb el cop d'Estat del capità general de Catalunya Miguel Primo de Rivera, amb el suport de grups conservadors.

---

[224] L'article 6.A.3 de l'Estatut de l'Autonomia de Catalunya aprovat per l'Assamblea de la Mancomunitat de Catalunya el 25 de gener de 1919 deia: "*Serà obligatòria l'ensenyança de l'idioma castellà en totes les escoles de primera ensenyança"*. Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 629-643.

[225] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 249.

[226] Vid. *Diario de Sesiones del Congreso* nº 120, de 7 de febrer de 1919.

C) Les previsions lingüístiques al Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana de 1928.

El Projecte de Constitució Provisional de la República Catalana de 1928, també conegut com Constitució de l'Havana, presenta, pel que fa al tractament de la qüestió lingüística, un trets que el fan singular.

L'anàlisi d'aquest document exigeix partir d'una breu menció al context històric en el que fou adoptat, en plena dictadura del general Primo de Rivera.

El 15 de setembre de 1923 Primo de Rivera fou nomenat president del Directori militar, iniciant-se així un parèntesi en el procés d'expansió i tutela de la llengua catalana. Tres dies després del nomenament, aquesta dictadura sotmetria a la llengua catalana a un estatut de submissió, i àdhuc, persecució. Per Ordre reial de 18 de setembre de 1923 de "*Defensa de la Unidad Nacional"*, s'establia, pel que fa a la llengua, que "*al expresarse o escribir en idiomas o dialectos, las canciones, bailes, costumbres y trajes regionales no son objeto de prohibición alguna; pero en los actos oficiales de carácter nacional o internacional no podrá usarse por las personas investidas de autoridad otro idioma que el castellano, que es el oficial del Estado español, sin que esta prohibición alcance a la vida interna de las corporaciones de carácter local o regional, obligadas, no obstante, a llevar en castellano los libros oficiales de registros, actas, aun en los casos de que los avisos y comunicaciones no dirigidas a autoridades se hayan redactado en lengua regional"*.

Aquesta previsió lingüística, de coerció de la llengua catalana, fou una de les primeres mesures que va adoptar el Directori Militar, en els propis inicis del cop d'Estat. Resulta curiós advertir que s'ordenés el 18 de setembre de 1923, fins i tot abans de dissoldre les diputacions per reial decret de 12 de gener de 1924 o abans de dissoldre la Mancomunitat el 20 de març de 1925.

Aquesta constatació il·lustra l'entitat simbòlica de la llengua catalana, tradicionalment vinculada a reivindicacions nacionalistes, catalanistes i d'autogovern de Catalunya. Aquest valor diguem-ne simbòlic, ve confirmat per la constatació que aquesta previsió lingüística es consignava just a continuació de la prohibició d'exhibició de banderes o senyeres de "*significación antipatriótica*", i a la mateixa disposició que prescrivia que els "*delitos contra la seguridad y unidad de la Patria y cuanto tienda a disgregarla, restarle fortaleza y rebajar su concepto*" serien enjudiciats per Tribunals Militars.

Durant aquest període dictatorial s'aprovarien diverses disposicions amb l'objectiu de perseguir l'ús del català, en diferents àmbits. La finalitat se centrava en prohibir-ne el

seu ús en sectors en els que aquesta llengua s'havia extès i normalitzat a les dècades precedents, sota l'impuls del catalanisme polític[227].

Tal com s'ha avançat, d'aquest període de persecució política del català, resulta interessant estudiar-ne un projecte que fou tramitat i aprovat amb la vocació de constitucionalitzar i reafirmar els principis del catalanisme polític: l'anomenada Constitució de l'Habana de 1928.

L'any 1928, en aquest període dictatorial, les delegacions del Separatisme Català, sota la presidència de Francesc Macià, aprovaren el Projecte de Constitució Provisional de República Catalana, també conegut com Constitució de l'Havana. Tal com indica l'exposició de motius del projecte, el seu objectiu era reafirmar els principis i *" ideals patriòtics"* catalans, apel·lant a *"la unitat espiritual indestructible de Catalunya"*, en base a la qual varen declarar la seva voluntat de *"valdre's dels medis revolucionaris per a independitzar-se de l'Estat espanyol"*. Partint d'aquesta base ideològica, varen promoure *"la següent Constitució en nom del poble català, perquè aquest s'hi regeixi amb caràcter provisori, mentre no estigui en condicions de poder-se fixar i d'atorgar-se la seva llei fonamental definitiva"*. Aquest seria el que s'ha qualificat com el primer Projecte de Constitució de la història pensat per a una Catalunya independent de l'Estat espanyol. Aquest projecte es fonamentava sobre la base ideològica de percebre el catalanisme com a sinònim de separatisme o independència d'Espanya[228].

Aquest projecte, pel que fa referència a les previsions lingüístiques, presenta unes característiques que el fan singular. L'article 2 del Projecte, ubicat dins el Títol II rubricat *"Idioma, bandera i escut"*, establia que l'única llengua oficial, a Catalunya, era la catalana. Amb aquesta formulació, es proposava assolir dos objectius bàsics: en primer lloc, concedir a la llengua catalana un estatut d'evident preeminença simbòlica, més encara si es té en compte que s'ordenava en el Títol dedicat a l'ordenació d'elements simbòlics per excel·lència de la identitat catalana; en segon lloc, es proposava concedir al català una posició de preeminença jurídica, concedint-li l'estatut d'única llengua oficial a Catalunya, sense contenir cap tipus de menció a la llengua castellana. Amb la Constitució de l'Havana, es proposa un Catalunya independent de l'Estat espanyol que hauria de tenir el català com a una única llengua oficial.

[227] Vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", obra cit. nota supra, p. 139-151.

[228] Vid. ARBOS MARIN, Xavier; "*Els antecedents històrics de l'Autonomia de Catalunya*", a obra cit. nota supra, p. 47. Vid. també, CONANGLA FONTANILLES, Josep; "La Constitució de l'Havana i altres escrits", Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català nº 14, Edicions La Magrana, Barcelona, 1986.

A part de l'article 2, la Constitució de l'Havana contemplava una menció expressa a la qüestió lingüística als seus articles 24, 26, 195 i 196, si bé projectada a àmbits concrets.

Així, l'article 24 establia que només els catalans podien exercir càrrecs públics de govern, justícia, armes, administració i ensenyament a Catalunya, exceptuant-se d'aquesta previsió l'ensenyament d'idiomes i d'especialitats tècniques, que podien impartir estrangers[229]. Pel que fa referència a l'ensenyament, l'article 195 del projecte disposava que l'ensenyament primari obligatori s'impartiria en llengua catalana, i l'ensenyament secundari també seria en català, contemplant-se l'ensenyament obligatori de la llengua castellana i l'ensenyament optatiu de dos idiomes estrangers a escollir entre francès, anglès i alemany, dels quals un d'ells era d'aprenentatge també obligatori[230].

L'article 26 disposava que, per entrar en possessió dels drets polítics, ser elector i elegible, així com per exercir funcions i càrrecs públics era necessari ser major d'edat i "*saber llegir i escriure en català"*[231]. Finalment, l'article 196 contemplava l'existència d'una Acadèmia de la Llengua Catalana.

De les anteriors previsions se'n pot concloure una consideració bàsica que cal tenir present: la constatació que aquest projecte constitucional concedia a la llengua catalana un reconeixement molt generós, sense precedents, atribuint-li l'estatut d'única llengua oficial de Catalunya i contemplant garanties de tutela del seu coneixement i ús en diferents àmbits tals com l'ensenyament o l'administració pública.

Malgrat la seva manca de vinculatorietat jurídica, aquest document resulta interessant en el pla d'anàlisi teòric. Esbossa un model lingüístic singular, sense precedents en els projectes del segle XIX. Alhora, cal tenir present que es tracta d'un projecte polític separatista que va motivar moltes crítiques, que s'acabarien projectant en el propis debats de les Corts constituents celebrats el 1931 en motiu de la tramitació del que seria la Constitució espanyola de la II República[232].

---

[229] Article 24 de la Constitució de l'Havana de 1928: "*Sols els catalans podran exercir càrrecs públics de govern, justícia, armes, administració i ensenyament a Catalunya. S'exceptua l'ensenyança d'idiomes i d'especialitats tècniques, que podran exercir-la els estrangers capacitats"*.

[230] Article 195 de la Constitució de l'Havana de 1928: *"La Llei orgànica d'Instrucció Pública i Belles Arts deurà establir i regular els següents serveis (...) Ensenyança primària obligatòria en català dels sis als dotze anys; Ensenyança secundària en català, dels idiomes castellà (obligatori), francès, anglès i alemany, potestatius dos d'aquests, obligatori un d'ells; (...)"*.

[231] Article 26 de la Constitució de l'Havana de 1928: "*Per a entrar en possessió dels drets polítics, ésser elector i elegible, desempenyat funcions i obtenir càrrecs públics serà necessari ésser major d'edat i saber llegir i escriure en català"*.

[232] Vid., per totes, intervenció del parlamentari Sr. Iglesias Ambrosio a la sessió del 24 de setembre de 1931, a *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 44 de 24 de

Un any més tard, el 1929, per tant també en període dictatorial, es redactava l'avantprojecte de Constitució de la Monarquia Espanyola, l'article 8 del qual proposava la següent dicció: "*El idioma oficial de la nación española es el castellano*"[233].

La dimissió el gener de 1930 del general Primo de Rivera, substituït pel general Berenguer, obriria el camí a una nova etapa política, que s'havia gestat en els moviments d'oposició a la dictadura: la República, proclamada el 14 d'abril de 1931, dos dies després de les eleccions municipals que, pel que fa a Catalunya, foren àmpliament guanyades per la formació Esquerra Republicana de Catalunya, dirigida per Francesc Macià. Aquesta República hauria de permetre a les files catalanistes assolir cotes d'autogovern per a Catalunya. Pel que fa a la qüestió lingüística, l'adveniment de la República posaria fi a l'etapa de persecució política de la llengua catalana i, en el curt període de temps de la seva vigència que es veuria violentament sacsejat per la guerra civil espanyola, permetria fixar les bases del que, molts anys més tard seria el model lingüístic pel que va acabar optant Estatut d'Autonomia català de 1979, influenciat per l'Estatut republicà de 1932, en els termes que s'estudiaran a continuació.

2.3 El precedent republicà de 1932. L'ordenació lingüística a l'Estatut d'autonomia català de la II República.

---

setembre de 1931, p. 1143 quan va proclamar "*La Constitución separatista de la Habana ha venido a ser el ideal, la meta que propugnan esos elementos de la extrema izquierda catalanista, que hoy marcan el tono en la vida interior de Cataluña. Es lo que más tarde la Acción Catalana ha de decir, ya proclamada la República en su primera reunión, y lo mismo substancialmente, Sres. Diputados, que en Mayo de este año, la izquierda Catalana, al formular su programa político, declaró de una manera categórica y de una manera taxativa. (...) Pues declara, Sres. Diputados, que Cataluña es una nación con plena soberanía, y que una vez obtenida la libertad, la soberanía total de la nación catalana, por motivos superiores de humanidad y por motivos de geografía, se va a dignar pactar con las demás regiones españolas que se hayan libertado igualmente, para fundar Iberia (...). nuestro compañero hoy D.Ventura Gassol, 'alter ego' del Sr.Macià, hombre de convicciones firmes (...) decía en aquel famoso mitin que luego escandalizaba a España, que los catalanes no eran españoles, no podían ser españoles. Y esa afirmación del Sr. Gassol, que responde plenamente al ideario de su partido, es la maduración pública y efectiva de todo el catalanismo engendrado por la prodigiosa inteligencia de D.Enrique Prat de la Riba. Por eso hubo de sorprenderme ayer que hombre tan avisado como D.José Xirau dijera y afirmara que el catalanismo estaba en declive*".

[233] Vid. DE ESTEBAN, Jorge; "Constituciones españolas y extranjeras", volum I, Biblioteca Política Taurus, Madrid, 1977, p. 280-306.

A) La gestació del model lingüístic de l'Estatut de 1932. Les previsions lingüístiques del Projecte d'Estatut de Núria de 1931.

L'antecedent normatiu clau que ha influït i orientat l'actual ordenació estatutària de la matèria lingüística a Catalunya és l'Estatut d'Autonomia republicà de 15 de setembre de 1932, també conegut com Estatut de Núria.

Tal com va proclamar-se en el decurs dels debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació i aprovació de l'actual EAC de 1979, l'Estatut republicà constituïa un referent que calia tenir en compte. Aquest antecedent normatiu acabaria orientant decisivament la regulació estatutària de 1979, projectant-se també, inevitablement, en l'ordenació de la matèria lingüística.

En efecte, durant la tramitació parlamentària del precepte que havia d'ordenar el model lingüístic català, foren diversos els partits que varen pronunciar-se a favor d'adoptar el motlle republicà com a model per la redacció del que havia de ser l'article 3 del nou EAC que havia d'aprovar-se[234]. Malgrat que aquesta tendència no va acabar prosperant, en els termes que s'estudiaran detingudament més endavant, l'Estatut de la II República va consolidar-se com la principal font d'influència de l'actual EAC de 1979, el que fa necessari analitzar-ne la seva tramitació pel que fa referència al marc lingüístic.

Aquest Estatut català republicà ordenava la qüestió lingüística al seu article 2, ubicat dins el Títol I rubricat "Disposicions Generals"[235]. A part d'aquest precepte, n'hi havia

[234] Els partits polítics que, des dels propis inicis del procés de tramitació de l'article 3 de l'EAC, varen proposar un model d'ordenació lingüística estatutària més pròxima al model republicà foren Unió Democràtica de Catalunya, Aliança Popular i Unión del Centro Democrático.Vid. MATAS DALMASES, Jordi; *"El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de 1979", Revista de Llengua i Dret,* nº 16, desembre de 1991, p.121-122.

[235] L'article 2 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 deia:
"*L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya. Per a les relacions oficials de Catalunya amb la resta d'Espanya, així com per a la comunicació de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya, la llengua oficial serà el castellà.*
Tota disposició o ressolució oficial dictada dins de Catalunya, haurà d'ésser publicada en els dos idiomes. La notificació es farà també en la mateixa forma, cas de sol·licitar-ho part interessada.
Dins del territori català, els ciutadans, qualsevol que sigui llur llengua materna, tindran dret a elegir l'idioma oficial que prefereixin en les seves relacions amb els Tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tan de la Generalitat com de la República.
A tot escrit o document judicial que es presenti davant dels Tribunals de Justícia, redactat en llengua catalana, haurà d'adjuntar-se la seva corresponent traducció castellana, si així ho sol·licita alguna de les parts.
Els documents públics autoritzats pels fedataris a Catalunya, podran redactar-se indistintament en castellà o en català i obligadament en una o altra llengua a petició de part interessada. En tots els casos, els respectius fedataris públics expediran en castellà les còpies que hagin de tenir efecte fora del territori català".

d'altres, en particular els articles 7 i 12, que també contenien referències expresses a la llengua, si bé projectades a àmbits materials concrets.

Aquest model lingüístic dissenyat per l'Estatut republicà de 1932 és interessant des del punt de vista teòric perquè dissenya una estructura d'ordenació idiomàtica particularment garant dels drets lingüístics dels ciutadans a Catalunya, si bé la seva transcendència pràctica va quedar greument coartada per l'adveniment de la guerra civil espanyola i la dictadura franquista.

La vigència del model lingüístic republicà fou molt limitada. Cal recordar que no va gaudir del temps suficient per consolidar-se a la pràctica. L'Estatut de Núria fou adoptat en una etapa històrica de fortes convulsions polítiques i socials. El 1931 s'aprovava el Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya, que hauria de servir de base a la disposició estatutària que s'acabaria aprovant el 15 de setembre de 1932. Per llei estatal de 2 de gener de 1935, l'Estatut català quedava en suspensió[236], aixecada per decret-llei de 26 de febrer de 1936[237]. Aquest mateix any esclatava la guerra civil que acabaria amb la dictadura franquista. Per llei franquista de 5 d'abril de 1938 es derogava l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i s'iniciava un llarg període de repressió política del català que no finalitzaria fins l'adveniment de la democràcia quaranta anys més tard.

Quan el 1931 va aprovar-se el Projecte d'Estatut de Catalunya, dit de Núria, s'encetava un camí que no seria gens fàcil de recórrer, en un context històric de fortes convulsions polítiques i socials. L'avantprojecte havia estat redactat per una ponència que, reunida a Núria, va concloure el document el 20 de juny de 1931. Pocs dies més tard, el 28 de juny, varen celebrar-se les eleccions generals per a les Corts constituents espanyoles, repetides per a Barcelona ciutat i província el 12 de juliol. A Catalunya, l'esquerra va obtenir una claríssima victòria, principalment el bloc integrat per ERC, PCR i USC, responsable de l'elaboració de l'Estatut. El 17 de juliol, un decret de la presidència disposava la celebració del plebiscit d'ajuntaments i del referèndum popular, que va celebrar-se el 2 d'agost del mateix any. El text fou votat afirmativament pel 99% dels

[236] Vid. Llei de suspensió de facultats de l'Estatut de Catalunya de 2 de gener de 1935. L'article 1 d'aquesta disposició legal disposava que *"quedan en suspenso las facultades concedidas por el Estatuto de Cataluña al Parlamento de la Generalidad, hasta que las Cortes, a propuesta del Gobierno y después de levantada la suspensión de garantías constitucionales, acuerde el restablecimiento gradual del régimen autonómico"*.

[237] El decret-llei d'aixecament de la suspensió de facultats de l'Estatut de Catalunya, de 26 de febrer de 1936, d'un article únic, deia: que la "*situació creada per la Llei del 2 de gener del 1935, encara vigent, no permet reemprendre, per disposicions del Govern, el funcionament del règim autonòmic de Catalunya. És evident, per altra banda, la necessitat d'anar endegant per disposicions legals els resultats del sufragi en aquella regió, decididament favorables al restabliment de la normalitat estatutària, avui en suspens. Amb aquest fi, d'acord amb el Consell de Ministres, a proposta del seu President i prèvia aprovació de la Diputació Permanent de les Corts (...) és autoritzat el Parlament català per a reemprendre les seves funcions a l'efecte de designar el Govern de la Generalitat*".

vots, amb una participació del 75%. Pel que fa referència a aquestes dades, hom ha de precisar que el 1931 les dones no tenien dret a vot.

L'article 5 del Projecte contemplava l'ordenació d'un estatut d'oficialitat de la llengua catalana. Aquest precepte del Projecte disposava que "*la llengua catalana serà l'oficial a Catalunya, però en les relacions amb el Govern de la República serà oficial la llengua castellana. L'Estatut interior de Catalunya garantirà el dret dels ciutadans de llengua materna castellana a servir-se'n personalment davant els tribunals de justícia i davant els òrgans de l'administració. Així mateix, els ciutadans de llengua materna catalana tindran el dret d'usar-la en llurs relacions amb els organismes oficials de la República a Catalunya*".

A part d'aquest article 5, precepte d'ordenació bàsica de la matèria lingüística, el Projecte d'Estatut contemplava l'ordenació de la llengua en uns altres dos preceptes (els articles 30 i 31), si bé la regulava projectada a àmbits molt concrets. Així, l'article 30 del Projecte d'Estatut d'Autonomia català de 1931 regulava el principi de prohibició de discriminació per raó de llengua[238]. Altrament, l'article 31 del mateix document, ordenava els usos idiomàtics a l'ensenyament. Aquesta disposició establia que *"(...) A totes les Escoles primàries de Catalunya serà obligatori l'ensenyament de l'idioma castellà. La Generalitat de Catalunya mantindrà Escoles primàries de llengua castellana en tots els nuclis de població on, segons el darrer trienni, hi hagi un mínimun de quaranta infants de llengua castellana. En aquestes Escoles s'ensenyarà la llengua catalana"*.

D'aquesta manera, s'esbossaven els fonaments estructurals del que es volia que esdevingués l'ordenació de la llengua a l'Estatut d'Autonomia, norma que després d'intensos debats parlamentaris, s'acabaria aprovant el 15 de setembre de 1932.

El Projecte d'Estatut d'Autonomia, degudament pleibiscitat, postulava clarament l'oficialitat lingüística del català a Catalunya. Això no obstant, aquests fonaments lingüístics del Projecte d'Estatut no varen acabar de quallar i no foren del tot acceptats en la fase de tramitació del Projecte estatutari al parlament estatal.

Una lectura dels treballs parlamentaris permet concloure que les Corts Constituents republicanes, pel que fa a l'ordenació lingüística, foren poc respectuoses amb el text del Projecte d'Estatut d'Autonomia, sotmès a referèndum i tramès a les Corts per la seva

[238] Article 30 del Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1931: "*Ultra les garanties de dret que atorgui la Constitució general de la República, la Generalitat de Catalunya protegirà plenament la vida i la llibertat de tots els ciutadans residents en el seu territori, els quals seran iguals davant la llei, sense distinció de naixença, llengua, sexe o religió. La Generalitat garantirà, també, l'absoluta llibertat de creença i de consciència*".

aprovació. De fet, en la seva tramitació parlamentària, l'article 5 del Projecte d'Estatut, relatiu a l'ordenació de la llengua, va ser sotmès a importantíssims retocs, que varen alterar la seva pròpia *ratio*. Les Corts republicanes no varen limitar-se a aprovar la dicció proposada en el text del Projecte sinó que, altrament, varen modificar-ne substancialment el seu contingut i abast. Es passava d'una previsió d'oficialitat del català a l'establiment d'un règim de cooficialitat lingüística, amb vocació de projectar-la i garantir-la en diferents àmbits públics que el propi Estatut contemplava de forma expressa. En aquest sentit, la minoria catalana representada a les Corts constituents, en el decurs dels treballs parlamentaris celebrats en motiu de la discussió del model lingüístic de l'Estatut, va insistir en la conveniència de respectar al màxim la dicció i l'esperit del Projecte d'Estatut tramès a les Corts, en tant que expressió de la voluntat popular, votat afirmativament pel poble de Catalunya[239].

L'estudi de l'*iter* parlamentari permet constatar que el consens polític no fou fàcil. La tramitació d'aquesta previsió estatutària relativa a l'ordenació lingüística a Catalunya va plantejar serioses controvèrsies. Il·lustra aquesta constatació el fet que l'article 2 de

[239] Resulta il·lustrativa la intervenció del parlamentari Sr. Esteve a la sessió del 16 de juny de 1932, publicada al *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 184, de 16 de juny de 1932, p. 6263 a 6266, on va esgrimir els següents tres arguments de la minoria catalana favorables al reconeixement d'un estatut jurídic de protecció plena i d'oficialitat de la llengua catalana en el termes esbossats al Projecte d'Estatut tramès a les Corts: en primer lloc, va esgrimir un argument de legitimitat, al·legant que la dicció i l'esperit del Projecte d'Estatut havia estat pleibiscitat pel poble de Catalunya amb la correlativa obligació de les Corts de respectar la voluntat popular ("*... hemos procurado que... coincidiera, si no en su relación literal, en su espíritu, con el texto que figuraba en el proyecto de Estatuto votado por el pueblo de Cataluña ... Hemos seguido esta norma en cuestión tan importante para nosotros como es la del idioma, como lo hicimos anteriormente en cuestiones que no eran tan esenciales como ésta, y seguiremos haciéndolo, no simplemente para responder a compromisos de partido que podamos tener con nuestros respectivos electores, sino por entender que un proyecto que ha sido refrendado por el pueblo catalán, merece por parte de su representación en Cortes que tenga con relación a él el respeto que se debe a lo que es expresión de la voluntad popular"*); en segon lloc, va esgrimir un argument de naturalesa diguem-ne més política, al·legant que la qüestió lingüística havia de ser tractada amb especials garanties per part de la República, en tant que element identitari i riquesa cultural del poble català ("*habiendo fracasado plenamente toda política de asimilación espiritual en Cataluña... fracasado digo esta política de asimilación por la cultura o por la violencia, creo que es lo más justo, lo más liberal, lo más beneficioso para Cataluña y para la República, tratar el hecho lingüístico de Cataluña, no como una diferencia irreductible, y como tal simplemente tolerada, sino darle el rango que hay que dar a todos los idiomas, sobre todo cuando se trata de un idioma como el de Cataluña, que tiene por su pasado y por su presente un valor de universalidad... debe dársele, en materia de oficialidad, en todas las jerarquías, un rango igual al que tenga cualquiera otra que se halle en las mismas condiciones.... Las particularidades nacionales continuan subsistentes. Quererlas suprimir en el periode histórico actual es una reivindicación reaccionaria)*; en tercer lloc, va esgrimir un argument de dret comparat apel·lant als models lingüístics que oferien Estats plurilingües tals com Suïssa, Finlandia o Bèlgica. Així per exemple, en relació al model lingüístic belga, va al·legar que "*hemos visto el proceso que ha seguido en Bélgica la pugna que noble y esforzadamente han sostenido los flamencos para el reconocimiento de la igualdad de su idioma respecto al idioma francés hablado por otra parte del territorio belga, habiéndose llegado finalmente, después de un período de bilingüismo al unilingüismo regional, en tal forma que los ciudadanos de Flandes tienen reconocida la oficialidad de la lengua flamenca... como la lengua francesa en el territorio de Valonia, exceptuándose únicamente la ciudad de Bruselas, que por sus condiciones especiales sigue teniendo un régimen bilingüe.*".
En base als esmentats arguments, va defensar l'esmena que proposava la següent dicció: "*La lengua catalana será oficial en Cataluña. En las relaciones con el Gobierno de la República será única oficial la lengua castellana"* i afegia la previsió del dret d'ús del català davant els Tribunals Justícia.

l'Estatut d'Autonomia que finalment varen aprovar les Corts constituents republicanes a la sessió parlamentària del 23 de juny de 1932, precepte que ordenava la qüestió lingüística, fou aprovat per votació nominal per 191 vots a favor contra 112, el que prova l'existència d'una important divisió de l'arc parlamentari. Hom ha de valorar aquest resultat, tenint en compte que la votació va celebrar-se en un escenari molt tens i conflictiu. Resulten il·lustratives, en aquest sentit, les denúncies en aquesta mateixa sessió, de certs parlamentaris queixosos de les pressions rebudes de la minoria catalana[240] o les crítiques a l'actuació d'autoritats de la Generalitat que es percebien com a veritables perills per la supervivència d'una República espanyola que a l'any 1932 començava a donar els seus primers passos[241].

En els debats varen emergir tesis frontalment oposades, algunes de les quals fins i tot propugnaven negar l'estatut d'oficialitat a la llengua catalana, que veien com una font de conflicte i un perill per la unitat de la República. De fet, fins i tot va discutir-se la pròpia delimitació del contingut i abast que havia de donar-se a l'eventual estatut de cooficialitat lingüística que va proposar-se en seu de Corts Constituents, i que va acabar prosperant. Així, mentre un sector defensava que la cooficialitat lingüística equivalia a igualtat d'estatut jurídic d'ambdues llengües[242], un altre sector postulava que no podia

[240] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188, de 23 de juny de 1932, p. 6421-6422, intervenció del parlamentari Sr.Maura a la sessió on va votar-se el que seria l'article 2 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya que ordenaria el règim lingüístic, quan va denunciar que "*los ciudadanos españoles, el martes por la mañana nos enteramos siempre de lo que va a pasar la semana siguiente, porque estos caballeros (Señalando a la minoría catalana) han ido a Barcelona, se han reunido y allí han decretado, y lo que allí se decreta, aquí se cumple (...) con relación con el problema que estamos discutiendo, lo que ha ocurrido es lo siguiente: la Comisión ha estado indecisa, vacilante, hasta que han vuelto esos señores (Nuevamente señala a la minoría catalana...) (...) se va a confeccionar el Estatuto de Cataluña en contra de una serie de partidos republicanos que representan en España tanto como estos señores en Cataluña, nada más que porque la imposición de estos señores obliga al Gobierno a seguir su pauta, en vez de buscar términos de concordia entre todos los partidos republicanos y toda la Cámara (...) No es posible que la Cámara se sienta con dignidad suficiente ni con autoridad bastante para discutir y votar el Estatuto bajo la presión constante que supone la amenaza perpetua y perenne de autoridades de Cataluña que en forma conminatoria, unas veces agria, otras semicortés y otras francamiente intolerable, vienen diciendo una y otra vez que el Estatuto de Cataluña será ley, sea como sea"*.

[241] Vid., per totes, *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188, de 23 de juny de 1932, p.6402, intervenció del parlamentari Sr. Algora, quan va advertir que "*respeto desde luego la conducta de los catalanes, que vienen aquí a defender su región y sus intereses, como es digna de aplauso también la de los que defendemos los intereses contrarios (...) las manifestaciones hechas por el Sr. Macià a la Prensa. El Señor Macià, sin moverse de Barcelona, está dominando a España entera, predicando un separatismo claro o enmascarado (protestas y aplausos). El S. Macià se harta de decir que de todas maneras, quieran o no quieran los españoles, se aprobará el Estatuto de Cataluña, cuando lo que debiera hacer es venir aquí a defender su Estatuto, en lugar de seguir emboscado en la Generalidad, donde está como delegado del Gobierno, no obstante lo cual éste le consiente todas las cosas que dice ¡Allá el Gobierno con su transigencia!"*.

[242] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188, de 23 de juny de 1932, p. 6399-6400, intervenció del parlamentari Sr.San Andrés, quan va proclamar: "*lo único que puedo decirle a S.S. es que la cooficialidad es igualdad de derecho. (...)"*. També, *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 184, de 16 de juny de 1932, p. 6265.

predicar-se que el català i el castellà tinguessin el mateix rang normatiu perquè la Constitució republicana de 1931 prescrivia una obligació de coneixement de la llengua castellana, que no es predicava de les altres llengües[243]. En la seva virtut, aquest segon sector doctrinal al·legava que *"el castellano es cooficial con el catalàn en Cataluña, pero el castellano tiene un rango muy superior al catalán, por su extensión y porque es el idioma constitucional, el de todos los españoles, cualquiera que sea el régimen autonómico en que viva; el otro, ni siquiera pueden imponerlo las leyes autonomistas"*[244]. Resulta interessant advertir que part d'aquests mateixos debats es repetirien quasi mig segle més tard en motiu de la tramitació del que seria l'article 3 de l'actual Constitució espanyola de 1978. Qüestions tals com la discussió del contingut de la cooficialitat; la previsió del deure de coneixement de la llengua castellana o el règim d'aptituds lingüístiques dels funcionaris, centrarien nombrosos debats parlamentaris l'any 1932[245], debats que es tornarien a plantejar en motiu de la discussió de la CE el 1978.

---

[243] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* de 23 de juny de 1932, p. 6400: *"S.S. me dice:'Obligar a los catalanes a que hablen en castellano cuando litiguen con un castellano, supone una vejación, una imposición, porque la cooficialidad significa que tienen pleno derecho ambos idiomas a ser hablados ante los organismos oficiales, en un plano de perfecta igualdad'; y yo le digo a S.S. que eso no es cierto, que la cooficialidad no significa identidad de rango, y para convencerse de esto no hace falta más que ojear la Constitución, pues el art. 4 impone a todos los españoles la obligación de saber el castllano y ni siquiera el Estatuto puede obligar a los catalanes a que hablen en catalán. De tal suerte es notoria la diferencia y tan diferents son en rango los idiomas. Por eso no puede ser vejatorio hablar en castellano para quien tiene la obligación de conocerlo. No cabe hablar de cortesía; laley es la ley; no es cortesía, sino obligación nacida de un precepto imperativo aceptar el castellano como fórmula para resolver los litigios que en Cataluña, como en cualquiera otra región, se produzcan. La diferencia está clara. La Comisión no quiere verla, y ante esa intransigencia nos veremos obligados a pedir votación nominal para la enmienda. Hay un hecho evidente: el castellano es cooficial como el catalán en Cataluña, pero el castellano tiene un rango muy superior al catalán, por su extensión y porque es el idioma constitucional, el de todos los españoles (...)"*.

[244] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* nº 188 de 23 de juny de 1932, p. 6400, intervenció del parlamentari Sr. Rey Mora.

[245] Per tots, vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* nº 188 de 23 de juny de 1932, p. 6418, intervenció del parlamentari Sr. Rodriguez Perez, quan va proclamar *"se dice en este párrafo que, dentro del territorio catalán, los ciudadanos, cualquiera que sea su lengua materna, se podrán dirigir en el idioma que elijan a las autoridades y funcionarios de la República. Y bien, señores, yo pregunto cuando mañana se convoquen unas oposicions para proveer plazas de funcionarios del Estado en Cataluña, deberá exigirse a los concurrentes a estas oposiciones que sepan el idioma catalán aunque no hayan de prestar servicio en Cataluña? La República cuando mañana necesite tomar funcionarios deberá hacer obligatorio en las oposiciones o en los concursos el idioma catalán? Pues (...) mañana vienen las Vascongadas con su Estatuto y adoptan una redacción igual a ésta ¿Se lo vamos a negar? (El señor Unamuno: no se les ocurre eso) Se les puede ocurrir. Después viene Galicia, forma su Estatuto e incorpora a él una disposición análoga; luego, Valencia trae también su Estatuto con una disposición idéntica ¿Va a exigirse a los funcionarios que hayan de desempeñar servicios de la República que al hacer las oposiciones acrediten demoniar perfectamente todos los dialectos que hayan de constituir idiomas cooficiales en virtud de los Estatutos regionales de España? ¿Y si los funcionarios no los quieren aprender? Porque si con arreglo a la Constitución el idioma oficial de la República es únicamente el castellano, éste es el que todo español tiene la obligación de saber y el derecho de usar, y en cuanto a los idiomas vernáculos, sólo tiene el derecho de usarlos, pero no la obligación de conocerlos. Si los individuos que vayana a las oposiciones no quieren conocer los idiomas regionales, ¿Es que la República se va a atar las manos y privarse de funcionarios que atiendan sus servicios –los de*

En aquest context, val a dir que la tramitació de l'Estatut d'Autonomia català republicà va transcórrer paral·lela en el temps a la tramitació de la Constitució Republicana de 1931. De fet, el 14 de maig de 1931 el Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya era tramès al govern provisional de la República, quan encara no hi havia Constitució. La Constitució republicana seria aprovada el 9 de desembre de 1931, de tal manera que va plantejar-se el problema d'encabir o ajustar les previsions del Projecte estatutari a un text constitucional que li era sobrevingut. Calia adaptar les previsions del Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya al marc constitucional, tasca que hauria d'acomplir una comissió parlamentària. Aquesta adaptació no seria fàcil i centraria importants debats en el ple de les Corts. S'acabarien modificant previsions del Projecte del text de Núria, entre les que s'inclouria la relativa al règim lingüístic. De fet, la qüestió de la llengua fou una de les que va centrar més debats parlamentaris[246]. El consens polític fou difícil d'assolir. Finalment, de la previsió de l'oficialitat de la llengua catalana prevista a l'article 5 del Projecte d'Estatut d'Autonomia es passaria a la previsió d'un règim de cooficialitat lingüística que regularia l'article 2 de l'Estatut d'Autonomia que finalment s'acabaria aprovant el 23 de juny de 1932.

L'anàlisi d'aquests debats parlamentaris sostinguts en seu de Corts Constituents de la República espanyola en motiu de la tramitació i aprovació de l'article 5 Projecte d'Estatut d'Autonomia, permet concloure una constatació clau que convé tenir present en la mesura que contextualitza el curs que varen seguir els treballs parlamentaris: l'advertiment que les discussions sobre el model lingüístic excedien del marc estrictament idiomàtic i es projectaven en qüestions relatives al model d'organització política de l'Estat. En moltes ocasions el tractament del règim lingüístic va vincular-se a debats relatius a l'anomenat "*problema catalán*", al que la República havia de donar resposta[247].

---

la República- en los territorios regionales? (El Sr. Carrasco Forminguera: lo aprenden en quince días – Grandes rumores) El señor Carrasco Formiguera dice que lo aprenden en quince días. Vamos a suponer que sea verdad. Pero aquí tratamos de un problema de obligatoriedad del idioma, y mi pregunta es la siguiente: cuando la República convoque oposiciones o tenga que hacer un llamamiento a funcionarios que en territorios regionals hayan de servir sus cargos ¿les va a imponer la obligación de saber todos los dialectos?".

[246] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 340 i 344.

[247] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* de 9 de juny de 1932, nº 180, p. 6122, on va proclamar-se "*los republicanos del resto de España comienzan su actuación presentándose francamente favorables a la solución del problema de Cataluña dentro de un régimen de libertad. No sé si es auténtica, pero tuvo gran eficacia en Cataluña, una hoja clandestina que circuló, firmada por Don Gregorio Marañón, en la cual se propugnaba la solución de una República federal para el problema de Cataluña. Poco tiempo después se constituyó Alianza Republicana, la cual en sus compromisos, pactaba a base de implantar una República federal (...) Además, ya caída la Dictadura (otros muchos hechos podría citar), tuvo lugar la visita a Barcelona de los intelectuales de lengua no catalana de toda España, que habían hecho el gesto, para nosotros nunca bastante agradecido por lo*

En aquests debats parlamentaris varen emergir tesis frontalment oposades. Moltes de les intervencions varen vincular el tractament del marc lingüístic a qüestions relatives a la situació política de Catalunya, a discussions sobre els postulats del catalanisme polític, del fet diferencial[248] o a denúncies del risc de separatisme. L'escenari dels debats excedia del pla estrictament idiomàtic. De fet, des de certs sectors, el propi Estatut d'Autonomia podia esdevenir un factor de crisi de la unitat nacional. Il·lustra aquesta constatació la intervenció, per totes, del parlamentari Sr.Royo Villanova a la sessió de les Corts de 28 de juny de 1932, on va proclamar, just a continuació d'apel·lar al nacionalisme català i fer menció expressa a la figura de Pi i Maragall, que "*uno de los problemas más delicados que se presentan a la República española al implantar el régimen del Estatuto, sobre todo teniendo esta base nacionalista, es el que no se rompa la unidad nacional ni la unidad jurídica de los ciudadanos españoles y que ningún español de los que residen en Cataluña pueda ser considerado como extranjero (...) Eso lo marca la Constitución (...) Lo que debéis tener en cuenta en esto del problema catalán es que mientras no prescindáis del nacionalismo, del cual no prescindís desde el programa del Tívoli, no tendrá solución (...) Y yo os digo a los catalanes, (...) que mientras el nacionalismo catalán sea el alma y el espíritu de los Estatutos o de las reformas, no se resolverá el problema*"[249]. En aquest context, desde certs sectors la qüestió lingüística es plantejava com un veritable problema. En la mateixa intervenció parlamentària, el Sr.Royo Villanova proclamava "*me encuentro a un amigo, a un chico que ha estado una porción de años en Barcelona, y le pregunto: ¿Qué te ha pasado? 'Y me contesta: Pues me han echado de la casa por que no sé catalán, y no lo voy a aprender a mis años'. Eso me lo han dicho a mí. (...) Habéis estado engañando a la opinión española, y yo, como leo vuestros periódicos y conozco lo que pasa, estoy enterado de muchas cosas y he de defender la noble idea de la unidad nacional contra la superchería nacionalista*"[250]. D'aquesta manera, l'anàlisi del tractament concedit a la

---

hidalgo, de ponerse frente a la Dictadura cuando ésta molestaba lo que para nosotros ha sido siempre el sentimiento más vivo: el respeto a nuestro idioma paterno (...) Nosotros éramos partidarios, y lo somos, de la solución española, dentro de España, del problema catalán".

.

[248] Vid. per totes, intervenció del parlamentari Sr. García Valdecasas a la sessió de 23 de juny de 1932, quan va proclamar: "*los movimientos de estas regiones contra esta idea de igualdad, de nivelación representada por la monarquía, no son movimientos de libertad, sino de privilegio, y no son movimientos en modo alguno de hecho diferencial, porque es hecho reconocido por los historiadores (de Cataluña, naturalmente) que la actitud catalana en la guerra de la Sucesión no es un actitud condicionada por la defensa de una personalidad, sino por preferencias dinásticas. No, señores. El movimiento nacionalista catalán, que es el que ha planteado el problema en los términos en que se está debatiendo, tiene su claros orígenes en el movimiento del naturalismo del siglo XIX, y por eso su lenguaje es el del hecho natural, es el del hecho en si, es el del positivismo, es el del hecho diferencial".* Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188 de 23 de juny de 1932, p. 6417.

[249] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* de 28 de juny de 1932, nº 190, p. 6506-6507.

[250] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* de 28 de juny de 1932, nº 190, p. 6509.

qüestió lingüística no pot prescindir d'un advertiment: la constatació que en aquest escenari parlamentari republicà, el debat de la qüestió lingüística va circumscriure's dins un debat més ampli de discussió del tractament que havia de concedir-se al "*problema català*", percebut per molts sectors com una claríssima font de conflictes.

En el decurs de la tramitació parlamentària certs sectors fins i tot varen denunciar el que denominaven un "*movimiento agresivo contra el idioma, contra todo lo castellano"* a Catalunya, que il·lustraren amb episodis de situacions de discriminació que denunciaven que sofrien ciutadans castellanoparlants, en base a les quals proposaven que es garantissin mecanismes de protecció i defensa de la llengua nacional[251], en àmbits tals com l'Administració o l'ensenyament.
En aquest context, varen tramitar-se múltiples esmenes que perseguien l'objectiu d'ordenar en seu estatutària els usos lingüístics en àmbits concrets, amb vocació de completesa, tals com l'Administració Pública, l'administració de Justícia,

---

[251] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* de 29 de juny de 1932, nº 191, p. 6533. Il·lustra aquesta constatació la intervenció del parlamentari Sr.Royo Villanova, on va apel·lar a episodis de discriminació dels castellanoparlants a Catalunya tals com una carta adreçada al parlamentari per una ciutadana en la que denunciava, literalment, segons lectura que consta a la sessió parlamentària que *"*(...) '*llamé por teléfono a la correspondiente oficina. Al preguntar en castellano dónde estaba el recibo para pagarlo, se me contestó en catalán; y como yo, castellana de nacimiento, no entiendo este dialecto o lengua, solicité aclaración en el idioma oficial, a lo cual, de la manera más grosera, se me contestó que, viviendo en Cataluña, tenía obligación de hablar y conocer el idioma de la región; y al replicar que la obligación era de ellos, puesto que el castellano debía serles conocido, me dijeron que ellos no podían hablar un idioma que no era de ellos. Me indigné; dije que catalanes como ellos deshonraban Cataluña, y entonces colgaron el aparato, y aquí terminó el diálogo. Esto, antes de aprobar el Estatuto ¿Qué ocurrirá después? (...)'. Se ha despertado un movimiento agresivo contra el idioma, contra todo lo castellano. Esto nadie lo puede dudar (...) hay una preocupación nacionalista, exclusivista, agresiva. Y de esto ya hablaremos, porque ya dije (...) que lo que pasa en las Escuelas nacionales es completament intolerable, absolutamente intolerable para el espíritu español, y el silencio del Gobierno le respeto hasta ver en qué queda esto del Estatuto. Pero yo espero que en cuanto el Estatuto se apruebe, en cuanto se deslinde la esfera de la enseñanza nacional y la esfera de la enseñanza regional, se deslindarán también los campos y no habrá esa acción invasora del catalán antiespañol en las escuelas españolas hoy entregadas, por desidia de los inspectores y por abandono y cobardía de los maestros, a un imperialismo catalanista realmente vergonzoso para quien habla castellano, para quien tiene que defender la lengua nacional y los intereses del idioma (...)"*. Els debats varen projectar-se en diferents àmbits, inclòs el relatiu al lèxic de la llengua catalana. Així, per exemple, a la mateixa sessió va denunciar-se que *"(...) habéis hecho un catalán de laboratorio en el Instituto de Estudios catalanes, que no tiene nada que ver con ese catalán que se elabora por el pueblo que es donde está el origen del idioma. Porque así como el idioma castellano se ha hecho en León y Castilla y se recogen realmente los giros populares que después se clasifican y se estudian, naturalmente, por los académicos, vosotros queréis la coacción de la inteligencia, de la enseñanza, para darla vida oficial, porque sólo por la fuerza podrá prevalecer un idioma que quiere, artificiosamente, imponer a la rica espontaneidad del castellano, que nace del pueblo; porque a mi, lo que más me ha admirado en Castilla es la gran corrección con que habla la gente del pueblo, observando que un labriego, un jornalero, que no sabía lo que era gerundio, ni adjetivo, ni subjuntivo, construía de una manera irreprochable con esa naturalidad... (*fuertes rumores en la minoría catalana*) ¡Y pretendéis que os entreguen la enseñanza cuando en esto del idioma os escandalizáis de lo que digo! ¡Qué vais a enseñar vosotros si estáis preocupados por la idea nacionalista, si no teneis mas que una obsesión antiespañola!"*.

l'ensenyament o el règim lingüístic de les notificacions[252]. Partint d'aquest enfoc, que ja consta formulat al dictamen de la Comissió sobre l'Estatut d'Autonomia, es plantejaren diferents estratègies per afrontar l'ordenació de la llengua.

Aquestes estratègies anaven des de tesis clarament favorables al reconeixement d'un estatut jurídic generós per la llengua catalana, qualificada com a "*llengua vernàcula*" de la Regió que havia de gaudir d'especials garanties de tutela, inclòs el reconeixement de l'estatut d'oficialitat; fins a tesis que proclamaven que el català no podia ser llengua oficial, perquè l'oficialitat, segons certs sectors, només podia predicar-se respecte de la llengua castellana, en tant que llengua oficial de la República.

Tingui's en compte que fins i tot va postular-se la conveniència que l'Estatut d'Autonomia de Catalunya només consignés l'oficialitat del castellà, i no del català, apel·lant a la dicció de l'article 4 de la Constitució republicana de 1931[253]. Il·lustra

[252] Així, a títol d'exemple i per totes, vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188 de 23 de juny de 1932, p. 6408-6409, intervenció del parlamentari Sr.Valle, en relació al règim lingüístic de les notificacions, quan va proclamar: "*En la enmienda que ha pasado a ser dictamen se dice: 'Toda disposición o resolución dictada dentro de Cataluña deberá ser publicada en ambos idiomas. La notificación se hará también en la misma forma caso de solicitarlo parte interesada'. Es decir, que hay una primera parte en que son total y absolutamente coincidentes el dictamen primitivo y la enmienda que ha pasado a ser ahora dictamen la que se refiere a la publicación. Surge la discrepancia en lo que se refiere exclusivamente a la notificación. ¿En qué consiste esta discrepancia? Pues sencillamente en que el procedimiento bilingüe sea el que se emplee a petición de parte interesada. ¿Y cuando no lo pida? Pues cuando no lo pida, la enmienda ahora dictamen, no dice absolutamente nada. (...) se da la cicunstancia inaudita –que no recuerdo en ninguna legislación- de que se dicten normas para los casos generales; estamos pues en el caso de lucubrar acerca de lo que puede decirse norma general ¿Qué puede decirse? Pues que la norma general de notificación sea sólo el castellano, siempre, y la bilingüe cuando lo solicite algún señor; en este caso, en nombre de la cooficialidad establecida en el primer párrafo y en el de los derechos indiscutibles del catalán a ser usado cooficialmente, combato esa falta de expresión terminante. También he de combatirlo en nombre de la eficacia, porque una notificación que se hiciese sólo en castellano y fuese incomprensible o difícilmente comprensible para los catalanes, no puede ser aceptada. Rechazo, pues, esa enmienda, que considero de técnica deficiente en absoluto"*. També, vid. intervenció a la mateixa sessió del parlamentar Sr. San Andrés, on va proclamar "*voy a recordarle solamente al Sr.Valle que lo que regula el artículo son las excepciones, porque el principio está admitido (...) hemos regulado las excepciones para garantizar más que nada los recelos de los castellanos respecto a la cooficialidad de este idioma. Además, y estas son también razones de hecho, la Generalidad está haciendo las notificaciones en catalán; pero no es esto sólo; es que la Mancomunidad de Cataluña, durante doce o quince años, ha venido notificando en catalán. No comprendo, pues, ahora esos temores del Sr. Valle al decir que, en Cataluña, se hace desaparecer el castellano...*".

[253] En aquest sentit, cal recordar que la Constitució espanyola republicana regulava el règim lingüístic en el seu article 4, qualificat com el precedent de l'actual ordenació constitucional, en els termes que ja s'han estudiat. L'article 4 deia "*El castellano es el idioma oficial de la República. Todo español tiene obligación de saberlo y derecho de usarlo, sin perjuicio de los derechos que las leyes del Estado reconozcan a las lenguas de las províncias o regiones. Salvo lo que se disponga en leyes especiales, a nadie se podrá exigir el conocimiento ni el uso de ninguna lengua regional*".
Així mateix, la Constitució de 1931 contenia una altra referència expressa a la qüestió lingüística en el seu article 50, precepte que deia: "*Las regiones autónomas podrán organizar la enseñanza de sus lenguas respectivas de acuerdo con las facultades que se conceden en sus Estatutos. Es obligatorio el estudio de la lengua castellana, y ésta se usará también como instrumento de enseñanza en todos los centros de instrucción primaria y secundaria de las regiones autónomas. El Estado podrá mantener o crear en ellas*

aquesta constatació la intervenció del parlamentari Sr.Casanueva a la sessió parlamentària del 23 de juny de 1932, quan va proclamar "*el dictamen de la Comisión de Estatutos infringió la Constitución, infringe su art. 4º, que en su párrafo 1º, dice sin ninguna excepción que el castellano es el idioma oficial de la República. No hay excepción ninguna en este párrafo, porque es el siguiente, cuando habla de que todo español tiene la obligación de saberlo y el derecho de usarlo, el que señala la excepción diciendo 'sin perjuicio de los derechos de las lenguas regionales'. Es decir, que la Constitución no admite más que un idioma oficial, que es castellano; no habla para nada de cooficialidad de idiomas en el sentido de que uno excluya a otro, ni de que uno sustituya a otro. No hay más idioma oficial que el castellano; pero como reconozco que los catalanes tienen derecho a usar la lengua catalana al lado del castellano, quería yo, y así lo pido en mi emmienda, que las actuaciones judiciales y los instrumentos públicos, además de ir siempre en castellano, cuando lo pida un catalán vayan también en catalán"*. Aquesta tesi, vehiculada a través d'una esmena que fou àmpliament desestimada per 210 vots en contra i 41 a favor, demostra que certs sectors es pronunciaven obertament partidaris de negar l'estatut d'oficialitat a la llengua catalana, oficialitat que constava al Projecte d'Estatut d'Autonomia que havia estat tramès a les Corts per la seva aprovació. El dret d'ús del català a l'Administració de Justícia i als documents públics es pretenia garantir com una simple deferència, un dret lingüístic reconegut a títol excepcional, i no vinculat a un estatut d'oficialitat lingüística del català[254].

De fet, pel que fa referència a l'àmbit de l'administració de justícia, varen presentar-se diverses esmenes, de diferent contingut i abast, que responien a models d'ordenació tendencialment divergents. Això no obstant, perseguien l'objectiu comú que l'Estatut que s'aprovés consignés expressament determinades prescripcions pel que fa referència al règim lingüístic de les actuacions judicials. N'és un exemple l'esmena presentada pel parlamentari Sr.Rey Mora al dictamen de la Comissió sobre l'Estatut d'Autonomia en la que proposava que es garantís el dret d'ús de la llengua catalana davant els Tribunals de Justícia, establint així mateix l'obligació d'emprar el castellà quan es plantegessin litigis entre ciutadans de diferent llengua[255]. Un altre exemple l'ofereix l'esmena presentada

---

instituciones docentes de todos los grados en el idioma oficial de la República. El Estado ejercerá la suprema inspección en todo el territorio nacional para asegurar el cumplimiento de las disposiciones contenidas en este artículo y en los dos anteriores. El Estado atenderá a la expansión cultural de España estableciendo delegaciones y centros de estudio y enseñanza en el extranjero y preferentemente en los países hispanoamericanos".
A part d'aquest precepte, l'article 50 també contenia una menció a la qüestió lingüística, si bé projectada a l'àmbit de l'ensenyament.

[254] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* nº 188, de 23 de juny de 1932, p. 6395-6396.

[255] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* Apèndix 4t al nº 181, on consta publicada l'esmena del Sr. Rey Mora a l'article 2 del dictamen de la Comissió sobre l'Estatut

pel parlamentari Sr.Casanueva a l'article 2 del mateix dictamen que proposava l'addició d'un paràgraf que establís que "*las actuaciones y resoluciones judiciales serán redactadas en castellano, a menos que lo solicite alguna de las partes, en cuyo caso lo serán en castellano y en catalán*"[256].

Una lectura dels debats permet concloure que el règim lingüístic de l'administració de justícia va erigir-se com un tema altament controvertit. Aquestes controvèrsies varen centrar-se en qüestions tals com el dret d'ús del català davant els Tribunals, la determinació de la llengua de les actuacions i resolucions judicials o el règim de traduccions. Pel que fa referència a aquesta darrera precisió, resulta interessant la intervenció del parlamentari Sr.Rey Mora a la sessió de 23 de juny de 1932, on va proclamar, per justificar l'esmena estudiada anteriorment, que "*En presencia de mi emmienda, la Comisión recogió en un párrafo del art. 2 el sentido parcial de ella, afirmando que todo documento que se presentase en catalán ante los Tribunales de Justícia, debiera ser acompañado de su traducción en castellano cuando así lo solicitare alguna de las partes; pero lo que yo razonaba el otro día, que no ha sido contestado por nadie, y creo que difícilmente podrá hacerse, era la obserbación de que este párrafo adicional recogía, a la manera parcial y equivocada que yo creo que lo ha hecho la Comisión, la parte de los procedimientos, en los cuales el escrito tenía una importancia decisiva pero que toda la parte verbal de toda la jurisdicción verbal quedaba por completo al margen del artículo y que yo no veo la diferencia para que en el procedimiento verbal se estableciera como impositivo el catalán y que sin embargo, en el procedimiento escrito se hiciese necesaria la presencia de una traducción del documento original.(...) texto original en catalán y una traducción en castellano? ¿Es que la interpretación sobre una traducción es idéntica a la que se hace sobre el documento original? Estamos hartos de oír llamar a los traductores traidores, y todos sabemos perfectamente que un interpretación recta, honesta y cierta sólo puede hacerse en presencia del documento original, que es donde el autor vierte su espíritu con entera sinceridad y claridad. Y esa traducción, de la que habla con elegante desenfado la Comisión, ¿Quién la va a hacer? ¿Quién responde de la identidad de esa traducción? (...) ante estas razones, que me parecen claras e incontrovertibles (...) no tengo más remedio que pensar que en la posición irreductible de la Comisión ha influído la actitud de los Diputados catalanes, negándose a aceptar mi emmienda*"[257].

---

de Catalunya, relatiu al paràgraf 4t, proposant-se la següent dicció: "*Ante los Tribunales de Justicia los catalanes podrán hacer uso de su lengua vernácula. Sin embargo, cuando se planteen litigios entre individuos de distinta lengua, se usará siempre el castellano*".

[256] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española*, Apèndix 2n al nº 181.

[257] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española*, nº 188, de 23 de juny de 1932, p. 6398-6399.

Aquesta posició fou criticada pel parlamentari Sr. San Andrés, a la mateixa sessió, on va proclamar que "*el Sr. Rey Mora vuenve a plantear el asunto y no es posible llegar a la conciliación deseada porque nos hallamos en planos diferentes. El Sr. Rey Mora parte de unos principios y nosotros de otros completamente distintos; nosotros estimamos que la cooficialidad es igualdad de derechos y que, por lo tanto, la enmienda del Sr. Rey Mora obliga de una manera terminante, y que en cuanto un castellano litigue en castellano, puede preceptivamente, apoyándose en los artículos del Estatuto, imponer al catalán que hable en castellano. Nosotros, por el contrario, entendemos que ésta es una cuestión de corrección, de delicadeza, de cordialidad, y que no podrá producirse entre personas educadas, porque el catalán cuando hable con un castellano lo hará en castellano, pero que esto no puede ser obligatorio*"[258].

Aquestes, entre d'altres esmenes i intervencions[259], proposaven ordenar, en seu estatutària, usos lingüístics concrets. Aquesta fou la tesi que va acabar prosperant, que

[258] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* nº 188, de 23 de juny de 1932, p. 6400. En el mateix sentit varen pronunciar-se d'altres parlamentaris tals com, per tots, el Sr. Botella quan, en el decurs de la mateixa sessió parlamentària, va proclamar "*El Sr. Rey Mora, a mi juicio, enfoca la cuestión de un modo insuficiente (...) La cuestión es que en Cataluña se da la concurrencia de dos lenguas: el castellano, que es la oficial y obligatoria par atodos los españoles, y el catalán, que es la lengua que hablan los habitantes de aquella región y que la hablan con derecho indiscutible, porque nadie que además del castellano tenga su lengua vernácula puede desconocer la finura de matices que en el espíritu despierta ese idioma que se habla desde que se empiezan a balbucir las primeras palabras (...) Yo creo que un sentimiento como ése es sagrado, que no puede atacarse y que se ha de respetar en tanto en cuanto sea compatible con las necesidades de la vida oficial de la República. El caso que aquí se plantea es el de los litigios. El dictamen de la Comisión, a mi juicio, trata de resolverlo de un modo compatible con las prerrogativas del idioma oficial y con el fondo sentimental que ponen los catalanes en la defensa de su idioma porque a nadie se prohibe en lo más mínimo el ejercicio de sus derechos. Si el litigio es entre castellanos, litigan en castellano; si es entre catalanes, litigan en catalán; si litigan un castellano y un catalán, entonces no es al castellano, sino al catalán a quien se le impone la obligación de que presente traducciones en castellano de sus escritos y documentos. De manera que si en esto existiera alguna parcialidad sería en contra de los catalanes. Claro que no se hace con ese sentido, con ese propósito, sino porque llegado el caso de que se encuentren enfrente el castellano y el catalán, es natural que el castellano, que es la lengua oficial y obligatoria para todos los españoles, tenga ante la ley, lo mismo en Cataluña que en el resto de España, las debidas prerrogativas. Entre las razones que empleaba el Sr.Rey Mora está la de que no se dice cómo serán las traducciones de estos documentos, y añadía que esas traducciones producirán un gasto. En cuanto a la forma de la traducción, para eso está la ley de enjuiciamiento civil, Sr. Rey Mora, y en cuanto al gasto, en todo caso pesará sobre los catalanes. Pero, en cambio, en una parte yo reconozco que tiene razón el Sr. Rey Mora porque en las actuaciones escritas el problema se resuelve por eses procedimiento de las traducciones y las copias, pero ¿y las actuaciones verbales? (...) Los problemas constitucionales, los problemas del Estatuto no son problemas de gentileza y de cortesía, son problemas de Derecho, que hay que dejarlos resueltos en forma que no den lugar ni a dudas ni a conflictos, y yo creo que ese es el problema que la Comisión ha de resolverlo en el dictamen en el sentido de que en las actuaciones orales la lengua oficial obligatoria será el castellano"*. Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188 de 23 de juny de 1932, p. p. 6402-6403.

[259] Per totes, vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* Apèndix 1er al nº 181, vot particular del parlamentari Sr.Royo Villanova a l'article 2 del dictamen de la Comissió sobre l'Estatut de Catalunya, que proposava la següent proposta d'addició del següent paràgraf: "*Con arreglo al art. 4º de la Constitución todos los catalanes tienen obligación de saber y derecho de usar el castellano, idioma oficial de la República. Los periódicos oficiales de la Generalidad de Cataluña se imprimirán y publicarán a dos columnas, en catalán y castellano*".

També destaquen esmenes tals com la presentada pel parlamentari Sr. Martin Martin a l'article 2 del dictàmen de la Comissió ("*De acuerdo con el art. 4º de la Constitución, el idioma oficial de Cataluña es,*

informaria el que seria l'article 2 de l'Estatut d'Autonomia català, en els termes que s'estudiaran a continuació.

Aquest precepte no va limitar-se a fixar un règim de cooficialitat lingüística, sinó que, ans al contrari, a part d'aquesta previsió, va fixar regles lingüístiques o directrius genèriques que informarien àmbits tals com el règim lingüístic de publicacions de disposicions o resolucions oficials, el règim lingüístic davant les administracions públiques, inclosa la judicial, o el règim dels documents públics atorgats per fedataris a Catalunya. D'alguna manera, aquestes previsions eren percebudes com a garanties que haurien de fonamentar el model lingüístic construït sobre un principi bàsic: el de la cooficialitat lingüística del català i del castellà. S'adoptava així un model d'ordenació lingüística que quasi cinquanta anys més tard seria assumit per la CE de 1978 i l'EAC de 1979. Caldrà doncs estudiar el contingut i abast del model lingüístic de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932, finalment aprovat per les Corts republicanes

B) L'ordenació lingüística a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932: contingut, naturalesa i abast.

Tal com s'ha avançat, l'Estatut d'Autonomia republicà de 1932 ordenava el model lingüístic al seu article 2, ubicat dins el Títol Preliminar. Aquest precepte establia les següents sis directrius o eixos del model lingüístic: en primer lloc, establia un règim de doble oficialitat lingüística (oficialitat del català i del castellà); en segon lloc, disposava que la llengua oficial de comunicació de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya havia de ser el castellà; en tercer lloc, s'ordenava la publicació bilingüe en català i castellà de les disposicions o resolucions oficials dictades a Catalunya, establint-se que la notificació també es tramitaria en la mateixa forma en cas de sol·licitar-ho part interessada; en quart lloc, es garantia el dret d'opció lingüística dels ciutadans en la seva relació amb els Tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tan de la Generalitat com de la República (dret d'optar per l'ús d'alguna de les dues llengües oficials); així

---

como en el resto de la República, el castellano, que todo español tiene obligación de saber y el derecho de usar. Para todo lo que no sean relaciones oficiales entre autoridades de la República o de la Generalidad y de los particulares con dichas autoridades, para el ejercicio de sus derechos ciudadanos, hay libertad completa para usar el idioma catalán en toda clase de relaciones y manifestaciones públicas y privadas, culturales, artísticas o docentes, reglamentadas o no por la Generalidad dentro de sus particulares atribuciones") o la presentada pel parlamentari Sr. Balbontín a l'article 5 del dictamen (proposava l'addició d'un paràgraf que establís "*La enseñanza y la defensa del idioma castellano dentro de Cataluña serán funciones del Estado"*), ambdues publicades, respectivament al *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* nº 183, Apèndix nº 9 i 10. Vid. també l'esmena presentada pel parlamentari Sr.Peñalba al mateix precepte del dictamen que proposava la següent dicció del seu paràgraf 2n: *"Toda disposición o resolución oficial dictada dentro de Cataluña, deberá ser publicada en ambos idiomas. La notificación se hará también en la misma forma, caso de solicitarlo parte interesada",* a *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española,* nº 184, Apèndix 1er.

mateix, s'establia el mandat de traduir tot escrit o document judicial redactat en català que es presentés davant els Tribunals de Justícia quan així ho sol·licités alguna de les parts; finalment, pel que fa al règim dels documents públics autoritzats per fedataris a Catalunya, es deia que podrien redactar-se indistintament en alguna de les dues llengües oficials i obligadament en alguna de les dues llengües a petició de part interessada. S'establia que en tots els casos els fedataris haurien d'emetre en castellà les còpies que haguessin de tenir efecte fora del territori català.

A part de l'article 2, precepte estatutari bàsic que ordenava el règim lingüístic, l'Estatut contemplava dos altres preceptes (articles 7 i 12), que també contenien alguna menció a la qüestió lingüística, si bé projectada a supòsits concrets.

L'article 7 de l'Estatut contemplava una previsió lingüística vinculada al Patronat de la Universitat de Barcelona. Aquest article deia que el Govern de la República, a proposta de la Generalitat, podria atorgar un règim d'autonomia a la Universitat de Barcelona, i afegia que, en aquest supòsit, s'organitzaria com a Universitat única *"regida per un Patronat que ofereixi a les llengües i a les cultures castellana i catalana les garanties recíproques de convivència, en igualtat de drets per a professors i alumnes"*.

L'article 12 regulava el requisit del coneixement de la llengua catalana per cobrir determinades places judicials, aquelles convocades per concurs de la Generalitat, i afegia el requisit de l'aptitud lingüística de fiscals i registradors que fossin designats per Catalunya. Val a dir que la Generalitat tenia assumida la competència per organitzar l'Administració de Justícia a Catalunya, en totes les jurisdiccions excepte en la militar i de l'Armada.

En aquest sentit, corresponia a la Generalitat, per mandat del propi article 12 de l'Estatut, nomenar als jutges i magistrats amb jurisdicció a Catalunya, mitjançant concurs entre els compresos en l'escalafó general de l'Estat. També corresponia a la Generalitat republicana la competència per a nomenar els magistrats del Tribunal de Cassació de Catalunya *"d'acord amb les normes que el seu Parlament determini"*, el nomenament dels secretaris judicials i personal auxiliar de l'administració de Justícia "*d'acord amb les lleis de l'Estat*", la designació dels funcionaris de la justícia municipal així com la designació, per oposició o concurs, dels notaris.

L'article 12 de l'Estatut contemplava que en tots els concursos convocats per la Generalitat "*serà condició precisa el coneixement de la llengua i dret catalans, sense que en cap cas es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge*". El precepte afegia que, pel que fa als fiscals i registradors designats per a Catalunya, designació que

per altra part era competència estatal, *"deuran conèixer la llengua i el dret catalans"* [260].

D'aquesta manera, l'article 12 de l'Estatut republicà ordenava un règim de capacitació lingüística en l'àmbit de l'administració de Justícia particularment garant dels drets lingüístics dels justiciables catalans. De fet, un estudi comparatiu del marc jurídic de 1932 i del marc jurídic actual en aquesta matèria, permet concloure que la regulació republicana oferia un règim d'ordenació lingüística més ampli que el que és actualment vigent. Així, actualment, els jutges i magistrats que exerceixen les seves funcions a Catalunya, no estan vinculats per cap mandat de coneixement de la llengua i el dret catalans. De fet, pel que fa al coneixement del català, les estadístiques que ofereix la Direcció General de Política Lingüística mostren clarament que els nivells de coneixement lingüístic dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya és relativament baix. El coneixement de la llengua i el dret propis de Catalunya es computa com a simple mèrit en la provisió de les places. Per contra, durant la II República, i per mandat estatutari, els jutges i magistrats així com la resta de personal al servei de l'administració de

[260] L'article 12 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 disposava:
"Correspon a la Generalitat la legislació exclusiva en matèria civil, exceptuant el que es disposa en l'article 15, número primer de la Constitució, i l'administrativa que li està plenament atribuïda en aquest Estatut.
La Generalitat organitzarà l'administració de Justícia en totes les jurisdiccions, excepte en la militar i de l'Armada, conforme als preceptes de la Constitució i a les lleis processals i orgàniques de l'Estat.
La Generalitat nomenarà els jutges i magistrats amb jurisdicció a Catalunya, mitjançant concurs entre els compresos en l'escalafó general de l'Estat.
El nomenament dels magistrats del Tribunal de Cassació de Catalunya, correspondrà a la Generalitat conforme a les normes que el seu Parlament determini.
L'organització i funcionament del ministeri fiscal, correspon íntegrament a l'Estat, d'acord amb les lleis generals.
Els funcionaris de la justícia municipal seran designats per la Generalitat, segons el règim que s'estableixi.
Els nomenaments de secretaris judicials i personal auxiliar de l'administració de justícia, es farà per la Generalitat, d'acord amb les lleis de l'Estat.
El Tribunal de Cassació de Catalunya tindrà jurisdicció pròpia sobre les matèries civils i administratives, la legislació exclusiva de les quals sigui atribuïda a la Generalitat.
Coneixerà, demés, el Tribunal de Cassació de Catalunya en els recursos sobre qualificació de documents referents al dret privatiu català que donin motiu a inscripció en els registres de la propietat.
Així mateix resoldrà els conflictes de competència i jurisdicció entre les autoritats judicials de Catalunya.
En les altres matèries es podrà interposar recurs de cassació davant el Tribunal Suprem de la República, o el procedent segons les lleis de l'Estat.
El Tribunal Suprem de la República, resoldrà així mateix els conflictes de competència i jurisdicció entre els tribunals de Catalunya i els altres d'Espanya.
Els registradors de la propietat seran nomenats per l'Estat.
Els notaris els designarà la Generalitat, mitjançant oposició o concurs, que convocarà ella mateixa, conforme a les lleis de l'Estat.
Quan, d'acord amb aquestes, s'hagin de proveir les Notaries vacants per concurs o oposició, entre tots els notaris d'Espanya, hauran d'admetre's amb els mateixos drets els notaris de l'Estat i els de la Generalitat.
En tots els concursos que convoqui la Generalitat, serà condició precisa el coneixement de la llengua i el dret catalans, sense que en cap cas es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge.
Els fiscals i registradors designats per a Catalunya, deuran conèixer la llengua i el dret catalans".

Justícia a Catalunya estaven sotmesos a la *"condició precisa"* del *"coneixement de la llengua i dret catalans, sense que en cap cas es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. Val a dir que en aquesta situació hi influiran decisivament qüestions de naturalesa competencial, en els termes que s'estudiaran més detingudament al llarg d'aquest estudi.

En qualsevol cas, una lectura de les previsions lingüístiques de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 permet concloure una precisió que caldrà tenir ben present: l'advertiment que aquest Estatut va ordenar el model lingüístic amb vocació de tutelar i protegir l'ús de la llengua catalana, esbossant a tal fi un marc jurídic d'oficialitat que va regular amb bastant detall. Així, va optar-se per ordenar en seu estatutària qüestions tals com el règim de capacitació lingüística del personal judicial, el règim de la publicació bilingüe de disposicions i resolucions oficials, o el règim idiomàtic i de les traduccions dels documents públics autoritzats per fedataris i documents judicials. Fou l'Estatut d'Autonomia la norma que va regular aquestes previsions lingüístiques que, d'aquesta manera, no es deixaven a determinació del legislador ordinari, concedint així a aquesta matèria unes especials garanties d'estabilitat i protecció.

Alhora, hom ha de valorar aquestes previsions tenint en compte que foren adoptades en un context històric en el que, paral·lelament, es tramitaven Estatuts d'Autonomia d'altres *"regions autònomes"*, en els termes previstos per la Constitució republicana de 1931, projectes tots ells que, sense excepció, contenien previsions en matèria lingüística.

Val a dir, que el model lingüístic dissenyat per aquest Estatut d'Autonomia català de 1932 serviria més o menys de base als models lingüístics garantits als Estatuts d'autonomia republicans d'altres *'regions autònomes'* tals com els de Galícia[261] o el

[261] El 3 de juliol de 1932 va celebrar-se a Santiago una Assamblea en la que va nomenar-se una comissió amb l'encàrrec de redacar un avantprojecte únic d'Estatut d'autonomia per a Galícia, que d'alguna manera integrés les diferents propostes d'avantprojectes autonòmics que havien estat elaborats al llarg del 1931 per les principals forces polítiques republicanes i galleguistes. Redactat l'avantprojecte estatutari, del 17 al 19 de desembre de 1932 va convocar-se una nova Assamblea, on hi eren representades totes les forces polítiques de Galícia, a més dels sectors socials, econòmics, culturals i professionals. Prèvia conformitat a l'avantprojecte va acordar-se sotmetre'l a aprovació pleibiscitària dels electors. Per decret de convocatòria de referèndum de 27 de maig de 1933, el govern de la República convocava als electors, convocatòria que quedaria congelada amb la victòria cedo-lerrouxista de novembre de 1933. El 28 de juny de 1936 va celebrar-se el pleibiscit de l'avantprojecte autonòmic gallec d'acord amb el decret de 1933, que va obtenir el vot favorable de la majoria dels electors. El 15 de juliol de 1936, tres dies abans d'esclatar la guerra civil, el text d'Estatut d'autonomia de Galícia fou tramès al President de les Corts.
L'article 4 d'aquest Estatut d'Autonomia de Galícia, que ordenava el model idiomàtic, disposava: *"Serán idiomas oficiales en Galícia, el castellano y el gallego; pero en las relaciones oficiales de la Región con autoridades de otras Regiones y con las del Estado, se usará siempre el castellano.*
Todo escrito que se presente a Tribunales y Autoridades redactado en gallego, será reproducido en castellano cuando lo pida parte interesada; y lo mismo se hará en cuanto a resoluciones y notificaciones de todas clases.
Las copias de documentos redactados en lengua regional, que los fedatarios expidan en castellano, bien a instancia de parte o porque hayan de producir efectos fuera de Galicia, deberán contener también el texto gallego.
Los funcionarios que se designen para actuar en la Región deberán acreditar el conocimiento de la lengua gallega."

País Basc[262]. De fet, quan va discutir-se el règim de la cooficialitat lingüística de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya en seu de Corts constituents republicanes a les sessions parlamentàries celebrades el juny de 1932, certs sectors varen posar èmfasi en denunciar els riscos d'aquest model que, si es reconeixia respecte de Catalunya, eventualment hauria de contemplar-se respecte d'altres "regions", el que era percebut, per certs sectors, com quelcom negatiu[263].

Altres preceptes, tals com els articles 14.c i 15 d'aquest Estatut d'Autonomia gallec republicà, també contenien referències expresses a la qüestió lingüística, si bé predicats respecte d'àmbits materials concrets. Així, l'article 14.c) ordenava el règim d'aptitud lingüística de Registradors de la Propietat i Notaris, quan disposava que "*el nombramiento de Notarios se hará por la Región mediante oposición o concurso convocados por la misma (...) A ellos serán admitidos todos los funcionarios del Cuerpo con iguales derechos, pero dando preferencia a los que acrediten más perfecto conocimiento de la lengua y del derecho regionales. Los Registradores de la Propiedad que nombre el Estado para servir en Galicia, deberán acreditar el conocimiento de las leyes de la Región, además de lo que preceptúa el último párrafo del art. 4 de este Estatuto*". L'article 15 regulava el règim lingüístic de l'ensenyament, establint que "*... En las escuelas primarias de la Región y en las del Estado, será obligatoria la enseñanza de las lenguas gallega y castellana, y en los Institutos y Escuelas Normales se crearán las asignaturas de Lengua, Literatura, Geografía e Historia de Galicia...*".

[262] L'elaboració i tramitació de l'Estatut d'Autonomia republicà del País Basc, que fou aprovat per les Corts l'1 d'octubre de 1936, fou molt complexe. Del 22 de setembre de 1931, data en la que els nacionalistes bascos varen trametre al President del govern espanyol un avantprojecte d'estatut que seria desestimat per haver incomplert les previsions procedimentals, fins l'1 d'octubre de 1936, la tramitació va haver de superar importants obstacles que dificultarien la seva aprovació. Per una ampliació, vid. GONZÁLEZ CASANOVA, "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", p. 849-860.
Els articles 1 (ubicat dins el Títol I rubricat "*Disposiciones generales*") i 7 d'aquest Estatut d'autonomia basc (ubicat dins el Títol II que portava per títol "*Contenido y extensión de la autonomía*"), ordenaven el model lingüístic. L'article 1 disposava, entre d'altres previsions que "*El vascuence será, como el castellano, lengua oficial en el País Vasco y, en consecuencia, las disposiciones oficiales de carácter general que emanen de los Poderes autónomos serán redactadas en ambos idiomas. En las relaciones con el Estado español o sus autoridades, el idioma oficial será el castellano*". L'article 7 deia "*El País Vasco regulará la cooficialidad del castellano y el vascuence con arreglo a las siguientes normas: a) Publicará y notificará en ambos idiomas las resoluciones oficiales de todos sus órganos que hayan de surtir efecto en los países de habla vasca; b) reconocerá a los habitantes de los territorios de habla vasca el dercho a elegir el idioma que prefieran en sus relaciones con los Tribunales, autoridades, y funcionarios de todas clases del País Basco; c) admitirá que se redacten indistintamente en uno u otro idioma los documentos que hayan de presentarse ante las autoridades judiciales vascas o hayan de ser autorizados por los fedatarios del País; d) establecerá la obligación de traducir al castellano los mismos documentos redactados en vascuence cuando lo solicite parte interesada o deban surtir efecto fuera del territorio vasco; e) regulará el uso de las lenguas castellana y vasca en la enseñanza, con arreglo a lo dispuesto en el art. 50 de la Constitución; f) podrá exigir el conocimiento del vascuence a todos los funcionarios que presten servicio en territorio de habla vasca, exceptuados aquellos que estuvieren actuando al tiempo de implantarse este Estatuto, los cuales serán respetados en su situación y en los derechos adquiridos. Las Diputaciones u órganos representativos que las sustituyan, de Alava, Guipúzcoa y Vizcaya, demarcarán en sus respectivas provincias los territorios que a los efectos de este artículo deban considerarse como de habla vasca*".
L'article 3 d'aquest Estatut també contenia una referència expressa a l'ordenació lingüística, si bé predicada respecte del personal judicial. Aquest article disposava que "*... la designación de los magistrados y jueces con jurisdicción en el País Vasco será hecha por la región autónoma mediante concurso entre los comprendidos en el Escalafón general del Estado, siendo condición preferente el conocimiento del Derecho foral vasco y tratándose de territorios de habla vasca, el de la lengua, pero sin que pueda establecerse excepción alguna por razón de naturaleza o vecindad (...)*".

[263] Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española*, nº 188 de 23 de juny, p. 6418. Així mateix, també va advertir-se que possiblement regions tals com Mallorca o València podrien eventualment reivindicar un estatut de cooficialitat lingüística del català. Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española*, nº 184 de 16 de juny, intervenció del parlamentari de minoria catalana Sr.Esteve, quan va proclamar "*según el dictamen de la Comisión, las relaciones oficiales de Cataluña con el resto de España deben sostenerse en lengua oficial castellana; es decir, queda proscrita, rechazada, la lengua catalana para estos usos. Yo he de decir a los señores Diputados que esa proscripción debe desaparecer, no sólo por el hecho de la comunidad de idioma, que debería reconocerse y respetarse, entre Cataluña y otras tierras de España, por ejemplo Mallorca y Valencia,*

A més, cal tenir present que també varen tramitar-se d'altres projectes que no varen arribar a bon port, tals com l'avantprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana d'11 de juliol de 1931 o el projecte d'Estatut de les Illes Balears. Ambdós projectes estatutaris, frustrats, també contenien determinades previsions en matèria lingüística[264]. Ambdós contemplaven dues previsions bàsiques: en primer lloc, establien règims de doble oficialitat lingüística del català o valencià (segons dicció de l'avanprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana) o altrament dita "*llengua materna del territori*" (segons dicció projecte de les Illes) i de la llengua castellana; en segon lloc, en ambdós casos també es contemplava el requisit del coneixement de la llengua catalana per part del funcionariat, bé fos el judicial (article 3 de l'avantprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana), bé fos el funcionariat en general (article 2 del Projecte d'Estatut Autonòmic de Mallorca i Eivissa, que apel·lava a funcionaris de qualsevol ordre i categoria).

Un estudi conjunt d'aquests Projectes estatutaris i Estatuts d'Autonomia republicans permet concloure que els preceptes dedicats a l'ordenació de la llengua responien a una mateixa *ratio*. Presentaven redaccions més o menys similars, i esbossaven uns models idiomàtics construïts sobre uns principis estructurals més o menys comuns. L'eix vertebrador dels diferents models era el principi de doble oficialitat lingüística, entorn al qual s'edificaven règims que vetllaven per garantir una especial protecció a la llengua del territori, fos el català, el gallec o el basc. Es formulaven així unes tesis que, anys més tard, superat el període franquista, serien novament adoptades pels Estatuts d'Autonomia que s'aprovarien.

---

cuyas hablas son variantes de aquella primitiva catalana que llevaron allí las huestes de Jaime I, sinó por otra consideración de carácter político, porque es posible, señores Diputados (hemos de admitir la posibilidad, yo admito también la probabilidad) que las tierras de Valencia y las islas Baleares se constituyan en regiones autónomas y que, al constituirse en tales, quieran consagrar para su idioma, para esa variante del antiguo idioma catalán que están hablando, los mismos derechos de oficialidad o de cooficialidad que reivindicamos hoy para la lengua catalana...".

[264] L'avantprojecte d'Estatut de la Regió Valenciana d'11 de juliol de 1931 ordena el model lingüístic dins el Títol II, rubricat "*De l'idioma*". Aquest Títol contenia dos preceptes, els articles 2 i 3. L'article 2 de l'avantprojecte disposava que "*Seran oficials de la Regió Valenciana les llengües valenciana i castellana, podent usar-se per tant indistintament. En les relacions oficials amb les autoritats centrals i demés Regions, es deurà usar el castellà. A aquelles poblacions de la Regió Valenciana que se'ls ha alterat el nom desvalencianitzant-lo, se les tornarà a anomenar com d'antic, amb ortografia nostra".* L'article 3 establia que "*Els funcionaris judicials que siguen destinats a les terres valencianes deuran conèixer la llengua valenciana. Per a exercir els càrrecs de Registradori i Notari, com els demés públics en terres de parla valenciana, deuran els funcionaris, no sols entendre la llengua vernàcula, sinó que deuran poder expressar-se en ella"*.
L'article 2 de l'avantprojecte d'Estatut de les Illes Balears de 19 de juny de 1931 deia: "*Les llengües oficials del territori són indistintamente la materna del dit territori i l'espanyola. El coneixement de la primera serà absolutament necessari als funcionaris, de qualsevol ordre i categoria, que prestin servei en el territori de la regió"*. L'article 2 del Projecte d'Estatut Autonòmic de Mallorca i Eivissa respectaria literalment la versió de l'avantprojecte, sense cap modificació.

C) El règim de la llengua a l'Estatut Interior de Catalunya de 1933.

Aprovat l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 15 de setembre de 1932, s'iniciava una nova etapa política al Principat. El 20 de novembre de 1932 varen celebrar-se les eleccions que haurien de permetre constituir el nou Parlament de Catalunya, que tindria l'encàrrec de tramitar el que hauria de ser la llei més important: l'Estatut Interior de Catalunya, també dita Llei fonamental de Catalunya, Constitució de Catalunya o Estatut Orgànic Interior.

Aquestes eleccions foren guanyades per àmplia majoria per Esquerra Republicana de Catalunya, partit que obtingué cinquanta-set actes de diputat, enfront la Lliga que, amb un total de setze actes, es consolidava com el gran partit de l'oposició conservadora. D'aquesta manera, hom pot concloure que s'instaurava el bipartidisme hegemònic com a sistema de partits a Catalunya[265]. D'altres formacions polítiques, tals com Unió Democràtica de Catalunya, Acció Catalana Republicana o Unió Catalanista tindrien una presència simbòlica, amb un escó cadascuna. Unió Socialista n'obtindria cinc, mercès a la seva vinculació electoral i política amb l'Esquerra, erigint-se com a minoria d'oposició. D'altres formacions tals com el Partido Radical Autónomo amb quatre escons, entre d'altres, també tindrien presència parlamentària.

El 14 de desembre de 1932 va constituir el Parlament de Catalunya i la sessió parlamentària del 5 de gener de 1933, sota la presidència de Lluís Companys, ja s'obria amb la presentació i lectura del "Projecte d'Estatut Orgànic Interior de Catalunya", que hauria de consolidar-se com la llei fonamental catalana.

L'avantprojecte d'aquesta iniciativa fou redactat per una Comissió jurídica assessora, integrada per juristes de diversa adscripció política, que la Generalitat havia nomenat mesos abans. Aprovat per la comissió, aquest avantprojecte, acompanyat dels seus vots particulars, fou tramès al Govern de la Generalitat, que va elaborar un projecte a partir de la proposta de la Comissió. El Projecte del Govern de la Generalitat va servir de base als treballs de la Comissió parlamentària, el dictamen de la qual fou llegit a la sessió del Parlament de Catalunya el 22 de febrer de 1933. El 24 de febrer d'iniciaven els debats parlamentaris del projecte d'Estatut Interior de Catalunya que s'acabaria aprovant amb els vots a favor de tot el Parlament, a excepció dels diputats de la Lliga Catalana i Unió Democràtica.

En aquest context, esdevé convenient estudiar l'*iter* que va seguir el règim d'ordenació lingüística regulat a aquesta disposició al llarg de les diferents fases de la seva tramitació.

[265] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", p. 362-389.

Pel que fa referència al tractament de la qüestió lingüística, l'article 4 de l'avantprojecte de la Comissió jurídica assessora, dit avantprojecte de Constitució de Catalunya, deia "*el català és la llengua pròpia de Catalunya"* i afegia *"l'ús oficial del català i del castellà es farà de conformitat amb el que disposa l'article 2 de l'esmentat Estatut"*.

El 21 de desembre de 1932 Maspons Anglasell presentà un vot particular a l'avantprojecte que, pel que fa referència al precepte que ordenava el règim de la llengua deia que "*és una ficció l'article 4 en quant es refereix a la llengua castellana, i ho són el 7 i 8 que completen el Títol primer, perquè el que ordenen com vigent, amb vigència efectiva, en tindrà mentre les Corts espanyoles no ordenin el contrari, la qual cosa és com dir que tenen només una vigència eventual i precària"*[266].

L'article 3 de l'Estatut Interior de Catalunya que s'acabaria aprovant pel Parlament català es limitava a proclamar que "*la llengua pròpia de Catalunya és la catalana*". Hom constata que aquest article, en la versió finalment aprovada, no contenia cap menció al règim de la doble oficialitat lingüística que havia fixat l'Estatut d'Autonomia un any abans, sota l'auspici de les Corts constituents republicanes. Ni tan sols feia cap referència a la llengua castellana. Es limitava a qualificar que el català era la llengua pròpia de Catalunya.

Aquesta decisió responia a una clara voluntat de concedir a la llengua catalana un estatut de preeminença en relació amb el castellà. S'abandonava la menció expressa al bilingüisme contemplat a l'article 4, paràgraf segon de l'avantprojecte de la Comissió. Tal com s'ha defensat doctrinalment, *"es tracta d'una forma negativa d'afirmar unes conviccions i expressar indirectament un rebuig a les limitacions de l'Estatut de 1932"*[267], limitacions que hom no pot oblidar que s'havien fixat en la fase de tramitació de l'Estatut a les Corts constituents republicanes.

A part de l'article 3, l'Estatut Interior de Catalunya també ordenava la qüestió lingüística en el seu article 11, projectada a l'àmbit de l'ensenyament. Aquest precepte disposava, entre d'altres previsions, que "*l'ensenyament primari serà obligatori, gratuït i català per la llengua i pel seu esperit"*.

[266] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra p. 775-776.

[267] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra p.371.

L'adveniment de la guerra civil i les dècades de dictadura franquista impedirien que aquestes previsions despleguessin els seus efectes[268]. Això no obstant, resulten particularment interessants perquè varen dissenyar un model que, d'alguna manera, ha servit de fonament a l'actual ordenació de la matèria lingüística, en els termes que s'estudiaran detingudament a continuació.

3. UNA LECTURA POLÍTICA: LA TRAMITACIÓ PARLAMENTÀRIA DE L'ARTICLE 3 DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA.

3.1 Consideracions preliminars.

L'estudi de l'*iter* parlamentari que va seguir la tramitació i aprovació de l'article 3 de l'EAC de 1979 és útil per tres motius: en primer lloc, perquè permet contextualitzar les previsions lingüístiques de la norma estatutària en el marc de l'escenari polític en el que fou aprovada; en segon lloc, perquè permetrà identificar els principals eixos de les controvèrsies polítiques que varen centrar els debats d'aquest precepte que, ulteriorment, en major o menor mesura, s'acabarien projectant en la doctrina i la jurisprudència, en els termes que s'estudiaran; finalment, l'anàlisi de la tramitació parlamentària del precepte persegueix l'objectiu d'oferir recursos d'interpretació autèntica de la norma. En aquest sentit, permetrà apuntar possibles línies de resolució de certs debats interpretatius que es plantegen encara actualment en la delimitació del contingut i abast de les previsions de la disposició.

L'article 3 de l'EAC va ser objecte d'intensos debats parlamentaris, que permeten il·lustrar quines eren les tesis de les diferents formacions polítiques pel que fa a la qüestió lingüística. Aquestes tesis s'acabarien consolidant en els debats celebrats en motiu de la tramitació de les lleis autonòmiques catalanes de 1983 (llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya[269]) i 1998 (llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística[270]) que varen desplegar els mandats de l'article 3 de l'Estatut.

La tramitació parlamentària d'aquest precepte va caracteritzar-se per una nota bàsica: el seu caràcter marcadament controvertit. Això no obstant, genèricament poden distingir-se dues tendències bàsiques pel que fa a les previsions de l'article 3, que ja varen emergir en els mateixos inicis del seu procés de tramitació: en primer lloc, hom

[268] Vid., per tots, MARCET SALOM, Pere; "Història de la llengua catalana II. Els segles XIX i XX", cit. nota supra p. 172-201.

[269] En endavant LNL. Vid. D.O.G.C. de 22 d'abril de 1983, nº 322.

[270] En endavant, LPL. Vid. D.O.G.C. de 9 de gener de 1998, nº 2553.

identifica una tendència diguem-ne continuïsta, que postulava la conveniència que l'article 3 del nou Estatut que s'estava debatent adoptés un model lingüístic similar al que s'havia adoptat durant la II República[271]; altrament, ja en els propis orígens del procés de tramitació parlamentària va emergir una segona tendència més innovadora, que proposava la necessitat que la nova disposició estatutària que s'aprovés per ordenar el model juridicolingüístic català superés el marc esbossat per l'Estatut republicà. Els partidaris d'aquesta segona tendència, entre els que hom situa entre d'altres el PSC o el PSUC, al·legaven que no era convenient subjectar-se a les previsions de l'Estatut d'autonomia de 1932 perquè la Constitució espanyola que s'estava elaborant en aquells moments era més progressista que la Constitució republicana de 1931[272]. En qualsevol cas, va existir un ampli consens en la constatació que l'Estatut d'Autonomia republicà

[271] Vid. MATAS DALMASES, Jordi; *"El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de 1979", Revista de Llengua i Dret,* nº 16, desembre de 1991, p.121-122. Tal com constata l'autor, els grups polítics que varen presentar una redacció més pròxima a la versió republicana foren Unió Democràtica de Catalunya, Unión del Centro Democrático (UCD) i Alianza Popular (AP).

[272] En el decurs dels debats estatuents, varen formalitzar-se múltiples referències al precedent republicà que varen projectar-se més enllà del que era el debat de la qüestió lingüística. L'Estatut d'Autonomia de 1932 va consolidar-se com un antecedent, un referent a tenir en compte, si bé existia una cert consens sobre la necessitat que el nou Estatut d'Autonomia de Catalunya que s'estava tramitant superés el marc estatutari republicà. En aquest sentit, resulta il·lustrativa, per totes, la intervenció del diputat Sr.Reventós, en representació del PSC, a la sessió del Ple de Parlamentaris de Catalunya, celebrada al Saló de la Reina regent de l'Ajuntament de Barcelona el 29 de novembre de 1978, on va proclamar "*Les forces polítiques que, abans de les eleccions, portaven anys de lluita nacionalista, havíem arribat a l'acord de reivindicar, per a la nostra nació, el restabliment de les institucions i dels principis consagrats a l'Estatut de 1932. (...) El nostre Estatut era, i ho serà sempre, un Estatut d'Autonomia política, no merament administrativa. El nostre Estatut havia d'inspirar-se en els principis democràtics de sobirania popular, en el consegüent poder legislatiu del Parlament de Catalunya, en la plena llibertat de decisió política dels governs catalans, en la pròpia jurisdicció sobre aquelles matèries que corresponen al dret català actual o a la creació normativa dels nostres futurs legisladors. Aquests principis, reconeguts en l'Estatut de 1932, van ésser institucionalitzats en l'esmentada llei de les Corts republicanes i en el nostre Estatut Interior de 1932 (...) A la primavera de 1977 no va ressuscitar la Segona República espanyola i, per tant, tampoc podia ressuscitar el nostre Estatut d'Autonomia de 1932 (...) Hem aconseguit invertir substancialment les condicions polítiques en les quals es van moure els patriotes catalans que lluitaren per l'autonomia durant la República. Ells varen trobar barrat el pas per al seu Estatut, el llegendari Estatut de Núria, amb una Constitució que, feta posteriorment, havia de sotmetre'l a la seva lògica, i que, feta sense ell, deixava l'autonomia catalana sense les garanties necessàries, a les mans, més o menys generoses, de les possibles majories del Parlament de Madrid (...)"*. En la mateixa linia, va pronunciar-se, entre d'altres, el parlamentari Sr.Solé Barberà, en representació del PSUC quan va proclamar que "*Catalunya recobra, a través de l'avantprojecte d'Estatut que avui se sotmet a la consideració del grup de parlamentaris catalans, íntegrament, totes aquelles institucions que eren les que configuraven l'Estatut de 1932. No ha arribat encara el moment de fer altra cosa que l'afirmació que l'Estatut de 1978, tal com tenim el Projecte i l'aspiració de redactar-lo, no tindrà absolutament res a envejar a aquell que, confeccionat l'any 1932, va regir la vida de Catalunya durant cinc anys atzarosos..."*. Altrament, hi havia qui advertia de la impossibilitat d'assolir el sostre fixat per l'Estatut republicà de 1932. N'és un exemple, la intervenció del parlamentari Sr.Barrera, en representació d'ERC, que va proclamar "(...) *nosaltres, doncs, refusem aquesta demagògia fàcil de fer creure al poble de Catalunya que realment pot tenir un Estatut d'Autonomia tan bo com el de l'any 32. Estic convençut que no"*. En qualsevol cas, fos en un o altre sentit, l'Estatut d'Autonomia republicà va erigir-se com un referent a tenir en compte que va emergir amb especial incidència en els debats sostinguts en motiu de la tramitació del que seria l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, Edicions 62, Barcelona, p. 666-703.

de 1932 s'erigia i consolidava com un antecedent i referent que preceptivament havia de valorar-se i calia tenir en compte[273].

Malgrat el caràcter essencialment controvertit dels debats entorn al tractament que havia de concedir-se a la qüestió idiomàtica[274], de l'estudi de l'*iter* parlamentari de l'article 3 de l'EAC hom en pot concloure dues precisions que resulta necessari valorar, ja en aquest apartat preliminar: la primera, és la constatació que, malgrat la divergència de les tesis postulades pels diversos partits polítics, existia un ampli acord sobre la necessitat de tutelar i garantir en seu estatutària la qüestió lingüística, recuperant d'alguna manera la llengua catalana, que havia estat perseguida durant l'època franquista; la segona, és la constatació que l'ordenació de la qüestió lingüística a l'Estatut fou molt complexa, complexitat en part incentivada per la forta càrrega política inherent a la matèria idiomàtica, tradicionalment vinculada a nocions d'identitat nacional de Catalunya[275].

---

[273] Il·lustra aquesta constatació el fet que, en els inicis dels treballs de la Comissió dels Vint per redactar l'avantprojecte estatutari, va votar-se una proposta, formulada pel diputat Sr.Roca Juyent, que defensava que com a mètode de treball de la Ponència s'adoptessin els títols i una ordenació idèntics a la de l'Estatut de 1932, subjectes a una posterior ordenació. Altrament, el diputat Sr.Eduard Martín proposava que "(...) *l'Estatut de 1932 sigui un document més de treball i que s'acceptin els títols proposats per la Mesa en l'ordre que es decideixi, sense que això pugui prefigurar l'ordenació definitiva*". Per votació, va decidir-se adoptar la darrera de les propostes signada pel diputat Sr.Eduard Martín. Aquest debat sobre la metodologia de treball il·lustra l'entitat que va concedir-se a l'Estatut republicà, com a referent que calia tenir present en els treballs de redacció del nou projecte estatutari. Vid. acta de la sessió celebrada per la Comissió dels Vint el 29 d'agost de 1978 a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, p. 153. En la mateixa línia, i a títol d'exemple de la valoració de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 com a marc comparatiu del nou Estatut que es tramitava, vid. BENET, Josep; "Sí, com l'any 1932...", article publicat al diari *Avui* de 24 d'octubre de 1979. En aquest article periodístic, l'autor emfatitzava el valor de referent comparatiu de l'Estatut republicà.

[274] El caràcter polèmic dels debats entorn al contingut i abast de l'article 3 de l'Estatut, varen trascendir als mitjans de comunicació. Vid., per tots, LORDA, Felip; "L'article tercer", article publicat al diari *Avui* de 28 de desembre de 1978. També, vid. CLARET, Andreu; "La lengua", article publicat a *Mundo Obrero* de 2 de desembre de 1978.

[275] Sobre la vinculació de la qüestió idiomàtica a nocions d'identitat nacional, vid. per tots, la intervenció del que seria President de la Generalitat Sr.Jordi Pujol, en representació de CDC, al debat general sobre el Projecte d'Estatut d'Autonomia, sessió de 29 de novembre de 1978, on va proclamar: *"(...) vull ara referir-me breument a quatre punts dels quals CDC vol subratllar la importància. El primer és el de la llengua. Catalunya no és només un fet de llengua; si salvéssim la llengua però es trenquessin les normes de convivència, es trencaria el país; si salvéssim la llengua, però es produís una fractura profunda de Catalunya, hauríem salvat la llengua però perdut Catalunya. Amb tot, la llengua és innegable que juga un paper capital, absolutament capital i decisiu, en la configuració de la nostra nacionalitat, i volem insistir que cal que, a través de l'Estatut, es reforci aquesta llengua. En una situació com l'actual que, en un cert sentit, és de dificultat per a la llengua, volem que se la reforci i que de cap manera se la situï en un punt d'inferioritat"*. En el mateix sentit va pronunciar-se a la sessió de l'Assamblea de Parlamentaris de Catalunya de 29 de desembre de 1978, en la que va aprovar-se el Projecte d'Estatut d'Autonomia, quan va proclamar: "*...em vull referir a la referència que l'Estatut fa a la realitat nacional, és a dir, aquesta realitat de llengua, de cultura, d'història, de consciència d'aquesta història, de vivència actual i viva d'aquesta història. La referència d'una mentalitat col·lectiva, d'una consciència d'aquesta mentalitat i d'una voluntat de fer que tot això segueixi essent, tot això que fa que nosaltres no siguem una regió, o que no siguem un conjunt d'això que en diuen 'peculiaritats', sinó que siguem realment una entitat, una realitat nacional (...) I l'altre punt és el de la llengua. I aquí sí que he de dir una cosa i és que CDC, que de fet va anar a la discussió de l'Estatut amb un esperit d'acceptació de tot allò que no fos ben*

De fet, la consideració de la llengua catalana com un element identitari de Catalunya, com un fet vertebrador d'una realitat nacional, no és un element incidental sinó que, altrament, ha de ser valorat amb especials cauteles perquè permetrà explicar certes opcions polítiques adoptades en el decurs de la tramitació de l'article 3, que s'estudiaran en el decurs d'aquest capítol.

Un exemple que il·lustra aquest caràcter controvertit de l'ordenació idiomàtica en seu estatutària, és l'entitat que varen adquirir debats estrictament terminològics. Tal com va advertir la parlamentària Sra. Mata Garriga a la sessió del Ple de parlamentaris de Catalunya de 15 de desembre de 1978, "*pel que fa a la llengua, diverses fòrmules s'han presentat carregades de matisos i defensades amb emotivitat, i hem treballat paraula per paraula (...) hem matisat 'és un principi', 'són dos principis', 'són ambdues llengües', 'és una i altra llengua', 'la Generalitat ha de prendre les mesures', 'ha de prendre els mitjans' (...) Hi ha hagut matisos de valor jurídic, matisos de gradualitat de respecte, de responsabilitat per acabar aquest text. Ens podriem preguntar si necessitàvem tantes alforges per aquest viatge, però que si hem millorat el més petit matís és important, perquè en la llengua el matís pot ser-ho tot.*"[276].

---

bé el que ella pensava, però que pogués incidir en una línia de construcció del país, hauria hagut de replantejar el seu vot positiu a l'Estatut si no s'hagués arribat a un text que fos mínimament acceptable des d'un punt de vista nacional català. Les qüestions d'hisenda són molt importants, i el que hem dit abans dels ports i de les carretes, i fins i tot les comarques, són importantíssimes pel que representen, però no deixen de ser –i això s'ha de dir- una disposició transitòria. Tot això és molt important, però ho és molt més encara allò que ha estat el fet més definidor, el fet més lucratiu, el fet més vertebrador de Catalunya a través de la seva història, que ha estat la llengua. I és per això –perquè un poble no és només qüestions polítiques ni anàlisis sòcio-econòmiques, ni és només competències concretes de caràcter tècnic, sinó que és la possibilitat de reforçar allò que ha fet sempre i que fa avui que se sigui el que s'és, allò que li dóna identitat –perquè també s'ha tingut en compte això i no solament els problemes de tipus tècnic, fins i tot els de tipus estrictament polític, els de tipus estrictament social, els de respectar aquest tipus d'iniciativa o altra, sinó perquè també, repeteixo, s'ha tingut en compte aquest fet fonamental que fa referència al fil roig de Catalunya, allò que fa que siguem el que som. És per això també que nosaltres, d'una manera clara, d'una manera indubtable, d'una manera absoluta, donem i donarem el nostre vot positiu a l'Estatut". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, Edicions 62, Barcelona, p.680, 1199 i 1200.

[276] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, Edicions 62, Barcelona, p. 1058-1059. En el mateix sentit, varen pronunciar-se, entre d'altres, diputats tals com el Sr.Roca Junyent ("*...nosaltres creiem que aquest és un tema d'evident trascendència, creiem que la voluntat de tots els que estem aquí presents és trobar-hi una solució positiva i, per tant, creiem que seria molt convenient que –utilitzant una terminologia destinada a resoldre alguns aspectes d'aquest tipus en la Constitució- s'aparqués aquest tema, que poguéssim seguir l'examen de les altres esmenes de la resta de l'articulat i que fos considerat més endavant, donant temps als diversos grups parlamentaris perquè poguessim fer un esforç en la línia –que és voluntat comuna expressada aquí- de treballar per trobar una solució satisfactòria al tractament oficial del català a Catalunya*"), o el parlamentari socialista Sr.Obiols ("*...considerem que el tema és de cabdal importància, i no és només d'ara que estem disposats a una negociació entre tots els grups parlamentaris per arribar a un acord, que ens sembla absolutament imprescindible. Per a nosaltres el tema és realment greu i per descomptat que no podem admetre lliçons de ningú, vinguin d'on vinguin, en relació a la sensatesa o sentit de la responsabilitat pel que fa referència a la qüestió de l'avenir de la llengua i de la cultura de la nostra terra ... vull assenyalar que des del nostre punt de vista cal tenir una particular preocupació per aquest tema, perquè del resultat de les nostres negociacions depèn que aparegui o no de nou el fantasma del lerrouxisme a Catalunya. Si*

Els debats sobre el contingut i abast que havia de donar-se a l'article 3 de l'Estatut que s'estava tramitant varen evidenciar que era difícil assolir el consens en aquesta matèria. Es tractava d'una qüestió que havia de regular-se en seu estatutària, però existia una evident divergència de posicionaments de les diferents formacions polítiques que dificultava la presa d'acords. Tal i com s'estudiarà, la percepció de la necessitat de negociar el contingut i abast del precepte per assolir un consens polític va motivar que fins i tot es suspengués la discussió de l'article 3 a la sessió de 30 de novembre de 1978. L'objectiu de la suspensió, tal com va reiterar-se en el decurs de la sessió per part de tots els parlamentaris que varen intervenir-hi, era el d'afavorir la negociació i l'acord en aquesta matèria[277].

A part d'aquestes precisions relatives a la tramitació de l'article 3 de l'Estatut, s'ha de tenir present que la pròpia elaboració de la disposició estatutària va discórrer paral·lela i simultània en el temps amb els treballs constitucionals. Justament per evitar problemes de descoordinació entre els dos projectes, el constitucional i l'estatutari, problemes que s'havien donat durant el període republicà, va acordar-se no impulsar els treballs de l'Estatut català fins que el procés constituent estigué avançat i ja es coneixia el que seria el projecte de Constitució. De fet, quan va preparar-se l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya, l'article 3 de la Constitució espanyola ja estava redactat, la qual cosa va orientar, en certa mesura, el model lingüístic que havia d'esbossar la norma estatutària, sens perjudici de l'advertiment que la norma suprema garantia un ampli marge d'actuació a les Comunitats Autònomes per ordenar i modular l'abast de la cooficialitat lingüística, en els termes que s'han estudiat.

Qüestions tals com el reconeixement de la nota de propietat predicat respecte de la llengua catalana, els debats sobre la conveniència o no de prescriure'n un deure de coneixement o la decisió del paper que havia d'acomplir la Generalitat, varen centrar bona part dels debats parlamentaris que s'estudiaran a continuació.

---

adoptem en la redacció de l'Estatut una formulació que pugui ser interpretada, fins i tot injustament, com una imposició de caràcter lingüístic i cultural, no tenim cap dubte que abonem el tereny perquè forces contràries a Catalunya, contràries a l'Estatut i a l'Autonomia de Catalunya puguin exercir la seva tasca i explotar demagògicament els nostres errors"). Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 730-732.

[277] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 704-735. Tal com va proclamar el President de la Mesa "*Jo crec que tothom s'ha pronunciat favorablement, no hi ha cap veu discordant perquè se suspengui la discussió d'aquest article, i només voldria afegir algunes paraules: (...) desitgem que s'arribi a un acord i que ràpidament puguem tornar a discutir aquest article que avui deixem en suspens, perquè s'hagi trobat una solució que sigui acceptada per una àmplia majoria –i millor fóra tots- dels senyors i senyores diputats i senadors*".

Així mateix, cal precisar que l'article 3 no fou l'únic precepte que incidia en l'ordenació de la qüestió lingüística en seu estatutària. L'article 23 de l'avantprojecte d'Estatut contemplava el coneixement de la llengua catalana com a condició preferent en els concursos i oposicions per a cobrir places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya, en els termes que s'estudiaran detingudament en el decurs de l'estudi[278]. Alhora, d'altres previsions tals com l'article 16 de l'avantprojecte[279], si bé no contemplaven expressament una referència a la matèria idiomàtica, en el decurs dels debats parlamentaris varen ser objecte de diverses esmenes i intervencions vinculades a la qüestió lingüística. Així, per exemple, pel que fa a l'article 16 del text de l'avantprojecte, que ordenava la matèria d'ensenyament, va discutir-se si, d'alguna manera, havia de preveure's en seu estatutària quina seria la llengua vehicular d'aquest ensenyament a Catalunya. A títol d'exemple, destaca l'esmena presentada per AP que proposava l'addició d'un paràgraf a aquest precepte que digués "*l'ensenyament es farà en català o en castellà, d'acord amb la llengua materna de la població escolar i l'opció dels pares*". Aquesta esmena, que finalment no fou aprovada, il·lustra que la qüestió lingüística va ser objecte de debats en seu estatuent que excedeixen dels treballs parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació de l'article 3 de la norma[280].

En aquest sentit, si bé l'article 3 és el precepte estatutari bàsic que ordena la matèria lingüística, aquest no esgota les previsions de l'Estatut en aquest àmbit. Altrament, hi ha d'altres preceptes que, al llarg de l'*iter* parlamentari que s'estudiarà a continuació, varen

[278] Article 23 de l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya elaborat per la Comissió dels Vint a Sau, del 3 al 5 de novembre de 1978: "*1. En els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya, seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge. 2.L'organització i funcionament del ministeri fiscal correspon íntegrament a l'Estat, de conformitat amb les lleis generals*".

[279] Article 16 de l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya: "*1. Correspon a la Generalitat el compliment de les obligacions que l'article 27 de la Constitució atorga als poders públics i en particular la competència exclusiva en matèria d'ensenyament, en tots els seus nivells, d'acord amb la Constitució i el present Estatut. 2. Els títols acadèmics i professionals que hagin de tenir validesa en tot el territori espanyol s'obtindran, expediran i homologaran d'acord amb les condicions regulades per l'Estat. 3.Correspon a la Generalitat la competència exclusiva en matèria de col·legis professionals i exercici de professions titulades, sense perjudici d'allò que disposa l'article 139 de la Constitució*".

[280] Aquesta esmena presentada a l'avantprojecte estatutari per AP fou àmpliament rebutjada per 40 vots en contra, 1 vot a favor i cap abstenció. En la justificació de l'esmena, el parlamentari Sr.López Rodó va advertir que "*L'objecte d'aquesta esmena és garantir la llibertat dels pares, reconeguda en la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, d'escollir el tipus d'educació que haurà de donar-se als seus fills, ja que, segons l'article 10, apartat 2, de la Constitució, les normes relatives als drets fonamentals i les llibertats que la Constitució reconeix s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal dels Drets Humans. Crec que (...) és necessari que fem constar aquesta lliure opció dels pares perquè escullin si volen per als seus fills l'ensenyament en català o en castellà*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 868-869.

motivar l'emergència de discussions entorn al tractament de la qüestió lingüística, que mereixen un estudi a part.

Finalment, per concloure aquest capítol preliminar, resulta necessari dibuixar quin fou l'escenari polític en el que va discutir-se i aprovar-se l'EAC de 1979 en la mesura que, d'alguna manera, permetrà contextualitzar les decisions adoptades.

Les primeres eleccions generals democràtiques, celebrades el 15 de juny de 1977 després de quasi quaranta anys de dictadura franquista, pel que fa a Catalunya, esbossarien un mapa polític caracteritzat, bàsicament, per dues notes: en primer lloc, per l'establiment d'un sistema de partits de pluralisme moderat, sense que es pogués parlar clarament de bipolarització, bipolarització que sí es predicava respecte del sistema de partits a nivell estatal on hi havia dos grans partits (UCD, de centredreta i PSOE, d'esquerra, l'un reformista i l'altre rupturista) que dominaven l'escenari polític; en segon lloc, pel que fa a Catalunya els resultats electorals varen evidenciar una preeminença de les forces de l'esquerra i nacionalistes, front una posició minoritària dels partits espanyolistes i centralistes[281].

Una lectura dels resultats d'aquestes eleccions, caracteritzades per ser el que doctrinalment s'ha definit com *potencialment* constituents[282], permet il·lustrar que la força política més votada a Catalunya fou el PSC (PSC-PSOE)[283] amb un 28% dels vots i un total de 15 escons dels 47 que corresponien a Catalunya, seguida del PSUC[284] que va obtenir aproximadament el 18% dels vots amb 8 escons, seguit de les formacions PDC[285] i UCD[286]. Altres formacions polítiques tals com l'opció demòcratacristiana

[281] Vid. BARAS, Montserrat i MATAS DALMASES, Jordi; "*El sistema electoral i les eleccions a Catalunya*", a CAMINAL BADIA, Miquel i MATAS DALMASES, Jordi (ed.); "El sistema polític de Catalunya", ed. Tecnos-Edicions Universitat de Barcelona, col·lecció de Ciències Socials, sèrie Ciència Política, 215-218.

[282] Vid. D.D.A.A; "Atlas electoral de Catalunya 1976-1980", Estudis electorals / 3, publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 1981, p. 29.

[283] Els Socialistes de Catalunya era una coalició de partits on hi havia els socialistes del PSOE-renovat i el Partit Socialista de Catalunya-Congrés.

[284] Partit Comunista de Catalunya, creat el 1936. Vid. D.D.A.A; "Atlas electoral de Catalunya 1976-1980", obra cit. nota supra, p. 203, resultats electorals del PSUC per comarques a Catalunya.

[285] Pacte Democràtic per Catalunya, format per CDC, Esquerra Democràtica de Catalunya (EDC), el Partit Socialista de Catalunya-Reagrupament i el Front Nacional, que seria la tercera força més votada amb aproximadament un 17% dels vots i 11 escons.

[286] Unión del Centro Democrático, que fou la primera força política de l'Estat i la quarta més votada a Catalunya amb un 17% dels vots. Per una ampliació sobre els resultats electorals d'aquest partit, vid. D.D.A.A; "Atlas electoral de Catalunya 1976-1980", obra cit. nota supra p. 197.

d'UCDCC[287] , o EC i AP obtindrien respectivament 5,6%, 4,6% i 3,5% dels vots. D'aquesta manera, pel que fa referència a Catalunya, el resultat fou clarament favorable a les tendències d'esquerra, identificades predominantment amb plantejaments autonomistes i de voluntat de canvi. De fet, opcions polítiques vinculades al règim anterior, tals com AP, foren clarament minoritàries[288].

El color polític de l'arc parlamentari és un element explicatiu del vot particularment clau quan es tracta d'analitzar les decisions preses en una matèria tan poc neutre políticament parlant com és la regulació de la llengua catalana, vinculada a nocions d'identitat nacional de Catalunya. Així, per exemple, les formacions polítiques ubicades a l'esquerra de l'eix ideològic i vinculades a plantejaments autonomistes adoptarien posicions clarament més favorables al reconeixement d'un estatut jurídic diguem-ne ampli de la llengua catalana, enfront tesis més centralistes com AP, que adoptarien plantejaments diguem-ne que més reduccionistes, en els termes que s'estudiaran i modularan més endavant.

En qualsevol cas, aquest mapa polític es traduiria en la composició de la comissió nomenada per redactar l'avantprojecte d'EAC. De fet, en la determinació de la composició de la comissió a qui va encarregar-se la redacció de l'avanprojecte estatutari es varen tenir presents dues premisses: en primer lloc, es va procurar que respectés una certa representativitat dels resultats electorals del 15 de juny de 1977; en segon lloc, es va procurar que hi fossin representades totes les forces polítiques, a fi d'afavorir un treball d'integració o de consens[289].

El 15 juny de 1978, l'Assemblea dels diputats i senadors catalans a Corts, reunida informalment a Madrid, va decidir iniciar l'elaboració del projecte d'Estatut i va nomenar amb aquesta finalitat una comissió de vint parlamentaris amb l'objectiu de redactar un avantprojecte que hauria de servir de base al text. La coneguda com

[287] La Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya només va obtenir el 5,6% dels vots i dos escons. Per una ampliació sobre els resultats electorals d'aquesta formació, vid. D.D.A.A; "Atlas electoral de Catalunya 1976-1980", obra cit. nota supra p. 198.

[288] Vid. D.D.A.A; "Atlas electoral de Catalunya 1976-1980", obra cit. nota supra p. 29-33.

[289] Vid. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 94-105, acta de la sessió parlamentària de 3 de juliol de 1978. En aquesta sessió va acordar-se la composició de la comissió. Tal com va proclamar el parlamentari Sr.Macià Alavedra *"(...) hauríem de procurar que aquesta Comissió fos prou reduïda i prou àmplia al mateix temps perquè hi estiguessin representats tots els grups i pogués treballar, sense protagonisme de cap de les forces polítiques, per a l'elaboració d'un Estatut que fos realment l'Estatut de tot Catalunya i de totes les forces polítiques amb representació parlamentària. En aquesta primera intervenció no voldria proposar la quantitat de membres d'aquesta Comissió, però hauria d'haver-hi una certa representativitat segons els resultats del 15 de juny i, a més a més, la possibilitat que hi fossin representades totes les forces polítiques"*.

Comissió dels Vint, l'integraven quatre socialistes, quatre d'Entesa dels Catalans, tres membres del PSUC, tres representants d'UCD-UCC, tres de CDC i un parlamentari d'ERC, un d'AP i un d'UDC [290].

Aquesta Comissió va assumir el treballs de redacció de l'avanprojecte d'EAC, text que serviria de base als treballs parlamentaris posteriors.

En aquest sentit, i pel que fa a l'ordenació de la qüestió lingüística, la versió de l'article 3 de l'avantprojecte d'Estatut resulta particularment interessant perquè, d'alguna manera, ja va fixar les bases del que seria el model lingüístic pel que acabaria optant l'EAC.

3.2 L'article 3 de l'avantprojecte d'Estatut: cap a una definició del model lingüístic estatutari.

Quan l'1 d'agost de 1978 la Comissió dels Vint va reunir-se per primera vegada, va acordar que es constituïa en Ponència per elaborar el Projecte d'EAC. S'encetava així un treball que no era gens fàcil de consensuar: la redacció d'un projecte estatutari que havia de fixar els fonaments estructurals del que hauria d'esdevenir la norma institucional bàsica de Catalunya, norma que, entre d'altres decisions, hauria de fixar les bases del model lingüístic català.

De l'estudi d'aquesta primera fase de tramitació, hom en pot concloure una primera premissa bàsica que cal tenir present: l'advertiment que, des dels propis inicis, va existir un acord unànime favorable a que l'EAC ordenés la matèria lingüística, i l'ordenés amb caràcter preeminent. De fet, ja en primer esborrany d'estructura formal del que seria l'avantprojecte d'Estatut, que hauria de servir de base als treballs de la Ponència, es preveia la regulació de la llengua dins el Títol Preliminar[291]. Ara bé, la determinació de

[290] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p 63-105. La composició de la Comissió dels Vint fou acordada a la sessió parlamentària de 3 de juliol de 1978, per aprovació per unanimitat de la proposta formulada pel Sr.Macià Alavedra.

[291] Vid. Acta dels acords presos per la Comissió dels Vint a la reunió de 29 d'agost de 1978, a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p 152- 154. En aquesta acta va resoldre's acceptar la proposat del diputat Sr.Martín relativa a l'ordenació dels títols del text que hauria de servir de base pels treballs de la Ponència, que no prefigurava l'ordenació definitiva del Projecte. Ja en aquest primer esborrany d'estructura formal del que hauria d'esdevenir l'EAC, es va incloure a la llengua com una de les matèries que havia d'ordenar-se en el Títol preliminar de l'Estatut. En aquest sentit, va establir-se que en el Títol preliminar s'ordenarien, a més de la llengua, qüestions bàsiques tals com la manifestació de la voluntat de constitució en Comunitat Autònoma de Catalunya; la denominació i delimitació territorial i seu de les institucions autonòmiques, la bandera o el règim de la ciutadania subjecte a l'Estatut.

quin havia de ser el contingut, naturalesa i abast d'aquesta regulació resultaria certament més difícil de consensuar.

De fet, ja des dels propis inicis dels debats va advertir-se que l'ordenació de la qüestió lingüística es consolidaria com un assumpte atzarós. Integrar o consensuar les diferents posicions polítiques sobre aquesta matèria exigiria un esforç de negociació, més encara si es té en compte que, tal com s'ha apuntat doctrinalment, no tots els partits i coalicions catalans tenien concebut un model lingüístic quan es va començar a discutir l'ordenació d'aquesta matèria en seu estatutària[292].

Ara bé, de l'estudi de les propostes de redacció d'aquest article presentades per les diferents formacions polítiques, poden diferenciar-se dos diguem-ne *pseudo*-models d'ordenació lingüística: un primer de tendència continuïsta, que defensava la necessitat que s'adoptés una fórmula de model lingüístic estatutari similar a l'adoptada per l'Estatut de Núria de 1932; i, enfront aquesta tesi, un segon sector defensava la necessitat d'articular una ordenació estatutària en matèria lingüística novedosa, innovadora respecte a les fórmules adoptades per l'antecedent republicà.

Pel que fa referència a la primera de les tesis, tal com s'ha avançat, defensava adoptar una literalitat de l'article 3 més o menys paral·lela a la de l'Estatut republicà de 1932. Aquesta tesi era postulada per partits situats més a la dreta de l'arc parlamentari, tals com AP [293], UCD-UCC[294] o Unió Democràtica[295]. Un estudi de les propostes

[292] Vid. MATAS DALMASES, Jordi; *"El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de 1979", Revista de Llengua i Dret,* nº 16, desembre de 1991, p. 135. L'autor afirma que *"(...) És difícil afirmar que els partits i coalicions catalans tenien un model lingüístic quan es va començar a discutir l'article 3 de l'Estatut. Pràcticament tots van presentar uns primers documents basats en l'Estatut del 32 (...) Cal dir, però, que el fet de presentar uns documents basats en la redacció republicana no indica necessàriament una manca de model lingüístic, sinó que també pot ser la conseqüència de l'adopció conscient d'aquest model. De tota manera, penso que, en general, els grups polítics catalans van presentar els primers documents sense haver fet una reflexió profunda sobre el model lingüístic de Catalunya i que aquesta reflexió es va fer sobretot quan es va començar a discutir l'article 3, no abans"*.

[293] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 155. La proposta de redacció de l'article 3 d'Aliança Popular deia:
"*L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya.*
Dins del territori català, els ciutadans, qualsevol que sigui llur llengua materna, tindran dret a elegir l'idioma oficial que prefereixin.
Per a les relacions oficials de Catalunya amb la resta d'Espanya, així com per a la comunicació de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya, la llengua oficial serà el castellà.
La Generalitat garantirà a tots els ciutadans de Catalunya que ho sol·licitin els mitjans necessaris per al coneixement d'una i altra llengua.
L'ensenyament es donarà en català o en castellà d'acord amb la llengua materna de la població escolar i les opcions dels pares".

[294] Vid. "*Bases para el estudio del Estatuto de Catalunya*", presentades per UCD-UCC, a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 200-201. La Base 4 proposava la següent literalitat: "*El idioma catalán es, con el castellano, lengua oficial en Catalunya. Para las relaciones oficiales de la Generalitat y sus órganos con el resto de*

d'aquestes formacions permet constatar dues idees: la primera és que si bé presenten un comú denominador pel que fa als principals eixos del model lingüístic que proposen, pròxims als del model republicà adoptat per l'EAC de 1932, hom no pot afirmar que siguin del tot coincidents; la segona és la idea que, a la vista de la ulterior tramitació d'aquestes iniciatives, s'adverteix que no sempre responien a un clar model preconcebut, sinó que en moltes ocasions, responien a simples aproximacions que no volien esdevenir propostes rígides d'ordenació de la qüestió lingüística en seu estatutària. Un exemple l'ofereix la primera proposta que va formular Unió Democràtica, que en el mateix text de l'article incloïa tres alternatives diferents de redacció, que se sotmetien a valoració amb caràcter alternatiu. D'aquí que no es pugui parlar pròpiament d'un veritable model d'ordenació lingüística, si bé és cert que aquestes propostes mantenien uns trets comuns que permeten, d'alguna manera, classificar-les dins una categoria conjunta. En aquest sentit, si bé responien més o

---

España, así como para la comunicación de las autoridades del Estado con Catalunya, la lengua oficial será el castellano. Toda disposición o resolución oficial dictada en Catalunya, deberá ser publicada en ambos idiomas. La notificación se verificará de igual forma. Dento de Catalunya los ciudadanos tendrán derecho a usar el idioma oficial que prefieran en sus relaciones con los tribunales, autoridades y funcionarios de toda clase, sean de la Generalitat o del Estado. A todo escrito o documento que se presente ante los tribunales de justicia y la administración pública, redactado en lengua catalana, deberá adjuntarse su correspondiente traducción al castellano, si lo solicita alguna de las partes. Los documentos públicos, autorizados por fedatarios con ejercicio en Catalunya, podrán redactarse indistintamente en castellano o en catalán y obligatoriamente en una u otra lengua a petición de parte interesada. En todo caso, los fedatarios expedirán en castellano las copias que deban surtir efecto fuera del territorio catalán".

[295] Pel que fa referència a UDC, resulta interessant estudiar les diferents alternatives o propostes de redacció del primer esborrany presentat de l'article estatutari regulador de la matèria lingüística. Vid. *"Qüestions normatives bàsiques per a la redacció de l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia"* proposades per UDC, a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 217. L'article 2 de la proposta d'UDC, en matèria lingüística, deia:
"(Primera alternativa). L'idioma català és la llengua oficial de Catalunya, sens perjudici del ple respecte a les característiques idiomàtiques dels ciutadans de llengua no catalana i a la personalitat lingüística diferenciada de la Vall d'Aran.
(Segona alternativa). La llengua oficial de Catalunya és la catalana, que hauran de conèixer tots els catalans, igualment que la llengua oficial de l'Estat, que és la castellana.
(Tercera alternativa). L'idioma català és, igualment que el castellà, llengua oficial a Catalunya. La llengua de comunicació oficial de Catalunya amb els òrgans de l'Estat i amb les Comunitats Autònomes de llengua no catalana serà el castellà.
(Primera i segona alternatives). De tots els documents públics a Catalunya en serà feta una versió en llengua castellana en cas de sol·licitar-ho la part interessada.
(Tercera alternativa). Qualsevol disposició o resolució oficial dictada a Catalunya haurà de ser publicada en ambdós idiomes.
En territori català, els ciutadans, sigui quina sigui la seva llengua materna, tindran dret a elegir l'idioma oficial que prefereixin en les seves relacions amb els tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tant de la Generalitat com de l'Estat.
Qualsevol escrit o document que es presenti davant dels tribunals de Catalunya haurà d'anar acompanyat de la corresponent traducció en l'altre idioma oficial si així ho sol·licita alguna de les parts.
Els documents públics autoritzats pels fedataris a Catalunya podran ésser redactats indistintament en castellà o en català i obligadament en una o altra llengua a petició de part interessada. En tots els casos, els respectius fedataris públics expediran en castellà les còpies que hauran de tenir efecte fora del territori català".

menys a una mateixa *ratio* que les aproximava al model republicà, amb tot no pot concloure's que formin un bloc homogeni. Es tracta de propostes diferents, amb continguts més o menys homogenis, que no sempre responien a models preconcebuts d'ordenació lingüística.

Un segon bloc l'integraven aquelles propostes que, des dels inicis, varen defensar una redacció innovadora de l'article 3 de l'Estatut, que no s'ajustaven al motlle republicà. Entre els partidaris d'aquesta segona tendència, que seria la que s'acabaria aprovant, se situen els partits situats més a l'esquerra de l'arc parlamentari. No negaven tenir en compte el mode d'ordenació lingüística estatutària adoptat durant la II República, que tenien per un antecedent que havia d'orientar aquesta regulació, si bé acabarien proposant una redacció del precepte més novedosa. Dins aquesta segona tendència, hom situa les propostes del PSC[296] o PSUC[297].

L'article 3 de la primera redacció d'avantprojecte d'EAC, inclòs dins el Títol dedicat a les Disposicions Generals, adoptaria el segon dels models. Aquesta primera versió del precepte del text de l'avanprojecte deia: "*1.La llengua pròpia de Catalunya és el català. 2.Els idiomes català i castellà són oficials a Catalunya i tothom té dret d'usar-los. 3.La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà, i prendrà les mesures necessàries per a assegurar el coneixement d'ambdues llengües*"[298]. D'aquesta manera, ja en aquesta primera versió de l'avantprojecte estatutari es fixaven les principals bases que ordenarien la regulació estatutària de la matèria lingüística, sens perjudici de les modificacions i addicions que s'introduirien en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior.

La segona versió de l'avantprojecte d'EAC elaborat per la Comissió dels Vint conservaria literalment els tres apartats que ja constaven a la primera redacció del precepte, anteriorment transcrits, als que s'addicionaria un quart epígraf que deia "*La*

[296] L'article 5 de la proposta inicial presentada pel PSC relativa a l'ordenació de la llengua deia: "*La llengua pròpia de Catalunya és el català. Els idiomes català i castellà són indistintament oficials a Catalunya i tothom té el dret d'usar-los. La Generalitat garantirà a tots els ciutadans de Catalunya els mitjans necessaris per al coneixement d'una i altra llengua*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 169.

[297] L'article 5 de la proposta formulada pel PSUC deia: "*La llengua pròpia de Catalunya és la catalana. L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial de Catalunya. La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà i prendrà les mesures necessàries per assegurar el coneixement d'ambdues llengües per tots els ciutadans de Catalunya*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 181-182.

[298] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 226-227.

parla aranesa serà objecte d'especial respecte i protecció"[299]. El 3 de novembre de 1978, la Comissió dels Vint va aprovar l'article 3 de l'avantprojecte d'EAC per catorze vots a favor i quatre en contra dels representants de CDC i d'ERC que varen formular-hi vot particular[300].

Aquesta primera versió de l'article 3 de l'avantprojecte estatutari resulta particularment interessant perquè permet avançar les línies mestres que ordenarien en seu estatutària aquesta matèria. És més, aquesta versió de l'avantprojecte no difereix massa de la versió que, després de mesos de debats i negociacions, s'acabaria aprovant, en els termes que s'estudiaran a continuació.

3.3 El camí cap al consens. Els debats parlamentaris sobre el model lingüístic del projecte d'EAC.

L'article 3 de l'avantprojecte d'EAC fou objecte de múltiples esmenes, presentades pels diferents partits polítics i coalicions, així com per diputats i senadors a títol individual.

Pel que fa als partits i coalicions amb representació parlamentària[301], varen presentar esmenes ERC[302], CDC[303], AP[304], PSC[305] i PSUC[306]. A aquestes esmenes s'hi han d'afegir les presentades per parlamentaris a títol individual.

---

[299] La primera versió de l'avantprojecte estatutari contemplava que les referències a la llengua aranesa, així com a la franja fronterera amb l'Aragó s'inclourien en una disposició addicional. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 253-254.

[300] El vot particular va incorporar-se com annex a l'acta de la sessió de 3 de novembre de 1978. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 272-273.

[301] S'ha de tenir present que diversos partits polítics sense representació parlamentària, així com sindicats i entitats cíviques, culturals i econòmiques varen proposar esmenes i suggeriments a l'avantprojecte d'EAC elaborat per la Comissió dels Vint. Diverses d'aquestes esmenes i suggeriments proposaven modificacions de l'article 3 de l'avantprojecte estatutari. Per una ampliació, vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p.319 i ss. Pel que fa referència a la participació en la redacció de l'EAC d'aquests col·lectius, per Acord del Ple de Parlamentaris de Catalunya adoptat el 18 de setembre de 1978 va resoldre's que "*1.La Mesa de la Comissió dels Vint, tant durant el període de treball com a Ponència com en el debat obert, i la Mesa del Ple són els vehicles de participació de totes les forces polítiques, socials i culturals de Catalunya sense presència parlamentària. Aquestes podran adreçar-los tots els documents expressius de les seves posicions. 2.La primera sessió de la Comissió constituïda per a debatre el Projecte d'Estatut elaborat per la Ponència es dedicarà a escoltar sense debat i durant el temps necessari les exposicions que vulguin fer els partits polítics o les coalicions electorals que, havent-se presentat a les eleccions del 15 de juny, no tinguin cap diputat ni senador per Catalunya*".

[302] L'esmena presentada per ERC a l'article 3 de l'avantprojecte d'EAC deia:
"*2. L'idioma català té a Catalunya el mateix tractament oficial que la Constitució reconeix al castellà per a tot l'Estat espanyol. 5.(nou) Per fer possible el compliment de l'article 32 de la Constitució, els funcionaris públics que exerceixin les seves funcions a Catalunya hauran d'acreditar el coneixement del català*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p.562.

Entre aquestes darreres esmenes, destaquen presentades pels senadors Sr.Lluís Maria Xirinacs[307], Sr.Francesc Ferrer Gironès[308] i Sr.Felip Solé Sabarís[309], o la del diputat Sr.Anton Cañellas[310].

---

[303] CDC va presentar un vot particular i una esmena. El vot particular deia "*2.L'idioma català té a Catalunya el mateix tractament oficial que la Constitució reconeix al castellà per a tot l'Estat espanyol"*. L'esmena proposava la següent dicció: "*3.L'idioma català té a Catalunya el mateix tractament oficial que la Constitució reconeix al castellà per a tot l'Estat espanyol. L'aplicació d'aquest principi es farà en la forma, gradualitat i respecte per les circumstàncies personals que convinguin a la necessària convivència de tots els ciutadans de Catalunya"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p.562-563.

[304] L'esmena d'AP proposava la següent dicció:
"*1. Els idiomes català i castellà són oficials a Catalunya I tots tenen el dret d'usar-los.*
2. Dins del territori català els ciutadans, qualsevol que sigui la seva llengua materna, tindran dret a escollir l'idioma oficial que prefereixin.
3. Per a les relacions oficials de Catalunya amb la resta d'Espanya, així com per a la comunicació de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya, la llengua oficial serà el castellà.
4. La Generalitat garantirà a tots els ciutadans de Catalunya que ho sol·licitin els mitjans necessaris per al coneixement d'ambdues llengües.
5(nou). La parla aranesa serà objecte d'especial respecte i protecció".
En la justificació d'aquesta esmena, va proclamar-se que "*Els apartats 2 i 3 que es proposen són presos textualment de l'Estatut del 1932. Sembla contrari a la llibertat individual obligar a aprendre el català a tots els ciutadans de Catalunya, segons es desprèn de l'apartat 3r de l'articular de l'avanprojecte. Per tant, l'esmena proposa que la Generalitat garanteixi a tots els ciutadans de Catalunya que ho sol·licitin els mitjans necessaris per al coneixement del català"*.

[305] El PSC va proposar dues esmenes, i una variant alternativa a la segona. La primera de les esmenes formulades a l'article 3 de l'avantprojecte estatutari proposava la següent dicció: "*2. L'idioma català és l'oficial a Catalunya, així com el castellà, que és l'oficial a tot l'Estat espanyol. Tothom té el dret d'usar-los. 3.La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà, i prendrà les mesures necessàries per a assegurar el coneixement d'ambdues llengües, i crearà les condicions que permetin d'arribar a la igualtat plena en l'exercici dels drets i deures dels ciutadans de Catalunya. 4.La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció"*. En la justificació d'aquesta esmena, va al·legar-se que el seu objectiu era el d'explicitar "*una de les principals formes de protecció i respecte a la riquesa lingüística del nostre país"*.
La segona de les esmenes proposava la següent literalitat: "*2.L'idioma català és l'oficial a Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol. 3. Per tal de fer possible l'efectivitat dels precedents principis i d'assegurar la igualtat plena en l'exercici dels drets i deures dels ciutadans de Catalunya, la Generalitat garantirà l'ús normal i oficial de l'un i l'altre idioma i prendrà les mesures necessàries per tal d'aconseguir el coneixement i el tractament iguals d'ambdues llengües"*. La variant alternativa només feia referència al tercer paràgraf del precepte, respecte del qual proposava la següent dicció: "*3.Després de 'garantirà', segueix: 'el tractament igual d'ambdues llengües i el seu ús normal i oficial i prendrà les mesures necessàries per a assegurar-ne el coneixement'"*.
Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p.562-564.

[306] El PSUC va proposar una esmena tendent a modificar la literalitat del tercer paràgraf de l'article 3 de l'avantprojecte, que coincidia literalment amb la proposta que havia formalitzat el PSC en la seva primera esmena al precepte. Així, la proposta del PSUC deia: "*3. La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar el coneixement d'ambdues llengües i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena en l'exercici dels drets i deures dels ciutadans de Catalunya"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 562.

[307] El senador Sr.Lluis Maria Xirinacs va presentar una esmena a la totalitat. L'article 8 de l'esmena, que ordenava la qüestió lingüística, proposava la següent literalitat: "*La llengua oficial de Catalunya serà la catalana. En les relacions entre la Generalitat i el Govern espanyol o el dels altres territoris autònoms de llengua diferent a la catalana s'establirà l'ús de la llengua castellana. A la Vall d'Aran serà oficial la llengua occitana. En les relacions d'aquesta comarca amb les altres de Catalunya i amb els organismes de la Generalitat fora de l'esmentada vall, s'establirà l'ús del català. L'Estatut interior de Catalunya garantirà el dret dels ciutadans de llengua materna castellana a servir-se'n personalment davant dels*

La major part d'aquestes esmenes eren tendencialment divergents en les seves respectives propostes de modificació de l'article 3 de l'avantprojecte estatutari.

Així, per exemple, l'esmena presentada per AP postulava la necessitat de retornar al motlle republicà (proposava uns apartats 2 i 3 de l'article presos textualment de l'Estatut del 1932). Altrament, iniciatives tals com les presentades pels parlamentaris Sr.Ferrer Gironès i Sr.Anton Cañellas proposaven garantir en seu estatutària un deure de coneixement de la llengua catalana, idèntic al deure de coneixement del castellà que ordenava la Constitució. Alhora, esmenes tals com les presentades pels parlamentaris Sr.Xirinacs o Sr.Solé Sabarís no eren de modificació sinó d'addició i proposaven que l'EAC, en un quart apartat a l'article 3, contemplés un estatut d'oficialitat de la llengua aranesa. En qualsevol cas, aquesta ordenació de la llengua aranesa tampoc acabava de

---

tribunals de justícia i davant els òrgans de l'administració. La Generalitat farà els possibles per tal de garantir semblantment aquest dret a aquells ciutadans d'altres llengües. Així mateix, els ciutadans de llengua materna catalana tindran el dret d'usar-la en llurs relacions amb els organismes de l'Estat espanyol a Catalunya".
Així mateix, va presentar una esmena a l'article 3 de l'avantprojecte estatutari que proposava la següent dicció: "*4. La llengua occitana, en la seva variant aranesa, serà la cooficial amb el castellà a la Vall d'Aran"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 549-559 i 563.

[308] L'esmena presentada pel senador Sr.Ferrer Gironès proposava la següent dicció de l'article 3.1: "*1.La llengua pròpia de Catalunya és el català, i tenen el deure de conèixer-la els qui hi hagin nascut i els qui hagin guanyat el veïnatge civil català"*. Alternativament, i pel cas que la primera esmena fos rebutjada, proposava una segona esmena alternativa amb la següent redacció: "*1.El català és la llengua pròpia de Catalunya, i tenen el deure de conèixer-la els qui hi hagin nascut"*.
En la justificació de l'esmena, el parlamentari va al·legar els següents arguments: "*Si la Constitució aplica al castellà el dret d'usar-lo i el deure de conèixer-lo, sembla normal que també l'Estatut apliqui les dues normes a la llengua catalana. L'actual situació lingüística fa que no espugui obligar ningú que acaba d'arribar a conèixer la nostra llengua, però sí que després de deu anys de residència cal suposar que tothom la coneix. Seria incongruent que persones que seran catalanes políticament, administrativament, i civilment no sabessin la llengua catalana. Per altra banda, si no s'obliga a conèixer la llengua als qui hagin nascut a Catalunya, l'actual Decret-llei que regula l'ensenyament de la llengua catalana no quedaria relacionat amb l'Estatut"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p 563.

[309] El senador va proposar una esmena en relació al reconeixement estatutari de l'aranès, que proposava la següent dicció: "*4.La parla aranesa, en el seu domini lingüístic de la Vall d'Aran, tindrà les mateixes consideracions que l'Estatut atorgui a la llengua catalana"*. En la justificació de l'esmena, el parlamentari va esgrimir que l'aranès, en tant que llengua pròpia dels habitants de la Vall d'Aran, havia de gaudir de les mateixes condicions d'oficialitat lingüística que les reconegudes per l'Estatut al català. En la justificació de l'esmena, el senador va recordar que l'aranès "*és una variant del gascó, la llengua que es parla a la Gasconya, que és a la seva vegada un dialecte de l'occità"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 563.

[310] L'esmena presentada pel diputat Sr.Anton Cañellas deia: "*2.La llengua oficial de Catalunya és la catalana, que hauran de conèixer tots els catalans, igualment que la llengua oficial de l'Estat que és la castellana"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 562.

ser objecte de consens entre les diferents propostes. Així, mentre l'esmena del senador Sr.Solé Sabarís proposava que l'aranès, a la Vall d'Aran, tingués "*les mateixes consideracions d'oficialitat que l'Estatut atorgui a la llengua catalana*", diferentment, l'esmena defensada pel senador Sr.Xirinacs proposava que l'aranès fos "*cooficial amb el castellà a la Vall d'Aran*".

Sens perjudici d'aquestes discrepàncies pel que fa al contingut i abast de la major part de les esmenes, cal advertir que algunes d'elles, tals com les presentades pel PSC i PSUC, relatives a la proposta de dicció del paràgraf 3r de l'article, eren literalment idèntiques, el que prova l'existència de certs acords tendents a consensuar les respectives posicions en aquesta matèria. Aquestes dues esmenes proposaven la següent literalitat de l'article 3.3 de l'EAC: *"La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar el coneixement d'ambdues llengües i crearà les condicions que permetin arribar a llur igualtat plena en l'exercici dels drets i deures dels ciutadans de Catalunya"*. Ambdues esmenes acabarien servint de base al redactat de l'article 3.3 del Projecte d'EAC, si bé és cert que s'hi introduirien modificacions menors.

D'aquesta manera, l'article 3 del Projecte d'EAC que s'acabaria aprovant, deia: "*1. La llengua pròpia de Catalunya és el català. 2.L'idioma català és l'oficial a Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol. 3.La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà els mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya. 4.La parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció"*.

Quan a la sessió del 30 de novembre de 1978 el Ple de Parlamentaris de Catalunya va iniciar el debat sobre aquest article 3 del Projecte d'EAC, ja va advertir-se que hi hauria certs temes en els que seria complicat assolir el consens. Prova n'és que en aquesta primera sessió, després d'una primera ronda d'intervencions en les que varen començar a transcendir els posicionaments dels diferents polítics, alguns d'ells tendencialment oposats en certes qüestions, va acordar-se la suspensió de la discussió d'aquest article. Tal com va advertir el President del Ple "*crec que interpreto el pensament de la Mesa si dic que desitgem que s'arribi a un acord i que ràpidament puguem tornar a discutir aquest article que avui deixem en suspens, perquè s'hagi trobat una solució que sigui acceptada per una àmplia majoria –i millor fóra tots- dels senyors i senyores diputats i senadors"*[311].

[311] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 735.

Succintament, hom pot distingir tres grans temes que varen centrar la major part dels debats i de les discussions més aferrissades: en primer lloc, el reconeixement de la nota de propietat de la llengua catalana; en segon lloc, el debat sobre l'estatut jurídic igualitari de l'oficialitat del català i del castellà; i, finalment, el debat entorn al tractament jurídic que havia de concedir-se a la llengua aranesa.

A) El català, llengua pròpia de Catalunya. Els debats estatuents entorn al seu reconeixement, contingut, naturalesa i abast.

Tal com s'ha avançat, l'article 3.1 del Projecte d'EAC contemplava la nota de propietat predicada exclusivament respecte de la llengua catalana. Aquesta previsió ja figurava a la primera versió de l'avantprojecte d'Estatut redactada per la Comissió dels Vint[312] i es mantindria inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior. De fet, l'article 3.1 de l'EAC, en la versió definitivament aprovada, contempla la mateixa dicció ja fixada a la gènesi de la tramitació del precepte estatutari.

Ara bé, aquest reconeixement estatutari del català com a llengua pròpia de Catalunya va ser objecte d'importants debats parlamentaris. Alguns d'aquests debats s'acabarien traduint en l'àmbit doctrinal quan s'ha proposat interpretar el contingut i abast d'aquesta previsió de l'Estatut.

Pel que fa referència al reconeixement del català com a llengua pròpia de Catalunya, cal recordar que aquesta previsió fou la primera que va discutir-se en el primer debat del Ple de Parlamentaris de Catalunya celebrat el 30 de novembre de 1978 per discutir el contingut i abast de l'article 3 del que era el Projecte estatutari. En el decurs d'aquesta sessió va discutir-se i rebutjar-se, per àmplia majoria (39 vots en contra, 1 vot a favor i cap abstenció) l'esmena de supressió de l'article 3.1 del Projecte presentada pel parlamentari Sr.Lopez Rodó en representació d'AP.

Aquesta esmena proposava suprimir el reconeixement del català com a llengua pròpia de Catalunya. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que "*dir que la llengua pròpia de Catalunya és el català vol dir que ens apropiem del català, que en fem una propietat exclusiva nostra. Ara bé, el català és també la llengua pròpia de les Illes*

[312] Cal recordar que l'origen d'aquesta previsió es troba en les propostes presentades a la Comissió dels Vint pel PSC i PSUC, propostes que d'alguna manera assumien l'antecedent de l'article 3 de l'Estatut interior de 25 de maig de 1933, estudiat, que proclamava que "*la llengua pròpia de Catalunya és la catalana*". Tal com s'ha proclamat doctrinalment, en un principi, la resta de partits i coalicions no varen formular cap referència a aquesta previsió, el que no vol dir que s'hi oposessin. Vid. MATAS DALMASES, Jordi; "*El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979*", *Revista de Llengua i Dret*, nº 16, desembre de 1991, p. 122-124.

Balears, és també la llengua pròpia del País Valencià, és també la llengua pròpia de l'Alguer i la llengua pròpia d'Andorra, i per tant, aquesta apropiació em sembla que seria una apropiació indeguda. La Constitució, d'altra banda, en el seu article 3 no diu que el castellà sigui la llengua pròpia d'Espanya. Tots sabem que, evidentment el castellà ha nascut a Espanya. Ara bé, el castellà que ha nascut a Espanya s'ha expandit a moltes altres nacions. D'igual manera passa amb el català (...) Per això crec que és fer un tort al català el voler-nos-el apropiar en exclusiva i dir que és la llengua pròpia de Catalunya, com si no fos pròpia també d'altres països o regions. D'altra banda, jo crec que no és propi de l'Estatut definir una qüestió de fet, com és definir a quins països es parla el català. Això és una qüestió de fet, no és una qüestió de dret. El que és qüestió de dret és declarar que una llengua és oficial, és l'idioma oficial. Això sí que és objecte d'una norma jurídica; això és també el que fa la Constitució. La Constitució no diu que el castellà sigui la llengua pròpia d'Espanya; el que diu és que és un idioma oficial. Això és el que hem de fer també a l'Estatut: donar caràcter oficial al català. Això sí que té contingut normatiu, contingut jurídic. En canvi, dir que és la llengua pròpia no té cap contingut jurídic i, a més, és una inexactitud de fet; és, en certa manera, desconèixer un fet"[313].

Tal com s'ha dit, aquesta esmena de supressió fou rebutjada per una àmplia majoria de tots els partits polítics a excepció d'AP. Els arguments esgrimits per rebatre els motius de l'esmena foren bàsicament dos: en primer lloc, va proclamar-se que el fet que l'EAC declarés que el català era la llengua pròpia de Catalunya sota cap concepte impedia que fos també declarada llengua pròpia d'altres regions; en segon lloc, va al·legar-se que el reconeixement de l'estatut de propietat de la llengua tampoc impedia que aquesta mateixa llengua també fos qualificada d'oficial, oficialitat que ja contemplava el paràgraf 2n de l'article 3 del Projecte[314].

[313] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 714-715.

[314] Per tots, vid. intervenció del parlamentari Sr.Lorda quan va proclamar, a la sessió del Ple de Parlamentaris de Catalunya de 30 de novembre de 1978: *"(...) hem escoltat les raons del senyor López Rodó sobre aquesta qüestió de la llengua, i em semblen inacceptables, perquè evidentment l'afirmació que la llengua pròpia de Catalunya és el català és una afirmació adient i científica i és impropi de l'Estatut d'Autonomia, el Projecte del qual estem discutint ara, que no es destaqui d'una manera perfectament clara que l'idioma dels catalans és el català. L'argument que ens esgrimeix el senyor López Rodó, dient que el català també és propi d'altres regions del que en podem dir els Països Catalans, no és convincent, perquè el que sigui la llengua pròpia d'altres regions no impedeix que sigui també la llengua pròpia de Catalunya. Per tant, l'afirmació és perfectament verificable i és comprobable científicament. Un altre argument que s'ha esgrimit és que allò que té importància és que es qualifiqui d'oficial la llengua, el català. Això ja està previst, perquè a l'apartat 2 d'aquest mateix article es proclama aquesta idea en dir que els idiomes català i castellà són oficials a Catalunya, a part que aquest apartat serà probablement objecte d'esmenes. Per totes aquestes raons, nosaltres refusem l'esmena que pretén introduir el senyor López Rodó"*. En aquesta mateixa línia argumental, va pronunciar-se el parlamentari Sr.Trias Fargas, que va proclamar, a la mateixa sessió *"(...) que el català sigui la llengua pròpia dels catalans no exclou la possibilitat que sigui la llengua pròpia d'altres nacions, d'altres països. L'anglès és certament la llengua pròpia dels anglesos, però és també la llengua pròpia dels australians i dels nord-americans, i això ningú no ho discuteix. Per tant, nosaltres no ens apropiem la llengua dels*

Aquest reconeixement de la nota de propietat de la llengua catalana tornaria a qüestionar-se en la fase de discussió del precepte en seu del Congrés dels Diputats. En aquest sentit, cal recordar que durant aquesta etapa, diversos col·lectius varen denunciar el risc potencial que es retallessin les previsions del Projecte d'EAC en matèria lingüística. Així, per exemple, el 18 de juliol de 1979 diversos partits polítics (CDC, ERC, FNC, PSC, PSUC PTC i UDC) feren pública una crida unitària adreçada als barcelonins exhortant-los a la mobilització per tal que les Corts espanyoles no retallessin l'Estatut. Entre les reivindicacions, s'advertia del risc que es retallessin les previsions estatutàries relatives a l'ordenació de la llengua. En aquest manifest, varen proclamar que calia mobilitzar-se per tal de garantir que l'Estatut de Sau fos aprovat sense reduir-ne les seves previsions, assenyalant, pel que fa a la llengua, que l'objectiu de l'EAC era "*facilitar la plena recuperació de la nostra llengua i de la nostra cultura, amb el ple respecte per a la llengua d'origen i tradició cultural dels catalans d'adopció. (...) Per fer possible tot això hem d'aconseguir l'Estatut de Sau sense retallar*"[315]. En la mateixa línia varen pronunciar-se entitats tals com Òmnium Cultural[316], entre d'altres, que varen insistir en la conveniència de vetllar per garantir que no es reduïssin les previsions estatutàries relatives a l'ordenació lingüística a Catalunya.

En aquest context, cal recordar que aquests temors tenien fonament. De fet, en aquesta fase de discussió en seu del Congrés dels Diputats del Projecte d'EAC, varen proposar-se algunes esmenes tendents a retallar les previsions de l'EAC pel que fa a l'ordenació de la llengua catalana.

Algunes d'aquestes esmenes novament proposaren modificar el reconeixement de la nota de propietat de la llengua catalana, previst a l'article 3.1 del Projecte d'EAC, que consideraven discriminatori per la llengua castellana, respecte de la qual no es

---

valencians ni dels mallorquins, sinó que diem que a Catalunya aquesta llengua, que és la mateixa que la dels valencians i dels mallorquins, és la pròpia dels catalans; i al mateix temps, nosaltres també afirmem que és la llengua dels catalans, dels valencians i dels mallorquins, de manera que em fa l'efecte que això explica la nostra postura clarament".

[315] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum IV, p.1387-1388.

[316] Vid. Crida d'Òmnium Cultural a les entitats cíviques i culturals per tal que donin suport al President Tarradellas i als parlamentaris catalans que negocien l'Estatut, a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum IV, p. 1390-1391. Aquesta declaració proclamava expressament que *"(...) les entitats signants fan constar llur suport als parlamentaris catalans tot demanant-los que (...) estiguin disposats, com en temps passats, a prendre tots junts les més fermes decisions en l'àmbit parlamentari si l'Estatut no fos aprovat sense reduccions en els seus continguts autonòmics essencials, especialment pel que fa a l'oficialitat de la llengua catalana i a tota la gestió i mitjans de finançament de l'ensenyament i de la cultura"*.

contemplava aquesta nota de propietat. N'és un exemple l'esmena presentada pel Grup Mixt al Congrés dels Diputats, i defensada pel diputat d'Unión Nacional Sr.Blas Piñar López, quan va proclamar "*el artículo 3 del proyecto dice que 'la lengua propia de Cataluña es el catalán'. Ahora bien, si el valle de Arán es Cataluña, no puede negarse al aranés que sea lengua propia de Cataluña, relegándola a una especie de reserva idiomática digna de 'especial respeto y protección', como se hace en el párrafo cuarto del mencionado artículo. Por otra parte, si, como se afirma en el preámbulo, 'el pueblo catalán proclama como valores superiores de su vida colectiva la libertad, la justicia y la igualdad', no cabe duda que la igualdad y la justicia exigen que el castellano, hoy por hoy, sea considerado también como lengua propia de Cataluña o, al menos, del pueblo catalán. De este modo se daría cumplimiento, desde la posible puesta en vigor del Estatuto, al enunciado del párrafo tercero de dicho precepto, eliminando la distinción discriminatoria y peyorativa en la práctica entre la lengua oficial y propia (el catalán) y la oficial, pero impropia (el castellano). Para alcanzar la 'plena igualdad' idiomática a que se refiere el mencionado párrafo tercero deben equipararse en su calificación, como propios y oficiales, el catalán y el castellano*"[317]. En la mateixa línia va pronunciar-se el diputat Sr.Gómez de las Roces, també del Grup Mixt, del Partit Aragonès Regionalista, que va proclamar que "*en torno a las lenguas utilizables oficialmente en Cataluña se redacta este precepto en forma que aparece como lengua principal el catalán y como lengua accesoria el castellano*"[318]. Aquestes esmenes no foren aprovades.

En qualsevol cas, l'anàlisi de l'*iter* parlamentari d'aquest epígraf permet concloure dues precisions: la primera és que la nota de propietat, atenent a una interpretació autèntica de la norma, s'ha predicat exclusivament respecte de la llengua catalana, de tal manera que el català, per mandat estatutari, és la única llengua pròpia de Catalunya; la segona precisió és que el reconeixement d'aquesta nota de propietat lingüística, en el decurs de la tramitació parlamentària, va desvincular-se del reconeixement de l'estatut d'oficialitat, de tal manera que es tracta d'adjectius qualificatius que atribuiran a l'estatut de la llengua uns continguts complementaris però, alhora, diferents.

[317] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum IV, p. 1340-1341.

[318] En la justificació d'aquest desacord va proclamar que "*Se desvirtúa el sentido del artículo 3 de la Constitución y la realidad social; lo primero porque aquélla reserva al idioma castellano o español el carácter de lengua principal, aunque otras (regionales) puedan ser también oficiales dentro de un territorio autónomo; lo segundo, porque la realidad social acredita que la lengua catalana es conocida por una parte de la población, en tanto que la lengua castellana es conocida por su totalidad*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum IV, p. 1342-1343.

B) El debat parlamentari sobre l'estatut jurídic igualitari de l'oficialitat del català i del castellà.

L'article 3.2 de l'EAC contempla un règim de doble oficialitat lingüística o cooficialitat a Catalunya: oficialitat de la llengua catalana i de la llengua castellana. Aquest règim ja es contemplava a la primera versió del precepte que consta a l'avantprojecte estatutari, on es proclamava que *"Els idiomes català i castellà són oficials a Catalunya i tothom té dret d'usar-los"*.

Aquesta primera versió que consta a l'avantprojecte d'EAC fou modificada, de manera que el text del Projecte d'EAC que s'acabaria aprovant, pel que fa a aquest epígraf, deia: *"L'idioma català és l'oficial a Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol"*.

Convé assenyalar que hi va haver una modificació menor en la tramitació d'aquest precepte 3.2 del Projecte d'Estatut a les Corts Generals, que va consistir en canviar de preposició. El text inicial, inspirat en la redacció de l'Estatut de 1932, deia que "*l'idioma català és l'oficial a Catalunya*" i en el tràmit a les Corts va substituir-se per *"l'idioma català és l'oficial de Catalunya*", modificació de naturalesa estrictament gramatical que manca de transcendència jurídica[319]. Això no obstant, permet il·lustrar les susceptibilitats que motivava l'ordenació del tema lingüístic, que foren l'origen d'intensos debats sobre qüestions estrictament gramaticals i terminològiques que, en aquells moments de la transició, apareixien com connotacions que calia precisar i, si esqueia, corregir en seu parlamentària.

Tal com és de veure, les diferències entre les diverses versions, des de l'avantprojecte fins a la dicció definitivament aprovada, són menors. Es tracta més de qüestions diguem-ne de precisió terminològica, de connotació, que no pas modificacions substancials del contingut d'aquesta previsió. D'alguna manera, l'objectiu va centrar-se en posar èmfasi a l'oficialitat de la llengua catalana, en tant que llengua pròpia de Catalunya, i a l'oficialitat de la llengua castellana, aquesta darrera en tant que idioma oficial de l'Estat.

[319] Aquesta qüestió gramatical relativa a l'ús de les preposicions "a" o "de" ja va plantejar-se en el decurs dels debats sobre el Projecte d'Estatut d'Autonomia celebrats pel Ple de Parlamentaris de Catalunya el 15 de desembre de 1978. Il·lustra aquesta constatació, per totes, la intervenció de la parlamentaria Sra. Marta Mata quan va proclamar *"finalment, tots nosaltres hem admès que la llengua castellana és oficial a Catalunya, diferent de l'oficial de Catalunya, com és oficial 'de' i 'a' l'Estat espanyol. En tots aquests acords ens hem trobat amb la comesa de redactar la forma estatutària que les recobrés"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 1058-1059.

Una lectura dels treballs parlamentaris permet concloure una precisió curiosa: l'advertiment que aquest fou el paràgraf que més debats i polèmiques va suscitar en seu de la seva tramitació parlamentària. Part d'aquests debats s'han projectat també en els estudis doctrinals que han proposat interpretar-lo. En aquest sentit, hom distingeix dues qüestions que varen centrar les principals discrepàncies entre les diferents formacions polítiques: una primera, foren els debats relatius a si quedava o no garantit un estatut jurídic d'oficialitat igualitari per la llengua catalana i la castellana; el segon dels debats, va centrar-se en discutir si era o no procedent garantir en seu estatutària un deure de coneixement i un dret d'ús de la llengua catalana, paral·lela a les previsions que l'article 3.1 de la Constitució contemplava respecte del castellà.

D'aquesta manera, tornaven a plantejar-se en seu parlamentària certes discussions que mig segle abans havien centrat intensos debats polítics a les Corts constituents republicanes el 1932, en els termes que ja s'han estudiat. Qüestions tals com les controvèrsies sobre el rang normatiu de les dues llengües oficials, la discussió sobre el contingut i abast del deure de coneixement de la llengua castellana o l'eventual previsió d'un correlatiu deure de coneixement del català varen consolidar-se com a eixos d'aferrissades crítiques, esmenes i intervencions, que caldrà estudiar.

L'interès dels partits polítics en aquest epígraf de l'Estatut resulta justificat. És l'apartat que ordena el principi estructural del model lingüístic pel que optava la norma institucional bàsica de Catalunya: el principi de la doble oficialitat lingüística o cooficialitat. Calia doncs discutir, moldejar o, altrament dit, esbossar ja en seu parlamentària quin seria el contingut, naturalesa i abast que es concediria a les dues llengües oficials en virtut d'aquesta previsió. La polèmica estava servida i hom ha d'advertir que els treballs parlamentaris no varen acabar d'assolir l'objectiu de clarificar-ne amb precisió el seu àmbit. De fet, tal i com s'ha advertit doctrinalment, aquest ha estat el paràgraf de l'article 3 de l'Estatut que més polèmiques ha provocat a l'hora d'interpretar-lo[320].

Resulta oportú advertir que l'interès per garantir un estatut jurídic igualitari a ambdues llengües declarades oficials va erigir-se com una preocupació compartida per la major part dels partits polítics i coalicions que, ja en els primers documents, varen pronunciar-se obertament a favor d'aquest estatut d'igualtat del règim de l'oficialitat d'ambdós idiomes. Cal tenir present que s'acabava de sortir del període dictatorial franquista, etapa en la que la llengua catalana havia estat sotmesa a persecució. Tots els partits polítics, sense excepció, compartien el compromís de dotar a la llengua catalana d'un estatut d'oficialitat que, progressivament i en el marc del que seria el procés de

[320] Vid. MATAS DALMASES, Jordi; "El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de 1979", cit. nota supra, p. 124.

normalització lingüística que s'acabaria vehiculant a través de diverses iniciatives, li hauria de concedir un estatut jurídic paral·lel a l'estatut que gaudia la llengua castellana a nivell estatal.

D'aquesta manera, a través d'expressions terminològiques diferents, s'emfatitzava la igualtat d'estatut del català i del castellà, en tant que llengües oficials de Catalunya, igualtat que ja es proposava que establís el propi avantprojecte estatutari. N'és un exemple la proposta del PSC que deia "*Els idiomes català i castellà són indistintament oficials a Catalunya i tothom té dret d'usar-los";* les propostes del PSUC[321], AP[322] i UCD favorables a l'adopció del motlle republicà, que defensaven dir "*l'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya*"; o la proposta alternativa d'Unió Democràtica que canviava "*com*" per "*igualment que*"[323]. L'objectiu era garantir aquest estatut igualitari de l'oficialitat d'ambdues llengües, igualtat que s'acabaria de consolidar a l'article 3.3 de l'EAC, que establiria que la "*Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya"*.

Aquesta previsió del paràgraf 3r de l'article 3 de l'EAC tampoc quedaria exempta de controvèrsia[324]. Aquesta clàusula atributiva de competència a favor de la Generalitat, establia que aquest era el poder públic competent per garantir l'ús normal i oficial de les dues llengües, fixant la seva correlativa obligació de vetllar per assegurar el seu coneixement i l'igualtat plena dels dos idiomes. Tal com s'ha advertit doctrinalment,

---

[321] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 181-182.

[322] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 155, article 3 proposat per Aliança Popular a la Comissió dels Vint per a la redacció de l'Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia.

[323] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p . 217. Tercera alternativa: "*L'idioma català és, igualment que el castellà, llengua oficial a Catalunya. La llengua de comunicació oficial de Catalunya amb els òrgans de l'Estat i amb les Comunitats Autònomes de llengua no catalana serà el castellà"*.

[324] L'article 3.3 de l'avantprojecte d'EAC deia: "*La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà i prendrà les mesures necessàries per a assegurar el coneixement d'ambdues llengües*". El PSC i PSUC varen presentar dues esmenes, literalment idèntiques, que servirien de base al redactat d'aquest paràgraf del Projecte d'EAC. Aquestes esmenes proposaven la següent dicció: "*La Generalitat garantirà l'ús oficial del català i del castellà, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar el coneixement d'ambdues llengües i crearà les condicions que permetin arribar a llur igualtat plena en l'exercici dels drets i deures dels ciutadans de Catalunya"*. La versió del Projecte d'EAC que finalment s'aprovaria només introduïria una modificació mínima, fixant que "*La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya"*, dicció que correspon a la definitivament aprovada.

aquesta clàusula va servir per consensuar el conflicte que s'havia plantejat sobre la previsió d'un deure de coneixement del català[325].

És oportú recordar que quan va discutir-se l'article 3 de l'EAC, un dels temes que va centrar més discussions, tal i com s'ha avançat, fou el de determinar si calia i si, a més, era o no procedent, consignar un deure de coneixement de la llengua catalana, en els mateixos termes que la CE de 1978 prescrivia un deure de coneixement del castellà al seu article 3.1.

La previsió de l'article 3.3 de l'EAC va permetre consensuar els posicionaments divergents en aquesta matèria. Aquest paràgraf no fixava expressament un deure de coneixement del català, però establia l'obligació de la Generalitat de vetllar per assegurar el seu coneixement i crear les condicions d'igualtat plena de les dues llengües, la catalana i la castellana. Es tractava del que hom pot qualificar com una fórmula *sui generis*, satisfactòria per tots els partits i coalicions. Es tractava d'una previsió susceptible de rebre interpretacions jurídiques diferents, deixant en tot cas la determinació concreta del seu contingut i abast al que s'acordés *a posteriori*, en un futur. Va erigir-se com una veritable clàusula transaccional, que va aplanar el camí del consens entre les diferents formacions polítiques amb representació parlamentària que varen veure en aquesta precisió una oportunitat d'encabir la interpretació jurídica que més s'ajustava als seus postulats.

En aquest sentit, resulta il·lustrativa la intervenció del parlamentari Sr. Barrera quan, en representació d'ERC, una de les formacions polítiques més actives en la reivindicació d'un deure de coneixement del català correlatiu al del deure de coneixement castellà previst a la CE, va proclamar que "*el que era essencial de garantir és que d'aquestes llengües, oficials totes dues a Catalunya –perquè sobre això no hi podem fer res perquè ho diu la Constitució- una no fos menys oficial que l'altra. Nosaltres volíem que el català fos realment tan oficial com el castellà, i per això calia especificar que realment aquest deure de conèixer el castellà també s'estenia al català. Ara bé, com deia abans, partim d'una situació de fet, que és l'actual situació lingüística de Catalunya, i aquesta situació no la podem oblidar.(...) de res hauria servit establir d'una manera absoluta un deure si no hi hagués hagut cap possibilitat pràctica que aquest deure moral fos respectat, ni que ho fos tan sols en el sentit del desig de respectar-lo. I per això hem respectat aquesta redacció, amb la qual s'estableix una progressivitat, s'estableix un dinàmica, és a dir, hem acceptat que es digui que la Generalitat crearà les condicions que permetran arribar a la igualtat plena de les llengües quan als drets i deures dels ciutadans de Catalunya. Això vol dir qu si l'oficialitat del castellà significa un dret i*

[325] Vid. MATAS DALMASES, Jordi; "El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de 1979", cit. nota supra, p. 131.

també un deure, l'oficialitat del català ha de significar també un dret i un deure. Però com que actualment les condicions per aquesta igualtat plena no estan encara creades –i això hem de reconèixer-ho, mal que ens pesi- hem acceptat aquest text que diu que la Generalitat crearà aquestes condicions"[326].

La fòrmula de consens prevista a l'article 3.3 de l'EAC fou així mateix acceptada per formacions polítiques tals com AP, ubicades a l'altre extrem de l'arc parlamentari, que interpretaren aquesta previsió com el que fou qualificat de "*fórmula justa i equilibrada*" que "*reflecteix exactament la realitat sociològica del nostre país*"[327].

Això no obstant, no pot oblidar-se que certs sectors varen mostrar-se clarament reticents a aprovar la dicció del paràgraf 3r del precepte. Il·lustra aquesta posició la intervenció del parlamentari Sr.Xirinacs, que va pronunciar-se a favor d'establir de forma expressa un deure de coneixement de la llengua catalana. Així, a la sessió del Ple de Parlamentaris celebrada el 15 de desembre de 1978 per aprovar l'article 3 del Projecte d'EAC va proclamar que *"en l'apartat 3 (...) aquí s'ha eludit la frase aquella que el català sigui obligatori (...) la senyora Marta Mata, amb la nostra delicadesa lingüística catalana, ha eliminat allò de 'el deure de saber-lo' (...) En l'apartat 3 això desapareix i es diu que la Generalitat 'crearà les condicions que permetran arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya'. També queda aquí eludit això, certament d'una manera molt indirecta, només per als qui estem en l'assumpte, per als qui hem conegut les discussions, ja que entenem que ha d'haver-hi igualtat de tracte, però ho diu en futur. Aquest afegit, en tot cas, hauria d'anar en una Transitòria"*. En virtut d'aquest raonament, "*en limito a abstenir-me per respecte a l'esforç de consens que fa tota la Cambra"*.

En aquest, com en d'altres temes, les precisions terminològiques varen adquirir molt de protagonisme. Resulta interessant fer memòria, en aquesta matèria, de la intervenció de la parlamentària Sra.Mata, en representació del PSC, quan, en la discussió d'aquest eventual deure de coneixement del català va proclamar que "*la definició d'oficialitat del*

[326] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 1072-1073.

[327] Vid. intervenció del parlamentari Sr.López Rodó a la sessió del Ple de Parlamentaris de Catalunya celebrada el 15 de desembre de 1978, quan va proclamar "*jo també voldria expressar la meva satisfacció (...) per l'acord assolit en la redacció d'aquest article 3 del nostre Estatut. Crec que hem arribat a una redacció que és justa i equilibrada. El mateix Pompeu Fabra ha dit que que el bilingüisme és un fet a Catalunya, que Catalunya és un país bilingüe. Per tant, en redactar l'Estatut hem hagut de reconèixer la realitat sociològica de l'existència a Catalunya de dues comunitats lingüístiques, i això ens ha portat al reconeixement de l'oficialitat d'ambdues llengües. I aquest reconeixement l'hem fet amb el respecte a la llibertat individual d'elegir l'idioma oficial que cada ciutadà prefereixi. D'aquesta manera es respecten els drets i els deures de tots els ciutadans de Catalunya sense discriminacions"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 1071.

castellà d'Espanya feta a la Constitució no pot ser el criteri per definir l'oficialitat del català a Catalunya en aquest Estatut, perquè el castellà és a Espanya quelcom de molt diferent del que és el català a Catalunya. Hem volgut definir la situació de la llengua dins l'Estatut amb els nostres termes; el terme 'deure' o el terme 'deber' no tenen el mateix sentit, i si no, mirem com ho defineix Pompeu Fabra o com ho defineix el Diccionario de la Real Academia Española. Hem volgut definir la situació de la llengua amb les nostres paraules, amb el nostre geni, no amb el geni de Castella, no amb el geni de Nebrija que diu: siempre la lengua fue compañera del imperio"[328]. La diputada va defensar que el mot '*deure*' no tenia el mateix sentit que *'deber'*, atès que el primer, atenent al que disposava el diccionari de Pompeu Fabra feia referència a una obligació moral. Calia doncs articular una fòrmula que donés cabuda a un àmbit de protecció i reconeixement del català que no necessàriament hauria de sotmetre's al referent literal que oferia la Constitució. Aquesta era la fòrmula que finalment va aprovar-se a l'article 3.3 de l'EAC.

D'aquesta manera, l'article 3.3 de l'EAC articulava una fórmula de consens, d'acord, que va permetre aproximar els posicionaments de certes formacions polítiques que, *prima facie*, no sempre coincidien en les seves respectives estratègies de models lingüístics per Catalunya. En la mesura que aquesta previsió admetia interpretacions jurídiques diferents i diferia la concreció del seu contingut al futur, va obrir el camí al consens. En aquesta línia va pronunciar-se el parlamentari Sr.Trias Fargas quan va advertir que "*haig de dir que, naturalment, un text que el pugui votar tothom és un text transaccional, és un text que, evidentment, s'aparta de les posicions originals (...) Crec que tots hem fet aquí un gran esforç per no arribar a un trencament en aquest tema, que pot ser fatal. Jo sóc poc partidari del consens i crec que el consens ha complert una missió. He dit a molt llocs que aquesta missió s'ha acabat, sobretot de cara a la Constitució; però potser aquí encara estan en l'etapa del consens, i en aquest tema tinc la impressió que el pactisme ha produït resultats*"[329].

Es tractava per tant d'una clàusula oberta, una fórmula més o menys ambigua que admetia interpretacions jurídiques potencialment diferenciades. No es proclamava expressament un deure de coneixement del català, proclamació expressa que havien reivindicat certs sectors polítics[330], però tampoc la negava. A la pràctica fixava un

[328] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p.1059-1060.

[329] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 1074.

[330] Per tots, destaquen les posicions defensades pels parlamentaris Sr.Ferrer Gironès o Sr.Anton Cañellas a les seves respectives esmenes presentades a l'article 3 de l'avantprojecte d'EAC.
L'esmena del senador Sr. Ferrer i Gironès proposava que l'article 3.1 establís que "*la llengua pròpia de Catalunya és el català, i tenen el deure de conèixer-la els qui hi hagin nascut i els qui hi hagin guanyat el*

mandat als futurs governants de la Generalitat que haurien d'adoptar les mesures pertinents per assolir l'igualtat de les llengües catalana i castellana pel que fa als drets i deures dels ciutadans de Catalunya, deures entre els quals, per certs sectors, s'inclouria el del coneixement del català, coneixement que havia de garantir la Generalitat per imperatiu estatutari.

---

veïnatge civil català". En la justificació de l'esmena, el senador va proclamar que calia que l'EAC consignés un deure de coneixement del català de la mateixa manera que la CE el contemplava respecte del castellà, i afegia que "*la situació sociolingüística fa que no es pugui obligar ningú que acaba d'arribar a conèixer la nostra llengua, però sí que després de deu anys de residència cal suposar que tothom la coneix. Seria incongruent que persones que seran catalanes políticament, administrativament, i civilment no sabessin la llengua catalana."*

En la mateixa línia va pronunciar-se el diputat Sr.Anton Cañellas, que defensava una esmena amb la següent dicció: "*2.La llengua oficial de Catalunya és la catalana, que hauran de conèixer tots els catalans, igualment que la llengua oficial de l'Estat que és la castellana"*. Aquesta posició fou ratificada pel parlamentari al debat general sobre el Projecte d'Estatut d'Autonomia celebrat el 29 de novembre de 1978 quan va proclamar "*pel que fa a la llengua, com ha estat observat des de diverses posicions, no podem acontentar-nos amb una oficialitat formal que deixi, en la pràctica, la nostra llengua en una situació indefensa. Són molts els qui pensen, justament, que amb l'equiparament absolut amb el castellà, hem arribat a una qüestió realment crucial. La nostra llengua només tindrà a Catalunya els mateixos drets que la castellana si realment esdevé el coneixement obligatori per a tots els ciutadans de Catalunya, com ho és la castellana per a tots els ciutadans de l'Estat espanyol. Amb totes les consideracions particulars que calguin, amb tot el respecte a les característiques idiomàtiques dels catalans de parla no catalana, fins i tot amb la fixació de terminis amplis per a la població adulta immigrada. Actualment, aquesta obligatorietat és impensable. ¿En quin país, d'altra banda, no és aquesta una característica indiscutida de qualsevol llengua verament pròpia? I això, senyores i senyors diputats i senadors, en una política de respecte profund a tots els ciutadans que, provinents de qualsevol indret d'Espanya, viuen entre nosaltres"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 562-563 i 671.

4. EL MODEL LINGÜÍSTIC DE L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA.

L'anàlisi dels antecedents històrics i la tramitació parlamentària de l'article 3 de l'EAC han permès contextualitzar les previsions d'aquest precepte que, tal i com s'ha estudiat, conté les línies mestres del model juridicolingüístic català. Aquest estudi ha permès oferir recursos hermenèutics que hom haurà de tenir en compte quan se n'estudii el seu contingut i abast, sens perjudici dels criteris interpretatius que ens ofereix el propi legislador, la doctrina i la jurisprudència que n'han desplegat les seves previsions.

Ara bé, amb caràcter previ a l'anàlisi del contingut d'aquests mandats estatutaris, que es consoliden com els eixos del marc juridicolingüístic a Catalunya, caldrà estudiar el règim de distribució de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes en matèria lingüística, en la mesura que permetrà contextualitzar quin és l'àmbit d'actuació, quin el poder decisori de les autonomies en aquesta matèria.

4.1 Precisions competencials. El règim de distribució competencial en matèria lingüística: contingut, naturalesa i abast de la competència autonòmica.

L'EAC disposa que "*l'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol"* i afegeix que la Generalitat de Catalunya s'erigeix com aquella institució pública competent per garantir "*l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes*", establint la seva obligació de prendre les mesures necessàries per tal d'assegurar el seu coneixement i crear les condicions que "*permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya*". L'Estatut, en conseqüència, no només fixa un règim de cooficialitat o doble oficialitat lingüística per a Catalunya, en compliment del que contempla l'article 3.2 de la norma suprema, sinó que, a més, atribueix expressament competències per regular determinats aspectes d'aquesta cooficialitat a favor de la Generalitat.

En el decurs del capítol primer de la recerca, s'ha estudiat que l'article 3.2 de la CE conté una remissió a la regulació estatutària en matèria de cooficialitat lingüística quan disposa que les altres llengües espanyoles diferents de la castellana *"seran també oficials en les seves respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus Estatuts"*. La norma suprema opta clarament per un model lingüístic constitucional obert, amb vocació d'incompletesa, que difereix la seva concreció o modulació definitiva a les decisions que, en el marc de les línies mestres esbossades pel text constitucional, adoptin els respectius legisladors estatuents.

Aquesta *reserva d'Estatut* en matèria lingüística que prescriu l'article 3.2 de la CE[331] configura a les normes estatutàries com aquelles disposicions constitucionalment competents per ordenar el model juridicolingüístic de cada Comunitat Autònoma i, per extensió, el model jurídicolingüístic estatal. Altrament dit, els Estatuts d'Autonomia s'erigeixen com aquella part del *bloc de constitucionalitat* que assumeix un rol clau en l'ordenació i concreció del model juridicolingüístic esbossat per la norma suprema[332]. Això no obstant, les decisions del constituent en aquesta matèria, malgrat el seu caràcter marcadament obert i la seva manifesta vocació d'incompletesa, s'erigeixen com a veritables eixos que ordenaran i, àdhuc, limitaran, la regulació estatutària.

Les anteriors consideracions adquireixen plena virtualitat si es té en compte que la CE ni tan sols identifica el catàleg de llengües diferents de la castellana parlades en el territori estatal que gaudiran d'estatut de cooficialitat lingüística, ni tampoc descriu quin serà l'abast o grau d'efectivitat d'aquesta cooficialitat. Aquesta opció omissiva del constituent il·lustra la preeminença que, en aquesta matèria, va concedir-se a la regulació estatutària. En darrer terme, mostra la voluntat expressa de la CE de descentralitzar la configuració definitiva del model juridicolingüístic estatal, garantint a tal fi, per mandat de l'article 3.2 de la norma suprema, uns importants reductes de decisió en aquesta matèria als Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes.

Cal recordar que Espanya és un països plurilingüe compost on conviuen, a més de la llengua castellana, declarada com a única llengua espanyola oficial de l'Estat, altres llengües sotmeses a diferents estatuts jurídics de tutela, bé siguin règims de cooficialitat lingüística, bé siguin règims de tutela menors a la cooficialitat a l'empara del que preveu l'article 3.3 de la CE. En efecte, en virtut de la remissió continguda a l'article 3.2 de la CE, els respectius Estatuts d'Autonomia. han fixat l'abast cooficial dels idiomes català, cooficial a Catalunya, Illes Balears i País Valencià[333]; el gallec, cooficial a

---

[331] Vid. SOLOZABAL ECHAVARRIA, Juan José; "E*l régimen constitucional del bilingüismo. La cooficialidad lingüística como garantía institucional"*, *Revista Española de Derecho Constitucional*, nº 55, gener-abril 1999, p. 13.

[332] Vid. LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic"*, *Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic*, juliol de 1988, p. 47.

[333] El català, a la Comunitat Autònoma Valenciana reb la denominació de '*valencià'*, segons dicció de l'article 7 del seu Estatut d'Autonomia. La denominació de la llengua pròpia de la Comunitat Valenciana ha estat objecte d'importants debats polítics i doctrinals entre els partidaris de la tesi de considerar-la una varietat dialectal del català al País Valencià i els partidaris de classificar-la com a llengua i negar el caràcter del valencià com a varietat dialectal. Per una ampliació, vid. SIGUÁN, Miguel; *"Eduación y pluralidad de lenguas en España"*, *Revista de Occidente, Extraordinari II*, núm. 10-11, 1982. Del mateix autor, vid. "España plurilingüe", Ed.Alianza, Madrid, 1992 p. 208 i ss. L'autor adverteix que la tesi que defensen certs sectors que el valencià no és una varietat dialectal del català sinó una llengua pròpia resulta filològicament indefensable i deu la seva raó de ser a motivacions estrictament polítiques.
En qualsevol cas, aquest debat també s'ha traduït en l'àmbit jurisprudencial. El propi TS s'ha pronunciat favorable a la distinció entre 'català' i 'valencià', entre d'altres, a la STS de 4 de maig de 1990 (Sala 3ª, Secció 3ª, Rep. Ar. nº 4373 de 1990), tesi a la que no ens adherim, on va proclamar expressament,

Galícia; i, finalment, el basc, cooficial al País Basc i Navarra. Així mateix, en el territori estatal es parlen d'altres llengües que gaudeixen de diversos règims heterogenis de protecció i foment a l'empara del que preveu l'article 3.3 de la norma suprema, tals com l'aranès, el bable, l'aragonès, el català parlat a l'Aragó o el gallec parlat al territori asturià. Això no obstant, cap d'aquestes llengües consta enunciada a l'articulat del text constitucional, el qual es limita a reconèixer l'existència d'un pluralisme idiomàtic que ha de tutelar-se per mandat de la CE, si bé omiteix identificar el catàleg lingüístic emparat per aquesta previsió.

D'aquesta manera, i per mandat constitucional, els Estatuts d'Autonomia s'erigeixen com aquelles disposicions constitucionalment competents per adoptar certes decisions particularment importants en matèria d'ordenació idiomàtica. Entre aquestes decisions hom en destaca dues de bàsiques: en primer lloc, correspon als Estatuts d'Autonomia

---

apel·lant a una pretesa tutela del principi constitucional de seguretat jurídica "*...no se puede tener la absoluta certeza de que en la misma se pretenda únicamente potenciar el idioma valenciano, en cumplimiento de lo dispuesto en el apartado 4, del artículo 7 del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, o si también se tiende a potenciar el conocimiento y uso del 'catalán' al que considera 'académicamente' igual o sinónimo de aquél, introduciendo en ello una calificación o definición de la similitud de ambas lenguas o idiomas que han de convivir junto al 'castellano' en el ámbito respectivo de cada Comunidad Autónoma, con arreglo a lo dispuesto en la Constitución y en cada uno de sus Estatutos –'valenciano' en la de Valencia y 'catalán' en la de Cataluña- pero sin que sea jurídicamente posible imponer el conocimiento y uso de la lengua o idioma catalán fuera del ámbito territorial de la Comunidad de Cataluña a través de normas indirectas...*".
El TS en la seva STS de 20 de novembre de 1992 (Sala 3ª, Secció 3ª, Rep. Ar. 8912 de 1992), confirmaria expressament la naturalesa estrictament política d'aquests debats. Així, en el seu F.J. 9è proclama "*... El fondo del asunto no es académico o lingüístico, y esto bien lo saben las partes enfrentadas en este recurso. El fondo del asunto es político, y hay que comenzar por reconocerlo para no perdernos en eufemismos inútiles. El fondo del asunto constituye una manifestación de un grave desacuerdo que existe desde hace años en la sociedad valenciana. En cuanto conflicto político, es inviable para ser llevado ante Jueces y Tribunales, salvo en aquellas manifestaciones (como la de la lengua) que han sido asumidas y resueltas en Derecho. En efecto, desde un punto de vista histórico o lingüístico o académico la lengua valenciana derivará o no de la lengua catalana, o ambas seran o no una misma lengua, o serán o no lenguas diferentes, y será por ello correcto o no usar ambas denominaciones como sinónimas, pero desde un punto de vista jurídico ya no hay duda alguna, porque el ordenamiento jurídico ha adoptado una solución, que ha de ser respetada. La solución de la normativa aplicable es la de que la lengua distinta del castellano que se habla en la Comunidad Autónoma de Valencia se llama 'lengua valenciana'. El art. 7.1 del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, aprobado por Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, dice que 'los idiomas oficiales de la Comunidad Autónoma son el valenciano y el castellano', y como valenciano sigue designándolo el art. 7.4 del Estatuto y los arts. 2, 5, 7.1 y 7.2 de la Ley Orgánica de las Cortes Valencianas de 23-11-1983, sobre Uso y Enseñanza del Valenciano, en cuyo Preámbulo, además, se dice que el valenciano 'es la lengua histórica y propia de nuestro pueblo'. Hoy por hoy, por lo tanto, la polémica está solucionada desde el punto de vista jurídico: la lengua autóctona de la Comunidad Valenciana se llana 'valenciana' porque así lo ha querido el ordenamiento jurídico. No asumirlo así será muy acertado (o no) desde la perspectiva política, pero es una flagrante violación de la letra y el espíritu de las leyes. (Lo dicho ha de entenderse (...) sin perjuicio de que pueda imponerse otra solución 'por el peso específico de las fuerzas sociales y las vías democráticas a través de las cuales dicho peso se haga prevalecer jurídicamente', vías políticas que nunca podrán consistir en la violación de las normas que democráticamente se han dado al pueblo valenciano)*". Doctrinalment, s'ha criticat aquesta posició jurisprudencial, al·legant que constitueix un exemple paradigmàtic de l'ús de tècniques jurídiques oblidant recórrer als coneixements d'altres disciplines, tals com la filologia o la història, que permeten resoldre aquest debat filològic que, per motivacions històrico-polítiques, s'ha traduït en l'àmbit jurídic. Vid., també, per totes, la STC 75/1997 de 21 d'abril.

identificar o concretar el catàleg de llengües que gaudiran d'estatut de cooficialitat *versus* aquelles llengües o dialectes que restaran sotmesos a règims de tutela menors a l'empara del que preveu l'article 3.3 de la norma suprema; en segon lloc, esdevé necessari subratllar la competència dels Estatuts d'Autonomia per determinar l'abast i efectivitat de la declaració de cooficialitat lingüística garantida al text constitucional. Tal i com s'ha defensat tan doctrinalment com jurisprudencialment, els Estatuts d'Autonomia són les normes que han de donar efectivitat a l'oficialitat de les llengües espanyoles diferents de la castellana[334].

En aquest context, el règim de distribució competencial en matèria lingüística es consolida com un element que resulta particularment clau per estudiar i contextualitzar quines han estat les decisions que han pres les Comunitats Autònomes plurilingües en la modulació del respectiu règim lingüístic en diferents àmbits, inclòs el judicial.

De fet, la determinació del contingut i abast de la competència autonòmica en matèria idiomàtica s'ha erigit com una qüestió molt conflictiva que ha motivat l'emergència d'importants debats doctrinals. Aquests debats doctrinals s'han vist en part incentivats per la relativa indeterminació del TC, que no ha mantingut una única posició sobre aquest tema. En certes ocasions, el màxim intèrpret constitucional s'ha pronunciat expressament reticent i, àdhuc, contrari al reconeixement d'un títol competencial específic en matèria lingüística a favor de les Comunitats Autònomes. Tanmateix, un estudi evolutiu de la jurisprudència constitucional, permet concloure que, després de certes vacil·lacions, finalment ha acabat acceptant i reconeixent l'existència d'un títol competencial que habilita a determinades Comunitats Autònomes, de conformitat amb els respectius Estatuts d'Autonomia, per regular l'abast i els efectes de la cooficialitat (STC 82/1986, 123/1988, 56/1990 i 337/1994, per totes[335]).

---

[334] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; *"Dictamen emitido a requerimiento del Excmo. Sr. Defensor del Pueblo sobre la conformidad a la Constitución de la Ley 1/1998 de 7 de enero, de política lingüística, del Parlamento de la Generalidad de Cataluña", Teoría y Realidad Constitucional* nº 2, 2n semestre 1998, monogràfic Llenguas y Constitución, p. 96-97. Vid. també MILIAN MASSANA, Antoni; *"Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia", Revista de Llengua i Dret* nº 1, juny de 1983, p. 79-88.

[335] Així, per exemple, en la seva STC 82/1986 de 26 de juny, el TC reconeixia expressament que *"es evidente que ninguna Comunidad Autónoma puede encontrar en la regulación de la materia lingüística una competencia que la habilite para dictar normas relativas a la organización y funcionamiento de la Administración estatal, como puede hacerlo con respecto a la propia Administración autonómica, e incluso a la local en virtud de lo que establezcan los respectivos estatutos. Pero sí puede la Comunidad Autónoma determinar el alcance de la cooficialidad, que se deriva inmediatamente de la Constitución y de su Estatuto de Autonomía y es inherente al concepto de aquélla, correspondiendo a la Administración estatal la ordenación concreta de la puesta en práctica de aquella regulación legal en cuanto afecte a órganos propios. La instauración por el artículo 3.2 de la Constitución de la cooficialidad de las respectivas lenguas españolas en determinadas Comunidades Autónomas tiene consecuencias para todos los poderes públicos en dichas Comunidades, y en primer término el dereno de los ciudadanos a usar cualquiera de las dos lenguas ante cualquier administración en la Comunidad respectiva con plena eficacia jurídica. Puede ésta, pues, enunciar este derecho, y junto a él, el consiguiente deber de todos los poderes públicos (estatales, autonómicos y locales) radicados en la Comunidad de adaptarse a la*

Aquesta conclusió, que a la vista de la legislació autonòmica que s'ha dictat en aquesta matèria semblaria en aquests moments evident, ha centrat importants controvèrsies hermenèutiques. Alhora, cal tenir present que aquesta competència lingüística, no explicitada com a tal en els articles 148 i 149 de la CE, en ocasions ha estat qualificada pel TC com simple '*habilitació competencial*" (STC 87/1997), com un deure o '*mandat*' (STC 69/1988[336]) i, fins i tot, com a veritable '*competència lingüística'* (STC 74/1989).

Per tant, ja *prima facie*, hom pot concloure que la qüestió de la distribució competencial entre Estat i Comunitats Autònomes en matèria idiomàtica s'ha erigit com un tema controvertit i complexe. Amb tot, i sens perjudici dels debats interpretatius que s'estudiaran a continuació, resulta inqüestionable que certes Comunitats Autònomes tenen assumides competències, legislatives i executives, en matèria lingüística. Aquesta assumpció competencial autonòmica s'ha traduït, entre d'altres iniciatives, en la promulgació de lleis autonòmiques de normalització lingüística que han ordenat els diferents models lingüístics autonòmics. Aquestes lleis han permès construïr models d'ordenació idiomàtica a nivell autonòmic, no sempre homogenis, amb l'objectiu d'ordenar jurídicament la realitat sociolingüística de cada territori. Partint d'uns mateixos fonaments estructurals bàsics, aquells fixats a la CE, diverses Comunitats Autònomes han delimitat l'abast de la cooficialitat lingüística als seus respectius àmbits

---

situación de bilingüismo constitucionalmente prevista y estatutariamente establecida". També consta, entre d'altres, a la STC 337/1994 de 23 de desembre, F.J.7 on el TC proclama que "*De este modo, la Generalidad de Cataluña 'resulta habilitada para determinar el alcance de la cooficialidad', así como para ejercer 'acciones políticas' y 'toda la actividad administrativa que crea conveniente en aras de la efectividad de los derechos de los ciudadanos relativos a las lenguas cooficiales' (STC 74/1989, F.J. 3, con cita de la STC 83/1986. Dentro de estas acciones políticas se incluyen, como ya se ha declarado por este Tribunal, las disposiciones de las Comunidades Autónomas encaminadas a promover la normalización lingüística en su territorio (STC 69/1988 y 80/1988). Disposiciones cuyo objetivo general no es otro que la de asegurar el respeto y fomentar el uso de la lengua propia de la Comunidad Autónoma y cooficial en ésta y, a este fin, corregir positivamente una situación histórica de desigualdad respecto al castellano, permitiendo alcanzar, de forma progresiva y dentro de las exigencias que la Constitución impone, el más amplio conocimiento y utilización de dicha lengua en su territorio"*.

[336] A la STC 69/1988 de 19 d'abril, el TC va resoldre un conflicte positiu de competència plantejat pel govern estatal respecte al Decret 389/1983 de 15 de setembre, sobre l'etiquetatge dels productes comercialitzats a Catalunya, i va proclamar expressament, en el seu F.J. 3 que "*... frente a la alegación de competencia lingüística que formula la Generalidad de Cataluny debemos recordar que el artículo 3.3 de su Estatuto, mas que enunciado de una norma competencial, expresa un mandato –STC 82/1986, de 26 de junio- o un deber –STC 6/1986 de 22 de febrer-, que impone a las instituciones y órganos autonómicos para que, con ocasión de sus competencias propias, procuren alcanzar los objetivos marcados en aquel precepto estatutario, estando, por tanto, en presencia, no de una competencia en sentido propio, sino de un compromiso de promoción de la normalización lingüística, cuyo fundamento primero se encuentra en el artículo 3.3 de la Constitución y que, con cobertura en la citada regla del Estatuto, se desarrolla en la Ley 7/1983 de 18 de abril, del Parlamento de Cataluña (...) Este mandato de normalización del uso de las lenguas oficiales en el territorio catalán no confiere, pues, competencia específica alguna a la Comunidad Autónoma frente al Estado"*. Aquest pronunciament evidencia l'existència de jurisprudència contradictòria en aquesta matèria.

territorials, optant per diferents sistemes d'ordenació. Així, doctrinalment s'ha constatat que, per exemple, mentre Catalunya ha optat per un model de cooficialitat lingüística generalitzada, caracteritzat per atribuïr a la llengua pròpia el caràcter de llengua cooficial a la Comunitat Autònoma en la seva integritat, estenent els efectes derivats d'aquesta declaració a tot el seu territori i equiparant el rang de les dues llengües oficials, d'altres Comunitats Autònomes tals com Navarra o la Comunitat Valenciana han optat per d'altres sistemes o models de cooficialitat[337].

En aquest context, caldrà estudiar quins han estat els eixos dels debats interpretatius que s'han plantejat, esbossant les línies apuntades per la doctrina i la jurisprudència per resoldre'ls. D'aquests debats, en destaquen dos de particularment interessants, que caldrà estudiar detingudament. Primerament, caldrà analitzar el debat relatiu al fonament de la norma atributiva de la competència autonòmica en matèria idiomàtica. Segonament, hom haurà d'estudiar la naturalesa, tipologia i abast funcional d'aquesta competència que, tal i com s'estudiarà, revesteix uns caràcters que la fan singular.

A) El debat entorn al fonament normatiu de la norma atributiva de competència autonòmica en matèria lingüística.

Pel que fa referència a l'anàlisi del primer dels debats, el relatiu a la identificació de la norma atributiva de la competència autonòmica en matèria idiomàtica, exigeix partir d'una premissa bàsica: l'advertiment que la matèria lingüística no ha estat objecte d'un repartiment exprés entre Estat i Comunitats Autònomes en el sistema de distribució competencial de doble llista previst a la CE.

---

[337] Vid. LOPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic"*, *Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic*, nº9, juliol de 1988. L'autor adverteix que els diferents Estatuts d'Autonomia, en compliment del que disposa l'article 3.2 de la CE, han configurat diversos models de cooficialitat lingüística d'acord amb les característiques amb què cada CCAA ha articulat el règim de cooficialitat de la seva llengua pròpia. L'autor distingeix tres models o sistemes de cooficialitat lingüística autonòmica: en primer lloc, el *sistema de cooficialitat generalitzada* (propi dels Estatuts d'Autonomia català, basc , balear i gallec) que es caracteritza per concedir a la llengua pròpia corresponent el caràcter de llengua cooficial de la CCAA en la seva integritat (extén els efectes derivats de la declaració a tot el seu territori autonòmic i equipara el rang de les dues llengües oficials); segonament, distingeix l'anomenat *sistema de cooficialitat generalitzada amb atenuació territorial dels seus efectes* (propi de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana) que, partint del reconeixement de l'oficialitat del castellà i del valencià, disposa en el seu article 7.6 que mitjançant una llei ordinària valenciana *"es delimitaran els territoris en els quals predomini l'ús d'una o altra llengua, i els que puguin ser exceptuats de l'ensenyament i de l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat"*, és a dir, preveu vies d'atenuació i, àdhuc, d'exclusió dels efectes derivats de la cooficialitat; i, finalment, distingeix el *sistema de limitació territorial de la cooficialitat* (adoptat per Navarra) que reconeix el caràcter oficial a la llengua basca, si bé el limita exclusivament als territoris bascoparlants, és a dir, opta per distingir o separar clarament entre zones on es reconeix a la llengua basca el caràcter de llengua cooficial i zones on, per l'escassa o nul·la presència d'aquesta llengua, no es reconeix a la llengua basca aquest caràcter oficial.

Aquesta matèria lingüística no consta als llistats competencials dels articles 148 i 149 de la CE. En efecte, ni l'article 149 de la CE, que enumera les competències de l'Estat, ni l'article 148, que enumera el llistat de competències que poden ser assumides per les Comunitats Autònomes, contenen cap menció a la matèria lingüística. L'única excepció és la de l'article 148.1.17 del text constitucional, que enuncia un títol competencial en matèria idiomàtica si bé vinculant-lo a un supòsit certament particular, com és l'ensenyament de la llengua pròpia, en els termes que ja s'han estudiat.

Aquesta omissió o, millor dit, aquesta falta de repartiment exprés de la matèria lingüística en el sistema de distribució competencial de doble llista ordenat per la CE ha motivat que, desde certs sectors, s'afirmi que l'anomenada 'matèria lingüística' no està configurada en el nostre sistema jurídic com una 'matèria' en sentit estricte, és a dir, en el sentit dels articles 148 i 149 de la norma suprema, entesa com a objecte de la competència[338]. De fet, és just aquesta relativa indeterminació o falta de previsió expressa el centre d'intensos debats, el nucli de les divergències doctrinals i jurisprudencials entorn a la tipologia, naturalesa i abast funcional d'aquesta competència.

En darrer terme, el problema plantejat, tan doctrinalment com jurisprudencialment, rau en la determinació de si és possible l'existència d'un títol competencial substantiu a favor de determinades Comunitats Autònomes no previst expressament en els llistats de competències constitucionals sinó previst a les normes estatutàries encara que amb evident base constitucional, base constitucional que hom situa a l'article 3 de la norma suprema. Alhora, les controvèrsies també es projecten en la delimitació de l'abast funcional d'aquesta eventual competència, definida com aquell conjunt de potestats sobre la matèria que l'ordenament jurídic atribueix a l'ens públic que n'és titular.

En qualsevol cas, el nucli dels debats excedeix del pla estrictament teòric o conceptual. De fet, hom constata la seva entitat si es té en compte que, en darrer terme, es tracta de determinar la titularitat i el *quantum* de poder decisori que correspondrà a cada ens, sigui Estat siguin Comunitats Autònomes, en matèria d'ordenació d'usos i drets idiomàtics en els sectors de la realitat social regulats pel dret. En aquest sentit, cal recordar que la competència es defineix per ser aquell conjunt de funcions que l'ordenament jurídic atribueix a un subjecte públic en una determinada matèria. Altrament dit, per competència s'entén aquell poder vàlid i eficaç d'actuació normativa o executiva en un àmbit concret de la realitat atribuïda a un determinat ens[339].

[338] Per tots, vid. LOPEZ BASAGUREN, Alberto; "*El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic*", *Autonomies, Revista catalana de Dret Públic* nº 9, juliol de 1988, p. 48.

[339] Vid. BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coord.); "Dret públic de Catalunya", Cedecs Editorial, Barcelona, 2001, p. 181.

Per tant, esdevé convenient determinar si existeix o no existeix, *strictu sensu*, una competència en matèria idiomàtica identificant-ne, en el seu cas, el seu fonament normatiu o norma atributiva de competència. I l'estudi d'aquesta qüestió exigeix partir d'una premissa: l'evident incompletesa dels llistats competencials dels articles 148 i 149 de la CE, que el constituent va subsanar amb la clàusula residual o de tancament de l'article 149.3 de la mateixa norma suprema. El fet que els articles 148 i 149 no continguin cap menció a la matèria lingüística no permet concloure, sota cap concepte, que es tracti d'una matèria que no pugui ser objecte d'un títol competencial substantiu, tesi sostinguda en una primera jurisprudència del TC[340]. Ans al contrari, d'altres matèries tampoc han estat contemplades expressament als llistats competencials i, això no obstant, aquesta falta de previsió expressa no ha emparat que es negui l'existència d'un àmbit competencial substantiu en la matèria en qüestió. En aquests supòsits és d'aplicació la clàusula residual de l'article 149.3 de la CE, que disposa que les matèries no atribuïdes expressament a l'Estat per la CE poden correspondre a les Comunitats Autònomes, en virtut del que disposin els respectius Estatuts d'Autonomia. La clàusula

[340] Inicialment, el màxim intèrpret constitucional va pronunciar-se expressament a favor de negar l'existència d'una veritable competència en matèria lingüística a favor de les CCAA. En alguns pronunciaments inicials de l'any 1988 (STC 69/1988 de 19 d'abril, F.J. 3 o, per totes, STC 123/1988), el TC partia de la consideració que si les competències autonòmiques consisteixen en l'atribució constitucional d'una intervenció respecte d'una determinada matèria, el silenci de la CE en matèria lingüística (articles 148 i 149 de la CE) determinaria la inexistència d'una competència veritable en aquest àmbit material. En conseqüència, aquest raonament jurisprudencial afirmava que els preceptes estatutaris relatius a la cooficialitat lingüística i al reconeixement de la llengua pròpia atribuïrien a les respectives Comunitats Autònomes únicament un deure o mandat de protecció de la seva llengua respectiva que haurien d'aconseguir dins l'exercici de les competències que, respecte d'altres matèries, els correspongués. En conseqüència, la 'competència lingüística', segons aquesta tendència jurisprudencial, és una simple atribució addicional o adjectiva respecte del títol substantiu sobre una matèria que s'atribuïria a l'ens a qui s'hagués atribuït constitucionalment la competència principal o substantiva. En aquesta línia va pronunciar-se, entre d'altres, el TC en la seva STC 69/1988 de 19 d'abril, F.J. 3 on va proclamar "*... debemos recordar que el artículo 3.3 de su Estatuto* (referint-se a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya) *más que un anunciado de una norma competencial expresa un mandato –STC 82/1986 de 26 de junio- o un deber –STC 6/19872 de 22 de febrero- que impone a las instituciones y órganos autonómicos para que, con ocasión de sus competencias propias, procuren alcanzar los objetivos marcados en aquel precepto estatutario, estando, por tanto, en presencia, no de una competencia en sentido propio, sino de un compromiso de promoción lingüística (...) este mandato de normalización del uso de las lenguas oficiales en el territorio catalán no confiere, pues, competencia específica alguna a la Comunidad Autónoma frente al Estado"*. En el mateix sentit va pronunciar-se en la seva STC 123/1988 de 23 de juny, resolució judicial en la que nega que l'atribució de la regulació de la cooficialitat lingüística i els seus efectes suposi una atribució nova més enllà del repartiment competencial que duen a terme al CE i els Estatuts d'Autonomia. En aquesta sentència, el TC proclama que l'atribució de la competència exclusiva a favor de l'Estat de la matèria defensa i forces armades suposa la reserva també a favor del seu titular de la "*regulación material del uso de las lenguas oficiales en las fuerzas armadas*". La negació d'un veritable títol competencial en el sentit estricte de l'expressió en matèria lingüística seria una tesi que tornaria a plantejar-se en d'altres sentències posteriors, tals com la STC 147/1996 de 19 de setembre. En aquesta sentència el TC, adoptant una fòrmula retòrica, proclamaria que "*con independencia de que no estemos ante un título competencial en sentido estricto de la expresión* (referint-se a l'article 3.3 de l'EAC) *no puede resultar enteramente indiferente a aquélla el modo como el Estado, con ocasión del ejercicio de sus propias competencias, aborde sus aspectos lingüísticos"*.

de tancament prevista a l'article 149.3 de la CE actua com un mecanisme d'integració competencial que permet identificar qui és el titular d'una competència concreta fins i tot en el cas que no figuri a les llistes de la CE o dels Estatuts[341]. D'aquesta manera, l'estudi del règim de distribució competencial en matèria lingüística exigirà recórrer a les previsions estatutàries, integrants del bloc de constitucionalitat.

Cal recordar que, en virtut del principi dispositiu contemplat a l'article 147 de la CE, correspon als Estatuts d'Autonomia, com a norma institucional bàsica, decidir quines competències, dins de les no reservades a l'Estat per la norma suprema, assumeix cada Comunitat Autònoma. D'aquesta manera, els Estatuts d'Autonomia es configuren clarament com a normes d'assumpció competencial, posició confirmada pel TC que ha proclamat expressament que, pel que fa a la delimitació de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes, d'acord amb l'article 147.2.d) de la CE, són els Estatuts d'Autonomia les normes que han de fixar les competències assumides en el marc constitucional[342].

Les anteriors precisions han de valorar-se sens perjudici d'una constatació: l'advertiment que l'article 3.2 de la CE conté una expressa remissió al que disposin els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes, als que habilita clarament per ordenar determinades previsions en matèria lingüística. Ja s'ha estudiat que aquest precepte constitucional, ubicat dins el Títol Preliminar, disposa que les altres llengües espanyoles seran també oficials a les respectives Comunitats Autònomes "*d'acord amb els seus Estatuts"*. Una interpretació literal d'aquest postulat permet concloure que la CE disposa expressament que seran els Estatuts d'Autonomia les normes que ordenaran aquest àmbit material, de manera que semblaria en principi d'aplicació l'axioma *in claris non fit interpretatio*[343]. La pròpia CE, literalment, atribueix als Estatuts d'Autonomia la potestat per ordenar determinats aspectes vinculats a la delimitació de l'abast de la cooficialitat lingüística, i a més, ho proclama de manera clara i precisa quan disposa que aquesta ordenació s'ajustarà o, altrament dit, s'articularà "*d'acord*" o de conformitat al que disposin les normes estatutàries. Ara bé, el que inicialment semblaria exempt de controvèrsies interpretatives, ha centrat, a la pràctica, intensos debats doctrinals i, fins i tot, ha estat objecte de jurisprudència contradictòria.

---

[341] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"El sistema de repartiment de competències entre l'Estat i la Generalitat"*, a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan; "Dret Públic de Catalunya", Cedecs Editorial, Barcelona, 2001, p. 187.

[342] Vid., per totes, STC 76/1983 de 5 d'agost.

[343] Vid. BALAGUER CALLEJÓN, María Luisa; "Interpretación de la Constitución y ordenamiento jurídico", Ed. Tecnos, Madrid, 1997, p. 103.

Amb tot, hom pot concloure que l'article 3.2 de la CE conté una norma d'atribució competencial a favor de les Comunitats Autònomes, quan es remet al que disposin, en aquesta matèria, els Estatuts d'Autonomia. En aquest sentit, doctrinalment s'ha defensat que l'article 3 de la CE presenta una triple naturalesa: en primer lloc, es presenta com un principi constitucional, qualificació que no planteja debats intepretatius; en segon lloc, se'l qualifica com una norma atribuïdora de drets subjectius; i, finalment, es defensa la seva condició de norma competencial[344].

Si hom parteix de la consideració d'aquest article 3 com una norma d'atribució competencial, cal recordar que aquest precepte s'ubica dins el Títol Preliminar de la norma suprema, fora del que és el marc general de distribució de competències previst als articles 148 i 149 de la CE. Aquesta precisió ha de valorar-se tenint en compte que el propi TC ha admès l'existència de preceptes constitucionals situats fora de les llistes competencials amb valor de regles d'atribució competencial. Així, en el F.J. 6 de la seva STC 95/1985 de 29 de juliol, el màxim intèrpret constitucional proclamava que "*en principio, las competencias que pueden asumir las Comunidades Autónomas son las que derivan de los artículos 148 y 149 de la Constitución, según la vía de acceso seguida por la Comunidad. Ahora bien, aunque es cierto que tales preceptos constitucionales constituyen el marco básico de la distribución competencial entre el Estado y las Comunidades Autónomas y, en consecuencia, el marco de referencia principal que han de tener en cuenta los Estatutos de Autonomía a la hora de determinar las competencias que asume cada Comunidad, no está excluído que algunas de éstas tengan su base en otros preceptos constitucionales. Así, el artículo 147.2.d) de la Constitución al referir-se a las competencias contenidas en los Estatutos, no remite exclusivamente a las determinadas en el título VIII, sino que lo hace, más amplia y generosamente, al 'marco establecido en la Constitución'*". Aquesta línea jurisprudencial, que ha estat criticada per certs sectors de la doctrina[345], s'ha extès al

[344] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 19-21. L'estudi constata que com a principi constitucional, condiciona l'activitat dels poders públics i dels ciutadans, és un principi informador de l'ordenament jurídic que gaudeix de plena efectivitat jurídica. En tant que norma atribuïdora de drets subjectius, l'autor adverteix que l'article 3 de la CE "*estableix, pel cap baix, el dret dels ciutadans, en territoris de doble oficialitat lingüística, a expressar-se, en les seves relacions privades i públiques, en la llengua oficial que prefereixin, sense que se'ls pugui demanar traducció, ni un canvi en la seva opció lingüística*". Finalment, en tant que norma competencial, l'estudi contempla que l'article 3 de la CE "*permet que els estatuts ordenin el règim de la doble oficialitat lingüística i remetin a una llei auton`mica llur desenvolupament normatiu concernent a la matèria lingüística i a la normalització de la llengua pròpia*". En qualsevol cas, s'adverteix que es tracta d'una norma competencial que queda fora del marc general dels articles 148 i 149 de la CE.

[345] Vid. VIVER PI-SUNYER, Carles; "Materias competenciales y Tribunal Constitucional. La delimitación de los ámbitos materiales de las competencias en la jurisprudencia constitucional", Ed. Ariel, Barcelona, 1989, p. 103-104 i p. 121-122. L'autor s'oposa a aquesta interpretació jurisprudencial, al·legant que la STC 95/1985 de 29 de juliol, *"pretende atribuir a su razonamiento un alcance general basándose en una más que discutible interpretación del art. 147.2.d) de la CE (que, dicho sea de paso, tampoc es un artículo situado en las listas competenciales)... Este último argumento aducido en la*

tractament de la competència lingüística, quan, després de certes vacil·lacions, el TC ha reconegut l'existència d'una veritable competència lingüística a favor de certes Comunitats Autònomes fonamentada en les previsions de l'article 3.2 de la CE i els articles respectius dels Estatuts d'Autonomia, moltes vegades també ubicats en el Títol Preliminar de la norma estatutària[346].

Val a dir que fins i tot aquells sectors doctrinals que s'han manifestat més reticents a admetre la possibilitat que determinats preceptes de la CE ubicats fora de les llistes competencials atribueixin competències específiques a determinats ens, han reconegut l'existència de supòsits concrets en els que aquesta atribució competencial, amb caràcter excepcional, es dóna i així ho contempla el TC[347].

És just en aquest context on l'article 3 de l'EAC, en el cas català, adquireix plena virtualitat. L'EAC conté una clarísima norma atributiva de competències a favor de la

---

sentencia me parece difícilmente aceptable. Cuando el art. 147.2.d) de la CE establece que los Estatutos contendran las competencias asumidas dentro del marco de la Constitución significa que no podrán asumir comeptencias reservadas al Estado por los artículos que tienen encomendada esta función (como se dice en la STC 137/1986) y que deberán ejercerlas respetando los principios, directrices, etc, etablecidos para todos los poderes públicos en el resto de su articulado". En base a aquest fonament, l'autor adverteix que aquest pronunciament jurisprudencial confon el que és la titularitat i l'exercici de les competències.

[346] Aquesta tendència jurisprudencial del TC, en la que admet l'existència d'un títol competencial que habilita a determinades Comunitats Autònomes, de conformitat amb els respectius Estatuts d'Autonomia, a regular el contingut, abast i efectes de la cooficialitat, s'inicia, segons un important sector doctrinal, a la STC 82/1986 de 26 de juny. En aquesta sentència, el TC va reconèixer l'existència de "competències lingüístiques" a favor de les Comunitats Autònomes (en particular, competències lingüístiques derivades de l'article 3.2 de la CE i de l'article 6 de l'Estatut d'Autonomia Basc, precepte que habilitaven a la llei de normalització basca per regular l'ús de l'euskera per part de totes les administracions públiques en les seves relacions amb els ciutadans en el territori basc). En el F.J. 4t d'aquesta resolució, el TC va reconèixer expressament que estava enjudiciant un veritable problema competencial quan proclamava que "*interpretar el art. 149.1.1, con el alcance que le otorga el Abogado del Estado, equivaldría a vaciar de contenido las competencias lingüísticas asumidas por las Comunidades Autonomas según sus Estatutos de acuerdo con lo dispuesto en el art. 3.2 de la Constitución"*. Segons aquesta jurisprudència, l'objecte principal de la competència lingüística és la modulació de l'abast de l'oficialitat lingüística, reconeixent fins i tot de forma expressa que l'exercici de la competència autonòmica de normalització lingüística necessàriament ha d'incidir en matèries també acotades per altres títols competencials, en els termes que s'estudiaran més endavant. Vid. APARICIO PEREZ, Miguel Angel; *"Lengua y Modelo de Estado (Conferencia impartida en los cursos de verano de El Escorial –Universidad Complutense- el día 14 de julio de 1995)", Revista de Derecho Político* nº43, 1998. També, vid. SOLOZABAL ECHAVARRÍA, Juan José; *"El régimen constitucional del bilingüismo. La cooficialidad lingüística como garantía institucional", Revista Española de Derecho Constitucional* nº 55, gener-abril 1999, p. 11-41.

[347] Vid. VIVER PI-SUNYER, Carles; "Materias competenciales y Tribunal Constitucional. La delimitación de los ámbitos materiales de las competencias en la jurisprudencia constitucional", cit. nota supra, p. 101 a 105. Aquest és el cas, a títol d'exemple, de la STC 14/1986 de 31 de gener, en la que el TC, amb fonament a diversos preceptes ubicats fora del que són les llistes competencials, i principalment a partir del que disposa l'article 156 de la CE, va acceptar la competència de les Comunitats Autònomes per disposar i regular la seva pròpia Hisenda. En la mateixa línia, se situa la STC 95/1985 de 29 de juliol, en la que el TC va fonamentar en l'article 4.2 de la CE *"la competència para determinar qué símbolos reconoce o establece como propios"* de la Comunitat Autònoma.

Generalitat en el seu article 3.3. Aquest precepte, tal i com s'ha estudiat, disposa que la Generalitat de Catalunya garantirà "*l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya*". Tal com és de veure, la dicció literal del precepte estatutari contempla una atribució de poders a favor de la Generalitat, habilitant-la per ordenar determinats aspectes vinculats al règim lingüístic. Tal com s'ha defensat doctrinalment, es proclama una competència general lingüística de la Generalitat, es preveu un veritable mandat que imposa a aquest poder públic autonòmic la realització d'una política lingüística. I aquesta política ja consta esbossada al mateix precepte 3.3 de l'EAC amb caràcter teleològic quan diu que l'objectiu ha de ser el d'aconseguir una igualtat plena de drets i deures dels ciutadans. És per aquest motiu que cert sector doctrinal ha constatat que, amb aquesta precisió, l'Estatut adopta una posició no només afirmativa o contemplativa, sinó bel·ligerant i teleològica, en la mesura que proclama expressament que la igualtat plena de les dues llengües oficials no és una realitat sinó un objectiu que la Generalitat ha de perseguir[348].

L'anàlisi d'aquest precepte exigeix tenir present una precisió: l'advertiment que un sector de la doctrina, fonamentat en una primera jurisprudència del TC, ha defensat que l'article 3.3 de l'EAC no té contingut competencial en sentit estricte sinó que es tracta d'una declaració de capacitat de la Generalitat, una simple habilitació genèrica[349].

---

[348] Vid. ARGULLOL MURGADAS, Enric*; "La competència legislativa de la Generalitat per establir normatives linguístiques i 'normalitzar' el català"*, a D.D.A.A; "Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics-Marcial Pons, Barcelona, p.33-34.

[349] Vid., per tots, PARIS DOMÈNECH, Neus; "La conflictivitat competencial. Normalització lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994, p. 29-31. L'autora, fonamentant-se en una primera jurisprudència del TC, al·lega que no existeix un títol competencial específic en matèria lingüística. Pel que fa referència a l'article 3.3 de l'EAC diu que "*no té un contingut competencial en sentit estricte, però sí que és una declaració de capacitat de la Generalitat per a actuar*". En conseqüència, disposa que les accions de normalització lingüística de la Generalitat per a actuar s'han de dur a terme "*o bé a través de l'exercici de les seves competències específiques, o bé mitjançant actuacions de foment i de servei públic, sobre la base de l'habilitació genèrica de l'article 3.3 EAC*". Cal recordar que aquest precepte s'ubica dins el Títol Preliminar de l'EAC, dedicat a l'ordenació de les "Disposicions Generals" i no dins el Títol I rubricat "Competències de la Generalitat". La ubicació del precepte que ordena la matèria lingüística dins el Títol Preliminar de l'Estatut català, igual com passa amb l'Estatut basc, valencià o navarrès, ha comportat que certa doctrina negui l'existència d'una veritable competència en aquesta matèria, reproduïnt d'alguna manera els arguments que ja s'han estudiat. Aquest sector doctrinal defensa la inexistència d'un títol competencial específic en matèria lingüística atès que la CE no preveu la llengua dins cap àmbit competencial específic perquè no es troba contemplada als llistats competencials dels articles 148 i 149, de manera que conclouen que la competència per regular l'ús de les llengües en un sector determinat s'haurà de regir per la distribució de les competències normatives específiques sobre aquest sector. El TC va pronunciar-se en aquest sentit, entre d'altres, a la seva STC 69/1988 de 19 d'abril, F.J 3 on va proclamar que "*Frente a la alegación de competencia lingüística que formula la Generalidad de Cataluña, debemos recordar que el art. 3.3 de su Estatuto, más que enunciado de una norma competencial, expresa un mandato –STC 82/1986 de 26 de junio- o un deber –STC 6/1982 de 22 de febrero- que impone a las instituciones y órganos autonómicos para que, con ocasión de sus competencias propias, procuren alcanzar los objetivos marcados en aquel precepto estatutario, estando, por tanto, en presencia, no de una competencia en sentido propio, sino de un compromiso de promoción*

Això no obstant, en aquests moments i a la vista de l'evolució de la jurisprudència del TC, hom pot concloure que existeix un títol competencial en matèria lingüística que habilita a determinades Comunitats Autònomes, de conformitat amb els respectius Estatuts d'Autonomia, per ordenar-la[350]. Altrament, considerar que la matèria lingüística no és objecte d'un títol competencial comporta buidar de contingut la previsió constitucional de l'article 3.2 de la norma suprema i la seva assumpció estatutària que en el cas català s'articula a partir de l'article 3 de l'EAC. Resultaria, com a mínim, incongruent, que la Generalitat de Catalunya, per previsió del propi Estatut, tingui atribuïdes potestats per garantir l'ús normal i oficial dels dos idiomes i per adoptar determinades mesures a tal fi, si no té assumida una competència pròpia o compartida, tesi que ha acabat essent confirmada per la jurisprudència del TC, en els termes que s'han estudiat.

En aquest context, resulta inqüestionable que, en exercici de les competències que les Comunitats Autònomes tenen atribuïdes en virtut de les previsions constitucionals i estatutàries, han modulat legislativament l'abast de la cooficialitat lingüística en el seu respectiu àmbit territorial. El fet que aquestes previsions s'hagin ordenat en el Títol Preliminar de la CE i de certs Estatuts d'Autonomia, inclòs el català, no impedeix el reconeixement d'aquesta competència[351]. És més, aquesta ubicació prova que es tracta d'un àmbit material que el poders constituent i estatuent han volgut sotmetre a especials garanties d'estabilitat i tutela, en els termes que s'han estudiat detingudament en el decurs d'epígrafs precedents de l'estudi.

En conseqüència, partint de l'existència d'una veritable competència en matèria lingüística, amb fonament constitucional i estatutari, caldrà estudiar-ne el contingut, naturalesa i abast.

---

lingüística (...) Este mandato de normalización del uso de las lenguas oficiales en el territorio catalán no confiere, pues, competencia específica alguna a la Comunidad Autónoma frente al Estado, debiéndose, en consecuencia, establecer que la competencia estatutaria ejercida al aprobarse el Decreto... no fue otra que la atribuida por el art. 12.1.5 del Estatuto...".

[350] Vid., per tots, VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística I accés a la funció pública", cit. nota supra p. 62. Del mateix autor, vid. "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003 o "*La llengua a l'Administració*" a DDAA "Jornades sobre la llei de política lingüística", Quaderns de Treball nº49, Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1999, p. 108.

[351] Per tots, vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"El sistema de repartiment de competències entre l'Estat i la Generalitat"* a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coord.), "Dret Públic de Catalunya", cit. nota supra, p. 191, on, en el capítol dedicat a l'estudi de l'assumpció de competències de l'EAC i la tipologia competencial s'adverteix que "*no es pot oblidar, encara que no se citi expressament en el títol primer de l'Estatut, la competència sobre normalització lingüística, que indirectament és recollida per l'article 3.3 de l'EAC, dins el títol preliminar".*

B) Debat relatiu al contingut, tipologia i abast funcional de la competència autonòmica en matèria lingüística.

Tal com s'ha avançat, la competència autonòmica en matèria lingüística presenta uns caràcters que la fan singular, que han estat modulats per la jurisprudència del TC.

Primerament, caldrà definir quin és el contingut de la matèria lingüística, entenent per matèria l'objecte de la competència, el conjunt d'activitats, funcions i instituts jurídics relatius a un sector de la vida social[352].

El TC, malgrat l'existència d'una jurisprudència oscil·lant al respecte, ha acabat reconeixent que la competència lingüística habilita a determinades Comunitats Autònomes, d'acord amb els respectius Estatuts d'Autonomia, per regular l'abast i els efectes de la cooficialitat. D'aquesta manera, l'objecte de la competència lingüística és la regulació del règim lingüístic, la modulació dels principis juridicolingüístics dissenyats pel bloc de la constitucionalitat. L'objecte principal de la competència lingüística se centra en la modulació del règim de l'oficialitat lingüística, el que inclou la definició del significat d'oficialitat així com l'ordenació de les conseqüències jurídiques inherents a aquesta declaració (STC 82/1986, 83/1986, 123/1988, 56/1990 o, per totes, 337/1994). A part d'aquest contingut, el TC també ha establert que la competència lingüística autonòmica té per objecte la promoció o foment de la llengua pròpia. D'aquesta manera, el procés de normalització lingüística es consolida també com objecte d'aquesta competència[353].

Partint d'aquesta base, hom distingeix dues qüestions que cal tenir presents en l'anàlisi del contingut i abast funcional d'aquesta competència. Primerament, destaca el debat relatiu a la naturalesa transversal o horitzontal de la competència lingüística. Segonament, hom distingeix el debat relatiu a l'abast territorial i límits als que se sotmet aquesta competència.

---

[352] Vid. FOSSAS, Enric*; "El repartiment de competències: nocions bàsiques*", a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan "Dret Públic de Catalunya", cit. nota supra, p. 182. Vid., també, VIVER PI-SUNYER, Carles; "Materias competenciales y Tribunal Constitucional", Ed. Ariel, Barcelona, 1989, p.25-26.

[353] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", cit. nota supra, p. 71. El Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya ha confirmat aquesta tesi. En el seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997 a la Proposició de llei sobre usos lingüístics a Catalunya (B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p.18096-18134), ratificava que la competència lingüística "*implica la regulació de l'abast i dels efectes de la cooficialitat (...) i comprèn també un mandat a les institucions autonòmiques de govern perquè s'adoptin les mesures necessàries per tal d'assegurar el coneixement d'ambdós idiomes oficials (la llengua pròpia i la castellana) i garantir la plena igualtat pel que fa als drets i als deures dels ciutadans, així com l'ús normal de les llengües oficials (STC 87/1997, F.J. 3)*".

Pel que fa referència al primer dels debats, és convenient precisar que la competència sobre la matèria lingüística és una competència genèrica, altrament dita transversal o horitzontal, que concorrerà necessàriament amb altres títols competencials específics o substantius. En aquest sentit, el TC ha recordat que la competència lingüística pot operar, en certs casos, en forma horitzontal o transversal sobre competències materials, perquè la llengua utilitzada en la majoria dels supòsits no afecta el contingut de la matèria[354]. S'afirma que la llengua es projecta des d'una perspectiva horitzontal perquè incideix en qualsevol tipus de relació humana regulada pel dret.

Aquesta projecció, traduïda a l'àmbit competencial, condueix a qualificar la competència lingüística com una competència horitzontal o transversal, que s'adhereix a títols competencials verticals, és a dir, concorre necessàriament amb altres títols competencials específics o substantius. Aquesta concurrència amb d'altres títols competencials no ha d'eliminar la competència lingüística, fins i tot en el cas que concorri amb una competència exclusiva de l'Estat (STC 82/1986, 74/1989 o 123/1988, per totes). En aquest sentit, el TC ha advertit que la competència autonòmica en matèria lingüística forçosament incidirà en matèries també acotades per d'altres títols competencials[355]. Aquesta incidència, resultat de la determinació de l'abast de la cooficialitat lingüística, no pot portar a la Comunitat Autònoma a regular matèries reservades a l'Estat, de la mateixa manera que les competències sectorials de l'Estat no podran convertir-se en un obstacle que bloquegi o buidi de contingut la competència sobre normalització lingüística atribuïda a la Comunitat Autònoma.

En aquest sentit es pronunciava el TC en la seva STC 74/1989, quan proclamava, en el seu F.J. 2, que "*así planteado, el conflicto debe resolverse estableciendo hasta qué punto el ejercicio por parte de la Generalidad de competencias de normalización lingüística en el ámbito de las escrituras públicas es compatible con las competencias sectoriales del Estado que su Abogado invoca en este proceso. Tal compatibilidad ha de articularse de modo tal que ni la competencia autonómica de normalización*

[354] Vid., Dictamen nº 203 del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya de 18 de desembre de 1997, cit. nota supra, Fonament 8. En aquest sentit, cal dir que la doctrina ha assumit i ratificat aquesta tesi jurisprudencial relativa a l'abast horitzontal o transversal de la competència en matèria lingüística. Vid., per tots, VERNET LLOBET, Jaume; "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003; també, del mateix autor, "*La llengua a l'administració*" a DDAA "Jornades sobre la llei de política lingüística", Quaderns de treball nº 49, Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1999, p. 111. Vid. també, COBREROS MENDAZONA, Edorta; "*La distribució de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes en matèria lingüística", Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic* nº 12, p. 205-217. També, vid. MURO BAS, Xavier; "*Los deberes lingüísticos y la proyección de la cooficialidad lingüística sobre la distribución de competencias en la reciente jurisprudencia constitucional (Sentencias 337/1994 y 147/1996)", Revista Española de Derecho Constitucional* nº 49, 1997, p. 259-297.

[355] Vid. també, per totes, STC 123/88, 56/1990 o 337/1994.

lingüística pueda convertirse en un expediente que, enervando el orden constitucional de competencias, habilite a la Comunidad Autónoma para regular, so capa de actuaciones de política lingüística, materias reservadas al Estado ni, tampoco, como reverso de lo anterior, las competencias obstáculo que bloquee o vacíe la competencia que sobre normalización lingüística tiene la Comunidad Autónoma" . En el F.J. 5 de la mateixa sentència, el TC afegia que "*...en una situación cooficialidad lingüística, como la derivada del art. 3 de la Constitución y el art. 3 del EAC, el ejercicio de la competencia autonómica de normalización lingüística tiene por fuerza que incidir en materias también acotadas por otros títulos competenciales reservados al Estado"*. Així, en matèria d'abast horitzontal de la competència lingüística, el TC manté una doctrina que defensa la necessitat de buscar un equilibri entre les competències autonòmiques de naturalesa lingüística i les competències sectorials de l'Estat.

Tal com ha reconegut el Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, ratificant jurisprudència del TC i referint-se a l'abast horitzontal de la competència lingüística, "*una competència autonòmica concreta, no un mandat genèric i comú a l'Estat, pot incidir sobre una altra, estatal, fins i tot, exclusiva, limitant el seu abast dins el territori de la Comunitat Autónoma, quan es tracta d'exercir amb totes les seves conseqüències lògiques la normalització d'una llengua cooficial en l'esmentat territori. Com afirma l'Alt Tribunal, '...no cabe hablar de actuación fuera de la esfera competencial de la Comunidad Autónoma cuando ésta prevé consecuencias lógicas que resultan de la declaración de cooficialidad (SSTC 82/1986, F.J. 8 i 74/1989, F.J. 3)"*[356].

És per aquest motiu que el TC ha proclamat que ens trobem davant una competència concurrent. Arriba a aquesta conclusió pel que fa a la tipologia competencial, entre d'altres sentències, a la STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 40, que enjudicia l'ordenació lingüística a l'Administració de Justícia. En aquest raonament jurídic, el màxin intèrpret constitucional proclama que "*... el marco de la regulación del uso de las lenguas se encuentra en la Constitución (art. 3) y en los respectivos Estatutos de Autonomía, debiendo la posterior regulación adecuarse a ese esquema definido por el bloque de la constitucionalidad. A partir de ahí, tanto Estado como Comunidades Autónomas pueden incidir en la regulación sobre la materia de acuerdo al reparto general de competencias, encontrándonos, pues, ante una competencia concurrente. Esa misma resolución abordó ya el tema de la regulación del uso de la lengua dentro de la Administración de Justícia concluyendo que en tanto en cuanto la Constitución reserva como competencias exclusivas del Estado la Administración de Justícia (art. 149.1.5) y la legislación procesal (art. 149.1.6), debe ser el Estado el que regule el uso de las lenguas dentro de la Administración de Justícia, sin perjuicio de que las Comunidades*

[356] Vid. Dictamen nº 203 del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya de 18 de desembre de 1997, cit. nota supra, Fonament 8.

Autónomas puedan 'regular el alcance inherente al concepto de cooficialidad, tal y como viene establecido por el art. 3.2 de la Constitución y en los artículos correspondientes de los Estatutos de Autonomía (...) La consecuencia que cabe extraer de ello es que, al no existir competencia exclusiva sino concurrente sobre la regulación de las lenguas a favor de las Comunidades Autónomas, el Estado es competente para regular el uso de las lenguas en el seno de la Administración de Justícia dadas las reservas competenciales del art. 149, apds. 5 y 6, por lo que el art. 231 de la LOPJ no invade competencia alguna reservada a las Comunidades Autónomas"[357].

Per tant, el TC adverteix que, tenint en compte aquesta projecció transversal o horitzontal de la competència lingüística, que fa que en ocasions fins i tot incideixi en àmbits materials que són competència exclusiva de l'Estat, exigint en conseqüència una tasca de ponderació a l'intèrpret constitucional, quan es dóna aquesta circumstància ens trobem en presència d'una competència concurrent. Val a dir que, doctrinalment, la tipologia conceptual 'competència concurrent' no ha estat definida unívocament[358]. La idea subjacent a aquesta intepretació jurisprudencial és que en determinats àmbits, tals com el de l'Administració de Justícia, hi haurà una concurrència d'instàncies competents per ordenar el règim lingüístic. Pel que fa referència al règim lingüístic de l'Administració de Justícia, aquesta concurrència s'articularà principalment, en el cas de l'Estat a través de la LOPJ i la LEC i en el cas de la Comunitat Autònoma a través de la llei autonòmica corresponent, en els termes que s'estudiaran més detingudament en el decurs del capítol següent de la recerca.

Val a dir que un sector doctrinal ha emfatitzat la idea que aquesta concurrència competencial no és lliure i il·limitada sinó que, cada ens, en l'exercici de les seves competències, haurà de circumscriure's al marc constitucional i estatutari que li hagi

[357] Estudi ampliat més endavant.

[358] Així, a títol d'exemple, poden distingir-se diverses conceptualitzacions doctrinals diferents del concepte jurídic "competència concurrent". Primerament, un sector defineix les competències concurrents com "*les competències en les quals els dos titulars poden exercir la mateixa o les mateixes funcions sobre la mateixa matèria"* . Aquesta conceptualització és la sostinguda, entre d'altres obres, a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coord..), "Dret Públic de Catalunya", cit. nota supra p. 196-197.
Segonament, una altra tendència doctrinal defineix aquest concepte de "competència concurrent" com *"concurs sobre una mateixa matèria en l'exercici de la potestat normativa, concurrència que s'articula a través de la reserva per a l'Estat de les bases i l'atribució a les Comunitats Autònomes de la potestat de desenvolupament legislatiu i execució"*, tesi defensada a l'obra DDAA "Manual de Dret Públic de Catalunya", Institut d'Estudis Autonòmics-Ed. Marcial Pons, Barcelona, 2000, p. 194-196.
Un tercer sector doctrinal defineix aquesta tipologia de "competència concurrent" com "*ejercicio de competencias distintas, que dan lugar a dos resoluciones independientes, pero que deben actuarese sobre un mismo espacio físico y con cierto grado de interdependencia que puede llegar hasta la identidad procedimental"*, tesi defensada a DDAA "El sistema jurídico de las Comunidades Autónomas", Ed. Tecnos, Madrid, 1989, p. 124.

estat assignat[359], el que exigirà una tasca hermenèutica que haurà d'anar més enllà del que és reconèixer una concurrència competencial genèrica.

En qualsevol cas, l'operació d'encabir la competència lingüística dins alguna de les categories de tipologia competencial facilitades per la doctrina no és fàcil[360]. La complexitat d'aquesta operació s'accentua si es té en compte que aquesta matèria competencial presenta uns perfils no sempre del tot precisos. En aquesta matèria lingüística, les dificultats de conceptualització s'accentuen perquè si bé és cert que, finalment, la jurisprudència i la doctrina han acabat identificant el que hom qualifica com l'activitat bàsica que integra el *nucli fonamental* d'aquest àmbit material[361], els límits d'aquest contingut a vegades són difícils de delimitar.

---

[359] Vid. COBREROS MENDAZONA, Edorta; *"La distribució de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes en matèria lingüística", Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic* nº 12, cit. nota supra, p. 213-215. L'autor adverteix que "*el mateix Tribunal Constitucional ha qualificat la matèria lingüística com a 'competència concurrent' entre l'Estat i les Comunitats Autònomes. Si amb aquesa denominació es vol indicar que tots dos ens puguin (i hagin) elaborar normes referides a (o reguladores de) aspectes lingüístics no pot sinó estar-se d'acord amb aquesta afirmació, però tenint molt en compte que aquesta concurrència no és lliure i il·limitada –com es desprèn del que ja s'ha dit fins ara- sinó que cada subjecte ha de respectar l'escomesa que constitucionalment i estatutària li ha estat assingada. I així, en el cas que es tractava –les actuacions en l'Administració de Justícia- les Comunitats Autònomes havien fixat l'abast del règim jurídic de doble oficialitat en les seves lleis de normalització –la qual cosa per cert ja havia estat considerada constitucional pel Tribunal Constitucional (...)- per la qual cosa les Corts Generals en elaborar la Llei Orgànica del Poder Judicial havien d'articular detalladament l'ús de les llengües en seu judicial a tenor de les seves 'exclusives' competències sobre Administració de Justícia i legislació processal (art. 149.1.5 i 6 CE) però respectant el marc bàsic de les exigències derivades de la doble oficialitat, fixades prèviament per qui era competent en això, amb la qual cosa aquesta denominació d''exclusiva' no es pot entendre com a sinònim d''incondicionada'"*.

[360] Cal assenyalar que aquestes dificultats s'han traduït, en l'àmbit doctrinal, en la constatació que la doctrina discrepa obertament en classificar aquesta competència dins el quadre de tipologies competencials. Així, mentre hi ha un sector que assumeix la qualificació de competència concurrent per la que es decanta el TC en la seva STC 56/1990 de 29 de març (vid. Edorta COBREROS MENDAZONA, per tots i amb les cauteles de la seva tesi, exposada succintament en aquest treball); d'altres autors defensen que es tracta d'un competència compartida particular (vid., per tots, SEGURA GINARD, *"Comentari sobre el règim jurídic lingüístic de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears", Revista de Llengua i Dret* nº 4, novembre de 1984, vol. 2, p. 55 on diu que "*ens sembla, per tant, que la competència per a regular l'ús de les diverses llengües la tendrà qui tingui atribuïda la competència per ordenar la matèria que serveix de suport a aquest ús. Ens troban davant d'una compartició de les competències lingüístiques (si es pot dir així) entre l'Estat i les Comunitats Autònomes. Ara bé, aquesta compartició s'insereix dins un marc que ve delimitat per la Constitució i pels Estatuts d'Autonomia, normes fonamentals quant al règim jurídic lingüístic")*. Altrament, hi ha la tesi, a la que ens adherim, que distingeix una competència sobre normalització lingüística, exclusiva de la CCAA i una competència sobre la matèria lingüística que pot qualificar-se com a concurrent (vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003). Vid., també, JOU, Lluís; *"La competència de la Generalitat en matèria de normalització lingüística, confirmada pel Tribunal Constitucional", Revista de Llengua i Dret* nº 13, desembre de 1989, p. 128, on l'autor, previ anàlisi de la jurisprudència del Tribunal Constitucional, conclou que el màxim intèrpret constitucional "*retorna a la doctrina del 1986 en establir que la Generalitat té plena competència, i exclusiva, en matèria de normalització lingüística fins i tot en qüestions en què la competència material és reservada a l'Estat*".

[361] Pel que fa referència a la matèria competencial lingüística, aquest nucli fonamental l'integraria un doble contingut bàsic: en primer lloc, la modulació del règim de l'oficialitat lingüística, definició del seu contingut i efectes inherents a aquesta declaració així com la modulació dels principis juridicolingüístics dissenyats pel bloc de la constitucionalitat; en segon lloc, la promoció i foment de la llengua pròpia, el

En aquest context, caldrà estudiar la segona de les qüestions que mereixia una anàlisi a part, la relativa a l'abast territorial i límits als que se sotmet aquesta competència autonòmica en matèria lingüística, que permetrà contextualitzar-la i definir-ne els contorns.

Prima facie, esdevé convenient partir d'una premissa bàsica: com a regla general, les competències autonòmiques tenen un abast territorial circumscrit al territori de la Comunitat Autònoma, és a dir, les normes autonòmiques són eficaces a tot el territori autonòmic. El territori s'erigeix com un límit competencial, en el sentit que delimita l'àmbit espacial dins el qual les Comunitats Autònomes poden exercir els seus poders[362]. Aplicat al cas català, l'article 25 de l'EAC confirma aquesta precisió, quan disposa que "*totes les competències ementades en els articles anteriors i d'altres en aquest Estatut s'entenen referides al territori de Catalunya"*. Projectant aquestes premisses a l'àmbit lingüístic, se'n desprèn que les normes autonòmiques catalanes dictades en exercici de la competència autonòmica lingüística vincularan dins el territori de Catalunya, i vincularan, tal com ha estat confirmat jurisprudencialment, a totes les administracions ubicades a Catalunya, siguin autonòmiques, locals o estatals. Aquesta tesi fou confirmada pel TC en la seva cèlebre STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 2 on va proclamar que el règim jurídic de la "*cooficialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos radicados en el territorio autonómico (...) siendo, por tanto, el criterio delimitador de la oficialidad del castellano y de la cooficialidad de otras lenguas españolas el territorio, independientemente del carácter estatal (en sentido estricto), autonómico o local de los distintos poderes públicos"*. En el F.J. 3 de la mateixa

procés de normalització lingüística, en els condicions que han estat estudiades anteriorment. Vid. VIVER PI-SUNYER, Carles; "Materias competenciales y Tribunal Constitucional", cit. nota supra, p. 19. L'autor adverteix que quan s'afirma que el contingut de les matèries competencials ha de ser precís i previsible no vol dir "*que ese contenido pueda determinarse de modo exhaustivo y definitivo estableciendo de antemano todos los actos concretos de ejercicio que forman parte de cada una de las materias"*. Ara bé, l'autor constata que, això no obstant, "*pueden y deben determinarse a) los principales tipos objetivos de actividad que configuran el núcleo fundamental de estos ámbitos materiales; b) los criteriors generales que permiten 'alargar' esos núcleos fundamentales hacia las actividades conexionadas con ellos mediante vínculos de instrumentalidad o de otro tipo (evitando así vacíos materiales) y c) los criterios objetivos que permiten establecer principios generalizables de prevalencia con los que solventar los problemas derivados del constante entrecruzamiento entre las materias"*.

[362] Per totes, STC 154/1985 o STC 44/1984. Vid. BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coord..), "Dret Públic de Catalunya", cit. nota supra p. 185-187. Cal recordar que es contemplen certes excepcions a aquesta regla general. Ara bé, tal i com s'ha apuntat doctrinalment, aquestes excepcions mai operaran per determinar la validesa extraterritorial de les normes autonòmiques, ja que el territori sempre actua com a precondició per l'exercici competencial (vid. STC 101/1995, per totes). D'aquesta manera l'excepció només pot operar des de la perspectiva de l'aplicabilitat de les normes autonòmiques, quan "*per raons lògiques i inevitables, a vegades, atesa la interconnexió de relacions i d'objectes sobre els quals recauen les actuacions públiques, es dota les normes autonòmiques d'efectes extraterritorials*". (p. 186 obra cit. nota supra). Vid, també, VIVER PI-SUNYER, Carles; "Materias competenciales y Tribunal Constitucional", cit. nota supra, p. 122-128.

resolució judicial, el TC proclamaria que "*en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso por los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantengan con cualquier poder público radicado en dicho territorio*"[363].

El Consell Consultiu de la Generalitat, en aquesta qüestió, ha precisat que, tenint en compte aquesta jurisprudència, "*la normativa de la Generalitat respecte a les llengües oficials que determini en el territori de Catalunya l'abast de la seva cooficialitat afecta i vincula l'Administració estatal, si bé és l'Estat l'únic competent per portar a terme la deguda ordenació*"[364]. Aquesta ha estat una posició defensada pel TC en la seva STC 82/1986 de 26 de juny, quan en el F.J. 5 advertia que "*...sí puede la Comunidad Autónoma determinar el alcance de la cooficialidad que se deriva inmediatamente de la Constitución y de su Estatuto de Autonomía y es inherente al concepto de aquélla, correspondiendo a la Administración estatal la ordenación concreta de la puesta en práctica de aquélla regulación legal en cuanto afecte a órganos propios*".

La jurisprudència del TC ha anat modulant els perfils d'aquesta competència autonòmica lingüística. Aquest és el cas de la doctrina jurisprudencial entorn al contingut i abast de l'article 149.1.1 de la CE, precepte que atribueix la competència exclusiva a l'Estat per a regular les condicions que garanteixin a tots els espanyols la igualtat en l'exercici dels drets i el compliment dels deures constitucionals, títol competencial que havia estat esgrimit per la representació de l'Estat per justificar o donar cobertura a una eventual competència estatal per ordenar drets i deures derivats de la cooficialitat lingüística. La doctrina jurisprudencial del TC (SSTC 82/1986, 6/1982, 87/1983 o 88/1983, per totes) ha disposat que la competència atribuïda a l'Estat per l'article 149.1.1 de la CE no l'habilita per regular l'exercici dels drets i deures

[363] Amb tot, el propi TC ha reconegut que, en certs supòsits, els efectes derivats de la cooficialitat lingüística de la llengua pròpia excedeixen del que és estrictament l'àmbit territorial autonòmic. En la seva STC 50/1999 de 6 d'abril, F.J.8, el màxim intèrpret constitucional ha proclamat que "*no cabe, en efecto, desconocer que en algunos supuestos singulares la oficialidad de la lengua propia de una Comunidad Autónoma no se detiene en los límites de su territorio. Lleva, por ello, razón la Comunidad Autónoma recurrente al afirmar que, en el anteriormente referido supuesto, someter a una traducción al castellano los documentos que, surgidos en una de ellas, deban surtir efectos en otra (...) supondría un atentado a la oficialidad de la lengua en cuestión, común en ambas Comunidades Autónomas. Obligar a traducir al castellano todos los documentos, expedientes o parte de los mismos que vayan a producir efectos fuera de la Comunidad Autónoma, incluso en el caso de que en el territorio donde vayan a desplegar sus efectos tenga también carácter oficial la lengua en que dichos documentos hayan sido redactados, supone desconocer el carácter oficial de dicha lengua, ya que, como ha señalado la STC 32/1986, el carácter oficial de una lengua conlleva que los poderes públicos la reconozcan como medio normal de comunicación en y entre ellos, y en su relación con los sujetos privados, con plena validez y efectos jurídicos. Por esta razón, en el ámbito territorial donde una lengua tiene carácter oficial, los actos jurídicos realizados en dicha lengua, aunque tengan su origen en un procedimiento administrativo instruido en otra Comunidad Autónoma en la que dicha lengua tenga también carácter cooficial, han de surtir, por sí mismos, plenos efectos sin necesidad de ser traducidos*".

[364] Vid. Dictamen nº 203 del Consell Consultiu, de 18 de desembre de 1997, cit. nota supra, Fonament 3.

derivats de la cooficialitat lingüística. En aquest sentit, el TC ha afirmat expressament que aquest precepte no habilita a l'Estat per a regular amb caràcter general, encara que sigui en els seus aspectes més bàsics, la cooficialitat de les llengües diferents del castellà, perquè aquesta habilitació, d'admetre's, equivaldria a buidar de contingut les competències lingüístiques assumides per les Comunitats Autònomes d'acord amb els respectius Estatuts d'Autonomia[365]. Ara bé, això no obstant, el TC ha dit que aquest mateix títol competencial previst a l'article 149.1.1 de la norma suprema empara la competència de l'Estat per a regular, si ho considera oportú, les garanties bàsiques de la igualtat de l'ús del castellà com a llengua oficial davant els poders públics, deducció jurídica a la que, tal com s'ha advertit doctrinalment, es pot arribar igualment en compliment de les previsions de l'article 3.1 de la CE, no afectades per la reserva d'Estatut contemplada a l'article 3.2 del text constitucional[366].

Aquestes línies han permès esbossar el marc de distribució de competències entre Estat i Comunitats Autònomes en matèria lingüística. Caldrà doncs, partint d'aquestes precisions competencials, passar a estudiar quines han estat les decisions preses per la Comunitat Autònoma catalana en exercici de les competències que té assumides en aquesta matèria.

4.2 Les bases del model lingüístic estatutari català.

A) El català com a llengua pròpia de Catalunya.

L'article 3.1 de l'EAC disposa que "*la llengua pròpia de Catalunya és el català*".

L'anàlisi de la tramitació parlamentària d'aquesta previsió ha permès concloure dues precisions que caldrà tenir presents, ja *a priori*: en primer lloc, l'advertiment que la nota de propietat es predica exclusivament respecte de la llengua catalana o, altrament dit, atenent a una interpretació autèntica de la norma, el català és la única llengua pròpia de Catalunya; la segona precisió és que en el decurs de la tramitació parlamentària del precepte, el reconeixement d'aquesta nota de propietat lingüística va desvincular-se clarament del reconeixement de l'estatut d'oficialitat, de manera que es tracta

[365] Així, per exemple, el F.J 4 de la STC 82/1986 de 26 de juny disposa que "*interpretar el art. 149.1.1, con el alcance que le otorga el Abogado del Estado, equivaldría a vaciar de contenido las competencias lingüísticas asumidas por las Comunidades Autónomas según sus Estatutos de acuerdo con lo dispuesto en el art. 3.2 de la Constitución*".

[366] Vid. LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic", Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic*, juliol de 1988, p. 48.

d'adjectius qualificatius diferents que atribuïran a l'estatut jurídic de la llengua catalana uns continguts o efectes jurídics també heterogenis.

La nota de la "propietat" del català té el seu antecedent normatiu a l'article 3 de l'Estatut Interior de Catalunya de 1933, precepte que, tal i com s'ha estudiat, disposava que "*la llengua pròpia de Catalunya és la catalana*". Això no obstant, cal tenir present que el concepte de propietat d'una llengua no deu el seu origen a aquesta etapa històrica. No es tracta d'un concepte innovador, creat *ex novo* per l'Estatut Interior de Catalunya de 1933 sinó que, altrament, es tracta d'un adjectiu qualificatiu que, referit respecte d'una llengua amb ànim tuïtiu, porta segles de rodatge[367].

Ara bé, al llarg del segle XIX, sota l'impuls del catalanisme polític, va predicar-se en múltiples ocasions respecte de la llengua catalana. D'aquest segle XIX daten diverses les iniciatives, projectes i discursos que proclamaven expressament aquesta consideració del català com a llengua pròpia de Catalunya, com a argument de pes per reivindicar l'estatut d'oficialitat[368]. Il·lustra aquesta constatació, a títol d'exemple, la justificació de la tercera de les Bases per a la Constitució Regional Catalana de 1892 proclamada pel delegat barceloní Sr.Ramón Picó Campamar. Aquesta Base, tal i com s'ha estudiat, establia que el català hauria d'esdevenir l'única llengua oficial a Catalunya i en les relacions d'aquesta amb l'Estat. En la seva justificació, el delegat va proclamar "*(...) Desde'l moment que tenim una llengua propia, una llengua que nasqué ab nosaltres, que es la expressió del esperit de nostra terra, que s'ha perpetuat en la família y que ha mantingut sempre viva en nosaltres la conciencia de nostra nacionalitat, ningú té dret á privarnos de aquesta llengua ni á imposárnosen una altra de forastera*"[369]. Aquesta intervenció permet il·lustrar el discurs recurrent de molts teòrics del catalanisme polític que al llarg del segle XIX proclamaren aquesta nota de propietat de la llengua catalana.

---

[367] Vid. SOLÉ DURANY, Joan Ramón*; "El concepte de llengua pròpia en el dret i en la normalització de l'idioma a Catalunya", Revista de Llengua i Dret* nº 26, desembre de 1996, p. 95-120. Pel que fa referència als antecedents històrics d'aquest adjectiu, l'autor recorda que ja es localitza al cànon 17 del Concili carolingi de Reims de l'any 813, que deia: "*Episcopi sermones et homilias sanctorum Patrum, prout omnes intelligere possint, secundum propietatem linguae predicare...*", traduïda per Modest Prats com "*Procurin els bisbes de predicar els sermons i les homilies dels sants Pares en un llenguatge que tots puguin entendre, de conformitat amb la llengua pròpia*", traducció a la que s'adhereix l'autor. A títol d'exemple, aquest concepte també figura a un acord del Consell General de les Valls d'Andorra adoptat el 1898 en el que el Síndic ordenava que s'imprimissin "*los pasaports y guías ab lo lenguatge catalá y no castellá, per ser aquell lo propi idioma de les Valls*".

[368] Foren diversos els teòrics de la corrent del catalanisme polític que varen emfatitzar aquest concepció del català com a llengua pròpia de Catalunya. A títol d'exemple, vid. PRAT DE LA RIBA, Enric; "La nacionalitat catalana", Edicions 62, La Caixa, Barcelona, 1978, p. 49, on proclama *"I vèiem més: vèiem que Catalunya tenia llengua, Dret, art propis (...) Si ésser pàtria, si ésser nació era tenir una llengua, una concepció jurídica, un sentit de l'art propis, si era tenir esperit, caràcter, pensament nacionals..."*.

[369] Vid. el facsímil de les deliberacions i acords de l'Assamblea Catalanista celebrada a Manresa el març de 1892, a "Bases per a la Constitució Regional Catalana. Manresa març de 1892", Institut Universitari d'Història Jaume Vivens Vives, Eumo Editorial, , Vic, 1991, p. 71.

La llengua catalana era la llengua pròpia de Catalunya i, com a tal, defensaven que gaudís de reconeixement i protecció jurídica[370].

Ara bé, aquest discurs de la llengua pròpia dels teòrics del catalanisme polític del segle XIX responia a una concepció diferent de l'actual concepte jurídic de propietat lingüística. La propietat no vehiculava per si mateixa un feix d'efectes jurídics sinó que constituïa el fonament metajurídic per justificar el reconeixement de l'estatut d'oficialitat a la llengua catalana. Segons aquesta corrent de pensament, el català, atenent a la realitat històrica i social de Catalunya, era la llengua pròpia del territori i, per tant, calia que es reconegués el seu estatut d'oficialitat lingüística, oficialitat de la que sí derivaven efectes jurídics. Amb l'Estatut Interior de Catalunya de 1933 s'adverteix un canvi d'orientació. La nota de propietat deixa de ser una simple constatació metajurídica, deixa de ser una simple constatació d'una realitat sociolingüística i històrica, i passa a consignar-se en un text legal amb l'objectiu declarat d'atribuïr a aquesta llengua un seguit d'efectes jurídics. I a més a més, aquest canvi és volgut. L'Estatut d'Autonomia republicà de 1932 havia estat modulat substancialment en el seu tràmit a les Corts constituents republicanes. En aquest context, l'Estatut Interior de 1933 volia subsanar aquelles mancances o insatisfaccions que presentava el text finalment aprovat d'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932, que, pel que fa al model lingüístic, tal i com ja s'ha estudiat detingudament, va ser objecte de modificacions substancials a les Corts. L'article 3 de l'Estatut Interior de Catalunya de 1933 es limitava a proclamar que la llengua pròpia de Catalunya era catalana, sense contenir cap menció al règim de la doble oficialitat lingüística que havia contemplat l'Estatut d'Autonomia de Catalunya aprovat un any abans. I aquesta omissió perseguia el claríssim objectiu de reafirmar la posició jurídica de la llengua catalana. Tal com s'ha advertit doctrinalment, *"es tracta d'una forma negativa d'afirmar unes conviccions i expressar indirectament un rebuig a les limitacions de l'Estatut de 1932"*[371].

Aquesta decisió responia a una clara voluntat de concedir a la llengua catalana un estatut jurídic diguem-ne de preeminença en relació al castellà, en un model lingüístic de doble oficialitat. I aquesta preeminença havia d'articular-se a través del concepte de la propietat lingüística, prevista en una norma dictada amb la vocació d'esdevenir la llei fonamental a Catalunya: el seu Estatut Interior[372]. D'aquesta manera, la previsió en

[370] Per una ampliació sobre l'evolució de l'ús i tractament de la llengua catalana al segle XIX, vid., per tots, ANGUERA, Pere; "El català al segle XIX. De llengua del poble a llengua nacional", Editorial Empúries, Barcelona, 1997.

[371] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 371.

[372] Per una ampliació sobre l'Estatut Interior de Catalunya de 1933, vid. GERPE LANDÍN, Manuel; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'Estat integral", Edicions 62, Barcelona, 1977.

aquesta norma del concepte de propietat lingüística era concebuda amb l'objectiu de reafirmar la posició jurídica del català, atès que l'Estatut d'Autonomia republicà de 1932 havia establert una igualtat formal entre les llengües catalana i castellana quan afirmava que "*el català és com el castellà, llengua oficial a Catalunya*".

En qualsevol cas, cal tenir present que, encara actualment, la definició del contingut i abast d'aquesta nota de propietat lingüística suscita certs debats doctrinals[373]. Les reflexions se centren en determinar si la nota de propietat lingüística és un concepte metajurídic positivitzat pel dret del que hom no pot derivar-ne conseqüències jurídiques o si, contràriament, d'aquesta nota de propietat lingüística l'ordenament jurídic pot derivar-ne drets, obligacions i conseqüències jurídiques envers aquesta llengua. Alhora, les discussions no només s'han centrat en delimitar-ne el seu contingut i abast sinó també en identificar-ne els seus antònims. Tal com s'ha advertit doctrinalment, el terme propi normalment s'ha contraposat als conceptes comú i aliè, el que traduït al discurs juridicolingüístic inevitablement ha motivat polèmiques[374]. Val a dir que la mateixa noció de "llengua pròpia" del català ha estat objecte d'inteses crítiques per part de certs sectors que veuen en aquest concepte jurídic un atemptat a la llengua castellana, oficial a nivell estatal[375]. Això no obstant, en aquests moments, resulta inqüestionable que la

---

[373] Vid. SOLÉ DURANY, Joan Ramón; *"El concepte de llengua pròpia en el dret i en la normalització de l'idioma a Catalunya"*, *Revista de Llengua i Dret* nº 26, desembre de 1996, p. 102. Vid., també, VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 43.

[374] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (dir.); "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003. Vid. també FONT RIBAS, A.; MIRAMBELL ABANCÓ,A. i BADOSA COLL, F.; *"Els conceptes jurídics fonamentals en matèria de dret lingüístic de Catalunya"*, a "Segon Congrés Internacional de la Llengua catalana. VI Area 5, Llengua i Dret", Barcelona-Andorra, 1987, p. 93. S'adverteixen dues possibles accepcions del concepte de propietat: propi com a contraposat a comú i propi com a contraposat a aliè. Tal com es constata doctrinalment, l'adjectiu comú indicarà que la llengua castellana serà emprada a totes les Comunitats Autònomes (el castellà com a llengua comuna a tot l'Estat espanyol) a més de, si escau, la llengua pròpia del territori; altrament, si s'opta per l'adjectiu aliè tindrà una connotació diferent, de manera que manifestarà que la llengua castellana no és la genuïna de la Comunitat Autònoma sinó que és utilitzada en base al que hom ha qualificat com un 'fet extern', a diferència de la llengua pròpia, que identificarà al poble històricament. La jurisprudència ha assumit el qualificatiu de llengua comuna però no el d'aliena. Vid. la Sentència de l'Audiència Territorial de Barcelona d'11 de març de 1985, que pel que fa referència a la declaració que la llengua pròpia de Catalunya es el català, proclamava que "*és obligat rebutjar qualsevol interpretació de la qual es pogués obtenir la inconstitucional conclusió que el castellà no és llengua pròpia també de Catalunya sinó impròpia o aliena, amb desconeixement de l'article 2n de la Constitució i del fet notori que és la llengua natural, habitual i materna d'un nombre de ciutadans de Catalunya tan elevat, almenys, com el d'aquells que tenen per llengua natural, habitual i materna la catalana"*. Vid. també, MONTAGUT BARBARÀ, Maria Mercè; "El criteri gramatical en la interpretació del text legal. El mot 'pròpia' de l'article 3.1 de l'Estatut d'Autonomia", a "II Congrés Internacional de la Llengua catalana. Àrea 5, Llengua i Dret", Barcelona-Andorra, Institut d'Estudis Autonòmics, 1987, p. 141-148. L'autora proposa un estudi del concepte "propietat" lingüística previst a l'article 3.1 de l'EAC des d'una perspectiva gramatical.

[375] Vid. SANTAMARÍA, Antonio; "Foro Babel. El nacionalismo y las lenguas de Cataluña", Ediciones Altera, Actual, Barcelona, 1999, p. 181-197. Resulten, com a mínim, sorprenents i irracionals algunes conclusions a les que s'arriba en aquest comentari, a les que no ens adherim. Així, per exemple, proclama que l'article 2 de la LPL "*deduce directamente, sin ninguna mediación, que el catalán como lengua*

nota de propietat de la llengua catalana és un concepte jurídic del que dimanen uns efectes normatius que, per cert, han estat contemplats expressament per la llei.

Un estudi de les previsions de la LPL de 1998 permet concloure, ja *prima facie*, que el concepte de la propietat lingüística del català actualment a Catalunya no és un simple principi declaratiu exempt de contingut jurídic. Ans al contrari, la llei autonòmica catalana ha dotat a aquest concepte de propietat d'un seguit d'efectes jurídics. Aquestes previsions legislatives permeten concloure taxativament que no es tracta d'un simple reconeixement d'una realitat històrica i social aliena al dret. En tant que llengua pròpia de Catalunya, gaudirà d'un feix de drets i obligacions que reafirmaran l'estatut jurídic d'aquesta llengua en un context de doble oficialitat lingüística. Caldrà doncs estudiar-ne el seu contingut i abast normatiu.

Quan va aprovar-se la LPL, el legislador català va posar èmfasi a recollir aquesta qualificació del català com a llengua pròpia de Catalunya, dotant-la d'uns continguts clarament normatius i àdhuc, d'identitat política. Ja en el Preàmbul de la llei, va proclamar-se que "*forjada originàriament en el territori de Catalunya, compartida amb altres terres en les quals rep també denominacions populars i fins i tot legals diverses, la llengua catalana ha estat sempre la pròpia del país i, com a tal, s'ha vist afectada negativament per alguns esdeveniments de la història de Catalunya, que l'han portada a una situació precària (...) la situació sociolingüística de Catalunya és avui complexa. La realitat d'una llengua pròpia que no ha assolit la plena normalització i que té un nombre de parlants relativament petit en el context internacional conviu amb el fet que molts dels ciutadans i ciutadanes del territori de Catalunya tenen com a llengua materna la castellana (...) Aquesta realitat, doncs, exigeix una política lingüística que ajudi eficaçment a normalitzar la llengua pròpia de Catalunya i que, alhora, garanteixi un respecte escrupolós als drets lingüístics de tots els ciutadans i ciutadanes"*. Així mateix, el propi Preàmbul proclama que *"el concepte de llengua pròpia aplicat a la catalana obliga als poders públics i les institucions de Catalunya a protegir-la, a usar-la de manera general i a promoure'n l'ús públic a tots els nivells"*.

Ja s'avançava, en conseqüència, quin seria l'abast normatiu del concepte de propietat del català a Catalunya, que es troba desplegat a l'article 2 de la norma. Aquest precepte, que porta per títol "*la llengua pròpia*", contempla tres continguts inherents a la nota de

---

propia del país es: a) la lengua exclusiva de 'todas las instituciones de Cataluña' (...) El tercer y último punto insiste en el compromiso de todas las instituciones por promover el uso de la lengua propia 'con independencia del carácter oficial del catalán y del castellano'. Es decir, se recomienda que empleen únicamente la primera"; "el planteamiento que subyace es que a toda la Nación le corresponde en exclusiva la posesión de un territorio, un Estado y una lengua y culturas propias. Dada la imposibilidad de obtener la soberanía política plena (...) al menos el tercer requisito de la tríada arendhtiana (referint-se a l'obra de Hannah Arendt, 'Los orígenes del totalitarismo', Alianza Editorial, Madrid 1982), *la lengua, debe cumplirse, y la lengua propia del territorio debe ser la única oficial del país"*.

propietat predicada exclusivament respecte de la llengua catalana, criticats per un sector de la doctrina[376], que són els següents:

Primer.- En primer lloc, proclama que el català, com a llengua pròpia de Catalunya, la singularitza com a poble.

Tal com s'ha advertit doctrinalment, aquesta primera precisió denota l'atribució d'un cert caràcter d'identitat nacional[377]. Aquesta idea vindrà ratificada al propi preàmbul de la llei, quan es proclama que "*la llengua catalana és un element fonamental de la formació i la personalitat nacional de Catalunya*", recollint els postulats que havien estat insistentment defensats per teòrics del catalanisme polític, en els termes que s'han estudiat detingudament a l'epígraf precedent de la recerca. D'aquesta manera, el legislador autonòmic qualifica a la llengua catalana com un dels factors que defineixen, especifiquen o, altrament dit, singularitzen Catalunya.

En aquest sentit, cal recordar que aquesta precisió que el català com a llengua pròpia de Catalunya la singularitza com a poble, no figurava a la proposició de llei, en la versió publicada al B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997[378]. Aquesta primera versió del

---

[376] Per tots, vid. DE CARRERAS SERRA, Francesc i DOMINGO DOMINGO, José*; "La aplicación de la Ley Catalana de Política Lingüística: su control judicial", Teoría y Realidad Constitucional* nº 12-13, 2n semestre 2003-1r semestre 2004, p. 65. L'estudi constata que "*la principal aportación de la LPL fue dar efectos jurídicos al concepto estatutario de lengua propia (art. 3.1 del Estatuto de Autonomía de Cataluña) en perjuicio del concepto de lengua oficial, ya que convierte al catalán en la lengua de las Administraciones e instituciones y a ambas lenguas, en aquellas que pueden utilizar los ciudadanos en sus relaciones con la Administración, aunque no a la inversa. La ley establece, por tanto, un régimen de bilingüismo muy desequilibrado a favor del catalán que pone de manifiesto una voluntad monolingüe en el legislador"*.

[377] Vid. JOU MIRABENT, Lluís; *"Els principis de llengua pròpia i llengües oficials en l'articulat de la llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística", Revista de Llengua i Dret* nº 29, juliol de 1998, p. 9. Tal com enuncia l'autor, *"el català és reconegut com a llengua originària, tradicionalmente i històricament arrelada al país"*. Vid., també, MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni; *"La llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística: el nou desplegament de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i els conceptes de llengua pròpia i de llengua oficial", Revista de Llengua i Dret* nº 29, juliol de 1998, p. 69-72. Vid. també PUIG SALELLAS, Josep M.; "*Els grans conceptes de la doble oficialitat en la llei 1/1998 de política lingüística", Revista de Llengua i Dret* nº 29, juliol de 1998, p. 23-56. L'autor defensa que l'abast del concepte de llengua pròpia és doble: primerament, al·lega que "*ens movem estrictament dins del mateix concepte de propietat i, per tant, en aquell aspecte singularitzador, identificador del país*"; segonament, diu que "*el concepte de llengua pròpia surt d'aquest marc estricte i es projecta sobre el de la doble oficialitat*".

[378] Vid. B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, on consta publicada la proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua catalana a Catalunya (Tram. 202-00073/05), p. 15848. L'article 2 de la proposició de llei deia: "*1. El català és la llengua pròpia de Catalunya. 2.El català, com a llengua pròpia és: a) La llengua de totes les institucions de Catalunya, i en especial de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia. b) La llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya, per les altres institucions i, en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic"*.

primer paràgraf de l'article 2 de la proposició de llei es limitava a consignar la següent dicció: *"el català és la llengua pròpia de Catalunya"*, sense contenir cap tipus de menció a continguts d'identitat col·lectiva del poble català. Cal recordar que diverses formacions polítiques varen presentar-hi vots particulars que consignaven expressament la conveniència de concretar amb més detall el contingut i abast de la precisió de propietat lingüística de la llengua catalana, el que il·lustra l'interès que, des dels propis inicis de la tramitació de la norma, va despertar aquest concepte[379].

L'origen d'aquesta precisió que el català, com a llengua pròpia de Catalunya, *"la singularitza com a poble"* es troba en les esmenes d'addició nº 9 i 10 presentades respectivament pels grups parlamentaris de Convergència i Unió i grup Socialista a l'article 2.1 de la proposició de llei sobre usos lingüístics a Catalunya[380]. L'adopció d'ambdues esmenes fou proposada per la Ponència, essent aprovades en el tràmit parlamentari.

Poc temps més tard, el Consell Consultiu en el seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997 estudiaria el contingut i abast d'aquest concepte de propietat de la llengua catalana. Pel que fa referència a aquest contingut diguem-ne identitari vinculat a la nota de propietat lingüística, el Consell Consultiu proclamaria que *"la Proposició de llei de política lingüística formula els dos conceptes jurídics de llengua pròpia i llengua oficial. La consideració del català com a llengua pròpia obliga els poders públics i les institucions de Catalunya a protegir-lo, a usar-lo de manera general i a promoure el seu ús públic a tots els nivells (...) si la Constitució reconeix l'oficialitat d'una llengua diferent de la castellana a certes comunitats territorials és perquè aquests territoris tenen una llengua pròpia, en el sentit de pertinença de propietat i que n'és característica, segons precisa el diccionari de la Reial Acadèmia de la Llengua. La*

[379] Vid., per tots, els vots particulars publicats al B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15856 a 15859. Així, per exemple, destaquen els vots particulars presentats pel Grup Parlamentari Popular (en el seu epígraf 2 deia *"Cal que el capítol preliminar de la Llei contempli que la llengua castellana no és aliena ni estranya a Catalunya i que el català és llengua pròpia, seguint la definició contemplada en l'Estatut d'Autonomia")*, o els vots particulars del grup parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya (el seu epígraf e deia textualment que *"tota reforma del règim lingüístic ha de partir de la declaració del català com a llengua pròpia de Catalunya i, en conseqüència, com a idioma característic de la imatge lingüística del país i, simultàniament, del dret al lliure ús individual, de manera activa, del català i del castellà, per part de tothom"*) o del grup socialista (també en el seu epígraf E, rubricat 'llengua pròpia' proposava literalment que *"El PSC considera que els apartats referits al concepte de llengua pròpia s'han d'emmarcar en la definició i estatutària dels conceptes de llengua pròpia i llengua oficial, evitant dubtes i ambigüitats en el moment de fer aplicable la Llei").* Aquests vots particulars, presentats a la proposició de llei il·lustren l'interés que va concedir-se a la noció de "llengua pròpia", que calia que, ja des dels propis inicis de la tramitació del text legal, quedés degudament definida a l'articulat de la norma.

[380] Vid. B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997, p. 16771. A més de les dues esmenes enunciades, el grup parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya va presentar-ne una tercera, també d'addició, que proposava la següent dicció: *"... pròpia de Catalunya, és a dir, la seva llengua nacional i territorial, forjada per la societat catalana al llarg de la història i arrelada al seu medi geogràfic, social i cultural"*.

'propietat' esmentada no es predica tant dels ciutadans de la Comunitat com d'aquesta última, i així s'ha pronunciat l'Estatut d'Autonomia de Catalunya al seu article 3.1 i, en termes anàlegs, els estatuts del País Basc, Galícia i Balears. D'altra banda, la llengua és una important expressió de la identitat col·lectiva dels pobles que integren l'Estat de les Autonomies, identitat que mereix protecció (...) La llengua pròpia d'un territori dotat constitucionalment d'autonomia rep la seva condició d'oficial en virtut d'aquest lligam entre territori i idioma (...) És aquest caràcter el que permet la, d'altra banda, lògica identificació entre la llengua pròpia de Catalunya i la de la Generalitat (...) Per raons històriques, les llengües pròpies de certs territoris de l'Estat espanyol es troben necessitades d'un procés de normalització del seu ús social que obliga a tots els poders públics a crear les esmentades condicions que les permetin d'arribar a la igualtat respecte al castellà pel que fa als drets i deures dels ciutadans d'aquests territoris. Tal normalització està referida, doncs, a les llengües pròpies i, per tant, aquesta singularitat mereix un tracte de política lingüística peculiar (...) El concepte de llengua pròpia aplicat a la d'unes comunitats autònomes diferenciades per aquesta realitat té, per tant, entre d'altres, dues virtualitats: d'una banda, servir de vehicle d'identificació al sistema públic d'autogovern i als serveis que en depenen, i, d'altra, justificar jurídicament el procés de normalització social del seu ús. El límit d'aquesta capacitat no és altre que el respecte al principi de doble oficialitat"[381]

Tal com és de veure, el Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya analitza aquest contingut identitari de la nota de propietat del català a Catalunya, reafirmant la consideració de la llengua com "*una important expressió de la identitat col·lectiva dels pobles*", tesi que ve a confirmar la previsió legal de l'article 2.1 de la LPL.

Val a dir que aquest contingut identitari de la llengua pròpia també ha estat contemplat i garantit per d'altres Comunitats Autònomes plurilingües, amb llengües pròpies cooficials. Aquest és el cas del País Basc, Galícia, Illes Balears i Comunitat Valenciana, i les seves respectives lleis de normalització lingüística que en despleguen els mandats dels respectius Estatuts d'Autonomia. Aquests Estatuts d'Autonomia, amb especial diligència, qualifiquen com a pròpies les respectives llengües parlades històricament en el territori autonòmic, cooficials juntament amb el castellà. Alhora, cal tenir present que, majoritàriament, els Estatuts d'Autonomia d'aquestes Comunitats Autònomes contemplen aquesta nota de propietat de la llengua territorial respectiva, sigui el català, el basc o el gallec, abans de la declaració d'oficialitat, reafirmant així l'estatut d'aquestes llengües pròpies. D'aquí que hom pot concloure que la regulació estatutària,

[381] Vid. B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18096-18097.

com a regla general, concedeix una certa preeminença formal a aquesta declaració de propietat de la respectiva llengua cooficial diferent de la castellana[382].

La major part de les lleis de normalització lingüístiques de les Comunitats Autònomes amb règims de cooficialitat posen èmfasi en destacar el valor de la llengua pròpia del territori com un element identitari de la comunitat diferenciada. Emprant diferents terminologies, als textes legals autonòmics sovintegen referències expresses a aquest valor identitari de l'idioma respectiu. Il·lustren aquesta constatació previsions tals com les del preàmbul de la llei 3/1986 de 29 d'abril, de normalització lingüística de les Illes Balears[383], on es proclama que "*el català és la llengua pròpia de les Illes i ha estat sempre (...) el vehicle que ha fet possible l'articulació del geni del nostre poble (...) Des del segle XIII, la llengua catalana,(...) és la llengua emprada pel poble com a eina d'intercomunicació social.(...) La Comunitat Autònoma té, en suma, com a objectius, dur a terme les accions pertinents d'ordre institucional per tal que el català (...) com a principal símbol de la nostra identitat com a poble, torni a esser l'element cohesionador del geni illenc i ocupi el lloc que li correspon en qualitat de llengua*

[382] Els Estatuts d'Autonomia enunciats, a excepció del de la Comunitat Valenciana, qualifiquen expressament a la respectiva llengua territorial com a llengua pròpia de la CCAA en el primer paràgraf del precepte estatutari dedicat a l'ordenació lingüística, concedint a aquesta declaració una preeminença formal dins l'estructura del precepte que ordena la llengua.
Art. 6.1 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc: "*1. El euskera, lengua propia del Pueblo Vasco, tendrá, como el castellano, carácter de lengua oficial en Euskadi, y todos sus habitantes tienen el derecho a conocer y usar ambas lenguas*".
Art. 5.1 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia: "*1. La lengua propia de Galicia es el gallego*".
Art. 3 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears: "*La llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, tendrà, juntament amb la castellana, el caràcter d'idioma oficial. Tots tenen el dret a conèixer-la i d'usar-la i ningú no podrà esser discriminat per causa de l'idioma*". L'article 14 de l'Estatut també contempla expressament la consideració del català com a llengua pròpia de les Illes, quan estableix que "*La Comunitat Autònoma té competència exclusiva, en armonia amb els plans d'estudi estatals, per l'ensenyament de la llengua catalana, propia de les Illes Balears ...*"
L'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana també contempla la qualificació del valencià com a llengua pròpia de la Comunitat Autònoma en el seu Art. 7.5: "*5. La ley establecerá los criterios de aplicación de la lengua propia en la Administración y en la enseñanza*".
Pel que fa referència al cas navarrès presenta uns trets que el fan singular. El concepte de llengua pròpia no es contempla a la L.O. 13/1982 de 10 d'agost de Reintegració i Millorament del Règim foral de Navarra. L'article 2 de la llei foral navarresa 18/1986 de 15 de desembre, de regulació de l'ús del basc, contempla que "*el castellano y el vascuence son lenguas propias de Navarra*", de manera que predica aquesta nota de propietat respecte de les dues llengües oficials.

[383] B.O.C.A.I.B. nº 15 de 20 de maig de 1986, correcció d'errades B.O.C.A.I.B. nº 16 de 30 de maig. L'article 2 de la llei disposa que "*1. La llengua catalana és la llengua pròpia de les Illes Balears i tots tenen el dret de conèixer-la i d'usar-la. 2. Aquest dret implica poder adreçar-se en català, oralment o per escrit, a l'Administració, als organismes públics i a les empreses públiques i privades. També implica poder expressar-se en català a qualsevol reunió i desenvolupar en aquesta llengua les activitats professionals, laborals, polítiques, sindicals, religioses i artístiques; així com rebre l'ensenyament en català i rebre-hi informació a tots els mitjans de comunicació social. 3.Les manifestacions en llengua catalana, en forma oral o escrita, pública o privada, produeixen plens efectes jurídics i de l'exercici d'aquest dret no pot derivar cap requeriment de traducció ni cap exigència dilatòria o discriminatòria. 4. Ningú no podrà esser discriminat per raó de la llengua oficial que empri. 5.Les modalitats insulars de la llengua catalana seran objecte d'estudi i protecció, sense perjudici de la unitat de l'idioma*".

pròpia de les Illes". En la mateixa línia se situen previsions dels preàmbuls de la llei basca 10/1982 de 24 de novembre, de normalització de l'euskera[384] (parla de l'euskera com a "*signo más visible y objetivo de identidad de nuestra Comunidad y un instrumento de integración plena del individuo en ella a través de su conocimiento y uso"*), de la llei 4/1983 de 23 de novembre d'ús i ensenyament del valencià[385] (qualifica el valencià com "*lengua histórica y propia de nuestro pueblo que constituye la más peculiar seña de identidad... la recuperación y extensión de su uso como uno de los factores de reencuentro de nuestra identidad de pueblo, nos atañe a todos")* o de la llei 3/1983 de 15 de juny de normalització lingüística a Galícia[386] (qualifica la llengua gallega com un factor fonamental de la "*recuperación de la personalidad colectiva*" així com "*nucleo vital de nuestra identidad*").

D'aquesta manera, hom pot concloure que aquesta nota de propietat lingüística té una evident projecció o contingut històrico-polític: la llengua pròpia es consolida com un dels trets més característics, definidors de l'identitat de la comunitat en qüestió, el que ha estat àmpliament reconegut per la normativa estudiada i per la doctrina[387].

---

[384] B.O.P.B. nº 160 de 16 de desembre de 1982. L'article 2 de la llei disposa que "*la lengua propia del País Vasco es el euskera"*.

[385] D.O.G.V. nº 133 d'1 de desembre. L'article 2 de la llei disposa que "*El valenciano es lengua propia de la Comunidad Valenciana y, en consecuencia, todos los ciudadanos tienen derecho a conocerlo y a usarlo, oralmente y por escrito, tanto en las relacions privadas como en las relaciones de aquéllos con las instancias públicas"*.

[386] B.O.X.G. nº 84 de 14 de juliol de 1983; B.O.E. nº 213 de 6 de setembre de 1983. L'article 1 de la llei disposa que "*El gallego es la lengua propia de Galicia. Todos los gallegos tienen el deber de conocerlo y el derecho de usarlo"*. L'article 4 així mateix disposa que "*1. El gallego, como lengua propia de Galicia, es lengua oficial de las Instituciones de la Comunidad Autónoma, de su Administración, de la Administración Local y de las Entidades Públicas dependientes de la Comunidad Autónoma. 2. También lo es el castellano, como lengua oficial del Estado"*.

[387] Vid., per tots, HERRERO DE MIÑÓN, Miguel; "*Bases constitucionals i estatutàries de la legislació lingüística catalana"*, a DDAA "Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics de la Generalitat de Catalunya-Ed. Marcial Pons, Barcelona, 1999, p. 18-19. L'autor confirma la condició de 'llengua pròpia' de la Comunitat "*com a factor d'integració política i d'identificació (...) Per aquest motiu, la 'llengua pròpia' no és un mer instrument de comunicació avaluable per la seva extensió –no és cap magnitud extensiva sinó intensiva- ni la llengua 'habitual' de cada ciutadà, ni tan sols, necessàriament, de la majoria. És una característica essencial del cos polític 'independentment de la seva realitat i el seu pes com a fenòmen social' (STC 82/1986, F.J. 2)... Cal assenyalar que la condició de pròpia dóna a la llengua en qüestió un aspecte qualitatiu de preferència*". També, vid. FERRET JACAS, Joaquim; "*El català com a 'llengua pròpia' de les administracions públiques de Catalunya"*, a DDAA "Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", cit. supra p. 118. L'autor recorda que "*Ens cal encara establir la virtualitat jurídica de la declaració que l'article 3.1 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya fa del català com a llengua pròpia de Catalunya. Es tracta, en primer lloc, d'una declaració de caràcter descriptiu, ja que constata que la llengua originària de Catalunya, la llengua històrica del territori català, aquella que la singularitza com a poble i cultura diferent, és la catalana"*.

Segon.- En segon lloc, la LPL catalana identifica dues conseqüències jurídiques directes derivades de la consideració del català com a llengua pròpia de Catalunya: en primer lloc, el fet que esdevé la llengua de totes les institucions de Catalunya, i en especial, de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local, de les corporacions públiques, de les empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia; en segon lloc, el fet que esdevé, com a llengua pròpia que és, la llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya en la forma que aquesta mateixa determini, per les altres institucions i, en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic.

Tal com és de veure, l'article 2.2 de la LPL vincula uns efectes jurídics concrets a la consideració de la llengua catalana com a llengua pròpia de Catalunya, que persegueixen essencialment un objectiu: que la llengua pròpia es consolidi com la llengua vehicular, de comunicació normal dels ciutadans en la seva relació amb el sector públic ubicat al territori autonòmic, sempre respectant el principi de la doble oficialitat lingüística. L'objectiu és el de reafirmar el caràcter del català com a llengua d'ús en les relacions públiques, en un context de doble oficialitat lingüística.

El TC ha confirmat la constitucionalitat d'aquesta opció. Així, per totes, a la seva STC 46/1991 de 28 de febrer, relaciona el principi de la cooficialitat amb la noció de llengua pròpia, reconeixent expressament la potestat autònomica de regular-ne el seu abast. Així, en el F.J. 2n es proclama que "*se establece así un régimen de cooficialidad lingüística que rige en el territorio de la Comunidad Autónoma de Cataluña y del que, entre otras consecuencias, se deriva que el catalán y el castellano deben ser usados preceptivamente por la Administración en la forma determinada por la ley (art. 5.2 Ley del Parlamento de Cataluña 7/1983 de 18 de abril) y que el catalán sea lengua propia de la Administración territorial catalana*".

En la seva STC 82/1986 de 26 de juny, el màxim intèrpret constitucional confirmava que "*la utilización por los poderes públicos de una sola de las lenguas cooficiales puede hacerse indistintamente, por propia iniciativa o incluso a elección de los interesados, cuando así se regule, siempre que no se lesionen los derechos de ningún interesado que pueda alegar válidamente el desconocimiento de la lengua utilizada*"[388].

Aquesta línia jurisprudencial vindria confirmada contundentment a la STC 337/94 de 23 de desembre, on va resoldre que "*...En efecto, el catalán, lengua propia de Cataluña, es lengua oficial en el territorio de la Comunidad Autónoma en virtud del art. 3.2 CE y el art. 3 del EAC y, en lo que aquí interesa, es también lengua de la Generalidad y de la*

[388] Vid. STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 9.

Administración territorial catalana, de la administración local y de las demás corporaciones públicas dependientes de la Generalidad". Ara bé, aquestes precisions hauran de valorar-se sempre sens perjudici del respecte al principi de la doble oficialitat lingüística. En aquest sentit, el TC, a la mateixa sentència, va proclamar que la declaració d'una llengua com a pròpia "*no entraña en modo alguno que el catalán haya de ser utilizado como lengua única en las relaciones de los ciudadanos"* amb els poders públics. La sentència proclama que "*hemos declarado que en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, los particulares pueden emplear cualquiera de las lenguas oficiales, a su elección, en las relaciones con cualquier poder público radicado en dicho territorio, siendo el derecho de las personas al uso de una lengua oficial un derecho fundado en la Constitución y el respectivo Estatuto de Autonomía"* [389].

És just en aquest context, en el que ha de valorar-se l'opció regulada a l'article 2.2 de la LPL. En aquesta línia va pronunciar-se el Consell Consultiu de la Generalitat, en el seu dictàmen sobre la LPL, "*la llei autonòmica, per tant, és la que pot determinar la forma en què la llengua pròpia oficial i l'altra llengua també oficial hauran de ser emprades preceptivament per l'Administració de la Comunitat Autònoma. La qual cosa no suposa necessàriament la utilització conjunta de les dues llengües, però sí l'ús que es faci de la pròpia del territori i de les seves institucions d'autogovern no exclogui l'ús, actiu i passiu, de l'altra llengua oficial. I això és a causa del compliment del principi de doble oficialitat i del respecte al dret dels ciutadans d'emprar lliurement la llengua que escullin"*[390]. Caldrà doncs recórrer a la normativa autonòmica corresponent per conèixer quin és el contingut i abast que concedeixen a la nota de propietat de la llengua cooficial respectiva. Altrament dit, el contingut i abast, el significat concret que es concedeixi a aquest concepte jurídic de llengua pròpia no té perquè ser necessàriament igual per a totes les Comunitats Autònomes.

[389] Vid. STC 337/1994 de 23 de desembre, F.J. 21. Caldrà valorar aquestes precisions tenint en compte el mandat de vetllar per la normalització de la llengua pròpia. En el F.J. 7 de la mateixa sentència es proclama que "*la Generalidad de Cataluña 'resulta habilitada para determinar el alcance de la cooficialidad', así como para ejercer 'acciones políticas' y 'toda la actividad administrativa que crea conveniente en aras de la efectividad de los derechos de los ciudadanos relativos a las lenguas cooficiales'. Dentro de estas acciones políticas se incluyen, como ya se ha declarado por este Tribunal, las disposiciones de las Comunidades Autónomas encaminadas a promover la normalización lingüística en su territorio.Disposiciones cuyo objetivo general no es otro que la de asegurar el respeto y fomentar el uso de la lengua propia de la Comunidad Autónoma y cooficial en ésta y, a este fin, corregir positivamente una situación histórica de desigualdad respecto al castellano, permitiendo alcanzar, de forma progresiva y dentro de las exigencias que la Constitución impone, el más amplio conocimiento y utilización de dicha lengua en su territorio"*. En la mateixa línia, vid. també, STC 74/1989 de 21 d'abril, F.J. 3; STC 83/1986 de 26 de juny; STC 69/1988 de 19 d'abril i STC 80/1988 de 28 d'abril.

[390] Vid. Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya nº 203 de 18 de desembre de 1997, a B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18098.

Val a dir que, pel que fa a Catalunya, ambdues projeccions jurídiques del concepte de propietat de la llengua catalana que consten a l'article 2.2 de la LPL, ja figuraven a la primera versió del precepte de la Proposició de llei d'usos lingüístics a Catalunya [391]. La seva dicció va mantenir-se inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior de l'article, malgrat les esmenes de modificació[392] i, àdhuc, d'addició[393] i de supressió[394] que s'hi varen formular.

Resulta interessant distingir la diferenciació que articula la LPL entre, per una part, les administracions "de" Catalunya, és a dir, aquelles respecte de les quals la Generalitat gaudeix de títol competencial i, per altra part, les administracions ubicades "a" Catalunya que són aquelles respecte de les quals la Generalitat no gaudeix de títol competencial essent competència de l'Estat. Els efectes jurídics vinculats al concepte de llengua pròpia es projectaran, per mandat legal, a ambdues Administracions ubicades al territori autonòmic, si bé l'intensitat serà diferent. Així, mentre la llengua pròpia serà la llengua de totes les institucions "de" Catalunya enumerades a l'article 2.2.a) de la LPL, altrament, serà la llengua '*preferentment emprada*' per l'Administració de l'Estat "a" Catalunya prevista a l'article 2.2.b) de la llei.

Finalment, resulta convenient assenyalar que les previsions genèriques contemplades a l'article 2.2 de la LPL es troben desenvolupades al llarg de l'articulat de la pròpia llei, que les projecta a àmbits concrets tals com els procediments administratius, la toponímia, l'antroponímia, l'ensenyament o, per tots, els mitjans de comunicació o les empreses públiques. Preceptes tals com els articles 9, 10, 11.2, 18, 19, 20, 21, 25, 27.1, 30 i 35.1 de la LPL es caracteritzen per concedir a la llengua catalana, en tant que llengua pròpia de Catalunya, una prioritat d'ús en sectors concrets previstos a la pròpia

[391] Vid. B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15848. Art. 2 cit. nota supra.

[392] Esmena de modificació nº 11 formulada pel grup parlamentari Popular. Proposava la següent dicció: "*El català i el castellà són llengües emprades per totes les institucions de Catalunya, per l'Administració de la Generalitat, per l'Administració local, per les corporacions, per les empreses i els serveis públics, pels mitjans de comunicació institucionals, per l'ensenyament i la toponímia*".

[393] Esmenes nº 12, 13, 15 , 16, 17, 18, 19 i 20, publicades al B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997, p. 16771-16772. La Ponència va recomenar l'adopció de les esmenes nº 16, 17, 19 i 20. Les esmenes nº 16 i 17, presentades respectivament pel grup parlamentari de Convergència i Unió i pel grup Socialista proposaven una mateixa addició: "... de les corporacions *públiques*, de les empreses...". Les esmenes nº 19 i 20, presentades respectivament pels mateixos dos grups parlamentaris proposaven addicionar el que acabaria esdevenint l'apartat 3r de l'article 2 de la LPL: "*3.El que disposa el punt 2 implica especial compromís de les institucions per promocionar-ne el coneixementi fomentar-ne l'ús entre els ciutadans, amb independència del caràcter oficial del català i del castellà*".

[394] Va presentar-se una única esmena de supressió dels apartats a) i b) de l'article 2.2 de la proposició de llei, formulada pel grup parlamentari Popular (esmena nº 14), publicada al B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997, p. 16772.

llei. Tots aquests preceptes confirmen, reforcen, l'ús de la llengua catalana en àmbits concrets, mercès a la seva consideració de llengua pròpia del territori[395].

Tercer.- Finalment, el català com a llengua pròpia implica el que l'article 2.3 de la LPL defineix com un "*compromís especial de les institucions per a promocionar-ne el coneixement i fomentar-ne l'ús entre els ciutadans i ciutadanes, amb independència del caràcter oficial del català i del castellà*".

L'origen d'aquesta previsió, vinculada al concepte de propietat de la llengua catalana, es troba a les esmenes d'addició nº 19 i 20 presentades a la proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya respectivament pel grup parlamentari de Convergència i Unió i pel grup Socialista. Ambdues esmenes proposaven literalment la mateixa dicció que s'acabaria aprovant[396].

El seu objectiu és confirmar el mandat de promoure el coneixement i fomentar l'ús del català o, altrament dit, normalitzar la llengua pròpia, amb independència de la previsió de la doble oficialitat lingüística del català i del castellà. D'aquesta manera, i per mandat legal, el català, en tant que llengua pròpia de Catalunya, es consolida com objecte del procés de normalització lingüística. Caldrà doncs definir quin és el contingut i abast d'aquesta noció de normalització lingüística, en els termes que han estat definits la doctrina i la jurisprudència.

Val a dir, ja *prima facie*, que el concepte jurídic "normalització lingüística" no ha plantejat excessius debats doctrinals ni jurisprudencials. La normalització lingüística pot definir-se com aquell procés o conjunt de mesures tendents a afavorir una determinada realitat (en aquest cas, l'ús i coneixement de la llengua pròpia oficial en tots els àmbits socials), que es considera que requereix d'una especial tutela i protecció. L'objectiu serà el de fer progressar, promoure el català, a fi d'aconseguir la plena i efectiva equiparació de les llengües en contacte donant compliment al que disposa l'article 3.3 de l'EAC. A

[395] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (dir.); "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003. L'obra distingeix dos llistats de preceptes de la LPL que contenen referències al caràcter de llengua pròpia. Pel que fa referència als preceptes del primer grup, es caracteritzen per donar prioritat a la llengua catalana confirmant-la com la llengua d'ús en els següents àmbits: les administracions de Catalunya (art. 9), els procediments administratius (art. 10), la capacitació lingüística del personal al servei de les administracions de Catalunya (art. 11.2), la toponímia (art. 18), l'antroponímia (art. 19), l'ensenyament (art. 20 i 21), determinats mitjans de comunicació (arts. 25 i 27.1), empreses públiques (art. 30) i publicitat institucional (art. 35.1). Un segon grup l'integren aquells preceptes de la LPL que contenen mandats de foment de la llengua catalana, en exercici de la normalització lingüística de la llengua pròpia (articles 11.2, 22.3, 23.3, 25.2, 26.4 i 5, 27.2 i 3, 28, 29, 32.2, 35.2, 36 i 37 de la LPL). Aquest darrer catàleg de preceptes venen a ser una concreció, aplicat a determinats àmbits, del mandat general previst a l'article 2.3 de la LPL, que s'estudiarà a continuació. Per una ampliació, vid. també, FERRET JACAS, Joaquim; *"El català com a 'llengua pròpia' de les administracions públiques de Catalunya"*, a DDAA "Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", cit. nota supra p. 107-140.
[396] Vid. B.O.P.C. nº 255 de 21 de novembre de 1997, p. 16772.

tal fi caldrà adoptar determinades mesures de suport a la llengua en un determinat espai temporal, en determinades etapes. Tal i com s'ha advertit doctrinalment[397], la normalització lingüística incorpora un element dinàmic, és un procés en virtut del qual s'adopten un plec de mesures per promoure una llengua que es considera que es troba en una situació minoritzada que requereix d'una especial tutela. I aquesta tutela de les llengües cooficials pròpies, a l'Estat espanyol, s'ha vehiculat principalment a través de les respectives lleis de normalització lingüística.

Pel que fa referència al cas català, l'actual LPL de 1998 va substituïr la precedent llei 7/1983 de 12 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya. Tal com indicava el propi títol de la disposició així com la seva exposició de motius i articulat, el seu objectiu bàsic era el de normalitzar el català, sotmès a una situació de precarietat que calia corretgir[398]. La LPL de 1998 recolliria aquest discurs i manifestaria, ja en el propi preàmbul, la voluntat del legislador d'aprofundir en el procés de normalització que havia encetat la llei de 1983. Il·lustra aquesta constatació el paràgraf del preàmbul de la LPL que proclama *"la realitat d'una llengua pròpia que no ha assolit la plena normalització i que té un nombre de parlants relativament petit en el context internacional conviu amb el fet que molts dels ciutadans i ciutadanes del territori de Catalunya tenen com a llengua materna la castellana (...) Aquesta realitat, doncs, exigeix una política lingüística que ajudi eficaçment a normalitzar la llengua pròpia de Catalunya"*. És just en aquest context en el que cal valorar la previsió de l'article 2.3 de la llei, quan fixa que el concepte de llengua pròpia implica el compromís espcial de les

[397] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Ed. Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1992, p. 53. L'estudi recorda que *"el concepte de normalització incorpora un element dinàmic: es tracta de l'adopció d'un conjunt de mesures, aplicables en diversos moments temporals, tendents a la potenciació d'una determinada realitat que es considera discirminada i/o necessitada d'especial protecció*". Vid., també, MOLL, Aina; *"Les accions institucionals per a la normalització lingüística a Catalunya"* a ALEMANY, Rafael (ed.) "Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual", Universitat d'Alacant, p. 113.

[398] L'exposició de motius de la Llei catalana 7/1983 de 18 d'abril de normalització lingüística a Catalunya proclamava que "*... la llengua catalana es troba des de fa anys en una situació precària, caracteritzada principalment per l'escassa presència que té en els àmbits d'ús oficial, de l'ensenyament i dels mitjans de comunicació (...) La normalització lingüística a Catalunya, doncs, queda no sols definida, sinó encomanada a una secció de la Generalitat que posi tot l'impuls polític a prendre les mesures i crear les condicions que garanteixin aquesta normalització. El restabliment del català en el lloc que li correspon com a llengua pròpia de Catalunya és un dret i un deure irrennciables del poble català, que han d'ésser respectats i protegits (...) Per això aquesta Llei es proposa de superar l'actual desigualtat lingüística impulsant la normalització de l'ús de la llengua catalana en tot el territori de Catalunya"*. L'article 1 de la llei fixaria com objectiu de la norma el de dur a terme la normalització de l'ús de la llengua catalana a tots els àmbits. Doctrinalment, s'ha constatat que la LNL de 1983 contenia dos ordres d'imprecisions en relació a la idea de 'llengua pròpia': d'una banda, l'article 2 de la LNL atribuïa al concepte de propietat el contingut que l'article 3 de la CE atorgava al concepte d'oficialitat; d'altra banda, es critica que el concepte de llengua pròpia no es troava ben delimitat a l'articulat de la LNL.Vid. MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni; "*El català com a 'llengua pròpia' de Catalunya*", a DDAA"Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics de la Generalitat-Ed. Marcial Pons, Barcelona, 1999, p. 49-50.

institucions de promocionar-ne el coneixement i fomentar-ne l'ús, amb independència del règim de la doble oficialitat. D'aquesta manera, atenent a les prescripcions de la LPL, el concepte jurídic de propietat de la llengua serà el fonament de la normalització lingüística.

El Consell Consultiu de la Generalitat ha confirmat aquesta posició. En el seu dictamen nº 203 de la proposició de llei sobre usos lingüístics a Catalunya de 18 de desembre de 1997 confirmava aquest vincle entre el concepte de propietat lingüística i el procés de normalització. El Consell Consultiu va advertir que la "*normalització està referida, doncs, a les llengües pròpies i, per tant, aquesta singularitat mereix un tracte de política lingüística peculiar, el qual, sens dubte, no altera els efectes que l'oficialitat del castellà ha de produir en tot moment, però que no obliga a considerar ambdós idiomes com a tals en situació de paritat jurídica quan es tracti de 'normalitzar' el que es troba socialment en inferioritat d'ús habitual, sempre que es respecti el dret a emprar l'altra llengua oficial*".

Tal com ha confirmat el TC, en reiterada jurisprudència, amb la normalització lingüística es proposa una tutela positiva, de foment de la llengua pròpia. L'objectiu és el de, en paraules del propi TC, "*asegurar el respeto y fomentar el uso de la lengua propia de la Comunidad Autónoma, y cooficial en ésta, y a este fin corregir positivamente una situación histórica de desigualdad respecto del castellano, permitiendo alcanzar, de forma progresiva y dentro de las exigencias que la Constitución impone, el más amplio conocimiento y utilización de dicha lengua en su territorio*"[399].

És just en aquest context en el que han de valorar-se les previsions de normalització de les llengües cooficials pròpies previstes a les Comunitats Autònomes plurilingües amb règims de doble oficialitat lingüística. El legislador autonòmic, a través de les respectives lleis de normalització lingüística, ha ordenat mesures tendents a garantir l'ús normal i oficial de la llengua pròpia, fomentant el seu coneixement i la seva igualtat plena en relació al castellà, el que, tal com ha advertit el Consell Consultiu de la Generalitat "*pot implicar una diferència de tractament en la mesura que persegueixi una finalitat antidiscriminatòria legítima... i sempre que hi hagi una raonable relació de proporcionalitat*". En qualsevol cas, cal recordar que el concepte de normalització lingüística, en paraules del propi Consell Consultiu, neix "*de la necessitat que té una llengua pròpia, declarada oficial, que el seu ús sigui normal. Aquest adjectiu no vol fer referència tan sols a la remoció d'una anormalitat prèvia ni tampoc a una mera normació imperativa que exclogui l'ús normal de l'altra llengua oficial. En el llenguatge comú 'normal' és sinònim precisament d'usual, d'habitual i arriba a*

[399] Vid. STC 337/1994 de 23 de desembre, F.J. 7.

identificar-se sovint amb 'corrent', la qual cosa suggereix la normalitat d'aquest ús. Emprar normalment una llengua significa per tant usar-la habitualment, generalment, però no sempre. Inclou, per definició, la lliure possibilitat d'emprar, amb tots els efectes que se'n derivin, l'altra llengua oficial (...) No comporta cap obligació o deure que pugui impedir aquesta llibertat ni suposa que la llengua així emprada normalment sigui utilitzada com a llengua única, la qual cosa aniria contra el principi de doble oficialitat."[400] El TC ha confirmat aquesta precisió conceptual, quan ha resolt que *"...el adjetivo normal (...) excluye la idea de deber o imposición que justificaría la duda sobre su constitucionalidad"*, confirmant que *"no entraña en modo alguno que el catalán haya de ser utilizado como lengua única en las relaciones de los ciudadanos con los centros docentes situados en Cataluña ni en la de éstos con aquéllos, con el consiguiente desconocimiento o exclusión del castellano"* (STC 337/1994 de 23 de desembre, F.J. 21, per totes).

Caldrà reemprendre aquest estudi quan s'analitzi el contingut i abast de l'article 3.3 de l'EAC. Això no obstant, ja en aquests moments, hom pot concloure una premissa que caldrà tenir present: la constatació que la llengua pròpia cooficial del territori s'erigeix com objecte del procés de normalització lingüística, en els termes que garanteix el propi article 2.3 de la LPL. Altrament dit, el concepte jurídic de propietat lingüística comporta el compromís exprés de les institucions de fomentar la normalització d'aquesta llengua, en els termes que s'han estudiat.

Finalment, per concloure l'estudi del concepte jurídic de propietat lingüística, cal tenir present que es tracta d'un concepte que ha estat àmpliament assumit per la normativa internacional. Il·lustren aquesta constatació previsions tals com, a títol d'exemple, l'article 27 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics[401], precepte que contempla l'obligació dels Estats on existeixen minories lingüístiques de garantir als membres d'aquestes minories el dret que els correspon, en comú amb els altres membres del grup, d'emprar el seu "*propi idioma*". En la mateixa línia se situen moltes d'altres disposicions internacionals, tals com, a títol merament il·lustratiu, l'article 2.1 de la Resolució 47/135, de 18 de desembre de 1992, en virtut de la qual l'Assamblea General de Nacions Unides va aprovar la Declaració dels drets de les persones pertanyents a

[400] Vid. Dictamen del Consell Consultiu nº 203 de 18 de desembre de 1997, a B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18099.

[401] Aprovat per l'Assamblea General de Nacions Unides el 19 de desembre de 1966 i ratificat per l'Estat espanyol el 13 d'abril de 1977 (BOE de 30 d'abril de 1977). L'article 27 del Pacte disposa que "*En los Estados en que existan minorías étnicas, religiosas o lingüísticas, no se negará a las personas que pertenezcan a dichas minorías el derecho que les corresponde, en común con los demás miembros de su grupo, a tener su propia vida cultural, a profesar y practicar su propia religión y a emplear su PROPIO idioma*". (el subratllat és nostre).

minories nacionals o ètniques, religioses o lingüístiques[402] o, per totes, l'article 5.1.c de la Convenció relativa a la lluita contra la discriminació en el domini de l'educació aprovada el 14 de desembre de 1960 per la UNESCO[403].

Aquest concepte de llengua pròpia seria també assumit per la Declaració Universal dels Drets Lingüístics aprovada per la Conferència Mundial de Drets Lingüístics el 6 de juny de 1996 a Barcelona, que va comptar amb el suport unànime del Congrés dels Diputats i del Parlament de Catalunya[404]. Aquesta Declaració consta expressament enunciada a l'exposició de motius de la LPL catalana. Malgrat la seva falta de vinculatorietat jurídica, resulta particularment interessant en el pla teòric perquè esbossa, amb vocació genèrica, els conceptes bàsics del dret lingüístic. Entre aquests conceptes s'inclou, amb caràcter preeminent, el de llengua pròpia, que ja en el primer article de la Declaració es defineix dient que *"amb la denominació de llengua pròpia d'un territori es fa referència a l'idioma de la comunitat històricament establerta en aquest espai"*[405].

---

[402] Article 2.1 de la Resolució 47/135 de 18 de desembre de 1992: *"Les persones que pertanyin a minories nacionals o ètniques, religioses i lingüístiques (...) tenen el dret a gaudir de la seva pròpia cultura, a professar i practicar la seva pròpia religió i a utilitzar la seva PRÒPIA llengua, en privat i en públic, lliurement sense cap ingerència ni cap forma de discriminació"*.

[403] Art. 5.1.c de la Convenció relativa a la lluita contra la discriminació en el domini de l'educació aprovada per la UNESCO el 14 de desembre de 1960, en virtut de la qual els Estats part en la Convenció acorden: "*Que ha de reconèixer-se als membres de les minories nacionals el dret a exercir les activitats docents que els siguin pròpies, entre elles la d'establir i mantenir escoles i, segons la política de cada Estat en matèria d'educació, emprar i ensenyar el seu PROPI idioma"*.

[404] La Declaració Universal de Drets Lingüístics no té vinculatorietat jurídica. Es tracta d'un document interessant a nivell teòric, en la mesura que conté una formulació de drets lingüístics amb vocació d'universalitat. Del 6 al 8 de juny de 1996 varen reunir-se a Barcelona 61 ONG, 30 centres PEN i 40 experts en dret lingüístic. El Comitè Organitzador de la Conferència estava format pel Comitè de Traduccions i Drets lingüístics del PEN Club internacional, el Centre Internacional Escarré per les Minories i les Nacions, el Centre UNESCO de Catalunya, la Fundació pels Drets Col·lectius dels Pobles i la Fundació Bofill. La Declaració aprovada va ser tramesa al representant del director general de la UNESCO, amb la voluntat que la Declaració esdevingués una Convenció Internacional de les Nacions Unides. L'assamblea de participants de la Conferència Mundial de Drets Lingüístics va crear un comitè de Seguiment de la Declaració, que hauria d'acomplir un doble objectiu: per una banda, exercir l'acompanyament del text en la seva tramitació dins de la UNESCO; per altra part, aconseguir el màxim suport possible d'institucions i entitats. Entre les primeres adhesions unànimes, figuren la del Congrés dels Diputats i la del Parlament de Catalunya, tal com s'indica a l'exposició de motius de la LPL catalana.

[405] Partint d'aquesta noció, la Declaració, al llarg del seu articulat, predica molts drets lingüístics vinculant-los a la noció de llengua pròpia. Així, per exemple, el concepte de llengua pròpia s'enuncia als articles 13.1 ("*tothom té el dret d'accedir al coneixement de la llengua PRÒPIA del territori on resideix"*), 15 ("*Tota comunitat lingüística té el dret que les actuacions judicials i administratives, els documents públics i privats i els assentaments en registres públics realitzats en la llengua PRÒPIA del territori siguin vàlids i eficaços i ningú pugui al·legar-ne desconeixement")*, 17 (*"Tota comunitat lingüística té dret de disposar i d'obtenir tota la documentació oficial en la seva llengua ... 2. Els poders públics han de disposar de formularis, impresos i models... i oferir-los al públic en els serveis que afectin els territoris d'on és PRÒPIA la llengua respectiva")* , 18.1 ("*Tota comunitat lingüística té el dret que les lleis i altres disposicions jurídiques que la concerneixen es publiquin en la llengua PRÒPIA del territori")* , 21 ("*Tota comunitat lingüística té el dret que els assentaments dels registres públics es facin en la llengua PRÒPIA del territori")*, 22 ("*Tota comunitat lingüística té el dret que els documents notarials o autoritzats per funcionaris que exerceixen la fe pública siguin redactats en la llengua*

Malgrat aquesta presència del concepte "llengua pròpia" a la normativa internacional, doctrinalment[406] s'ha advertit la tendència de certes disposicions normatives internacionals contemporànies d'emprar adjectius que certs sectors titllen com menys satisfactoris, tals com el de "*llengua regional o minoritària*" o "*llengua materna*" (*mother tongue*), per designar certes situacions sociolingüístiques que, en determinats casos, podrien ser designades amb l'expressió de "*llengua pròpia*". Amb tot, hom pot concloure que tan a nivell estatal com a nivell supraestatal, es tracta d'un concepte jurídic extès al que s'adscriuen determinats efectes normatius. En el cas català, aquells efectes ordenats a l'article 2 de la LPL que ha estat objecte d'anàlisi en aquest capítol.

B) La doble oficialitat lingüística a Catalunya. La Generalitat com a institució garant de la doble oficialitat lingüística.

Ja s'ha avançat que l'article 3.2 de l'EAC disposa que "*l'idioma català és l'oficial de Catalunya, així com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol*". A continuació d'aquesta precisió, el tercer paràgraf del mateix precepte disposa que la Generalitat "*garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya*".

L'estudi de la tramitació parlamentària d'aquestes disposicions ha permès oferir certs recursos hermenèutics que caldrà tenir presents. Alhora, l'anàlisi del règim de distribució competencial en matèria lingüística ha permès concloure que el TC, malgrat el desencert i caràcter contradictòri de certs pronunciaments, ha acabat reconeixent l'existència d'una veritable competència autonòmica que habilita a la Generalitat de Catalunya per adoptar certes decisions particularment trascendents en matèria lingüística.

L'únic que fa l'article 3 de l'EAC és assumir per a Catalunya la previsió de la doble oficialitat lingüística contemplada a l'article 3.2 de la norma suprema, imposant a la

---

PRÒPIA del territori on el notari o funcionari autoritzat tingui ubicada la seva seu"), 26 ("*Tota comunitat lingüística té dret a un ensenyament que permeti a tots els seus membres d'adquirir el ple domini de la seva PRÒPIA llengua...")*, o, per tots i sense ànim de complitud, a títol merament indicatiu, l'article 29.1 ("*Tota persona té dret a rebre l'ensenyament en la llengua PRÒPIA del territori on resideix").* L'anàlisi d'aquests i d'altres preceptes de la Declaració que contenen referències expresses al concepte de llengua pròpia permet concloure que es tracta d'una noció que, en aquest document, ha estat contemplat com un concepte bàsic del dret lingüístic, amb vocació d'universalitat, al que se li adscriu un contingut jurídic concret, previst al llarg de l'articulat del document.

[406] Vid. SOLÉ DURANY, Joan Ramon; *"El concepte de llengua pròpia en el dret i en la normalització de l'idioma a Catalunya", Revista de Llengua i Dret* nº 26, desembre de 1996, p. 97.

Generalitat, en tant que institució d'autogovern catalana, l'obligació de vetllar per garantir i donar compliment a aquest model d'ordenació lingüística pel que opta la pròpia CE. I per garantir aquest règim de la doble oficialitat, l'EAC contempla expressament, amb ànim tuïtiu, que la Generalitat haurà de vetllar per tutelar "*l'ús normal i oficial*" de les dues llengües, catalana i castellana, i haurà d'adoptar a tal fi les "*mesures per assegurar-ne el seu coneixement*", creant les condicions que permetin aconseguir un estatut d'igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya. Altrament dit, es formulen dos mandats a la Generalitat: primerament, un mandat genèric de garantir i tutelar la doble oficialitat lingüística a Catalunya; segonament, un mandat de normalització lingüística, amb l'objectiu d'aconseguir un estatut d'igualtat d'ambdós idiomes.

En compliment d'aquestes previsions varen promulgar-se primer la LNL (llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya)[407], substituïda per l'actual LPL (llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística)[408].

[407] Per una ampliació de la tramitació parlamentària de la llei 7/1983 de 18 d'abril, vid.:

- Publicació de l'acord de tramitació per iniciativa parlamentària conjunta de 2 d'octubre de 1980: B.O.P.C. nº 11 de 16 d'octubre de 1980.
- Publicació de l'acord de la comissió de Política Cultural de 2 d'octubre de 1980: B.O.P.C. nº 11 de 16 d'octubre de 1980.
- Nomenament de la ponència redactora: 16 d'octubre de 1980.
- Composició de la Ponència redactora: Srs. Josep M. Ainaud (CiU), Joan Colomines (CiU), José González (S), Marta Mata (S), Teresa E.Calzada (PSUC), Xavier Folch (PSUC), Albert Planasdemunt (C), Marçal Casanovas (ER), Francesc Vicens (ER) i Francisco Hidalgo (no adscrit). Lletrat: Sr.Joaquim Ferret.
- Publicació del text de la Proposició: B.O.P.C. nº 39 de 23 de juny de 1981.
- Publicació del termini de presentació d'esmenes: B.O.P.C. de 17 de setembre de 1981.
- Pròrrogues del termini de presentació d'esmenes: 1ª) Fins al 21 de setembre de 1981 (B.O.P.C. nº 43); 2ª) Fins al 21 d'octubre de 1981 (B.O.P.C. nº 46).
- Publicació del nomenament de la Ponència el 20 de novembre de 1981: B.O.P.C. nº 55 de 26 de novembre de 1981. Composició de la Ponència: Srs. Joan Coromines (CiU), Helena Ferrer Mallol (CiU), Marta Mata (S), José González (S), Xavier Folch (PSUC), Teresa E. Calzada (PSUC), Anton Cañellas (C), Albert Planademunt (C), Marçal Casanovas (ER), Francesc Vicens (ER), Francisco Hidaldo (no adscrit) i Ramon Viñals (no adscrit). Les 13 reunions de la Ponència varen celebrar-se els dies 12, 19 i 26 de febrer; 5, 17 i 26 de març; 16, 22 i 30 d'abril; 7, 14 i 28 de maig i 4 de juny de 1982.
- Publicació de l'Informe de la Ponència de 4 de juny de 1982: B.O.P.C. nº 87 de 14 de juny de 1982.
- Pròrrogues del termini de presentació del Dictamen de la Comissió: 1ª) Fins al 15 de març de 1982 (B.O.P.C. nº 67); 2ª) Fins al 15 de juny de 1982 (B.O.P.C. nº 78); 3ª) Fins al 15 de novembre de 1982 (B.O.P.C. nº 100).
- Publicació del Dictamen de la Comissió de 9 de novembre de 1982: B.O.P.C. nº 105 de 17 de novembre de 1982. El debat en Comissió va celebrar-se en dues reunions, celebrades els dies 4 i 9 de novembre de 1982.
- Publicació de la sol·licitud de Dictamen del Consell Consultiu de 19 de novembre de 1982 presentada per tots els grups parlamentaris (B.O.P.C. nº 107), acord de tramesa de 23 de novembre de 1982 (B.O.P.C. nº 107).
- Dictamen del Consell Consultiu: Dictamen nº 35, del 22 de desembre de 1982, publicat al B.O.P.C. nº 112 de 17 de gener de 1983.
- Publicació del termini de presentació d'esmenes subsegüents al Dictamen del Consell Consultiu: B.O.P.C. nº 112 de 17 de febrer de 1983. Varen presentar-se un total de 70 esmenes subsegüents al Dictamen (CiU: 11; S: 11; PSUC: 9; C: 13; ER: 10; José González: 4, Ramon Viñals: 12).
- Estudi i ordenació d'esmenes subsegüents al Dictamen del Consell Consultiu i de les esmenes reservades per a defensar en el Ple de 10 de març de 1983: B.O.P.C. nº 125 de 17 de març de 1983.
- Debat i aprovació del Ple: Sessió Plenària nº 66, 1ª reunió tinguda el 6 d'abril de 1983 (D.S.P.C.-P, 130).
- Publicació del text aprovat: B.O.P.C. nº 131 de 14 d'abril de 1983.
- Publicació de rectificacions: B.O.P.C. nº 44 de 28 de setembre de 1981 i B.O.P.C. nº 88 de 21 de juny de 1982.
- Promulgació de la llei: Llei 7/1983, de 12 d'abril (D.O.G.C. nº 322 de 22 d'abril de 1983); text castellà publicat al B.O.E. nº 112 d'11 de maig de 1983.

Tal com disposa l'article 1 de la LPL, "*l'objecte d'aquesta llei és el desenvolupament de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, per tal d'emparar, fomentar i normalitzar l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, i l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran, i de garantir l'ús normal i oficial del català i del castellà*"[409]. D'aquesta manera ja el primer precepte de la LPL confirma, *expressis verbis*, el doble objectiu bàsic de la norma, desplegat en restants preceptes de la mateixa[410], que ve a reproduïr els dos nuclis

---

Cal dir que, com és de veure, els tràmits parlamentaris seguits per aprovar aquesta llei han estat un dels més llargs que hi ha hagut a la història recent del Parlament de Catalunya. Des del seu inici el 1980 fins a la votació final (abril de 1983) varen transcòrrer prop de tres anys, el que prova, ja *a priori*, la gran dificultat d'arribar a un text consensuat per totes les forces polítiques amb representació parlamentària. Nogensmenys, cal tenir en compte que aquest consens va aconseguir-se.

[408] Vid. ARGELAGUET, Jordi; "El procés d'elaboració de la llei de política lingüística", Ed. Mediterrània, Barcelona, 1998. Per una ampliació de la tramitació parlamentària de la llei 1/1998 de 7 de gener, vid.:

- Publicació de l'acord de tramitació de la iniciativa parlamentària conjunt: B.O.P.C. nº 145 de 3 de març de 1997, p. 10970.
- Publicació del nomenament de la Ponència: B.O.P.C. nº 147, de 10 de març de 1997, p. 11201.
- Publicació de l'obertura termini genèric per a la presentació d'esmenes, de la Comissió tramitadora, de la iniciativa i de la reserva d'esmenes i vots particulars: B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15846-15859.
- Publicació pròrroga del termini per a presentar esmenes: B.O.P.C. nº 214 de 27 d'octubre de 1997, p.16179; i B.O.P.C. nº 221 d'11 de novembre de 1997 p. 16499.
- Publicació del nomenament de la Ponència: B.O.P.C. nº 223 de 17 de novembre de 1997 p. 16663.
- Publicació de l'informe de la Ponència: B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997, p. 16770
- Publicació de tramitació pel procediment d'urgència i publicació del dictamen de la Comissió: B.O.P.C. nº 228-B de 26 de novembre de 1997 p. 16962
- Publicació de la sol·licitud de dictamen del Consell Consultiu: B.O.P.C. nº 229 d'1 de desembre de 1997 p. 17008.
- Publicació del Dictamen del Consell Consultiu i publicació del termini d'esmenes subsegüents al dictamen: B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18094 i ss.
- Publicació de les esmenes subsegüents al Dictamen del Consell Consultiu: B.O.P.C. núm. 241-B de 29 de desembre de 1997, p. 2
- Publicació de la Llei: B.O.P.C. nº 244 de 2 de gener de 1998 p. 18714; amb correcció d'errades de publicació al B.O.P.C. nº 245 de 19 de gener de 1998 p. 18727; també consta publicada al D.O.G.C. nº 2553 de 9 de gener de 1998, p. 291.

Cal recordar que en virtut del que disposa la Disposició Final tercera de la LPL, l'anterior llei 7/1983 de 18 d'abril de normalització lingüística passa a formar part de la tradició jurídica catalana en tot allò que no resulti contradictori amb la nova disposició legal. Aquesta previsió il·lustra la voluntat del legislador autonòmic de respectar una línea de continuïtat amb l'anterior llei de 1983, consolidant i aprofundint la política encetada amb aquesta norma.

[409] Els restants epígrafs de l'article 1 de la LPL despleguen els objectius de la norma, enunciats genèricament al primer paràgraf, quan disposen: "*2. Els objectius principals de la Llei són: a) Emparar i fomentar l'ús del català per tots els ciutadans i ciutadanes. b) Donar efectivitat a l'ús oficial del català i del castellà, sense cap discriminació per als ciutadans i ciutadanes. c) Normalitzar i fomentar l'ús del català en l'Administració, l'ensenyament, els mitjans de comunicació social, les indústries culturals i el món socioeconòmic. d) Assegurar l'extensió del coneixement del català a tots els ciutadans i ciutadanes. 3. És també un objectiu d'aquesta Llei assolir la igualtat pel que fa als drets i els deures lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, amb la promoció de les accions necessàries i la remoció dels obstacles que avui la dificulten*".

[410] El segon paràgraf de l'article 1 de la LPL concreta el llistat d'objectius principals de la llei, i n'enumera els següents: a) Emparar i fomentar l'ús del català per part de la ciutadania; b) Donar efectivitat a l'ús oficial del català i del castellà, sense cap discriminació; c) Normalitzar i fomentar l'ús

fonamentals que el TC ha identificat en la definició i modulació de la competència autonòmica en matèria lingüística: en primer lloc, la definició de l'abast del règim de la cooficialitat o doble oficialitat lingüística a Catalunya[411]; en segon lloc, la normalització de la llengua pròpia.

Aquests objectius es troben desenvolupats a l'articulat de la norma, en uns termes paral·lels als que ja havia contemplat la precedent LNL de 1983. Cal dir que entre una i altra llei existeix una clara línea de continuïtat. La pròpia Exposició de Motiu de la LPL explicita, com a missatge, la voluntat política de la Generalitat de continuar impulsant el procés de normalització lingüística en tots els segments de la vida social, en una direcció encetada amb la LNL de 1983. En paraules del propi legislador català que consten a l'exposició de motius de la LPL, la voluntat d'aquesta norma és la *de "renovar l'acord polític i social*" que hi va haver l'any 1983 amb la LNL, "*per a consolidar el procés impulsat*" per aquesta disposició. Aquestes precisions il·lustren aquesta tendència continuïsta de la LPL, ja concebuda amb aquest claríssim objectiu d'aprofundir una línea definida a l'anterior LNL[412]. De fet, l'objectiu de la nova

---

del català en l'Administració, l'ensenyament, els mitjans de comunicació social, les indústries culturals i el món socioeconòmic; d) Assegurar l'extensió del coneixement del català a la ciutadania. Finalment, el tercer paràgraf del precepte disposa que també és un objecte de la norma el d'assolir la igualtat pel que fa "*als drets i els deures lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, amb la promoció de les accions necessàries i la remoció dels obstacles que avui la dificulten*".

[411] Sobre el contingut i abast del règim de la doble oficialitat lingüística a Catalunya, vid., per tots, ALBERTÍ ROVIRA, Enoch; *"El règim de doble oficialitat i els drets i deures lingüístics*", a D.D.A.A "Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", cit. nota supra p. 77-105. Vid. també, MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni; "*La llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística: el nou desplegament de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i els conceptes de llengua pròpia i llengua oficial", Revista de Llengua i Dret* nº 29, juliol de 1998, p. 57-79. També, vid. SEGURA GINARD, Lluís J.; *"Deu anys de doble oficialitat lingüística a Catalunya", Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic* nº 12, desembre de 1990, p. 127.

[412] La LNL de 1983 va tenir-se molt present al llarg de tota la tramitació parlamentària de la LPL. Les referències a aquesta norma varen ser constants per part de totes les formacions polítiques amb representació parlamentària, sense excepció. Vid., per totes, *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya* nº 66, Sèrie P, V Legislatura, de 30 de desembre de 1997, sessió plenària nº45, on la major part de les intervencions parlamentàries varen emfatitzar el valor positiu de la llei de 1983. Il·lustra aquesta constatació, a títol d'exemple, la intervenció del diputat Sr.Colom del Grup Mixt, quan va proclamar que "*L'objectiu d'aquesta Llei, l'objectiu central, quin és? Què ens ha mogut a fer-la? Ha estat, bàsicament, el foment, la voluntat del foment de l'ús social del català (...) La Llei del 83 iniciava –de forma tímida, reconeguem-ho, però positiva també- el procés de normalització lingüística. Passats aquests catorze, quinze anys, veiem que de la Llei del 83 en queden tres grans pòsits positius, des del meu punt de vista. El fet que en l'ensenyament primari el català esdevingui llengua coneguda per tots, i per tots els joves d'avui (...) També ha aconseguit que sigui la llengua normal a l'Administració de la Generalitat i a les corporacions locals i a moltes corporacions de dret públic i penso que això també és un altre element a sumar, molt positiu... d'aquest procés. I també ho ha aconseguit en els mitjans de comunicació públics del nostre país. I en altres àmbits, però jo penso que aquests són els tres grans avenços que ha aconseguit la Llei de 1983"* (p. 4485-4486). Resulta també il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Camp Batalla, en representació del grup parlamentari de CiU, a la mateixa sessió plenària on va criticar esmenes presentades pel grup parlamentari Popular emprant com a paràmetre la llei de 1983, quan va proclamar que "*...Per nosaltres, moltes són contràries a la Llei del 83; és a dir, no s'ajusten al que preveu la Llei del 83 i no estan en la línia del que marca la mateixa jurisprudència del Tribunal Constitucional, i això no és una exageració"* (p. 4479). En la mateixa línea va pronunciar-se el grup

disposició legal se centra en articular un esclariment conceptual de certes nocions que ja es trobaven a la LNL, tot i adaptant-la a la nova realitat, als canvis que, a opinió del legislador, varen fer aconsellable la seva modificació[413]. De fet, fins i tot l'estructura formal d'ambdós textes és més o menys similar, afirmació que, en qualsevol cas, ha de modular-se tenint en compte que l'actual LPL regula certs àmbits no previstos a la LNL. La mateixa exposició de motius de la LPL, quan fa referència a l'estructura formal de la disposició, recorda que "*segueix, per tant, l'estructura de la llei 7/1983, a la qual s'addicionen els capítols específicament destinats a l'onomàstica i a l'activitat socioeconòmica*"[414]. En conseqüència, la LPL, a part de regular els Principis Generals de la norma (Capítol Preliminar), ordena el règim juridicolingüístic a l'àmbit

---

parlamentari d'Iniciativa per Catalunya-Els Verds, quan el diputat Sr. Ribó va proclamar que "*el marc del 83 va ser la despenalització de la llengua catalana. Voldríem que el marc legal del 97 fos l'impuls, l'avenç en la política lingüística. Hi ha qui ha dit que no calia, que no era oportuna (...) Hi ha qui ha dit que no podia avançar-se sense unanimitat; s'ha intentat. El consens no és mai unanimitat. El 83 –jo era ponent també d'aquella Llei- hi va haver prou batusses entre tots els grups parlamentaris, i no pas en un sentit d'unanimitat i-com s'ha recordat aquí- en temes importants, com per exemple quan el Govern de Catalunya decretava dues xarxes escolars – i això és al DOGC, i ho poden consultar tots vostès, any 82 (...) Nosaltres considerem que aquest és, el text concret, un avenç sobre el del 83, i negar que aquest és un avenç sobre la Llei del 83 és mentir interessadament, perquè tots tenim suficient coneixement legal, polític i lingüístic per apreciar els avenços"* (p. 4492-4493). En representació del grup parlamentari Popular, el diputat Sr.Curtó va proclamar també que "*quan lo mes de febrer lo Partit i el Grup Popular vam ser requerits per l'honorable conseller de Cultura per 'afiançar' una llei que vingués a regular l'ús de les llengües oficials a Catalunya (...) vam resoldre que la trascendència política d'una proposta legislativa d'aquella naturalesa aconsellava, més que la renovació per venciment o per esgotament, aconsellava –deia- l'actualització de la mateixa Llei 7/1983, de normalització lingüística (...) amb l'objectiu de mantindre i de preservar l'acord polític i social que en lo seu dia va permetre la seua aprovació per unanimitat (...) I amb estos criteris nostres de manteniment de la Llei del 83, tant per qüestions de principis com per qüestions de prudència, lo Grup Popular, a lo llarg d'este temps, ha prioritzat el diàleg"*. (p. 4494-4495).

[413] Entre aquests canvis, l'exposició de motius de la LPL en distingeix els següents: les innovacions tecnològiques; els canvis en el camp cultural i comercial; canvis polítics tals com la incorporació d'Espanya a la Unió Europea regida pel principi del multilingüisme o l'assumpció de competències per part de la Generalitat; canvis en el camp social i sociolingüístic (generalització del coneixement del català, canvi dels fluxos migratoris); evolució del dret lingüístic a nivell estatal (el preàmbul assenyala que aquesta evolució ha estat *"deguda en part a la jurisprudència del Tribunal Constitucional i en part a la legislació catalana i als estudis doctrinals")*; i l'aprovació de certes disposicions de caràcter comunitari i internacional (enumera certes resolucions del Parlament Europeu i la Carta europea de llengües regionals o minoritàries, adoptada com a convenció pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 5 de novembre de 1992). El legislador proclama que "*totes aquestes circumstàncies han fet aconsellable de modificar i actualitzar la Llei del 1983"*. Vid. MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni; "*La necessitat de modificació de la Llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya*", *Revista de Llengua i Dret*, nº 9, juny de 1987, p. 117-131.

[414] Formalment, la LPL consta de trenta-nou preceptes, vuit disposicions addicionals, tres transitòries i tres de finals. L'articulat es distribueix en un total de set capítols: un Capítol Preliminar que regula els Principis Generals (arts. 1 a 7); el Capítol I que regula l'ús institucional (arts. 8 a 17); el Capítol II que ordena l'onomàstica (arts. 18 i 19); el Capítol III que ordena el règim juridicolingüístic de l'ensenyament (arts. 20 a 24); el Capítol IV rubricat "els mitjans de comunicació i les indústries culturals" (arts. 25 a 29); el Capítol V que ordena el règim lingüístic de l'activitat socioeconòmica (arts. 30 a 36) i, finalment, el Capítol VI que regula l'impuls institucional (arts. 37 a 39). Per una ampliació sobre el règim juridicolingüístic a Catalunya, vid. VERNET LLOBET, Jaume (dir.); "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003.

institucional (Capítol I), a l'onomàstica (capítol II), a l'ensenyament (capítol III), als mitjans de comunicació i les indústries culturals (capítol IV), a l'activitat socioeconòmica (capítol V) i, finalment, dedica un darrer capítol a l'ordenació de l' "impuls institucional" (capítol VI).

Particularment interessants són els articles 3 i 4 de la LPL, que regulen l'abast i els efectes de la doble oficialitat lingüística a Catalunya. Aquests preceptes, sota la rúbrica, respectivament, de "*llengües oficials*" i "*drets lingüístics*", identifiquen el contingut essencial de l'estatut jurídic de la cooficialitat idiomàtica a Catalunya. L'article 3 confirma que el català "*és la llengua oficial de Cataluna, així com també ho és el castellà*", i disposa que, en tant que llengües oficials, "*poden ésser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades sense discriminació*". El precepte afegeix que els actes jurídics fets en qualsevol de les dues llengües tenen, pel que fa a l'idioma, plena validesa i eficàcia. L'article 4 de la llei precisa quines seran les concretes facultats lingüístiques dels ciutadans respecte de les dues llengües declarades oficials. Identifica els següents drets: primerament, el dret a conèixer les dues llengües oficials; segonament, el dret a expressar-se en qualsevol de les dues llengües oficials, oralment i per escrit, en les relacions i els actes públics i privats; en tercer lloc, contempla el dret a ésser atès en qualsevol de les dues llengües oficials en els termes que la llei estableix; en quart lloc, el dret a emprar lliurement qualsevol de les dues llengües oficials en tots els àmbits (concreció legislativa del principi d'opció lingüística modulat pel TC i estudiat anteriorment); finalment, garanteix el dret a no ésser discriminat per raó de la llengua oficial que s'empra. Val a dir que aquest catàleg de drets són reconeguts per la LPL "*d'acord amb l'article 3 de l'Estatut d'autonomia, i en el marc d'una política activa de la Generalitat per a crear les condicions que permetin d'arribar a la igualtat plena quant als drets i els deures lingüístics a Catalunya*" (art. 4.1), garantint-se que tothom té dret d'adreçar-se bé sigui als "*jutjats i tribunals per a obtenir la protecció judicial del dret d'emprar la seva llengua*" (art. 4.2) bé sigui a "*l'Administració de la Generalitat i al Síndic de Greuges sol·licitant que, en l'àmbit de llurs competències, actuïn per garantir-li els drets lingüístics de forma específica*" (art. 4.3).

Caldria recordar que ambós articles 3 i 4, ubicats dins el Capítol Preliminar de la LPL dedicat a l'ordenació dels Principis Generals, ja constaven a la versió de la proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya, amb una única diferència, i és que en aquesta versió inicial de la norma no hi constava el paràgraf 3 de l'article 4. Malgrat les múltiples esmenes de modificació[415], supressió[416] i addició[417]

[415] Esmenes nº 25, 26, 27, 28, 31 i 34 presentades al text de la proposició. Vid. B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p.16772-16774.

presentades a ambdós preceptes, la seva dicció va mantenir-se inalterada al llarg de la tramitació parlamentària de la norma, a excepció de l'addició del paràgraf 4t de l'article 4 que deu el seu origen en una esmena transaccional[418].

Per bé que ambdues lleis, la del 83 i l'actual de 1998, han estat els principals mecanismes dels que s'ha servit la Generalitat per articular el règim jurídic de la llengua i vehicular el procés de normalització lingüística a Catalunya, s'han adoptat d'altres iniciatives amb l'objectiu de donar compliment al que contempla l'article 3 de l'EAC. De fet, hom constata que, pel que fa referència al procés de normalització de la llengua catalana, fou bàsicament a partir de 1980 quan va començar-se a articular i organitzar institucionalment una veritable política lingüística a Catalunya, encara que s'ha de tenir present que des del restabliment provisional de la Generalitat el 1977, per tant fins i tot abans de l'EAC de 1979, s'havien formalitzat i implementat certes mesures de normalització del català[419]. L'objectiu era clar: calia protegir i fomentar la llengua

---

[416] Va presentar-se una única esmena de supressió per part del grup parlamentari Popular que proposava suprimir la llei c) del punt 1 de l'article 4 (el dret a ésser atès en qualsevol de les dues llengües oficials en els termes que aquesta Llei estableix), que finalment no va ser aprovada.

[417] Esmenes nº 21 a 24, 26, 29, 32, 33, 35 a 37. Vid. B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p.16772-16774.

[418] L'article 4 de la proposició de llei, en el text elaborat per la Ponència de la Comissió de Política Cultural (B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p.15848) deia: "*1. D'acord amb l'article 3 de l'Estatut d'autonoma, i en el marc d'una política activa de la Generalitat per a crear les condicions que permetin d'arribar a la igualtat plena quant als drets i deures lingüístics, a Catalunya tothom té dret a: a) Conèixer les dues llengües oficials. b) Expressar-se en qualsevol de les dues llengües oficials, oralment i per escrit, en les relacions i els actes públics i privats. c) Ésser atès en qualsevol de les dues llengües oficials en els termes que aquesta Llei estableix. d) Emprar lliurement qualsevol de les dues llengües oficials en tots els àmbits. e) No ésser discriminat per raó de la llengua oficial que empra. 2.Tothom pot adreçar-se als jutjats i als tribunals per a obtenir la protecció judicial del dret a emprar la seva llengua"*. La Ponència va recomenar l'adopció d'una esmena transaccional entre el text de la Proposició i l'esmena nº 36 presentada per IC-EV consistent en afegir un nou punt 3 a l'article 4 amb el següent text que seria el que s'acabaria aprovant: "*3. Tothom pot adreçar-se a l'Administració de la Generalitat i al Síndic de Greuges, sol·licitant que, en l'àmbit de les seves competències, actuïnt per garantir els seus drets lingüístics de forma específica"*.

[419] Així per exemple, entre aquestes mesures destaca la introducció del català a l'ensenyament el curs 1978-1979, en un context de moltes dificultats derivades del desconeixement de la llengua catalana per part del propi professorat. Vid. SUBIRATS, Marina; "*Dossier: la utilització del català, entre la precarietat i la normalització*", *Saber* nº 1, febrer de 1980. També, vid. MARÍ, Isidor; "*La política lingüística de la Generalitat de Catalunya"*, a MARTÍ CASTELL, Joan (coord.); "Processos de normalització lingüística: l'extensió d'ús social i la normativització", Ed. Columna, Barcelona, 1991, p. 85-101. Ambdues obres valoren dades sociolingüístiques i constaten que l'any 1978 l'obligatorietat de l'assignatura de català restava frenada per importants dificultats tals com la constatació que el 46% del professorat de la província de Barcelona no sabia parlar el català, el que "*explica que el 32% dels alumnes de primària d'aquesta demarcació encara no tinguessin cap classe en català el curs 1978-1979, o que el mateix curs el 55% de centres de BUP i COU no impartissin encara les hores reglamentàries de català"*. Això no obstant, cal dir que la introducció de l'ensenyament del català al sistema educatiu es normativitzaria de forma completa a partir de 1980, amb el Decret 142/1980 de 8 d'agost, que regula la incorporació de l'ensenyament de la llengua catalana a l'educació pre-escolar, EGB, BUP i FP, així com al Decret 153/1980 de 12 de setembre, que incorpora l'ensenyament del català a COU (Cursos d'Orientació Universitària). Vid. MARÍ, Isidor; "*El Pla general de normalització lingüística de*

catalana, corretgint la greu situació en la que es trobava com a conseqüència del que l'exposició de motius de la LNL de 1983 qualificaria com "*les prohibicions i les persecucions contra la llengua i la cultura catalanes desfermades a partir del 1939*". Calia normalitzar la llengua catalana, que l'etapa franquista havia condemnat a una situació de precarització.

Fou al llarg de la primera legislatura del Parlament català, entre els anys 1980 i 1984, quan varen cimentar-se els fonaments del que s'acabaria consolidant com una veritable política de normalització lingüística a Catalunya. Així per exemple, l'any 1980 es crearia la Direcció General de Política Lingüística amb l'objectiu declarat de "*fer possible el desenvolupament de l'article 3 de l'Estatut de Catalunya i fomentar l'ús del català a les institucions oficials i a les privades"*, així com tenir "*cura de l'efectiva aplicació de les lleis emanades del Parlament de Catalunya en aquest camp"*, que s'acabaria consolidant, amb el temps, com un dels principals actors del procés de normalització lingüística[420]. El 2 d'octubre del mateix any el Parlament de Catalunya

---

Catalunya: un marc estratègic per a la definició i l'execució de les polítiques lingüístiques" a D.D.A.A. "Actes del Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística. Barcelona, 9 i 10 de novembre de 1995", Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1997, p. 205.

[420] El Decret 115/1980, de 23 de juny, d'estructuració orgànica del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya (D.O.G.C. nº 75 de 23 de juliol de 1980), va adscriure a aquest Departament una Direcció General de Política Lingüística. El seu article setè va ordenar que "*1. La Direcció General de Política Lingüística té com a objectiu fer possible el desenvolupament de l'article 3r de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i fomentar l'ús del català a les institucions oficials i a les privades. Tindrà cura de l'efectiva aplicació de les lleis emanades del Parlament de Catalunya en aquest camp. 2. El Director General de Política Lingüística exercirà, dintre de les matèries que li siguin pròpies, les funcions que li assenyala l'article 7è del Decret de 18 de setembre de 1978, i totes les altres que li siguin encomanades per ordre o delegació del Conseller"*.
L'article tercer del Decret 220/1980 de 3 d'octubre (D.O.G.C. nº 95 de 19 de setembre de 1980), va acordar que en el si de la Direcció General de Política Lingüística es crearien el Servei de Normalització de l'ús oficial de la llengua catalana i el Servei d'Assessorament Lingüístic. El Servei de Normalització Lingüística tenia com a principal objectiu fomentar l'expansió de la llengua catalana "*en els usos públics, oficials i no oficials, així com l'organització de campanyes d'informació i de sensibilització popular sobre la necessitat de la normalització i les vies per aconseguir-la*". Es contemplava, així mateix, que el Servei d'Assessorament Lingüístic hauria de realitzar "*tasques d'assessorament lingüístic de les entitats oficials i no oficials, públiques i privades*" i havia de fomentar la "*difusió del coneixement del català per part dels adults, garantint o coordinant lactivitats culturals diverses*". També va crear-se un Institut de Sociolingüística Catalana, l'objectiu del qual era l'estudi de la situació de la llengua.
Val a dir que, en els seus inicis, àmbits molt importants de la política lingüística no varen ser centralitzats i assumits per aquesta Direcció sinó que els assumiren d'altres departaments de la Generalitat. Així per exemple, l'actuació en l'àmbit de l'Administració Pública va atribuïr-se al Departament de Governació; l'àmbit educatiu al Departament d'Ensenyament; i l'àmbit dels mitjans de comunicació a la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, organisme adscrit al Departament de la Presidència.
Per Decret 53/2003, de 20 de febrer, la Direcció General de Política Lingüística s'ha reestructurat orgànicament (D.O.G.C. nº 3837 de 6 de març de 2003). L'article 1 d'aquesta disposició reglamentària ratifica que aquesta Direcció "*té com a objecte impulsar el desplegament i l'aplicació de la legislació lingüística derivada de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia i vetllar per l'aplicació de la política lingüística que estableix el Govern"*, complint a tal fi les funcions que venen enumerades a l'apartat 2n del mateix precepte. El Decret disposa que la Subdirecció General de Política Lingüística, sota la dependència de la Direcció General, coordinarà l'actuació dels òrgans que té adscrits i del secretariat del Consell Social de la Llengua Catalana. Els òrgans que depenen de la Subdirecció General són els

adoptava l'acord de tramitació de la iniciativa parlamentària conjunta de la Proposició de Llei de normalització lingüística a Catalunya que, tres anys més tard, s'acabaria aprovant com a LNL[421]. Aquesta llei, tal i com s'ha estudiat, significaria un pas trascendental en el procés de recuperació de la llengua catalana previst a l'article 3 de l'EAC. Fixaria les regles del joc i establiria un marc juridicolingüístic per a Catalunya que, en paraules del legislador català, "*va comportar la despenalització del català i en catorze anys de vigència ha permès que se n'estengués el coneixement*". Aquesta disposició ordenaria el marc jurídic del procés de normalització de la llengua catalana durant més d'una dècada, fins el 1998 quan va aprovar-se la LPL. Daten també d'aquesta etapa inicial l'organització d'importants campanyes de sensibilització, l'adopció de certes disposicions tendents a iniciar el procés de normalització de l'ús del català en determinats àmbits[422] o la difusió del coneixement de la llengua catalana, tan dins el sistema d'ensenyament com fora, amb mesures tals com la creació del Servei d'Assessorament Lingüístic[423].

Val a dir que la qüestió lingüística s'ha consolidat, al llarg de les següents legislatures del Parlament de Catalunya, com un dels temes que han adquirit un cert protagonisme en el si de la política catalana, situació en part incentivada pel paper que juga la llengua catalana en tant que tret identitari català[424]. Tal com s'ha advertit doctrinalment[425], els temes de política lingüística han centrat l'atenció dels grups parlamentaris a l'hora de controlar o impulsar l'acció de govern. Il·lustra aquesta conclusió, la constatació que, per exemple, a la tercera legislatura, més del 12% de les proposicions no de llei aprovades pel Parlament català ho foren per aquesta temàtica lingüística, amb una

---

següents: a) el Servei d'Assessorament Lingüístic (art. 3); b) el Servei de Normalització Lingüística (art. 5); c) l'Institut de Sociolingüística Catalana (art. 8); d) la Secció d'Actuació Administrativa (art. 9).

[421] Vid. B.O.P.C. nº 11 de 16 d'octubre de 1980.

[422] Per exemple, vid. Decret 90/1980 de 27 de juny (D.O.G.C. de 16 de juliol de 1980), que establia la normalització del català als òrgans de la Generalitat.

[423] Decret 220/1980, de 3 d'octubre, creant diversos Serveis en el si de la Direcció General d'Activitats Artístiques i Literàries, de la Direcció General de Política Lingüística i de la Direcció General de Difusió Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació (D.O.G.C. nº 95 de 19 de setembre de 1980). Vid. MOLL, Aina; "*Les accions institucionals per a la normalització lingüística a Catalunya*", a ALEMANY, Rafael (ed.); "Processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual", Cursos Internacionals de Benidorm, Universitat d'Alacant, p. 113.

[424] Vid. ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi; "El procés d'elaboració de la llei de política lingüística", Ed. Mediterrània, 1998, p. 27.

[425] Vid. ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi*; "El treball parlamentari sobre la llengua catalana i el seguiment del procés de normalització lingüística durant les tres primeres legislatures del Parlament de Catalunya (1980-1992)", Revista de Llengua i Dret* nº 22, desembre de 1994, p. 93-104.

tendència clarament ascendent en relació als percentatges de la primera legislatura, que se situaven entorn al 5%[426].

A partir de 1990 s'encetaria el que hom ha qualificat com una nova etapa en aquest procés de normalització lingüística, sota l'impuls de la Direcció General de Política Lingüística[427]. De fet, doctrinalment s'ha constatat que ja el 1988 va advertir-se la necessitat de renovar el model de política lingüística seguit fins aleshores per la Generalitat, necessitat de renovació que hom atribueix a la concurrència de diferents factors tals com l'evolució de la situació sociolingüística del Principat que plantejava noves necessitats i noves exigències; l'anàlisi crítica de l'experiència de quasi una dècada de política lingüística autonòmica; o, per tots, els canvis polítics derivats del procés d'integració europea[428]. En aquest context, el 1989, desde la Direcció General de Política Lingüística varen iniciar-se dues línies d'actuació complementàries: una primera, va centrar-se en promocionar l'elaboració d'un conjunt d'estudis tendents a analitzar la situació sociolingüística i les possibilitats que oferia el marc normatiu per actuar-hi; la segona, va consistir en la formulació d'un Pla General de Normalització Lingüística on totes les institucions públiques i privades veiessin especificats els seus objectius i la seva participació en el procés de normalització de la llengua[429]. Aquest Pla General fou aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya el 7 de març de 1995. Fou concebut per esdevenir l'instrument marc on s'havien de concretar els grans objectius de política lingüística compartits pels poders públics i pels principals agents de la societat civil. Aquest Pla estratègic, caracteritzat pel seu caràcter obert i flexible, va dissenyar l'esquelet del que havia de ser el procés de normalització de la llengua catalana en diferents àmbits, inclòs el de l'Administració de Justícia, el que serà objecte d'estudi més endavant. En aquest sentit, l'anàlisi de la política pública lingüística en l'àmbit judicial resultarà particularment interessant perquè aquesta ha estat una via emprada per la Generalitat per subsanar i corretgir certes mancances que presenta el

[426] Font: ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi*; "El treball parlamentari sobre la llengua catalana i el seguiment del procés de normalització lingüística durant les tres primeres legislatures del Parlament de Catalunya (1980-1992)"*, cit. nota supra, p. 96-98 i 102-103.

[427] Vid. MARÍ, Isidor; "*La planificació lingüística a Catalunya. Experiències més significatives*" a D.D.A.A. "III Jornades de Sociolingüística: Normalització i Planificació Lingüístiques. Alcoi, 25 i 26 de març de 1994", Ed. Ajuntament d'Alcoi, 1994, p. 55.

[428] Vid. MARÍ, Isidor; "*La planificació lingüística a Catalunya. Experiències més significatives"*, cit. nota supra p. 54. Vid., també, ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi; "El procés d'elaboració de la llei de política lingüística", cit. nota supra p. 27-34.

[429] Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1995. Vid. també, MARÍ, Isidor; "*La planificació lingüística a Catalunya. Experiències més significatives"*, cit. nota supra p. 55. Vid. "Llibre blanc de la Direcció General de Política Lingüística", Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983.

marc normatiu, que obstrueixen l'efectivitat dels drets lingüístics dels justiciables derivats del règim de cooficialitat lingüística, en els termes que s'estudiaran.

Val a dir que aquesta fou una etapa política en la que va gestar-se la percepció, cada vegada més arrelada, de la necessitat de reordenar el marc jurídicolingüístic de la LNL. Ja al 1993 va formular-se un intent, fallit, de reforma de la LNL, que ja aleshores certs sectors consideraven obsoleta a causa dels canvis produïts en diversos àmbits. En aquest context, el govern de la Generalitat va proposar una reforma del marc legal de la política lingüística a Catalunya, que finalment no va acabar de coallar[430]. Amb tot, en aquest periode s'apuntarien uns objectius que, uns anys més tard, mercès a un context polític que afavoriria el canvi, acabarien afavorint la renovació del marc legal de la política lingüística a Catalunya[431].

Amb l'aprovació de la LPL el 1998 s'obria una nova etapa caracteritzada per la vocació d'aprofundir la línea que havia esbossat, quinze anys abans, la LNL, donant compliment a les previsions de l'article 3.3 de l'EAC.

C) El marc jurídic de l'aranès.

El darrer paràgraf de l'article 3 de l'EAC disposa que *"la parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció*".

Prima facie, esdevé convenient assenyalar que l'aranès, varietat dialectal de la llengua occitana pròpia de la Vall d'Aran[432], d'acord amb el que disposa l'article 2 de la llei 16/1990 de 13 de juliol, sobre règim especial de la Vall d'Aran[433], gaudeix d'estatut

[430] Per una ampliació, vid. ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi; "El procés d'elaboració de la llei de política lingüística", cit. nota supra p. 31-32.

[431] Vid. ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi; "El procés d'elaboració de la llei de política lingüística", cit. nota supra p. 33-34. L'autor, s'ha apuntat diversos factors que varen afavorir que fos a partir de 1996 el moment propici, tant pel context polític com pel calendari, per tirar endavant una reforma legislativa d'aquesta entitat. Entre aquests factors favorables a les propostes de canvi, identifica els següents: "*el fet que no hi ha cap sentència pendent en el Tribunal Constitucional per temes lingüístics; tampoc no hi ha cap campanya electoral a la vista; CiU, tot i no tenir majoria absoluta, compta amb diverses alternatives possibles de pacte en el Parlament de Catalunya; i, finalment, CiU compta amb una certa capacitat de pressió i d'incidència en el Govern espanyol perquè aquest no té majoria absoluta*". D'aquesta manera, l'autor conclou que a finals de 1996, la proposta de modificar el marc legal i fer una nova llei de política lingüística a Catalunya "*no sols ja compta amb la 'llum verda' jurídica gràcies a les sentències del Tribunal Constitucional de 1991 i 1993, sinó que també té 'llum verda' política, atesa la correlació de forces als Parlaments català i espanyol*".

[432] Cal recordar que la llengua d'oc o occità pertany al grup de llengües romàniques o neollatines i està constituït per cinc grups dialectals: el provençal, el llemosí, el alvernyès, el llengadocià i el gascó. L'aranès és una variant del dialecte gascó.

[433] Publicada al D.O.G.C. nº 1326 de 3 d'agost de 1990.

d'oficialitat lingüística en aquest territori. D'aquesta manera, per bé que l'EAC no contempla expressament aquesta previsió, la llengua aranesa gaudeix d'un estatut d'oficialitat a la Vall d'Aran, oficialitat que troba el seu fonament normatiu en una llei del Parlament de Catalunya: la llei 16/1990 de 13 de juliol.

Aquesta llei conté diverses referències a la llengua aranesa, en tant que element identitari d'aquest territori. Ja en el preàmbul, la norma disposa que "*en el conjunt de Catalunya ressalta per la seva pròpia personalitat Aran o la Vall d'Aran, territori lligat per la situació geogràfica, pels orígens històrics, per la llengua i per la cultura a les terres gascones i a la gran família occitana, però unida lliurement, a través de pacte, al Principat de Catalunya",* i afegeix que "*l'adhesió dels aranesos a llur llengua i, sobretot, la seva antiquíssima tradició cultural i política han merescut que la Disposició Addicional Primera de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, recollint un desig expressat pels aranesos en el procés d'elaboració de l'Estatut, faci un reconeixement exprés de la seva peculiaritat*". La mateixa exposició de motius disposa que "*aquesta llei restitueix als aranesos de forma actualitzada una estructura administrativa que... pot fer possible la gestió més inmediata de les atribucions que afecten direcament els interessos peculiars del territori, com són: el restabliment de l'organització administrativa pròpia, la normalització, la protecció i l'ensenyament de l'aranès i la conservació de les seves peculiaritats culturals...*".

Partint d'aquesta premissa, proclamada al preàmbul de la disposició, l'article 2 de la llei, ubicat dins el Títol I rubricat "*Disposicions Generals*", ordena el règim lingüístic a la Vall d'Aran. Aquest precepte conté quatre previsions en matèria lingüística: primerament, disposa que l'aranès "*és oficial a la Vall d'Aran*", així com "*també ho són el català i el castellà, d'acord amb l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya";* segonament, disposa que d'acord amb l'article 3.4 de l'Estatut, "*l'aranès ha d'ésser objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció, i se n'ha de garantir l'ús tant en el sistema educatiu com en l'activitat de l'Administració de la Generalitat i dels mitjans dependents de la CCRT* (Corporació Catalana de Ràdio i Televisió) *en el territori de la Vall d'Aran";* en tercer lloc, aquest precepte disposa que la Generalitat i les institucions d'Aran han d'adoptar les mesures necessàries per a garantir el coneixement i l'ús normal de l'aranès i per a impulsar-ne la normalització; finalment, el darrer paràgraf del precepte contempla el mandat de la Generalitat i les institucions d'Aran de vetllar per la conservació, la promoció i la difusió de la cultura aranesa.

L'article 20.2 de la llei, en matèria competencial, estableix que el Consell General té "*competència plena en tot allò que fa referència al foment i l'ensenyament de l'aranès i de la seva cultura, d'acord amb les normes de caràcter general vigents a tot Catalunya en el camp de la política lingüística i educativa*". En compliment d'aquesta atribució competencial, el Consell General ha adoptat diverses mesures tendents a fomentar i

normalitzar l'ús de l'aranès, en tant que llengua oficial del territori. Val a dir que el Consell General disposa d'una entitat, l'Oficina de Foment i Ensenyament de l'Aranès (OFEA), que ha assumit la funció de vetllar per la protecció i el foment d'aquest idioma[434]. A títol d'exemple i centrant l'anàlisi a l'àmbit judicial, en el marc d'aquesta política lingüística de normalització de l'aranès, al llarg dels anys 2000 i 2001 el Consell General d'Aran va promoure un conjunt d'actuacions que perseguien l'objectiu d'iniciar un veritable procés d'introducció de l'aranès a la Justícia. Aquesta iniciativa va cristal·litzar amb la signatura d'un Conveni amb el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i el Consell General del Poder Judicial, aprovat per unanimitat pel Ple del Consell General d'Aran el 25 d'abril i signat el 16 de juny[435].

Finalment, la Disposició final segona de la Llei 16/1990 de 13 de juliol, sobre règim especial de la Vall d'Aran, conté una darrera menció a la llengua aranesa quan contempla el mandat de la publicació d'una versió en aranès de la pròpia norma al B.O.P.C. i al D.O.G.C., a continuació de la versió catalana[436].

Aquestes previsions han de posar-se en relació amb el que disposa l'article 7 de la LPL catalana. Aquest precepte, que porta per títol "*reconeixement i protecció de l'aranès*" preveu que aquesta llengua es regeix, pel que fa a l'ús, per la Llei 16/1990, del 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran, que s'ha estudiat pel que fa a les seves previsions idiomàtiques, i, supletòriament, pels preceptes de la LPL. L'article 7 afegeix que, en qualsevol cas, els articles de la LPL del 98 "*mai no poden ésser interpretats en perjudici de l'ús de l'aranès*".

Cal dir que aquesta dicció de l'article 7 de la LPL ja figurava al text inicial de la proposició de llei, i no fou objecte de cap esmena[437], el que prova l'existència d'un

[434] Un estudi sobre el coneixement i els usos lingüístics a la Vall d'Aran a l'any 2000 dut a terme per un equip de la Universitat de Lleida amb el suport de l'Institut d'Estudis Ilerdencs i la Direcció General XXII de la Comissió Europea, dades del qual consten a l'Informe anual sobre Política Lingüística de la Direcció General de Política Lingüística corresponent a l'any 2001, p. 173-176, denota un creixement del coneixement declarat de l'aranès (que el 2000 arribava al 68,1% de la població que el parla i el 35,8% que el sap escriure). El 1996, el Mapa Sociolingüístic de Catalunya, contemplava que el sabia parlar un 64,8% i el sabia escriure el 25%, mentre que al conjunt de l'occitània francesa, el sabia parlar només el 16% de la població. El mateix estudi, advertia, però, un descens de l'ús declarat, de manera que només un 36,4% de la població de la Vall d'Aran el parla habitualment a casa; el 42,5%, amb els veïns; i el 36,9% al treball. Font: Informe anual sobre Política Lingüística de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'any 2001, p. 173-174.

[435] Estudi ampliat més endavant.

[436] Disposició Final Segona de la Llei 16/1990 de 13 de juliol: *"La versió en aranès d'aquesta Llei s'ha de publicar en el Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya i en el Diari Oficial de la Generaliat de Catalunya a continuació de la versió catalana..."*.

[437] Vid. B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997, p. 16775.

ampli consens entre totes les forces amb representació parlamentària en aquesta matèria[438].

Al llarg del seu articulat, la LPL conté diverses referències expresses a la llengua aranesa. Ja en el preàmbul de la LPL es proclama que la disposició "*reconeix, empara i fomenta l'ensenyament i l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran, amb una referència a la Llei 16/1990 del 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran, i amb ple respecte per les competències de les institucions pròpies de la Vall d'Aran"*. Els articles 1.1[439], 18.1[440], 19.3[441], 25.3[442], 26.5 i 26.6[443] i la Disposició Final Primera[444] contenen

[438] L'existència d'aquest acord polític no obsta que emergissin tesis no del tot coincidents sobre l'abast del règim de tutela que havia de concedir-se a la llengua aranesa. En aquest sentit, resulta il·lustrativa, per totes, la intervenció en aranès del diputat Sr. Carod-Rovira, en representació d'Esquerra Republicana de Catalunya, a la sessió plenària del Parlament de Catalunya nº 45.3 de 30 de desembre de 1997, celebrada en motiu del debat de la Proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya, quan va proclamar: "*Respècte dera lengua pròpia dera Val d'Aran, er aranés, aguest Parlament n'a perdut era oportonitat de demostrar quina ei era proteccion que cau dar a ua lengua pròpia damb dificoltats de superviuença. Suposadament calerie dar ar aranés eth tracte que demoram recéber entath catalan, Aran ei a Catalunha ço que Catalunha ei a Espanha. Tot protegint er aranés, protegim eth catalan; protegint er aranés, dam ath rèste deth mon ua mòstra de lo que creiguem que cau hèr des d'un parlament entara promocion d'ua lengua pròpia, era competéncia legislativa dera quau mos correspon absolutaments. Maugrat eth marc limitat d'aguesta lei, demoram qu'es aranesi posquem impolsar er usatge der occitan d'era Val d'Aran ena Administracion locau, autonomica e estatau; en ensenhament obligatòri, segondari e universitari; enes mieis de comonicacion poblics e privats en un percentatge molt superior ar actuau; ena vida poblica en generau, mès tanben ena vida privada e enes relacions toristiques e comerciaus . Demoram que maugrat es restriccions d'aguesta lei er occitan de Catalunya seguisque viu en Aran"*. Vid. D.S.P.C. nº 66, Sèrie P, de 30 de desembre de 1997, p. 4490-4491.

[439] Art. 1.1 de la LPL: "*L'objecte d'aquesta Llei és el desenvolupament de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, per tal d'emparar, fomentar i normalitzar l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits i l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran, i de garantir l'ús normal i oficial del català i del castellà"*.

[440] Art. 18 de la LPL: "*1. Els topònims de Catalunya tenen com a única forma oficial la catalana, d'acord amb la normativa lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans, excepte els de la Vall d'Aran, que tenen l'aranesa"*. D'acord amb el Decret 59/2001 de 23 de gener, sobre l'ús de la toponímia, el Consell General de la Vall d'Aran s'ha incorporat a la Comissió de Toponímia de Catalunya. L'Informe anual sobre Política Lingüística de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, corresponent a l'any 2001, p. 176, consigna que l'any 2001 l'Oficina de foment i ensenyament de l'aranès va col·laborar amb la Comissió de Toponímia de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans per realitzar la correcció de la toponímia aranesa, en el marc dels treballs per elaborar el Nomenclàtor toponímic oficial de Catalunya. Cal recordar que ja la LNL de 1983 contemplava dues referències expresses a l'aranès en l'àmbit de la toponímia. L'article 12.1 de la LNL deia que "*Els topònims de Catalunya, excepte els de la Vall d'Aran, tenen com a única forma oficial la catalana"*. L'article 28.3 de la disposició, fixava que "*els topònims de la Vall d'Aran tenen com a forma oficial l'aranesa"*.

[441] Art. 19.3 de la LPL, pel que fa al règim lingüístic de l'antroponímia disposa que: "*Aquesta norma és aplicable als noms i als cognoms aranesos respecte a la normativa lingüística aranesa"*.

[442] L'art. 25.3 de la LPL, en matèria de mitjans de radiodifusió i televisió públics, disposa que: "*La Corporació Catalana de Ràdio i Televisió ha de garantir la programació regular d'emissions radiotelefòniques i televisives en aranès per a la Vall d'Aran"*. Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposa l'article 2.2 *in fine* de la Llei 16/1990 de 13 de juliol, sobre el règim especial de la Vall d'Aran, quan contempla el mandat de garantir l'ús de l'aranès *"en l'activitat... dels mitjans dependents de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió en el territori de la Vall d'Aran*".

mencions expresses a l'aranès, si bé projectades a àmbits molt particulars tals com la toponímia, l'antroponímia o els mitjans de comunicació.

Cal recordar que l'anterior LNL de 1983 ja ordenava, amb ànim tuïtiu, la llengua aranesa. El Títol V de la norma, rubricat "*de la normalització de l'ús de l'aranès"*, contenia un únic precepte, l'article 28, que ordenava diferents prescripcions en relació a aquest idioma. En particular, establia les següents directrius: en primer lloc, disposava que l'aranès era la llengua pròpia de la Vall d'Aran, establint que "*els aranesos tenen el dret de conèixer-la i d'expressar-s'hi en les relacions i els actes públics dins aquest territori*", garantint ja un estatut jurídic de diguem-ne pseudo-oficialitat lingüística; segonament, deia que la Generalitat de Catalunya, juntament amb les institucions araneses, havia d'adoptar les mesures necessàries per garantir el coneixement i l'ús normal de l'aranès a la Vall d'Aran i per impulsar-ne la normalització; en tercer lloc, disposava que els topònims de la Vall d'Aran tenien com a forma oficial l'aranesa; en quart lloc, deia que el Consell Executiu havia de proporcionar els mitjans que garantissin l'ensenyament i l'ús de l'aranès als centres escolars de la Vall d'Aran; així mateix, establia que el Consell Executiu havia de prendre les mesures necessàries a fi que l'aranès fos emprat en els mitjans de comunicació social a la Vall d'Aran; finalment, deia que qualsevol reglamentació sobre ús lingüístic consegüent a la LNL hauria de tenir en compte l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran[445].

---

[443] L'art. 26 de la LPL, en matèria de mitjans de radiodifusió i televisió de concessió, disposa que: "(...) *5. Les emissores de radiodifusió i de televisió han de garantir que en la programació de música cantada hi hagi una presència adequada de cançons produïdes per artistes catalans i que com a mínim el vint-i-cinc per cent siguin cançons interpretades en llengua catalana o en aranès. 6. Les emissores a què fa referència aquest article que emeten o distribueixen per a la Vall d'Aran han de garantir una presència significativa de l'aranès en llur programació"*. L'anterior LNL de 1983 ja contemplava la normalització de la llengua aranesa en els mitjans de comunicació social a la Vall d'Aran a l'article 28.5.

[444] Disposició Final Primera de la LPL, apartat 2n, disposa la modificació de l'article 294.2 de la Llei 8/1987 de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, establint-se que queda redactat en els següents termes: "*D'acord amb llurs ofertes d'ocupació pública, les entitats locals han de seleccionar el personal per mitjà de convocatòria pública i dels sistemes de concurs, oposició i concurs oposició lliures (...) En el procés de selecció, s'ha d'acreditar el coneixement del català i, en els ens locals de la Vall d'Aran, també de l'aranès, tant en l'expressió oral com en l'escrita, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracti"*.

[445] Art. 28 de la LNL: "*1. L'aranès és la llengua pròpia de la Vall d'Aran. Els aranesos tenen el dret de conèixer-la i d'expressar-s'hi en les relacions i els actes públics dins aquest territori. 2.La Generalitat, juntament amb les institucions araneses, ha de prendre les mesures necessàries per garantir el coneixement i l'ús normal de l'aranès a la Vall d'Aran i per impulsar-ne la normalització. 3.Els topònims de la Vall d'Aran tenen com a forma oficial l'aranesa. 4.El Consell Executiu ha de proporcionar els mitjans que garanteixin l'ensenyament i l'ús de l'aranès als centres escolars de la Vall d'Aran. 5.El Consell Executiu ha de prendre les mesures necessàries perquè l'aranès sigui emprat en els mitjans de comunicació social a la Vall d'Aran. 6.Qualsevol reglamentació sobre ús lingüístic consegüent a aquesta Llei ha de tenir en compte l'ús de l'aranès a la Vall d'Aran"*.

Un dels temes que més debats doctrinals ha centrat en matèria d'ordenació jurídica de la llengua aranesa és el relatiu al reconeixement del seu estatut d'oficialitat lingüística.

Tal com s'ha estudiat, l'article 3.4 de l'EAC no predica l'oficialitat de l'aranès. Es limita a reconèixer que és una llengua que ha de ser objecte d'ensenyament i, en paraules de l'Estatut, "*d'especial respecte i protecció*". És més, un estudi dels treballs i debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació i aprovació d'aquest epígraf, permet concloure que aquesta omissió, aquesta falta de reconeixement exprés d'un estatut d'oficialitat per l'aranès en seu estatutària era volguda.

En aquest sentit, cal recordar que la primera versió inicial de l'article 3 del que hauria d'esdevenir l'avantprojecte d'EAC, elaborada per la Comissió dels Vint a Sau, no contenia cap menció a la llengua aranesa[446]. Finalment, però, la versió definitivament aprovada d'avantprojecte d'EAC subsanaria aquesta mancança, incloent un paràgraf 4t que deia *"La parla aranesa serà objecte d'especial respecte i protecció"*[447]. Foren diverses les esmenes que varen presentar-se tendents a modificar aquesta previsió, instant que es garantís, ja en seu estatutària, una previsió d'oficialitat de l'aranès, propostes que foren desestimades[448]. Val a dir que l'origen de la dicció definitivament

[446] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra, p. 226-227.

[447] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra, p. 254.

[448] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra, p. 563. Destaquen dues esmenes en aquesta línia. Primerament, l'esmena presentada pel senador Sr. Solé Sabarís que proposava la següent dicció: *"La parla aranesa, en el seu domini lingüístic de la Vall d'Aran, tindrà les mateixes consideracions d'oficialitat que l'Estatut atorgui a la llengua catalana"*. En la justificació de l'esmena va proclamar que "*L'aranès és la llengua pròpia dels habitants de la Vall d'Aran. És una variant del gascó, la llengua que es parla a la Gasconya, que és a la seva vegada un dialecte de l'occità"*. Segonament, destaca l'esmena presentada pel senador Sr. Xirinacs que proposava la següent dicció del paràgraf 4t de l'EAC: *"La llengua occitana, en la seva variant aranesa, serà la cooficial amb el castellà a la Vall d'Aran"*. Aquesta darrera esmena fou defensada a la sessió del Ple de Parlamentaris de Catalunya celebrada el 15 de desembre de 1978 en els següents termes: "*Reconeix en l'apartat en què es proposa l'esmena la realitat que a la Vall d'Aran es parla una llengua diferent del català, que es diu parla aranesa. En l'esmena que es proposa l'esmentada parla aranesa no és més que una variant de la llengua occitana, del dialecte gascó, per això es diu la llengua occitana en la seva variant aranesa. No es tracta aquí de demostrar-ho; els lingüistes ho ensenyen i ho proven. Establir com fa l'Estatut la cooficialitat del català a la Vall d'Aran és una imposició tan greu com acceptar d'entrada la cooficialitat del castellà a Catalunya. Si ho fem és per imposició de l'Estat, amb respecte a Catalunya. Però una declaració com fa l'Estatut en el sentit de dir que la parla aranesa serà objecte d'especial respecte i protecció és fer el mateix que va fer el decret sobre Lenguas Regionales del 31 d'octubre de 1975, i que va ser objecte de tantes crítiques i de refús (...) Valgui aquesta proposició d'esmena per fer que els catalans no apliquem als altres companys dels Països Catalans la mateixa política lingüística que els castellans han fet amb nosaltres. Això ens obliga a no imposar un criteri lingüístic imperialista, i em sembla que l'article 3 de la Constitució diu que seran oficials les diferents llengües en les respectives Comunitats Autònomes. No diu "de" les respectives Comunitats Autònomes. Hi ha dues llengües, com a mínim, que jo sàpiga, a part d'altres que en puguin sortir, que són la catalana aquí i l'aranesa a la Vall d'Aran (...) La Vall d'Aran, des del punt de vista de la llengua, és claríssim que no té la nostra com a llengua pròpia. Res mes"*. El parlamentari Sr. Solé Tura va manifestar-se obertament contrari a aquesta esmena, al·legant que "*Crec que no mereix ni tan sols una resposta en*

aprovada d'aquest paràgraf es deu a una esmena presentada pel PSC a l'avantprojecte d'Estatut que proposava que l'apartat 4t digués *"la parla aranesa serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció"*, amb l'objectiu *"d'explicitar una de les principals formes de protecció i respecte a la riquesa lingüística del nostre país"*. L'article 3 del Projecte d'EAC ja contemplaria aquesta dicció del paràgraf 4t que s'acabaria aprovant en la versió definitiva del precepte.

Cal dir que certs moviments cívics de la Vall d'Aran, en el decurs de la tramitació parlamentària del Projecte d'EAC, varen movilitzar-se per aconseguir una modificació de la dicció de l'article 3 del Projecte. Destaca la iniciativa, tramesa a l'Assamblea de Parlamentaris de Catalunya per l'Associació de Veïns de la Vall d'Aran i per la "Comissió pro-reinstauració de les institucions històriques de la Vall d'Aran" el juliol de 1979, amb l'objectiu d'instar la modificació de l'expressió "*parla aranesa*" per la de "*llengua de la Vall d'Aran*", al·legant que "*aquesta petició obeeix al desig popular de voler que la nostra llengua sigui tractada en peu d'igualtat amb les altres llengües peninsulars, i com les tracta amb esperit igualitari en el seu conjunt la mateixa Constitució. Ho fa també més clarament necessari el fet que en català 'parla' sigui sinònim de llenguatge, mot que té connotacions no desitjables, ja que tot el poble aranès la coneix com a llengua i d'altra banda el nom de 'llengua de la Vall d'Aran' evita tota futura controvèrsia sobre enfocaments del nom. Però tinguin en compte que ho requereix per damunt de tot la dignitat de la llengua en què s'haurà d'expressar el Consell General de la Vall d'Aran"*[449]. Aquesta petició no fou atesa, de la mateixa manera que tampoc varen aprovar-se les esmenes tendents a garantir un estatut d'oficialitat de l'aranès en seu estatutària.

Això no obstant, tal i com ja s'ha estudiat, una llei del Parlament de Catalunya, la llei 16/1990 de 13 de juliol, sobre règim especial de la Vall d'Aran, en el seu article 2.1

---

contra, perquè si quan estem aquí lluitant perquè el català sigui reconegut com a llengua oficial acceptem una esmena en la qual desapareix el català d'una zona del nostre territori, em sembla que estem tenint una visió absolutament estrambòtica de quina és realment la nostra situació. En tot cas, nosaltres no creiem que calgui insistir més quant a aquesta esmena. Ens sembla que la redacció que s'ha donat a l'article 3 és suficientment emparadora i suficientment clara respecte a la protecció i al foment d'aquesta llengua". Vid. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra, p. 1055-1057.

[449] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum IV, cit. nota supra, p. 1386. Esmena al Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya tramesa a l'Assamblea de Parlamentaris de Catalunya per l'Associació de Veïns de la Vall d'Aran de 16 de juliol de 1979. Aquesta petició fou reiterada per la "Comissió pro-instauració de les institucions històriques de la Vall d'Aran" (p. 1398-1399), en la que es demanava que l'apartat 4t de l'article 3 del Projecte d'EAC fos modificat i s'aprovés la següent dicció: *"La llengua de la Vall d'Aran serà objecte d'ensenyament obligatori i d'especial respecte i protecció"*. Un sector de la doctrina ha proclamat que la utilització de l'expressió 'llengua aranesa' *"...és una denominació inadequada"*. Vid., per tots, PALLAROL SÁNCHEZ, Juli; *"La situació jurídica de la llengua occitana a la Vall d'Aran"*, *Revista de Llengua i Dret* nº 16, 1991, p. 139-152.

garantiria un estatut d'oficialitat lingüística per l'aranès a la Vall d'Aran, quan va disposar que "*l'aranès, varietat de la llengua occitana i pròpia de la Vall d'Aran, és oficial a la Vall d'Aran"*, afegint que "*també ho són el català i el castellà, d'acord amb l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya"*.

El Consell Consultiu, pel que fa referència a aquesta previsió, assenyalaria que "*no obstant la declaració legal contemplada en el núm. 1 de l'anterior precepte* (referint-se a l'article 2.1 de la Llei 16/1990 de 13 de juliol) *no podem deixar de consignar aquí el que sobre aquesta qüestió vàrem dir en el Fonament XIII del Dictamen núm. 35 de 21 de desembre de 1982 sobre la Proposició de llei denormalització lingüística a Catalunya: '... com estableix l'article 3.2 de l'Estatut de Catalunya, hi ha únicament dos idiomes oficials, el català, que és llengua pròpia de Catalunya, i el castellà. La llengua aranesa, que es parla dins el nostre territori, ha d'ésser objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció, però no té el caràcter d'oficial. Els qualificatius d'oficial emprats en els dos paràgrafs abans citats poden incórrer en inconstitucionalitat en excedir del text estatutari i l'article 3.2 de la Constitució"*. Partint d'aquest raonament, el Consell Consultiu salvava la constitucionalitat de l'article 7 de la LPL al·legant que "*ara bé, l'article 7 que dictaminem únicament la referència 'a l'ús' de la llengua aranesa, per la qual cosa s'haurà de considerar que guarda estreta relació amb allò disposat als núms. 2 i 3 de l'article 2 de la Llei 16/1990 de 13 de juliol, abans transcrit. És per això que si s'interpreta de la forma exposada d'acord amb l'esmentat apartat 2, l'article 7 de la Proposició de llei que dictaminem no vulnera l'ordre constitucional"*.

Aquests debats, inevitablement s'han traduït a l'àmbit doctrinal. El nucli de les divergències se centra en discutir la possible vulneració de l'article 3.2 de la norma suprema, precepte que, tal i com s'ha estudiat, reserva als Estatuts d'Autonomia la potestat per a declarar l'oficialitat de les altres llengües espanyoles diferents de la castellana[450]. En aquest sentit, s'al·lega que una llei ordinària del Parlament autonòmic no pot declarar oficial una llengua no prevista com a tal en el respectiu Estatut d'Autonomia. El fet que la declaració d'oficialitat lingüística de l'aranès no tingui suport o fonament estatutari és criticable, sobretot si es té en compte que, per mandat constitucional, correspon als Estatuts d'Autonomia de les respectives Comunitats Autònomes aquesta declaració, en els termes que han estat estudiats detingudament als epígrafs precedents. Fora aconsellable doncs, una reforma de l'EAC que consignés l'oficialitat de l'aranès a la Vall d'Aran, llengua pròpia d'aquest territori, corretgint així un eventual vici d'inconstitucionalitat.

[450] Vid., per tots, VERNET LLOBET, Jaume; "*L'especial tutela de la parla aranesa a Catalunya*", *Revista de l'Alguer*, volum II, nº 2, 1991.

SEGONA PART

El règim juridicolingüístic a l'àmbit judicial.

CAPÍTOL TERCER: L'ORDENACIÓ JURÍDICA DE L'ÚS DE LES LLENGÜES A L'AMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA.

1. INTRODUCCIÓ. 2. LA POSICIÓ DEL PODER JUDICIAL A L'ESTAT AUTONÒMIC. 2.1 El marc constitucional. 2.2 Les competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia. 2.2.1 Les competències regulades a la LOPJ a) Competències de gestió de mitjans materials i personals al servei de l'Administració de Justícia. b) Facultats normatives autonòmiques en l'àmbit judicial c) Altres competències autonòmiques previstes a la LOPJ 2.2.2 Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria d'Administració de Justícia regulades a l'Estatut d'Autonomia 3. EL RÈGIM JURÍDIC DE L'ÚS DE LES LLENGÜES OFICIALS A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA. 3.1 L'ordenació dels usos lingüístics dels Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris de Jutjats i Tribunals, a les actuacions judicials. 3.2 El dret de les parts, els testimonis i perits d'elegir la llengua oficial que desitgen emprar a les actuacions judicials A) El dret d'opció lingüística a la LOPJ i a la LEC B) El dret d'opció lingüística a l'Administració de Justícia a Catalunya: la LPL. 3.3 El règim jurídic de la traducció i l'interpretació en el procés judicial A) El règim jurídic de les traduccions en el procés judicial. a) La validesa i eficàcia de les actuacions judicials realitzades i els documents presentats en l'idioma oficial d'una Comunitat Autònoma sense necessitat de traducció al castellà. b) La traducció dels documents redactats en llengua no-oficial. B) El règim de l'intèrpret en el procés judicial C) La traducció i interpretació oficial. 3.4 L'ordenació dels usos lingüístics a l'àmbit judicial a la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries 4. UN APUNT A L'ORDENACIÓ DE L'ÚS DE LES LLENGÜES A LA JURISDICCIÓ MILITAR, ALS TRIBUNALS ECLESIÀSTICS I ARBITRALS. 4.1 El règim jurídicolingüístic de les actuacions judicials davant la jurisdicció militar. 4.2 El règim juridicolingüístic de les actuacions substanciades davant els Tribunals eclesiàstics i els Tribunals arbitrals a Catalunya.

1. INTRODUCCIÓ.

L'estudi del règim juridicolingüístic en l'àmbit judicial requereix partir d'una premissa bàsica: la constatació que l'Administració de Justícia és un dels àmbits públics menys permeables a l'ús de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana.

La normalització lingüística d'aquestes llengües que, recordem, gaudeixen d'estatut jurídic d'oficialitat a la Comunitat Autònoma respectiva, en l'àmbit judicial, s'ha consolidat com un veritable '*punctum dolens'*. El propi Llibre Blanc de la Justícia, publicat pel Consell General del Poder Judicial el 1997, ja advertia que si bé la condició plurilingüe de l'Estat espanyol havia motivat reformes a les Administracions Públiques, tanmateix *"l'Administració de Justícia ha restat un reducte aïllat poc permeable a la utilització de les llengües oficials diferents del castellà"*, afegint que "*malgrat les dificultats innegables, és obligat garantir el dret dels ciutadans a usar la llengua cooficial en el territori de la Comunitat Autònoma, a l'empara del que estableix l'article 3.2 de la Constitució, fet que a la vegada obliga a emprendre les oportunes reformes"*. Entre aquestes reformes ja s'enunciava expressament la conveniència de modificar el marc legal per poder "*fer efectiu el dret dels ciutadans d'expressar-se en la llengua cooficial que escullin a l'Administració de Justícia, amb l'únic límit del respecte al dret de les parts de tramitar el procés en la llengua oficial que elegeixin de comú acord*". Entre aquestes reformes legals, que el document estimava necessàries o indispensables, s'identificava la conveniència de modificar "*l'actual redacció de l'article 231 de la Llei Orgànica del Poder Judicial*", i afegia la conveniència de dur a terme també "*algunes reformes tangencials com, per exemple, la de l'article 601 de la Llei d'Enjudiciament Civil*" [451]. Per tant, la modificació de certes previsions del marc legal era percebuda pel Consell General del Poder Judicial com una condició necessària per poder adaptar l'Administració de Justícia al règim de la doble oficialitat, adaptació que, en paraules del propi document, havia de ser àgil i no podia deixar de tenir en compte el que es qualificava com l'aspecte prestacional de la Justícia, és a dir, "*la Justícia com a servei públic*". En aquest context, s'advertia que "*la consideració de l'entorn social en el que es desenvolupa l'activitat jurisdiccional és capital per acertar en la configuració de l'oficina judicial. Ha d'adaptar-s'hi de manera àgil. Un dels exemples fonamentals és el del coneixement de les llengües cooficials. Els ciutadans tenen el dret d'expresar-se en la seva pròpia llengua*". D'aquesta manera, la deficient adaptació de l'Administració de Justícia al règim de la doble oficialitat lingüística era percebuda com una mancança pel propi òrgan de govern del Poder Judicial. El Consell General del Poder Judicial elegit per les Corts Generals el juliol de 1996, identificava aquest problema al seu informe emès sota format de Llibre Blanc[452] i proposava diverses mesures per corregir-lo, inclosa la modificació del marc legal.

[451] Vid. "Libro Blanco de la Justícia", Consell General del Poder Judicial, Madrid, 1997, p. 115-116.

[452] Tal com consta a la introducció del document, "*El origen del presente Libro Blanco se encuentra en la preocupación del Consejo General del Poder Judicial, elegido por el Congreso de los Diputados y el Senado en julio de 1996, respecto al estado de la Administración de Justicia en España, consecuencia de los problemas estructurales, funcionales y organizativos de la misma, y a la necesidad de abordar una reforma en profundidad. Esta preocupación no resulta únicamente de que el Consejo cumpla la obligación de todo poder público de examinar críticamente el estado del área o materia encomendada a*

Els estudis sobre usos lingüístics a l'Administració de Justícia evidencien que els nivells d'utilització dels idiomes cooficials català, basc i gallec són molt baixos. És més, hom constata que el grau de normalització lingüística en aquest àmbit no permet assolir l'objectiu fixat per la pròpia CE de 1978: el respecte al dret d'opció lingüística dels ciutadans en les seves relacions amb l'Administració de Justícia, i el dret a que aquesta s'adapti a la situació de doble oficialitat lingüística establerta i emparada pel bloc de la constitucionalitat. Cal tenir present que, tal com ha establert la doctrina jurisprudencial del TC, aquests objectius són inherents a la declaració d'oficialitat de la llengua, que comporta un deure de coneixement per part de l'Administració Pública que ha d'atendre al ciutadà respectant el seu dret d'opció lingüística. Aquest dret d'opció lingüística deriva de l'estatut jurídic de doble oficialitat idiomàtica[453].

A l'Administració de Justícia aquest dret a utilitzar i ser atès en la llengua oficial que hom esculli en la seva relació amb aquesta administració només es troba parcialment satisfet, fins i tot en el pla normatiu, en els termes que s'estudiaran.

---

su gestión, para detectar deficiencias y proponer mejoras, sino también de la conciencia de que, aun tras las profundas reformas que ha experimentado la Justicia en nuestro país, existe en la sociedad un extendido estado de opinión que refleja una profunda insatisfacción con el capítulo funcionamento de la Administración de Justicia (...) El Consejo General del Poder Judicial, a raíz de su renovación en julio de 1996, acordó elaborar un Informe, bajo el formato de Libro Blanco, que recogiera aquellos aspectos de la Administración de Justicia que requirieran mayores reformas y mejoras: tanto para, en la medida de sus competencias, llevar a cabo las necesarias actuaciones, como, cuando se tratase de materias atribuidas a la competencia de otros poderes del Estado, para llamar su atención sobre los problemas existentes y proponer la adopción de las medidas que, a su juicio, resultaran adecuadas". Vid. "Libro Blanco de la Justícia", Consell General del Poder Judicial, Madrid, 1997.

[453] Cal recordar que el TC ha confirmat jurisprudencialment que el contingut de la doble oficialitat lingüística es concreta en un doble dret subjectiu: primerament, en un dret subjectiu d'*estatus* positiu, consistent en la facultat del ciutadà d'utilitzar qualsevol de les dues llengües oficials davant qualsevol Administració Pública (inclosa l'Administració de Justícia) a la Comunitat Autònoma respectiva amb plena validesa i eficàcia jurídica; segonament, un dret subjectiu d'*estatus* negatiu, o altrament dit, llibertat pública d'abstenció, consistent en el dret d'ús exclusiu d'una llengua oficial com a conseqüència del dret d'elecció d'aquesta. Aquesta segona projecció de la cooficialitat o doble oficialitat lingüística es concreta en dos nuclis bàsics: en la facultat dels ciutadans de no veure rebutjades les comunicacions que dirigeixin a qualsevol ens públic en la llengua oficial per la que han optat i en la facultat de ser atesos sigui quina sigui la llengua oficial emprada. Vid., per totes, STC 82/1986 de 26 de juny, F.J. 5è, on es proclama que "*La instauración por el artículo 3.2 de la Constitución de la cooficialidad de las respectivas lenguas españolas en determinades Comunidades Autónomas tiene consecuencias para todos los poderes públicos en dichas Comunidades, y en primer término, el derecho de los ciudadanos a usar cualquiera de las dos lenguas ante cualquier Administración en la Comunidad respectiva con plena eficacia jurídica. Puede ésta, pues, enunciar este derecho y, junto a él, el consiguiente deber de todos los poderes públicos (estatales, autonómicos y locales) radicados en el Comunidad de adaptarse a la situación de bilingüismo constitucionalmente prevista y estatutariamente establecida"*. Estudi ampliat als capítols de la recerca dedicats a l'anàlisi del bloc de la constitucionalitat en matèria lingüística. Vid. LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic", Autonomies, Revista catalana de Dret Públic* nº 9, juliol de 1988. Vid. també VERNET LLOBET, Jaume (dir.); "Drets lingüístics a Catalunya", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003.

En aquest sentit, cal tenir present que la justícia és també un servei públic, és una activitat prestacional de l'Estat que té uns destinataris, els justiciables, part dels quals tenen el català, el basc o el gallec com a llengua oficial vehicular d'expressió[454].

Una simple lectura de les estadístiques i dades facilitades per organismes públics competents en aquesta matèria, tals com la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat pel que fa referència al cas català, permet concloure, taxativament, que la normalització lingüística a l'àmbit judicial és una qüestió pendent de resoldre.

Les estadístiques oficials parlen per si soles. Proven que la presència del català a l'àmbit judicial és clarament residual, fins i tot en demarcacions judicials tals com Girona, territori on, sociolingüísticament parlant, la presència del català està més arrelada[455]. D'extremament marginal pot qualificar-se l'ús de la llengua catalana per part dels operadors jurídics a d'altres partits judicials del territori de Catalunya, on en moltes ocasions la seva presència arriba a ser merament anecdòtica[456].

---

[454] Vid. BAYO DELGADO, Joaquim i MUÑOZ PUIGGRÒS, Xavier; "*La catalanització de la Justícia*" a "Informe Pi i Sunyer sobre la Justícia a Catalunya", Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1998, p. 483-493.

[455] Així per exemple, resulten il·lustratives les dades estadístiques facilitades pel Deganat dels Jutjats de Girona. L'any 1995, les demandes civils i socials interposades en català només varen representar el 6,2% del total de demandes presentades. Pel que fa referència a l'estadística penal, l'any 1996 només el 10% de les querelles interposades eren redactades en català, mentre que el primer trimestre de 1997, el percentatge fou de 0%, és a dir, no va interposar-se cap querella redactada en llengua catalana. Cal dir que l'estadística penal era molt limitada tenint en compte que només comptabilitzava els escrits de querella, no incloent ni les denúncies ni els atestats policials.
L'Informe sobre política lingüística de la Generalitat de Catalunya corresponent a l'any 1999 advertia que als Jutjats de Girona, l'evolució de les demandes civils i de les socials va experimentar un creixement continuat entre 1996 i 1999, per bé que amb una inflexió aquest darrer any. Amb tot, pel que fa al percentatge de les demandes civils presentades en català l'any 1996 representava només un 9,4%, el 1997 un 14,1%, el 1998 un 19,7% i el 1999 un 17,4%. Pel que fa referència al percentatge de demandes socials en català als Jutjats de Girona corresponents al mateix periode, el 1996 només representaven un 18,4%, el 1997 un 22,6%, el 1998 un 26,8% i el 1999 un 27,7%. Malgrat aquesta deficient presència de la llengua catalana a l'àmbit judicial, l'Informe valorava aquestes dades com a positives, en relació a les estadístiques d'altres partits judicials. Vid. L'Informe sobre política lingüística 1999, p. 24.
L'any 2000, la Memòria del Deganat dels Jutjats de Girona informava que varen presentar-se en català un 17,9% de les demandes civils, un 22,5% de les demandes socials i un 25,7% de les demandes contencioses. L'any 2001, les demandes presentades en llengua catalana representaven un 15,3% pel que fa a les civils, un 25,4% pel que fa a les socials i un 18,7% pel que fa a les contencioses. Font: Memòria del Deganat dels Jutjats de Girona de l'any 2001, a *Addenda. Informació lingüística de l'àmbit jurídic i judicial de les comarques de Girona* nº 7, novembre de 2002.

[456] Estudis estadístics sobre el nivell d'ús de la llengua catalana en les demandes civils presentades a Jutjats de Primera Instància d'altres partits judicials, tals com el de Granollers o Mollet del Vallès, resulten molt il·lustratives de la deficient normalització de la llengua catalana en aquest àmbit. Pel que fa referència a la situació del català en l'àmbit judicial al partit de Granollers, les dades corresponents al mes de desembre de 2002 parlen per si soles. El total de demandes presentades a l'oficina de repartiment del Deganat redactades en llengua catalana només representava el 6,15% del total (d'un total de 374

Amb tot, en els informes anuals de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat dels darrers anys s'ha anat advertint un avenç progressiu del procés de normalització lingüística de la llengua catalana a l'àmbit judicial, tot i els nombrosos obstacles que emergeixen en aquest àmbit[457]. Val a dir que aquests resultats més esperançadors deuen, en part, la seva raó de ser, a la implementació de diverses polítiques públiques de normalització lingüística que s'estudiaran més endavant.

Aquesta situació ha centrat intensos debats, motivant diverses iniciatives, polítiques i jurídiques, de diferent naturalesa i contingut, moltes de les quals o bé no han prosperat o bé tot i haver-se implementat encara avui no han permès resoldre el problema. De fet, encara actualment hom constata l'existència del que certs sectors han titllat com a "*disfunció lingüística entre societat i món judicial*", que s'ha imputat a la concurrència de diversos factors[458]. Entre aquests motius destaquen, per la seva transcendència, el desconeixement de la llengua cooficial pròpia de la Comunitat Autònoma per part dels propis operadors jurídics[459]; la resistència del món jurídic a canviar el seu llenguatge o,

---

demandes presentades, només 23 estaven redactades en llengua catalana). Més extrema és la situació del català al partit de Mollet del Vallès, on les dades corresponents al mes de desembre de 2002, també corresponents a les demandes civils proven que només l' 1,3% del total eren redactades en llengua catalana (de 154 demandes només 2 eren en català). Font: Estudi estadístic elaborat dins el marc de l'actuació de la Comissió de Llengua Catalana del Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya. Vid. El Lligall nº 21, març de 2003.

[457] Vid., per exemple, Informes anuals de Política Lingüística de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya corresponents als anys 1999, 2000 i 2001. Aquests informes constataven que de 1998 a 1999 s'havia advertit un augment del percentatge de funcionaris judicials que no entenien el català, degut a l'augment del nombre de funcionaris que havien obtingut el trasllat a Catalunya de personal que va fer oposicions fora de Catalunya. La mateixa tendència s'advertia de 1999 a 2000. Amb tot, amb xifres absolutes, hi havia un creixement del nombre de funcionaris amb capacitat de parlar i escriure el català. Pel que fa a les dades estadístiques percentuals relatives al coneixement del català entre els funcionaris judicials, el parlaven i l'escrivien correctament un 38% l'any 1997, un 41,9% del funcionariat el 1998, un 40,3% el 1999, un 39,1% el 2000 i un 45,7% el 2001.

[458] Vid. FAYOS MOLET, Anna; "*Dossier sobre normalització lingüística en l'àmbit judicial*", *Justiforum* nº 9, juliol de 1998, p. 47-66. L'autora constata que d'ençà de l'assumpció de competències en matèria de justícia, la Generalitat de Catalunya va fixar-se com a objectiu "*afrontar el problema de la disfunció lingüística entre societat i món judicial*", iniciant a tal fi actuacions encaminades a resoldre aquest problema. Val a dir que, entre d'altres mesures, el 1993 va crear-se el Programa de Normalització Lingüística en l'àmbit judicial, la funció del qual era donar resposta a la situació de l'ús del català a les oficines judicials radicades a Catalunya. La política de normalització lingüística en l'àmbit judicial serà objecte d'anàlisi més endavant.

[459] Com a mesura per corregir aquesta situació, el "Libro Blanco del Poder Judicial", l'any 1997 proposava que "*En la Escuela Judicial se organizarán programas de aprendizaje de las lenguas cooficiales del Estado, distintas del castellano, mediante la suscripción de convenios con las correspondientes Comunidades Autónomas, a quienes correspondería sufragar los gastos derivados de dichos programas*", afegint que "*La asistencia a los mismos será voluntaria para los jueces en prácticas*". Resulta així mateix il·lustratiu l'article DE LA TORRE RUIZ, José; "*Cultura y derecho balear. Función jurisdiccional y constitución. La abogacía. Vigència legal de l'idioma català-mallorquí*

també dita, inèrcia diglòssica pròpia del món del dret; l'escassa vocació opositora de certes Comunitats Autònomes; l'alt grau de mobilitat funcionarial que obstrueix la consolidació de l'ús de la llengua cooficial pròpia de la Comunitat Autònoma a l'oficina judicial; o, entre d'altres, la denunciada falta de mitjans[460].

---

dins les actuacions judicials", *Revista Jurídica de Catalunya* nº 1, 1984, p. 261-262, publicació del discurs de la presa de posessió de la Presidència de l'Audiència Territorial de Mallorca el 27 de juliol de 1983, quan va proclamar "*Jo voldria, i així us ho requereixo amistosa i cordialment, que cap ciutadà balear que no conegui suficientment el castellà es vegi privat d'expressar-se en el seu llenguatge a presència dels Òrgans Judicials davant dels quals per qualsevol motiu hagi de comparèixer, i que d'igual manera, sigui permissible l'expressió per escrit en la mateixa llengua. Ja sé que això, per alguns, pot oferir dificultats, però crec que aquestes poden ser superades amb bona voluntat i una mica d'amor a aquest poble balear. Ja veieu que el català que m'expresso és molt elemental, tant com que correspon a l'aprenentatge que jo mateix em vaig imposar en resposta a un problema de pura consciència, ja que aleshores el tema no tenia implicació legal, durant l'exercici de les meves obligacions jurisdiccionals a Girona, quan vaig advertir la inusitada freqüència en que es donava el cas de compareixences en els judicis orals d'honestos i senzills ciutadans de la pagesia gironina, especialment de l'interior, d'aquella província, que no sabien absolutament expressar-se en castellà o ho feien amb moltes dificultats. Aleshores per a mi va constituir una solució de consciència moral i fins i tot jurídica, aprendre el català; perquè així aquells bons ciutadans puguessin donar testimoniatge en el seu i propi idioma habitual i matern. Avui, estimats companys, es tracta encara més que d'una obligació moral. Hem de conèixer i, en el seu cas aprendre, el llenguatge propi del poble sota la jurisdicció de la nostra competència. És la llei"*. Estudi ampliat més endavant, al capítol del règim de la capacitació lingüística del personal judicial.

[460] El Consell General del Poder Judicial, al seu "Libro Blanco del Poder Judicial" publicat el 1997, cit. nota supra, pel que fa als factors o causes més rellevants d'aquesta situació que titllava d'"*impermeabilidad*" de l'ús de llengües oficials diferents de la castellana a l'Administració de Justícia, deia que "*son muchas y variadas. Destacaremos de entre ellas la resistencia propia del mundo jurídico a cambiar su lenguaje, la falta de instrumentos informáticos en las distintas lenguas cooficiales, el alto grado de movilidad funcionarial y la falta de material jurídico redactado en el idioma propio de la Comunidad Autónoma, al amparo de lo que establece el artículo 3.2 de la Constitución, lo que, a su vez, obliga a acometer las oportunas reformas"*. Entre aquestes reformes, el document n'assenyala les següents: "*Hay que introducir incentivos para el acceso a la función pública en la Administración de Justícia en una determinada Comunidad Autónoma a quienes acrediten conocimientos lingüísticos. Debe generalitzarse la territorialización de las oposiciones a los Cuerpos de la Administración de Justícia y facilitar a los funcionarios que presten sus servicios en una determinada Comunidad Autónoma el conocimiento de la lengua cooficial y el Derecho propio. Es preciso crear plazas con perfil lingüístico en cada oficina judicial, a fin de asegurar la atención al ciudadano en la lengua que él escoja, promoviendo para ello los oportunos sistemas de formación. Los impresos judiciales han de estar redactados no sólo en castellano sino también en las lenguas cooficiales. El sistema informático debe permitir el uso indistinto de las dos lenguas oficiales en las que se refiere el Real Decreto 489/1997 de 14 de abril. Finalmente, han de potenciarse los servicios de traducción e interpretación utilizando para ello las posibilidades de convenios con las Comunidades Autónomas. Estas medidas, junto con las modificaciones oportunas a la actual redacción del artículo 231 de la Ley Orgánica del Poder Judicial y algunas reformas tangenciales como, por ejemplo, la del artículo 601 de la Ley de Enjuiciamiento Civil, se consideran indispensables para hacer efectivo el derecho de los ciudadanos a expresarse en la lengua cooficial que escojan en la Administración de Justícia, con el único límite del respeto al derecho de las partes de tramitar el proceso en la lengua oficial que elijan de común acuerdo"*. Vid. "Libro Blanco del Poder Judicial", Consell General del Poder Judicial, Madrid, 1997, p. 115-116. Vid. també, FAYOS MOLET, Anna; "*Dossier sobre normalització lingüística en l'àmbit judicial*", *Justiforum* nº 9, 1998, p. 49. L'autor confirma que "*resumint les possibles causes de la situació exposada podem dir que el problema obeeix a: escassa vocació opositora a l'Administració pública, en general, i a l'Administració de justícia, en especial; inèrcia diglòssica pròpia del món del dret ja que molts operadors jurídics canvien automàticament de llengua en entrar a un edifici judicial; manca de coneixement del català per part del personal judicial; mobilitat funcionarial excessiva que impossibilita la consolidació de l'ús del català a les oficines judicials; manca de material de treball en català*" i afegeix que "*finalment, cal*

Pel que fa referència al cas català, han estat diverses les iniciatives del govern de la Generalitat de Catalunya tendents a normalitzar l'ús de la llengua catalana en aquest àmbit judicial. Instruments tals com el Programa de Normalització Lingüística en l'àmbit judicial que el Departament de Justícia de la Generalitat va posar en funcionament el 1993 o el Pla pilot de funcionament en català de determinades oficines judicials, han assumit un rol particularment clau en aquest procés de normalització idiomàtic de la llengua oficial pròpia a Catalunya, que caldrà tenir ben present[461]. També al Pla general de normalització lingüística, aprovat pel Govern de la Generalitat de Catalunya el 7 de març de 1995, instrument en el que s'actualitzaven i es concretaven els grans objectius de política lingüística expressats a la LNL de 1983, s'emfatitzava la conveniència de resoldre aquells factors que, directament o indirecta, obstruïen la normalització del català a l'àmbit judicial[462]. Els mitjans destinats a tal fi no han estat escassos. Amb tot, encara avui, aquest continua essent un problema pendent de resoldre.

Val a dir que certs canvis del marc jurídic poden significar una regressió en el procés de normalització lingüística en aquest sector. Un exemple, certament paradigmàtic, que ha estat denunciat amb especial incidència en els mitjans de comunicació pels propis operadors jurídics[463], és l'opció del govern estatal d'eliminar com a mèrit computable el

---

remarcar que el problema de la mobilitat funcionarial d'aquest àmbit comporta problemes afegits al mer desconeixement de la llengua: la qüestió a considerar és que, per tractar-se de grups molt tancats, el liderat pot ser molt pronunciat i, en el cas que la persona que l'exerceix sigui contrària a l'ús del català, la dinàmica lingüística de l'oficina judicial pot canviar fins a invertir-se d'un dia per l'altre".

[461] Estudi ampliat al capítol de la recerca dedicat a l'anàlisi de la política pública lingüística en l'àmbit judicial.

[462] Vid. "Pla general de normalització lingüística. Aprovat pel Govern de la Generalitat de Catalunya el dia 7 de març de 1995", Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1995, p. 23-25. L'objectiu de l'àrea Administració de Justícia que consta al Pla era el de "*convenir règims de funcionament lingüístic a l'Administració de Justícia, que comportin entre altres mesures la capacitació en els dos idiomes oficials per a l'accés a places de Catalunya*". A tal fi es formulaven els següents sis objectius específics, numerats de 131 a 136, que s'avancen a continuació, sens perjudici del seu estudi ulterior: primerament, l'objectiu de fomentar la presència de la llengua catalana en l'Administració de Justícia; segonament, l'objectiu específic d'impulsar la modificació del marc legal perquè afavoreixi l'ús del català en l'Administració de Justícia; en tercer lloc, incrementar la formació en llengua catalana i, especialment, en llenguatge jurídic dels professionals del dret, i incrementar els coneixements de llengua catalana dels col·lectius que intervenen en tot el procediment; en quart lloc, impulsar la formació del personal docent de ciències jurídiques pel que fa a la llengua catalana i al llenguatge de l'especialitat respectiu, a fi que augmenti la docència en català; en cinquè lloc, augmentar la informació i la sensibilització sobre els drets lingüístics i la seva protecció jurídica; i, finalment, es formulava l'objectiu específic d'aconseguir que l'Administració de Justícia estigui capacitada per atendre els ciutadans en la llengua pròpia de Catalunya i per tant adequar els criteris de selecció, promoció i trasllat del personal al servei de l'Administració de Justícia.

[463] Vid., per tots, La Vanguardia de 20 d'abril de 2002, p. 18.

coneixement de la llengua i el dret propi de la Comunitat Autònoma per l'accés a una plaça de fiscal substitut. Així, el Reial Decret 326/2002 de 5 d'abril[464], no concedeix punts a computar com a mèrits en la provisió de la plaça pel coneixement de les llengües cooficials pròpies, ni tan sols pel coneixement del dret propi de certes Comunitats Autònomes. Aquesta disposició reglamentària deroga el Reial Decret 2397/1998 de 6 de novembre, sobre substitució en la carrera fiscal[465], que en el seu article 3 establia que el coneixement de la llengua i el dret propis de la Comunitat Autònoma computava tres punts en el sistema de meritació dels candidats[466]. D'aquesta manera, la normalització lingüística en l'àmbit judicial d'aquestes llengües oficials continua essent una qüestió pendent de resoldre, que es troba en part limitada pel marc normatiu vigent.

Resulta curiós l'advertiment que qüestions tals com la concernent al règim de capacitació lingüística del personal judicial, que en aquests moments estan essent objecte de debats i controvèrsies a l'Estat espanyol del segle XXI, ja varen discutir-se i resoldre's a d'altres Estats plurilingües tals com Bèlgica fa segles. Així per exemple, a Bèlgica, una llei del segle XIX, ja garantiria el requisit del coneixement de la llengua neerlandesa per poder ser nomenat per complir funcions judicials a les províncies neerlandòfones, garantint d'aquesta manera els drets lingüístics dels justiciables flamencs d'aquests territoris[467]. Altrament, a l'Estat espanyol fins i tot emergeix la tesi de ni tan sols computar com a simple mèrit, ja no com a requisit, el coneixement de la llengua oficial pròpia de moltes Comunitats Autònomes (Catalunya, Comunitat Valenciana, Illes Balears, País Basc, Navarra i Galícia) per part de cert personal judicial, com és el cas del cos de fiscals substituts, que en el seu exercici professional en aquests territoris amb règims de doble oficialitat, molts desconeixeran el català, el basc o el gallec, llengua vehicular d'expressió, oficial i pròpia, de molts dels justiciables.

Partint d'aquesta base, caldrà estudiar quin és el règim jurídic que ordena els usos lingüístics a l'àmbit judicial, identificant-ne aquelles previsions que susciten debats i

[464] B.O.E. nº 83 de 6 d'abril de 2002, p. 13218.

[465] B.O.E. nº 278 de 20 de novembre de 1998, p. 38106.

[466] Article 3.2 del R.D. 2397/1998 de 6 de novembre: "*El orden de selección será fijado por los méritos de cada aspirante de acuerdo con el baremo siguiente, siempre que no concurran otras circunstancias que comporten su falta de idoneidad: (...) f) En las Comunidades Autónomas con derecho o lengua propia, la acreditación de su conocimiento representará un máximo de tres puntos*".

[467] *Moniteur belge* nº 114 de 24 d'abril de 1890, *Loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires.* Estudi ampliat més endavant, al capítol destinat a l'estudi del règim juridicolingüístic belga en l'àmbit judicial.

controvèrsies jurídiques. En aquest sentit, convé recordar que la competència en matèria lingüística ha estat definida pel TC com a una competència concurrent. En la seva STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 40, el màxim intèrpret constitucional enjudiciaria el règim de distribució de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes en matèria d'ordenació dels usos idiomàtics a l'Administració de Justícia i conclouria, en paraules del propi TC, que "*tanto el Estado como las Comunidades Autónomas pueden incidir en la regulación sobre la materia de acuerdo al reparto general de competencias, encontrándonos, pues, ante una competencia concurrente. Esa misma resolución abordó ya el tema de la regulación del uso de la lengua dentro de la Administración de Justícia concluyendo que en tanto en cuanto la Constitución reserva como competencias exclusivas del Estado la Administración de Justicia (art. 149.1.5) y la legislación procesal (art. 149.1.6), debe ser el Estado el que regule el uso de las lenguas dentro de la Administración de Justicia, sin perjuicio de que las Comunidades Autónomas puedan 'regular el alcance inherente al concepto de cooficialidad, tal y como viene establecido por el art. 3.2 de la Constitución y en los artículos correspondientes de los Estatutos de Autonomía (...) La consecuencia que cabe extraer de ello es que, al no existir competencia exclusiva sino concurrente sobre la regulación de las lenguas a favor de las Comunidades Autónomas, el Estado es competente para regular el uso de las lenguas en el seno de la Administración de Justicia dadas las reservas competenciales del art. 149. apds. 5 y 6, por lo que el art. 231 de la LOPJ no invade competencia alguna reserva a las Comunidades Autónomas*"[468]. Per tant, tan l'Estat com la Comunitat Autónoma seran competents per ordenar el règim lingüístic en l'àmbit judicial. Aquesta ordenació s'ha vehiculat, pel que fa a l'Estat, principalment a través de la LOPJ i la LEC i, pel que fa a Catalunya, a través de la LPL. A les anteriors instàncies normatives competents, s'hi ha d'afegir el marc jurídic comunitari i internacional d'incidència en l'ordenació dels usos lingüístics a l'àmbit judicial, que, tal i com s'estudiarà, contempla previsions jurídicament vinculants per l'Estat espanyol particularment interessants.

Dit això, amb caràcter previ a l'anàlisi del marc juridicolingüístic en l'àmbit judicial, caldrà estudiar la posició del Poder Judicial dins l'Estat autonòmic. Caldrà estudiar el règim de distribució de competències en matèria d'Administració de Justícia que, com es veurà, malgrat el que disposa l'article 149.1.5 de la CE, no és un àmbit material que hagi estat del tot exclòs a la competència autonòmica.

[468] Ampliat al capítol segon de l'estudi.

2. LA POSICIÓ DEL PODER JUDICIAL A L'ESTAT AUTONÒMIC.

2.1 El marc constitucional.

La CE de 1978 regula el Poder Judicial al seu Títol VI, articles 117 a 127. Ara bé, les previsions d'aquest Títol VI de la norma suprema no esgoten l'ordenació constitucional en matèria de 'justícia'. Altrament, una de les notes que caracteritzen la regulació constitucional en aquesta matèria és el que s'ha titllat com a relativa indefinició i falta de coherència[469].

L'estudi del marc constitucional exigeix tenir presents tres consideracions: primerament, cal partir d'una delimitació conceptual del terme "justícia" previst a la norma suprema que, tal i com es veurà, no és un concepte unívoc; segonament, caldrà estudiar el principi d'unitat jurisdiccional, peça estructural clau que condiciona i determina la posició del Poder Judicial dins l'Estat autonòmic i que s'erigeix com a base de l'organització i el funcionament de Jutjats i Tribunals; finalment, caldrà estudiar quina ha estat la projecció del model d'organització territorial de l'Estat en el Poder Judicial, esbossant a tal fi el règim de distribució competencial en matèria d'administració de justícia previst a la CE i modulat per la jurisprudència del TC.

Conceptualment, la CE no contempla una única noció del terme 'justícia'. Ans al contrari, es tracta d'un concepte plurívoc al que la norma suprema atribueix diferents accepcions o continguts. Així, la CE qualifica la 'justícia' primerament com un valor superior de l'ordenament jurídic[470]; en segon lloc, també la defineix com la funció

[469] Vid. REQUEJO PAGÉS, Juan Luís; "Jurisdicción e independencia judicial", Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1989. L'autor constata una relativa indefinició del text constitucional en aquesta matèria, quan no defineix el contingut dels conceptes de '*justícia*' ni '*potestat jurisdiccional*' regulats a l'article 117 de la CE. L'autor adverteix que la CE es limita a pressuposar-ne el seu contingut i es limita a disposar el monopoli judicial de l'exercici de la funció jurisdiccional, però sense definir-la, el que ha motivat intensos debats doctrinals. Vid. també LÓPEZ AGUILAR, "La Justicia y sus problemas en la Constitución", Ed. Tecnos, Colección Temas clave de la Constitución Española, 1996, p. 103. Així, a tall d'exemple, l'autor constata que "*...el diseño de la organización territorial del Poder Judicial no se desprende rectamente en la Constitución: es el precipitado de aportaciones sucesivas, no siempre obedientes a un diseño congruente y necesitado, por tanto, de relectura doctrinal (...) incluso después de importantes 'esfuerzos' de clarificación jurisprudencial que ha desplegado el Tribunal Constitucional, la dilucidación del orden competencial en materia de Justicia continúa adoleciendo de brechas, incertidumbre, oscuridad y controversia profundas e inocultables...*".

[470] El Preàmbul de la CE, en el seu primer paràgraf, ja proclama la voluntat de la Nació espanyola d'establir "*la justicia, la llibertat i la seguretat i promoure el bé dels que la integren (...)*". L'article 1 de la CE contempla la justícia com a valor superior de l'ordenament jurídic, juntament amb el de llibertat, igualtat i pluralisme polític. Aquest precepte disposa que "*1. España es constitueix en un Estat social i democràtic de Dret que propugna com valors superiors del seu ordenament jurídic la llibertat, la justícia, la igualtat i el pluralisme polític*". Sobre el que, doctrinalment, s'ha qualificat com dimensió valorativa de la justícia, vid. LÓPEZ AGUILAR, Juan Fernando; "Justicia y Estado autonómico. Orden

jurisdiccional de l'Estat[471]; i en tercer lloc, ve definida com l'aparell organitzatiu estatal o conjunt d'òrgans judicials als que s'atribueix l'exercici de la potestat jurisdiccional, també dit Poder Judicial *stricto sensu*[472]. Finalment, hom distingeix una accepció prestacional, la justícia com a servei públic, com activitat prestacional de l'Estat dins la qual, doctrinalment i jurisprudencialment[473], s'inclou el concepte de Justícia com a

---

competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución española de 1978", Ed. Civitas-Ministerio de Justicia, Madrid, 1994, p. 28-30. Vid. també, APARICIO PÉREZ, Miguel Angel; "*Algunas consideraciones sobre la Justicia Constitucional y el Poder Judicial*", *Revista Jurídica de Catalunya* nº 4, 1984, p. 935.

[471] La funció jurisdiccional, la jurisdicció o exercici de la potestat jurisdiccional pot definir-se com aquella funció estatal dirigida a resoldre els conflictes que es plantegin conforme a dret, l'exercici de la qual correspon únicament als òrgans judicials. Tal com disposa l'article 117.3 de la CE, l'exercici de la potestat jurisdiccional en tot tipus de processos, jutjant i fent executar allò jutjat, correspon exclusivament als Jutjats i Tribunals determinats per les lleis, segons les normes de competència i procediment que s'estableixin. Tal com confirmaria el màxim intèrpret constitucional, el contingut essencial de la potestat jurisdiccional consisteix doncs justament en "*jutjar i fer executar allò jutjat*" en els termes ordenats per l'article 117 de la norma suprema. Vid. LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "Justicia y Estado autonómico. Orden competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución española de 1978", cit. nota supra, p. 31-33. També, REQUEJO PAGÉS, Juan Luís; "Jurisdicción e independencia judicial", Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1989. També, DÍEZ-PICAZO, Luis María; "*La potestad jurisdiccional: características constitucionales*", Parlamento y Constitución, Anuario, nº 2, 1998, Cortes de Castilla-La Mancha, Universidad de Castilla-La Mancha. Vid. també BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", Atelier-Institut d'Estudis Autonòmics de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2002, p. 29.

[472] Dimensió organitzativa del concepte de 'justícia'. Fa referència al 'Poder Judicial' *stricto sensu*, ordenat al Títol VI de la CE, que pot definir-se com aquell conjunt d'òrgans judicials (Jutjats i Tribunals) determinats per les lleis, servits per un cos únic de funcionaris de l'Estat (jutges i magistrats) que exerceixen la funció jurisdiccional (article 117.3 en relació amb l'article 122.1 de la CE) en virtut d'uns requisits que els fan idonis per l'exercici de la jurisdicció i sempre en compliment d'unes normes de procediment previstes per l'ordenament jurídic en relació als diferents tipus de processos. Vid. PIZZORUSSO, Alessandro; "L'organizzazione della giustizia in Italia", G.Einaudi, Torino, 1985; també, LOPEZ AGUILAR, Juan Fernando; "Justicia y Estado autonómico. Orden competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución española de 1978", cit. nota supra, p. 31-33 i BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado Autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra, p. 29. En la seva projecció orgànica, l'autor defineix el Poder Judicial com "*conjunto de órganos judiciales a los que se atribuye el ejercicio de aquella actividad* (funció jurisdiccional)", "*dispositivo orgánico del Estado que constituye un orden independiente y relativamente autónomo de los otros poderes del Estado (art. 122.1 y 124.1 CE)*".

[473] Vid. LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "Justicia y Estado autonómico. Orden competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución española de 1978", cit. nota supra, p. 33-36; del mateix autor, "La Justicia y sus problemas en la Constitución", Temas Clave de la Constitución Española, Ed. Tecnos, Madrid, 1996, p. 35. Segons l'autor, la dimensió o accepció prestacional de la justícia admet una doble projecció. Tal com adverteix, "*hablar de la 'administración de justicia' puede implicar (...) tanto esa operación jurídico-material de impartición de justicia –juzgar y hacer ejecutar lo juzgado (art. 117.3 CE)- como aquella otra, distinta, consistente en gestionar los medios instrumentales (financieros, personales y materiales) destinados a fundar y apoyar la prestación estatal de la jurisdicción*". L'autor, en conseqüència, distingeix dues possibles accepcions, dues dimensions prestacionals de l'Administració de Justícia: la jurisdiccional i l'administrativa. D'aquesta manera, identifica primerament l'operació d'impartir justícia ('*jutjar i fer executar allò jutjat'* previst a l'article 117.3 de la CE), és a dir, Administració de Justícia com exercici de la jurisdicció; i, segonament, identifica aquella operació de gestionar els mitjans instrumentals destinats a sostenir la prestació estatal

xarxa d'infrastructures i mitjans destinats a atendre aquest servei públic, el que el TC ha acabat qualificant com a "*administració judicial*" o "*administració de l'Administració de Justícia*". Aquestes precisions conceptuals adquireixen plena virtualitat quan s'analitza el règim de distribució de competències en aquesta matèria entre Estat i Comunitats Autònomes[474].

Una de les peces estructurals claus de l'ordenació del Poder Judicial és el principi d'unitat jurisdiccional. Per mandat de l'article 117.5 de la CE, s'ha consolidat com la base de l'organització i funcionament dels Jutjats i Tribunals[475]. Doctrinalment, es coincideix en considerar-lo una peça angular del sistema judicial espanyol[476].

D'entrada, cal dir que la doctrina ha distingit diferents projeccions o dimensions d'aquest principi[477]. D'una banda, doctrinalment s'ha apuntat que implica que la

---

de la jurisdicció, és a dir, Administració de Justícia com a Administració pròpiament dita (estructura organitzativa al servei de la jurisdicció). Adverteix que aquest concepte, la distinció de les idees de 'justícia' en tant que realització del dret a la tutela judicial efectiva dels jutges (art. 24.1 de la CE) i del 'dret a l'organització d'una estructura adequada per la realització de la tutela judicial' (el que qualifica com a dret *prestacional* a la tutela judicial) ha estat objecte de debats i el seu reconeixement ha estat tardà, situació en part incentivada per les vacil·lacions de la jurisprudència constitucional en aquest àmbit, que estudia a l'obra cit. nota supra, p. 33-36. Vid. també, RODRÍGUEZ ACHÚTEGUI, Edmundo; "*La justicia como servicio público en una sociedad democrática avanzada*", a "*Parlamento y Constitución*", Anuario, 1998, nº 2, p. 155-165. També, CANALES ALIENDE, Manuel; *"La administración de justicia: hacia una visión gerencial del servicio público de la justicia", Revista de Estudios Políticos* nº 73, juliol-setembre 1991, p. 213-227

[474] Vid. LÓPEZ AGUILAR, Juan Fernando; *"Las competencias relativas a la Administración de Justicia", Revista de Derecho Político* nº 35, 1992, p. 78-148. L'autor adverteix que la noció 'Administració de Justícia' també presenta diferents accepcions. En paraules de l'autor "*...se nos parece a veces como sinónimo del Poder-sujeto/organización o entramado orgánico (artículo 121), y otras como el objeto de la actividad del mismo, cuando no es utilizada para aludir al complejo burocrático o administrativo (artículo 122.1) que, imprescindiblemente, presta soporta material e infraestructural a la impartición de Justícia como función de los Jueces..."*.

[475] Article 117.5 de la CE: "*El principi d'unitat jurisdiccional és la base de l'organització i funcionament dels Tribunals...*". Vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra, p. 38.

[476] Vid., per tots, PORRAS RAMÍREZ, José María; "*Unidad jurisdiccional y autonomía política. La posición constitucional de los Tribunales Superiores de Justicia*", *Revista Española de Derecho Constitucional* nº 67, gener-abril, 2003, p. 69.

[477] Vid. APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; "Temas de Derecho Constitucional (I)", Cedecs Editorial, Barcelona, 1998, p. 482. S'adverteix que el principi d'unitat previst a l'article 117.5 de la Constitució fa referència a realitats dispars "*en primer término, (...) hace alusión a una organización territorial única, en cuanto expresión de la competencia exclusiva del Estado en materia de Administración de Justicia (art. 149.1.5 CE); en segundo lugar, en cuanto potestad derivada de la soberanía expresa la soberanía única del Estado; en tercer término, expresa el monopolio de la actividad jurisdiccional por una sóla organización que excluye las llamadas jurisdicciones especiales"*. Vid. també, SERRANO ALBERCA, José Manuel, estudi de l'article 117 de la CE a GARRIDO FALLA, Fernando; "Comentarios a la Constitución", Ed. Civitas, Madrid, 1985. L'autor distingeix tres dimensions del principi d'unitat jurisdiccional. Una primera projecció és la consideració que la jurisdicció, entesa com a potestat estatal

jurisdicció, en tant que potestat que emana de la sobirania, és una i indivisible. D'altra banda, es projecta en l'existència d'una unitat territorial de jurisdicció, com expressió de la competència exclusiva de l'Estat en matèria d'Administració de Justícia regulada a l'article 149.1.5 de la CE. Així mateix, implica l'existència d'una única organització judicial que durà a terme la funció jurisdiccional de conformitat a un règim de competència i procediment preestablerts amb caràcter general per llei[478].

Aquesta aproximació conceptual ha de valorar-se tenint en compte que la definició del contingut i abast d'aquest principi ha centrat intensos debats doctrinals, en part incentivats pel fet que l'article 117.5 del text constitucional no el defineix. Aquest precepte de la CE es limita a fixar la seva condició de fonament o base tant de l'organització judicial com del funcionament de Jutjats i Tribunals. Amb tot, es coincideix en considerar que la CE, quan estableix aquest principi, opta clarament per garantir un model unitari o centralitzat d'organització i funcionament del Poder Judicial. En aquest sentit, cal recordar que el Títol VI de la CE de 1978 no parla, *expressis verbis*, d'un *"Poder judicial únic"*[479]. Ara bé, l'article 152.1.2 *'in fine'* [480] i la

---

que emana de la sobirania, és una i individisible, de manera que no existeix una divisió de la jurisdicció sinó que el que existeix, en tot cas, és una divisió de la funció entre diferents tribunals. Una segona projecció és la que es refereix a la unitat territorial de jurisdicció, configurant-se els Tribunals Superiors de Justícia de les CCAA com els òrgans que, sens perjudici de la jurisdicció que correspon al Tribunal Suprem, culminen l'organització judicial en l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma (art. 152.1 de la CE). Finalment, la darrera projecció d'aquest principi d'unitat jurisdiccional és la que fa referència a l'advertiment que el principi d'unitat implica que només existirà una única organització judicial que exercirà la funció jurisdiccional de conformitat amb el règim de competència i procediment preestablert amb caràcter general per llei. Per una ampliació sobre el contingut d'aquest principi, vid. també, DÍEZ-PICAZO, Luís María; "Régimen Constitucional del Poder Judicial", Ed. Civitas, Madrid, 1991.

[478] Vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p. 42. L'obra adverteix que el principi d'unitat jurisdiccional, en tant que base de l'organització dels Jutjats i Tribunals implica que hi haurà una organització judicial ordinària d'àmbit general i predeterminada per llei que integrarà a tots els òrgans que exerceixin el Poder Judicial. En paraules de l'obra, *"el principio de unidad jurisdiccional como base de la organización de los Juzgados y Tribunales requiere, como mínimo, una Planta judicial y unas circunscripciones judiciales homogéneas en todo el territorio del Estado, la unidad de Gobierno del Poder Judicial, el que los jueces y magistrados de carrera formen un cuerpo único; y que el Tribunal Supremo culmine, en la función jurisdiccional, dicha organización. En definitiva, una organización judicial ordinaria de ámbito general y predeterminada en la Ley que integre a todos los órganos que ejercen el Poder Judicial"*, sempre tenint en compte que *"no obstante lo anterior, cabe indicar que el artículo 117.1 CE dispone como excepción a lo anterior la existencia de la Jurisdicción Militar"*.

[479] Vid. LOPEZ AGUILAR, Juan Fernando; "Justicia y Estado Autonómico. Orden competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución española de 1978", cit. nota supra p. 41-45. L'autor adverteix que *"Es habitual (...) que el principio estructural de la unicidad del Poder Judicial (art. 122.1 CE) se asocie doctrinalmente con el de la unidad de la jurisdicción (art. 117.5 CE) hasta el punto de hablar de la 'unidad' del Poder Judicial se configura como axioma iusconstitucional incontrovertido en doctrina, a pesar de no contar con una proclamación constitucional enteramente inequívoca"*. En aquest sentit, l'autor constata que la referència constitucional al dogma de l'unitat del Poder Judicial no té fonament en el Títol VI de la CE sinó que la seva base constitucional s'ubica en dues previsions l'objectiu de les quals, d'alguna manera, és assegurar el que s'ha qualificat com *"l'essencial*

Disposició Addicional 4ª de la norma suprema[481] contenen referències expresses a la "*unitat*" d'aquest Poder Judicial.

La L.O 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial[482] garantiria el principi d'unitat al seu Títol Preliminar. L'article 3 estableix, entre d'altres previsions, que "*la jurisdicción es única y se ejerce por los Juzgados y Tribunales previstos en esta Ley, sin perjuicio de las potestades jurisdiccionales reconocidas por la Constitución a otros órganos"*. Val a dir que aquest principi va tenir-se molt present en el decurs de la tramitació parlamentària d'aquesta norma. L'article 3 del Projecte de LOPJ ja contenia la

---

unitat estructural" d'aquest Poder: l'article 152 de la CE (ubicat dins el Títol VIII de la norma suprema, dedicat a la regulació de l'ordenació territorial de l'Estat compost que contempla l'existència d'un Tribunal Superior de Justícia com a '*culminació de l'organització judicial en l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma*' sens perjudici de la jurisdicció que correspon al Tribunal Suprem, així com la possibilitat que els Estatuts d'Autonomia estableixin les formes i els supòsits de participació de les CCAA en l'organització de les demarcacions judicials del territori, tot això de conformitat amb el que estableix la LOPJ i "*dins de la unitat i independència d'aquest*") i la Disposició Addicional 4ª de la norma suprema.

[480] Article 152.1.2 de la CE: "*... Un Tribunal Superior de Justicia, sin perjuicio de la jurisdicción que corresponde al Tribunal Supremo, culminará la organización judicial en el ámbito territorial de la Comunidad Autónoma. En los Estatutos de las Comunidades Autónomas podran establecerse los supuestos y las formas de participación de aquéllas en la organización de las demarcaciones judiciales del territorio. Todo ello de conformidad con lo previsto en la ley orgánica del poder judicial y dentro de la UNIDAD e independencia de éste..."* (el subratllat és nostre).

[481] Disposició Addicional 4ª de la CE: "*En las Comunidades Autónomas donde tengan su sede más de una Audiencia Territorial, los Estatutos de Autonomía respectivos poderán mantener las existentes, distribuyendo las competencias entre ellas, siempre de conformidad con lo previsto en la ley orgánica del poder judicial y dentro de la UNIDAD e independencia de éste"* (el subratllat és nostre). Vid. XIOL RÍOS, Juan Antonio; "*El Tribunal Superior de Justicia de Catalunya com a òrgan superior a Catalunya sens perjudici de la jurisdicció que correspon al Tribunal Suprem*", a "La Justícia a Catalunya en el marc d'un Estat compost", Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2000, p. 89. L'autor defineix el principi d'unitat del Poder Judicial dient que "*por unidad del Poder Judicial se entiende la homogeneidad de su estructura, de su acción y de sus instrumentos de gobierno*"

[482] En endavant LOPJ. L'article 122 de la norma suprema conté una reserva de llei orgànica. Per mandat del text constitucional, la LOPJ es configura com aquella disposició constitucionalment competent per procedir a la modulació concreta del Poder Judicial. La norma suprema estableix que aquesta llei determinarà la constitució, funcionament i govern dels Jutjats i Tribunals; l'estatut jurídic de Jutges i Magistrats de carrera que, d'acord amb la CE, formen un cos únic, i del personal al servei de l'Administració de Justícia; o l'estatut, règim d'incompatibilitats dels seus membres i funcions del Consell General del Poder Judicial, en tant que òrgan de govern del Poder Judicial. Article 122 de la CE: "*1. La ley orgánica del poder judicial determinará la constitución, funcionamiento y gobierno de los Juzgados y Tribunales, así como el estatuto jurídico de los Jueces y Magistrados de carrera, que formarán un Cuerpo único, y del personal al servicio de la Administración de Justicia. 2. El Consejo General del Poder Judicial es el órgano de gobierno del mismo. La ley orgánica establecerá su estatuto y el régimen de incompatibilidades de sus miembros y sus funciones, en particular en materia de nombramientos, ascensos, inspección y régimen disciplinario...."*.

formulació que la jurisdicció és única, en una dicció que es mantindria pràcticament inalterada en el decurs de tot l'*iter* parlamentari del precepte[483].

La formulació d'aquest principi respon a la voluntat expressa del poder constituent d'assegurar una essencial unitat estructural del Poder Judicial dins d'un Estat caracteritzat per la descentralització dels Poders legislatiu i executiu. Amb la formulació d'aquest principi, la norma suprema opta per un model unitari de Poder Judicial[484], opció clarament assumida per la LOPJ[485]. En paraules del TC, "*El Poder Judicial*

[483] Vid. B.O.C.G-Congrés dels Diputats nº 118-I de 19 de setembre de 1984. Això no obsta que aquest principi centrés debats i fos objecte d'esmenes, tals com, a títol merament indicatiu, la nº 945 presentada pel Grup Parlamentari Popular que proposava que l'article 3 de la LOPJ consignés una dicció que formulés més clarament el principi d'unitat jurisdiccional garantit a la CE. Aquesta esmena proposava la següent redacció d'aquest precepte: "*A salvo lo que prevé la Constitución respecto del Tribunal Constitucional, del Tribunal de Cuentas y de la Jurisdicción militar, cualquier juzgado o tribunal que se establezca deberá ajustarse a las reglas de organización y funcionamento previstas en esta Ley, conforme al principio de unidad jurisdiccional. En ningun caso podrán crearse tribunales de excepción*". En la justificació de l'esmena va al·legar-se que "*El principio de unidad jurisdiccional, que establece la Constitución, no queda suficientemente reconocido en el artículo 3º del proyecto con la referencia a un vago y abstracto concepto de jurisdicción única. De otra parte, las excepciones al principio que tienen rango constitucional deben consignarse expresamente sin necesidad de referirse a su desarrollo, como ocurre respecto a la Jurisdicción militar en el texto del Gobierno, pues en definitiva corresponden a contenidos de otras leyes. Conviene que figure como complemento de la unidad jurisdiccional el mandato constitucional que prohibe los tribunales de excepción, de la manera que queda expresado en el último párrafo*".

[484] Vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado Autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p. 39-40. Vid. APARICIO PÉREZ, Miguel Angel; "*Jueces y Justicia en la Constitución española*", a ASENSI SABATER, J. (coord.); "Ciudadanos e instituciones en el constitucionalismo actual", Tirant lo Blanch, Valencia, 1997, p. 955-979. Vid. també PORRAS RAMÍREZ, José María; "*Unidad jurisdiccional y autonomía política. La posición constitucional de los Tribunales Superiores de Justicia*", cit. nota supra, p. 69-70.

[485] Vid. JIMENEZ ASENSIO, Rafael; "*Competencias de las Comunidades Autónomas en materia de Administración de Justicia y libro blanco de la justicia*", a "Parlamento y Constitución", Anuario, Cortes de Castilla-La Mancha, Universidad de Castilla-La Mancha, nº 2, 1998. Doctrinalment s'ha advertit que la versió de la LOPJ aprovada el 1985 va optar per un model d'Administració de Justícia molt centralitzat, condemnant a les Comunitats Autònomes a un paper auxiliar o testimonial pel que fa a la distribució competencial en aquesta matèria. Certs sectors de la doctrina han criticat aquesta opció del legislador orgànic. Des d'aquests sectors crítics, es defensa la necessitat d'incidir en una major adequació del Poder Judicial a la realitat de l'Estat compost políticament descentralitzat. Val a dir que aquesta adaptació de l'Administració de Justícia al model d'Estat descentralitzat, a l'estructura territorial de l'Estat, va avançar amb la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, de reforma de la LOPJ. Aquesta reforma també es projectaria al pla lingüístic, en els termes que s'estudiaran més endavant. Així, per exemple, la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, modificaria certes previsions de la LOPJ introduïnt el coneixement de la llengua oficial pròpia de certes Comunitats Autònomes en el barem de mèrits a computar als candidats a cobrir determinades places al servei de l'Administració de Justícia en els territoris autonòmics amb règims de doble oficialitat lingüística. La doctrina ha advertit que el model pel que opta la LOPJ no és l'únic possible sinó que podrien adoptar-se'n d'altres que admetessin un més àmplia participació de les Comunitats Autònomes en l'àmbit de la justícia, igualment ajustats a la norma suprema. Vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p. 42. L'autor adverteix que "*... ello no significa que la actual LOPJ haya establecido el modelo definitivo y único constitucionalmente admisible. Caben desde el respeto al principio de unidad jurisdiccional otros modelos en los que sería posible atribuir mayores competencias a las Comunidades Autónomas*".

configurado por nuestra Norma Fundamental requiere que el conjunto de juzgados y tribunales a los que se atribuye en exclusiva el ejercicio de la potestad jurisdiccional (art. 117.3 CE) estén integrados en una única organización judicial" (per totes, STC 254/1994, de 21 de setembre, F.J.3). D'aquesta manera, el constituent de 1978 va optar per no assumir els postulats que havien orientat l'ordenació del Poder Judicial a la Constitució republicana de 1931, que admetia l'assumpció per part de les Regions d'un ampli poder decisori en aquesta matèria[486].

Es tracta doncs, d'un principi que condiciona decisivament la posició del Poder Judicial a l'Estat Autonòmic. En un context constitucional en el que s'opta per un Estat compost, permetent la creació de Comunitats Autònomes dotades de competències d'autogovern polític i, per tant, de Poders Legislatius i Executius propis, el principi d'unitat impedeix l'existència de Poders Judicials autonòmics[487].

---

[486] La Constitució republicana de 1931 ordenava la Justícia al seu Títol VII (articles 94 a 106). Tal com ha constatat la doctrina, la Constitució de 1931 va permetre reconèixer àmplies competències a les Regions en matèria judicial, atès que l'administració de Justícia no era una competència exclusiva de l'Estat. Vid. BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coord.) "Dret Públic de Catalunya", cit. nota supra, p. 291, on s'adverteix que "*de la projecció normativa de la qual* (referint-se a la Constitució de 1931) *podia derivar-se l'existència d'un poder judicial autònom de les regions inserit dins el poder judicial de l'Estat*". Pel que fa a Catalunya, l'article 12 de l'Estatut d'Autonomia republicà de 1932, va reconèixer àmplies competències a favor de la Generalitat en matèria de justícia. Val a dir que aquest precedent republicà va tenir-se present en el decurs de la tramitació parlamentària de l'article 149.1.5 de la CE, concernent al règim de distribució competencial en matèria d'Administració de Justícia, en els termes que s'estudiaran més endavant. Vid. SALINAS MOLINA, Fernando; "*Relaciones de la Administración de Justicia con las Comunidades Autónomas"*, a "Estudis sobre el Projecte de Llei Orgànica del Poder Judicial", Escola d'Administració Pública, Generalitat de Catalunya, Col·lecció Materials nº 7, Barcelona, 1985, p. 45-73. L'estudi recorda que la Constitució de la II República "*sólo reservaba a la competencia exclusiva del Estado la jurisdicción del Tribunal Supremo y lo relativo a la jurisdicción militar (art. 14, núms. 7 y 11), y aunque reconocía la independencia de los Jueces y Magistrados no establecía un órgano específico de gobierno de la Justicia. Ello permitió que los Estatutos (...) fuesen muy amplias las atribuciones de los poderes autonómicos para adecuar la función de juzgar a las peculiaridades de cada Región*". En aquest sentit, cal recordar que l'article 14.11 de la Constitució republicana de 1931 establia que era competència exclusiva de l'Estat, la legislació i l'execució directe de la matèria "*Jurisdicción del Tribunal Supremo, salvo las atribuciones que se reconozcan a los Poderes regionales"*. Vid. ANDRÉS IBAÑEZ, Perfecto i MOVILLA ALVAREZ, Claudio; "El Poder Judicial", Ed. Tecnos, Madrid, 1986, p. 241

[487] Vid. PORRAS RAMÍREZ, José María; *"Unidad jurisdiccional y autonomía política. La posición constitucional de los Tribunales Superiores de Justicia"*, cit. nota supra p. 70-71. L'autor adverteix que l'opció constitucional "*viene así a descartar de antemano la posibilidad de conseguir la implantación de una doble jurisdicción, central y autonómica, de manera análoga y simultánea al desdoblamiento que se lleva a cabo en relación a los otros dos poderes tradicionales del Estado"*. Vid. també, LÓPEZ GUERRA, Luís; "*Poder Judicial i Comunitats Autònomes: territorialització de la justícia*", a "Autonomia i Justícia a Catalunya", Consell Consultiu de la Generalitat, Barcelona, 1999, p. 21. L'estudi recorda que tradicionalment el principi d'unitat "*s'ha identificat a Espanya com el resultat de la lluita enfront de la multiplicitat de jurisdiccions de l'antic règim; en temps més recents com a barrera enfront del sorgiment de jurisdiccions especials (...) Però a més, en un Estat territorial complex, en el qual es preveu constitucionalment una divisió territorial del poder, aquest principi cobra una dimensió afegida: la sostracció del que fa referència a aquest Poder Judicial del repartiment competencial, i com a conseqüència, l'absència d'un Poder Judicial propi de les comunitats autònomes*".

Per tant, aquest principi d'unitat constitueix un límit al reconeixement de competències autonòmiques en matèria de Justícia[488]. Ara bé, aquest límit no ha de ser entès en sentit absolut, en el sentit d'esdevenir un obstacle que impedeixi qualsevol tipus d'intervenció autonòmica. De fet, l'Administració de Justícia no és un àmbit material que hagi quedat del tot vedat a les Comunitats Autònomes. Altrament dit, el Poder Judicial no és del tot aliè a la realitat autonòmica. De fet, el principi d'unitat previst a l'article 117.5 de la CE s'ha de valorar tenint present el Títol VIII del text constitucional, relatiu a l'organització territorial de l'Estat[489].

La pròpia norma suprema contempla una certa incidència de l'organització territorial de l'Estat de les Autonomies en el disseny d'aquest Poder Judicial únic a nivell estatal[490].

---

[488] Vid. XIOL RIOS, Juan Antonio*; "Las competencias de las Comunidades Autónomas en la materia de Justicia I", Actualidad Administrativa* nº 7, 1992. L'estudi adverteix que "*... el Poder Judicial, o la Administración de Justicia, constituye un sector del ordenamiento público que no puede dejarse, sin más, al libre juego de la distribución territorial de competencias entre el Estado y las Comunidades Autónomas"*, atès que existeix un "*riesgo de desvirtuar gravemente los principios sobre los que histórica y constitucionalmente está fundado"*. Del mateix autor, vid. *"La incidencia del Estado autonómico sobre la Administración de Justicia"*, a "Informe Pi i Sunyer sobre Comunitats Autònomes", Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1994, p. 815. A l'estudi defineix el principi d'unitat del Poder Judicial com "*de una garantía frente a la arbitrariedad, a un límite a la diversidad"*. Vid. també LÓPEZ GUERRA, Luís; "*Poder Judicial i Comunitats Autònomes: territorialització de la justícia*", cit. nota supra, p. 21. L'estudi constata que "*... resulta innegable que la Constitució sotmet el Poder Judicial, en allò que fa referència a les seves possibilitats de descentralització, a un règim diferent, i més restrictiu, del que aplica a altres poders de l'Estat (...) una primera lectura de la Constitució en allò que fa referència al Poder Judicial sembla oferir una impressionant bateria d'obstacles a una eventual descentralització o territorialització d'aquest Poder"*. Entre aquests obstacles, l'autor enuncia el principi d'unitat jurisdiccional; la previsió del cos únic dels magistrats i jutges de carrera i la reserva de llei orgànica de l'article 122 de la CE; la previsió del Consell General del Poder Judicial com a òrgan de govern d'aquest Poder o la previsió de la competència exclusiva de l'Estat en matèria d'Administració de Justícia previst a l'article 149.1.5 de la CE.

[489] Vid., per tots, BANDRÉS SÁNCHEZ-CRUZAT, J.M.; *"Les relacions del poder judicial, l'administració de justícia i la Generalitat de Catalunya en el marc de la Constitució*", a "Informe Pi i Sunyer sobre la Justícia a Catalunya", Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1998, p. 35. L'estudi adverteix que l'anomenada "Constitució judicial" (referint-se a la regulació constitucional contingut en el Títol VI que conté les directrius estructurals bàsiques i els trets constitucionals del Poder Judicial i de l'Administració de Justícia) ha de ser complementada amb l'anomenada "Constitució territorial" del Títol VIII de la CE per poder comprendre el paper de les Comunitats Autònomes en l'àmbit de l'organització i funcionament del Poder Judicial

[490] Pel que fa referència a la posició del Poder Judicial dins l'Estat autonòmic, vid., per totes, STC 62/1990 de 30 de març i STC 56/1990 de 29 de març. El TC ha adoptat una interpretació que, partint de la base que el Poder Judicial és únic a nivell estatal, s'ha d'entendre que els òrgans judicials situats en una Comunitat Autònoma certament es troben a la Comunitat Autónoma, *estan en* ella (es troben ubicats en el seu àmbit territorial), però *no són d'ella*, és a dir, no integren una organització judicial autonòmica diferent de l'estatal sinó que s'integren dins el Poder Judicial únic. Així, per totes, a la STC 25/1981 de 14 de juliol, F.J. 5 el TC va advertir que "*Es de advertir (...) que tampoco este precepto reconoce competencias a la Comunidad Autónoma. El artículo 14 del Estatuto de Autonomía para el País Vasco se limita a fijar 'la competencia de los órganos jurisdiccionales en el País Vasco'. Se habla de órganos jurisdiccionales en el País Vasco y no del País Vasco, con lo cual se indica por el propio Estatuto que las*

Poden distingir-se dues projeccions concretes d'aquesta incidència, ambdues regulades al Títol VIII de la CE: primerament, la previsió de l'Administració de Justícia com una matèria enumerada al llistat competencial de l'article 149 de la norma suprema (d'acord amb el que disposa l'article 149.1.5 de la CE, la matèria 'Administració de Justícia' és una competència exclusiva de l'Estat); segonament, la previsió de l'article 152 del text constitucional, precepte d'evident abast competencial el contingut del qual s'ha de posar en relació amb el que disposa l'article 123.1 i la Disposició Addicional 4ª de la CE.

Les previsions dels articles 149.1.5 i 152 del text constitucional regulen mecanismes que han vehiculat la participació de les Comunitats Autònomes en l'anomenada "administració de l'Administració de Justícia". Garanteixen la projecció de l'Estat autonòmic sobre el model constitucional de justícia bé sigui a través de la previsió d'un règim de distribució competencial modulat pel TC (art. 149.1.5), bé sigui establint certes habilitacions constitucionals garants de l'assumpció estatutària de competències en aquesta matèria (art. 152).

Partint d'aquesta base, la primera de les projeccions de l'organització territorial de l'Estat en el Poder Judicial és la regulada a l'article 149.1.5 de la CE. Per bé que aquest precepte disposa que l'Administració de Justícia és una competència exclusiva de l'Estat, aquest títol competencial ha estat interpretat restrictivament pel TC. La doctrina jurisprudencial del TC ha acabat esbossant un mapa de distribució competencial que no ha exclòs del tot la competència autonòmica en aquesta matèria. Val a dir que aquest fou un tema que ja va centrar intensos debats en seu parlamentària, en motiu de la tramitació del que seria aquest article de la CE[491].

---

competencias de los órganos jurisdiccionales no son competencia de la Comunidad Autónoma, que se correspondan con la esfera de sus intereses propios. Ello está en congruencia con el hecho de que, según la Constitución, los Jueces y Magistrados, integrantes del Poder Judicial, son independientes (art. 117.1), la organización y funcionamiento de los Tribunales se efectúa sobre la base del principio de unidad jurisdiccional (art. 117.5) y de un modo más general con que la Administración de Justicia es materia de competencia exclusiva del Estado (art. 149.1.5) (...) Por todo ello, el precepto citado del artículo 14 del Estatuto de Autonomía para el País Vasco no es una norma que atribuya competencias para los órganos de la Comunidad Autónoma Vasca, sino una disposición que fija en abstracto las competencias de los órganos judiciales radicados en el territorio de la Comunidad Autónoma, sobre la base y en el marco del artículo 152.1 de la Constitución, que en su tercer párrafo incluye precisamente la expresión 'órganos judiciales radicados en el mismo territorio de la Comunidad Autónoma'. Se subraya con ello que la relación con la Comunidad Autónoma no es una relación orgánica, sinó una relación territorial que deriva del lugar de su sede y que las competencias de los órganos jurisdiccionales continúan siendo competencias del Poder Judicial único existente en el Estado".

[491] En el decurs de la tramitació parlamentària d'aquest precepte, foren diverses les iniciatives tendents a garantir expressament, en el text constitucional, la competència autonòmica en matèria d'Administració de Justícia. La gènesi de l'article 149.1.5 de la norma suprema es troba a l'article 138.28 de l'avantprojecte constitucional, que ja contemplava com a competència exclusiva de l'Estat "*28. La Administración de Justicia"* si bé s'afegia que "*El Estado fijará las bases que permitan armonizar el ejercicio de la función judicial en todo el Estado, de acuerdo con el principio de unidad del poder*

judicial y de los distintos cuerpos profesionales que lo integran, sin perjuicio de la intervención de los territorios autónomos en la organización de la misma". Vid. "Constitución española. Trabajos parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p. 692. El Grup Parlamentari Socialista del Congrés dels Diputats va formular un vot particular de substitució de la dicció d'aquest precepte, que proposava la següent literalitat: *"2. La competencia compartida entre los órganos centrales y los de los territorios autónomos se organiza de la iguiente forma: (...) Es competencia de las Cortes la legislación exclusiva y corresponderá a los órganos de la Administración Central, a los de los Territorios Autónomos, o a ambos, según lo determine la Ley, su ejecución en las siguientes materias: (...) e) organización de la Administración de Justicia"*.

L'article 138.28 de l'avantprojecte constitucional fou objecte de diverses esmenes, formulades respectivament pels Grup Parlamentari de Minoria Catalana (esmena nº 205), Grup Parlamentari Basc (esmena nº 671), Aliança Popular (esmena nº 691) i Grup Parlamentari comunista (esmena nº 695), la majoria de les quals proposaven que el precepte atribuïs a l'Estat la competència per fixar les bases de l'Administració de Justícia. Així l'esmena nº 205 del Grup Parlamentari de Minoria Catalana proposava la següent dicció del precepte: *"28. Las bases de la Administración de Justicia, a fin de armonizar la función judicial en el conjunto del Estado, de acuerdo con la organización que al respecto se adopte por cada territorio autónomo, en el marco de la unidad del poder judicial y de los distintos estamentos profesionales que la integran"*. L'esmena nº 671 del Grup Parlamentari Vasc proposava la següent dicció: "*Bases para la Administración de Justicia. El Estado fijará las bases que permitan armonizar el ejercicio de la función judicial en todo el Estado, de acuerdo con el principio de unidad del Poder Judicial y de los distintos Cuerpos profesionales que lo integran. Sin embargo, los territorios autónomos tendrán facultad para establecer órganos judiciales específicos para su ámbito territorial y para regular su composición, provisión y funcionamiento. En las materias cuya competencia legislativa corresponde al territorio autónomo, los órganos judiciales de éste conocerán en todas las instancias. En las demás materias, cabrá recurso de casación ante el Tribunal Supremo*". En una línea similar va pronunciar-se l'esmena nº 695 presentada pel Grup Parlamentari Comunista que proposava la següent dicció del precepte: "*La Administración de Justicia. El Estado fijará las bases para armonizar el ejercicio de la función judicial en toda España de acueredo con el principio de unidad del Poder Judicial y de los cuerpos que lo integran. Dentro de estos principios los territorios autónomos tendrán facultad para establecer órganos judiciales específicos con jurisdicción para el ámbito territorial respectivo"*. Totes aquestes esmenes foren desestimades per l'Informe de la Ponència. Amb tot, permeten il·lustrar que, en els inicis de la tramitació parlamentària de l'actual article 149.1.5 de la CE moltes tesis ja defensaven la conveniència de garantir, en aquesta matèria, un cert reducte de decisió a les Comunitats Autònomes. L'article 141 de l'Informe de la Ponència va consignar la següent literalitat: *"1. El Estado tiene competencia exclusiva sobre las siguientes materias: (...) 5. Administración de Justicia"*. Aquesta dicció, malgrat les múltiples esmenes i objeccions que varen formular-s'hi, es mantindria inalterada en el decurs de la tramitació ulterior del text constitucional.

Moltes de les intervencions crítiques que s'hi varen formular justament varen centrar-se en denunciar la necessitat de preveure competències autonòmiques en matèria de justícia. A tall d'exemple, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Roca Junyent en el debat a la Comissió d'Assumptes Constitucionals i Llibertats Públiques celebrat el 15 de juny de 1978 quan va proclamar "*... nosotros, no estando conformes con al redacción de este apartado 5, no obstante lo que nos reservamos es presentar una enmienda específica, al tiempo de delimitar el contenido de los estatutos de autonomía por lo que hace referencia a la calificada como fase más avanzada de desarrollo del estado de competencias autonómicas. Por esta circunstancia no querríamos que, al aceptar que aquí figure, en este artículo 141, apartado 5, esta competencia exclusiva en estos términos de 'Administración de Justicia', y basta, se interprete como conformidad, en el sentido literal de la misma, sino como expresa reserva de que vamos a presentar más adelante, en el artícuo que parece más idóneo, que sería el de la definición del contenido de las instituciones autonómicas de estos estatutos en fase más avanzada, en los que, evidentemente, se comprenderán competencias en el campo de la Administración de Justicia"*. (Vid. D.S.C.D. nº 90 de 15 de juny de 1978). En una línea també crítica amb la dicció d'aquest epígraf també se situa, entre d'altres, la intervenció del senador Sr. Audet Puncernau sostinguda al debat en la Comissió de Constitució al Senat el 12 de setembre de 1978, quan va proclamar que "*... De entrada, pediríamos la supresión del subapartado 5, de apartado 1 de este artículo (...) Se trata de una antigua y repetida reclamación catalana: la de poder organizar su administración de Justicia. Con el Estatuto de 1932, Cataluña tenía reconocida esta competencia. La administración de Justicia en manos de las Comunidades Autónomas no introduce ningún elemento disgregador ni afecta para nada al normal funcionamiento del Estado. Si se*

El màxim intèrpret constitucional ha conclòs que aquesta competència exclusiva estatal només abasta la funció jurisdiccional de '*jutjar i fer executar allò jutjat*' i l'autogovern del Poder Judicial atribuït al Consell General del Poder Judicial. Ambdues parcel·les integren el "nucli essencial o intangible" de la matèria 'Administració de Justícia', atribuïda a l'exclusiva competència estatal. Ara bé, al marge d'aquest nucli essencial, existeixen un conjunt de mitjans materials i personals que no s'integren en aquest nucli i que es col·loquen al servei de l'Administració de Justícia. Aquesta "administració judicial" o també dita "administració de l'Administració de Justícia" és un àmbit material en el que les Comunitats Autònomes poden assumir competències[492].

En paraules del TC "*el artículo 149.1.5 de la Constitución reserva al Estado como competencia exclusiva la Administración de Justicia; ello supone, en primer lugar, (...) que el Poder Judicial es único y a él le corresponde juzgar y hacer ejecutar lo juzgado, y así se desprende del art. 117.5 de la Constitución; en segundo lugar, el gobierno de ese Poder Judicial es también único y corresponde al Consejo General del Poder Judicial (art. 122.2 de la Constitución). La competencia estatal reservada como exclusiva por el art. 149.1.5 termina precisamente allí. Pero no puede negarse que, frente a ese núcleo esencial de lo que debe entenderse por Administración de Justicia, existen un conjunto de medios personales y materiales que, ciertamente, no se integran en ese núcleo, sino que se colocan, como dice expresamente el art. 122.1, al referirse al personal, 'al servicio de la Administración de Justicia', esto es, no estrictamente integrados en ella"*. Pel que fa referència a aquests mitjans, el TC adverteix que "*en cuanto no resultan elemento esencial de la función jurisdiccional y del autogobierno*

nos niega este derecho se podrá producir fácilmente un foco de permanente intranquilidad entre los catalanes, pues que, de siempre, ha ido reivindicado y esperado; y lo es ahora mucho mas teniendo en cuenta que, como he dicho, ya era reconocido en el Estatuto de 1932". (Vid. D.S.S. nº 53 de 12 de setembre de 1978).

[492] El Consell Consultiu de la Generalitat ha tingut ocasió de pronunciar-se sobre aquesta qüestió als dictàmens nº 103, 155, 198, 202 i 203. En el Dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997 sobre la Proposició de Llei sobre els usos lingüístics a Catalunya, el Consell Consultiu va proclamar que "*l'article 149.1.5 CE reserva a l'Estat la competència exclusiva sobre 'l'Administració de Justicia', títol que s'interpreta restrictivament pel mateix Tribunal Constitucional (...) en el sentit que abasta únicament la funció jurisdiccional de 'jutjar i fer executar allò jutjat' i l'autogovern del Poder Judicial atribuït a un òrgan constitucional: el Consell General del Poder Judicial. Apart del que s'entén pel nucli essencial de 'l'Administració de Justicia' existeixen un conjunt de mitjans personals i materials que no s'integren en aquest nucli i que es col·loquen al servei de l'Administració de Justícia. Aquest conjunt de mitjans personals i materials és el que es denomina 'administració de l'Administració de Justícia' i configura unàmbit en el qual poden assumir competències les comunitats autònomes"*. Vid. B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18107-18108.

del Poder Judicial; cabe aceptar que las Comunidades Autónomas asuman competencias sobre esos medios personales y materiales"[493].

Per tant, malgrat la dicció literal de l'article 149.1.5 de la CE, l'Alt Tribunal ha acabat esbossant un marc de repartiment competencial que reconeix la competència de les Comunitats Autònomes en aquells àmbits exclosos del nucli essencial o intangible de l'Administració de Justícia. Caldrà reemprendre l'anàlisi d'aquesta doctrina jurisprudencial quan s'estudiïn les previsions estatutàries i de la LOPJ en aquesta matèria. Nogensmenys, aquestes precisions han de valorar-se sens perjudici d'una constatació clau: l'advertiment que la matèria d'Administració de Justícia presenta uns trets que, a efectes del règim de repartiment de competències previst al bloc de la constitucionalitat, la fan singular. Aquest perfil singular que presenta aquesta matèria condiciona i modula necessàriament les regles generals d'articulació competencial entre Estat i Comunitats Autònomes que li són d'aplicació. Qüestions tals com la incidència del principi d'unitat jurisdiccional del Poder Judicial, la seva independència o l'abast de la reserva de llei orgànica, entre d'altres, són elements dels que hom no pot prescindir i que acaben condicionant decisivament el seu règim de distribució de competències[494].

---

[493] Vid., per totes, STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 6. També, SSTC 108/1986 de 29 de juliol, 62/1990 de 30 de març i 105/2000 de 13 d'abril. Al F.J. 2n de la STC 105/2000 el TC confirmaria la doctrina jurisprudencial en aquesta matèria quan va afirmar que "*Nuestra doctrina acerca de la distribución de competencias en materia de Administración de Justicia está contenida fundamentalmente en las SSTC 108/1986 de 29 de julio, 56/1990 de 29 de marzo y 62/1990 de 30 de marzo. De ellas hemos de destacar dos aspectos esenciales que va a constituir el hilo rector de todo nuestro razonamiento: a) En primer lugar, que el art. 149.1.5 CE reserva al Estado la competencia exclusiva en materia de Administración de Justicia. Ello ha exigido distinguir entre Administración de Justicia en sentido estricto y en sentido amplio (...) El art. 149.1.5 de la CE reserva al Estado como competencia exclusiva la 'Administración de Justicia'; ello supone, en primer lugar (...) que el Poder Judicial es único y a él le corresponde juzgar y hacer ejecutar lo juzgado (...); en segundo lugar, el gobierno de ese Poder Judicial es también único, y corresponde al Consejo General del Poder Judicial (...). La competencia estatal reservada como exclusiva por el art. 149.1.5 termina precisamente allí. (...) frente a ese núcleo esencial (...) existen un conjunto de medios personales y materiales que (...) se colocan (...) al servicio de la Administración de Justicia (...) En cuanto no resultan elemento esencial de la función jurisdiccional y del autogobierno del Poder Judicial, cabe aceptar que las Comunidades Autónomas asuman competencias sobre esos medios personales y materiales. Ciertamente, deslindar los elementos básicos del autogobierno era una tarea difícil de realizar en el momento en que se aprobaron los Estatutos de Autonomía y eso explica que se dejara ese deslinde al legislador orgánico (...) Lo que la cláusula subrogatoria supone es aceptar el deslinde que el Estado realiza entre Administración de Justicia en sentido estricto y 'Administración de la Administración de Justicia'; las Comunidades Autónomas asumen así una competencia por remisión a ese deslinde, respetando como núcleo inaccesible el art. 149.1.5 de la Constitución, con la excepción de lo dispuesto en el art. 152.1 segundo párrafo. b) El segundo aspecto a resaltar es que la distribución de competencias en esta materia presenta la particularidad de que las Comunidades Autónomas han asumido competencias en materia de Administración de Justicia en virtud de las llamadas 'cláusulas subrogatorias'...".*

[494] Vid., per tots, JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "Competencias de las Comunidades Autónomas en materia de Administración de Justicia y Libro Blanco de la Justicia", cit. nota supra, p. 82-83. Segons l'autor, "*... el sistema de distribución de competencias en materia de Administración de Justicia no se debe encuadrar en sus líneas básicas en lo que son las reglas generales de reparto previstas en nuestro Constitución territorial entre Estado y CCAA (...) porque sencillamente tal operación resulta imposible.*

La segona de les projeccions bàsiques de l'organització territorial de l'Estat en el Poder Judicial és la regulada a l'article 152.1, paràgrafs 2n i 3r de la CE[495]. Aquest precepte, dedicat per cert a la regulació de l'organització institucional de les Comunitats Autònomes[496], conté tres previsions d'incidència en la matèria judicial: en primer lloc, disposa que un Tribunal Superior de Justícia, sens perjudici de la jurisdicció que correspon al TS, culminarà l'organització judicial en l'àmbit territorial de la Comunitat

---

(...) En realidad, cabe afirmar que la materia justicia, sin perjuicio de que se incorpore al sistema general de distribución de competencias (a través del artículo 149.1.5 y de las correspondientes previsiones estatutarias), ofrece unos perfiles con un innegable sello de peculiaridad en función del Poder sobre el cual opera; perfiles que modulan necesariamente las reglas de reparto que deben actuar en tan especial campo".

[495] Article 152 de la CE: "*1. En los Estatutos aprobados por el procedimiento a que se refiere el artículo anterior, la organización institucional autonómica se basará en una Asamblea Legislativa (...); un Consejo de Gobierno con funciones ejecutivas y administrativas y un Presidente (...). Un Tribunal Superior de Justicia, sin perjuicio de la jurisdicción que corresponde al Tribunal Supremo, culminará la organización judicial en el ámbito territorial de la Comunidad Autónoma. En los Estatutos de las Comunidades Autónomas podrán establecerse los supuestos y las formas de participación de aquéllas en la organización de las demarcaciones judiciales del territorio. Todo ello de conformidad con lo previsto en la ley orgánica del poder judicial y dentro de la unidad e independencia de éste. Sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 123, las sucesivas instancias procesales, en su caso, se agotarán ante órganos judiciales radicados en el mismo territorio de la Comunidad Autónoma en que esté el órgano competente en primera instancia...".*

[496] L'article 152 de la CE regula l'esquema organitzatiu institucional de les Comunitats Autònomes. Resulta il·lustrativa la voluntat expressa del poder constituent de limitar aquest esquema institucional només a certes Comunitats Autònomes: aquelles que accedissin a l'autonomia política pel procediment de l'article 151 de la CE i per la Disposició Transitòria Segona. Així es desprèn del propi precepte constitucional, quan limita l'abast de les seves previsions a les Comunitats Autònomes els Estatuts d'Autonomia de les quals fossin "*...aprovats pel procediment a que es refereix l'article anterior...*", referint-se al procediment regulat a l'article 151 de la CE, seguit també pels territoris previstos a la Disposició Transitòria 2ª de la norma suprema, el projecte d'Estatut dels quals s'establia que s'elaboraria de conformitat amb el que establia l'article 151.2 a convocatòria de l'òrgan col·legiat preautonòmic. Actualment aquesta distinció no té trascendència pràctica, atès que totes les Comunitats Autònomes, sense excepció, han adoptat el model institucional previst a l'article 152.1 de la norma suprema. Vid. DÍEZ-PICAZO, Luís María; "Régimen constitucional del Poder Judicial", obra cit. nota supra, p. 88.
L'article 152 de la CE dissenya el model de l'organització institucional autonòmica fonamentant-lo sobre quatre pilars bàsics: una Assamblea Legislativa, elegida per sufragi universal, d'acord amb un sistema de representació proporcional que asseguri la representació de les diferents parts del territori; un Consell de Govern amb funcions executives i administratives; un President a qui encomana la direcció del Consell de Govern i la suprema representació de la Comunitat Autònoma i l'ordinària de l'Estat en aquella; i, finalment, un Tribunal Superior de Justícia, establint que culminarà l'organització judicial en l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma sens perjudici de la jurisdicció que correspon al TS.
Resulta necessari advertir que mentre l'Assamblea Legislativa, el Consell de Govern i el President formen part de 'l'organització institucional autonòmica', és a dir, són institucions autonòmiques pròpies de la Comunitat Autònoma, el Tribunal Superior de Justícia és un òrgan estatal del Poder Judicial, ubicat en el territori autonòmic. L'article 34 de la LOPJ, 'universalitzaria' els Tribunals Superiors de Justícia extenent-los a totes les CCAA. Aquest precepte disposa que "*La Comunidad Autónoma será el ámbito territorial de los Tribunales Superiores de Justicia*". Vid. LOPEZ AGUILAR, Juan Fernando; "Justicia y Estado autonómico. Orden competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución española de 1978", cit. nota supra, p. 97

Autònoma (previsió d'estructuració jurisdiccional)[497]; en segon lloc, diu que els Estatuts d'Autonomia podran establir els supòsits i les formes de participació de les Comunitats Autònomes en l'organització de les demarcacions judicials del seu territori, d'acord amb el que disposi la LOPJ i sempre respectant la unitat i independència del Poder Judicial (norma d'habilitació competencial)[498]; finalment, contempla que, sens perjudici de les

[497] Vid., per totes, les SSTC 38/1982 de 22 de juny, 114/1994 de 14 d'abril, 91/1998 de 23 d'abril o 133/1998 de 18 de juny. Al F.J. 5 de la STC 38/1982 de 22 de juny, el TC va advertir que els Tribunals Superiors de Justícia són òrgans de l'Estat *a la* Comunitat Autònoma i no *de la* Comunitat Autónoma. Així, el màxim intèrpret constitucional va advertir que "*... el Tribunal Superior de Justicia no es un órgano de la Generalidad, sino del Estado y de su organización judicial, según se deduce con meridiana claridad del art. 152.1 párrafo segundo de la Constitución (...) este precepto incluye al presidente del Tribunal Superior de Justicia entre las autoridades de la Generalidad, lo que es contrario al art. 152.1 párrafo segundo de la Constitución, y al art. 29.1 del Estatuto de Cataluña, según los cuales el presidente del Tribunal Superior de Justicia no es una autoridad de la Generalidad, sin que ésta tenga competencia para modificar el carácter de dicha autoridad. (...) La Constitución ha tomado en consideración la organización territorial del Estado la fijar criterios básicos para la organización judicial, como acredita el artículo 152.1.2º de la misma, al establecer que 'un Tribunal Superior de Justicia, sin perjuicio de la jurisdicción que corresponde al Tribunal Supremo, culminará la organización judicial en el ámbito territorial de la Comunidad Autónoma' , y al señalar el párrafo siguiente que 'sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 123, las sucesivas instancias procesales, en su caso, se agotarán ante órganos judiciales radicados en el mismo territorio de la Comunidad Autónoma en que esté el órgano competente en primera instancia'. La inclusión de este precepto en el Título VIII de la Constitución, el reflejo de su contenido en el artíuclo 19 del Estatuto de Cataluña y otros argumentos complementarios que podrían citarse, son muestra de la vinculación de los Tribunales Superiores de Justicia respecto de la ordenación de las Comunidades Autónomas que se constituyan por la vía del artículo 151 de la Constitución, al que se refiere el artículo 152.1 de la misma. Pero, hecha esta afirmación, ha de recordarse también que, de acuerdo con el artículo 122 de la Constitución, corresponde a la Ley Orgánica del Poder Judicial determinar la constitución, funcionamiento y gobierno de los Tribunales de Justicia, es decir, su configuración definitiva"*. Per una ampliació sobre el contingut i abast de l'article 152 de la norma suprema, vid. ENTRENA CUESTA, Rafael; comentari de l'article 152 de la CE a GARRIDO FALLA, Fernando (dir.); "Comentarios a la Constitución", cit. nota supra. Vid. també, LASARTE ÁLVAREZ, Carlos i MORENO CATENA, Víctor; "*Los Tribunales Superiores de Justicia y sus competencias*" a "El Poder Judicial", vol. 2, Institut de Estudios Fiscales, Madrid, 1983. També, RODRÍGUEZ-ZAPATA PÉREZ, Jorge; "*Artículo 152. Estructura institucional de las Comunidades Autónomas*" a ALZAGA VILLAAMIL, Oscar, "Comentarios a la Constitución española de 1978", volum XI, Madrid, 1999. PORRAS RAMÍREZ, José María; "*Unidad jurisdiccional y autonomía política. La posición constitucional de los Tribunales Superiores de Justicia*", cit. nota supra, p. 69-87. També, PÉREZ GORDO, Antonio; "*Problemática procesal y orgánica ante el Tribunal Superior de Justicia de las Comunidades Autónomas*" a "El desarrollo de la Constitución española de 1978", Zaragoza, Libros Pórticos, 1982 o, per tots, BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p. 179-204.

[498] El TC tindria ocasió d'interpretar les previsions d'aquest article 152 concernents a la participació de les Comunitats Autònomes en l'organització de les demarcacions judicials, entre d'altres, al F.J. 16 de la STC 56/1990 de 29 de març. El màxim intèrpret constitucional advertiria que "*El art. 152.1, párrafo segundo, de la Constitución, habla de 'supuestos' y 'formas' de participación de las Comunidades Autónomas en la organización de las demarcaciones judiciales. Los Estatutos de Autonomía han asumido para las respectivas Comunidades competencias para la 'fijación en la delimitación de las demarcaciones judiciales' y para la 'localización de su capitalidad'. En cualquier caso, cualquiera que sea la extensión que se quiera dar a las competencias de las Comunidades Autónomas en la delimitación de las demarcaciones de los órganos judiciales radicados en sus territorios, existen dos premisas de las que partir: 1. La competencia de delimitación ha de referirse necesariamente a las demarcaciones judiciales de ámbito diferente del provincial, y autonómico, por las dos razones siguientes: la delimitación de la demarcación judicial correspondiente a cada uno de los Tribunales Superiores de*

competències del TS, les successives instàncies processals, si s'escau, s'esgotaran davant els òrgans judicials radicats en el mateix territori de la Comunitat Autònoma on estigui l'òrgan competent en primera instància.

Ens trobem, per tant, davant d'un precepte del text constitucional amb contingut competencial. Respon a l'objectiu d'adaptar l'organització judicial al principi autonòmic, el que ha centrat intensos debats doctrinals[499], debats que ja varen planejar en motiu de la seva tramitació parlamentària[500].

Justicia viene determinada directamente por la propia Constitución (art. 152 párrafo segundo), y sobre las demarcaciones de ámbito provincial no existe disponibilidad por parte de las Comunidades Autónomas (art. 141.1 CE). 2. La competencia para fijar la delimitación y la forma de ejercicio de la misma, habrá de ejercitarse siempre conforme a la LOPJ, no sólo porque así lo dispongan expresamente algunos Estatutos de Autonomía, sino, principalmente, porque de modo expreso así lo exige la Constitución (art. 152.1, párrafo segundo) y, además, como precisa este precepto constitucional, dentro de la unidad o independencia del Poder Judicial, de modo que cualquier consecuencia que quiera derivarse de las disposiciones estatutarias en la materia ha de quedar propuesta a la determinación del alcance de las competencias asumidas a través de tales disposiciones por parte de la LOPJ –SSTC 10/1982 y 97/1989".

[499] Per una ampliació, vid. BELLOCH, J.A.; "*Las competencias de la Generalidad en materia de Administración de Justicia"*, a "Comentarios sobre el Estatuto de Autonomía de Cataluña", volum II, IEA, Barcelona, p. 757.

[500] La gènesi parlamentària de les previsions dels apartats 2n i 3r de l'article 152 de la CE es troba en una esmena *in voce* presentada a la Comissió Constitucional del Congrés dels Diputats per Minoria Catalana, que fou aprovada per unanimitat. En la justificació de l'esmena el diputat Sr.Roca Junyent va al·legar que "*Por un lado, consagramos la necesidad de que las Comunidades Autónomas, en esta fase, diríamos en la que acceden a mayor nivel de competencias, cuenten inequívocamente con un Tribunal Superior de Justicia (...) Consagramos asimismo en este artículo la posibilidad de que en el marco de la unidad, en el marco de la independencia del Poder Judicial, y, además, en el marco –insisto otra vez- de una Ley Orgánica del Poder Judicial (...) puedan participar las Comunidades Autónomas, a través de diversas formas que los Estatutos podrán señalar, en la organización de las demarcaciones judiciales de sus respectivos territorios. Este doble juego, el del Tribunal Superior de Justicia y la participación de la organización de las demarcaciones judiciales, se completa en el apartado en que se concreta qué quiere decir con todo ello y muy especialmente, con referencia al Tribunal Superior de Justicia. Se quiere decir que, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 115 –hoy art. 123-, que señala el ámbit judicial en todo el Estado del Tribunal Supremo, las sucesivas instancias procesales se agotarán ante órganos judiciales o jurisdiccionales radicados en el mismo territorio de la Comunidad Autónoma en el que esté el órgano competente en la Primera Instancia"*. Vid. D.S.C.D. nº 91 de 16 de juny de 1978.
Cal recordar que, en el decurs dels debats parlamentaris, varen pronunciar-se tesis crítiques a la dicció de l'esmena. Així, per totes, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr.Carro Martínez, quan va advertir que "*... parece como si se quisiera establecer aquí algo contradictorio con lo que establece el artículo 115 ya aprobado en cuanto que dicho artículo (...) determina que el Tribunal Supremo, con jurisdicción en toda España, es el órgano jurisdiccional superior en todos los órdenes (...) parece que aquí se quiere establecer un Tribunal de Casación (...) es decir, un Tribunal último que con carácter regional sea la última instancia, o sea, el que case, por la infracción de forma, todos los asuntos en que pueda intervenirse dentro de las Comunidades Autónomas. Si esto no es así, ruego que se me aclare"*. El mateix parlamentari afegiria, que "*...quisiera, para poder votar este precepto favorablemente, puntualizar cuál es nuestro criterio, o qué es lo que nosotros entendemos de este precepto en el momento de votarlo afirmativamente. Entendemos que en todo territorio autónomo puede haber un Tribunal Superior de Justicia, Audiencia Territorial o como se le quiera llamar, y que pueden intervenir estas Comunidades Autónomas en la delimitación de la demarcación judicial del correspondiente territorio, delimitación que no quiere decir participar dentro de la organización, no entendiendo qué es lo que se quiere decir con*

Partint d'aquest marc constitucional, que defineix i condiciona la posició del Poder Judicial a l'Estat autonòmic, caldrà estudiar quines són les decisions que, en el marc de les directrius fixades per la norma suprema, han adoptat el legislador orgànic, principalment a través de la LOPJ i els Estatuts d'Autonomia.

En aquest sentit, cal recordar que una de les característiques que presenta l'ordenació del Títol VI de la CE dedicat al "Poder Judicial" són les seves continues referències a la reserva de llei. Una lectura de les previsions d'aquest Títol permet constatar que són moltes les referències al principi de legalitat i reserva de llei contingudes als articles 117, 122, 124, 126 o 127 de la norma suprema. D'aquí que, doctrinalment s'hagi postulat que aquest és un dels trets definitoris de la regulació d'aquest Títol VI de la CE[501]. En darrer terme, il·lustra la voluntat expressa del poder constituent d'adoptar un model judicial obert, que difereix la seva concreció definitiva a les decisions que, en el marc de les línies mestres esbossades a la CE i als Estatuts d'Autonomia, adopti el legislador[502].

---

esto de 'participación en la organización'. Asimismo, entendemos que rige el artículo 115 relativo al Tribunal Supremo, con jurisdicción en toda España, lo cual quiere decir que cuando el apartado 3 habla de las sucesivas instancias procesales, son verdaderas instancias, pero que la casación siempre corresponde, siempre quedará atribuida, al Tribunal Supremo". Vid. D.S.C.D. nº 91 de 16 de juny de 1978.
Aprovada l'esmena, les previsions varen incloure's a la dicció de l'article 146 del text aprovat per la Comissió Constitucional del Congrés (vid. B.O.C. d'1 de juliol de 1978). El precepte fou modificat en la seva tramitació al Senat (vid. B.O.C. de 6 d'octubre i 13 d'octubre de 1978). Les principals modificacions introduïdes per la Comissió del Senat són dues: primerament, es va introduïr l'expressió "*sens perjudici de la jurisdicció que correspon al Tribunal Suprem"*, expressió que va mantenir-se inalterada en la tramitació ulterior del precepte, amb l'objectiu de confirmar la posició del TS; segonament, va introduïr-se un nou paràgraf que en el Ple del Senat passaria a convertir-se en l'actual Disposició Addicional 4ª de la CE. Cal recordar que la redacció del precepte novament fou objecte de modificacions en seu de la Comissió Mixta. Aquesta darrera modificació va limitar-se a modificar la dicció del paràgraf 2n del precepte, ratificant la redacció que constava al text inicial aprovat per la Comissió Constitucional del Congrés. En qualsevol cas, una lectura dels treballs parlamentaris d'aquesta disposició prova l'alt grau de susceptibilitats que motivava aquest tema. La previsió de mecanismes de participació de les Comunitats Autònomes en matèria de Justícia era percebuda, per certs sectors, com un risc per la unitat del Poder Judicial. Aquesta situació va traduïr-se en nombroses esmenes, debats i successives modificacions del text del precepte. De fet, l'interés per garantir aquesta unitat va acabar coallant en la pròpia dicció de la norma, atès que l'article 152 de la CE conté en el seu apartat 1r, paràgraf 2n *in fine*, una expressa referència a la unitat del Poder Judicial.

[501] Vid., per tots, MERINO MERCHÁN, José Fernando; "Instituciones de Derecho Constitucional Español", Centro de Estudios Superiores Sociales y Jurídicos Ramon Carende, Ed. Beramar, 1994, p. 554

[502] Vid. JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "Les competències de la Generalitat de Catalunya: expectatives i realitats", a "La justícia a Catalunya en el marc d'un Estat compost", Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2000, p. 19. L'autor conclou que "*... si bien el modelo constitucional de configuración del poder judicial en relación con el Estado autonómico puede calificarse como modelo abierto, en cuanto que las determinaciones constitucionales y estatutarias deben ser completadas por la LOPJ, no por ello se trata en ningún caso de un modelo de libre configuración por parte del legislador orgánico, pues hay que constatar que éste se encuentra limitado, en primer lugar, por las previsiones constitucionales (como es obvio), pero también por lo dispuesto (con mayor o menor precisión; éste es otro tema) en los diferentes estatutos de autonomía"*.

Particularment interessant és la reserva de llei orgànica garantida a l'article 122 de la norma suprema. Aquest precepte disposa que la LOPJ s'erigeix com aquella disposició constitucionalment competent per procedir a la configuració definitiva del Poder Judicial. Estableix que la LOPJ determinarà la constitució, funcionament i govern dels Jutjats i Tribunals, l'estatut jurídic dels Jutges i Magistrats de carrera que formaran un cos únic així com del personal al servei de l'Administració de Justícia. També disposa que aquesta mateixa LOPJ establirà l'estatut, funcions i règim d'incompatibilitats dels membres del Consell General del Poder Judicial[503]. Amb l'aprovació de la L.O. 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial, es donava compliment a la reserva de llei orgànica de l'article 122 de la CE i es posava fi a la situació de provisionalitat normativa que havia afectat el Poder Judicial fins aleshores[504]. Aquesta LOPJ, juntament amb la CE i els Estatuts d'Autonomia, integra el bloc de la constitucionalitat en aquesta matèria.

---

[503] Article 122 de la CE: "*1. La ley orgánica del poder judicial determinará la constitución, funcionamiento y gobierno de los Juzgados y Tribunales, así como el estatuto jurídico de los Jueces y Magistrados de carrera, que formaran un Cuerpo único, y del personal al servicio de la Administración de Justicia. 2. El Consejo General del Poder Judicial es el órgano de gobierno del mismo. La ley orgánica establecerá su estatuto y el régimen de incompatibilidades de sus miembros y sus funciones, en particular en materia de nombramientos, ascensos, inspección y régimen disciplinario...*".
Al F.J. 7 de la STC 108/1986 de 29 de juliol, el TC va tenir ocasió de pronunciar-se sobre aquest precepte constitucional, precisant que de la seva lectura se'n desprèn que "*las funciones que obligadamente ha de assumir el Consejo* (referint-se al Consell General del Poder Judicial) *son aquellas que más pueden servir al Gobierno para intentar influir sobre los Tribunales: de un lado, el posible favorecimiento de algunos Jueces por medio de nombramientos y ascensos; de otra parte, las eventuales molestias y perjuicios que podrían sufrir con la inspección y la imposición de sanciones. La finalidad del Consejo es, pues, privar al Gobierno de esas funciones y transferirlas a un órgano autónomo y separado*" .
Al F.J. 4 de la STC 105/2000 de 13 d'abril, el TC afegia que "*resulta evidente que el Consejo General del Poder Judicial (y no el Gobierno de la Nación, ni las Comunidades Autónomas) es el único órgano constitucionalmente llamado a desempeñar las funciones que la LOPJ, dentro de la reserva constitucional establecida en el art. 122.2 CE, contempla en relación con el estatuto jurídico de los Jueces y Magistrados, al fin de salvaguardar su independencia judicial del área de influencia del Poder Ejecutivo. Sin embargo, fuera de ese concreto marco de atribuciones nada impide que, una vez regulados por la LOPJ la constitución, el funcionamiento y el gobierno de los Juzgados y Tribunales, así como el estatuto jurídico de los Jueces y Magistrados de carrera (art. 122.1 CE), la misma Ley Orgánica pueda atribuir al Gobierno de la Nación o al Consejo General del Poder Judicial, indistintamente, competencias sobre todas aquellas materias que no afecten a dicho marco de atribuciones, constitucionalmente reservado al Consejo a través de la precisión que haga la LOPJ*".

[504] Vid. Exposició de Motius de la LOPJ, on es proclama que "*...La presente Ley Orgánica satisface, por tanto, un doble objetivo: pone fin a la situación de provisionalidad hasta ahora existente en la organización y funcionamiento del Poder Judicial y cumple el mandato constitucional. En la actualidad, el Poder Judicial está regulado por la Ley Provisional sobre organización del Poder Judicial de 15 de septiembre de 1870, por la Ley Adicional a la Orgánica del Poder Judicial de 14 de octubre de 1882, por la Ley de Bases para la reforma de la Justicia Municipal de 19 de julio de 1944 y por numerosas disposiciones legales y reglamentarias que, con posterioridad, se dictaron de forma dispersa en relación con la materia. Estas normas no se ajustan a las demandas de la sociedad española de hoy*".

2.2 Les competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia.

L'anàlisi de les competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia exigeix partir de dues consideracions preliminars bàsiques que permeten contextualitzar-les.

Primerament, cal partir de la premissa que les competències reconegudes a les Comunitats Autònomes en aquesta matèria són força residuals, a vegades fins i tot merament simbòliques[505].

També cal tenir present la notable complexitat que presenta la fórmula constitucional de distribució de competències en aquesta matèria. Les dificultats d'articulació del repartiment competencial s'agreugen quan les competències assumides pels diferents ens no estan prou definides pel bloc normatiu, el que genera veritables problemes, identificats com a tals al Llibre Blanc de la Justícia[506]. Aquest marc de repartiment competencial ha motivat que es formulin propostes de reforma tendents a aproximar més el model d'Administració de Justícia al principi autonòmic[507]. El debat resta

[505] Vid., per tots, JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "Les competències de la Generalitat de Catalunya: expectatives i realitats", cit. nota supra p. 21. L'autor adverteix que "*por un lado, se deben tener en cuenta las escasas y marginales facultades que el legislador orgánico reconoce a las comunidades autónomas en el ámbito de lo que podemos denominar como poder judicial, o si se prefiere en el ejercicio de la función jurisdiccional en sentido estricto"*, respecte de les quals afegeix que "*Por lo que afecta a las facultades (pues ni me atrevo a llamarlas competencias) de que disponen las comunidades autónomas en el ámbito de la justicia y del ejercicio de la función jurisdiccional, se podría acabar rápidamente su examen diciendo que tales atribuciones son claramente residuales, cuando no meramente simbólicas"*. Pel que fa referència a les competències en gestió, l'autor les titlla de "*recortadas*".

[506] Així, a tall d'exemple, el capítol VI del "Libro Blanco de la Justícia", publicat pel Consell General del Poder Judicial, fa expressa al·lusió als problemes d'articulació competencial que es plantegen en l'àmbit del govern de l'Administració de Justícia. En aquest capítol es constata que "*como resultado de la fórmula constitucional de distribución de poderes del Estado (y su desarrollo legislativo), por un lado, y el reparto de competencias entre el Estado y las Comunidades Autónomas, por otro, el gobierno de la Administración de Justicia, esto es, la dirección de sus medios materiales y personales, dejando de lado la actividad puramente jurisdiccional, reviste una notable complejidad. Ello se debe, esencialmente, a que en el mismo ámbito territorial coinciden instituciones muy distintas con competencias sobre la Administración de Justicia. Esta pluralidad de instancias comporta los problemas típicos de toda concurrencia de poderes; a ello se une el que las respectivas competencias de esos poderes no se encuentran a veces claramente definidas..."*.

[507] Una manifestació de l'interés per debatre el marc de distribució de competències en matèria d'Administració de Justícia es troba al propi Pacte d'Estat per la Reforma de la Justícia, frustrat, que no bandejaria aquesta qüestió. Vid. ARNALDO, Enrique i IGLESIAS, Salvador; "El Pacto de Estado para la Reforma de la Justicia", Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Gobierno de Canarias, Madrid, 2002. El Principi 22 del Pacte proclama que "*en este nuevo modelo de Justicia, más agil y eficaz que se diseña, debe jugar un papel esencial la oportuna adaptación del marco competencial de las*

obert[508]. És més, doctrinalment es postula que l'adequació de l'Administració de Justícia a l'Estat autonòmic és un procés inconclòs que presenta certes disfuncions, percebudes com a problemes als que cal fer front reformant el marc legal[509].

Comunidades Autónomas, teniendo como objetivo próximo atender a los intereses de los ciudadanos y a quienes desde las distintas responsabilidades trabajan al servicio de la Justicia. A tal fin las partes firmantes del presente acuerdo hacen suyo los términos del Acuerdo adoptado en la Conferencia Sectorial en materia de Administración de Justicia, celebrado el día 22 de mayo de 2001. Asimismo las partes firmantes consideran que la Conferencia Sectorial es el marco idóneo de cooperación para la definición de las políticas que afecten a las competencias de las Comunidades Autónomas en materia de Justicia. Por otro lado, se facilitará el traspaso de funciones y servicios de la Administración del Estado a las Comunidades Autónomas que no tienen transferidas en materia de provisión de los medios personales, materiales y económicos necesarios para el funcionamiento de la Administración de Justicia".

El Pacte contenia una remissió expressa a l'Acord adoptat per la Conferència Sectorial en matèria d'Administració de Justícia, celebrat el 22 de maig de 2001. La gènesi d'aquesta Conferència Sectorial se situa el febrer de 1999, data en la que els Consellers competents en matèria d'Administració de Justícia dels Governs de les Comunitats Autònomes de Canàries, País Basc, Catalunya, Galícia, València i Andalusia varen acordar proposar la creació d'aquesta Conferència Sectorial durant el primer quatrimetre del mateix any. Va constituïr-se el 23 d'octubre de 1999. El Reglament d'Organització i Funcionament d'aquesta Conferència Sectorial la defineix com l'òrgan de cooperació entre l'Administració de l'Estat i les Administracions de les Comunitats Autònomes amb competències assumides en matèria de provisió de mitjans materials, econòmics i personals necessaris pel funcionament de l'Administració de Justícia. El règim de distribució de competències entre Estat i Comunitats Autònomes en aquesta matèria, així com la dualitat competencial derivada del repartiment de funcions entre el Consell General del Poder Judicial i el Ministeri de Justícia, era percebuda com a causa de disfuncions en la gestió, dilacions i ineficàcia. Per afrontar aquest problema, es va recórrer al mecanisme de la celebració d'una Conferència Sectorial, en tant que fòrum dirigit a debatre, buscar solucions conjuntes i avançar en la resolució dels problemes plantejats. L'Acord adoptat per aquesta Conferència Sectorial celebrada a Las Palmas de Gran Canaria el 22 de maig de 2001 (vid. Annexe II de l'obra "El Pacto de Estado para la Reforma de la Justícia, cit. supra, p. 283), entre d'altres disposicions, contempla que "*los representantes de la Administración General del Estado y de las Comunidades Autónomas con competencias transferidas en materia de medios materiales y personales al servicio de la Administración de Justicia reunidos el 22 de mayo de 2001 en Conferencia Sectorial (...) manifiestan la necesidad de impulsar el proceso de reforma de la Justicia (...) Acuerdos: Primero: Un nuevo modelo de Justicia debe atender al criterio de proximidad (...) La Conferencia Sectorial y cada una de las Comunidades Autónomas con competencias transferidas participarán en el proceso de aprobación de un nuevo mapa judicial (...) Segundo: La mejora de la Justicia requiere aprobar un nuevo Estatuto del personal a su servicio donde se recoja con claridad el reparto de competencias entre la Administración del Estado y las Comunidades Autónomas. Una Justicia más ágil y eficaz requiere atribuir a las Comunidades Autónomas, como instancia más cercana para resolver los problemas reales de una organización compleja, una mayor capacidad de decisión... Tercero: Se impulsarán las reformas legislativas que permitan a las Comunidades Autónomas desarrollar competencias en las materias siguientes (...)"*, entre les que inclou un llistat de matèries amb propostes de reconeixement de competències autonòmiques. S'inclou una referència expressa a la qüestió lingüística a l'epígraf relatiu a l'ingrés, quan es contempla que "*la lengua propia de la Comunidad Autónoma se valorará como mérito general*" afegint-se que "*Se creará una Comisión Mixta entre el Ministerio de Justicia y Comunidades Autónomas para la elaboración de las bases y temario de las pruebas selectivas"* . Per una ampliació sobre les propostes del Pacte en l'àmbit competencial, vid. IGLESIAS MACHADO, Salvador; "*El Pacto y las Comunidades Autónomas*" a "El Pacto de Estado para la Reforma de la Justícia", cit. supra, p. 171-202.

[508] Per una ampliació sobre propostes de reforma, vid., per tots, APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; "*Jueces y justicia en la Constitución Española*" cit. nota supra p. 973-979. L'estudi avança tres propostes, tres possibles línees d'una eventual reforma constitucional en aquesta matèria. Una primera línea de reforma, en paraules de l'estudi "*pasaría por formular la competencia en materia judicial como competencia compartida entre el Estado y las Comunidades Autónomas*". Una segona proposta de

Doctrinalment s'ha advertit que, en aquesta matèria, la CE opta per un model força centralitzat, la descentralització del qual, eventualment, podria haver de passar bé per una reforma del text constitucional bé per una reinterpretació del títol competencial de l'article 149.1.5 de la CE[510]. Amb tot, la doctrina també ha posat de manifest que el model d'articulació del Poder Judicial dins l'estructura territorial de l'Estat és un model

---

reforma se centraria en "*el establecimiento de la competencia jurisdiccional general en dos niveles coordinados, con una base general en la que se hallarían los órganos judiciales de (y no simplemente, en) las CCAA y con un escalón superior donde residirían los estatales generales"*. Finalment, l'estudi avança una tercera proposta, concernent en una reformulació del rol del Tribunal Suprem i de l'Audiència Nacional, tenint en compte que, per una part, "*no todos los asuntos pueden ser solventados por las instancias autonómicas ya que algunos debordan sus ámbitos territoriales y personales"* i, per altra part, "*el ordenamiento jurídico debe seguir siendo aplicado como unidad en su conjunto*". Vid. també BALAGUER CALLEJÓN, F.; "*Poder Judicial y Comunidades Autónomas"*, *Revista de Derecho Político nº 47*, 2000, p. 53-67.

[509] Vid., per tots, JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "*Del dicho al hecho...: Reforma de la Justicia y Estado autonómico*", cit. nota supra p. 673-699.

[510] Vid. "III. Tema para debate: el Consejo General del Poder Judicial" a Anuario de Derecho Constitucional y Parlamentario, cit. nota supra, p. 138-143, intervenció de GERPE LANDÍN, Manuel, que advertia "*Es opinión doctrinal mayoritaria que la Constitución española regula de forma notablemente centralizada todo lo que afecta a la Administración de Justicia y a la Administración de la Administración de Justicia (...) La constitución del Estado de las Autonomías por vía estatutaria permite percibir un intento por parte de las CCAA de imponer previsiones descentralizadoras(...) Sin embargo, tanto la LOPJ como la Ley de Planta refuerzan de nuevo la interpretación centralista y recortan las previsiones estatutarias (...) la conclusión es que la ordenación centralista se mantiene, con leves salvedades, y que es reforzada por la LOPJ en relación con los Estatutos de Autonomía. Aunque dudamos que de forma automática pueda deducirse del principio autonómico la necesidad de descentralización de la Administración de Justicia, y el establecimiento de dos escalones (el central y el de las Comunidades), si ello se pretendiera parece que se presentan dos vías: una, la reforma de la Constitución; otra, menos gravosa, reinterpretar el art. 149.1.5 distinguiendo en su interior entre Administración de Justicia en sentido estricto (ejercicio de la potestad jurisdiccional), organización del ejercicio de la función jurisdiccional y administración de la Administración de Justicia; lo primero debería quedar bajo la exclusiva competencia de las Cortes Generales; lo segundo podría convertirse en competencia compartida y lo tercero permitiría la ejecución directa por los órganos de las Comunidades Autónomas"*. A tall d'exemple, vid. també MURILLO DE LA CUEVA, Pablo Lucas; "*La posició del Poder Judicial a l'Estat autonòmic*", a "Autonomia i Justicia a Catalunya", Consell Consultiu, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997, p. 17-27. L'autor analitza quina és la posició del Poder Judicial a l'Estat autonòmic i n'estudia eventuals vies de descentralització. Adverteix que "*en definitiva, la jurisdicció i el seu govern són camps que estan vedats. I no sembla que, sense reforma constitucional, sigui possible aixecar els obstacles que mantenen a les comunitats autònomes al marge d'aquests terrenys. Tanmateix el Poder Judicial pot ser repartit territorialment (...)*". L'estudi conclou que "*si s'optés per portar a terme una divisió del Poder Judicial o, simplement, per reconèixer a les Comunitats Autònomes facultats en el camp de la funció jurisdiccional o en el del govern del Poder Judicial, cal advertir la dificultat, si no la impossibilitat, de portar a terme modificacions que impliquin canvis substantius –és a dir, diferents dels que consisteixin a incrementar les atribucions governatives i jurisdiccionals dels tribunals superiors de justícia- sense reforma prèvia de la Constitució"*.

que, dit amb les degudes cauteles, admet diferents lectures, dins dels estrictes límits marcats per la pròpia CE i estudiats al capítol precedent[511].

Així, la versió de la LOPJ aprovada l'any 1985 optaria per dissenyar un model judicial particularment centralitzat. Les Comunitats Autònomes hi assumien un paper merament testimonial o auxiliar, pel que fa a la distribució competencial en aquesta matèria. Aquesta opció del legislador orgànic centraria crítiques doctrinals[512]. No seria fins la reforma de la LOPJ operada per la L.O. 16/1994 de 8 de novembre quan s'adoptarien certes previsions tendents a iniciar una tímida adaptació del model judicial a l'Estat de les autonomies o, el que la doctrina ha definit com encetar una "*relativa autonomització*" de l'Administració de Justícia[513]. La L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ no bandejaria aquesta qüestió[514]. Aquesta reforma legal, entre d'altres qüestions, ha redefinit els àmbits competencials dels diferents ens competents[515]. Ens trobem, per tant, davant una matèria que ha estat objecte d'un procés de reformulació, en un context en el que han emergit propostes tendents a revisar

[511] Vid., per tots, JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; *"Les competències de la Generalitat de Catalunya: expectatives i realitats"*, cit. nota supra, *p*. 19. Del mateix autor, "Dos estudios sobre Administración de Justicia y Comunidades Autónomas", Ed. Civitas, Madrid, 1998.

[512] Vid., per tots, JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "*Competencias de las Comunidades Autónomas en materia de Administración de Justicia*", cit. nota supra, p. 85-86. En paraules de l'autor "*ese desarrollo llevado a cabo a través de la LOPJ de 1985 dejaba de lado la importante cuestión de que era materialmente imposible configurar un Poder Judicial en un Estado de estructura compuesta al margen de las CCAA"*. Entre els arguments, s'esgrimia que "*los profundos cambios sufridos en el ordenamiento jurídico como consecuencia del ejercicio de las competencias normativas de las CCAA, el desarrollo de los Derechos civiles forales y especiales, así como la existencia de lengua propia en diferentes territorios del Estado, aconsejaban una adecuación del Poder Judicial a la realidad subyacente de un Estado políticamente descentralizado"*. Del mateix autor, vid. "*Les competències de la Generalitat de Catalunya: expectatives i realitats"*, cit. nota supra, p.19. En aquest estudi, l'autor adverteix que "*no cabe, pues, la menor duda de que (...) abierta a partir de 1994 una relativa autonomización de la Administración de Justicia, todo parece indicar que el poder judicial se verá afectado necesariamente, tal como se indicaba antes, por un proceso de territorialización, o si se prefiere por una necesaria adecuación al model de Estado desde la óptica territorial"*.

[513] B.O.E. nº 268 de 9 de novembre de 1994, p. 34605.

[514] B.O.E. nº 309 de 26 de desembre de 2003.

[515] A l'Exposició de Motius d'aquesta L.O. de modificació de la LOPJ aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats a la sessió tinguda l'11 de desembre de 2003, es proclama que "*... las oficinas judiciales no pueden ser ajenas a la realidad del Estado Autonómico, especialmente cuando se ha producido un intenso proceso de transferencias en este ámbito que obliga a una detallada delimitación de los ámbitos competenciales de las Administraciones implicadas en la dotación de medios personales y materiales al servicio del oder Judicial"*. Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-15 de 18 de desembre de 2003, p. 703.

l'escenari vigent per fer front a mancances i disfuncions percebudes pels propis operadors jurídics i polítics com a problemes[516].

Dit això, una altra qüestió que s'ha de valorar és que l'estudi del repartiment competencial en aquesta matèria exigeix tenir present que quan la LOPJ va entrar en vigor l'any 1985, els Estatut d'Autonomia de les Comunitats Autònomes ja portaven anys de rodatge. Aquest fet va motivar que fossin justament els Estatuts d'Autonomia, i no la LOPJ, els que iniciessin l'adaptació del model de justícia a l'organització territorial de l'Estat autonòmic. A tal fi varen adoptar-se les cèlebres tècniques de reenviament i subrogació. La major part dels Estatuts d'Autonomia, aprovats amb anterioritat a la LOPJ, inclòs el català, varen remetre's a la futura LOPJ que s'acabés aprovant, a fi que fos aquesta disposició la que, en un futur, quan fos aprovada, acabés de concretar els àmbits d'intervenció de les Comunitats Autònomes en una matèria que, en principi i per mandat constitucional, corresponia definir al legislador orgànic[517].

En virtut de la clàusula subrogatòria, la Comunitat Autònoma se subroga en la posició del Govern central i assumeix les competències que la LOPJ atorga a aquest[518]. Centrant

---

[516] Vid., per tots, el "Libro Blanco de la Justícia" cit. nota supra. Pel que fa al context polític, vid. el Pacto de Estado para la Reforma de la Justícia, cit. nota supra.

[517] El Consell Consultiu faria esment d'aquesta circumstància al seu Dictamen nº 209 de 30 de juliol de 1998. El Fonament Segon del dictamen confirma que "*La L.O. 6/1985, d'1 de juliol, que (...) és la Llei a la qual correspon determinar els principis bàsics d'organització i funcionament del Poder Judicial i delimitar amb claredat els àmbits en que`ha de manifestar-se l'autonomia de govern del Poder Judicial, es va elaborar amb un cert retard en relació amb el moment en què van entrar en vigor la Constitució, i en tots els casos també amb posterioritat a la vigència dels Estatuts d'Autonomia. Aquesta circumstància, encara que va provocar d'entrada uns certs desfasaments entre el contingut de la LOPJ i el que sobre la matèria havien establert els diversos Estatuts d'Autonomia, no afecta les diverses regles estatutàries que, respectant els principis constitucionals de disseny del Poder Judicial, estaven destinades a configurar-lo en el seu territori, d'acord amb els interessos específics de la Comunitat Autònoma. Així mateix, aquesta circumstància tampoc va perjudicar la situació de l'assumpció per part de les Comunitats Autònomes de certes competències d'execució que perseguien una millor prestació del servei públic de l'Administració de Justícia en territori autonòmic a partir del joc de la clàusula subrogatòria...*".

[518] Per exclusió, el propi TC, al F.J. 2 de la seva STC 105/2000 de 13 d'abril, advertiria que "*las cláusulas subrogatorias no entrarán en aplicación cuando la LOPJ, en uso de la libertad de opción del legislador, atribuya determinadas facultades al Consejo General del Poder Judicial. Tampoco en aquellas otras materias, aun atribuidas al Gobierno de la Nación o a sus Departamentos Ministeriales, respecto de las que exista otro título competencial con incidencia en ellas suficiente para reservarlas al Estado*".
Pel que fa a les clàusules subrogatòries, vid. art. 52.1 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, art. 39.1 de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, art. 35.3 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc, art. 60.1 de la L.O. de Reintegració i Millorament del Règim Foral de Navarra, art. 41.1 de l'Estatut d'Autonomia d'Astúries, art.43 de l'Estatut d'Autonomia de Cantabria, art. 13.1 de l'Estatut d'Autonomia de La Rioja, art. 20.1 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia, art. 52.1 de l'Estatut d'Autonomia d'Andalusia, art. 47 de l'Estatut d'Autonomia d'Extremadura, art. 32.1.a) de l'Estatut d'Autonomia d'Aragó, art. 27.1 de l'Estatut d'Autonomia de Canàries, art. 39.1 de l'Estatut d'Autonomia de Múrcia, art. 27.a) de l'Estatut d'Autonomia de Castella-La Manxa, art. 24.1 de l'Estatut d'Autonomia de Castella i Lleó, art. 50.1 de l'Estatut d'Autonomia de Madrid. Aquests preceptes regulen les clàusules subrogatòries, segons les quals, es garanteix que la Comunitat Autònoma assumeix les facultats que la

l'estudi en el cas català, l'article 18.1 de l'EAC[519] disposa que correspon a la Generalitat de Catalunya exercir totes aquelles facultats que les Lleis Orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial reconeguin o atribueixin al govern de l'Estat.

Les clàusules subrogatòries es consoliden, d'aquesta manera, com instruments autonòmics d'assumpció competencial en matèria d'Administració de Justícia, la naturalesa jurídica de les quals cal recordar que també ha centrat certs debats doctrinals[520].

El TC tindria ocasió de pronunciar-se sobre el contingut i abast de les clàusules subrogatòries, entre d'altres, a les seves SSTC 56/1990 de 29 de març, 62/1990 de 30 de març o 105/2000 de 13 d'abril. La doctrina jurisprudencial del TC avalaria la constitucionalitat de les clàusules subrogatòries, en tant que instruments autonòmics d'assumpció de competències. Partint d'aquesta base, el màxim intèrpret constitucional identificaria cinc límits que s'imposen per la correcta aplicació d'aquest mecanisme d'assumpció competencial: en primer lloc, s'estableix que les competències que assumeixen les Comunitats Autònomes mercès a la clàusula subrogatòria no poden afectar el nucli essencial o intangible de l'Administració de Justícia perquè és competència exclusiva de l'Estat d'acord amb el que prescriu l'article 149.1.5 de la CE[521]; en segon lloc, en virtut de la clàusula subrogatòria, les Comunitats Autònomes

---

LOPJ i la LOCGPJ atribueixin al Govern estatal. Ni que sigui a títol merament indicatiu, cal recordar que, inicialment, no tots els Estatuts d'Autonomia contemplaven clàusules subrogatòries. Aquest era el cas dels Estatuts d'Autonomia de Cantàbria, La Rioja, València, Illes Balears o Castella-Lleó. A través de les L.O. de 24 de març de 1994 varen incorporar-se aquestes clàusules subrogatòries als Estatuts que no les contemplaven. Per una ampliació, vid. B.O.E. nº 72 de 25 de març de 1994.

[519] Article 18 EAC: "*Quant a l'administració de justícia, llevat de la militar, correspon a la Generalitat: 1.Exercir totes les facultats que les Lleis Orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial reconeguin o atribueixin al Govern de l'Estat 2.Fixar la delimitació de les demarcacions territorials dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya i la localització de llur capitalitat. 3.Coadjuvar en l'organització dels tribunals consuetudinaris i tradicionals i en la instal·lació dels jutjats, sotmetent-se en tot cas a allò que disposa la Llei Orgànica del Poder Judicial*".

[520] Per una ampliació, vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p.76-78. L'obra identifica dues tendències doctrinals: un primer sector defensa que les clàusles subrogatòries comporten una autotransferència competencial que limita la funció atribuïda a la LOPJ, atès que, a parer d'aquesta doctrina, només l'Estat, per la via de l'article 150.2 de la CE, és competent per cedir unilateralment aquestes facultats en matèria d'Administració de Justícia; altrament, un segon sector doctrinal, defensen que les clàusules subrogatòries, igual que la resta de previsions estatutàries relatives a l'Administració de Justícia, gaudeixen d'una reserva estatutària, de manera que la LOPJ ha de respectar-les. Vid. també, GERPE LANDÍN, Manuel i BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; "*La potestad reglamentaria de desarrollo de la Ley Orgánica del Poder Judicial*", *Revista Jurídica de Catalunya*, nº 1, 2003, p. 153.

[521] El TC, al F.J. 6 de la STC 56/1990 de 29 de març, advertia que "*Lo que la cláusula subrogatoria supone es aceptar el deslinde que el Estado realiza entre Administración de Justicia en sentido estricto y 'Administración de la Administración de Justicia'; las Comunidades Autónomas asumen así una*

tampoc poden actuar en l'àmbit de *'l'administració de l'Administració de Justícia'* en aquells aspectes que la LOPJ reservi a òrgans diferents del Govern o d'algun dels seus Departaments; en tercer lloc, el TC diu que l'assumpció per part de les Comunitats Autònomes de competències atribuïdes per la LOPJ al Govern ve sotmesa al límit del propi àmbit autonòmic, de manera que no poden assumir-se facultats d'abast supracomunitari[522]; així mateix, el TC precisa que la remissió que es fa a facultats del Govern es circumscriu a aquelles competències executives o de naturalesa reglamentària, excloent-se d'aquesta remissió les competències legislatives; finalment, el TC acaba el llistat de límits advertint que "*al analizar cada uno de los supuestos concretos de invasión de competencias, el marco de enjuiciamiento no puede ser sólo la competencia residual sobre 'administración de la administración de justicia', ello porque en cada caso habrá que determinar si existen otros títulos competenciales con incidencia en la materia*"[523], de manera que caldrà analitzar cadascun dels supòsits concrets d'aplicació de la clàusula subrogatòria, valorant si hi concorren d'altres títols competencials que n'impedeixin la subrogació.

El Consell Consultiu va pronunciar-se sobre aquesta intepretació jurisprudencial del TC entorn a la naturalesa i límits de la clàusula de subrogació al seu dictamen nº 209 de 30 de juliol de 1998[524]. En el seu Fonament II, el Consell Consultiu va resoldre, referint-se

---

competencia por remisión a ese deslinde, respetando como núcleo inaccesible el art. 149.1.5 de la Constitución, con la excepción de lo dispuesto en el art. 152.1, segundo párrafo". Al F.J. 8 de la mateixa sentència, el TC ratificaria que "*las competencias que asumen las Comunidades Autónomas por el juego de la cláusula subrogatoria no pueden entrar en el núcleo de la Administración de Justicia en sentido estricto, materia inaccesible por mandato del art. 149.1.5 de la Constitución, sin perjuicio de la excepción relativa a la demarcación judicial, tema sobre el que posteriormente se volverá"*. Aquest nucli essencial o intangible de la matèria Administració de Justícia, tal com s'ha estudiat, té una doble projecció: primerament, la funció jurisdiccional (jutjar i fer executar allò jutjat); en segon lloc, l'autogovern del Poder Judicial, atribuït al Consell General del Poder Judicial.

[522] En paraules del TC, "*... la asunción de las facultades que corresponden al Gobierno encuentra un límite natural: el propio ámbito de la Comunidad Autónoma. Dicho de otra forma, el alcance supracomunitario de determinadas facultades del Gobierno excluyen la operatividad de la cláusula subrogatoria; como ejemplos se citan, entre otros, el de la dependencia del Centro de Estudios Judiciales, adscripción del Instituto de Toxicología o la cooperación internacional"* (F.J.8 de la STC 56/1990 de 29 de març). Pel que fa referència a aquests casos en particular, el Consell Consultiu de la Generalitat, en el seu Dictamen nº 103 de 12 d'agost de 1985 en relació a la L.O. 6/1985 d'1 de juliol del Poder Judicial, ja va advertir que quedaven exclosos de la subrogació, el que va traduïr-se en que no fos objecte d'impugnació en el recurs d'inconstitucionalitat que va resoldre la STC 56/1990 de 29 de març. Així, en el Fonament V del dictàmen, el Consell Consultiu els inclou expressament dins el catàleg de "*supòsits en què la subrogació no s'ha de produïr*".

[523] Vid., per totes, F.J. 8 de la STC 56/1990 de 29 de març.

[524] Vid. també, pel que fa a la clàusula de subrogació garantida a l'article 18.1 de l'EAC, el Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat nº 103 de 12 d'agost de 1985. En paraules del Consell Consultiu, "*el precepte és, clarament, una norma de remissió, i de remissió condicional; si el Govern central és investit amb empara constitucional per la LOPJ o per la Llei Orgànica del Consell General del Poder Judicial de facultats en relació amb la Justícia, correspondrà d'exercir aquestes facultats a la Generalitat. Es*

a l'article 18.1 de l'EAC que garanteix la clàusula subrogatòria pel que fa a Catalunya, que "*contempla una tècnica d'assumpció competencial (...) que té com a finalitat atribuir a la Generalitat de Catalunya en l'àmbit de l'Administració de Justícia 'totes les facultats que les lleis orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial reconeguin o atribueixin al Govern de l'Estat'. Partint de la base que, per tal de fer-la efectiva, es requerirà en tot cas l'aprovació de la llei orgànica corresponent, s'ha d'assenyalar que, en virtut de la interpretació que el Tribunal Constitucional ha donat a aquest precepte, la Generalitat de Catalunya assumirà (...), la titularitat de les competències que corresponen al Govern de l'Estat respecte del conjunt d'actuacions auxiliars o instrumentals de l'Administració de Justícia, és a dir, les competències sobre 'l'administració de l'Administració de Justícia', si es fa dins dels límits que el Tribunal Constitucional esmenta en la seva Sentència 56/1990 de 29 de març (F.J. 3) (...) La clàusula subrogatòria que recull l'article 18.1 EAC és, doncs, efectiva i té un marge d'actuació que opera a partir de la interpretació restrictiva del concepte d'Administració de Justícia que preveu l'article 149.1.5 CE"*. Partint d'aquest fonament, el Consell Consultiu, novament referint-se a la doctrina jurisprudencial fixada a la STC 56/1990 de 29 de març, afegiria que "*el Tribunal Constitucional (...) considera que l'Estatut d'Autonomia és paradigma dels instruments jurídics d'autoorganització, una manifestació de la qual és la clàusula subrogatòria que permet als poders públics autonòmics sustentar competències sobre els mitjans materials i personals que constitueixen el suport per al bon funcionament dels òrgans judicials radicats en territori autonòmic*".

Amb tot, cal tenir present que, a la pràctica, l'operativitat de les clàusules subrogatòries com a instruments d'assumpció de competències autonòmiques en aquest àmbit material ha estat limitada, en els termes avalats per la jurisprudència del TC. Doctrinalment s'ha constatat que *de facto* han estat buidades de contingut. De fet, s'ha advertit que *"son normas de deslinde competencial pero su operatividad depende de la LOPJ"*[525], una LOPJ ja de per si prou restrictiva pel que fa al reconeixement d'àmbits susceptibles de subrogació.

Partint d'aquesta base, l'anàlisi del règim de repartiment competencial entre Estat i Comunitat Autònoma en aquesta matèria exigeix valorar dues fons normatives bàsiques:

---

tracta d'una subrogació fonamentada en una remissió a altres normes, per al cas que aquestes contemplin un determinat supòsit", precisió en base a la qual procedia a delimitar els supòsits en els que la subrogació era procedent.

[525] Vid. GERPE LANDÍN, Manuel i BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; *"La potestad reglamentaria de desarrollo de la Ley Orgánica del Poder Judicial", Revista Jurídica de Catalunya,* nº 1, 2003, p. 154-155

d'una banda, la LOPJ en tant que disposició legal constitucionalment competent que ha procedit, dispersament al llarg del seu articulat, a reconèixer certes competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia; segonament, els Estatuts d'Autonomia, en tant que normes d'assumpció competencial que han adoptat certes decisions d'abast competencial en aquesta matèria.

2.2.1 Les competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia previstes a la LOPJ.

Al llarg de l'articulat de la LOPJ són diversos els preceptes que contenen previsions d'abast competencial que habiliten a les Comunitats Autònomes per prendre certes decisions en matèria d'Administració de Justícia.

A efectes sistemàtics, les competències autonòmiques previstes a la LOPJ es classificaran en les següents tres categories[526]: primerament, cal distingir les competències autonòmiques de gestió de mitjans materials i personals al servei de l'Administració de Justícia; segonament, es distingeixen certes facultats normatives autonòmiques en l'àmbit judicial; finalment, s'enunciaran un catàleg d'altres competències autonòmiques previstes a la LOPJ, de diferent contingut i abast, i que no són subsumibles dins les tipologies precedents. Val a dir que un sector doctrinal ha agrupat aquest darrer catàleg de competències autonòmiques sota la rúbrica *de "Intervencions de les Comunitats Autònomes en matèries vinculades amb l'exercici de la funció jurisdiccional i del govern del Poder Judicial*", en els termes que s'estudiaran[527].

a) Competències autonòmiques de gestió de mitjans materials i personals al servei de l'Administració de Justícia.

[526] Doctrinalment s'ha formulat diverses propostes de classificació de les competències autonòmiques en aquesta matèria. Vid., a tall d'exemple, la tipologia proposada per JIMENEZ ASENSIO, Rafael a "Dos estudios sobre Administración de Justicia y Comunidades Autónomas", Ed. Civitas, Madrid, 1998 i ÁLVAREZ CONDE, Enrique a *"El reparto competencial en materia de Administración de Justicia: el estado de la cuestión"*, cit. nota supra, que orienta la classificació proposada en aquest estudi.

[527] Vid., per tots, JIMENEZ ASENSIO, Rafael a "Dos estudios sobre Administración de Justicia y Comunidades Autónomas", cit. nota supra p. 35.

Pel que fa referència als mitjans materials, l'article 37 de la LOPJ[528] disposa que correspon al Ministeri de Justícia o, si escau, a l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma amb competències en matèria de Justícia, proveir als Jutjats i Tribunals amb els mitjans necessaris pel desenvolupament de la seva funció amb independència i

[528] Article 37 de la LOPJ: "1. Corresponde al Ministerio de Justicia o al órgano competente de la Comunidad Autónoma con competencias en materia de Justicia proveer a los Juzgados y Tribunales de los medios precisos para el desarrollo de su función con independencia y eficacia. 2. A tal efecto, el Consejo General del Poder Judicial remitirá anualmente al Ministerio de Justicia o al órgano competente de la Comunidad Autónoma con competencias en materia de Justicia una relación circunstanciada de las necesidades que estime existentes". La dicció d'aquest precepte deu la seva raó de ser a la modificació de la LOPJ vehiculada a través de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de LOPJ aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats a la sessió celebrada l'11 de desembre de 2003. Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-15 de 18 de desembre de 2003. Vid. B.O.E. nº 309 de 26 de desembre de 2003.
Aquest article ja contemplava, abans de la reforma, la possibilitat que la gestió dels recursos materials necessaris per proveïr als Jutjats i Tribunals pogués correspondre a les Comunitats Autònomes, sempre que aquesta competència hagués estat assumida prèviament al corresponent Estatut d'Autonomia. La dicció originària del precepte, que ha estat objecte de la reforma, deia: "*1. Corresponde al Gobierno, a través del Ministerio de Justicia, proveer a los Juzgados y Tribunales de los medios precisos para el desarrollo de su función con independencia y eficacia. 2. A tal efecto, el Consejo General del Poder Judicial remitirá anualmente al Gobierno, a través del Ministerio de Justicia, una relación circunstanciada de las necesidades que estime existentes. 3.Podrá atribuirse a las Comunidades Autónomas la gestión de todo tipo de recursos, cualquiera que sea su consideración presupuestaria, correspondientes a las competencias atribuidas al Gobierno en el apartado 1 de este artículo, cuando los respectivos Estatutos de Autonomía las faculten en esta materia*". El TC va tenir ocasió d'interpretar el contingut i abast d'aquestes previsions a la seva STC 56/1990 de 29 de març. En paraules del TC "*el apartado 3 del artículo 37 se refiere expresamente a la posibilidad de gestión de recursos por parte de las Comunidades Autónomas cuando los respectivos Estatutos de Autonomía las faculten en esta materia (...) En efecto, no cabe interpretarlo como una concesión de un ámbito de discrecionalidad a las instancias estatales, sino como el reconocimiento de una posibilidad: la de que la gestión de medios corresponda a las Comunidades Autónomas, posibilidad cuya efectividad dependerá únicamente de que hayan asumido en sus Estatutos la correspondiente competencia. En tal caso –en los supuestos de las Comunidades Autónomas recurrentes, mediante la cláusula de subrogación- procederá esa atribución de la gestión de medios, que se producirá en virtud de las cláusulas estatutarias (...) Según esta interpretación, pues, la gestión de recursos por las Comunidades Autónomas no depende de una decisión estatal sino sólo y exclusivamente de la asunción de la competencia en el correspondiente Estatuto de Autonomía a través de la cláusula subrogatoria*" (F.J. 12).
Cal recordar que en el mateix F.J 12 de la STC 56/1990 de 29 de març va declarar inconstitucional el paràgraf 4t d'aquest precepte. Aquest paràgraf deia que els recursos propis que les Comunitats Autònomes destinessin a les mateixes finalitats, havien de recollir-se en un programa anual que havia de ser aprovat, previ informe favorable del Consell General del Poder Judicial, per la corresponent Assamblea Legislativa. El TC, pel que fa a aquesta precisió, va sentenciar la seva inconstitucionalitat, advertint que "*este precepto tiene claramente como finalidad condicionar el ejercicio de potestades autonómicas de cara a una coordinación adecuada del conjunto de recursos aportados para el funcionamiento de la Administración de Justicia, incluyéndose la financiación de origen estatal, así como la aportada por recursos propios de las Comunidades Autónomas. Ahora bien, aunque pueda partirse del principio (...) de que, en ocasiones, el ejercicio de competencias autonómicas puede estar condicionado por determinados actos o normas estatales (...) también resulta claro que dicho condicionamiento no puede, en ningún caso, incidir tanto en los poderes autónomos que llegue a anular a éstos. Ello es lo que ocurre en el apartado 4 del art.37 de la LOPJ. Al hilo de establecer un condicionante a la libre disponibilidad de recursos propios, se anula la autonomía financiera y organizativa del ente territorial (...) Por otro lado, también es contrario a la autoorganización de las Comunidades Autónomas la regulación de extremos del procedimiento interno de aprobación del uso de recursos propios (...). En conclusión, pues, el apartado 4 del art. 37 de la LOPJ es contrario a la Constitución*".

eficàcia. Per fer-ho possible, el Consell General del Poder Judicial remetrà anualment al Ministeri de Justícia o a l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma, la relació de les necessitats que estimi existents.

Pel que fa referència a les competències autonòmiques en gestió de mitjans personals al servei de l'Administració de Justícia, cal tenir present que la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ, ha introduït canvis substancials.

El preàmbul d'aquesta L.O. 19/2003 de 23 de desembre, ja avança que "... *las oficinas judiciales no pueden ser ajenas a la realidad del Estado Autonómico, especialmente cuando se ha producido un intenso proceso de transferencias en este ámbito que obliga a una detallada delimitación de los ámbitos competenciales de las Administraciones implicadas en la dotación de medios personales y materiales al servicio del Poder Judicial"*. A més, recordaria que amb la reforma de la LOPJ es procuren solventar els conflictes derivats de la confluència "*de varios ámbitos de decisión que recaen sobre una única realidad"*. En paraules de la L.O., aquesta reforma legal "*resultaba imprescindible"* per dos motius: "*de un lado, era necesario delimitar las competencias sobre el personal funcionario de todos los actores intervinientes, toda vez que el proceso de transferencia de gestión a las Comunidades Autónomas se va a ver plenamente realizado en un futuro muy cercano; por otro lado, la Administración de Justicia requería de instrumentos de ordenación del personal mucho más modernos y efectivos"* [529].

Aquesta qüestió havia centrat intensos debats doctrinals, així com diverses propostes de reforma del marc competencial vigent[530]. El propi Llibre Blanc de la Justícia, pel que fa referència a les competències en matèria de personal al servei de l'Administració de Justícia, ja havia denunciat fa anys que "*la actual concurrencia competencial en materia de personal al servicio de la misma resulta gravemente perturbadora para su buen funcionamiento"* i afegia que "*Por ello, es necesaria una labor de simplificación que suponga, en último término, que la titularidad de la competencia sobre el personal se transfiera a las correspondientes Comunidades Autónomas, de acuerdo con las*

[529] B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-15 de 18 de desembre de 2003, p. 703-704. Pel que fa referència als Cossos al servei de l'Administració de Justícia, l'exposició de motius de la L.O. de modificació de la LOPJ ja avança que són objecte d'una nova reformulació, titllada de 'necessària', amb l'objectiu d'adaptar-los a la nova realitat de l'Oficina judicial dissenyada per la reforma legal.

[530] Per una ampliació, vid. JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; *"Un problema mal resuelto. La gestión del personal al servicio de la Administración de Justicia en el Estado Autonómico", Revista Vasca de Administración Pública* nº 53, gener-abril de 1999, p. 91-115. Vid. també GERPE LANDÍN, Manuel i BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; *"La potestad reglamentaria de desarrollo de la Ley Orgánica del Poder Judicial"*, cit. nota supra

previsiones de sus Estatutos de Autonomía, mientras que correspondería al Consejo General del Poder Judicial la competencia sobre los jueces y magistrados y los secretarios judiciales, así como, en consecuencia, las funciones de gestión que a estos se propone atribuir". El document proposava que "*esta distribución de competencias debe completarse con el establecimiento de mecanismos de coordinación entre el Consejo General del Poder Judicial y los órganos competentes de los distintos ejecutivos (...) Establecer mecanismos de coordinación en esta materia, mecanismos ágiles, preestablecidos y debidamente estructurados, sería una vía adecuada para resolver muchos de los problemas existentes"*.

Als anys 80 s'encetava el procés de transferència de competències en matèria de provisió de mitjans personals i materials al servei de l'Administració de Justícia a les Comunitats Autònomes, a través de Reials Decrets de traspassos[531]. Malgrat que aquests Reials Decrets de traspassos no són normes atributives de competències, el TC ha confirmat que són instruments interpretatius útils en la delimitació de la distribució competencial[532]. Pel que fa referència a Catalunya, amb el RD 966/1990 de 20 de juliol[533], es van fer efectius els traspassos en matèria de provisió de mitjans materials i

[531] La primera Comunitat Autònoma destinatària de traspassos competencials en aquesta matèria fou el País Basc, a través del RD 1684/1987, de 6 de novembre, sobre traspàs de funcions de l'Administració de l'Estat en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics pel funcionament de l'Administració de Justícia, a B.O.E. nº 313 de 31 de desembre. Amb tot, cal recordar que, doctrinalment, s'han distingit tres fases del procés de transferència competencial, a través dels Reials decrets de traspassos, en matèria de justícia en general. Inicialment, hom distingeix una primera fase, anterior a la LOPJ de 1985, en la que va vehicular-se el traspàs competencial en matèria penitenciària i de protecció de menors. En una segona fase, de 1985 a 1994, varen predominar els traspassos en matèria de mitjans personals (personal laboral) i materials. Finalment, a partir de la reforma de la LOPJ de l'any 1994, hom distingeix una fase d'ampliació de les competències autonòmiques respecte al personal funcionarial de l'Administració de Justícia i els Instituts de Medecina Legal. Vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p. 147

[532] Per totes, vid. STC 153/1989 de 5 d'octubre. En aquesta sentència, el TC subratllaria que l'atribució de competències i el seu contingut no deriven dels decrets de traspassos, sinó del bloc de la constitucionalitat. Ara bé, el màxim intèrpret constitucional admet que aquestes disposicions puguin ser considerats com a criteri interpretatiu vàlid per determinar i interpretar l'abast de les competències. Així, en el F.J. 7 de la sentència, el TC advertiria que "*cierto es que las competencias derivan de la Constitución, de los Estatutos y, eventualmente, de otras normas integrantes del llamado bloque de la constitucionalidad, pero también lo es que a los Decretos de transferencias se les considera como un válido criterio interpretativo útil para determinar el alcance de la transferencia*".

[533] D.O.G.C. nº 1326 de 3 d'agost de 1990, correcció d'errades D.O.G.C. nº 1335 de 27 d'agost. L'article 1 d'aquest Reial Decret va aprovar l'Acord de la Comissió Mixta de Transferències, prevista a la Disposició Transitòria 6 de l'EAC, adoptat pel Ple de la Comissió el 19 de juliol de 1989, transcrit a l'annex del Reial Decret. A l'annex s'especificava que "*es traspassen a la Generalitat de Catalunya les funcions i els serveis que, dintre del territori de la Comunitat Autònoma, desenvolupa l'Administració de l'Estat per a la provisió dels mitjans materials i econòmics necessaris per al funcionament de l'Administració de Justícia, inclosos els Jutjats de Pau*". Entre aquestes funcions, s'establia la inclusió de les següents: adquisició i gestió del patrimoni mobiliari, immobiliari i efectes pels òrgans judicials amb seu a Catalunya, que no correspongués a la creació de nous òrgans; la preparació, elaboració i execució dels programes de reparació i conservació dels edificis judicials i la seva inspecció a Catalunya; la

econòmics al servei de l'Administració de justícia a la Generalitat. Aquests traspassos s'han anat completant i ampliant mercès a successius Reials Decrets posteriors[534] .

---

indemnització de les actuacions corresponents a la defensa per advocat i representació per procurador dels tribunals en torn d'ofici davant els òrgans judicials amb seu a Catalunya i a l'assistència lletrada al detingut o presoner quan el lloc de custòdia estigués situat en el territori de la CCAA; l'examen, comprovació i el pagament dels comptes de les despeses de funcionament, indemnització pel que fa a sortides d'ofici, autòpsia i diligències judicials i les corresponents a testimonis i pèrits davant els Tribunals de Justícia amb seu a Catalunya. El mateix Reial Decret establia que determinats àmbits, enumerats expressament a l'annex de la norma, continuarien essent competència de l'Administració de l'Estat i continuarien essent desenvolupades pel Ministeri de Justícia (la provisió de mitjans materials i econòmics per al funcionament dels òrgans judicials amb competència en tot el territorio nacional; la provisió dels mitjans per al desenvolupament de les funcions del Ministeri Fiscal, les funcions de suministrament de material normalitzat amb destinació als Registres Civils, la instal·lació i la posada en funcionament d'òrgans judicials de nova creació amb seu a Catalunya o, entre d'altres, les funcions de l'Institut Nacional de Toxicologia). Varen traspassar-se els béns, drets i obligacions afectes a l'exercici de les funcions que assumia la Generalitat. El mateix Reial Decret establia que es traspassaven a la Generalitat de Catalunya el personal laboral adscrit a la neteja, la conservació i el manteniment dels edificis judicials de Catalunya, enumerat a la relació nominal de l'annex, així com també els llocs de treball vacants de personal, especificats també a l'annex. S'establia que el traspàs de funcions i serveis amb els seus mitjans, tindria efectivitat a partir de l'1 de novembre de 1990.

[534] En aquesta matèria cal destacar, per tots, els següents Reials Decrets de traspassos competencials a la Generalitat:

- RD 1553/1994 de 8 de juliol, sobre ampliació de mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics per al funcionament de l'Administració de Justícia, a D.O.G.C. nº 1924 de 22 de juliol. També a B.O.E. nº 174 de 22 de juliol.
- RD 1905/1994 de 23 de setembre, sobre traspàs de l'Administració de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria de personal laboral al servei de l'Administració de Justícia, a D.O.G.C. nº 1960 de 17 d'octubre de 1994 i B.O.E. nº 244 de 12 d'octubre.
- RD 409/1996 d'1 de març, pel qual s'amplien els serveis traspassats a la Generalitat de Catalunya mitjançant els reials decrets 966/1990 de 20 de juliol; 1553/1994 de 8 de juliol i 195/1994 de 23 de setembre, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 2192 de 10 d'abril i B.O.E. nº 87 de 10 d'abril.
- RD 441/1996 d'1 de març, sobre traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria de mitjans personals al servei de l'Administració de justícia a D.O.G.C. nº 2192 de 10 d'abril i B.O.E. nº 87 de 10 d'abril.
- RD 2023/1997 de 26 de desembre, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de Justícia, a D.O.G.C. nº 2561 de 21 de gener de 1998 i B.O.E. nº 18 de 21 de gener.
- RD 2228/1998 de 16 d'octubre, sobre ampliació de mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 2760 de 6 de novembre de 1998 i B.O.E. nº 266 de 6 de novembre.
- RD 75/2000 de 21 de gener, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 3073 de 8 de febrer de 2000 i B.O.E. nº 33 de 8 de febrer.
- RD 3488/2000 de 29 de desembre, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 3309 de 19 de gener de 2001 i B.O.E. nº 17 de 19 de gener.
- RD 310/2001 de 23 de març, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i

La L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ, ha proposat redefinir els àmbits competencials dels diferents ens en aquesta matèria, per fer front a disfuncions percebudes com a problemes pel propi Llibre Blanc de la Justícia.

Abans d'aquesta reforma legal, la LOPJ contemplava que les competències respecte de tot el personal al servei de l'Administració de Justícia corresponien al Ministeri de Justícia o, en el seu cas, a les Comunitats Autònomes, en totes les matèries concernents al seu Estatut i règim jurídic, compreses la selecció, formació inicial i continuada, provisió de destins, ascensos, situacions administratives, jornada laboral, horari de treball i règim disciplinari. D'acord amb el que disposava l'article 454 de la LOPJ, l'expressió "*personal al servei de l'Administració de Justícia*" designava els Secretaris Judicials, els Metges Forenses, els Oficials, Auxiliars, Agents Judicials i els membres d'altres Cossos que poguessin crear-se per llei per l'auxili i col·laboració dels Jutjats i Tribunals. Aquesta previsió fou interpretada molt restrictivament pel TC[535]. El màxim intèrpret constitucional va precisar que la LOPJ no habilitava competencialment a les Comunitats Autònomes per assumir totes les competències relatives a la gestió d'aquest personal en matèries concernents al seu estatut i règim jurídic. Ans al contrari, jurisprudencialment varen identificar-se amplis reductes en els que no podien entrar en joc les clàusules subrogatòries i es reservaven a l'exclusiva competència estatal. L'objectiu d'aquesta reserva competencial estatal era garantir un mínim comú denominador normatiu o, altrament dit, en paraules del TC "*un núcleo homogéneo en el régimen jurídico del personal al servicio de la Administración de Justícia*"[536].

---

econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 3365 de 9 d'abril de 2001 i B.O.E. nº 85 de 9 d'abril.

- RD 1320/2001 de 30 de novembre, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 3538 de 20 de desembre de 2001 i B.O.E. nº 304 de 20 de desembre.
- RD 289/2002 de 22 de març, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial decret 966/1990 de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de justícia, a D.O.G.C. nº 3612 de 10 d'abril de 2002 i B.O.E. nº 86 de 10 d'abril.
- RD 329/2003 de 14 de març, pel qual s'amplien els mitjans traspassats a la Generalitat de Catalunya per Reial decret 966/1990, de 20 de juliol, en matèria de provisió de mitjans materials i econòmics al servei de l'Administració de Justícia, a D.O.G.C. nº 3851 de 26 de març de 2003, p. 6206-6207.

[535] Vid., per totes, SSTC 56/1990 de 29 de març, 62/1990 de 30 de març i 105/2000 de 13 d'abril.

[536] En el F.J. 5 de la STC 105/2000 de 13 d'abril, el màxim intèrpret constitucional advertiria que la precisió "*en su caso*" de l'article 455 de la LOPJ no habilitava a les Comunitats Autònomes per assumir totes les competències respecte del personal al servei de l'Administració de Justícia. En paraules del TC, "*la duda de constitucionalidad se centra en si el inciso 'en su caso' del art. 455 LOPJ permite a les Comunidades Autónomas asumir todas las competencias respecto del personal al servicio de la Administración de Justicia como afirman los recurrentes. Para ello conviene recordar (...) que la*

atribución de una competencia al Gobierno o al Ministerio de Justicia por la LOPJ no implica necesariamente que tal competencia pueda ser asumida por las Comunidades Autónomas en virtud de las cláusulas subrogatorias, pues la operatividad de éstas tiene ciertos límites. Así no podrán jugar en aquello que, aun atribuido al Gobierno o al Ministerio de Justicia (pero no reservado constitucionalmente al CGPJ), se incluya en el núcleo de la Administración de Justicia reservado al Estado por el art. 149.1.5 CE; tampoco en relación con aquellas facultades atribuidas al Gobierno o al indicado Departamento ministerial con alcance supracomunitario; en fin, respecto de cada concreta materia pueden existir otros títulos que incidan en ella y que enerven en el caso concreto de que se trate, el juego de las cláusulas subrogatorias". Pel que fa referència a les matèries relatives a l'estatut i règim jurídic del personal al servei de l'Administració de Justícia, el TC advertiria que "*hemos de partir de que la existencia de reserva constitucional de la Ley Orgánica para su regulación lleva consigo que los aspectos básicos o fundamentales del estatuto de este personal se contengan en la LOPJ, lo cual implica necesariamente que determinados aspectos nucleares de su régimen jurídico sean comunes. Este núcleo esencial de regulación homogénea podrá tener mayor o menor extensión y, a su vez, afirmarse en el plano normativo por medio de muy diversas técnicas, entre las cuales la opción por el establecimiento de Cuerpos Nacionales no es más que una de entre las varias constitucionalmente legítimas"*. Partint d'aquest raonament, el TC conclou que "*la necesaria existencia de un núcleo homogéneo en el régimen jurídico del personal al servicio de la Administración de Justicia justifica la reserva a unas instancias comunes de aquellas materias que puedan afectar en forma decisiva a elementos esenciales del estatuto de dicho personal, tal y como haya sido configurado en cada momento por la LOPJ. Son éstas las materias respecto de las cuales las cláusulas subrogatorias no podrán entrar en juego, por lo que el art. 455 LOPJ no puede ser entendido en el sentido de que aquellas cláusulas permitan que a las Comunidades Autónomas les corresponda la totalidad de las materias relativas al estatuto y régimen jurídico del personal al servicio de la Administración de Justicia"*.

Vid. també, F.J. 10 de la STC 56/1990 de 29 de març, on el TC ja precisava que, en matèria d'estatut i règim jurídic del personal al servei de l'Administració de Justícia "*las competencias que pueden asumirse en este terreno por parte de las Comunidades Autónomas, en virtud de las cláusulas subrogatorias, en ningún caso pueden ser legislativas (...) corresponde al Estado fijar normativamente el estatuto y régimen jurídico del personal al servicio de la Administración de Justicia (...) Concede (...) la Constitución al legislador orgánico (y por tanto estatal) la potestad de configurar el estatuto de ese personal, y ante la atribución expresa a la LOPJ en este sentido, las cláusulas subrogatorias de los Estatutos de Autonomía han de interpretarse a la luz de los que en esa disposición estatal se prevea (...) las cláusulas subrogatorias atributivas de competencias a las respectivas Comunidades Autónomas no podrán implicar que se prive al legislador orgánico de la 'determinación del estatuto del personal' de que se trate, ni que se vacíe de contenido a los preceptos respecto de la LOPJ. La eficacia de las cláusulas subrogatorias de los Estatutos, por consiguiente, operará en tanto no afecten al ámbito reservado a la regulación orgánica, es decir, en tanto no alteren los elementos allí contenidos que puedan reputarse definitorios y esenciales del estatuto del personal"*. En aquesta jurisprudència, el TC esbossaria una doctrina que limitaria la competència autonòmica en diversos àmbits amb l'objectiu declarat de tutelar un nucli mínim homogeni a nivell estatal. Així, a tall d'exemple, pel que fa als mitjans personals, el TC estimaria que la selecció, formació, perfeccionament, regulació dels ascensos i situacions administratives del personal al servei de l'Administració de Justícia eren entesos com aspecte que revesteix una 'dimensió supraautonòmica' que justificaria que la seva regulació s'atribuís a l'Estat, sens perjudici que les Comunitats Autònomes puguin col·laborar mitjançant les oportunes tècniques de col·laboració i auxili, sempre i quan tinguin caràcter merament executiu o de '*participació en la gestió'*. En paraules del TC, referint-se a l'article 455 de la LOPJ *"El precepto realiza, pues, una referencia genérica en relación con los aspectos ejecutivos del estatuto y régimen jurídico de los Cuerpos Nacionales al Servicio de la Administración de Justicia; como tal, y en tanto tengan una dimensión supraautonómica, esas operaciones ejecutivas corresponden al Ministerio de Justicia, sin que la cláusula subrogatoria pueda tener relevancia alguna. Definidos los Cuerpos como de ámbito nacional, no cabe duda que todo lo que afecta a la selección, formación y perfeccionamiento, posee una dimensión supraautonómica, sin perjuicio de la posibilidad de que, especialmente en el campo de la formación y perfeccionamiento profesional, las Comunidades Autónomas puedan coadyuvar mediante técnicas de colaboración o auxilio. Lo mismo puede decirse en relación con los ascensos y situaciones administrativas, extremos estos sólo gestionables desde una única instancia dada la unidad de Cuerpos"*. Aquesta necessitat de regulació homogènia a nivell estatal també la projectaria en d'altres àmbits tals com a tall d'exemple, al règim disciplinari, respecte del qual proclamaria que *"resulta ciertamente*

D'aquesta manera, a la pràctica, la competència autonòmica en aquest àmbit s'havia vist molt limitada malgrat la dicció de la LOPJ, de la que, en principi, semblava deduir-se que les Comunitats Autònomes tenien reconegut un ampli marge d'intervenció en la gestió d'aquest personal. A més, qüestions tals com la condició dels Cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia com a 'Cossos Nacionals'[537]; o la remissió expressa al que disposessin els Reglaments orgànics d'aquests Cossos, havien vingut a limitar encara més la ja minsa intervenció autonòmica[538].

Amb la reforma de la LOPJ aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats l'11 de desembre de 2003 s'ha modificat el marc de repartiment competencial en aquest àmbit.

---

imprescindible su homogeneidad en todo el ámbito estatal para que pueda hablarse de Cuerpos Nacionales" (F.J. 11 de la STC 56/1990 de 29 de març).

[537]El TC va pronunciar-se sobre el contingut i abast d'aquesta qualificació de "Cossos Nacionals" a les seves SSTC 56/1990 de 29 de març i 105/2000 de 13 d'abril. En el F.J. 10 de la STC 56/1990 de 29 de març, el TC va advertir que "*la consideración de los Cuerpos de la Administración de Justicia como Cuerpos Nacionales, lo que comporta, evidentemente, la necesidad de un régimen común en todo el territorio nacional; decisión que (aun cuando, posiblemente no fuera la única constitucionalmente aceptable) viene sin duda justificada por cuanto, aun cuando no sean tales cuerpos, estrictamente, parte de la Administración de Justicia en el sentido del art. 149.1.5 CE, sí resulta su actuación necesaria, en cuanto colaboración imprescindible, par ala actividad de esa Administración y el cumplimiento de sus funciones. Su consideración como Cuerpos Nacionales, y el establecimiento de un régimen común aparecen así como la técnica adoptada por el legislador orgánico para garantizar en forma homogénea, en todas las Comunidades Autónomas, los derechos de los ciudadanos en sus relaciones con la Administración de Justicia (...) este pronunciamiento de la LOPJ supone, no sólo unos elementos normativos materiales comunes, sinó también, y para garantizar la existencia de un efectivo régimen homogéneo, la reserva a unas instancias comunes de aquellas actuaciones que, aun siendo típicamente ejecutivas, pueden efectuar en forma decisiva a elementos esenciales del estatuto de los funcionarios integrados en los Cuerpos Nacionales al servicio de la Administración de Justicia. Ha de considerarse, por ello, que quedan excluidas de las cláusulas subrogatorias de los Estatutos de Autonomía aquellas atribuciones que, encomendadas por la LOPJ al Gobierno de la Nación, resultan obligadamente reservadas a éste, para mantener el carácter propio de Cuerpo Nacional (...) mientras que, por el contrario, sí jugarán su papel las cláusulas subrogatorias respecto de todas aquellas atribuciones encomendadas al ejecutivo estatal que no resulten imprescindibles o esenciales para el mantenimiento del carácter de Cuerpo Nacional...".*
Tal com és de veure al raonament jurisprudencial transcrit, el TC ha avalat la constitucionalitat d'aquesta qualificació, advertint, nogensmenys, que no és l'única opció constitucionalment possible. El Llibre Blanc de la Justícia va proposar una reformulació del paper d'aquests Cossos Nacionals, quan va advertir que "*seria necessari alterar en forma essencial el paper del Cossos Nacionals en l'Administració de Justícia, i fins i tot la seva integració dins l'Administració autonòmica en aquelles Comunitats Autònomes que hagin assumit competències en matèria de personal*". El Pacte d'Estat per la Reforma de la Justícia va pronunciar-se favorable a mantenir la qualificació d'aquests Cossos com a 'Nacionals'. Així, l'epígraf 11 del Pacte adverteix que "*el personal al servicio de la Administración de Justicia estará formado, fundamentalmente, por personal funcionario de Carrera integrado en Cuerpos Nacionales de nueva definición, en el que se potenciará su profesionalización y formación (...) Se aprobará un nuevo Estatuto de todo el personal. Se atribuirá mayor competencia a las Comunidades Autónomas en gestión de personal...".*

[538] Vid., per tots, BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra, p 141.

Aquesta reforma proposa reordenar l'estatut del personal al servei de l'Administració de Justícia oferint, en paraules de la norma, "*soluciones a diferentes desajustes de los que adolece el sistema actual"*. Caldrà veure quin és el desplegament reglamentari d'aquestes previsions legals i com es tradueix el compromís, formalitzat *expressis verbis* a la llei, d'impulsar el procés inconclòs de transferència competencial a favor de les Comunitats Autònomes en aquesta matèria[539].

Aquesta reforma legal ha introduït una important reestructuració de l'Oficina Judicial, que també es projecta a nivell competencial. Malgrat que la LOPJ contempli, com a regla general, que l'estructura bàsica de l'Oficina judicial serà homogènia a tot el territori nacional *"como consecuencia del carácter único del Poder al que sirve*"[540], al llarg del Títol I del Llibre V de la disposició s'enumeren un catàleg de competències autonòmiques d'incidència en matèria de gestió dels mitjans personals adscrits a l'Oficina[541].

---

[539] En aquest sentit, resulta il·lustrativa la precisió del Preàmbul on es proclama que la reforma legal "*obedece al convencimiento de que los compromisos surgidos de un Pacto suscrito por las principales fuerzas políticas del país exigen de una norma con rango superior de garantice su estabilidad y permanencia, al margen de sentar bases sólidas y seguras que permitan la normal y pacífica ejecución, por parte de las Comunidades Autónomas, de todas aquellas competencias que han sido o serán transferidas"*. Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-15 de 18 de desembre de 2003, p. 704.

[540] Article 435.2 de la LOPJ: "*1. La Oficina judicial es la organización de carácter instrumental que sirve de soporte y apoyo a la actividad jurisdiccional de Jueces y Tribunales. 2. La estructura básica de la Oficina judicial, que será homogenea en todo el territorio nacional como consecuencia del carácter único del Poder al que sirve, estará basada en los principios de jerarquía, división de funciones y coordinación..."*.

[541] L'Unitat és l'element organitzatiu bàsic de l'estructura de l'Oficina Judicial. Segons les seves funcions, la LOPJ contempla dos tipus d'Unitats: les unitats processals de suport directe i els serveis comuns processals.
Pel que fa referència a les unitats processals de suport directe, l'article 437.5 de la LOPJ disposa que el Ministeri de Justícia, previ informe del Consell General del Poder Judicial i de les Comunitats Autònomes amb competències assumides, determinaran les dotacions bàsiques d'aquestes unitats que garantiran, en tot cas, el correcte funcionament de l'òrgan jurisdiccional. Per tant, en aquest àmbit, les competències autonòmiques són clarament residuals i es limiten a l'emissió d'un informe que trametran al Ministeri de Justícia.
Pel que fa als serveis comuns processals, l'article 438.3 de la LOPJ contempla que el Ministeri de Justícia i les Comunitats Autònomes, en els seus respectius territoris, seran competents per dissenyar, crear i organitzar els serveis comuns processals amb funcions de registre i repartiment, actes de comunicació, auxili judicial, execució de resolucions judicials i jurisdicció voluntària. El precepte afegeix que les Sales de govern i les Juntes de jutges poden sol·licitar al Ministeri i a les Comunitats Autònomes la creació de serveis comuns, d'acord amb les necessitats que siguin apreciades. També podran crear serveis comuns processals que assumeixin l'ordenació del procediment o altres funcions diferents de les relacionades al precepte, cas en el que serà necessari informe favorable del Consell General del Poder Judicial. Semblaria doncs que, pel que fa als serveis comuns processals, les competències autonòmiques són més àmplies. Val a dir que el mateix precepte, en el seu paràgraf 7è, prescriu que el Consell General del Poder Judicial podrà establir criteris generals que permetin garantir l'homogeneïtat en les actuacions dels serveis comuns processals del mateix tipus a tot el territori nacional, criteris que no podran incidir en les competències dels diferents ens en matèria d'Administració de Justícia.

L'article 436.4 de la LOPJ disposa que els funcionaris que presten serveis a les Oficines judicials, a excepció dels Secretaris Judicials, sens perjudici de la seva dependència funcional, depenen orgànicament del Ministeri de Justícia o de les Comunitats Autònomes amb competències assumides en els seus respectius àmbits.

Aquesta reforma de la LOPJ ha reforçat la figura del Secretari Judicial[542]. Per mandat de l'article 454 de la LOPJ exerceix competències d'organització, gestió, inspecció i direcció del personal de l'Oficina Judicial en aspectes tècnics processals, "*asegurando en todo caso la coordinación con los órganos de gobierno del Poder Judicial y con las Comunidades Autónomas con competencias transferidas*". Al llarg del Títol II del Llibre V de la LOPJ, en la dicció reformada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, s'enumeren un catàleg de competències autonòmiques, clarament residuals, vinculades al règim que ordena el cos dels Secretaris Judicials. Aquest és el cas de les previsions competencials autonòmiques regulades als articles 450[543], 447.3.c)[544] i 464 a 468[545] de

---

Pel que fa referència a les unitats administratives, l'article 439 de la LOPJ disposa que dins d'aquestes unitats el Ministeri de Justícia i les Comunitats Autònomes, en els seus respectius àmbits, podran establir oficines comuns de suport a una o vàries oficines judicials per la prestació de serveis la naturalesa dels quals no exigeixi la realització de funcions encomenades per la LOPJ als funcionaris dels Cossos de l'Administració de Justícia i que es considerin necessaris o convenients pel seu bon funcionament. S'estableix que correspon a cada Administració, en el seu propi àmbit territorial, el disseny, la creació i organització de les unitats administratives necessàries i de les oficines comuns de suport, la determinació de la seva forma d'integració a l'Administració Pública corresponent, el seu àmbit d'actuació, dependència jeràrquica, establiment de llocs de treball així com la dotació dels crèdits necessaris pel seu funcionament. La LOPJ estableix que correspon al Ministeri de Justícia i a les Comunitats Autònomes amb competències assumides, en els seus respectius àmbits, la determinació dels llocs de treball d'aquestes unitats administratives. Aquests llocs de treball podran ser coberts amb personal dels Cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia, de l'Administració de l'Estat i de les Comunitats Autònomes que reuneixin els requisits i condicions establertes a la Relació de Llocs de Treball. Per tant, en aquesta matèria, es garanteix un important reducte competencial a favor de les Comunitats Autònomes.

[542] Tal com disposa l'article 440 de la LOPJ, els Secretaris Judicials son funcionaris públics que constitueixen un Cos Superior Jurídic, únic, de caràcter nacional, depenent del Ministeri de Justícia.

[543] Aquest precepte disposa que en el nomenament de Secretaris Judicials per llocs de treball radicats en l'àmbit territorial d'una Comunitat Autònoma amb competències assumides, que hagin de cobrir-se pel procediment regulat al precepte, es requerirà l'informe previ de l'òrgan competent de la Comunitat Autònoma.

[544] L'article 447.3.c) de la LOPJ disposa que podrà retribuir-se amb el complement de productivitat la participació dels Secretaris Judicials en els programes o en la consecució dels objectius que s'hagin determinat per part dels òrgans competents de la Comunitats Autònoma amb competències assumides per les oficines judicials dels seus territoris, sempre que existeixi autorització prèvia del Ministeri de Justícia.

[545] L'article 464 de la LOPJ disposa que el Secretari de Govern serà nomenat pel Ministeri de Justícia, a proposta de l'òrgan competent de les Comunitats Autònomes quan tinguin assumides competències en matèria d'Administració de Justícia, les quals també podran proposar-ne el seu cessament. El mateix precepte estableix que les Administracions Públiques competents, en els seus respectius territoris, dotaran

la LOPJ. Val a dir que l'article 452.3 de la LOPJ disposa que els Secretaris Judicials col·laboraran amb les Comunitats Autònomes amb competències assumides "*para la efectividad de las funciones que estas ostentan en materia de medios personales y materiales, dando cumplimiento a las instrucciones que a tal efecto reciban de sus superiores jerárquicos"*. El precepte afegeix que per tal de garantir una millor coordinació es podran constituir Comissions Mixtes de Secretaris Judicials i representants de les Comunitats Autònomes amb competències en aquesta materia.

Pel que fa referència als Cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal, l'article 471 de la LOPJ[546] disposa que les competències respecte de tot

---

als Secretaris de Govern dels mitjans materials i recursos humans necessaris per l'exercici de les seves funcions.
L'article 465 de la LOPJ enumera les competències dels Secretaris de Govern. El sisè paràgraf del precepte contempla que correspon als Secretaris de Govern "*impartir instrucciones a los Secretarios Judiciales de su respectivo ámbito territorial, a solicitud de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, cuando sea precisa la colaboración de aquellos para garantizar la efectividad de las funciones que tienen éstas en materia de medios personales y materiales al servicio de la Administración de Justicia"*. En el setè paràgraf, el precepte contempla la funció dels Secretaris de Govern de "*proponer al Ministerio de Justicia, o en su caso a la Comunidad Autónoma con competencias transferidas, las medidas que, a su juicio, deberían adoptarse para el mejor funcionamiento de la Administración de Justicia que fueren de su respectiva competencia, comunicando al Ministerio de Justicia cuantas incidencias afecten a los Secretarios Judiciales que de él dependan"*.
L'article 466 de la LOPJ contempla que a cada Província existirà un Secretari Coordinador, nomenat pel Ministeri de Justícia pel procediment de lliure designació, a proposta del Secretari de Govern "*de acuerdo con las Comunidades Autónomas con competencias asumidas"*, d'entre els que es presentin a la convocatòria pública. Per tant, la potestat autonòmica, també en aquest cas, és clarament residual. Entre les competències d'aquest Secretari Coordinador, l'article 467.4 de la LOPJ contempla la de "*colaborar con las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, para la efectividad de las funciones que éstas ostenten en materia de medios personales y materiales"*.
Finalment, l'article 468 de la LOPJ, en relació a la responsabilitat disciplinària dels Secretaris Judicials, contempla que "*Las Comunidades Autónomas con competencias asumidas podrán promover la responsabilidad disciplinaria de los Secretarios Judiciales con destino en órganos judiciales radicados en su territorio ante las autoridades competentes para la incoación y tramitación de los expedientes disciplinarios, quienes darán cuenta a aquéllas de las decisiones que se adopten"*.

[546] Article 471 de la LOPJ: "*1. Las competencias respecto de todo el personal al servicio de la Administración de Justicia al que se refiere el artículo anterior, corresponden en los términos establecidos en esta Ley, al Ministerio de Justicia o, en su caso, a las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, en todas las materias relativas a su estatuto y régimen jurídico, comprendidas la selección, formación inicial y continuada, provisión de destinos, ascensos, situaciones administrativas, jornada laboral, horario de trabajo y régimen disciplinario. 2. En los mismos términos, el Gobierno o, en su caso, las Comunidades Autónomas con competencias en la materia aprobarán los reglamentos que exija el desarrollo del presente Libro"*.
Aquest precepte té el seu antecedent en l'article 455 de la versió de la LOPJ que fou objecte de la reforma legal aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats a la sessió celebrada l'11 de desembre de 2003. Aquest precepte deia: "*Las competencias respecto de todo el personal al servicio de la Administración de Justicia, incluido en el artículo anterior, corresponden al Ministerio de Justicia o, en su caso, a las Comunidades Autónomas en todas las materias relativas a su Estatuto y régimen jurídico, comprendidas la selección, formación inicial y continuada, provisión de destinos, ascensos, situaciones administrativas, jornada laboral, horario de trabajo y régimen disciplinario"*.

el personal al servei de l'Administració de Justícia enumerat a l'article 470 de la LOPJ[547] correspon al Ministeri de Justícia o, en el seu cas, a les Comunitats Autònomes amb competències assumides, en totes les matèries relatives al seu estatut i règim jurídic, compreses la selecció, formació inicial i continuada, provisió de destins, ascensos, situacions administratives, jornada laboral, horari de treball i règim disciplinari. El precepte afegeix que el Govern o, en el seu cas, les Comunitats Autònomes amb competències en la matèria, aprovaran els Reglaments que exigeixi el desenvolupament del Llibre VI de la LOPJ.

Al llarg d'aquest Llibre VI de la LOPJ es desplega un ampli catàleg de competències autonòmiques, moltes d'elles també clarament residuals, que es projecten en matèria d'estatut i règim jurídic dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal. Així, la LOPJ enumera un catàleg de competències autonòmiques d'incidència en àmbits concernents a la selecció i formació del personal[548], règim d'incompatibilitats[549], jornada i horari de treball[550], vacances,

[547] L'article 470 enumera els següents cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia, que tenen caràcter de Cossos Nacionals: els Cossos de metges forenses, de Facultatius de l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses, el Cos de Gestió Processal i Administrativa, de Tècnics Especialistes de l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses, Cos de Tramitació Processal i Administrativa, d'Auxili Judicial i d'Auxiliars de Laboratori de l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses.

[548] Estudi ampliat més endavant. A tall d'exemple, vid. article 483.2 de la LOPJ.

[549] L'article 498.2 de la LOPJ disposa que en l'exercici de qualsevol activitat que requereixi la declaració de compatibilitat, s'exigirà la prèvia autorització del Ministeri de Justícia " *o de la Comunidad Autónoma con competencias asumidas (...)"*.

[550] Article 500 de la LOPJ: "*1. La duración de la jornada general de trabajo efectivo en cómputo anula y de aquellas jornadas que hayan de ser realizadas en régimen de dedicación especial, así como sus especificidades, será fijada por Resolución del órgano competente del Ministerio de Justicia, previo informe de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas y negociación con las Organizaciones Sindicales más representativas. Los funcionarios deberán ejercer su actividad en los términos que exijan las necesidades del servicio. A tal efecto, por el Ministerio de Justicia, previo informe de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas y negociación con las organizaciones sindicales, se determinarán las compensaciones horarias y los cómputos especiales cuando la atención de actuaciones procesales urgentes e inaplazables suponga un exceso de horas sobre la jornada a realizar (...) 4. La distribución de la jornada y la fijación de los horarios se determinará a través del calendario laboral que, con carácter anual, se aprobará por el órgnao competente del Ministerio de Justicia y de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, en sus respectivos ámbitos, previo informe favorable del Consejo General del Poder Judicial y negociación con las organizaciones sindicales"*.
Article 501 de la LOPJ: "*1. El Consejo General del Poder Judicial, oídos el Ministerio de Justicia y las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, así como los Colegios de Abogados y Procuradores de cada demarcación, determinará los órganos jurisdiccionales y otros servicios de la Administración de Justicia que han de permanecer en servicio de guardia, así como los horarios y las condiciones en que se realizará el mismo. 2. El Ministerio de Justicia y las Comunidades Autónomas en sus respectivos territorios garantizarán la asistencia necesaria a los órganos o servicios judiciales en funciones de guardia..."*.

permisos i llicències[551], règim de concessió o declaració de situacions administratives[552], règim retributiu[553], règim disciplinari[554] així com, per tots, en matèria de provisió de llocs de treball en els seus respectius àmbits territorials[555].

Com a regla general, les Comunitats Autònomes determinaran en les seus respectius àmbits territorials les necessitats de recursos humans respecte dels Cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia sobre el que hagin assumit competències i ho posaran en coneixement del Ministeri de Justícia. Aquest Ministeri, per mandat de l'article 482 de la LOPJ, elaborarà l'Oferta d'Ocupació Pública integrant de forma diferenciada les necessitats de recursos previstos per les Comunitats Autònomes i les existents a la resta del territori estatal que no hagi estat objecte de traspàs i la presentarà al Ministeri per les Administracions Públiques, el qual la trametrà al Govern per la seva aprovació.

A més, l'article 522.2 de la LOPJ contempla que les Comunitats Autònomes amb competències assumides, previ informe del Consell General del Poder Judicial i negociació amb les organitzacions sindicals, procediran a l'aprovació inicial de les Relacions de Llocs de Treball de les Oficines Judicials dels seus respectius àmbits territorials. Semblaria doncs que es reconeix un important reducte de decisió a les Comunitats Autònomes en aquest àmbit. Nogensmenys, el mateix precepte precisa que l'aprovació definitiva d'aquestes Relacions de Llocs de Treball serà competència del Ministeri de Justícia. L'article 523 de la LOPJ afegeix que aprovades les Relacions de Llocs de Treball inicials, tan les Comunitats Autònomes com el propi Ministeri de Justícia podran redistribuïr, reordenar i amortitzar llocs de treball en els termes previstos a la llei, el que ve a limitar encara més el reducte de decisió autonòmica.

---

[551] La LOPJ contempla que el Ministeri de Justícia i les Comunitats Autònomes en els seus respectius àmbits territorials seran competents per la concessió de les vacances (art. 502.5) i per la concessió dels permisos i llicències respecte dels funcionaris que prestin serveis als seus respectius àmbits territorials (art. 505.1).

[552] Article 512 de la LOPJ: "*Corresponderá al Ministerio de Justicia o a las Comunidades Autónomas con competencias asumidas acordar la concesión o declaración en estas situaciones administrativas a los funcionarios que prestan servicios en sus respectivos ámbitos territoriales, dictando a tal efecto, las disposiciones necesarias referentes a la forma y el procedimiento aplicable*".

[553] Vid. articles 518.2 i 519 de la LOPJ, per tots.

[554] L'article 539 de la LOPJ regula la competència del Ministeri de Justícia i de les Comunitats Autònomes amb competències assumides, en els seus respectius àmbits territorials i respecte dels funcionaris destinats en aquests territoris, per la incoació i tramitació d'expedients disciplinaris així com per la imposició de sancions. Es refereix als funcionaris dels Cossos regulats al Llibre VI de la LOPJ.

[555] Vid. articles 525, 529 i 531 de la LOPJ, per tots.

Pel que fa als interins, l'article 489 de la LOPJ contempla que el Ministeri de Justícia o, en el seu cas, els òrgans competents de les Comunitats Autònomes que hagin rebut traspassos de mitjans personals pel funcionament de l'Administració de Justícia, podran nomenar funcionaris interins per atendre necessitats del servei.

Finalment, l'article 481.2 de la LOPJ contempla la potestat de les Comunitats Autònomes d'establir, en els seus àmbits territorials, Registres respecte del personal al servei de l'Administració de Justícia que hi presti serveis.

Per tant, pel que fa a la gestió dels mitjans materials i personals al servei de l'Administració de Justícia, la reforma de la LOPJ esbossa un marc de repartiment competencial que pot definir-se amb tres notes. En primer lloc, es caracteritza per la seva vocació de clarificar i ampliar el catàleg de competències autonòmiques reconegudes per llei en aquest àmbit. Ara bé, moltes vegades aquestes competències autonòmiques garantides per la norma són merament testimonials o residuals i concedeixen a les Comunitats Autònomes uns reductes de decisió molt limitats. En segon lloc, aquest marc de repartiment competencial ve condicionat per la voluntat del legislador de garantir uns mecanismes que reforcen el paper del Ministeri de Justícia en aquesta matèria. Al llarg de l'articulat de la LOPJ s'ha vetllat per garantir un seguit de previsions que, d'alguna manera, proposen centralitzar reductes de decisió reservant-los al Ministeri. Finalment, cal tenir present que la reforma de la LOPJ ha vetllat amb especial diligència per garantir diversos mecanismes de coordinació del marc de repartiment competencial. En aquesta línia, han de valorar-se figures tals com les del Secretari de Govern o del Secretari Coordinador[556].

[556] Així, per exemple, entre el llistat de competències encomenades per l'article 465 de la LOPJ als Secretaris de Govern, s'enumera la de "*Proponer al Ministerio de Justicia, o en su caso a la Comunidad Autónoma con competencias transferidas, las medidas que, a su juicio, deberían adoptarse para el mejor funcionamiento de la Administración de Justicia que fueren de su respectiva competencia...*" (art. 465.7 de la LOPJ). En la mateixa línea ha d'interpretar-se la previsió de l'article 467.4 de la mateixa LOPJ, quan disposa que el Secretari Coordinador assumirà la competència de "*colaborar con las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, para la efectividad de las funciones que éstas ostenten en materia de medios personales y materiales*".
Al marge d'aquestes figures, cal subratllar el paper que s'encomana a l'Estadística Judicial, entès com un instrument bàsic al servei de les Administracions Públiques i del Consell General del Poder Judicial per la planificació, desenvolupament i execució de les polítiques públiques relatives a l'Administració de Justícia. Entre les finalitats d'aquesta Estadística Judicial s'inclou la "*planificación y gestión de los recursos humanos y medios materiales al servicio de la Administración de Justicia*". (art. 461.2 de la LOPJ). La Comissió Nacional d'Estadística Judicial ha estat concebuda per l'article 461.3 de la LOPJ com un instrument de coordinació que integra representants dels diferents ens amb competències en matèria d'Administració de Justícia.
Val a dir que, en moltes ocasions, aquesta coordinació es vincula a la voluntat, reconeguda *expressis verbis* a la norma, de garantir una certa "homogeneïtat" en les accions que duguin a terme les diferents Administracions Públiques. Un exemple il·lustratiu d'aquesta darrera precisió l'ofereix, per tots, l'article 495.1.d) de la LOPJ. Aquest precepte disposa que "... *Con el fin de asegurar la homogeneidad y que las*

b) Facultats normatives autonòmiques en l'àmbit judicial.

Aquest catàleg de facultats normatives reconegudes per la LOPJ a les Comunitats Autònomes projectades a l'àmbit judicial té caràcter residual. En destaquen dues de bàsiques: primerament, la potestat autonòmica regulada a l'article 35 de la LOPJ; segonament, la potestat reglamentària autonòmica en matèria d'Administració de Justícia regulada a la Disposició Addicional 1ª de la LOPJ.

Pel que fa referència a l'article 35 de la LOPJ[557], contempla dos tipus de facultats autonòmiques: primerament, regula la participació de les Comunitats Autònomes en l'organització de la demarcació judicial; en segon lloc, disposa que les Comunitats Autònomes podran determinar per llei autonòmica, previ informe del Consell General del Poder Judicial, la fixació de la capitalitat dels partits judicials, en una dicció introduïda a la LOPJ per la L.O. 16/1994 de 8 de novembre.

Pel que fa referència a la primera de les facultats, l'article 35 de la LOPJ disposa que les Comunitats Autònomes remetran al Govern estatal, a sol·licitud d'aquest, una proposta d'organització de la demarcació judicial dels seus territoris en la que fixaran els partits judicials[558]. Es tracta, com és de veure, d'una simple proposta, que serà valorada pel

---

acciones formativas que se establezcan por las distintas Administraciones Públicas competentes en materia de gestión de personal no representen obstáculos en la promoción y en la movilidad del personal al servicio de la Administración de Justicia en el territorio del Estado, se adoptarán medidas de coordinación y homologación en materia de formación continua".

[557] Article 35 de la LOPJ: "*1. La demarcación judicial, que determinará la circunscripción territorial de los órganos judiciales, se establecerá por Ley. 2.A tal fin, las Comunidades Autónomas participarán en la organización de la demarcación judicial de sus territorios respectivos, remitiendo al Gobierno, a solicitud de éste, una propuesta de la misma en la que fijarán los partidos judiciales. 3. El Ministerio de Justicia, vistas las propuestas de las Comunidades Autónomas, redactará un anteproyecto, que será informado por el Consejo General del Poder Judicial en el plazo de dos meses. 4. Emitido el precitado informe, el Gobierno aprobará el oportuno proyecto de ley, que, en unión de las propuestas de las Comunidades Autónomas y del informe del Consejo General del Poder Judicial, remitirá a las Cortes Generales para su tramitación. 5. La demarcación judicial será revisada cada cinco años o antes si las circunstancias lo aconsejan, mediante ley elaborada conforme al procedimiento anteriormente establecido. 6. Las Comunidades Autónomas, previo informe del Consejo General del Poder Judicial, determinarán, por ley, la capitalidad de los partidos judiciales".*

[558] Al F.J. 15 de la STC 56/1990 de 29 de març, el TC definiria els conceptes de "*planta judicial*" i "*demarcació judicial*". En paraules del TC, "*el establecimiento de la planta judicial supone determinar los Juzgados y Tribunales a los que se atribuye el ejercicio de la potestad jurisdiccional, juzgando y haciendo ejecutar lo juzgado (art. 117.3 de la CE). En consecuencia, dentro de la organización o establecimiento de la planta judicial necesariamente han de encuadrarse las dos siguientes operaciones: el establecimiento en abstracto de los tipos o clases de órganos a los que se va a encomendar el ejercicio de aquella potestad y, en segundo lugar, la fijación del número de órganos que, dentro de cada uno de los tipos definidos de forma abstracta, se van a asentar en el territorio nacional.".*

Ministeri de Justícia el qual redactarà un avantprojecte que haurà de ser tramès al Consell General del Poder Judicial a fi que emeti informe en el termini de dos mesos. Una vegada emès l'informe, el Govern aprovarà el Projecte de llei donant-ne trasllat a les Corts Generals juntament amb les propostes de les Comunitats Autònomes i l'informe del Consell General del Poder Judicial[559]. Una simple lectura del precepte permet concloure que aquesta facultat autonòmica és clarament residual. Es circumscriu a passar proposta, que serà valorada pel Govern, juntament amb l'informe del Consell General del Poder Judicial, en la redacció del projecte de llei[560].

L'article 152 de la pròpia CE ja contemplava, com s'ha vist, que els Estatuts d'Autonomia podien establir els supòsits i les formes de participació de les Comunitats Autònomes en l'organització de les demarcacions judicials del territori, d'acord amb la LOPJ i sempre respectant la unitat i independència del Poder Judicial[561]. Pel que fa a Catalunya, l'EAC ho regula al seu article 18.2.

Pel que fa a la "*l'organització de la demarcació judicial*", el TC la definix dient que "*se trata de circunscribir territorialmente los órganos jurisdiccionales que previamente han quedado definidos en el establecimiento de la planta judicial (art. 35.1 de la LOPJ), a lo que hay que añadir la localización de la capitalidad de cada uno de los órganos judiciales*".

[559] Aquesta previsió ha de valorar-se tenint en compte que l'article 108.1.a) de la mateixa LOPJ disposa que "*El Consejo General del Poder Judicial deberá informar los anteproyectos de leyes y disposiciones generales del Estado y de las Comunidades Autónomas que afecten total o parcialmente a alguna de las siguientes materias: a) Determinación y modificación de demarcaciones judiciales y de su capitalidad en los términos del artículo 35 de esta Ley...*".

[560] En paraules del TC, la proposta que les Comunitats Autònomes remetran al Govern *"tendrá un doble efecto: por una parte, servir de base para la redacción, por parte del Gobierno, de un anteproyecto de demarcación, a la vista de las propuestas de las Comunidades Autónomas, y, en segundo lugar, como elemento para la formación de la voluntad parlamentaria al tramitar, posteriormente, el correspondiente proyecto de ley, puesto que las propuestas de las Comunidades Autónomas habrán de acompañar (art. 354 LOPJ) al proyecto del Gobierno remitido a las Cortes. La propuesta prevista en el art. 35.2 LOPJ se configura, pues, como el factor de participación autonómca en la determinación de las demarcaciones judiciales"*. (per totes, STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 17).

[561] Al F.J. 14 de la STC 56/1990 de 29 de març, per totes, el TC, pel que fa a aquesta previsió de l'article 152 de la CE va precisar que "*este precepto constitucional supone una excepción a la regla general que reserva a la competencia exclusiva del Estado la Administración de Justicia (...) abriendo, además, la posibilidad de asunción de competencias por las Comunidades Autónomas al margen del juego de los arts. 148 y 149 de la norma fundamental. Se trata, de otro lado, de una norma de remisión, que hace suyo el contenido de la norma a que se remite, siempre que ésta respete los límites prefijados en la propia norma remitente. En el presente caso el límite lo constituye la LOPJ, conforme a cuya regulación deben los Estatutos de Autonomía asumir la competencia que prefigura el art. 152.1 párrafo segundo, de la Constitución"*. En paraules del màxim intèrpret constitucional *"nos encontramos, pues, con el juego de tres normas, las cuales en el presente supuesto integran el bloque de la constitucionalidad: la Constitución, norma habilitante, que abre la posibilidad de que las Comunidades Autónomas, a través de sus respectivos Estatutos de Autonomía, asuman competencias, en la organización de las demarcaciones judiciales; los Estatutos de Autonomía, normas a través de las cuales y con fundamento en la previsión constitucional, las distintas Comunidades Autónomas han asumido competencias en la referida materia; y la LOPJ que ha establecido el marco en el que las Comunidades Autónomas han de ejercer las competencias asumidas por los Estatutos de Autonomía con fundamento en la previsión constitucional, es*

En aquesta matèria, el TC advertiria que "*el art. 152.1, párrafo segundo, de la Constitución, ha permitido que las Comunidades Autónomas asuman competencias participativas en la organización de las demarcaciones judiciales, pero no en el establecimiento de la planta judicial, que, en todo caso, es competencia exclusiva del Estado*". Pel que fa a la planta judicial, cal subratllar que la reforma de la LOPJ aprovada pel Congrés dels Diputats l'11 de desembre de 2003 va modificar la dicció de l'article 29 de la LOPJ. En el seu segon paràgraf, aquest precepte ha establert que la revisió de la planta dels Jutjats i Tribunals podrà ser instada per les Comunitats Autònomes amb competència en matèria de Justícia per adaptar-la a les necessitats del seu àmbit territorial.

El TC ha tingut ocasió d'intepretar el contingut i abast de la competència autonòmica de participació en l'organització de les demarcacions judicials. El màxim intèrpret constitucional precisaria que qualsevol eventual interpretació preceptivament ha de partir de dues premises. La primera, en paraules del TC és que "*La competencia de delimitación ha de referirse necesariamente a las demarcaciones judiciales de ámbito diferente del provincial, y autonómico, por las dos razones siguientes: la delimitación de la demarcación judicial correspondiente a cada uno de los Tribunales Superiores de Justicia viene determinada directamente por la propia Constitución (art. 152.1, párrafo segundo) y sobre las demarcaciones de ámbito provincial no existe disponibilidad por parte de las Comunidades Autónomas (art. 141.1 CE)*"[562]. La segona de les premisses identificada pel TC és que "*La competencia para fijar la delimitación y la forma de ejercicio de la misma, habrá de ejercitarse siempre conforme a la LOPJ, no sólo porque así lo dispongan expresamente algunos Estatutos de Autonomía, sino, principalmente, porque de modo expreso así lo exige la Constitución (...) de modo que cualquier consecuencia que quiera derivarse de las disposiciones estatutarias en la*

---

decir, ha articulado el ejercicio de las mismas". Partint d'aquest fonament, el TC advertiria que l'articulació d'aquestes previsions "*se ha visto complicado como consecuencia del retraso en la aprobación y publicación de la LOPJ, de modo que los Estatutos de Autonomía han asumido las competencias sobre demarcaciones judiciales, regulando el ejercicio de las mismas, sin tener a la vista el marco de referencia, esto es, la LOPJ*". Com a conseqüència d'aquesta regulació que el TC qualifica amb l'expresió '*per saltum*', "*es que entre las normas contenidas en la LOPJ y las previsiones estatutarias, aparentemente, se dan ciertas contradicciones*", que són objecte d'enjudiciament a la sentència.

[562] En el F.J.17 de la STC 56/1990 de 29 de març, el TC insistiria en aquesta precisió. En paraules del màxim intèrpret constitucional "*de las demarcaciones diseñadas por la LOPJ, las Comunidades Autónomas no pueden tener competencia sobre la autonómica y las provinciales por lo ya dicho: la demarcación autonómica viene establecida en la Constitución (art. 152.1, párrafo segundo) como demarcación de los Tribunales Superiores de Justicia, y sobre las provinciales no existe posibilidad de disposición por parte de las Comunidades Autónomas (art. 141.1 CE) (...) En consecuencia, la competencia para fijar la delimitación de las demarcaciones judiciales ha de quedar necesariamente reducida a las de ámbito diferente del provincial*".

materia ha de quedar propuesta a la determinación del alcance de las competencias asumidas a través de tales disposiciones por parte de la LOPJ –SSTC 10/1982 y 97/1989". A més, el TC acabaria d'interpretar que l'article 152 de la CE *"no implica que las Comunidades Autónomas puedan asumir, en cualquier caso, competencias para establecer por sí mismas, la demarcación judicial: pues por una parte (...) esta operación requiere un diseño global en todo el territorio nacional, y, por otro, la dicción del artículo 152.1, párrafo segundo, de la propia norma fundamental limita la posibilidad de intervención de las Comunidades Autónomas en la organización de la demarcación judicial a la asunción de competencias de índole participativa (esto es, de participación en el proceso de decisión, y de no de asunión de todo el mismo) que habría de actuarse de conformidad con lo previsto en la Ley Orgánica del Poder Judicial y dentro de la unidad e independencia de éste"*. D'aquesta manera, en paraules del TC *"La competencia, (...) para establecer la demarcación judicial pertenece al Estado, y en consecuencia, la previsión del art. 35.1 y 5 de la LOPJ, en el sentido de dicho establecimiento, o su modificación, hayan de hacerse por ley aprobada por las Cortes Generales no resulta contraria a la asunción, por parte de las Comunidades Autónomas, en sus respectivos Estatutos, de competencias de índole participativa en la organización de las demarcaciones judiciales"* (per totes, STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 16).

Per tant, la doctrina jurisprudencial del TC ha avalat la constitucionalitat de les previsions de l'article 35 de la LOPJ, esbossant un règim de distribució competencial en aquesta matèria força restrictiu pel que fa a les competències autonòmiques. És just aquest marc el que ha de contextualitzar les previsions de l'article 18.2 de l'EAC. Aquest precepte estableix que la Generalitat de Catalunya té competència en la fixació de les demarcacions territorials dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya i la localització de la seva capitalitat.

Dit això, la segona de normes de la LOPJ que contemplen facultats normatives autonòmiques en l'àmbit judicial és, tal com s'ha avançat, la Disposició Addicional 1ª paràgraf 2n[563] de la llei.

[563] Disposició Addicional 1ª de la LOPJ: *"...2. El Gobierno o, en su caso, las Comunidades Autónomas con competencia en la materia aprobarán los Reglamentos que exija el desarrollo de la presente Ley Orgánica, salvo cuando la competencia para ello corresponda al Consejo General del Poder Judicial, a tenor de lo que dispone el artículo 110. Cuando afecten a condiciones accesorias para el ejercicio de los derechos y deberes de los Jueces y Magistrados estarán sujetos a los mismos límites y condiciones establecidos para el Consejo General del Poder Judicial"*. Aquesta dicció fou introduïda per la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, i fou declarada constitucional per la STC 105/2000 de 13 d'abril.

Aquesta disposició regula la potestat reglamentària autonòmica en matèria d'administració de Justícia. Faculta al Govern o, si escau, les Comunitats Autònomes amb competències en la matèria, per aprovar els reglaments que exigeixi el desenvolupament de la LOPJ, excepte quan la competència per a fer-ho correspongui al Consell General del Poder Judicial de conformitat amb el que preveu l'article 110 de la LOPJ. En conseqüència, aquesta Disposició conté una habilitació per l'exercici de la potestat reglamentària de desenvolupament de la LOPJ a favor de l'executiu autonòmic.

La gènesi d'aquesta previsió que les Comunitats Autònomes poden ser titulars de la potestat reglamentària en aquest àmbit se situa a la reforma de la LOPJ introduïda per l'article 10 paràgraf quart de la L.O. 16/1994 de 8 de novembre. Amb aquesta reforma, tal com s'ha advertit doctrinalment[564], es donava un pas més vers el que s'ha titllat com a "*autonomització de l'Administració de Justícia*" o "*aprofundiment del procés de territorialització del Poder Judicial i de l'Administració de Justícia*" [565]. De fet, amb anterioritat a aquesta reforma de 1994, la LOPJ no contenia cap referència a la potestat reglamentària de les Comunitats Autònomes. Aquesta facultat s'atribuïa al CGPJ i al Govern estatal. Nogensmenys, cal recordar que l'any 1990, jurisprudència del TC ja havia reconegut, si bé indirectament, la potestat de les Comunitats Autònomes d'assumir competències reglamentàries en aquest àmbit[566].

El TC avalaria la constitucionalitat d'aquesta previsió a la seva STC 105/2000 de 13 d'abril. El F.J. 10 d'aquesta resolució va oferir criteris interpretatius en la determinació del contingut i abast de la Disposició Addicional 1ª, paràgraf 2n de la LOPJ. En paraules del màxim intèrpret constitucional, aquesta previsió "*no es inconstitucional entendido en el sentido de que, salvadas las competencias atribuidas al Consejo General del Poder Judicial por el art. 110 LOPJ sobre aquellas materias respecto de las cuales la propia LOPJ y las cláusulas subrogatorias de los Estatutos de Autonomía, u otros títulos constitucionalmente válidos, les atribuyan competencia y siempre dentro*

[564] Vid., per tots, GERPE LANDÍN, Manuel i BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; *"La potestad reglamentaria de desarrollo de la Ley Orgánica del Poder Judicial"*, cit. nota supra, P. 133

[565] Vid. JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; *"Les competències de la Generalitat de Catalunya: expectatives i realitats"*, a "La justícia a Catalunya en el marc d'un Estat compost", Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 2000, p. 11-45.

[566] Vid. BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra. L'obra recorda que al F.J. 8 de la STC 56/1990 de 29 de març, en motiu de l'enjudiciament dels límits per la correcta aplicació de les clàusules de subrogació, el TC reconeixia indirectament la possibilitat de les Comunitats Autònomes d'assumir competències reglamentàries, quan advertia que "*... la remisión se realiza a las facultades del Gobierno, lo que, en consecuencia, identifica las competencias asumidas como de naturaleza de ejecución simple y reglamentaria, excluyéndose, en todo caso, las competencias legislativas"*.

de los límites establecidos al efecto por las indicadas normas de cobertura". El TC afegiria que "*la expresión 'cuando afecten a condiciones accesorias para el ejercicio de los derechos y deberes de los Jueces y Magistrados' en ningún caso habilita a las Comunidades Autónomas para regular las condiciones accesorias del estatuto judicial"*.

c) Altres competències autonòmiques d'incidència en matèria d'Administració de Justícia previstes a la LOPJ.

Dins aquest darrer catàleg de competències autonòmiques vinculades amb l'Administració de Justícia, s'inclouen un conjunt de potestats autonòmiques heterogènies, de diferent contingut i abast, regulades dispersament al llarg de l'articulat de la llei. Tal com s'ha apuntat doctrinalment, dins d'aquesta darrera tipologia s'hi inclouen diverses facultats autonòmiques que es projecten en àmbits relacionats amb l'exercici de la funció jurisdiccional i, particularment, en esferes competencials del Consell General del Poder Judicial[567]. Val a dir que es tracta, en la majoria dels supòsits, d'atribucions molt residuals, a vegades merament simbòliques.

Partint d'aquesta precisió, es distingeixen les següents potestats autonòmiques:

1ª) Reconeixement de la potestat autonòmica d'instar la inspecció de qualsevol Jutjat o Tribunal.

L'article 171.4 de la LOPJ disposa que "*El Ministerio de Justicia, cuando lo considere necesario podrá instar del Consejo que ordene la inspección de cualquier Juzgado o Tribunal. En este caso, el Consejo notificará al Ministerio de Justicia la resolución que adopte y, en su caso, las medidas adoptadas. Todo ello sin perjuicio de las facultades que la presente Ley concede al Ministerio Fiscal"*. Com és de veure, aquest precepte no preveu expressament la potestat autonòmica en aquesta matèria. Ara bé, la jurisprudència del TC ha precisat que, en aquesta matèria, són d'aplicació les clàusules subrogatòries.

En paraules del TC, la capacitat del Ministeri de Justícia d'instar la inspecció del Consell General del Poder Judicial de qualsevol Jutjat o Tribunal és "... *una*

[567] Vid. ÁLVAREZ CONDE, Enrique; *"El reparto competencial en materia de Administración de Justicia: el estado de la cuestión"*, cit. nota supra; també JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "*Competencias de las Comunidades Autónomas en materia de Administración de Justicia y libro blanco de la Justicia"*, cit. nota supra. Del mateix autor, per tots, "Dos estudios sobre Administración de Justicia y Comunidades Autónomas", cit. nota supra, p. 35.

competencia de tipo ejecutivo, y que no aparece constitucionalmente reservada a la competencia estatal, al no versar sobre el núcleo de la Administración de Justicia, competencia exclusiva del Estado, ex art. 149.1.5, ni sobre el estatuto del personal de la Administración de Justicia, reservado, según se vio, por la LOPJ a la competencia del Estado". Conseqüentment, el TC interpretaria que *"deben entrar en juego aquí las cláusulas subrogatorias de los Estatutos de Autonomía, al atribuir a las Comunidades Autónomas las facultades que la LOPJ reserve al Gobierno. Resulta de ello que el artículo en cuestión ha de interpretarse en el sentido de que la facultad de instar la inspección de Juzgados y Tribunales corresponderá al Ministerio de Justicia respecto de aquellas Comunidades Autónomas que no hayan asumido competencias en este aspecto; mientras que, en aquéllas cuyos Estatutos contengan cláusulas subrogatorias relativas a las facultades del Gobierno en materia de Administración de Justicia, corresponderá tal facultad de instar la inspección solamente a las instituciones autonómicas, excluyendo en estos casos la acción del Ministerio de Justicia"* (per totes, F.J. 13 de la STC 56/1990 de 29 de març).

2ª) Reconeixement de la potestat autonòmica d'instar al Consell General del Poder Judicial la convocatòria d'oposicions, concursos i proves selectives per cobrir places vacants de la Carrera Judicial (art. 301.7 de la LOPJ[568]). Abans de la reforma, la LOPJ contemplava també la potestat autonòmica de ser escoltada en l'elaboració de les normes d'accés a les convocatòries selectives[569]. Pel que fa referència a la selecció del personal funcionari al servei de l'Administració de Justícia, l'article 486 de la LOPJ disposa que l'elaboració dels temaris i de les bases de la convocatòria per la que han de

[568] L'article 301.7 de la LOPJ, en la dicció modificada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, disposa: "*... 7. El Ministerio de Justicia, en colaboración, en su caso, con las Comunidades Autónomas competentes, podrá instar del Consejo General del Poder Judicial la convocatoria de las oposiciones, concursos y pruebas selectivas de promoción y de especialización necesarios para la cobertura de las vacantes existentes en la plantilla de la Carrera Judicial. Iguales facultades que el Ministerio de Justicia, ostentarán las Comunidades Autónomas con competencia en la materia"*.

[569] Abans de la reforma legal, l'article 306.1 de la LOPJ disposava: "*1. Las normas por las que ha de regirse el concurso-oposición, previsto en el apartado 3 del artículo 301, y el posterior curso teórico-práctico para el ingreso en la Carrera Judicial por la categoría de Juez, serán aprobadas por el Consejo General del Poder Judicial, oído el Ministerio de Justicia o, en su caso, las Comunidades Autónomas con competencias en la materia. En el concurso-oposición, la valoración de los méritos en la fase de concurso se sujetará a lo dispuesto en los apartados 1 al 11 del artículo 313 de esta Ley"*. L'article 313.1 de la mateixa LOPJ també contemplava, abans de la reforma, que "*1. Para resolver los concursos entre juristas de reconocida competencia a que se refieren los apartados 1, 3 y 4 del artículo 311, el Consejo General del Poder Judicial aprobará reglamentariamente las correspondientes bases, en las que se graduará la puntuación de los méritos que pudieran concurrir en los solicitantes con arreglo al baremo que se fija en el siguiente apartado. La convocatoria ajustada a las bases aprobadas, será efectuada al menos una vez cada dos años por el Consejo General del Poder Judicial. El Ministerio de Justicia o, en su caso, las Comunidades Autónomas con competencias, serán oídos con anterioridad a la aprobación de las bases y de las convocatorias"*.

regular-se els processos selectius per l'ingrés en el Cos de funcionaris s'encomanarà a la Comissió de Selecció de Personal, que estarà composta per quatre representants del Ministeri de Justícia i quatre representants de les Comunitats Autònomes amb competències en matèria d'Administració de Justícia.

3ª) Així mateix, es contempla l'establiment de relacions permanents entre les Comunitats Autònomes i el Centre d'Estudis Jurídics de l'Administració de Justícia (art. 434.3 LOPJ[570]).

4ª) Facultat de l'Assemblea legislativa de la Comunitat Autònoma de presentar una terna de juristes de reconegut prestigi per la provisió d'una plaça de Magistrat de la Sala Civil i Penal del Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma[571].

5ª) L'article 315 de la LOPJ contempla la iniciativa autonòmica per instar la convocatòria de les oposicions i concursos per cobrir places vacants de la Carrera Judicial del Secretariat i de la resta del personal al servei de l'Administració de Justícia. El precepte contempla que les convocarà l'òrgan competent a instància de la Comunitat Autònoma en l'àmbit territorial de la qual es produeixin les vacants[572].

6ª) Intervenció de les Comunitats Autònomes en matèria de formació continua de Jutges i Magistrats. Es reconeix una intervenció coadjuvant de les Comunitats Autònomes en la formació dels membres de la Carrera Judicial, que principalment s'ha instrumentalitzat a través de convenis subscrits amb el Consell General del Poder

[570] L'article 434.3 de la LOPJ disposa: *"3. Reglamentariamente, se establecerá la organización del Centro y designación del personal directivo. Asimismo se establecerán las relaciones permanentes del Centro con los órganos competentes de las Comunidades Autónomas"*. Cal recordar que el Centre d'Estudis Jurídics de l'Administració de Justícia és una entitat de Dret públic amb personalitat jurídica propia depenent del Ministeri de Justicia. La seva funció, tal com disposa el propi article 434 de la LOPJ és la de col·laborar amb el Ministeri en la selecció, formació inicial i continuada dels membres de la Carrera Judicial, del Secretariat i altre personal al servei de l'Administració de Justícia. Aquest article 434 de la LOPJ deu la seva dicció a la modificació de la LOPJ duta a terme per la L.O. 16/1994 de 8 de novembre.

[571] L'article 330.4 de la LOPJ disposa que *"4. En las Salas de lo Civil y Penal de los Tribunales Superiores de Justicia, una de cada tres plazas se cubrirá por un jurista de reconocido prestigio con más de diez años de ejercicio profesional en la Comunidad Autónoma, nombrados a propuesta del Consejo General del Poder Judicial sobre una terna presentada por la Asamblea legislativa; las restantes plazas serán cubiertas por Magistrados nombrados a propuesta del Consejo General del Poder Judicial entre los que lleven diez años en la categoría y en el orden jurisdiccional civil o penal y tengan especiales conocimientos en Derecho Civil, Foral o especial, propio de la Comunidad Autónoma"*.

[572] L'article 315 de la LOPJ disposa: *"Las oposiciones y concursos para cubrir las vacantes de la Carrera Judicial del Secretariado y del resto del personal al servicio de la Administración de Justicia serán convocadas, a instancia de la Comunidad Autónoma en cuyo ámbito territorial se produzcan las vacantes, por el órgano competente y de acuerdo con lo dispuesto en esta Ley"*.

Judicial. Val a dir que l'article 110.2.a) de la LOPJ ordena la composició del Consell Rector de l'Escola Judicial, en el que "*necesariamente habrán de estar representados el Ministerio de Justicia, las Comunidades Autónomas con competencias en materia de Justicia y las asociaciones profesionales de Jueces y Magistrados"*.

7ª) L'article 110.3 de la LOPJ preveu la intervenció de les Comunitats Autònomes en el procés d'elaboració dels reglaments de desenvolupament de la LOPJ. La LOPJ sotmet aquesta intervenció autonòmica, de la que no en defineix el contingut i abast, a una limitació: només es reconeix quan les Comunitats Autònomes tinguin competències relacionades amb el contingut del reglament o quan sigui necessari coordinar-les amb les del Consell General del Poder Judicial[573].

8ª) Finalment, i sens perjudici de l'ampliació del seu estudi més endavant[574], és necessari avançar que diversos preceptes de la LOPJ (articles 110.2.h, 216.bis.3.2.d, 341, 450.4, 521.4 o 530) contemplen la valoració de la llengua i del dret propi de la Comunitat Autònoma en la provisió de places judicials al territori autonòmic.
La intervenció autonòmica és molt limitada en aquest àmbit, el que no obsta que, doctrinalment[575], s'hagi identificat com una competència autonòmica la potestat d'exigir com a mèrit el coneixement de la llengua i del dret propis de la Comunitat Autònoma, per ocupar determinades places, en els termes que s'analitzaran àmpliament al capítol següent de l'estudi.

---

[573] Article 110.3 de la LOPJ: "*...3. Los proyectos de Reglamentos de desarrollo se someterán a informe de las asociaciones profesionales de Jueces y Magistrados y de las corporaciones profesionales o asociaciones de otra naturaleza que tengan reconocida legalmente representación de intereses a los que puedan afectar. Se dará intervención a la Administración del Estado, por medio del Ministro de Justicia , y a las de las Comunidades Autónomas siempre que una y otras tengan competencias relacionadas con el contenido del Reglamento o sea necesario coordinar éstas con las del Consejo General. Se recabarán las consultas y los estudios previos que se consideren pertinentes y un dictamen de legalidad sobre el proyecto...".*

[574] Les previsions de la LOPJ concernents a la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma es troben desenvolupades al capítol següent de l'estudi, dedicat a l'anàlisi del règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia.

[575] Vid. BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan; "Dret Públic de Catalunya", cit. nota supra p.293. Vid. APARICIO PÉREZ, Miguel Angel; *"Las competencias de las Comunidades Autónomas en materia de Administración de Justicia"*, Informe Pi i Sunyer sobre Comunitats Autònomes, 1990, p. 273. L'estudi inclou entre la llista competencial autonòmica en aquesta matèria la "*legitimación activa para exigir la valoración del mérito preferente del conocimiento de la lengua y del Derecho propios en los distintos concursos para ocupar las plazas vacantes tanto del personal administrativo como del judicial"*. Vid. també JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "Dos estudios sobre Administración de Justicia y Comunidades Autónomas", cit. nota supra p. 35-37. L'autor adverteix que, en aquesta matèria "*las Comunidades Autónomas carecen en principio de cualquier intervención que no sea la simple acreditación, a través de sus instituciones competentes, del grado de conocimiento de la lengua propia que deba tener el Juez o Magistrado...".*

Partint d'aquestes previsions de la LOPJ, i centrant l'estudi en el cas català, caldrà estudiar les previsions competencials d'incidència en la matèria d'Administració de Justícia regulades a l'EAC.

2.2.2 Les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria d'Administració de Justícia regulades a l'Estatut d'Autonomia.

La primera versió de l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya (articles 21 a 27), sota la rúbrica "Administració de Justícia", ja proposava consignar un catàleg de competències de la Generalitat en aquesta matèria[576]. Qüestions tals com el que s'acabaria titllant com a clàusula subrogatòria[577]; les potestats del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya o determinades mesures relatives fins i tot al règim de provisió de places vacants de personal judicial a Catalunya, ja es proposaven per ser objecte d'ordenació en aquest primer text.

Aquestes previsions de la primera proposta de versió de l'avantprojecte d'Estatut permet il·lustrar, ja *prima facie*, dues constatacions: primerament, l'interès de la Comissió dels Vint de vetllar a fi que fos l'Estatut d'Autonomia de Catalunya el que garantís un reducte de decisió en matèria d'Administració de Justícia a favor de la Generalitat de Catalunya; segonament, l'interès per garantir una certa adaptació d'aquesta Administració de Justícia a la realitat de la Comunitat Autònoma catalana. Un exemple interessant l'ofereix la previsió de l'article 26 d'aquesta primera redacció de l'avantprojecte d'Estatut, que establia que "*en els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge*". Caldrà reemprendre

[576] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 232-234.

[577] L'article 21.1 de la primera redacció de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya realitzada per la Comissió dels Vint a Sau i a Barcelona del 8 al 20 de setembre de 1978 ja contemplava la següent dicció: "*Quant a l'administració de justícia, llevat de la militar, correspon a la Generalitat: 1.Totes les facultats que la llei orgànica del poder judicial reconegui o atribueixi al poder executiu, tant en l'ordre de l'administració de justícia com, en general, en qualsevol altre ordre*". Com és de veure, ja contenia els fonaments del que, amb les degudes modificacions, seria la clàusula subrogatòria regulada a l'article 18.1 de l'EAC finalment aprovat.

l'estudi d'aquesta previsió més endavant[578]. Amb tot, prova que des dels propis orígens de la tramitació de la norma estatutària, es va percebre la necessitat que ordenés i garantís diverses previsions d'incidència en la matèria d'Administració de Justícia, de diferent contingut i abast.

La versió aprovada de l'avantprojecte d'Estatut assumiria aquests postulats. Els articles 18 a 24 de l'avantprojecte, ubicats dins el Títol Primer, rubricat "Competències de la Generalitat", ordenarien determinades previsions d'incidència en matèria judicial[579]. Val a dir que aquesta fou una qüestió sobre la que, ja en la pròpia gènesi de la tramitació de la norma, s'era conscient que plantejaria intenses controvèrsies. Prova n'és que, coetàniament a la tramitació de l'Estatut, la premsa es feia ressò de les cauteles i reflexions que plantejava aquest tema per part dels propis operadors polítics[580].

En els debats va tenir-se present l'antecedent republicà. L'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 havia garantit un ampli poder decisori en matèria d'Administració de Justícia a favor de la Generalitat republicana[581]. Des de certs sectors de les forces

[578] Estudi ampliat al capítol concernent a l'anàlisi del règim de capacitació lingüística del personal judicial.

[579] Per una ampliació sobre el contingut d'aquests preceptes, vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 259-260.

[580] A tall d'exemple, per tots, vid. article "Un Estatut per a Catalunya" de Miquel ROCA JUNYENT (CDC), publicat al diari 'Avui' de 8 de setembre de 1978, on advertia que "*tan important com això serà regular fermament els atributs bàsics de l'autogovern. Per un costat, l'administració de justícia i l'ordre públic han de situar-se al nivell, com a mínim, de l'Estatut del 32. Posiblemente hi haurà aspectes que obligaran, per exemple, a reforçar la independència del Poder Judicial per comparació a la regulació estatutària anterior. Però l'important serà definir enel marc constitucional i s'ha d'aconseguir sense que puguin ser vàlides raons negadores recolzades en l'oportunitat del moment. Aquests atributs són essencials"*. Vid. també, l'article "El parto del Estatut" de Rafael PRADAS (PSUC) publicat a "Cuadernos para el Diálogo" de 6 d'octubre de 1978, on proclamava que "*Una especial atención merecen los apartados de justicia y orden público, contemplados constitucionalmente desde la ambigua posibilidad de que sean compartidos por la administración central y los entes autónomos. Los parlamentarios catalanes han introducido la figura del Tribunal Superior de Justicia de Catalunya (algo así como el viejo Tribunal de Casación) para resolver aquellas cuestiones sobre las que la Generalitat tenga la competencia exclusiva. Sin embargo, también este aspecto queda dependiente del Senado por la existencia de otra enmienda de UCD que, al haber prosperado, indica que siempre habrá posibilidad de recurso de casación ante el Tribunal Supremo..."*. També, per tots, vid. "Sau i l'Estatut" de Josep SUBIRATS (PSC), article publicat al "Tele/eXprés" de 25 de setembre de 1978, on advertia que "*no es mi intención dramatizar hoy, pero el recorte en materia de enseñanza y justicia ha sido decepcionante; (...) porque quedaban posibilidades aprovechables en el ámbito de la justicia, brechas que ahora se han cerrado. Confiar en una rectificación positiva en el Pleno del Senado es mucho confiar... pero hay que ser animoso (luchar) que no es lo mismo que optimista (confiado)"*.

[581] L'anàlisi dels debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 en aquesta matèria són molt interessants, en la mesura que avancen les tesis que, anys més tard, es tornarien a esgrimir en seu parlamentària i doctrinal en motiu de la tramitació de la CE de 1978 i l'EAC de 1979 pel que fa al paper de la Generalitat en matèria Administració de Justícia. Tal com s'ha advertit doctrinalment, la tramitació parlamentària del que seria l'article 12 de l'EAC de 1932 fou

polítiques es postulava l'adopció d'un model de reconeixement ampli de potestats autonòmiques en aquesta matèria[582].

El Projecte d'EAC regularia certes competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia als seus articles 17 a 23[583]. La tramitació parlamentària d'aquestes previsions no fou fàcil. Ans al contrari, varen centrar intenses controvèrsies, moltes de les quals varen projectar-se a la delimitació de l'àmbit competencial que s'havia de reconèixer a la Generalitat, tenint en compte les previsions constitucionals[584]. De fet, l'eix dels debats sostinguts en motiu de la tramitació d'aquest articles va centrar-se justament en discutir-ne la seva adaptació a les previsions de la CE.

---

difícil i controvertida. Per una ampliació, vid. ROIG ROSICH, Josep M; "L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932)", Ed. Curial, Barcelona, 1978, p. 159. L'obra conté una descripció de les tesis confrontades que varen emergir en els debats parlamentaris celebrats a les Corts Generals en motiu de la tramitació del que seria l'article 12 de l'Estatut republicà català, que ordenava aquesta qüestió. Per una banda, destaquen els postulats contraris a reconèixer competències a la Generalitat republicana en matèria de justícia. Entre els defensors d'aquestes tesis, destacà Ortega i Gasset que defensaria la uniformització de la justícia al·legant "*... ir haciendo homogenea a la justicia, porque sólo si es homogénea puede ser justa; no es posible que, de un lado al otro del monte, la justicia cambie de cara; el ideal sería que la justicia fuese, no ya sólo nacional, sino internacional, plantearia, a ser posible, sideral"*. (D.S.C.C. nº 165 de 13 de maig de 1932). Front aquesta tesi, destaca la dels partidaris de reconèixer tribunals de justícia catalans tenint en compte la legislació peculiar de Catalunya. Entre els defensors d'aquesta segona tendència, l'obra distingeix Ossorio Gallardo, que va proclamar "*es perfectamente lógico que en aquello sobre lo cual legisláis sin intervención del estado, también juzguéis"* (D.S.C.C. nº 172 de 26 de maig de 1932). Azaña defensaria la tesi que "*donde está el poder legislativo debe estar, correspondientemente, el poder de interpretación de la ley o la facultad interpretativa de la ley por medio de la jurisprudencia"* (D.S.C.C. nº 173 de 27 de maig de 1932).

[582] En aquesta línea, destaca, a tall d'exemple, la posició de la formació política ERC. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 167. Així, la primera proposta presentada per aquest partit polític a la Comissió dels Vint per a la redacció de l'Avantprojecte d'Estatut contemplava un article 13 que deia "*Correspondrà a la Generalitat de Catalunya la legislació exclusiva i l'execució directa en les funcions següents: (...) d) L'organització dels tribunals que administraran la justícia en el territori de Catalunya. Els Tribunals de Catalunya resoldran en totes les instàncies en els assumptes civils i mercantils, i en els contencioso-administratius contra actes de l'administració de la Generalitat executats en ús de les funcions que li són totalment atribuïdes per aquest Estatut. Els tribunals de justícia també administraran la justícia en matèria penal i entendran en els recursos contencioso-administratius contre actes de l'administració de la Generalitat realitzats en l'exercici de les funcions que li atribueix l'article 10 d'aquest Estatut. Però contra les sentències que dictaran els tribunals de Catalunya en aquests assumptes, es podrà interposar el recurs de cassació que permetin les lleis de l'Estat espanyol (...)"*.

[583] Per una ampliació sobre el contingut i abast d'aquests preceptes, vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 1216-1218.

[584] Així per exemple, a la sessió del Ple de Parlamentaris de Catalunya celebrada 5 de desembre de 1978 ja es posaven de manifest certes reticències a la dicció del Projecte d'EAC en aquesta matèria, quan el diputat López Rodó advertia que "*m'estranya molt el que diu el senyor Roca i Junyent, que coneix bé la Constitució (...) perquè sembla que s'oblida que l'article 122 de la Constitució anuncia una futura llei orgànica del poder judicial. (...) una de les lleis que s'hauran d'elaborar immediatament d'aprovada i de promulgada la Constitució serà precisament una nova llei orgànica del poder judicial (...) aquesta futura llei orgànica que demana la Constitució no pot ésser prejutjada per la norma de l'Estatut"*.

Alhora, cal recordar que quan va tramitar-se l'Estatut d'Autonomia encara no s'havia aprovat la nova LOPJ prevista a la norma suprema. Aquest fou un motiu més de crítica, essent fins i tot objecte d'una proposició no de llei presentada pel grup parlamentari de Coalició Democràtica sol·licitant que el govern enviés a les Corts, per tal que poguessin ser aprovats prèviament als Estatuts d'Autonomia, set projectes de lleis orgàniques, entre les quals s'incloïa la LOPJ[585]. Des de certs sectors de l'arc parlamentari es defensava que no era admissible tramitar uns Estatuts d'Autonomia, inclòs el català, que resolguessin qüestions concernents a l'Administració de Justícia sense abans haver-se promulgat una nova LOPJ que definís les regles del joc en aquesta matèria.

L'EAC finalment aprovat, a part de la clàusula subrogatòria garantida al seu article 18.1, ordena qüestions vinculades a l'Administració de Justícia en els seus articles 18 a 23, 31.2, 38, Disposició Addicional 3ª i Disposició Transitòria 4ª. Aquestes previsions garanteixen determinades competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia que es projecten en l'àmbit de l'organització judicial (articles 18 i 20); en relació al Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma (articles 19, 21, 31 i 38) i en relació al personal de l'Administració de Justícia (articles 22, 23 i Disposició Addicional 3ª).

Pel que fa referència a les competències autonòmiques de la Generalitat en relació a l'organització judicial, en destaquen tres: primerament, l'article 18.2 de l'EAC[586], que

[585] Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 79-I, Sèrie D, de 12 de juny de 1979, p. 177-179. També a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum IV, cit. nota supra p.1335-1338. Cal recordar que Coalició Democràtica en seu del Congrés dels Diputats s'oposaria expressament a les previsions del Projecte d'EAC concernents a la matèria judicial, al considerar-les contràries a la CE. En la mateixa línea es pronunciarien grups parlamentaris tals com el grup centrista-UCD que, pel que fa a aquesta matèria, advertiria que "*El poder judicial se perfila en nuestra Constitución con caracteres de unidad e independencia. Y se rige por el Consejo General del Poder Judicial (...) Como se deduce de la formulación del texto constitucional, no parece posible ni conveniente establecer en los Estatutos de las Comunidades Autónomas sobre organización judicial, sino de conformidad con lo previsto en una ley que ha de ser promulgada con anterioridad: la Ley Orgánica del Poder Judicial...*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut...", volum IV, cit. p. 1352-1353, 1363

[586] L'article 18 de l'EAC disposa que "*Quant a l'administració de justícia, llevat de la militar, correspon a la Generalitat: (...) 2. Fixar la delimitació de les demarcacions territorials dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya i la localització de llur capitalitat*".
La gènesi d'aquesta previsió estatutària hom pot situar-la a l'article 21 de la primera versió de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya realitzada per la Comissió dels Vint a Sau i a Barcelona del 8 al 20 de setembre de 1978. Aquest precepte ja disposava, entre d'altres previsions, que "*Quant a l'Administració de justícia, llevat de la militar, correspon a la Generalitat: 1.Totes les facultats que la llei orgànica del poder judicial reconegui o atribueixi al poder executiu, tant en l'ordre de l'administració de justícia com, en general, en qualsevol altre ordre. 2. Fixar les demarcacions territorials dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya i determinar-ne les plantilles de personal*". Aquesta dicció es mantindria inalterada a la versió

cal interpretar en relació amb el que disposa l'article 35 de la LOPJ[587], disposa que la Generalitat és competent per fixar la delimitació de les demarcacions territorials dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya i la localització de llur capitalitat; segonament, l'article 18.3 de l'EAC, disposa que correspon a la Generalitat coadjuvar en l'organització dels tribunals consuetudinaris i tradicionals i en la instal·lació dels jutjats,

definitiva de l'article 18 del text de l'avanprojecte d'Estatut. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 259.
Aquest article 18 de l'avantprojecte d'Estatut fou aprovat per unanimitat, tal com consta a l'acta de la sessió celebrada el 4 de novembre de 1978. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 275.
Varen presentar-se dues esmenes a la dicció d'aquest precepte de l'avanprojecte estatutari, una de supressió del paràgraf primer formulada per AP (en la seva justificació va al·legar-se que *"aquest apartat és de dubtosa congruència amb la Constitució" i "a més a més, l'Estatut no pot rebutjar el que disposi la futura llei orgànica del Poder Judicial"*) i una segona d'addició del PSC que finalment va aprovar-se (addició d'un paràgraf 3r que, va incorporar-se al text del que seria l'article 17 del Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya que deia *"3. Organitzar i fer funcionar els Jutjats de Pau"*). Pel que fa referència a l'aprovació del precepe, vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 877.
L'article 18 del text del Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya aprovat per la Comissió Constitucional del Congrés dels Diputats i la delegació catalana de l'Assamblea de Parlamentaris ja consignava, literalment, la dicció que s'acabaria aprovant definitivament pel que fa referència al paràgraf 2n del precepte. Aquest article 18 del Projecte deia: *"Quant a l'administració de justícia, llevat de la militar, correspon a la Generalitat: 1. Exercir totes les facultats que les Lleis Orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial reconeguin o atribueixin al Govern de l'Estat. 2. Fixar la delimitació de les demarcacions territorials dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya i la localització de llur capitalitat. 3.Coadjuvar en l'organització dels tribunals consuetudinaris, i tradicionals i en la instal·lació dels Jutjats, sotmetent-se en tot cas a allò que disposa la Llei Orgànica del Poder Judicial"*.

[587]Ja s'ha estudiat que l'article 35 de la LOPJ limita molt la competència autonòmica en aquest àmbit. Aquest precepte de la LOPJ contempla que, com a regla general, la demarcació judicial, que determinarà la circumscripció territorial dels òrgans judicials, s'establirà per llei, afegint que *"a tal fin, las Comunidades Autónomas participarán en la organización de la demarcación judicial de sus territorios respectivos, remitiendo al Gobierno, a solicitud de éste, una propuesta de la misma en la que fijarán los partidos judiciales"*. Presentades les propostes per part de les Comunitats Autònomes, *"3.El Ministerio de Justicia, vistas las propuestas (...), redactará un anteproyecto, que será informado por el Consejo General del Poder Judicial en el plazo de dos meses. 4. Emitido el precitado informe, el Gobierno aprobará el oportuno proyecto de ley, que, en unión de las propuestas de las Comunidades Autónomas y del informe del Consejo General del Poder Judicial, remitirá a las Cortes Generales para su tramitación"*. El darrer paràgraf de l'article 35 de la LOPJ, en la dicció introduïda per la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, va establir que *"Las Comunidades Autónomas, previo informe del Consejo General del Poder Judicial, determinarán, por ley, la capitalidad de los partidos judiciales"*. D'aquesta manera, l'article 35 de la LOPJ limita decisivament la previsió estatutària. La competència autonòmica es circumscriu a la potestat de remetre al Govern, a sol·licitud d'aquesta, una simple proposta d'organització. Per tant, la LOPJ prescriu que la competència per fixar les demarcacions correspon a les Corts Generals per llei, tesi avalada per la jurisprudència del TC (SSTC 56/1990 de 29 de març i 62/1990 de 30 de març, aquesta darrera resolutòria dels recursos d'inconstitucionalitat acumulats interposats contra determinats preceptes de la Llei 38/1988 de 28 de desembre, de Demarcació i Planta Judicial). Pel que fa referència a la naturalesa residual de la competència autonòmica, limitada per l'article 35 de la LOPJ a participar formulant una simple proposta, el TC advertiria que *"la formulación de una propuesta al respecto es una forma de participación. Cierto es que caben otras formas más intensas de participación, pero también lo es que la intervención a través de propuestas entra en el concepto mismo de facultad participativa"* (vid., per totes, F.J.7 i 8 de la STC 62/1990 de 30 de març).

sotmetent-se en tot cas allò que disposa la LOPJ; finalment, l'article 20 de l'EAC fixa l'extensió de la competència dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya[588].

L'EAC també contempla determinades previsions concernents al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, als seus articles 19, 21, 31 i 38. Són les següents:

Primera.- L'article 19 disposa que el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya es consolida com l'òrgan jurisdiccional en què culminarà l'organització judicial en l'àmbit territorial català i davant el qual s'esgotaran les successives instàncies processals, d'acord amb el que preveu l'article 152 de la norma suprema.

L'article 21 del mateix EAC disposa que el President del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya serà nomenat pel Rei a proposta del Consell General del Poder Judicial. Afegeix que el President de la Generalitat ordenarà la publicació d'aquest nomenament al DOGC[589]. Pel que fa al nomenament dels magistrats, jutges i secretaris del Tribunal,

[588] Article 20 de l'EAC: *"1. La competència dels òrgans jurisdiccionals a Catalunya s'estén: a) En l'ordre civil, a totes les instàncies i graus, inclosos els recursos de cassació i de revisió enl es matèries de Dret Civil català. b) En l'ordre penal i social, a totes les instàncies i graus, amb excepció dels recursos de cassació i de revisió. c) En l'ordre contenciós administratiu, a totes les instàncies i graus quan es tracti d'actes dictats pels Consell Executiu o Govern i per l'Administració de la Generalitat, en les matèries la legislació de les quals correspongui de manera exclusiva a la Comunitat Autònoma i, en primera instància, quan es tracti d'actes dictats per l'Administració de l'Estat a Catalunya. d) A les qüestions de competència entre òrgans judicials a Catalunya. e) Als recursos sobre qualificació de documents referents al Dret privatiu català que hauran de tenir accés als Registres de la Propietat. 2. En la resta de matèries es podrà interposar, quan s'escaigui, davant el Tribunal Suprem, el recurs de cassació o el que correspongui segons les Lleis de l'Estat i, si s'escau, el de revisió. El Tribunal Suprem resoldrà també els conflictes de competència i jurisdicció entre els Tribunals de Catalunya i els de la resta d'Espanya".*

[589] Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposen dos preceptes: l'article 336.2 de la LOPJ i l'article 61.b de la Llei catalana 3/1982 de 23 de març, del Parlament, del President i del Consell Executiu de la Generalitat. L'article 336.2 de la LOPJ disposa que *"El nombramiento del Presidente de un Tribunal Superior de Justicia tendrá efectos desde su publicación en el 'Boletín Oficial del Estado', sin perjuicio de la preceptiva publicación en el 'Boletín Oficial de la Comunidad Autónoma'"*. L'article 61.b de la llei catalana 3/1982 de 23 de març disposa que "*Correspon al President de la Generalitat com a representant ordinari de l'Estat a Catalunya (...) b) Ordenar la publicació en el Diari Oficial de la Generalitat del nomenament del President del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya"*. Cal recordar que aquesta qüestió va centrar controvèrsies interpretatives. El Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, al F.J. VI del seu dictamen nº 103 de 12 d'agost de 1985 resoldria que la previsió de la LOPJ relativa a que el nomenament del President del TSJ té efectes des de la seva publicació al B.O.E. era contrària a l'EAC perquè, en paraules del dictàmen, aquestes previsions "*converteixen en intrascendents la publicació al DOGC i l'actuació del President de la Generalitat en ordenar-la"*. El Consell Consultiu afegia que *"No es pot acceptar que l'Estatut d'Autonomia de Catalunya ordeni la publicació del nomenament en el DOGC, sense que aquesta ordre i aquesta publicació tinguin qualsevol contingut material, per mínim que sigui. I si aquest contingut mínim (data de producció d'efectes) s'atribueix a la publicació al B.O.E., les solemnes declaracions de l'article 21.1 EAC i de l'article 61.b de la Llei catalana 3/1982 no tindrien sentit, no obstant l'interès evident de la Generalitat pel que fa al nomenament del President d'un òrgan superior del Poder Judicial que està clarament vinculat a Catalunya"*. El TC enjudiciaria aquesta qüestió al F.J. 42 de la seva STC 56/1990 de 29 de març, on advertiria que "*del análisis de todos estos preceptos se deduce que no existe oposición frontal entre ellos,*

l'EAC precisa que s'efectuarà en la forma prevista a la normativa estatal (Lleis orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial)[590].

Segona.- Els articles 31.2, 38 i Disposició Transitòria Quarta de l'EAC contemplen determinades previsions projectades al Tribunal Superior de Justícia. Els articles 31.2 i 38 de l'EAC atribueixen competència a aquest Tribunal per a jutjar els diputats del Parlament de Catalunya, el President de la Generalitat i els consellers[591].

---

ya que lo que vienen a establecer es la doble publicación del nombramiento del Presidente del Tribunal Superior de Justicia. La discrepancia, por ello, se centra más bien en la parte del art. 336.2 que establece la fecha de publicación del nombramiento en el 'Boletín Oficial del Estado' como dies a quo para determinar sus efectos. Esta norma ni choca con el Estatuto catalán ni con precepto constitucional alguno. Sentada constitucionalmente la unidad del Poder Judicial, y su incardinación en el Estado, no cabe duda alguna sobre la competencia estatal para nombrar a todos los miembros del Poder Judicial; en correspondencia con esa competencia, resulta lógico que sea la fecha de publicación en el 'Boletín Oficial del Estado' la que sirva para determinar el inicio de los efectos de estos nombramientos. En el caso de los Presidentes de Tribunales Superiores de Justicia, y en concreto en el de Cataluña, se prevé otra publicación: la del Boletín Oficial correspondiente, 'Diario Oficial de la Generalidad en Cataluña'. Esta segunda publicación se justifica por el papel que el Tribunal Superior ocupa dentro del territorio de la Comunidad Autónoma y en nada cuestiona el principio de unidad del Poder Judicial, como ya se indicara en la STC 76/1983". El TC afegiria que "*El hecho de que los efectos normales de todo nombramiento se computen en este caso a partir de la publicación en el 'Boletín Oficial del Estado' no deja sin sentido la segunda publicación. Esta posee, al menos, una doble significación; da mayor publicidad, y responde a la relación continu de colaboración que debe existir entre Comunidades Autónomas y Poder Judicial (...) Esta finalidad justifica sobradamente la doble publicación sin que suponga un vacío de ejercicio competencial (...) Resulta, pues, coherente que cuando la resolución publicada sea estatal los efectos los produzca la publicación en el órgano estatal de difusión y no el autonómico aunque se ordene la doble publicación"*..

[590] Article 19 de l'EAC:*"El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en el qual s'integrarà l'actual Audiència Territorial de Barcelona, és l'òrgan jurisdiccional en què culminarà l'organització judicial en el seu àmbit territorial i davant el qual s'esgotaran les successives instàncies processals, en els termes de l'article 152 de la Constitució i d'acord amb el present Estatut"*.
La gènesi d'aquest precepte es troba a l'article 19 de l'avantprojecte d'Estatut, que disposava "*El Tribunal Superior de Justícia de Catalunya és l'òrgan jurisdiccional que culminarà l'organització judicial en el seu àmbit territorial"*. La redacció definitiva del precepte deu la seva raó de ser a l'única esmena presentada per CDC a l'article 19 de l'avantprojecte estatutari, finalment aprovada. La dicció ja que finalment s'aprovaria ja consta a l'article 18 del Projecte d'EAC i es mantindria inalterada en el decurs de tota la tramitació parlamentària ulterior de la norma. En la justificació de l'esmena, el Sr.Roca Junyent advertiria que "*es justifica molt breument perquè es tractava, crec d'una omissió. En l'article 152 de la Constitució s'atribueixen al Tribunal Superior de Justícia dues funcions: la funció de culminar l'organització judicial i després l'expressió 'davant d'ell s'esgotaran les successives instàncies processals'. Aleshores, com que a més a més es contemplen altres aspectes, no tenim cap mena d'inconvenient a afegir-hi 'en els termes de l'article 152 de la Constitució i d'acord amb el present Estatut'. D'aquesta manera l'article 19 emmarcaria el que després és la distribució de competències que assenyala l'article 20 d'aquest Estatut quan determina quines són les competències pròpies del Tribunal Superior de Justícia..."*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 595 i 878.
L'article 21 de l'EAC disposa: "*1. El President del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya serà nomenat pel Rei a proposta del Consell General del Poder Judicial. El President de la Generalitat n'ordenarà la publicació d'aquest nomenament al Diari Oficial de la Generalitat. 2. El nomenament dels magistrats, jutges i secretaris del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya s'efectuarà en la forma prevista a les Lleis Orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial"*.

[591] Article 31.2 de l'EAC: "*... 2. Els membres del Parlament de Catalunya seran inviolables pels vots i opinions que emetin en l'exercici de llur càrrec. Durant llur mandat, no podran ésser detinguts ni*

La Disposició Transitòria Quarta de l'EAC atribueix al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya el coneixement dels recursos que tinguessin per objecte la impugnació de la validesa de l'elecció i la proclamació de diputats electes del Parlament de Catalunya[592].

Finalment, l'EAC contempla determinades competències autonòmiques projectades a l'àmbit del personal de l'Administració de Justícia. En destaquen les següents:

Primera.- L'article 22 de l'EAC disposa que, a instància de la Generalitat, l'òrgan competent convocarà els concursos i oposicions per a cobrir les places vacants a Catalunya de Magistrats, Jutges, Secretaris Judicials i tot altre personal al servei de l'Administració de Justícia, d'acord amb el que estableixi la LOPJ[593]. Ja s'ha estudiat que els articles 301.6 i 315 de la LOPJ garanteixen la potestat autonòmica d'instar la convocatòria de concursos i oposicions per cobrir determinades places al servei de l'Administració de Justícia vacants al seu àmbit territorial.

L'article 23.1 de l'EAC afegeix que els concursos, oposicions i nomenaments per a cobrir les places vacants a Catalunya de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de Justícia seran efectuats en la forma prevista en les Lleis Orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial i hi serà mèrit preferent l'especialització en Dret català. S'estableix que no es podrà establir, en cap cas, l'excepció de naturalesa o veïnatge.

---

retinguts pels actes delictius comesos en el territori de Catalunya, salvant en cas de flagrant delicte, i correspondrà de decidir, en tot cas, sobre llur inculpació, presó, processament i judici, al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Fora d'aquest territori la responsabilitat penal serà exigible en els mateixos termes davant la Sala de Justícia Penal del Tribunal Suprem...".
Article 38 de l'EAC: *"El President de la Generalitat i els Consellers, durant llur mandat i pels actes delictius comesos en territori de Catalunya, no podran ésser detinguts ni retinguts sinó en cas de flagrant delicte, i correspondrà decidir, en tot cas, sobre llur inculpació, presó, processament i judici al Tribunal Superior de Justícia de Catalunya. Fora de l'esmentat territori, la responsabilitat penal serà exigible en els mateixos termes davant la Sala de Justícia Penal del Tribunal Suprem...".*

[592] Disposició Transitòria Quarta de l'EAC: *"(...) Per als recursos que tinguessin per objecte la impugnació de al validesa de l'elecció i la proclamació de diputats electes serà competent la Sala Contenciosa Administrativa de l'Audiència Territorial de Barcelona, fins que quedarà integrada en el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, que també entendrà en els recursos o impugnacions que procedeixin contra els acords de les Juntes electorals provincials. Contra les resolucions de l'esmentada Sala de l'Audiència Territorial no hi cabrà cap recurs...".*

[593] Cal recordar que la dicció d'aquest precepte va mantenir-se inalterada en el decurs de tota la tramitació parlamentària de l'Estatut. De fet, la versió finalment aprovada coincideix, a excepció d'unes correccions gramaticals menors, amb la versió que ja figurava a l'article 22 de l'avantprojecte d'Estatut, que deia: "*A instàncies de la Generalitat, l'òrgan competent haurà de convocar els concursos i oposicions per a cobrir les places vacants a Catalunya de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justicia, d'acord amb allò que disposi la Llei Orgànica del Poder Judicial"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 259.

Pel que fa referència a aquest darrer precepte estatutari, cal assenyalar que, en els orígens de la seva tramitació parlamentària, també consignava la valoració del coneixement de la llengua catalana com una "condició preferent", a més de l'especialització en dret català, en la provisió de places judicials[594]. Sens perjudici del seu estudi ulterior, convé avançar que l'article 23 de l'avantprojecte d'EAC ja contemplava que "*En els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge"*[595]. Aquesta previsió expressa de la valoració del coneixement de la llengua catalana desapareixeria, per ampli acord polític, en el decurs de la tramitació de la norma, de manera que ja no figuraria al Projecte d'EAC.

Segona.- Per concloure, cal recordar que la Disposició Addicional Tercera de l'EAC conté una darrera previsió d'incidència en matèria d'Administració de Justícia. Disposa que mentre no siguin cobertes pels seus titulars, la provisió temporal de vacants produïdes en els òrgans jurisdiccionals i en la plantilla del personal al servei de l'Administració de Justícia podrà correspondre a la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, sempre aplicant les normes que per a aquest supòsit contempli la LOPJ[596].

Esbossat, per tant, el marc competencial autonòmic en matèria d'Administració de Justícia, caldrà estudiar el règim juridicolingüístic en l'àmbit judicial. Com ja s'ha avançat, la jurisprudència del TC, en matèria d'ordenació dels usos lingüístics a l'Administració de Justícia, ha acabat proclamant que ens trobem davant una

[594] Estudi ampliat al capítol dedicat a l'anàlisi del règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia.

[595] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 260.

[596] Disposició Addicional Tercera de l'EAC: "*1. Mentre no siguin cobertes per llurs titulars, i sempre que hagin resultat deserts els concursos i oposicions corresponents, les vacants existents o que es produiran en els òrgans jurisdiccionals de Catalunya podran ésser cobertes, temporalment, per personal designat per la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia, aplicant les normes que per a aquest supòsit contingui la Llei Orgànica del Poder Judicial. El personal interí que en el seu cas serà nomenat cessarà quan sigui nomenat el titular. 2. Quan les necessitats del servei ho aconsellaran, i mentre no serà resolta l'oportuna ampliació de plantilla del personal al servei de l'Administració de Justícia, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya podrà cobrir interinament, d'acord amb allò previst a l'apartat anterior, les places de les quals se sol·licita l'ampliació. Als efectes d'aquest precepte es considera personal al servei de l'Administració de Justícia el que així es definirà en la Llei Orgànica del Poder Judicial*".

competència concurrent (F.J. 40 de la STC 56/1990 de 29 de març). En paraules del TC, "*en tanto en cuanto la Constitución reserva como competencias exclusivas del Estado la Administración de Justicia (art. 149.1.5) y la legislación procesal (art. 149.1.6), debe ser el Estado el que regule el uso de las lenguas dentro de la Administración de Justicia, sin perjuicio de que las Comunidades Autónomas puedan 'regular el alcance inherente al concepto de cooficialidad, tal y como viene establecido por el art. 3.2 de la Constitución y en los artículos correspondientes de los Estatutos de Autonomía"*.

3. EL RÈGIM JURÍDIC DE L'ÚS DE LES LLENGÜES OFICIALS A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA.

L'article 231 de la L.O. 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial[597] i l'article 142 de la Llei 1/2000 de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil[598], en una dicció literal pràcticament idèntica, contemplen quatre directrius que ordenen el règim juridicolingüístic de les actuacions judicials.

Primerament, prescriuen la regla general que, en les actuacions judicials, els Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris i altres funcionaris de Jutjats i Tribunals utilitzaran el

[597] Article 231 de la LOPJ: "*1. En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales usarán el castellano, lengua oficial del Estado. 2.Los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales podrán usar también la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma, si ninguna de las partes se opusiere, al·legando desconocimiento de ella, que pudiere producir indefensión. 3. Las partes, sus representantes, y quienes les dirijan, así como los testigos y péritos, podrán utilitzar la lengua que sea también oficial en la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales, tanto en manifestaciones orales como escritas. 4. Las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. De oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente. También se procederá a su traducción cuando así lo dispongan las Leyes a instancia de parte que alegue indefensión. 5. En las actuaciones orales, el Juez o Tribunal podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de aquélla*".

[598] L'article 142 de la LEC, rubricat "*Lengua oficial*", ve a ser una reproducció quasi literal de les previsions de l'article 231 de la LOPJ. Les modificacions entre un i altre precepte d'ambdues disposicions legals són certament menors, de detall i afecten la dicció dels paràgrafs 3r, 4t i 5è. Així, l'article 142 de la LEC, que no tenia precedent a la LEC de 1881, preveu que "*1. En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios Judiciales y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales usarán el castellano, lengua oficial del Estado. 2. Los Jueces, Magistrados, Secretarios Judiciales, Fiscales y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales, podrán usar también la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma, si ninguna de las partes se opusiere, alegando desconocimiento de ella que pudiere producir indefensión. 3.Las partes, sus procuradores y abogados, así como los testigos y peritos, podrán utilitzar la lengua que sea también oficial en la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales, tanto en manifestaciones orales como escritas. 4. Las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia, pero se procederá de oficio a su traducción cuando deban surtir efecto fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente. También se procederá a su traducción cuando así lo dispongan las leyes o a instancia de parte que alegue indefensión. 5. En las actuaciones orales, el tribunal por medio de providencia podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de fiel traducción*".
Pel que fa referència a la LEC, cal recordar que en la seva versió originària de 1881, aprovada per Reial Decret de 3 de febrer de 1881, en el seu article 601 disposava que "*A todo documento redactado en cualquier idioma que no sea el castellano, se acompañarán la traducción del mismo y copias de aquél y de ésta*". Doctrinalment, s'ha advertit que aquesta previsió fou un veritable "*atac indirecte contra l'ús de la llengua catalana*". Vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", Edicions 62, Barcelona, 1986, p. 76.

castellà, en tant que llengua oficial de l'Estat i *"podran"* utilitzar també la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, si cap de les parts s'hi oposa al·legant desconeixement d'aquesta llengua que pugui produir indefensió.
Segonament, disposen que les parts, els seus representants i els qui les dirigeixin (o, en paraules de la LEC, els seus advocats i procuradors), així com els testimonis i perits, també "*podran*" utilitzar la llengua que sigui també oficial a la Comunitat Autònoma en el territori de la qual es tramitin les actuacions judicials, tant en les manifestacions orals com escrites.
En tercer lloc, garanteixen que les actuacions judicials realitzades i els documents presentats en l'idioma oficial d'una Comunitat Autònoma tindran, sense necessitat de traducció al castellà, plena validesa i eficàcia, establint-se que d'ofici es procedirà a la seva traducció quan hagin de produir efectes fora de la jurisdicció dels òrgans judicials ubicats al territori autonòmic, excepte si es tracta de Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia coincident. També preveuen que es procedirà a la seva traducció d'ofici quan així ho contemplin les lleis o a instància de part que al·legui indefensió. Finalment, ambdues disposicions legals disposen que, en les actuacions orals, el Jutge o Tribunal podrà habilitar com intèrpret a qualsevol persona que conegui la llengua utilitzada, previ jurament o promesa de fidelitat en la traducció.

La primera consideració que cal tenir present és que aquestes previsions relatives al règim juridicolingüístic en l'àmbit judicial es troben regulades, en termes quasi idèntics a excepció de certes qüestions menors de detall, en ambdues disposicions legals. La dicció dels dos preceptes enunciats (article 231 de la LOPJ i article 142 de la LEC) és la mateixa el que, ja en seu parlamentària i en motiu de la tramitació del que seria la nova LEC aprovada per Llei 1/2000 de 7 de gener, va suscitar certes crítiques[599]. Des de certs sectors va criticar-se que la nova LEC reproduís textualment unes previsions que ja es trobaven regulades a la LOPJ, disposició legal que estimaven competent per ordenar aquesta matèria. N'és un exemple il·lustratiu l'esmena nº 1126 presentada pel grup parlamentari català CiU a l'article 142 del Projecte de Llei de Enjudiciament civil[600] que

[599] Cal tenir en compte que l'article 142 de la nova llei 1/2000 de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil ve a substituïr l'ordenació de l'anterior article 601 de la versió de la LEC derogada per la nova disposició legal (vid. Disposició Derogatòria Única). L'article 601 de l'antiga LEC, que el Llibre Blanc de la Justícia ja proclamava que calia reformar deia: "*A todo documento redactado en cualquier idioma que no sea el castellano se acompañarán la traducción del mismo y copias de aquél y de ésta. Dicha traducción podrá ser hecha privadamente, en cuyo caso, si alguna de las partes la impugnare dentro del tercer día manifestando que no la tiene por fiel y exacta, se remitirá el documento a la interpretación de Lenguas para su traducción oficial. En cuanto a los documentos redactados en el idioma propio de una Comunidad Autónoma, se estará a lo que dispone la Ley Orgánica del Poder Judicial*".

[600] L'article 142 del Projecte de LEC tenia una dicció molt similar a la que finalment va acabar aprovant-se, malgrat les esmenes de modificació i supressió que varen presentar-se al text del Projecte. L'article 142 de la versió del Projecte deia: "*1. En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales usaran el castellano, lengua oficial del Estado. 2.Los Jueces, Magistrados, Secretarios Judiciales y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales podrán usar también la lengua oficial propia de la Comunidad autónoma, si ninguna de las*

proposava la supressió d'aquest article "*Por considerar que la regulación concerniente a la lengua oficial debe estar en sede de Ley Orgánica del Poder Judicial*"[601].

Aquestes quatre regles generals, s'erigeixen com els eixos vertebradors del règim juridicolingüístic de les actuacions judicials a l'Estat. Ordenen el règim lingüístic de les actuacions substanciades davant els Jutjats i Tribunals regulats a la LOPJ [602].

Pel que fa referència al Tribunal Constitucional, és convenient subratllar, ja en aquest capítol introductori, que en virtut del que disposa l'article 80 de la L.O. 2/1979 de 3 d'octubre del Tribunal Constitucional[603], en matèria de règim lingüístic li seran d'aplicació, amb caràcter supletori, les disposicions de la LOPJ i de la LEC. Aquest precepte disposa que "*Se aplicarán, con carácter supletorio de la presente Ley, los preceptos de la Ley Orgánica del Poder Judicial y de la Ley de Enjuiciamiento Civil, en materia de (...) lengua oficial....*". Per tant, d'acord amb el que contempla la LOTC també li són d'aplicació les previsions lingüístiques regulades als articles 231 de la LOPJ i 142 de la LEC que s'estudiaran a continuació. Ara bé, cal tenir present que el TC, únic en el seu ordre i que extén la seva jurisdicció a tot el territori nacional (art. 1.2

---

partes se opusiere, alegando desconocimiento de ella que pudiere producir indefensión. 3. Las partes, sus Procuradores y Abogados, así como los testigos y peritos, podrán utilizar la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales, tanto en manifestaciones orales como escritas. 4.Las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia, pero se procederá de oficio a su traducción cuando deban surtir efecto fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente. También se procederá a su traducción cuando lo dispongan las leyes o lo mande el tribunal, de oficio o a instancia de parte que alegue indefensión. 5.En las actuciones orales, el tribunal podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de fiel traducción". Vid. B.O.C.G. Congrés dels Diputats nº 147-1 de 13 de novembre de 1998, p. 47.

[601] Vid. B.O.C.G. Congrés dels Diputats nº 147-9 de 26 de març de 1999, p. 504, esmena de supressió de l'article 142 del Projecte de Llei de Enjudiciament Civil, esmena nº 1126 presentada pel Grup Parlamentari Català (CiU). Varen presentar-se quatre esmenes a la dicció de l'article 142 del Projecte de Llei de Enjudiciament Civil: les esmenes nº 16, 17, 1126 i 974, en els termes que s'estudiaran. Vid. B.O.C.G. Congrés dels Diputats nº 147-10 de 13 d'abril de 1999, p. 676.

[602] L'article 26 de la LOPJ disposa:
"*El ejercicio de la potestad jurisdiccional se atribuye a los siguientes Juzgados y Tribunales:*
_ Juzgados de Paz.
_ Juzgados de Primera Instancia e Instrucción, de lo Penal, de los Contencioso-administrativo, de lo Social, de Menores y de Vigilancia Penitenciaria.
_ Audiencias Provinciales.
_ Tribunales Superiores de Justicia.
_ Audiencia Nacional
_ Tribunal Supremo".

[603] En endavant LOTC. Vid. B.O.E. de 5 d'octubre de 1979.

de la LOTC), actua en castellà i no accepta impugnacions escrites en una llengua que no sigui la castellana, en els termes que s'estudiaran més endavant[604].

3.1 L'ordenació dels usos lingüístics dels Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris de Jutjats i Tribunals a les actuacions judicials.

Els articles 231 de la LOPJ i 142 de la LEC, en els seus dos primers apartats, contemplen dues previsions bàsiques pel que fa al règim dels usos idiomàtics dels Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris al servei de Jutjats i Tribunals en les actuacions judicials: en primer lloc, contemplen la regla general de l'ús de la llengua castellana, en tant que llengua oficial de l'Estat; en segon lloc, contemplen el principi de l'ús potestatiu (ambdues disposicions parlen de "*podrán usar también*") de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, que sotmeten a la condició que cap de les parts en el procés s'oposi a aquest ús al·legant desconeixement que pugui produir indefensió.

La versió d'ambdós paràgrafs primer i segon de l'article 142 de la LEC, en la versió de la Llei 1/2000 de 7 de gener, no fa res més que transcriure, *expressis verbis*, les previsions dels dos primers paràgrafs de l'article 231 de la LOPJ.

L'origen d'aquestes disposicions ja constava literalment a la primera versió del precepte, l'aleshores article 254 del Projecte de LOPJ[605]. Ambdues previsions foren

[604] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 285. L'estudi adverteix que "*El Tribunal ha interpretat molt restrictivament la normativa aplicable amb relació a la llengua en què ha d'estar redactats els escrits dirigits a aquesta institució. El Tribunal Constitucional considera que el supòsit de l'article 231.4 LOPJ no li és aplicable, malgrat la remissió que l'article 80 de la Llei orgànica del Tribunal Constitucional fa a la LOPJ. En concret, aquest precepte estableix que les actuacions i els escrits en llengua oficial d'una comunitat autònoma tenen plena validesa i eficàcia i que, en el cas que puguin tenir efectes fora de la jurisdicció dels òrgans judicials de la Comunitat Autònoma, es traduiran d'ofici (STC 105/2000, de 13 d'abril). En conseqüència, la formalització de les demandes que de forma directa es realitzen davant d'aquest Tribunal han de realitzar-se en castellà...*". Aquest estudi recorda que "*altres tribunals encarregats de la defensa dels drets i llibertats dels ciutadans en l'àmbit internacional han estat més sensibles a la llengua preferida per les persones i no han oposat excepcions formals per impedir la petició d'empara. Així, el Tribunal Europeu de Drets Humans ha acceptat escrits formulats en llengua catalana...*". En la mateixa línea, vid., VERNET LLOBET, Jaume; *"La regulación del plurilingüismo en la Administración Española"*, a BASTARDAS, Albert i BOIX, Emili (dir.); "¿Un Estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística", cit. nota supra p. 133. Tesi confirmada també a, del mateix autor, "*La politique et la législation linguistiques de l'État espagnol et la langue catalane"*, *Terminogramme* nº 103-104, Aménagement linguistique du Catalan, p. 129-149

[605] Vid. B.O.C-Congrés dels Diputats nº 118-I de 19 de setembre de 1984. L'article 254 del Projecte de LOPJ en aquesta primera versió deia: "*1. En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales, usarán el castellano, lengua oficial del Estado. 2. Asimismo, si ninguna de las partes se opusiere alegando desconocimiento de la lengua que pudiera producir indefensión, podrán los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás*

objecte de diverses esmenes de modificació i, àdhuc, una de supressió, aquesta darrera presentada pel grup parlamentari popular al paràgraf 2n del precepte[606], que preveu l'ús potestatiu de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana. Les esmenes de modificació, esmenes nº 275, 529 i 44[607], presentades respectivament pels grups parlamentaris basc, minoria catalana i mixte, desestimades[608], perseguien l'objectiu d'adoptar una nova dicció del precepte que dotés l'ús de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana d'un estatut d'igualtat respecte al castellà en l'àmbit judicial. La referència a aquests treballs parlamentaris no és accessòria si es té en compte que la totalitat de les crítiques que varen plantejar-se en seu parlamentària en relació a aquestes previsions han centrat intensos debats doctrinals, encara actualment oberts, en els termes que s'estudiaran.

Així, per exemple, l'esmena nº 275 presentada pel grup parlamentari basc a la dicció de l'article 254 del Projecte de LOPJ proposava que el primer paràgraf del precepte consignés que "*en las Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales todas las*

---

funcionarios de Juzgados y Tribunales usar también la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma (...)".

[606] L'esmena nº 1062 presentada pel Grup Parlamentari Popular, proposava la supressió del paràgraf segon de l'article 254 del Projecte de LOPJ. Va justificar-se l'esmena de supressió al·legant que aquest paràgraf "*sobra, ya que existe el número 3"*. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Ed. Cortes Generales, Madrid, p. 564.

[607] L'esmena nº 275 presentada a l'article 254 del Projecte de LOPJ pel grup parlamentari basc proposava la següent dicció del precepte: "*1. En las Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales todas las actuaciones judiciales, tanto orales como escritas, podrán seguirse en cualquiera de las lenguas oficiales conforme a lo que establezcan las leyes de las respectivas Comunidades Autónomas. 2. Las actuaciones judiciales realizadas en cualquiera de las lenguas oficiales tendrán plena validez y eficacia, sin necesidad de traducción. Procederá la traducción, de oficio, cuando deban surtir efectos en orden jurisdiccional radicado fuera de la Comunidad Autónoma. Igualmente cuando lo solicite una de las partes"*.Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, Ed. Cortes Generales, Madrid, p. 259-260.
L'esmena nº 529 presentada a l'article 254 del Projecte de LOPJ pel grup parlamentari Minoria Catalana proposava la següent redacció del precepte: "*1. En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales, usarán el castellano, lengua oficial del Estado. Asimismo en aquellas Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales, podrá usarse indistintamente cualquiera de ellas. 2. Las partes, sus representantes y quienes les dirijan, así como los testigos y peritos y los diferents órganos colaboradores, podrán utilizar o bien el castellano o bien la otra lengua que sea también oficial en la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales, tanto en manifestaciones orales como escritas. 3. (...)"*. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 331.
L'esmena nº 44 presentada pel diputat Sr. Bandrés Molet del Grup Parlamentari Mixte a l'article 254 del Projecte de LOPJ proposava la substitució dels paràgrafs 1r i 2n del text del projecte per la següent dicció: "*En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales y Secretarios de Juzgados y Tribunales, usarán el castellano, lengua oficial del Estado, o la lengua oficial propia de la Comunidad Autonoma, en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales tanto en manifestaciones orales como escritas"*. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 198.

[608] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 118-I-1 de 23 de febrer de 1985. També, a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 670.

actuaciones judiciales, tanto orales como escritas, podrán seguirse en cualquiera de las lenguas oficiales conforme a lo que establezcan las leyes de las respectivas Comunidades Autonomas", al·legant, com a justificació de l'esmena, l'objectiu de garantir *"tratamiento igual a las dos lenguas"* així com la seva *"adecuación a los Estatutos de Autonomía"*.

En uns termes similars va pronunciar-se el grup parlamentari català. L'esmena nº 529 defensava que el precepte, seguidament a la previsió de l'ús de la llengua castellana, contemplés *"asimismo en aquellas Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales podrá usarse indistintamente cualquiera de ellas"*, dicció molt similar a la proposada pel grup parlamentari mixte en la seva esmena nº 44 . En la justificació de les esmenes ja emergirien tesis que, més tard, reproduïria la doctrina en aquesta matèria. Així, la conveniència de modificar les previsions de l'article es justificava *"para una mejor adecuación del precepto a la realidad social y lingüística del país, amparada en la Constitución y en los Estatutos de Autonomía"*[609] així com també pel raonament que "*las lenguas de las Comunidades Autónomas son también oficiales en sus propios territorios y, por tanto, no se entiende que su uso pueda producir indefensión*"[610].

L'article 254 del Projecte de LOPJ era percebut majoritàriament, fins i tot pels propis grups parlamentaris que varen proposar esmenar-lo, com un important avenç en relació a la situació precedent, en la mesura que garantia per L.O. la presència de les llengües oficials diferents de la castellana en l'àmbit judicial. Des d'aquest punt de vista, era valorat positivament, el que no obsta que centrés certes intervencions parlamentàries especialment crítiques amb la seva dicció en aspectes concrets. Certs sectors estimaven que condemnava a les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana a una clara posició minoritzada, d'inferioritat en relació al castellà, malgrat el seu estatut d'oficialitat lingüística emparat pel bloc de la constitucionalitat. Resulta en aquest sentit il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Trias de Bes en representació del Grup Parlamentari de Minoria catalana a la sessió parlamentària del Congrés dels Diputats celebrada el 28 de març de 1985[611] quan va proclamar "*mi Grupo Parlamentario mantiene todas las enmiendas a este Libro III, pero no va a hacer defensa de las mismas, puesto que se justifican en sus propios términos... y tan sólo va a comentar... un artículo que consideramos muy importante desde nuestro punto de vista,*

[609] Vid. Justificació de l'esmena nº 529 presentada pel grup parlamentari de Minoria Catalana a l'article 254 del Projecte de LOPJ, a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 331.

[610] Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 198, justificació de l'esmena nº 44 presentada pel grup parlamentari Mixte.

[611] Vid. D.S.C.D. nº 196 de 28 de març de 1985, II Legislatura, p. 8969. També a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum II, cit. nota supra, p. 1401-1402.

que es el artículo 254 (...) Solamente queda un punto, señor Presidente, que quizá nos preocupa como puede preocupar a otros Grupos Parlamentarios. En la redacción del mismo... queda la puerta abierta para que alegando una simple indefensión -¡cuidado! Simple indefensión, me refiero en la utilización del idioma-, tal como está redactado hoy el proyecto podría darse el supuesto de que nunca pudiera utilizarse el idioma al que se refiere el artículo. Creo que con otra redacción (...) pueda ponerse el broche de oro a este artículo, y yo creo que es un artículo importantísimo, porque viene a ser el reconocimiento explícito en la Administración de Justicia de la posibilidad de utilización de todos los idiomas oficiales de las Comunidades Autónomas. Creo que con él se da un avance como nunca se había hecho en la legislación española más que en temas parciales y nuestro Grupo ve con agrado la redacción del mismo". En una línia similar va pronunciar-se el grup parlamentari basc (PNV)[612].

D'aquesta manera, hom pot concloure dues precisions que cal tenir en compte quan s'estudia aquest precepte: primerament, s'ha de partir de la base que es tracta d'un article que, en el moment de la seva tramitació parlamentària el 1985, era percebut com un important avenç en relació a la situació precedent; segonament, hom ha de partir de la premissa que, no obstant aquesta percepció majoritària que les previsions de l'article incidirien positivament en l'estatut jurídic de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana en l'àmbit judicial, ja s'advertia que certes qüestions plantejaven dubtes i crítiques.

D'aquestes qüestions, la que més crítiques va suscitar, i continua suscitant, és la que sotmet l'ús de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana en els respectius àmbits territorials on gaudeixen d'aquest estatut d'oficialitat a dues condicions: en primer lloc, a l'ús potestatiu que en facin els Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris al servei de l'Administració de Justícia, precisió que caldrà

[612] Il·lustra aquesta constatació la intervenció del diputat Sr. Vizcaya Retana en representació del Grup Parlamentari Basc a la mateixa sessió parlamentària de 28 de març de 1985, quan va proclamar que "*mi grupo parlamentario mantiene una enmienda al artículo 254... que yo gustosamente retiraría en aras del acuerdo, pero propondría una transaccional consistente en cambiar el orden, que tiene su significado como principio, en el número 2. El número 2 de este artículo 254 dice: 'Asimismo, si ninguna de las partes se opusiere alegando desconocimiento de la lengua que pudiera producir indefensión, podrán los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales usar también la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma'. Creo que la redacción no es del todo acertada, de cara al respeto del principio que recoge el artículo 254; es decir, no es del todo acertada con la filosofía que encierra el artículo 254 de respeto al uso de la lengua propia de la Comunidad Autónoma. Yo sugeriría un simple cambio de orden de este número 2, consistente en decir: 'Los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales podrán usar también la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma, si ninguna de las partes se opusiere alegando desconocimiento de la lengua que pudiera producir indefensión'. Este cambio de orden es mucho mas adecuado a la filosofía que encierra este artículo, que, como ha dicho antes mi compañero Trías de Bes, ha sido fruto de un trabajo consensuado del conjunto de todos los Grupos. Quizá así se cerrase este capítulo bastante más brillantemente"*. Vid. D.S.C.D. nº 196 de 28 de març de 1985, II Legislatura, p. 1402.

modular[613]; en segon lloc, la submissió al requisit que cap de les parts n'al·legui desconeixement que pugi produir indefensió. I és just en aquests fronts on, encara actualment, es plantegen problemes interpretatius i debats doctrinals.

Part dels arguments i crítiques esgrimits en motiu de la tramitació d'aquestes previsions de la LOPJ varen repetir-se en motiu de la tramitació parlamentària de la darrera versió de la LEC, aprovada per Llei 1/2000 de 7 de gener. Els dos primers paràgrafs de l'article 142, en la primera versió del precepte que constava al Projecte de LEC, ja consignaven, literalment, la mateixa dicció, idèntica a la LOPJ, que s'acabaria aprovant[614]. El precepte va ser objecte de quatre esmenes[615] una de les quals, l'esmena nº 16 presentada pel diputat Sr. Rodríguez Sánchez en representació del Grup Mixte, proposava una addició al paràgraf segon del precepte, el relatiu a l'ús potestatiu de les altres llengües oficials diferents de la castellana excepte quan una part n'al·legui desconeixement que pugui produir indefensió, que consignés "*...En dicho supuesto, el que alegare desconocimiento deberá acreditar fehacientemente este hecho, en caso contrario el juez o tribunal repelerá inmediatamente dicha oposición"*[616]. Aquesta esmena, no aprovada, il·lustra que aquest fou un tema que, novament, en motiu de la tramitació de la LEC, va suscitar debats parlamentaris, debats que, tal i com ja s'ha avançat, ja s'havien plantejat quan va tramitar-se la LOPJ i s'acabarien reproduïnt en el pla doctrinal.

Doctrinalment, les previsions estudiades han centrat intenses crítiques. L'eix de les controvèrsies doctrinals se centra en discutir si de les previsions d'aquests preceptes de la LOPJ i la LEC se'n desprèn una regulació d'ús preferent del castellà en perjudici de l'estatut de les llengües cooficials pròpies de les Comunitats Autònomes en l'àmbit judicial. Altrament dit, el centre dels debats doctrinals se centra en discutir si, com diu el TC, aquest precepte admet ser interpretat en el sentit de tutelar una "*posició d'igualtat*" entre el castellà i les dues llengües oficials en els territoris amb estatut de

[613] Vid. més endavant l'estudi del règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia.

[614] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-1 de 13 de novembre de 1998, Projecte de Llei de Enjudiciament Civil, p. 47. Article 142 del Projecte de LEC: "*1. En todas las actuaciones judiciales, los Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales usarán el castellano, lengua oficial del Estado. 2. Los Jueces, Magistrados, Secretarios Judiciales, Fiscales y demás funcionarios de Juzgados y Tribunales podrán usar también en la lengua oficial propia de la Comunidad autónoma, si ninguna de las partes se opusiere, alegando desconocimiento de ella que pudiera producir indefensión (...)*".

[615] Esmenes nº 16 i 17 del grup parlamentari Mixte, esmena nº 974 del grup parlamentari Popular i esmena nº 1126 del grup parlamentari català CiU. Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-10 de 13 d'abril de 1999, p. 676.

[616] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-9 de 26 de març de 1999, p. 186.

doble oficialitat lingüística[617] o si, contràriament, aquest precepte atorga a les llengües cooficials diferents de la castellana un tracte residual o de segon grau en l'àmbit judicial[618].

En l'estudi d'aquesta controvèrsia, la primera qüestió que cal tenir ben present és una constatació de fet: sigui quina sigui la posició o interpretació jurídica que s'acabi adoptant d'aquestes previsions legals (article 231 de la LOPJ i 142 de la LEC, dos primers paràgrafs) en base a raonaments jurídics dispars, el fet és que aquests articles, partint d'una interpretació gramatical i autèntica de la norma, no concedeixen un tracte jurídic paritari al castellà i a les altres llengües també oficials en els àmbits territorials respectius. I aquest tracte jurídic no paritari d'aquestes llengües era volgut. Prova n'és la desestimació de totes aquelles esmenes, estudiades, que justament proposaven una reformulació de la dicció del precepte que fos més respectuosa amb un estatut d'igualtat dels idiomes castellà i altres llengües pròpies oficials als territoris que gaudeixen d'estatut de doble oficialitat lingüística emparada pel bloc de la constitucionalitat. Aquesta fou una qüestió expressament discutida en els debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació del precepte, en els termes estudiats, i expressament desestimada pel legislador estatal.

Val a dir que aquest marc legal ha servit de fonament a interpretacions restrictives de l'ús de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana (català, basc i gallec), als Jutjats i Tribunals[619].

En aquest context, el màxim intèrpret constitucional, a la seva STC 56/1990 de 29 de març, va tenir ocasió d'enjudiciar la constitucionalitat d'aquestes previsions. En el F.J. 41 d'aquesta sentència, el TC va proclamar que, pel que fa referència a l'article 231 de la LOPJ *"queda por analizar si existe o no una vulneración del marco material definido por el bloque de constitucionalidad en materia lingüística por parte del precepto citado. A este precepto el único reproche realizado es el de considerar la lengua propia de la Comunidad Autónoma como lengua 'oficial residual' o de 'segundo grado'. No obstante (...) no existe vulneración del bloque de la constitucionalidad en materia lingüística. El carácter de lengua oficial de ámbito general del castellano y la*

[617] Vid. STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 41.

[618] Vid., per tots, JOU, Lluís; "La llengua catalana a la Llei Orgànica del Poder Judicial: la posició del Tribunal Constitucional", *Revista de Llengua i Dret* nº 17, juliol de 1992, p. 53- 64. L'autor defensa que la LOPJ consagra una desigualtat entre el castellà i les altres llengües oficials poc compatible amb el bloc de la constitucionalitat en matèria lingüística.

[619] Vid. MARISCAL DE GANTE MIRÓN, Margarita; DE LA OLIVA SANTOS, Andrés; MANZANARES SAMANIEGO, J.L*; "Informe sobre la dimensión jurídico-política y constitucional de la Ley Orgánica 16/1994, de 8 de noviembre, por la que se reforma la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial", Revista de Derecho Procesal* nº 2, 1995, p. 597.

obligación que todos los españoles tienen de conocerlo y el derecho de usarlo (art. 3.1 de la Constitución) hace que esta sea lengua generalmente usada en el ámbito de la Administración de Justicia, lo que viene a ser reconocido por el art. 231.1 de la LOPJ. Ahora bien, frente a esa generalidad existen Comunidades Autónomas con estatuto de cooficialidad lingüística, estatuto que se traduce, entre otras cosas, en el derecho a usar la lengua propia de la Comunidad en el seno y ante las Administraciones Públicas, lo que para la Administración de Justicia se reconoce en los apartados 2 y 3 de la LOPJ. Ello supone, pues, en principio una posición de igualdad de las dos lenguas oficiales en el seno de las correspondientes Comunidades Autónomas". El TC afegiria que *"el hecho que se prevea, por un lado la obligación del uso del castellano para los miembros del Poder Judicial y para el personal al servicio de la Administración de Justicia a petición de alguna de las partes (apartado 2) y la necesidad de traducir en determinados supuestos actuaciones y documentos (apartado 4) es plenamente coherente con la cooficialidad lingüística, tal y como está diseñada por el bloque de la constitucionalidad. Ello porque el derecho a no sufrir indefensión del que goza todo ciudadano según lo previsto por el art. 24 de la Constitución se anuda a la obligación de conocimiento del castellano (art. 3.1 de la norma fundamental), obligación que no existe respecto del resto de las lenguas españolas"*.

Amb aquest pronunciament judicial, el TC resolia els recursos d'inconstitucionalitat acumulats promoguts pel Parlament de Catalunya, el Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya, la Junta de Galícia i el Govern Basc contra determinats preceptes de la LOPJ, inclòs l'article 231 d'aquesta disposició[620].

Tal com és de veure al F.J. 41 de la sentència, el TC estimava la constitucionalitat de les previsions de l'article 231 de la LOPJ apel·lant a dos arguments: primerament, resolia que una interpretació sistemàtica del conjunt de les previsions del precepte garantia, en principi, "*una posició d'igualtat*" de les dues llengües oficials a les respectives Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística; segonament, esgrimia que, alhora, calia interpretar les previsions d'aquest precepte tenint en compte

[620] L'antecedent primer de la STC 56/1990 de 29 de març recull l'argumentació autonòmica pel que fa referència a l'impugnació dels paràgrafs primer i segon de l'article 231 de la LOPJ que s'estimava viciat d'inconstitucionalitat per vulnerar l'article 3 de la norma suprema i, pel que fa referència al cas català, l'article 3 de l'EAC. L'argument esgrimit en el recurs d'inconstitucionalitat per la representació autonòmica era que "*el art. 231 de la Ley Orgánica está desconociendo la cooficialidad del castellano y el catalán al establecer que el castellano será la única lengua oficial de la Administración de Justicia y al relegar a una mera posibilidad el uso de las lenguas autonómicas. En lo que a Cataluña se refiere, la oficialidad del catalán está afirmada por el art. 3.2 del Estatuto, lo que deriva que, sea cual sea la Administración radicada en este territorio, habrá de tener el catalá como lengua oficial, del mismo modo que el castellano lo es con tal carácter 'en todo el Estado español' (art. 3.2 del Estatuto). La norma impugnada, al relegar las lenguas autonómicas a un oficialidad residual y de segundo grado, conculca el principio de igualdad del castellano y del catalán, infringiendo los preceptos constitucionales y estatutarios mencionados"*.

la prohibició d'indefensió i el deure de coneixement de la llengua castellana previstos, respectivament, als articles 24 i 3.1 de la norma suprema en el supòsit contemplat a l'article 231.2 de la LOPJ.

Pel que fa referència al primer dels arguments, el que proclama que el precepte impugnat garantiria un '*posició d'igualtat'* del castellà i de les altres llengües oficials diferents de la castellana en els respectius àmbits territorials, resulta, com a mínim, qüestionable. Doctrinalment, s'ha assenyalat que malgrat la interpretació que facilita el TC, s'ha de reconèixer que la fórmula legal opta per establir una evident preferència per l'ús del castellà en l'àmbit judicial en determinats supòsits[621]. I aquesta és una precisió fàctica. Una simple lectura del precepte il·lustra que, en determinats casos, l'ús de la llengua castellana prima sobre l'ús de les altres llengües, encara que també tinguin reconegut estatut d'oficialitat i, àdhuc, de propietat a l'àmbit territorial en qüestió. Altra cosa és que, en els restants epígrafs de la norma, certament es contemplin determinades mesures per garantir l'ús de les llengües oficials diferents de la castellana, en les condicions que s'estudiaran a continuació, previsions que no deixen de ser una concreció de conseqüències lingüístiques derivades de l'obligació de vetllar pel més elemental respecte al règim de la doble oficialitat garantida pel bloc de la constitucionalitat.

Cal dir que el Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, va tenir ocasió de pronunciar-se sobre aquest tema en el seu dictamen nº 103 de 12 d'agost de 1985. Pel que fa referència a l'article 231 de la LOPJ, el Consell Consultiu va afirmar que "*acompleix, en l'essencial, el que disposa la llei catalana de Normalització lingüística",* si bé pel que fa referència als dos primers paràgrafs del precepte, el Consell Consultiu seria particularment crític. En relació als dos primers paràgrafs de l'article, el Consell resolia que *"l'Estat, en la LOPJ, hauria d'haver adoptat un sistema que estigués més d'acord amb el seu deure de fomentar l'ús del català a l'Administració de Justícia",* defensant que *"la formulació òptima, des de la perspectiva constitucional i estatutària, de l'article 231.1 LOPJ hauria estat la contrària d'aquella per la qual ha optat el legislador estatal, és a dir, que els funcionaris utilitzessin el català, sense perjudici de poder usar, també, el castellà".* A més, el Consell Consultiu, en aquest Dictamen va advertir que *"a més d'una certa pompa expressiva i d'un enfocament parcial del tema, els apartats 1 i 2 de l'esmentat*

[621] Vid., per tots, BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autónomico y Poder Judicial", cit. nota supra, p. 384-385. L'autor constata que "*a pesar de la interpretación que el Tribunal Constitucional efectua en los apartados 1 y 2 del artículo 231 LOPJ, en el sentido de que contemplan una 'posición de igualdad' de las dos lenguas oficiales, hay que reconocer que, por lo menos en casos extremos, con la fórmula legal que se emplea, se da preferencia al uso del castellano, por recaer en él la presunción de ser conocido y utilizado de modo general en todo el territorio del Estado y por tener también carácter oficial en las Comunidades Autónomas bilingües".*

precepte poden entendre's constitucionalment discriminatoris i, a més, inútils. En conseqüència, al nostre parer, els apartats 1 i 2 de l'article 231 LOPJ només es poden considerar constitucionals i d'acord amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya si s'entén: a) Que els òrgans judicials amb seu a Catalunya poden utilitzar en totes les actuacions judicials –orals o escrites- bé l'idioma castellà, bé el català. b) Que en ambdós casos, si algú dels qui intervenen en el procés al·legués el desconeixement de la llengua utilitzada –i en especial les parts, si per a aquesta suposés indefensió-, es procedeixi a la traducció de les actuacions escrites i dels documents, o a l'actuació d'un intèrpret habilitat per l'òrgan judicial. En un altre cas, l'article 231.1 i 2 LOPJ haurà de ser considerat inconstitucional i contrari a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya"[622].

El segon dels raonaments esgrimits pel TC és el concernent a l'obligació de vetllar per evitar la indefensió dels justiciables que desconeixen la llengua oficial pròpia del territori on es troba ubicat el jutjat o tribunal, que el màxim intèrpret constitucional relaciona amb el deure de coneixement del castellà previst a l'article 3.1 de la CE. L'article 231.2 de la LOPJ i l'article 142.2 de la LEC disposen que els membres del Poder Judicial i la resta de funcionaris judicials poden emprar també la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, exceptuant-se aquesta possibilitat quan alguna de les parts s'oposi a l'ús d'aquest idioma oficial propi per desconeixement que pugui produir indefensió. En aquest supòsit, en cas d'un hipotètic conflicte entre el dret a l'ús de la llengua oficial pròpia autonòmica i el dret fonamental de l'article 24 de la Constitució, preval aquest darrer, traduint-se en l'obligació d'emprar la llengua castellana, en tant

[622] Vid. Dictamen del Consell Consultiu nº 103 de 12 d'agost de 1985. Al capítol XI, rubricat "*L'idioma als Tribunals"*, el Consell Consultiu, en relació a l'article 231 de la LOPJ va dictaminar que "*el precepte acompleix, en l'essencial, el que disposa la Llei catalana de Normalització Lingüística (...) Això no obstant, als apartats 1 i 2 estableix un tractament singular: a) els funcionaris utilitzaran el castellà, però podran utilizar també la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma; i b) no podran utilitzar aquesta última llengua si alguna de les parts s'hi oposés al·legant un desconeixement que pogués produir indefensió. Ratifiquem en aquest sentit la nostra doctrina (expresada al Dictàmen núm. 35) que els poders públics han de protegir, fins i tot de manera especial o excepcional, les llengües situades en una posició de desigualtat injusta, que és el que passa a Catalunya amb el català respecte del castellà. L'Estat, en la LOPJ, hauria d'haver adoptat un sistema que estigués més d'acord amb el seu deure de fomentar l'ús del català a l'Administració de Justícia. No es contradiu aquesta proposició amb l'afirmació –que l'article 231.1 de la Llei sembla que estableix com a justificació- que el castellà és 'llengua oficial de l'Estat' (encara que no per això ha de ser-ho del Poder Judicial), ja que, a Catalunya, aquesta qualificació no suposa cap preeminència. Tant el castellà com el català són llengües oficials en el nostre territori i, en igualtat de rang, per a totes les Administracions Públiques. En un altre cas, el principi de doble oficialitat no tindria sentit. I, suposat això, la preferència per l'ús del català a Catalunya derica no d'una desigualtat entre ambdues 'oficialitats', sinó de la inferioritat injusta en què es troba la llengua catalana, llengua que l'Estat té el deure de fomentar fins a situar-la a nivell normal d'ús del castellà. No es pot afirmar, específicament, aquesta preeminència en l'Administració de Justícia, precisament perquè l'apropament natural d'aquesta al ciutadà i la finalitat de protegir-ne els drets i fer justícia obliguen de manera especial els òrgans judicials a situar-se al nivell màxim d'eficàcia en la matèria, de manera que acompleixin totes les previsions del sistema de drets fonamentals de la Constitució i especialment el dret a la tutela efectiva pels Tribunals i a la interdicció de la indefensió. ".*

que llengua oficial de l'Estat respecte de la qual la CE contempla un deure de coneixement (art. 3.1 de la norma suprema).

L'estudi d'aquest discurs del TC requereix tenir present dues consideracions: primerament, la constatació que el deure de coneixement de la llengua castellana ha estat qualificada pel propi TC com una presumpció *iuris tantum* que no pot buidar de contingut els efectes derivats de l'estatut d'oficialitat lingüística que la pròpia norma suprema reconeix a les altres llengües (català, basc i gallec); segonament, cal partir de la premissa que en aquest precepte el TC contempla una vinculació entre el desconeixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma on es troba ubicat el Jutjat o Tribunal d'una part i la indefensió en el procés judicial. Aquesta vinculació, en la dicció que presenta el precepte, ha centrat intenses crítiques doctrinals[623].

L'anàlisi d'aquesta vinculació exigeix partir de l'advertiment que la indefensió, en paraules del propi TC *"ha de ser algo real, efectivo y actual, nunca potencial o abstracto, por colocar a su víctima en una situación concreta que le produzca un perjuicio, sin que le sea equiparable cualquier expectativa de un peligro o riesgo"* (STC 181/1994, de 20 de juny o STC 237/99 de 20 de desembre[624], per totes), de manera que cal que existeixi el que el màxim intèrpret constitucional qualifica com a "*indefensió material*" i no formal que ha de provocar, efectivament, al supòsit concret, "*la privación o limitación, menoscabo o negación, del derecho a la defensa en un proceso público con todas las garantías"*. D'aquí que, la dicció dels articles 231.2 de la LOPJ i 142.2 de la LEC plantegen un primer problema interpretatiu que és el concernent a dirimir si la simple oposició a l'ús de la llengua oficial pròpia del territori, al·legant desconeixement que eventualment pugui arribar a produir indefensió, imposa automàticament l'obligació d'emprar la llengua castellana o si, altrament, es requereix

[623] Vid. LOPEZ BASAGUREN, Alberto; *"Los derechos lingüísticos entre mayoría y minoría (algunas observaciones acerca de la proyección de la cooficialidad lingüística sobre el Poder Judicial)"*, a "Los nacionalismos: globalización y crisis del Estado-nación", Cuadernos de Derecho Judicial, Consejo General del Poder Judicial, Madrid, 1998, p. 137-169.

[624] A la STC 237/99 de 20 de desembre, F.J. 3, per totes, el TC ratificaria aquesta tesi quan va proclamar que *"la queja del recurrente aparece como puramente formal, pues aparte de que nada se dice en demanda sobre la posible incidencia en el proceso de la audición de las grabaciones, ni se discutre o pone en entredicho el contenido de las transcripciones adveradas por el Secretario Judicial –ni siquiera las correspondientes a las conversaciones tenidas en lengua o idioma distinto al castellano- lo cierto es que no se aprecia menoscabo alguno del derecho de defensa ni indefensión material para el recurrente (...) En definitiva, la indefensión, que se concibe constitucionalmente como la negación de la tutela judicial y para cuya prevención se configuran los demás derechos instrumentales contenidos en el art. 24 CE, ha de ser algo real, efectivo y actual, nunca potencial o abstracto, por colocar a su víctima en una situación concreta que le produzca un perjuicio, sin que le sea equiparable cualquier expectativa de un peligro o riesgo. Por ello hemos hablado siempre de indefensión 'material' y no formal, para la cual resulta necesaria pero no suficiente la mera transgresión de los requisitos configurados como garantía, siendo inexcusable la mera falta de ésta, cuando se produce de hecho y como consecuencia de aquélla"*.

que l'òrgan jurisdiccional realitzi un judici sobre si existeix desconeixement o coneixement insuficient que faci que l'ús de la llengua pròpia oficial del territori ocasioni indefensió material a la part, tesi aquesta darrera a la que ens adherim. Aquesta primera qüestió no és accessòria si es té en compte que la dicció del precepte disposa, com a condició per l'ús de la llengua cooficial pròpia del territori, que "*ninguna de las partes se opusiere, alegando desconocimiento de ella que pudiere producir indefensión*". L'ús de la forma verbal '*pudiere producir indefensión'*, denota eventualitat hipotètica, el que ha estat criticat per un sector doctrinal. Des d'aquesta perspectiva, s'afirma que la dicció del precepte no és del tot encertada. El propi TC ha proclamat que la indefensió ha de ser quelcom real, efectiu i actual, mai quelcom eventual, hipotètic, potencial o abstracte que pugui produïr una expectativa de perill o risc. En aquest sentit, doctrinalment s'ha advertit que "*la indefensión no se puede asentar sobre presunciones, pues es una situación objetiva: o se produce efectivamente indefensión o no se produce pero no se puede presumir que, en unas condiciones determinadas, se produce indefensión cuando no necesariamente se produce materialmente. Y si el desconocimiento de la lengua utilizada en el proceso produce indefensión en quien no la conoce, se producirá indefensión siempre que se desconozca la lengua utilizada en el proceso, con independencia de que sea oficial o no, o de que, siéndolo, exista o no un deber de conocimiento de la misma. En este sentido, causa perplejidad que la indefensión se module en torno a un criterio no material, sino en torno a un criterio puramente formal*"[625].

Dit això, certament l'ordenament jurídic ha de vetllar amb especial diligència per garantir el dret de defensa dels justiciables que no coneixen, efectivament, l'idioma emprat pel Jutjat o Tribunal, tingui o no estatut d'oficialitat. Partint d'aquest fonament, fer conciliable o compatible el respecte a aquest dret fonamental d'interdicció d'indefensió de l'article 24 de la norma suprema per desconeixement de la llengua del procés i el respecte al contingut i abast de l'estatut d'oficialitat lingüística de la llengua pròpia del territori en qüestió (català, basc o gallec) és possible. Mecanismes tals com el règim de traducció o d'intèrprets permeten adoptar una posició el màxim de respectuosa amb ambdues previsions que, d'aquesta manera, no es formulen en termes excloents, en el sentit que la tutela d'un no té perquè representar la restricció o limitació dels drets lingüístics dels justiciables que tenen com a llengua oficial i pròpia, vehicular d'expressió, el català, el basc o el gallec. En aquesta línia apunten les propostes dels sectors doctrinals crítics a la dicció del precepte i la proposta del propi Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, que en el seu dictamen nº 103 de 12 d'agost de 1985, proclamaria que, pel que fa referència a l'article 231 de la LOPJ "*el*

[625] Vid. LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; "*Los derechos lingüísticos entre mayoría y minoría (algunas observaciones acerca de la proyección de la cooficialidad lingüística sobre el poder judicial)"*, cit. nota supra p. 161.

complement d'aquesta norma seria el fet que les persones que intervinguessin en el procés poguessin exigir un intèrpret, sigui del català al castellà o a l'inrevés, si al·leguessin que si no fos així quedarien en indefensió pel fet del no coneixement efectiu d'una de les llengües utilitzades pels funcionaris (...) hi ha prou causa perquè l'òrgan judicial adopti les mesures necessàries perquè el ciutadà quedi efectivament en situació de defensió (...) si algú dels qui intervenen en el procés al·legués el desconeixement de la llengua utilitzada –i en especial les parts, si per a aquestes suposés indefensió- es procedeixi a la traducció de les actuacions escrites i dels documents, o a l'actuació d'un intèrpret habilitat per l'òrgan judicial".

Val a dir que el recurs al règim de la traducció de les actuacions en cas d'indefensió es contempla al paràgraf 4t dels preceptes (article 231 LOPJ i 142 de la LEC). Ambdós preceptes preveuen la traducció de les actuacions judicials i els documents presentats en la llengua oficial de la Comunitat Autònoma diferent de la castellana "*cuando así lo dispongan las leyes o a instancia de parte que alegue indefensión*". Caldrà reemprendre aquesta anàlisi quan s'estudiï aquesta previsió.

Amb tot, cal avançar que copiosa jurisprudència ha efectuat un estudi de supòsits en els que es plantejaven eventuals col·lisions entre el dret d'ús d'una determinada llengua oficial i el dret a la tutela judicial efectiva i la prohibició d'indefensió de l'article 24.1 de la norma suprema. La jurisprudència ha proclamat que l'apreciació d'indefensió en el procés per raons lingüístiques exigeix ponderar el supòsit de fet, l'*iter* processal de la causa, valorant si la indefensió al·legada per la part és constitucionalment rellevant, és a dir, si és de naturalesa material, en els termes estudiats[626].

[626] Així, a títol d'exemple i per totes, en la seva interlocutòria 88/1999 de 12 d'abril, el TC va enjudiciar si la consignació en acta de la confessió de l'actor del procés, bascoparlant, en llengua castellana, prèvia traducció d'un intèrpret, podia ser constitutiva d'indefensió al·legada per la part recurrent. En aquesta interlocutòria el TC, en el F.J. 2n, advertiria que "*de un lado, no es de apreciar indefensión alguna del recurrente, toda vez que la única indefensión constitucionalmente relevante es, según doctrina reiterada, la de naturaleza material (SSTC 102/1987, 145/1990, 19/1995, entre otras muchas), siendo así que en el presente caso no ha podido acreditarse que la consignación de la confesión del actor en lengua castellana haya redundado en merma de la defensa de sus derechos e intereses legítimos. En efecto, el actor pudo evacuar confesión en vasco a presencia de un intérprete que le tradujo las preguntas formuladas y vertió igualmente al castellano las respuestas por él brindadas. El hecho de que sus respuestas se consignaran en el acta en lengua castellana no ha podido generarle indefensión alguna, pues sólo desconociendo por completo el castellano –lo que no se acredita- podría admitirse que el actor pudiera dudar de la fiel traslación de sus respuestas al castellano*". En aquests casos, el TC efectua una valoració del supòsit de fet objecte d'enjudiciament i l'*iter* processal de les actuacions judicials, valoració que estima necessària per apreciar si existeix provada una indefensió material de la part que al·lega vulneració del dret a la tutela judicial efectiva per raons lingüístiques garantit a l'article 24 de la norma suprema. També, per totes, vid. STC 52/1999 de 12 d'abril, F.J 4t, on el màxim intèrpret constitucional advertia que "*entrando ya en el fondo, debe rechazarse la alegada vulneración del art. 24.1 CE ,m por la no protección por el Juez del derecho al uso de la lengua catalana. El obstáculo referido al uso de dicha lengua no se produjo en el incidente de recusación, cuyo Auto resolutorio es objeto de impugnación en este proceso constitucional, y al que, por tanto debemos limitar nuestro análisis, sino en le juicio oral del que dicho incidente trae causa. Es en aquél, en el que, en su caso, podría plantearse la cuestión que indebidamente se traslada al incidente de recusación, en el que además ésta se formuló en lengua catalana, lo que no fue óbice para que se siguiese el trámite correspondiente, que llegó a su término*

Cal dir que aquesta continua essent una matèria que centra controvèrsies doctrinals i propostes interpretatives no exemptes de polèmiques. El debat continua obert. Així, a tall d'exemple, cal assenyalar que un sector de la doctrina, crítica a la dicció dels dos primers paràgrafs de l'article 231 de la LOPJ, ha defensat que l'ús d'una de les llengües oficials no pot, *per se*, provocar indefensió a la part que la desconeix o la coneix deficientment, al·legant com un dels arguments de defensa d'aquesta tesi, entre d'altres, que la intervenció de les parts en el procés "*se hace de forma interpuesta a través de la representación procesal y la asistencia letrada, por lo que el desconocimiento de la*

---

normal, independientemente de que la decisión fuese contraria a la pretensión recusatoria, y sin que en ninguna medida el uso de la lengua catalana influyera en el signo de tal decisión. Carece, pues, de toda base la alegación del demandante sobre este particular".En una línea similar es pronunciaria el TS, entre d'altres, a la seva STS d'1 de març de 1999 (nº 312/1999, Sala Penal del TS, R.J. 1999/2939) en la que va enjudiciar si era o no constitutiu d'indefensió la redacció en llengua catalana d'un informe pericial, llengua desconeguda pel lletrat recurrent, desestimada pel TS previ examen de les actuacions. En aquesta sentència, el TS proclamaria que "*denuncia el recurrente 'infracción del derecho a la tutela judicial efectiva, productora de indefensión' y luego cuestiona la 'credibilidad que merecen las declaraciones de la denunciante confirmadas por el informe psicológico que obra en autos como prueba documental' criticando (...) la circunstancia de estar redactado el citado informe en catalán, lengua desconocida por el letrado recurrente. El derecho a la tutela judicial efectiva, que a todos se reconoce en el art. 24.1 de la Constitución, según han declarado reiteradamente tanto el Tribunal Constitucional como esta Sala, se concreta sustancialmente en le derecho que los justiciables tienen de obtener de los órganos jurisdiccionales competentes una resolución fundada en derecho, que dé respuesta a sus pretensiones y, en su caso, a que tal resolución se cumpla efectivamente. Dado que la sentencia recurrida cumple adecuadamente estas exigencias, el motivo examinado no puede prosperar. En todo caso, parece oportuno destacar: a) que el informe cuestionado fue interesado por el Juez de Instrucción de la causa (...) b) que el mismo fue Juzgado por el correspondiente Servicio de la Generalidad de Cataluña y que en él se indica expresamente el número correspondiente (...) del trastorno apreciado, de manera que el alcance del citado diagnóstico puede ser conocido perfectamente por los interesados acudiendo a dicha prestigiosa clasificación de universal aceptación; c) que el letrado defensor del acusado no solicitó la traducción al castellano del informe de referencia; y d) que tampoco se propueso por el mismo ninguna prueba pericial alternativa ni la presencia de los peritos informantes en la vista del juicio oral (...) Difícilmente puede hablarse, por todo ello, de ningún tipo de indefensión para el acusado"*. En una línea similar, destaquen, per totes, les STS de 20 de març de 1992 (Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 4ª) o STS de 29 de maig de 1995 (Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 5ª). En aquesta darrera resolució, el TS va resoldre que no era apreciable indefensió quan l'expedient administratiu del que dimanaven les actuacions judicials es trobava redactat en català i la part interessada, que n'al·legava desconeixement que provocava indenfesió, no havia exercit en forma el dret a obtenir-ne la corresponent traducció. Vid. GÓMEZ MARTINEZ, Carlos, estudi de l'article 142 de la LEC a FERNÁNDEZ-BALLESTEROS, Miguel Ángel, RIFÁ SOLER, José i VALLS GOMBAU, José Francisco (Coord.); "Comentarios a la nueva ley de enjuiciamiento civil", Ed. Iurgium editores i Atelier, Barcelona, 2001, p. 614-618. L'autor adverteix que quan una part al·legui desconeixement de la llengua que pugui produïr indefensió, "*para que efectivamente se pueda impedir el uso por el tribunal de una lengua cooficial distinta del castellano*" es necessari que concorrin dues circumstàncies: primerament, que la part s'oposi expressament a l'ús de la llengua cooficial diferent de la castellana, al·legant-ne desconeixement; segonament, que aquest desconeixement produeixi indefensió, al·legant que aquest requisit "*parece introducir un criterio de graduación en la materia, es decir, que no todo desconocimiento de la lengua autonómica produce el efecto de obligar al tribunal a usar el castellano, sino sólo aquél desconocimiento de entidad tal que impida realmente la comprensión de lo que se va actuando en el proceso*". L'autor afegeix que en aquells casos en els que el grau de coneixement de la llengua permet la comprensió de l'expresió escrita però no l'oral, "*en este caso el desconocimiento de la lengua autonómica que causa indefensión y que, por tanto, impide al tribunal usar la lengua autonómica, sólo se produciría respecto a una actuación oral, no respecto a una actuación escrita"*.

lengua oficial utilizada en el proceso no impide ni dificulta la defensa", proposant que "*lo que será necesario es dotarse de una representación procesal y de una dirección letrada que conozca la lengua oficial utilizada en el proceso*"[627]. Pel que fa referència a aquest argument, cal dir que el TS no només no l'ha assumit sinó que fins i tot, en certa jurisprudència, ha estimat que concorre indefensió quan, malgrat que la part justiciable coneix la llengua oficial pròpia emprada pel Jutjat o Tribunal, el seu lletrat n'al·lega desconeixement que provoca indefensió. Aquesta tesi jurisprudencial, qüestionable, consta entre d'altres a la STS de 15 d'abril de 1997[628], on el TS en el seu F.J. 4t va proclamar que "*respecto a la pretendida infracción del artículo 24 de la Constitución... el conocimiento que la recurrente tiene del idioma catalán, deducible razonablemente del hecho de no haber opuesto su desconocimiento durante la tramitación del expediente disciplinario, no es trasladable, sin más, al letrado al que se confió su representación y defensa, no puede aceptarse que la indefensión que éste invoca por desconocer el exacto contenido de la resolución sancionadora, sea ajena a su representada, pues es obvio que si dicho letrado desconoce el idioma en que se halla redactada la resolución que, en su caso, ha de impugnar, la denegación de su traducción al castellano a quien coloca en situación de indefensión no es al representante, sino a su mandante que se ve privada materialmente de la asistencia del letrado que libremente eligió, lo que ciertamente afecta al derecho a la tutela judicial efectiva, sin que se vislumbre obstáculo legal a la traducción interesada"*.

En aquesta matèria, també cal recordar que normativa internacional, ratificada per l'Estat espanyol i, en conseqüència, vinculant jurídicament d'acord amb el que disposen els articles 10.2 i 96 de la CE, contempla el dret dels justiciables de ser informats, en el procés, en una llengua que comprenguin així com el dret a ser assistits d'un intèrpret si no comprenen o no parlen la llengua emprada pel Jutjat o Tribunal. Aquests drets lingüístics en procés judicial es troben regulats, entre d'altres disposicions, a l'article 14 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 19 de desembre de 1966[629] o a

[627] Vid. LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; "*Los derechos lingüísticos entre mayoría y minoría (algunas observaciones acerca de la proyección de la cooficialidad lingüística sobre el Poder Judicial)*", cit. nota supra, p. 160.

[628] STS de 15 d'abril de 1997, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1997/3956.

[629] Article 14 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 19 de desembre de 1966, instrument de ratificació de 13 d'abril de 1977 (B.O.E. nº 103 de 30 d'abril de 1977): "*1. Todas las personas son iguales ante los tribunales y cortes de justicia. Toda persona tendrá derecho a ser oída públicamente y con las debidas garantías por un tribunal competente, independiente e imparcial, establecido por ley, en la sustanciación de cualquier acusación de carácter penal formulada contra ella o para la determinación de sus derechos u obligaciones de carácter civil (...) 3. Durante el proceso, toda persona acusada de un delito tendrá derecho, en plena igualdad, a las siguientes garantías mínimas: A) A ser informada sin demora, en un idioma que comprenda y en forma detallada, de la naturaleza y causas de la acusación formulada contra ella. B) A disponer del tiempo y de los medios adecuados para la preparación de su defensa y comunicarse con un defensor de su elección (...) F) A ser asistida gratuitamente por un intérprete, si no comprende o no habla el idioma empleado en el tribunal (...)*".

l'article 6 del Conveni de Roma de 1950 per la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals, adoptat per l'àmbit del Consell d'Europa i ratificat per l'Estat espanyol el 26 de setembre de 1979[630].

En qualsevol cas, cal tenir present una precisió que modula necessàriament les previsions estudiades: la concernent al règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia. Tal com s'estudiarà detingudament més endavant, el coneixement de la llengua oficial pròpia del territori on s'exerceixen funcions jurisdiccionals constitueix un mèrit en la resolució dels concursos per ocupar les places al territori autonòmic amb règim de doble oficialitat lingüística. No té condició de requisit d'accés, per la qual cosa la previsió de l'article 231 de la LOPJ i 142 de la LEC pel que fa referència a l'opció que es contempla que els Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris de Jutjats i Tribunals "*podrán también usar*" la llengua cooficial pròpia diferent de la castellana només serà operativa si el personal en qüestió, voluntàriament, ha vetllat per ser titular del mèrit de coneixement de la llengua el que, malauradament, moltes vegades no és el cas. Les estadístiques d'aptitud lingüística del personal judicial parlen per si soles en els termes que s'estudiaran més endavant.

Per concloure, cal subratllar una darrera constatació: que l'orientació del marc jurídic estatal estudiat (articles 231 de la LOPJ i 142 de la LEC), concernent als usos lingüístics del personal al servei de l'Administració de Justícia, no coincideix amb l'orientació que regeix la LPL en aquesta matèria.

El marc jurídic esbossat per la legislació estatal (LOPJ i LEC) i el marc jurídic esbossat per la legislació autonòmica catalana (LPL) no responen a uns mateixos plantejaments ni orientacions. No acaben de coincidir en el tractament normatiu concedit a l'ordenació dels usos lingüístics en aquest àmbit. De fet, s'adverteix una certa contradicció pel que fa a les prescripcions d'ambdós blocs normatius: d'una banda, les previsions de la LOPJ i la LEC dissenyen un marc de tendència restrictiva pel que fa a l'estatut de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana a l'Administració de Justícia; d'altra, la LPL es caracteritza per una evident voluntat de normalitzar i estendre l'ús del català en aquest àmbit.

[630] Article 6 del Conveni de Roma de 4 de novembre de 1950, per la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals (Instrument de ratificació de 26 de setembre de 1979, B.O.E. nº 43 de 10 d'octubre de 1979): "*1. Toda persona tiene derecho a que su causa sea oída equitativa, públicamente y dentro de un plazo razonable, por un Tribunal independiente e imparcial, establecido por Ley, que decidirá los litigios osbre sus derechos y obligaciones de carácter civil o sobre el fundamento de cualquier acusación en materia penal dirigida contra ella (...) 3. Todo acusado tiene, como mínimo, los siguientes derechos: a) a ser informado, en el más breve plazo, en una lengua que comprenda y detalladamente, de la naturaleza y de la causa de la acusación formulada contra él (...) e) a ser asistido gratuitamente de un intérprete, si no comprende o no habla la lengua empleada en la Audiencia*".

Així, tal com s'ha estudiat[631], la LPL opta clarament per garantir que el català, en tant que oficial i pròpia de Catalunya, assumeixi el paper de llengua d'ús general fins i tot més enllà de les administracions autonòmiques *strictu sensu*. En aquest context, l'article 2.2.b de la LPL estableix que el català, com a llengua pròpia de Catalunya, és "*la llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya en la forma que aquesta mateixa determini, per les altres institucions i, en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic"*. Dins aquesta categoria conceptual "*altres institucions*", tal com s'ha apuntat doctrinalment[632], s'hi ha d'entendre inclosa l'Administració de Justícia. L'objectiu de la LPL se centra en assolir la plena normalització i extensió de l'ús general de la llengua catalana, en tant que llengua oficial i pròpia de Catalunya, en tots els àmbits, inclòs el de l'Administració de Justícia radicada a Catalunya. A tal fi, la pròpia LPL en el seu article 5.2 habilita a la Generalitat per "*fer actuacions d'emparament, de protecció i de promoció i foment de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, amb l'adopció de les mesures necessàries i la destinació dels recursos suficients*". Com es veurà, la Generalitat no ha estalviat recursos en la formulació i implementació de diversos programes i polítiques de normalització lingüística de la llengua catalana en l'àmbit judicial.

Altrament, com s'ha vist, l'orientació de la LOPJ i la LEC va en un altre sentit. Ambdues disposicions contemplen que serà el castellà, en tant que llengua espanyola oficial de l'Estat respecte de la qual la CE contempla un deure de coneixement, la llengua d'ús general a l'Administració de Justícia. Tal com ratificaria la jurisprudència del TC que s'ha estudiat (vegeu per totes STC 56/1990 de 29 de març, F.J. 41è), el "*carácter de lengua oficial de ámbito general del castellano y la obligación de que todos los españoles tienen de conocerlo y el derecho de usarlo (art. 3.1 de la Constitución) hace que sea la lengua generalmente usada en el ámbito de la Administración de Justicia, lo que viene a ser reconocido por el art. 231.1 de la LOPJ"*. Potestativament, i en les condicions i supòsits fixats a la llei i modulats per la jurisprudència, s'admet l'ús de les altres llengües oficials pròpies del territori de la Comunitat Autònoma on es troben els Jutjats i Tribunals, diferent de la castellana. Ens trobem, per tant, davant un àmbit en el que, en paraules de la doctrina, "*es pot constatar fàcilment que l'orientació que marca la norma estatal i la doctrina que la interpreta tenen un sentit ben diferent a la normativa autonòmica*"[633]. El debat resta obert.

---

[631] Ampliat al capítol precedent de l'estudi relatiu al model lingüístic de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

[632] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 180. L'obra constata que mentre la voluntat de la LPL és que el català assumeixi el paper de llengua d'ús general també a l'administració de justícia (previsió de l'ús preferent del català a les 'altres institucions' de l'article 2.2.b LPL), aquesta orientació no coincideix amb la que marca la LOPJ.

[633] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit.nota supra p. 180.

3.2 El dret de les parts, testimonis i perits d'elegir la lengua oficial que desitgen emprar a les actuacions judicials.

A) El dret d'opció lingüística a la LOPJ i a la LEC.

Els articles 231.3 de la LOPJ i 142.3 de la LEC disposen que les parts, els testimonis i els pèrits, *"podrán utilizar la lengua que sea también oficial en la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales, tanto en manifestaciones orales como escritas"*[634].

Aquesta precisió d'ambdues normes no planteja problemes interpretatius. No deixa de ser una projecció de l'estatut d'oficialitat lingüística del que gaudeixen aquestes llengües oficials diferents de la castellana en el respectiu àmbit territorial.

Doctrinalment[635], s'ha advertit que el dret d'opció lingüística, entès com aquell dret del ciutadà de fer un ús jurídicament vàlid de la llengua oficial escollida davant els poders públics i particulars, és l'efecte principal de la declaració d'oficialitat de la llengua. En paraules del TC, una llengua és oficial quan sigui reconeguda pels Poders Públics com a mitjà normal de comunicació entre ells i en la seva relació amb els ciutadans amb plena validesa i efectes jurídics, i amb independència de la seva realitat o pes com a fenomen social (STC 82/1986, de 26 de juny, F.J. 2, per totes[636]). Traduït a l'àmbit judicial,

---

[634] Cal tenir present que l'article 142.3 de la LEC presenta una dicció no del tot coincident amb la de l'article 231.3 de la LOPJ. La versió de la LEC consigna *"las partes, sus procuradores y abogados, así como los testigos y peritos..."*, a diferència de la versió de la LOPJ que fa referència a *"las partes, sus representantes y quienes les dirijan, así como los testigos y peritos..."*. La dicció finalment aprovada de l'article 142.3 de la LEC ja constava a la primera versió del Projecte de LEC, publicada al B.O.C-Congrés dels Diputats nº 147-I de 13 de novembre de 1998, p. 47.

[635] Vid. POU PUJOLRÀS, Agustí; *"Els drets i els deures lingüístics*", a VERNET LLOBET, Jaume (coord.) "Dret lingüístic", Col·lecció Eina 23, Ed. Cossetània, Barcelona, 2003, p. 149. L'obra recorda que, genèricament, aquest dret d'opció lingüística presenta una doble vessant: d'una banda, una projecció activa, consistent en el dret d'usar la llengua oficial de preferència, tant en l'àmbit públic com en l'àmbit privat, amb plena validesa i efectes jurídics; d'altra banda, una vessant passiva, que es concreta en el dret a ser atès en la llengua escollida, dret que presenta uns perfils confusos, tant en el pla doctrinal com en el jurisprudencial i legislatiu. Pel que fa a l'Administració de Justícia, s'adverteix que *"no hi ha una regla recíproca en la qual es garanteixi de ser atès, a Catalunya, en llengua catalana, en diferents admnistracions centrals, com la militar, la judicial, la registral o la policial, per esmentar alguns exemples paradigmàtics, malgrat l'afirmació jurisprudencial del dret a ser atès en la llengua escollida pel ciutadà (STC 74/1989)*". Vid. obra cit. supra p. 155.

[636] En aquest F.J. 2n de la STC 82/1986 de 26 de juny, el màxim intèrpret constitucional va proclamar que *"al añadir el número 2 del mismo art. 3 que las demás lenguas españolas serán también oficiales en las respectivas Comunidades Autónomas, se sigue asimismo, que la consecuente cooficialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos radicados en el territorio autonómico, sin exclusión de los órganos dependientes de la Administración central y de otras instituciones estatales en sentido estricto siendo,*

l'oficialitat lingüística d'aquestes llengües ha de comportar el dret de les parts, testimonis i perits, d'emprar la llengua en qüestió, amb estatut d'oficialitat, en la seva relació amb els òrgans del Poder Judicial, tan en les manifestacions orals com escrites. Altrament dit, a les Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística, el precepte contempla el dret dels justiciables, de les parts, testimonis i perits d'optar per l'ús indistint de qualsevol de les dues llengües oficials a les actuacions judicials, amb plena validesa i efectes jurídics.

Es tracta d'una previsió que ja constava, literalment, a la primera versió del precepte del Projecte de LOPJ. Només fou objecte d'una esmena d'addició, l'esmena nº 1322 presentada pel diputat Sr. Pillado Montero en representació del grup parlamentari Popular, que proposava afegir a la dicció del precepte el paràgraf "*salvo que el Juez, el Tribunal, alguno de sus miembros, o el Secretario, desconocieren dicha lengua"*, esmena que va justificar-se al·legant que "*en ese supuesto, debe prevalecer la obligatoriedad del castellano, lengua oficial del Estado"*[637]. Aquesta esmena ja fou desestimada per l'Informe de la Ponència[638].

D'entrada, cal recordar que totes les lleis de normalització lingüística de totes les Comunitats Autònomes que gaudeixen d'estatut de doble oficialitat contemplen, sense excepció, el dret dels ciutadans d'adreçar-se a l'Administració de Justícia en la llengua oficial que escullin, sigui el castellà, sigui la llengua oficial pròpia del territori en qüestió.

Aquest és el cas de l'article 13 de la LPL, pel que fa referència a Catalunya; l'article 12 de la llei valenciana 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià; l'article 11 de la llei de les Illes Balears 3/1986 de 29 d'abril, de normalització lingüística; l'article 7 de la llei 3/1983 de 15 de juny, de normalització lingüística a Galícia; l'article 9 de la llei basca 10/1982 de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera o l'article 14 de la llei foral navarresa 18/1986 de 15 de desembre, de regulació de l'ús del basc[639]. Tots aquests preceptes enunciats, sense

---

por tanto, el criterio delimitador de la oficialidad del castellano y de la cooficialidad de otras lenguas españolas el territorio, independientemente del carácter estatal (en sentido estricto), autonómico o local de los distintos poderes públicos".

[637] Vid. "Ley orgánica del Poder Judicial. Trabajos parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p. 653.

[638] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 118-I-1 de 23 de febrer de 1985. També a "Ley orgánica del Poder Judicial. Trabajos parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p. 670.

[639] L'article 13 de la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística (D.O.G.C. nº 2553 de 9 de gener de 1998, p. 291), rubricat *"Les actuacions judicials"* disposa: *"1. Són vàlides les actuacions judicials, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials, sense necessitat de traducció. 2. Tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de justícia en la llengua oficial que esculli i a ésser atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció (...)".*

excepció, contemplen el dret d'ús de la llengua oficial que elegeixi el justiciable en la seva relació amb els Jutjats i Tribunals.

El màxim intèrpret constitucional va tenir ocasió d'enjudiciar la constitucionalitat de certes previsions legislatives autonòmiques en aquesta matèria, tals com l'article 9 de la

---

L'article 12 de la Llei 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià (D.O.G.V. nº 133 d'1 de desembre) disposa que: "*1. De acuerdo con lo dispuesto en la presente Ley, todos los ciudadanos tienen el derecho de poder dirigirse a la Administración de Justicia en la lengua oficial que estimen conveniente utilizar, sin que se les pueda requerir traducción alguna, y sin que de ello pueda seguírseles retraso o demora en la tramitación de sus pretensiones. 2.Todas las actuaciones, documentos y escritos, realizados o redactados en valenciano, ante los Tribunales de Justicia, y las que éstos lleven a cabo en igual lengua, tienen plena validez y eficacia*". Així mateix, cal recordar que l'article 31 de la llei disposa que "*El Gobierno Valenciano realizará con la Administración de Justicia los acuerdos necesarios para hacer efectivo el uso del valenciano en Juzgados y Tribunales*". La Disposició Transitòria 1ª, entre d'altres previsions, disposa que "*...En lo referente a la Administración del Estado en la Comunidad Valenciana, así como a la Administración de Justicia, se estará a lo dispuesto en los acuerdos que a tales efectos se convengan por el Consell de la Generalitat Valenciana con los organismos competentes, sin perjuicio de la regulación legal de carácter estatal que sobre el uso de las distintas lenguas oficiales pudiera establecerse para las referidas esferas de la Administración*".

L'article 11 de la Llei 3/1986 de 29 d'abril, de normalització lingüística, a les Illes Balears (B.O.C.A.I.B. nº 15 de 20 de maig, correcció d'errades B.O.C.A.I.B. nº 16 de 30 de maig) disposa: "*1. Dins l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, tots els ciutadans tenen dret a poder dirigir-se a l'Administració de Justicia en la llengua oficial que estimin convenient d'usar, i no se'ls pot exigir cap classe de traducció. Per altra banda, aquest fet no pot representar retard en la tramitació de les seves pretensions. 2. Pel que fa a la llengua, totes les actuacions, documents, escrits realitzats o redactats en català, són totalment vàlids i eficaços davangt els tribunals i els jutjats de les Illes Balears. En tot cas, els interessats tenen dret a ser assabentats en la llengua que elegeixin. 3.El Govern de la Comunitat Autònoma ha de promoure, d'acord amb els òrgans corresponents, la progressiva normalització de l'ús de la llengua catalana a l'Administració de Justicia a les Illes Balears*".
A més, cal recordar que la Disposició Transitòria 1ª de la llei afegeix que "*1. Dins l'àmbit de l'Administració, pel que fa a l'ús de la llengua catalana, el període d'adaptació dels serveis i organisme que disposa la present llei no pot excedir de tres anys en el cas del Govern de la Comunitat Autònoma, dels Consells Insulars, de l'Administració local i d'altres entitats públiques dependents del Govern de la Comunitat Autònoma. Quant a l'Administració de l'Estat en la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, així com en l'Administració de Justícia, el Govern de la Comunitat Autònoma ha de promoure acords amb els organismes competents a fi de fixar períodes d'adaptació similars*".

L'article 7 de la Llei 3/1983 de 15 de juny, de normalització lingüística a Galícia (D.O.G. nº 84 de 14 de juliol de 1983 i B.O.E. nº 213 de 6 de setembre de 1983, p. 24579) disposa: "*1. En el ámbito territorial de Galicia, los ciudadanos podrán utilizar cualquiera de las dos lenguas oficiales en las relaciones con la Administración de Justicia. 2. Las actuaciones judiciales en Galicia serán válidas y producirán sus efectos cualquiera que sea la lengua oficial empleada. En todo caso, la parte o interesado tendrá derecho a que se le entere o notifique en la lengua oficial que elija (...)*".

L'article 9 de la Llei 10/1982 de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera (B.O.P.B. de 16 de desembre de 1982, nº 160) disposa: "*1. En sus relaciones con la Administración de Justicia, todo ciudadano podrá utilizar la lengua oficial de su elección, sin que se le pueda exigir traducción alguna. 2.Los escritos y documentos presentados en euskera, así como las actuciones judiciales, serán totalmente válidos y eficaces. 3. El Gobierno Vasco promoverá de acuerdo con los órganos correspondientes, la normalización del uso del euskera en la Administración de Justicia en el País Vasco*".

L'article 14 de la llei foral 18/1986 de 15 de desembre (B.O.E. nº 17 de 20 de gener de 1987, p. 1581 i B.O. de Navarra nº 154 de 17 de desembre de 1986) disposa: "*En sus relaciones con la Administración de Justicia, todo ciudadano podrá utilizar la lengua oficial de su elección, de conformidad con lo dispuesto en la legislación vigente*".

llei basca 10/1982 de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera, que va ser objecte d'un recurs d'inconstitucionalitat resolt pel TC en la seva STC 82/1986 de 26 de juny. En el F.J. 11 de la sentència, el TC va recordar que "*... el art. 9 reconoce el derecho de todo ciudadano -se entiende que en el territorio del País Vasco- a usar la lengua oficial de su elección en sus relaciones con la Administración de Justicia sin que se le pueda exigir traducción (núm. 1) y, por ende, la plena validez de los escritos y documentos presentados en euskera, así como de las actuaciones judiciales (núm. 2). En cuanto que el art. 9 de la Ley vasca 10/1982, en sus núm. 1 y 2, no impone obligación alguna del uso del euskera a la Administración de Justicia y se limita a declarar las consecuencias que inmediatamente se derivan del derecho al uso de dicha lengua establecido en el art. 6 del EAPV, dicho artículo no es inconstitucional, no invade tampoco ámbito competencial alguno reservado al Estado, al no regular nada referente a materia procesal alguna. Obviamente tampoco es inconstitucional el núm. 3, que encomienda al Gobierno Vasco el deber de promover 'de acuerdo con los órganos correspondientes, la normalización del uso del euskera en la Administración de Justicia en el País Vasco'*"[640]. Amb aquesta sentència, avalava la constitucionalitat de la disposició legislativa autonòmica que garantia el dret d'ús de la llengua cooficial pròpia del territori en la relació amb els jutjats i tribunals ubicats a la Comunitat Autònoma, amb plena validesa i efectes jurídics sense necessitat de traducció al castellà.

En una línea similar es pronunciaria la STC 84/1986 de 26 de juny, pel que fa al cas gallec. Aquesta sentència va resoldre un recurs d'inconstitucionalitat interposat pel govern estatal contra determinats preceptes de la llei de normalització lingüística gallega 3/1983 de 15 de juny, entre els qual s'impugnà l'article 7 de la disposició legal. Aquest precepte, tal com s'ha avançat, ordena l'ús de les llengües a l'Administració de Justícia i contempla el dret d'ús del gallec, garantint que les actuacions judicials a Galícia seran vàlides i eficaces sigui quina sigui la llengua oficial emprada. La part recurrent estimava que vulnerava l'ordre competencial de l'Estat, argumentació jurídica que el TC va desestimar. En paraules del màxim intèrpret constitucional "*el art. 7.1 y 2 de la Ley 3/1983 del Parlamento Gallego reconoce el derecho de los ciudadanos a 'utilizar cualquier de las lenguas oficiales en las relaciones con la Administración de Justicia' (art. 7.1) y que 'las actuaciones judiciales en Galicia serán válidas y*

[640] L'advocat de l'Estat, en aquest recurs d'inconstitucionalitat, pel que fa referència a aquest precepte, va esgrimir que "*el art. 9, cuya constitucionalidad material no se discute, incurre en un manifiesto vicio de incompetencia, pues se adentra en una regulación característicamente propia del Derecho procesal, materia sobre la que el núm. 6 del art. 149.1 de la CE consagra la exclusiva competencia estatal, sin que la salvedad referida a 'las normas procesales que se deriven de las especialidades del derecho sustantivo yde la organización propia del País Vasco' (art. 10.6 del EAPV) sean aplicables a este punto (...) El art. 9.3 de la Ley impugnada, que por sí sólo no se discute, lejos de salvar la constitucionalidad de los dos números anteriores del precepto, supone una palmaria aceptación del legislador vasco de su incompetencia para regular 'la normalización del uso del euskera en la Administración de Justicia en el País Vasco', que sólo puede promover de acuerdo con los correspondientes órganos estatales"*. Vid. antecedent de fet primer de la STC 82/1986 de 26 de juny.

producirán sus efectos cualquiera que sea la lengua oficial empleada'; añadiendo que 'en todo caso, la parte o interesado tendrá derecho a que se le entere o notifique en la lengua oficial que elija'. Impugnado el artículo (...) por invadir la competencia exclusiva que confiere al Etado el art. 149.1.6 de la Constitución, cabe, hasta el último inciso, reiterar lo que se dijo en la Sentencia relativa a la Ley vasca en relación con su art. 9 (fundamento jurídico undécimo); que, en cuanto dichos preceptos no imponen obligación alguna del uso del gallego a la Administración de Justicia y se limitan a declarar las consecuencias que inmediatamente se derivan del derecho al uso de dicha lengua establecido en el art. 5 del EAG, no son inconstitucionales, ni invaden tampoco ámbito competencial alguno reservado al Estado (...) Y obviamente tampoco es inconstitucional la asignación que hace el art. 7.3 a la Junta de Galicia (como también hiciera el art. 9.3 de la mencionada Ley vasca con respecto al Gobierno Vasco) de promover, de acuerdo con los órganos correspondientes, la progresiva normalización del uso del gallego en la Administración de Justicia"(STC 84/1986 de 26 de juny, F.J.3r).

Per tant, el TC ha declarat expressament la constitucionalitat d'aquestes previsions legislatives autonòmiques que garanteixen el dret dels justiciables d'emprar qualsevol de les dues llengües oficials en la relació amb els Jutjats i Tribunals a l'àmbit territorial respectiu.

Pel que fa a aquesta precisió, cal recordar que, com a regla general, el dret a optar per l'ús d'una de les dues llengües oficials en la relació dels justiciables amb els Jutjats i Tribunals, es circumscriu als òrgans jurisdiccionals amb seu al territori de la Comunitat Autònoma en qüestió, amb estatut de doble oficialitat. D'aquesta manera, l'àrea geogràfica o el territori autonòmic, actua, en principi, com a límit a l'abast o l'àmbit d'aplicació d'aquesta previsió de l'article 231.3 de la LOPJ i de l'article 142.3 de la LEC, en els termes que, per altra part, consignen expressament ambdós preceptes. De fet, la pròpia dicció dels articles il·lustra aquesta opció, quan disposen que les parts, els testimonis i perits *"podrán utilizar la lengua que sea también oficial en la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales"*. Aquesta no deixa de ser una més de les projeccions de l'opció del model lingüístic espanyol pel principi de territorialitat, és a dir, l'opció que sigui el marc geogràfic d'una determinada Comunitat Autònoma el que determini, en principi, l'aplicació de la doble oficialitat entesa com a dret dels ciutadans i com a deure dels Poders Públics[641].

[641] Ja s'ha estudiat que, pel que fa a l'abast o l'àmbit d'aplicació de la doble oficialitat lingüística, el TC ha optat per l'adopció del criteri territorial limitat objectivament, és a dir, com a regla general no pot afirmar-se *strictu sensu* que el sistema de pluralisme espanyol respongui al model del principi territorial si bé és cert que conté importants trets característics que l'aproximen més a aquest model que al model personal. Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; "Lenguas, lenguaje y derecho", Ed. Civitas, 1991, autor que defensa que l'àmbit d'aplicació de la cooficialitat lingüística es fonamenta en un '*principi territorial limitat objectivament*'. Vid. també, MILIAN MASSANA, Antoni; "*La regulación constitucional del*

El problema s'ha plantejat en els casos de justiciables que han utilitzat la seva llengua pròpia diferent de la castellana (català, basc o gallec) davant òrgans jurisdiccionals, tals com el TC, amb seu fora de l'àmbit territorial autonòmic on aquesta llengua gaudeix d'estatut d'oficialitat.

D'entrada cal recordar que, com a regla general, els òrgans jurisdiccionals radicats fora del territori de la Comunitat Autònoma amb règim de doble oficialitat lingüística, admeten escrits en llengua oficial diferent de la castellana només si són acompanyats d'una traducció en els supòsits contemplats a l'article 231.4 de la LOPJ i 142.4 de la LEC, en actuacions judicials procedents de jutjats i tribunals situats en territoris autonòmics on la llengua emprada té estatut d'oficialitat[642].

Pel que fa referència al TC, cal recordar que ha tingut ocasió de pronunciar-se sobre aquesta situació en diverses resolucions, tals com, per totes, la interlocutòria 935/1987 del Ple del TC de 21 de juliol o la interlocutòria 374/1988 de 24 de març. En ambdues resolucions el TC va resoldre la inadmisió a tràmit de les demandes formalitzades davant el propi TC en llengua catalana, esgrimint com argument jurídic, partint de la interpretació de les previsions de l'article 231 de la LOPJ, que "*la formalización de la demanda es actuación judicial que se realiza en la sede del Tribunal y que debe por ello cumplir las prescripciones sobre la lengua oficial del Estado, al no encontrarse en ninguno de los supuestos especiales que el antes citado artículo 231 establece"*[643]*,*

---

multilingüismo", Revista española de Derecho Constitucional nº 10, gener-abril 1984, autor que el defineix com un '*model mixte*' caracteritza per dues notes: un monolingüisme a nivell estatal i una cooficialitat a nivell regional. Vid. també, TOLIVAR ALAS, Leopoldo; "Las libertades lingüísticas", Ed. Instituto Nacional de Administración Pública, Madrid, 1987, p. 165

642 Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 286. L'estudi recorda, pel que fa al cas català, que "*respecte del poder judicial, en general, els òrgans jurisdiccionals amb seu en una comunitat autònoma de llengua oficial única castellana admeten escrits en llengua catalana si són acompanyats d'una traducció en virtut de l'aplicació de l'article 231.4 LOPJ. És a dir, quan provenen d'altres tribunals, situats en territoris on hi ha dues llengües oficials, que són els que han iniciat el procediment. Tanmateix, no poden admetre els documents si fossin presentats directament pels particulars en llengua diferent de la castellana. En ocasions, el Tribunal Suprem ha aprofitat les seves resolucions per queixar-se que es produeix aquest fet i recorda la normativa aplicable, encara que al final tot sovint no tradueix els documents en català o gallec, els quals no li resulten de difícil comprensió, per la seva proximitat al castellà (per exemple, STS de 15 de novembre de 1994), cosa que, posat el cas, no podria fer amb el basc".*

643 Vid. Interlocutòria del TC 935/1987 de 21 de juliol, F.J. 2. El TC va advertir que "*... hay que hacer alguna observación sobre la lengua en que se hallan redactados los escritos que los interesados en este asunto han dirigido al Tribunal. Ante todo, habrá que señalar que no es esta materia sobre la cual el Tribunal pueda decidir con libertad, adoptando decisiones de política jurídica, que no le corresponden, pues el Tribunal se encuentra sometido a la Constitución y a su Ley Orgánica y, por la remisión que esta última hace en su art. 80, en materia de 'forma de los actos' debe aplicar lo dispuesto en la Ley de Enjuiciamiento Civil y en la Ley Orgánica del Poder Judicial. Por ello, la cuestión aquí planteada ha de resolverse haciendo aplicación del art. 231 de la Ley Orgánica del Poder Judicial, como señalamos ya en el Auto de 17 de diciembre de 1986 dictado en el recurso de amparo 927/1986. Dicho artículo establece, como regla general, la utilización del castellano, por la lengua oficial del Estado en*

precepte que contempla "*como regla general la utilización general del castellano, con las excepciones que allí mismo se establecen. Al no hallarse la demanda presente incluida en ninguna de esas excepciones, resulta aplicable la regla general, por lo que es preceptiva su redacción en castellano*"[644].

En aquest sentit, cal recordar que l'article 80 de la L.O. 2/1979 de 3 d'octubre, del Tribunal Constitucional, ubicat dins el Títol VII rubricat "*De las disposiciones comunes sobre procedimiento*", contempla que, al TC, en matèria de llengua oficial s'aplicaran, amb caràcter supletori a aquesta disposició legal, els preceptes de la LOPJ i de la LEC[645].

Sens perjudici d'aquesta regla general, cal assenyalar que el TC ha adoptat una interpretació flexible d'aquest requisit d'ús de la llengua castellana davant aquest òrgan en un supòsit concret, expressament contemplat a l'Acord de la Secció Primera del TC d'1 d'abril de 1987. Tal com va recordar en el F.J. 2n de la seva interlocutòria 935/1987 de 21 de juliol, "*en el apartado 4, el citado artículo* (referint-se a l'article 231.4 de la LOPJ que s'estudiarà a continuació) *permite que las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma, sin necesidad de traducción al castellano, tengan plena validez y eficacia y que puedan surtir sus efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, lo que, referido, como el precepto dice, a actuaciones judiciales ya realizadas y a documentos aportados a los procesos, no presentan ninguna especial dificultad cuando tales actuaciones o documentos hayan de surtir sus efectos ante este Tribunal en virtud de lo dispuesto en el art. 80 de la LOTC para el*

---

concordancia con lo que dispone el art. 3 de la Constitución. Permite que las partes, sus representantes y quienes les dirigen, utilicen la lengua oficial de una Comunidad Autónoma, siempre que llo se produzca en el territori en que tengan lugar las actuaciones judiciales, lo que concuerda con las disposiciones de las Leyes de normalización lingüística. Y, finalmente, en el apartado 4, el citado artículo permite que las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma, sin necesidad de traducción al castellano, tengan plena validez y eficacia y que puedan surtir sus efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, lo que, referido, como el precepto dice, a actuciones judiciales ya realizadas y a documentos aportados a los procesos, no presentan ninguna especial dificultad cuando tales actuaciones o documentos hayan de surtir efectos ante este Tribunal, en virtud de lo dispuesto en el art. 80 de la LOTC para el recurso de amparo (...) La formalización de la demanda es actuación judicial que se realiza en la sede del Tribunal y que debe por ello cumplir las prescripciones sobre la lengua oficial del Estado, al no encontrarse en ninguno de los supuestos especiales que el antes citado artículo 231 establece (...)".

[644] Vid. Interlocutòria del TC 374/1988 de 24 de març, F.J. únic.

[645] Article 80 de la L.O. 2/1979 de 3 d'octubre, del TC (B.O.E. nº 239 de 5 d'octubre): "*Se aplicarán, con carácter supletorio de la presente Ley, los preceptos de la Ley Orgánica del Poder Judicial y de la Ley de Enjuiciamiento Civil, en materia de comparecencia en juicio, recusación y abstención, publicidad y forma de los actos, comunicaciones y actos de auxilio jurisdiccional, día y hora hábiles, cómputo de plazos, deliberación y votación, caducidad, renuncia y desistimiento, lengua oficial y policía de estrados".*

recurso de amparo". Partint d'aquesta premissa, el TC afegiria que *"La misma regla puede entenderse aplicable, en virtud del principio de favorecimiento de la defensa de los derechos fundamentales y de las libertades públicas de los ciudadanos, permitiendo que la denuncia de la vulneración de los mismos, a los efectos de solicitar el beneficio de justicia gratuita y la interrupción del plazo de la acción de amparo, puede hacerse en la lengua que tales ciudadanos utilicen, como hizo el Acuerdo de la Sección Primera de este Tribunal de 1 abril del corriente año, pero tal criterio no puede ya aplicarse a la formalización en regla de la oportuna demanda, ni a los posteriores actos procesales"*.

B) El dret d'opció lingüística a l'Administració de Justícia a Catalunya.

Tal com s'ha estudiat, el dret d'emprar la llengua catalana a l'àmbit judicial va consolidar-se al llarg del segle XIX i principis del segle XX, com una de les reivindicacions recurrents de teòrics del moviment del catalanisme polític[646]. Aquestes reivindicacions varen formular-se en un context d'imposició de la llengua castellana a l'àmbit judicial, que deu els seus orígens històrics a la política d'uniformitat lingüística del Decret de Nova Planta[647].

---

[646] Per una ampliació, vid. capítol de la recerca relatiu als antecedents normatius del model lingüístic de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Figures tals com Pi i Margall o Prat de la Riba varen denunciar la imposició de la llengua castellana a l'Administració de Justícia i varen defensar la necessitat de garantir el dret dels justiciables, a Catalunya, d'emprar la llengua catalana en la seva relació amb els Tribunals de Justícia. Vid., per tots, PI MARGALL, Francesc; "La qüestió de Catalunya (Escrits i discursos)", Alta Fulla, Biblioteca, Serie A, Barcelona, 1978, p. 86-88. També, PRAT DE LA RIBA, Enric; "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura (articles i parlaments)", Ed. Selecta, Barcelona, 1974, p. 41-48.

[647] Estudi ampliat a capítol precedent. Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra. El *Memorial en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña* de 1885, també conegut com Memorial de Greuges, va denunciar la castellanització de la justícia desde la imposició del Decret de Nova Planta, en els següents termes: "*El Decreto de Nueva Planta se refiere principalmente á lo judicial y administrativo (...) Organiza la audiencia, á la que confía grandes atribuciones, y como medidas unificadoras que favorecían directamente la supeditación al grupo castellano, contiene, entre otras, la que suprimía las prohibiciones de extranjería y hacía aptos á los no catalanes para desempeñar dignidades y empleos en el Principado, y la que imponía la lengua castellana en las causas que se sustanciasen ante la audiencia*". De tres anys més tard, data el cèlebre Missatge a la Reina Maria Cristina d'Habsburg-Lorena, Reina Regent d'Espanya, que ratificaria la denúncia de la situació lingüística a l'Administració de Justícia, en els següents termes, estudiats al capítol precedent de la recerca: "(...) *destituïts se troben nostres peculiars Tribunals de Justícia (...) nos veiem obligats a acudir a Madrid per a captar-ho tot de genolls d'una majoria d'homes estranys a Catalunya, fins el punt de que sembla talment que els hi haguem de demanar autorisació per a respirar l'aire de la terra, i tot en la seva llengua, puix en lo llenguatge que ens ve de l'ànima ni tan sols podem demanar-los-hi el perdó d'un sentenciat a mort encara que ab ell poguéssim provar-los-hi que és innocent i tingués ja en lo coll l'afrontosa argolla (...) I allà se fa la tria dels homes que han d'administrar justícia en los Tribunals de Catalunya (...) per més que uns i altres sovint hi entenguen la llengua ni res d'aquells ab quins han de tractar i alguns desconeguen nostres lleis venerades (...). Que la llengua catalana sia la llengua oficial a Catalunya per a totes les manifestacions de la vida d'aquest poble: (...) Que sien catalans los Tribunals de Justícia i totes les causes i litigis se fallin definitivament dintre del Territori: Que els càrrecs de la nació catalana los nombrin los catalans*

Al llarg d'aquest període històric foren diverses les iniciatives, projectes i acords que, bé directament bé indirecta, proposaren garantir el dret d'ús del català a l'administració de justícia[648]. Caldria esperar, però, l'adveniment de la II República, per veure garantits, en un text jurídicament vinculant, drets lingüístics pels catalanoparlants en l'àmbit judicial a Catalunya i, particularment, el dret d'emprar indistintament la llengua catalana o castellana en la relació amb els jutjats i tribunals.

L'article 5 del Projecte d'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1931, ja contenia una menció expressa al dret d'elegir l'ús de la llengua catalana o castellana a l'administració de justícia a Catalunya. Aquest precepte que, com s'ha dit, fou objecte de modificacions substancials en la seva tramitació en seu de Corts Constituents republicanes[649], fixava l'oficialitat del català amb l'advertiment que *"(...) L'Estatut interior de Catalunya*

---

mateixos, procurant que recaiguin en catalans los càrrecs polítics, los judicials, los administratius i los d'ensenyança (...)".

[648] Vid. capítol precedent.

[649] Tal com s'ha estudiat, aquestes previsions idiomàtiques, projectades a l'àmbit de la justícia, foren objecte d'intenses controvèrsies en seu parlamentària. Una lectura dels debats i esmenes presentades a la dicció del precepte en seu de Corts Constituents republicanes, permet constatar que el consens fou difícil. Les propostes que varen emergir, en aquesta matèria, eren tendencialment divergents. Vid., per totes, intervenció del parlamentari Sr. Casanueva a la sessió del 23 de juny de 1932, a *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188 de 23 de juny de 1932, p. 6395-6396, estudiada a l'epígraf precedent de la recerca, que va advertir "*No hay más idioma oficial que el castellano; pero como reconozco que los catalanes tienen derecho a usar la lengua catalana al lado del castellano, quería yo, y así lo pido en mi emmienda, que las actuaciones judiciales y los instrumentos públicos, además de ir siempre en castellano, cuando lo pida un catalán vayan también en catalán"*, tesi vehiculada a través d'una esmena que fou desestimada. L'esmena proposava la següent dicció: *"Las actuaciones y resoluciones judiciales serán redactadas en castellano, a menos que lo solicite alguna de las partes, en cuyo caso lo serán en castellano y en catalán"*. Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 181, apèndix 2n.
D'altres posicionaments, tals com el del parlamentari Sr. Rey Mora, proposaven que l'Estatut d'Autonomia garantís el dret d'ús del català davant els Tribunals de Justícia a Catalunya, si bé condicionat a l'obligació d'emprar el castellà quan es plantegessin litigis entre ciutadans de diferent llengua. Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 181, apèndix 4t, on consta la proposta del parlamentari que proposava la següent redacció: *"Ante los Tribunales de Justicia los catalanes podrán hacer uso de su lengua vernácula. Sin embargo, cuando se planteen litigios entre individuos de distinta lengua, se usará siempre el castellano"*. Aquesta tesi fou criticada, entre d'altres, pel parlamentari Sr. San Andrés, qui a la sessió de 23 de juny de 1932 va proclamar que "(...) *El Sr. Rey Mora parte de unos principios y nosotros de otros completamente distintos; nosotros estimamos que la cooficialidad es igualdad de derechos y que, por lo tanto, la enmienda del Sr. Rey Mora obliga de una manera terminante, y que en cuanto un castellano litigue en castellano, puede preceptivamente, apoyándose en los artículos del Estatuto, imponer al catalán que hable en castellano. Nosotros, por el contrario, entendemos que ésta es una cuestión de corrección, de delicadeza, de cordialidad, y que no podrá producirse entre personas educadas, porque el catalán cuando hable con un castellano lo hará en castellano, pero que esto no puede ser obligatorio"*. Vid. *Diario de Sesiones de las Cortes Constituyentes de la República Española* nº 188, de 23 de juny de 1932, p. 6400. Val a dir que moltes de les tesis que varen pronunciar-se en aquell moment històric, en motiu de la tramitació de l'article 2 de l'Estatut català de la II República, pel que fa referència a la definició del model lingüístic en l'àmbit judicial, encara actualment centren debats doctrinals.

garantirà el dret dels ciutadans de llengua materna castellana a servir-se'n personalment davant els tribunals de justícia i davant els òrgans de l'administració. Així mateix, els ciutadans de llengua materna catalana tindran el dret d'usar-la en llurs relacions amb els organismes oficials de la República a Catalunya".

L'article 2 de l'Estatut català republicà de 1932 va preveure, expressament, el dret d'opció lingüística dels ciutadans en la seva relació amb l'Administració de Justícia. Va establir que dins el territori català, *"els ciutadans, qualsevol que sigui llur llengua materna, tindran dret a elegir l'idioma oficial que prefereixin en les seves relacions amb els Tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tan de la Generalitat com de la República*", si bé afegia que "*a tot escrit o document judicial que es presenti davant dels Tribunals de Justícia, redactat en llengua catalana, haurà d'adjuntar-se la seva corresponent traducció castellana, si així ho sol·licita alguna de les parts*"[650].

Per tant, el model lingüístic en l'àmbit judicial esbossat per l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932 va acabar projectant-se sobre un doble fonament estructural bàsic: primerament, va cimentar-se sobre el dret d'opció lingüística dels ciutadans en la seva relació amb els Tribunals; segonament, va establir-se que, quan alguna de les parts així ho sol·licités, qualsevol escrit o document judicial redactat en català que es presentés davant els Tribunals de Justícia, calia que anés acompanyat de la corresponent traducció al castellà.

Amb l'objectiu de tutelar aquest dret d'opció lingüística, l'article 12 del mateix Estatut va ordenar el requisit de coneixement de la llengua catalana per cobrir determinades places judicials al territori de Catalunya, particularment aquelles convocades per concurs de la Generalitat. El mateix precepte garantiria el requisit d'aptitud lingüística de fiscals i registradors que fossin designats per Catalunya[651].

---

[650] Article 2 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932:
"*L'idioma català és, com el castellà, llengua oficial a Catalunya. Per a les relacions oficials de Catalunya amb la resta d'Espanya, així com per a la comunicació de les autoritats de l'Estat amb les de Catalunya, la llengua oficial serà el castellà.*
Tota disposició o ressolució oficial dictada dins de Catalunya, haurà d'ésser publicada en els dos idiomes. La notificació es farà també en la mateixa forma, cas de sol·licitar-ho part interessada.
Dins del territori català, els ciutadans, qualsevol que sigui llur llengua materna, tindran dret a elegir l'idioma oficial que prefereixin en les seves relacions amb els Tribunals, autoritats i funcionaris de totes classes, tan de la Generalitat com de la República.
A tot escrit o document judicial que es presenti davant dels Tribunals de Justícia, redactat en llengua catalana, haurà d'adjuntar-se la seva corresponent traducció castellana, si així ho sol·licita alguna de les parts.
Els documents públics autoritzats pels fedataris a Catalunya, podran redactar-se indistintament en castellà o en català i obligadament en una o altra llengua a petició de part interessada. En tots els casos, els respectius fedataris públics expediran en castellà les còpies que hagin de tenir efecte fora del territori català".

[651] En aquest sentit, cal recordar que la Generalitat republicana, d'acord amb el que disposava l'article 12 de l'Estatut, tenia assumides àmplies competències en matèria d'administració de justícia. Així, la

Dit això, cal recordar que l'article 3 de l'EAC de 1979, a diferència del seu precedent històric de 1932, no conté cap menció expressa als usos lingüístics a l'Administració de Justícia. Les propostes que varen formular-se en aquest sentit no varen prosperar.

Ja en els propis inicis de la tramitació del que havia de ser l'article 3 de l'avantprojecte d'Estatut, foren diverses les formacions polítiques que varen proposar que el precepte contemplés, expressament, el dret dels ciutadans d'elegir la llengua catalana o castellana en les seves relacions amb els tribunals de justícia a Catalunya. Entre aquestes propostes a la dicció de l'article 3 de l'avantprojecte d'Estatut destaquen les d'UCD-UCC[652] o Unió Democràtica[653] que, literalment, venen a ser una reproducció de les previsions de l'Estatut de 1932.

Aquestes, entre d'altres iniciatives[654], permeten il·lustrar l'interès que varen mostrar certs sectors de l'arc parlamentari per tutelar expressament, en seu estatutària, el dret dels ciutadans d'elegir la llengua oficial que preferissin a l'àmbit judicial a Catalunya, adoptant com a model el motlle republicà. Aquesta tendència no va acabar quallant.

Generalitat era competent per organitzar "*l'administració de Justícia en totes les jurisdiccions, excepte en la militar i de l'Armada, conforme als preceptes de la Constitució i a les lleis processals i orgàniques de l'Estat"*. Aquest article garantia la competència de la Generalitat en matèries tals com el nomenament de jutges i magistrats amb jurisdicció a Catalunya (mitjançant un concurs entre els compresos a l'escalafó general de l'Estat); el nomenament dels magistrats del Tribunal de Cassació de Catalunya; la designació dels funcionaris de la justícia municipal; o, a tall d'exemple, el nomenament de secretaris judicials i personal auxiliar de l'administració de justícia. L'article 12 consignava *expressis verbis* que "*en tots els concursos que convoqui la Generalitat, serà condició precisa el coneixement de la llengua i el dret catalans, sense que en cap cas es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. El mateix precepte garantia, *in fine*, que "*els fiscals i registradors designats per a Catalunya, deuran conèixer la llengua i el dret catalans"*, sens perjudici que l'organització i funcionament del Ministeri Fiscal així com el nomenament de registradors de la propietat fos competència estatal, en els termes contemplats a la mateixa disposició estatutària. Vid. article 12 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1932, transcrit a nota a peu de pàgina supra.

[652] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 200-201.

[653] UDC va presentar diferents alternatives o propostes de redacció de la versió de l'article estatutari regulador de la matèria lingüística. Vid. *"Qüestions normatives bàsiques per a la redacció de l'avantprojecte d'Estatut d'Autonomia"* proposades per UDC, a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum II, p. 217 (tercera de les alternatives).

[654] Vid., per totes, esmena del senador Sr. Xirinacs presentada a l'avantprojecte d'Estatut, a SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", obra cit. nota supra, volum III, p. 549-559 i 563. L'article 8 de l'esmena, que ordenava la qüestió lingüística, proposava, entre d'altres previsions, la següent dicció " *(...)L'Estatut interior de Catalunya garantirà el dret dels ciutadans de llengua materna castellana a servir-se'n personalment davant dels tribunals de justícia i davant els òrgans de l'administració. La Generalitat farà els possibles per tal de garantir semblantment aquest dret a aquells ciutadans d'altres llengües. Així mateix, els ciutadans de llengua materna catalana tindran el dret d'usar-la en llurs relacions amb els organismes de l'Estat espanyol a Catalunya"*.

L'article 3 de l'EAC de 1979 adoptaria una dicció novedosa, que diferiria al legislador ordinari l'ordenació de les concretes facultats lingüístiques dels ciutadans en la seva relació amb els òrgans jurisdiccionals.

I aquesta concreció legislativa va vehicular-se, primerament, a través de la LNL de 1983, que ordenaria el règim lingüístic en l'àmbit judicial a l'article 9 i a la Disposició addicional. Aquestes previsions de la LNL constitueixen, pel que fa referència a la normativa autonòmica catalana, l'antecedent jurídic de l'actual regulació.

L'article 9 de la LNL[655] va garantir les següents dues previsions, que més tard serien plenament assumides per l'article 13 de la LPL: primerament, el dret dels ciutadans, en la seva relació amb l'Administració de Justícia, d'emprar qualsevol de les llengües oficials, sense que se'ls pogués exigir traducció; segonament, la plena validesa i eficàcia, pel que fa a la llengua, dels documents presentats en català i de les actuacions judicials fetes en llengua catalana a Catalunya[656].

[655] Article 9 de la Llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya: "*1. En l'àmbit territorial de Catalunya els ciutadans poden utilitzar en les relacions amb l'Administració de Justícia la llengua oficial que escolliran, i no se'ls pot exigir cap mena de traducció. 2. Pel que fa a la llengua, els escrits i els documents presentats en català davant els tribunals i els jutjats radicats a Catalunya, així com les actuacions judicials fetes en català a Catalunya, són plenament vàlids i eficaços*".

[656] El Consell Consultiu de la Generalitat va tenir ocasió de pronunciar-se sobre la dicció d'aquest article al Dictamen nº 35 de 21 de desembre de 1982 sobre la Proposició de Llei de Normalització Lingüística a Catalunya, dictaminada per la Comissió de Política Cultural del Parlament. En el Fonament IX del Dictamen, i referint-se a l'article 10 de la Proposició de llei, va advertir que "*el text del segon paràgraf de l'article 10 conté dues declaracions que cal examinar per separat. La primera estableix que 'els escrits i els documents presentats en català davant els tribunals i els jutjats radicats a Catalunya són plenament vàlids i eficaços'. Respecte a aquest text cal dir que evidentment a Catalunya, pel fet de la doble oficialitat, hi ha el dret a utilitzar per escrit el català amb caràcter oficial i, per tant, també davant els jutjats. Però aquest dret no comporta la qualificació de validesa i eficàcia dels documents expressats. Reproduïm aquí les argumentacions anteriors si bé referint-les no a les manifestacions de voluntat de l'Administració, sinó a les dels particulars. L'adequació d'aquestes a l'ordenament jurídic (validesa) i la seva capacitat de produir efectes (eficàcia) no depenen de la llengua oficial emprada. En aquest sentit, el text analitzat seria inconstitucional pel fet d'incidir en matèries –dret substantiu, dret processal, etc- en algunes de les quals la Generalitat no té competència, a part d'establir una presumpció iuris et de iure contrària al mateix principi de l'actuació jurisdiccional. La segona declaració estableix que 'són vàlides totes les actuacions judicials fetes en llengua catalana a Catalunya'. (...) la validesa de les actuacions d'un poder públic a Catalunya –en aquest cas, el judicial- no depèn de la llengua oficial emprada –ja que, en virtut de la doble oficialitat declarada per l'Estatut, es pot emprar tant el català com el castellà- sinó de l'adequació a l'ordenament jurídic. En aquest cas i per les raons dites al paràgraf anterior, la declaració tal com està formulada és inconstitucional. No ho seria, en canvi, si hi digués que les actuacions judicials a Catalunya produiran els seus efectes sigui quina sigui la llengua que s'hi utilitzi. Això no suposaria intromissió ni en l'esfera de competència del poder judicial ni en les lleis de procediment, puix que no prescriu l'ús concret ni exclusiu de cap dels dos idiomes sinó que simplement es limita a reafirmar el principi de doble oficialitat establert sense excepcions –i amb caràcter de territorialitat- per l'Estatut*".

La Disposició addicional de la LNL[657] va preveure l'obligació de la Generalitat de promoure, d'acord amb els òrgans competents, la normalització de l'ús del català a l'Administració de Justícia, entre d'altres àmbits. La mateixa disposició afegiria que, pel que fa a l'Administració de Justícia, també calia promoure l'establiment de les normes adequades en matèria lingüística en els processos que es resolessin fora de Catalunya.

Partint d'aquests antecedents normatius, cal estudiar el contingut de l'article 13 de la LPL, precepte que, tal com s'ha avançat, esbossa els eixos estructurals de l'ordenació lingüística de l'àmbit judicial a Catalunya. El dret d'optar per l'ús indistint de la llengua oficial que hom vulgui en la relació amb els Jutjats i Tribunals es consolida com una de les previsions claus d'aquest article 13 de la llei[658].

Els dos primers paràgrafs del precepte contemplen dues projeccions concretes del dret dels ciutadans d'elegir l'ús d'una o altra llengua oficial. En primer lloc, l'article 13.1 de la LPL disposa que són vàlides les actuacions judicials, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials, sense necessitat de traducció. En segon lloc, l'article 13.2 de la LPL contempla que tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de Justícia en la llengua oficial que esculli i té dret a ésser atès, sense que se li pugui exigir cap mena de traducció.

Pel que fa referència a la primera de les previsions, no fou objecte de cap modificació al llarg de la tramitació parlamentària de la norma. La dicció finalment aprovada coincideix, literalment, amb dictat que ja figurava a la versió d'article 13.1 de la Proposició de llei. En efecte, aquest paràgraf de l'article 13 de la Proposició ja contemplava que "*són vàlides les actuacions judicials, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials, sense necessitat de traducció*"[659]. De fet,

[657] Disposició Addicional de la Llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya: "*La Generalitat ha de promoure, d'acord amb els òrgans competents, la normalització de l'ús del català en l'Administració de Justícia, en els registres, en les empreses públiques i en qualsevol altre àmbit administratiu no dependent de la Generalitat. Pel que fa a l'Administració de Justícia, s'ha de promoure així mateix l'establiment de les normes adequades en matèria lingüística en els processos que es resolen fora de Catalunya*".

[658] Article 13 de la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística (D.O.G.C. nº 2553 de 9 de gener de 1998, p. 291): "*1. Són vàlides les actuacions judicials, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials, sense necessitat de traducció. 2.Tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de justícia en la llengua oficial que esculli i a ésser atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció. 3. Tothom qui ho sol·liciti ha de rebre en la llengua oficial demanada les testimoniances de les sentències i els actes resolutoris que l'afecten, sense retards per raó de llengua. 4.El que disposen els apartats 1, 2 i 3 és aplicable també als tribunals eclesiàstics i als arbitrals. 5.En la provisió de places del personal al servei de l'Administració de justícia dependent de la Generalitat s'ha d'aplicar el que disposa l'article 11, d'acord amb la normativa específica corresponent, en els termes que siguin establerts per reglament*".

[659] Vid. article 13.1 de la proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya, a B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15849.

ni tan sols fou objecte d'esmenes, el que il·lustra l'abast del consens de l'arc parlamentari en aquest tema.

Aquest no és el cas de la previsió de l'article 13.2 de la llei, que fou objecte debats parlamentaris. La versió de la proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya deia "*tothom pot relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de Justícia en la llengua oficial que esculli i ha d'ésser-hi atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció*"[660]. Per tant, aquesta primera versió consignava expressament no només el dret d'ús sinó també el dret a ser atès en la llengua que hom esculli. Altrament dit, a part del dret d'ús de qualsevol de les llengües oficials, consignava el que la doctrina ha qualificat com a vessant passiu del dret o dret a ser correspost en la llengua volguda[661]. La precisió del pronom "*ésser-hi atès*" il·lustra aquesta opció inicial del legislador autonòmic.

Ara bé, a la versió de l'apartat 2n del precepte que figura a la proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya, publicada un mes més tard de la primera versió, ja va eliminar-se el pronom febre "hi". Aquesta versió deia, "*tothom pot relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de justícia, en la llengua oficial que esculli i ha d'ésser atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció*"[662]. Varen presentar-se dues esmenes a aquest apartat 2n del precepte, una formulada pel Grup Parlamentari Popular[663] i una segona, d'addició, formulada per Esquerra Republicana de Catalunya[664]. Aquesta darrera esmena proposava que la llei establís el dret a ésser atès "*en la mateixa llengua*" oficial emprada pel ciutadà.

Aquesta precisió va erigir-se com eix de controvèrsies en seu parlamentària. Atenent a una interpretació autèntica de la norma, hom ha de concloure que el legislador autonòmic, finalment, va optar per no consagrar de forma expressa i amb caràcter general, aquest dret a la llei, dret que tampoc es troba garantit expressament ni a la

[660] Vid. article 13.2 de la proposició de llei, a B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15849.

[661] Vid. POU PUJOLRÀS, Agustí; *"L'administració pública"*, a VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra, p. 182.

[662] Vid. B.O.P.C. nº 228 bis, de 26 de novembre de 1997, p. 16966.

[663] L'esmena nº 47 presentada pel Grup Parlamentari Popular proposava la següent dicció: "*2.Tothom pot relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de justícia en la llengua oficial que esculli i ha d'ésser-hi atès, i no se li pot exigir cap mena de traducció"*. Vid. B.O.P.C. nº 228 bis de 26 de novembre de 1997, p. 16978.

[664] L'esmena d'addició nº 48 presentada pel Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana de Catalunya proposava afegir la següent previsió: *"(...) ha d'ésser-hi atès en la mateixa llengua, i no se li pot exigir cap mena de traducció. L'administració de la justícia disposarà del personal adequat per a dur a terme les traduccions pertinents en els casos que sigui necessari, sense que aquesta circumstància comporti per al ciutadà perjudici de cap mena"*. Vid. B.O.P.C. nº 228 bis de 26 de novembre de 1997, p. 16978.

LOPJ ni a la LEC. Aquestes normes només contemplen el dret d'opció lingüística en la seva vessant activa, és a dir, el dret de triar la llengua que es vol fer servir en l'àmbit judicial, però no el dret a ser correspost en aquesta mateixa llengua emprada del justiciable. D'aquí que hom afirmi que, en l'àmbit judicial, aquest dret només es troba parcialment satisfet[665].

Tanmateix, aquest precisió ha de valorar-se tenint en compte que tan la LPL com la LOPJ i la LEC, contemplen determinades situacions en les que el ciutadà té el dret a ser correspost per l'Administració de Justícia en la llengua oficial emprada en dirigir-se a ella. Aquestes situacions són dues: primerament, el dret que les actuacions judicials se substancïin en castellà si una part s'oposa que es faci en català per desconeixement que provoqui indefensió, en els termes que ja s'han estudiat; segonament, el dret a rebre les testimoniances de les sentències i els actes resolutoris en la llengua oficial que es demani garantit a l'article 13.3 de la LPL[666].

El Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya va tenir ocasió d'interpretar el contingut d'aquestes previsions al seu Dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997[667]. Va assenyalar que les previsions dels tres primers paràgrafs de l'article 13 de la LPL estudiats eren "*una conseqüència immediata de l'aplicació del principi de cooficialitat lingüística dels òrgans de l'Administració de Justícia radicats en el territori de Catalunya, ja que és clar que el règim de cooficialitat lingüística es tradueix entre altres coses en el dret a l'ús indistint de les llengües oficials en les relacions dels ciutadans amb l'Administració de Justícia i sense necessitat d'acompanyar traducció, com també en el dret a l'ús exclusiu d'una llengua oficial com a conseqüència del dret d'elecció d'aquesta*".

El Consell Consultiu dedicaria una menció especial a l'incís relatiu al *dret a ésser atès* de l'article 13.2 de la llei. Pel que fa referència a aquesta precisió, va advertir que "*implica el dret del ciutadà a ésser atès per l'Administració de Justícia qualsevol que sigui la llengua oficial emprada per aquell*", i afegeria que "*d'acord amb això correspondrà a les administracions estatal i autonòmica, en l'àmbit de les respectives*

---

[665] Vid. POU PUJOLRAS, Agustí; "*L'administració pública*", a VERNET LLOBET, Jaume (coord.) "Dret lingüístic", p. 182

[666] La gènesi d'aquesta previsió es troba a l'article 13.3 de la Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya (vid. B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15849). Aquest precepte deia: "*... 3. Tothom qui ho sol·liciti ha de rebre en la llengua oficial demanada les testimoniances de les sentències i els actes resolutoris que l'afecten, sense retards per raó de llengua...*". Aquesta dicció seria mantinguda a la versió de l'article 13.3 de la Proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya (B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997), sense que s'hi presentessin esmenes.

[667] Vid. B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997.

competències, establir els medis concrets per garantir les exigències derivades de la cooficialitat; és a dir, per posar en pràctica la regulació legal de la cooficialitat".

Pel que fa referència a l'esmena nº 48 presentada per Esquerra Republicana que proposava l'addició a l'apartat 2n de l'article 13 de l'expressió ser atès "*en la mateixa llengua*", el Consell Consultiu recordaria que "*una de les conseqüències del principi de cooficialitat és el dret que té el ciutadà a dirigir-se als poders públics localitzats en el territori autonòmic en la llengua oficial que esculli i, al propi temps, el deure que tenen aquests poders públics d'adaptar-se a la situació de bilingüisme*". Ara bé, advertiria que "*no obstant això, l'exigència que afegeix aquesta esmena s'ha de matisar a la llum de la doctrina del Tribunal Constitucional*", segons la qual una interpretació sistemàtica del bloc de la constitucionalitat porta, per una part, a valorar el coneixement de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma com un mèrit per la provisió de vacants i, per altra part, el deure de coneixement d'aquesta llengua es predica "*a la Administración autonómica en su conjunto, no individualmente a cada uno de sus funcionarios, como modo de garantizar el derecho a usarla por parte de los ciudadanos de la respectiva Comunidad*" (SSTC 76/1983 de 5 d'agost, F.J. 42; 82/1986 de 26 de juny, F.J.8; 214/1989 de 21 de desembre, F.J. 14). Des d'aquesta perspectiva, el Consell Consultiu conclou que "*pertoca, doncs, a la Generalitat de Catalunya, en el marc de les seves competències, concretar gradualment i d'acord amb els criteris organitzatius l'adopció de les mesures tendents a la progressiva normalització de l'ús de la llengua catalana en els òrgans judicials radicats en territori autonòmic*".

Assumint aquest compromís, la Generalitat de Catalunya, en el marc de les seves competències, ha formulat i implementat una veritable política lingüística[668] amb

[668] La 'política lingüística' pot definir-se com "*el conjunt de mesures que els poders públics poden prendre per tal d'intervenir en les comunicacions lingüístiques de la societat"*. Vid. BASTARDAS BOADA, Albert; "*Persistència i canvi en el comportament lingüístic: la planificació sociolingüística"*, a "III Jornades de sociolingüística. Normalització i planificació lingüístiques", Ajuntament d'Alcoi, 1994, p. 14-18. L'estudi constata que el terme 'planificació lingüística' admet una doble significació:"*D'una banda podem voler referir-nos simplement al procés de construcció i vehiculació d'una varietat dialectal estàndard per a la comunicació pública que ara hem detallat, però d'altra banda, podem voler significar més àmpliament el conjunt d'accions encaminades a la producció planejada de qualsevol tipus de canvi en els comportaments lingüístics, tant públics com particulars, fenomen que potser podríem designar més apropiadament com planificació o intervenció sociolingüística. Aquest concepte inclouria aleshores (...) el que la sociolingüística catalana ha vingut anomenant extensió de l'ús (i òbviament de la competència) (...) La planificació o intervenció sociolingüística hauria de comprendre també tan les accions procedents del poder polític com les dutes a terme per moviments socials organitzats que cerquen el canvi dels comportaments i les idees lingüístiques"*. Cal recordar que el concepte 'planificació lingüística' ha estat objecte de certs debats doctrinals, adoptant diversos significats depenent de les perspectives i metodologies predominants pròpies de cada disciplina. De fet, es tracta d'un terme pluridisciplinar que ha adoptat continguts heterogenis. Vid., per tots, AZURMENDI, María José; "*Psicología social y planificación lingüística*" a "Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística", Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1995. En aquest sentit, esdevé convenient advertir que el contingut de la categoria conceptual 'planificació lingüística' ha estat identificat amb d'altres conceptes similars tals com 'normalització lingüística', 'política lingüística',

l'objectiu de normalitzar, progressivament, l'ús de la llengua catalana a l'Administració de Justícia a Catalunya. Les iniciatives parlamentàries i governamentals tendents a la consecució d'aquest objectiu no han estat escasses.

El Parlament de Catalunya s'ha posicionat en diverses ocasions obertament crític a la situació de la deficient normalització lingüística en l'àmbit judicial. En aquest context, i en el marc de les funcions d'impuls de l'acció política i de govern, ha adoptat iniciatives tals com la Moció 13/IV de 27 de novembre de 1992, sobre la normalització lingüística en l'àmbit judicial[669]; la Moció 12/V, de 9 de maig de 1996, sobre la normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia[670] o, per totes, i a tall d'exemple, la Moció

'aménagement linguistique' o 'recuperació lingüística', si bé es tracta de nocions diferenciades que no poden identificar-se, malgrat compartir notes característiques comunes.

[669] En virtut de la Moció 13/IV del Parlament de Catalunya sobre la normalització lingüística en l'àmbit judicial a Catalunya, el Ple del Parlament va instar al Govern a adoptar les següents cinc mesures: primerament, a continuar provent les accions necessàries per a garantir l'efectiva normalització lingüística en l'Administració de Justícia; segonament, a arbitrar els mitjans suficients per a fer un seguiment acurat del procés de normalització lingüística en l'àmbit judicial i fer-ne públics, periòdicament els resultats; en tercer lloc, a prendre les mesures necessàries davant els organismes competents per tal que els funcionaris de l'Administració de Justícia s'ajustin, en l'exercici de llurs funcions, al compliment de la normativa pel que fa als drets lingüístics dels ciutadans de Catalunya; en quart lloc, a seguir el Pla pilot experimental d'assessorament lingüístic iniciat en diversos òrgans judicials de Catalunya i, en paraules de la Moció *"exercir si escau les accions legals que corresponguin per a defensar les competències de la Generalitat en aquesta matèria*"; finalment, l'instava a continuar promovent i incentivant mesures per a reforçar l'eficàcia en l'ús de la llengua catalana en l'Administració de Justícia, bo i reconeixent l'esforç de molts professionals per l'efectiva normalització lingüística. Per una ampliació sobre la tramitació parlamentària de la Moció, vid.:

- Moció subsegüent a la interpel·lació al Consell Executiu sobre la normalització lingüística en l'àmbit judicial a Catalunya presentada pel grup parlamentari d'ERC, nº de registre d'entrada 5729. Admissió a tràmit: B.O.P.C. nº 56 de 20 de novembre de 1992.
- Publicació del text presentat: B.O.P.C. nº 56 de 24 de novembre de 1992.
- Esmenes presentades: B.O.P.C. nº 58 d'1 de desembre de 1992.
- Debat i aprovació: Sessió Plenària nº 19, 2ª reunió, tinguda el 27 de novembre de 1992 (D.S.P.C.-P., 34).
- Publicació del text aprovat: B.O.P.C. nº 60 de 7 de desembre de 1992.
- Comissió encarregada del control del compliment: Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana; acord de 15 de desembre de 1992, publicat el 21 de desembre de 1992 (B.O.P.C. nº 65).

[670] Vid. B.O.P.C. nº 44 de 17 d'abril de 1996. Aquesta Moció subsegüent a la interpel·lació al Consell Executiu sobre la normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia (Tram. 302-00013/05) fou presentada pel grup parlamentari d'ERC. Instava al Govern a adoptar dotze mesures: promoure les accions necessàries per garantir l'efectiva normalització lingüística en l'àmbit de la justícia i el dret, d'acord amb la normativa, destinant les dotacions pressupostàries adients; impulsar la modificació del marc legal perquè afavorís l'ús del català en l'Administració de Justícia, *"promovent la modificació de l'actual Llei de Normalització Lingüística en aquest àmbit, com també de la Llei Orgànica del Poder Judicial";* accelerar el programa d'informatització de les oficines judicials per tal que disposin de programes informàtics i de processament de textos en català; potenciar la programació de cursos de català adreçats a jutges, secretaris, fiscals i personal administratiu de l'Administració de Justícia; promoure les modificacions legislatives i reglamentàries necessàries per tal de garantir el que la moció designava com "*un mínim d'estabilitat de les plantilles, en cap cas inferior als tres anys de permanència en el mateix lloc de treball";* potenciar el programa de beques i subvencions adreçades als universitaris llicenciats en dret de Catalunya; completar la generalització de l'ús del català en la documentació i actes de comunicació orals i escrits, tant els d'àmbit general i públic, com les comunicacions, oficis, informes i

38/VI de 26 d'octubre de 2000, sobre política lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia[671]. En totes elles, la cambra ha condemnat la situació de precarització de la

altres documents judicials; promoure els acords necessaris amb el CGPJ per tal que dins del programa d'estudis del que havia de ser la futura Escola Judicial ubicada a Catalunya s'inclogués un curs obligatori de llengua i dret civil català, instant-se que "*la superació del qual haurà de tenir caràcter de requisit imprescindible per poder optar a una plaça de jutge a Catalunya";* donar continuïtat al Programa de Normalització Lingüística i intensificar el desplegament de la xarxa de dinamitzadors-assessors lingüístics als jutjats; adoptar mesures "*per tal que els requisits d'accés funcionarial i interí de domini del català oral i escrit exigit a la resta d'administracions públiques catalanes s'estengui a l'administració de justícia en el termini de temps més breu possible i, transitòriament, mentre això no sigui possible, promoure l'adopció dels acords necessaris per part del CGPJ per tal que el coneixement a tot nivell del català sigui considerat un mèrit preferent sense límit de puntuació per a accedir a qualsevol plaça judicial a Catalunya";* adoptar les mesures necessàries per tal que els funcionaris de l'Administració s'adeqüin, en l'exercici de les seves funcions, al compliment de la normativa pel que fa als drets lingüístics dels ciutadans de Catalunya, adoptant fins i tot mesures de caràcter disciplinari; promoure l'edició, difusió i distribució de textos legals i diccionaris jurídics, així com d'obres divulgatives i llibres de text que permetin imcrementar la formació en llengua catalana i en llenguatge jurídic als professionals del dret, personal docent de ciències jurídiques i estudiants; impulsar acords per tal que les oposicions i els concursos notarials i registrals siguin competència de la Generalitat, territorialitzant els processos de selecció i, en conseqüència, aplicant-hi l'exigència de coneixements de català; finalment, adoptar mesures per tal que en tots els edificis judicials de Catalunya s'informi dels drets lingüístics dels ciutadans derivats de l'estatut jhurídic del català en tant que llengua oficial i pròpia de Catalunya. Vid. B.O.P.C. nº 44 de 30 d'abril.

Cal recordar que l'interpel·lació que va donar lloc a aquesta moció fou presentada pel grup parlamentari d'ERC. Vid. D.S.P.C. nº 10 de 17 d'abril de 1996, p. 421. En aquesta sessió parlamentària, el diputat d'ERC Sr. Ridao Martín va advertir que "*per diferents motius, que tots coneixem perfectament, en l'àmbit del dret i de la justícia no s'han assolit, òbviament, els nivells de catalanització suficients per tal de garantir els drets lingüístics dels ciutadans en les seves relacions jurídiques privades, però també com a usuaris de l'Administració de Justícia. Existeix un desig que tots coneixem també, expressat sociològicament i en moltes enquestes, estudis, opinions expressades en aquest sentit i en aquest àmbit. Però, per bé que l'efectivitat i l'eficàcia d'aquest desig de canvi lingüístic preconitzat –com deia fins ara- constitueix, constituïa un fet que afegiria cert prestigi i, per tant, també major confiança als ciutadans en el que són els estaments judicials, no cal oblidar, però, un fet que ens sembla més important, com és que el conjunt dels catalans, el conjunt dels usuaris de la justícia tenen, tenim un dret i una llengua pròpia, i per tant aquesta qüestió hauria de portar inexorablement que jutges, notaris, el conjunt d'operadors jurídics utilitzessin el català normalment, sens perjudici, òbviament, de l'oficialitat del castellà. Per tant, jo no voldria (…) que s'entengués que el nostre Grup amb aquesta interpel·lació entén o pensa que no s'ha fet res per avançar en aquest camí, i per tant sabem les dificultats existents, i dificultats que són de tot ordre (...) Dificultats i obstacles que són externs, de caràcter legal: el mateix concepte idiomàtic discriminatori inherent a l'article 231 de la Llei orgànica del Poder Judicial, que reconeix el dret dels jutges, fiscals, magistrats, funcionaris a utilitzar el castellà sempre que cap de les parts invoqui o al·legui indefensió. Amb això entenem – i penso que en això convenim tots plegats- que es vulnera de manera més que flagrant el principi d'igualtat i el sistema de doble oficialitat vigent a Catalunya. I no m'hi estendré. Dificultats i obstacles de tipus o de caràcter intern: la mateixa inèrcia del funcionament de l'Administració de Justícia , organització tradicional, atàvica, encarcarada; la mateixa intensa mobilitat del personal de la justícia; la insuficiència –i això és molt important- de desplegament reglamentari de la valoració – hauríem de parlar aquí d'exigència o requisit del coneixement del català als funcionaris-, la nul·la consecució de processos selectius i de provisió específics per a Catalunya de jutges, secretaris, etcètera, i fins i tot el grau de desconeixement de la llengua que tenen molts dels operadors jurídics (...) D'aquí, per tant, que la primera constatació és que cal que el Govern i l'Administració de Justícia incrementin substancialment aquestes mesures preses per tal que la normalització lingüística en aquests àmbits sigui efectiva i per tal de garantir els drets lingüístics dels ciutadans...".*

[671] La Moció 38/VI de 26 d'octubre de 2000, sobre política lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia fou aprovada en el Ple del Parlament de Catalunya a la sessió nº 23.2 de 26 d'octubre de 2000 (B.O.P.C. nº 111, p. 15; vid. també D.S.P.C.-P. 31). En aquesta Moció, el Parlament de Catalunya va instar al Govern de la Generalitat a l'adopció de certes mesures particularment interessants. Primerament va instar-lo que presentés en un termini de dos mesos, d'acord amb la Resolució del Parlament 469/V,

llengua catalana en aquest àmbit i ha instat al Consell Executiu a adoptar aquelles mesures i destinar aquells recursos necessaris per corregir aquesta mancança, percebuda com un veritable problema[672].

relativa a les propostes de modificació de les normes estatals que impedeixen arribar a la plena normalització de la llengua catalana, un nou projecte de Resolució pel qual s'acordés de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats una proposició de llei orgànica de reforma de la Llei Orgànica 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial. Aquesta iniciativa havia de perseguir la consecució de quatre objectius bàsics, expressament enumerats a la Moció: *"a) Suprimir el caràcter nacional dels cossos al servei de l'Administració de Justícia b) Incloure la possibilitat de crear cossos autonòmics c) Introduïr el coneixement del català com a requisit en els concursos i les convocatòries de proves selectives per a la provisió de places a Catalunya dels cossos esmentats d) Reformar els articles 231 i 341 de la llei orgànica per a garantir tant la cooficialitat de les llengües pròpies de les comunitats que en disposin com el dret lingüístic de les ciutadanes i els ciutadans a ésser atesos en la llengua que escullin durant la tramitació d'un procediment judicial i evitar el retrocés que comporta la possibilitat que els jutges demanin d'ofici les traduccions al castellà, i també perquè el coneixement del català sigui un requisit en els concursos de trasllat per a proveïr places de jutge i de magistrat a Catalunya"*. Segonament, la Moció instava al Govern a "*sensibilitzar els ciutadans perquè exerceixin amb plena normalitat llurs drets lingüístics en l'àmbit judicial i portar a cap, en col·laboració amb els col·legis de notaris i de registradors, una campanya de receptivitat sobre les possibilitats d'ús del català en els documents notarials i els registres públics..."*. En tercer lloc, instava que es dugués a terme una coordinació dels Departaments de la Presidència, de Cultura i de Justícia de la Generalitat per assolir un acord amb els diferents sectors implicats en la normalització lingüística de l'àmbit del dret i la justícia a fi de fer efectiu el que la Moció titllava com un "*projecte global de traducció i elaboració de la legislació estatal anterior al 1998 (...) amb l'objectiu que almenys tots els operadors jurídics disposin de la versió oficial en català"*. També s'establia la conveniència que des del Govern es potenciés la programació de cursos en català destinats a jutges, fiscals, secretaris i personal administratiu de l'Administració de Justícia , de tal manera que l'oferta de formació fos adecuada per assolir el nivell de capacitació exigit a les administracions públiques a Catalunya. A més, la Moció també contemplava les següents mesures: intensificar el programa de beques i subvencions destinades a llicenciats en dret de Catalunya; incrementar la dotació econòmica del Programa de normalització lingüística a fi que abans que acabés la legislatura tots els òrgans judicials catalans disposessin de dinamitzadors lingüístics; potenciar els diferents programes de suport a l'Escola Judicial de Barcelona a fi de garantir un nivell de seguiment adequat dels cursos de català i de dret civil de Catalunya; adreçar una petició a la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya a fi que iniciés el més prompte possible la normalització lingüística dels seus actes de comunicació orals i escrits, tant els d'àmbit general i públic com les comunicacions, els oficis i els informes; finalment, es requeria al Govern a fi que informés anualment al Parlament de Catalunya sobre l'aplicació i l'avaluació del Pla de normalització lingüística del Departament de Justícia i sobre la situació general de la llengua catalana en l'àmbit del dret i la justícia.

[672] A part de les Mocions indicades, el Parlament ha adoptat d'altres iniciatives en aquest sentit. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la Resolució 900/V del Parlament de Catalunya, sobre la incorporació de la reforma de l'article 341 de la L.O. 6/1985 en les propostes de modificació legislativa de les normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana, adoptada en la sessió de la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana, tinguda el 15 d'abril de 1999 (vid. D.S.P.C.-C. nº 440); la Resolució 812/V del Parlament de Catalunya per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica per la qual es modifica la L.O. 6/1985 del Poder Judicial, adoptada a la sessió del Ple del Parlament tinguda el 16 de desembre de 1998 (vid. D.S.P.C.-P. nº 104); la Resolució 845/V del Parlament de Catalunya, sobre la consolidació de la situació laboral dels equips de normalització lingüística dels jutjats i tribunals, adoptada en la sessió de la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana tinguda el dia 18 de febrer de 1999; la Moció 27/V del Parlament de Catalunya, sobre la política lingüística aprovada en la sessió plenària nº 17.2 tinguda el 27 de juny de 1996; la Moció 28/V del Parlament sobre la normalització lingüística aprovada a la mateixa sessió plenària nº 17.2 tinguda el 27 de juny de 1998; la Moció 43/V del Parlament sobre política lingüística aprovada a la sessió nº 25.1 tinguda el 17 de desembre de 1996 o la Moció 126/V també sobre Política Lingüística aprovada a la sessió plenària nº 64 de 29 d'octubre de 1998.

D'entre totes les mesures adoptades pel Consell Executiu de la Generalitat amb l'objectiu de promoure la normalització de la llengua catalana en aquest sector, en destaquen dues de particularment claus. S'han consolidat com a fonaments estructurals d'aquesta política lingüística governamental. La primera d'aquestes mesures és el recurs al règim dels acords i convenis de col·laboració que la Generalitat ha subscrit amb institucions i corporacions implicades en el procés de normalització del català a l'Administració de Justícia. La segona de les iniciatives que cal subratllar són els Plans de normalització lingüística projectats a l'àmbit judicial i al món del dret, en el marc dels quals s'han formulat i implementat projectes tals com el 'Pla pilot de funcionament en català de les oficines judicials', una experiència que va posar en marxa el Departament de Justícia de la Generalitat l'octubre de 2000.

La primera de les mesures que és convenient ressenyar és la concernent als acords i convenis subscrits per la Generalitat amb l'objectiu de normalitzar el català a l'Administració de Justícia. Aquest mecanisme ha permès vehicular un acció conjunta de diferents instàncies competents en aquesta matèria. Aquests acords i convenis han permès establir, a més, pautes d'orientació política, fixant, en certs casos, un marc general de col·laboració i compromisos d'actuacions concretes en una matèria subjecte a una concurrència competencial.

En aquest sentit, destaquen els diferents acords i convenis de col·laboració subscrits entre la Generalitat de Catalunya i el Consell General del Poder Judicial, amb l'objectiu de tutelar i promoure l'ús del català a l'Administració de Justícia radicada a Catalunya. En són exponents il·lustratius el Protocol de Bases per a Acords de cooperació en matèria d'Administració de Justícia celebrat entre el Consell General del Poder Judicial i la Generalitat de Catalunya el 16 d'abril de 1991[673]; l'Acord de col·laboració de 2

[673] Aquest Protocol de Bases per a Acords de cooperació en matèria d'Administració de Justícia fou subscrit el 16 d'abril de 1991 pel President de la Generalitat de Catalunya, Sr. Jordi Pujol i pel President del Tribunal Suprem i del Consell General del Poder Judicial Sr. Pascual Sala. En aquest Protocol, s'esmentava que les competències atribuïdes al CGPJ i a la Generalitat de Catalunya en matèria d'Administració de Justícia, feien "*aconsellable la modulació de l'exercici de les responsabilitats respectives, mitjançant una fòrmula de col·laboració que estableixi un sistema formal de relacions entre ambdues institucions en benefici de l'objectiu comú que persegueixen: aconseguir una justícia eficaç que garanteixi la tutela efectiva dels drets i de les llibertats dels ciutadans"*. Per consegüent, en paraules del Protocol, "*d'acord amb les competències respectives de les parts que intervenen, aquest protocol té com a objectiu regular la col·laboració entre les institucions signants en relació amb els diferents aspectes sobre els quals conflueix la seva activitat respecte a l'Administració de Justícia"*.
Entre aquests aspectes, s'esmentava, amb caràcter preeminent, el concernent als usos lingüístics a l'àmbit judicial. De fet, el Protocol proclamava que "*en primer lloc, ambdues parts són conscients de la necessitat d'atribuir plena efectivitat a la utilització a l'Administració de justícia del català, juntament amb el castellà, llengua oficial de l'Estat, en els termes que preveu l'article 231 de la Llei orgànica del Poder Judicial, com també de la necessitat d'atribuir la deguda rellevància al coneixement de l'idioma i del dret civil propis de Catalunya en la provisió de les places dels tribunals superiors de justícia i de les audiències, i en els concursos per cobrir les places judicials a Catalunya, tal com exigeix l'article 341 de la Llei orgànica del Poder Judicial en els seus dos apartats..."*.
Cal recordar que l'ordenació de l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma en els tribunals de justícia i el coneixement del Dret civil propi de Catalunya seria objecte d'ordenació a la Clàusula Primera

d'abril de 1993 en matèria de normalització lingüística[674]; el Conveni de col·laboració entre ambdues institucions sobre l'acreditació del coneixement de la llengua catalana de

---

del Protocol, estructurada en dos epígrafs: el primer ratificava el propòsit de les parts signants d'aconseguir l'adequada efectivitat de l'ús del català a l'àmbit judicial, en els termes previstos a la LOPJ; el segon proclamava que "*El CGPJ, en col·laboració amb els esforços que la Generalitat de Catalunya està realitzant en pro de la normalització lingüística en l'àmbit de l'Administració de Justícia, manifesta el seu propòsit, en allò que correspongui a l'exercici de les competències que té atribuïdes, de remoure els obstacles que puguin dificultar l'acompliment de l'article 231 de la Llei orgànica del Poder Judicial. Al mateix temps, manifesta haver iniciat en el si de la institució els treballs adients per al desenvolupament reglamentari de l'article 341.2 de la Llei Orgànica del Poder Judicial*".
L'epígraf cinquè de la clàusula Segona del mateix Protocol conté una altra referència expressa a la qüestió lingüística. Aquest epígraf diu: *"La Generalitat de Catalunya té voluntat de promoure, d'acord amb el Consell General del Poder Judicial, les activitats de formació i perfeccionament de jutges i magistrats que es considerin necessàries, particularment en matèries relacionades amb el dret propi de Catalunya (...) i llengua catalana"*. Entre els acords adoptats, destaca el compromís d'informació mútua i la creació d'una comissió mixta de seguiment conjunt amb l'objectiu de vehicular la cooperació entre ambdues institucions.

[674] L'Acord de col·laboració de 2 d'abril de 1993, en matèria de de normalització lingüística entre el Consell General del Poder Judicial i la Generalitat de Catalunya fou subscrit per l'aleshores Conseller de Justícia Sr. Antoni Isac Aguilar i pel Sr. J.A. Xiol Ríos en representació del CGPJ. Vid. *"Normalització lingüística a l'Administració de Justícia a Catalunya"*, *Llengua i Administració*, nº 49, juny de 1993, on es publica la transcripció literal de l'acord. Varen adoptar-se compromisos particularment importants en aquesta matèria. En destaquen els cinc següents: en primer lloc, va acordar-se *"dur a terme totes les actuacions que resultin adequades per aconseguir la plena i total normalització lingüística en l'àmbit de l'Administració de Justícia a Catalunya i, per tant, que facilitin la utilització del català (...) en les demandes, instàncies, denúncies, querelles i en tota classe d'escrits processals, com també en les resolucions judicials, i també la seva utilització en el procés oral per les parts litigants, els lletrats, els testimonis i pèrits, i n'estableixin la plena validesa d'acord amb el que estableix l'article 231 de la LOPJ";* en segon lloc, va acordar-se que el CGPJ i el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya assumien l'obligació d'impulsar, en l'àmbit de les seves respectives competències i amb les mesures necessàries que tinguessin a l'abast, la utilització dels serveis que la Generalitat de Catalunya oferia en el mateix Acord de col·laboració; en tercer lloc, la Generalitat va assumir el compromís *"d'oferir els serveis necessaris que tingui a l'abast en matèria d'assessorament en llengua catalana i planificació lingüística en l'àmbit de l'Administració de Justícia"*, oferint també *"la col·laboració d'institucions especialitzades per a tot el que faci referència a qüestions de terminologia i lèxic jurídic en català i la seva equivalència en castellà";* així mateix, va acordar-se que per tal d'aconseguir les finalitats esmentades, la Generalitat de Catalunya procediria a l'adopció de certes mesures, enumerades expressament al document (en particular, *"a) l'elaboració, publicació i difusió d'impresos, formularis i models de tot tipus de documents processals en llengua catalana, seguint les instruccions de la Comissió Mixta de seguiment... b) l'organització periòdica de cursos gratuïts de català, col·loquial i jurídic, per al personal al servei de l'Administració de Justícia, que es faran d'acord amb el Ministeri de Justícia i amb l'acord previ dels òrgans jurisdiccionals de què depengui el personal assistent a aquests cursos en tot allò que afectin l'horari laboral*); finalment, s'establia que en alguns jutjats de Catalunya, designats de comú acord per la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya i el Departament de Justícia, *"s'hi establirà un servei de planificació lingüística en llengua catalana a càrrec d'un assessor lingüístic que la Generalitat posarà a disposició del titular i del secretari de l'òrgan jurisdiccional corresponent"*. Pel que fa a aquest darrer servei, s'establia que anava encaminat a *"facilitar que tot el procediment, fins a la sentència, es pugui tramitar en català, si aquesta és l'opció lingüística legalment exercida pels interessats"*. A tal fi, s'acordava que *"els assessors lingüístics no solament actuaran com a intèrprets, habilitats d'acord amb el que estableix l'article 231.5 de la Llei orgànica del Poder Judicial, sinó que també es faran càrrec de l'impuls, la coordinació i l'execució de totes les actuacions normalitzadores que acordi la Comissió"*. Pel que fa referència a aquesta Comissió, la clàusula sisena de l'Acord n'establia la seva composició, fixant que la seva funció era fer el seguiment de l'execució dels acords subscrits i l'estudi de noves actuacions en l'àrea a què es referia l'acord.
El finançament de les activitats previstes a l'Acord era assumit per la Generalitat de Catalunya, compromís adoptat a la Clàusula setena.

25 de març de 1999[675] o, per tots, l'Acord de modificació parcial de l'Annex al Protocol de Bases per a acords en matèria d'Administració de Justícia de 16 d'abril de 1991 celebrat el 28 de novembre de 2000[676]. Aquests acords comparteixen uns trets comuns:

[675] El Conveni de col·laboració entre el CGPJ i la Generalitat de Catalunya sobre l'acreditació del coneixement de la llengua catalana de 25 de març de 1999 fou signat, d'una part, pel President de la Generalitat de Catalunya Sr. Jordi Pujol i d'altre part, pel President del Consell General del Poder Judicial Sr. Delgado Barrio. El seu objecte era el de "*determinar les titulacions acreditatives del coneixement oral i escrit de la llengua catalana amb la finalitat que preveu l'article 109 del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la carrera judicial, en la redacció que emana de l'Acord de 25 de febrer de 1998, del Ple del Consell General del Poder Judicial (BOE núm. 56 de 6 de març de 1998)*". En la seva virtut, s'establia que en l'àmbit de Catalunya, els membres de la carrera judicial que volguessin al·legar com a mèrit preferent en els concursos de trasllat el coneixement oral i escrit de la llengua catalana, "*hauran d'aportar el títol expedit per la Junta Permanent de Català, nivell B, acreditatiu dels coneixements elementals de la llengua catalana orals i escrits, o titulacions superiors, expedides per la Junta Permanent de Català esmentada o per qualsevol altre centre públic o privat reconegut, que en els seus plans de formació utilitzi els programes que estableix la Direcció General de Política Lingüística i que hagin adaptat els seus nivells de competència lingüística i els seus criteris d'avaluació a aquells que estableix la Junta Permanent de Català, i als quals aquesta Junta els hagi homologat o convalidat els títols*".
S'establia que la Generalitat col·laboraria en el finançament dels cursos i que es crearia una Comissió de Seguiment del Conveni, amb les funcions encomenades a la clàusula cinquena del propi document.

[676] Aquest Acord de modificació parcial de l'Annex al Protocol de Bases per a Acords en matèria d'Administració de Justícia entre el CGPJ i la Generalitat de 16 d'abril de 1991, subscrit el 28 de novembre de 2000, fou signat per la Consellera de Justícia de la Generalitat Sra. De Gispert Català i pel vocal del CGPJ Sr. Francesc de Paula Caminal Badia. A l'encapçalament de l'Acord es recordaven els motius que justificaven la modificació de l'acord de 16 d'abril de 1991. Bàsicament, entre els motius se n'esmentaren dos: primerament, va consignar-se el canvi de context en relació a principis dels anys 90, que feia necessari canviar l'orientació de l'actuació de normalització lingüística; segonament, s'al·legà la conveniència de modificar la composició de la Comissió de seguiment de l'Acord per tal de millorar la coordinació entre "*l'àmbit jurídic i el judicial*" en aquesta matèria. En paraules de l'Acord, "*Les actuacions per al foment de l'ús del català en l'àmbit judicial s'han transformat al llarg del temps, per la qual cosa és necessari modificar l'annex del Protocol de bases per a acords de cooperació en matèria d'Administració de Justícia de data 16 d'abril de 1991, en els seus apartats cinquè i sisè. Pel que fa a l'apartat cinquè, la modificació deriva del canvi d'actuació des de l'experiència pilot realitzada el 1992, que tenia com a objectiu l'assessorament a determinades oficines, al concepte de dinamització destinada a estendre l'ús del català a tot el territori. Pel que fa a l'apartat sisè, la necessitat de modificació es basa, en part, en els canvis abans esmentats i també en la necessitat d'ampliar la composició de la Comissió de seguiment per tal de millorar la coordinació entre l'àmbit jurídic i el judicial*".
En la seva virtut, va acordar-se modificar els apartats cinquè i sisè de l'annex al Protocol de bases per a acords de cooperació en matèria d'Administració de justícia, signat a Barcelona el 2 d'abril de 1993, pel qual es va establir l'Acord de col·laboració en matèria de normalització lingüística entre el CGPJ i la Generalitat de Catalunya. Pel que fa referència a l'apartat cinquè, va establir-se que passava a quedar redactat en els següents termes: "*Es distribueixen pels jutjats de Catalunya cinc equips de dinamitzadors lingüístics agrupats per demarcacions territorials. Les funcions d'aquests dinamitzadors són les següents: assessorar els funcionaris en qüestions lingüístiques, elaborar documentació judicial, organitzar i informar sobre l'organització de cursos de català i impulsar l'ús del català, escrit i oral, en totes les oficines judicials de Catalunya*". Pel que fa referència a l'apartat sisè, va establir-se que pel seguiment de l'execució dels acords i per a l'estudi de les noves actuacions en l'àrea a què feia referència l'Acord, es modificava la composició de la Comissió, que passava a quedar integrada per les persones identificades al document (entre d'altres, el titular del Departament de Justícia de la Generalitat; els vocals del CGPJ adscrits a Catalunya, respecte dels quals s'establí que havien d'actuar de forma col·legiada i havien d'alternar entre ells la presidència, quan correspongués, seguint l'ordre de prelació que regeix el CGPJ; el president del TSJ de Catalunya; els presidents de les Audiències Provincials de Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona; el Fiscal en cap del TSJ de Catalunya; el president del Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya i altres). Va acordar-se que la Comissió es reuniria trimestralment i es crearien subcomissions territorials de Barcelona Ciutat, Barcelona Comarques, Girona, Lleida i Tarragona, les quals serien integrades pels membres enumerats a l'Acord. La funció d'aquestes

d'una banda, tots parteixen de la base que cal remoure obstacles en pro de la normalització lingüística de la llengua catalana per tal de garantir plenament els drets lingüístics dels ciutadans que es relacionen amb l'Administració de Justícia; d'altra, comparteixen el compromís d'adoptar mesures concretes per tal de promoure aquest objectiu.

A part del Consell General del Poder Judicial, la Generalitat de Catalunya també ha subscrit diversos acords de col·laboració amb d'altres entitats. Aquest és el cas, a tall d'exemple, dels diversos acords de col·laboració subscrits a partir de 1998 amb els Col·legis d'Advocats[677]; el Conveni de col·laboració de 28 de desembre de 2000 celebrat amb el Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya[678]; o, entre d'altres, els diferents convenis de col·laboració subscrits amb d'altres corporacions que assumeixen un rol determinant en el procés de normalització lingüística del català a l'àmbit judicial i al món del dret[679].

---

subcomissions, també reunides trimestralment, és la de coordinar actuacions conjuntes en l'àmbit jurídic i judicial de la demarcació corresponent i elevar-se a la Comissió de seguiment.

[677] Per una ampliació, vid. els Informes anuals de Política Lingüística de la Generalitat.
A partir de l'any 1998, la Generalitat de Catalunya ha subscrit diversos acords de col·laboració amb els Col·legis d'Advocats de Catalunya. Aquest és el cas de l'acord amb el Col·legi d'Advocats de Figueres de 14 d'abril de 1999; el de Terrassa de 21 d'octubre de 1999 o els subscrits durant l'any 1998 amb els Col·legis d'Advocats de Manresa, Sabadell i Girona. En paraules de l'Informe anual de Política Lingüística corresponent a l'any 1999, "*aquests convenis han tingut per objectiu principal la catalanització de la documentació interna dels col·legis, l'oferta de cursos de català al personal o als col·legiats, l'assessorament lingüístic al col·legi i als col·legiats*". El 8 de març de 2000 es signava l'acord de col·laboració amb el Col·legi d'Advocats de Granollers i durant l'any 2001 també signaven convenis de col·laboració els Col·legis d'Advocats de Tarragona i Reus. Vid. Informe anual de Política Lingüística corresponent a l'any 2001.

[678] Il·lustra aquesta afirmació, per exemple, el Conveni de col·laboració per a l'aplicació de la Llei de Política Lingüística de 28 de desembre de 2000, subscrit per la Generalitat de Catalunya i el Consell d'Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya per a fomentar l'ús del català al món jurídic i judicial. En virtut d'aquest conveni, el Consell de Col·legis assumia el compromís de donar continuïtat a la seva Comissió de Normalització Lingüística (que passava a anomenar-se Comissió de Llengua Catalana) i al servei de català que en depenia. S'establien, entre d'altres, les següents mesures: establir plans i mesures per fomentar el català en l'activitat professional dels advocats; assessorar lingüísticament els col·legis i els advocats; promoure l'ensenyament del català; fer un seguiment de l'evolució de l'ús del català en l'activitat professional; i fer el manteniment de la pàgina web amb informació sobre la qüestió. Val a dir que a través de l'acció conjunta de les entitats signants i amb la participació del Consorci per a la Normalització Lingüística, va establir-se que es promouria la col·laboració amb els diferents col·legis d'advocats a fi d'impulsar l'ús i el coneixement d'aquest idioma per mitjà de formació, facilitació de models documentals, productes d'enginyeria lingüística o, entre d'altres mesures, sessions informatives.

[679] A tall d'exemple, destaquen convenis de col·laboració tals com el celebrat amb el Consell de Catalunya de Col·legis d'Agents de la Propietat Immobiliària de 6 de juliol de 1999, en virtut del qual es preveu la col·laboració dels agents de la propietat en la introducció de l'ús del català a la documentació privada que acostumen a redactar així com en la incentivació de l'ús del català a la documentació notarial. També cal destacar la línea de col·laboració de la Generalitat amb el Consell de Procuradors dels Tribunals de Catalunya i amb els propis Col·legis de Procuradors, en els termes que consten als diversos Informes anuals de la Direcció General de Política Lingüística.

Val a dir que també per la via del conveni, s'ha vetllat per normalitzar l'ús de l'aranès a l'Administració de Justícia a la Vall d'Aran. Amb aquest objectiu, el 12 de setembre de 2000 va celebrar-se l'acord de col·laboració entre el Consell General del Poder Judicial, el Departament de Justícia i el Consell General d'Aran, en virtut del qual es cimentaven les bases per promoure l'ús d'aquesta llengua a l'àmbit judicial, al territori on gaudeix d'estatut d'oficialitat per manament legal, en els termes que s'han estudiat[680].

La segona de les iniciatives que cal esmentar és el Programa de normalització lingüística de l'àmbit jurídic i judicial, que el Departament de Justícia de la Generalitat va posar en funcionament a principis de la dècada dels anys 90[681]. En el marc d'aquesta iniciativa, en diferents fases, s'adoptarien diverses mesures tendents a fomentar i normalitzar l'ús de la llengua catalana en aquest sector[682].

---

[680] D'entre els compromisos adoptats per les parts en virtut d'aquest acord de col·laboració de 12 de setembre de 2000, en destaquen els següents: constituïr una comissió tripartita formada per un representant de les tres institucions (Consell General del Poder Judicial, Departament de Justícia de la Generalitat i Consell General d'Aran) amb l'encàrrec d'elaborar un projecte de normalització lingüística de l'aranès a l'Administració de Justícia, per ser aprovat al Consell General del Poder Judicial; instituïr un premi anual per fomentar l'estudi i la divulgació de les institucions araneses; finalment, destaca el compromís de la Generalitat, per mitjà del Departament de Justícia, d'elaborar un pla de mitjans humans i materials per assolir la normalització lingüística de l'aranès en l'àmbit judicial.

[681] L'11 de juny de 1993 va aprovar-se el Programa de normalització lingüística de l'àmbit jurídic i judicial, dissenyat per la Generalitat de Catalunya. Aquest Programa ha de valorar-se tenint en compte que pocs mesos abans de la seva aprovació, el 2 d'abril de 1993, s'havia signat l'Annex al Protocol de bases per a Acords de cooperació en matèria d'Administració de Justícia entre el CGPJ i la Generalitat, que s'ha estudiat. Com s'ha vist, aquest Annex contemplava, entre d'altres previsions, l'acord de "*dur a terme totes les actuacions que resultin adequades per aconseguir la plena i total normalització lingüística en l'àmbit de l'Administració de Justícia a Catalunya*". Val a dir que ja durant l'any 1991, en el marc del Protocol de bases per a acords de cooperació en matèria d'Administració de Justícia de 16 d'abril de 1991, que també s'ha estudiat, va subscriure's un acord entre el Consorci per a la Normalització Lingüística i el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, que va permetre iniciar una experiència pilot de normalització de vuit jutjats de Catalunya. L'experiència consistia a adscriure un assessor lingüístic al jutjat el qual havia d'acomplir, entre d'altres, les següents funcions: corretgir textos jurídics redactats en català i confeccionar-ne de nous; traduïr textos jurídics del castellà al català; promoure l'ús del català entre el personal del jutjat; donar informació sobre cursos de català i, en el seu cas, impartir-ne classes.

[682] Així, a tall d'exemple, hom pot distingir les següents mesures, que consten als informes anuals de la Direcció General de Política Lingüística: desplegament pel territori autonòmic de la xarxa de dinamitzadors lingüístics amb l'objectiu d'estimular l'ús del català entre el personal dels jutjats; oferta de cursos de català dirigits al personal al servei de l'Administració de Justícia i als propis operadors jurídics; assessorament lingüístic; organització d'activitats periòdiques de sensibilització sobre els drets lingüístics; organització de sessions informatives dirigides als funcionaris judicials, als operadors jurídics i als ciutadans en aquesta matèria; concessió de beques per promoure el coneixement de la llengua catalana entre els opositors a jutges i fiscals; foment de la producció bibliogràfica d'obres d'àmbit jurídic en llengua catalana; publicació de formularis i manuals judicials; foment del programari informàtic en català; foment de l'ús del català en diferent material d'impremta emprat a les oficines judicials, fomentant que totes les oficines judicials disposin de tota la documentació en ambdues llengües (a tal fi s'han adoptat mesures tals com la traducció al català dels documents estàndards de la base documental del Temis), entre d'altres. Per una ampliació, vid., "Normativa lingüística aplicable a l'àmbit judicial. Carta europea de les llengües regionals o minoritàries. Informe sobre la normalització lingüística en l'àmbit de l'Administració de Justícia (indicadors 2001)", Documents de Treball, Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Barcelona, abril de 2002.

El 7 de març de 1995, el Govern de la Generalitat va aprovar el Pla General de Normalització Lingüística, concebut per esdevenir l'instrument marc on s'havien de concretar els grans objectius de política lingüística compartits pels poders públics i pels principals agents de la societat civil[683]. Aquest Pla estratègic, caracteritzat pel seu caràcter obert i flexible, preveu la consecució de la normalització de la llengua catalana en diferents àmbits, inclòs el de l'Administració de Justícia[684]. Pel que fa referència a aquesta àrea, l'objectiu marcat pel Pla era el de "*convenir règims de funcionament lingüístic a l'Administració de Justícia, que comportin entre altres mesures la capacitació en els dos idiomes oficials per a l'accés a places de Catalunya*". Partint d'aquesta previsió, es contemplaven els següents sis objectius específics: primerament, l'objectiu de fomentar la presència de la llengua catalana en l'Administració de Justícia[685]; en segon lloc, impulsar la modificació del marc legal perquè afavorís l'ús del

---

[683] Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Barcelona, 1995. Pel que fa referència a la gènesi d'aquest Pla, cal recordar que a la primera sessió plenària del Consell Social de la Llengua Catalana, el 19 de juliol de 1991, el Govern de la Generalitat de Catalunya va presentar-hi la proposta de col·laborar en l'elaboració del Pla general de normalització lingüística. Aquesta decisió fou adoptada pel Consell per Acord de 18 de desembre de 1991. Aquest Acord va establir l'objectiu general del Pla, projectat en una doble dimensió, col·lectiva i individual: d'una banda, que la llengua pròpia de Catalunya fos la llengua habitualment usada per les institucions públiques i privades en tots els usos públics i s'hi desenvolupés, en condicions de no subordinació, tota l'activitat; d'altra banda, que fossin plenament respectats els drets lingüístics de tots els ciutadans de Catalunya pel que fa al desenvolupament de les activitats públiques, professionals, culturals, socials o de lleure. El procés d'elaboració d'aquest Pla va extendre's des d'inicis de 1992 fins al 1995. La Proposta del Consell Social de la Llengua Catalana fou presentada al President de la Generalitat a la reunió plenària del Consell de 26 de juliol de 1993. Aquesta Proposta fou adoptada com a base en l'elaboració de la proposta definitiva del Pla. A la sessió de 7 de març de 1995, el Govern de la Generalitat va aprovar el Pla i en va encomenar el seguiment de l'execució a la Comissió per a la Normalització Lingüística i a la Direcció General de Política Lingüística.

[684] Formalment, el Pla general de normalització lingüística va projectar-se en els següents set sectors:

- Sector 1: Ús oficial i drets lingüístics. Distingia els següents nivells:
  I. Administració de la Generalitat.
  II. Administració local
  III. Administració de Justícia , respecte de la qual formulava 6 objectius específics i 9 mesures, que s'estudiaran.
  IV. Administració central i perifèrica de l'Estat.
  V. Col·legis professionals del món del dret.
  VI. Drets lingüístics dels ciutadans.
- Sector 2: Educació, recerca i joventut.
- Sector 3: Mitjans de comunicació i indústries culturals.
- Sector 4: Àmbit socioeconòmic.
- Sector 5: Institucions sanitàries i socials.
- Sector 6: Relacions culturals i territorials.
- Sector 7: Difusió de l'estàndard i recerca sociolingüística.

[685] Objectiu específic nº 131 del Pla. Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", cit. nota supra p. 23. L'organisme responsable era el Departament de Justícia. Entre les mesures inicials se'n contemplaven dues: primerament, intensificar el desplegament d'una xarxa de dinamitzadors-assessors lingüístics als Jutjats que s'encarregui de garantir que es puguin utilitzar els documents en català, inclosos els edictes del DOGC, i de vetllar perquè es respectin els drets lingüístics dels ciutadans (organisme executor: Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia); segonament, completar la racionalització de tota

català a l'àmbit judicial[686]; en tercer lloc, incrementar la formació en llengua catalana i, especialment, en llenguatge jurídic dels professionals del dret, i incrementar els coneixements de la llengua catalana dels col·lectius que intervenen en tot procediment[687]; així mateix, el Pla contemplava l'objectiu específic d'impulsar la formació del personal docent de ciències jurídiques pel que fa a la llengua catalana i al llenguatge d'especialitat respectiu, a fi que augmentés la docència en català[688]; en cinquè lloc, proposava augmentar la informació i la sensibilització sobre els drets lingüístics i la seva protecció jurídica[689]; finalment, el Pla formulava un darrer objectiu específic de l'àrea, centrat en aconseguir que l'Administració de Justícia estigués

---

la documentació generada a les oficines judicials, per tal d'adaptar-la a criteris de modernització i generalitzar l'ús del català tant en paper com en suport informàtic (organismes executors: Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia i Secretaria General del Departament de Justícia).

[686] Objectiu específic nº 132 del Pla. Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", cit. nota supra p. 23. L'organisme responsable era el Departament de Justícia. La mesura prevista en el marc d'aquest objectiu específic era la d'*"instar els poders legislatiu i executiu perquè presentin projectes i proposicions per a la modificació o l'actualització de la llei de normalització lingüística en aquest àmbit, com també de la Llei orgànica del Poder Judicial"*. Va fixar-se que els organismes executors d'aquesta mesura fossin la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia i la Secretaria General del Departament de Justícia de la Generalitat.
Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb les mesures previstes en d'altres àmbits, que també contemplaven la conveniència de modificar el marc jurídic vigent per impulsar el procés de normalització lingüística de la llengua catalana. Així, en el marc de l'Àrea dedicada a l'Administració central i perifèrica de l'Estat, l'objectiu específic nº 143 del Pla també contemplava la necessitat d'impulsar la presentació de projectes i proposicions de normes modificadores o actualitzadores de les vigents en aquest àmbit. Així mateix, a l'àrea "*Drets lingüístics dels ciutadans*", també va establir-se que calia "*modificar el marc legal per cobrir les llacunes detectades en la Llei de normalització lingüística i dur a terme les millores possibles a partir de la seva aplicació"*. (vid. Objectiu específic nº 161). Entre les mesures previstes per la consecució d'aquest objectiu específic, es contemplava la de "*col·laborar en l'elaboració de l'avantprojecte d'una nova Llei de normalització lingüística que actualitzi i completi l'actual"*. La LPL de 1998, que s'ha estudiat, donaria compliment a aquesta previsió.

[687] Objectiu específic nº 133. Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", cit. nota supra p. 24. L'organisme responsable era el Departament de Justícia. Es contemplaven dues mesures inicials per la consecució d'aquest objectiu: primerament, la de fomentar, mitjançant l'atorgament de beques, el coneixement i l'ús normal del català entre els llicenciats i els professionals relacionats amb el món del dret que volen accedir a l'Administració de Justícia (organisme executor: la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia); segonament, elaborar materials adreçats als professionals que treballen en el camp de l'Administració de justícia, que els permetin dur a terme la seva feina plenament en català (organismes executors: Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia i Secretaria General del Departament de Justícia).

[688] Objectiu específic nº 134. L'organisme responsable d'aquest objectiu era el Comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat. Com a mesura inicial prevista per la seva consecució, s'establia l'organització de cursos de llengua catalana i especialment de llenguatge jurídic adreçats a professors universitaris que impartissin matèries jurídiques, i a l'alumnat. Es contemplaven quatre organismes executors d'aquesta mesura: la Direcció General de Política Lingüística, el Comissionat per a Universitats i Recerca, l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i el Departament de Justícia.

[689] Objectiu específic nº 135. Organisme responsable: el Departament de Justícia de la Generalitat. Mesura inicial prevista per la seva consecució: dur a terme campanyes publicitàries periòdiques de sensibilització als col·lectius de professionals relacionats amb el món del dret i de l'Administració de Justícia i als ciutadans per a fer conèixer i recordar els drets lingüístics. L'organisme executor d'aquesta mesura fou la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia.

capacitada per atendre els ciutadans en la llengua pròpia de Catalunya, que havia de passar per, en paraules del Pla "*adequar els criteris de selecció, promoció i trasllat del personal al servei de l'Administració de Justícia*"[690].

Cal recordar que el Pla, a fi d'estendre i generalitzar l'ús del català en les relacions amb l'Administració de justícia, també formularia una veritable política lingüística projectada en l'àmbit dels col·legis professionals del món del dret[691]. Col·lectius professionals tals com els dels advocats o procuradors assumeixen un paper clau en el procés de normalització lingüística del català a l'àmbit judicial, rol que no ha estat bandejat per la Generalitat en el moment de la formulació i implementació de polítiques lingüístiques en aquest sentit[692].

---

[690] Objectiu específic nº 136. Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", cit. nota supra p. 25. Organisme responsable: el Departament de Justícia de la Generalitat. Per la consecució d'aquest objectiu específic, es contemplaven dues mesures inicials: d'una banda, instar al Consell General del Poder Judicial perquè inclogués la valoració del coneixement de la llengua catalana en l'accés a places de Catalunya i per tal que fixés unes condicions de capacitació en llengua catalana anàlogues a les del personal de la Generalitat ; d'altra, impulsar tots els traspassos possibles del personal a la Generalitat i la territorialització dels processos de selecció i provisió de llocs de treball . El Pla contemplava que l'organisme executor d'ambdues mesures havia de ser la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia.

[691] En aquest àmbit, el Pla va fixar dos objectius específics (objectius nº 151 i 152). El primer va centrar-se en proposar generalitzar l'ús del català en les relacions dels professionals amb l'Administració d'acord amb l'opció lingüística dels seus clients. A tal fi va establir-se, com a mesura inicial, la formulació de plans de normalització lingüística i la creació de serveis lingüístics dotats de mitjans adequats que suscitessin l'interès dels col·legis per la llengua, mitjançant convenis amb els col·legis professionals (els organismes executors d'aquesta mesura foren la Direcció General de Política Lingüística, la Direcció General d'Arquitectura i Habitatge, la Secretaria General del Departament de Política Territorial i Obres Públiques i els Serveis lingüístics de col·legis professionals del món del dret). El segon objectiu proposava estendre el coneixement del català i, particularment, del llenguatge d'especialitat jurídic entre els professionals del sector. A tal fi va fixar-se, com a mesura inicial, l'organització de cursos de llengua catalana i de llenguatge jurídic adreçats als professionals del dret i al personal que treballa en el si dels col·legis professionals de l'àmbit jurídic. Els organismes executors d'aquesta darrera mesura foren la Direcció General de Política Lingüística, el Departament de Treball i els Serveis lingüístics dels col·legis oficials del món del dret. Vid. "Pla General de Normalització Lingüística", cit. nota supra p. 29.

[692] A tall d'exemple, resulta il·lustratiu *l'Informe sobre la Llei 1/1998 de 7 de gener de política lingüística i els advocats*, emès pel Consell d'Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya el 4 de març de 1998, on s'advertia que els advocats, en tant que operadors jurídics assumeixen un paper d'especial trascendència en la normalització lingüística a l'àmbit judicial. En el capítol de Conclusions de l'informe, el Consell posava en evidència literalment que "*...hem d'encoratjar els advocats a utilitzar el català amb tota normalitat, ja que de l'ús que en fem nosaltres inicialment, depèn l'ús que en faran els tribunals. De pròpia iniciativa els tribunals (...) no donaran el pas necessari i, per tant, a excepció d'alguns casos comptats, rebrem les provisions i resolucions judicials en castellà, si no és que la voluntat decidida dels advocats faci que el català sigui, amb el seu ús diari i normal, llengua oficial efectiva i real de l'Administració de Justícia*". En aquest Informe es consignen dues constatacions: en primer lloc, el rol decisiu que exerceixen els operadors jurídics tals com els advocats o procuradors en la normalització lingüística en l'àmbit judicial; en segon lloc, la necessitat de crear una conscienciació lingüística com a mesura prèvia a la normalització en aquest àmbit. Per una ampliació sobre les diverses mesures de normalització lingüística concernents a aquests col·lectius, vid. Informes anuals de Política Lingüística de la Generalitat.
Cal recordar, a títol indicatiu, que l'article 5 del Codi de l'Advocacia Catalana aprovat l'1 de març de 2001 pel Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya (vid. D.O.G.C. nº 3723 de 19 de setembre de 2002), rubricat "Llengua pròpia i llengües oficials" contempla determinades previsions

Com és de veure, amb la formulació d'aquests objectius específics, el Pla donava un impuls al procés de normalització de la llengua catalana a l'àmbit judicial i, en general, al món del dret, per tal de subsanar aquelles mancances que no podien corregir-se recorrent al marc jurídic vigent. És més, el propi Pla proposava reformar, expressament, el règim jurídic per tal de corregir disfuncions percebudes en el procés de normalització de la llengua catalana, valorades com a obstacles per la plena garantia dels drets lingüístics dels catalanoparlants a l'Administració de Justícia.

Aquest discurs seria plenament assumit, entre d'altres, a la Moció 38/VI del Parlament de Catalunya de 26 d'octubre de 2000, sobre política lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia[693]. En aquesta Moció, la cambra proclamaria expressament la conveniència de modificar determinats preceptes de la LOPJ, valorats com un obstacle per la plena normalització de la llengua catalana a l'àmbit judicial. El posicionament del Parlament de Catalunya en relació a aquest tema quedaria clarament consignat al propi text de la Moció, on es proclama la conveniència de "*reformar els articles 231 i 341 de la llei orgànica per a garantir tant la cooficialitat de les llengües pròpies de les comunitats que en disposin com el dret lingüístic de les ciutadanes i els ciutadans a ésser atesos en la llengua que escullin durant la tramitació d'un procediment judicial i evitar el retrocés que comporta la possibilitat que els jutges demanin d'ofici les traduccions al castellà, i també perquè el coneixement del català sigui un requisit en els concursos de trasllat per a proveir places de jutge i de magistrat a Catalunya"*[694]. Val a dir que el 13 de juny del mateix any 2000, aquesta qüestió centraria debats parlamentaris en seu del Congrés dels Diputats en motiu de la presa en consideració de la Proposició de llei

---

particularment interessants en aquesta matèria. Aquest precepte disposa: "*1.El català és la llengua pròpia dels Col·legis d'advocats de Catalunya i del Consell dels Col·legis d'Advocats de Catalunya i, per tant, és la llengua d'ús normal i ordinari. A més, el català és la llengua oficial d'aquestes corporacions, com també ho és el castellà. 2. Els col·legis i el Consell impulsaran la normalització de l'ús del català en totes les professions jurídiques i en l'Administració de Justícia de Catalunya. En concret, aquestes corporacions promouran l'edició en català de formularis, de normativa i de programes de gestió de despatxos i de qualsevol altre material relacionat amb les professions jurídiques. 3. Els advocats que prestin serveis d'assistència jurídica gratuïta, de torn d'ofici i orientació jurídica hauran de poder atendre i actuar en la llengua que esculli el representat d'entre les dues llengües oficials de Catalunya*".

[693] Aquesta Moció, com ja s'ha enunciat anteriorment, fou aprovada pel Ple del Parlament de Catalunya a la sessió nº 23.2 de 26 d'octubre de 2000 (B.O.P.C. nº 111, p. 15).

[694] Aquesta iniciativa ha de valorar-se tenint present que plasma una reivindicació que havia centrat certs debats parlamentaris anys enrere, que varen trascendir als mitjans de comunicació. Prova n'és, a tall d'exemple i per tots, la Proposta de resolució per la qual s'acorda de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de Llei de Reforma de la Llei Orgànica 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial, presentada pel grup parlamentari d'ERC l'any 1997 (vid. B.O.P.C. nº 165 de 28 d'abril de 1997, p. 12763). Vid. article de El Punt, Comarques Gironines, "*ERC vol que es garanteixi l'ús del català a l'administració de justícia*" de 16 d'abril de 1997 , per tots, l'article publicat a Cinco Días de 15 d'abril de 1997 "*Esquerra Republicana presentará una proposición de ley para garantizar el uso del catalán en la justicia de Cataluña*", articles periodístics que es feien ressó d'aquesta iniciativa.

tramesa pel Parlament de Catalunya que proposava la modificació de la L.O. 6/1985 del Poder Judicial[695].

Per concloure, resulta convenient subratllar el paper que ha assumit el Pla de funcionament en català de les oficines judicials, una experiència pilot que va posar en marxa el Departament de Justícia de la Generalitat l'any 2000 amb l'objectiu d'impulsar que els òrgans judicials amb seu a Catalunya utilitzessin amb normalitat el català[696]. El Pla va proposar demostrar que el català podia ser utilitzat amb normalitat a l'Administració de Justícia, aconseguint que les oficines judicials que s'hi han acollit

[695] Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats, serie B, nº 1-1 de 19 d'abril de 2000. Per l'anàlisi dels debats sostinguts en seu del Congrés dels Diputats, vid. D.S.C.G. nº 12 de 13 de juny de 2000. En el decurs d'aquests debats el diputat del Parlament de Catalunya Sr. Ridao Martín proclamaria "*este mismo fin de semana se divulgaba en Cataluña un estudio realizado por el Consejo Social de la Lengua que no puede ser más elocuente y revela que sólo el 35 por ciento de los juzgados catalanes pueden atender en catalán escrito, que el 8,3 por ciento de los funcionarios entienden catalán, que el 86 por ciento de los jueces nunca redactan una resolución en esta lengua o que el total de las actuaciones escritas oscila entre el 3 y el 5 por ciento; evidentemente, aquí hay un problema. Sabemos bien que las causas son diversas (...) La inercia de funcionamiento de una Administración atávica, tradicional, la excesiva movilidad del personal, e incluso, si ustedes lo quieren, el desconocimiento de la lengua por parte de muchos operadores jurídicos que intervienen. Lo cierto es que los ciudadanos de Cataluña, de Euskadi, de Galicia, del conjunto de comunidades autónomas históricas y que disponen de lengua propia tienen unos derechos lingüísticos que consisten en la facultad de poder escoger libremente la lengua en que se quieren relacionar con la Administración de justicia, como usuarios que son de un servicio público. Lo que hace falta es que esos derechos puedan ser ejercidos de forma efectiva y que todas las lenguas, todas, sean de uso normal y habitual (...) evidentemente y sobre todo son necesarios nuevos instrumentos legales como los que hoy se proponen*". En la mateixa línea es pronunciaria, entre d'altres, el parlamentari Sr. Silva Sánchez en representació del Grup Parlamentari Català (CiU), quan a la mateixa sessió va proclamar que "*No es sensato, no es razonable, señorías, que un ciudadano del Estado en el territorio de su Comunidad Autónoma y utilitzando una de las dos lenguas, la propia o la cooficial en la comunidad autónoma, precise de intérprete para dirigirse a su Administración. Esto podrá suscitar determinadas resistencias desde una perspectiva política o desde la perspectiva que pretende (...) poner la expectativa de un funcionario de ocupar plaza en cualquier lugar del territorio del Estado por encima de los derechos lingüísticos de los ciudadanos. Pero esta es una batalla que no tiene ningún sentido (...) La Administración es un organismo servicial y antes cabrá exigir a los funcionarios el conocimiento de las lenguas propias de una comunidad que exigir al ciudadano la expresión en una de esas dos lenguas o algo tan absolutamente extravagante – permítanme expresarlo así- como la utilización de un intérprete dentro del propio Estado*". Resulta també il·lustrativa la intervenció de la diputada del Grup Parlamentari Socialista Sra. Chacón Piqueras a la mateixa sessió, quan va proclamar "*...esta proposición, en consonancia con la condición plurilingüe del Estado español, supone un avance en el objetivo constitucional del respeto al derecho de opción lingüística de los ciudadanos en su relación con la Administración pública y el también derecho a que esta Administración se adapte a la situación de cooficialidad establecida por la propia Constitución; todo ello muy en relación no sólo con la norma suprema sino con la jurisprudencia constitucional en la materia, la proposición no de ley de reforma de la justicia aprobada por esta Cámara al final de la legislatura pasada y la Declaración Universal de los Derechos Lingüísticos (...) De modo que, señores del Grupo Popular, comuníquenle al ministro de Justicia (...) que tiene hoy aquí (...) una excelente oportunidad para cumplir uno de los objetivos que ha comentado que se había propuesto en su gestión, el de la defensa del fomento del uso de la lengua catalana en la Administración de justicia...*". El Grup Parlamentari Popular votaria en contra d'aquesta iniciativa. Dels 321 vots emesos, 142 foren a favor i 168 en contra, per la qual cosa va quedar rebutjada la presa en consideració de la proposició de llei.

[696] Vid. GIMENO LAHOZ, Ramón; "*El 'plan piloto' de la Generalitat para el funcionamiento en catalán de los Juzgados*", *Revista del Poder Judicial* nº 65, 2002 (I), p. 261-286.

generin la documentació en aquesta llengua oficial i pròpia del territori, canviant les inèrcies del castellà[697]. En els seus anys de rodatge, el Pla ha permès assolir resultats certament positius[698]. En aquest sentit, resulta il·lustrativa, la intervenció del conseller de Justícia de la Generalitat, Sr. Josep-Delfí Guàrdia Canela, a la sessió informativa en seu de la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana sobre l'aplicació i l'avaluació del Pla de normalització lingüística per a l'àmbit judicial, celebrada l'11 d'abril de 2002. En el decurs de la seva intervenció, el conseller proclamaria que "*des del Departament de Justícia, s'han esmerçat molts esforços per tal d'impulsar la implementació d'aquest Pla pilot, entre els quals cal destacar, primer, la implementació del programa informàtic de traducció automàtica pensat, bàsicament, per a les provisions i interlocutòries i, sobretot, sentències. Segon, el suport permanent*

[697] Inicialment, a la primera fase del pla, l'experiència va agrupar a 40 oficines, nombre que s'ha anat ampliant progressivament en les successives fases del projecte. Així, per exemple, l'any 2001 agrupava 76 oficines judicials i l'any 2002 un total de 106. La inscripció al Pla ha de ser voluntària i hi ha d'estar d'acord, almenys, el jutge, el secretari i el 50% del personal de l'oficina judicial (els fiscals i els metges forenses que donin suport al Pla i treballin en català també s'hi poden inscriure). Cada mes les oficines inscrites han de presentar un informe sobre l'ús del català a la seva oficina. Així mateix, les oficines inscrites nomenen un coordinador que fa d'interlocutor entre el jutjat i el Departament de Justícia. En acabar el termini establert per al Pla, les oficines han de redactar un informe valoratiu amb conclusions i propostes de futur. Totes les oficines inscrites tenen accés a un programa de traducció automàtica i a l'assistència d'un lingüista. Val a dir que el Departament de Justícia dóna una compensació econòmica semestral a totes les persones que compleixin els requisits establerts en el Pla.

[698] Per una ampliació, vid. Informes anuals de Política Lingüística de la Generalitat emesos a partir de l'any 2000. Vid., també, a títol indicatiu, els debats sostinguts a la sessió nº 31 de la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana del Parlament de Catalunya l'11 d'abril de 2002. L'ordre del dia consignava una sessió informativa de la Comissió amb el conseller de Justícia sobre l'aplicació i l'avaluació del Pla de normalització lingüística per a l'àmbit judicial. Val a dir que el Pla també ha centrat certes crítiques doctrinals. Vid. GIMENO LAHOZ, Ramón; "*El 'plan piloto' de la Generalitat para el funcionamiento en catalán de los Juzgados*", cit. nota supra p. 284-286. L'autor critica que la Generalitat concedeixi una retribució econòmica semestral al personal acollit al Pla pilot, el que l'autor designa com a '*pago por el uso del catalán*', que al·lega que podria ser discriminatori respecte dels que no s'han acollit al Pla i empren la llengua castellana. En paraules de l'estudi "*el hecho de que el personal de los juzgados que utilicen el catalán en la forma preestablecida, cobren más que aquellos que no lo utilizan de dicho modo, se ha podido interiorizar por quienes no lo perciben, como que se busca pagar más por parte de la Generalitat, a los catalanes respecto a quienes no lo son. (...) A este respeto me parece importante una reflexión, y es que los jueces y juzgados que primero se apuntaron al plan, fueron aquellos que ya lo realizaban 'todo' en catalán. Y por otro lado, el plan no ha aumentado el grado de conocimiento de la lengua catalana por parte de los jueces y funcionarios; no habiéndose constatado un mayor número de exámenes o estudio por el plan piloto (...) Si esta retribución no estaba en el escrito que remitió la Generalitat al CGPJ, a continuación surge el interrogante de en qué medida no es un comportamiento discriminatorio –y por ende contrario al ordenamiento vigente-. Aquí, la escasa cuantía económica hace que no valga la pena pasar de este punto; ello no obstante si en lugar de las 13.000 pts/mes fueran 130.000 pts/mes, no tengo ninguna duda de que la cuestión se plantearía de forma mucho más beligerante*". L'estudi també critica el que anomena com a possible "efectos colaterales" del Pla pilot. En paraules de l'article "*a mi modo de ver, el pla piloto es fríamente injusto con una realidad de los juzgados (...) funcionarios que tramitando y atendiendo en catalán siempre, por ser catalanes de toda la vida, no cobran el plus por estar en juzgados no apuntados al plan, mientras que si lo cobran funcionarios recién llegados a esta tierra, por el juego de los porcentajes (...) la idea de contestar a la Generalitat desde la trinchera del castellano, es un riesgo indeseado ya insinuado*". Finalment, afegeix que "*tampoco dice el trabajo qué ocurrirá cuando se acabe el período previsto (...) mucho es el dinero que se ha invertido, para finalmente abandonarlo todo*".

dels dinamitzadors lingüístics, que són les persones encarregades de fer la postedició de tots els documents que s'envien al traductor automàtic. Tercer, la formació específica en llenguatge jurídic que ha rebut el personal judicial (...)" i afegiria que el balanç dels resultats del Pla *" és altament positiu"*[699].

Amb tot, malgrat els avenços detectats en aquest àmbit, la normalització lingüística de la llengua catalana a l'Administració de Justícia continua essent un procés inconclòs.

[699] Aquesta conclusió s'acompanyaria de certes dades estadístiques. Així, va informar-se que "*Quant a la valoració general de l'aplicació del Pla pilot de funcionament de les oficines judicials al llarg de l'any 2001, a nivell estadístic, podem destacar les següents dades. Els 82 òrgans judicials catalans que han participat en el Pla pilot han dictat, durant l'any passat, 11.517 sentències en català, és a dir, un 82,90% respecte del total (...) Pel que fa a les interlocutòries, durant l'any 2001, se n'han dictat 40.822 en català i 6.507 en castellà. Girona en té el lideratge amb un 92,68% (...) L'anàlisi global del nombre de resolucions judicials en català comporta una valoració extraordinàriament positiva, ja que, com podem observar, els marges percentuals generals superen, en tots els casos, el 70%...*".

3.3 El règim jurídic de la traducció i la interpretació en el procés judicial.

A) La traducció.

Els conceptes genèrics d'equivalència i de fidelitat que ordenen el règim de les traduccions en general, en l'àmbit de la traducció jurídica es veuen modulats per variables tals com el format dels textos jurídics o la sintaxi, la terminologia o fraseologia pròpia del món del dret[700]. D'aquí que, des de certs sectors doctrinals, es defensi la conveniència que la persona que exerceixi funcions de traducció i interpretació en procés judicial tingui una certa formació jurídica atesa l'entitat que el seu treball representa per la comprensió i fefaent reproducció en un altre idioma de documents d'expedients judicials[701].

Copiosa jurisprudència del TS ha confirmat que el recurs a la traducció és un mecanisme previst per l'ordenament jurídic per garantir el dret a la tutela judicial efectiva i la prohibició d'indefensió per raons lingüístiques, drets fonamentals contemplats a l'article 24 de la CE, de manera que, com a regla general, no concorre indefensió quan, havent-se garantit el dret de les parts a recabar la traducció, la part no ha fet ús d'aquest dret en el moment processal oportú (per totes, STS 431/1996 de 20 de maig, STS de 29 de maig de 1995 o STS 312/1999 d'1 de març)[702].

---

[700] Vid. SANTAMARIA, Laura; "*La traducció jurídica, paraula de traductor?", Revista de Llengua i Dret* nº 27, juliol de 1997, p. 79-89.

[701] Vid. AGIRREZKUENAGA, Iñaki; "*Caracteres jurídicos de la Administración de Justicia en un Estado plurilingüe", Revista Vasca de Administración Pública* nº 57, 2000, p. 224. L'autor adverteix que "*quien en todo caso realice funcionaes de interpretación profesional en los procesos judiciales sería conveniente ahora –y en el futuro necesario- que tuviese una sólida formación jurídica, acreditada mediante unas pruebas similares a las que se exigen en el Tribunal de Justícia de la Unión Europea a los intérpretes-juristas o juristas-lingüistas; dada la importancia que en este trabajo representa la exacta comprensión y la fidedigna reproducción en otra lengua de todos los matices jurídicos"*. En aquesta materia, per una ampliació, vid. GALLO, G.; "*Les juristes linguistes de la Cour de Justice des Communautes européennes. Quelques aspects de leur activité*", a "Les multiples langues du droit européeen uniforme", Torino, 1999, p. 71.

[702] Vid. per exemple, F.J. 2n de la STS 431/1996 de 20 de maig, Sala Civil del TS, R.J. 1996/3880, on el TS ratificaria que "*La alegada indefensión por haberse dictado la sentencia de apelación en lengua gallega no ha de acogerse, ya que dicho idioma tiene carácter oficial conforme al art. 3.2 en relación al 148.1.17 de la Constitución y artículo 5 del Estatuto Gallego y Ley 3/1983 de 15 de junio, de Normalización Lingüística. El precepto 231 de la Ley Orgánica del Poder Judicial (...) autoriza a los jueces a usar la lengua oficial propia de su Comunidad Autónoma si ninguna de las partes se opusiera. Procede la traducción de las actuaciones judiciales al castellano de oficio o de instancia de parte que alegue indefensión, cuando han de surtir efectos fuera de la jurisdicción de los órganos sitos en la Comunidad Autónoma. De esta manera la recurrente pudo interesar la traducción de la referida sentencia, lo que no llevó a cabo en ningún momento, por lo que está desautorizada a alegar ahora indefensión, cuando efectivamente planteó el recurso de revisión, sin que se le presentase obstáculo para ello, aunque resaltase cierta dificultad que aparece suficientemente superada"*. En la mateixa línea, vid. F.J. 4t de la STS 312/1999 d'1 de març, R.J. 1999/2939, de la Sala Penal del TS, on s'adverteix que "*reitera el recurrente su ya denunciada 'indefensión', 'al inponérsele que haya de plantear su*

Per tal de garantir la tutela del dret fonamental de l'article 24 de la CE, la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia del País Basc va aprovar la Prevenció de 17 d'octubre de 1997, d'acord amb el que disposa l'article 162 de la LOPJ[703]. Aquesta disposició, adreçada als Jutjats i Tribunals del País Basc, és interessant perquè va fixar determinades prescripcions que era aconsellable que complissin les traduccions i interpretacions per garantir el dret de defensa dels justiciables. Pel que fa referència a la traducció, s'advertiria que "*no existe integridad si la traducción se omite o se reduce a una síntesis o versión abreviada que desvirtúa la extensión originaria del mensaje que trata de comunicar*", i afegia que "*la exactitud falta si –aún supuesta la integridad- el intérprete no reproduce la versión completa- que tiene obligación de trasladar- con la fidelidad precisa para que sus destinatarios la conozcan y asimilen como si la hubiesen recibido en la lengua oficial que es empleada habitualmente en los procesos*". A la disposició, la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia del País Basc va proclamar que "*la ausencia de integridad y exactitud atenta contra el derecho a la defensa de la parte interesada en la producción del acto procesal aquejado de alguna de esas deficiencias. Derecho fundamental que se conculca si, por faltar la traducción o comprimirse el contenido literal de la declaración de voluntad o de conocimiento que se exterioriza, es imposible reconstruir la versión fidedigna de su tenor original"*. A part de la lesió al dret fonamental de l'article 24 de la CE que pot ocasionar una mala

---

disconformidad mediante la impugnación de la efectividad de unos documentos cuyo contenido gramatical desconoce', lo que, en su opinión, supone la vulneración de los principios de derecho a la tutela judicial y de presunción de inocencia. En suma, pretende el recurrente que se declare la nulidad de las actuaciones en razón de haberse admitido en los autos unos documentos que no están redactados en la lengua oficial común a todo el territorio nacional. De nuevo ha de afirmarse que la denuncia del recurrente carece de fundamento por las razones ya expuestas (la defensa del acusado no ha instado la traducción del documento cuestionado –emanado de un órgano oficial de una Comunidad Autónoma con lengua propia igualmente oficial, aportado a un órgano judicial de dicha Comunidad (art. 3.2 CE) ...". També resulta il·lustrativa, per totes, la STS de 29 de maig de 1995, R.J. 1995/5350, F.J. 2n, que ratifica aquesta doctrina jurisprudencial quan proclama que "*La parte apelante (...) igualmente aduce que al estar varios de los documentos del expediente administrativo redactos en catalán, ello ha producido indefensión de acuerdo con el artículo 231 de la Ley Orgánica del Poder Judicial (...) En cuanto a la redacción en lengua catalana de los citados documentos conviene recordar que el artículo 231 de la Ley Orgánica del Poder Judicial se refiere única y exclusivamente a actuaciones judiciales, y además, en el párrafo 4 del precepto, en la redacción anterior a la modificación de la Ley Orgánica 16/1994 vigente a los efectos aquí contemplados, se establece que las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia, procediendo a su traducción, entre otros supuestos, a instancia de parte que alegue indefensión. Aun pues en el ámbito puramente administrativo, no puede alegarse ahora indefensión cuando no fue ejercitado en forma el derecho a haber obtenido la correspondiente traducción"*.

[703] Art. 162 de la LOPJ: "*Podrán los Presidentes del Tribunal Supremo, de la Audiencia Nacional, Tribunales Superiores de Justicia y de las Audiencias y, en su caso, las Salas de Gobierno, por conducte de aquéllos, dirigir a los Juzgados y Tribunales a ellos inferiores, que estén comprendidos en su respectiva circunscripción, dentro del ámbito de sus competencias gubernativas, las prevenciones que estimen oportunas para el mejor funcionamiento de los Juzgados y Tribunales, dando cuenta sin dilación al Tribunal Supremo, en su caso, y directamente al Consejo General del Poder Judicial"*.

traducció jurídica a la pròpia part interessada que és traduïda, el document recorda que "*también se ve indefensa la parte contraria que, al tener una noticia parcial y fragmentada del contenido de los actos procesales, no puede reaccionar ni defenderse con el conocimiento de causa, movilidad y eficacia que convienen a sus derechos fundamentales de contradicción y audiencia"*. A més, s'atempta també "*contra el contenido esencial del derecho a la efectiva tutela judicial, pues el órgano jurisdiccional deja de disponer de la contribución que- como una más de las cargas impuestas a las partes por el ordenamiento jurídico- le es imprescindible para cumplir el deber de dar una respuesta motivada y suficientemente persuasiva a las cuestiones que son objeto de debate. El concurso de cualquiera de esos defectos vulnera –además de los derechos fundamentales de que se ha hecho mención- el derecho a todos a que el proceso en que intervienen goce de todas las garantías, sin exceptuar las exigidas por una fidedigna traslación de los actos procesales que se consideran*". Ens trobem, per tant, en un àmbit en el que entra en joc la tutela de drets fonamentals que poden veure's seriosament lesionats per una mala traducció o interpretació.

La LOPJ i la LEC contemplen dos supòsits en els que cal recórrer al règim de la traducció i la interpretació en el procés judicial. D'una banda, preveu que caldrà traduir i recórrer a l'intèrpret quan s'empri la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma diferent de la castellana, en aquells supòsits expressament taxats a les disposicions legals. D'altra, també regula el recurs a la traducció i l'intèrpret en cas d'emprar-se una llengua no-oficial. Caldrà estudiar, doncs, el contingut i abast del règim jurídic que ordena la traducció i l'interpretació judicial en el procés judicial en ambdós casos.

a) La traducció de les actuacions judicials i els documents redactats en l'idioma oficial d'una Comunitat Autònoma diferent del castellà.

D'entrada, cal assenyalar que el quart paràgraf de l'article 231 de la LOPJ i de l'article 142 de la LEC contemplen que "*Las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia"*, el que no deixa de ser una projecció de l'estatut d'oficialitat d'aquestes llengües. Ara bé, ambdós preceptes afegeixen que, *"de oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente"*. Finalment, els preceptes disposen que "*también se procederá a su traducción cuando así lo dispongan las leyes o a instancia de parte que alegue indefensión"*.

La primera qüestió que s'ha de valorar quan s'estudia aquesta previsió és que la dicció de l'article 231.4 de la LOPJ deu la seva raó de ser a la modificació introduïda per la

L.O. 16/1994 de 8 de novembre, disposició legal que fou objecte d'un recurs d'inconstitucionalitat que va resoldre el TC a la seva STC 105/2000 de 13 d'abril[704].

La gènesi d'aquesta previsió se situa a l'article 254.4 del Projecte de LOPJ. Aquest precepte disposava *"Las actuaciones judiciales realizadas en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. De oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, o por mandato del Juez o a instancia de parte que alegue indefensión"*[705].

En el decurs de l'*iter* de la tramitació parlamentària d'aquest paràgraf varen presentar-s'hi tres esmenes de modificació, les esmenes nº 87, 530 i 896, formulades pel Grup Parlamentari Mixte i pel Grup Parlamentari de Minoria Catalana[706]. Resulta interessant advertir que les tres esmenes defensaven una dicció pràcticament idèntica del precepte. Proposaven modificar la literalitat del paràgraf concernent a la identificació dels casos en els que era procedent acordar la traducció de les actuacions judicials i dels documents redactats en l'idioma oficial de la Comunitat Autònoma. Aquestes esmenes

[704] B.O.E. nº 119 de 18 de maig de 2000.

[705] B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 118-I de 19 de setembre de 1984.

[706] L'esmena de modificació nº 87, presentada pel diputat Sr.Vicens Giralt en representació del Grup Parlamentari Mixte proposava la següent dicció de l'apartat 4t del precepte: *"4. Las actuaciones judiciales practicadas y los documentos producidos en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. Se procederá a su traducción en los siguientes casos: cuando el Juez o Tribunal lo acuerde por sí motivadamente, a instancia de parte que alegue indefensión; o de oficio cuando deban surtir efectos fuera del territorio de la Comunidad Autónoma, salvo en este último caso, si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente"*. Vid. . "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 207.
L'esmena nº 530 formulada pel Grup Parlamentari Minoria Catalana proposava una dicció pràcticament idèntica a la que constava a l'esmena de modificació nº 87 del Grup Parlamentari Mixte, amb unes variacions menors de detall. L'esmena nº 530 proposava la següent dicció de l'article 254.4 del Projecte de LOPJ: *"4. Las actuaciones judiciales practicadas y los documentos producidos en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. Se procederá de oficio a su traducción en los siguientes casos: cuando el Juez o Tribunal lo acuerde por sí motivadamente, a instancia de parte que alegue indefensión o cuando deban surtir efectos fuera del territorio de la Comunidad Autónoma, salvo en este último caso, si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente"*. En la justificació de l'esmena va al·legar-se "*mejora técnica y no discrimina a la misma lengua propia a más de una Comunidad Autónoma"*. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 332.
L'esmena de substitució nº 896 fou presentada pel diputat Sr. Pérez Royo en representació del Grup Parlamentari Mixt, proposava la següent dicció de l'article 254.4 del Projecte de LOPJ aleshores en tràmit: *"4. Las actuaciones judiciales practicadas y los documentos producidos en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. Se procederá a su traducción en los siguientes casos: cuando el Juez o Tribunal lo acuerde por sí motivadamente; a instancia de parte que alegue indefensión, o de oficio, cuando deban surtir efectos fuera del territorio de la Comunidad Autónoma"*. L'esmena fou justificada al·legant que representava una millora tècnica. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 433.

proposaven consignar la procedència de la traducció en els següents supòsits: primerament, quan l'òrgan jurisdiccional l'acordés motivadament; segonament, a instància de part que al·legués indefensió; en tercer lloc, quan haguessin de produir efectes fora del territori autonòmic. Pel que fa referència a aquest darrer supòsit les esmenes nº 87 i 530 proposaven exceptuar l'obligació de traducció quan les actuacions judicials haguessin de produir efectes a Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia coincident. En la justificació d'aquesta darrera precisió, va al·legar-se que representaria una millora tècnica i implicaria una no-discriminació de la mateixa llengua pròpia a més d'una Comunitat Autònoma[707].

Part de les previsions d'aquestes esmenes, que l'Informe de la Ponència va proposar desestimar[708], finalment foren assumides després d'intenses negociacions parlamentàries[709] que varen permetre que l'article 254.4 del Projecte de LOPJ del text del Dictamen de la Comissió ja les consignés.

---

[707] En aquest sentit, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Vicens Giralt a la sessió parlamentària de 7 de març de 1985, publicada al D.S.C.D. nº 275 de 7 de març de 1985, quan va proclamar que "*todavía tengo que insistir en otros aspectos de mi enmienda 87 que no han sido contestados por el ponente socialista, y que creo que es una lástima, porque realmente mejorarían más todavía el precepto. Me refiero al final de mi enmienda, que hace la salvedad de traducción al castellano cuando una actuación judicial tenga que ser válida en otra Comunidad Autónoma, si esa otra Comunidad Autónoma tiene la misma lengua oficial propia que aquella en la cual se ha hecho la actuación judicial de origen. Ya en mi primera intervención he puesto el caso concreto de Mallorca. El Estatuto de las Baleares dice que la lengua propia oficial de esa Comunidad Autónoma es el catalán, en lo cual coincide con el Estatuto de Cataluña, que dice, evidentemente, que la lengua propia y oficial de Cataluña es el catalán. Me parece que sería absurdo que una actuación judicial producida en Barcelona tuviese que ser traducida al castellano para ser válida en Mallorca, cuando los Estatutos de las dos Comunidades Autónomas dicen que su lengua propia oficial es la misma. Insisto en que esta mejora evidente que significaría la aceptación de este aspecto de mi enmienda, evitaría situaciones absurdas y, peor que absurdas, situaciones ridículas como la del caso concreto a que ahora me he referido. Hay otros aspectos de mi enmienda que son técnicos y tienen menos importancia, pero tengo que insistir en ellos porque tal y como está el texto del proyecto parece que la simple alegación de indefensión por una de las partes es suficiente para que la traducción sea necesaria. Mi enmienda lo que dice es que el juez apreciará la indefensión, que es lo lógico y lo normal. Es una enmienda que no tiene otro sentido que el técnico (...)*".

[708] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 118-I-1 de 23 de febrer de 1985. També a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 670.

[709] Per totes, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Trias de Bes Serra, en representació del Grup Parlamentari de Minoria Catalana, a la sessió parlamentària de 7 de març de 1985, quan va proclamar que "*Señor Presidente, creo que la introducción en el punto 4 del artículo 254 de esa salvedad, en la forma en que ha sido expresada por el ponente socialista, en la que se habla de lengua oficial propia coincidente de las Comunidades Autónomas, es suficiente para que nuestro Grupo Parlamentario retire las enmiendas números 529 y 530, puesto que quedan totalmente asumidas. Es más, nosotros en la enmienda 529 hablábamos de idéntica lengua propia y oficial, y creo que la asunción de la enmienda del señor Vicens y la mía alternativa, que es la número 530, que habla de lengua oficial propia coincidente, es mucho mas omnicomprensiva y, por tanto, retiro mis dos enmiendas*". Vid. D.S.C.D. nº 275 de 7 de març de 1985. En l'esmentada intervenció, el diputat va fer menció a la intervenció del diputat socialista Sr. Sanchez Barberan que, a la mateixa sessió parlamentària, pel que fa referència a aquesta precisió, va proclamar que "*(...) Aquí admitiríamos la enmienda presentada por Minoría Catalana , coincidente con la del señor Vicens, la 530 y la 87, y el número 4, donde dice: 'Las actuaciones judiciales realizadas' añadiríamos a continuación 'y los documentos presentados en el*

L'article 254.4 del text del Dictamen de la Comissió de Justícia i Interior sobre el Projecte de LOPJ ja establia que "*Las actuaciones judiciales realizadas en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. De oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo, en este último caso, si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente, o por mandato del Juez o a instancia de parte que alegue indefensión"*[710].

La versió definitivament aprovada d'aquest paràgraf del precepte no diferiria massa de la redacció que ja constava a la versió del dictamen de la Comissió. De fet, la dicció del dictamen de la Comissió va consignar-se, literalment, a la redacció definitivament aprovada d'aquest paràgraf, si bé va introduïr-se una precisió, tendent a consignar la no necessitat de traducció al castellà, a efectes de validesa i eficàcia, no només de les actuacions judicials sinó també de "*los documentos presentados"* en l'idioma oficial de la Comunitat Autònoma. D'aquesta manera, finalment, l'article 231.4 de la LOPJ definitivament aprovat disposaria que "*Las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. De oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efectos fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo, en este último caso, si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente, o por mandato del Juez o a instancia de parte que alegue indefensión"*.

En conseqüència, la LOPJ, en la versió aprovada el 1985, garantia expressament la plena validesa i eficàcia de les actuacions judicials i els documents presentats en la llengua oficial pròpia del territori diferent de la castellana, sense necessitat de traducció. Partint d'aquesta premissa o regla general, la mateixa LOPJ establia que d'ofici es procediria a la seva traducció al castellà en tres casos contemplats a l'article 231.4 de la llei: primerament, en el supòsit que les actuacions judicials haguessin de produir efectes fora de la jurisdicció dels òrgans judicials amb seu a la Comunitat Autònoma en

---

idioma oficial de una Comunidad Autónoma...'. En esta redacción se ha tratado –y yo pienso que se ha conseguido, aunque posiblemente podría haber alguna redacción mejor- de armonizar el uso de ambas lenguas; tema difícil y arduo por la cantidad de personas que intervienen, tanto funcionarios como testigos, peritos, etcétera. Pensamos que se ha conseguido el objetivo que se pretendía, ya que cualquier alteración podría suponer una complicación dentro del proceso y esto creo que nadie lo puede pretender. Con esta introducción, que es más un olvido, nosotros mantendríamos el texto del artículo 254".

[710] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 118-II de 20 de març de 1985. També a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 1129.

qüestió[711], excepte en el cas que es tractés de Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia coincident; segonament, per manament judicial; i, finalment, a instància de part que al·legués indefensió.

Tal com s'ha avançat, uns anys més tard, per L.O. 16/1994 de 8 de novembre[712], es modificaria la dicció del paràgraf 4t de l'article 231 de la LOPJ, que passaria a quedar redactat en els següents termes: "*Las actuaciones judiciales realizadas y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma tendrán, sin necesidad de traducción al castellano, plena validez y eficacia. De oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efecto fuera de la jurisdicción de los órganos judiciales sitos en la Comunidad Autónoma, salvo, en este último caso, si se trata de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia coincidente*". Fins aquí la literalitat del precepte respectava la dicció que ja constava a la versió aprovada l'any 1985[713]. Ara

[711] En aquesta matèria, resulta particularment interessant la STS de 2 de març de 1989 (Sala Civil), R.J. 1989/1748, on el Tribunal proclama que la falta de traducció al castellà de l'escrit de demanda redactat en llengua catalana, encara que vulneri el que disposa l'article 231.4 de la LOPJ, no és vici de nul·litat processal ni pot comportar suspensió de les actuacions judicials per subsanar aquesta omisió atès el coneixement d'aquesta llengua per part de membres de la Sala. En el F.J. 1r, el TS va resoldre que "*La irregularidad apuntada por el Ministerio Fiscal en el acto de la vista, consistente en la falta de traducción al castellano del escrito de demanda empleando el idioma catalán, aun cuando incida en la falta del artículo 231.4 de la Ley Orgánica del Poder Judicial, no puede acarrear vicio de nulidad procesal ni tan siquiera suspensión de las actuaciones para subsanar tal omisión habida cuenta del conocimiento de tal idioma por algunos de los componentes de la Sala; pero la eventualidad de que en un futuro próximo no ocurra así aconseja el llamar la atención de la Sala de instancia para que, en lo sucesivo, se aporten las traducciones prevenidas al prepararse ante ellas el recurso de casación*". Resulta així mateix interessant d'advertir que en diversos pronunciaments, el TS ha tramès avís als òrgans jurisdiccionals de Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat que empren la llengua cooficial pròpia del territori diferent de la castellana a les actuacions judicials, a fi que procedeixin a instar la traducció de les actuacions judicials al castellà quan els expedients hagin de produir efectes fora de l'àmbit territorial autonòmic. En aquest sentit, vid., per totes, STS de 5 de juny de 1992 (Secció 6ª, Sala Contenciosa-Administrativa), R.J. 1992/4622, F.J. 2n on el TS advertiria que "*La sentencia de origen de esta apelación está redactada en lengua gallega, lo que es factible como idioma oficial de Galicia según el art. 5 de la Ley Orgánica 1/1981, que aprueba el Estatuto de Autonomía para Galicia; mas esta Sala no conoce dicha lengua, encuentra dificultades en su correcta inteligencia en lo vulgar y la terminología técnica-jurídica, por lo que en uso del art. 3 de la Constitución exige que en el sucesivo, cuando la Sala de procedencia se decida por producir sus escritos en lengua gallega, acompañe traducción certificada en lengua castellana que es la lengua española oficial del Estado, al ser la lengua gallega oficial en su Comunidad*". També, STS nº 95/1994 de 13 de febrer de 1994 (Sala Civil), F.J. 5: "*Habida cuenta el gran número de documentos redactados en lengua catalana obrantes en las actuaciones de primera instancia, y aunque ello no ha impedido en los más mínimo el análisis de las mismas y la obtención de las conclusiones fácticas que han servido de premisa a los pronunciamientos jurídicos de la presente, hágase saber como advertencia al Juzgado de Primera Instancia número Cinco, así como a la Sección Segunda de la Audiencia Provincial de Tarragona que en lo sucesivo se proceda a cumplir rigurosamente con lo dispuesto en el artículo 231.4 2º inciso de la Ley Orgánica del Poder Judicial de 1 de julio de 1985, concordante con el artículo 3.1 de la Constitución española*".

[712] B.O.E. nº 268 de 9 de novembre de 1994, p. 34605.

[713] Per tant, la regla general fixada per la LOPJ és que es procedirà a la traducció d'ofici quan les actuacions judicials i els documents presentats hagin de produir efectes fora de la jurisdicció dels òrgans judicials ubicats al territori de la Comunitat Autònoma, llevat si es tracta de Comunitats Autònomes amb llengua pròpia oficial coincident. A la pràctica, i aplicant-ho al cas català, els documents redactats en llengua catalana que consten a les actuacions judicials quan hagin de produir efectes, normalment per

bé, s'afegia la següent precisió: "*También se procederá a su traducción cuando así lo dispongan las leyes o a instancia de parte que alegue indefensión*". D'aquesta manera, tal com és de veure, s'eliminava la referència expressa a la traducció d'ofici per manament judicial, contemplada a la dicció de la norma de 1985, i s'addicionava una referència a la traducció "*cuando así lo dispongan las leyes*".

Aquest canvi legal fou objecte d'intenses crítiques doctrinals. Desde certs sectors de la doctrina va denunciar-se que la modificació de l'article 231.4 de la LOPJ vehiculada a través de l'article 8.3 de la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, vulnerava el marc jurídic vigent. Entre els arguments s'al·legava "*con el nuevo art. 231.4 LOPJ, ya no cabe que el Juez mande traducir. La regla, si no se alega indefensión, es que no se traduce, salvo que 'así lo dispongan las leyes'. Esto significa que, como quiera que no hay ahora- ni se anuncia que las vaya a haber- leyes que 'así lo dispongan', ya no se traducirá ninguna actuación para que se enteren el Juez o los Magistrados*", argument en base al qual arribaven a la conclusió que "*Por tanto, se fuerza a que los miembros de la Carrera Judicial conozcan los idiomas autonómicos correspondientes si quieren ocupar plaza en órganos jurisdiccionales sitos en determinadas Comunidades Autónomas. Esto, pese a que los órganos jurisdiccionales, según la Norma Fundamental, ya reafirmada en su inequívoco tenor por el Tribunal Constitucional, son órganos del Estado y no órganos de las Comunidades Autónomas*"[714].

El màxim intèrpret constitucional va tenir ocasió de pronunciar-se sobre la constitucionalitat d'aquesta previsió de l'article 231.4 de la LOPJ en la seva STC 105/2000 de 13 d'abril, que va resoldre un recurs d'inconstitucionalitat promogut per parlamentaris del Congrés dels Diputats contra diversos articles de la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, que modificaven la L.O. 6/1985 d'1 de juliol, del Poder Judicial.

---

recurs, fora de la Comunitat Autònoma caldrà traduïr-los al castellà. S'haurà de traduïr d'ofici tota la documentació en català que consta a l'expedient judicial, traducció que s'haurà de fer des de la mateixa CCAA a través del gabinet de traduccions.

[714] Vid. MARISCAL DE GANTE MIRON, Margarita; MANZANARES SAMANIEGO, José Luis i DE LA OLIVA SANTOS, Andrés; *"Informe sobre la dimensión juridico-política y constitucional, de la Ley Orgánica 16/1994 de 8 de noviembre, por la que se reforma la ley orgánica 6/1985 de 1 de julio, del Poder Judicial", Revista de Derecho Procesal* nº 2, 1995, p. 600. Vid. també XIOL RÍOS, Juan Antonio; "*La incidencia del Estado Autonómico sobre la Administración de Justicia", Informe Pi i Sunyer*, 1994, volum II, p. 830. En aquest estudi, l'autor assenyala que la modificació d'aquest precepte de la LOPJ respon a una tècnica qüestionable atès que estima que la llei hauria d'haver mantingut la facultat judicial d'ordenar la traducció d'ofici, fonamentant-.se en raons objectives i a fi de beneficiar a les parts del procés. L'autor esgrimeix que "*en lugar de modificarse el artículo 231 LOPJ expresando con claridad que las facultades lingüísticas del juez, entre ellas la de acordar la traducción, están en función exclusivamente del derecho de las partes y de la finalidad del proceso, debidamente apreciados en la motivación de la resolución en que se acuerde (...) pero nunca de sus preferencias subjetivas de orden político-lingüístico, más o menos encubiertas, la nueva Ley se ha limitado a suprimir la posibilidad de que el juez sin petición de parte, pueda ordenar la traducción*".

Justament, un dels preceptes que foren impugnats en el recurs d'inconstitucionalitat fou l'article 231.4 de la LOPJ, en la dicció introduïda per l'article 8.3 de la L.O. 16/1994 de 8 de novembre, que la part recurrent estimava que podria vulnerar les previsions dels articles 3, 117.1 i 149.1.5 de la norma suprema[715]. S'al·legava que aquest precepte impossibilitava als òrgans judicials d'ordenar, d'ofici, la traducció al castellà dels escrits o documents redactats en la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, atès que establia com a regla general la no traducció a instància del Jutge o Tribunal d'aquests documents, excepte en els casos previstos per llei. Els arguments esgrimits per argumentar la inconstitucionalitat d'aquesta previsió són una reiteració de les tesis doctrinals dels sectors més crítics a la dicció del precepte, en els termes que ja s'han apuntat.

Diversos sectors varen manifestar-se públicament en contra d'aquest recurs. Un exemple l'ofereix el comunicat emès pel Consell dels Il·ltres. Col·legis d'Advocats de Catalunya l'11 de febrer de 1995, en el que es va fer constar l'oposició a la impugnació. En paraules del comunicat, "*el Consell considera improcedent el recurs, ja que els preceptes impugnats són plenament conformes a la Constitució i a l'Estatut d'Autonomia i són necessaris si, de debò, es vol que la normalització lingüística vagi més enllà d'una simple formulació d'intencions. Sembla clar que els catalanoparlants no podran fer mai ús de la seva llengua si els jutges i funcionaris que han d'atendre'ls la desconeixen*"[716].

[715] Els recurrents estimaven que "*la imposibilidad denunciada (...) obliga a los Jueces y Magistrados a conocer el idioma oficial propio de la Comunidad Autónoma de que se trate si quieren ocupar plazas en los órganos judiciales radicados en ella, lo que infringe, de un lado, el art. 3 CE, al transformar en obligación lo que sólo es un derecho, de otro el art. 117.1 CE, porque se ataca a la independencia judicial al favorecerse la autonomización del Poder Judicial y, finalmente, el art. 149.1.5 C puesto que se constriñe la competencia exclusiva del Estado sobre la Administración de Justícia*".

[716] Per una ampliació, vid. Comunicat emès l'11 de febrer de 1995 pel Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya. Aquest comunicat ha de valorar-se tenint present que la modificació de l'article 231 de la LOPJ, impugnat, obria certes expectatives pel que fa a donar un pas vers la conveniència que els òrgans jurisdiccionals coneguessin la llengua oficial pròpia del territori on exercien les seves funcions, tesis que finalment no acabaria de ser avalada pel TC a la sentència que acabaria resolent el recurs. Pel que fa a la impugnació de la nova dicció de l'article 231 de la LOPJ, referent a l'idioma de les actuacions judicials, el Consell va proclamar que calia tenir en compte "*2.1 Que no es pot negar als ciutadans de Catalunya el dret a usar la llengua catalana en les seves relacions amb l'Administració de Justícia; com tampoc no se'ls pot negar l'ús de la llengua castellana. 2.2. Que, per tal de fer possible l'exercici normal d'aquest dret, els ciutadans han de poder relacionar-se en català amb els jutges i, en general, amb els funcionaris de l'Administració de Justícia, sense necessitat d'intèrpret ni de traductor. Altrament, seria considerar el català com una llengua estrangera. 2.3 És evident que això demana una actitud positiva per part dels jutges i els funcionaris en general, per la qual cosa és preocupant que el recurs tingui, segons s'ha dit, suports en col·lectius professionals de la Judicatura. 2.4 El coneixement de la llengua catalana és a l'abast de tothom i, especialment, de tota persona culta, com ho són els jutges. 2.5 Comprenem que, segons el seu origen geogràfic, hi hagi persones que, d'entrada, tinguin dificultats en el coneixement de la llengua catalana, però cal admetre que, si més no en el nivell de comprensió, aquestes dificultats són fàcilment superables*".

El màxim intèrpret constitucional va enjudiciar i interpretar el contingut i abast del precepte, que va considerar ajustat al bloc de la constitucionalitat. En paraules del propi TC, "*del tenor literal de la norma cuestionada no cabe inferir, tal y como argumentan los recurrentes, que tras su reforma por la Ley Orgánica 16/1994 se haya implantado la obligación, que aparecería implícita o se desprendería de forma indirecta del precepto impugnado, de que los Jueces y Magistrados destinados en los órganos judiciales que tengan su sede en el territorio de alguna Comunidad Autónoma que tenga una lengua oficial propia distinta del castellano hayan de conocer dicha lengua*". Segons el TC, la substitució de la facultat judicial incondicionada de traducció prevista a l'anterior redacció del precepte, per una remissió al que disposessin d'altres disposicions legislatives no representa cap obstacle que impedeixi que els Jutges i Magistrats, a partir de l'entrada en vigor de la L.O. 16/1994, puguin ordenar d'ofici la traducció d'un document redactat en una llengua oficial pròpia d'una Comunitat Autònoma que no comprenguin, quan aquesta traducció sigui necessària per complir la funció jurisdiccional que tenen encomenada, així com l'obligació de proporcionar la tutela judicial efectiva. Partint d'aquesta premissa, el TC va resoldre que l'article 231.4 de la LOPJ, intepretat en aquests termes, no vulnerava les previsions dels articles 3, 117.1 i 149.1.5 de la norma suprema.

Particularment interessant és el raonament esgrimit pel TC pel que fa referència a la pretesa obligació de coneixement de la llengua oficial pròpia del territori per part de Jutges i Magistrats, que els recurrents esgrimien com una de les conseqüències de l'aplicació de l'article 231.4 de la LOPJ, justament per denunciar-ne la seva inconstitucionalitat. Sobre aquest tema, el màxim intèrpret constitucional proclamaría que "*En efecto, ni el art. 231.4 LOPJ sanciona de manera expresa semejante obligación, ni cabe inferir de su interpretación que la imponga inexcusablemente, siquiera sea de manera implícita*". Partint d'aquest fonament, el TC va proclamar que "*El alcance de la reforma del citado precepto se ha limitado a sustituir la anterior facultad judicial incondicionada de ordenar la traducción de los escritos y documentos redactados en la lengua oficial propia de una Comunidad Autónoma por la simple remisión a una futura regulación legal en la que se articulen los presupuestos, las condiciones y el alcance de dicha traducción, al haber entendido el legislador orgánico llegado el momento de modificar el régimen jurídico de la facultad judicial de proveer de oficio, incondicionadamente, a la traducción de un determinado escrito o documento*". A més, el TC advertiria que "*del silencio legal producido tras la reforma en lo relativo a la vigencia de la anterior facultad judicial incondicionada de decretar la traducción no puede desprenderse la radical consecuencia de considerar existente una no menos incondicionada y absoluta prohibición de que los Jueces y Magistrados puedan, de oficio, decidir que se traduzca un escrito o documento redactado en una lengua que no comprendan, aunque la misma posea estatuto de cooficialidad en el territorio donde tienen su sede o están destinados. Desde luego, negar que los titulares*

de los órganos judiciales desconecedores del idioma oficial propio de una Comunidad Autónoma puedan ordenar de oficio la traducción de algún escrito o documento con incidencia procesal, sería tanto como impedirles ejercitar la potestad jurisdiccional que el art. 117.3 CE les confiere en régimen de exclusividad. Pero ni la norma cuestionada contiene dicha negativa, expresa o implícitamente, ni el recurso de inconstitucionalidad, como es sabido, está previsto para denunciar o intentar corregir futuras lesiones hipotéticas a la Constitución". Finalment, el TC esgrimiria l'argument de la prohibició d'indefensió prescrita a l'article 24 de la norma suprema, quan va advertir que a fi de garantir la tutela judicial efectiva, aquells òrgans jurisdiccionals que no coneixen la llengua oficial pròpia del territori diferent de la castellana no només tenen el dret sinó el deure d'ordenar la traducció d'aquells documents que no comprenguin, traducció necessària per l'acompliment de les funcions que tenen encomenades[717].

Caldrà reemprendre l'anàlisi d'aquesta interpretació jurisprudencial del TC quan s'estudiï el règim de capacitació lingüística del personal judicial que representa un obstacle, en ocasions infranquejable, per la plena normalització lingüística de les llengües oficials pròpies en l'àmbit judicial en aquells territoris on gaudeixen d'estatut d'oficialitat.

Dit això, cal recordar que les lleis de normalització lingüística de les Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística assumirien plenament el discurs de la plena validesa i eficàcia de les actuacions judicials i els documents presentats en la llengua oficial diferent de la castellana en el respectiu àmbit territorial, sense necessitat de traducció al castellà.

La majoria d'aquestes disposicions legislatives autonòmiques consignarien expressament aquesta garantia. Aquest és el cas, pel que fa referència a Catalunya de l'article 13.1 de la LPL catalana, quan contempla que "*són vàlides les actuacions judicials, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials,*

[717] Vid. STC 105/2000 de 13 d'abril, F.J. 12. El TC va sentenciar que "*además, si ponemos en relación la reserva de la potestad jurisdiccional que ostentan Jueces y Magistrados integrantes del Poder Judicial con el fin al que inmediatamente sirve, esto es, garantizar a todos el derecho a la tutela judicial efectiva sin indefensión que solemnemente consagra el art. 24.1 CE, fácilmente se colige que, si el titular del órgano jurisdiccional no comprende un documento redactado en una lengua distinta al castellano que sea cooficial en la Comunidad Autónoma en la cual radica el órgano, el titular de éste, no sólo está facultado para ordenar su traducción, sino que ha de considearse obligado a ello para cumplir la función que le es propia. La eficacia directa de los derechos fundamentales, proclamada en el art. 53.1 CE así lo impone, sin necesidad de ninguna Ley que autorice a ello expresamente. Como venimos diciendo desde la STC 81/1982 de 21 de diciembre, 'no puede, en modo alguno, olvidarse la eficacia directa e inmediata que la Constitución tiene como norma suprema del Ordenamiento jurídico, sin necesidad de esperar a que resulte desarrollada por el legislador ordinario en lo que concierne a los derechos fundamentales y libertades públicas"*.

sense necessitat de traducció", precisió ratificada per l'article 13.2 de la mateixa llei, quan contempla que no pot exigir-se cap traducció a qui es relacioni, oralment o per escrit, amb l'Administració de Justícia en la llengua oficial que esculli[718]. En la mateixa línia, se situen previsions tals com l'article 12 de la llei valenciana 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià; l'article 11 de la llei de les Illes Balears 3/1986 de 29 d'abril, de normalització lingüística; l'article 7 de la llei 3/1983 de 15 de juny, de normalització lingüística a Galícia o l'article 9 de la llei basca 10/1982 de 24 de novembre, de normalització lingüística de l'euskera.

Per concloure cal subratllar que el règim jurídic fixat per la LOPJ i la LEC en aquest matèria ha centrat intenses crítiques. L'exigència de traduir les actuacions judicials i els documents redactats en llengua catalana, basca o gallega, en els casos que s'han estudiat, és percebuda per certs sectors com un element que condemna l'ús d'aquestes llengües a un estatut minoritzat a l'àmbit judicial. Centrant l'estudi al cas català, cal recordar que la Generalitat, en aquest àmbit, no ha estalviat recursos per fer front a problemes tals com les dilacions en la tramitació de les causes derivades de l'exigència d'haver de traduir expedients judicials complerts substanciats en llengua catalana, bé per desconeixement de la llengua per part del jutge, bé per concórrer algun dels supòsits contemplats al marc jurídic estatal que s'ha estudiat[719]. Aquests debats i crítiques, es projectarien també a l'activitat parlamentària.

Ja durant la primera Legislatura del Parlament de Catalunya, paral·lelament a la tramitació del que seria la LNL, varen plantejar-se diverses preguntes referents a aquest tema, tals com la formulada al Consell Executiu pel grup parlamentari d'ERC concernent a l'ús que feien els tribunals i els jutjats de Catalunya del Servei de Traducció de documents dependent de la Generalitat[720] o la pregunta formulada pel grup

---

[718] Aquest fou un tema àmpliament consensuat en el decurs de la tramitació parlamentària d'aquesta previsió. El Consell Consultiu de la Generalitat, en el seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997 (B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre, p. 18107) va advertir aquesta és una conseqüència immediata de l'aplicació del principi de cooficialitat lingüística als òrgans de l'Administració de Justícia radicats en el territori de Catalunya, "*ja que és clar que el règim de cooficialitat lingüística es tradueix entre altres coses en el dret a l'ús indistint de les llengües oficials en les relacions dels ciutadans amb l'Administració de Justícia i sense necessitat d'acompanyar traducció...*".

[719] A tall d'exemple dels debats que ha plantejat aquesta qüestió, vid. article del diari ABC Cataluña de 21 de gener de 1996, "*La Audiencia de Barcelona ordena traducir al castellano un expediente judicial de 5.000 folios escritos en catalán*". També, "*No té sentit declarar davant el traductor"* a El Punt de 20 de febrer de 1995 (publicació de l'entrevista a Antoni Isac, exconseller de Justícia de la Generalitat). En sentit contrari, vid. "*Segons Jutges per la Democràcia, el no comprendre el català no ha de retardar els processos judicials*", D. De Vilanova de 10 de març de 1995, p. 38

[720] El règim de la traducció en l'àmbit judicial ha motivat la formulació de múltiples preguntes al Consell Executiu. Pel que fa a la tramitació parlamentària de l'esmentada, vid.:

- Publicació de l'escrit: B.O.P.C. nº 114 de 31 de gener de 1983.
- Formulació: 10 de febrer de 1983, en la Sessió Plenària nº 60, segona i darrera reunió; resposta del Consell de Justícia D.S.P.C, P-120.

parlamentari de CiU sobre el possible alentiment de la tramitació de la documentació judicial pel fet de presentar-la en català[721].

Justament aquest problema de l'alentiment i les dilacions en la tramitació del procés, imputades a l'exigència d'haver de recórrer a la traducció de l'expedient judicial perquè el jutge o magistrat no coneix la llengua catalana emprada pels justiciables, ha estat una de les qüestions que més crítiques ha suscitat i continua suscitant. Els mitjans de comunicació, s'han fet ressò d'un constant degoteig de denúncies relatives a aquest problema.

Aquesta situació seria denunciada pels propis operadors jurídics. Prova n'és, per totes, la declaració del Consell dels Il·ltres. Col·legis d'Advocats de Catalunya adreçada al Tribunal Superior de Justícia de 18 de març de 1991, en la que va posar-se de manifest que *"encara hi ha jutjats de Catalunya en els que sistemàticament dels escrits presentats en català se'n deriva una suspensió de terminis i la remesa a l'oficina de traduccions. Això comporta la paralització dels processos durant mesos (...) produint-se perjudicis irreparables, apart de representar un incompliment del que estableix la llei"*. Atesa aquesta situació, la comunicació sol·licitava l'adopció per part del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de les següents mesures: primerament, demanava que s'adrecés una comunicació general a tots els jutjats de Catalunya en la que, en paraules de l'escrit, *"es deixi clar que els escrits presentats en català han de ser proveïts tenint plena validesa i eficàcia, sense que calgui traducció";* segonament, es demanava que aquells jutges que no coneguessin prou la llengua catalana i necessitessin recórrer a la traducció fossin auxiliats pel personal del seu jutjat, per resoldre la mancança i, transitòriament, *"com que el servei de traducció de Barcelona no dóna l'abast, fer convenis amb els centres del Consorci de Normalització Lingüística de la Generalitat o les oficines lingüístiques d'entitats com ara l'Omnium Cultural que poden servir de suport lingüístic en els mateixos partits judicials, sense que calgui trametre les traduccions a Barcelona";* finalment, es demanava que s'implementés un pla de formació en el coneixement de la llengua catalana específicament sobre el llenguatge jurídic adreçat als Jutges, Secretaris, Oficials, auxiliars i agents del Jutjat.

Per acord de 19 de març de 1991, la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya resolia atendre la petició formalitzada pel Consell dels Il·ltres. Col·legis d'Advocats de Catalunya. L'acord va resoldre posar en coneixement dels Jutjats i Tribunals del territori, per comunicació adreçada als Presidents de les respectives

---

A títol indicatiu, per totes, vid. també pregunta formulada al Consell Executiu per IC sobre la traducció immediata al català als jutjats, a B.O.P.C. nº 93 de 16 de març de 1993; canvi de tramitació a B.O.P.C. nº 134 de 30 de juliol de 1993; resposta a B.O.P.C. nº 154 de 26 d'octubre de 1993.

[721] Vid. sessió informativa de 4 de febrer de 1981, D.S.P.C. nº 34.

Audiències Provincials, tres directrius: en primer lloc, en paraules de l'Acord, "*recordar que el artículo 231.4 de la LOPJ concede plena validez y eficacia, sin necesidad de traducción al castellano, a las actuaciones realizadas y documentos presentados en catalán";* en segon lloc, recordava que quan procedís acordar la traducció dels documents, "*ello no impedirá ni su producción de efectos ni deberán, por esta circunstancia, paralizar las actuaciones";* finalment, recordava que *"cuando la traducción de oficio no pueda realizarse dentro del órgano judicial, a través de las personas conocedoras de ambas lenguas, en el mismo destinadas"* podia recórre's als centres del Consorci de Normalització Lingüística de la Generalitat.

En aquest sentit, cal recordar que el Consell de Col·legis d'Advocats de Catalunya l'11 de febrer de 1995 emetia un comunicat en el que posava de manifest que "*per tal de fer possible l'exercici normal d'aquest dret* (referint-se al dret a usar la llengua catalana en les relacions dels ciutadans amb l'Administració de Justícia) *els ciutadans han de poder relacionar-se en català amb els jutges i, en general, amb els funcionaris de l'Administració de Justícia, sense necessitat d'intèrpret ni de traductor. Altrament seria considerar el català com una llengua estrangera"*[722].

Per Resolució 259/V de 27 de febrer de 1997, el Parlament de Catalunya va instar al Govern de la Generalitat a crear un servei de traduccions judicials, amb seu a Barcelona i amb subseus a les diferents audiències provincials, format, en paraules de la Resolució "*per un mínim de plantilla estable i un catàleg complet de professionals de la traducció i la interpretació, amb coneixements suficients de la llengua catalana"*[723]. La gènesi d'aquesta Resolució es troba l'any 1996, a la Proposició no de llei sobre la implantació d'un servei de traducció als partits judicials de Girona, presentada pel diputat Sr. Ferrer Gironès, juntament amb quatre altres diputats del grup parlamentari d'ERC. L'objectiu d'aquesta iniciativa era el de "*garantir als ciutadans el dret a ser atesos en català davant del jutge*", resolent les mancances detectades en aquest àmbit[724].

Aquesta iniciativa es circumscriu en un context més ampli de debat parlamentari. Al llarg de la dècada dels anys 90 el Parlament de Catalunya va adoptar diverses Mocions amb l'objectiu d'impulsar la normalització lingüística en l'àmbit judicial, en el marc de

[722] Cal recordar que aquest Comunicat, que ja s'ha estudiat, va ser emès pel Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya davant l'anunci de la interposició, per part del Partit Popular, del recurs d'inconstitucionalitat contra la nova redacció de certs articles de la LOPJ.

[723] Vid. B.O.P.C. nº 147 de 10 de març de 1997. Tram. 250-00519/05. Adopció: Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana, Sessió nº 16 de 27 de febrer de 1997, D.S.P.C-C 144.

[724] Vid. Diari de Girona de 10 de desembre de 1996, p. 33, l'article "*Francesc Ferrer demana un servei de traducció als partits judicials de Girona*". En aquest article es recordava que si bé la llei ja preveia l'existència de la figura del traductor, a parer del diputat, "*la Generalitat en té molt pocs i no funciona bé, aquest servei"*.

les quals va instar-se al Govern a fi de promoure les accions necessàries per assolir la normalització de la llengua catalana a l'Administració de Justícia. En aquest marc, les traduccions del català de documents, expedients judicials i formularis, adquiririen un paper clau. Aquest és el cas, entre d'altres, de la Moció 13/IV de 27 de novembre de 1992, sobre la normalització lingüística en l'àmbit judicial a Catalunya o la Moció 12/V sobre la normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia de 9 de maig de 1996, que ja s'han estudiat.

El desembre de 1995, el diputat Sr. Ridao Martín del grup parlamentari d'ERC, formulava una interpel·lació al Consell Executiu sobre la normalització lingüística en aquest àmbit. En el debat parlamentari sostingut en motiu d'aquesta interpel·lació al govern català, la Consellera de Justícia Sra. De Gispert Català no bandejaria la qüestió del règim i funcionament del servei de traduccions. De fet, informaria que l'impuls de les traduccions al català s'havia consolidat com un dels eixos de l'actuació del Departament de Justícia a la dècada dels anys 90. En paraules de la Consellera, a la sessió del Parlament de Catalunya de 17 d'abril de 1996, va advertir que "*durant aquests dos anys passats, l'any 93, 94 i 95 ha funcionat el Programa de normalització lingüística. En aquest Programa s'han esmerçat molts recursos per tal que el major nombre possible d'oficines judicials es trobessin en condicions de respondre a les demandes lingüístiques dels usuaris. El Programa de normalització compta amb 44 dinamitzadors lingüístics, professionals del dret i de la llengua, que estan distribuïts per tots els partits judicials de Catalunya.(...) Els eixos de l'actuació del Departament de Justícia en aquest camp són: l'impuls i la dinamització de l'ús del català (...); la dotació de les eines bàsiques per poder treballar en català; traduccions de models de documents, d'expedients, de procediments, de sentències, és a dir, tot el material bàsic. Aquesta feina sense antecedents incorpora altres valors afegits: a més de la pròpia traducció, incorpora els criteris del llenguatge jurídic català i en molts casos crea aquest llenguatge encara poc treballat i fer-ne entenedor el contingut als seus destinataris; el foment del coneixement de la llengua catalana per part dels funcionaris i també dels jutges, de tal manera que els permeti ser autosuficients en la seva feina*"[725].

Encara actualment, aquesta qüestió continua centrant intenses controvèrsies. El fet que la llei contempli, en determinats supòsits, el recurs al règim de les traduccions i de l'intèrpret en processos judicials substanciats en el territori on la llengua emprada té

[725] D.S.P.C.-P. de 17 d'abril de 1996, p. 423. En aquesta intervenció, la Consellera recordaria que "*Com a mostra dels resultats de l'aplicació d'aquests tres eixos d'actuació, vet aquí algunes dades numèriques: de les 417 oficines judicials en funcionament a Catalunya, 159 reclamen habitualment els serveis dels equips de dinamització i 153 els demanen esporàdicament. Durant l'any 1995 s'han traduït 13.403 models de documents judicials, entre documents solts, provisions, sentències i procediments complerts*".

estatut d'oficialitat ha centrat crítiques doctrinals[726] i reivindicacions polítiques. El debat resta obert.

b) La traducció dels documents redactats en llengua no oficial.

L'article 144 de la LEC regula el règim de la traducció dels documents redactats en idioma no oficial que s'aportin al procés judicial.

La dicció d'aquest article 144.1 de la LEC no ha plantejat debats doctrinals ni tampoc fou objecte de controvèrsies en motiu de la seva tramitació parlamentària. En aquest sentit, la dicció del primer paràgraf del precepte finalment aprovada coincideix literalment amb la redacció que ja figurava a la primera versió del Projecte de LEC[727].

Aquest article 144.1 de la Llei 1/2000 de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil, rubricat "*documentos redactados en idioma no oficial"* disposa que "*1. A todo documento redactado en idioma que no sea el castellano o, en su caso, la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma de que se trate, se acompañará traducción del mismo (...)"*. Per tant, pel que fa a les actuacions escrites, l'article 144.1 de la LEC disposa que tots els documents redactats en idioma no oficial que s'aportin al procés judicial, hauran d'anar acompanyats de la corresponent traducció.

El segon paràgraf del precepte ordena les condicions que haurà de complir la traducció dels documents que no estiguin redactats en castellà ni en la llengua oficial pròpia de la

---

[726] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "*La planificación lingüística en las Administraciones Públicas del Estado: en especial Administración Periférica y de Justicia*", cit. nota infra p. 89. L'estudi constata que el criteri de sol·licitar traducció en el territori de la Comunitat Autònoma on la llengua emprada és oficial "*contradice directamente el principio de oficialidad de las lenguas autonómicas, ya que al pedir la traducción convierten estas lenguas en complementarias, sin ningún valor por sí mismas, aunque ello no obsta que, durante un cierto tiempo y en determinados territorios, dada la situación socio-lingüística heredada, sea preciso, en aras a la plena normalización futura, el mantenimiento de situaciones provisionales como la descrita, aunque se reconozca como no deseable ni acorde con lo prescrito"*. Del mateix autor, vid. també "*La regulación del plurilingüismo en la Administración Española*" cit. nota supra, p. 128.

[727] B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-1 de 13 de novembre de 1998, Projecte de llei d'Enjudiciament Civil. Només va presentar-se una única esmena a l'article 144 del Projecte de LEC, i només afectava al segon paràgraf de l'article. Aquesta fou l'esmena de modificació n1 1127 presentada pel Grup Parlamentari Català (CiU), que proposava la següent dicció: "*2. Dicha (...) ordenará, en la parte que exista discrepancia, la traducción oficial de documento, a costa de quien lo hubiese presentado. No obstante, (...) de quien la solicitó lo que resolverá el tribunal mediante auto, contra el que no cabrá recurso alguno"*. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que "*La traducción de documentos redactados en lengua no oficial solamente tiene sentido, tal como expresa el precepto, cuando tras mostrar su oposición señala la parte que no se encuentra conforme y se proceda a traducir dicha parte. Razones de economía procesal así lo imponen, para la evitación de dilaciones indebidas"*. Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-9 de 26 de març de 1999, p. 504.

Comunitat Autònoma en qüestió. Pel que fa a les traduccions d'aquests documents redactats en llengua no-oficial, l'article 144.2 de la LEC, disposa que podran ser fetes per un traductor privat, és a dir, no és necessari, *a priori*, traducció oficial del document. Ara bé, la mateixa disposició contempla que es donarà trasllat de la traducció a les parts, que disposaran de cinc dies per impugnar-la o, altrament dit, per manifestar "*que no la tiene por fiel y exacta*", indicant les raons de les controvèrsies. En aquest darrer cas, la llei contempla que s'ordenarà la traducció oficial del document, amb càrrec a qui l'hagi presentat. Tanmateix, si la traducció oficial realitzada a instància de part és substancialment idèntica a la traducció privada aportada a les actuacions judicials, les despeses derivades d'aquesta traducció oficial aniran a càrrec de qui l'ha sol·licitada[728]. Tal com s'ha apuntat doctrinalment, aquesta previsió respon a la voluntat del legislador d'evitar el recurs a la impugnació sistemàtica de la traducció no-oficial com a tècnica dilatòria del procés[729].

B) El règim de l'intèrpret en procés judicial.

L'article 231.5 de la LOPJ disposa que *"En las actuaciones orales, el Juez o Tribunal podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de aquélla"*.

L'article 142.5 de la LEC adopta una dicció pràcticament idèntica a la de l'article 231.5 de la LOPJ, si bé precisa que l'habilitació de l'intèrpret es resoldrà per providència judicial. Aquest precepte disposa que "*En las actuaciones orales, el tribunal por medio de providencia podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de fiel traducción"*.

La primera qüestió preliminar que s'ha de tenir en compte és que aquesta previsió de l'intèrpret ja constava a l'article 254.5 del Projecte de LOPJ. És més, la dicció que finalment va aprovar-se no va diferir massa de la que constava al Projecte de llei, a excepció d'una precisió gramatical menor[730]. Aquesta circumstància no obsta que

[728] Article 144.2 de la LEC: "*2. Dicha traducción podrá ser hecha privadamente y, en tal caso, si alguna de las partes la impugnare dentro de los cinco días siguientes desde el traslado, manifestando que no la tiene por fiel y exacta y expresando las razones de la discrepancia, se ordenará, respecto de la parte que exista discrepancia, la traducción oficial del documento, a costa de quien lo hubiese presentado. No obstante, si la traducción oficial realizada a instancia de parte resultara ser sustancialmente idéntica a la privada, los gastos derivados de aquélla correrán a cargo de quien la solicitó"*.

[729] Vid. OROMÍ VALL-LLOVERA, Susana; comentari de l'article 144 a "Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento Civil", volum I, Ed. Aranzadi, 2002, p. 626.

[730] Només s'adverteix una diferència mínima gramatical al paràgraf *in fine*. L'article 254.5 del Projecte de LOPJ deia: "*En las manifestaciones orales el Juez o Tribunal podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de la misma"*. La versió

centrés certs debats parlamentaris. Il·lustra aquesta constatació el fet que en la seva tramitació al Senat, el Grup Parlamentari Popular va presentar l'esmena nº 132 que proposava la modificació d'aquest paràgraf, proposant la següent dicció: "*En las manifestaciones orales en que fuese considerado necesario, el Juez o Tribunal podrá admitir la intervención de Intérprete, que deberá poseer el Título de Intérprete Jurado de la lengua en cuestión"*. En la justificació de l'esmena, va al·legar-se que "*Sólo la presencia de un Intérprete Jurado ofrece todas las garantías de una traducción técnicamente adecuada y exacta en su contenido"*[731]. L'esmena no va prosperar. Amb tot, permet constatar que un dels eixos de controvèrsies que va suscitar aquesta previsió de la LOPJ fou el de determinar si era o no exigible una acreditació específica, la d'Intèrpret Jurat, per poder exercir d'intèrpret davant els Tribunals de Justícia.

Aquesta fou una qüestió que no va plantejar debats parlamentaris en motiu de la tramitació del que seria l'article 142.5 de la LEC. L'única qüestió concernent al paràgraf cinquè, que ordena el règim de l'intèrpret en procés judicial, que va suscitar certs debats parlamentaris quan va tramitar-se la LEC, fou la relativa a si calia o no fer constar que l'habilitació de l'intèrpret es resoldria per providència judicial.

La versió de l'article 142.5 de la LEC que figurava al Projecte de llei era una reproducció literal de la versió de l'article 231.5 de la LOPJ estudiada[732]. El Grup Parlamentari Popular va formular-hi una esmena de modificació, l'esmena nº 974, finalment aprovada, que proposava que la llei indiqués expressament que la resolució del tribunal calia adoptar-se per providència judicial. En la justificació de l'esmena, va argumentar-se que responia a una "*mejora técnica. Se pretende clarificar la forma que deben revestir las resoluciones dictadas por el órgano jurisdiccional, evitando las colisiones entre autos y providencias"*[733].

L'article 143 de la mateixa disposició, la LEC, concretaria els termes del règim de la intervenció dels intèrprets. Aquest precepte disposa que quan alguna persona no conegui

---

definitivament aprovada del precepte (art. 231.5 de la LOPJ) enlloc de fer una menció a "*la misma*" consignaria "*de aquélla*". Vid. . "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Volum I, cit. nota supra, p. 44.

[731] Vid. B.O.C.-Senat nº 243 (c), Congrés dels Diputats, Serie A, nº 118, de 10 de maig de 1985. L'esmena nº 132, que contemplava l'exigència d'un títol específic pels intèrprets dels Tribunals fou retirada. Vid. Informe de la Ponència a B.O.C.-Senat nº 243 (d) de 28 de maig de 1985.

[732] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-1 de 13 de novembre de 1998. L'article 142.5 del Projecte de llei disposava que "*5. En las actuaciones orales, el tribunal podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de fiel traducción"*.

[733] Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-10 de 13 d'abril de 1999, pel que fa a l'índex d'esmenes a l'articulat del Projecte de llei. Vid B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-9 de 26 de març de 1999 pel que fa referència al text de l'esmena.

el castellà ni, en el seu cas, la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, i hagi de ser interrogada o hagi de declarar, o quan sigui necessari informar-la d'alguna resolució, el tribunal, per providència, "*podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua de que se trate, exigiéndosele juramento o promesa de fiel traducción*". En aquests casos, la llei contempla que s'aixecarà acta on constaran els textes en l'idioma original i la seva traducció a l'idioma oficial, acta que haurà de ser signada per l'intèrpret en qüestió[734]. El mateix precepte, en el segon paràgraf contempla el supòsit particular de la intervenció d'intèrpret quan la persona justiciable és sorda. En aquests casos, el precepte garanteix el nomenament d'un intèpret de llengua de signes[735].

Aquestes previsions de la LOPJ i de la LEC relatives a l'intèrpret, han de valorar-se tenint en compte la importància que adquireix l'oralitat en els procediments judicials, principalment a la jurisdicció penal. Només cal recordar el que disposa l'article 120.2 de la norma suprema, precepte que proclama, referint-se a les actuacions judicials, que "*el procedimiento será predominantemente oral, sobre todo en materia criminal*". Aquest

[734] Article 143.1 de la LEC: "*1. Cuando alguna persona que no conozca el castellano ni, en su caso, la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma hubiese de ser interrogada o prestar alguna declaración, o cuando fuere preciso darle a conocer personalmente alguna resolución, el tribunal por medio de providencia podrá habilitar como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua de que se trate, exigiéndosele juramento o promesa de fiel traducción. De las actuaciones que en estos casos se practiquen se levantará acta, en la que constarán los textos en el idioma original y su traducción al idioma oficial y será firmada también por el intérprete*".

[735] El segon paràgraf de l'article 143 de la LEC fou modificat per la reforma de la LOPJ aprovada pel Congrés dels Diputats l'11 de desembre de 2003. Vid. Disposició Addicional 12ª de la L.O. de modificació de la LOPJ, pel que fa a les modificacions de la LEC, publicada al B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-15 de 18 de desembre de 2003, p. 781. Aquest paràgraf diu: "*2. En los mismos casos del apartado anterior, si la persona fuere sorda, se nombrará siempre, conforme a lo que se dispone en el expresado apartado, al intérprete de lengua de signos adecuado*".
Abans de la reforma legal, aquest article 143.2 de la LEC disposava: "*2. En los mismos casos del apartado anterior, si la persona fuere sordomuda y supiera leer, se empleará la escritura, y si supiere escribir, podrá valerse de la escritura. En el caso de que no sepa leer ni escribir, se nombrará el intérprete adecuado, conforme se dispone en el expresado apartado. De las actuaciones que se practiquen en relación con los sordomudos se levantará también la oportuna acta*". Per tant, abans de la reforma, si el justiciable sabia llegir i escriure, s'establia que s'emprava l'escritura. Si el justiciable no sabia llegir ni escriure, s'establia que calia habilitar a un intèrpret adequat. Amb la reforma de la LEC s'ha optat per garantir el recurs a l'intèrpret adequat en tots els casos en els que la persona és sorda. Abans de la reforma, la dicció definitivament aprovada d'aquest precepte coincidia, literalment, amb la versió que ja figurava al Projecte de llei. Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-15 de 5 d'octubre de 1999. A títol indicatiu, cal assenyalar que varen presentar-se dues esmenes de modificació d'aquest precepte, l'esmena nº 15 presentada pel Grup Parlamentari Mixte i l'esmena nº 974 presentada pel Grup Parlamentari Popular. La primera de les esmenes proposava addicionar la següent dicció al primer paràgraf: "*... podrá efectuarse hasta las quince horas del día siguiente al vencimiento del plazo, siempre que dicho día fuese inhábil, en la Secretaría...*". La segona de les esmenes, la nº 974, proposava especificar que la resolució calia ser adoptada per providència judicial. Vid. B.O.C.-Congrés dels Diputats nº 147-9 de 26 de març de 1999.

postulat és assumit per la LOPJ, que en el seu article 229 confirma la naturalesa predominantment oral de les actuacions judicials, particularment en matèria penal[736].

Doncs bé, pel que fa referència a la jurisdicció penal, l'article 520 de la Llei d'Enjudiciament Criminal[737] disposa que tota persona detinguda o presa ha de ser degudament informada, "*de modo que le sea comprensible*", dels fets que se li imputen i dels motius de la seva privació de llibertat, així com dels drets que l'assisteixen, entre els quals, l'article 520.2.e) inclou el dret a ser assistit gratuïtament per un intèrpret, quan es tracti d'estrangers que no comprenguin o no parlin el castellà.

Aquesta previsió legal ha de ser valorada tenint en compte tres precisions, que permeten contextualitzar-ne el seu contingut i abast. La primera d'elles és que es tracta d'un dret garantit expressament a convenis internacionals ratificats per l'Estat espanyol i, conseqüentment, vinculants jurídicament, d'acord amb el que disposen els articles 10.2 i 96 de la CE, tals com l'article 14 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics de 19 de desembre de 1966[738], els articles 5.2 i 6.3 del Conveni de Roma de 4 de novembre de 1950 per la Protecció dels Drets Humans i Llibertats Fonamentals[739] o, si bé més

---

[736] Article 229.1 de la LOPJ: "*1. Las actuaciones judiciales serán predominantemente orales, sobre todo en materia criminal, sin perjuicio de su documentación (...)*".

[737] En endavant LECrim. L'article 520.2 de la LECrim, en la dicció introduïda per l'article únic de la L.O. 14/1983 de 12 de desembre, de modificació dels articles 520 i 527 de la LECrim (B.O.E. nº 310 de 28 de desembre de 1983) disposa: "*(...) 2. Toda persona detenida o presa será informada, de modo que le sea comprensible, y de forma inmediata, de los hechos que se le imputan y las razones motivadoras de su privación de libertad, así como de los derechos que le asisten y especialmente de los siguientes: (...) e) Derecho a ser asistido gratuitamente por un intérprete, cuando se trate de extranjero que no comprenda o no hable el castellano (...)*".

[738] Instrument de Ratificació de l'Estat espanyol de 13 d'abril de 1977 (B.O.E. de 30 d'abril de 1977). Article 14: "*1. Todas las personas son iguales antes los tribunales y cortes de justicia. Toda persona tendrá derecho a ser oída públicamente y con las debidas garantías por un tribunal competente, independiente e imparcial (...) 3. Durante el proceso, toda persona acusada de un delito tendrá derecho, en plena igualdad, a las siguientes garantías mínimas: a) A ser informada sin demora, en un idioma que comprenda y en forma detallada, de la naturaleza y causas de la acusación formulada contra ella; b) A disponer de tiempo y de los medios adecuados para la preparación de su defensa y a comunicarse con un defensor de su elección; (...) f) A ser asistida gratuitamente por un intérprete, si no comprende o no habla el idioma empleado en el tribunal (...)*".

[739] Instrument de Ratificació de l'Estat espanyol de 26 de setembre de 1979 (B.O.E. de 10 d'octubre de 1979). Text refòs publicat per Resolució de 5 d'abril de 1999 (B.O.E. de 19 de maig de 1999).
L'article 5.2 del Conveni, rubricat "*Derecho a la libertad y a la seguridad*" disposa: "*2. Toda persona detenida preventivamente debe ser informada, en el más breve plazo y en una lengua que comprenda, de los motivos de su detención y de cualquier acusación formulada contra ella*".
L'article 6 del Conveni, titulat "*Derecho a un proceso equitativo*" disposa: "*1. Toda persona tiene derecho a que su causa sea oída equitativa, públicamente y dentro de un plazo razonable, por un Tribunal (...) 3. Todo acusado tiene, como mínimo, los siguientes derechos: a) a ser informado, en el más breve plazo, en una lengua que comprenda y detalladamente, de la naturaleza y de la causa de la acusación formulada contra él (...) e) A ser asistido gratuitamente por un intérprete, si no comprende o no habla la lengua empleada en la Audiencia*". Cal recordar que la Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans de 28 de novembre de 1978 (primer cas Luedicke, Belkacem i Koç), en un supòsit d'enjudiciament penal, va declarar la gratuïtat de l'intèrpret per qui l'havia necessitat, fonament-se

genèricament, l'article 11 de la Declaració Universal dels drets Humans de 10 de desembre de 1948[740].

En segon lloc, cal tenir present que, pel que fa als estrangers que desconeixen la llengua castellana a l'Estat espanyol, el dret a l'intèrpret també es troba garantit a l'article 22 de la L.O. 4/2000 d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva Integració Social, en la dicció introduïda per la L.O. 8/2000 de 22 de desembre. Aquest precepte, ubicat dins el Capítol III dedicat a l'ordenació de les garanties jurídiques, del Títol I que ordena els drets i llibertats dels estrangers, porta per títol "Dret a l'assistència jurídica gratuïta". Contempla que els estrangers que es trobin a l'Estat espanyol i que no disposin de recursos econòmics suficients, en els procediments administratius i judicials que s'incoïn que puguin comportar la denegació de la seva entrada, la seva devolució o expulsió del territori estatal i en tots els procediments en matèria d'asil tenen dret a l'assistència d'un intèrpret si no comprenen o no parlen la llengua emprada[741].

---

jurídicament en el que disposa aquest article 6.3 del Conveni. En una línia paral·lela va pronunciar-se la Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans de 21 de febrer de 1984 (cas Öztürk) que va declarar que el cost de la intervenció d'un intèrpret havia de ser a càrrec de l'Estat Vid. també Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans de 19 de desembre de 1989 (cas Brozicek contra Itàlia), en la que el justiciable va al·legar vulneració dels apartats 1 i 3ª) de l'article 6 del Conveni. En paraules del Tribunal "*El demandante se queja de no haber sido informado 'en una lengua que comprendiera' de la apertura de las diligencias judiciales contra él. Además arguye que la notificación judicial de 23 de febrero de 1976 (apartado 16 supra) no contenía 'una información detallada de la naturaleza y de la causa de la acusación'* (...) *Después de recibir la notificación judicial de 23 de febrero de 1976, el demandante escribió al Fiscal de Savona que la comprendía con dificultad por razones lingüísticas; y pidió que se utilizara su lengua materna o una de las oficiales en las Naciones Unidas (apartado 16 supra). Las autoridades judiciales no le contestaron; y continuaron redactando sólo en italiano los documentos destinados al señor Brozicek. No aludieron nunca a este problema, salvo la Sentencia de 1 julio 1981, en la que el Tribunal de Savona atribuía al inculpado un discreto dominio ('discreta padronanza') del italiano. Según la Comisión, los Jueces italianos no comprobaron si el demandante entendía el italiano, limitándose a suponer que había comprendido en lo esencial lo que se decía en la notificación. El Gobierno discute esta interpretación de los hechos; según él, se deduce claramente de los autos que el señor Brozicek entendía suficientemente la lengua italiana. Para el Tribunal, hay que partir de los hechos siguientes: el demandate no era italiano de procedencia y no vivía en Italia. Dijo claramente a las autoridades judiciales italianas competentes que, desconocedor del italiano, comprendía difícilmente el contenido de su notificación; y pidió que se la dirigieran en su lengua materna o en una de las oficiales de las Naciones Unidas. Al recibir esta petición, las autoridades debieron haber actuado de acuerdo con las exigencias del artículo 6.3.a) del Convenio, a menos que pudieran demostrar que el demandante conocía lo suficientemente el italiano para entender el alcance de la notificación de las acusaciones formuladas contra él. Ahora bien, no aparece semejante prueba en los autos ni tampoco resulta de las declaraciones de los testigos oídos el 23 de abril de 1989 (apartados 5 y 7 supra). Por consiguiente, se ha violado en este punto el artículo 6.3.a)".*

[740] L'article 11 de la Declaració Universal de Drets Humans aprovada per l'Assamblea General de Nacions Unides el 10 de desembre de 1948 no contempla expressament el dret a l'intèrpret judicial. Nogensmenys, proclama el dret de tota persona acusada d'un delicte a la pressumpció d'innocència "*mientras no se pruebe su culpabilidad, conforme a la ley y en juicio público en el que se hayan asegurado todas las garantías necesarias para su defensa".*

[741] Article 22 de la L.O. 4/2000 d'11 de gener, sobre Drets i Llibertats dels Estrangers a Espanya i la seva integració social (B.O.E. de 12 de gener de 2000), en la dicció introduïda per la L.O. 8/2000 de 22 de desembre: "*1. Los extranjeros que se hallen en España y que carezcan de recursos económicos*

Finalment, la darrera de les precisions que cal tenir present en relació al contingut i abast de l'article 520.2.e) de la LECrim és que ha estat objecte de crítiques doctrinals[742]. Doctrinalment, s'ha al·legat que la dicció d'aquest precepte, en la redacció introduïda per la L.O. 14/1983 de 12 de desembre, no és encertada perquè estableix que només poden ser-ne titulars els estrangers. Des de certs sectors s'al·lega que el dret a l'assistència gratuïta d'intèrpret previst a l'article 520.2.e) no depèn exclusivament del desconeixement de l'idioma castellà, sinó que s'estableix que el titular d'aquest dret ha de ser una persona estrangera. Així es desprèn de la literalitat del precepte, quan proclama que el detingut o pres té dret a "*ser asistido gratuitamente por un intérprete, cuando se trate de extranjero que no comprenda o no hable el castellano*". D'una interpretació gramatical de la norma, en principi s'exclouria del reconeixement d'aquest dret a aquells ciutadans de nacionalitat espanyola que n'al·leguessin desconeixement. Ara bé, el TC va tenir ocasió de pronunciar-se sobre la constitucionalitat d'aquesta previsió a la seva STC 74/1987 de 25 de maig, certament polèmica[743]. En el F.J.4t de la resolució, el màxim intèrpret constitucional va advertir que "*la norma contenida en el art. 520.2.e) es, con toda evidencia, constitucional siempre que no se interprete en sentido excluyente, es decir, en el sentido de que al reconocer el derecho a intérprete del extranjero se le niega ese derecho al español que se encuentra en las mismas circunstancias*"[744]. En el F.J. 3r, el TC va vincular la intervenció de l'intèrpret al dret a

---

suficientes según los criterios establecidos en la normativa de asistencia jurídica gratuita tienen derecho a ésta en los procedimientos administrativos o judiciales que puedan llevar a la denegación de su entrada, a su devolución o expulsión del territorio español y en todos los procedimientos en materia de asilo. Además, tendrán derecho a la asistencia de intérprete si no comprenden o hablan la lengua oficial que se utilice (...)". Cal dir que la dicció derogada de l'article 20 de la L.O. 4/2000 d'11 de gener ja contemplava el dret dels estrangers a l'assistència d'intèrpret en cas de desconeixement de la llengua oficial emprada. Aquest precepte disposava que "*1. Los extranjeros tienen derecho a asistencia letrada de oficio en los procedimientos administrativos o judiciales que puedan llevar a la denegación de su entrada o a su expulsión o salida obligatoria del territorio español y en todos los procedimientos en materia de asilo. Además, tendrán derecho a la asistencia de intérprete si no comprenden o hablan la lengua oficial que se utilice*". Amb la L.O. 8/2000 de 22 de desembre, va establir-se una modificació de l'article 20, passant a ser l'article 22 transcrit.

[742] Vid. ETXEBERRIA GURIDI, José Francisco; *"El euskera en la Administración de Justicia", Revista Vasca de Administración Pública* nº 53, 1999, p. 70

[743] Vid. DE LA OLIVA, Javier; *"Lenguas vernáculas y tutela judicial efectiva (Comentario a la Sentencia del Tribunal Constitucional de 25 de mayo de 1987)", Revista de Estudios de la Administración local y autonómica*, Instituto de Estudios de la Administración Local, p. 755-760.

[744] Val a dir que en aquesta sentència el TC, adoptant una fòrmula retòrica, va defugir pronunciar-se sobre el dret dels ciutadans a emprar una llengua cooficial pròpia diferent de la castellana (en aquest cas l'euskera) en la seva relació amb les Administracions Públiques en territoris amb doble oficialitat lingüística quan coneguin el castellà. En el F.J. 3r de la sentència, el TC va advertir que "*aunque en el encabezamiento se recurre la Ley 14/1983 de 12 de diciembre, al parecer en su totalidad, y en el cuerpo del escrito se aducen argumentos dirigidos a defender el derecho de quienes ostentan la condición política de vascos a declarar en euskera ante la administración policial y a comunicarse con ella en la misma lengua, en el suplico del escrito se especifica el objeto de la impugnación, que consiste en el texto del artículo 520.2.3) de la LECr, redactado por la Ley 14/1983 (...) Quedan, por tanto, fuera del presente recurso las cuestiones relativas al derecho de usar el euskera en las relaciones con las Administraciones*

la tutela judicial efectiva de l'article 24 de la CE, en cas de desconeixement de la llengua castellana. En paraules del TC, "*la cuestión realmente planteada consiste, por tanto, en determinar si el ciudadano español (...) tiene, al igual que el extranjero, (...) el derecho a ser asistido por intérprete cuando no comprende o habla el castellano*", reconeixent aquest dret perquè l'assistència d'intèrpret "*debe entenderse comprendida en el artículo 24.1 de la Constitución en cuanto dispone que en ningún caso puede producirse indefensión*". Cal dir que certs sectors, als que no ens adherim, varen criticar aquesta resolució del TC que garantia el dret a l'intèrpret als espanyols en cas de desconeixement o coneixement insuficient de la llengua castellana, al·legant que representava un greu atemptat contra el deure de coneixement del castellà previst a l'article 3.1 de la norma suprema[745].

Dit això, cal assenyalar que l'ordenació de la intervenció de l'intèrpret en el procés penal es troba regulada als articles 398, 440, 441, 442, 711 i 785.1 de la LECrim, preceptes que esbossen un règim jurídic paral·lel al regulat a la LEC.

Els articles 398 i 785.1 de la LECrim, regulen els supòsits en els que, a la jurisdicció penal, el processat (article 398)[746], els imputats o testimonis (article 785.1 i 440) [747] no coneixen el castellà. En aquests cas es contempla el recurs a la garantia de l'intèrpret judicial, regulat als articles 440 a 442 de la LECrim. Malgrat que els articles 440 a 442 ordenen el règim jurídic de l'interpretació en relació a les declaracions de testimonis en procés penal, cal tenir present que els articles 398 i 785 estenen aquestes previsions a les declaracions de processats i imputats.

Públicas dentro del territorio del País Vasco con independencia de que se conozca o hable el castellano". En qualsevol cas, segons el TC la intervenció de l'intèrpret no és una conseqüència de l'exercici d'un dret en sentit estricte, sinó de la situació de desconeixement de la llengua castellana. En el F.J. 2n de la sentència, el TC va advertir que l'objecte d'enjudiciament de la resolució se centrava en decidir si "*el citado derecho se reconoce sólo a los extranjeros cuando debiera ser reconocido también a los ciudadanos españoles que se encuentren en la misma situación y, más concretamente, a los que ostentan la condición política de vascos que no comprendan o no hablen el castellano"*.

[745] Vid. DE LA OLIVA, Javier; "*Lenguas vernáculas y tutela judicial efectiva (Comentario a la Sentencia del Tribunal Constitucional de 25 de mayo de 1987)"*, cit. nota supra, p. 755-760. Aquest article conté una síntesi de les reaccions crítiques a la sentència i els principals arguments esgrimits contra el raonament jurisprudencial. Vid. també, VILLAR PALASÍ a *Diario ABC* de 8 de juny de 1987, quan en relació a la sentència va proclamar que "*la doctrina es impecable en cuanto al derecho de defensa, pero como hecho es un caso raro. Lo que se defiende es que no quieran hablar el castellano y consagra el derecho a no hablar en este idioma. Esto me parece muy discutible y no es constitucional"*.

[746] Article 398 LECrim: "*Si el procesado no supiere el idioma español o fuere sordomudo, se observará lo dispuesto en los artículos 440, 441 y 442"*.

[747] Article 785 LECrim: "*El Juez de Instrucción empleará para la comprobación del delito y la culpabilidad del presunto reo los medios comunes y ordinarios que establece esta Ley, con las modificaciones siguientes: Primera.- Cuando los imputados o testigos no hablaren o no entendieren el idioma español, se procederá de conformidad con lo dispuesto en los artículos 398, 440 y 441 de esta Ley, sin que sea preciso que el intérprete designado tenga título oficial (...)"*.

Com a regla general, s'estableix que no és necessari que l'intèrpret que sigui designat tingui títol oficial (article 785 de la LECrim). És més, l'article 440 de la mateixa disposició estableix que l'intèrpret que es nomeni, que haurà de jurar fidelitat en l'exercici de la interpretació, "*será elegido entre los que tengan título de tales, si los hubiere en el pueblo. En su defecto será nombrado un maestro del correspondiente idioma, y si tampoco lo hubiere, cualquier persona que lo sepa*". Subsidiàriament, el mateix precepte contempla que, "*si ni aun de esta manera pudiera obtenerse la traducción, y las revelaciones que se esperasen del testigo fueren importantes*", només en aquest cas es preveu que es redactarà el plec de preguntes que hagin de formular-se i es remetran a l'Oficina d'Interpretació de Llengües a fi que siguin traduïdes a l'idioma que parli. Una vegada traduït l'interrogatori, se li trametrà a fi que, en presència judicial, s'assebenti del seu contingut i redacti per escrit les respostes en el seu idioma. Les respostes es trametran, en els mateixos termes, a l'Oficina d'Interpretació de Llengües, per la seva traducció[748].

Ara bé, quan no concorri aquest cas excepcional, l'intèrpret que es nomeni, previ jurament de fidelitat en l'exercici de la funció que li és encomenada, traduïrà les preguntes que es formulin i les respostes que es donin. La LECrim contempla que la declaració "*deberá consignarse en el proceso en el idioma empleado por el testigo y traducido a continuación al español*".

Finalment, pel que fa referència a l'ordenació de la LECrim, cal assenyalar que contempla, en uns termes similars als regulats a la LEC, regles especials en el cas de l'interpretació de declaracions de les persones sordes. L'article 442 de la LECrim disposa que si el testimoni fos sord, es nomenarà un intèrpret de llengua de signes per fer l'interrogatori[749].

---

[748] Article 440 LECrim: "*Si el testigo no entendiere o no hablare el idioma español, se nombrará un intérprete, que prestará a su presencia juramento de conducirse bien y fielmente en el desempeño de su cargo. Por este medio se harán al testigo las preguntas y se recibirán sus contestaciones, que éste podrá dictar por su conducto. En este caso, la declaración deberá consignarse en el proceso en el idioma empleado por el testigo y traducido a continuación al español*".
Article 441 LECrim: "*El intérprete será elegido entre los que tenga título de tales, si los hubiere en el pueblo. En su defecto será nombrado un maestro del correspondiente idioma, y si tampoco lo hubiere, cualquier persona que lo sepa. Si ni aun de esta manera pudiera obtenerse la traducción, y las revelaciones que se esperasen del testigo fueren importantes, se redactará el pliego de preguntas que hayan de dirigírsele, y se remitirá a la Oficina de Interpretación de Lenguas del Ministerio de Estado para que, con preferencia a todo otro trabajo, sean traducidas al idioma que hable el testigo. El interrogatorio ya traducido se entregará al testigo para que, a presencia del Juez, se entere de su contenido y redacte por escrito en su idioma, las oportunas contestaciones, las cuales se remitirán del mismo modo que las preguntas a la Interpretación de Lenguas. Estas diligencias las practicaran los Jueces con la mnayor actividad*".

[749] Vid. Disposició Addicional 13ª de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ aprovada pel Ple del Congrés dels Diputats a la sessió tinguda l'11 de desembre de 2003 a B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-15 de 18 de desembre de 2003, p. 783. Publicada al B.O.E. nº 309 de 26 de

Partint d'aquest fonament legal, i als efectes lingüístics que aquí ens interessen, cal recordar que, doctrinalment, s'ha constatat que quan un dels justiciables o intervinents en el judici s'expresa oralment en una llengua desconeguda pel Jutge, el principi d'immediació es relativitza[750]. De fet, és just en aquests casos on el paper i la competència de l'intèrpret adquireix plena virtualitat. En les actuacions orals, tal i com ha advertit la doctrina, "*cuando se trata de interpretar y valorar las declaraciones del acusado, de las partes, de los testigos o de los peritos (...) no sólo están en juego las significaciones de sus palabras sino los matices que se derivan, cómo se expresan, qué convencimiento ponen al pronunciar una frase o cómo articulan una determinada respuesta"*, factors o criteris que podrà valorar amb les degudes garanties l'òrgan jurisdiccional, essent precisament una de les justificacions últimes que persegueix el recurs a l'oralitat garantit a l'article 120 de la CE i 229 de la LOPJ[751]. Doncs bé, quan intervé un intèrpret en el procés judicial, doctrinalment s'adverteix que, inevitablement, "*el juez perderá parte de los matices que podría obtener si conociera la lengua*" emprada pel justiciable, en un context en el que es depèn de com es practiqui la interpretació. Que això sia així quan el justiciable fa ús d'un idioma no oficial a l'Estat, és quelcom inevitable atès que, lògicament, no pot exigir-se un coneixement políglota de llengües estrangeres als operadors jurídics[752]. Ara bé, no pot oblidar-se que, en moltes ocasions, en exercici del dret d'ús de la llengua oficial pròpia, el justiciable utilitza el català, el basc o el gallec en la seva relació amb la justícia, llengua que, moltes vegades és desconeguda pel propi Jutge o Tribunal que enjudicia la causa, que

---

desembre de 2003. L'article 442 de la LECrim, en la dicció reformada per aquesta L.O., disposa: "*Si el testigo fuere sordo, se nombrará un intéprete de lengua de signos adecuado por cuyo conducto se le harán las preguntas y se recibirán sus contestaciones. El nombrado prestará juramento a presencia del sordo antes de comenzar a desempeñar el cargo"*.
Abans de la reforma, el precepte disposava: "*Si el testigo fuere sordomudo y supiere leer, se le harán por escrito las preguntas. Si supiere escribir, contestará por escrito. Y si no supiere lo uno ni lo otro, se nombrará un intérprete, por cuyo conducto se le harán las preguntas y se recibirán sus contestaciones. Será nombrado intérprete un maestro titular de sordomundos, si lo hubiere en el pueblo, y, en su defecto, cualquiera que supiere comunicarse con el testigo. Será nombrado intérprete un maestro titular de sordomudos, si lo hubiere en el pueblo y, en su defecto, cualquiera que supiere comunicarse con el testigo. El nombrado prestará juramento a presencia del sordomudo antes de comenzar a desempeñar el cargo"*.

[750] Vid. BAYO DELGADO, Joaquín; "*Problemas planteados por la traducción y la interpretación: especial referencia al principio de inmediación en los juicios orales*", a AGIRREAZKUENAGA ZIGORRAGA, Iñaki (dir.) "La Administración de Justicia en un Estado Plurilingüe", Consejo General del Poder Judicial, Madrid, 1999, p. 349. Vid. també, ETXEBARRIA GURIDI, José Francisco; "*El euskera en la Administración de Justicia"*, *Revista Vasca de Administración Pública* nº 53, 1999, p. 31-89. Vid. també AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; "Caracteres jurídicos de la Administración de Justicia en un Estado plurilingüe", cit. nota supra, p. 222

[751] Vid. BAYO DELGADO, Joaquín; "*Problemas planteados por la traducción y la interpretación: especial referencia al principio de inmediación en los juicios orales*", cit. nota supra p. 246.

[752] Vid., per totes, Sentència de l'Audiència Provincial de Vizcaya de 29 d'abril de 1993, que ratifica que no pot partir-se d'hipòtesis de coneixement d'idiomes estrangers ni respecte de les parts ni respecte dels operadors jurídics.

no té cap obligació legal de conèixer-la malgrat que ocupi plaça judicial al territori on alguna d'aquestes llengües tenen estatut d'oficialitat. En aquests casos, en les condicions enunciades i amb l'objectiu de tutelar amb totes les garanties el dret de l'article 24 de la norma suprema, la jurisprudència ha avalat el recurs de l'intèrpret[753].

Val a dir que aquesta qüestió ha centrat intensos debats parlamentaris. Il·lustra aquesta constatació, per totes, la intervenció del diputat Sr. Silva Sánchez, del grup parlamentari català (CiU) a la sessió parlamentària de 13 de juny de 2000, al Congrés dels Diputats, celebrada en motiu de la tramitació de la Proposició de llei del Parlament de Catalunya

[753] Vid. BAYO DELGADO, Joaquín; "*Problemas planteados por la traducción y la interpretación: especial referencia al principio de inmediación en los juicios orales*", cit. nota supra, p. 350. En aquesta matèria, cal destacar la interlocutòria del TC 88/1999 de 12 d'abril. El recurrent en empara va prestar confessió judicial en llengua basca i les seves declaracions varen ser consignades a l'acta judicial en llengua castellana per un traductor oficial present a l'acte judicial de confessió a requeriment del Jutge. Va al·legar-se vulneració dels articles 14 i 24 de la Constitució. La part recurrent va esgrimir vulneració del principi d'igualtat i discriminació per raó de llengua "*toda vez que, mientras los castellano hablantes ven siempre recogidas sus declaraciones en la misma lengua en la que las realizaron, a los vasco parlantes se les exige un plus: 'que determinen si la traducción que se le ha hecho al otro idioma cooficial recoge sus expresiones originales y en su caso muestre su disconformidad"*. Va al·legar també vulneració de l'article 24 de la Constitució perquè "*la actuación del Juzgado (...) supone negar a una de las partes la consumación de su derecho a declarar en juicio en su lengua propia, que es también oficial del lugar del Juzgado, lo que nos sitúa de lleno en la indefensión del art. 24 de la Constitución"*. En el F.J. 2 de la interlocutòria, el TC va advertir que "*no puede admitirse, por tanto, la realidad de las infracciones constitucionales denunciadas. De un lado, no es de apreciar indefensión alguna del recurrente, toda vez que la única indefensión constitucionalmente relevante es, según doctrina reiterada, la de naturaleza material (SSTC 102/1987, 145/1990, 19/1995, entre otras muchas), siendo así que en el presente caso no ha podido acreditarse que la consignación de la confesión del actor en lengua castellana haya redundado en merma de la defensa de sus derechos e intereses legítimos. En efecto, el actor pudo evacuar confesión en vasco a presencia de un intérprete que le tradujo las preguntas formuladas y vertió igualmente al castellano las respuestas por él brindadas. El hecho de que sus respuestas se consignaran en el acta en lengua castellana no ha podido generarle indefensión alguna, pues ólo desconociendo por completo el castellano –lo que no se acredita- podría admitirse que el actor pudiera dudar de la fiel traslación de sus respuestas al castellano. Para contrastar esa fidelidad no es preciso un dominio del castellano tan desarrollado como el que el recurrente dice no poseer; basta con un conocimiento mínimo que, desde luego, el actor no niega. Y, en todo caso, a la alegada incomodidad e inseguridad en la expresión en castellano se ha proveído adecuadamente por los órganos judiciales al facilitar la declaración del demandante de amparo en la lengua de su elección..."* En el F.J 3r el TC va ratificar que "*la solución arbitrada por los órganos judiciales ante la cuestión planteada por el actor puede considerarse constitucionalmente adecuada dede la perspectiva de la ordenada articulación de las dos lenguas oficiales en el País Vasco. Al tiempo que hicieron posible la declaración en vasco, facilitando así al recurrente una seguridad y comodidad en la expresión que, según declara, no habría tenido de haberse visto obligado a declarar en castellano, hicieron también posible el conocimiento del contenido de la confesión por parte de quienes, participando también en el proceso (y muy singularmente los órganos judiciales), no tienen constitucionalmente la obligación de conocer la lengua oficial autonómica"*. No ens adherim a aquesta darrera precisió, en els termes que s'estudiaran més endavant, en el capítol dedicat a l'anàlisi del règim jurídic de capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia. Vid. també, BORRELL MESTRE, Joaquim; "Estado autonómico y Poder Judicial", cit. nota supra p. 388. L'autor recorda la STC 74/1987 de 25 de maig estudiada, i assenyala que l'ús correcte d'aquesta facultat queda a criteri del Jutge o Tribunal, advertint que "*a su vez, deberá tener en cuenta que el derecho de opción lingüística corresponde en realidad a los ciudadanos, y todo ello sin perjuicio de que su decisión se rija por los principios de defensa, garantía e igualdad de armas en el proceso. Como titulares del Poder Judicial, a los jueces y magistrados les corresponde contribuir a que el derecho de los ciudadanos al uso de las lenguas oficiales en sus relaciones con la Administración de Justicia adquiera plena virtualidad"*, tesi a la que ens adherim.

que proposava modificar la LOPJ[754], on va proclamar "*no es sensato, señorías, que un ciudadano del Estado en el territorio de su comunidad autónoma y utilizando una de las dos lenguas, la propia o la cooficial en la comunidad autónoma, precise de intérprete para dirigirse a su Administración (...) La Administración es un organismo servicial y antes cabrá exigir a los funcionarios el conocimiento de las lenguas propias de una comunidad que exigir al ciudadano la expresión en una de esas dos lenguas o algo tan absolutamente extravagante –permítanme expresarlo así- como la utilización de un intérprete dentro del propio Estado*".

En aquest marc, i justament per tutelar els drets de l'article 24 de la CE, resulta interessat recordar, com ja s'ha dit, que pel que fa referència al País Basc, la Sala de Govern del Tribunal Superior de Justícia d'aquesta Comunitat Autònoma va aprovar, a l'empara del que disposa l'article 162 de la LOPJ, la Prevenció de 17 d'octubre de 1997, en la que es proposaven certes recomenacions que s'aconsellaven cara a l'organització de la intervenció de l'intèrpret en el procés judicial. Mesures tals com la d'informar-los prèviament "*de la celebración de aquellos actos procesales en que presumiblemente se ha de utilizar el euskera y necesitar de su intervención (en caso contrario los juicios se suspenden)"*; facilitar-los "*el examen anticipado de las actuaciones, para que organicen su trabajo sin agobios y con las debidas garantías para los interesados*"; garantir intervencions orals pausades i intel·ligibles així com pauses successives en el curs de les declaracions, o si escau, garantir relleus dels intèrprets, foren mesures proposades amb l'objectiu declarat de tutelar la pràctica d'una bona interpretació en tant que garantia del dret a la tutela judicial efectiva del justiciable[755]. Aquesta iniciativa, malgrat la seva falta de vinculatorietat jurídica,

[754] Vid. D.S.C.D. nº 12 de 13 de juny de 2000. Vid. també B.O.C.G.-Congrés dels Diputats, serie B, nº 1-1 de 19 d'abril de 2000, pel que fa a la Proposició de llei.

[755] La Prevenció de 17 d'octubre de 1997 aprovada per la Sala de Govern del TSJ del País Basc estableix que "*... La exactitud falta si –aún supuesta la integridad- el intérprete no reproduce la versión completa – que tiene obligación de trasladar- con la fidelidad precisa para que sus destinatarios la conozcan y asimilen como si la hubiesen recibido en la lengua oficial que es empleada habitualmente en los procesos (...) Ello aconseja tener en cuenta las siguientes recomendaciones: 1. Los intérpretes deben ser previamente informados de la celebración de aquellos actos procesales en que presumiblemente se ha de utilizar el euskara y necesitar de su intervención (en caso contrario los juicios se suspenden). 2. Se les debe facilitar el examen anticipado de las actuaciones, para que organicen su trabajo sin agobios y con las debidas garantías para los interesados. 3.Las menciones o citas –relativas a preceptos legales, resoluciones judiciales o decisiones de otra procedencia- deben facilitarse, siempre que sea posible, literalmente y por escrito, para evitar las imprecisiones o errores causados por su simple transmisión oral 5. Tanto quienes utilizan el euskara, como los intérpretes que traducen sus declaraciones de voluntad o de conocimiento, deben hablar pausada e inteligiblemente. 5. Cada tres minutos, cuando menos, o antes, si los intérpretes lo estiman necesario, deben hacerse interrupciones sucesivas en el curso de las declaraciones. 6. Nunca deben expresarse simultáneamente, en uno y/u otro idioma, dos o mas de las personas que participan en el acto. 7. Los intérpretes deben ser sustituidos a medida que la duración de los actos judiciales exija su relevo. 8. El desarrollo del acto judicial y, en todo caso, las intervenciones producidas en euskara, deben grabarse cuando lo excepcional de las circunstancias lo aconsejen. 9. Los intérpretes deben disponer de un espacio que les permita instalarse con comodidad y redactar las notas necesarias para la ejecución de su tarea*".

il·lustra la importància d'aquesta matèria en el procés judicial, més encara si es té en compte la seva incidència en els drets fonamentals de l'article 24 de la norma suprema.

Els problemes pràctics que es plantegen són molts i el marc legal no permet resoldre'ls amb les garanties que foren desitjables. Així per exemple, doctrinalment s'ha denunciat la falta de garanties que comporta el fet que la legislació actualment vigent, que s'ha estudiat, contempli la possibilitat que pugui intervenir com intèrpret, fins i tot en procés judicial penal, qualsevol persona que conegui la llengua utilitzada pel justiciable, previ jurament o promesa de fidelitat en la traducció. En aquestes circumstàncies, la doctrina ha advertit que l'única interpretació admissible del precepte ha de pressuposar el coneixement de la llengua traduïda pel secretari judicial o pel titular de l'òrgan jurisdiccional que donen fe i garantia que la interpretació és íntegre i exacta. Alhora, certs sectors de la doctrina[756] també defensen la necessitat que qui exerceixi funcions d'interpretació professional en processos judicials, gaudeixi d'una certa formació jurídica. Hom no pot oblidar que, pel que fa a la figura de l'intèrpret jurat, que s'estudiarà més endavant, reglamentàriament es contempla que haurà de disposar d'una certa formació en interpretació jurídica.

La jurisprudència ha tingut ocasió de pronunciar-se sobre múltiples incidències en matèria de traducció i d'interpretació en procés judicial. Jurisprudencialment s'ha confirmat que el marc legal no exigeix que els intèrprets que intervinguin en el procés judicial, fins i tot a la jurisdicció penal, hagin de ser titulats oficials[757]. Com a regla general, el TS valora l'*iter* processal de la causa i la prova practicada, com a fonament per estimar si concorre o no indefensió per raó de la traducció o de l'actuació de l'intèrpret en el procés[758].

---

[756] Vid. AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; "Caracteres jurídicos de la Administración de Justicia en un Estado plurilingüe", cit. nota supra p. 224.

[757] Vid., per totes, STS nº 735/2002 de 20 d'abril (Sala Penal del TS), R.J. 2002/5451, F.J.6: "*Se dice producida indefensión al haber sido utilizado material probatorio sin la existencia de traductor y en concreto se refiere a los folios 34 y 109 de las actuaciones afirmándose en defensa del motivo que la denunciante realizó gestiones ante la policía, manifestaciones y reconocimientos sin la existencia de traductor y que nunca se contó hasta el momento de la vista con traductores oficiales y que siempre han sido 'amigos' chinos de la denunciante y que la única traducción oficial fue la del acto de la vista. En ningún momento se han planteado los problemas de traducción que ahora se señalan y como bien se expresa en el recurso, en el acto del plenario, momento decisivo para la práctica de la prueba, se utilizó un intérprete oficial. No hay dato o elemento alguno que evidencie que los intérpretes que facilitaron las declaraciones en la fase instructora hubiesen falseado las declaraciones depuestas ni ello viene corroborado por las declaraciones prestadas en el plenario. En todo caso, la propia Ley de Enjuiciamiento Criminal permite, en su artículo 441, el uso de intérpretes sin título oficial. El motivo carece de todo fundamento y debe ser desestimado"*. També, STS nº 236/1999 de 19 de febrer, Sala Penal, R.J. 1999/1177.

[758] Vid. per totes STS nº 236/1999 de 19 de febrer de 1999 (Sala Penal del TS), R.J. 1999/1177, F.J. 1r: "*(...) En el caso concreto que nos ocupa existen pruebas que nos evidencian, no sólo la realidad de los hechos, sino también su autoría, y así tenemos: a) Unas escuchas telefónicas acordadas judicialmente y que no pueden ser tachadas de ilegales, ya que, aparte del acuerdo del Juez competente para llevarlas a*

C) El règim de la traducció i interpretació oficial.

Esbossat el marc legal en relació al règim de la intervenció dels traductors i dels intèrprets en el procés judicial, cal procedir a estudiar el desplegament reglamentari d'aquestes previsions, centrant l'anàlisi en el règim jurídic que ordena el cos de traductors i intèrprets jurats. Tanmateix, l'anàlisi d'aquestes previsions ha de partir d'una obligada premissa bàsica: l'advertiment que el marc legal no exigeix una traducció ni una interpretació oficial sinó que admet, fins i tot a la jurisdicció penal, que

---

cabo, fueron seleccionadas y transcritas a su presencia y del Secretario del Juzgado, con intervención de traductor, tanto en el momento de su obtención por la policía, como en la fase de selección y transcripción. Para entender lo contrario, carece de virtualidad swuficiente el hecho de que desconozcamos la titularidad que poseía ese traductor, pues la realidad es que después del resto de las pruebas demostraron que las conversaciones telefónicas obtenidas coincidieron con la realidad de lo sucedido, debiéndose poner de relieve también que, aun a 'posteriori', las traducciones fueron corroboradas por un organismo com competencia para ello". Vid. també, STS nº 1412/1997 de 21 de novembre, Sala Penal, R.J. 1997/8562, F.J. 1r: *"(...) La propia Sala sentenciadora, en su fundamento de derecho segundo, al pronunciarse sobre la validez probatoria de las grabaciones de las conversaciones telefónicas establece con claridad que, aunque fueron intervenidas con arreglo a derecho, sin embargo, el hecho de que para la traducción de las mismas no se remitiesen al organismo oficial correspondiente, para su trascripción del inglés al español, sino una copia parcial y no las cintas originales y todo ello sin control del Secretario Judicial, les lleva a la conclusión de qu su virtualidad probatoria debe considerarse dudosa y que por lo tanto no deben tenerse en cuenta, más allá acaso de un simple indicio"*. Vid. també, Sentència de l'Audiència Provincial de Navarra nº 302/1997 (Secció 2ª, Civil) de 19 de desembre, F.J. 2n: *"(...) la traducción efectuada es perfectamente viable y fue realizada por un intérprete jurado de inglés. Hay que tener en cuenta que el procedimiento previsto en el artículo 601 de la LECiv es solamente para el caso en que la traducción del documento extendido en cualquier idioma que no sea el castellano haya sido hecha privadamente; si lo hubiese sido por la 'Oficina de Interpretación de Lenguas' o como en este caso ocurre, por un intérprete jurado, al estar expresamente facultado éste (de quien no se ha discutido su condición) para hacer las traducciones, la que obra en autos debe hacer fe en juicio. Ahora bien, habiéndose presentado la traducción como prueba documental de la parte actora del pleito, nada impedía a la contraria impugnarla, ya que aquélla se hizo sin su concurso, pudiendo haber solicitado al respecto, también en período probatorio, la remisión de los documentos originales y su traducción al organismo traductor procedente a fin de revisión y comprobación de exactitud para que efectuase, en su caso, las correspondientes enmiendas, pero nada de ello hizo, limitándose a atacar en abstracto y desde una perspectiva formal la traducción efectuada"*. També, Sentència de l'Audiència Provincial de Madrid (Secció 21, Civil) de 29 de gener de 2001, F.J. 5è: *"(...) No nos plantearemos los efectos de que no se acompañara la traducción del contrato de 15 de febrero de 1995 con la solicitud inicial de las medidas cautelares, ni que con la demanda iniciadora de este proceso no se presentara ni dicho contrato ni su traducción; pero lo que nos resulta evidente es que cuando la actora presenta una traducción privada de aquel contrato en el acto de la comparecencia, la demandada la impugna en el plazo previsto (...) interesando su traducción oficial; y cuando ésta se intenta por este Tribunal como diligencia para mejor proveer, la actora manifiesta no haber solicitado la traducción, obrar ya en autos y no estar en disposición de asumir su coste. La carga procesal de aportar la traducción del documento redactado en idioma extranjero corresponde a quien apora el documento, y si la traducción privada es impugnada por la parte contraria, el coste de la traducción oficial también le corresponde a la parte que quiere valerse del documento como prueba; y la consecuencia de la falta de aportación de la traducción privada o de la negativa, cuando éta fuera impugnada, a realizar la traducción oficial o a asumir su coste, que viene a ser lo mismo, no puede ser otra que privar de valor probatorio al documento redactado en idioma extranjero. Ello implica en este caso la desestimación de la demanda, y que prospere la falta de legitimación activa opuesta por la demandada, pues carente de todo valor probatorio el contrato de fecha 15 de febrer de 1995, la parte actora no ha justificado que sea titular de los derechos de distribución para España del mencionado largometraje, titularidad en que fundamenta sus pretensiones"*.

les funcions de traducció i interpretació siguin realitzades per qualsevol persona que conegui l'idioma en qüestió.

L'Oficina d'Interpretació de Llengües, és el màxim òrgan de l'Administració de l'Estat en matèria de traducció i interpretació de llengües. Depèn del Ministeri d'Afers Estrangers i fou creada l'any 1977, per RD 381/1977 de 18 de febrer[759]. El RD 2555/1977 de 27 d'agost[760], parcialment modificat per normativa reglamentària posterior[761], va aprovar el Reglament d'aquesta Oficina. Entre les seves competències s'inclouen les de "*cotejo, revisión o traducción, según proceda, de los documentos remitidos por las autoridades judiciales conforme a lo previsto en las normas procesales, cuando el Ministerio de Justicia no haya previsto otro cauce para la prestación de este servicio"* (article 2.7 del Reglament) o *"la organización y calificación de los exámenes de Intérprete Jurado y revisión, cuando así lo soliciten las autoridades competentes, de las traducciones realizadas por Intérpretes Jurados"* (article 2.8 de la mateixa disposició reglamentària).

Els traductors i els intèrprets Jurats, a nivell estatal, són nomenats pel Ministeri d'Afers Estrangers. El nomenament consta registrat a l'Oficina d'Interpretació de Llengües i a la Delegació de Govern de la província on exerceixen les funcions. L'article 13 del Reglament de l'Oficina d'Interpretació de Llengües del Ministeri d'Afers Externs, en la dicció introduïda pel RD 79/1996 de 26 de gener[762], va establir que les traduccions escrites o orals realitzades pels Intèrprets Jurats tenen caràcter oficial, garantint-se que poden ser sotmeses a revisió per l'Oficina d'Interpretació de Llengües a sol·licitud de les autoritats competents. La mateixa disposició contempla que els Intèrprets Jurats certificaran amb signatura i segell la fidelitat i exactitud de les seves actuacions.

Cal recordar que aquest RD 79/1996 de 26 de gener modificaria determinades previsions del Reglament de referència, particularment interessants, fixant les següents

[759] RD 381/1977 de 18 de febrer, B.O.E. nº 65 de 17 de març de 1977, p. 6206

[760] B.O.E. nº 241 de 8 d'octubre de 1977, p. 22286.

[761] Vid., per exemple, RD 889/1987 de 26 de juny (B.O.E. nº 162 de 8 de juliol de 1987, p. 20712), disposició reglamentària que es troba actualment derogada; RD 752/1992 de 27 de juny (B.O.E. nº 175 de 22 de juliol de 1992, p. 25246) pel que es modifica parcialment el Reglament de l'Oficina d'Interpretació de Llengües del Ministeri d'Afers Estrangers; o RD 79/1996, de 26 de gener (B.O.E. nº 47 de 23 de febrer de 1996, p. 6875), pel que varen modificar-se diferents preceptes del Reglament.

[762] B.O.E. de 23 de febrer de 1996. Article únic del RD 79/1996 de 26 de gener: "*El artículo 13 del Reglamento de la Oficina de Interpretación de Lenguas, aprobado por Real Decreto 2555/1977 de 27 de agosto, tendrá la siguiente redacción: 'Las traducciones escritas u orales de una lengua extranjera al castellano y viceversa que realicen los Intérpretes Jurados tendrán carácter oficial, pudiendo ser sometidas a revisión por la Oficina de Interpretación de Lenguas las traducciones escritas cuando lo exijan las autoridades competentes. Los Intérpretes Jurados podrán certificar con su firma y sello la fidelidad y exactitud de sus actuaciones"*.

directrius genèriques: primerament, tal com s'ha avançat, va establir que les traduccions (escrites o orals) d'una llengua estrangera al castellà i viceversa que realitzessin els intèrprets jurats tenien caràcter oficial; segonament, s'establia la potestat de revisió de les traduccions escrites per part de l'Oficina d'Interpretació de Llengües, a requeriment de l'autoritat competent; en tercer lloc, va establir-se el criteri que els intèrprets jurats eren nomenats pel Ministeri d'Afers Estrangers, previ examen dels candidats que havien de complir determinats requisits fixats per la norma[763]; finalment, s'eximia del requisit de l'examen a determinats candidats[764].

En la seva STS de 10 de febrer de 1999[765], el TS va tenir ocasió d'enjudiciar determinades previsions d'aquest RD 79/1996 de 26 de gener, que havia estat impugnat a la jurisdicció contenciosa-administrativa per l'Associació professional espanyola de traductors i intèrprets. La part recurrent sol·licitava que es declaressin nul·les determinades previsions d'aquesta disposició reglamentària[766], sol·licitud desestimada pel TS.

---

[763] L'apartat 3 de l'article únic del RD 79/1996 de 26 de gener va modificar l'article 15.1 del RD 2555/1977 de 27 d'agost, modificat pel RD 889/1987 de 26 de juny, proposant la següent dicció: "*1. Los exámenes a que se refiere el artículo anterior se celebrarán al menos una vez al año, de acuerdo con lo que determine el Ministerio de Asuntos Exteriores. Para poder tomar parte en los mismos será necesario reunir las siguientes condiciones: a) Ser mayor de edad b) Poseer al menos un título español de Diplomado, Ingeniero Técnico, Arquitecto Técnico o equivalente o un título extranjero que haya sido homologado a alguno de ellos c) Poseer la nacionalidad española o la de cualquier otro Estado miembro del Espacio Económico Europeo*".

[764] L'apartat 3 *in fine* de l'article únic del RD 79/1996 de 26 de gener va modificar l'article 15.2 del RD 2555/1977 de 27 d'agost, modificat pel RD 889/1987 de 26 de juny, en els següents termes: "*2. Las personas que se encuentren en posesión del título español de Licenciado en Traducción e Interpretación, o de un título extranjero que haya sido homologado a éste, y reúnan los demás requisitos expresados en el apartado anterior podrán solicitar a la Oficina de Interpretación de Lenguas del Ministerio de Asuntos Exteriores el nombramiento de Intérprete Jurado, sin necesidad de realizar los exámenes previstos en el artículo 14, acreditando mediante la correspondiente certificación académica que han superado las asignaturas de dicha Licenciatura que, conforme a los Planes de Estudio de las correspondientes Facultades, otorguen a los Licenciados una preparación específica en traducción jurídica y económica e interpretación oral en la lengua o lenguas para las que se solicite el nombramiento*".

[765] Sentència de 10 de febrer de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 4ª del TS.

[766] Tal com consta als antecedents de fet i F.J. 3r de la sentència, la part recurrent sol·licitava que es declaressin nuls determinats preceptes del RD 79/1996 de 26 de gener i de l'Ordre de 8 de febrer de 1996. En particular, "*los extremos objeto de expresa petición de anulación del Real Decreto y Orden Ministerial citados son los siguientes: a) El artículo 15.1.b del Real Decret y artículo 1.1.b) de la Orden Ministerial (...) b) Artículo 15.1.c) del Real decreto y artículo 1.1.c) de la Orden Ministerial, referidos a las mismas disposiciones c) El artículo 15.2 del Real Decreto y el artículo 5 de la Orden Ministerial, referidos a las mismas disposiciones. Todo ello en relación a las circunstancias y exigencias, consignadas respectivamente en dichos preceptos: 1) Admisión de la posibilidad de que puedan presentarse y tomar parte en los exámenes de Intérprete Jurado las personas que posean un título extranjero que haya sido homologado al título español de Diplomado, Ingeniero Técnico y Arquitecto técnico. 2) Idéntica circunstancia respecto a que puedan hacerlo las personas que posean la nacionalidad de cualquier otro Estado miembro del Espacio Económico Europeo. 3) Respecto a la previsión de la exención de la prueba del examen para todos aquellos candidatos que se encuentren en posesión del Título español de Licenciado en Traducción e Interpretación, o de un título extranjero que haya sido homologado a éste. De manera concreta, la demandante fija los motivos impugnatorios de las*

Els requisits i el procediment pel nomenament d'intèrpret jurat, a nivell estatal, pels llicenciats en Traducció i Interpretació, venen regulats a l'Ordre de 12 de juliol de 2002[767]. Aquesta disposició regula els requisits d'aquelles persones que estiguin en possessió del títol espanyol de llicenciat en Traducció i Interpretació o d'un títol estranger que hagi estat homologat a aquest, els quals, en les condicions fixades per l'Ordre, podran ser nomenats Intèrprets Jurats sense necessitat de realitzar els exàmens regulats reglamentàriament a tal fi[768]. Val a dir que aquesta Ordre prova l'interès per garantir una certa formació en traducció i interpretació jurídica dels candidats. Exigeix que aquests candidats acreditin, per certificació acadèmica personal, que han rebut una "*preparación específica en traducción jurídica y económica e interpretación oral"* en la llengua per la que sol·liciten el nomenament d'Intèrprets jurats. Pel que fa referència a la traducció jurídica, la disposició contempla que s'entendrà que els sol·licitants tenen

disposiciones aludidas determinantes de dicha nulidad, en tres circunstancias concretas: 1) porque regulan por vía indirecta el ejercicio de la profesión de Intérprete Jurado, materia que afecta a la reserva de Ley prevista en el artículo 36 de la Constitución, 2) porque contravienen normas de rango superior, 3) por su carácter discriminatorio". El TS va resoldre desestimar el recurs.

[767] B.O.E. nº 184 de 2 d'agost de 2002, p. 28596. Aquesta disposició reglamentària va derogar, en els termes que consten a la disposició setena, l'Ordre de 21 de març de 1997 (B.O.E. nº 79 de 2 d'abril, p. 10517), per la que es desenvolupava l'article 15.2 del Reial Decret 2555/1977 de 27 d'agost, en virtut del qual s'aprova el Reglament de l'Oficina d'Interpretació de Llengües. Vid. disposició Setena: "*Queda derogada, con las salvedades establecidas en el apartado anterior, la Orden de este Ministerio de 21 de marzo de 1997...*". Les causes esgrimides per justificar el canvi reglamentari són que "*al cabo de cinco años de aplicación de esta Orden* (referint-se a l'Ordre de 21 de març de 1997) *se ha puesto de manifiesto la necesidad de proceder a su modificación para precisar con mayor nitidez los requisitos establecidos por la misma, así como la forma de proceder a su acreditación, todo ello con la finalidad de evitar interpretaciones equívocas de la norma que puedan dificultar su correcta aplicación"*.

[768] Cal recordar que periòdicament, el Ministeri d'Afers Estrangers convoca exàmens d'intèrprets jurats. A títol indicatiu, vid. la Resolució de 22 d'abril de 2003 de la Subsecretaria, sobre convocatòria d'exàmens d'intèrprets jurats (B.O.E. nº 103 de 30 d'abril de 2003, p. 16743). Aquesta Resolució contempla que per participar en els exàmens d'intèrprets jurats d'aquesta convocatòria els aspirants han de complir els següents requisits: ser major d'edat; tenir un títol espanyol de diplomat universitari, enginyer tècnic, arquitecte tècnic o equivalent, o un títol estranger que hagi estat homologat a aquests; i, finalment, tenir nacionalitat espanyola o de qualsevol altre Estat membre de l'Espai Econòmic Europeu. La Resolució contempla que els exàmens d'intèrpret jurat consistiran en quatre proves, de caràcter eliminatori: primerament, prova de traducció al castellà, sense diccionari, d'un text de caràcter periodístic o literari; segonament, prova de traducció del castellà a la llengua estrangera, sense diccionari, d'un text de caràcter periodístic o literari; en tercer lloc, prova de traducció al castellà, amb diccionari, d'un text de caràcter jurídic o econòmic; finalment, prova de capacitat de comprensió i d'expressió oral. Vid. també RD 79/1996 de 26 de gener.
Pel que fa referència als requisits que han de complir els candidats regulats a l'Ordre de 12 de juliol de 2002, exempts de la prova, són els següents: a) Tenir nacionalitat espanyola o de qualsevol altre Estat membre de l'Espai Econòmic Europeu; b) Acreditar, per certificació acadèmica, la superació de a llicenciatura en Traducció i Interpretació o titulació estrangera equivalent homologada que, "*conforme a los planes de estudio de las correspondientes Facultades, otorguen a los Licenciados una preparación específica en traducción jurídica y económica e intepretación oral en la lengua o lenguas para las que se solicite el nombramiento*"; finalment, en el cas de títols estrangers homologats corresponents a sistemes educatius d'Estats on el castellà no sigui llengua oficial, caldrà acreditar que una de les llengües estudiades és el castellà.

una preparació específica en les matèries de referència si al llarg dels cursos de la llicenciatura han superat un mínim de 24 crèdits en traducció jurídica i/o econòmica i un mínim de 16 crèdits en interpretació. Es preveu, expressament que els crèdits en traducció jurídica i/o econòmica hauran de correspondre a assignatures anomenades específicament "*Traducción jurídica y/o económica*" o assignatures anomenades "*Traducción especializada*"[769].

L'objectiu és clar: garantir que els traductors i intèrprets jurats estiguin en condicions òptimes d'executar una bona traducció jurídica, és a dir, una traducció especialitzada en l'àmbit del Dret que revesteix, en els termes estudiats, uns caràcters particulars. Així mateix, cal dir que els exàmens que han de superar els candidats que no reuneixen aquelles condicions fixades a l'Ordre de 12 de juliol de 2002 per eximir-los de les proves, també contemplen la necessitat d'acreditar l'aptitud en la interpretació jurídica. Així, a tall d'exemple, la Resolució de 22 d'abril de 2003 per la que es convocaven exàmens d'Intèrpret Jurat, preveu, entre les quatre proves eliminatòries fixades, un examen consistent en una traducció al castellà, amb diccionari, d'un text jurídic o econòmic.

Pel que fa referència a l'àmbit autonòmic català, la traducció i interpretació jurades d'altres llengües al català i viceversa ha estat regulada primer al Decret 87/1994 de 19 d'abril[770], derogat pel Decret 119/2000 de 20 de març[771]. Aquest Decret regula l'habilitació professional per a la traducció i la interpretació jurades d'altres llengües al català i del català a altres llengües. La traducció i la interpretació que facin les persones titulars de l'habilitació professional regulada al Decret té caràcter oficial. La disposició

[769] Pel que fa referència a aquestes darreres, a la Disposició Segona de l'Ordre de 12 de juliol de 2002 s'estableix que "*En el caso de las asignaturas denominadas "Traducción Especializada" sólo se tendrán en cuenta los créditos correspondientes cuando las mencionadas asignaturas estén dedicadas en su totalidad a la traducción jurídica y/o económica, debiendo quedar esta característica suficientemente acreditada por los programas correspondientes a dichas asignaturas. En caso de existir en los planes de estudio de las Universidades varios tipos de traducción especializada, deberá figurar necesariamente en la certificación académica personal, junto a la denominación de la asignatura, el tipo de traducción especializada que haya cursado el solicitante*". Vid. Ordre de 12 de juliol de 2002, B.O.E. nº 184 de 2 d'agost de 2002, p. 28596.

[770] D.O.G.C. nº 1892 de 4 de maig de 1994, p. 3055, Decret 87/1994, de 19 d'abril, de traducció i interpretació jurada d'altres llengües al català.

[771] D.O.G.C. nº 3110 de 30 de març de 2000, p. 3674. L'exposició de motius del Decret 119/2000 de 20 de març enuncia les circumstàncies que, a opinió del legislador, han aconsellat la modificació de l'anterior regulació (derogació del Decret 87/1994 de 19 d'abril). Se n'enumeren tres: "*En primer lloc, la necessitat de disposar d'un reconeixement oficial de les traduccions i interpretacions jurades al català i viceversa. En segon lloc, amb la finalitat de consolidar el nivell qualitatiu de les activitats d'aquests professionals, és convenient elevar el nivell acadèmic per presentar-se a les proves i obtenir el nomenament de traductor i intèrpret jurat. En tercer lloc, cal tenir en compte el fet que les facultats de traducció i interpretació preveuen itineraris específics de traducció juridicoadministrativa i econòmica i d'interpretació que atorguen als titulats aquesta especialització".*

garanteix que aquests professionals, inscrits al Registre públic de traductors i intèrprets jurats de la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat[772], hauran de certificar amb la seva firma i segell, la fidelitat i l'exactitud de les seves actuacions, certificació que haurà d'ajustar-se al model de l'annex del Decret. Així mateix, s'ordena el règim de les proves que hauran de superar els candidats a obtenir l'habilitació de traducció i interpretació jurades regulada a la norma[773].

L'article 6 del Decret és particularment interessant. Regula el règim de les proves, i en distingeix dues categories: proves comunes i proves específiques. Entre les primeres, el Decret inclou *"la de llengua catalana i la de dret*", les quals tenen caràcter eliminatori. El mateix precepte estableix que resten exemptes de fer la prova de dret les persones que posseeixin el títol de llicenciat en dret. L'annex 2 del Decret regula el contingut de la prova de dret, l'objectiu declarat de la qual és *"comprovar que els aspirants al certificat posseeixen un coneixement general de l'ordenament jurídic suficient per traduir els textos jurídics"*. Es garanteix, per tant, que els traductors i intèrprets jurats habilitats per la Generalitat disposaran de coneixements de l'ordenament jurídic per dur a terme una traducció o interpretació jurídica d'altres llengües al català i viceversa en condicions[774].

---

[772] Article 8 del Decret 119/2000 de 20 de març: *"8.1 La Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura porta el Registre de traductors i intèrprets jurats, en el qual s'inscriuen les persones nomenades traductor o intèrpret jurat al català i del català a altres llengües. 8.2 Les dades que figuren al Registre són: nom i cognoms, NIF, data de naixement, sexe, adreça, telèfon, fax, adreça electrònica, núm. de registre, data d'alta al Registre, tipus d'alta (d'ofici o per mitjà de sol·licitud), titulació, modalitat de l'habilitació (traducció/interpretació) i llengua o llengües. 8.3 Les dades del Registre són públiques"*.

[773] L'article 3 del Decret, pel que fa referència al destinataris de les proves, disposa que s'adrecen a les persones que vulguin obtenir l'habilitació de traducció o d'interpretació jurades. Poden prendre part en les proves les persones majors d'edat que posseeixin, com a mínim, un títol de diplomat, enginyer tècnic, arquitecte tècnic o equivalent. Si es tracta d'un títol estranger, cal que estigui homologat. L'article 7.2 estableix que poden sol·licitar el nomenament sense necessitat de superar les proves regulades al Decret les persones següents: primerament, les que posseeixin el títol universitari de traductor o intèrpret i que acreditin per mitjà d'una certificació acadèmica de la universitat que tenen una preparació específica en traducció administrativa, jurídica i econòmica o intepretació oral en la llengua o llengües per a les quals sol·liciten el nomenament; segonament, les que tinguin el nomenament d'intèrpret jurat de català expedit pel Ministeri d'Afers Estrangers. En qualsevol cas, la mateixa disposició contempla que s'entén que tenen "*preparació específica*" els qui hagin superat un mínim de 24 crèdits en traducció jurídica i econòmica i de 16 crèdits en interpretació, en els termes regulats a l'article 7.3 del Decret.

[774] Per una ampliació sobre el contingut de la prova de dret, vid. Annex 2 del Decret. Aquestes proves s'estructuren en tres apartats: primerament, temes relatius a les institucions jurídiques bàsiques de l'Estat espanyol; segonament, temari d'Institucions jurídiques bàsiques de la comunitat internacional; finalment, temes relatius a Institucions jurídiques bàsiques de la Unió Europea. La prova de dret consta d'una bateria de 40 preguntes de resposta múltiple amb tres respostes alternatives sobre aquests continguts del temari.

3.4 L'ordenació dels usos lingüístics a l'àmbit judicial a la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries.

L' 1 d'agost de 2001 entrava en vigor a Espanya la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries[775]. Aquesta convenció internacional aprovada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 25 de juny de 1992, després d'un llarg període de gestació[776], respon a l'objectiu declarat de tutelar les llengües 'regionals o minoritàries', en tant que expressió de la riquesa cultural europea[777].

Vinculant jurídicament a l'empara del que disposa l'article 96 de la CE, el seu interès rau en el fet que obra noves expectatives de canvi del marc normatiu actualment vigent. De fet, l'article 9 de la Carta regula certs drets lingüístics projectats a l'àmbit judicial que són certament innovadors, en els termes que ha reconegut expressament pel propi Consell General del Poder Judicial[778]. Per bé que la legislació estatal i de les Comunitats

[775] Cal recordar que la Carta Europea de Llengües Regionals o Minoritàries, aprovada pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa el 25 de juny de 1992, va quedar oberta a la signatura dels Estats membres del Consell el 1992. Va entrar en vigor quan va assolir-se la ratificació d'almenys cinc estats l'1 de març de 1998. L'Estat espanyol va signar la Carta el 5 de novembre de 1992, data de l'obertura a l'adhesió dels Estats per part del Consell d'Europa, però no va ratificar-la fins el 2001. L'instrument de ratificació de l'Estat espanyol data de 2 de febrer de 2001, publicat al B.O.E. nº 222 de 15 de setembre del mateix any. Cal recordar que l'article 19.2 de la Carta disposa que "*Per a qualsevol estat membre que expressi ulteriorment el seu consentiment a ser vinculat per la Carta, aquesta entrarà en vigor el primer dia del mes següent a l'expiració d'un període de tres mesos després de la data de dipòsit de l'instrument de ratificació, d'acceptació o d'aprovació*". Espanya va presentar l'instrument d'adhesió davant el Consell d'Europa el dia 9 d'abril de 2001, i hi ha entrat en vigor l'1 d'agost del mateix any. D'acord amb l'article 96 de la CE ha passat a formar part de l'ordenament jurídic espanyol.

[776] Per una ampliació, vid., per tots, DE PUIG, Lluís M.; "*Informe provisional sobre la preparació d'un projecte de Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries*", *Revista de Llengua i Dret* nº 8, desembre de 1986, p. 79-92. Del mateix autor, vid. "*El Consell d'Europa i la Carta de les Llengües*", a D.D.A.A. "Drets lingüístics i drets culturals a les regions d'Europa", Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1995, p. 91-94. Vid. també PETSCHEN, Santiago*; "Entre la política y el derecho: la Carta Europea de las lenguas regionales o minoritarias", Revista de Estudios Políticos* nº 66, octubre-desembre 1989, p. 127-144

[777] Cal recordar que la Carta concedeix una certa prevalença a la dimensió cultural de la diversitat lingüística, per damunt dels objectius estrictament polítics, emparant a tal fi l'adopció d'un seguit de mesures de reconeixement i protecció com a mitjà de salvaguarda d'aquesta riquesa cultural europea. Per una ampliació, vid. WOEHRLING, Jean-Marie; *"La promotion des langues régionales et minoritaires dans le projet de Charte du Conseil de l'Europe", Langue et Droit*, Actes du Premier Congrès de l'Institut International de droit linguistique comparé, Universitat de Quebec, Montreal, 1988. L'estudi destaca els objectius culturals de la Carta (la dimensió cultural de la diversitat lingüística) en contraposició amb els objectius polítics. Cal recordar que el paràgraf 10 del Rapport explicatif de la Carta confirmaria aquesta precisió quan proclama "*Ainsi qu'il est bien précisé dans le préambule, l'objectif dominant de la Charte est d'ordre culturel*".

[778] Vid. TRIADÚ VILA-ABADAL, Joaquim; "*Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries", Revista de Llengua i Dret* nº 37, setembre de 2002, p. 129-149. L'estudi conté una transcripció literal del dictamen del Consell General del Poder Judicial en relació a la ratificació de la Carta. El Consell advertiria que "*La Carta Europea aborda en su artículo 9 las prescripciones relativas a la Administración de Justicia. La aplicación de las medidas, referidas a las circunscripciones jurisdiccionales donde residan y hablen un número de personas que justifiquen las*

Autònomes amb llengua oficial pròpia, ja contempla i protegeix principis i drets recollits a la Carta, en certes qüestions aquesta disposició atorga una major protecció. D'aquí que, doctrinalment[779], s'hagi postulat que, en matèria judicial, garanteix certes prerrogatives que van més enllà de les previsions del marc jurídic que s'ha estudiat. Dit altrament, en certes qüestions que s'estudiaran, permet garantir un estatut de protecció de les llengües dites 'regionals o minoritàries' d'una amplitud més generosa que la prevista a la legislació estatal i autonòmica que actualment les ordena. Caldrà, per tant, comprovar com les previsions de la Carta s'incorporen per via legislativa i quina serà l'orientació de la jurisprudència que les interpretarà.

Amb caràcter previ a l'estudi del contingut i abast de les previsions d'aquest article 9 de la Carta[780], que ordena drets lingüístics projectats en l'àmbit de la justícia, cal precisar

---

mismas, debe ajustarse, por otra parte, a la situación de la lengua regional o minoritaria de que se trate. En segundo lugar, se establece la salvedad general de que el Juez o Tribunal no consideren que la utilización de las posibilidades ofrecidas por la Carta constituye un obstáculo para la buena Administración de justicia (...) Debe notarse a este propósito que el criterio expresado es diferente al utilizado por la vigente Ley Orgánica del Poder Judicial, criterio este último que en algunos aspectos puede calificarse de más favorable a los fines de la Carta Europea, si bien en otros aspectos las disposiciones de ésta, particularmente en función de la modalidad de ratificación elegida, pudieran requerir un nivel de protección mayor para obtener los resultados pretendidos por el texto normativo en proceso de ratificación".

[779] Vid. COLOM PASTOR, Bartomeu; "*La llengua catalana en l'Administració de Justícia de les Illes Balears", Revista de Llengua i* Dret nº 38, 2002, p. 26-34. Vid. també VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 184.

[780] L'article 9 de la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries, rubricat "Justícia", disposa:
"1. Les parts es comprometen, en allò que es refereix a les circumscripcions de les autoritats judicials en les quals resideix un nombre suficient de persones que usen les llengües regionals o minoritàries que justifiqui les mesures especificades a continuació, segons la situació de cadascuna d'aquestes llengües i a condició que la utilització de les possibilitats ofertes pel present paràgraf no sigui considerada pel jutge com a obstaculitzadora de la bona administració de justícia:

- *a) en els procediments penals:*
  - *I. a assegurar que els òrgans jurisdiccionals, a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries; i/o*
  - *II. a garantir a l'acusat el dret d'expressar-se en la seva llengua regional o minoritària; i/o*
  - *III. a assegurar que els requeriments i les proves, escrites o orals, no siguin considerades inadmissibles per l'únic motiu que siguin formulades en una llengua regional o minoritària; i/o*
  - *IV. a expedir en aquestes llengües regionals o minoritàries, si hom ho demana, els actes vinculats a un procediment judicial, recorrent si cal a intèrprets i a traduccions que no impliquin costos addicionals per als interessats.*
- *b) en els procediments civils:*
  - *I. a assegurar que els òrgans jurisdiccionals, a petició d'una de les parts, menin el procedimenten les llengües regionals o minoritàries; i/o*
  - *II. a permetre, quan una part en un litigi ha de comparèixer en persona davant un tribunal, que s'expressi en la seva llengua regional o minoritària sense incórrer per això en despeses addicionals; i/o*
  - *III. a permetre la producció de documents i de proves en les llengües regionals o minoritàries, recorrent, si cal, a intèrprets i a traduccions.*
- *c) en els procediments davant els òrgans jurisdiccionals competents en matèria administrativa:*

dues qüestions preliminars bàsiques que cal tenir presents: primerament, cal identificar quines són les llengües subjectes a l'estatut d'aquesta Carta a Espanya a les que seran d'aplicació les previsions d'aquest precepte; en segon lloc, convé identificar quines són les circumstàncies previstes a l'article 9, a les que es condiciona el reconeixement dels drets lingüístics davant les autoritats judicials. Com es veurà, els drets garantits a l'article 9.1 del document estan sotmesos, per mandat del propi precepte, a unes condicions prèvies que poden modular el compromís assumit per les Parts en aquest àmbit.

La primera qüestió que cal tenir present és que la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries no conté cap relació ni llistat de quines són les llengües subjectes a les previsions del text. L'article 1 de la disposició es limita a fixar una definició del concepte '*llengua regional o minoritària*", a efectes del document. La defineix com aquella llengua parlada tradicionalment en el territori d'un Estat per ciutadans subjectes a aquest Estat que constitueixen un grup numèricament inferior a la resta de la població de l'Estat i que és diferent de la llengua o de les llengües oficials de l'Estat (no s'hi inclouen els dialectes de la llengua o llengües oficials de l'Estat ni les llengües dels immigrants)[781].

I. a preveure que els òrgans jurisdiccionals, a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries; i/o

II. a permetre, quan una part en un litigi ha de comparèixer en persona davant un tribunal, que s'expressi en la seva llengua regional o minoritària sense incórrer per això en despeses addicional; i/o

III. a permetre la producció de documents i de proves en les llengües regionals o minoritàries, per a la qual cosa recorreran, si cal a intèrprets i a traduccions;

d) a adoptar mesures a fi que l'aplicació dels apartats I i III dels paràgrafs b. I c. Precedents i l'ús, si escau, d'intèrprets i de traduccions no impliquin costos addicionals per als interessats.

2. Les parts es comprometen:

a) a no refusar la validesa dels actes jurídics establerts dins l'àmbit de l'estat pel sol fet que siguin redacgtats en una llengua regional o minoritària; (...)

3. Les parts es comprometen a posar a l'abast, en les llengües regionals o minoritàries, els textos legislatius nacionals més importants i aquells que concerneixen particularment els usuaris d'aquestes llengües, llevat que aquests textos no siguin ja disponibles altrament".

[781] Aquesta fou una qüestió molt debatuda des dels propis inicis dels treballs de preparació del que seria el text de la Carta. Fins i tot en la denominació genèrica de la categoria conceptual subjecte a les prescripcions del document varen plantejar-se debats i controvèrsies. Vid., per tots, DE PUIG, Lluís M.; "*Informe provisional sobre la preparació d'un projecte de Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries*", cit. nota supra p. 86. L'estudi recorda que "*pel que fa a la denominació genèrica d'aquestes llengües no hem arribat, de moment, a cap conclusió. A la pràctica existeixen una gran quantitat de formulacions: minoritàries, regionals, menys esteses, amenaçades, minoritzades, petites, nacionals, ètniques, locals, pròpies, maternes, no estatals, indígenes, autòctones, cooficials, oficials, autonòmiques... Hi ha opinions per a tots els gustos. El tema ha queda ajornat al final dels treballs per veure si hi pot haver una posició de conjunt. I hem renunciat a definir el terme 'llengua' ja que és gairebé impossible arribar a una definició científica acceptada políticament...*". El mateix article 1, precisa que per '*territori en què és usada una llengua regional o minoritària, hom entén l'àrea geogràfica en la qual aquesta llengua és el mode d'expressió d'un nombre de persones que justifiqui l'adopció de les diferents mesures de protecció i de promoció previstes per aquesta Carta"*.

Cal recordar que existeixen diverses propostes doctrinals de conceptualització dels termes "*llengua regional"* i "*llengua minoritària*". Vid., per tots, CORRETJA TORRENS, Mercè; "L'acció europea per la protecció dels drets lingüístics", Col·lecció Estudis, Escola d'Administració Pública, Generalitat de

L'article 3.1 de la Carta disposa que "*cada estat contractant ha d'especificar en el seu instrument de ratificació, d'acceptació o d'aprovació, cada llengua regional o minoritària, o cada llengua oficial menys estesa en el conjunt o una part del seu territori*" als que es compromet d'aplicar les previsions del document.

Cal recordar que, pel que fa a les modalitats d'adhesió, la Carta contempla per a cada Estat adherit dos tipus de compromisos: uns d'obligatoris que han de complir necessàriament tots els Estats ratificants (Part II de la Carta)[782] i uns altres d'assumpció

Catalunya, Barcelona, 1995, p. 191. L'estudi diferencia entre els conceptes de '*llengua regional*' (entesa com aquella llengua parlada en una part limitada del territori d'un Estat, en el qual pot ser, fins i tot, parlada per la majoria dels ciutadans) i '*llengua minoritària*' (referida a aquells suupòsits en els que una llengua és parlada per persones que no es concentren en una part determinada d'un Estat, o que tot i estar concentrada en una part del territori d'un Estat, són numèricament inferiors a la població que parla la llengua majoritària de l'Estat). Segons aquest estudi, el terme *'llengües minoritàries'* hauria de ser aplicat restrictivament reservant-lo per a les llengües parlades per comunitats lingüístiques minoritàries en el seu propi territori i que es trobin en situació de desigualtat jurídica, política o social en relació a les llengües oficials de l'Estat. L'autora adverteix que existeixen un ampli catàleg de llengües que poden ser incloses dins aquesta categoria conceptual, malgrat resulti dificultós establir paràmetres de classificació. Amb tot, al·lega que s'hi poden incloure supòsits de llengües que malgrat ser socialment minoritàries gaudeixen d'estatut d'oficialitat (per exemple, el basc, gallec o català), juntament amb una altra llengua majoritària, i altres supòsits d'altres llengües sense cap reconeixement oficial. Aquest debat enllaça amb la constatació que no existeix un concepte de 'minoria' universalment acceptat, essent just un dels temes objecte de debat doctrinal obert. L'autora defensa la posició doctrinal de Francesco CAPOTORTI a "Study of the Rights of Persons Belogning to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities", U.N. Doc E/Cn. 4/Sub.2/384/rev.1 (1979) I (N.24), cap. 568, p. 96). Es defineix el concepte de minoria amb quatre notes característiques: primerament, grup numèricament inferior a la resta de la població d'un Estat; segonament, caracteritzat per estar col·locat en una posició no dominant; en tercer lloc, que presenta unes característiques (ètniques, religioses, lingüístiques o d'altres) que el fan diferent de la resta de la població de l'Estat tot i que els seus membres són nacionals d'aquest Estat; finalment, caracteritzat també per tenir un sentiment de solidaritat tendent a la conservació de la seva diferència cultural, les seves tradicions, religió o cultura. Vid. també, BARCINA FERNÁNDEZ, Carlos; "*Las minorías culturales en Europa: sobre los diversos mecanismos de su protección en Europa", Revista Vasca de Administración Pública* nº 46, 1996, p. 9-38.
Cal recordar també que la definició de la categoria conceptual 'llengua regional i minoritària" de la Carta seria plenament assumit, entre d'altres, pel Dictamen sobre la Promoció i Protecció de les llengües regionals i minoritàries del Comitè de les Regions de 13 de juny de 2001 (CDR 86/2001 fin EN-POW/GL/mb). En aquest Dictamen, el Comitè de les Regions, a l'epígraf 1.9 confirmaria que "*está de acuerdo con los ámbito de acción prioritarios definidos en la Carta"* entre els que recull expressament els objectius concernents a la protecció de les llengües regionals o minoritàries en *"el sistema judicial"*.

[782] La Part II de la Carta conté un únic precepte: l'article 7, rubricat *'Objectius i principis'*. Bàsicament, s'identifiquen cinc objectius en matèria de protecció i promoció de llengües regionals o minoritàries, que són els següents: primerament, l'adopció per part de les Parts en la convenció de polítiques i normes tendents al reconeixement i foment d'aquestes llengües (valorades com a riquesa cultural que s'ha de promocionar tan en l'àmbit públic com privat, oralment i per escrit, fomentant-ne l'ensenyament i l'establiment de relacions culturals amb altres grups de l'Estat que parlen llengües diferents); segonament, l'eliminació de qualsevol discriminació adoptant mesures tendents a permetre la igualtat entre els parlants d'aquestes llengües i la resta de la població; en tercer lloc, el compromís de vetllar per la comprensió mutua i la tolerància entre tots els grups lingüístics de l'Estat; en quart lloc, l'atenció a les necessitats i sol·licituds dels grups que parlen aquestes llengües, creant, de ser necessari, òrgans encarregats d'aconsellar a les autoritats sobre les qüestions que afecten les llengües regionals o minoritàries ; finalment, el compromís de les Parts d'aplicar els principis continguts a la Carta, atenent les necessitats dels grups lingüístics i vetllant pel respecte a les seves tradicions i característiques.

opcional, dels que se n'han de subscriure un mínim de trenta-cinc disposicions (Part III de la Carta)[783]. L'article 9 de la Carta, que ordena drets lingüístics en l'àmbit judicial, s'inclou dins la Part III de la Carta. Per tant, caldrà comprovar quins són els compromisos que cada Estat part ha assumit en el seu instrument de ratificació, acceptació o aprovació, en relació a aquest àmbit.

L'article 2.2 del document contempla que "*pel que fa a tota llengua indicada en el moment de la ratificació, de l'acceptació o de l'aprovació, de conformitat amb l'article 3, cada part es compromet a aplicar un mínim de trenta-cinc paràgrafs o apartats escollits entre les disposicions de la Part III d'aquesta Carta, dels quals almenys tres han de ser escollits de cadascun dels articles 8 i 12, i un de cadascun dels articles 9, 10, 11 i 13*".

En el seu instrument de ratificació de 2 de febrer de 2001, l'Estat espanyol va declarar que als efectes previstos a l'article 2.2 i 3.1 de la Carta, s'entenien per llengües regionals o minoritàries, "*les llengües reconegudes com a oficials als estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, Valenciana i Navarra"*. Respecte d'aquestes llengües, va subscriure el compromís d'aplicar aquelles disposicions de la Part III de la Carta assumides a l'Instrument de ratificació[784].

---

[783] La Part III de la Carta (articles 8 a 14) enumera el llistat de mesures a favor de l'ús de les llengües regionals o minoritàries en la vida pública, que s'han d'adoptar de conformitat amb els compromisos subscrits en virtut de l'article 2.2 del document. Aquest precepte disposa que es deixa un marge de disponibilitat per part dels Estats, pel que fa a les obligacions a contreure, si bé s'obliga a la ratificació d'almenys 35 mesures de les incloses en aquesta III Part. L'article 2.2 de la Carta, a més, precisa que cada Part *"es compromet a aplicar un mínim de trenta-cinc paràgrafs o apartats recollits entre les disposicions de la Part III d'aquesta Carta, dels quals almenys tres han de ser escollits de cadascun dels articles 8 i 12, i un de cadascun dels articles 9, 10, 11 i 13"*. Aquesta III Part ordena previsions lingüístiques en l'àmbit de l'ensenyament (article 8); la justícia (article 9); les autoritats administratives i serveis públics (article 10); els mitjans de comunicació (article 11); les activitats i equipaments culturals (article 12); la vida econòmica i social (article 13) i els intercanvis fronterers (article 14). Respecte d'aquest catàleg de previsions integrants de la Part III de la Carta,

[784] La Declaració d'Espanya disposa que a aquestes llengües "*s'aplicaran les disposicions que a continuació s'indiquen de la part III de la Carta:*

A l'article 8 ('Ensenyament')*:*

- Paràgraf 1, apartats a.i; b.i; c.i; d.i; e.iii; f.i; g, h, i.
- Paràgraf 2.

A l'article 9 (el concernent a l'ordenació dels drets lingüístics a la Justícia que s'estudiarà)*:*

- *Paràgraf 1, apartats a.i; a.ii; a.iii; a.iv; b.i; b.ii; b.iii; c.i; c.ii; c.iii; d.*
- *Paràgraf 2, apartat a.*
- *Paràgraf 3*

A l'article 10 ('Autoritats administratives i serveis públics'):

- *Paràgraf 1, apartats a.i; b, c.*
- *Paràgraf 2, apartats a, b, c, d, e, f, g.*
- *Paràgraf 3, apartats a, b.*
- *Paràgraf 4, apartats a, b, c.*
- *Paràgraf 5.*

A l'article 11 ('Mitjans de comunicació')*:*

- *Paràgraf 1, apartats a.i; b.i; c.i; d, e.i; f.ii, g.*

La Declaració espanyola presenta la particularitat que no esmenta les llengües en concret, com fan la majoria de declaracions d'altres Estats, sinó que les reconeix a partir d'allò previst als Estatuts d'Autonomia. En termes comparatius, cal recordar que la Declaració espanyola és, a més, una de les que més llengües reconeix i és també una de les declaracions que s'adhereix a més apartats de la Carta (d'un mínim de 35 paràgrafs exigits per la pròpia disposició, la Declaració espanyola s'adhereix a seixanta-nou i no hi formula reserves).

A més, la Declaració d'Espanya també afegeix que, "*s'entenen per llengües regionals o minoritàries les que els estatuts d'autonomia protegeixen i emparen en els territoris on tradicionalment es parlen"*. Respecte d'aquestes altres llengües, s'indica que "*s'aplicaran totes aquelles disposicions de la Part III que puguin raonablement aplicar-se en consonància amb els objectius i principis establerts a l'article 7"*. Es tracta, com és de veure, d'una clàusula limitativa, en la mesura que, respecte d'aquestes llengües, només s'adhereix a la Part II de la Carta (article 7) i no als paràgrafs de la Part III, respecte dels quals esmenta que s'aplicaran aquells que '*raonablement*' puguin aplicar-se. Dins aquesta segona categoria de llengües regionals o minoritàries reconegudes per l'Estat espanyol a l'instrument de ratificació, s'inclouen aquells idiomes respecte dels quals els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes on es parlen contemplen règim jurídics de protecció i foment, si bé no els reconeixen estatut d'oficialitat. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la llengua aranesa, l'aragonès o l'asturià. Cal recordar que aquesta opció de distingir diferents llistats de llengües subjectes a diferents estatuts de la Carta, també ha estat assumida per d'altres Estats tals com Àustria, Alemanya o Finlàndia[785].

- *Paràgraf 2*
- *Paràgraf 3.*

A l'article 12 ('Activitats i equipaments culturals')*:*

- *Paràgraf 1, apartats a, b, c, d, e, f, g, h*
- *Paràgraf 2*
- *Paràgraf 3.*

A l'article 13 ('Vida econòmica i social')*:*

- *Paràgraf 1, apartats a, b, c, d.*
- *Paràgraf 2, apartats a, b, c, d, e.*

A l'article 14 ('Intercanvis transfronterers')*:*

- *Apartat a*
- *Apartat b.*

[785] La Declaració d'Àustria opta per distingir dos grups de llengües. En un primer grup hi ha les llengües a les que s'aplica la Carta amb un mínim de trenta-cinc paràgrafs signats de la Part III. Aquest és el cas del croat del Burgenland, l'eslovè a la zona on es parla de Caríntia i l'hongarès a la zona on es parla del Burgenland. En un segon grup, s'inclouen un conjunt de llengües amb un reconeixement menor, a les qual s'apliquen els objectius i principis generals reconeguts a la Part II de la Carta, però no els apartats de la Part III. Amb tot, pel que fa a aquest segon grup, la Declaració fa constar que '*la legislació i la pràctica administrativa austríaques coincideixen amb les prescripcions establertes a la Part III de la Carta*'. Dins aquest segon catàleg de llengües s'hi inclouen el txec (Viena), l'eslovac (Viena), el romanó (Burgenland), l'eslovè (Estíria) i l'hongarès (Viena).

La segona de les qüestions preliminars que cal tenir present, és que els drets lingüístics que l'article 9.1 de la Carta reconeix davant les autoritats judicials estan sotmesos, per mandat del propi precepte, a dues condicions prèvies: primerament, s'estableix que els compromisos adoptats per les Parts s'apliquen '*a les circumscripcions de les autoritats judicials en les quals resideix un nombre suficient de persones que usen les llengües regionals o minoritàries que justifiqui les mesures especificades*'; segonament, es fixa la condició que '*la utilització de les possibilitats ofertes'* a l'article 9.1 del document *'no sigui considerada pel jutge com a obstaculitzadora de la bona administració de justícia'*. Com és de veure, la formulació d'ambdues condicions és bastant genèrica[786].

Pel que fa referència a Espanya, la primera de les condicions, la concernent a la delimitació de les circumscripcions de les autoritats judicials on '*resideix un nombre suficient de persones que usen les llengües regionals o minoritàries*' que justifica l'adopció de les mesures previstes al precepte, no planteja, en principi, excessius problemes interpretatius. En el seu instrument de ratificació, Espanya subscriuria íntegrament l'article 9.1 del document que, recordem-ho, s'inclou dins el catàleg del previsions optatives, que l'Estat podia o no subscriure. Ja s'ha vist que a l'instrument de ratificació, Espanya va optar per no citar expressament les llengües subjectes a aquest estatut, sinó que va remetre's al que disposen els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística garantits a la norma estatutària. En paraules de la Declaració, aquestes previsions de la Carta es garantien a "*les llengües reconegudes com a oficials als estatuts d'autonomia de les comunitats autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, Valenciana i Navarra"*, essent per tant aquests territoris autonòmics on "*resideix un nombre suficient de persones que usen les llengües regionals o minoritàries"* que justifica les mesures adoptades. Quan va optar per no enumerar les llengües sinó per remetre's al que disposessin els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes, per via de

---

Alemanya també distingeix dos grups de llengües. En el primer grup hi ha aquelles llengües a les qual s'aplica clarament la Carta. Un segon grup, pel que fa al romanó i al baix alemany, en tres land (d'acord amb la Declaració de 23 de gener de 1998) se'ls aplica la Part II de la Carta però no els apartats de la Part III. Aquestes llengües, en aquests territoris, tenen un reconeixement menor, per bé que, pel que fa a aquest segon grup de llengües, es fa constar que '*la legislació alemanya i la pràctica administrativa d'Alemanya són conformes a les exigències particulars establertes a la Part III de la Carta*", pel que fa a certs paràgrafs assenyalats a la Declaració de 26 de gener de 1998.
La mateixa opció és assumida per Finlàndia. Es distingeix entre un catàleg de llengües respecte de les quals s'apliquen les previsions de la Part III (sami i suec) i d'altres llengües respecte de les quals s'apliquen només les disposicions dels apartats 1 a 4 de l'article 7 (romanó i les altres llengües sense territori a Finlàndia). Vid. "Carta europea de les llengües regionals o minoritàries", Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2001.

[786] Doctrinalment s'ha advertit que, en aquesta matèria, la Carta empra un *"llenguatge ambivalent i flexible propi dels convenis marc"*. Vid. COLOM PASTOR, Bartomeu; *"La llengua catalana en l'Administració de Justícia de les Illes Balears"*, cit. nota supra p. 31.

l'instrument de ratificació, l'Estat espanyol ja delimitava, *expressis verbis*, els territoris on estimava d'aplicació les previsions subscrites de la Part III del document[787]. A part, el Rapport explicatiu de la Carta ofereix certs criteris interpretatius útils en la delimitació del contingut i abast d'aquesta precisió. Aclareix que "*aquesta estipulació, respon en part a la regla general que inspira la major part de les disposicions de la Carta, que cerca protegir les llengües regionals o minoritàries a l'interior del territori on han estat tradicionalment parlades*" i afegeix que "*en el que fa referència a les instàncies superiors situades fora del territori on la llengua regional o minoritària és parlada, és competència de l'Estat de tenir en compte la naturalesa especial del sistema judicial i de la jerarquia de les seves instàncies*"[788].

La segona de les condicions enumerades a l'article 9.1 de la disposició és que *'la utilització de les possibilitats ofertes'* al precepte *'no sigui considerada pel jutge com a obstaculitzadora de la bona administració de justícia'*.
Pel que fa referència a l'Estat espanyol, en un marc de doble oficialitat lingüística com el vigent, aquesta condició no pot interpretar-se com un privilegi judicial que permeti prescindir de l'ús d'una llengua que és oficial i pròpia del territori on s'ubica el Jutjat o Tribunal, al·legant-se que, a parer del jutge, emprar la llengua sigui un obstacle per la bona Administració de Justícia. Una interpretació d'aquesta naturalesa vulneraria els propis objectius i principis de la Carta, que orienten i vinculen la seva interpretació en la mesura que informen de la finalitat de les mesures adoptades. L'article 7 del document, garanteix, entre d'altres previsions, el compromís de fomentar la llengua regional o

[787] Cal recordar, a títol merament indicatiu, que a Espanya, certes Comunitats Autònomes, com és el cas de Navarra o Comunitat Valenciana, es caracteritzen, sociolingüísticament parlant, pel fet que les comunitats de parlants de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana es concentren en certes parts del territori autonòmic, de manera que en d'altres parts del territori de la CCAA la seva presència és més escassa. Les lleis de normalització lingüística d'aquestes Comunitats Autònomes varen optar per adaptar les previsions normatives autonòmiques a la realitat sociolingüística del territori. D'aquesta manera, per exemple, l'article 5 de la Llei Foral navarresa 18/1986 de 15 de desembre, de regulació de l'ús del basc (B.O. de Navarra nº 154 de 17 de desembre de 1986), divideix el territori en tres zones (zones basca, mixta i no-basca) als efectes d'aplicació de la norma. L'article 14 de la llei foral, que contempla el dret dels ciutadans en la seva relació amb l'Administració de Justícia, d'emprar la llengua oficial de la seva elecció, s'ubica al Capítol I del Títol I de la llei (rubricat de l'ús oficial a la zona bascòfona). En la mateixa línea, se situen les previsions de la llei valenciana 4/1983 de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià (D.O.G.V. nº 133 d'1 de desembre). El Títol V de la llei distingeix els territoris predominantment valenciano-parlants dels territoris predominantment castellano-parlants, a efectes de la disposició. Ara bé, l'article 12 de la llei valenciana, que ordena el dret dels ciutadans d'emprar la llengua oficial de la seva elecció davant els Tribunals de Justícia no ve afectat per aquesta distinció.

[788] Vid. Paràgraf 90 del Rapport explicatif de la Carta, que proclama, referint-se a l'article 9 de la disposició *"Le paragraphe 1 de cet article s'applique aux districts territoriaux judiciaires dans lesquels le nombre des résidents pratiquant les langues régionales ou minoritaires justifie les mesures concernées. Cette stipulation correspond en partie à la règle générale inspirant la plupart des dispositions de la charte, qui vise à protéger les langues régionales ou minoritaires à l'intérieur du territoire dans lequel elles sont traditionnellement pratiquées. En ce qui concerne les instances supérieures situées hors du territoire dans lequel la langue régionale ou minoritaire est pratiquée, il incombe alors à l'Etat concerné de prendre en compte la nature spéciale du système judiciaire et de la hiérarchie de ses instances"*.

minoritària en la vida pública i privada així com el compromís d'eliminar tota distinció, exclusió, restricció o preferència injustificades que afectin l'ús d'una llengua regional o minoritària i tinguin per objecte descoratjar o posar en perill el seu manteniment o el seu desenvolupament. L'únic objectiu d'aquesta condició prevista a l'article 9.1 del document és formalitzar una simple cautela, evitar situacions d'abús[789], sense que, sota cap concepte, pugui emparar una restricció general dels compromisos assumits per l'Estat en aquest àmbit judicial[790].

Partint d'aquesta base, l'article 9.1 reconeix els següents drets lingüístics davant les autoritats judicials:

Primer.- Pel que fa referència als procediments penals (article 9.1.a), la Carta contempla el compromís de les Parts de reconèixer i garantir els següents drets: primerament, preveure que els òrgans jurisdiccionals, a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries; segonament, reconeix el dret de l'acusat d'expressar-se en la seva llengua regional o minoritària[791]; en tercer lloc,

[789] A tall d'exemple, doctrinalment s'ha apuntat la situació d'emprar la llengua regional o minoritària amb finalitats merament dilatòries. Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 182.

[790] En aquest mateix sentit es pronuncia el propi *Rapport* explicatiu del document, on es proclama que aquesta precisió respon a la voluntat de la Carta d'evitar un "*recurs abusiu*" a les llengües regionals o minoritàries, per tal de, en paraules del document, "*protegir els principis fonamentals de la justícia com són el de la igualtat de les parts i una celeritat adequada del procés judicial, contra l'eventualitat d'un recurs abusiu a les llengües regionals o minoritàries*". Ara bé, el mateix *Rapport* recorda expressament que aquesta precisió no empara cap restricció general dels compromisos subscrits per una Part sinó que, altrament, qualsevol abús de les possibilitats ofertes per la disposició haurà de ser verificat pel jutge en cada cas concret. Vid. paràgraf 91 del *Rapport*, on s'ofereixen els criteris interpretatius aplicables a aquesta previsió. Aquest paràgraf disposa: "*La formulation de la phrase introductive de l'article 9, paragraphe 1, reflète également la volonté du CAHLR de protéger des principes fondamentaux de la justice, tels que l'égalité des parties et una rapidité adéquate de la procédure judiciaire, contre l'éventualité d'un recours abusif aux langues régionales ou minoritaires. Toutefois, ce souci légitime ne justifie pas de restriction générale des engagements souscrits par una Partie sous ce paragraphe; au contraire, tout abus des possibilités offertes devra être constaté par le juge dans des cas concrets*".
En el seu dictamen, el Consell General del Poder Judicial precisaria que "*se establece la salvedad general de que el Juez o Tribunal no consideren que la utilización de las posibilidades ofrecidas por la Carta constituye un obstáculo para la buena Administración de Justicia, es de suponer que atendidas tanto la modalidad procesal de que se trate como las concretas circunstancias del caso planteado (art. 9, párrafo primero de la Carta Europea)*". Vid. TRIADÚ VILA-ABADAL, Joaquim; "*Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries*", cit. nota supra p. 144. Val a dir que un sector de la doctrina ha defensat que aquesta cautela "*entenem que és aplicable en aquest punt* (referint-se a les possibilitats que contempla la Carta al paràgraf 1 de l'article 9), *en què la Carta supera la legislació interna, però no en els altres aspectes de la Carta ja reconeguts per la legislació interna, perquè aquesta és per a incrementar el nivell de protecció de les llengües, no per a rebaixar-lo, car, com molt bé estableix, l'art. 4: 'Les disposicions d'aquesta Carta no afecten les disposicions més favorables que regeixen la situació de les llengües regionals o minoritàries. La sola lectura'*. Vid. COLOM PASTOR, Bartomeu; "*La llengua catalana en l'Administració de Justícia a les Illes Balears*", cit. nota supra p. 31.

[791] Vid. article 9.1.a.ii, compromís de les Parts, en els processos penals "*à garantir à l'accusé le droit de s'exprimer dans sa langue régionale ou minoritaire*". El contingut i abast d'aquest dret seria interpretat al paràgraf 95 del *Rapport* explicatiu de les previsions del document. Aquesta precisió no planteja problemes interpretatius pel que fa al dret de l'acusat de ser assistit gratuïtament per un intèrpret quan

garanteix el compromís d'assegurar que els requeriments i les proves, escrites o orals, no siguin considerades inadmissibles per l'únic motiu que siguin formulades en una llengua regional o minoritària; finalment, es contempla el compromís d'expedir en aquestes llengües regionals o minoritàries, si hom ho demana, els actes vinculants a un procediment judicial, recorrent si cal a intèrprets i a traduccions que no impliquin costos addicionals per als interessats.

Segon.- Pel que fa referència als procediments civils (article 9.1.b), s'han assumit els següents compromisos: primerament, el de preveure que els òrgans jurisdiccionals, a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries; segonament, permetre, quan una part en un litigi ha de comparèixer en persona davant un tribunal, que s'expressi en la seva llengua regional o minoritària sense incórrer per això en despeses addicionals; finalment, el compromís de permetre la producció de documents i de proves en les llengües regionals o minoritàries, recorrent, si cal, a intèrprets i a traduccions.

Tercer.- Finalment, pel que fa als procediments substanciats davant els òrgans jurisdiccionals competents en matèria administrativa (art. 9.1.c) es reconeixen els

---

desconeix o coneix insuficientment la llengua emprada pel Tribunal. Aquest és un dret reconegut a d'altres instruments internacionals, en els termes que ja s'han estudiat. Tal com reconeix el propi *Rapport* aquest dret "*va au-delà du droit de l'accusé, inscrit à l'article 6, paragraphe 3, alinéa e, de la Convention européene des Droits de l'Homme, de se faire assister gratuitement d'un interprète, s'il ne comprend pas ou ne parle pas la langue employée à l'audience*". Ara bé, els debats interpretatius se centren en determinar si aquest dret a l'intèrpret s'extén als supòsits de justiciables que, tot i conèixer la llengua emprada pel Tribunal, prefereixen parlar la seva pròpia llengua regional o minoritària en la seva relació amb els òrgans jurisdiccionals. Pel que fa a aquest supòsit, el *Rapport* ofereix criteris interpretatius particularment claus. Informa que la Carta pretén extendre aquest dret a l'intèrpret en aquests supòsits, atès que, en paraules del document, seria "*un contrasentit en relació a l'orientació de la Carta, limitar-ne la seva aplicació a situacions de necessitat pràctica*". Ara bé, el *Rapport* afegeix que, això no obstant, en aquest àmbit es dóna un cert marge de discrecionalitat als Estats. En paraules del document, "*Comme les alinéas b.ii et c.ii, il repose sur la considération que, même si les locuteurs d'une langue régionale ou minoritaire sont capables de parler la langue officielle, lorsqu'il s'agit de se justifier devant un tribunal, ils peuvent ressentir le besoin de s'exprimer dans la langue qui leur est émotionnellement la plus proche ou qu'ils maîtrisent le mieux. Ce serait donc un contresens par rapport à l'orientation de la charte que de limiter son application à des situations de nécessité pratique. Par ailleurs, étant donné que cette disposition dépasse l'aspect des droits de l'homme au sens strict en donnant en fait la liberté de choix à l'accusé et qu'elle exige que des possibilités matérielles lui soient offertes conformément à sa décision, il a été jugé raisonnable de laisser aux Etats une certaine discrétion sur le point de savoir s'ils souhaitent l'accepter, et d'en limiter l'application à certains districts judiciaires*".
El Consell General del Poder Judicial, pel que fa a aquest dret, proclamaria que "*Respecto del derecho del acusado, de nacionalidad española, a expresarse en su lengua propia, aún cuando este derecho ha sido reconocido por el Tribunal Constitucional, al menos en los procesos penales (STC 74/1987), cierto es que con distinto alcance y consecuencias que en el procedimiento administrativo sancionador (STC 2/1987), lo ha sido en términos condicionados al desconocimiento del castellano por parte del imputado, sugiriendo que la presunción derivada del deber constitucional de su conocimiento puede quedar desvirtuada por una 'verosímil alegación de ignorancia o conocimiento insuficiente' del mismo (STC 74/1987), como exigencia derivada del artículo 6.3 a) del Convenio Europeo de Derechos Humanos. La garantía de la Carta Europea es, en cambio, incondicionada*". Vid. transcripció literal del document a TRIADÚ VILA-ABADAL, Joaquim; "*Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries*", cit nota supra, p. 145-146.

següents drets: primerament, el compromís de preveure que els òrgans jurisdiccionals, a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries; segonament, permetre, quan una part en un litigi ha de comparèixer en persona davant un tribunal, que s'expressi en la seva llengua regional o minoritària sense incórrer per això en despeses addicionals; finalment, permetre la producció de documents i de proves en les llengües regionals o minoritàries, recorrent, si escau, a intèrprets i traduccions.

Pel que fa referència al compromís de garantir que les parts "*menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries"* contemplat a aquest precepte, segons el *Rapport* explicatiu de la Carta és una expressió que implica, en tot cas, que la llengua regional o minoritàries en qüestió serà utilitzada a la sala d'audiència i als actes del procés en els que participa la part que parla aquesta llengua. Nogensmenys, s'estableix que correspon a cada Estat, atenent a les característiques particulars del seu sistema judicial, de precisar l'abast de la precisió "*mènent la procédure"*[792].

Pel que fa referència a la previsió del recurs a la traducció i l'intèrpret, l'article 9.1.d) de la Carta disposa que no ha d'implicar costos addicionals per als interessats.

Part d'aquests drets previstos a l'article 9.1, tals com el dret del justiciable d'emprar la llengua regional o minoritària en la seva relació amb els tribunals, ja es trobaven garantits per la legislació interna, en els termes que s'han estudiat[793]. Per tant, pel que fa a aquests drets, la Carta ve a ratificar unes prerrogatives ja previstes al marc jurídic que s'ha estudiat. Ara bé, la Carta contempla previsions tals com el compromís que els òrgans jurisdiccionals, *'a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries'*, o, en els procediments penals, el compromís

[792] Vid. paràgraf 94 del *Rapport*, on s'adverteix que "*La première option des alinéas a, b et c de l'article 9, paragraphe 1, emploi l'expression 'mènent la procédure dans les langues régionales ou minoritaires'. Cette expression implique, en tout cas, que la langue régionale ou minoritaire en question est employée dans la salle d'audience et dans les actes de procédures auxquels participe la partie locutrice de cette langue. Cependant, il appartient à chaque Etat, en fonction des caractéristiques particulières de son système juridictionnel, de préciser la portée de l'expression 'mènent la procédure'"*.

[793] A més, a títol indicatiu, cal recordar que la Declaració Universal dels Drets lingüístics també contempla aquest dret. Malgrat la falta de vinculatorietat jurídica del document, resulta interessant perquè proposa una conceptualització teòrica de drets lingüístics interessant. Recull drets lingüístics projectats en l'àmbit de la justícia als seus articles 15 i 20. L'article 15.2 de la Declaració disposa "*Tota comunitat lingüística té el dret que les actuacions judicials i administratives, els documents públics i privats i els assentaments en registres públics realitzats en la llengua pròpia del territori siguin vàlids i eficaços i ningú no pugui al·legar-ne el desconeixement*". L'article 20 disposa que "*1.Tothom té dret a usar de paraula i per escrit, en els tribunals de justícia, la llengua històricament parlada en el territori en què estan ubicats. Els tribunals han d'emprar la llengua pròpia del territori en les seves actuacions internes i, si per raó de l'organització judicial de l'Estat, el procediment se segueix fora del lloc d'origen, s'hi ha de mantenir la llengua d'origen. 2. En qualsevol cas, tothom té dret a ser jutjat en una llengua que li sigui entenedora i pugui parlar, o a obtenir gratuïtament un intèrpret*".

d'*'expedir en aquestes llengües regionals o minoritàries, si hom ho demana, els actes vinculats a un procediment judicial, recorrent si cal a intèrprets i a traduccions'*. Tal com s'ha advertit doctrinalment, aquestes previsions incorporen un dret a ser correspost més ampli que el garantit a la legislació estatal i autonòmica[794]. En paraules del propi Consell General del Poder Judicial, *"la Carta se refiere a asegurar la llevanza de la totalidad del proceso en la lengua regional o minoritaria (...), a opción de una de las partes, como primera de las alternativas ofrecidas a los Estados firmantes, aplicable a todo tipo de procedimientos, tanto penales, como civiles y administrativos, constituye una medida indudablemente más amplia y completa que la mera posibilidad de utilizar la lengua oficial propia concedida por el número 2 del artículo 231 de la Ley Orgánica a Jueces, Magistrados, Fiscales, Secretarios y demás funcionarios de los Juzgados y Tribunales, por más que la salvedad de nuestro ordenamiento interno, relativa a la oposición de alguna de las partes, es menor que la ambigua fórmula obstativa del primer párrafo del número 1 del artículo 9 de la Carta Europea"*[795]. Val a dir que, pel que fa a aquesta darrera precisió concernent a "*ambigua fórmula obstativa*", de l'article 9.1 de la Carta ha de valorar-se restrictivament, en els termes que han estat degudament informats pel propi *Rapport* interpretatiu del document.

A més, l'Estat espanyol també va adherir-se, en el seu instrument de ratificació a dues previsions, particularment interessants en la mesura que obren noves expectatives de modificació del marc normatiu actualment vigent: d'una banda, va adherir-se a la previsió de l'article 9.2.a) de la Carta; d'altra, també va subscriure la previsió de l'article 9.3 del document.

L'article 9.2.a) de la Carta estableix el compromís de "*no refusar la validesa dels actes jurídics establerts dins l'àmbit de l'Estat pel sol fet que siguin redactats en una llengua regional o minoritària"*. La referència a l'àmbit estatal introdueix un canvi d'orientació clau. Tal com s'ha apuntat doctrinalment[796], aquesta és una innovació ben important, en

[794] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 184. Vid. també COLOM PASTOR, Bartomeu; "*La llengua catalana en l'Administració de Justícia de les Illes Balears"* cit. nota supra p. 30. L'estudi conclou que "*Una bona part dels compromisos que assumeix l'Estat ja han estat reconeguts en virtut dels estatuts, la Llei orgànica del Poder Judicial o les lleis de normalització de les Comunitats Autònomes (...) En canvi, hi ha altres compromisos que l'Estat assumeix, que superen la fins ara legislació interna, i que van més enllà del regulat fins ara per totes les normes esmentades. En concret els apartats i i iv de la lletra a); l'apartat i de la lletra b) i l'apartat i de la lletra c). En efecte, en aquests apartats la Carta innova en dues parcel·les. D'una banda, l'Estat es compromet a assegurar que els òrgans jurisdiccionals, a petició de part, menin tots els procediments (penals, civils i administratius) en les llengües oficials pròpies de les comunitats. És, sens dubte, la prescripció més innovadora, segons el nostre parer, de la Carta i, per tant, més important del Tractat, des del punt de vista intern. D'altra banda, l'Estat, en els procediments penals, es compromet a redactar en aquestes llengües, amb sol·licitud prèvia, els documents relatius a un procediment judicial"*.

[795] Vid. TRIADÚ VILA-ABADAL, Joaquim; "*Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries"*, cit nota supra, p. 145.

[796] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 184.

la mesura que pot atorgar validesa i efectes jurídics tant als documents presentats en el territori on la llengua emprada, regional o minoritària, és oficial, com fora d'aquest territori autonòmic, possibilitat aquesta que havia estat clarament rebutjada a nivell intern, en els termes que s'han estudiat detingudament als epígrafs precedents de l'estudi.

Finalment, l'article 9.3 de la Carta disposa que les parts es comprometen "*a posar a l'abast, en les llengües regionals o minoritàries, els textos legislatius nacionals més importants i aquells que concerneixen particularment els usuaris d'aquestes llengües, llevat que aquests textos no siguin ja disponibles altrament*".
Aquesta ha estat una qüestió que ha de valorar-se tenint present que pot representar un avenç en relació a la situació vigent. Cal recordar que el RD 489/1997 de 14 d'abril, sobre publicació de lleis en les llengües cooficials de les Comunitats Autònomes només contempla la possibilitat de traducció de les lleis i de les normes amb rang legal (article 1) [797]. Des de certs sectors, s'ha postulat que la Carta dóna, en aquesta matèria, un pas endavant[798]. El propi Consell General del Poder Judicial confirmaria que "*la obligación*

---

[797] B.O.E. nº 92, de 17 d'abril. L'article 1 disposa: "*1. Las Leyes, los Reales Decretos-Leyes y los Reales Decretos Legislativos, una vez sancionados por el Rey, serán publicados en castellano en el 'Boletín Oficial del Estado', a efectos de lo previsto en el artículo 2.1 del Código Civil, derivándose, en consecuencia, de dicha publicación su plena eficacia, a tenor de lo previsto en el título preliminar del Código Civil. 2. Las disposiciones generales a que se refiere el apartado anterior podrán ser también publicadas en las demás lenguas oficiales de las diferentes Comunidades Autónomas, con arreglo a lo dispuesto en el artículo siguiente del presente Real Decreto, si así lo decidieran los órganos competentes de las respectivas Comunidades*". L'article 2 de la mateixa disposició contempla la potestat que es celebrin convenis de col·laboració entre Estat i CCAA per cooperar en la traducció, edició i distribució de publicacions de disposicions general en les altres llengües oficials diferents de la castellana. Aquest precepte garanteix que "*1. En el marco de lo establecido en el artículo 6 de la Ley 30/1992 de 26 de noviembre, de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común, el Gobierno de la Nación y los Organos de Gobierno de las Comunidades Autónomas podrán suscribir convenios de colaboración a fin de cooperar en la traducción, edición y distribución de las publicaciones a que se refiere el apartado 2 del artículo 1 del presente Real Decreto. 2. La publicación de dichas disposiciones generales podrá efectuarse en el 'Boletín Oficial del Estado' o en el Boletín propio de la Comunidad Autónoma, en los términos y plazos que se establezcan en el convenio de colaboración al que hace referencia el apartado 1 de este artículo*".

[798] En aquest sentit, resulta interessant l'Informe "*L'aplicació de la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries per l'Estat espanyol*", emès pel Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya i l'I·ltre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears de 16 de maig de 2003.
Aquest document conté un estudi i valoració crítica de l'Informe presentat per l'Estat Espanyol el 2002 en compliment de l'article 15 del Tractat. L'article 16.2 de la Carta disposa que "*els organismes i associacions legalment establerts en una part podran cridar l'atenció del Comitè d'Experts sobre qüestions relatives als compromisos presos per aquesta part en virtut de la Part III d'aquesta Carta (...) Aquests organismes i associacions podran, a més, presentar declaracions sobre la política seguida per una part, de conformitat amb la Part II*". Tal com contempla l'epígraf 4 de l'informe de 16 de maig de 2003 del CICAC i del Col·legi d'Advocats de les Illes Balears, "*conforme a l'article 16.2 de la Carta els organismes i associacions legalment establerts en una Part, com és el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya i el Col·legi d'Advocats de les Illes Balears podran cridar l'atenció del comitè d'experts sobre qüestions relatives als compromisos adoptats per aquesta Part, l'Estat espanyol, en virtut de la part III de la Carta. En conseqüència, el valor de les observacions que es puguin realitzar, sobre l'aplicació efectiva de la Carta, en el marc dels compromisos adoptats, poden contribuir que es facin recomenacions a l'Estat espanyol sobre el seu compliment*".

de hacer accesibles en las lenguas regionales o minoritarias, así como en las lenguas oficiales menos difundidas, los textos legislativos nacionales más importantes y aquellos que se refieren en particular a los hablantes de dichas lenguas (núm. Del art. 9 de la Carta Europea), es ciertamente compatible con nuestro derecho interno, si es que no era ya en la actualidad exigible desde el plano de los valores constitucionales superiores de respeto a nuestro patrimonio lingüístico y cultural, con independencia de que también la ratificación de la Carta Europea pueda servir de ocasión para adoptar las medidas legislativas y administrativas necesarias para ello"[799].

Entre les observacions crítiques que figuren a l'Informe, destaca la concernent als incompliments del compromís assumit en virtut de l'article 9.3 de la Carta (accés als textos legals en català). L'Informe, en aquest àmbit, constata que "*No existeixen traduccions oficials de la legislació estatal, comunitària i internacional publicada o ratificada per l'Estat espanyol abans de l'any 1998 i no s'ha pres cap tipus de mesures per a fer-ho. La normativa aplicable en aquesta matèria és el RD 489/1997 de 14 d'abril (BOE núm. 92 de 17 d'abril), sobre publicació de lleis en les llengües cooficials de les Comunitats Autònomes. Aquesta normativa, però, ha estat superada per la Carta perquè només exigeix la traducció de les lleis i de les normes amb rang de llei (art.1), mentre que la Carta preveu fer accessibles en les llengües regionals els textos legislatius més importants i els que es refereixin als parlants d'aquestes llengües*". També es denuncia la duplicitat de versions oficials en una mateixa llengua, quan es proclama que '*arrel de diferents convenis, com per exemple l'Ordre de 21 d'abril de 1998 (BOE núm. 99 de 25 d'abril), per la qual es disposa la publicació del Conveni de col·laboració entre l'Administració general de l'Estat i la Generalitat de Catalunya per a la publicació de les lleis en llengua catalana, es vénen publicant suplements periòdics del BOE en la nostra llengua. El problema és que s'han fet diversos convenis: el del País Valencià (Ordre de 21 de desembre de 2000, publicada en el BOE de 29 de desembre del mateix any) i el de Catalunya (abans esmentat). Això és gravíssim perquè comporta l'esquarterament de la llengua: dues versions oficials distintes de les lleis en un sol idioma, amb el problema per a la unitat de la llengua i per a la seguretat jurídica que això comporta. A les Illes Balears es realitza la distribució gratuïta del suplement en llengua catalana del BOE com a conseqüència del conveni signat el 4 de desembre de 2001*". L'informe, en aquesta matèria, també constata que *"les traduccions oficials de les disposicions surten amb cinc o sismesos d'endarreriment des de quan han estat publicades"*, entre d'altres mancances i disfuncions.

Cal recordar que fins a la segona meitat dels anys 90, la legislació estatal es publicava exclusivament en castellà. El Parlament de Catalunya va adoptar diverses iniciatives, frustrades, tendents a garantir la publicació de les lleis i altres disposicions d'aplicació general en català. Així, per exemple, destaca la Resolució 134/IV del Parlament de Catalunya, per la qual s'acordava de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei per a la publicació de lleis i altres disposicions d'aplicació general en totes les llengües oficials de l'Estat (publicació del text aprovat: B.O.P.C. nº 192 de 21 de febrer de 1994). Aquesta reivindicació no seria atesa fins anys més tard. Amb el RD 489/1997 de 14 d'abril i el Conveni de col·laboració entre l'Administració general de l'Estat i la Generalitat de Catalunya per a la publicació de les lleis en llengua catalana (Ordre de 21 d'abril de 1998), les lleis i les normes amb rang legal varen passar a publicar-se també en català. Per Acord de 12 de març de 2002 entre el Govern de l'Estat i la Generalitat, es donava un nou pas, acordant-se la publicació en català d'una col·lecció legislativa del BOE.

La Declaració Universal de Drets Lingüístics no bandejaria aquesta qüestió. L'article 18 de la Declaració disposa que "*1. Tota comunitat lingüística té el dret que les lleis i altres disposicions jurídiques que la concerneixen es publiquin en la llengua pròpia del territori. 2. Els poders públics que tenen en el seus àmbits d'actuació més d'una llengua territorialment històrica han de publicar totes les lleis i altres disposicions jurídiques de caràcter general en aquestes llengües, amb independència que els seus parlants n'entenguin d'altres*". Cal recordar que aquesta Declaració no vincula jurídicament.

[799] Vid. TRIADÚ VILA-ABADAL, Joaquim; "*Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries*", cit nota supra, p. 147.

Val a dir que, tan en aquesta qüestió com en d'altres previstes a la Carta, certs operadors jurídics han valorat críticament el grau de compliment de les obligacions assumides per l'Estat espanyol a la convenció, tenint present el primer informe presentat per Espanya en compliment de l'article 15 de la Carta[800]. Queda encara camí per recórrer per poder adaptar el marc vigent als compromisos assumits per l'Estat en aquesta matèria, en els termes que han estat denunciats per actors jurídics tals com el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya o el Col·legi d'Advocats de la Illes Balears, pel que fa al cas català[801]. Com ja s'ha apuntat doctrinalment, caldrà veure, doncs, com les previsions de la Carta s'incorporen al marc normatiu intern i com les interpreta la jurisprudència[802].

4. UN APUNT A L'ORDENACIÓ DE L'ÚS DE LES LLENGÜES A LA JURISDICCIÓ MILITAR, ALS TRIBUNALS ECLESIÀSTICS I ARBITRALS.

4.1 El règim jurídicolingüístic de les actuacions judicials davant la jurisdicció militar.

Pel que fa referència a la jurisdicció militar, cal recordar que l'article 3 de la LOPJ disposa que la jurisdicció que exerceixen els Jutjats i Tribunals previstos a la pròpia

[800] Article 15 de la Carta: *"Les parts presentaran periòdicament al secretari general del Consell d'Europa, en una forma per determinar pel Comitè de Ministres, un informe sobre la política seguida, de conformitat amb la Part II d'aquesta Carta, i sobre les mesures adoptades en aplicació de les disposicions de la Part III que han acceptat. El primer informe ha de ser presentat l'any següent de l'entrada en vigor de la Carta pel que fa a aquella part, i els altres informes en intervals de tres anys després del primer informe"*. L'any 2002, l'Estat Espanyol, en compliment d'aquest precepte de la Carta, presentava l'Informe.

[801] L'Informe *"L'aplicació de la Carta Europea de les llengües regionals o minoritàries per l'Estat espanyol"*, cit. nota supra, emès pel Consell dels Il·ltres Col·legis d'Advocats de Catalunya i l'I·ltre Col·legi d'Advocats de les Illes Balears de 16 de maig de 2003, és crític amb l'Informe de l'Estat espanyol emès en compliment de l'article 15 de la Carta. Entre d'altres crítiques, esmenta que, en el marc jurídic actualment vigent existeix el que es titlla com a una *"discordança entre el dret dels ciutadans a usar i l'obligació dels funcionaris i poders públics de comprendre"*, la llengua oficial pròpia del territori on s'ubica el Jutjat o Tribunal. Diu que aquesta situació *"dóna lloc que el dret a l'ús no està legalment garantitt, especialment pel que fa als apartats a), i), b), i) b) i), referents als procediments penals, civils i administratius en els que s'ha d'assegurar que els òrgans jurisdiccionals, a sol·licitud d'una de les Parts, portin el procediment en les llengües regionals o minoritàries"*. L'informe afegeix que *"En aquest context els exemples de vulneració del dret d'ús de la llengua pròpia a la justícia, són quotidians i comporten que el ciutadà o el professional vinculat a l'Administració de Justícia, a l'actuar davant els tribunals, pateixi un autèntic temor a l'exercici dels drets lingüístics, abonant la pràctica d'ús social, quan es dirigeix als jutjats i tribunals, en la creença que emprant l'idioma oficial de l'estat, que és el normalment el propi del jutge, en sortirà més afavorit"*. Entre d'altres crítiques, l'informe adverteix que*"constatem una falta de rigor jurídic de l'Informe, ja que l'Acord de 23.10.91 del CGPJ (...) no va arribar a entrar en vigor, en haver estat impugnat i anul·lat per la sentència del Tribunal Suprem, Sala Contenciosa Administrativa de data 29.04.95"*.

[802] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 184.

LOPJ ha de valorar-se "*sin perjuicio de las potestades jurisdiccionales reconocidas por la constitución a otros órganos*". El mateix precepte afegeix "*la competencia de la jurisdicción militar quedará limitada al ámbito estrictamente castrense respecto de los hechos tipificados como delitos militares por el Código Penal Militar y a los supuestos de estado de sitio, de acuerdo con la declaración de dicho estado y la Ley Orgánica que lo regula, sin perjuicio de lo que se establece en el artículo 9, apartado 2, de esta Ley"*[803].

Val a dir que l'article 117.5 de la CE ja contempla l'existència d'una jurisdicció especial, la militar. Estableix que "*la llei regularà l'exercici de la jurisdicció militar dins l'àmbit estrictament castrense i en ocasió de l'estat de setge, d'acord amb els principis de la Constitució*".

Tal i com disposa l'article 1 de la L.O. 4/1987 de 15 de juliol, de competència i organització de la jurisdicció militar[804], aquesta jurisdicció, "*integrante del Poder Judicial del Estado, administra justicia en nombre del Rey, con arreglo a los principios de la Constitución y a las leyes*". L'exercici d'aquesta potestat jurisdiccional militar, jutjant i fent executar allò jutjat, en els assumptes de la seva competència[805], correspon exclusivament als òrgans judicials militars regulats a la mateixa disposició legal[806].

El règim que ordena els usos lingüístics dels processos substanciats davant la jurisdicció militar ve regulat a la L.O. 2/1989 de 13 d'abril, processal militar[807].

---

[803] Article 9.3 de la LOPJ: "*...2. Los Tribunales y Juzgados del orden civil conocerán, además de las materias que les son propias, de todas aquellas que no estén atribuidas a otro orden jurisdiccional. En este orden civil corresponderá a la jurisdicción militar la prevención de los juicios de testamentaría y de abintestato de los miembros de las Fuerzas Armadas que, en tiempo de guerra, fallecieren en campaña o navegación, limitándose a la práctica de la asistencia imprescindible para disponer el sepelio del difunto y la fomración del inventario y aseguramiento provisorio de sus bienes, dando siempre cuenta a la Autoridad judicial civil competente*".

[804] B.O.E. nº 171 de 18 de juliol de 1987, p. 22065.

[805] Per una ampliació sobre la competència de la jurisdicció militar vid. Capítol I del Títol I de la L.O. 4/1987 de 15 de juliol (articles 12 a 18).

[806] El Títol II de la L.O. 4/1987 de 15 de juliol, ordena la composició i atribucions de la Sala Militar del TS (articles 22 a 31), del Tribunal Militar Central (articles 32 a 43), dels Tribunals Militars Territorials (articles 44 a 52), així com dels Jutjats Togats Militars (articles 53 a 62) i dels òrgans judicials militars que acompanyen a les Forces espanyoles fora de territori nacional (articles 63 i 64). Vid. també llei 44/1998 de 15 de desembre, de Planta i Organització territorial de la Jurisdicció Militar (B.O.E. nº 300 de 16 de desembre de 1998, p. 42089).

[807] B.O.E. nº 92 de 18 d'abril de 1989, p. 11118.

L'article 71 d'aquesta llei[808], ubicat dins el Capítol I del Títol IV de la norma, dedicat a la regulació de les disposicions generals de les actuacions judicials, prescriu quatre regles que n'ordenen el règim juridicolingüístic. Primerament, estableix que en totes les actuacions judicials, els membres dels Òrgans Judicials Militars i els de la Fiscalia Jurídico-Militar[809] empraran el castellà, en tant que llengua oficial de l'Estat. Segonament, preveu que les parts, els seus representants i qui les dirigeixin, els testimonis i perits poden utilitzar, a més del castellà, la llengua oficial de la Comunitat Autònoma en el territori de la qual tinguin lloc les actuacions judicials, tant en les manifestacions orals com escrites. En aquest cas, la llei disposa que si algú dels qui intervenen a les actuacions al·lega desconeixement de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma ho comunicarà prèviament per tal que l'òrgan judicial habiliti com a intèrpret a qualsevol persona que conegui la llengua emprada, previ jurament o promesa d'aquesta. En tercer lloc, l'article 71 de la llei disposa que les actuacions judicials realitzades i els documents presentats en l'idioma oficial d'una Comunitat Autònoma, dins del seu territori tindran plena validesa i eficàcia. Ara bé, el precepte afegeix que no obstant la plena validesa i eficàcia de les actuacions judicials i dels documents presentats en llengua oficial de la Comunitat Autònoma diferent del castellà, d'ofici es traduiran a la llengua castellana.

Per tant, davant la jurisdicció militar, l'estatut d'oficialitat de les llengües pròpies diferents de la castellana dins l'àmbit territorial autonòmic amb règim de doble oficialitat lingüística, es troba limitada. D'una banda, la llei no contempla la potestat d'ús d'aquests idiomes oficials per part dels Òrgans Judicials Militars ni Fiscalia Militar. De fet, la disposició legal prescriu que en totes les actuacions judicials "*usarán el castellano*", sense contenir cap tipus de menció a la potestat d'ús de l'altra llengua oficial de la Comunitat Autònoma per part d'aquest personal. D'altra, si bé garanteix la potestat de les parts, els seus representants, testimonis i perits d'emprar aquests idiomes

[808] Article 71 de la L.O. 2/1989 de 13 d'abril, Processal Militar: "*En todas las actuaciones judiciales, los miembros de los Órganos Judiciales Militares y los de la Fiscalía Jurídico Militar usarán el castellano, lengua oficial del Estado.*
Las partes, sus representantes y quienes les dirijan, así como los testigos y peritos, podrán utilizar, además del castellano, la lengua oficial de la Comunidad Autónoma en cuyo territorio tengan lugar las actuaciones judiciales, tanto en manifestaciones orales como escritas. Si alguno de los intervinientes en las actuaciones mencionadas alegare no conocer la lengua propia de la Comunidad Autónoma, lo advertirá previamente a efectos de que el órgano judicial habilite como intérprete a cualquier persona conocedora de la lengua empleada, previo juramento o promesa de aquélla.
Las actuaciones judiciales y los documentos presentados en el idioma oficial de una Comunidad Autónoma dentro de su territorio tendrán plena validez y eficacia. No obstante, se procederá de oficio a su traducción al castellano".

[809] La Fiscalia Jurídico-Militar, depenent del Fiscal General de l'Estat, s'organitza d'acord amb el que preveu la L.O. 4/1987 de 15 de juliol, de competència i organització de la jurisdicció militar (Títol IV, articles 87 a a 101), complint les atribucions determinades a la llei i regint-se, en les no especificades, per l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal i normes que el desenvolupen. Vid. articles 122 a 124 de la L.O. 2/1989 de 13 d'abril.

oficials al territori autonòmic on gaudeixen d'oficialitat i es substancien les actuacions, amb plena validesa i eficàcia, garantint-se, si escau, el recurs a l'intèrpret, la mateixa disposició afegeix que d'ofici les actuacions i els documents presentats en aquests idiomes es traduiran al castellà. Aquesta darrera precisió ha estat objecte de crítiques doctrinals[810].

Aquest règim juridicolingüístic de les actuacions substanciades davant la jurisdicció militar ha de valorar-se tenint present que les Forces Armades continuen essent un reducte poc permeable al reconeixement dels estatuts de doble oficialitat lingüística. Normativament, s'ha establert que en tots els actes i les relacions de servei s'utilitzarà el castellà, amb independència de qui sigui el destinatari de l'ordre, comunicació o notificació i amb independència de la Comunitat Autònoma on es realitzin[811]. Amb tot, desde la dècada dels anys 80 s'han formulat i implementat diverses iniciatives, de diferent contingut i abast, tendents a promoure una progressiva adaptació de l'Administració militar i de les FAS (Terra, Mar, Aire i Guàrdia Civil) al règim de la doble oficialitat lingüística. En el pla normatiu, destaca, a tall d'exemple, l'Ordre 35/1987 de 17 de juny, per la que es regula l'ús de les llengües oficials de les

[810] Doctrinalment, s'ha criticat aquesta opció de certes disposicions normatives estatals, entre les que s'inclou l'article 71 de la L.O. 2/1989 de 13 d'abril, processal militar, de preveure la traducció obligatòria al castellà dels documents redactats en una altra llengua que és oficial i pròpia del territori on s'empra, amb règim de doble oficialitat lingüística. Desde certs sectors de la doctrina, s'adverteix que l'exigència de traducció al castellà, fins i tot dins el territori on la llengua emprada té estatut d'oficialitat, condemna l'ús d'aquests idiomes oficials a una situació minoritzada respecte de l'ús de la llengua castellana. Vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"La planificación lingüística en las Administraciones Públicas del Estado: en especial Administración Periférica y de Justicia*", cit. nota supra, p. 89 (vid. nota a peu de pàgina nº 28 on s'enumera la L.O. 2/1989 de 13 d'abril, dins aquest catàleg de disposicions que recorren al criteri de la traducció dins la Comunitat Autònoma on la llengua territorial emprada és oficial, supòsit que, en paraules de l'estudi "*contradice directamente el principio de oficialidad de las lenguas autonómicas, ya que al pedir la traducción convierten estas lenguas en complementarias, sin ningún valor por sí mismas"*. Vid. també, del mateix autor, *"La politique et la législation linguistiques de l'État espagnol et la langue catalane", Terminogramme* nº 103-104, Aménagement linguistique du Catalan, p. 139. En aquest estudi, es recorda que "*le critère lié à la demande de traduction au sein de la Communauté autonome où la lengua territoriale est officielle a été utilisé dans certains cas, ce qui contredit directement le principi d'officialité des langues autonomes, puisque la demande de traduction rend ces langues complémentaires sans qu'aucune valeur pour elles-mêmes ne leur soit reconnue (...) Le critère susmentionné se retrouve par exemple dans la Loi 11/1986 sur les brevets et dans la Loi organique 6/1985 sur le pouvoir judiciaire ainsi que dans la Loi organique 2/1989 portant sur la procédure militaire"*.

[811] Vid. article 5 de l'Ordre 35/1987 de 17 de juny, per la que es regula l'ús de les llengües oficials de les Comunitats Autònomes a l'Administració Militar (B.O.E. nº 146 de 19 de juny de 1987, p. 18527): "*5. En todos los actos y relaciones de servicio en el seno de las Fuerzas Armadas se utilizará siempre el castellano, cualesquiera que sean los destinatarios de las órdenes, comunicaciones o notificaciones y la Comunidad Autónoma en la cual se realicen"*. Aquesta previsió ha de valorar-se tenint present el que disposa l'article 187 de la Llei 85/1978 de 28 de desembre, que aprova les Reials Ordenances de les Forces Armades (B.O.E. nº 11 de 12 de gener de 1979). Aquest precepte disposa que "*En los actos y relaciones de servicio los componentes de las Fuerzas Armadas emplearán el castellano, idioma oficial del Estado. En actividades militares combinadas o por necesidades técnicas se podrán emplear otros idiomas"*.

Comunitats Autònomes a l'Administració Militar, no exempta de polèmica[812]. Alhora, pel que fa a Catalunya, resulten il·lustratives iniciatives tals com el Conveni de

[812] B.O.E. nº 146 de 19 de juny de 1987, p. 18527. Aquesta Ordre, partint d'una referència expressa al règim de la doble oficialitat lingüística garantida a l'article 3 de la norma suprema, consigna que "*a fin de regular el uso de las distintas lenguas propias de las Comunidades Autónomas en las relaciones entre los particulares, Corporaciones Públicas o Instituciones de autogobierno de aquéllas y la Administración Militar, se dicta la presente Orden que recoge los distintos supuestos de utilización de las mismas y sus efectos"*. Entre les mesures previstes, l'article 2 de l'Ordre disposa que "*los escritos redactados en la lengua oficial y propia de una Comunidad Autónoma que se dirijan a la Administración Militar por particulares, Corporaciones Públicas o Instituciones de Autogobierno pertenecientes a aquélla, tendrán plena validez y eficacia. En el caso de escritos que se refieran a cuestiones que hayan de resolverse fuera del ámbito de la Comunidad Autónoma, pero que al amparo de la Ley de Procedimiento Administrativo se presenten dentro de su propio territorio, de oficio se procederá a su traducción"*. L'article 3 afegeix que els documents o certificacions que emetin en la llengua oficial pròpia d'una Comunitat Autònoma les autoritats i organismes radicats en aquesta, seran admesos per l'Administració Militar en els expedients administratius incoats d'ofici o a instància de part, que s'hagin de resoldre dins l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma o d'una altra Comunitat Autònoma amb llengua oficial coincident. S'afegeix que "*de oficio se procederá a su traducción cuando deban surtir efectos fuera del ámbito lingüístico, si han sido presentados al amparo de la Ley de Procedimiento Administrativo en el propio territorio"*. També es contempla que en les relacions verbals entre particulars i Centres o dependències de l'Administració militar amb seu a una Comunitat Autònoma amb llengua pròpia, els particulars "*seran atendidos, a su elección, en castellano o en la lengua de la Comunidad. Excepcionalmente, y atendido el grado de dificultad de la consulta, el representante de la Administración Militar podrá solicitar de quien la realice su colaboración para formularla por escrito, poniendo a su disposición los medios para ello"* (article 4 de l'Ordre). Aquesta disposició va representar un avenç en el procés d'adaptació al règim de la doble oficialitat lingüística. Va trascendir amb especial incidència als mitjans de comunicació. Vid., per tots, article *"L'exèrcit acceptarà a partir d'ara els escrits en català*", Avui de 18 de juny de 1987; "*Las lenguas autónomas podrán usarse en el Ejército*", El País de 18 de juny de 1987; o "*Instituciones y ciudadanos podrán dirigirse en su propio idioma al Ejército"*, La Vanguardia de 18 de juny de 1987.
Finalment, també resulta interessant recordar que per Carta-Circular del General en Cap de la IV Zona de la Guàrdia Civil de data 28 de febrer de 1989, sobre recepció de denúncies en llengua catalana, va advertir-se que "*con motivo de la presentación de denuncias sobre hechos delictivos por personal civil ante las diversas Unidades del Cuerpo, se vienen registrando algunos incidentes cuando el denunciante se expresa en lengua catalana. A fin de evitar estos hechos que en nada favorecen la imagen del Cuerpo, es necesario que todo el personal conozca perfectamente la normativa que regula el uso de las distintas lenguas propias de las Comunidades Autónomas en las relaciones entre particulares y la Administración del Estado"*. Entre la normativa enunciada en aquesta carta-circular s'enunciava l'article 3 de la CE i l'Ordre 35/1987 de 17 de juny, del Ministeri de Defensa que s'ha enunciat. Resulta curiosa la referència continguda en aquest document concernent a que "*la Asesoría Jurídica de la Dirección General del Cuerpo, en nota de fecha 26 de abril de 1985, dirigida a la segunda sección de Estado Mayor, aclara que, si bien los funcionarios de la Administración del Estado no están obligados a conocer la lengua de la Comunidad Catalana ni a utilizarla en sus escritos, si la denuncia se presenta por escrito deberá remitirse sin más trámite al juzgado, sin que sea necesario, en este caso, la comprobación del hecho. En consecuencia y como resumen a todo lo anterior, cualquier denuncia que se presente en lengua catalana por escrito, deberá ser admitida sin objeción alguna para su remisión a la autoridad judicial. Cuando la denuncia se realice de forma verbal y el denunciante se exprese en catalán, se le indicará que la formule por escrito para proceder como en el caso anterior. En ambos supuestos y siempre que el agente que recibe la denuncia alcance a comprender el contenido de la misma, deberá prevalecer el principio de investigación del delito a que estamos obligados como profesionales de un Cuerpo Policial, procurando al mismo tiempo actuar con absoluta imparcialidad, y tacto para evitar enfrentamientos con quiene utilizan con pleno derecho su propia lengua"*. En aquest sentit, cal recordar que la Guàrdia Civil és un Institut Armat de naturalesa militar, depenent del Ministeri de l'Interior en l'exercici de les funcions que li atribueix la L.O. 2/1986 de 13 de març, de Forces i Cossos de Seguretat (B.O.E. de 14 de març de 1986) i del Ministeri de Defensa en el compliment de les missions de caràcter militar que aquest o el Govern li encomanin. En temps de guerra o durant l'estat de setge, l'article 9 de la L.O. 2/1986 de 13 de març estableix que dependrà exclusivament del Ministeri de Defensa. Vid. FERRER GIRONÈS, Francesc i CRUAÑAS, Josep; "Els drets lingüístics dels catalanoparlants", Edicions 62, febrer 1990, p. 327-328.

Col·laboració subscrit entre les Forces Armades de Guarnició a Catalunya i la Generalitat per la difusió del patrimoni cultural de Catalunya durant l'any 1984[813].

4.2 El règim juridicolingüístic de les actuacions substanciades davant els Tribunals eclesiàstics i els Tribunals arbitrals a Catalunya.

L'article 13.4 de la LPL contempla una previsió idiomàtica d'aplicació a les actuacions substanciades davant els tribunals eclesiàstics i arbitrals radicats a Catalunya. Aquest precepte estableix que "*el que disposen els apartats 1, 2 i 3 és aplicable també als tribunals eclesiàstics i arbitrals"*. Tal com s'ha estudiat als epígrafs precedents, els tres primers apartats del precepte contemplen les següents previsions que, per mandat del quart paràgraf, també són d'aplicació, pel que fa a Catalunya, als tribunals eclesiàstics i arbitrals amb seu al territori autonòmic: primerament, la plena validesa de les actuacions, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials, sense necessitat de traducció; segonament, el dret dels ciutadans d'adreçar-se oralment i per escrit als tribunals en la llengua oficial que escullin (sigui català o castellà) i el dret a ésser atès sense que sigui exigible traducció; finalment, el dret de rebre en la llengua oficial demanada les testimoniances de les resolucions i actes resolutoris, sense retards per raó de llengua.

La gènesi d'aquesta previsió ja es troba a la versió de l'article 13.4 de la Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua catalana a Catalunya[814]. Aquest paràgraf 4t de l'article 13 d'aquesta primera versió de la iniciativa legislativa ja deia "*el que disposen els apartats 1, 2 i 3 és aplicable als tribunals eclesiàstics i als arbitrals"*, en una dicció que es mantindria quasi inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior de la norma[815]. Fou objecte de dues esmenes, ambdues formulades pel Grup Parlamentari Popular, una de modificació i una segona de supressió, que proposaven eliminar la referència als tribunals eclesiàstics[816]. No foren aprovades.

---

[813] En el marc d'aquest conveni de 1984, el 3 de novembre de 1994, va adoptar-se un nou conveni de col·laboració entre el Departament de la Presidència, l'Escola d'Administració Pública de Catalunya i el Departament de Cultura de la Generalitat, amb l'objectiu de, en paraules del conveni, *"col·laborar en la normalització lingüística de les FAS"*, en virtut del qual va concertar-se la realització de cursos de llengua catalana.

[814] Vid. B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15849.

[815] Com és de veure, només s'acabaria introduïnt una modificació gramatical a la dicció del paràgraf, l'adverbi 'també' (*'el que disposen els apartats 1, 2 i 3 és aplicable també als tribunals eclesiàstics i als arbitrals'*).

[816] L'esmena de modificació nº 49 proposava la següent dicció del paràgraf 4t del precepte: *"4. El que disposen els apartats 1, 2 i 3 és aplicable als tribunals arbitrals depenents de la Generalitat de Catalunya"*. L'esmena nº 50 de supressió proposava eliminar tot el text de l'apartat. Vid. B.O.P.C. nº 228 bis de 26 de novembre de 1997, p. 16978.

Aquesta previsió de l'article 13.4 de la LPL catalana és del tot novedosa. L'anterior LNL no contenia cap tipus de referència expressa als tribunals eclesiàstics ni arbitrals, i cap altra llei de normalització lingüística d'altra Comunitat Autònoma no conté cap previsió expressa d'aquest estil.

Pel que fa referència als tribunals eclesiàstics[817], cal recordar que l'Acord sobre Assumptes Jurídics de 3 de gener de 1979 celebrat entre la Santa Seu i l'Estat espanyol reconeix a l'Església Catòlica el dret d'exercici de la seva missió apostòlica i li garanteix el lliure i públic exercici de les activitats que li són pròpies, entre les que s'inclouen les de culte, magisteri i *jurisdicció* (article I.1). El mateix Acord reconeix a l'Església Catòlica la capacitat per organitzar-se lliurement (article I.2) i conté una referència expressa als Tribunals Eclesiàstics quan regula els efectes civils del matrimoni canònic a l'article VI.2 (contempla que els contraents, d'acord amb les disposicions del Dret canònic, podran recórrer als Tribunals Eclesiàstics).

Aquest Acord, junt amb d'altres que ha signat l'Estat espanyol amb la Santa Seu[818], constitueixen el que s'ha titllat com a fonts pactícies del Dret eclesiàstic estatal i gaudeixen de la naturalesa de tractats internacionals. En conseqüència, els són d'aplicació les previsions dels articles 94 i 95 de la CE.

El Codi de Dret canònic, promulgat el 25 de gener de 1983, ordena el sistema processal canònic, definit en paraules del Consell Consultiu de la Generalitat[819] com "*la sèrie*

---

[817] Cal recordar que els tribunals eclesiàstics de primera instància a Catalunya són els Tribunals dels Arquebisbats de Barcelona i Tarragona i els Tribunals dels Bisbats de Girona, Solsona, Tortosa i Vic. Són competents per a conèixer en segona instància, per una part, el Tribunal de la Rota de la Nunciatura Apostòlica de Madrid quan han conegut en la primera instància els Tribunals eclesiàstics enumerats de Barcelona i Tarragona, i per altra part, el Tribunal de l'Arquebisbat de Tarragona en els altres casos.

[818] Tal i com recordaria el Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya al Fonament V del seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997, "*La Santa Seu, subjecte de Dret internacional, genera unes estructures jurídiques organitzatives específiques i és titular de totes les situacions activtes i passives que es deriven d'aquestes. Com a subjecte de Dret internacional pot establir relacions de cooperació amb altres Estats; relacions que s'han desenvolupat amb la celebració d'Acords internacionals concrets. En aquest sentit, l'Estat espanyol ha signat amb la Santa Seu una sèrie d'Acords que defineixen les seves relacions de cooperació i que constitueixen el que s'ha denominat fonts pactícies del Dret eclesiàstic estatal (...) Els Acords celebrats entre la Santa Seu i l'Estat espanyol són principalment: el Concordat entre aquesta i Espanya, de 27 d'agost de 1953 (parcialment derogat) i els Acords parcials, de 3 de gener de 1979, sobre Assumptes Jurídics; Ensenyament i Assumptes Culturals; Assumptes econòmics i Assistència religiosa a les Forces Aramades i al servei militar de clergues i religiosos"*.Vid. B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18110 i 18111.

[819] Vid. Dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997, a B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18111. En aquest dictamen sobre la Proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya, el Consell Consultiu va definir el Dret canònic indicant que "*està constituït per un conjunt de normes que regulen l'estructura de l'Església Catòlica, és autònom i independent. És un ordenament jurídic primari i originari que emana d'una organització social que gaudeixen de sobirania i independència"*.

successiva d'actes jurídico-formals celebrats davant els tribunals de justícia eclesiàstics en virtut de pretensió (acte de reclamació) formulada per un subjecte front un altre, amb la finalitat d'obtenir de forma vinculant la declaració o reconeixement, la constitució jurídica o la imposició de conductes en relació a matèries i persones sotmeses al poder jurisdiccional de l'Església". El Consell Consultiu, al seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997 també recordaria que l'Església Catòlica, "*a través de la funció de jurisdicció i mitjançant òrgans especialment instituïts (...) realitza el seu poder i deure d'administrar justícia sota les formes exigides per la legislació canònica*".

El Codi de Dret canònic no bandeja l'ordenació dels usos lingüístics davant els Tribunals Eclesiàstics. Els cànons que estableix el Codi en matèria orgànica i processal vinculen tots els tribunals de l'Església, llevat dels tribunals de la Seu Apostòlica que tenen les seves pròpies normes (cànon 1402). Pel que fa referència a l'ordenació lingüística, el cànon 1471, ubicat dins el Capítol V rubricat '*Les persones que han de ser admeses en la seu del tribunal i el mode de redactar i conservar les actuacions'* (integrat en el Títol III relatiu a la '*Disciplina que ha d'observar-se en els tribunals'*), estableix la següent previsió: "*Si una persona que ha de ser interrogada empra una llengua desconeguda per al jutge o les parts, cal recórrer a un intèrpret sota jurament designat pel jutge. Tanmateix, les declaracions han de consignar-se per escrit en la llengua original, amb la traducció...*".

Tal com recordaria el Consell Consultiu de la Generalitat, en la interpretació d'aquest cànon, "*al contrari del que preveia el Codi derogat, no s'esmenta per res la llengua llatina, de manera que es pot utilitzar la llengua 'vulgar', no només en les declaracions sinó també en la confecció de les actuacions (...) el Codi de Dret canònic vigent no esmenta per res la llengua llatina sinó que es refereix a la llengua original del lloc on es tramiten les actuacions*"[820]. De la dicció del cànon es desprèn que, en cas que la persona interrogada parli un llengua desconeguda pel jutge o les parts, caldrà recórrer a un intèrpret, que serà designat pel jutge per decret o 'apud acta'[821].

També el cànon 1474 conté una previsió idiomàtica. Disposa que "*Si les actuacions són redactades en una llengua desconeguda pel tribunal superior, han de traduir-se a un altre idioma que aquell tribunal conegui, prenent les precaucions perquè consti la fidelitat de la traducció*".

---

[820] Vid. a B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p.18111

[821] L'intèrpret designat haurà de jurar fidelitat en l'exercici del seu ofici. Es preveu que al jurament de l'intèrpret, com a regla general, poden assistir-hi les parts i ha d'assistir-hi en tot cas el notari per donar fe pública de l'acte. Es contempla la potestat de les part de recusar l'intèrpret per causa justificada.

En el seu dictamen nº 240 de 22 de desembre de 1997, al que ja s'ha fet esment, el Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya va interpretar el contingut i abast d'aquest article 13.4 de la LPL. Previ estudi del marc lingüístic previst al Codi de Dret Canònic el Consell Consultiu resoldria que "*en la mesura que la Proposició de llei no contradiu allò disposat a la normativa internacional, i per remissió, en la legislació canònica en matèria lingüística internacional, la previsió que conté l'article 13.4 que dictaminem no és contrària a l'ordre constitucional; amb més raó si considerem que la normativa internacional no pot violentar en cap moment els drets dels ciutadans en el territori de l'Estat*". L'òrgan consultiu afegiria que "*l'article 13, apartats 1, 2 i 3, aplicat als tribunals eclesiàstics, no fa altra cosa que reconèixer a les seves actuacions judicials fetes en qualsevol de les dues llengües oficials a Catalunya la validesa que judicialment tinguin per se, sense que la llengua emprada sigui en cap cas causa d'invalidesa. Sens dubte, la norma objecte de dictamen no pretén regular l'actuació interna dels tribunals eclesiàstics i no exclou cap altra llengua que aquests vulguin utilitzar. Es tracta d'una norma no dirigida a la jurisdicció eclesiàstica sinó de garantir els drets dels ciutadans a utilitzar qualsevulla de les dues llengües oficials a Catalunya*".

El mateix dictamen també avalaria la constitucionalitat de la previsió lingüística de l'article 13.4 de la LPL projectada als tribunals arbitrals radicats al territori de Catalunya.

La institució de l'arbitratge té com a objectiu, en paraules del Consell Consultiu de la Generalitat, "*sotmetre la resolució de conflictes intersubjectius a la decisió d'un o més tercers (àrbitres)*", caracteritzant-se, entre d'altres notes, "*per la naturalesa disponible de l'objecte litigiós, per la voluntarietat de les parts en la submissió a l'arbitratge i perquè la decisió que se'n deriva té la força d'obligar*"[822].

La jurisprudència del TC ratificaria que l'arbitratge és '*un equivalent jurisdiccional*' mitjançant el qual les parts poden obtenir els mateixos objectius que amb la jurisdicció civil, això és, l'obtenció d'una decisió que posi fi a un conflicte amb tots els efectes de la cosa jutjada. Partint d'aquest fonament, el màxim intèrpret constitucional ha argumentat que l'establiment d'un sistema d'arbitratge és una matèria atribuïda a la competència de l'Estat, a l'empara del que disposen els títols competencials de l'article 149.1.5 i 6 de la norma suprema. Segons el TC, la creació d'òrgans de naturalesa arbitral i l'establiment d'aquest procediment heterocompositiu és matèria pròpia de la legislació processal civil, relacionada, quant als efectes del laude arbitral i al sistema de

[822] Dictamen del Consell Consultiu nº 203 de 18 de desembre de 1997, a B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18112-18113.

recursos, amb l'Administració de Justícia[823]. Ara bé, tal i com advertiria el Consell Consultiu de la Generalitat, "*les comunitats autònomes poden crear institucions arbitrals pròpies en els sectors materials on ostenten competències, amb les pecualiaritats que es derivin del seu dret substantiu i amb respecte al que estableix la legislació estatal sobre arbitratge*".

En el seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997, el Consell Consultiu, com ja s'ha avançat, avalaria la constitucionalitat de la previsió de l'article 13.4 de la LPL projectada als tribunals arbitrals radicats a Catalunya. Esgrimiria, a tal fi, dos raonaments, atenent a la interpretació del contingut i abast de la noció 'tribunal arbitral'. En paraules del Consell Consultiu, *"d'una banda, si entenem aquest concepte en sentit ampli, és obvi que les previsions de l'article 13 són susceptibles d'aplicar-se a les juntes arbitrals que s'insereixen directament en els diferents departaments de la Generalitat de Catalunya i participen d'algunes de les característiques de l'Administració pública. D'altra banda, si entenem el terme 'tribunal arbitral' de forma més estricta, cal que ens referim a institucions arbitrals tals com el Tribunal Arbitral de Barcelona o el Tribunal Laboral de Catalunya. Considerant que el primer té naturalesa semipública i que exerceix una funció 'equivalent a la jurisdiccional' (STC 62/1991 de 22 de març, F.J.5) i que el segon presenta una estreta col·laboració amb el departament de Treball de la Generalitat (així ho reconeix explícitament el Reglament del Tribunal en el seu Preàmbul) que el va dotar econòmicament per a la seva creació i que està representat en la Fundació Privada del Tribunal Laboral, com també que aquests tribunals compleixen funcions d'interès social, sembla procedent estendre'ls les previsions que en relació a les actuacions judicials i en virtut de la competència de normalització lingüística preveuen els apartats 1, 2 i 3 de l'article 13 de la Proposició de llei de política lingüística".*[824]

[823] Vid., per totes, STC 62/1991 de 22 de març, F.J. 5, on el TC va proclamar que "*... el establecimiento de un sistema de arbitraje, como dijimos en la STC 15/1989 F.J. 9 b, es materia atribuida a la competencia del Estado por los títulos competenciales del art. 149.1.5 y 6, pues, siendo el arbitraje un 'equivalente jurisdiccional' mediante el cual las partes pueden obtener los mismos objetivos que con la jurisdicción civil (esto es, la obtención de una decisión que ponga fin al conflicto con todos los efectos de la cosa juzgada), es evidente que la creación de órganos de naturaleza arbitral y el establecimiento de dicho procedimiento heterocompositivo es materia propia de la legislación procesal civil, relacionada, en cuanto a los efectos del laudo arbitral y al sistema de recursos, con la Administración de Justicia...*".

[824] Vid. B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18113.

CAPÍTOL QUART: EL RÈGIM DE LA CAPACITACIÓ LINGÜÍSTICA DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA A CATALUNYA.

1. **ANTECEDENTS 2. L'ORDENACIÓ ESTATUTÀRIA DE LA VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA OFICIAL PRÒPIA DIFERENT DE LA CASTELLANA PER PART DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA 3. LA VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA EN LA PROVISIÓ DE LES PLACES A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA 4. EL RÈGIM DE LA MERITACIÓ LINGÜÍSTICA DELS JUTGES I MAGISTRATS 4.1 Estudi del marc legal: les previsions de la LOPJ 4.2 L'ordenació reglamentària concernent a la valoració de la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial A) L'Acord del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991: el fracàs d'una primera proposta de desplegament reglamentari B) L'Acord del Consell General del Poder Judicial de 25 de febrer de 1998 4.3 L'acreditació del coneixement de la llengua catalana a Catalunya a efectes de la valoració de la meritació lingüística de Jutges i Magistrats 4.4 De la meritació al requisit de capacitació: les propostes polítiques de canvi normatiu a Catalunya 5. EL TRACTAMENT JURÍDIC DE L'APTITUD LINGÜÍSTICA DEL MINISTERI FISCAL: LA MANCA DE VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA OFICIAL PRÒPIA DIFERENT DE LA CASTELLANA 6. L'ORDENACIÓ DE L'APTITUD LINGÜÍSTICA DELS SECRETARIS JUDICIALS, DEL COS DE FUNCIONARIS AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA I ALTRE PERSONAL 6.1 Introducció 6.2 L'ordenació de l'aptitud lingüística dels Secretaris Judicials 6.3 L'ordenació de l'aptitud lingüística del cos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal 7. EL RÈGIM D'APTITUD LINGÜÍSTICA DEL PERSONAL JUDICIAL DEPENENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA 7.1 Presentació: el règim del requisit de capacitació lingüística 7.2 El requisit de la capacitació lingüística en la provisió interina de places dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya**

1. ANTECEDENTS.

Ja s'ha vist que el règim juridicolingüístic actualment vigent, garanteix el dret dels ciutadans d'adreçar-se a l'Administració de Justícia en la llengua oficial pròpia diferent de la castellana, en aquelles Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat lingüística. No contempla, però, un correlatiu deure dels jutges i magistrats d'òrgans jurisdiccionals radicats en el territori autonòmic, de conèixer aquesta llengua oficial emprada pel justiciable. El coneixement de la llengua oficial i pròpia només es valora com un mèrit en la provisió de la plaça al territori en qüestió. A la pràctica, aquesta

situació es tradueix en el fet que molts jutges i magistrats, així com fiscals, secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de Justícia, que exerceixen les seves funcions a Comunitats Autònomes on aquestes llengües són oficials i pròpies, desconeixen aquests idiomes emprats pels ciutadans que s'hi adrecen.

En aquest capítol introductori es proposa un succinte estudi retrospectiu del règim que va ordenar la capacitació lingüística del personal judicial a Catalunya des del Decret de Nova Planta de 1716 fins a la II República.

Ja s'ha estudiat que al llarg del segle XIX diverses iniciatives varen denunciar obertament el desconeixement del català per part del personal que impartia justícia a Catalunya. Aquesta situació troba la seva gènesi en la política d'uniformització lingüística imposada arrel del Decret de Nova Planta de Catalunya, de 16 de gener de 1716[825]. L'article 4 d'aquest Decret, que establia que "*las causas en la Real Audiencia se substanciaran en lengua castellana*", fou una disposició llargament debatuda en seu del Consejo de Castilla. Una lectura dels debats i informes permet il·lustrar que la qüestió concernent al règim de capacitació lingüística del personal judicial no seria bandejada. Ans al contrari, l'orientació política en aquesta matèria seria claríssima: la imposició de la llengua castellana a l'àmbit judicial exigia inevitablement adoptar certes mesures concernents als usos i aptituds lingüístiques del personal que havia d'impartir la justícia.

En aquesta línea, resulta il·lustratiu l'informe de José Patiño en seu del Consejo de Castilla on proclamaria expressament, pel que fa als usos lingüístics a l'àmbit judicial a Catalunya que "*...solamente ablan en su lengua materna, y ningún Comun asta ahora escribia, sino es en Cathalan, sin practicarse el uso de la lengua Española; bien que esta comunmente se entiende por las personas, que han seguido los Estudios de Letras; pero en nada de la Gente Rustica (...) con la sola diferencia, que como antes todo lo Judicial se actuaba en Lengua Cathalana, se escriba en adelante en idioma Castellano o Latin, como ya así la Real Junta lo practica; pues se logrará la inteligencia de qualesquiera Jueces Españoles, sin haver de estudiar en lo inusitado de la Lengua de este Pays*"[826].

[825] A tall d'exemple, vid. Reial Ordre de Felip V d'11 de desembre de 1717, en relació amb el dubte plantejat pel comandant general, regent, oïdors i també pels jurats del Regne: "*He resuelto que las referidas Sentencias, Decretos y Provisiones así definitivas como interlocutorias, se escriban en lengua castellana, y expresando motivos, como se ha mandado practicar y observa en Barcelona*". Vid. COLOM PASTOR, Bartomeu; "La llengua catalana a l'Administració de Justícia de les Illes Balears", cit. nota supra p. 19.

[826] Vid. FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", Edicions 62, Barcelona, 1986, p. 9-33.

S'iniciava així una etapa caracteritzada per la imposició de l'ús de la llengua castellana a la justícia, que també es projectaria al règim de la capacitació lingüística del personal judicial. No seria fins l'adveniment de la II República, ben entrat el segle XX, quan es posaria fi a aquest règim.

Amb tot, al llarg del segle XIX foren diverses les iniciatives que varen denunciar el desconeixement de la llengua catalana per part dels jutges que impartien justícia a Catalunya en una llengua, la castellana, per molts justiciables desconeguda. Així, el cèlebre Memorial de Greuges, també dit *Memorial en defensa de los intereses morales y materiales de Cataluña* de 1885, fent memòria dels antecedents històrics, ja recordaria que "*El Decreto de Nueva Planta se refiere principalmente á lo judicial y administrativo (...) Organiza la audiencia, á la que confía grandes atribuciones, y como medidas unificadoras que favorecían directamente la supeditación al grupo castellano, contiene, entre otras, la que suprimía las prohibiciones de extranjería y hacía aptos á los no catalanes para desempeñar dignidades y empleos en el Principado, y la que imponía la lengua castellana en las causas que se sustanciasen ante la audiencia*" [827].

El cèlebre Missatge a la Reina Regent de 1888, que ja s'ha estudiat, també consignaria aquesta denúncia. El document recordaria que "*(...) destituïts se troben nostres peculiars Tribunals de Justícia (...) nos veiem obligats a acudir a Madrid per a captar-ho tot de genolls d'una majoria d'homes estranys a Catalunya (...) i tot en la seva llengua, puix en lo llenguatge que ens ve de l'ànima ni tan sols podem demanar-los-hi el perdó d'un sentenciat a mort (...) I allà se fa la tria dels homes que han d'administrar justícia en los Tribunals de Catalunya (...) per més que uns i altres sovint hi entenguen la llengua ni res d'aquells ab quins han de tractar i alguns desconeguen nostres lleis venerades, o coneixent-les los hi sien odioses (...). Que la llengua catalana sia la llengua oficial a Catalunya per a totes les manifestacions de la vida d'aquest poble: (...) Que sien catalans los Tribunals de Justícia i totes les causes i litigis se fallin definitivament dintre del Territori: Que els càrrecs de la nació catalana los nombrin los catalans mateixos, procurant que recaiguin en catalans los càrrecs (...) judicials...*" [828].

El moviment del catalanisme polític es faria ressó d'aquestes reivindicacions. Figures tals com Francesc Pi i Maragall o Enric Prat de la Riba, en el marc de la seva aferrissada defensa de la llengua catalana, es consolidarien com a ferms defensors del requisit d'aptitud lingüística del personal judicial. En diverses ocasions, els teòrics del moviment del catalanisme polític es manifestarien obertament per reivindicar que els

[827] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 494-518.

[828] Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 519-535.

qui administraven justícia a Catalunya era convenient que coneixessin la llengua catalana, emprada pel poble. Així, resulta il·lustrativa la declaració de Pi i Maragall publicada al setmanari *Nuevo Régimen*[829], on proclamaria "*Pot donar-se res més il·lògic que confiar l'administració ni la justícia a homes que no coneguin la llengua del país ont hagin d'exercir-les? A Catalunya, a les illes Balears, a Valencia, a Galicia, a Asturies, a Nabarra, a les provincies basques, són més els qui ignoren la llengua de Castella que'ls qui la coneixen. Crideu els qui l'ignoren a que, per exemple, declarin com a testimonis davant jutges o magistrats... a quants d'errors no estaràn exposats, no entenent bé les preguntes i no essent millor enteses les llurs respostes pels qui els interroguen!"*.

També Enric Prat de la Riba es pronunciaria en aquest sentit. A tall d'exemple, és interessant recordar el fragment del seu discurs pronunciat a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació sobre l'ús del català en els actes judicials. Prat de la Riba va denunciar la situació d'indefensió que patien els justiciables que parlaven català en la seva relació amb els tribunals de justícia i va concloure amb una proposta: "*resulta de todo lo que llevamos expuesto que los testigos y los reos deben usar ante los tribunales la lengua que hablan usualmente, la lengua propia, y como los funcionarios que constituyen el tribunal han de comunicarse directamente con ellos resulta asimismo que estos funcionarios deben conocer el idioma de la región en que desempeñan sus funciones*"[830].

D'aquesta manera, el règim de la capacitació lingüística del personal judicial es consolidaria, al llarg del segle XIX i principis del XX com una qüestió que centraria intenses reivindicacions i propostes, de diferent contingut i abast. Un exemple il·lustratiu d'aquesta precisió l'ofereix l'article 14 del Projecte d'Autonomia presentat pel Govern espanyol al Congrés el 20 de gener de 1919[831]. Aquest precepte proposava garantir un règim de capacitació lingüística del personal judicial. Disposava que "*La justicia se administrará dentro de la región catalana en nombre del Rey, por Jueces y Magistrados que figuren con las debidas calidades en el escalafón general, y sean conocedores de la lengua catalana, acreditándose en la forma que se dispondrá por Real Decreto este requisito exigido también a los funcionarios del Ministeri Fiscal que el Gobierno nombre para Cataluña"*. Aquesta previsió permet il·lustrar que aquesta fou una qüestió reivindicada d'antuvi, una més de les reclamacions a la que el Govern

[829] Vid. PI MARAGALL, Francesc; "La qüestió de Catalunya (Escrits i discursos)", Alta Fulla, Biblioteca, Serie A, Barcelona, 1978, p. 86-88.

[830] Vid., PRAT DE LA RIBA, Enric; "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura (articles i parlaments)", Ed. Selecta, Barcelona, 1974, p. 41-48

[831] Estudi ampliat a capítol precedent. Vid. GONZÁLEZ CASANOVA, J.A.; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", obra cit. nota supra, p. 624.

estava disposat a cedir per tal de, en paraules del propi Projecte, "*satisfacer las demandas de autonomía, para que cada órgano del cuerpo nacional recobre y conserve la independencia de sus funciones, logrando así aquella unidad que, dentro de la variedad, constituya la base de una intensa y efectiva armonía entre las regiones de España, manteniendo la dirección única de los intereses generales y comunes, pero sin absorber ni llegar a los intereses especiales peculiares y privativos de la vida local*"[832]. Malgrat que aquest Projecte no va prosperar, permet constatar que el règim de l'aptitud idiomàtica del personal judicial s'havia consolidat com eix de controvèrsies que no passarien desapercebudes al Govern estatal.

Aquesta reivindicació, però, no seria atesa en una disposició jurídicament vinculant fins l'adveniment de la II República. L'article 12 de l'Estatut de Catalunya de 1932 va garantir que "*... en tots els concursos que convoqui la Generalitat, serà condició precisa el coneixement de la llengua i dret catalans, sense que en cap cas es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge*"[833].

Aquesta previsió de la '*condició precisa'* de coneixement de la llengua catalana "*en tots els concursos que convoqui la Generalitat*" ha de valorar-se tenint en compte que la Generalitat republicana tenia reconegudes àmplies competències en matèria judicial, projectades també en l'àmbit de la convocatòria de concursos i oposicions per proveïr places de personal al servei de l'Administració de Justícia. El mateix article 12 de l'Estatut republicà precisava que *"La Generalitat organitzarà l'administració de Justícia en totes les jurisdiccions, excepte en la militar i de l'Armada, conforme als preceptes de la Constitució i a les lleis processals i orgàniques de l'Estat. La Generalitat nomenarà els jutges i magistrats amb jurisdicció a Catalunya, mitjançant concurs entre els compresos a l'escalafó general de l'Estat (...) Els funcionaris de la justícia municipal seran designats per la Generalitat, segons el règim que s'estableixi. Els nomenaments de secretaris judicials i personal auxiliar de l'administració de justícia, es farà per la Generalitat, d'acord amb les lleis de l'Estat (...)"*. Pel que fa referència als fiscals, si bé l'article precisava *"l'organització i el funcionament del*

[832] El mateix Projecte proclamava que *"Es llegada la hora, porque a través de los ñoas han venido acentuándose las ansias del país por una legislación transformadora de nuestro sistema político, hasta constituir una realidad viva que es obligación del Gobierno y de las Cortes recoger y encauzar (...) Tiene el problema tan innegables como antiguos antecedentes en la Historia, como hace años que tiene estado parlamentario (...) Se destaca la más vigorosa expresión de esta solicitud en Cataluña, donde coincidiendo desde los elementos conservadores hasta los más radicales en la afirmación regionalista, ha llegado a formarse un estado de conciencia que sería tan injusto como peligroso desconocer o desvirtuar"*.

[833] Per una ampliació sobre la tramitació parlamentària d'aquest precepte, vid. ROIG ROSICH, Josep M.; "L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932)", Ed. Curial, Barcelona, 1978, p. 129-135 i 156-165. L'obra constata que la necessitat de bilingüisme pel funcionari i per l'organisme estatal establert a Catalunya es consolidaria com un eix de controvèrsies en seu parlamentària. Com a detractors d'aquesta posició destacarien diputats tals com Unamuno o García Valdecasas.

ministeri fiscal, correspon íntegrament a l'Estat, d'acord amb les lleis generals", afegia, *in fine* que "*els fiscals i els registradors designats per a Catalunya, deuran conèixer la llengua i el dret catalans"*.

Per consegüent, s'esbossava un marc estatutari particularment garant del règim d'aptitud lingüística del personal al servei de l'administració de Justícia a Catalunya. Amb aquesta ordenació es posava fi, almenys formalment[834], a anys de reivindicacions i denúncies concernents al desconeixement de la llengua catalana per part del personal al servei de la justícia a Catalunya.

Val a dir que l'article 3 l'Estatut d'Autonomia del País Basc de 1936 contemplaria que el coneixement del Dret foral basc i de la llengua basca es valoraria com a "*condició preferent"* en els concursos per la provisió de places de Jutges i Magistrats. Pel que fa referència a l'Estatut d'autonomia republicà de Galícia de 1932, en el seu article 4 també contemplava que els funcionaris designats per actuar a la Regió havien d'acreditar el coneixement de la llengua gallega[835].

---

[834] Cal tenir en compte que la vigència de les previsions de l'Estatut d'Autonomia republicà de 1932 es veuria coartada per l'adveniment, pocs anys més tard, de la guerra civil i el franquisme. Aquesta limitació de l'efectivitat pràctica d'aquestes previsions lingüístiques de l'Estatut republicà es denunciaria expressament al llarg dels treballs parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació del que seria l'EAC de 1979. A tall d'exemple, resulta il·lustrativa la justificació de l'esmena presentada per d'UCD-UCC a la dicció de l'article 24 de l'avantprojecte d'EAC de 1979 que proposava la següent dicció "*...2.Els notaris, els fiscals i els registradors de la propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català"*, assumint la fòrmula adoptada per l'Estatut republicà de 1932. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que "*El coneixement de la llengua catalana s'imposa per ell mateix en l'exercici professional, sobretot tenint en compte l'oficialitat de la llengua catalana (...) D'altra banda, cal tenir en compte que per molt que l'Estatut de 1932 i les disposicions complementàries seguiren el mateix principi, a la pràctica tot va quedar en una qüestió merament protocolària i ineficaç"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 603.

[835] L'article 3 l'Estatut d'Autonomia del País Basc de 1936 disposava: "*Será atribución del País Vasco la organización de la Justicia en sus diversas instancias, dentro de la región autónoma, en todas las jurisdicciones, con excepción de la militar y de la Armada, conforme a los preceptos de la Constitución y a las leyes procesales y orgánicas del Estado. La designación de los magistrados y jueces con jurisdicción en el País Vasco será hecha por la región autónoma mediante concurso entre los comprendidos en el Escalafón general del Estado, siendo condición preferente el conocimiento del Derecho foral vasco y tratándose de territorios de habla vasca, el de la lengua, pero sin que pueda establecerse excepción alguna por razón de naturaleza o vecindad. Los nombramientos de secretarios y auxiliares de la Administración de Justicia se harán por la región autónoma, con arreglo a las leyes orgánicas del Estado, y los de funcionarios de la Justicia municipal con arreglo a la organización y régimen que el País Vasco establezca..."*.
L'article 4 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia de 1932, entre d'altres previsions, contemplava "... *Todo escrito que se presente a Tribunales y Autoridades redactado en gallego, será reproducido en castellano cuando lo pida parte interesada; y lo mismo se hará en cuanto a resoluciones y notificaciones de todas clases (...) Los funcionarios que se designen para actuar en la Región deberán acreditar conocimiento de la lengua gallega"*. L'article 13 de l'Estatut contemplava que "*La Administración de Justicia podrá ser organizada por la Región, excepto en los órdenes militar y dee la Armada, conforme a los preceptos de la Constitución y a las leyes procesales y orgánicas de la República (...) La Región nombrará los Jueces y Magistrados en toda la jurisdicción de Galicia, mediante concursos entre los funcionarios del escalafón general del Estado. Le corresponde, también, el nombramiento de Jueces municipales mediante el régimen que por una ley se establezca, y el de secretarios y auxiliares de la Administración de Justicia,*

Com és de veure, en aquesta matèria l'ordenació de l'Estatut d'Autonomia republicà de 1932 va optar per garantir el requisit del coneixement del català per exercir funcions judicials a Catalunya, una previsió que no contempla l'actual marc jurídic en els termes que s'estudiaran[836]. Aquesta qüestió s'ha consolidat com una de les que més debats i crítiques continua suscitant, en els termes que s'estudiaran en el decurs d'aquest capítol.

2. L'ORDENACIÓ ESTATUTÀRIA DE LA VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA OFICIAL PRÒPIA DIFERENT DE LA CASTELLANA PER PART DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA.

Els Estatuts d'Autonomia del País Basc i de Galícia contemplen la valoració del coneixement del basc i el gallec, respectivament, com un mèrit en la provisió de places del personal al servei de l'Administració de Justícia al territori autonòmic. Altrament, els Estatuts d'Autonomia de la resta de Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística no contemplen cap previsió expressa en aquest sentit.

L'article 35 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc disposa que en el nomenament dels Magistrats, Jutges i Secretaris serà mèrit preferent el coneixement de l'euskera, sense que es pugui establir excepció per raó de naturalesa o veïnatge. El mateix precepte afegeix que en la provisió del personal al servei de l'Administració de Justícia també es valorarà preferentment el coneixement d'aquest idioma, amb estatut de llengua oficial i pròpia al territori del País Basc[837].

---

con arreglo a las leyes de la República...". Finalment, a títol indicatiu, cal recordar que l'article 14 contemplava que en el nomenament de Notaris per part de la Regió per oposició o concurs "*a ellos seran admitidos todos los funcionarios del Cuerpo con iguales derechos, pero dando preferencia a los que acrediten más perfecto conocimiento de la lengua y del derecho regionales"*. Pel que fa als Registradors de la Propietat nomenats per l'Estat "*para servir Galicia, deberan acreditar conocimiento de las leyes de la Región, ademáws de lo que preceptúa el último párrafo del art. 4 de este Estatuto*". El darrer paràgraf de l'article 4 ordenava l'obligació dels funcionaris designats d'acreditar el coneixement de la llengua gallega.

[836] Cal tenir present que amb la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ, s'ha introduït un canvi d'orientació que cal tenir present. L'article 530 de la LOPJ, en la dicció introduïda per aquesta reforma, pel que fa als cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal, contempla que "*En las convocatorias para puestos de trabajo de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial, se valorará como mérito el conocimiento oral y escrito de la misma. En determinados puestos, podrá considerarse requisito exigible para el acceso a los mismos, cuando de la naturaleza de las funciones a desempeñar se derive dicha exigencia y así se establezca en las Relaciones de Puestos de Trabajo"*.Caldrà veure com s'interpretarà aquesta previsió.

[837] Article 35 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc: "*1. El nombramiento de los Magistrados, Jueces y Secretarios se efectuará en la forma prevista en las Leyes Orgánicas del Poder Judicial y del Consejo General del Poder Judicial, siendo mérito preferente el conocimiento del Derecho Foral Vasco y el del euskera, sin que pueda establecerse excepción alguna por razón de naturaleza o de vecindad. 2.*

En uns termes similars es pronuncia l'article 25 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia[838]. Aquest precepte estatutari disposa que en la resolució dels concursos i oposicions per a proveir places de Magistrats, Jutges, Secretaris Judicials, Fiscals i altres funcionaris al servei de l'Administració de Justícia, serà valorat com a mèrit preferent el coneixement de l'idioma gallec.

Tal com s'ha avançat, cap altre Estatut d'Autonomia de territoris amb règims de doble oficialitat lingüística, contempla cap previsió que, expressament, garanteixi la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia com un mèrit en la provisió de les places del personal al servei de l'Administració de Justícia radicada a la Comunitat Autònoma. L'Estatut català, a diferència del basc i el gallec, s'inclou dins aquest darrer catàleg d'Estatuts que no consignen expressament aquesta previsió idiomàtica. Ara bé, això no vol dir que aquesta fos una qüestió del tot bandejada en el moment de tramitar-se l'EAC. Ben al contrari, va centrar diverses iniciatives i acords polítics que permeten il·lustrar que fou un tema controvertit.

Ja en la gènesi de la disposició estatutària catalana, la Comissió dels Vint va vetllar amb especial diligència per garantir aquesta previsió. L'article 26.1 de la primera versió del que havia de ser l'avantprojecte d'EAC ja contemplava la valoració del coneixement de la llengua catalana com a '*condició preferent*' en la provisió de les places de personal al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya. Aquest precepte disposava que "*en els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris*

Corresponderá a la Comunidad Autónoma, dentro de su territorio, la provisión del personal al servicio de la Administración de Justicia y de los medios materiales y económicos necesarios para su funcionamiento, en los mismos términos en que se reserve tal facultad al Gobierno en la Ley Orgánica del Poder Judicial, valorándose preferentemente, en los sistemas de provisión del personal, el conocimiento del Derecho Foral Vasco y del euskera". Per Decret 117/2001 de 26 de juny, de mesures per la normalització lingüística de l'Administració de Justícia a la Comunitat Autònoma d'Euskadi (Vid. B.O.P.V. nº 137 ZK de 17 de juliol de 2001, p. 14026-14034), el govern autonòmic basc va regular determinades les mesures per promoure el coneixement de la llengua basca entre el personal al servei de l'Administració de Justícia radicada al territori de la Comunitat Autònoma. Tal com figura a l'article 1 de la norma, "*es objeto del presente Decreto la regulación de medidas para la normalización lingúística de la Administración de Justicia en la Comunidad Autónoma de Euskadi en tres esferas: la ordenación de la asignación de perfiles lingüísticos en las plantillas y relaciones de puestos de trabajo correspondientes a los funcionarios al servicio de la Administración de Justicia; la regulación de la provisión de cursos de capacitación lingüística en euskera atendiendo al proceso de asignación de perfiles lingüísticos en las plantillas y en las relaciones de puestos de trabajo; la regulación de programas para el fomento del uso del euskera en las oficinas judiciales y fiscalías"*. Val a dir que aquest Decret fou objecte d'un conflicte positiu de competència interposat pel Govern estatal, admès a tràmit per provisió del TC d'11 de desembre de 2001. Vid. B.O.E. nº 305 de 21 de desembre de 2001, p. 48834 i B.O.E. nº 149 de 22 de juny de 2002, p. 22650.

[838] Article 25 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia disposa que "*En la resolución de los concursos y oposiciones para proveer los puestos de Magistrados, Jueces, Secretarios Judiciales, Fiscales y todos los funcionarios al servicio de la Administración de Justicia, será mérito preferente la especialización en el Derecho gallego y el conocimiento del idioma del país"*.

judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge"[839]. Aquesta dicció ha de valorar-se tenint en compte que havia estat objecte de diverses propostes formulades per diferents partits polítics parlamentaris tendents a que l'avantprojecte d'Estatut que s'acabés aprovant consignés expressament aquesta garantia lingüística[840].

En la mateixa línia ha de valorar-se l'article 27 d'aquest primer esborrany d'avantprojecte d'Estatut. El paràgraf segon d'aquest precepte proposava ordenar que "*els fiscals i els registradors de la propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català"*[841]. D'aquesta manera, es cimentaven els fonaments estructurals del que acabaria establint l'avantprojecte d'EAC que aprovaria la Comissió dels Vint en aquesta matèria.

De fet, els articles 23 i 24 de l'avantprojecte d'EAC assumirien la mateixa dicció que ja figurava als articles 26 i 27, respectivament, de la primera versió o esborrany del text[842].

---

[839] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p.233

[840] Una lectura dels materials presentats pels diferents partits polítics parlamentaris a la Comissió dels Vint per a la redacció de l'avantprojecte d'EAC permet concloure que aquesta qüestió va centrar diverses propostes tendents a garantir que el futur Estatut que s'acabés aprovant consignés, expressament, la garantia de coneixement de la llengua catalana per poder exercir funcions al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 155 i ss.
Així per exemple, aquesta matèria seria objecte d'ordenació als articles 67 i 68 de la proposta presentada per CDC. L'article 67 deia: "*En les actuacions judicials a Catalunya s'utilitzaran indistintament les llengües catalana i castellana. A petició de part interessada haurà de lliurar-se còpia autoritzada de les comunicacions i resolucions en qualsevol de les dues llengües"*. L'article 68 del text proposat per aquesta formació política afegia que "*Els magistrats i funcionaris del Tribunal Superior de Catalunya seran nomenats per la Generalitat de Catalunya, d'acord amb els procediments legals. Els magistrats, jutges, notaris i registradors designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua i el dret catalans. El coneixement de la llengua serà també inexcusable per a les designacions de secretaris judicials i personal auxiliar de l'administració de justícia"*.
En una línea similar es pronunciava l'article 13 de la proposta d'UDC que establia "*...En tots els concursos que es convoquin per a la provisió de places a Catalunya de membres del poder judicial i fedataris públics serà condició preferent el coneixement de l'idioma i dret catalans"*.

[841] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 234.

[842] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum II, cit. nota supra p. 260. L'article 23 de l'avantprojecte d'EAC deia: "*1. En els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge. 2.L'organització i funcionament del ministeri fiscal correspon íntegrament a l'Estat, de conformitat amb les lleis generals"*. L'article 24.2 de l'avantprojecte d'EAC disposava: "*2. Els fiscals I els Registradors de la Propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català"*.

Varen formular-se diverses esmenes a la literalitat d'ambdós preceptes de l'avantprojecte, l'estudi de les quals permet il·lustrar, *prima facie*, dues constatacions. D'una banda, que, originàriament, hi havia un acord majoritari de les forces polítiques amb representació parlamentària tendent a tutelar expressament, en seu estatutària, la valoració del coneixement de la llengua catalana per part del personal al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya, inclòs el Ministeri Fiscal. Prova n'és que, en la gènesi de la tramitació de la norma, cap de les esmenes presentades a la dicció d'ambdós preceptes per les diferents formacions polítiques proposava suprimir la referència a la qüestió concernent a la valoració del coneixement lingüístic, en els termes que s'estudiaran. D'altra banda, permet constatar que la valoració concreta que havia de concedir-se a aquest coneixement de la llengua catalana no acabava de ser objecte d'un consens polític. Així, front tesis tals com la sostinguda per ERC que defensaven la seva valoració com a requisit de capacitació (emprant fórmules de l'estil de '*s'haurà d'acreditar el coneixement de la llengua catalana'*), varen formular-se d'altres esmenes favorables a valorar-la com a mèrit o '*condició preferent*' en els concursos i oposicions per cobrir les places al territori de la CCAA.

Dit això, tal com s'ha avançat, l'article 23.1 de l'avantprojecte d'EAC establia que "*en els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. Pel que fa referència a aquest precepte que contemplava la valoració del coneixement del català com a condició preferent en els concursos i oposicions enunciats, varen formular-s'hi quatre esmenes. Proposaven diverses estratègies pel que fa a la valoració del coneixement de la llengua catalana en aquest àmbit. Així, mentre l'esmena d'ERC proposava que el coneixement del català fos valorat com a requisit en la provisió de les places judicials[843], les altres esmenes de modificació formulades per CDC, PSC i PSUC la contemplaven com a '*condició preferent'*[844] o com a mèrit[845].

---

[843] L'esmena d'ERC presentada a l'article 23 de l'avantprojecte d'EAC proposava la següent dicció: "*1. En els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya s'haurà d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, a fi de fer possible el compliment de l'article 32 de la Constitució, i també l'especialització en dret català. En cap cas no podrà establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 600.

[844] L'esmena formulada per CDC a l'article 23 de l'avantprojecte deia: "*1. En els concursos i oposicions per a cobrir les places vacants de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia de Catalunya serà condició preferent el coneixement de la llengua catalana i haurà d'acreditar-se el coneixement del dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge*". Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 600

Els mateixos postulats es repetirien a les esmenes presentades per AP, CDC, ERC, PSC, PSUC i UCD-UCC a la dicció de l'article 24 de l'avantprojecte d'EAC[846]. Aquest precepte disposava que "*1. Els notaris seran nomenats per la Generalitat mitjançant oposició o concurs que convocarà ella mateixa d'acord amb les lleis de l'Estat. Quan, en virtut d'aquestes lleis, calgui proveir les notaries, els candidats seran admesos en igualtat de drets tant si exerceixen en el territori de Catalunya com a la resta d'Espanya. En aquests concursos o oposicions seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge. 2. Els fiscals i els Registradors de la Propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català"*. De totes les esmenes presentades a la dicció del precepte, cal destacar-ne tres, per la seva incidència en la valoració del coneixement de la llengua per part dels fiscals. Aquestes són les esmenes presentades pel PSC[847], PSUC[848] i UCD-UCC[849]. Les del PSC i PSUC proposaven

---

[845] L'esmena de modificació presentada pel PSC a la dicció d'aquest precepte proposava la següent dicció: "*1. En els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya serà valorat el coneixement de la llengua catalana i s'acreditarà el del dret català, sense que en cap cas no pugui establir-se l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que responia a una *"redacció més ajustada al sentit que es vol donar al coneixement específic de la llengua catalana i del dret català"*.
En una línea similar es pronunciaria l'esmena del PSUC, la qual precisaria que el coneixement de la llengua catalana hauria de valorar-se "especialment". Aquesta esmena deia: "*En els concursos i oposicions per a cobrir les places judicials i altre personal al servei de l'administració de justícia vacants a Catalunya es valorarà especialment el coneixement de la llengua catalana. Els candidats hauran d'acreditar el coneixement del dret català. En cap cas no es podrà establir l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 601

[846] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 601-602.

[847] L'esmena presentada pel PSC a la dicció de l'article 24 de l'avantprojecte d'EAC proposava afegir un tercer paràgraf al precepte que consignés: "*En aquests concursos i oposicions serà valorat el coneixement de la llengua catalana i s'acreditarà el del dret català, sense que en cap cas no es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. En la justificació de l'esmena va esgrimir-se la "*redacció més ajustada al sentit que es vol donar al coneixement específic de la llengua catalana i del dret català"*.

[848] L'esmena presentada pel PSUC a l'article 24 de l'avantprojecte estatutari també, com la del PSC, proposava afegir un tercer paràgraf que consignés: "*En aquests concursos o oposicions es valorarà especialment el coneixement de la llengua catalana. Els candidats hauran d'acreditar el coneixement del dret català. En cap cas no es podrà establir l'excepció de naturalesa o veïnatge"*. Com és de veure, es proposava concedir un bàrem de valoració diferent al coneixement de la llengua (valorada '*especialment*') i del dret català (el coneixement del qual '*hauran d'acreditar*' els candidats).

[849] L'esmena d'UCD-UCC deia "*...2.Els notaris, els fiscals i els registradors de la propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català"*. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que "*En establir com a condició preferent el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, s'està establint una discriminació de persones que atempta contra els principis generals de la Constitució i que, d'altra banda, no*

afegir un tercer paràgraf al precepte que consignés que en els concursos o oposicions havia de ser valorat el coneixement del català (en el cas de l'esmena del PSUC es consignava que havia de ser valorada '*especialment*') i havia d'acreditar-se el coneixement del dret català. D'aquesta manera, ambdues propostes distingien clarament entre mèrit (valoració) pel que fa al coneixement idiomàtic i requisit (obligació) pel que fa al coneixement del dret català. Altrament, l'esmena d'UCD-UCC proposava que el coneixement de la llengua catalana, igual que el de l'especialització en dret català, hagués d'acreditar-se per part dels notaris, fiscals i registradors designats per a Catalunya. En la justificació d'aquesta esmena, UCD-UCC esgrimiria que "*el coneixement de la llengua catalana s'imposa per ell mateix en l'exercici professional, sobretot tenint en compte l'oficialitat de la llengua catalana*".

Per consegüent, els articles 23 i 24 de l'avantprojecte d'EAC esbossaven un marc definit per dues notes pel que fa a la qüestió lingüística: d'una banda, la valoració del coneixement del català com a condició preferent en els concursos i oposicions per cobrir places vacants al servei de l'administració de Justícia a Catalunya (places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal); d'altra banda, l'obligació d'acreditar el coneixement de la llengua catalana per part dels fiscals designats per a Catalunya. Cap de les esmenes presentades a la dicció d'ambdós preceptes de l'avantprojecte d'EAC proposaria suprimir aquestes referències de naturalesa lingüística.

Aquesta qüestió, però, fou objecte d'un pacte polític que canviaria l'orientació del que s'havia acordat fins aleshores. Aquest pacte polític s'acabaria traduint en l'eliminació de la referència expressa a la valoració del coneixement de la llengua catalana per part dels candidats a cobrir places vacants al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya al text del Projecte d'EAC. A la sessió del Ple de Parlamentaris de Catalunya, celebrada el 15 de desembre de 1978 va aprovar-se una esmena *in voce* a l'article 23 de l'avantprojecte presentada per diferents grups, concretament CDC, PSUC, PSC, Entesa dels Catalans, ERC, UCD-UCC, AP i el diputat Sr. Cañellas. Aquesta esmena proposava substituir la dicció del text de l'avantprojecte de Sau pels següents termes: "*1. En els concursos i oposicions per a cobrir les places de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de Justícia vacants a Catalunya s'haurà d'acreditar el coneixement del dret català. En cap cas no es podrà*

---

produiria més que una fuga de cervells cap a regions de llengua castellana, amb la conseqüent privació de l'enriquiment intel·lectual que una professió com la de notari ha realitzat sempre a Catalunya. L'especialització en dret català ve ja donada en els temes de l'oposició, àdhuc existeix la proposta d'ampliar l'estudi d'aquests temes al programa de notaries. El coneixement de la llengua catalana s'imposa per ell mateix en l'exercici professional, sobretot tenint en compte l'oficialitat de la llengua catalana. D'aquesta manera no es trencarà la unitat corporativa del notariat espanyol, cal d'altra manera, si cada Comunitat Autònoma fes el mateix, s'arribaria al caos. D'altra banda, cal tenir en compte que per molt que l'Estatut de 1932 i les disposicions complementàries seguiren el mateix principi, a la pràctica tot va quedar en una qüestió merament protocolària i ineficaç".

establir l'excepció de naturalesa o veïnatge..."[850]. Com és de veure, s'eliminava tota referència al coneixement de la llengua catalana, ni com a requisit ni com a simple mèrit o '*condició preferent*'. Aquesta esmena fou aprovada per ampli consens (49 vots a favor, cap vot en contra i una sola abstenció).

En l'explicació del vot, el Sr. Solé Tura precisaria que "*aquí la intenció de la Ponència en aquests articles ha estat treure la referència que abans es feia al coneixement de la llengua catalana i deixar-ho amb el coneixement del dret per una raó molt específica: perquè tal com queda redactat l'article 3 ja entenem que l'obligació del poder públic català, és a dir, de la Generalitat, és precisament crear les condicions perquè tots els membres de la seva administració coneguin el català; en conseqüència, com que hi ha aquesta referència genèrica a l'article 3, és en funció d'això que hem decidit en aquests dos articles, 23 i 24, per unanimitat dels ponents, treure aquesta referència. Aquest és el sentit exacte que potser hauria calgut explicar abans més que no pas després. Gràcies*"[851].

Aquesta opció d'omitir tota referència a la valoració del coneixement del català en aquest precepte es mantindria en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior de la norma. La versió definitivament aprovada de l'article 23 de l'EAC no conté cap tipus de referència a la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia del territori per part d'aquest personal al servei de l'Administració de Justícia. L'article 23 de l'EAC disposa que "*1. En els concursos, oposicions i nomenaments per a cobrir les places vacants a Catalunya de magistrats, jutges, secretaris judicials i altre personal al servei de l'Administració de Justícia seran efectuats en la forma prevista en les Lleis Orgàniques del Poder Judicial i del Consell General del Poder Judicial i hi serà un mèrit preferent l'especialització en Dret català. En cap cas no es podrà establir l'excepció de naturalesa o veïnatge...*".

Els mateixos postulats també serien esgrimits pel que fa a les previsions de l'article 24 de l'avantprojecte d'EAC. També va formular-s'hi una proposta de redacció conjunta de tots els grups parlamentaris, a excepció d'AP. Aquesta esmena conjunta a l'article 24 de l'avantprojecte, que finalment fou aprovada per àmplia majoria (47 vots a favor, cap vot

[850] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 1076-1077.

[851] Cal recordar que l'article 24 del text de l'avantprojecte d'Estatut deia: "*1. Els notaris seran nomenats per la Generalitat mitjançant oposició o concurs que convocarà ella mateixa d'acord amb les lleis de l'Estat. Quan, en virtut d'aquestes lleis, calgui proveir les notaries, els candidats seran admesos en igualtat de drets tant si exerceixen en el territori de Catalunya com a la resta d'Espanya. En aquests concursos o oposicions seran condicions preferents el coneixement de la llengua catalana i l'especialització en dret català, sense que en cap cas no es pugui establir l'excepció de naturalesa o veïnatge. 2. Els fiscals i els Registradors de la Propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català*".

en contra i dues abstencions[852]) a la mateixa sessió del Ple de Parlamentaris de 15 de desembre de 1978, deia: "*1. Els notaris seran nomenats per la Generalitat mitjançant oposició o concurs que convocarà ella mateixa d'acord amb les lleis de l'Estat. Quan, en virtut d'aquestes lleis, calgui proveir les notaries, els candidats seran admesos amb igualtat de drets, tant si exerceixen en el territori de Catalunya com a la resta d'Espanya. En aquests concursos o oposicions s'haurà d'acreditar el coneixement del dret català. En cas cas no es podrà establir l'excepció de naturalesa o veïnatge. 2.Els fiscals i els registradors de la propietat i mercantils designats per a Catalunya hauran de conèixer la llengua catalana i acreditar l'especialització en dret català*". Aquesta seria la dicció de l'article 23 del Projecte d'EAC[853]. Com és de veure, s'eliminava la referència a la valoració del coneixement del català per part dels notaris designats per a Catalunya[854] i es conservava l'obligació de conèixer la llengua catalana pel que fa als fiscals i registradors de la propietat i mercantils.

En la justificació d'aquesta esmena conjunta, en paraules del Sr. Solé Tura, va esgrimir-se que "*aquí també, a efectes d'explicació i per esmenar allò que hem fet en l'altre article, es distingeixen dos supòsits. En un cas, en el dels notaris, nosaltres atribuïm el nomenament a la Generalitat i, en funció d'això, no fem referència a la necessitat de conèixer la llengua catalana, perquè la Generalitat, precisament per l'article 3, ja té l'obligació de crear aquestes condicions; però, en canvi, quan parlem dels fiscals i dels registradors de la propietat i mercantils, que no els nomena la Generalitat i que són designats per a Catalunya, és a dir, que ens els designen, en aquest cas sí que els exigim que coneguin la llengua catalana. Aquesta és la diferència: allà on la Generalitat té capacitat de nomenament, ja l'article 3 cobreix totes les possibilitats; allà on no té capacitat de nomenament, el que fem des d'aquí és exigir que els nomenaments fets des de l'Estat compleixin determinades condicions en allò que es refereix a la llengua. Aquest és el sentit, en conseqüència, de l'explicació d'aquest article i de l'esmena. Gràcies*".

[852] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 1079.

[853] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum III, cit. nota supra p. 603.

[854] Cal assenyalar que aquesta opció no seria assumida per l'Estatut d'Autonomia de Galícia. L'article 26 d'aquest Estatut disposa que "*Los notarios y los Registradores de la Propiedad y Mercantiles serán nombrados por la Comunidad Autónoma, de conformidad con las Leyes del Estado. Para la provisión de notarías, los candidatos serán admitidos en igualdad de derechos, tanto si ejercen en el territorio de Galicia como en el resto de España. En estos concursos y oposiciones será mérito preferente la especialización en Derecho gallego y el conocimiento del idioma del país. En ningún caso podrá establecerse la excepción de naturaleza o vecindad*".

Cal recordar que l'obligació de conèixer la llengua catalana pel que fa als fiscals i registradors prevista a l'article 23.2 del Projecte d'EAC no sobreviuria la tramitació parlamentària de la norma en seu de Corts Generals. L'article 23.2 de la versió del Projecte d'EAC aprovat per la Comissió Constitucional del Congrés dels Diputats i la delegació catalana de l'Assemblea de Parlamentaris a la sessió de 13 d'agost de 1979[855] ometia aquesta disposició idiomàtica. Aquest precepte va passar a quedar redactat en els següents termes *"2. L'organització i el funcionament del Ministeri Fiscal correspon íntegrament a l'Estat, de conformitat amb les lleis generals"*. Aquesta dicció es mantindria inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior de la norma.

En conseqüència, tal com es desprèn de l'estudi de *l'iter* parlamentari de la disposició, el fet que l'Estatut català omiteixi tota referència a la valoració del coneixement de la llengua catalana en la provisió de les places judicials al territori de la Comunitat Autònoma deu la seva raó de ser a un acord polític. La voluntat era clara: no es tractava d'eliminar aquesta previsió sinó que, altrament, s'interpretava que ja es trobava degudament emparada per l'article 3 de l'EAC.

3. LA VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA EN LA PROVISIÓ DE LES PLACES A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA.

El marc jurídic que ordena la valoració del coneixement lingüístic per part del personal al servei de l'Administració de Justícia es caracteritza, entre d'altres notes, per la seva complexitat i, àdhuc, falta de coherència. Com s'ha advertit doctrinalment, aquesta ordenació presenta la particularitat de dissenyar "*un quadre complex i força desorganitzat en què una mateixa previsió lingüística és pura coincidència"*[856].

En efecte, la regulació de la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana del personal que acompleix funcions al servei de l'Administració de Justícia a territoris amb règim de doble oficialitat, és molt desordenat. En certs casos regeix la simple no-valoració del coneixement d'aquest idioma. En d'altres, aquest coneixement es valora com un mèrit en la provisió de la plaça, no exempt d'intenses controvèrsies pel que fa a la determinació dels barems de puntuació concedits. En moltes ocasions aquests barems de puntuació han anat evolucionant en funció de les pautes que ha fixat la jurisprudència del TS quan ha resolt

[855] Vid. SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", volum IV, cit. nota supra p.1427.

[856] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 232.

el constant degoteig d'impugnacions. Finalment, en certs supòsits, residuals, regeix el criteri del requisit de capacitació.

Tot plegat ha de ser valorat tenint present tres consideracions. En primer lloc, que no és fins molt tardanament, principalment a partir de finals de la dècada dels anys 80 i principis dels 90, quan comença a garantir-se un cert règim de meritació del coneixement lingüístic de certes categories funcionarials adscrites a l'Administració de Justícia. En segon lloc, cal tenir present que es tracta d'una matèria que ha estat objecte d'intenses controvèrsies, pressions corporatives i impugnacions judicials, que s'han acabat traduint en successives modificacions del marc normatiu vigent, a vegades directament condicionades per l'evolució de la doctrina jurisprudencial del TS. Finalment, cal subratllar que aquesta matèria continua essent escenari d'intenses controvèrsies polítiques projectades a formular propostes de modificació del marc jurídic, en els termes que s'estudiaran.

Dit això, genèricament cal recordar que l'ordenament jurídic contempla dos mecanismes per tal de garantir que el personal que serveix l'Administració Pública disposi d'unes certes aptituds lingüístiques que avalin que pugui respectar els drets lingüístics dels ciutadans que s'hi adrecen: d'una banda, el règim del requisit de capacitació lingüística, degudament avalat pel TC (vegeu per totes, la STC 46/1991 de 28 de febrer[857]); d'altra el règim de la meritació puntuable, opció aquesta darrera que és la que predomina a l'àmbit judicial.

[857] En aquest sentit, cal recordar que al F.J. 2 d'aquesta sentència (B.O.E. de 17 de març de 1991), el màxim intèrpret constitucional proclamaria que "*... el establecimiento de un régimen de cooficialidad lingüística en una parte del territorio del Estado no contradice el principio de igualdad de los españoles en todo el territorio nacional, recogido por el art. 139.1. CE ya que tal principio no puede se entendido en modo alguno como una rigurosa y monolítica uniformidad del ordenamiento de la que resulte que en cualquier parte del territorio se tengan los mismos derechos y obligaciones, puesto que con la debida reserva respecto de la igualdad en las condiciones básicas del ejercicio de derechos y libertades (art. 149.1.1 CE), 'la potestad legislativa de que las Comunidades Autónomas gozan da a nuestro ordenamiento una estructura compuesta por obra de la cual puede ser distinta la posición jurídica de los ciudadanos en las distintas partes del territorio nacional' (STC 37/1981). De lo expuesto, resulta claro que la exigencia de conocimiento del catalán para el acceso a la función pública de la Administración de la Generalitat no es discriminatoria desde la vertiente de la igualdad de los españoles en todo el territorio nacional (...)*". Al F.J. 3 de la mateixa sentència, el TC va advertir que "*el inciso impugnado (...) al establecer la exigencia de conocimiento del catalán, parte de lo dispuesto en el inciso precedente, en el que se recogen los principios constitucionales de mérito y capacidad para el acceso a la función pública (art. 103.3 CE) Y dentro de estos principios es donde se sitúa el requisito de conocimiento del catalán. No resulta aceptable el argumento del Abogado del Estado de que esta exigencia puede suponer un obstáculo para acceder a la función pública para quien carezca del conocimiento del catalán. El propio principio de mérito y capacidad supone la carga para quien quiera acceder a una determinada función pública de acreditar las capacidades, conocimientos e idoneidad exigibles para la función a la que aspira. Por lo que la exigencia del conocimiento del idioma que es oficial en el territorio donde actúa la Administración a la que se aspira a servir es perfectamente incluible dentro de los méritos y capacidades requeridas*". Seguint amb aquesta raonament, el TC afegiria que "*No debe entenderse la exigencia de conocimiento del catalán un requisito ad extra, independiente del mérito y capacidad acreditadas, sino, al igual que cualquier otro conocimiento o condición exigida para el acceso a la función pública, una exigencia con cuya acreditación se da satisfacción a dichos principios constitucionales, en la medida en que se trata de una capacidad y un mérito que, según el art. 34 de la*

Amb el requisit de capacitació, els candidats a ser empleats públics han d'acreditar que coneixen la llengua. Aquest règim de l'exigència d'aptitud idiomàtica per accedir a la funció pública es consolidaria, des de la dècada dels anys vuitanta, com a eix d'intenses controvèrsies, en part incentivades per una jurisprudència vacil·lant i inicialment molt reticent al seu reconeixement[858]. Il·lustra aquesta constatació la primera doctrina jurisprudencial del TS, del tot bel·ligerant amb la valoració del coneixement de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana en els procediments de selecció de funcionaris. Tanmateix, a la mateixa dècada dels anys vuitanta s'advertiria una certa evolució d'aquesta doctrina jurisprudencial del TS[859]. Aquest canvi jurisprudencial, però, no seria gens fàcil. El TS s'entestaria a afirmar que la valoració com a mèrit, ja no com a requisit de capacitat, del coneixement de la llengua oficial i pròpia de la Comunitat Autònoma, vulnerava el principi d'igualtat en l'accés a la funció pública[860].

Ley catalana 17/1985, ha de acreditarse y valorarse en relación con la función a desempeñar, y por tanto guarda la debida relación con el mérito y capacidad, tal como impone el art. 103 CE (STC 27/1991, F.J. 4)".

[858] Per una ampliació, vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Fundació Callís, Barcelona, 1992. També, AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; *"L'acreditació del coneixement del català en la funció pública de les administracions catalanes"*, a "Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística", cit. nota supra p. 215-257.

[859] Vid. PRIETO DE PEDRO, Jesús; *"El conocimiento de las lenguas propias de las Comunidades Autónomas y extranjeras como requisito de capacidad de los funcionarios de la Administración del Estado"*, *Revista de Llengua i Dret* nº 12, juliol de 1989, p. 135-156. L'article conté un estudi de l'evolució de la jurisprudència en aquesta matèria fins a 1989. Constata que la jurisprudència del TS concernent al deure de coneixement de la llengua oficial pròpia del territori diferent de la castellana per part dels funcionaris autonòmics i locals de territoris bilingües pot classificar-se en tres etapes: una primera caracteritzada per ser reticent a la valoració del coneixement de la llengua, que s'extén, a parer de l'autor desde la STS de 28 de gener de 1984 fins l'any 1986 (el que l'autor titlla com *"Una primera doctrina absolutamente reacia –y hasta beligerante en alguno de sus argumentos- a la valoración, en los procedimientos de selección de funcionarios, bajo cualquier fórmula, del conocimiento de las lenguas territoriales"*); una segona jurisprudència, caracteritzada per l'assumpció de la valoració del coneixement de la llengua com a mèrit computable, sempre que aquesta valoració *"no pueda neutralizar por sí sola la de los méritos profesionales de los aspirantes"* (l'estudi precisa que aquest canvi jurisprudencial fou "*inducido, según confiesa el propio TS, por la sentencia 82/1986 del TC"*); finalment, l'estudi reconeixia que certa normativa estatal "*también se ha inclinado a favor de incluir a los funcionarios estatales entre los empleados públicos obligados a conocer, cuando se encuentren al servicio de la Administración periférica del Estado en el ámbito territorial de las Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales, la lengua propia de éstas"*, si bé aquesta tendència *"adolece de una total falta de decisión en torno a las fórmulas que puedan adoptarse para verificar dicha exigencia de capacidad lingüística"*.

[860] Vid. AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; *"L'acreditació del coneixement del català en la funció pública de les administracions catalanes"*, cit. nota supra p. 218. Per totes, vid. STS de 3 de maig de 1984 (Sala Contenciosa-Administrativa, R.J. 2423), on el Tribunal va proclamar que *"sobre la cuestión debatida, esta Sala (...) ha mtenido en síntesis el siguiente criterio: a) para resolver esa problemática se hace preciso partir del art. 3 de la Constitución, según el cual, la lengua oficial del Estado es el castellano (...) y esto se ve corroborado por el art. 6 de la Ley Orgánica de la Autonomía del País Vasco según el cual 'el Euskera, lengua propia del Pueblo Vasco tendrá, como el castellano, carácter de lengua oficial de Euskadi, y todos sus habitantes tienen derecho a conocer y usar ambas lenguas', afirmándose en el párrafo 3 que 'nadie podrá ser discriminado por razón de la lengua', pues es evidente que la diferencia de puntos que se dan a los parlantes del euskera van a pesar en el cómputo del concurso discirminando a los que sólo hablan el castellano; b) y no es óbice a esos razonamientos el que el ejercicio de idiomas no*

La STC 82/1986 de 26 de juny marcaria una certa inflexió. De fet, doctrinalment s'ha advertit que aquesta resolució del màxim intèrpret constitucional "*va modificar les bases jurídiques*" de la jurisprudència dictada fins aleshores[861]. El F.J. 14 de la sentència va recordar que d'acord amb l'obligació de garantir l'ús de les llengües

---

sea eliminatorio, pues aunque ello es cierto, no cabe duda que los puntos de su conocimiento puede pesar a la hora de las puntuaciones totales, sobre todo en los casos de empate o diferencia muy pequeña de puntuación, en perjuicio de quien habla solamente el castellano que, además de ser el oficial de los españoles, está asimilado al de Euskadi a tenor del art. 6 mencionado, no teniendo explicación cómo al que habla castellano no se le dé el mismo trato en puntuación que al que habla euskera; c) tampoco tiene fuerza convincente el que se compare la puntuación con la que se concede al conocimiento de idiomas francés, alemán o inglés, pues aunque la cuantificación de puntos pueda ser correcta, no lo es si se da la diferencia de puntuación del que habla euskera al que habla castellano, al ser ambas dos lenguas oficiales que los habitantes del País Vasco tienen el derecho de conocer y de usar; d) y no merece mejor acogida la comparación de los puntos de ese ejercicio de idiomas con la puntuación de los restantes ejercicios, pues lo cierto es que la puntuación al idioma de euskera puede pesar mucho a la hora de la totalidad de la puntuación, discriminando a todos aquellos que no lo hablan y sí el castellano, que es idioma tan oficial en el País Vasco como el euskera; e) es evidente que esta situación rompe el principio de igualdad del art. 14 de la vigente Constitución, en cuanto se conculca el derecho de los españoles al acceso al funcionariado, disminuido para todos aquéllos que no sean parlantes del euskera. Que coherente con esa doctrina, procede estimar el presente recurso (...) pues los razonamientos recogidos en la sentencia impugnada, carecen de virtualidad jurídica a saber: a) en el caso examinado nos encontramos con un tratamiento desigual para situaciones iguales, pues la situación igual es la celebración de oposiciones y el tratamiento desigual es la puntuación concedida al conocimiento del euskera frente a quien solamente habla castellano...". Vid. també STS de 28 de març de 1985 (Sala Contenciosa-administrativa R.J. 1478), on el TS ratificaria aquesta doctrina jurisprudencial que qualifica com a discriminatòria i atemptatòria dels articles 14 i 23.2 de la CE la valoració com a mèrit pel coneixement de l'euskera en les proves d'accés al funcionariat. En la mateixa línea es pronunciaria, entre d'altres, la STS d'1 de març de 1986 (Sala Contenciosa-Administrativa R.J. 2296). Al F.J. 5 d'aquesta sentència, el TS proclamaria que "*... por lo expuesto procede dar lugar al recurso (...) contra la sentencia dictada por la(...) Audiencia Territorial de la Coruña que declaró conforme a Derecho los Acuerdos impugnados por la Abogacía del Estado y revocando la Sentencia apelada anular dichos Acuerdos relativos a la aprobación de las bases reguladoras de la oposición convocada para cubrir cinco plazas de auxiliares de la Administración General, con imposición en la base cuarta de un ejercicio de traducción del castellano al gallego y viceversa, que comporta el obligado conocimiento del último citado con infracción patente de los artículos 3, 103, 139 y 149.1.18 de la Constitución, y Decreto de 6 de octubre de 1977; artículo 89; procediendo como síntesis de lo expuesto afirmar que los principios que emanan del artículo 3 de la Constitución en relación con el uso del castellano y los idiomas propios de algunas regiones y nacionalidades, aplicado al derecho de acceso a la función pública de los ciudadanos son: I) los de igualdad, para todos los españoles conozcan o no el idioma regional, de participar en las pruebas selectivas previstas para el ingreso en un Cuerpo de funcionarios, salvo que, por exigencias del Servicio Público y el Derecho de la Administración y los administrados de usar el idioma vernáculo, se requiera un número de plazas determinado para ser cubiertas por funcionarios que lo conozcan; conocimiento que no puede imponerse a los funcionarios públicos de las entidades locales, adscritos a la Administración General; II) Que los idiomas, el castellano común a todos los españoles, y los regionales, como instrumentos de comunicación entre las personas no son oponibles entre sí como barrera que discrimine y reste cualquier cualquier expectativa legítima de derecho de los ciudadanos; teniendo en cuenta que el único idioma común de la comunidad nacional es el castellano: por imperativo de la Constitución expresiva en este particular de una realidad social que se ha ido conformando a través de un proceso histórico secular y de la concurrencia de lenguas propias de la Comunidad Autónoma reconocidas por sus Estatutos en algunas regiones españolas que gozan del carácter de idioma cooficial con el castellano...".*

[861] Vid. AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; "*L'acreditació del coneixement del català en la funció pública de les administracions catalanes*", cit. nota supra p. 218

oficials per part dels ciutadans i d'acord amb el deure de protegir i fomentar-ne el seu coneixement i utilització, els poders públics podien prescriure, dins l'àmbit de les seves competències, el coneixement d'ambdues llengües per a accedir a determinades places de funcionari[862].

Això no obstant, tot i que el TS, a l'empara del que disposa l'article 5.1 de la LOPJ, estava obligat a canviar la seva jurisprudència sobre la valoració de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes en l'accés a la funció pública, aquest pas fou lent[863]. Diverses sentències del TS dictades amb posterioritat a la STC 82/1986 no acabarien d'assumir aquesta doctrina esbossada per la jurisprudència constitucional[864].

---

[862] Al F.J. 14 de la STC 82/1986 de 26 de juny, el màxim intèrpret constitucional va proclamar que "*nada hay que objetar a la finalidad de progresiva euskaldunización del personal afecto a la Administración Pública en la Comunidad Autónoma del País Vasco, entendida como posibilidad de dominio también del euskera –sin perjuicio del castellano- por dicho personal. Y en tal sentido, de acuerdo con la obligación de garantizar el uso de las lenguas oficiales por los ciudadanos y con el deber de proteger y fomentar su conocimiento y utilización, nada se opone a que los poderes públicos prescriban, en el ámbito de sus respectivas competencias, el conocimiento de ambas lenguas para acceder a determinadas plazas de funcionario o que, en general, se considere como un mérito entre otros (como expresamente se prevé) el nivel de conocimiento de las mismas: bien entendido que todo ello ha de hacerse dentro del necesario respeto a lo dispuesto en los arts. 14 y 23 de la CE, y sin que en la aplicación del precepto legal en cuestión se introduzca discriminación. En definitiva, el empleo del euskera implica la provisión de los medios necesarios, y entre ellos, la presencia de personal vascoparlante, tanto en la Administración de la Comunidad Autónoma del País Vasco como en la periférica del Estado, en los términos señalados por la sentencia de este Tribunal 76/1983 de 5 de agosto 'como modo de garantizar el derecho a usar por parte de los ciudadanos de la respectiva Comunidad' y en relación con la previsión expresa que con respecto a este artículo hace la disposición adicional tercera. (...) la exigencia de bilingüismo ha de llevarse a cabo con un criterio de razonabilidad y proporcionalidad desde la perspectiva de lo dispuesto en los arts. 23.2, 139.1 y 149.1.1 de la Constitución*". A la mateixa sentència, el TC recordaria que la doble oficialitat lingüística, garantida pel bloc de la constitucionalitat, comporta un dret d'opció lingüística dels ciutadans (dret d'optar per l'ús de qualsevol de les dues llengües oficials amb plena validesa i eficàcia en la seva relació amb els Poders Públics radicats al territori autonòmic) i una correlativa càrrega per a l'Administració Pública que ha d'adaptar-se progressivament a aquest marc de la doble oficialitat. I aquesta adaptació progressiva, vincula per igual a tots els Poder Públics radicats al territori amb règim de doble oficialitat. Com diria el TC, "*la consecuente cooficialidad lo es con respecto a todos los poderes públicos radicados en el territorio autonómico, sin exclusión de los órganos dependientes de la Administración central y de otras institucions estatals en sentido estricto*".

[863] Article 5.1 de la LOPJ: "*1. La Constitución es la norma suprema del ordenamiento jurídico, y vincula a todos los Jueces y Tribunales, quienes interpretarán y aplicarán las leyes y los reglamentos según los preceptos y principios constitucionales, conforme a la intepretación de los mismos que resulte de las resoluciones dictadas por el Tribunal Constitucional en todo tipo de procesos...*". Vid. AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; "*L'acreditació del coneixement del català en la funció pública de les administracions catalanes*", cit. nota supra p. 218.

[864] Per totes, STS de 20 d'octubre de 1986 (Sala Contenciosa-Administrativa R.J. 6563). En aquesta sentència, el Tribunal proclamaria que "*a mayor abundamiento, al exigirse en las bases no publicadas la demostración de la comprensión de la lengua catalana, con carácter eliminatorio se produce una evidente inconstitucionalidad, al infringirse los artículos 14 y 23.2 de la Constitución, como ha tenido ocasión de declarar esta Sala en sus sentencias de 24 de abril y 6 de mayo de 1983, y 16 de mayo y 28 de noviembre de 1984, acorde con lo expresado en el fundamento jurídico 42 de la Sentencia del Tribunal Constitucional de 5 de agosto de 1982, seún el cual, la Constitución garantiza el derecho fundamental al acceso a la función pública en condiciones de igualdad (art. 23.2) y según criterios de mérito y capacidad (art. 103.3), por lo que la garantía del derecho a usar las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas no puede suponer para determinados españoles una condición en el ejercicio*

Finalment el TS acabaria adoptant el postulat de la valoració com a mèrit del coneixement de la llengua autonòmica i acceptaria també, si bé puntualment, que aquest coneixement fos valorat com a requisit de capacitat[865].

---

de sus derechos fundamentales que, yendo más allá de lo exigido en el art. 3.1 de la Constitución, vacíe de contenido a ese derecho, y conforme con la doctrina contenida en la sentencia de la Sala 3ª del Tribunal Supremo de 25 de enero de 1984". En el F.J. 3 de la mateixa resolució, el TS proclamaria que "*respecto a la nulidad de la Base Sexta del Concurso, que prevé una prueba selectiva eliminatoria que implica forzosamente el conocimiento del idioma catalán, procede reiterar los acertados fundamentos de la Sentencia apelada, siendo contraria al Principio de Igualdad de los administrados artículo 9 y 14: 'Los españoles son iguales ante la Ley, sin que pueda prevalecer discriminación alguna por razón de nacimiento, raza, sexo, religión, opinión o cualquier otra condición o circunstancia personal o social'; Derecho que se conculca con al exigencia de conocimiento del idioma catalán, partiendo de dos imperativos, solamente es forzoso el conocimiento del idioma castellano para todos los españoles, artículo 3.1 de la Constitución y el ser el castellano también idioma oficial de Cataluña, artículo 3.2 del Estatuto de Cataluña, Ley Orgánica de 18 de diciembre de 1979, norma acorde con al realidad sociológica de esa Comunidad"*. En la mateixa línea, va pronunciar-se, entre d'altres, a la STS d'11 de juliol de 1986 (Sala Contenciosa-Administrativa, R.J. 5053), o a la STS de 28 d'octubre de 1986 (Sala Contenciosa-Administrativa, R.J. 7718). Al F.J. 5 d'aquesta STS de 28 d'octubre de 1986 el TS va advertir que "*no obsta a esta conclusión confirmatoria de la alegación de la apelante sobre la constitucionalidad que, al convocarse el concurso, se primara de algún modo a los concursantes que demostraren conocer la lengua catalana, porque, a pesar del esfuerzo dialéctico de dicha parte para tratar de convencer de que la misma, como la castellana eran oficiales y lo que se perseguía era, precisamente, equiparar a los que únicamente conocieran la primera respecto de los conocedores de la segunda, tal argumento no es jurídicamente viable por más que la oficialidad de una y otra no se discuta, porque el acogimiento de dicha pretensión supondría en la práctica de un modo evidente la exlusión o la situación más desventajosa de aquellos aspirantes que no dominaran el catalán, lo que, como con acierto se razona por la sentencia apelada, supone una manifiesta inconstitucionalidad por infringir los artículos 14 y 23.2 de la Constitución, que consagra el principio de igualdad de todos los españoles para el acceso a la Función Pública, el que no puede claudicar frente a lo que, aun estando autorizado por le mismo Texto constitucional, sólo hace referencia a la declaración de oficialidad o a la protección de las diferentes modalidades lingüísticas del régimen de autonomías, o a las medidas que en pro de ellas o de su difusión puedan adoptarse por los Entes autonómicos, porque éstas no pueden –en contra de lo que se alega- conculcar ni restringir en modo alguno los dichos principios de igualdad de todos los españoles"*. Vid. també, per totes, la STS de 29 d'octubre de 1986 (Sala Contenciosa-Administrativa, R.J. 7727), on consta que *"al exigirse en las bases no publicadas la demostración de la suficiencia del conocimiento de la misma lengua, con una alta valoración, se produce una evidente inconstitucionalidad, al infringirse los artículos 14 y 23.2 de la Constitución (...) la Constitución garantiza el derecho fundamental al acceso a la función pública en condiciones de igualdad (art. 23.2) y según criterios de mérito y capacidad (art. 103.3) por lo que la garantía del derecho a usar las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas no pueden suponer para determinados españoles un condicionamiento en el ejercicio de uno de sus derechos fundamentales que, yendo más allá de lo exigido en el artículo 3.1 de la Constitución, vacía de contenido a ese derecho..."*. Vid. MILIAN MASSANA, Antoni; *"Derechos lingüísticos y derechos fundamentales en España", Revista Vasca de Administración Pública* nº 30, 1991, p. 81.

[865] Per totes, STS de 20 de novembre de 1989 (R.J. 8311). Doctrinalment, s'ha afirmat que en aquesta sentència, per primera vegada el TS admet l'exigència o requisit de capacitació lingüística. Vid. AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; *"La exigencia del euskera en el acceso a la función pública: jurisprudencia y planificación normativa", Revista Vasca de Administración Pública* n1 25, 1989, p. 105. L'estudi constata que amb anterioritat, ja s'havia apuntat aquesta tendència jurisprudencial a sentències del TS tals com la de 16 de desembre de 1987 (R.J. 9666), de 23 de desembre de 1987 (R.J. 9704) o 20 de juliol de 1988 (R.J. 6088). Al F.J. 4 de la STS de 16 de desembre de 1987, el TS proclamaria que "*la Administración, no los funcionarios en concreto, como señala la Sentencia del citado Tirbunal de 5 de agosto de 1983 y ha reiterado esta Sala, recogiendo la doctrina en ella establecida, tiene la obligación de atender en cualquiera de los dos idiomes en el que sea requerida por los ciudadanos, tramitándose el expediente en el idioma por ella elegido, si todos se halan de acuerdo al respecto, deduciéndose de ello que si tal circunstancia no se da, deberá tramitarse en castellano, sin perjuicio de la versión al euskera y viceversa, de todas las actuaciones y escritos en forma que quede garantizada la identidad de contenidos; lo expuesto pone de relieve la indispensable necesidad de bilingüismo en las Comunidades*

Amb tot, no seria fins l'any 1991 quan es donaria un important salt qualitatiu, vehiculat a través de la STC 46/1991 de 28 de febrer. En aquesta sentència, el màxim intèrpret constitucional donaria cobertura a l'exigència del coneixement del català com a requisit de capacitat en l'accés a la funció pública al servei de la Generalitat. En paraules del TC, el règim de la doble oficialitat lingüística així com els principis de mèrit i capacitat "*supone la carga para quien quiera acceder a una determinada función pública de acreditar las capacidades, conocimientos e idoneidad exigibles para la función a la que aspira"*. Partint d'aquest fonament, el TC sentenciava que "*la exigencia del conocimiento del idioma que es oficial en el territorio donde actúa la Administración a la que se aspira a servir es perfectamente incluible dentro de los méritos y capacidades requeridas"*. El màxim intèrpret constitucional afegiria que "*No debe entenderse la exigencia de conocimiento del catalán un requisito ad extra, independiente del mérito y capacidad acreditadas, sino, al igual que cualquier otro conocimiento o condición exigida para el acceso a la función pública, una exigencia con cuya acreditación se da satisfacción a dichos principios constitucionales, en la medida en que se trata de una*

Autónomas con dos lenguas oficiales y a ello se refiere el artículo 14 mencionado, cuando señala que, para hacer efectivos los derechos reconocidos en el artículo 6 citado, los poderes públicos adoptarán las medidas tendentes a la progresiva euskaldunización del personal afecto a la Administración Pública en la Comunidad Autónoma del País Vasco, concretando que los citados poderes determinarán los plazos para los que es preceptivo el conocimiento de ambas lenguas y estableciendo que el conocimiento de las dos lenguas oficiales constituirá mérito en los demás casos...".

Al F.J. 2 de la STS de 23 de desembre de 1987 el TS proclamaria que "*... la Ley 10/1982 de veinticuatro de noviembre básica de normalización del uso del euskera (...) a fin de hacer efectivo el derecho de todos los ciudadanos a usar cualquiera de los dos idiomas oficiales, después de imponer a los poderes públicos, en el párrafo primero del artículo 14, la obligación de adoptar las medidas tendentes a la progresiva euskaldunización del personal afecto a la Administración Pública, establece, como regla general, en el párrafo tercero, que en las pruebas selectivas que se realicen para el acceso a las plazas de la Administración pública en el ámbito territorial de la Comunidad, salvo las que después se dirán, se considerará, entre otros méritos, el nivel de conocimiento de las lenguas oficiales, cuya ponderación se realizará por la Administración para cada nivel profesional, y como excepción, en el apartado anterior, que los poderes públicos determinarán las plazas para las que es preceptivo el conocimiento del euskera, apartado este último que, en relación con la disposición adicional tercera y, analógicamente, con el párrafo del artículo 20 de la propia Ley y con lo declarado por el Tribunal Constitucional en Sentencia de 26 de junio de 1986 (...) debe entenderse en el sentido de considerarse necesario la previa determinación por parte de los poderes públicos de aquellas plazas concretas en las que, por sus especialidades características, se considere obligatorio el conocimiento de ambas lenguas, pues sólo de forma global se podrá conseguir que la exigencia de bilingüismo se lleve a cabo, como señala la indicada sentencia, con un criterio de razonabilidad y proporcionalidad desde la perspectiva de lo dispuesto en los artículos 23.2, 139.1 y 149.1.1 de la Constitución, único medio de compatibilizar el derecho a usar las dos lenguas oficiales por parte de los ciudadanos de una Comunidad Autónoma con la no discriminación de los españoles, que no conozcan el idioma regional, para poder participar en las pruebas selectivas previstas para el acceso a las Administraciones Públicas"*. Al F.J. 3 de la mateixa sentència, el TS afegiria que "*...una interpretación sistematizada de los preceptos constitucionales y estatutarios lleva, por una parte, a considerar el conocimiento de la lengua propia de la Comunidad como un mérito para la provisión de vacantes, pero por otra, a atribuir el deber de conocimiento de dicha lengua a la Administración Autónomica en u conjunto, no individualmente a cada uno de sus funcionarios, como modo de garantizar el derecho a usarla por parte de los ciudadanos de la respectiva comunidad, así como que 'la valoración relativa a dicho mérito no tiene su fundamento en la implantación real de la lengua en cuestión, sino en la necesaria garantía del derecho a usarla'..."*. El mateix raonament jurisprudencial es ratificaria a la STS de 20 de juliol de 1988.

capacidad y un mérito que (...) ha de acreditarse y valorarse en relación con la función a desempeñar, y por tanto guarda la debida relación con el mérito y capacidad, tal como impone el art. 103 CE".

Particularment interessant és el raonament esgrimit al F.J. 3 de la sentència, on el TC proclamaria que "*la razonabilidad de valorar el conocimiento del catalán como requisito general de capacidad, aunque variable en su nivel de exigencia, viene justificada por diversos motivos"*, entre els que s'esmentaven els següents: primerament, la consideració del català com a llengua oficial i pròpia de Catalunya i les implicacions que aquest estatut porta inherents[866]; segonament, el TC constatava "*además, se trata de un requisito justificado y equitativo, también en función de la propia eficacia de la Administración autónoma (art. 103.1 CE)"*. En aquestes circumstàncies, el màxim intèrpret constitucional va concloure que "*resulta constitucionalmente lícito exigir, en todo caso, un cierto nivel de conocimiento de la lengua catalana, que resulta imprescindible para que el funcionario pueda ejercer adecuadamente su trabajo en la Administración autonómica dado el carácter cooficial del idioma catalán en Cataluña (art. 3.2 CE y art. 3.2 EAC) y dada también la extensión del uso del catalán en todo el territorio de la Comunidad Autónoma"*[867].

L'Alt Tribunal acabaria de precisar que, en qualsevol cas, calia respectar una proporcionalitat "*de esa exigencia, en función del tipo y nivel de la ficción o puesto a desempeñar, que viene impuesta por el art. 23.2 CE, pues sería contrario a la igualdad en el acceso a la función pública, exigir un nivel de conocimiento del catalán sin relación alguna con la capacidad requerida para desempeñar la función de que se trate"*. A parer del Tribunal, una aplicació desproporcionada del nivell d'exigència de coneixement de la llengua "*podría llevar a resultados discriminatorios, contrarios tanto al art. 14 como al 23.2 CE"* (F.J. 4 de la STC 46/1991 de 28 de febrer).

D'aquesta manera, el TC cimentava els fonaments estructurals d'una doctrina jurisprudencial que avala el recurs al règim del requisit de capacitació lingüística dels empleats públics en determinats supòsits[868].

---

[866] En paraules del TC, "*en primer lugar, debemos mencionar el carácter del catalán como lengua de la Administración de la Generalitat, junto con el castellano, ambas de uso preceptivo (art. 5 Ley catalana 7/1983); que son válidas y eficaces les actuaciones administrativas hechas en catalán (art. 7.1 Ley catalana 7/1983); y que los particulares gozan del derecho de usar el catalán en sus relaciones con la Administración (art. 8 de la Ley 7/1983 y STC 82/1986, fundamento jurídico 3)..."*. (F.J. 3 de la STC 46/1991 de 28 de febrer).

[867] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 212-214

[868] Per una ampliació sobre aquest tema, vid. VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", cit. nota supra.

A part d'aquest règim del requisit de capacitació lingüística, n'hi ha un segon: el de la meritació, que és justament el que predomina a l'àmbit judicial, afirmació que ha de valorar-se amb les degudes cauteles, en els termes que s'estudiaran.

La meritació lingüística, a diferència del règim de la capacitat requerida, d'entrada no exclou a cap candidat que no conegui la llengua. El coneixement de la llengua només atorga una puntuació al candidat que l'acredita que se suma a la puntuació que obtingui a les altres proves o mèrits, segons un barem. D'acord amb aquest sistema, aquell que obtingui una millor puntuació pot triar destinació abans que la resta, en funció de les seves prioritats, de manera que, tal com s'ha advertit doctrinalment "*obtenir punts a través del coneixement lingüístic millora la posició d'un candidat dins del rànquing*". Per tant, en aquest sistema, pot succeir que "*el candidat amb més puntuació obtingui la plaça tot i no ser competent lingüísticament*" perquè disposi "*d'altres coneixements que també puntuen i compensen la manca de coneixements lingüístics"* [869]. Aquesta situació, tal com es veurà, es dóna a l'àmbit judicial. Molts jutges, magistrats i altre personal al servei de l'Administració de Justícia radicada a Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat, desconeixen la llengua oficial pròpia del territori emprada pels justiciables que s'hi adrecen. D'aquí que, des d'instàncies autonòmiques tals com la Generalitat de Catalunya pel que fa al cas català, reivindiquin una modificació del marc jurídic vigent que permeti passar del règim de la meritació al de la capacitació idiomàtica exigible. El debat resta obert. La L.O. 19/2003 de 23 de desembre de modificació de la LOPJ ha avançat en aquesta línia. L'article 530 de la LOPJ, en la dicció introduïda per aquesta reforma, contempla que per cobrir determinades places dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal, a Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística, el coneixement de l'idioma oficial i propi del territori podrà ser valorat com a requisit exigible, "*cuando de la naturaleza de las funciones a desempeñar se derive dicha exigencia y así se establezca en las Relaciones de Puestos de Trabajo*".

Com és sabut, la jurisprudència del TC (vegeu per totes les SSTC 56/1990 de 29 de març, 62/1990 de 30 de març o 105/2000 de 13 d'abril) avalaria el recurs al règim de la meritació lingüística en la provisió de certes places del personal al servei de l'Administració de Justícia.

Partint d'aquestes precisions conceptuals, caldrà estudiar quin és el règim que ordena l'aptitud lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia, començant pels membres de la Carrera Judicial.

[869] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 215.

Tal i com s'ha avançat, el règim jurídic que ordena l'aptitud lingüística en aquest àmbit judicial es caracteritza per la seva heterogeneïtat i falta de coherència. Pel que fa als Jutges i Magistrats, després d'anys de simple no-valoració del coneixement lingüístic, s'ha acabat garantint el règim de la meritació. En el cas del Ministeri Fiscal, s'opta encara per la manca de valoració del coneixement de la llengua oficial i pròpia diferent de la castellana. La resta del personal al servei de l'Administració de Justícia es regeix per règims diferents, que han anat evolucionant tenint en compte, en part, la jurisprudència que ha resolt les constants impugnacions de convocatòries, en els termes que s'estudiaran.

4. EL RÈGIM DE LA MERITACIÓ LINGÜÍSTICA DE JUTGES I MAGISTRATS.

4.1 Estudi del marc legal: les previsions de la LOPJ.

La LOPJ valora el coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma diferent de la castellana com un '*mèrit preferent*' en la provisió de places de Jutges i Magistrats en el territori de la Comunitat Autònoma amb règim de doble oficialitat lingüística.

L'article 341.2 de la LOPJ contempla que, reglamentàriament, es determinaran els criteris de valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia d'aquelles Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística. Disposa que el coneixement de l'idioma es valorarà com a mèrit preferent en els concursos per cobrir places d'òrgans jurisdiccionals al territori autonòmic[870].

La gènesi parlamentària de l'article 341 de la LOPJ es troba a l'article 362 del Projecte de LOPJ[871], que ja contenia una menció expressa a la valoració del coneixement de la

[870] Article 341 de la LOPJ: "*1. Para la provisión de las plazas de Presidente de los Tribunales Superiores de Justicia y de las Audiencias, en aquellas Comunidades Autónomas que gocen de Derecho Civil Especial o Foral, así como de idioma oficial propio, el Consejo General del Poder Judicial valorará como mérito la especialización de estos Derechos Civil Especial o Foral y el conocimiento del idioma propio de la Comunidad. 2.Reglamentariamente se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Civil Especial o Foral de las referidas Comunidades Autónomas, como mérito preferente en los concursos para Órganos jurisdiccionales de su territorio*".

[871] Article 362 del Projecte de LOPJ: "*1. Para la provisión de las plazas de Presidente de los Tribunales Superiores de Justicia, de las Audiencias Territoriales y Audiencias Provinciales, el Consejo General del Poder Judicial, cuando así lo exija el correspondiente Estatuto de Autonomía de la Comunidad en que radiquen, valorará la especialización en el Derecho Foral y especial y el conocimiento del idioma oficial de aquélla. 2.Reglamentariamente se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Foral de las Comunidades Autónomas, cuando sus respectivos Estatutos los establezcan como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales de su territorio*". Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 118-I de 19 de setembre de 1984. Vid. també, "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p. 57.

llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma com un mèrit en la provisió de places judicials. Ara bé, la versió del Projecte de LOPJ condicionava la valoració del coneixement de la llengua com a mèrit en funció del seu reconeixement al respectiu Estatut d'Autonomia. Pel que fa a aquesta precisió, el paràgraf 2n de l'article 362 del Projecte de LOPJ proposava la següent dicció: "*reglamentariamente se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Foral de las Comunidades Autónomas, cuando sus respectivos Estatutos lo establezcan como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales de su territorio*"[872].

La dicció de l'article 362 del Projecte de LOPJ va objecte de diverses esmenes de modificació. De fet, la qüestió concernent a la valoració del coneixement lingüístic de Jutges i Magistrats va suscitar intenses controvèrsies en seu parlamentària.

Ja en la fase de tramitació del Projecte en seu del Congrés dels Diputats, varen presentar-se sis esmenes a l'article 362, formulades pel Grup Parlamentari Mixte (esmenes nº 91 i 916)[873], pel Grup Parlamentari de Minoria Catalana (esmena nº 566)[874] i pel Grup Parlamentari Basc (esmenes nº 293, 294 i 295)[875], totes elles desestimades per l'Informe de la Ponència[876].

---

[872] Cal recordar que només dos Estatuts d'Autonomia de Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística, el basc i el gallec, contemplen una referència expressa a la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana com a mèrit en la provisió de places de Jutges i Magistrats al territori de la Comunitat Autònoma. I s'era plenament conscient d'aquesta situació, si es té en compte que el Projecte de LOPJ va tramitar-se anys més tard de l'aprovació dels Estatuts d'Autonomia. Vid. article 35 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc i article 25 de l'Estatut d'Autonomia de Galícia.

[873] Les esmenes nº 91 i 916, presentades respectivament pels diputats Sr. Vicens Giralt i Sr.Pérez Royo, en representació del Grup Mixte, proposaven modificar la dicció de l'article 362 del Projecte de LOPJ en els següents termes, identics en ambdues esmenes: "*1. Para la provisión de las plazas a que se refiere este capítulo el Consejo General del Poder Judicial, valorará la especialización en el Derecho propio de la Comunidad Autónoma, cuando así lo exija el correspondiente Estatuto, así como el conocimiento del idioma propio oficial, en aquellos territorios con dos lenguas oficiales. 2.Reglamentariamente se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho propio de las Comunidades Autónomas"*. En la justificació de l'esmena nº 916, va al·legar-se que *"la mejora del servicio al ciudadano exige un acercamiento de los miembros de la judicatura a la realidad sociocultural del territorio en el que ocupen plaza"*. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p.208 i 440.

[874] L'esmena de modificació nº 566 presentada pel Grup Parlamentari Minoria Catalana a l'article 362 del Projecte de LOPJ proposava exactament la mateixa redacció del precepte que consta a les esmenes nº 91 i 916 transcrites. Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p.341.

[875] L'esmena nº 293 presentada pel Grup Parlamentari Basc al primer paràgraf de l'article 362 del Projecte de LOPJ proposava l'addició entre '*oficial*' i '*de aquella*' de l'expressió '*pròpia*'. En la justificació de l'esmena, va al·legar-se que era la "*designación que hacen los Estatutos de Autonomía*".
Així mateix, el Grup Parlamentari Basc va presentar dues esmenes, alternatives, al segon paràgraf del mateix article 362 del Projecte de LOPJ, les esmenes nº 294 i 295.

En els debats celebrats en motiu de la tramitació parlamentària d'aquesta norma, varen emergir tesis crítiques a la seva dicció, tendencialment divergents. Algunes varen centrar-se en qüestions estrictament terminològiques[877]. D'altres varen centrar-se en

---

L'esmena nº 294 proposava la substitució del paràgraf 2n del precepte pel següent text: "*El Consejo General del Poder Judicial y el órgano a que se refiere el artículo 122 bis, regularán de común acuerdo los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Foral de las Comunidades Autónomas, cuando sus respectivos Estatutos lo establezcan como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales de su territorio*".
L'esmena nº 295, proposada com alternativa a l'anterior, proposava la següent dicció del segon paràgraf de l'article 362 del Projecte de LOPJ: "*2. Reglamentariamente de acuerdo con la Sala de gobierno del correspondiente Tribunal Superior de Justicia se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Foral de las Comunidades Autónomas, cuando sus respectivos Estatutos lo establezcan como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales de su territorio*". En la justificació d'aquesta esmena va al·legar-se que "*El Tribunal Superior, como órgano que culmina la organización judicial en la Comunidad Autónoma, debe intervenir con carácter decisorio a la hora de hacer esta valoración*". Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p.265.

[876] Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 118-I-1 de 23 de febrer de 1985. Vid. també "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum I, cit. nota supra, p.663. L'article 362 del Projecte de LOPJ en la versió de l'Informe de la Ponència deia: "*1. Para la provisión de las plazas de Presidente de los Tribunales Superiores de Justicia, de las Audiencias, el Consejo General del Poder Judicial, cuando así lo exija el correspondiente Estatuto de Autonomía de la Comunidad en que radiquen, valorará la especialización en el Derecho Foral y especial y el conocimiento del idioma oficial de aquélla. 2.Reglamentariamente, se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Foral de las Comunidades Autónomas, cuando sus respectivos Estatutos lo establezcan como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales de su territorio*".

[877] Així, per exemple, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Zubia Atxaerandio en representació del Grup Parlamentari Basc a la sessió parlamentària de 7 de març de 1985, quan en la defensa de l'esmena nº 293 va advertir que "*es una enmienda que en principio puede parecer que no tiene la menor importancia, pero que nosotros se la damos por cuanto que, como siempre, queremos ser respetuosos con los estatutos de autonomía y fundamentalmente, como es lógico, con el nuestro. Lo que pretende esta enmienda 293 es que concretamente en el último párrafo de este número 1 del artículo 362, en el cual se hace referencia a la valoración de la especialización en Derecho foral y el conocimiento del idioma oficial de aquélla –se está refiriendo a la Comunidad Autónoma- para ser acordes con la filosofía estatutaria, entre el término 'oficial' y el término 'de aquélla', refiriéndose por supuesto al idioma, se introdujera el término 'propio'. En consecuencia, el texto quedaría así: '... el conocimiento del idioma oficial propio de aquélla'. Ya digo que, en principio, puede parecer que no tiene mayor trascendencia, pero la razón de ello está en el artículo 6º -por lo que respecta a nuestro Estatuto- en el cual claramente se dice- hablando del euskera- que tiene el carácter de lengua propia del pueblo vasco; y a continuación añade la consideración de lengua oficial juntamente con el castellano. Entonces, al no decir en el texto actual más que idioma oficial, puede entenderse que puede ser tanto el castellano como el euskera, aunque creemos que en espíritu está claro que quiere referirse, evidentemente, al euskera como tal, pero creemos sinceramente que quedaría mucho más correcto si se dice '--- en idioma oficial propio de aquélla'. Esta es nuestra enmienda 293 al artículo 362"*. Vid. Diari de Sessions del Congrés dels Diputats nº 275 de 7 de març de 1985. També resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Barrero López, en representació del Grup Parlamentari Socialista, a la mateixa sessió parlamentària quan va advertir que "*quiero decir que mi grupo aceptaría las dos enmiendas que se han planteado en el artículo 362 por el Grupo Vasco, que yo considero que se acercan de esta forma a las presentadas también por Minoría Catalana. Por ello, en el artículo 362, número 1, 'in fine', nosotros en una enmienda transaccional pondríamos, después de 'Derecho foral' y suprimida la palabra 'especial', la palabra 'propio' de tal manera que la frase dijera: '... valorará la especialización en el Derecho Foral o propio y en el conocimiento del idioma oficial propio de aquélla'...*".

discutir qüestions més de fons. Des de certs sectors de l'arc parlamentari, l'establiment d'un règim de meritació lingüística no era suficient per tutelar, amb les degudes garanties, els drets lingüístics dels justiciables que parlaven una llengua oficial diferent de la castellana. Un exemple d'aquesta tendència l'ofereix l'esmena d'addició nº 349 presentada pel senador Sr. Ferrer Gironés a l'article 305 del text del Projecte de LOPJ. Aquesta esmena va proposar addicionar un paràgraf que consignés "*En cada convocatoria para ingreso a la Carrera Judicial, y por los dos sistemas descritos, se deberá prever la selección de opositores debidamente capacitados para cubrir las plazas en las Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales*"[878]. En la justificació de l'esmena va al·legar-se que "*dado que la Constitución establece la oficialidad de las lenguas propias en determinades Comunidades, y su utilización también es oficial en las diversas actuaciones judiciales, es necesario que los Jueces estén capacitados para cubrir aquellas plazas*" i va afegir-se que "*La propuesta de esta enmienda se basa igualmente en la necesidad de ahorrar gasto público, con la contratación de intérpretes y traductores, que deberían suplir la falta de capacidad de los Jueces. En igual sentido, debemos remarcar que si las actuaciones judiciales serán orales especialmente en materia criminal, el conocimiento de las dos lenguas oficiales, se hace imprescindible para poder juzgar con verdadera competencia objetiva*".

Altrament, el Grup Parlamentari català al Senat va optar clarament per la fòrmula de la meritació en la seva esmena nº 775 presentada a l'article 346 del Projecte de llei, que proposava la següent dicció: "*1. Para la provisión de plazas para cubrir los órganos jurisdiccionales contemplados en este Capítulo con sede en Comunidad Autónoma con Derecho Propio o idioma oficial propio, tendrá preferencia sobre el escalafón la valoración de la especialización del correspondiente Derecho Propio y del idioma oficial propio de la Comunidad Autónoma. 2. Reglamentariamente se determinarán los criterios de valoración sobre el conocimiento del Derecho Foral e idioma propio de la Comunidad Autónoma*". En la justificació de l'esmena, va esgrimir-se que cercava l'"*adecuación a los principios constitucionales de la realidad de Derechos Forales y de idiomas cooficiales y para que los Magistrados y Jueces no se encuentren en condiciones de inferioridad al desconocer el idioma...*"[879].

Finalment, el legislador orgànic acabaria optant per garantir que el coneixement de la llengua oficial pròpia del territori fos valorada com un '*mèrit preferent*' en els concursos per òrgans jurisdiccionals radicats a la Comunitat Autònoma, d'acord amb els

---

[878] Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum II, cit. nota supra, p. 1784-185.

[879] Vid. "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum II, cit. nota supra, p. 1962-1963.

criteris de valoració que es fixessin reglamentàriament. D'aquesta manera, la concreció definitiva dels barems de valoració es deixava a determinació reglamentària.

A part d'aquest article 341.2, la LOPJ contempla d'altres referències expresses al règim de la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial, que projecta a supòsits concrets. Aquest és el cas dels articles 216.bis.3.2.d (mèrit lingüístic dels candidats a l'atorgament d'una comissió de servei)[880]; 341.1 (valoració del mèrit del coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma en la provisió de places de President dels TSJ i Audiències d'aquelles Comunitats Autònomes amb idioma oficial propi)[881] i 431 de la LOPJ (pel que fa barem de mèrits en la provisió de places de jutges en règim de provisió temporal)[882]. Cal recordar, així mateix, que l'article 313.2.g de la LOPJ també contemplava una referència expressa a la valoració del coneixement de la llengua i del dret propis de les Comunitats Autònomes com a mèrit en els concursos regulats a l'article 311, apartats 1, 3 i 4 de la norma[883], previsió que ha estat eliminada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre[884].

---

[880] Article 216.bis.3.2.d de la LOPJ: "*2. En el supuesto de que existan varios peticionarios para el otorgamiento de la misma comisión de servicio, la Sala de gobierno correspondiente, al proponer con preferencia a aquel que estime más idóneo, habrá de valorar las siguientes circunstancias: (...) d) El conocimiento del derecho o de la lengua y el derecho sustantivo propios de la Comunidad Autónoma en que vaya a tener lugar la comisión...*".

[881] Article 341.1 de la LOPJ: "*1. Para la provisión de las plazas de Presidente de los Tribunales Superiores de Justicia y de las Audiencias, en aquellas Comunidades Autónomas que gocen de Derecho Civil Especial o Foral, así como de idioma oficial propio, el Consejo General del Poder Judicial valorará como mérito la especialización de estos Derechos Civil Especial o Foral y el conocimiento del idioma propio de la Comunidad...*". Pel que fa a la provisió de places de President del Tribunal Superior de Justícia de Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia, cal recordar que l'article 32.5 de la Llei 38/1988 de 28 de desembre, de Demarcació i Planta Judicial (B.O.E. nº 313 de 30 de desembre de 1988, rect. B.O.E. nº 122 de 23 de maig de 1988, p. 15341) també contempla la valoració del mèrit pel coneixement de l'idioma. Així, el paràgraf 5 d'aquest precepte disposa: "*En la provisión de la plaza de Presidente del Tribunal Superior de Justicia en aquellas Comunidades Autónomas que gocen de Derecho Civil especial o foral, así como de idioma oficial propio, el Consejo General del Poder Judicial valorará como mérito la especialización en este Derecho Civil especial o foral y el conocimiento del idioma propio de la Comunidad*".

[882] Article 431 de la LOPJ: "*1. Cuando se autorizare este régimen de provisión, la Sala de Gobierno del Tribunal Superior de Justicia anunciará concurso de todas las vacantes a cubrir por este medio dentro de la Comunidad Autónoma (...) 2. Tendrán preferencia aquellos en quienes concurran más méritos de acuerdo al baremo siguiente, siempre que no concurran otras circunstancias que comporten su falta de idoneidad: (...) f) En las Comunidades Autónomas con derecho o con lengua y derecho propios su conocimiento se considerará como mérito...*". Aquesta previsió deu la seva raó de ser a la modificació de l'article 431 introduïda per la L.O. 16/1994 de 8 de novembre.

[883] Abans de la reforma de la LOPJ introduïda per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, l'article 313 de la LOPJ deia: "*1. Para resolver los concursos entre juristas de reconocida competencia a que se refieren los apartados 1,3 y 4 del artículo 311 el Consejo General del Poder Judicial aprobará reglamentariamente las correspondientes bases, en las que se graduará la puntuación de los méritos que pudieran concurrir en los solicitantes con arreglo al baremo que se fija en el siguiente apartado (...) 2.En el baremo se establecerá la valoración de los siguientes méritos: (...) g) En las Comunidades Autónomas con lengua y derechos propios, su conocimiento se considerará como mérito a valorar en concurrencia con los anteriores...*". La previsió del coneixement de la llengua com a mèrit en el bàrem

La LOPJ no projecta tampoc aquestes previsions de meritació lingüística al cos de jutges substituts i magistrats suplents. El propi TS evidenciaria aquesta mancança a les seves STS de 2 de juny de 1997[885] i 20 d'abril de 1998[886], on va proclamar que "*el artículo 201.3 de la LOPJ no ha incluido como mérito preferente para el nombramiento de Magistrados suplentes y Jueces sustitutos"* el coneixement de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma diferent de la castellana. Partint d'aquest fonament, el propi TS constataria l'existència d'una contradicció normativa entre les previsions d'aquest article 201.3 de la LOPJ en relació a les previsions de l'article 35 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc que, tal i com ja s'ha estudiat, contempla la previsió de la valoració d'aquest mèrit preferent en la provisió de places judicials a la Comunitat Autònoma. En paraules del TS, "*se trata por tanto en el presente proceso de enjuiciar la circunstancia de que el artículo 201.3 de la LOPJ no ha incluido como mérito preferente para el nombramiento de Magistrados suplentes y Jueces sustitutos en el ámbito del Tribunal Superior de Justicia del Pais Vasco el conocimiento del euskera, como exige el artículo 35.1 del Estatuto de Autonomía de dicha Comunidad (...) en ambos casos se trata de normas con rango de Ley Orgánica, que tienen su base y fundamento en la Constitución (...) Se produce una contradicción de normas con rango de Ley Orgánica, que ha de ser resuelta en cada caso concreto por vía interpretativa..."*[887].

---

de valoració dels candidats fou introduïda per l'article 1 apartat tretze de la L.O. 16/1994 de 8 de novembre de modificació de la LOPJ.
Cal subratllar que el Projecte de llei orgànica de modificació de la LOPJ presentat pel Govern i publicat al B.O.C.G.-Congrés dels Diputats, Serie A, nº 146-1 de 5 de maig de 2003, ja proposava una modificació de la dicció de l'article 313 de la LOPJ, eliminant la previsió d'aquest mèrit pel coneixement de la llengua i del dret propis de les Comunitats Autònomes. Vid. article únic, epígraf 57 del Projecte de llei orgànica, concernent a la modificació proposada de l'article 313 de la LOPJ.

[884] Vid. epígraf 74 de l'article únic de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ.

[885] STS de 2 de juny de 1997, de la Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1997/4917.

[886] STS de 20 d'abril de 1998, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1998/4527.

[887] Ambdues sentències del TS enunciades varen resoldre els recursos interposats, respectivament, contra els Acords del Ple del Consell General del Poder Judicial de 22 de febrer de 1995 (STS de 2 de juny de 1997) i 19 de desembre de 1995 (STS de 20 d'abril de 1998) pel que es convocaven places de Magistrats suplents i Jutges substituts per l'any judicial 1995/1996, en l'àmbit dels corresponents Tribunals Superiors de Justícia, inclòs el del País Basc. Ambdós recursos, resolts per ambdues sentències varen impugnar la Base del concurs que omitia regular, dins el barem de mèrits, la valoració pel coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma. S'estimava que el fet que no es valorés com a mèrit preferent el coneixement de la llengua vulnerava l'article 35 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc. Al F.J. 2 de la STS de 2 de juny de 1997, el TS argumentaria que aquest article 35.1 de l'Estatut d'Autonomia del País Basc presentava contradiccions amb la dicció de l'article 201.3 de la LOPJ. En paraules del TS "*La base séptima del Acuerdo (...) es reproducción casi literal del artículo 201.3 de la Ley Orgánica del Poder Judicial, que se refiere al nombramiento de Magistrados suplentes, aplicándose al de los Jueces sustitutos en virtud de lo prevenido en el artículo 212.2. Si declarásemos nula la base séptima del acuerdo combatido en su aplicación al País Basco, por contradicción con lo establecido en el artículo 35.1 de su Estatuto de Autonomía, estaríamos declarando nulo, dentro del mismo ámbito de vigencia, el artículo 201.3 de la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, redactado por la*

El TS afegiria que el fet que l'article 431.2.f de la LOPJ contempli la meritació lingüística predicant-la respecte dels concursos per la designació de Jutges en règim de provisió temporal, no avala que aquest mèrit, per analogia, pugui extendre's al règim dels Jutges substituts i magistrats suplents. En paraules del TS, "*no estimamos que sea correcto la invocación de la analogía, habida cuenta que mientras que los Jueces en régimen de provisión temporal tienen una función permanente, que pueda justificar con mayor fundamento la funcionalidad del conocimiento de la lengua cooficial, los Magistrados sustitutos y Jueces suplentes tienen, sin embargo, una intervención esporádica en casos de sustitución de los titulares, por lo que no apreciamos la identidad de razón a que se refiere el art. 4.1 del Código Civil"* (F.J. 1 de la STS de 20 d'abril de 1998)[888].

Val a dir que tot i l'al·legada '*intervenció esporàdica'* dels Magistrats substituts i dels Jutges suplents, cal tenir presents dues consideracions. D'una banda, la constatació que, igual que els titulars, acompleixen la funció jurisdiccional, prestant un servei a la

---

Ley Orgánica 16/1994, de 8 de noviembre, potestad que excede de las atribuidas a los órganos del orden jurisdiccional contencioso-administrativo, que solamente puede anular un acto administrativo si incurre en infracción del ordenamiento jurídico (...) Se trata por tanto en el presente proceso de enjuiciar la circunstancia de que el artículo 201.3 de la LOPJ no ha incluido como mérito preferente para el nombramiento de Magistrados suplentes y Jueces sustitutos en el ámbito del Tribunal Superior de Justicia del Pais Vasco el conocimiento del euskera, como exige el artículo 35.1 del Estatuto de Autonomía de dicha Comunidad (...) entendemos que no podemos hacer predomionar el Estatuto de Autonomía para dicha Comunidad, en relación con el acto impugnado, sobre la normativa que para los Magistrados suplentes y los Jueces sustitutos se contiene en la LOPJ, pues en ambos casos se trata de normas con rango de Ley Orgánica, que tienen su base y fundamento en la Constitución (...) Se produce una contradicción de normas con rango de Ley Orgánica, que ha de ser resuelta en cada caso concreto por vía interpretativa, pero que no autoriza a la Sala para dejar sin efecto con carácter general una de las mencionadas normas, para lo que carece de potestad jurisdiccional, lo que determina la desestimación del presente recurso...". En el mateix sentit i en els mateixos termes es pronunciaria al F.J. 1 de la STS de 20 d'abril de 1998.

[888] Aquest fou un argument esgrimit per la part recurrent en ambdós processos (vid. F.J. 1 de la STS de 20 d'abril de 1998 i F.J. 3 de la STS de 2 de juny de 1997). A la STS de 20 d'abril de 1998 el Tribunal proclamaria que "*El Iltre Colegio de Abogados del Señorío de Bizkaia (...) pone de manifiesto que el artículo 431.2, f de la Ley Orgánica del Poder Judicial, refiriéndose a los concursos para la designación de Jueces en régimen de provisión temporal, establece: 'En las Comunidades Autónomas con derecho o con lengua y derechos propios su conocimiento se considerará como mérito'. Estima la parte recurrente que, atendiendo a la en gran parte coincidente naturaleza jurídica de los Magistrados suplentes, Jueces sustitutos y Jueces en régimen de provisión temporal, teniendo en cuenta el silencio que sobre valoración de conocimiento de la lengua guardan los artículos de la Ley Orgánica del Poder Judicial y del Reglamento 1/1995, de 7 de junio, de la Carrera Judicial (Título V), que regulan el régimen jurídico aplicable a los Magistrados suplentes y Jueces sustitutos y, dada por otro lado la virtualidad imperativa del artículo 35 del Estatuto de Autonomía del País Vasco, cabría concluir en la aplicabilidad, siquiera sea de forma analógica, del artículo 431.2, f de la Ley Orgánica del Poder Judicial a efectos de la valoración del conocimiento de la lengua cooficial para ser nombrado Magistrado suplente o Juez sustituto, interpretación que estima sería acorde con el espíritu del Estatuto de Autonomía del País Vasco. Pues bien, la cuestión que plantea (...) no es problema que podamos resolver en la presentencia sentencia, donde nuestra cognición está limitada, por el propio imperativo de la pretensión procesal y del ámbito de generalidad en que ésta se produce, a declarar la validez o a anular, en todo o en parte, el acto impugnado (...) No estimamos que sea correcto la invocación de la analogía...".*

ciutadania que té el dret d'adreçar-s'hi en la llengua oficial pròpia del territori diferent de la castellana. En aquestes circumstàncies, *"la funcionalitat del coneixement de la llengua cooficial*", tenint en compte la funció que acompleixen, sigui o no esporàdica, és inqüestionable. D'altra banda, aquesta naturalesa transitòria de les seves funcions no ha obstat que, tal com consta al Llibre Blanc de la Justícia, el cos de Magistrats substituts i Jutges suplents cobrís un altíssim percentatge del total de places judicials de l'Estat, tendència que s'ha volgut corregir i frenar. Un exemple d'aquesta darrera afirmació l'ofereixen les dades de l'any judicial 1996-1997, quan foren nomenats un total de 995 jutges substituts, 141 de provisió temporal i 381 magistrats suplents. La xifra total d'aquests càrrecs ascendia a 1517, quan els jutges titulars eren poc més de 3.400. Com apreciaria el propi Llibre Blanc de la Justícia, *"el que la Llei va preveure com a excepcional* (referint-se als jutges substituts, jutges de provisió temporal i magistrats suplents) *ha arribat a tenir un caràcter habitual que contradiu l'esperit de la Llei Orgànica del Poder Judicial i, a més, no és desitjable"*[889]. Per consegüent, en la provisió de moltes places judicials el coneixement de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana no ha estat valorat ni tan sols com a mèrit.

L'article 201.3 de la LOPJ no ha estat objecte de modificació. La reforma de l'article 201 de la LOPJ que introdueix l'apartat 37 de l'article únic de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, no ha modificat el paràgraf tercer del precepte, de manera que continua sense preveure la valoració del mèrit pel coneixement lingüístic pel nomenament de Magistrats suplents i Jutges substituts. La contradicció normativa que va apreciar la jurisprudència del TS, *expressis verbis*, en els termes que s'han estudiat, persisteix. La LOPJ continua sense contemplar la valoració del coneixement de la llengua i del dret propi de la Comunitat Autònoma com un mèrit pel que fa al nomenament de Magistrats suplents, aplicant-se també al règim de Jutges substituts a l'empara del que disposa l'article 212.2 de la mateixa LOPJ.

El Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial, en la seva dicció que consta a l'Acord del Consell General del Poder Judicial de 7 de juny de 1995[890] tampoc contenia cap referència en aquest sentit. No contemplava la meritació lingüística en aquests casos. Ara bé, el Títol V d'aquest Reglament, rubricat "*De los Magistrados suplentes y Jueces sustitutos"* (articles 130 a 147), seria objecte d'una modificació l'any 2001. Per Acord reglamentari 4/2001 de 6 de novembre, el Consell General del Poder Judicial va resoldre modificar aquest Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial pel que fa al règim dels Magistrats suplents i Jutges Substituts. Aquest Acord, entre d'altres previsions, resoldria modificar la dicció de l'article 131.2, regla quarta, del Reglament.

[889] Vid. "Llibre blanc de la Justícia", Consell General del Poder Judicial, Madrid, 1997, p. 93-94.

[890] Vid. Annexe I de l'Acord de 7 de juny de 1995, B.O.E. nº 166 de 13 de juliol de 1995, p. 21545.

L'epígraf e)5 del precepte esmentat, en la dicció introduïda per aquest Acord 4/2001 de 6 de novembre, contempla que, en relació als mèrits, a la sol·licitud, els candidats especificaran, entre d'altres extrems "*Declaración formal del conocimiento de las lenguas autonómicas constitucionalmente reconocidas y de idiomas extranjeros*"[891]. Per tant, per via reglamentària, s'ha previst la valoració del coneixement de les llengües autonòmiques "*constitucionalment reconegudes*", equiparant-les amb la valoració del coneixement "*d'idiomes estrangers*". En aquest sentit, cal recordar que la CE de 1978 no identifica ni enumera "*les altres llengües espanyoles*" parlades al territori estatal.

D'aquesta manera, i amb les cauteles que s'han assenyalat, pot concloure's que la LOPJ desplega un ampli ventall de previsions que garanteixen, expressament, que el coneixement de la llengua oficial pròpia del territori diferent de la castellana haurà de ser valorada com un mèrit. Partint d'aquesta base, l'eix de les controvèrsies s'ha projectat en el desplegament reglamentari d'aquestes previsions legals. De fet, han estat justament les disposicions reglamentàries les que han modulat la valoració específica de la meritació lingüística prevista a la llei, fixant-ne els barems[892].

4.2 L'ordenació reglamentària concernent a la valoració de la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial.

L'article 110 de la LOPJ contempla que el Consell General del Poder Judicial, en l'àmbit de la seva competència i d'acord amb el que disposin les lleis, "*podrá dictar reglamentos de desarrollo de esta Ley para establecer regulaciones de carácter secundario y auxiliar*", els quals "*podrán regular condiciones accesorias para el*

[891] Vid. Acord Reglamentari 4/2001 de 6 de novembre, del Consell General del Poder Judicial, B.O.E. nº 279 de 21 de novembre de 2001, p. 42542. Cal recordar que el règim de la substitució, dels Magistrats suplents i dels Jutges substituts ha centrat controvèrsies. El Ple del Consell General del Poder Judicial, a la reunió celebrada el 24 d'abril de 2002 va aprovar per unanimitat l'anomenat "*Estudio global sobre la situación actual de los jueces sustitutos y magistrados suplentes, y sus diversas implicaciones*". La Proposta 16 de l'estudi va acordar elaborar una Instrucció amb l'objectiu d'ordenar i fixar criteris uniformes sobre diferents aspectes que afectaven el règim jurídic dels magistrats suplents i jutges substituts, "*para evitar criterios gubernativos dispares según el territorio*". En compliment d'aquesta previsió, el propi Ple del Consell General del Poder Judicial aprovaria la Instrucció 1/2003 de 15 de gener, que no conté cap previsió idiomàtica (vid. B.O.E. nº 22 de 25 de gener de 2003, p. 3344).

[892] A la STC 56/1990 de 29 de març, el màxim intèrpret constitucional pel que fa a la regulació reglamentària recordaria que "*cuestión distinta es si la Ley Orgánica del Poder Judicial ha incurrido en alguna forma de contravención constitucional al no hacer figurar expresamente el conocimiento de la lengua o la especialización en el Derecho propio a la hora de regular la provisión de puestos, debiéndose observar que la Ley no pretende una regulación exhaustiva de los méritos o circunstancias de puntuación para todas y cada una de las pruebas selectivas a que se refiere, no pudiéndose decir que la no inclusión de este mérito preferente constituya una omisión ilegítima. Las normas estatutarias que aquí importan no dicen que la valoración de estos méritos tenga que ser materia propia de Ley Orgánica, comprendiéndose bien que la valoración específica de un mérito es cosa propia de disposiciones reglamentarias o de cada convocatoria concreta*".

ejercicio de los derechos y deberes que conforman el estatuto judicial". Partint d'aquest fonament, el precepte enumera expressament un llistat de matèries susceptibles de ser regulades reglamentàriament per l'òrgan de govern del Poder Judicial, entre les que l'article 110.2.h) inclou la "*valoración como mérito preferente del conocimiento de la lengua y derecho propios de las Comunidades Autónomas en la provisión de las plazas judiciales en el territorio de la Comunidad respectiva*".

Genèricament, poden distingir-se dues etapes del desplegament reglamentari concernent a la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial: una primera etapa, és la que s'extén de 1991 a 1995; una segona fase s'enceta a partir de 1998. Ambdues etapes venen condicionades per dos Acords adoptats per l'òrgan de govern del Poder Judicial en virtut dels quals es donava compliment al manament de desplegament reglamentari de l'article 341.2 de la LOPJ. El primer dels Acords fou adoptat pel Ple del Consell General del Poder Judicial el 23 d'octubre de 1991. Fou impugnat i anul·lat anys més tard per la STS de 29 d'abril de 1995, que posaria punt i apart a una primera proposta de valoració d'aquest mèrit preferent, frustrada. El 1998, el Consell General del Poder Judicial, assumint la doctrina jurisprudencial del TS, adoptaria un segon Acord. Entre un i altre, varen emergir un seguit d'impugnacions, resolucions judicials i controvèrsies polítiques, que transcendiren amb especial incidència als mitjans de comunicació. Com es veurà, aquest curs accidentat de l'ordenació reglamentària de la meritació lingüística dels Jutges i Magistrats va acabar condicionant i modulant la dicció de les previsions del Reglament de la Carrera Judicial que ordenen aquesta matèria.

A) L'Acord del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991: el fracàs d'una primera proposta de desplegament reglamentari.

Per Acord de 23 d'octubre de 1991, el Ple del Consell General del Poder Judicial va aprovar el desplegament reglamentari de l'article 341.2 de la LOPJ[893]. La disposició recordava que aquest precepte "*obliga a la determinación reglamentaria de los criterios de valoración sobre el conocimiento del idioma y del Derecho Civil especial o foral de las Comunidades Autónomas, como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales de su territorio*". Partint d'aquest fonament legal, el Consell va advertir que "*el actual desarrollo del Estado de las Autonomías parece exigir que los miembros integrantes del Poder Judicial que acrediten el conocimiento de una lengua oficial propia, consecuencia lógica del principio constitucionalizado en el artículo 3 de nuestra norma fundamental, así como el conocimiento del Derecho Civil foral o*

[893] B.O.E. nº 286 de 29 de novembre de 1991, p. 38867.

especial, o Derecho propio, tengan un determinado reconocimiento en orden a la resolución de los correspondientes concursos para la provisión de las vacantes producidas".

L'estudi del contingut i abast d'aquest Acord ha de valorar-se tenint present que pocs mesos abans, el 16 d'abril de 1991, el mateix Consell General del Poder Judicial va subscriure amb la Generalitat de Catalunya el Protocol de Bases per a Acords de cooperació en matèria d'Administració de Justícia. Ja s'ha estudiat que aquest Protocol no bandejaria l'ordenació dels usos lingüístics a l'àmbit judicial sinó que, altrament, concediria a aquesta qüestió lingüística un tractament clarament preeminent. En virtut del Protocol, ambdues parts proclamaren que eren plenament *"conscients de la necessitat d'atribuir plena efectivitat a la utilització a l'Administració de justícia del català, juntament amb el castellà, llengua oficial de l'Estat, en els termes que preveu l'article 231 de la Llei orgànica del Poder Judicial, com també de la necessitat d'atribuir la deguda rellevància al coneixement de l'idioma i del dret civil propis de Catalunya en la provisió de les places dels tribunals superiors de justícia i de les audiències, i en els concursos per cobrir les places judicials a Catalunya, tal com exigeix l'article 341 de la Llei orgànica del Poder Judicial en els seus dos apartats..."*. El Protocol ja avançaria que *"el CGPJ, en col·laboració amb els esforços que la Generalitat de Catalunya està realitzant en pro de la normalització lingüística en l'àmbit de l'Administració de Justícia, manifesta el seu propòsit, en allò que correspongui a l'exercici de les competències que té atribuïdes, de remoure els obstacles que puguin dificultar l'acompliment de l'article 231 de la Llei orgànica del Poder Judicial. Al mateix temps, manifesta haver iniciat en el si de la institució els treballs adients per al desenvolupament reglamentari de l'article 341.2 de la Llei Orgànica del Poder Judicial"*.

Finalment, l'any 1991 es percebia la necessitat de donar compliment al desplegament reglamentari de les previsions legals concernents a la valoració del mèrit lingüístic dels membres de la Carrera Judicial. Amb l'Acord del Ple del Consell de 23 d'octubre de 1991 s'havia de posar punt i apart a una llarga etapa d'omissió de la valoració d'aquest mèrit en la provisió de les places judicials[894].

Ara bé, el contingut d'aquestes previsions reglamentàries ha de valorar-se amb les degudes cauteles. L'Acord fou impugnat a la jurisdicció contenciosa-administrativa, per recurs en el que va sol·licitar-se la suspensió de la seva aplicació. El 15 de gener de

[894] A tall d'exemple, i per totes, vid. Ordre de 30 d'abril de 1990 per la que es convocava concurs per cobrir vacants de Magistrat (B.O.E. nº 113 d'11de maig de 1990, p. 12655-12656). L'Ordre no contemplava cap tipus de menció al mèrit de coneixement de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana, en el bàrem de valoració de mèrits dels candidats regulat a la Base setena de la disposició.

1992, el Ple del Consell General del Poder Judicial va suspendre l'Acord, a l'espera de la resolució final del litigi[895]. La STS de 29 d'abril de 1995[896] anul·laria aquest Acord. Per tant, la seva virtualitat pràctica fou nul·la. Amb tot, resulta interessant en el pla teòric en la mesura que contenia una ordenació generosa d'aquesta matèria. L'ordenava a diferents preceptes (articles 3, 9, 10, 11 i 12).

L'article 1 d'aquesta disposició reglamentària garantia que en la resolució dels concursos per la provisió de vacants dels òrgans jurisdiccionals del territori de Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia diferent del castellà i amb Dret Civil, especial o foral, o Dret propi, s'havien d'aplicar els criteris de valoració establerts a la norma. La regla general es fixava a l'article 3 del Reglament. Aquest precepte disposava que "*Al Juez o Magistrado que concurse a una plaza del territorio de una Comunidad Autónoma que tenga una lengua oficial propia, siempre que hubiere obtenido el reconocimiento del mérito correspondiente por haberlo solicitado con dos meses de anterioridad, como mínimo, a la fecha de convocatoria del concurso, se le asignará, a los solos efectos del concurso de traslado, el puesto escalafonal que le hubiese correspondido si se añadiesen seis años de antigüedad a la propia de su situación en el escalafón*"[897].

El Reglament també ordenava la meritació lingüística projectant-la a supòsits concrets. Així, l'article 9 l'ordenava en relació a la provisió de places de President dels Tribunals Superiors de Justícia i de les Audiències Provincials de les Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística[898]; l'article 10 la regulava en cas de comissió de

[895] Per Acord de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial adoptat a la sessió de 17 de setembre de 1992, va acordar-se publicar al B.O.E. l'Acord del Ple del Consell de 15 de gener de 1992, pel que s'acordava la suspensió del seu Acord de 23 d'octubre de 1991, aprovant el desplegament reglamentari de l'article 341.2 de la LOPJ. Vid. B.O.E. nº 235 de 30 de setembre de 1992, p. 33279.

[896] Vid. STS de 29 d'abril de 1995 de la Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 1ª del TS, R.J. 1995/3478, Recurs nº 2524/1991.

[897] Pel que fa referència a la sol·licitud de reconeixement del mèrit lingüístic, l'article 2 del Reglament disposava: "*1. Los miembros de la Carrera Judicial que deseen alegar como mérito preferente en los concursos de traslados el conocimiento oral y escrito de alguna de las lenguas propias de las Comunidades Autónomas solicitarán del Consejo General del Poder Judicial su reconocimiento a esos solos efectos y su anotación en el escalafón. 2.Con la solicitud aportarán un título o una certificación oficiales del conocimiento de la lengua expedido por el organismo competente. 3. La Comisión Permanente, tras examinar la autenticidad y suficiencia de la certificación presentada, acordará el reconocimiento o la denegación del mérito. 4. La resolución recaída se comunicará al interesado. Si fuere estimatoria, se ordenará su publicación en el Boletín Oficial del Estado y su anotación en el escalafón*".

[898] Article 9: "*1. Del mismo modo, para cubrir las plazas de Presidente de los Tribunales Superiores de Justicia y de las Audiencias de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de ésta, debidamente acreditado por medio de certificación oficial, se valorará también, junto con el previsto en los artículos anteriores, como mérito preferente. 2.Dicha valoración se efectuará de conformidad con los criterios establecidos en el Capítulo I del presente Reglamento*".

servei[899]; l'article 11 contenia una referència a la valoració del coneixement de la llengua en l'ingrés a la carrera judicial[900]; i, finalment, l'article 12 contenia una menció al règim de valoració lingüística en la provisió de places de jutges en règim de provisió temporal[901].

Ja s'ha avançat que aquest Acord fou anul·lat per la STS de 29 d'abril de 1995. Diversos membres de la Carrera Judicial varen impugnar-lo esgrimint que les previsions del Reglament vulneraven el principi de legalitat (art. 9.3 de la CE) així com el principi d'igualtat (art. 14 de la CE) en relació al dret d'accés als càrrecs i funcions públiques en condicions d'igualtat emparat a l'article 23.2 del text constitucional. Com recordaria el F.J. 2 de la sentència, els recurrents estimaven que els criteris de valoració previstos a l'Acord eren, en paraules de la resolució, "*irrazonables o desproporcionados*", el que representava una lesió del dret a la igualtat de l'article 23.2 de la norma suprema "*en cuanto supondría discriminación hacia quienes, pretendiendo acceder a un destino en la Comunidad Autónoma de que se trate, no pudieran alegar los méritos –conocimiento del idioma y del Derecho Civil especial o Foral- a que se refiere el citado artículo 341.2 de la LOPJ*".

Al F.J. 6 de la sentència, el TS va enjudiciar si el 'plus' d'antiguitat concedit com a mèrit en virtut de l'acreditació del coneixement de la llengua oficial pròpia del territori era o no desproporcionat, "*tanto en si mismo considerado como en relación con el otro mérito –conocimiento del Derecho Civil especial o foral de la Comunidad Autónoma que obtiene un reconocimiento menor –tres años-*".

Genèricament, en aquesta sentència, el TS esgrimiria tres arguments per acabar resolent l'estimació del recurs i l'anul·lació de l'Acord impugnat.

---

[899] L'article 10 s'ubicava dins el Capítol III del Reglament, rubricat "*De la valoración de la lengua y del derecho foral y propio en las medidas de refuerzo en la titularidad de los órganos judiciales*". Aquest precepte disposava que "*De conformidad con lo establecido en el artículo 216 bis 3) de la Ley Orgánica del Poder Judicial, la Sala de Gobierno valorará, de acuerdo con los criterios contenidos en el Capítulo I del presente Reglamento, el conocimiento del Derecho o de la lengua y el Derecho sustantivo propios de la Comunidad Autónoma en que vaya a tener lugar la comisión de servicio*".

[900] L'article 11, ubicat dins el Capítol IV rubricat "*De la valoración de la lengua en el ingreso en la carrera judicial*", establia: "*La valoración del conocimiento de la lengua y derechos propios, a que se refiere el artículo 313.2.g) de la Ley Orgánica del Poder Judicial, se efectuará de conformidad con lo establecido en el Reglamento de Ingreso a la Carrera Judicial*".

[901] L'article 12 del Reglament, ubicat dins el Capítol V rubricat "*De la valoración de la lengua en la cobertura de plazas de jueces en régimen de provisión temporal*", deia "*La valoración de la lengua y derechos propios, a que se refiere el artículo 431.1.f) de la Ley Orgánica del Poder Judicial, se realizará de conformidad con lo establecido en el Reglamento de los Jueces de Provisión Temporal*".

Primerament, el TS va criticar que l'acreditació del coneixement de la llengua oficial pròpia del territori (el que va titllar com un "*conocimiento extrajurídico"*) es valorés el doble que el coneixement del Dret Civil especial o foral[902]. Segons el TS, aquest règim "*no parece conforme con las funciones atribuidas a los destinatarios de la norma, ya que no se trata de la simple adjudicación de una plaza a un funcionario, sino de la provisión de cargos judiciales, es decir, de nombramientos de Jueces y Magistrados integrantes del poder judicial, a quienes les está encomendada la interpretación de las normas en el ejercicio de la potestad jurisdiccional, pese a lo cual se les asigna por un conocimiento extrajurídico –la lengua oficial de una Comunidad Autónoma- doble valoración que por uno estrictamente jurídico –Derecho Civil propio de una Comunidad"*. Pel que fa a aquest argument, doctrinalment s'ha apuntat que el problema rau en considerar la competència lingüística com un mèrit i no com un requisit de capacitat[903]. En qualsevol cas, l'aptitud de l'òrgan jurisdiccional de conèixer l'idioma oficial que empraran els justiciables, tot i ser un coneixement que hom pot titllar com a *'extrajurídic'*, no per això justifica que sigui valorat, en relació a les funcions jurisdiccionals encomenades, com accessori o de segon ordre en termes comparatius, sens perjudici de la valoració que es cregui convenient concedir al coneixement del Dret civil propi. Resulta, com a mínim, qüestionable, que s'apel·li a que "*no se trata de la simple adjudicación de una plaza a un funcionario, sino de la provisión de cargos judiciales*", per donar cobertura a aquest raonament. Sigui quina sigui la funció encomenada, es tracta de persones que acompleixen un servei a la ciutadania en una Comunitat Autònoma amb règim de doble oficialitat lingüística emparada pel bloc de la constitucionalitat.

---

[902] En paraules de la resolució, *"No resulta fácil determinar cuál ha sido el criterio tenido en cuenta para otorgar seis años de antigüedad al conocimiento de la lengua propia de la Comunidad Autónoma, ya que tanto en los informes como en los borradores que precedieron el Acuerdo recurrido , según consta en el expediente administrativo, se reconoce tan sólo tres años, siendo en el momento de la adopción del acuerdo cuando se produjo dicha elevación (...) En todo caso, y retomando el tema que ahora nos ocupa, esto es, proporcionalidad o no del 'plus' de antigüedad asignado por el conocimiento de la lengua y del Derecho Civil especial o foral, interesa resaltar el distinto tratamiento que el Reglamento impugnado atribuye a uno y otro mérito (...) tal régimen no parece conforme con las funcionaes atribuidas a los destinatarios"* (vid. F.J. 6 de la STS de 29 d'abril de 1995).

[903] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística*", cit. nota supra p. 300. L'estudi adverteix, referint-se al raonament d'aquesta sentència, que "*el Tribunal critica que se valore el doble un conocimiento extrajurídico que otro estrictamente jurídico, cuando la meritación se realiza en la provisión de cargos judiciales a quienes está encomendada la intepretación de las normas en el ejercicio de la potestad jurisdiccional. Precisamente el problema radica en considerar la competencia lingüística como mérito y no como requisito de capacidad (como el Tribunal Constitucional acertó en sancionar en la STC 46/1991), no ya en relación con la función concreta a desplegar por un funcionario, sino en relación con el ejercicio de una tarea en una Comunidad autónoma con dos lenguas oficiales"*.

Val a dir que el TS encara aniria més enllà en aquest més que discutible fil argumental. Conscient que el Reglament del cos de secretaris judicials[904] i el Reglament dels oficials, auxiliars i agents[905] també contemplaven el reconeixement de sis anys d'antiguitat en la valoració del mèrit de coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, al F.J. 6 de la sentència, el Tribunal va proclamar que no podia apel·lar-se a aquest marc reglamentari atès que, en paraules del TS "*las distintas funciones o cometidos asignados a los Cuerpos al servicio de la Administración de Justicia y a los miembros de la Carrera Judicial se traducen, en lo que ahora importa, en una distinta vinculación con la utilización por parte de los administrados de su lengua propia*".

Aquesta interpretació resulta molt qüestionable. Deixa al marge una constatació de prou entitat: que en l'exercici de la seva funció jurisdiccional, els Jutges i Magistrats, a les Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat lingüística, entren en contacte oral i escrit amb justiciables que empren o tenen el dret d'emprar la llengua oficial pròpia. Tal com s'ha apuntat doctrinalment, la funció que acompleixen els Jutges i Magistrats resulta particularment determinant pels justiciables pel que fa als seus drets i interessos, més determinant que la funció que acompleix l'altre personal al servei de l'Administració de Justícia com poden ser oficials, auxiliars o agents, de manera que "*incluso la valoración de la lengua propia resulta más relevante que en otros niveles inferiores de la Administración de Justicia, por cuanto su desconocimiento puede comportar consecuencias de superior importancia para los justiciables*"[906]. En aquestes

[904] Vid. RD 429/1988 de 29 d'abril, pel que s'aprova el Reglament Orgànic dels Secretaris Judicials, a B.O.E. nº 110 de 7 de maig de 1988, p. 13893. L'article 33 de la disposició, rubricat "*Provisión de vacantes*", en el seu paràgraf 7 estableix que "*No obstante lo dispuesto en los párrafos anteriores y de conformidad con el artículo 471 de la LOPJ, en los concursos para provisión de vacantes de aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de aquélla, debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá un reconocimiento, a estos solos efectos, de seis años de antigüedad además de los que tuviere el funcionario*". Estudi ampliat més endavant.

[905] El TS es referia al RD 2003/1986 de 19 de setembre, pel que va aprovar-se el Reglament Orgànic dels Cossos d'Oficials, Auxiliars i Agents, publicat al B.O.E. nº 234 de 30 de setembre de 1986, p. 33401, rect. B.O.E. nº 245 de 13 d'octubre de 1986, p. 34695, actualment derogat. L'article 51.6 del RD, ubicat dins el Capítol III rubricat "*De las plantillas y provisión de vacantes*" del Títol IV "*Disposiciones comunes*", establia que "*No obstante lo dispuesto en el apartado anterior, en los concursos para la provisión de plazas en el territorio de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de ésta, debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá el reconocimiento, a estos solos efectos, de seis años de antigüedad por encima de la que tuviere el funcionario (art. 471 LOPJ)*". Estudi ampliat més endavant.

[906] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "*Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística*", cit. nota supra p. 300-3001. Vid. també *Revista de Llengua i Dret nº 25*, juliol de 1996, Crònica de Jurisprudència, Comentari de la STS de 29 d'abril de 1995, p 308. on es proclama que "*El raonament resulta, pel cap baix, anacrònic i elitista. Els jutges, certament, tenen com a funció 'la interpretació de les normes en l'exercici de la potestat jurisdiccional', com recorda el mateix TS. Però això no es contradiu en absolut amb el fet que són també servidors públics i que, a més, per la seva activitat tenen gran contacte oral i escrit amb els ciutadans. Per tant, la vinculació de jutges i*

circumstàncies, apel·lar a una "*distinta vinculación con la utilización por parte de los administrados de su lengua propia*" com argument per justificar un menor nivell de valoració del mèrit del coneixement de la llengua emprada pels justiciables pels que fa als Jutges i Magistrats, resulta molt qüestionable. En el cas dels Jutges i Magistrats que enjudicien causes judicials a Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat lingüística, la vinculació amb els usos lingüístics dels justiciables resulta més estreta i determinant que la vinculació que inevitablement també s'aprecia entre el justiciable i d'altres cossos de personal al servei de l'Administració de Justícia. El debat resta obert.

El segon dels arguments esgrimits pel TS en aquesta Sentència de 29 d'abril de 1995 per resoldre l'anul·lació del Reglament, es fonamentaria en una interpretació curiosa del contingut i abast del concepte de 'mèrit preferent' previst a la disposició impugnada. En paraules del TS la previsió del coneixement de l'idioma propi com un "mèrit preferent", ha d'interpretar-se en el sentit que "*el régimen general de provisión de destinos judiciales (...) es el de antigüedad, contemplándose el conocimiento del idioma (...) como 'mérito preferente'. No se trata (...) de una preferencia absoluta sino relativa, debiendo, en consecuencia, valorarse dicho mérito como un elemento complementario del criterio de antigüedad, pero no como un dato determinante para la adjudicación de la plaza de que se trate*". Al F.J. 7 de la sentència, el TS afegiria que "*Una simple ojeada al último escalafón de la Carrera Judicial revela la desproporción de la valoración ahora cuestionada, ya que no existiendo en la categoría de Juez ningún miembro con una antigüedad superior a seis años, la atribución, a los efectos de un concurso de traslado, de dicha antigüedad a quien reúna el citado mérito, supone, en la práctica, cualquiera que fuere su situación en el escalafón, la consecución del puesto a que aspira convirtiendo aquel simple mérito en una preferencia absoluta, no querida por la norma de cuyo desarrollo reglamentario ahora se trata*". En la seva virtut, el TS anul·laria l'Acord precisant que la valoració del coneixement de l'idioma que contemplava no era "*razonable ni proporcionada, en cuanto que impide el acceso a determinados cargos o destinos a los miembros de la Carrera Judicial que no reúnan tal mérito, vulnerándose con ello la igualdad reconocida por el artículo 23.2 de la Constitución*".

Pel que fa a aquest argument, també ha centrat intenses crítiques doctrinals. S'ha denunciat que amb aquest discurs, el TS nega a la condició de 'mèrit preferent' justament un dels seus trets més significatius: el de ser una dada que, eventualment, pot resultar determinant per l'adjudicació d'una plaça quan concorrin determinades

---

magistrats amb la llengua pròpia dels administrats és tant o més intensa que en la resta de personal judicial, en la mesura que la seva funció respecte als mateixos administrats resulta ser sempre més decisiva per als seus drets i interessos. Per tant, al nostre entendre, la valoració de la llengua es aquí més rellevant que en altres nivells inferiors de l'Administració de Justícia, atès que el seu desconeixement pot comportar conseqüències de superior importància per als justiciables".

circumstàncies que el legislador ha estimat que calia que fossin valorades amb preferència sobre d'altres mèrits dels candidats[907].

Finalment, a la sentència, el TS esgrimeix un darrer argument per emparar jurídicament la seva decisió: el principi de proporcionalitat. *Prima facie,* convé recordar que el propi TS reconeixeria a la seva jurisprudència (per totes, vegeu F.J. 5 de la STS de 21 d'octubre de 1999) que aquest concepte de la proporcionalitat era *"difuso e indeterminado"*, assenyalant que *"viene a equivaler"* a nocions tals com la d'*'armonía'*, *'correspondencia'*, *'conformidad'*, *'acomodo'*, o *'equilibrio'*, el que, en paraules del Tribunal *"no deja de ofrecer graves dificultades, en su relación el carácter de 'razonable' necesariamente exigible"*. A la STS de 29 d'abril de 1995, el TS l'interpreta projectant-lo en un doble sentit: d'una banda, estima desproporcionada l'atribució de sis anys per coneixements lingüístics, que titlla com a "extrajurídics", en relació als tres anys que s'atorguen al coneixement del dret civil propi, en els termes que ja s'han estudiat i que han estat objecte d'intenses crítiques doctrinals[908]; d'altra banda,

[907] Vid. *Revista de Llengua i Dret* nº 25, Crònica de Jurisprudència, p 307. En el comentari crític a la STS de 29 d'abril de 1995, s'estudia el contingut i abast de la noció 'mèrit preferent'. En paraules del comentari jurisprudencial *"El mèrit preferent és una tècnica prevista generalment per als concursos de trasllat, com en el cas present. Es tracta d'un concepte indeterminat i obert que, a voltes actua com a dret preferent per a ocupar la plaça per al funcionari que l'al·lega; per tant, es tracta d'un mèrit privilegiat enfront dels altres que hi puguin concórrer. Altres vegades, aquests mèrits actuen puntuant més que els altres, bo i situant qui els addueix en una posició millor que la resta i dirimint el concurs a favor seu en cas d'empat"*. Tal com consta a l'estudi, a la STS de 29 d'abril de 1995, el TS *"basant-se en el fet que el règim general de provisió de destinacions és l'antiguitat (art. 329.1 i 330.1 LOPJ) dedueix que la preferència no és 'absoluta' sinó 'relativa', havent-se de valorar els coneixements del dret i de la llengua propis com a element complementari. De tal manera que el tribunal redueix la preferència del mèrit a un simple mèrit complementari, contradint frontalment l'establert a l'article 341.2 de la LOPJ, a més dels corresponents Estatuts d'Autonomia"*. Vid. també VERNET LLOBET, Jaume; *"Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de Magistrados, Jueces, Fiscales y Personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística",* cit. nota supra p. 301. A l'estudi, s'adverteix que el TS, en aquesta sentència *"distingue entre mérito preferente y simple mérito para relativizar la primera expresión hasta quitarle precisamente su rasgo característico: ser un dato determinante par ala adjudicación de una plaza en ciertos supuestos, con lo que se contraviene la literalidad del art. 341.2 de la LOPJ y de los correspondientes estatutos de autonomía"*.L'estudi afegeix que en aquest raonament jurisprudencial *"se muestra la preocupación del Tribunal por un tema 'doméstico' en el que atiende a elementos no estrictamente jurídicos (no ya la posibilidad de obtener una antigüedad superior a los seis años sino el hecho que los jueces normalmente no la tienen) sin tener en cuenta lo que precisamente rompe el principio de igualdad. Es decir, el hecho, jurídicamente avalado, que unos servidores públicos van a desarrollar su cometido en una Comunidad Autónoma con dos lenguas oficiales, por lo que sus ciudadanos se van a expresar válida y eficazmente en cualquiera de ellas (...) No es lo mismo ejercer de juez o magistrado (que sí que pueden superar la antigüedad aludida) en una Comunidad autónoma de lengua propia castellana que en una Comunidad autónoma en la que se encuentra en proceso de recuperación y de normalización otra lengua oficial. Por ello, el conocimiento de la lengua propia de la comunidad es un elemento indispensable para el correcto ejercicio de los cargos funcionariales",* tesi a la que ens adherim.

[908] Per una ampliació, vid. *Revista de Llengua i Dret* nº 25, juliol de 1996, Crònica de Jurisprudència, p. 309. Segons aquesta corrent doctrinal, *"mentre a un policia local se li pot exigir coneixement de la llengua no castellana en un exercici obligatori i eliminatori que compta un 25% del total de la prova d'accés (STS de 18 d'abril de 1995), per a un jutge resulta desproporcionat computar-li com a mèrit preferent en un concurs de trasllat l'adjudicació de sis anys en l'escalafó. La concepció elitista que revela la sentència, ancorada en un concepte ja superat de la independència judicial (...) D'això resulta*

el TS es planteja si l'atorgament de tres i sis anys d'antiguitat és proporcionat i raonable en relació a la finalitat que persegueix l'article 341.2 de la LOPJ, per acabar concloent que aquesta valoració prevista a l'Acord impugnat és desproporcionada perquè limita excessivament l'accés a determinades places a membres de la carrera judicial que no tinguin el mèrit, amb la conseqüent vulneració de la igualtat de l'article 23.2 de la CE. Aquesta darrera precisió també ha centrat intenses crítiques doctrinals[909].

El 7 de juny de 1995, el Ple del Consell General del Poder Judicial adoptava l'Acord en virtut del qual s'ordenava la publicació, entre d'altres disposicions, del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial[910]. A la seva disposició Addicional Tercera, rubricada *"Valoración de la lengua y del derecho propio de las Comunidades Autónomas"* va precisar que *"El Título III del Reglamento 1/1995 de la Carrera Judicial relativo a la valoración de la lengua y del derecho propio de las Comunidades Autónomas, queda sin contenido en virtud de la sentencia de la Sala Tercera del Tribunal Supremo de 29 de abril de 1995, recaída en el recurso contencioso-administrativo número 2524/1991"*.

Aquesta qüestió centraria l'interès dels mitjans de comunicació. Durant l'any 1995 es farien ressò d'un constant degoteig de polèmiques generades entorn a aquesta controvèrsia lingüística[911]. La valoració del coneixement de la llengua en el barem de

---

que la sentència ve a dir que pel que fa als drets els jutges i magistrats són funcionaris, però no per als requisits, deures i obligacions. El problema de fons, al nostra criteri, és que ni el TS pot suplantar les competències que per llei deté el Consell General del Poder Judicial ni, sobretot, escau posar en terme de comparació dels coneixement de llengua els de dret, perquè, com hem indicat, els primers –i segurament també els segons- haurien de constituir un requisit de capacitat per a accedir a la judicatura".

[909] Vid. *Revista de Llengua i Dret* nº 25, Crònica de Jurisprudència, p.311. El comentari jurisprudencial es posiciona molt crític a l'argumentació de la sentència del TS, que s'estima *"un retrocés important en la doctrina sobre l'accés a la funció pública pel que fa al respecte dels conceptes d'oficialitat de la llengua i de la llengua pròpia i dels drets lingüístics dels ciutadans"*, afegint que *"representa un fre al procés de normalització lingüística en un àmbit tant endarrerit en aquest aspecte com és el judicial"*. A més, el comentari conclou que *"ultra això, el que resulta més alarmant són les omissions, les contradiccions i la mala fonamentació jurídica que en general ofereix la sentència"*.

[910] Vid. B.O.E. nº 166 de 13 de juliol de 1995, p. 21545, rect. B.O.E. nº 44 de 20 de febrer de 1996, p. 6011. Acord de 7 de juny de 1995 del Consell General del Poder Judicial en virtut del qual s'ordenava la publicació dels Reglaments de la Carrera Judicial, de l'Escola Judicial, dels Jutges de Pau, dels Òrgans de Govern de Tribunals i dels Aspectes Accessoris de les Actuacions Judicials, així com de la relació de fitxers de caràcter personal existents en el Consell General del Poder Judicial.

[911] A títol il·lustratiu, vid. article rubricat *"Malestar por el nivel de catalán exigido a los jueces"* publicat a El Periodico de 19 de maig de 1995, p. 11; l'article *"La Asociación Profesional de la Magistratura afirma que le proyecto del CGPJ sobre el catalán alienta el 'neocaciquismo'"*a ABC Cataluña de 22 de maig de 1995, p. 10; l'article *"Els jutges 'boicotegen' el debat sobre el coneixement del català entre els magistrats"* a El Punt de 23 de maig de 1995 o *"Los jueces boicotean la junta que debía debatir la valoración del catalán"* de El Periodico de 23 de maig de 1995; de la mateixa data, l'article de La Vanguardia, p. 41, *"La primera Junta de Jueces sobre el baremo del catalán se suspende porque sólo van tres magistrados"*; *"Els jutges d'instrucció rebutgen la proposta del CGPJ del català"* a l'Avui de 3 de juny de 1995, p. 17; *"El CGPJ mantiene la valoración del catalán en la carrera judicial en espera del*

mèrits dels membres de la Carrera judicial s'acabaria projectant, fins i tot, en una certa divisió d'opinions de la pròpia judicatura, principalment a Catalunya[912]. Aquesta circumstància, més enllà de la seva naturalesa anecdòtica, permet constatar que aquesta fou una qüestió molt discutida.

Caldria esperar l'any 1998 per veure desplegades reglamentàriament les previsions concernents a la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial. Ara bé, l'any 1997 el TS novament es pronunciaria sobre aquest assumpte a la seva STS de 15 d'octubre de 1997[913]. La sentència va estimar el recurs contenciós-administratiu interposat per l'Associació Judicial 'Unió Judicial Independent' contra determinats preceptes del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial, aprovat pel Ple del Consell General del Poder Judicial. Els recurrents impugnaren l'article 48 del Reglament, paràgrafs 4 i 5, concernents a l'ingrés a la Carrera Judicial en la categoria de Jutge mitjançant concurs-oposició. Els paràgrafs impugnats disposaven que "*El Tribunal, en el momento de efectuar la valoración de méritos a que se refiere el artículo 40 del presente Reglamento y con independencia de la misma, realizará una valoración complementaria a los solos efectos de establecer el orden de preferencia para servir las plazas convocadas en aquellas Comunidades Autónomas que tuviesen lengua y Derecho propios. A tal fin, el Tribunal asignará hasta seis puntos, tres por la lengua y tres por el Derecho, a cada candidato que justificare dichos méritos*". El segon paràgraf impugnat disposava que "*El conocimiento de la lengua y del Derecho propios de las Comunidades Autónomas se acreditará mediante los correspondientes títulos oficiales o certificaciones expedidas por las autoridades competentes*". El TS, en aquesta resolució, va declarar la nul·litat d'ambdues previsions de l'article 48 del Reglament, eliminant la valoració del mèrit pel coneixement del Dret i de la llengua pròpia de les Comunitats Autònomes en el règim d'ingrés a la Carrera Judicial en la categoria de Jutge mitjançant concurs-oposició. El TS va advertir que es tractava d'una

---

criterio del Supremo" a La Vanguardia de 6 de juny de 1995; o, per tots, "*El CGPJ decide no aplicar la valoración de las lenguas autonómicas rechazada por los jueces"* publicat a l'ABC de 6 de juny de 1995. Els articles periodístics es feien ressó de les polèmiques i controvèrsies generades per aquest tema.

[912] A tall d'exemple, vid. l'article "*El Juez Decano de Barcelona crea un cisma por un debate sobre el catalán en vísperas de las elecciones"* a La Vanguardia de 19 de maig de 1995; l'article "*La Generalitat qualifica de 'estèril' la polèmica del català creada pel jutge degà"* a l'Avui de 20 de maig de 1995, p. 22; l'article "*El juez decano de Barcelona desoye consejos del CGPJ para su polémica junta sobre el catalán"* de La Vanguardia de 20 de maig de 1995, p. 43; l'article "*El Juez decano atribuye a oscuros intereses el revuelo por las juntas sobre el catalán"* a La Vanguardia de 24 de maig de 1995, p. 52; l'article "*Circular del decano sobre el catalán"* de El Periodico de 24 de maig de 1995; "*El CGPJ recuerda al decano que el reglamento del catalán es intocable por estar recurrido"* a La Vanguardia de 25 de maig de 1995; "*La 'guerra del catalán' encrespa los ánimos de un sector de jueces contra el decano"* publicat a El Pais Catalunya de 4 de juny de 1995; "*Jueces para la Democracia pide la dimisión del juez decano tras la polémica del catalán"* publicat a l'ABC Cataluña (BCN) de 7 de juny de 1995, notícia també publicada, entre d'altres, a El Periodico de la mateixa data.

[913] STS de 15 d'octubre de 1997, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1997/7965.

previsió discriminatòria pels candidats que ingressaven a la Carrera Judicial en la categoria de Jutge mitjançant oposició, respecte dels quals el Reglament no contemplava la valoració d'aquests mèrits. A la STS de 15 d'octubre de 1997, el TS esgrimiria una argumentació jurídica no exempta de polèmica, que centraria novament crítiques doctrinals[914].

B) L'Acord del Consell General del Poder Judicial de 25 de febrer de 1998.

El 25 de febrer de 1998, el Ple del Consell General del Poder Judicial va adoptar un nou Acord, amb l'objectiu de donar compliment al desplegament reglamentari previst a l'article 341.2 de la LOPJ, atès el fracàs de l'Acord precedent de 1991.

Formalment, aquest Acord de 25 de febrer de 1998 constava de dos articles i una Disposició Final[915]. L'article 1 contemplava una nova redacció del Títol III del Reglament 1/1995, de la Carrera Judicial (article 108 a 114), concernent als criteris de valoració del coneixement de l'idioma i el Dret propis de les Comunitats Autònomes, en compliment de les previsions de la LOPJ. L'article 2 contemplava una nova redacció de

[914] Al F.J. 3 de la sentència, el TS apreciaria un tracte discriminatori entre els candidats que accedien a la Carrera per oposició i els que hi accedien per concurs-oposició (quart torn de jutges, regulat a l'article 7 del Reglament) perquè només respecte dels segons el Reglament contemplava la valoració del coneixement de la llengua i el dret propi de les Comunitats Autònomes. En paraules del TS "*tanto unos como otros aspirantes seleccionados por haber superado el curso, se encuentran en idéntica situación a la hora de obtener su primer destino por el orden de la puntuación media alcanzada en las pruebas de acceso y en el curso, pero sólo a los que ingresaron en la Escuela a través del concurso oposición para juristas de reconocida competencia, les reconoce el Reglamento la posibilidad de contar con un plus de puntuación a efectos de la preferencia para obtener las plazas de aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua y Derecho propios, si hubieren acreditado su conocimiento, lo que supone un trato desigual para los aspirantes seleccionados que hubieran ingresado en dicho centro por la vía de la oposición libre, desigualdad que al hallarse desprovista de una justificación objetiva y razonable, deviene en discriminación proscrita por el artículo 14 de la Constitución, procediendo, en consecuencia, declarar la nulidad de los apartados 4 y 5 del artículo 48 del Reglamento impugnado"*. Doctrinalment s'ha criticat que *"el Tribunal Supremo elimine la valoración lingüística, que no constituía el petitum de la impugnación, cuando podía haberse hecho extensivo dicho precepto objeto de recurso a los jueces que, después de superar la oposición, accedieran al curso teórico práctico organizado por la Escuela Judicial"*. Vid. VERNET LLOBET, Jaume; ""*Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de Magistrados, Jueces, Fiscales y Personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística"*, cit. nota supra p.302-303. Cal recordar que el propi TS consignaria a la sentència la "*necesidad de tener encuenta lo dispuesto en algunos Estatutos de Autonomía que a los efectos de valoración como mérito preferente en los concursos, oposiciones y nombramientos para cubrir plazas vacantes en el respectivo territorio, de Magistrados, Jueces, Secretarios Judiciales y demás personal al Servicio de la Administración de Justicia, hacen referencia expresa al Derecho propio de la Comunidad y, en su caso, a la lengua también propia"*. Tanmateix, la seva resolució acabaria eliminant la valoració del mèrit de coneixement de la llengua pròpia al supòsit impugnat.

[915] B.O.E. nº 56 de 6 de març de 1998, p. 7745.

la Disposició Addicional Tercera de l'Acord de 7 de juny de 1995 adoptat pel Ple del mateix Consell General del Poder Judicial[916]. La Disposició Final establia que el Reglament s'aplicaria als concursos que es convoquessin transcorreguts sis mesos desde la seva publicació al B.O.E.

Amb caràcter previ a l'estudi del contingut i abast d'aquestes previsions reglamentàries concernents a la valoració de la meritació lingüística de Jutges i Magistrats, cal recordar que el Consell General del Poder Judicial emfatitzaria dues consideracions que cal tenir presents: primerament, subratllaria que en el desplegament reglamentari de l'Acord de 25 de febrer de 1998 s'havien tingut particularment en compte els criteris fixats per la jurisprudència del TS en aquesta matèria[917]; segonament, advertiria que la determinació dels barems de valoració del mèrit s'havia obtingut d'un estudi encomanat pel propi Consell per tal d'analitzar el que, en paraules de l'Acord, s'esmentava com "*las medias temporales*" que havien de servir *"para orientar el lapso temporal que se establece como período suplementario de antigüedad por el reconocimiento del mérito"*[918].

[916] Es contemplava que la Disposició Addicional Tercera, rubricada "*Valoración del idioma y del Derecho civil especial o foral de las Comunidades Autónomas"*, passava a quedar redactat en els següents termes: "*Transcurridos dos años desde la entrada en vigor del título III del Reglamento número 1/1995, de la Carrera Judicial, el Consejo General del Poder Judicial, a la vista del desarrollo de los concursos de traslado resueltos durante dicho plazo, procederá a actualizar los períodos de antigüedad que deban añadirse para la asignación del puesto escalafonal que hubiere correspondido a efectos de concurso de traslado por razón del mérito consistente en el conocimiento de la lengua o del Derecho civil especial o foral de las Comunidades Autónomas"*.

[917] Cal subratllar que l'Acord conté una exprés recordatori a STS de 29 d'abril de 1995. De fet, esmenta expressament els criteris esgrimits pel TS en aquesta sentència, informant que s'havien tingut en compte en el nou desplegament reglamentari de les previsions de la LOPJ en aquesta matèria. En paraules de l'Acord "*Para el desarrollo reglamentario efectuado, se han tenido en cuenta los siguientes criterios: a) Se suprime la facultad que se atribuía en el Reglamento anulado al Cosnejo General del Poder Judicial para sustituir el título oficial expedido por la autoridad académica correspondiente, cuando de la acreditación del conocimiento de la lengua o del Derecho civil especial o foral de la Comunidad Autónoma se trata, pues la repetida sentencia del TS declara en su fundamento jurídico cuarto que 'el certificado acreditativo del conocimiento de la lengua o del Derecho civil foral es, pues, ajeno al Consejo, a quien sólo le corresponde la valoración... (...) b) Se fija la misma adición de antigüedad para el conocimiento de la lengua propia o del Derecho especial (...) c) La misma sentencia del TS a la que se viene haciendo referencia considera que el suplemento de antigüedad reconocido en el Reglamento anula resulta excesivo (...) Con el fin de atender adecuadamente a las exigencias de proporcionalidad señaladas por el TS (...) se procedió por este Consejo General a la realización de un estudio (...) Se han obtenido así las medias temporales (...) Con la misma finalidad de evitar que se produzca una quiebra de la proporcionalidad, se prevé una regla moderadora, distinta de la de la simple adición prevista en el texto anulado, para el caso de que un mismo solicitante reúna ambos méritos..."*

[918] Pel que fa referència a aquest estudi, esmentat expressament al text de l'Acord, cal recordar que respon a la voluntat manifestada pel Ple del Consell General del Poder Judicial d'adaptar la valoració del mèrit als criteris esgrimits pel TS a la seva sentència de de 1995, principalment el concernent al criteri de proporcionalitat que havia d'orientar la valoració del mèrit i que, segons el TS, no es garantia a l'Acord de 23 d'octubre de 1991. Tal com recorda l'Acord de 25 de febrer de 1998, per tal de donar compliment a les exigències de proporcionalitat establertes pel TS i "*de acuerdo con la realidad escalafonal más que otras consideraciones de tipo teórico, diferenciando adecuadamente las distintas categorías y situaciones, se procedió por este Consejo General a la realización de un estudio de los concursos de traslado, correspondientes a Comunidades Autónomas con lengua propia o Derecho civil especial, que han sido resueltos durante el período inmediatamente anterior"*. L'Acord precisaria que "*se han obtenido*

D'aquesta manera, el Ple del Consell General del Poder Judicial posava en evidència que el desplegament reglamentari que s'aprovava no revestia els punts crítics que havia apreciat el TS per declarar la nul·litat de l'Acord anterior de 1991.

La valoració del mèrit preferent del coneixement de l'idioma oficial propi de la Comunitat Autònoma va regular-se als articles 109 i 110 del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial, en la dicció introduïda per l'Acord de 25 de febrer de 1998[919]

L'article 110 del Reglament, establiria la regla general que el Jutge o Magistrat que concursés a una plaça del territori d'una Comunitat Autònoma amb llengua oficial pròpia, quan hagués obtingut el reconeixement del mèrit[920], *"se le asignará, a los solos*

---

así las medidas temporales de diferencia entre el Juez o Magistrado que ha obtenido plaza en el concurso y el solicitante que inmediatamente le seguía en el escalafón, distinguiendo entre plazas de categoría de Juez, plazas correspondientes a órganos unipersonales servidos por Magistrado y plazas de órganos colegiados (...) Las medidas obtenidas han servido para orientar el lapso temporal que se establece como período suplementario de antigüedad por el reconocimiento del mérito". Partint d'aquest fonament, va informar-se que "*el mérito se fija, no obstante, no en años, meses y días, como resultaría de la simple trasposición de las cifras obtenidas matemáticamente mediante el estudio anteriormente mencionado, sino en unos períodos anuales concretos y determinados, con el fin de asegurar a los destinatarios de la norma la mayor certeza y seguridad jurídica y evitar al propio tiempo, en la medida de lo posible, la existencia de márgenes de incertidumbre en la aplicación de la misma al resolver los concursos de traslado, que pudieran dar lugar a innecesarias controversias e impugnaciones"*. En qualsevol cas, amb l'objectiu d'evitar *"que la evolución futura de la plantilla judicial pueda provocar un desequilibrio o desproporción sobrevenidos"*, l'article 2 va garantir que una vegada transcorreguts dos anys, previs estudis dels concursos de trasllats resolts, es podia procedir a "*ajustar el suplemento de antigüedad previsto en el Reglamento"*.

[919] L'article 108 del Reglament estableix que en la resolució dels concursos per la provisió de vacants corresponents als òrgans jurisdiccionals del territori de les Comunitats Autònomes amb doble oficialitat lingüística o Dret civil especial o foral, "*se aplicarán los criterios de valoración que se establecen en los artículos siguientes"*, referint-se als articles 109 a 114 del Reglament, ubicats dins el Títol III rubricat "*De la valoración del idioma y del Derecho civil especial o foral como mérito preferente en los concursos para órganos jurisdiccionales en las Comunidades Autónomas"*.

[920] En aquesta matèria, l'article 110 del Reglament exigeix que el reconeixement del mèrit lingüístic hagi estat sol·licitat amb un mes d'anterioritat, com a mínim, a la data de la convocatòria del concurs. Pel que fa a la tramitació d'aquesta sol·licitud, ve regulada a l'article 109 del Reglament. Aquest precepte disposa que "*1. Los miembros de la Carrera Judicial que deseen alegar como mérito preferente en los concursos de traslado el conocimiento oral y escrito de alguna de las lenguas propias de las Comunidades Autónomas solicitarán del Consejo General del Poder Judicial su reconocimiento a esos solos efectos. 2.Con la solicitud aportarán un título o una certificación oficiales del conocimiento de la lengua expedido por el organismo correspondiente en cada Comunidad Autónoma. Mediante los correspondientes Convenios con las Comunidades Autónomas podrá procederse a la determinación de los títulos oficialmente reconocidos a estos fines y al establecimiento, en su caso, de pruebas para acreditar la suficiencia del conocimiento de la lengua. 3.La Comisión Permanente del Consejo General del Poder Judicial, a propuesta de la Comisión de Calificación, tras examinar la autenticidad y suficiencia de la documentación presentada, acordará mediante resolución motivada, el reconocimiento o la denegación del mérito. 4.La resolución recaída se comunicará al interesado. Si fuere estimatoria, se ordenará su publicación en el 'Boletín Oficial del Estado'"*. Pel que fa a Catalunya, el 25 de març de 1999 el Consell General del Poder Judicial va subscriure un conveni de col·laboració amb la Generalitat sobre l'acreditació del coneixement de la llengua catalana.

efectos del concurso de traslado, el puesto escalafonal que le hubiese correspondido si se añadiesen los siguientes períodos de antigüedad a la propia de su situación en el escalafón": un any pel que fa als concursos per la provisió de places corresponents a òrgans jurisdiccionals servits per membres de la Carrera Judicial amb la categoria de Jutge; dos anys pel que fa als concursos per la provisió de places corresponents a òrgans unipersonals servits per membres de la Carrera Judicial amb la categoria de Magistrat; i, finalment, tres anys en els concursos per la provisió de places corresponents a òrgans col·legiats[921].

Per tant, com és de veure, l'article 110 distingeix el número d'anys computables a efectes de valoració del mèrit de coneixement de la llengua tenint en compte la categoria de la plaça a la que es concursa. (jutge un any, magistrat dos i òrgan col·legiat tres).

Aquestes previsions de l'Acord de 25 de febrer de 1998, igual com havia passat anys abans amb l'Acord de 23 d'octubre de 1991, també suscitarien intenses crítiques. Els esforços esmerçats pel Consell General del Poder Judicial per donar compliment als postulats fixats a la jurisprudència del TS, que s'havien traduït en una claríssima rebaixa en la valoració del mèrit de coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, no impediria que novament s'alcessin veus crítiques a la dicció de les previsions. Els debats també transcendirien als mitjans de comunicació, que es farien novament ressò de les discrepàncies que l'Acord suscitava[922].

---

[921] Article 110 del Reglament: *"Al Juez o Magistrado que concurso a una plaza del territorio de una Comunidad Autónoma que tenga una lengua oficial propia, siempre que obtuviere el reconocimiento del mérito correspondiente por haberlo solicitdo con un mes de anterioridad, como mínimo, a la fecha de convocatoria del concurso, se le asignará a los solos efectos del concurso de traslado, el puesto escalafonal que le hubiese correspondido si se añadiesen los siguientes períodos de antigüedad a la propia de su situación en el escalafón: a) En concursos para la provisión de plazas correspondientes a órganos jurisdiccionales servidos por miembros de la Carrera Judicial con categoría de Juez: un año. b) En los concursos para la provisión de plazas correspondientes a órganos unipersonales servidos por miembros de la Carrera Judicial con categoría de Magistrado: Dos años. c) En los concursos para la provisión de plazas correspondientes a órganos colegiados: tres años".*

[922] La premsa faria un seguiment de l'evolució d'aquesta notícia concernent a l'Acord del Ple del Consell General del Poder Judicial i les crítiques que s'hi varen formular. Per tots, a tall d'exemple, vid. article periodístic *"El juez que conozca la lengua y el derecho de una autonomía tendrá ventaja para ocupar plaza"* a La Vanguardia de 19 de febrer de 1998;*"El Poder Judicial estudia primar al juez que conozca lenguas autonómicas"* a El Pais de 19 de febrer de 1998; *"El Juez que hable la lengua autonómica adelantará hasta 3 años en el escalafón"* a El Pais de 23 de febrer de 1998; *"El CGPJ aprova per unanimitat que saber català afavoreixi els jutges"* a l'Avui de 26 de febrer de 1998; *"El conocimiento de la lengua y el derecho de una autonomía contará en la carrera judicial"* a La Vanguardia de 26 de febrer de 1998. Pel que fa als fronts de crítiques, vid., per tots, *"La APM recurrirá el reglamento que prima a los jueces que conocen lenguas autonómicas. La asociación mayoritaria en la carrera judicial ve una 'grave indefinición' en la norma"* a l'ABC de 23 d'abril de 1998; *"La segona associació de jutges creu improcedent que el català sigui un mèrit"* a Diari de Girona de 25 d'abril de 1998; *"Un grup de jutges recorre contra el reglament que valora conèixer la llengua i drets de les autonomies"* a El Punt d'1 de maig de 1998; *"Una asociación judicial recurre que sea mérito conocer el catalán"* a El Mundo Catalunya d'1 de maig de 1998; o *"La Asociación Profesional de la Magistratura pide al Supremo que suspenda el reglamento del CGPJ sobre lenguas autonómicas"* a ABC de 2 de maig de 1998.

Aquestes crítiques s'acabarien traduint en la impugnació de l'Acord de 25 de febrer de 1998 a la jurisdicció contenciosa-administrativa, recursos que varen interposar diverses associacions judicials i que acabaria resolent el TS. Així, interposarien recurs contra l'Acord l'Unió Judicial Independent[923], l'Associació de Jutges i Magistrats Francisco de Vitoria[924] o l'Associació Professional de la Magistratura[925]. El TS enjudiciaria el contingut i abast de l'Acord a les seves STS de 15 d'octubre[926] i de 21 d'octubre de

---

[923] El recurs fou resolt per la STS de 15 d'octubre de 1999, R.J. 1999/9366. La premsa informaria de la interposició del recurs. A tall d'exemple i per tots, vid. *"Una segona associació de jutges creu improcedent que el català sigui mèrit"*, article publicat a Diari de Girona de 25 d'abril de 1998, en el que s'informava de la interposició del recurs contra el Reglament per part de la Unió Judicial Independent.

[924] El recurs fou resolt per la STS de 21 d'octubre de 1999, R.J. 1999/9368. La premsa també es faria ressó d'aquesta iniciativa. Vid. a tall d'exemple i per tots, *"Un grup de Jutges recorre el reglament que valora conèixer la llengua i drets de les autonomies"* publicat a El Punt d'1 de maig de 1998; o *"Una asociación judicial recurre que sea mérito conocer el catalán"* publicat a El Mundo Catalunya de la mateixa data.

[925] El Comitè Executiu de l'Associació Professional de la Magistratura, a la reunió ordinària celebrada el 17 d'abril de 1998 va acordar per unanimitat proposar a la Comissió Permanent la interposició de recurs contenciós-administratiu contra l'Acord reglamentari de 25 de febrer de 1998 del Consell General del Poder Judicial pel que es reformava el Títol III del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial. La Comissió Permanent de l'Associació ratificaria la decisió d'interposar recurs a la sessió ordinària del 18 d'abril de 1998. A parer d'aquesta Associació judicial, el desplegament reglamentari proposat pel Consell General del Poder Judicial es limitava a valorar el coneixement de les llengües cooficials *"mediante mecanismo de política lingüística que deberían ser ajenos a los sistemas de promoción profesional de Jueces y Magistrados"* i s'afegia que *"La valoración del conocimiento de la lengua que contiene el Reglamento mediante el reconocimiento de años de antigüedad en el escalafón a efectos de los concursos de traslado resulta excesiva, especialmente la correspondiente a los órganos colegiados, caso en el que pueden llegar a alterarse severamente los criterios de acceso derivados de la antigüedad y consiguientemente experiencia profesional, universalmente reconocidos. En todo caso, el periodo transitorio debería ser como mínimo de un año"*. Tal com es proclamaria a les Conclusions aprovades a la IV Ponència del XII Congrés de l'Associació Professional de la Magistratura, en les que es fonamentaria l'Acord adoptat pel Comitè Executiu de l'Associació a la sessió de 21 de març de 1998, *"el desarrollo Reglamentario que propone el CGPJ no cumple la finalidad expuesta dentro de unos parámetros mínimamente razonables y debe ser, por ello, objeto de los oportunos recursos administrativos y jurisdiccionales que la A.P.M. ejercitará. Una verdadera adecuación a las necesidades impuestas por la pluralidad lingüística se obtendría a través de la formación continuada que el CGPJ posibilitaría a todos los Jueces de las Comunidades Autónomas con cooficialidad de idioma, durante un período determinado y con posterioridad a la obtención del destino dentro del ámbito de esa Comunidad Autónoma"*. La premsa va publicar la voluntat d'aquesta Associació, majoritària a la carrera judicial, d'interposar recurs contra l'Acord. Vid., per tots, ABC de 23 d'abril de 1998, article *"La APM recurrirá el reglamento que prima a los jueces que conocen lenguas autonómicas"*. L'article recordava que *"Fuentes de la APM han subrayado que el recurso va a ser interpuesto 'por razones de legalidad y no por motivos de oportunidad. Estamos de acuerdo con que se prime el conocimiento de las lenguas autonómicas y del derecho civil especial. Nuestra discrepancia no es política sino jurídica' explicaron las mismas fuentes, que se refirieron al malestar con que los vocales de CiU en el CGPJ han acogido la decisión de la asociación de recurrir las normas reglamentarias y apuntaron que 'sí están tan seguros de su legalidad, no tendrían nada que temer'"*. L'article periodístic *"La APM pide al Supremo que suspenda el reglamento del CGPJ sobre lenguas autonómicas"* publicat al diari ABC de 2 de maig de 1998 confirmava la interposició del recurs per part de l'Associació.

[926] STS de 15 d'octubre de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa del TS, Secció 7ª, R.J. 1999/9366.

1999[927] i a la STS 215/2001 de 30 de gener[928], que varen resoldre els recursos interposats per les tres associacions judicials esmentades.

Els arguments esgrimits pels recurrents per fonamentar la impugnació, venen a ser una reiteració, en part, de certs postulats que s'havien esgrimit anys abans en ocasió del recurs interposat contra l'Acord aprovat pel Ple del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991. Tal com consta als antecedents de fet de les sentències que resoldrien els recursos varen esgrimir-se, entre d'altres, els següents raonaments: primerament, que l'Acord impugnat mantenia una pretesa discriminació vers els membres de la Carrera Judicial que no coneixien la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma, vulnerant-se l'article 14 en relació amb l'article 23.2 de la CE al considerar-se desproporcionat el *plus* d'antiguitat concedit en la valoració del mèrit[929]; segonament, va esgrimir-se que l'Acord impugnat generava una pretesa inseguretat jurídica[930].

---

[927] STS de 21 d'octubre de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa del TS, Secció 7ª, R.J. 1999/9368.

[928] STS de 30 de gener de 2001, Sala Contenciosa-Administrativa del TS, Secció 7ª, R.J. 2001/215.

[929] Pel que fa a aquesta argumentació, vid. F.J. 1 de la STS de 21 d'octubre de 1999, on consta que *"La representación de la Asociación de Jueces y Magistrados Francisco de Vitoria interpone recurso (...) postulando en su demanda que se decrete la nulidad de dicho Acuerdo de 25 de febrero de 1998 por vulnerarse la igualdad reconocida en el art. 14, en relación con el derecho de acceso a cargos y funciones públicas en condiciones de igualdad, amparado, asimismo, en el art. 23.2 del Texto constitucional, a cuyo fin invoca, en síntesis: (...) e) que el Acuerdo ahora recurrido viene a mantener la discriminación hacia los miembros de la Carrera Judicial que no posean el conocimiento de la lengua propia de la comunidad autónoma, vulnerándose con ello, siempre según la Asociación recurrente, la igualdad reconocida en el art. 14, en relación con el art. 23.2 de la Constitución al considerarse desproporcionado el plus de antigüedad en sí mismo, tanto en lo referente al conocimiento jurídico como al conocimiento de la lengua o idioma propio de cada comunidad autónoma, siendo también desproporcionado el plus de antigüedad por el conocimiento de este último en relación con el conocimiento del Derecho Civil Especial o Foral de la comunidad autónoma, al igualar y dar el mismo valor a un conocimiento extrajurídico (el de la lengua oficial) y a un conocimiento estrictamente jurídico (el del derecho propio de una comunidad), cuando éste debe prevalecer sobre aquél, sin que se puedan igualar ambos conocimientos; y f) que es exceisva la valoración (...)"*. Pel que fa referència a la STS de 15 d'octubre de 1999, al F.J. 3 també constataria que un dels arguments esgrimits per emparar la impugnació fou el de *"mantiene la asociación recurrente que la acumulación de ambos méritos puede conllevar un incremento de antigüedad específica que sea de hasta cuatro años y medio entre Magistrados y de un año y medio entre Jueces, lo que, según su criterio, es desproporcionado 'en cuanto a la valoración de formaciones específicas respecto de los conocimientos genéricos exigidos a todo Juez'. A lo que añade que la norma puede atentar contra el artículo 122.1 de la Constitución al crear una suerte de doble carrera judicial –con distintos derechos de acceso al cargo- o de doble cuerpo de Jueces"*.

[930] En aquest sentit, vid. F.J. 2 de la STS de 15 d'octubre de 1999, on s'informa que *"La primera objeción que se opone al artículo 109 del Reglamento es que da lugar a graves problemas de seguridad jurídica, al menos en los siguientes puntos: 1) ¿Cuál será el organismo que habrá de evaluar el conocimiento del idioma?; 2) ¿Quién habrá de firmar los convenios con las correspondientes comunidades autónomas?; 3) ¿Qué ocurrirá en caso de que se discuta si la lengua que se habla en distintas comunidades es la misma o no (catalán, valenciano, mallorquín, menorquín, ibicenco)?"* Pel que fa a aquests arguments el TS resoldria que *"Las alegaciones expuestas deben ser desestimadas. El hecho de que un precepto reglamentario plantee problemas de interpretación no supone que ello atente contra el principio de seguridad jurídica contenido en el art. 9.3 de la Constitución. Todo precepto del ordenamiento jurídico, sea legal o reglamentario, suscita cuestiones de interpretación y aplicación, sin que por ello pueda*

El TS desestimaria els recursos interposats contra l'Acord de 25 de febrer de 1998. A parer del TS el barem de valoració del mèrit de coneixement de la llengua previst a l'Acord no vulnerava el principi d'igualtat previst a l'article 14 de la CE en relació amb el dret de l'article 23.2 del text constitucional, conclusió a la que arribava fent esment a la seva doctrina jurisprudencial (STS de 18 d'abril de 1995, 19 de febrer i 26 de març de 1996, 16 de juny de 1997, o de 1 i 8 de març de 1999, per totes)[931].

Particularment interessant és el raonament del TS concernent a si en la valoració dels mèrits, l'Acord garantia o no el criteri de proporcionalitat, criteri que havia estat esgrimit pel TS a la seva STS de 29 d'abril de 1995 que va resoldre l'anul·lació de l'Acord del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991. Pel que fa a aquesta precisió, al F.J. 5 de la STS de 21 d'octubre de 1999 el TS recordaria que el concepte de la proporcionalitat era *"difuso e indeterminado"*, el que, en paraules del Tribunal *"no deja de ofrecer graves dificultades, en su relación el carácter de 'razonable' necesariamente exigible"*. Partint d'aquest fonament, el TS precisaria que "*la Sala no puede dejar de tomar en consideración el 'esfuerzo' (...) que ha realizado el Consejo General del Poder Judicial, según resulta de la exposición de motivos del Acuerdo recurrido, para conseguir ese criterio de proporcionalidad"* en la valoració del mèrit[932]. Estimant que la valoració dels mèrits s'ajustava al principi de proporcionalitat, el TS va resoldre desestimar els recursos interposats contra l'Acord.

---

mantenerse que infringe el principio constitucional de seguridad jurídica, ya que el ordenamiento no puede prever y resolver todos los supuestos que la realidad hace surgir".

[931] En aquest sentit es pronuncia al F.J. 4 de la STS de 21 d'octubre de 1999, on el TS va proclamar que "*... la exigencia del conocimiento del idioma en cuestión es perfectamente incluible dentro de los méritos y capacidades requeridas, habiendo otras Sentencias más recientes de esta Sala, como las de 18 de abril de 1995 (R.J 1995/3177), de 19 de febrero y 26 de marzo de 1996 (RJ 1996/1560 y R.J 1996/2593) y de 16 de junio de 1997 (RJ 1997/5264) que siguieron igual criterio, también aplicado en las de 1 y 8 de marzo de 1999 (RJ 1999/2735 y RJ 1999/2743) que, con rigor técnico, explican con claridad que tal es el estado actual de la cuestión en cuanto a que el reconocimiento como mérito del conocimiento de dichas lenguas, salvo en supuestos que aquí no concurren, no vulnera el principio de igualdad proclamado en el art. 14, en relación aquí con el art. 23.2 del Texto constitucional, al igual que sucede con el conocimiento del Derecho Civil Especial o Foral...".*

[932] Al F.J. 7 de la STS de 21 d'octubre de 1999, el TS ponderaria la valoració del mèrit de coneixement de la llengua en relació amb la valoració del mèrit de coneixement del Dret civil propi de la Comunitat Autònoma. En paraules del TS, "*Las alegaciones de la misma parte recurrente en torno a que el plus de antigüedad por el conocimiento de la lengua de la comunidad autónoma resulta desproporcionado con relación al que se establece por el conocimiento del Derecho Civil Especial o Foral de la misma, porque se iguala y se da el mismo valor a aquel conocimiento extrajurídico que a éste, estrictamente jurídico"*. Pel que fa a aquesta impugnació, el TS la desestimaria, al·legant que "*tampoco advierte esta Sala desproporción alguna en la igualdad de valoración cuando resulta que el Acuerdo impugnado lo que excluye es una valoración desigual como la que se contenía en el anulado, de conformidad con lo que resultaba de la Sentencia de esta Sala de 29 de abril de 1995, que rechazaba tal valoración desigual, doble, a favor de la del conocimiento de la lengua, pero que no rechazaba la igual valoración, al basarse la de este último, aunque su carácter sea extrajurídico, en fundamentos, razones, justificaciones y consideraciones sobradamente suficientes como para otorgarle la que se establece en el Acuerdo que se recurre, igual a la del conocimiento de naturaleza jurídica, porque aquéllos también deben ser tomados*

4.3 L'acreditació del coneixement de la llengua catalana a Catalunya a efectes de la valoració de la meritació lingüística de Jutges i Magistrats.

Centrant l'estudi al cas català, el 25 de març de 1999, el Consell General del Poder Judicial va subscriure un Conveni de col·laboració amb la Generalitat de Catalunya sobre l'acreditació del coneixement de la llengua catalana[933]. Aquest Conveni tenia per objecte *"determinar les titulacions acreditatives del coneixement oral i escrit de la llengua catalana amb la finalitat que preveu l'article 109 del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la carrera judicial, en la redacció que emana de l'Acord de 25 de febrer de 1998, del Ple del Consell General del Poder Judicial (BOE núm. 56 de data 06.03.98)"*[934].

Cal recordar que l'article 109 del Reglament esmentat contempla que la certificació o títol acreditatiu del coneixement de la llengua per part dels candidats al reconeixement del mèrit lingüístic als efectes dels concursos de trasllat, ha de ser emès per l'organisme competent de cada Comunitat Autònoma[935]. A tal fi, el precepte avançava que

---

en consideración". En el mateix sentit es pronunciaria al F.J. 3 de la STS de 15 d'octubre de 1999, on va proclamar que *"la exposición de motivos del Acuerdo de 25 de febrero de 1998 es suficientemente expresiva en cuanto a la motivación que ha dado lugar a la valoración de los méritos de que se trata. SE expresa en ella que el Consejo General del Poder Judicial procedió a la realización de un estudio (...) Las medidas obtenidas sirvieron para orientar el lapso temporal que se establece como período suplementario de antigüedad por el reconocimiento del mérito. (...) Asimismo (...) con al finalidad de evitar que se produzca una quiebra de la proporcionalidad, se prevé una regla moderadora para el caso de que un mismo solicitante reúna ambos méritos (art. 114) y un posible ajuste temporal a la futura evolución de la plantilla judicial (disposición adicional tercera del Acuerdo del Pleno de 7 de junio de 1995)"*.

[933] El Conveni fou signat, d'una part, pel President del Consell General del Poder Judicial Sr. Javier Delgado Barrio i, d'altre part, pel President de la Generalitat de Catalunya Sr. Jordi Pujol Soley. Als antecedents s'indicava que era voluntat del Govern de la Generalitat donar compliment a les previsions de la Disposició Addicional primera de la LPL, *"amb la finalitat d'aconseguir la generalització de l'ús de la llengua catalana"*. Cal recordar que aquesta Disposició Addicional de la llei, rubricada *"Col·laboració amb altres institucions i entitats"* contempla que *"... el Govern de la Generalitat ha de vetllar per aconseguir la generalització de l'ús del català, en un marc de col·laboració amb la Unió Europea, l'Administració de l'Estat, el Consell General del Poder Judicial i les empreses (...)"*. Pel que fa al Consell General del Poder Judicial, l'antecedent tercer del Conveni precisava que *"és l'òrgan de govern del Poder Judicial i, com a tal, té atribuïda, entre d'altres, la titularitat de les competències establertes a l'article 107 de la LOPJ, una de les quals és la de subscriure convenis de col·laboració institucional per remissió del número 11 del precepte esmentat"*. L'antecedent quart afegia que *"en l'exercici de la competència esmentada, el Consell General del Poder Judicial està interessat a subscriure un conveni amb la Generalitat de Catalunya sobre l'acreditació pels jutges i magistrats del coneixement suficient de la llengua catalana, amb la finalitat que puguin desenvolupar adequadament la seva tasca en aquesta comunitat"*.

[934] Vid. Clàusula Primera del Conveni.

[935] Cal recordar que aquesta qüestió suscitaria crítiques i seria impugnada. Vid., a tall d'exemple, el F.J. 2 de la STS de 30 de gener de 2001, R.J. 2001/215, on el Tribunal recordaria que, pel que fa a la

"*mediante los correspondientes Convenios con las Comunidades Autónomas podrá procederse a la determinación de los títulos oficialmente reconocidos a estos fines y al establecimiento, en su caso, de pruebas para acreditar la suficiencia del conocimiento de la lengua"*. El Conveni de 25 de març de 1999 donava compliment a aquesta previsió pel que fa al cas català. Estableix que en l'àmbit de Catalunya, els membres de la carrera judicial que desitgin al·legar com a mèrit preferent en els concursos de trasllat el coneixement oral i escrit de la llengua catalana, *"hauran d'aportar el títol expedit per la Junta Permanent de Català, nivell B, acreditatiu dels coneixements elementals de la llengua catalana orals i escrits, o titulacions superiors, expedides per la Junta Permanent de Català esmentada o per qualsevol altre centre públic o privat reconegut, que en els seus plans de formació utilitzi els programes que estableix la Direcció General de Política Lingüística i que hagin adaptat els seus nivells de competència lingüística i els seus criteris d'avaluació a aquells que estableix la Junta Permanent de Català, i als quals aquesta Junta els hagi homologat o convalidat els títols"*.

El Conveni afegia que la Generalitat de Catalunya es comprometia a col·laborar en el finançament dels cursos de llengua catalana, d'acord amb les seves disponibilitats pressupostàries (clàusula tercera del Conveni) i es contemplava, així mateix, la creació d'una Comissió de Seguiment[936].

Una de les qüestions que suscita més reserves és la que afecta a l'esquarterament de la llengua catalana en la valoració de la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial. Una simple lectura dels Acords adoptats per la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial pels que es resolen les sol·licituds presentades per Jutges i Magistrats pel reconeixement del mèrit preferent del coneixement de l'idioma propi de les Comunitats Autònomes, il·lustra que es distingeix entre valencià i català[937].

---

impugnació concernent a que l'Acord no concretava el nivell de coneixements de l'idioma necessari per acreditar el mèrit *"hay que diferenciar entre, de una parte, la valoración de los conocimientos del idioma y del Derecho civil especial que determinan la acreditación del mérito correspondiente y, de otra, la virtualidad que ha de darse a dicho mérito en los concursos de provisión de vacantes. Son dos tareas distintas, por tener un desigual alcance y estar encomendadas también a órganos diferentes. La primera entraña una labor de valoración técnica, académica o científica, que corresponde a las instituciones académicas o culturales que, por poseer los conocimientos especializados que resultan necesarios para ello, tienen legalmente reconocida la competencia para dicha valoración y por dicha razón es ajena al CGPJ (...) No es posible establecer un criterio unívoco que sea de aplicación a todas las Comunidades Autónomas"*.

[936] Aquesta Comissió de Seguiment, regulada a les clàusules quarta i cinquena del Conveni, estava integrada per dos vocals en representació del Consell General del Poder Judicial i dos representants de la Generalitat de Catalunya (el director general de Política Lingüística del Departament de Cultura i el director del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia). El propi Conveni va enunciar les dues principals funcions de la Comissió: d'una part, interpretar i resoldre tots els dubtes que poguessin sorgir en l'execució del Conveni; d'altra, fer el seguiment i l'avaluació del seu desenvolupament.

[937] Vid., per tots, Acords de la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial pel que es resolen les sol·licituds sobre reconeixement del mèrit preferent del coneixement de l'idioma i del Dret

L'anàlisi d'aquesta distinció exigeix tenir present dues consideracions: d'una banda, la constatació que es circumscriu dins un debat polític més ampli centrat en discutir la unitat de la llengua catalana, debat no exempt d'intenses polèmiques, principalment pel que fa a la distinció entre català i valencià[938]; d'altra banda, cal tenir present el que disposa l'Ordre CLT/197/2002 de 12 de juny sobre els títols, diplomes i certificats equivalents als certificats de coneixement de català de la Direcció General de Política Lingüística[939]. En virtut d'aquesta Ordre, dictada a l'empara del que disposa la Disposició Addicional del Decret 152/2001 de 29 de maig, sobre avaluació i certificació de coneixements de català, s'estableixen els títols, diplomes i certificats que són considerats equivalents als que regula el Decret esmentat, entre els que s'inclouen, a tall d'exemple i per tots, els expedits per la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià de la Generalitat Valenciana.

Per concloure, cal recordar que el foment del coneixement de la llengua catalana entre el personal judicial a Catalunya s'ha consolidat com una de les prioritats del Departament de Justícia. A tal fi, la Generalitat ha formulat i implementat mesures tals com l'oferta de cursos de formació de català adreçats al personal judicial[940], o la concessió de beques a opositors[941], amb l'objectiu de promoure el coneixement de

---

Civil Especial o Foral propi de les Comunitats Autònomes de 10 de novembre de 1998 (B.O.E. nº 278 de 20 de novembre de 1998, p. 38270 a 38271), de 3 de gener de 2002 (B.O.E. de 18 de gener de 2002, p. 2354) o, per tots, de 6 de novembre de 2002 (B.O.E. nº 278 de 20 de novembre de 2002, p. 40943). En tots aquests Acords, la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial distingeix el reconeixement del mèrit de coneixement de la llengua catalana o valenciana de certs candidats.

[938] Per una ampliació, vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 273-280. Pel que fa a la lectura jurisprudencial d'aquest debat, vid. capítol precedent.

[939] Vid. D.O.G.C. nº 3660 de 19 de juny de 2002.

[940] Aquesta mesura ha de valorar-se tenint present la previsió de l'article 11.2 de la LPL. Aquest precepte, rubricat *"La capacitació lingüística del personal al servei de les administracions de Catalunya"*, contempla, entre d'altres previsions, que *"...2. Per a fer efectiu el que disposa l'apartat 1, el Govern de la Generalitat ha de garantir l'ensenyament del català al personal al servei de (...) l'Administració de justícia de Catalunya i fomentar mesures de reciclatge d'aquest personal..."*.

[941] Desde principis dels anys 80, en el marc de la política de la Generalitat envers l'Administració de Justícia, el Departament de Justícia ha convocat concursos per l'atorgament de beques per a la preparació d'oposicions a jutge, fiscal i secretari de jutjat, en la concessió de les quals s'ha valorat com a mèrit, entre d'altres criteris, el coneixement i domini de la llengua catalana. Aquest és el cas, a tall d'exemple del Decret 331/1983, de 21 de juliol (D.O.G.C. nº 358 de 26 d'agost de 1983, p. 2193-2184) que ho contemplava a la Base Setena, epígraf b; Decret 261/1984 de 26 de juliol (D.O.G.C. nº 463 de 24 d'agost de 1984, p. 2492) que ho regulava a la Base Cinquena, eígrafs B; o, per totes l'Ordre de 17 de setembre de 1985 (D.O.G.C. nº 603 de 21 d'octubre de 1985, p. 3376). Pel que fa a aquesta darrera disposició, a més de contemplar la valoració com a mèrit preferent del coneixement i domini de la llengua catalana entre els candidats a la beca (Base Sisena, paràgraf B), també es contemplava que en el termini d'un any des de la seva concessió el beneficiari havia d'acreditar els seus coneixements de català mitjançant la presentació del diploma (nivell B) atorgat per la Junta Permanent de Català (Base Novena, epígraf 3). Així mateix, disposava que el Departament de Justícia de la Generalitat podia organitzar diversos cursos de llenguatge jurídic català als quals els becaris tenien obligació d'assistir (Base Novena epígraf 4). S'establia que la no acreditació del que establien la Base novena, epígrafs 3 i 4 era motiu de l'extinció automàtica de la beca, el que il·lustra l'interés de la Generalitat per a promoure el coneixement de la

l'idioma entre Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i resta de personal al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya. Aquesta línia d'intervenció ja s'esbossaria a iniciatives tals com la que figura al mateix Protocol de Bases per a Acords de Cooperació en matèria d'Administració de Justícia celebrat el 16 d'abril de 1991 entre el Consell General del Poder Judicial i la Generalitat[942]. Seria, però, principalment en el marc del Programa de normalització lingüística de l'àmbit judicial de la Generalitat, on es formularien i implementarien la major part de les iniciatives en aquest sentit[943]. Els resultats obtinguts, malgrat els importants avenços que es perceben, són però limitats, en els termes dels que es farien ressò els mitjans de comunicació[944].

---

llengua catalana entre aquests opositors. Aquests requisits també es contemplarien a les bases de la convocatòria dels anys següents. Així, per exemple, vid. Ordre de 31 de juliol de 1986 (D.O.G.C. nº 734 d'1 de setembre de 1986, p. 2977), Ordre de 16 de setembre de 1987 (D.O.G.C. nº 894 de 25 de setembre de 1987, p. 3442) o, per totes, Ordre de 13 d'octubre de 1988 (D.O.G.C. nº 1058 de 21 d'octubre de 1988, p. 3851). La política de beques del Govern de la Generalitat ha centrat certes crítiques i debats parlamentaris. Un exemple l'ofereix el debat sostingut a la sessió parlamentària de 12 de febrer de 2003, quan la diputada del Grup Parlamentari Popular Sra.Nadal Aymerich recordaria *"tots sabem que una de les polítiques més importants és, justament, incentivar, en una societat com la catalana, que no té una tradició opositora, incentivar quan s'acaba la carrera els joves a través de beques perquè puguin preparar oposicions a judicatura, a fiscalia, per tal de comptar, quan surten de l'Escola Judicial, amb jutges que coneguin el nostre dret i la nostra llengua, la política de beques de la Generalitat, recordant Marx, Groucho, ha passat del no res a la misèria. Els en donaré dades: 1990, es donen 50 beques; 91-93, es mantenen 50 beques; l'any 2001 es redueix en més de la meitat, es convoquen només 22 beques; l'any 2001 per l'any 2002, 35 beques, amb un import de 151.456,2 euros; per enguany, les beques de l'any 2002 per a l'any 2003 (...) es passa de 35 a 60 beques, però el que no canvia és l'import"*. Vid. D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003, p. 32-33.

[942] En aquest Protocol ja es consignaria, entre d'altres previsions, que *"ambdues parts són conscients de la necessitat... d'atribuir la deguda rellevància al coneixement de l'idioma i del dret civil propis de Catalunya en la provisió de places dels tribunals superiors de justícia i de les audiències, i en els concursos per cobrir les places judicials a Catalunya, tal com exigeix l'article 341 de la LOPJ"*. El mateix document afegia que *"atès que correspon al Consell General del Poder Judicial la competència per a la formació i perfeccionament dels jutges i magistrats amb destinació a Catalunya, qüestió en què la Generalitat de Catalunya té el màxim interés a participar-hi, a causa de la trascendència per al funcionament adequat de l'Administració de Justícia i la garantia dels drets dels ciutadans de Catalunya (...) en aquest protocol s'estableixen les bases per canalitzar la cooperació escaient en aquesta matèria"*. La clàusula II del Protocol contenia un llistat de mesures previstes per tal de promoure la *"formació i perfeccionament de jutges i magistrats i del personal al servei de l'Administració de Justícia"*. Entre aquestes mesures enunciades a la clàusula, s'indicava la voluntat de la Generalitat de participar en el finançament, organització i gestió dels programes de formació i perfeccionament de jutges i magistrats i del personal al servei de l'Administració de Justícia promoguts d'acord amb el Consell General del Poder Judicial, particularment en matèries relacionades amb *"dret propi de Catalunya, dret comunitari, drets humans i llengua catalana*".

[943] Per una ampliació sobre el contingut i abast del Programa vid. capítol precedent.

[944] A tall d'exemple, vid. l'article periodístic *"Sólo el 2% de los jueces y fiscales siguieron cursos de catalán en 1998"* publicat a El Pais Catalunya de 29 de desembre de 1998. L'article informava, entre d'altres dades que *"Poco más del 2% de la plantilla total de jueces, fiscales y secretarios judiciales que ejercen en Cataluña iniciaron y acabaron en 1998 los cursos que organiza la Generalitat para fomentar el conocimiento de esta lengua. La cifra contribuye a explicar la consideración de lengua prácticamente testimonial que tiene el catalán en el ámbito de la justicia. Por eso no es de extrañar que sólo uno de cada cien jueces dicte de forma sistemática las sentencias en catalán y que apenas el 5% de los documentos estén redactados en esa lengua"*. Vid. també l'article *"L'arribada de funcionaris de parla castellana a les comarques gironines retarda la resolució de casos"* publicat a El Punt de 19 de juny de 1999, per tots. Els diferents Informes Anuals de Política Lingüística de la Generalitat han publicat les

És just en aquest context en el que han de valorar-se les iniciatives parlamentàries i governamentals autonòmiques tendents a modificar el marc jurídic actualment vigent. Pel que fa a Catalunya, per certs sectors de l'arc parlamentari català, la rebaixa de la puntuació concedida pel coneixement de la llengua pròpia arrel de l'Acord del Consell General del Poder Judicial de 25 de febrer de 1998 representa un retrocés i un obstacle pel procés de normalització lingüística d'aquesta llengua a l'àmbit judicial. El debat polític continua obert, en els termes que s'estudiaran a continuació.

4.4 De la meritació al requisit de capacitació: les propostes polítiques de canvi normatiu a Catalunya.

La valoració del coneixement de la llengua com un mèrit ha estat percebuda, desde la pròpia Generalitat de Catalunya, com insuficient per poder assolir la plena normalització lingüística del català a l'àmbit judicial.

Desde fa anys, han estat diverses les iniciatives tendents a promoure que el coneixement de la llengua no sigui valorada com un mèrit sinó com un requisit de capacitat per poder exercir funcions judicials a Catalunya. Il·lustra aquesta posició, a tall d'exemple i per totes, la intervenció de la Consellera de Justícia de la Generalitat a la sessió parlamentària celebrada el 17 d'abril de 1996, on ja va proclamar que "*respecte a les modificacions del marc legal (...) m'he referit a la necessitat de modificar la Llei orgànica del Poder Judicial per poder arribar al sostre de demanar la capacitat, o sigui, la capacitat del coneixement del català, i no com a mèrit, sinó com a requisit. En aquest sentit, és necessària aquesta modificació tant per als funcionaris al servei de l'Administració de Justícia de Catalunya com als jutges, magistrats i fiscals*".[945]

El Parlament de Catalunya ha adoptat diverses iniciatives amb l'objectiu de reivindicar una modificació del marc legal actualment vigent per tal que la llengua catalana es valori com a requisit de capacitat en la provisió de les places judicials a Catalunya.

A la Moció 12/V de 9 de maig de 1996, sobre normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia ja es contemplava expressament la necessitat de modificar la LOPJ

---

dades estadístiques de coneixement del català entre els funcionaris judicials, que proven que el coneixement de la llengua és molt migrat. A títol indicatiu, i per tots, l'Informe corresponent a l'any 1999 publicava que el percentatge dels funcionaris judicials que podien parlar i escriure en català l'any 1997 era només del 38%, el 1998 del 41,9% i el 1999 del 40,30%. Els indicadors d'avaluació del Programa de normalització lingüística de l'àmbit judicial corresponents a l'any 2000 són prou significatius: només el 39% del personal de les oficines judicials entén, parla i escriu la llengua catalana.

[945] Vid. D.S.P.C. nº 10 de 17 d'abril de 1996, p. 427.

"*per tal que els requisits d'accés funcionarial i interí de domini del català oral i escrit exigit a la resta d'administracions públiques catalanes s'estengui a l'administració de justícia en el termini de temps més breu possible i, transitòriament, mentre això no sigui possible, promoure l'adopció dels acords necessaris per part del CGPJ per tal que el coneixement a tot nivell del català sigui considerat un mèrit preferent sense límit de puntuació per a accedir a qualsevol plaça judicial a Catalunya*"[946].

Aquesta Moció resulta interessant perquè permet il·lustrar que la qüestió concernent a l'aptitud lingüística del personal judicial s'havia consolidat com a eix de controvèrsies en seu parlamentària. Cimentaria els fonaments d'una veritable presa de consciència política en aquesta matèria. El desconeixement de la llengua catalana per part del personal judicial ja era percebuda per la majoria de l'arc parlamentari com un problema, al que calia fer front.

De fet, quan va tramitar-se i aprovar-se la LPL, el Parlament era plenament conscient que la normalització lingüística a l'àmbit judicial, més enllà de les previsions de la norma projectades en aquest sector, exigiria adoptar d'altres mesures addicionals, inclosa una eventual modificació de certes disposicions legislatives estatals. Prova n'és que paral·lelament a la tramitació de la LPL, el Ple del Parlament de Catalunya, a la sessió tinguda el 30 de desembre de 1997 debatria la Proposició no de llei sobre la presentació al Parlament de propostes de modificació de normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana[947]. Fruit d'aquesta iniciativa, el Parlament de Catalunya adoptaria la Resolució 469/V sobre la presentació al Parlament de propostes de modificació de normatives estatals per tal d'assolir la normalització del català. Entre les disposicions estatals que es proposava modificar per assolir aquest objectiu el paràgraf 3 de la Resolució, epígraf c), incloïa "*Les que regulen la capacitat lingüística del personal al servei de l'Administració de l'Estat, dels magistrats o magistrades, els jutges o les jutgesses, els fiscals o les fiscals i el personal al servei de l'Administració de Justícia que depèn de l'Estat i dels notaris o notàries, els registradors o registradores i els altres fedataris o fedatàries públics, i en especial la Llei orgànica del Poder Judicial, l'Estatut del Ministeri Fiscal i la legislació sobre funció pública estatal, la notarial, la hipotecària i la mercantil*"[948].

[946] Vid. B.O.P.C. nº 44 de 17 d'abril de 1996. Estudi ampliat al capítol precedent de la recerca. Vid. també B.O.P.C. nº 44 de 30 d'abril de 1996.

[947] Aquesta Proposició no de llei fou presentada pels grups parlamentaris de CiU, PSC i IC-Els Verds (Tram. 250-01289/05, Reg. 25859).

[948] Vid. B.O.P.C. nº 244 de 2 de gener de 1998, p. 18724.

En la mateixa línia, durant aquesta mateixa V Legislatura, el Parlament de Catalunya, adoptaria iniciatives tals com la Resolució 812/V, per la qual s'acordava de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica de modificació de la LOPJ[949]. Malgrat que el seu objectiu va centrar-se en modificar el règim d'aptitud lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia (l'article 471 de la LOPJ en la dicció d'abans de la reforma de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre), en el marc dels debats parlamentaris sostinguts per debatre la Resolució, no es bandejaria el règim d'aptitud lingüística dels membres de la Carrera Judicial[950]. Aquesta Resolució donaria

[949] Per una ampliació sobre la tramitació parlamentària d'aquesta Resolució, vid.:

- Publicació de la iniciativa, publicació de la tramitació pel procediment d'urgència, publicació de la Comissió tramitadora i publicació del termini de presentació d'esmenes: B.O.P.C. nº 342 de 16 de novembre de 1998, p. 26875
- Publicació de les esmenes a la totalitat: B.O.P.C. nº 352 d'11 de desembre de 1998, p. 27746.
- Publicació del nomenament de la Ponència i publicació del dictamen de la Comissió: B.O.P.C. nº 353A de 12 de desembre de 1998, p.9
- Adopció en el Ple: D.S.P.C.-P. Nº 104 de 16 de desembre de 1998, p. 7218.
- Publicació de la Resolució: B.O.P.C. nº 358 de 29 de desembre de 1998, p. 28626.

[950] A tall d'exemple, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Ridao Martín en representació d'ERC, quan a la sessió parlamentària celebrada el 16 de desembre de 1998 va proclamar "*en l'àmbit del dret i de la justícia, malgrat l'avenç general en l'ús, el coneixement del català, no s'ha assolit, no s'ha aconeguit uns nivells de catalanització satisfactoris suficients per garantir (...) el dret lingüístic del ciutadà (...) a utilitzar el català amb normalitat en les seves relacions jurídiques privades, però també, òbviament, com a usuaris de l'Administració de Justícia (...) recordava ja no aquella dada (...) que només un 2% del total d'actuacions judicials es fan en català, sinó que ens recordava també una altra dada també molt esgarrifosa, i és que del total de 5.123 funcionaris al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya, 1.455 ni parlen ni escriuen el català, 1.561 l'entenen, són capaços de parlar-lo, però tanmateix no l'escriuen, i un 86,1% dels jutges mai, mai de la vida, absolutament mai, redacten una sola resolució, ja no una sentència, sinó ni tan sols una providència en català (...) el fet que els catalans (...) tenim, com és obvi, un dret i una llengua pròpia (...) aquest fet ha de comportar de forma inevitable, inexorablement, la possibilitat que el conjunt d'operadors jurídics a Catalunya (...) utilitzin el català amb normalitat (...) Es queda a mig camí perquè a pesar de les expectatives, i jo parlaria també de compromisos assolits pel conjunt de grups d'aquesta cambra a excepció del Grup Popular (...) no s'aborda, per exemple, la reforma de l'article 341, que és el que determina com a mèrit preferent el coneixement de la llengua i del dret propi de Catalunya per ocupar una plaça de jutge o de magistrat*". Val a dir que aquest grup parlamentari seria particularment crític amb el règim de la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial. En paraules del mateix diputat a la mateixa sessió parlamentària "*... l'article 341, que és el que determina com a mèrit preferent el coneixement de la llengua i del dret propi de Catalunya per ocupar una plaça de jutge o de magistrat, la concreció del qual mèrit, com vostès saben, en aquests moments es fa reglamentàriament, i a partir d'un acord del Consejo General del Poder Judicial en aquests moments es paga o es retribueix amb tres anys d'antiguitat – i per tant encara menys antiguitat del que l'any 91 l'anterior Reglament estipulava- el coneixement d'aquesta llengua. I, per tant, parlo d'una sensació de cert..., no diria frau, però un cert menysteniment d'alguns compromisos i algunes pretensions que en aquesta mateixa cambra s'havien expressat i sobretot per part del mateix Govern. Jo tinc un document elaborat arran d'aquella Moció 12/V pel mateix Departament de Justícia (...) en què, per exemple, es deixa molt clar que el Govern de la Generalitat està estudiant la possibilitat de proposar la modificació de l'article 341 de la LOPJ per tal que el coneixement de les llengües pròpies i cooficials de les comunitats autònomes sigui valorat com a requisit i no com a mèrit en la provisió de places vacants de jutges i magistrats (...)*". En el mateix sentit es pronunciaria, entre d'altres, el diputat Sr. Dalmau Ribalta en representació del Grup Socialista, quan a la mateixa sessió va proclamar que "*... on es troba el problema de la situació del català en l'Administració de justícia no és pas en aquests altres funcionaris, sinó en jutges i secretaris judicials (...) Si volem que el català penetri a l'Administració de justícia no n'hi ha prou que ens fiquem amb els administratius, amb els funcionaris que avui depenen de la Generalitat; caldrà que parlem o que modifiquem la legislació estatal pel que fa referència als jutges i als secretaris judicials*". Vid. D.S.P.C.-P. Nº 104 de 16 de desembre de 1998.

lloc a la Proposició de llei presentada pel Parlament de Catalunya el 5 d'abril de 2000 al Congrés dels Diputats que proposava la modificació de certs preceptes de la LOPJ[951]. El Ple del Congrés a la seva sessió celebrada el 20 de juny de 2000 va debatre la presa en consideració de la Proposició de llei, rebutjant-la[952]. Una lectura del debat parlamentari permet concloure que la qüestió concernent al règim d'aptitud lingüística dels membres de la Carrera Judicial fou discutida, generant divisió de posicionaments dels grups parlamentaris[953]. La iniciativa legislativa va comptar amb el suport de formacions polítiques tals com CiU, PSOE, PNV, Eusko Alkartasuna, ERC o el Bloque Nacionalista Galego. Altrament, el PP votaria negativament la presa en consideració de la Proposició de llei i formacions polítiques tals com IU o CC s'abstindrien, amb disparitat de posicionaments entorn al debat sobre el règim del requisit de capacitació lingüística de Jutges i Magistrats[954]. Els resultats de la votació, renyida (142 vots a favor, 168 en contra i 11 abstencions d'un total de 321 vots emesos), il·lustren una claríssima divisió de l'arc parlamentari entorn a la conveniència de reformar la LOPJ, també projectada a la qüestió lingüística.

---

[951] Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats, serie B, nº 1-1 de 19 d'abril de 2000.

[952] Vid. B.O.C.G.-Congrés dels Diputats, serie B, nº 1-2, de 20 de juny de 2000.

[953] Entre les tesis favorables a l'establiment d'un règim de capacitació lingüística destaquen, a tall d'exemple, les de CiU, PSOE, ERC o Bloque Nacionalista Galego. Pel que fa CiU, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr.Silva Sánchez a la sessió parlamentària celebrada el 13 de juny de 2000, quan va proclamar que "*las expectativas de los funcionarios de la Administración de justicia en modo alguno pueden suponer obstáculo a la prestación de un mejor servicio a los ciudadanos ni, como podría ocurrir en el caso de la lengua, esas expectativas –sin lugar a dudas respetables o legítimas- pueden pasar por encima de los derechos lingüísticos de los ciudadanos. Los funcionarios y la Administración están al servicio de los ciudadanos y no puede pedirse precisamente lo contrario: que los ciudadanos se pongan al servicio de la Administración. Lo dicho me permite unirlo a la segunda propuesta fundamental (...): el establecimiento de la preceptividad del conocimiento de la lengua propia de la comunidad autónoma para el personal al servicio de la Administración de Justicia; por supuesto, con los elementos de progresividad que podamos entender oportunos...*".
Pel que fa al Bloque Nacionalista Galego, el diputat Sr. Aymerich Cano avançaria el posicionament de la formació política a la mateixa sessió parlamentària quan va proclamar que "*... no desvelo ningún secreto al anunciar que el Bloque Nacionalista Galego va a votar a favor de la toma en consideración de esta proposición de ley. No es ningún misterio, no es ninguna sorpresa porque ya en la legislatura anterior el Bloque Nacionalista Galego presentó una proposición de ley de modificación de los artículos 341 y 471 de la Ley orgánica del Poder Judicial, precisamente para garantizar que los jueces, los magistrados y los propios presidentes de los tribunales superiores de justicia pudiesen acreditar un conocimiento suficiente de la lengua propia en los concursos de traslados. Aquella proposición de ley del Bloque en la VI Legislatura era más ambiciosa de la que hoy se somete a nuestra consideración*".

[954] A tall d'exemple, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat del Grup Parlamentari Federal d'IU Sr. Rejón a la sessió parlamentària celebrada el 13 de juny de 2000, quan va proclamar que "*...respecto a la lengua oficial, nos movemos en la misma línea que se han ido pronunciando distintos colectivos de jueces progresistas, de Jueces para la Democracia, y planteamos que no se puede exigir como requisito. Estamos de acuerdo en que tuviera un plus, unos puntos, unos premios a la hora de acceder a ese puesto, pero no se debe exigir como requisito, máxime cuando uno de los mayores usos que se suelen hacer es ante los tribunales superiores y, como saben, la relación ciudadano-tribunales superiores se suele hacer por escrito*". Aquest grup parlamentari va optar per l'abstenció en el vot sobre la presa en consideració de la proposició de llei.

El fracàs d'aquesta iniciativa no obstaria que se'n tramitessin d'altres amb el mateix discurs. Particularment interessant és la Resolució 900/V del Parlament de Catalunya sobre la incorporació de la reforma de l'article 341 de la LOPJ en les propostes de modificació legislativa de les normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana[955]. Aquesta Resolució proclamava que "*El Parlament de Catalunya insta al Govern a incorporar, en les propostes tendents a modificar legislativament les normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana, la reforma de l'article 341 de la LOPJ, a fi que el coneixement de les llengües pròpies i cooficials de les comunitats autònomes siguin valorades com a requisit, i no com a mèrit, en la provisió de les places vacants de jutges i de magistrats*"[956].

En el decurs de la VI legislatura, novament s'adoptarien diverses iniciatives parlamentàries amb l'objectiu de reivindicar que el coneixement de la llengua catalana fos valorat com a requisit de capacitat en la provisió de les places judicials a Catalunya. En aquesta línia s'inclouen iniciatives tals com la Moció 38/VI de 26 d'octubre de 2000, sobre política lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia, que s'ha estudiat, o la

[955] Per una ampliació sobre la tramitació parlamentària d'aquesta Resolució, vid.:
- Publicació de la iniciativa: B.O.P.C. nº 264 de 16 de març de 1998, p. 21358.
- Publicació de la tramesa a la Comissió i publicació de l'obertura del termini de presentació d'esmenes: B.O.P.C. nº 271 de 30 de març de 1998, p. 22112.
- Adopció en Comissió; Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana a D.S.P.C.-C. Nº 440 de 15 d'abril de 1999, p. 3.
- Publicació de l'adopció en Comissió: B.O.P.C. nº 392 de 26 d'abril de 1999, p. 32318.

[956] Vid. B.O.P.C. nº 392 de 26 d'abril de 1999. La gènesi parlamentària d'aquesta Resolució, adoptada per la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana a la sessió tinguda el 15 d'abril de 1999 se situa a una Proposició no de llei presentada pel Grup Parlamentari d'ERC (vid. B.O.P.C. nº 264 de 16 de març de 1998, p. 21358). A l'exposició de motius d'aquesta Proposició no de llei es recordava que "*En compliment de la Moció 12/V, del Parlament de Catalunya, sobre la normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia, aprovada pel Ple del Parlament el dia 9 de maig de 1996 (...) el Departament de Justícia va elaborar un informe sobre les actuacions dutes a terme en compliment de la referida Moció. En l'apartat de l'informe relatiu a les iniciatives per promoure la revisió del marc legal que afavoreixi la normalització lingüística a l'Administració de Justícia, en relació al projecte de Reglament –aprovat pel ple del Consell General del Poder Judicial el passat 25 de febrer – sobre valoració, com a mèrit preferent, del coneixement de la llengua i del dret propis de les comunitats autònomes en la provisió de places judicials, el Departament va informar que havia enviat al CGPJ un dictamen (...) constatant que (...) l'Administració de justícia és un servei públic que ha de garantir els drets lingüístics dels ciutadans (...) L'informe conclou, literalment, que 'cal que el coneixement de la llengua i, sobretot, dels drets propis sigui condició sine qua non per ocupar una plaça de jutge o magistrat en el territori que reuneixi aquestes condicions'. I en relació al Projecte de Reglament redactat pel CGPJ, afirma que 'és insuficient, no per tal com es valora –els mèrits- sinó per les qüestions de concepte abans esmentades (...) l'informe del Departament de Justícia sentenciava que 'la mera valoració (i no exigència) d'aquests coneixements no solucionarà els problemes que planteja l'Administració de justícia a Catalunya' i afegia que 'per tot això, manifestem una respectuosa però enèrgica oposició al plantejament de la regulació que es proposa, ja que no respon mínimament a l'objectiu de promoure i garantir el coneixement suficient de la llengua i el dret propi de les diferents comunitats autònomes'"*. Partint d'aquest fonament, la Proposició no de llei esbossava la dicció que acabaria aprovant la Resolució finalment aprovada. Vid. B.O.P.C. nº 264 de 16 de març de 1998, p. 21358.

Resolució 1670/VI del Parlament, per la qual va acordar-se de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica de modificació de la LOPJ.

Pel que fa referència a la Moció 38/VI de 26 d'octubre de 2000[957], el Parlament de Catalunya va instar al Govern de la Generalitat a adoptar diverses mesures, entre les que varen incloure's la de presentar un nou projecte de Resolució pel qual s'acordés de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats una proposició de llei orgànica de reforma de la LOPJ. Aquesta iniciativa, en paraules de la Moció, havia de perseguir, entre d'altres objectius, *"a) Suprimir el caràcter nacional dels cossos al servei de l'Administració de Justícia b) Incloure la possibilitat de crear cossos autonòmics c) Introduir el coneixement del català com a requisit en els concursos i les convocatòries de proves selectives per a la provisió de places a Catalunya dels cossos esmentats d) Reformar els articles 231 i 341 de la llei orgànica per a garantir tant la cooficialitat de les llengües pròpies de les comunitats que en disposin com el dret lingüístic de les ciutadanes i els ciutadans a ésser atesos en la llengua que escullin durant la tramitació d'un procediment judicial i evitar el retrocés que comporta la possibilitat que els jutges demanin d'ofici les traduccions al castellà, i també perquè el coneixement del català sigui un requisit en els concursos de trasllat per a proveir places de jutge i de magistrat a Catalunya"*. També es feia ressò de la conveniència que des del Govern de la Generalitat es potenciés la programació de cursos de llengua catalana adreçats a jutges, fiscals, secretaris i altre personal de l'Administració de Justícia de manera que l'oferta de formació fos adequada per assolir el nivell de capacitació exigit a les administracions públiques catalanes.

La Resolució 1670/VI del Parlament de Catalunya, novament ratificaria aquest discurs[958]. La gènesi parlamentària d'aquesta iniciativa se situa en un Projecte de Resolució presentat pel Govern de la Generalitat l'any 2001 en compliment de les previsions de la Moció 38/VI de 26 d'octubre de 2000. Aquest Projecte de Resolució

[957] Aprovada pel Ple del Parlament de Catalunya a la sessió nº 23.2 de 26 d'octubre de 2000 (B.O.P.C. nº 111, p. 15; vid. també D.S.P.C.-P. 31). Estudi ampliat a capítol precedent.

[958] Per una ampliació sobre la tramitació parlamentària d'aquesta Resolució, vid.:

- Publicació de la iniciativa: B.O.P.C. nº 193 d'11 de juny de 2001, p. 63.
- Publicació de la Comissió tramitadora i del termini de presentació d'esmenes: B.O.P.C. nº 202 de 25 de juny de 2001, p. 65.
- Publicació de pròrrogues del termini per a presentar esmenes: B.O.P.C. nº 212 de 5 de setembre de 2001, p. 9; B.O.P.C. nº 214 de 13 de setembre de 2001, p. 100; B.O.P.C. nº 216 de 25 de setembre de 2001, p. 118; B.O.P.C. nº 218 d'1 d'octubre de 2001; B.O.P.C. nº 2201 de 8 d'octubre de 2001, p. 129 i B.O.P.C. nº 231 de 12 de novembre de 2001, p. 85.
- Publicació de les esmenes a la totalitat: B.O.P.C. nº 263 de 18 de febrer de 2002, p. 51
- Publicació del nomenament de la Ponència: B.O.P.C. nº 296 de 13 de maig de 2002, p. 60
- Publicació de l'informe de la Ponència: B.O.P.C. nº 386 de 4 de febrer de 2003, p. 110
- Publicació del dictamen de la Comissió (Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana): B.O.P.C. nº 389 de 8 de febrer de 2003, p. 2
- Aprovació en el Ple del Parlament: D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003, p. 28
- Publicació de la Resolució: B.O.P.C. nº 396 de 24 de febrer de 2003, p. 8

proposava acordar de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica de modificació de la LOPJ[959].

A l'exposició de motius d'aquest Projecte de Resolució ja es proclamaria que "*per fer efectius els drets lingüístics dels ciutadans a l'Administració de Justícia cal que els funcionaris que accedeixin a una plaça en una comunitat autònoma amb llengua pròpia, acreditin el coneixement de l'idioma*". Partint d'aquest fonament, s'advertia que "*això no tan sols deriva del caràcter oficial de l'idioma, sinó també del principi d'eficàcia de l'Administració que, sens dubte, no pot desenvolupar correctament la seva activitat si desconeix una cosa tan imprescindible i elemental com l'idioma propi del territori*". Per aquest motiu, va proclamar-se que era necessari "*fer una nova redacció dels preceptes de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial, que fan referència al coneixement i a l'ús de les llengües oficials per part dels jutges i magistrats, secretaris judicials i del conjunt del personal al servei de l'Administració de justícia destinat a les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia*". Aquest dicció de l'Exposició de motius del Projecte de Resolució es mantindria inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària ulterior de la iniciativa, reproduint-se, en els mateixos termes a l'exposició de motius del que seria la Resolució 1670/V del Parlament de Catalunya.

L'estudi de l'*iter* parlamentari que va seguir la tramitació d'aquesta Resolució permet constatar tres precisions, que cal tenir ben presents: primerament, permet concloure que aquesta fou una qüestió que va suscitar intensos debats parlamentaris que varen projectar-se més enllà del que era la qüestió estrictament lingüística i se centrarien en debatre propostes de descentralització del poder judicial[960]; segonament, permet constatar que malgrat les controvèrsies que varen emergir, hi havia un cert consens entorn a la conveniència de resoldre un problema endèmic com és el de la deficient normalització lingüística a l'àmbit judicial[961]; finalment, cal tenir present que en el

[959] Vid. B.O.P.C. nº 193 d'11 de juny de 2001, p. 63-68. A l'encapçalament del Projecte de Resolució se certificava, expressament que "*en la sessió del Govern de la Generalitat de Catalunya celebrada el dia 29 de maig de 2001, es va prendre, entre d'altres, l'acord que es reprodueix a continuació: 'A proposta del conseller de Justícia s'aprova la proposta d'acord de presentació, davant del Parlament de Catalunya, d'un projecte de Proposició de llei orgànica al Congrés dels Diputats, per la qual es modifica la Llei orgànica 6/1985 d'1 de juliol, del poder judicial'*". Aquesta iniciativa s'emmarcava dins les previsions de la Moció 38/VI sobre política lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia. L'apartat primera d'aquesta Moció, que ja s'ha estudiat, instava al Govern de la Generalitat a presentar, d'acord amb la Resolució 469/V, que també era relativa a les propostes de modificació de les normes estatals que impedeixen arribar a la plena normalització de la llengua catalana, un nou projecte de resolució per la qual s'acordés de presentar al Congrés una Proposició de llei orgànica de reforma de la LOPJ. Amb aquest Projecte de Resolució es donava compliment a aquest mandat.

[960] Per una ampliació sobre aquests debats, vid. D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003.

[961] Així, per exemple, la pròpia diputat del Grup Parlamentari Popular Sra. Nadal Aymerich, a la sessió parlamentària tinguda el 12 de febrer de 2003 proclamaria que "*abans d'entrar en el que és el contingut del Projecte de resolució que estem debatent, vull deixar clar que el Grup Popular comparteix amb el*

moment de la seva tramitació s'era plenament conscient que difícilment prosperaria en la seva tramitació al Congrés dels Diputats, per bé que es valorava majoritàriament com un avenç en pro del procés del normalització de la llengua catalana[962].

Pel que fa al règim d'aptitud lingüística del personal judicial, emergirien dues tendències clarament confrontades: d'una banda, la majoria de l'arc parlamentari es pronunciaria obertament a favor de l'establiment del requisit de capacitació lingüística exigible per cobrir places judicials a Catalunya[963]; d'altra banda, convé recordar que el Grup Parlamentari Popular es pronunciaria en contra de l'establiment d'aquest requisit d'aptitud. En paraules de la diputada d'aquest grup Sra. Nadal Aymerich pronunciades a la sessió parlamentària celebrada el 12 de febrer de 2003, *"pel que fa al contingut concret de la proposta, cal centrar el debat en aquell gruix d'articles que tracten de la conveniència que el coneixement de qualsevol llengua cooficial a l'Estat diferent de la*

Govern i comparteix amb tots els grups de la cambra la necessitat de millorar l'ús de la llengua catalana, de la llengua pròpia de Catalunya, en l'àmbit de la justícia. Tots sabem que la justícia és un dels àmbits en què ens trobem amb una major impermeabilitat a l'ús de la llengua catalana. És per això que considerem que cal esmerçar tots els esforços per tal que la llengua pròpia de Catalunya deixi de ser deficitària en l'àmbit de l'Administració de Justícia. Qüestió diferent és què cal fer per aconseguir-ho...". Vid. D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003, p. 32.

[962] Il·lustra aquesta afirmació, a tall d'exemple i per totes, la intervenció del diputat Sr. Ribó Massó en representació del Grup Parlamentari d'Iniciativa per Catalunya Verds a la sessió parlamentaria celebrada el 12 de febrer de 2003, quan va proclamar que "*nosaltres estem satisfets del que avui aprovarem pel que fa al requisit de la llengua i del coneixement del dret, pel que fa a l'establiment d'òrgans competents per al seu control, per la universalització de tot tipus de places, fins i tot les provisionals, pel coneixement que s'exigeix oral i escrit de la nostra llengua, per l'ús de la llengua oficial que hom vulgui en qualsevol d'aquestes instàncies, i per la necessitat que el Consell General del Poder Judicial en faci esment en tots els cursos de formació necessaris perquè això fos així. Molts ens temem que, donada la majoria actual en el Congrés dels Diputats, no tingui molt de futur aquesta proposta de Resolució –ja em diu que no, a més, la senyora Nadal amb el cap i molt sincerament, cosa que jo li agraeixo. Va ser el mateix Grup Popular d'aquesta cambra que va presentar una esmena a la totalitat, que després han retirat, i suposo perquè ells tenen legítimament una concepció ben diferent d'aquesta temàtica. Així i tot jo els diria que la feina està molt ben feta, i que no durarà molt això (...) d'aquí a un temps relativament curt, podrem veure que iniciatives com aquestes o altres que són molt necessàries perquè no anem endarrera sinó endavant (...) siguin passes per reconèixer fets tan senzills com el que a casa nostra és una reivindicació planera que la justícia ha de ser, també, competència autonòmica"*. També resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Farguell Sitges en representació del Grup de CiU, a la mateixa sessió parlamentària, quan va avançar que "*diria també que, bé, la manca de suport, ja anunciada del Partit Popular aquí, doncs, és clar, s'ha d'entendre ja, sense cap mena de reserva, com l'auguri de la pena de mort quan la proposta arribi al Parlament de Madrid, no? Una pena que serà indefectiblement allà executada sense cap possibiliat que la proposta pugui..., però, la realitat del nostre país és la que és i la composició política és la que és*". Vid. D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003, p. 30 i 35.

[963] En aquest sentit es pronunciarien els Grups Parlamentaris d'ICV, ERC o CiU. A tall d'exemple, i per totes, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Farguell Sitges en representació del Grup Parlamentari de CiU a la sessió parlamentària tinguda el 12 de febrer de 2003, quan va proclamar obertament un discurs assumit per les altres formacions polítiques esmentades favorable a l'exigència del requisit de capacitació lingüística. En paraules del parlamentari "*es tracta de donar, bàsicament i prioritàriament, una efectivitat dels drets lingüístics dels ciutadans de l'Administració de Justícia, i objectiu aquest que també provoca la necessitat d'una altra premissa, que és que tots els jutges, funcionaris que ocupin un lloc en una comunitat amb llengua pròpia n'acreditin, per a exercir-lo aquest lloc, el seu coneixement*". Vid. D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003, p.34.

llengua castellana i que el coneixement del dret propi diferent del dret comú sigui considerat veritablement com a requisit. Per requisit cal entendre un sinònim d'exigència, de compliment ineludible d'una obligació i, senyores i senyors diputats, hem debatut moltes i moltes vegades aquesta qüestió en aquest Parlament, no els cansaré, però torno a repetir, com he fet tantes vegades, que aquest plantejament tanca la porta al plantejament... a allò que preveu la Constitució i, a més a més, tanca la porta que es pugui exercir en plena llibertat el dret de mobilitat professional. Qüestió diferent és la consideració com a mèrit, però no només com a mèrit, sinó com a mèrit preferent, al coneixement a la llengua pròpia de Catalunya o de les llengües cooficials que hi ha a la resta del territori de l'Estat i també al coneixement del dret propi, no com un mèrit abstracte, sinó com un mèrit preferent, com una valoració específica, com un incentiu, com un plus, justament, per accedir a determinats càrrecs dintre de la carrera judicial"[964].

El Ple del Parlament de Catalunya, a la sessió tinguda el 12 de febrer de 2003 aprovaria per majoria absoluta aquesta Resolució[965]. Formalment s'estructurava en una Exposició de Motius, divuit articles que proposaven cadascun la modificació de certs preceptes de la LOPJ[966] i una Disposició Addicional[967].

Pel que fa referència al règim d'aptitud lingüística dels membres de la Carrera Judicial, l'article 7 de la Resolució proposava que la dicció de l'article 341 de la LOPJ es modifiqués en els següents termes: "*1. En les comunitats autònomes que tinguin llengua oficial pròpia, el Consell General del Poder Judicial, atenent les circumstàncies de cada comunitat, ha de garantir el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis en la provisió de les places per als òrgans jurisdiccionals situats a la comunitat autònoma. 2. S'ha de garantir igualment el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis en la provisió de places de jutges i magistrats dels òrgans jurisdiccionals del territori de la comunitat autònoma on n'hi hagi. 3. Els coneixements de llengua i de dret propis esmentats tenen la consideració*

[964] Vid. D.S.P.C.-P. nº 113 de 12 de febrer de 2003, p. 33.

[965] La premsa es faria ressó d'aquesta iniciativa. Vid., per tots, La Vanguardia de 13 de febrer de 2003, p. 21, article "*El Parlament pide que el catalán sea requisito para los jueces*".

[966] Varen proposar-se modificar els següents preceptes de la LOPJ: 110, 189, 216, 231, 313, 315, 341, 431, 455, 471, 473, 475, 483bis, 483ter, 503, 504 i 505. Vid. B.O.P.C. nº 396 de 24 de febrer de 2003, p. 8-13.

[967] La Disposició Addicional deia: "*El Govern de l'Estat ha de presentar, en el termini de tres mesos, un projecte de llei orgànica de modificació de la Llei orgànica 6/1985, de l'1 de juliol, del poder judicial, que reguli l'estatut bàsic del personal al servei de l'Administració de justícia, en concordança amb les disposicions establertes per aquesta Llei*".

de requisit per a l'obtenció de plaça en el concurs de trasllat corresponent. 4. El Consell General del Poder Judicial ha d'establir, en relació amb les Comunitats Autònomes amb llengua i dret propis, programes intensius de formació obligatòria sobre la llengua i el dret per als jutges i els magistrats que hi obtinguin plaça amb caràcter forçós".

Com és de veure, la Resolució proposava una nova dicció de l'article 341 de la LOPJ que distingia dos supòsits: d'una banda, en cas de sol·licitud de destinació voluntària en un territori amb llengua pròpia, contemplava que els coneixements lingüístics tinguessin la consideració de requisit de capacitat; altrament, en previsió d'una assignació forçosa de destinació en una CCAA amb llengua pròpia, s'establia que el coneixement d'aquesta llengua pròpia es valoraria com a mèrit. En aquest darrer supòsit, es proposava la garantia que el Consell General del Poder Judicial establís programes intensius de formació obligatòria sobre la llengua i el dret propi de la CCAA en qüestió[968].

Malgrat que no va prosperar en la seva tramitació en seu del Congrés dels Diputats, permet il·lustrar quina és la direcció de les principals propostes polítiques de canvi del marc jurídic vigent.

[968] Val a dir que, tal i com consta a l'Exposició de Motius de la Resolució, "*Pel que fa a l'obligació de jutges i magistrats, secretaris judicials i altres funcionaris dels jutjats i tribunals de conèixer la llengua pròpia de la comunitat autònoma on estiguin destinats, la regulació proposada significa un pal·liatiu a la situació actual, tot i que per a la plena normalització caldria la territorialització dels respectius processos selectius"*.

L'anàlisi d'aquestes, entre d'altres iniciatives[969], permet concloure que la qüestió

[969] Cal tenir present que en el marc d'impuls de l'acció política i de govern, en el Parlament de Catalunya s'han adoptat moltes d'altres iniciatives tendents a debatre aquesta qüestió concernent a l'aptitud lingüística de jutges i magistrats. A tall d'exemple, i per totes, resulta il·lustrativa la Proposició no de llei sobre la consideració del català com a requisit per als jutges i els magistrats que exerceixen a Catalunya (vid. B.O.P.C. nº 259 de 2 de març de 1998, p. 21085; retirada segons B.O.P.C. nº 329 de 19 d'octubre de 1998, p.26106). El text de la Proposició no de llei, presentada pel Grup Parlamentari Mixt deia "*El Parlament de Catalunya insta el Consell Executiu a realitzar les gestions oportunes davant del Govern de l'Estat, d'acord amb la Resolució 469/V del Parlament de Catalunya, sobre la presentació al Parlament de propostes de modificació de normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana, per tal que s'acceleri la modificació de la Llei Orgànica del Poder Judicial en el sentit que el català sigui un requisit per als jutges i magistrats que exerceixin la seva tasca a Catalunya, atès el que diu la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística*". També destaquen iniciatives adoptades en el marc de de la funció de control del Govern, en les que el Parlament s'ha consolidat com un fòrum de reivindicacions en aquesta matèria. Així, destaquen preguntes tals com les formulades pel diputat Sr. Ridao Martin en representació d'ERC sobre els motius pels quals la proposta de modificació de la LOPJ no recullia la revisió del marc legal necessari per a la normalització del català a l'Administració de Justícia i sobre els motius pels quals no tenia cap relació amb la necessitat de reformar l'article 341 d'aquesta llei (B.O.P.C. nº 363 de 21 de gener de 1999, p. 28937). La primera pregunta al Govern esmentada, a respondre per escrit, deia "*Per què la modificació legislativa propostada no recull les conclusions de l'apartat de l'Informe del Departament de Justícia de febrer de 1997, relatiu, entre d'altres qüestions, a les iniciatives per promoure la revisió del marc legal que afavoreixi la normalització del català a l'Administració de Justícia (elaborat en relació al projecte de Reglament del CGPJ sobre valoració del coneixement de la llengua en la provisió de places judicials, aprovat definitivament el 25 de febrer de 1998) i en el què es conclou, literalment, que 'cal que el coneixement de la llengua.... sigui condició sine qua non per ocupar una plaça de jutge o magistrat en el territori que reuneixi aquestes condicions'?*". La segona pregunta ressenyada formulada pel mateix Grup Parlamentari deia: "*Per què la reforma de la LOPJ plantejada des del Govern no manté cap connexió amb l'anunci fet pel Departament de Justícia que afirmava la necessitat de reformar l'article 341 de la referida llei orgànica i que sentenciava que 'la mera valoració (i no exigència) d'aquests coneixements no solucionarà els problemes que planteja l'Administració de Justícia a Catalunya' i afegia que 'per tot això, manifestem una respectuosa però enèrgica oposició al plantejament de la regulació que es proposa, ja que no respon mínimament a l'objectiu de promoure i garantir el coneixement suficient de la llengua i el dret propi de les diferents comunitats autònomes'?*". Vid. altres preguntes en aquesta línea a B.O.P.C. nº 363 de 21 de gener de 1999. Vid. també, per totes, pregunta al President de la Generalitat a respondre oralment en el Ple sobre si ratifica les declaracions de la consellera de Justícia relatives a la necessitat de garantir el coneixement del català pels jutges que treballin a Catalunya (B.O.P.C. nº 287 de 14 de maig de 1998, p. 23271). En seu de Corts Generals també s'ha debatut aquesta qüestió en diverses ocasions. A tall d'exemple, i per totes, destaca la pregunta formulada pel senador del Grup Català Sr. Salvador Capdevila Bas sobre les previsions del Govern en ordre a garantir el coneixement de la llengua oficial de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana per part dels funcionaris al servei de l'Administració de Justícia (B.O.C.G.-Senat , Serie I, nº 252 de 20 de juny de 1997. En aquesta pregunta, el senador proclamaria que "*...si a la plantilla de funcionarios de los cuerpos al servicio de la Administración de Justicia y resto de personal de la Oficina Judicial no se les exige el conocimiento del idioma propio de las Comunidades Autónomas en cuyas plazas se está destinado, conocimiento al menos al nivel de comprensión, poca utilidad tiene la opción soberana y libre del derecho de todo ciudadano a la utilización de la Lengua Oficial de la Comunidad Autónoma. Por ello, una auténtica situación de cooficialidad requiere no sólo la posibilidad de utilizar cualquiera de las lenguas oficiales, sino también la de ser atendido en esa misma lengua. Tal es la situación a la que debe aspirar en el caso concreto de la Administración de Justicia en donde es uno de los ámbitos oficiales en los que se produce una menor utilización de la lengua propia autónomica. De ahí que se formule la siguiente pregunta: ¿Tiene intención el Gobierno de articular legalmente a corto plazo, la forma de garantizar este conocimiento de la lengua propia oficial de la CCAA cuando sea distinta de la castellana, par a los Magistrados, Jueces, Secretarios y demás funcionarios, Auxiliares y Personal de la Administración de Justicia? Y si preciso fuera, desarrollar las modificaciones legislativas necesarias a fin de que se garantice una mínima estabilidad de las plantillas suficiente para adquirir el conocimiento de la expresada lengua oficial o bien la exigencia de nivel mínimo requerido par a las demás Administraciones Públicas de la propia Comunidad, para aquella que obtengan su primer destino?*". En la resposta del Govern, ja s'avançarien les principals línees del discurs que ha estat esgrimit per rebatre les propostes de reforma legislativa: "*a la*

concernent al règim d'aptitud lingüística dels membres de la Carrera Judicial continua suscitant intenses controvèrsies i propostes de reforma. Per un sector de l'arc parlamentari català, la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia com un mèrit en la provisió de les places judicials és un obstacle per la plena normalització lingüística d'aquesta llengua. Segons aquestes tesis, majoritàries al Parlament de Catalunya, la modificació del marc legal vigent, particularment de la LOPJ, és un pas del tot necessari per tal de garantir plenament els drets lingüístics dels justiciables que empren el català quan s'adrecen a l'Administració de Justícia radicada a Catalunya.

D'alguna manera, les reivindicacions que varen plantejar-se al llarg del segle XIX i principis del XX concernents a l'aptitud lingüística del personal judicial, en els termes que s'han estudiat, continuen planejant en el debat polític del Principat del segle XXI, si bé en un nou escenari. En aquest marc, el règim que ordenava la capacitació lingüística del personal judicial durant la II República a Catalunya s'està consolidant com un referent a tenir en compte amb les degudes cauteles. El debat continua obert.

Val a dir que diversos operadors jurídics, tals com el propi col·lectiu d'advocats, han subscrit aquestes reivindicacions, generant un ampli debat social sobre aquesta qüestió, que ha transcendit als mitjans de comunicació[970].

La L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ no ha assumit la reivindicació que els membres de la Carrera Judicial hagin de conèixer la llengua oficial i pròpia del territori autonòmic on acompleixen les seves funcions, llengua vehicular d'expressió de molts justiciables. Ara bé, tal i com s'estudiarà, l'article 530 de la LOPJ, en la dicció modificada per aquesta reforma legal, pel que fa als cossos de funcionaris al

---

vista de lo preceptuado en el artículo 231 de la LOPJ, y al ser cuerpos nacionales, no se exige el conocimiento de la lengua catalana para obtener una plaza de Secretario, Oficial, Auxiliar y Agente en la Comunidad Autónoma de Cataluña. No obstante, se fomenta el uso de la lengua catalana tanto en la promoción interna en turno restringido como en los concursos de traslado de los cuerpos de Oficiales, Auxiliares y Agentes, ya que se valora como 6 años de antigüedad el conocimiento de la lengua para la obtención de plazas en la Comunidad Autónoma. Ello significa que se potencia el que se realicen cursos de conocimiento del catalán (...) Respecto a los Jueces y Magistrados, es competencia del Consejo General del Poder Judicial fomentar el conocimiento de las lenguas propias de cada Comunidad Autónoma a través de cursos para Jueces y Magistrados".

[970] A tall d'exemple, vid. els següents articles periodístics: *"Els advocats demanen que es pugui exigir al personal judicial el coneixement del català. Els lletrats catalans proposen la modificació de la LOPJ"* a l'Avui del 14 d'abril de 1994; *"Los abogados, convocados a invadir los juzgados de escritos en lengua catalana. Los Colegios de Cataluña piden que jueces y funcionarios sepan catalán"* publicat a El Pais de la mateixa data; *"El Consejo de Colegios de Abogados exige que jueces y funcionarios sepan catalán. Denuncian el regusto pre-constitucional en algunos juzgados"* a ABC-Cataluña de 14 d'abril de 1994; *"Los Colegios de Abogados piden que se normalice el uso del catalán en la Administración de Justicia"* a Diari de Sabadell de 14 d'abril de 1994. De la mateixa data *"Denuncien les dificultats de parlar en català dins l'Administració de Justícia"* al diari Avui de 14 d'abril de 1994; *"Els advocats demanen que els jutges destinats a Cataluya coneguin el català"* a El Punt de 14 d'abril; o, per totes, *"Els advocats titllen de nefasta la situació del català a la Justícia"* a Nou Diari de 14 d'abril.

servei de l'Administració de Justícia i altre personal, contempla que *"En las convocatorias para puestos de trabajo de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial, se valorará como mérito el conocimiento oral y escrito de la misma"* i afegeix que *"en determinados supuestos, podrá considerarse requisito exigible para el acceso a los mismos, cuando de la naturaleza de las funciones a desempeñar se derive dicha exigencia y así se establezca en las Relaciones de Puestos de Trabajo"*.

5. EL TRACTAMENT JURÍDIC DE L'APTITUD LINGÜÍSTICA DEL MINISTERI FISCAL: LA MANCA DE VALORACIÓ DEL CONEIXEMENT DE LA LLENGUA OFICIAL PRÒPIA DIFERENT DE LA CASTELLANA.

L'article 541.2 de la LOPJ, en la dicció reformada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, disposa que el Ministeri Fiscal es regirà pel que disposi el seu Estatut orgànic, aprovat per la llei 50/1981 de 30 de desembre[971].

Aquesta disposició legal no contempla cap previsió concernent al seu règim d'aptitud lingüística. Ni tan sols ordenava cap tipus de menció al règim de formació, el que fou titllat per la Instrucció 5/1993 de 27 de desembre de la Fiscalia General de l'Estat sobre Formació i Perfeccionament dels membres del Ministeri Fiscal com una veritable "*llacuna normativa*"[972].

La llei 14/2003 de 26 de maig[973] ha modificat l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal. No ha introduït, però, cap menció a l'aptitud lingüística a l'articulat de la norma. L'exposició de motius d'aquesta llei 14/2003 va precisar que "*la aprobación de un renovado régimen jurídico llamado a regular algunos de los aspectos de la organización y funcionamiento del Ministerio Fiscal representa una iniciativa cuya procedencia se justifica por sí sola"* i afegia que "*así fue entendido en el momento de la suscripción del Pacto de Estado sobre la Justicia y así viene impuesto por la compartida convicción de que el Ministerio Fiscal constituye una de las piezas claves para el funcionamiento de la Administración de Justicia y, con ella, del propio Estado de Derecho"*. El Pacte d'Estat per la Reforma de la Justícia havia proclamat la conveniència de modificar el règim estatutari propi de la Carrera Fiscal, incorporant, en paraules del Pacte, "*cambios en el sistema de acceso, la formación, la especialización, el modelo de carrera o el régimen retributivo, para que los criterios de mérito,*

[971] B.O.E. nº 11 de 13 de gener de 1982.

[972] Instrucció 5/1993 de 27 de desembre de la Fiscalia General de l'Estat sobre Formació i Perfeccionament dels membres del Ministeri Fiscal. Vid. B.Informació del Ministeri de Justícia de 5 de febrer de 1994 nº 1697/1994, suplement. L'epígraf 3 d'aquesta Instrucció recordava que "*El Estatuto Orgánico del Ministerio Fiscal no contiene ni una sola referencia a la materia de la formación de los Fiscales, lo que constituye una laguna normativa que, sin duda alguna, deberá ser corregida al abordarse cualquier eventual reforma del Estatuto de 1981. Sin embargo no ocurre lo mismo en la Ley Orgánica del Poder Judicial, que en su artículo 434.2 dispone que el Centro de Estudios Judiciales 'Tendrá como función la colaboración con el Consejo General del Poder Judicial y el Ministerio de Justicia en la selección, formación y perfeccionamiento de los miembros de las Carreras Judicial y Fiscal, del Secretariado y demás personal al servicio de la Administración de Justicia, la formación y perfeccionamiento de los miembros de la carrera Judicial se realizará bajo la exclusiva dirección del Consejo General del Poder Judicial"*.

[973] B.O.E. nº 126 de 27 de maig de 2003, p. 20179-20187.

especialización, rendimiento y calidad del trabajo resulten determinantes, junto a la antigüedad, para la promoción, la adjudicación de destinos y el nivel retributivo"[974].

La qüestió lingüística no tindria cabuda a la reforma introduïda per la llei 14/2003 de 26 de maig. L'Estatut orgànic del Ministeri Fiscal continua omitint qualsevol tipus de menció a la valoració del coneixement de les llengües oficials diferents de la castellana per part dels seus membres.

Un sector doctrinal ha criticat aquest marc normatiu. L'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal s'articula d'esquenes a una realitat plurilingüe de l'Estat emparada pel bloc de la constitucionalitat. En el seu exercici professional en aquelles Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat lingüística, els membres del Ministeri Fiscal entren inevitablement en contacte amb justiciables que empren la llengua oficial pròpia del territori, una llengua per molts membres del Ministeri Fiscal desconeguda i que ni tan sols es valora com a simple mèrit en la provisió de les places[975].

Pel que fa referència al marc jurídic que ordena el cos dels Fiscals substituts, mereix una anàlisi a part. L'article 3.2 del Decret 2397/1998 de 6 de novembre, sobre substitució en la Carrera Fiscal, actualment derogat, rubricat "*Procedimiento de selección y*

[974] Epígraf 9 del Pacte: "*Ministerio Fiscal.- Para asegurar que el Ministerio Fiscal ejerce en las mejores condiciones sus funciones, por medio de órganos propios, conforme a los principios de unidad de actuación y dependencia jerárquica recogidos en el artículo 124 de la Constitución, se actualizarán su Estatuto Orgánico y su Reglamento. En lo estructural, ello se traducirá en la adaptación de su organización interna, revisándose las funciones de la Secretaría Técnica y de la Inspección Fiscal y estableciéndose la temporalidad en los cargos jerárquicos del Ministerio Fiscal con criterios objetivos, y en el augmento de sus recursos humanos y medios materiales. En lo funcional, habrá de estarse principalmente a lo que disponga una nueva Ley de Enjuiciamiento Criminal. Y en lo que se refiere al Estatuto Personal de sus miembros, un nuevo régimen estatutario propio de la Carrera Fiscal incorporara cambios en el sistema de acceso, la formación, la especialización, el modelo de carrera o el régimen retributivo, para que los criterios de mérito, especialización, rendimiento y calidad del trabajo resulten determinantes, junto a la antigüedad, para la promoción, la adjudicación de destinos y el nivel retributivo"*.

[975] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 231. L'obra constata que "*pel que fa als fiscals, l'estatut orgànic dels fiscals depèn de la llei i al cap i a la fi del Ministeri de Justícia, que fins ara no ha dit res*".Del mateix autor, vid. *"Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística"*, cit. nota supra p. 306. L'estudi adverteix que "*corresponde al Ministerio de Justicia la responsabilidad que su personal disponga de los conocimientos necesarios para asegurar la libertad de opción lingüística de los ciudadanos en los procesos judiciales. En este caso nos parece muy oportuno recordar el art. 19 de la Ley 30/1984 de 2 de agosto, de Medidas de Reforma de la Función Pública, en la que se preceptúa la capacitación suficiente, desde la perspectiva lingüística, para acceder a puestos de trabajo en Comunidades autónomas que gozan de dos lenguas oficiales. Este precepto se considera básico para todas las administraciones públicas según la Ley 23/1988"*. En aquest sentit, cal recordar que l'article 19 de la llei 30/1984 de 2 d'agost, rubricat "*Selección del personal"* contempla que *"en las convocatorias para acceso a la función pública, las Administraciones Públicas en el respectivo ámbito de sus competencias deberán prever la selección de funcionarios debidamente capacitados para cubrir los puestos de trabajo en las Comunidades Autónomas que gocen de dos lenguas oficiales"*.

nombramiento", va establir que a les Comunitats Autònomes amb dret o llengua pròpia, l'acreditació del seu coneixement es computava com a mèrit amb la concessió d'un màxim de tres punts en el barem fixat al propi precepte[976].

En compliment d'aquesta disposició reglamentària, l'Ordre de 3 de desembre de 1998[977], per la que es convocaven places d'Advocats Fiscals Substituts, va contemplar per primera vegada la valoració com a mèrit del coneixement de la llengua pròpia. La Base setena de l'Ordre regulava el barem de mèrits dels candidats, entres els que l'epígraf sisè va incloure la previsió que, a les Comunitats Autònomes amb dret o llengua pròpia, l'acreditació del seu coneixement seria valorat fins un màxim de tres punts. D'aquesta manera, es donava compliment a les previsions del Decret 2397/1998 de 6 de novembre, posant fi a la no-valoració del mèrit idiomàtic que havia regit les anteriors convocatòries.

Aquesta disposició, però, seria derogada pel Reial Decret 326/2002 de 5 d'abril, sobre règim de nomenament dels membres substituts del Ministeri Fiscal[978]. Aquest Reial Decret eliminaria la previsió de la valoració del mèrit pel coneixement de la llengua i del dret propi de la Comunitat Autònoma. Un estudi comparatiu d'ambdues disposicions reglamentàries, permet constatar que aquest mèrit seria l'únic que s'eliminaria, en relació al barem previst al Decret derogat[979].

Les crítiques a aquesta decisió governamental, que dóna un pas enrere en el procés d'adaptació progressiva al règim de la doble oficialitat, no es farien esperar. Així, a nivell parlamentari, es presentarien dues Proposicions no de llei al Congrés dels Diputats per tal de reincorporar l'acreditació del coneixement del català en el baròmetre de mèrits del règim de nomenaments de fiscals substituts.

La primera de les Proposicions no de Llei fou presentada pel Grup Parlamentari Mixt, a instància d'Iniciativa per Catalunya-Verds, el 29 d'abril de 2002. En paraules de la

---

[976] L'article 3 del Decret 2397/1998 de 6 de novembre (B.O.E. nº 278 de 20 de novembre de 1998, p. 38106), rubricat *"Procedimiento de selección y nombramiento"* disposava que *"(...) 2. El orden de selección será fijado por los méritos de cada aspirante de acuerdo con el baremo siguiente, siempre que no concurran otras circunstancias que comporten su falta de idoneidad: (...) f) En las Comunidades Autónomas con derecho o lengua propia, la acreditación de su conocimiento representará un máximo de 3 puntos..."*.

[977] B.O.E. nº 302 de 18 de desembre de 1998.

[978] B.O.E. nº 83 de 6 d'abril de 2002, p. 13218. La Disposició Derogatòria única d'aquest Reial Decret disposa que "*Queda derogado el Real Decreto 2397/1998, de 6 de novembre, sobre Sustitución en la Carrera Fiscal"*.

[979] Vid. article 5.2 del RD 326/2002, de 5 d'abril, precepte que ordena el bàrem de valoració dels mèrits dels candidats, en relació amb l'article 3.f) del Decret 2397/1998 de 6 de novembre, derogat.

Proposició, l'eliminació de la valoració del mèrit pel coneixement de l'idioma per part del RD 326/2002 de 5 d'abril "*supone una regresión en la concepción plurinacional y plurilingüística del Estado español. Este vacío resulta especialmente grave en el caso de la Administración de Justicia, puesto que es uno de los organismos en los que menos se refleja la realidad lingüística de los ciudadanos y las ciudadanas"*. A més, disposava que "*es insólito que se menosprecie su conocimiento mostrando, otra vez, un alejamiento de la realidad social"* i afegia "*en distintas Comunidades Autónomas –entre ellas, Catalunya- se dispone de elementos propios que conforman el derecho civil vigente"*. Partint d'aquest raonament, la iniciativa proposava la següent dicció: "*El Congreso de los Diputados insta al Gobierno a modificar de forma inmediata el Real Decreto 326/2002, de 5 de abril, sobre régimen de nombramiento de los miembros sustitutos del Ministerio Fiscal, con el fin de incorporar en aquellas Comunidades Autónomas que cuenten con derecho o lengua propia, la acreditación de su conocimiento en el baremo de méritos para fijar un orden de selección de aspirantes"*[980].

En el debat sostingut en motiu de la defensa de la Proposició, varen emergir dues tesis frontalment oposades. Pels defensors d'aquesta iniciativa, l'eliminació de la valoració del mèrit lingüístic representava un pas enrere en el procés d'adaptació al règim de la doble oficialitat lingüística, en detriment dels drets lingüístics dels justiciables[981].

[980] Vid. B.O.C.G.-Congrés, Sèrie D, nº 349 de 10 de maig de 2002.

[981] En aquesta línea varen pronunciar-se diputats tals com el Sr. Saura Laporta en representació del Grup Parlamentari Mixt, la diputada Sra. Uría Etxebarría en representació del Grup Parlamentari Basc del PNV o els diputats Sr. Silva Sánchez (Grup Parlamentari Català-CiU) o Pedret i Grenzner. Vid. D.S.C.D. nº 562 de 24 de setembre de 2002, p. 17992. A tall d'exemple, el diputat Sr. Saura Laporta proclamaria que "*esta proposición no de ley plantea reparar la grave agresión que ha supuesto el Real Decreto 326/2002, por el cual se deroga en el baremo de méritos para elegir sustitutos del Ministerio Fiscal un criterio que en la anterior normativa concedía hasta 3 puntos sobre un total de 20 (...) Creo que es una agresión al espíritu constitucional, que habla de fomentar el hecho plurilingüe del Estado español, que ha sido calificada por el propio Fiscal-jefe del Tribunal Superior de Justicia de Cataluña como regresiva. Dice el señor Mena que la Fiscalia del Tribunal Superior de Justicia ni comprende ni comparte que le convengan estas normas, que a mí se me hacen incomprensibles. Sé perfectamente que el Partido Popular tiene una concepción unitarista del Estado, que manifiesta de hecho prácticamente en todas las leyes porque en todas ellas hay un eje transversal de centralismo. Para mí esta disposición es una de las más regresivas y agresivas contra la realidad de este Estado, que es plurinacional. Insisto en que, sobre un baremo de 20 puntos, con siete criterios por los cuales se elegía finalmente a los sustitutos, ha desaparecido uno que significa 3 puntos sobre los 20, por lo que no estamos hablando de una puntuación que pueda condicionar la nota definitiva sino de una simple aportación a ese baremo. Pedimos simplemente que el Gobierno rectifique ese real decreto y lo sitúe donde estaba"*. La diputada del Grup Parlamentari Basc del PNV, Sra. Uría Etxebarría, proclamaria que aquesta disposició representava una vulneració del punt 16 de la Carta dels drts del ciutadà davant la Justícia. En paraules de la parlamentària "*es curiosa la coincidencia en el tiempo del decreto que elimina el mérito del conocimiento de lenguas oficiales distintas del castellano con la elaboración de la Carta de derechos del ciudadano ante la justicia, cuyo punto 16 dice que el ciudadano tiene derecho a utilizar con la Administración de justicia, en el territorio de la comunidad que la tenga, la lengua oficial que escoja y a ser atendido en los términos establecidos por la Ley Orgánica del Poder Judicial, los estatutos de autonomía y sus normas de desarrollo"*. El diputat Sr. Silva Sánchez, recordaria també que "*las legítimas expectativas funcionariales –si de funcionarios estamos hablando, personal al servicio de la Administración- jamás pueden pasar por encima de los derechos de los ciudadanos. Por eso mi grupo*

Altrament, el Grup Parlamentari Popular va defensar l'opció del govern d'eliminar aquest mèrit, esgrimint a tal fi dos arguments: primerament, un de numèric, al·legant-se que el nombre de Fiscals substituts era molt baix i tendiria a disminuir[982]; segonament, va esgrimir-se un "*compromiso de estudio del problema*"[983]. La majoria absoluta del PP es projectaria en els resultats de la votació en seu de la Comissió de Justícia i Interior, quan a la sessió celebrada el 24 de setembre de 2002, va adoptar l'acord de desestimar aquesta Proposició de no de Llei[984].

El Grup Parlamentari de CiU presentaria una segona Proposició no de Llei en la mateixa línia, que transcendiria als mitjans de comunicació[985]. Als antecedents de la iniciativa,

---

parlamentario siempre ha entendido que el conocimiento de las lenguas propias de las comunidades autónomas debiera recibir un tratamiento no ya de mérito, sino de requisito, porque de lo que se trata es precisamente de salvaguardar los derechos de los ciudadanos de esas comunidades autónomas a ponerse en contacto, a comunicarse con la Administración de justicia y a ser atendidos en la lengua que elijan...".

[982] En paraules de la diputada del Grup Parlamentari Popular, Sra. Montseny Masip, proclamades a la sessió celebrada el 24 de setembre de 2002, "*...es cierto que estamos hablando de un número pequeño de personas a las que afecta, porque no se trata del cuerpo único de fiscales del Estado que todos sabemos que goza de un gran prestigio, como gozan de gran prestigio todos aquellos cuerpos a los que se accede por oposición libre, y que hoy lagunos de esos cuerpos de élite a los cuales se accedía con pruebas duras y de gran prestigio desde hace más de cien años (...) algunos de ellos han perdido destinos en algunas de las comunidades autónomas (...) El número de fiscales sustitutos no afecta a más del 5 ó 6 por ciento de la plantilla (...) En tres ejercicios se ha aumentado el número de fiscales en 224, lo cual quiere decir que menguará el número de sustitutos fiscales, y para este año es de 120 nuevas plazas de dotación de este cuerpo único*". Vid. D.S.C.D. nº 562 de 24 de setembre de 2002, p. 17992.

[983] A la sessió de 24 de setembre de 2002 la diputada del PP, Sra. Montseny Masip, va esgrimir que "*el señor Silva hizo esta pregunta al señor ministro de Justicia, señor Acebes, que hoy ocupa el departamento ministerial de Interior, que también fue sensible a la pregunta y que además adujo criterios de estudio y de valoración no sólo de la lengua, sino también del domicilio, porque es evidente que un sustituto fiscal que tiene que acceder a unas pruebas es mejor que se quede en su ciudad o en su comunidad autónoma, y no que tenga que desplazarse con su familia a otra comunidad autónoma que además puede estar muy alejada de su vivienda habitual. Por tanto, comprensión por la sensibilidad y compromiso de estudio del problema, no sólo de la lengua plural en cada una de esas comunidades a las que afecta sino también teniendo en cuenta el domicilio (...) en ese compromiso del ministro de Justicia seguiremos trabajando, estudiando de forma mas adecuada, no sé si como requisito o como mérito, no sé si con los 3 puntos que se contemplaba antes y tampoco sé con cuántos puntos se va a combinar el tener en cuenta el domicilio de la persona que vaya a sustituir a un fiscal del cuerpo único de fiscales. Sí creo que debemos tener en cuenta el sentido común, la racionalidad. Esta diputada, a título personal, cree que es más importante el conocimiento del derecho que no el hecho de que en una suplencia temporal por baja por enfermedad de un fiscal vayamos a tener en cuenta sólo el conocimiento de las dos lenguas. Hay que respetar los estatutos de cada una de estas comunidades autónomas y combinarlo con el sentido común para valorar el conocimiento de las leyes y de las lenguas por parte del sustituto fiscal*". Afegiria que "*esta diputada se compromete a seguir hablando con el departamento ministerial para encontrar la solución mejor posible para poder contratar a estos sustitutos fiscales y para que no se vea menoscabado ningún derecho de los ciudadanos de las comunidades donde haya lenguas plurales*".

[984] Vid. B.O.C.G.-Congrés, Sèrie D, nº 414 de 3 d'octubre de 2002.

[985] Vid., a tall d'exemple i per tots, Diari Avui de 31 de maig de 2002, "*CiU demana que es segueixi reconeixent com a mèrit el català a la carrera fiscal*". L'article es feia ressó que el text de la Proposició no de llei considerava que la supressió d'aquest mèrit "*és d'especial gravetat, sobretot si es té en compte que afecta un aspecte fonamental dels drets de les autonomies, deixant de banda el reconeixement que, a*

es proclamaria que "*para el Grupo Parlamentario Catalán (Convergència i Unió), la supresión de este mérito reviste una especial gravedad, si se tiene en cuenta que la misma afecta a uno de los aspectos fundamentales de los derechos de las Comunidades Autónomas con lengua y derecho propios, soslayando el reconocimiento que, en el caso de Catalunya, el propio Estatuto hace del catalán como lengua propia y del derecho civil catalán"*. Partint d'aquest fonament, la Proposició no de llei proposava la reincorporació, "*en el plazo de tiempo más breve posible"*, de l'acreditació del coneixement del dret o llengua pròpia de la Comunitat Autònoma en el barem de mèrits[986].

Paral·lelament, el Govern de la Generalitat de Catalunya va interposar un conflicte positiu de competència en relació a l'article 5 i la disposició derogatòria única del RD 326/2002 de 5 d'abril, sobre règim de nomenament dels membres substituts del Ministeri Fiscal[987] i a la Base 5ª de l'Ordre 821/2002 de 9 d'abril, per la que es convocaven places d'Advocats Fiscals substituts corresponents a l'any judicial 2002-2003. Per provisió de 17 de setembre de 2002, el TC admetia a tràmit el conflicte positiu de competències[988].

---

l'Estatut, es fa del català com a llengua pròpia id el dret civil català". L'article reproduïa les declaracions del Ministre de Justícia Sr. Angel Acebes en relació a aquesta iniciativa parlamentària, esmentant que "*preguntat (....) sobre el tema a la sessió de control al Congrés, el ministre de Justícia Ángel Acebes, va treure importància a l'assumpte, pràcticament avançant el vot contrari del PP a la proposta de CiU, argumentant que el decret "com a molt afecta 20 fiscals a Catalunya"*.

[986] Vid. B.O.C.G.-Congrés, Sèrie , nº 352 de 17 de maig de 2002, p. 18

[987] L'article 5 del Decret 326/2002 de 5 d'abril regula els criteris de selecció. En el barem de mèrits, regulat a l'apartat 2 del precepte, no s'enuncia el lingüístic. Aquest precepte disposa: "*... 2. El orden de selección será fijado por los méritos de cada aspirante de acuerdo con el baremo siguiente, siempre que no concurran otras circunstancias que comporten su falta de idoneidad: a) Los que ostenten el título de Doctor en Derecho, dos puntos b) Los que hayan realizado tareas, en tiempo efectivo, de ejercicio de sustitución en la Carrera Fiscal o en funciones judiciales o de secretario judicial debidamente acreditadas, 0,5 puntos por cada año de prestación con un máximo de cinco puntos. El desempeño de otras profesiones jurídicas se valorará con 0,25 puntos por año con un máximo de tres puntos c) Los que hubieran aprobado oposición para el desempeño de puestos de trabajo en cualquier Administración Pública en las que se exija específicamente el Título de Licenciado en Derecho, tres puntos d) Los que hayan aprobado algún ejercicio en las oposiciones de ingreso en las Carreras Fiscal o Judicial, 0,5 puntos por cada ejercicio superado, hasta un máximo de tres puntos e) Los que acrediten docencia universitaria en disciplinas jurídicas, como profesor de los previstos en el Título IV de la Ley Orgánica 6/2001 de 21 de diciembre de Universidades, 0,3 puntos por cada año de ejercicio con un máximo de tres puntos. 3. A igualdad de puntuación, tendrán preferencia quienes posean mejor expediente académico..."*.La Disposició Derogatòria única disposa que "*Queda derogado el Real Decreto 2397/1998, de 6 de noviembre, sobre Sustitución en la Carrera Fiscal"*.

[988] Vid. B.O.E. nº 237 de 3 d'octubre de 2002, p. 34988. Cal recordar que el Govern de la Generalitat, a la sessió celebrada el 28 de maig de 2002 va adoptar l'acord de plantejar el requeriment d'incompetència al Govern de l'Estat en relació a l'article 5 i la Disposició Derogatòria única del RD 326/2002 de 5 d'abril i la seva aplicació de la Base Cinquena de l'Ordre IUS/821/2002 de 9 d'abril.

A Catalunya, el Departament de Justícia de la Generalitat, en el marc del Programa de Normalització Lingüística de l'àmbit jurídic i judicial, ha implementat diverses mesures per fomentar el coneixement del català entre els membres del Ministeri Fiscal. Destaquen iniciatives tals com l'organització de cursos de llengua catalana o el programa de beques i subvencions adreçades a opositors[989]. També la pròpia Fiscalia percebria la conveniència de fomentar el coneixement d'aquesta llengua oficial i pròpia del territori entre els seus membres. Un exemple d'aquesta darrera precisió l'ofereix l'informe de Fiscalia del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 6 d'octubre de 1993 que va consignar la necessitat funcional que els membres del Ministeri Fiscal de Catalunya tinguessin un cert coneixement o comprensió de la llengua catalana.

En aquest context, la reforma de l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal s'ha consolidat com una reivindicació política que ha centrat intensos debats i diverses iniciatives parlamentàries[990]. Les crítiques que aquesta qüestió suscita han transcendit als mitjans de comunicació[991]. Per un sector majoritari de l'arc parlamentari català, el marc jurídic vigent es consolida com un obstacle al procés de normalització lingüística de la llengua catalana a l'àmbit judicial. En aquest sentit, cal tenir present el paper clau que assumeix el Ministeri Fiscal en el funcionament de l'Administració de Justícia. Cal una reforma normativa que permeti adaptar, en el marc de la regla de la progressivitat fixada pel TC, el seu Estatut Orgànic i disposicions normatives que el despleguen a les més elementals exigències derivades del règim de la doble oficialitat lingüística emparada pel bloc de la constitucionalitat.

---

[989] Estudi ampliat a epígraf precedent.

[990] Estudi ampliat a epígraf precedent. A tall d'exemple, i per totes, vid. Resolució 469/V del Parlament de Catalunya, sobre la presentació al Parlament de propostes de modificació de normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana (B.O.P.C. nº 244 de 2 de gener de 1998, p. 18724). L'apartat 3 de la Resolució proposava la necessitat de modificar les normatives "*... que regulen la capacitat lingüística del personal al servei de l'Administració de l'Estat, els magistrats o magistrades, els jutges o jutgesses, els fiscals o les fiscals (...) i en especial la Llei orgànica del Poder Judicial, l'Estatut del Ministeri Fiscal...*".

[991] A tall d'exemple, i per tots, vid. l'article publicat a El Pais de 18 de febrer de 1995 "*Jiménez Villarejo dice que jueces y fiscales de Cataluña 'deben' conocer el catalán*". Tal com assenyala l'article periodístic, el Fiscal en Cap de Catalunya *"hizo hincapié en que la propia Constitución obliga a los poderes públicos a impulsar la protección y el desarrollo de las lenguas de cada comunidad autónoma. Añadió que tras el largo periodo que impuso la dictadura, 'tanto el catalán, como el euskera o el gallego necesitan de medidas protectoras, por lo que se debe impulsar su plena utilización y desarrollo'. Y dejó claro que la actitud de la fiscalía en defensa de la plena utilización del catalán será siempre 'activa y beligerante'. En cuanto a la posición de jueces y fiscales, Jiménez Villarejo considera que deben ser, precisamente, los garantes de los derechos de los ciudadanos: 'Es perfectamente coherente que un fiscal y un juez en Cataluña estén directamente obligados, por razón de su función, a proteger el derecho de los ciudadanos a expresarse en catalán'...*". L'article recordava que "*la preocupación de Jiménez Villarejo para que la totalidad de su plantilla de fiscales comprenda el catalán motivó hace un año y medio una instrucción en la que comunicaba que se impartirían clases de catalán en el mismo edificio de la fiscalía*". Vid. també article de La Vanguardia de la mateixa data "*Villarejo dice que la fiscalía defenderá con beligerancia el uso del catalán en la justicia*" o l'article de l'Avui també de 18 de febrer de 1995, p. 14 "*Villarejo creu fora mesura el recurs del PP contra el català*".

6. L'ORDENACIÓ DE L'APTITUD LINGÜÍSTICA DELS SECRETARIS JUDICIALS, DEL COS DE FUNCIONARIS AL SERVEI L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA I ALTRE PERSONAL.

6.1 Introducció

La L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ[992], ha reestructurat l'Oficina judicial i ha reformat substancialment el règim que ordena el cos dels Secretaris Judicials així com el cos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal. Aquesta reforma legal també s'ha projectat a les previsions que ordenen el règim d'aptitud lingüística d'aquests cossos.

Abans d'aquesta reforma legal, el Llibre VI de la LOPJ (articles 454 a 508) regulava el règim del personal al servei de l'Administració de Justícia[993]. Tal com disposava l'aleshores article 454 de la llei, aquesta denominació comprenia els Secretaris judicials, els Metges forenses, els Oficials, Auxiliars i Agents judicials, així com els membres dels Cossos que, en paraules de la norma, "*puedan crearse por ley para el auxilio y colaboración con los Jueces y Tribunales"*.

Com a regla general, l'article 471 de la LOPJ, ubicat dins el primer Títol del Llibre VI de la norma, que regulava les disposicions comuns al personal al servei de l'administració judicial, disposava que "*en los concursos para la provisión de plazas en el territorio de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una lengua oficial propia, se valorará como mérito el conocimiento de ésta en los términos que se establecerán reglamentariamente"*[994].

---

[992] B.O.E. nº 309 de 26 de desembre de 2003

[993] Formalment, aquest Llibre VI de la LOPJ, abans de la reforma de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, s'estructurava en els següents quatre Títols: Títol I rubricat Disposicions Comuns (articles 454 a 471); Títol II rubricat "*Dels Secretaris Judicials*" (articles 472 a 483); Títol III titulat "*Dels oficials, auxiliars i agents*" (articles 484 a 496); i, finalment, Títol IV que porta per títol "*Dels metges forenses i altre personal al servei de l'Administració de Justícia"* (articles 497 a 508).

[994] La gènesi parlamentària d'aquesta previsió de l'article 471 de la LOPJ se situava al text del dictamen de la Comissió de Justícia del Senat. Vid. B.O.C.G.-Senat nº 243 (e) de 10 de juny de 1985. L'article 471 d'aquesta versió del dictamen de la Comissió ja deia: "*En los concursos para la provisón de plazas en el territorio de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una lengua oficial propia se valorará como mérito el conocimiento de ésta en los términos que se establezcan reglamentariamente"*. També a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum II, cit. nota supra, p. 2279. No fou objecte de modificacions al llarg de la tramitació parlamentària de la norma. De fet, la dicció que figurava a la versió del dictamen de la Comissió coincideix literalment amb la versió definitivament aprovada, el que il·lustra el consens de l'arc parlamentari en aquesta matèria. Això no obsta que, en aquesta fase de la tramitació parlamentària del projecte de llei, la qüestió lingüística centrés certs debats vinculats al model de configuració del Poder Judicial que es proposava. En aquest sentit, per totes, resulta il·lustrativa la

El precepte fou interpretat pel TC al F.J. 11 de la seva STC 56/1990 de 29 de març. En paraules del màxim intèrpret constitucional "*el precepto resulta plenamente coherente con el reparto de competencias establecido por el bloque de la constitucionalidad*". Partint d'aquesta base, recordaria que "*la regulación de las condiciones de acceso y ascenso dentro de los distintos cuerpos al servicio de la Administración de Justicia es competencia estatal dada su naturaleza de cuerpos nacionales por tratarse de un aspecto perteneciente al estatuto personal que ha de determinar el legislador orgánico, ex art. 122.1 CE. El art. 471 impugnado se limita, dentro de esa competencia, a reconocer un mérito, remitiéndose a un posterior reglamento de desarrollo*". El TC afegiria que "*la competencia estatal sobre la materia justifica que sea el ejecutivo estatal el competente para regular ese mérito, que, como condición general, afecta a todos los funcionarios de la Administración de Justicia por igual*".

El contingut i abast de la qualificació d'aquests cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia com a "Cossos Nacionals", qualificació que es manté a la reforma de la LOPJ vehiculada per L.O. 19/2003 de 23 de desembre, avala, a parer del màxim intèrpret constitucional, que l'ordenació del mèrit lingüístic d'aquest personal sigui competència estatal[995]. Pel que fa a aquesta qualificació, el TC proclamaria que

---

intervenió del parlamentari Laborda Martin a la sessió parlamentària celebrada el 13 de juny de 1985, quan va advertir que "*No entendemos como Grupo Parlamentario por qué no se ha podido llegar a este acuerdo (...) Máxime cuando en este texto legal (...) se recoge de una manera que cambia totalmente lo que ha sido una concepción de la organización del Poder Judicial que era coherente con una Ley de 1870, es decir, com un Estado centralizado, lo que va a ser en el futuro la configuración del Poder Judicial en España: reconocimiento de las lenguas con plenitud para los ciudadanos de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una cooficialidad en la lengua; reconocimiento de méritos a la hora de propuestas de Jueces y Magistrados por el conocimiento tanto del idioma como del Derecho específico foral; posibilidad de este convenio entre la Escuela de Estudios Judiciales y las respectivas de las Comunidades Autónomas; designación de un número importante de miembros de los Tribunales Superiores de Justícia por parte de las Asambleas de las Comunidades Autónomas, etcétera.* Vid. Diario de Sessions del Senat de 13 de juny de 1985. També a "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", volum II, cit. nota supra, p.2418.

[995] Aquesta qüestió ha estat molt controvertida. Vid. JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael; "*Un problema mal resuelto. La gestión del personal al servicio de la Administración de Justicia en el Estado autonómico*", *Revista Vasca de Administración Pública,* nº 53, gener-abril de 1999, p. 91-115. L'estudi conté una lectura crítica del marc que ordena la gestió del personal al servei de l'Administració de Justícia. Entre les propostes formulades amb l'objectiu de racionalitzar la gestió d'aquest personal, l'estudi inclou la de suprimir els Cossos Nacionals de l'Administració de Justícia. En paraules de l'estudi "*una propuesta clave en este proceso de racionalización de la gestión de personal al servicio de la Administración de Justicia consiste, sin duda, en eliminar a raíz la adscripción del personal funcionario a los Cuerpos Nacionales. También es ésta una propuesta que se apunta en las reflexiones finales del Libro Blanco de la Justicia, pero aquí el alcance que le damos dista bastante de la opción por la que se inclina el Consejo General del Poder Judicial*". L'estudi afegeix que aquesta supressió dels Cossos Nacionals "*supone la atribución de las competencias de gestión a las Comunidades Autónomas en lo que afecta a todo el personal al servicio de la Administración de Justicia, es decir, sin excepción alguna. Esta supresión requiere, por tanto, una modificación de la LOPJ, en virtud de la cual sea esta Ley la que determine – como exige la Constitución- el estatuto jurídico del personal al servicio de la Administración de Justicia, y partiendo de premisas normativas las Comunidades Autónomas puedan aprobar la correspondiente normativa (leyes y reglamentos) por medio de la cual se procedaa estructurar a ese personal. La opción por la que nos inclinamos es que, una vez definidos los elementos del estatuto jurídico del prsonal al sevicio de la Administración de Justicia, con la intensidad que el legislador orgánica crea oportuna,*

comporta "*la necesidad de un régimen común en todo el territorio nacional; decisión que (aun cuando, posiblemente no fuera la única constitucionalmente aceptable) viene sin duda justificada por cuanto, aun cuando no sean tales cuerpos, estrictamente, parte de la Administración de Justicia en el sentido del art. 149.1.5 de la CE, sí resulta su actuación necesaria, en cuanto colaboración imprescindible, para la actividad de esa Administración y el cumplimiento de sus funciones"*. El màxim intèrpret constitucional afegiria que "*su consideración como Cuerpos Nacionales, y el establecimiento de un régimen común aparecen así como la técnica adoptada por el legislador orgánico para garantizar en forma homogénea, en todas las Comunidades Autónomas, los derechos de los ciudadanos en sus relaciones con la Administración de Justicia (...) supone no sólo unos elementos normativos materiales comunes, sinó también, y para garantizar la existencia de un efectivo régimen homogéneo, la reserva a unas instancias comunes de aquellas actuaciones que, aun siendo típicamente ejecutivas, pueden afectar en forma decisiva a elementos esenciales del estatuto de los funcionarios integrados en los Cuerpos Nacionales al servicio de la Administración de Justicia"* (F.J. 10 de la STC 56/1990 de 29 de març, per totes). Per tant, en paraules del TC, ens trobem davant una decisió del legislador que no és l'única constitucionalment possible.

D'aquesta manera, queden obertes eventuals propostes de reforma. El propi Llibre Blanc de la Justícia ja va plantejar una certa reformulació del paper d'aquests Cossos Nacionals, quan va proclamar que "*seria necessari alterar en forma essencial el paper dels Cossos Nacionals en l'Administració de Justícia, i fins i tot la seva integració dins l'Administració autonòmica en aquelles Comunitats Autònomes que hagin assumit competències en matèria de personal"*[996].

El Pacte d'Estat per la Reforma de la Justícia va pronunciar-se favorable a mantenir la qualificació d'aquests Cossos com a 'Nacionals', qualificació que manté la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ. L'epígraf 11 del Pacte advertia

---

deben ser las Comunidades Autónomas las que desarrollen legislativa y reglamentariamente esas previsiones...".

[996] Vid. Llibre Blanc de la Justícia, cit. nota supra p. 306. El document afegeix que "*aquest procés, sens dubte, hauria de dur-se a terme tenint en compte les peculiaritats dels òrgans amb jurisdicció nacional i de manera que quedessin assegurats, en virtut del principi d'equitat, els drets adquirits pels funcionaris ja integrats; així mateix s'haurien de preveure fórmules d'intercomunicació funcionarial, de manera que les administracions autonòmiques, en aquest aspecte, no es configuressin com a cossos absolutament estancs, a part, naturalment, del manteniment d'un règim comú quant a les bases relatives a condicions de selecció, formació i perfeccionament, que hauran de ser homogènies en tot l'àmbit estatal (...) En qualsevol cas, és evident que l'eliminació del caràcter nacional dels cossos administratius de l'Administració de justícia tindrà àmplies conseqüències. D'una banda, quant al règim de selecció, que hauria de quedar territorialitzat de manera efectiva optant pels candidats a vacants en una Comunidad Autònoma determinada. D'altra banda, quant a la mobilitat del personal administratiu que (amb les previsions assenyalades més amunt) es veuria enquadrat dins de la corresponent Comunitat Autònoma. I, finalment, quant al règim disciplinari, que passaria a ser competència de les autoritats autonòmiques en tots aquells aspectes relacionats amb l'integració del funcionari en l'organització administrativa"*.

que *"el personal al servicio de la Administración de Justicia estará formado, fundamentalmente, por personal funcionario de Carrera integrado en Cuerpos Nacionales de nueva definición, en el que se potenciará su profesionalización y formación (...) Se aprobará un nuevo Estatuto de todo el personal. Se atribuirá mayor competencia a las Comunidades Autónomas en gestión de personal..."*.

Tal com s'ha avançat, la L.O. 19/2003 de 23 de desembre ha introduït canvis substancials en aquesta matèria, que s'han projectat al règim que ordena l'aptitud lingüística d'aquests cossos. L'epígraf 123 de l'article únic d'aquesta L.O. 19/2003 de 23 de desembre ha substituït el contingut íntegre del Llibre V de la LOPJ, rubricat "*De los Secretarios Judiciales y de la Oficina Judicial"*. Pel que fa al règim d'aptitud lingüística del cos de Secretaris Judicials, l'article 450.4 de la LOPJ, en la dicció introduïda per la reforma, prescriu que "*En aquellas Comunidades Autónomas que gocen de Derecho Civil, Foral o Especial, y de idioma oficial propios, el conocimiento de los mismos se valorará como mérito"*.

L'epígraf 124 de l'article únic de la mateixa L.O 19/2003 de 23 de desembre, també ha substituït el contingut del Llibre VI de la LOPJ, que ha passat a rubricar-se "*De los Cuerpos de funcionarios al servicio de la Administración de Justicia y de otro personal"*. L'article 530 de la LOPJ, en la dicció introduïda per la reforma, estableix que en les convocatòries per llocs de treball "*de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial"*, el coneixement oral i escrit de la llengua es valorarà, com a regla general, com a mèrit. El precepte afegeix que en determinats llocs, podrà valorar-se com a requisit exigible tenint en compte la naturalesa de les funcions que s'hagin d'acomplir.

Aquesta reforma legal ha de valorar-se tenint en compte que aquesta matèria havia centrat debats i propostes de modificació del marc legal vigent. El propi Parlament de Catalunya havia tramitat diverses iniciatives amb l'objectiu de modificar la dicció de l'aleshores article 471 de la LOPJ, en un marc en el que no s'havia bandejat la qüestió concernent a la qualificació d'aquests Cossos com a Nacionals. És més, en aquesta qüestió, la posició de la majoria de l'arc parlamentari català ha estat prou clara. Tal com consta a l'exposició de motius de la Resolució 812/V del Parlament de Catalunya, per la qual va acordar-se de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica per la qual es modificava la LOPJ, "*en nom de la simplificació administrativa, del millor funcionament dels serveis públics i del desenvolupament ple dels nivells de competència autonòmics que permet el bloc de la constitucionalitat, d'acord amb la interpretació feta pel Tribunal Constitucional, és convenient de suprimir el caràcter nacional dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia"*[997].

[997] Vid. B.O.P.C. nº 358 de 29 de desembre de 1998. La mateixa Resolució 812/V del Parlament català precisa que la LOPJ "*...va establir un model de 'cossos nacionals', sobre el qual la Sentència 56/1990 del*

Aquesta Resolució fou aprovada per majoria absoluta de la cambra, el que il·lustra l'acord existent en aquesta matèria[998].

Aquesta mateixa Resolució 812/V del Parlament català, a continuació de proclamar la conveniència de suprimir el caràcter nacional dels cossos de funcionaris al servei de

---

Tribunal Constitucional va declarar que era un dels models pels quals el legislador orgànic podia optar, encara que això impedís que les anomenades 'clàusules subrogatòries' dels estatuts d'autonomia adquirissin eficàcia plena en aquesta matèria. No obstant això, la mateixa Sentència (...) va establir que (...) el model de 'cossos nacionals' possiblement no era l'únic admissible constitucionalment. L'existència d'un model de 'cossos nacionals' no exclou, malgrat tot, la possibilitat d'intervenció de les comunitats autònomes que disposin del títol competencial corresponent en la gestió del personal que s'integra en els cossos esmentats (...) L'experiència de la gestió de les comunitats autònomes pel que fa als funcionaris integrats en 'cossos nacionals' al servei d'un poder de l'Estat diferent de l'executiu, dotat alhora d'òrgans de govern amb determinades atribucions en matèria de personal, ha fet paleses, d'una banda, la insuficiència del nivell competencial assumit per a poder desenvolupar polítiques pròpies en aquesta matèria i, de l'altra, una certa confusió i falta d'agilitat per a resoldre els afers, motivades per l'acumulació d'organismes amb competències en la mateixa matèria (...) La supressió del caràcter nacional dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia permetrà l'operativitat plena de les clàusules subrogatòries en aquesta matèria, tant en l'àmbit del desenvolupament reglamentari con en el de l'execució simple (...) és convenient establir amb caràcter general la possibilitat de crear cosos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia d'àmbit autonòmic; en aquest cas, totes les competències en matèria d'estatut i de règim jurídic del personal esmentat correspondran a la comunitat autònoma afectada". En la seva virtut, al Resolució proposava la modificació de certs preceptes de la LOPJ que, en paraules de la iniciativa, "*pertorbarien, un cop suprimir el caràcter nacional dels cossos de funcionaris, l'aplicació correcta de les clàusules subrogatòries esmentades"*. Entre aquests preceptes, es proposava modificar l'article 455 de la LOPJ, a fi que consignés la següent dicció: "*1. Las competencias respecto a todo el personal al servicio de la Administración de Justicia definido en el artículo 454 corresponden al Ministerio de Justicia o, en su caso, a las comunidades autónomas en todas las materias relativas a su estatuto y régimen jurídico, incluidas la selección, la formación inicial y continuada, la provisión de destinaciones, los ascensos, las situaciones administrativas, la jornada laboral, el horario de trabajo y el régimen disciplinario. 2.Las comunidades autónomas con competencias en la materia pueden crear cuerpos de funcionarios al servicio de la Administración de justicia, sin atribuirles las funciones que actualmente ejercen los secretarios judiciales como impulsores y ordenadores del proceso y como titulares de la fe pública judicial"*.

[998] No assoliria, però, el consens. El grup parlamentari Popular s'hi manifestaria expressament en contra. Il·lustra aquesta afirmació, a tall d'exemple, la intervenció de la diputada d'aquest grup Sra. Nadal Aymerich a la sessió parlamentària celebrada el 16 de desembre de 1998, quan va proclamar que "*el Grup Parlamentari Popular considera que, si la funció judicial a la qual serveixen aquests funcionaris es caracteritza precisament per la independència i la unitat jurisdiccional, cal (...) que el seu estatut professional s'estructura també amb aquest criteri, i la millor garantia (...) és que els actuals cossos nacionals de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia –insisteixo: no només el Cos de Secretaris Judicials sinó tots els altres també- segueixin, es mantinguin com a cossos nacionals. Perquè, senyores i senyors diputats, la unitat jurisdiccional no és només la unitat dels diversos ordres en què s'estructura la justícia (...) sinó també unitat jurisdiccional territorial, orgànica i funcional, compatible aquesta organització, compatible sens dubte amb l'Estat autonòmic, però basada en la idea que la igualtat és principi bàsic material i no específicament ideal en l'accés dels ciutadans als tribunals amb independència de la seva ubicació geogràfica. Insistim que la millor garantia per aconseguir aquesta finalitat (...) és que no només els secretaris judicials, sinó també els metges forenses, oficials, auxiliars i agents es mantinguin com a cossos nacionals. (...) considerem que si hi ha un àmbit de la nostra realitat, en aquest moment, en què cal esmerçar esforços especialment perquè realment el català deixi de ser, deixi de tenir aquesta impermeabilitat en què encara es troba, és l'Administració de justícia. Del que discrepem és que el traspàs d'aquests cossos vingui a resoldre aquesta situació; creiem, contràriament, que el que farà és perjudicar els usuaris de la institució"*. Vid. D.S.P.C., Sèrie P, nº 104 de 16 de desembre de 1998, p. 7220.

l'Administració de Justícia, va proposar una modificació de la dicció de l'article 471 de la LOPJ, concernent a la valoració de la meritació lingüística d'aquest personal. L'exposició de motius de la iniciativa ja proclamava que "*és convenient (...) fer una nova redacció del precepte que fa referència al coneixement de les llengües oficials que ha de tenir el personal al servei de l'Administració de justícia destinat a les comunitats autònomes amb llengua oficial pròpia*". S'afegia que "*en l'àmbit de les administracions públiques s'han articulat solucions a la pluralitat lingüística, com per exemple els preceptes establerts per la Llei 30/1992 de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. No obstant això, l'Administració de Justícia ha restat en aquest sentit, com un reducte aïllat, poc permeable a la utilització de les llengües oficials altres que el castellà*". Partint d'aquest fonament, s'informava que "*la reforma, en definitiva, intenta garantir el dret lingüístic dels ciutadans i ciutadanes que utilitzen els servei de l'Administració de justícia, entès com un dret vinculat al dret a la tutela efectiva que consagra l'article 24 de la Constitució*". Entre els articles que varen proposar-se modificar va incloure's el 471 de la LOPJ. La Resolució proposava que consignés la següent dicció: "*En els concursos i en les convocatòries de proves selectives per a la provisió de places en el territori de les comunitats autònomes que tinguin una llengua oficial pròpia, ha d'ésser exigit com a requisit el coneixement d'aquesta llengua*"[999].

Malgrat que aquesta iniciativa no va prosperar en la seva tramitació en seu del Congrés dels Diputats[1000], consolidaria un discurs que seria plenament assumit per iniciatives

[999] Vid. B.O.P.C. nº 358 de 29 de desembre de 1998, p. 28627. En els debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació d'aquesta Resolució s'alçarien veus particularment crítiques a la dicció de l'article 471 de la LOPJ, valorat per certs sectors de l'arc parlamentari com un obstacle per la plena normalització lingüística de la llengua catalana a l'àmbit judicial. A tall d'exemple, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Sr. Dalmau Ribalta en representació del Grup Parlamentari Socialista a la sessió parlamentària celebrada el 16 de desembre de 1998, quan va proclamar "*aquest Projecte de Resolució ens arriba aquí com una de les conseqüències de l'aprovació de la Llei de política lingüística, com un d'aquells projectes que ens han d'anar arribant com a conseqüència del compromís adquirit pel Govern davant d'aquesta Cambra, de modificació de la legislació estatal que perjudica la situació de la llengua catalana. Si del que es tracta, com de fet així ho diu el Projecte de resolució, és que en el futur s'exigeixi el coneixement del català com a requisit i no simplement com a mèrit en els funcionaris de l'Administració de Justícia, a nosaltres ens sembla bé per la raó que això ja és el que diu de fet la Llei de política lingüística. La Llei de política lingüística diu que tots els funcionaris que depenen de l'Administració de la Generalitat tenen l'obligació de conèixer la llengua catalana. Fins aquí ens sembla molt bé. (...) Discutim només el fet que una vegada més abordem el problema no pas pel tronc essencial, sinó per una de les branques, no necessàriament la més important. És a dir, quan el mateix Projecte de resolució diu que 'l'Administració de Justícia ha restat en aquest sentit com un reducte aïllat, poc permeable en la utilització de les llengües oficials altres que el castellà', el problema no neix precisament d'aquelles persones de les quals ens ocupem avui, que són els funcionaris de l'Administració de Justícia, sinó més aviat d'aquelles persones de les quals no ens ocupem: segurament els jutges, els magistrats i els secretaris judicials*". Vid. D.S.P.C.-P. nº 104 de 16 de desembre de 1998, p. 7223. En aquest sentit, cal recordar que en el marc del debat concernent al règim d'aptitud lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia, varen emergir tesis que varen extendre la crítica i la reivindicació de coneixement del català als membres de la carrera judicial.

[1000] Estudi ampliat a epígraf precedent.

parlamentàries posteriors. Un exemple l'ofereix la Resolució 1670/VI del Parlament de Catalunya per la qual s'acordava presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica de modificació de la LOPJ[1001]. L'article 11 d'aquesta Resolució contemplava una proposta de reforma de la dicció de l'article 471 de la LOPJ. Proposava la següent literalitat d'aquest precepte: *"En els concursos i en les convocatòries de proves selectives per a la provisió de places en el territori de comunitats autònomes que tinguin una llengua oficial pròpia ha d'ésser exigit com a requisit el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials d'aquesta llengua, oral i escrita"*.

Aquestes, entre d'altres iniciatives[1002] han perseguit l'objectiu d'assolir la garantia d'un règim de capacitació lingüística i no de simple meritació. En aquest escenari, la modificació de la LOPJ vehiculada per L.O. 19/2003 de 23 de desembre atén, si bé parcialment, part de les reivindicacions quan contempla que per cobrir determinats llocs de treball dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal podrà exigir-se com a requisit el coneixement de la llengua oficial i pròpia de la Comunitat Autònoma, en els termes que s'estudiaran.

Per concloure, i centrant l'estudi al cas català, cal recordar que també en l'àmbit del personal al servei de l'Administració de Justícia, la Generalitat ha esmerçat recursos en la implementació de diverses mesures tendents a fomentar el coneixement de la llengua catalana, tals com l'oferta de cursos de l'idioma. S'han celebrat diversos Convenis de col·laboració entre diferents ens, en el marc dels quals s'ha tingut present la formació lingüística d'aquest personal. Un exemple l'ofereix el Conveni de col·laboració entre el Ministeri de Justícia i Interior i el Govern de la Generalitat celebrat l'1 d'agost de 1995 i publicat per Resolució de 17 de novembre de 1995[1003], en virtut del qual ambdues parts es comprometien a col·laborar en matèria de formació del personal al servei de l'Administració de Justícia, donant continuïtat a la línia de cooperació que s'havia

[1001] Estudiada anteriorment. Vid. B.O.P.C. nº 396 de 24 de febrer de 2003.

[1002] Per totes, vid. Moció 12/V del Parlament de Catalunya, sobre la normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia (B.O.P.C. nº 51 de 20 de maig de 1996, p. 3629), quan ja va proclamar-se, a l'apartat 12, que el Parlament instava al Govern de la Generalitat a "*promoure les iniciatives necessàries per tal que els requisits d'accés funcionarial i interí de domini del català oral i escrit exigit a la resta d'administracions públiques catalanes s'estengui a l'Administració de Justícia en el termini de temps més breu possible"*. L'apartat 13 de la mateixa Moció afegia que calia "*adoptar les mesures necessàries, àdhuc de caràcter disciplinari, per tal que els funcionaris de l'Administració de justícia s'adeqüin, en l'exercici de llurs funcions en llengua catalana, al compliment de la normativa vigent pel que fa als drets lingüístics dels ciutadans de Catalunya*". També la Resolució 469/V del Parlament de Catalunya, sobre la presentació al Parlament de propostes de modificació de normatives estatals relatives a la normalització plena de la llengua catalana (B.O.P.C. nº 244 de 2 de gener de 1998, p. 18724) contemplava la necessitat de modificar aquelles normatives que *"regulen la capacitat lingüística (...) del personal al servei de l'Administració de Justícia que depèn de l'Estat..."* (apartat 3.c). Estudi ampliat a epígrafs precedents.

[1003] B.O.E. nº 5 de 5 de gener de 1996, p. 355.

iniciat l'any 1992 amb el Conveni de cooperació celebrat entre el Centre d'Estudis Judicials i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada de la Generalitat[1004]. Aquest Conveni contemplaria, en el programa de formació d'aquest personal, la celebració de cursos de llenguatge jurídic català, amb l'objectiu, en paraules del Conveni, d'"*ofrecer criterios para la elaboración de formularios"* i *"redacción de documentos en catalán"*. S'establia que aquests cursos s'ofertarien en col·laboració amb la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia, establint-se els criteris que regirien la seva organització.

Partint d'aquesta base, caldrà estudiar quin és el règim jurídic que ordena l'aptitud lingüística d'aquests cossos, començant pel cos dels Secretaris Judicials.

6.2 L'ordenació de l'aptitud lingüística dels Secretaris Judicials

Ja s'ha avançat que l'article 450.4 de la LOPJ, en la dicció reformada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, contempla que en la provisió de llocs de treball de Secretaris Judicials a les Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia, el coneixement de l'idioma es valorarà com a mèrit.

El desplegament reglamentari del règim d'aptitud lingüística del Secretaris Judicials es troba regulat al RD 429/1988, de 29 d'abril, pel que s'aprova el seu Reglament orgànic[1005].

L'article 18 d'aquesta disposició reglamentària contempla que per resoldre els concursos, el Ministeri de Justícia, quan convoqui les proves selectives per l'ingrés al cos, aprovarà i publicarà les corresponents bases de la convocatòria en les que es computarà la valoració dels mèrits dels sol·licitants, d'acord amb un barem que consta enunciat al precepte. Entre els mèrits, l'epígraf h) contempla el del "*coneixement d'idiomes*"[1006].

[1004] Conveni de Cooperació celebrat el 7 d'octubre de 1992 entre el Centre d'Estudis Judicials i el Centre d'Estudis i Formació Especialitzada de la Generalitat sobre formación y perfeccionamiento de los funcionarios de los Cuerpos al servicio de la Administración de Justicia, Resolució de 23 d'octubre de 1992, a B.O.E. nº 273 de 13 de novembre de 1992, p. 38464.

[1005] B.O.E. nº 110 de 7 de maig de 1988, p. 13893.

[1006] Article 18 del RD 429/1988 de 29 d'abril: "*Para resolver los concursos, el Ministerio de Justicia, al tiempo de convocar las pruebas selectivas, aprobará y publicará las correspondientes bases en las que se graduará la puntuación de los méritos que puedan incurrir en los solicitantes, con arreglo al siguiente baremo: (...) h) Conocimiento de idiomas....".*

L'article 33.7 del Reglament contemplava que "*de conformidad con el artículo 471 de la LOPJ, en los concursos para provisión de vacantes de aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de aquélla, debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá un reconocimiento, a estos solos efectos, de seis años de antigüedad además de los que tuviere el funcionario*"[1007].

Aquest article fou declarat nul per la STS de 7 de novembre de 1995[1008]. Aquesta sentència va resoldre un recurs interposat contra determinats preceptes del RD 429/1988 de 29 d'abril, entre els que va impugnar-se l'article 33.7, concernent a la valoració de la meritació lingüística.

Tal com consta al FJ 12 de la sentència, "*estiman los recurrentes que el artículo 33.7 del ROSJ conculca lo dispuesto en los artículos 14 y 139.1 de la Constitución, en cuanto al premiar con seis años de antigüedad el conocimiento de la lengua oficial propia de una Comunidad Autónoma, en los concursos para provisión de vacantes dentro de la misma, implica una clara discriminación a favor de aquellos españoles que, por haber nacido en la Comunidad Autónoma en cuestión o por tener un conocimiento que no es exigible ni necesario para el desempeño de la función de Secretario Judicial, pueden obtener certificado oficial de conocimiento oral y escrito de la referida lengua*". En la resolució d'aquesta controvèrsia, el TS va apreciar una "*manifiesta desproporción entre la finalidad consignada en el artículo 471 de la LOPJ –la consideración como un mérito del conocimiento de la ley propia de la Comunidad- y la valoración que le confiere el artículo 33.7 del ROSJ*", el que, en paraules del TS, "*conduce a que consideremos el precepto impugnado como contrario al principio de acceso a los cargos públicos en condiciones de igualdad que establece el artículo 23.2 de la Constitución (como entendió respecto a reglamentación semejante la Sentencia de 29 de abril de 1996) que es una concreción o especificación del derecho de igualdad a que se refiere el artículo 14 de la Norma Suprema, al constituir un elemento decisivo en la mayor parte de los supuestos lo que sólo debió valorarse como un mérito para la obtención del cargo, con discriminación injustificada en contra de los Secretarios Judiciales que no tengan conocimiento de la lengua de que se trate; y por idéntica razón, estimamos que se ha producido una extralimitación en el ejercicio de la potestad*

[1007] En virtut d'aquesta previsió la base cinquena de l'Ordre de 16 de març de 1989, per la que s'anunciaven a concurs la provisió de places de nova creació de la Categoria Segona del Cos de Secretaris Judicials (B.O.E. nº 75 de 29 de març de 1989, p. 8456) contemplava aquesta previsió idiomàtica. Aquesta norma deia "*para la provisión de plazas vacantes en Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de aquélla, debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá un reconocimiento, a estos solos efectos, de seis años de antigüedad además de los que tuviera el funcionario*".

[1008] STS de 7 de novembre de 1995, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 6ª, R.J. 8131.

reglamentaria en relación con la norma legal (artículo 471 de la LOPJ) que sirve de fundamento a su ejercicio". D'acord amb aquest pronunciament, el TS va resoldre declarar la nul·litat de ple dret de l'article 33.7 del Reglament.

En aquesta sentència de 7 de novembre de 1995, el TS va esgrimir dos raonaments jurídics per fonamentar aquesta decisió: d'una banda, va apel·lar al principi d'unitat de doctrina, basant-se en el precedent jurisprudencial de la STS de 29 d'abril de 1995; d'altra banda, va concloure que la valoració del mèrit lingüístic previst a l'article 33.7 del Reglament amb l'atribució de sis anys d'antiguitat era *"manifiestamente desproporcionada en relación con el fin a obtener, que consiste en detallar un mérito en los concursos de traslado para los puestos de Secretarios Judiciales"*.

Pel que fa referència al primer dels arguments esgrimits, a la STS de 7 de novembre de 1995, l'Alt tribunal fa menció a la seva sentència de 29 d'abril de 1995, que va declarar la nul·litat de l'Acord del Ple del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991. Tal com s'ha estudiat, aquest Acord desplegava reglamentàriament l'article 341.2 de la LOPJ pel que fa a la valoració de la meritació lingüística de Jutges i Magistrats[1009]. Referint-se a aquesta resolució judicial, el TS recordaria que *"la mencionada sentencia* (la de 29 d'abril de 1995) *consideró que la valoración del conocimiento del idioma contenida en el acuerdo recurrido no resultaba razonable ni proporcionada, en cuanto impide el acceso a determinados cargos o destinos de los miembros de la Carrera Judicial que no reúnan tal mérito, vulnerándose con ello la igualdad reconocida por el artículo 23.2 de la Constitución (fundamento de derecho séptimo)"*. Partint d'aquesta base, el TS va concloure que *"en el presente supuesto no debemos razonar de otra manera, sino sujetarnos al precedente establecido, tanto por el principio de unidad de doctrina como por considerar la expuesta conforme con el ordenamiento jurídico"*. Doctrinalment s'ha criticat que, en aquesta sentència, el TS apel·li al principi d'unitat de doctrina fent menció a una sentència del TS que de forma expressa emfatitzava una claríssima distinció entre el cos de secretaris judicials i el dels Jutges i Magistrats en el raonament jurídic de la decisió. La sentència expressament enunciava que es tractava de supòsits que presentaven diferències rellevants que emparaven que no rebessin el mateix tractament jurídic[1010].

[1009] Estudi ampliat a epígraf precedent.

[1010] Vid. VERNET LLOBET, Jaume; *"Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística"*, cit. nota supra p. 307-308. L'estudi conclou que, en aquesta STS de 7 de novembre de 1995, *"el Tribunal reconoce la influencia de la anterior sentencia* (referint-se a la STS de 29 d'abril de 1995) *ya que menciona expresamente de aplicación el principio de unidad de doctrina (FJ 12), cuando la anterior sentencia relativa a jueces y magistrados establecía una distinción entre éstos y otros cuerpos, en particular los secretarios judiciales a los que había aludido el abogado del Estado. No nos parece apropiado que se apele a la unidad de doctrina cuando expresamente se ha mencionado la existencia de diferencias relevantes"*. En aquest sentit, cal recordar que al F.J. 6 de la STS de 29 d'abril de 1995, l'Alt Tribunal emfatitzaria que *"las distintas funciones o cometidos*

Pel que fa al segon dels arguments, en paraules del TS, "*entendemos que la atribución de seis años de antigüedad por el conocimiento de la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma que realiza el artículo 33.7 del ROSJ, es manifiestamente desproporcionada en relación con el fin a obtener, que consiste en detallar un mérito en los concursos de traslado para los puestos de Secretarios Judiciales*". Partint d'aquesta base, el TS va proclamar que "*el artículo 479.2 de la LOPJ establece que la regla general en tales concursos de traslado, salvo excepción contenida en la ley, es que el nombramiento recaerá en el solicitante con mejor puesto escalafonal*" de manera que "*la antigüedad es, por tanto, el elemento determinante de la resolución de los concursos de traslado y, si el conocimiento de la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma concede seis años de antigüedad al funcionario en quien concurra esta cualidad, tal circunstancia va a ser en la mayoría de los casos la determinante de la adjudicación del cargo, no siendo éste el efecto querido por el legislador, que solamente permite valorar el repetido conocimiento como un mérito para la resolución del concurso*"[1011].

D'ençà de la declaració de nul·litat de l'article 33.7 del Reglament orgànic del cos de Secretaris Judicials, que no s'ha aprovat cap altre previsió reglamentària que ordeni aquesta qüestió[1012].

Per concloure, cal recordar que el cos de Secretaris Judicials assumeixen un paper clau en l'exercici de certes funcions processals, en matèria de gestió de l'oficina judicial o en matèria de fe pública judicial. Pel que fa a aquesta darrera funció que té encomenada, l'article 453 de la LOPJ, entre d'altres previsions, disposa que "*corresponde a los Secretarios Judiciales, con exclusividad y plenitud, el ejercicio de la fe pública*

---

asignados a los Cuerpos al servicio de la Administración de Justicia y a los miembros de la Carrera Judicial se traducen, en lo que ahora importa, en una distinta vinculación con la utilización por parte de los administrados de su lengua propia". Aquesta argument seria esgrimit per raonar una distinció entre ambdós supòsits a efectes d'enjudiciar la valoració de la meritació lingüística, en els termes que s'han estudiat al capítol precedent.

[1011] Cal recordar que també la doctrina ha criticat aquesta argumentació jurídica. Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "*Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística*", cit. nota supra p. 308-309. L'estudi critica que la sentència declari desproporcionada la mesura en relació a l'objectiu que pretén assolir tenint en compte que "*no identifica bien cuál sea la finalidad de la medida, ya que afirma que el objetivo es 'detallar un mérito en los concursos de traslado' lo que es tautológico y erróneo. El establecimiento de un mérito no persigue precisamente el establecimiento del mismo mérito, ya que entonces se trataría de un privilegio no argumentado, ni constitucionalmente justificado. La finalidad de la norma es incidir en los cuerpos judiciales para que los funcionarios que desarrollen su actividad en Comunidades Autónomas con dos lenguas oficiales puedan actuar en cualquiera de ellas*".

[1012] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 231.

judicial", tot precisant que *"en el ejercicio de esta función no precisarán de la intervención adicional de testigos"*. El mateix precepte disposa que "*los Secretarios Judiciales expedirán certificaciones o testimonios de las actuaciones judiciales no secretas ni reservadas a las partes..."*. Pel que fa a Catalunya, aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposa l'article 13.3 de la LPL. Aquest precepte diu que "*tothom qui ho sol·liciti ha de rebre en la llengua oficial demanada les testimoniances de les sentències i els actes resolutoris que l'afecten, sense retards per raó de llengua"*. Tenint present aquest marc legal, doctrinalment s'ha apuntat que si el justiciable té el dret de rebre testimoniances de resolucions judicials en la llengua pròpia, i el competent per testimoniar-les és justament el Secretari Judicial, seria aconsellable que el Secretari coneixés la llengua oficial en qüestió. De fet, s'ha afirmat que "*si el ciutadà té dret a rebre testimoniances de resolucions judicials en la llengua pròpia, l'encarregat de testimoniar la còpia lliurada és el secretari, fet que suposaria una certa obligació de coneixement"*, obligació que, com és de veure, no es garanteix[1013]. En aquest marc, la doctrina ha emfatitzat que existeix una relativa falta de coherència entre, per una part, els drets de què gaudeixen els ciutadans davant l'Administració de Justícia i, d'altra part, els deures lingüístics exigits al personal que la serveix[1014].

En aquest marc es circumscriuen les diverses iniciatives tramitades en seu del Parlament de Catalunya per tal de modificar la LOPJ amb l'objectiu de garantir que els Secretaris Judicials tinguin un coneixement suficient de la llengua oficial pròpia del territori. Aquesta reivindicació no ha estat atesa per la reforma de la LOPJ aprovada per L.O. 19/2003 de 23 de desembre, que opta pel règim de la meritació lingüística. Un exemple d'aquestes iniciatives l'ofereix la Resolució 1670/VI del Parlament de Catalunya. L'article 14 d'aquesta Resolució del Parlament català proposava l'addició d'un article 483 bis a la LOPJ que consignés la següent dicció: "*1. En les Comunitats Autònomes que tinguin idioma oficial propi, el Ministeri de Justícia, atenent les circumstàncies de cada comunitat, ha de garantir-ne el coneixement en la provisió de les places de Secretaris Judicials per als òrgans jurisdiccionals i les seccions de menors de les fiscalies situats en les Comunitats Autònomes. 2. S'ha de garantir el coneixement suficient per al compliment de les funcions judicials de la llengua, oral i escrita, i del dret propis en la provisió de places de secretaris judicials en l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma en què n'hi hagi. 3. Els coneixements de llengua i de dret propis tenen la consideració de mèrit per a l'accés al cos de Secretaris Judicials i de requisit de capacitat per a l'obtenció de plaça en el concurs de trasllat. 4. El Ministeri de Justícia ha d'establir programes intensius de formació en la llengua pròpia de la*

[1013] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 183.

[1014] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 183.

Comunitat Autònoma en què els Secretaris Judicials hagin obtingut plaça com a primera destinació forçosa, que aquests hauran de seguir amb caràcter obligatori"[1015].

Com és de veure, es tracta d'una qüestió que centra propostes de reforma legal. El debat resta obert.

6.3 L'ordenació de l'aptitud lingüística del cos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal.

El Llibre VI de la LOPJ, en la dicció reformada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, ordena el règim jurídic dels Cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i d'altre personal. Aquesta reforma legal ha introduït una important redefinició d'aquests cossos.

Pel que fa referència al règim d'aptitud lingüística d'aquest personal, l'article 530 de la LOPJ, ubicat en el Títol VIII rubricat "*Provisión de puestos de trabajo y movilidad*", disposa que en les convocatòries per llocs de treball "*de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial, se valorará como mérito el conocimiento oral y escrito de la misma. En determinados supuestos, podrá considerarse requisito exigible para el acceso a los mismos, cuando de la naturaleza de las funciones a desempeñar se derive dicha exigencia y así se establezca en las Relaciones de Puestos de Trabajo"*[1016].

Per consegüent, s'estableix que el criteri general serà el de valorar el coneixement de la llengua oficial i pròpia de la Comunitat Autònoma com un mèrit. En determinats supòsits, atenent a la naturalesa de les funcions que s'han d'acomplir, el coneixement de l'idioma es valorarà com a requisit exigible.

D'entrada, aquesta previsió planteja dubtes interpretatius sobre què s'ha d'entendre per funcions la naturalesa de les quals faci necessari conèixer l'idioma oficial i propi del territori on s'exerceixen. Cal tenir present que aquest idioma oficial i propi de la Comunitat Autònoma és la llengua vehicular d'expressió de molts ciutadans que s'adrecen a l'Administració de Justícia. En el seu exercici professional aquests cossos

[1015] Aquesta Resolució 1670/VI del Parlament de Catalunya ha estat estudiada en epígraf precedent. Vid. B.O.P.C. nº 396 de 24 de febrer de 2003, p. 8

[1016] Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposa l'article 521 de la LOPJ. Aquest precepte estableix que l'ordenació del personal i la seva integració a les diferents unitats que conformen l'estructura de les Oficines Judicials es realitzarà a través de les Relacions de Llocs de Treballs que s'aprovin. El paràgraf quart del precepte contempla que les Relacions de llos de Treball podran consignar, com a requisits, el "*conocimiento oral y escrito de la lengua oficial propia en aquellas Comunidades Autónomas que la tengan reconocida como tal"*. Es tracta, en qualsevol cas, d'un contingut optatiu.

de funcionaris entraran inevitablement en contacte amb ciutadans que empraran l'idioma en qüestió per la qual cosa el seu coneixement és convenient. Caldrà valorar quina és la interpretació que es fa d'aquest precepte via reglamentària, quan s'especifiquin els llocs de treball subjectes al requisit de coneixement.

Aquest precepte va centrar controvèrsies en seu parlamentària. Els Grups Parlamentaris Mixt[1017], Izquierda Unida[1018], CiU i Basc[1019] varen formular diverses esmenes que proposaren modificar-ne la dicció, i que finalment no foren aprovades. Pel que fa referència al Grup Parlamentari de CiU, l'esmena nº 629 presentada a l'article 530 del Projecte de L.O. de modificació de la LOPJ proposava la següent redacció: "*Para la provisión de los puestos de trabajo de las Comunidades Autónomas con competencias en materia de Justicia que tengan lengua y derechos propios su conocimiento podrá exigirse como requisito específico de participación en la convocatoria, de acuerdo con*

[1017] Esmena nº 149 a l'article 530 del Projecte de L.O. de modificació de la LOPJ, a B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-9, Serie A, de 23 de juny de 2003, p. 162. Aquesta esmena proposava la següent dicció: "*En las convocatorias para puestos de trabajo de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial, se valorará como mérito el conocimiento oral y escrito de la misma. En los puestos que se determinen en las Relaciones de Puestos de Trabajo se considerará requisito exigible para el acceso a los mismos el conocimiento de dicha lengua oficial propia. Para su determinación se atenderá al nivel sociolingüístico del partido judicial en el que se ubiquen dichos puestos*".

[1018] Esmena nº 303 a l'article 530 del Projecte de L.O., a B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-9, Serie A, de 23 de juny de 2003, p. 204. Aquesta esmena proposava la següent modificació de la dicció del precepte: "*En las convocatorias para puestos de trabajo de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial, se valorará como mérito el conocimiento oral y escrito de la misma. En puestos singularizados en las Relaciones de Puestos de Trabajo, y previo acuerdo con las organizaciones sindicales representativas del ámbito, podrá considerarse requisito exigible para el acceso a los mismos*".
Val a dir que aquest Grup Parlamentari d'IU també va presentar l'esmena nº 301 a l'article 529 del Projecte de L.O., en el que en proposava la següent dicció: "*El Reglamento General de Ingreso, Provisión de Puestos de Trabajo y Promoción Profesional establecerá las normas a que han de ajustarse las convocatorias, la oferta de todas las plazas vacantes, así como los méritos generales que se deberán valorar, que en el caso de las CCAA, con idioma propio incluirá el conocimiento del mismo*".

[1019] Esmena nº 192 a l'article 530 del Projecte de L.O., a B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-9, Serie A, de 23 de juny de 2003, p. 175-176. Aquesta esmena proposava la següent dicció: "*En las convocatorias para puestos de trabajo de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial, su conocimiento podrá considerarse requisito exigible para el acceso a los mismos, cuando de la naturaleza de las funciones a desempeñar se derive dicha exigencia y así se establezca en las Relaciones de Puestos de Trabajo. Asimismo el conocimiento del derecho civil foral o especial, propio de las Comunidades Autónomas con competencias en la materia podrá considerarse requisito para el acceso a aquellos, de conformidad a lo establecido en las Relaciones de Puestos de Trabajo*". En la justificació d'aquesta esmena,va al·legar-se que les Comunitats Autònomes competents en la matèria eren les que havien de fixar i ordenar a través de les Relacions de Llocs de Treball els requisits dels llocs de treball del personal al servei de l'Administració de Justícia integrats en els seus cossos propis. Va al·legar-se que "*resulta indubitada la competencia de la CAPV para dictar disposiciones de carácter general referidas al personal al servicio de la Administración de Justicia, y, entre ellas, las relativas a su capacitación lingüística, estableciendo la fijación de perfiles lingüísticos como requisito para desempeñar determinados puestos, lo que es compatible con el bloque de constitucionalidad. En este mismo sentido, se justifica la exigencia del conocimiento del derecho civil, foral o especial, propio para la provisión de determinados puestos de trabajo*".

lo que determinen las correspondientes relaciones de puestos de trabajo. En aquellos casos en que dicho conocimiento no se prevea como requisito se valorará como mérito". En la justificació d'aquesta esmena va esgrimir-se que l'exigència de coneixement de la llengua i del dret propi de les Comunitats Autònomes com a requisit de participació en les convocatòries fou un pacte subscrit a la Conferència Sectorial celebrada el maig de 2001. Va precisar-se que "*es contrario a lo pactado que dicho conocimiento se limite sólo a determinados puestos –los singularizados- ya que ello va en detrimento, no solo de un mejor servicio de la Justicia, sino y sobretodo, de los derechos lingüísticos de los ciudadanos que tienen derecho a relacionarse con la Administración de Justicia en la lengua oficial que escojan y a ser atendidos en dicha lengua"*[1020].

Les esmenes no foren aprovades. La dicció finalment aprovada del precepte coincideix amb la que ja figurava al Projecte de L.O[1021].

Partint d'aquesta base, cal subratllar que l'article 483 de la LOPJ, ubicat dins el Capítol II del Títol II del Llibre VI de la LOPJ, rubricat "*Selección del personal funcionario al servicio de la Administración de Justicia*" precisa que el contingut del temari així com les proves selectives d'aquest personal funcionari de carrera seran únics per cada Cos a tot el territori de l'Estat "*salvo las pruebas que puedan establecerse para la acreditación del conocimiento de la lengua y del Derecho civil, Foral o especial, propios de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas, que tendrán carácter optativo y, en ningún caso, serán eliminatorias, teniéndose en cuenta la puntuación obtenida conforme al baremo que se establezca a los solos efectos de adjudicación de destino dentro de la Comunidad Autónoma correspondiente"*.

A l'espera del desplegament reglamentari pendent, el règim que ordena l'aptitud lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia es troba regulat al RD 249/1996 de 16 de febrer[1022]. La Disposició Addicional 4ª de la L.O 19/2003 de 23 de desembre determina la integració dels funcionaris de carrera pertaneixents als antics cossos d'oficials, auxiliars i agents, amb efectes a partir de l'1 de gener de 2004, al nou organigrama creat per la llei[1023].

[1020] B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-9, Serie A, de 23 de juny de 2003, p. 330.

[1021] B.O.C.G.-Congrés dels Diputats nº 146-1, Serie A, de 5 de maig de 2003, p. 57

[1022] B.O.E. nº 53 d'1 de març de 1996, p. 8088.

[1023] Per una ampliació, vid. Disposició Addicional 4ª de la L.O.19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ.

L'article 20 del RR 249/1996 de 16 de febrer, ordena els principis de selecció aplicables en l'àmbit de les Comunitats Autònomes que han rebut els traspassos de mitjans personals pel funcionament de l'Administració de Justícia, com és el cas de Catalunya[1024]. Pel que fa a la qüestió lingüística, el quart paràgraf d'aquest precepte estableix que el coneixement de les llengües oficials de les Comunitats Autònomes serà valorat distingint dos supòsits: la selecció pel torn lliure i pel torn de promoció interna per concurs restringit.

Pel que fa a les proves de selecció del torn lliure, s'estableix que "*se podrá establecer la realización de una prueba optativa de conocimiento de la lengua, que en ningún caso tendrá carácter eliminatorio"*. El precepte afegeix que "*quedarán eximidos de la realización de dicha prueba aquellos aspirantes que acrediten el conocimiento de la lengua de acuerdo con los niveles de conocimiento establecidos en la disposición adicional segunda del presente Reglamento"*. En qualsevol cas, en ambdós casos, les bases de la convocatòria establiran la puntuació que correspongui, "*que sólo se tendrá en cuenta para la adjudicación de destino dentro de la Comunidad Autónoma correspondiente"*[1025].

Pel que fa al torn de promoció interna per concurs restringit, s'estableix que "*el conocimiento de la lengua será valorado como mérito de acuerdo con el baremo establecido en los artículo 5.4 y 11.4 y disposición adicional segunda de este Reglamento, y sólo será aplicable en el ámbito de la Comunidad Autónoma"*. En aquest sentit, l'article 5 del Reglament contempla la valoració d'aquest mèrit projectant-lo al cos d'oficials i l'article 11 del Reglament el garanteix pel que fa al cos d'auxiliars. Pel que fa als oficials, l'article 5.2.e) del Reglament, en el barem de mèrits en el règim de promoció interna per torn restringit, inclou "*el conocimiento de idiomas extranjeros documentados mediante estudios de especialización, realizados en Centros o Instituciones nacionales, autonómicos o internacionales reconocidos oficialmente, o conocimiento de lenguas oficiales propias de las Comunidades Autónomas, acreditado de acuerdo con los certificados recogidos en la disposición adicional segunda de este Reglamento*". El precepte afegeix que aquests coneixements es valoraran "*un punto y*

[1024] Estudi ampliat a capítol precedent.

[1025] El TS tindria ocasió d'interpretar el contingut i abast d'aquest precepte, entre d'altres, a les seves sentències de 13 d'abril de 1998. Al seu F.J. 4, el TS proclamaria que "*por lo que concierne al artículo 20.4, entiende la parte recurrente que el mérito de conocimiento de la lengua oficial autonómica, en el turno libre, sólo tendrá efecto para la adjudicación de destino dentro de la Comunidad Autónoma correspondiente, afirmando que si en la promoción interna tuviera los mismos efectos no se produciría agravio comparativo, con cita del artículo 23 de la Constitución. La impugnación carece de un mínimo fundamento, en cuanto el apartado b) del artículo 20.4 previene que el mérito (que sólo tiene asignada la referida cualidad de 'mérito') que reconoce en el turno de promoción interna sólo será aplicable en el ámbito de la Comunidad Autónoma, con lo que los efectos son equivalentes en los dos supuestos (turno libre y turno de promoción interna)...*".

medio por cada uno, con un máximo de tres". En el cas dels auxiliars, l'article 11.2.e) del Reglament disposa que es valoraran "*un punto por cada uno, con un máximo de dos"*.

Ambdós preceptes (art. 5.4 pel que fa als cos d'oficials i article 11.4 pel que fa als auxiliars) estableixen, així mateix, que "*En las convocatorias territorializadas en aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia y que hayan recibido los traspasos de medios personales para el funcionamiento de la Administración de Justicia, el conocimiento de la misma se valorará hasta seis puntos, dependiendo del nivel del mismo, en los términos establecidos en la disposición adicional segunda de este Reglamento*". En qualsevol cas, el coneixement de les llengües oficials de les Comunitats Autònomes "*se acreditará mediante presentación del certificado oportuno expedido por el órgano competente de la Comunidad Autónoma, en los términos establecidos en la disposición adicional segunda de este Reglamento"*.

Aquests preceptes del Reglament han estat objecte de diverses impugnacions judicials. El TS tindria ocasió d'interpretar el contingut i abast d'aquestes previsions a diverses sentències tals com les de 13 d'abril de 1998[1026], 4 de maig de 1998[1027], 16 de juny de 1998[1028], 9 de febrer de 1999[1029], 1 de març de 1999[1030], 26 de març de 1999[1031], 30 de març de 1999[1032] o, per totes, la de 9 de març de 2000[1033].

Una lectura de la jurisprudència del TS permet concloure una primera premissa bàsica que cal tenir present: la constatació que, a diferència del criteri adoptat pel mateix TS respecte dels cossos jeràrquicament superiors (tals com els membres de la Carrera Judicial o el cos dels Secretaris Judicials), l'Alt tribunal va avalar aquestes previsions

[1026] STS de 13 d'abril de 1998, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1998/4614. Vid. també, Sentències del TS de la mateixa data, de 13 d'abril de 1998, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1998/4615, R.J 1998/4616, R.J. 1998/4617, R.J. 1998/4618 i R.J. 1998/4619. De la mateixa data, STS de 13 d'abril de 1998, Jurisdicció Militar, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1998/4620.

[1027] STS de 4 de maig de 1998, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1998/4835.

[1028] STS de 16 de juny de 1998, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1998/5626.

[1029] STS de 9 de febrer de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1999/2068.

[1030] STS d'1 de març de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1999/2736. També, de la mateixa data, STS d'1 de març de 1999, R.J. 1999/2735.

[1031] STS de 26 de març de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1999/3736

[1032] STS de 30 de març de 1999, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 1999/3268.

[1033] STS de 9 de març de 2000, Sala Contenciosa-Administrativa, Secció 7ª, R.J. 2000/4029.

reglamentàries que ordenen el règim de la meritació lingüística dels membres d'aquests altres cossos.

Els arguments repetidament esgrimits en la impugnació d'aquest marc reglamentari han estat bàsicament tres: primerament, s'al·legava una pretesa vulneració de l'article 471 de la LOPJ, actualment modificat per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, esgrimint-se que la valoració de les llengües oficials pròpies es limitaria a la provisió de vacants en concursos de trasllat, però no en el supòsit d'ingrés al cos; segonament, s'al·legava una pretesa vulneració de l'article 23.2 de la CE; finalment, s'estimava que aquests preceptes del Reglament lesionaven el caràcter de Cossos Nacionals que garantia l'article 454.2 de la LOPJ[1034].

El TS resoldria que "*los preceptos impugnados no pueden dar lugar a la desigualdad que la parte recurrente invoca, ya que se refieren exclusivamente, en su ámbito de aplicación, a las 'convocatorias territorializadas', en aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia, esto es, a aquellas convocatorias para puestos de trabajo en la Comunidad Autónoma, en la que es necesario exigir como mérito el conocimiento de la lengua propia de la Comunidad (artículo 471 de la LOPJ)*". Partint d'aquest fonament, l'Alt Tribunal afegiria que "*en las convocatorias territorializadas para puestos de trabajo de Comunidades Autónomas con lengua oficial propia, la diferencia entre quienes conocen esta lengua, que ostentan el mérito correspondiente, y quienes no la conocen, obedece a una justificación objetiva y razonable, proporcionada al fin de la norma, puesto que el servicio de estos puestos de trabajo dentro de la Comunidad Autónoma (únicos a los que se refiere la convocatoria territorializada) se verá beneficiado por el conocimiento de la lengua oficial propia. En las convocatorias que no afecten a puestos de trabajo de una Comunidad Autónoma con lengua oficial propia no hay desigualdad ni discriminación alguna, ya que respecto a ellas no tiene aplicación el mérito que regulan los artículos 5.4 y 11.4 impugnados*".

[1034] Vid., per tots, F.J. 1 de la STS de 16 de juny de 1998: "*Se impugnan en este proceso los artículos 5.4, 11.4 y 20.4, en relación con la disposición adicional segunda, del Reglamento Orgánico (...) en los que se previene, en esencia, que en los concursos para la provisión de plazas por promoción interna y en las convocatorias territorializadas que se verifiquen en aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia y que hayan recibido los correspondientes traspasos, el conocimiento de la misma se valorará hasta el máximo de seis puntos. Sustancialmente, los argumentos esgrimidos por los demandantes en apoyo de su pretensión anulatoria son los siguientes: primero, vulneración del artículo 471 de la LOPJ, en el que la valoración del conocimiento de las lenguas autonómicas está limitada a la provisión de vacantes en concursos de traslado, pero no para los casos de ingreso en los respectivos Cuerpos; segundo, infracción del artículo 23.2 de la Constitución al ser los preceptos mencionados discriminatorios para los españoles de Comunidades carentes de lengua oficial autonómica; tercero, contradicción con el carácter de Cuerpos Nacionales que para los Cuerpos de Oficiales, Auxiliares y Agentes establece el artículo 454.2 de la Ley Orgánica del Poder Judicial*". Vid. també, per tots, F.J. 4 de la STS de 13 d'abril de 1998.

Finalment, el TS conclouria que la valoració com a mèrit del coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma en els concursos per la provisió de places d'Oficials i d'Auxiliars pel torn de promoció interna en concurs restringit que té el seu àmbit d'aplicació exclusivament a les convocatòries territorialitzades, limitades a llocs de treball de la Comunitat Autònoma "*ni vulnera el principio de igualdad, por limitar su eficacia a los puestos de la Comunidad Autónoma, en que es lógico y resulta obligado que se exija como mérito el conocimiento de la lengua cooficial propia, ni se opone a los preceptos de la Ley Orgánica del Poder Judicial, preceptos que le proporcionan la cobertura legal necesaria (artículos 471 y 491.2 antes mencionados)"* (vegeu, per totes, F.J. 4 de la STS de 13 d'abril de 1998).

A més de les anteriors previsions, cal recordar que l'article 54.9 del Reglament també conté una referència expressa a la valoració de l'aptitud lingüística d'aquests cossos, si bé projectada a la provisió de places vacants[1035]. Disposa que en la provisió de places en el territori de Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat lingüística, l'acreditació del coneixement de la llengua oficial pròpia serà valorat fins a sis punts, segons el barem que consta a la Disposició Addicional segona del Reglament.

En la interpretació d'aquest precepte, el TS recordaria que "*las sentencias de 29 de abril de 1995, relativa a los concursos de traslado entre Jueces y Magistrados, y la de 7 de noviembre del mismo año, referente a los Secretarios Judiciales, rechazaron que el conocimiento de la lengua propia de la Comunidad Autónoma pudiese valorarse como mérito equivalente a seis años de antigüedad, sin otra matización"*. Partint d'aquesta constatació, el TS precisaria que "*El artículo 54.9 que se combate no contiene una regla dotada de la misma rigidez. El mérito de conocimiento de la lengua oficial propia de la Comunidad Autónoma ha de valorarse con un máximo de seis puntos (que equivalen a seis años de servicios, ya que el apartado anterior del precepto asigna un punto por año completo de servicios). Pero esta valoración es la máxima a alcanzar, puesto que la disposición adicional segunda del Reglamento establece una graduación del mérito que nos ocupa de dos puntos, cuatro puntos o seis puntos, según el nivel de conocimiento de la lengua de que se trate, graduación que impide que podamos considerar que la asignación al mérito en cuestión de seis puntos en todos los casos supone hacer de dicho mérito el determinante de la adjudicación adicional segunda del Reglamento, al graduar la valoración del mérito que se discute, se ajustan a lo prevenido en el artículo 471 de la LOPJ y, por tanto, la impugnación que de ellos se*

[1035] L'article 54.9 del Reglament, rubricat "*Provisión de vacantes*" disposa que "*No obstante lo dispuesto en el apartado anterior, en los concursos para la provisión de plazas en el territorio de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de ésta debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá el reconocimiento, a estos solos efectos, de hasta seis puntos, dependiendo del nivel de conocimiento de la lengua en los términos establecidos en la disposición adicional segunda de este Reglamento*".

realiza debe ser desestimada" (vegeu, F.J. 11 de les SSTS de 13 d'abril de 1998, F.J. 11 de la STS de 4 de maig de 1998, F.J. 11 de la STS de 9 de febrer de 1999, el F.J. 14 de la STS de 26 de març de 1999 o, per totes, F.J. 10 de la STS de 9 de març de 2000[1036]).

Val a dir que va formular-se un vot particular a la STS de 13 d'abril de 1998, en el que va discrepar-se d'aquesta interpretació jurisprudencial. En aquest vot particular, referint-se als precedents jurisprudencials de les STS de 29 d'abril i 7 de novembre de 1995[1037], va esgrimir-se que "*con este reiterado precedente jurisprudencial, estimamos que la argumentación que se desarrolla en el fundamento undécimo de la sentencia es insuficiente para aceptar que lo que consideramos desproporcionado para los Jueces y Secretarios, se convierta en razonable manifestación de lo dispuesto en la Ley para los Oficiales, Auxiliares y Agentes"*. Partint d'aquesta base, s'afegiria que "*se nos viene a decir que la diferencia radica en la rigidez de la valoración del mérito en los casos resueltos por las citadas sentencias, cifrado siempre en seis años de antigüedad (...) y la mayor flexibilidad de los artículos aquí impugnados (...) creemos que este argumento carece de relevancia (...) tanto una como otra sentencia son claras y contundentes al afirmar el exceso de decisión atribuido al idioma oficial de las Comunidades Autónomas en la resolución de los concursos para la provisión de vacantes, de reconocerle una puntuación de seis, sin hacer reserva alguna respecto a una eventual clasificación por niveles de conocimiento"*[1038].

[1036] També es pronuncien literalment en aquest mateix sentit, reproduïnt textualment aquest raonament jurídic el F.J. 5 de la STS d'1 de març de 1999, R.J. 1999/2735 o el F.J. 11 de la STS també d'1 de març de 1999, R.J. 1999/2736; .

[1037] Vid. comentari jurisprudencial d'ambdues sentències a epígraf precedent.

[1038] Vid. F.J. 2 del vot particular subscrit pels magistrats Sr. Trillo Torres i Conde Martín de Hijas a la STS de 13 d'abril de 1998. En paraules del vot particular "*...llegado el momento de determinar si resulta proporcionada la valoración máxima posible de ese mérito (*referint-se al mèrit lingüístic) *pues en definitiva, como tal, se erige en factor de diferencia de trato entre los concurrentes al ingreso (arts. 5.4 y 11.4) o a la provisión de plazas (art. 54.9) en ese ámbito. (...) esa cuestión de pura ponderación cuantitativa, ha sido objeto de dos Sentencias de este Tribunal, las de 29 de abril de 1995 y 7 de noviembre de 1995, respectivamente referidas a los Jueces (impugnación del Acuerdo del Pleno del Consejo General del Poder Judicial de 23 octubre 1991) y a los Secretarios Judiciales (impugnación del art. 33.7 de su Reglamento Orgánico) que anularon, por vulneración del principio de igualdad, los preceptos recurridos en los que, a efectos de la provisión de plazas en los territorios con idioma oficial propio, establecía la posibilidad de atribuir hasta seis años de antigüedad en el escalafón a los que acreditaran el conocimiento del idioma. Si se advierte, como hace ya la Sentencia de 7 de noviembre 1995, que la atribución de seis años más de antigüedad en el escalafón, a los efectos referidos, equivalía a la atribución de seis puntos en el baremo del concurso, es claro que la atribución de seis puntos por el conocimiento del idioma, se consideraba desproporcionada en ambas sentencias, implícitamente en la primera y explícitamente en la segunda"*. Partint d'aquest precedent jurisprudencial, es proclama que "*estimamos que la argumentación que se desarrolla en el fundamento undécimo de la sentencia es insuficiente para aceptar que lo que consideramos desproporcionado para los Jueces y Secretarios, se convierta en razonable manifestación de lo dispuesto en la Ley para los Oficiales, Auxiliares y Agentes. Se nos viene a decir que la diferencia radica en la rigidez de la valoración del mérito en los casos resueltos por las citadas sentencias (...) y la mayor flexibilidad de los artículos aquí impugnados (...). Creemos que este argumento carece de relevancia, porque en ninguno de los antecedentes jurisprudenciales mencionados se hizo cuestión de que el valorar como mérito el conocimiento del idioma cooficial de una Comunidad Autónoma, la referencia reglamentaria era a un conocimiento pleno,*

Finalment, l'article 84.f del Reglament conté una darrera menció expressa a la qüestió lingüística. Aquest precepte, ubicat dins el Capítol VI del Títol IV dedicat a l'ordenació del règim disciplinari, tipifica les faltes molt greus. Entre el catàleg de faltes molt greus, el Reglament inclou aquelles actuacions que representin una discriminació per raó de llengua. En paraules del precepte, "*Se consideran faltas muy graves: (...) f) Toda actuación que suponga discriminación por razón de (...) lengua*".

Com és de veure, el RD 249/1996 de 16 de febrer pel que s'aprova el Reglament orgànic d'aquests cossos conté diverses referències a la valoració de la seva aptitud lingüística, que projecta a supòsits concrets. Opta per garantir un règim de meritació lingüística. Com a regla general, s'estableix que el coneixement de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana es valorarà amb una puntuació màxima de fins a sis punts, distingint-se tres trams segons el nivell de coneixement lingüístic. Aquests trams venen regulats a la Disposició Addicional segona del Reglament a la que es remeten els preceptes estudiats.

---

apto para utilizarlo en el ejercicio de la función, sin que se haya aludido a que los seis puntos pudieran otorgarse a quien se encontrase en una fase inicial o intermedia de aprendizaje del idioma (...) Por el contrario, tanto una como otra sentencia son claras y contundentes al afirmar el exceso de decisión atribuido al idioma oficial de las Comunidades Autónomas en la resolución de los concursos para la provisión de vacantes, de reconocerle una puntuación de seis, sin hacer reserva alguna respecto a una eventual clasificación por niveles de conocimiento".

En el vot particular s'afegiria que "*si éste es el antecedente jurisprudencial para las provisiones de destinos, lógicamente, puesto que a la valoración del idioma en los casos de promoción interna se le encuentra la misma justificación legal (...) también respecto a ellos cabe predicar la desproporción que supone la concesión de seis puntos al pleno conocimiento del idioma cooficial de la correspondiente Comunidad (...) al hacerse la promoción interna en forma territorializada, el mérito del idioma aparece justificado porque la promoción lleva a proveer plazas solamente del respectivo territorio, sin embargo esto no puede hacer olvidar que los Cuerpos concernidos por la promoción son Cuerpos Nacionales, respecto de los cuales lo que garantiza el estado es que sus componente son idóneos para desempeñar las funciones que tienen encomendadas, las cuales tienen una dimensión objetiva (...), con independencia de que se sepan o no realizar en alguno de los idiomas autonómicos"*. Nogensmenys, a parer del vot particular, això no ha de ser obstacle perquè la llei "*facilite y promueva, como elemento anejo, que aquellos que vayan a ser destinados a Comunidades con lengua propia, puedan hacer valer este mérito, pero siempre atendiendo a que la sustancia y razón de ser de su pertenencia a los Cuerpos Nacionales al servicio de la Administración de Justicia radica en que han acreditado que son aptos para realizar las funciones que tienen atribuidas por la Ley"*.Partint d'aquests arguments, es conclou que, respecte als concursos de promoció interna, la LOPJ *"al fijar unos determinados años de antigüedad de servicios para promocionar del Cuerpo de Auxiliares al de Oficiales (art. 492, cinco años) y del de Agentes Judiciales al de Auxiliares (art. 493, tres años), nos dota de un parámetro de proporcionalidad que sirve para fijar un límite a la posibilidad de cuantificar el valor que no es procedente que rebase el mérito de conocer una lengua autónoma, en el supuesto de que la promoción territorializada se pretenda superar eligiendo alguna de las Comunidades con lengua propia (...) la conclusión lógica es que el elemento accidental de conocimiento de la lengua de la Comunidad, que sólo acredita una más fácil e integrada prestación del servicio en el ámbito territorial de ésta, en ningún caso exceda de aquella condición mínima – cinco o tres años, según los casos- a partir de la cual el Estado entiende que concurren las circunstancias inexcusables para afirmar que el Auxiliar o el Agente Judicial han adquirido la experiencia precisa para participar en las pruebas de promoción interna"*. D'acord amb aquest raonament, "*nuestro criterio es que debió estimarse el recurso en cuanto a los artículos 5.4, 11.4 y 59.4 del Reglamento impugnado"*.

Aquesta Disposició Addicional segona, rubricada "*Acreditación del conocimiento de las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas"* prescriu que l'acreditació del coneixement oral i escrit d'aquests idiomes, *"a efectos del ingreso en los Cuerpos de Oficiales y Auxiliares de la Administración de Justicia mediante promoción interna, así como de los concursos de traslado para la provisión de puestos"* es durà a terme seguint els criteris fixats a la Disposició.

Com s'ha avançat, aquesta Disposició distingeix tres trams segons el nivell de coneixement lingüístic, tot concedint una puntuació màxima de fins a sis punts. Centrant l'estudi al cas català, disposa que "*en el ámbito de la Comunidad Autónoma de Cataluña, la acreditación de conocimientos de lengua catalana se efectuará en base a los certificados expedidos por la Junta Permanente de Catalán, a los certificados o diplomas equiparados a los mismos, o en base a los certificados o diplomas que se reconocen como eximentes de las pruebas de lengua catalana para el acceso a la función pública, de conformidad con el Acuerdo de la Comisión para la normalización lingüística de 19 de junio de 1991, y según los criterios siguientes: 1º certificado de nivel B, dos puntos; 2º certificado de nivel C, cuatro puntos; 3º certificado de nivel D, seis puntos"*[1039].

[1039] Disposició Addicional segona del RD 249/1996 de 16 de febrer: "*La acreditación del conocimiento oral y escrito de las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas, a efectos del ingreso en los Cuerpos de Oficiales y Auxiliares de la Administración de Justicia mediante promoción interna, así como de los concursos de traslado para la provisión de puestos, se efectuará teniendo en cuenta los siguientes criterios:*

1. *De acuerdo con lo establecido en el Decreto 224/1989 de 17 de octubre por el que se regula la planificación de la normalización del uso del euskera en las Administraciones Públicas de la Comunidad Autónoma del País Vasco y demás disposiciones de desarrollo derivadas de los planes de normalización del euskera que puedan dictarse en el ámbito de la citada Comunidad Autónoma, se tendrán en cuenta los siguientes criterios:*
   - *1º Perfil lingüístico 2: dos puntos.*
   - *2º Perfil lingüístico 3: cuatro puntos.*
   - *3º Perfil lingüístico 4: seis puntos.*
2. *En el ámbito de la Comunidad Autónoma de Cataluña:*
   La acreditación de conocimientos de lengua catalana se efectuará en base a los certificados expedidos por la Junta Permanente de Catalán, a los certificados o diplomas equiparados a los mismos, o en base a los certificados o diplomas que se reconocen como eximentes de las pruebas de lengua catalana para el acceso a la función pública, de conformidad con el Acuerdo de la Comisión para la normalización lingüística de 19 de junio de 1991, y según los criterios siguientes:
   - *1º Certificado de nivel B: dos puntos.*
   - *2º Certificado de nivel C: cuatro puntos.*
   - *3º Certificado de nivel A: seis puntos.*
3. *En el ámbito de la Comunidad Autónoma de Galicia:*
   - *1ª Curso de Iniciación y perfeccionamiento o curso básico de lenguaje jurídico gallego: dos puntos.*
   - *2º Curso Medio de lenguaje jurídico gallego: cuatro puntos.*
   - *3º Curso Superior de lenguaje jurídico gallego: seis puntos.*
4. *En el ámbito de la Comunidad Autónoma Valenciana:*
   - *1º Certificado de grado elemental oral y escrito del valenciano: dos puntos.*
   - *2º Certificado de grado medio oral y escrito del valenciano: cuatro puntos.*

Les diferents convocatòries de proves selectives per l'ingrés en aquests cossos han previst la valoració del mèrit pel coneixement de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma[1040].

3º Certificado de grado superior oral y escrito del valenciano: seis puntos.

5. *En la zona vascófona y mixta que determina el artículo 5 de la Ley Foral 18/1986 de 15 de diciembre, de la Comunidad Foral de Navarra, se aplicarán los mismos criterios que los establecidos en el apartado primero.*
6. *En el ámbito de la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares:*
   1º Certificado de nivel B: dos puntos.
   2º Certificado de nivel C: cuatro puntos.
   3º Certificado de nivel D: seis puntos.
7. *En las Comunidades Autónomas como las del País Vasco y la Comunidad Foral de Navarra en las que no hay establecido certificado oficial correspondiente al perfil 2, se deberá superar un examen de acreditación que a estos efectos convoquen los órganos competentes en dicha materia, lo que les otorgaría el certificado correspondiente.*
8. *En las convocatorias de procesos selectivos o de provisión de puestos en las que se valoren las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas conforme a lo dispuesto en la presente adicional, se recogerá la necesidad de certificación por parte de las Comunidades Autónomas de la homologación y del nivel al que correspondan los títulos aportados.*

[1040] Cal recordar que, doctrinalment, s'ha criticat la relativa contradicció entre el sistema de valoració de la llengua oficial pròpia de la CCAA previst al Reglament i el sistema establert a convocatòries per les s'han convocat les proves selectives per l'ingrés al cos d'oficials i auxiliars de l'Administració de Justícia.
El Reglament contempla que en la promoció interna es computaran els punts corresponents al coneixement de la llengua pròpia per l'ingrés en el cos respectiu, opció avalada per la jurisprudència del TS. Així, per totes, al F.J. 2 de la STS de 16 de juny de 1998, l'Alt Tribunal recordava que "*Si se tiene en cuenta la valoración de méritos establecida en los baremos de los arts. 5.2 y 11.2 del Reglamento (...) se observa que tales baremos constituyen un mínimo común denominador en todos los ámbitos afectados por la territorialización, siendo elemento común de referencia desde la perspectiva abstracta y unitaria del ingreso en los Cuerpos nacionales únicos. A ese mínimo común denominador se le adiciona en las Comunidades con lengua oficial propia, distinta del castellano, la valoración como mérito especial del conocimiento de aquélla. Mas debe observarse que ese mérito no sustituye a ninguno de los que integran el citado mínimo común denominador (que en ese caso no se daría, y lo que sería inaceptable) sino que se adiciona a él"*. Partint d'aquesta base, el TS proclama que "*ello supone que a la hora de establecer posibles comparaciones entre la carga de méritos necesarios para ingresar en el cuerpo común a través de los distintos ámbitos territoriales en los que no opera como mérito especial cualificado el del conocimiento de un idioma oficial de Comunidad Autónoma, distinto del castellano, puede ingresarse con sólo los méritos del baremo común; mientras que en los ámbitos en que opera aquel mérito especial, pueden ser precisos además de los méritos del baremo común, los del específico de ese ámbito territorial, en el que se incluye el del idioma. En otros términos, desde el plano comparativo del Cuerpo único común lo expuesto supone que puede ingresarse en él con menor puntuación en los ámbitos territoriales en que no existe mérito de un idioma oficial, distinto del castellano, especialmente valorable; mientras que en los ámbitos territoriales en los que sí opere ese mérito especialmente cualificado, la puntuación necesaria para el ingreso puede tener que ser mayor"*. Per tant, la regla general que estableix el Reglament i avala la jurisprudència, és que per ingresar al cos d'oficials i auxiliars per promoció interna s'ha de valorar, segons el barem, l'acreditació del coneixement de la llengua oficial pròpia.
Altrament, a convocatòries tals com la de l'Ordre de 17 de novembre de 1997, per la que es convocaren proves selectives per l'ingrés en els cossos d'auxiliars i oficials de l'Administració de Justícia (vid. D.O.G.C. nº 2532 de 4 de desembre de 1997), el coneixement de la llengua pròpia de la CCAA tan sols s'ha tingut en compte per a proveïr destins. En el cas esmentat a tall d'exemple, i per tots, s'ha establert que "*los puntos obtenidos sólo serán aplicables en el ámbito de la Comunidad Autónoma para el ámbito territorial de la que se concurse y sólo se tendrá en cuenta para la adjudicación de destino dentro del mencionado ámbito...*". Doctrinalment s'ha advertit que aquest canvi de criteri contradiu la finalitat de la norma, tenint en compte que trasllada l'atribució dels punts pel coneixement idiomàtic de l'ingrés al cos a l'adjudicació de la plaça o destí. Vid. VERNET LLOBET, Jaume; "*Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística*", cit. nota supra p. 314.

Un exemple l'ofereix la Base 2ª de les Ordres de 27 de maig de 2003 per les quals es convocaren proves selectives per a l'ingrés als cossos d'auxiliars i d'oficials de l'Administració de Justícia[1041]. En ambdues Ordres de 27 de maig de 2003 va establir-se que aquells candidats a cobrir places convocades en l'àmbit territorial d'una Comunitat Autònoma amb llengua oficial pròpia, el seu coneixement oral i escrit, es valorava fins a sis punts, tot depenent del seu nivell de coneixement documentat, en els termes que establia la base 9.4 de les convocatòries. Aquesta Base 9.4 regulava el règim de valoració de la llengua autonòmica, tot establint els criteris aplicables tant en la promoció interna com en el torn lliure. Pel que fa a Catalunya, la Base va establir que "*D'acord amb l'Acord de la Comissió per a la Normalització Lingüística de 19 de juny de 1991. 1r Certificat de nivell B: dos punts. 2n Certificat de nivell C: quatre punts. 3r Certificat de nivell D: sis punts"*. S'afegia que el coneixement de l'idioma calia acreditar-se mitjançant la presentació dels certificats de la Direcció General de Política Lingüística o equivalent de l'àmbit lingüístic català[1042]. La previsió d'aquests tres trams,

---

L'estudi constata que *...este cambio subvierte la finalidad de la norma, ya que pueden ingresar en el cuerpo concursantes sin conocimiento alguno de la lengua propia de la Comunidad donde pueden ser destinados, pero una vez incorporados en el mismo pueden hacer valer el conocimiento para mejorar su posición en el subescalafón*".

[1041] Base 2.4 de l'Ordre de 27 de maig de 2003, per la qual es convoquen proves selectives per a l'ingrés al cos d'oficials de l'Administració de Justícia (B.O.E. nº 133 de 4 de juny de 2003). Vid. Resolució JUI/1900/2003, de 16 de juny, per la qual es disposa la publicació i l'exposició d'aquesta Ordre a D.O.G.C. nº 3910 de 23 de juny de 2003, p. 12763. Aquesta Base 2.4 disposa: "*Per a aquells aspirants que concorrin per a places convocades en l'àmbit territorial de comunitat autònoma amb llengua oficial pròpia (base 1.1), el seu coneixement oral i escrit es valora, a més de la forma prevista a la base 2.3.1.e), fins a 6 punts, tot depenent del seu nivell dins dels termes establerts a la base 9.4 d'aquesta convocatòria. Els punts obtinguts d'aquesta manera, només s'han d'aplicar en l'àmbit de la comunitat autònoma per l'àmbit territorial de la qual concorren, i només s'han de tenir en compte per a l'adjudicació de destinació dins d'aquest àmbit, per la qual cosa han de figurar separats de la puntuació total obtinguda pels mèrits valorats d'acord amb la base 2.3, i per tal d'incloure'ls al subescalafó, d'acord amb la base 11.7"*.
Aquestes mateixes previsions també es contemplen a la Base 2.5 de l'Ordre de 27 de maig de 2003 per la qual es convoquen proves selectives per a l'ingrés al cos d'auxiliars de l'Administració de Justícia (B.O.E. nº 134 de 5 de juny de 2003). Vid. Resolució JUI/1901/2003, de 16 de juny, per la qual es disposa la publicació i l'exposició de l'Ordre de 27 de maig de 2003 a D.O.G.C. nº 3910 de 23 de juny de 2003, p. 12773. La Base 2.5 d'aquesta convocatòria disposa: "*Per als aspirants que concorren per a places convocades a l'àmbit territorial de comunitat autònoma amb llengua oficial pròpia (base 1.1), el coneixement oral i escrit s'ha de valorar, a més del que preveu la base 2.4.1.e) amb fins a 6 punts, segons el nivell de coneixement documentat en els termes establerts en la base 9.4 d'aquesta convocatòria. Els punts que s'obtinguin només s'apliquen en l'àmbit de la comunitat autònoma per la qual concorren i només es tenen en compte per a l'adjudicació de destinació dins d'aquest àmbit, per la qual cosa han de figurar separats de la puntuació total obtinguda pels mèrits valorats per superar el concurs, d'acord amb el que preveu la base 2.4, a l'efecte de la inclusió en el subescalafó segons es determina en la base 11.7 d'aquesta Ordre"*.

[1042] Vid. Base 9.4 de les Ordres de 27 de maig de 2003. Pel que fa al País Basc, s'establia que "*9.4.1 De conformitat amb el que estableix el Decret 224/1989, de 17 d'octubre, que regula la planificació de la normalització de l'ús de l'èuscar a les administracions públiques de la Comunitat Autònoma del País Basc: 1. Perfil lingüístic 2: dos punts. 2. Perfil lingüístic 3: quatre punts. 3. Perfil lingüístic 4: sis punts. A la zona bascòfona i mixta que determina l'article 5 de la llei foral 18/1986 de 15 de desembre, de la comunitat foral de Navarra, s'han d'aplicar els mateixos criteris que hi ha establerts en l'apartat*

fins a un màxim de valoració de sis punts també es projectava al coneixement de la llengua oficial pròpia del País Basc, Navarra, Galícia, Comunitat Valenciana i Illes Balears.

La convocatòria precisava, a més, que els punts obtinguts d'aquesta manera, només s'havien d'aplicar en l'àmbit de la Comunitat Autònoma per l'àmbit territorial de la qual es concorri, i només s'havien de tenir en compte per a l'adjudicació de destinació dins d'aquest àmbit[1043].

Pel que fa al règim de l'aptitud lingüística dels metges forenses, a l'espera del nou desplegament reglamentari que s'aprovi en compliment de les previsions de la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, es troba regulat per l'article 4 del RD 296/1996 de 23 de febrer, pel que s'aprova el Reglament orgànic dels metges forenses. El setè paràgraf d'aquest precepte disposa que "*en relación con el conocimiento de las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas, se podrá establecer la realización de una prueba optativa de conocimiento, que en ningún caso tendrá carácter eliminatorio. Quedarán eximidos de la realización de dicha prueba aquellos aspirantes que acrediten el conocimiento de la lengua de acuerdo con los niveles establecidos en la disposición adicional segunda del presente Reglamento. En ambos casos, las bases de la convocatoria establecerán la correspondiente puntuación, que sólo se tendrá en cuenta para la adjudicación de destino dentro de la Comunidad Autónoma correspondiente*".
L'article 20 del mateix Reglament ordena el règim de la provisió de llocs de treball per concurs. Pel que fa referència a la qüestió lingüística, aquest precepte contempla que en els concursos per la provisió de places en el territori de Comunitats Autònomes amb doble oficialitat lingüística, el coneixement oral i escrit de la llengua oficial pròpia del territori suposarà el reconeixement de fins a sis punts depenent del nivell de

---

anterior". Pel que fa referència a Galícia s'establien els següents trams "*1. Curs d'iniciació i perfeccionament o curs bàsic: dos punts. 2. Curs mitjà de llenguatge jurídic gallec: quatre punts. 3. Curs superior de llenguatge jurídic gallec: sis punts"*. Aquests tres trams de valoració també es contemplen pel que fa al coneixement de la llengua catalana de les Illes Balears (base 9.4.5) i de la Comunitat Autònoma Valenciana (Base 9.4.4).

[1043] S'indicava que per aquest motiu havien de figurar separats de la puntuació total obtinguda pels mèrits valorats per superar el concurs, d'acord amb el que preveia la mateixa base 2 de la convocatòria, a efectes de la inclusió en el subescalafó d'acord amb la base 11.7 de la convocatòria.
La Base 2 de les Ordre contemplava la valoració com a mèrit pel "*coneixement d'idiomes estrangers documentats mitjançant estudis d'especialització, realitzats a centres o a institucions nacionals, autonòmics o internacionals, reconeguts oficialment o coneixement de llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes, acreditat d'acord amb els certificats recollits a la base 9.4 d'aquesta Ordre...*".
La Base 11.7 de les Ordres de 16 de juny de 2003 disposava que atès el caràcter nacional d'aquests cossos, per nomenar els opositors funcionaris de carrera i per incorporar-los a l'escalafó o subescalafó corresponents, s'havien de confeccionar dues llistes per cada torn (promoció i lliure). En aquestes llistes s'havien de tenir en compte les puntuacions obtingudes pels opositors en cada àmbit territorial, indicant l'obtinguda a la prova de llengua oficial de la CCAA per a l'àmbit territorial de la qual es concursés, per tal d'integrar-se al subescalafó corresponent. En cas d'empat, en el torn de promoció interna havia de regir l'ordre d'escalafó en el cos d'origen, i en el torn lliure, s'estava al que establia la Base 10.1.

coneixement de la llengua, en els termes que estableix la Disposició Addicional segona del Reglament[1044].
Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposa l'article 23 del mateix Reglament. Aquest precepte estableix la regla general que *"en todos los concursos para la provisión de puestos de trabajo vacantes radicados en Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de la misma será valorado de acuerdo con lo establecido en la disposición adicional segunda de este Reglamento"*.

Com és de veure, tots aquests preceptes que ordenen la meritació lingüística dels metges forenses contenen una remissió a les previsions de la Disposició Addicional segona del Reglament[1045]. Aquesta Disposició ve a ser una reproducció literal de la Disposició Addicional segona del RD 249/1996 de 16 de febrer, pel que s'aprova el Reglament orgànic del cos d'oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia, que s'ha estudiat. També pel que fa al cos de metges forenses, la regla general ha estat que el coneixement oral i escrit de la llengua oficial pròpia del territori es valorarà amb una puntuació màxima de fins a sis punts, diferenciant-se tres trams segons el nivell de coneixement de l'idioma.

7. EL RÈGIM D'APTITUD LINGÜÍSTICA DEL PERSONAL JUDICIAL DEPENENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

7.1 Presentació.

L'article 13.5 de la LPL disposa que en la provisió de places del personal al servei de l'Administració de Justícia dependent de la Generalitat s'ha d'aplicar el que disposa

[1044] Article 20.7 del RD 296/1996 de 23 de febrer: "*... 7.En los concursos para la provisión de plazas en el territorio de aquellas Comunidades Autónomas que tengan una lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de ésta debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá el reconocimiento, a estos solos efectos, de hasta seis puntos dependiendo del nivel de conocimiento de la lengua, en los términos establecidos en la disposición adicional segunda de este Reglamento"*.

[1045] La Disposició Addicional segona del RD 296/1996 de 23 de febrer porta per títol "*Acreditación del conocimiento de las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas"*. Disposa que "*La acreditación del conocimiento oral y escrito de las lenguas oficiales de las Comunidades Autónomas, a efectos del ingreso en el Cuerpo de Médicos Forenses, así como de los concursos de traslado para la provisión de puestos, se efectuará teniendo en cuenta los siguientes criterios..."*. Els criteris són una reproducció literal dels que consten a la Disposició Addicional segona del RD 249/1996 de 16 de febrer, pel que s'aprova el Reglament orgànic del cos d'oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia. Consten transcrits a nota a peu de pàgina cit. supra.

1. *De acuerdo con lo establecido en el Decreto 224/1989 de 17 de octubre, por el que se regula la planificación de la normalización del uso del euskera en las Administraciones públicas de la Comunidad Autónoma del País Vasco (...) y demás disposiciones de desarrollo derivadas de los planes de normalización del euskera que puedan dictarse en el ámbito de la citada Comunidad Autónoma, se tendrán en cuenta los siguientes criterios:*

l'article 11 de la LPL, d'acord amb la normativa específica corresponent, en els termes que siguin establerts per reglament.

Aquesta previsió ja constava a la versió del precepte de la Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya[1046]. La seva dicció va mantenir-se inalterada en el decurs de la tramitació parlamentària de la norma, a excepció d'una qüestió gramatical menor[1047], el que il·lustra el consens de l'arc parlamentari català sobre aquesta qüestió.

El Consell Consultiu de la Generalitat va tenir ocasió d'interpretar el contingut i abast d'aquesta previsió de l'article 13.5 al seu dictamen sobre la Proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya. En paraules d'aquest òrgan consultiu, l'article 13.5 "*conté una previsió legal per remissió: d'una banda, remet a l'article 11 de la Proposició de llei i, d'altra banda, es remet a 'la normativa específica corresponent, en els termes que s'han d'establir per reglament'. D'antuvi es pot dir que la seva redacció presenta una certa vaguetat*"[1048].

Pel que fa referència a la remissió que l'apartat 5 de l'article 13 de la Llei fa a la '*normativa específica corresponent, en els termes que siguin establerts per reglament*", el Consell Consultiu de la Generalitat precisaria que "*aquesta remissió mereix alguna reflexió. En primer lloc, la remissió a la 'normativa específica corresponent' obligarà, a l'hora d'aplicar la futura Llei de política lingüística, a procedir a una interpretació sistemàtica d'aquesta en el context de la normativa vigent que permeti cohonestar les disposicions susceptibles d'aplicar-se i superar les dificultats interpretatives que puguin plantejar*". Pel que fa referència a la remissió al que es disposi reglamentàriament, "*no ofereix dubtes de constitucionalitat, tot i que l'àmbit de la seva operativitat per part de la Generalitat, sigui (...) molt reduït*"[1049].

Tal com s'ha avançat, aquest article 13.5 de la LPL també conté una remissió expressa a les previsions de l'article 11 de la LPL. Aquest precepte porta per títol "*La capacitació*

[1046] B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15849. L'article 13.5 d'aquesta versió deia: "*5. En la provisió de places del personal al servei de l'Administració de justícia dependent de la Generalitat s'ha d'aplicar el que disposa l'article 11, d'acord amb la normativa específica corresponent, en els termes que s'han d'establir per reglament*".

[1047] L'article 13.5 de la versió de la proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya (B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997) acabava amb la fòrmula "*...en els termes que s'han d'establir per reglament*". La versió finalment aprovada del precepte (D.O.G.C. nº 2553 de 9 de gener de 1998, p. 291) conté la dicció "*...en els termes que siguin establerts per reglament*".

[1048] B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18109.

[1049] B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18110.

lingüística del personal al servei de les administracions de Catalunya". Conté tres previsions que cal tenir presents[1050].

Primerament, contempla la regla general que el personal al servei de les administracions, les corporacions i les institucions públiques de Catalunya, ha de tenir un nivell de coneixement adequat i suficient de les dues llengües oficials, tant en l'expressió oral com en l'escrita, que el faci apte per a desenvolupar les funcions pròpies del seu lloc de treball. En paraules del Consell Consultiu de la Generalitat, aquesta previsió "*és una conseqüència òbvia de l'abast del principi de cooficialitat lingüística: la utilització de les llengües oficials com a vehicles d'expressió del personal al servei de les administracions públiques i altres ens públics radicats en el territori de Catalunya"*[1051].

Segonament, aquest article 11 de la LPL disposa que per tal de fer efectiva aquesta regla general d'assegurar un "*coneixement adequat i suficient*" de les dues llengües oficials, el Govern de la Generalitat haurà de garantir l'ensenyament del català al personal al servei de l'Administració de la Generalitat, de les corporacions locals, de les universitats públiques i de l'Administració de Justícia de Catalunya, fomentant mesures de reciclatge d'aquest personal[1052].

[1050] Article 11 de la LPL: "*1. El personal al servei de les administracions, les corporacions i les institucions públiques de Catalunya ha de tenir un nivell de coneixement adequat i suficient de les dues llengües oficials, tant en l'expressió oral com en l'escrita, que el faci apte per a desenvolupar les funcions pròpies del seu lloc de treball. 2. Per a fer efectiu el que disposa l'apartat 1, el Govern de la Generalitat ha de garantir l'ensenyament del català al personal al servei de l'Administració de la Generalitat, de les corporacions locals, de les universitats públiques i de l'Administració de justícia de Catalunya i fomentar mesures de reciclatge d'aquest personal. 3. En el procés de selecció per a accedir a places de personal de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local i de l'administració i els serveis de les universitats, inclòs el personal laboral, s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracti, en els termes establerts per la legislació de la funció pública"*.

[1051] Vid. Fonament V, paràgraf C del dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat sobre la Proposició de llei sobre els usos lingüístics a Catalunya, a B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997.

[1052] Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposa l'article 5 de la mateixa LPL. Aquest precepte contempla que la Generalitat *"ha de garantir els drets lingüístics dels ciutadans i ciutadanes, l'ús normal i oficial del català i del castellà, l'ensenyament de les dues llengües a tota la població, la capacitació i l'habilitació linguístiques del personal al servei de les administracions i la igualtat plena dels ciutadans i ciutadanes quant a drets i deures lingüístics, en tots els àmbits*". S'afegeix que "*La Generalitat ha de fer actuacions d'emparament, de protecció i de promoció i foment de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits, amb l'adopció de les mesures necessàries i la destinació dels recursos suficients"*. Cal recordar que un antecedent normatiu d'aquestes previsions concernents a la promoció de l'ensenyament del català es troba a l'article 24 de la LNL de 1983. Aquest precepte disposava que "*1. El Consell Executiu de la Generalitat, a través de l'Escola d'Administració Pública, ha de garantir l'ensenyament del català a tots els funcionaris i al personal al servei de l'Administració de la Generalitat i de les corporacions locals de Catalunya. 2. També pot ocupar-se de l'ensenyament de la llengua catalana als funcionaris dependents de l'Administració central, en els termes convinguts amb aquesta. 3. El ple domini de les dues llengües oficials és condició necessàriea per obtenir el certificat final d'estudis de l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat"*.

Finalment, s'estableix que en el procés de selecció per a accedir a places de personal de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local i de l'administració i els serveis de les universitats, inclòs el personal laboral, s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracti, en els termes que s'estableixin per la legislació de la funció pública.

Com és de veure, aquest precepte opta per garantir el requisit de capacitació lingüística. La LPL estableix la regla general que aquest personal coneixerà suficientment les dues llengües oficials a Catalunya. Precisa que el coneixement serà adequat i suficient per tal que aquest personal sigui apte lingüísticament per exercir les funcions que tingui encomanades. A tal fi, s'estableixen dues mesures: d'una banda, el compromís del Govern de la Generalitat de garantir l'ensenyament del català a diferent personal, entre el que l'article 11.2 inclou expressament el personal al servei de l'Administració de justícia de Catalunya; d'altra banda, s'estableix el criteri que en els processos selectius per accedir a places de personal al servei de determinades Administracions (s'enumera la de la Generalitat, la local, la universitària, inclòs el personal laboral) s'haurà d'acreditar el coneixement del català.

D'entrada, cal recordar que aquest precepte troba la seva gènesi a l'article 11 de la Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya[1053]. La dicció que figura a aquesta primera versió de la iniciativa legislativa es caracteritza per ser pràcticament idèntica a la dicció que s'acabaria aprovant a la versió definitiva del que seria l'article 11 de la LPL. De fet, la literalitat dels apartats primer i tercer del precepte de la versió de la Proposició de llei és la mateixa que s'acabaria aprovant. Només respecte del segon paràgraf del precepte s'introduirien unes modificacions en el decurs de la tramitació parlamentària de la norma. La versió de la proposició de llei deia, pel que fa a aquest article 11.2, que el Govern de la Generalitat havia de garantir l'ensenyament del català al personal "*al servei de l'Administració de la Generalitat i de les corporacions locals de Catalunya*", fomentant mesures de reciclatge d'aquest

[1053] Article 11 de la Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua a Catalunya (B.O.P.C. nº 208 de 9 d'octubre de 1997, p. 15849): "*1. El personal al servei de les administracions, les corporacions i les institucions públiques de Catalunya ha de tenir un nivell adequat i suficient de les dues llengües oficials, tant en l'expressió oral com en l'escrita, que el faci apte per a desenvolupar les funcions pròpies del seu lloc de treball. 2. Per tal de fer efectiu el que disposa l'apartat 1, el Govern de la Generalitat ha de garantir l'ensenyament del català al personal al servei de l'Administració de la Generalitat i de les corporacions locals de Catalunya i fomentar mesures de reciclatge d'aquest personal. 3. En el procés de selecció per a accedir a places de personal de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local i de l'administració i els serveis de les universitats, inclòs el personal laboral, s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracti, en els termes establerts en la legislació de la funció pública*".

personal. La versió definitivament aprovada d'aquest precepte precisaria que, a més del personal al servei de l'Administració de la Generalitat i de l'Administració local, el Govern autonòmic també havia de garantir l'ensenyament del català al personal al servei *"de les universitats públiques i de l'Administració de justícia de Catalunya"*. Aquesta addició troba la seva gènesi a les esmenes nº 61, 62 i 63, presentades respectivament pels Grups Parlamentaris Mixt, de CiU i PSC a l'article 11.2 de la Proposició de llei, esmenes que la Ponència va proposar adoptar[1054].

El Consell Consultiu de la Generalitat tindria ocasió d'interpretar el contingut i abast d'aquestes previsions al seu dictamen nº 203 de 18 de desembre de 1997. En paraules del Consell Consultiu *"el segon apartat de l'article 11 preveu l'ensenyament del català i el foment de mesures de reciclatge del personal al servei de l'Administració de la Generalitat i de les corporacions locals. També aquest punt és extensible al personal al servei de l'Administració de Justícia depenent de la Generalitat. En aquest sentit, la STC 56/1990 de 29 de març (...) ja obria la porta a la col·laboració de l'Estat i les comunitats autònomes en l'àmbit de la formació i perfeccionament professional dels Cossos Nacionals al servei de l'Administració de Justícia. L'última reforma de la LOPJ, com també els reglaments orgànics dels Cossos traspassats i els reials decrets de traspassos, confirmen aquesta possibilitat"*[1055].

El requisit de coneixement de la llengua catalana contemplat a l'article 11 de la LPL ha estat desplegat reglamentàriament al Decret 161/2002 d'11 de juny, sobre l'acreditació del coneixement del català i l'aranès en els processos de selecció de personal i de provisió de llocs de treball de les administracions públiques de Catalunya[1056]. Tal com es desprèn de l'exposició de motius del Decret, *"del principi de doble oficialitat resulta que les administracions, les corporacions i les institucions públiques de Catalunya han de garantir la capacitació i l'habilitació lingüístiques necessàries de tot el seu personal, el qual ha de tenir un nivell de coneixement adequat i suficient de les dues llengües oficials, tant en l'expressió oral com en l'escrita, que el faci apte per exercir les funcions pròpies del seu lloc de treball"*. El mateix preàmbul recorda que l'article 11

[1054] Vid. B.O.P.C. nº 225 de 21 de novembre de 1997, p. 16778.
L'esmena d'addició nº 61 presentada pel Grup Mixt a l'apartat 2n de l'article 11 de la Proposició de llei deia: *"...les corporacions locals, i de l'Administració de Justícia de Catalunya..."*.
L'esmena d'addició nº 62 presentada pel Grup Parlamentari de CiU al mateix paràgraf de l'article 11 deia: *"...les corporacions locals i les universitats públiques de Catalunya..."*.
L'esmena nº 63 presentada pel Grup Parlamentari Socialista al Parlament de Catalunya al mateix apartat 2n de l'article 11 de la Proposició de llei deia: *"...les corporacions locals i les universitats públiques de Catalunya..."*.
La Ponència va recomenar l'adopció de les tres esmenes d'addició esmentades.

[1055] B.O.P.C. nº 240 de 22 de desembre de 1997, p. 18109.

[1056] D.O.G.C. nº 3660 de 19 de juny de 2002. Per una ampliació, vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 209-233.

de la LPL així com "*els articles 294.2, 302.2 i 310.2 de la Llei 8/1987 de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, i els articles 42, 74 i 62 de la Llei de funció pública de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, Text únic aprovat pel Decret legislatiu 1/1997 de 31 d'octubre, fan referència a la capacitació lingüística en la selecció del personal i la provisió de llocs de treball"*. Partint d'aquest fonament legal, el Decret proposa desplegar els preceptes esmentats, regulant els criteris de valoració del coneixement del català i de l'aranès en aquests supòsits "*amb criteris objectius de proporcionalitat"*.

Tal com s'ha advertit doctrinalment[1057], la LPL "*intenta estendre el règim d'exigència lingüística a tots els espais competencials on sigui possible*", projectant-lo també en aquells àmbits concernents al règim d'aptitud lingüística del personal judicial que depèn de la Generalitat de Catalunya. Partint d'aquesta base, caldrà estudiar el règim jurídic que ordena l'aptitud lingüística dels interins, respecte dels quals, tal i com es veurà, s'ha previst el règim del requisit de capacitació lingüística.

7.2 El requisit de capacitació lingüística en la provisió interina de places dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya.

El Decret 49/2001 de 6 de febrer, regula la provisió interina de places de cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia a Catalunya[1058]. Aquest Decret va derogar l'Ordre del Departament de Justícia de 10 de març de 1998, sobre selecció, proposta i nomenament de personal interí per a la provisió de places dels cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia[1059].

El Decret recorda, a la seva Exposició de Motius, que l'article 59 del Reglament orgànic dels cossos d'oficials, auxiliars i agents judicials al servei de l'Administració de Justícia (RD 249/1996 de 16 de febrer) i l'article 29 del Reglament orgànic del cos de metges forenses (RD 296/1996, de 23 de febrer), disposen que els òrgans competents de les Comunitats Autònomes que hagin rebut els traspassos de mitjans personals per al funcionament de l'Administració de Justícia poden nomenar oficials, auxiliars i agents interins i metges forenses interins per necessitats del servei quan no sigui possible, amb

[1057] Vid. VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret lingüístic", cit. nota supra p. 232.
[1058] D.O.G.C. nº 3331 de 20 de febrer de 2001, p. 2344-2350.

[1059] D.O.G.C. nº 2599 de 16 de març de 1998, p. 3515. Vid. Disposició Derogatòria única del Decret 49/2001 de 6 de febrer. L'article 7 de l'Ordre de 10 de març de 1998 regulava la valoració dels mèrits dels candidats.

la urgència exigida per les circumstàncies, la prestació del servei per part d'un funcionari de carrera. Pel que fa a Catalunya, en virtut del RD 441/1996 d'1 de març, sobre traspàs de funcions i serveis de l'Administració de l'Estat a la Generalitat en matèria de mitjans personals al servei de l'Administració de Justícia, va traspassar-se a la Generalitat els oficials, auxiliars, agents i metges forenses destinats als òrgans judicials de Catalunya en els termes establerts en els reglaments orgànics corresponents.

Partint d'aquest fonament normatiu, el Decret 49/2001 de 6 de febrer té per objecte regular els nomenaments que, amb caràcter temporal i per necessitats del servei, calgui fer de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia, per ocupar les places vacants o les que provisionalment no puguin ser ocupades pels seus titulars en els òrgans judicials, fiscalies i els serveis de l'Administració de Justícia, com també la dels nomenaments que s'hagin de fer per ocupar les places de reforç que correspongui.

El coneixement de la llengua catalana es valora com a requisit de capacitació en el procés de selecció dels candidats, regulat al Capítol 2 del Decret. L'article 5, rubricat "*Requisits de participació en la convocatòria*", enumera l'acreditació del coneixement de la llengua catalana entre els requisits específics que hauran de complir els aspirants.

Pel que fa als metges forenses, oficials i auxiliars, el Decret contemplava que havien de tenir un certificat oficial de nivell C de català o equivalent[1060]. En el seu defecte, havien de demostrar-ne el coneixement mitjançant la superació de la prova corresponent que s'hauria de convocar a aquest efecte. Pel que fa referència als agents judicials, el nivell de català requerit pel Decret era el B, o equivalent[1061] o, en el seu defecte, també es contemplava que calia demostrar-ne el seu coneixement a través d'una prova convocada a tal fi[1062].

[1060] El Decret 152/2001 de 29 de maig (D.O.G.C. nº 3406 d'11 de juny de 2001, p. 8562) regula l'avaluació i la certificació de coneixements de català. El seu article 5.d ordena el certificat de nivell de suficiència de català (certificat de nivell C), precisant que "*acredita un domini de l'ús de la llengua general, en la varietat estàndard, que permet comunicar-se amb adequació i correcció en les situacions comunicatives que requereixen l'ús d'un llenguatge mitjanament formal o formal*".

[1061] L'article 5.c) del Decret 152/2001 de 29 de maig, sobre avaluació i certificació de coneixements de català, disposa que aquest certificat de nivell intermedi de català (certificat nivell B) "*acredita un domini de l'ús de la llengua general que permet afrontar satisfactòriament una diversitat de situacions de la vida quotidiana –de transacció i interacció col·loquials o de formalitat mitjanaç no gaire complexes, amb seguretat, flexibilitat, correcció adequada i adaptació a la situació de comunicació*".

[1062] L'article 7 del Decret 49/2001 de 6 de febrer, regula el "*Procés de selecció per a la constitució de les borses d'interins*". Aquest precepte disposa que aquest procés de selecció està integrat per dues fases. La primera fase comprèn, entre d'altres proves, la de català "*... quan no hagi acreditat documentalment el nivell B o C requerit en l'article 5 per als respectius cossos*". S'afegeix que "*aquesta prova tindrà caràcter obligatori i eliminatori i la qualificació serà d'apte o no apte*". L'article 11 del Decret ordena les proves de coneixements de llengua catalana i castellana. Aquest precepte disposa que "*Un cop dictada la resolució d'aprovació definitiva de les llistes d'aspirants admesos i exclosos, s'efectuaran les proves*

Val a dir que l'article 9.3 del Decret contempla que els requisits d'accés per participar en la convocatòria corresponent no es poden valorar posteriorment com a mèrit. Partint d'aquesta base, l'article 9.4 disposa que "*els mèrits que s'hagin de valorar i la puntuació que s'atorgui es determinarà a la convocatòria, d'acord amb les característiques i de les funcions que calgui realizar*". Entre aquests mèrits s'inclou el del coneixement de la llengua catalana, dins el capítol de "*formació complementària*"[1063].

La prova de coneixement de la llengua catalana per aquells candidats que no hagin pogut acreditar documentalment el seu coneixement, es troba regulada a l'article 11 del Decret[1064].

Ens trobem, per tant, davant un règim que opta pel requisit de capacitació lingüística. La borsa d'interins dels cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia a Catalunya, per prescripció del Decret 49/2001 de 6 de febrer, han d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, en tant que llengua oficial i pròpia de la Comunitat Autònoma catalana. Aquest Decret posa punt i apart al règim de la meritació lingüística que havia regit el marc jurídic precedent. En aquest sentit, cal recordar que l'Ordre del Departament de Justícia de 10 de març de 1998, sobre selecció, proposta i nomenament de personal interí per a la provisió de places dels cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia, que va

---

de coneixements de llengua catalana o, si s'escau, castellana, si no s'ha acreditat documentalment el seu coneixement. La persona titular de la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia, a proposta de la Comissió de Valoració, disposarà l'exposició dels seus resultats en els llocs que fixi la convocatòria. Així mateix, disposarà l'exposició de la relació dels aspirants que, d0acord amb el nombre que prevegi la convocatòria, han de realitzar el curs de formació, com també la data d'inici, el lloc i l'horari de realització de l'esmentat curs".

[1063] Així mateix, cal recordar que la Disposició Transitòria Primera contempla que "*Pel que fa a l'acreditació del requisit de coneixement de la llengua catalana, les convocatòries podran preveure per als aspirants als cossos d'oficials, auxiliars i metges forenses que, en la data de la seva publicació, es trobin cobrint places en els diferents òrgans de l'Administració de Justícia a Catalunya i també per als aspirants dels mateixos cossos que hi hagin prestat serveis durant el període mínim que es fixi en aquesta, la superació d'un curs obligatori i de caràcter selectiu organitzat pel Departament de Justícia quan aquest requisit no s'hagi acreditat documentalment o mitjançant la superació de la prova corresponent*".

[1064] L'article 11 del Decret, rubricat "*Proves de coneixements de llengua catalana i castellana*" disposa: "*Un cop dictada la resolució d'aprovació definitiva de les llistes d'aspirants admesos i exclosos, s'efectuaran las proves de coneixements de llengua catalana o, si s'escau, castellana, si no s'ha acreditat documentalment el seu coneixement. La persona titular de la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia, a proposta de la Comissió de Valoració, disposarà l'exposició dels seus resultats en els llocs que fixi la convocatòria. Així mateix disposarà l'exposició de la relació dels aspirants que, d'acord amb el nombre que prevegi la convocatòria, han de realitzar el curs de formació, com també la data d'inici, el lloc i l'horari de realització de l'esmentat curs*".

derogar el Decret 49/2001 de 6 de febrer, contemplava la valoració del coneixement de la llengua catalana com un mèrit en la provisió de la plaça[1065].

Els problemes, però, s'han plantejat en la impugnació del nivell de coneixement del català exigit per aquest Decret.

El Decret 49/2001 de 6 de febrer fou impugnat a la jurisdicció contenciosa-administrativa. Diverses sentències de la Sala Contenciosa-Administrativa, Secció segona, del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya resoldrien que els nivells de coneixement de català exigits pel Decret eren desproporcionats i constitutius d'una vulneració de l'article 23.2 de la CE. Aquestes sentències varen declarar la nul·litat de determinats preceptes del Decret, que ordenaven els nivells de català exigits als candidats. Aquest raonament jurisprudencial consta a les Sentències del TSJ de Catalunya nº 570 de 10 de maig de 2002, nº 578 de 13 de maig de 2002 o nº 579 de 14 de maig de 2002.

La sentència nº 570 de 10 de maig de 2002 del TSJ de Catalunya va declarar la nul·litat de l'article 5.3.3 del Decret pel que s'exigia el certificat oficial de nivell de C de català o equivalent o la demostració del seu coneixement amb la superació d'una prova respecte del Cos d'auxiliars. Al F.J. 2 d'aquesta sentència, recordaria que "*ha sido esta Sala del Tribunal Superior de Justicia pionera en sentar como doctrina propia que el*

[1065] Pel que fa al cos d'oficials, l'article 7.1 disposava que pels coneixements de català es concediria fins a un màxim de 6 punts, d'acord amb el barem següent: el certificat de nivell D concedia 6 punts; el certificat de nivell C, 4 punts. Val a dir que aquest precepte també contemplava la valoració del coneixement de l'aranès *"per a la provisió de places ubicades al partit judicial de Vielha e Mijaran"*, establint-se que "*es valora el coneixement de l'aranès fins a un màxim de 6 punts, d'acord amb el barem següent":* certificat de nivell D, 6 punts; certificat de nivell C, 4 punts; certificat de nivell B, 2 punts. L'Ordre precisava que "*els punts atorgats en concepte del coneixement de l'aranès en cap cas es computaran com a mèrit per a l'accés a les llistes de candidats, sinó que només es valorarà aquest coneixement als candidats que integrin les llistes com a mèrit per accedir a les places ubicades al partit judicial de Vielha e Mijaran"*. Així mateix, es precisava que el "*coneixement d'idiomes estrangers o dels idiomes basc i gallec"* computava fins a 1,5 punts per cadascun, amb un màxim de 3, "*d'acord amb el barem de puntuació que s'estableixi a la convocatòria de constitució de les llistes"*. Aquestes mateixes previsions també es projectaven al cos d'agents judicials (article 7.3 de l'Ordre) i al cos de metges forenses (article 7.4).
Pel que fa al cos d'auxiliars, l'article 7.2 establia que els coneixements de català es valorarien fins a un màxim de 6 punts, d'acord amb el següent barem: pel certificat de nivell D, 6 punts; pel certificat de nivell C, 4 punts. Per tant es contemplava el mateix còmput que respecte del cos d'oficials, d'agents i de metges forenses. També es garantien les mateixes previsions pel que fa a l'atorgament de puntuació pel coneixement de la llengua aranesa (s'establia que "*per a la provisió de places ubicades al partit judicial de Vielha e Mijaran es valora el coneixement de l'aranès fins a un màxim de 6 punts, d'acord amb el barem següent...*", barem que coincideix amb el previst respecte dels altres cossos esmentats). Ara bé, pel que fa al coneixement d'idiomes estrangers o dels idiomes basc i gallec, s'establia que es concediria "*fins a 1 punt per cadascun, amb un màxim de 2, d'acord amb el barem de puntuació que s'estableixi a la convocatòria de constitució de les llistes"*).
Pel que fa al coneixement de les llengües oficials pròpies de les comunitats autònomes, l'article 8 de l'Ordre disposava que *"s'ha d'acreditar d'acord amb els certificats recollits en la disposició addicional 2 del Reglament orgànic dels cossos d'oficials, auxiliars i agents al servei de l'Administració de justícia aprovat pel Reial decret 249/1996, de 16 de febrer, o els certificats que siguin equivalents a aquests"*.

requisito del conocimiento del catalán, lengua propia y cooficial de Cataluña, por quienes han de desempeñar funciones públicas en el ámbito territorial de esta Comunidad Autónoma, no contraria los principios constitucionales de mérito y capacidad por los que constitucionalmente se rige el acceso en condiciones de igualdad a la función pública (art. 23.2 en relación con el art. 103.3 CE)". És més, en paraules de la resolució "*Antes bien, el conocimiento de esa otra lengua española hace posible que el servicio público sea prestado en aquellas condiciones de igualdad para los administrados, que del artículo 14 de la CE emanan. Doctrina que el máximo intérprete de la Constitución Española ha venido a dar rango constitucional al sentar en su capital sentencia de 26 de febrer de 1991, 'el propio principio de mérito y capacidad supone la carga para quien quiera acceder a una determinada función pública de acreditar las capacidades, conocimientos e idoneidad exigibles para la función a la que aspira. Por lo que la exigencia del conocimiento del idioma que es oficial en el territorio donde actúa la Administración a la que se aspira a servir es perfectamente incluible dentro de los méritos y capacidades requeridas...' (...) Mas la exigencia de conocimiento de la lengua, cooficial junto con el castellano, en Cataluña, ha de ser, según es también constitucionalmente variable y sujeta a claves de proporcionalidad..."*. Pel que fa a aquesta precisió, al F.J. 3 de la sentència, el TSJ advertiria el nivell d'exigència requerit pel Decret era desproporcionat. En paraules del TSJ de Catalunya, "*tal proporcionalidad es la que quiebra el Decreto 49/2001; pues si bien es cierto que se exige aquel nivel de catalán tan sólo a quienes, como integrados en las bolsas de interinos que la tal norma prevee, solo prestaran funciones, y aún éstas con carácter ocasional e interinamente, en el ámbito territorial de la Comunidad autónoma catalana; con lo que no vendría a quebrarse el principio de constitucional de igualdad en relación al acceso al Cuerpo de auxiliares de la Administración de Justicia, sin embargo, aparece desproporcionado al venir a exigir a quienes aspiren a ocupar un día, 'incertus an et quando' una plaza de auxiliar interino un nivel de conocimiento de la lengua catalana, el C, que ni se corresponde con las funciones que un día le vendrían atribuídas(...)*[1066]*; ni con la titulación académica general exigida – Graduado en Educación Secundaria o equivalente- la cual, en el caso de haberse cursado íntegramente los estudios de enseñanza primaria y secundaria obligatoria en Cataluña, permite obtener el certificado de catalán de nivel B, acreditativo de conocimientos elementales de lengua catalana, orales y escritos"*. Aquest raonament es

[1066] El F.J. 3 de la sentència recull les funcions encomenades, entre les que esmenta "*...a) colaboración en el desarrollo general de la tramitación procesal, mediante la transcripción de textos por procedimientos mecánicos, mecanográficos, taquígrafos u otros análogos, b) registro de documentos, c) tareas ejecutivas no resolutorias, como preparación de traslados y actos de comunicación, integración de expedientes y otras similares, d) actos de comunicación que les atribuya la Ley y que no estén encomendados a otros funcionarios e) cualesquiera otras que les atribuyan las leyes –art. 10.1 del Reglamento orgánico de los Cuerpos de oficiales, auxiliares y agentes al servicio de la Administración de justicia, aprobado por R.Decreto 249/1996 de 16 de febrero..."*.

ratificaria al F.J. 3 de la sentència del mateix tribunal nº 578 de 13 de maig de 2002[1067] i al F.J. 6 de la sentència nº 579 de 14 de maig de 2002[1068].

El TSJ va concloure que "*esa desproporcionada exigencia, pues, de conocimiento del catalán, que corresponde al certificado oficial de nivel C, vulnera el derecho que, a la parte actora reconoce el artículo 23.2 de nuestra Constitución"* (F.J. 3 de la sentència nº 570 de 10 de maig de 2002). Val a dir que en aquesta sentència hi figura un vot particular d'una magistrada que es pronunciaria en contra d'aquesta argumentació. Tal com consta al vot particular, el desacord rau en que, a parer de la magistrada, "*la exigencia del certificado oficial de nivel C de catalán o equivalente o demostrar su conocimiento mediante la superación de la prueba prevista en la base 9 a las personas que pretendan tener acceso a la bolsa de auxiliares interinos, no quebranta el principio de proporcionalidad, puesto que este requisito si se corresponde con las funciones que*

[1067] Al F.J. 3 i 4 d'aquesta sentència nº 578 de 13 de maig de 2002, el TSJ de Catalunya va reproduïr, literalment, l'argumentació que consta a la sentència nº 570 de 10 de maig de 2002 del mateix Tribunal transcrita. En la seva virtut, i apreciant que l'exigència del certificat de català de nivell C era desproporcionada i vulnerava l'article 23.2 de la CE va concloure que "*por las razones expuestas se desestima el recurso en cuanto continua declarandose nula la base 2.3.3. de la Resolución recurrida, si bien el motivo de ello, no es porque esta base vulnere el art. 23.2 de la CE en relación con el art. 14, al introducir como requisito y no como mérito la acreditación de determinados conocimientos de la lengua catalana, sino que se considera vulnerado el art. 23.2 de la CE, por cuanto este Tribunal ha considerado que al exigencia de conocimientos de nivel C para un auxiliar de la administración de justicia, es una exigencia desproporcionada"*.

[1068] Al F.J. 6 d'aquesta sentència, el TSJ de Catalunya va proclamar que "*si tenemos en cuenta las funciones de Agentes y auxiliares de la Administración de justicia (guardar y hacer guardar la sala, ejecutar embargos, ejercer funciones de vigilancia, actuar como Policia judicial, respecto de los primeros, y registro de documentos, transcripción de textos por procedimientos mecánicos, mecanográficos, tareas ejecutivas no resolutorias en el caso de los segundos) conforme al RD 2003/1986 de 19 de setiembre en relación con el art. 454.1 de la LOPJ 6/1985 de 1 de julio, sobre el personal al servicio de la Administración de justicia, tal cual menciona la STJC 570/2002, quiebra el principio de proporcionalidad necesariamente exigible al Decreto 49/2001 cuya protección se encuentra ínsita en el art. 14 en relación con el art. 23.2 CE..."*. En aquesta sentència, s'afegiria que "*... ni siquiera el fomento de la lengua catalana debe conllevar que al ciudadano que pretenda acceder como funcionario interino al servicio de la Administración de Justicia se le exiga como requisito ineludible un conocimiento lingüístico superior al de excolarización necesario par acceder al desempeño del concreto puesto de trabajo ni, por ende, superior a las funciones ordinariamente encomendadas a cada actividad concreta. Significa, pues, que si los agentes tienen como actividad normal porteo, vigilancia, ejecución de embargos, la exigencia de los conocimientos orales insitos al nivel A resultan los apropiados, máxime teniendo en cuenta que la escolarización exigible no alcanza siquiera el Graduado Escolar sino el certificado de Escolaridad. Por lo mismo el nivel de catalán para comunicarse oralmente y por escrito en situaciones cotidianas que comporta el nivel B resulta el proporcionado a los que pretendan acceder como interinos al Cuerpo de auxiliar, en consonancia con la exigencia académica del Graduado Escolar y su labor ordinaria de transcripción de textos por procedimientos mecánicos bajo la inmediata dependencia del Secretario u Oficial, en su caso, y sin perjuicio de las facultades del titular del órgano en que presten sus servicios ya que, independientemente de determinadas situaciones que puedan plantearse carecen de autonomía en la redacción o alteración de textos. Máxime si atendemos que la formación inicial del Centre d'estudis Jurídics i formació especialitzada del Departament de Justícia organiza formación inicial para la bolsa de trabajo del personal al servicio de la administración de justicia, por designación directa, y 'formació d'aprofundiment' de inscripción voluntaria, dirigido a oficiales y auxiliares que acrediten el nivel C o superior de catalán"*.

un día le vendrían atribuidas" i s'afegeix que "*la exigencia de estar en posesión del certificado oficial de nivel C de catalán o equivalente o demostrar su conocimiento mediante la superaciónd de la prueba prevista en la base, no tiene porque guardar proporción con al titulación general exigida"*. Pel que fa referència a aquest darrer argument, el vot particular precisa que "*una cuestión es el certificado de estudios generales que se exige (...) y otra los requisitos específicos que se solicitan para el perfil del lugar de trabajo, como (...) tener unos determinados conocimientos de la lengua oficial autonómica"*[1069].

La sentència del TSJ de Catalunya nº 578 de 13 de maig de 2002 va declarar nul·la la base 2.3.3 de la Resolució de la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia de Catalunya de 19 de març de 2001 per apreciar-se que l'exigència com a requisit del certificat de nivell C de català "*se considera desproporcionado y por tanto vulnera el art. 23.2 de la CE"*.

Pel que fa a aquesta sentència, resulta interessant el seu F.J.2 on avala un diferent tractament jurídic, pel que fa a la valoració del coneixement del català, respecte del funcionaris titulars (valorat com un mèrit) i els funcionaris interins (valorat com un requisit). En paraules del TSJ de Catalunya, "*la exigencia de unos requisitos distintos para ser funcionario interino que para ser funcionario titular, y en concreto que la*

[1069] Tal com consta al vot particular de la sentència, "*como se indica (...) el trabajo principal de un auxiliar es la colaboración en el desarrollo general de la tramitación procesal, mediante la transcripción de textos por procedimientos mecánicos, mecanográficos, taquígrafos u otros análogos. Pues bien, para poder efectuar estas labores en la lengua oficial autonómica, es preciso tener unos conocimientos medios de catalán, y estos conocimientos se suponen con al adquisición del nivel C. Este Certificado según el Decret 152/2001 de 29 de mayo, d'avaluació i certificació de coneixements de llengua catalana (...) acredita 'un domini de l'ús de la llengua general, en la varietat estàndar, que permet comunicar-se amb adequació i correcció en les situacions comunicatives que requereixen l'ús d'un llenguatge mitjanament formal o formal'. Por el contrario el certificado de nivel intermedio B, solo 'acredita un domini de l'ús de la llengua general que permet afrontar satisfactòriament una diversitat de situacions de la vida quotidiana –de transacció o interacció col·loquials o de formalitat mitjana- no gaire complex, amb seguretat, flexibilitat, correcció adequada i adaptació a la situació de comunicació'. Como se desprende de los dos tipos de certificado, el nivel que garantiza el uso de un lenguaje medianamente formal o formal, es el certificado de nivel C. Con unos conocimientos inferiores no es posible que un auxiliar pueda transcribir correctamente, en lengua catalana, los textos que le entreguen. Estos conocimientos además, son los que se exigen a las personas que desean acceder como administrativo o auxiliar de la administración autonómica y local"*.
Aquest vot particular seria reproduït, en termes quasi idèntics, a les sentències nº 578 i 579 del mateix TSJ de Catalunya de 13 i 14 de maig de 2002. Pel que fa al vot particular que figura a la sentència nº 579 de 14 de maig s'afegiria que "*en cuanto a los agentes judiciales la exigencia del certificado del nivel B o equivalente se considera también desproporcionada, pues este certificado acredita la obtención de unos conocimientos elementales de la lengua catalana, permite poder atender verbalmente en la lengua autonómica, y en cuanto a los conocimientos escritos, garantiza los mínimos para poder escribir correctamente las diligencias que correspondan. Por el contrario el certificado de nivel A, solo acredita evaluar si se ha conseguido un dominio básico y eficaz de la lengua que le permite afrontar satisfactoriamente las tareas y las situaciones de comunicación propia de la vida cotidiana, pero no garantiza conocimientos elementales del idioma para comunicarse oralmente y por escrito en situaciones cotidianas. El certificado de nivel B o equivalente es el que se exige a las personas que quieren ser ordenanzas en la administración autonómica y local"*.

acreditación de determinados conocimientos de la lengua autonómica sea para los funcionarios de carrera un mérito y para los funcionarios interinos un requisito, no vulnera el art. 23.2 de la Constitución. La vulneración de acceder a cargos públicos en condiciones de igualdad, exige la identidad entre los supuestos que se comparan y que exista una aplicación desigual sin causa razonable". A parer del Tribunal, "*los funcionarios de justicia son funcionarios de cuerpos nacionales con una regulación específica y tienen movilidad en todo el Estado español. Por el contrario los funcionarios interinos de la administración de justicia son funcionarios dependientes del Departament de Justicia de la Generalitat y tienen la movilidad limitada a los Juzgados de Cataluña"*. Partint d'aquesta base, conclou que "*el art. 59 del RD 249/1996 de 16 de febrero, por el que se aprueba el Reglamento Orgánico de los cuerpos de Oficiales, Auxiliares y Agentes al servicio de la Administración de Justicia, dispone que los funcionarios interinos deberán reunir los requisitos y titulación necesarios para el ingreso en el Cuerpo y demostrar su aptitud. El reglamento exige que los funcionarios interinos tengan la misma titulación y cumplan los mismos requisitos que los funcionarios titulares, pero en ningún momento se dice que la administración autonómica no pueda exigir otros requisitos, cual puede ser determinados conocimientos de la lengua co-oficial, conocimientos que exige a los funcionarios titulares e interinos que desarrollan funciones similares en la administración autonómica y local"*. Al F.J. 2 de la sentència, s'afegiria que justament per aquest motiu la comparació entre funcionaris titulars i interins, a efectes del que disposa l'article 14 de la CE i en relació a l'ingrés a l'administració, "*no es un término de comparación válido"*, de manera que "*la exigencia como requisito y no como mérito, de la acreditación de determinados conocimientos de catalán no vulnera, per se, el artículo 23.2 de la Constitución"*.

Les sentències del TSJ esmentades, en particular la nº 570 de 10 de maig de 2002 i nº 579 de 14 de maig de 2002) varen resoldre declarar la nul·litat dels articles 5.3.3 i 5.3.4 del Decret 49/2001 de 6 de febrer, que exigien el certificat oficial de nivel C i B, respectivament, de català als auxiliars i agents interins al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya[1070].

[1070] La sentència del TSJ nº 578 de 13 de maig de 2002 va declarar la nul·litat de la base 2.3.3. de la Resolució de la Direcció General de Relacions amb l'Administració de Justícia de Catalunya de 19 de març de 2001, "*en cuanto la exigencia como requisito del certificado de catalán de nivel C, que se considera desproporcionado y por tanto vulnera el art. 23.2 de la CE"*.

CAPÍTOL CINQUÈ: UN MODEL DE DRET COMPARAT: EL RÈGIM JURIDICOLINGÜÍSTIC BELGA EN L'ÀMBIT JUDICIAL

1. INTRODUCCIÓ. 2. ELS ANTECEDENTS NORMATIUS. LA REGULACIÓ JURIDICOLINGÜÍSTICA BELGA EN L'ÀMBIT JUDICIAL DE 1830 A 1935. 3. CONSIDERACIONS PRELIMINARS. 3.1 L'àmbit d'aplicació de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial. Estudi del règim juridicolingüístic del Tribunal d'Arbitratge i el Consell d'Estat. 3.2 El marc constitucional. Precisions competencials. 3.3 La gènesi de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial. 4. EL RÈGIM LINGÜÍSTIC DELS PROCESSOS JUDICIALS A BÈLGICA. 4.1 Disposicions generals. El principi de l'unilingüisme regional: llengua regional, llengua judicial. El bilingüisme a la regió de Brusel·les-capital. 4.2 El règim aplicable a les jurisdiccions civils i mercantils en primera instància. 4.3 El règim aplicable a la jurisdicció penal. 4.4 El règim aplicable a les jurisdiccions d'apel·lació i al Tribunal de Cassació. 5. LA CAPACITACIÓ IDIOMÀTICA DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTICIA. 5.1 Consideracions preliminars. Antecedents normatius. 5.2 Els principis informadors del règim de la capacitació lingüística del personal judicial. 5.3 El marc normatiu dels exàmens de capacitació lingüística del personal judicial 6. CONCLUSIONS 7. BIBLIOGRAFIA

1. INTRODUCCCIÓ

Aquest capítol proposa un estudi de les previsions normatives i jurisprudencials que ordenen els usos idiomàtics de l'Administració de Justícia a Bèlgica, un Estat plurilingüe on la qüestió lingüística s'ha erigit com un veritable *cleavage* que ha influït decisivament en el procés de federalització estatal[1071].

Les peculiars característiques del model juridicolingüístic belga en l'àmbit judicial, els fonaments estructurals del qual daten de 1935, permeten oferir veritables propostes de resolució de certs problemes que emergeixen actualment a l'Estat espanyol i que es tradueixen en una obstaculització del procés de normalització lingüística de les llengües cooficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana, en aquest sector.

[1071] Vid. MIROIR, André; *"La Belgique et ses clivages: contradictions structurelles et familles politiques", Pouvoirs* nº 54, 1990, p. 5.

Molts dels obstacles al procés de normalització del català, el basc i el gallec en l'àmbit judicial que actualment emergeixen a Espanya, ja varen plantejar-se i discutir-se a Bèlgica a mitjans del segle XIX. La resolució d'aquests obstacles idiomàtics va desvincular-se del procés de federalització de l'Estat. Així, la llei belga de 15 de juny de 1935, que regula l'ús de les llengües en l'àmbit judicial, modificada per successives disposicions normatives posteriors presenta la particularitat de ser una llei nacional que organitza, des d'abans de la instauració de l'Estat federal, règims jurídics diferents en matèria d'ús de les llengües a l'Administració de Justícia. Altrament dit, aquesta llei, amb la vocació de garantir els drets lingüístics dels justiciables, va erigir-se com un veritable catàleg de regles susceptibles de rebre una aplicació diferent d'acord amb la localització dels afers judicials dins el territori nacional, aleshores unitari. D'aquesta manera, tal com s'ha advertit doctrinalment[1072], aquesta disposició legislativa, en certa manera, va organitzar, en aquesta matèria, un cert *federalisme de fet*.

Formalment, el capítol s'estructura en quatre epígrafs, el primer dels quals estudia els antecedents normatius de la llei que ordena els usos idiomàtics en l'àmbit judicial belga. De fet, ja al novembre de 1830, en els propis orígens d'aquest Estat, el Govern provisional va proclamar el principi general de llibertat d'ús idiomàtic dels ciutadans, llibertat d'opció lingüística que va projectar-se, en els termes i sota les condicions que s'estudiaran més endavant, en l'àmbit judicial. Qüestions que en aquests moments s'erigeixen com a eixos de debats dels operadors jurídics a Espanya, tals com les reivindicacions que el personal judicial tingui un coneixement suficient de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma on exerceix les seves funcions, a Bèlgica ja varen plantejar-se i, d'alguna manera, resoldre's al segle XIX. Així, per exemple, el gener de 1895 entrava en vigor, per mandat legislatiu, l'obligació de conèixer la llengua neerlandesa per poder ser nomenat per exercir funcions judicials en territori flamenc. Altrament, en aquests moments, a Espanya, en certs supòsits com és el cas del Ministeri Fiscal, fins i tot es qüestiona la simple previsió de valorar com a mèrit, ja no com a requisit, el coneixement de la llengua oficial pròpia, per ser nomenat per exercir funcions en el territori Comunitats Autònomes que, per mandat constitucional, tenen reconeguts règims de doble oficialitat lingüística[1073].

[1072] Vid. DELPERÉE, Francis; *"L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica"*, a "L'administració de Justícia als Estats plurilingües", Consejo General del Poder Judicial-Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Studia Iuridica nº15, 1997, p. 18.

[1073] Estudi ampliat al capítol precedent de la recerca. Certes iniciatives governamentals il·lustren una certa tendència regressiva en aquesta matèria. Un exemple certament paradigmàtic, que ha estat denunciat amb especial incidència en els mitjans de comunicació pels propis operadors jurídics (per tots, vid. La Vanguardia de 20 d'abril de 2002, p. 18), és l'opció del govern estatal d'eliminar com a mèrit computable el coneixement de la llengua i del dret propi de la Comunitat Autònoma per l'accés a una plaça de fiscal substitut. Així, el Reial Decret 326/2002 de 6 d'abril, no concedeix punts a computar com a mèrits en la provisió de la plaça pel coneixement de les llengües cooficials pròpies ni pel coneixement del dret civil propi de certes autonomies. L'anterior Decret, derogat per la nova disposició reglamentària, de 6 de

El segon epígraf proposa una anàlisi de la gènesi parlamentària de la llei de 15 de juny de 1935 sobre l'ús de les llengües en l'àmbit judicial a Bèlgica i n'estudia el seu àmbit d'aplicació. El mateix epígraf proposa esbossar el marc constitucional que ordena la qüestió idiomàtica a Bèlgica així com les previsions relatives a la distribució competencial i règim organitzatiu del Poder Judicial en aquest Estat compost. Aquestes qüestions s'erigeixen com elements claus que cal tenir en compte per poder contextualitzar les previsions de la llei estudiada, estudi que es desenvolupa en el decurs del capítol tercer.

Finalment, el darrer dels epígrafs proposa una anàlisi del règim de capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia a Bèlgica. Aquest règim resulta particularment interessant a valorar com a model de dret comparat, més encara si es té en compte que s'erigeix com un marc jurídic particularment garant dels drets lingüístics dels justiciables, en els termes que s'estudiaran.

2. ELS ANTECEDENTS NORMATIUS. LA REGULACIÓ JURIDICOLINGÜÍSTICA BELGA EN L'ÀMBIT JUDICIAL DE 1830 A 1935.

Quan el 4 d'octubre de 1830 el Govern provisional va proclamar la independència de Bèlgica, una de les primeres mesures normatives que varen adoptar-se fou la de prescriure la llibertat d'ús idiomàtic. Per Decret del Govern provisional de 16 de novembre de 1830 va establir-se que els ciutadans, en les seves relacions amb l'administració, estaven autoritzats a utilitzar indiferentment la llengua francesa, la neerlandesa o l'alemanya[1074].

Aquesta disposició normativa distingia, en el decurs del seu articulat, tres supòsits que serien ulteriorment previstos pel text constitucional que s'aprovaria el febrer de 1831: en primer lloc, el principi general de llibertat d'ús idiomàtic per part dels ciutadans; en segon lloc, l'ordenació dels usos idiomàtics en el funcionament de les administracions; i, finalment, l'ordenació dels usos idiomàtics en el funcionament dels tribunals[1075].

---

novembre de 1998, computava el coneixement lingüístic i el coneixement del dret propi com a mèrit en la provisió de la plaça en el respectiu àmbit territorial.

[1074] Article 5 del decret del Govern provisional de 16 de novembre de 1830: "*Les citoyens, dans leurs rapports avec l'administration, sont autorisés à se servir indifféremment de la langue française, flamande ou allemande*".

[1075] El preàmbul del decret de 16 de novembre de 1830 establia: "*Considérant que le principe dèjà proclamé de la liberté du langage, emporte pour chaque citoyen la faculté de se servir de l'idiome qui convient le mieux à ses intérêts oú à ses habitudes; et voulant régulariser l'exercice de cette faculté, pour la mettre en harmonie avec le service des administrations générales et des tribunaux (...)*".

Tal com s'ha apuntat doctrinalment[1076], tot i garantir formalment aquest principi de llibertat idiomàtica, el Decret de 16 de novembre de 1830 va acabar establint una veritable preeminença de la llengua francesa, en perjudici de la neerlandesa i l'alemanya. Així, per exemple, va consolidar la llengua francesa com la única llengua oficial per la publicació de lleis i decrets[1077], situació que persistiria fins l'aprovació de la llei de 18 d'abril de 1898[1078]. Aquesta preeminença del francès també es projectaria en l'àmbit judicial. L'article 6 del Decret del govern provisional de 16 de novembre de 1830, si bé contemplava el dret dels ciutadans d'utilitzar indiferentment la llengua francesa, la neerlandesa o l'alemanya en la seva relació amb els tribunals, condicionava aquesta llibertat idiomàtica a l'exigència que els Jutges, Ministeri Públic i advocats litigants coneguessin la llengua elegida. Així, l'article 6 sotmetia l'aplicació del principi de llibertat idiomàtica a l'exigència que la llengua utilitzada en els afers judicials "*soit comprise des juges et des avocats plaidant en matière civile et en matière pénale, des juges, du ministère public et de leur défenseur*". Aquestes restriccions es varen traduïr en un veritable obstacle per l'ús de la llengua neerlandesa i l'alemanya en aquest sector.

L'article 23 de la Constitució belga de 7 de febrer de 1831 va assumir el plantejament del Decret del govern provisional, quan va preveure que "*l'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif: il ne peut être réglé que par la loi, et seulement pour les actes de l'autorité publique et pour les affaires judiciaires"*. D'aquesta manera, el constituent assumia el principi fixat pel Govern provisional en la seva disposició de 16 de novembre de 1830, establint el dret del ciutadà d'emprar la llengua de la seva elecció (francès, neerlandès o alemany), si bé contemplant, pel que fa a aquesta regla, dues

[1076] Vid. MABILLE, Xavier; "Histoire politique de la Belgique. Facteurs et acteurs de changement", Crisp Centre de recherche et d'information socio-politiques, 1986, p.125-130. Segons l'autor, aquest Decret del govern provisional de 16 de novembre de 1830, va concedir a la llengua francesa una posició de preeminença i àdhuc de monopoli, com a llengua oficial. Vid. també, MAROY, Pierre; "L'évolution de la législation linguistique belge", *Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger*, 1966, p.449-501.

[1077] El preàmbul de la disposició establia: "*Considérant d'autre part que les langues flamande et allemande en usage parmi les habitants de certaines localités, varient de province à province, et quelquefois de district à district, de sorte qu'il serait impossible de publier un texte officiel des lois et arrêtés en langues flamande et allemande; arrête: Art. 1er. Le Bulletin officiel des lois et actes du gouvernement sera publié en français"*. El *Bulletin des lois et arrêtés* només publicava el texte francès. Els governadors de província instaven les traduccions que es publicaven en el *Mémorial administratif* de cada província. La llei de 19 de setembre de 1831 va prescriure que les traduccions neerlandesa i alemanya s'inscriurien al *Bulletin officiel* si bé la versió francesa continuava essent la única oficial.

[1078] Vid. *Moniteur Belge nº 135* de 15 de maig de 1898, *Llei relativa a l'ús de la llengua neerlandesa a les publicacions oficials.* L'article 1 de la llei, de 18 d'abril de 1898, va establir que les disposicions legals eren votades, sancionades, promulgades i publicades en llengua francesa i en llengua neerlandesa, establint-se que cap dels dos textes tenia preeminença sobre l'altre (article 7). Coneguda com *loi d'égalité*, va valorar-se com un trascendental i exitós avenç del *mouvement flamand.*

excepcions a tenir en compte, que es regularien per llei: per una part, els actes de l'autoritat pública; per altra part, els processos judicials.

La previsió d'aquestes dues excepcions al principi general de llibertat idiomàtica fou objecte de debats constituents. De fet, la primera redacció del precepte es limitava a preveure que l'ús de les llengües parlades habitualment[1079] a Bèlgica era facultatiu i només podia ser regulat per llei[1080]. Aquesta primera redacció fou objecte de diverses esmenes tendents a precisar-ne el seu contingut i abast[1081]. Pel que fa a la previsió constitucional de l'obligació de regular per llei els usos idiomàtics en els assumptes judicials, deu el seu origen a una esmena presentada pel diputat M.Devaux. En la defensa de l'esmena, finalment aprovada, Devaux va argumentar la conveniència que fos una llei la que ordenés els usos idiomàtics dels afers judicials, al·legant que "*... quan he proposat aquesta esmena he tingut en compte (...) que en diverses ocasions l'acusat, traduït davant els seus jutges, no comprenia la llengua en la que es substanciava el plet, i, sens dubte, hauria preferit pledejar en la seva llengua. Per altra banda, en els llocs on hi ha advocats que parlen la llengua neerlandesa i la llengua francesa, els advocats que només parlen aquesta darrera estan exposats als enganys dels qui prefereixen pledejar en neerlandès. Voldria que correspongués a la llei la facultat de pronunciar-se sobre aquest assumpte" [1082]* .

[1079] L'article 23 de la Constitució belga de 1831 garantia l'ús facultatiu de les "*langues usitées en Belgique*", sense identificar el catàleg concret de llengües sotmès a aquesta qualificació. Tal com s'ha precisat doctrinalment, el constituent va garantir la tutela d'aquelles llengües parlades habitualment en el país, que són aquelles enumerades al decret del govern provisional de 16 de novembre de 1830 : el francès, el neerlandès i l'alemany. Vid. MAROY, Pierre; "L'évolution de la législation linguistique belge", *Revue de droit public et de la science politique en France et à l'étranger"*, 1966, p. 455.

[1080] Vid. HUYTTENS, Émile; "Discussions du Congrès National de Belgique 1830-1831", Société Typographique belge, Adolphe Wahole et Cie, 1844, Tome Premier, 10 novembre-31 décembre 1830, p. 667. Així, l'article 19 del projecte deia: "*L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif; il ne peut être réglé que par loi*".

[1081] Vid. Huyttens, Émile; "Discussions du Congrès …", obra cit. nota supra, p. 668. Entre les esmenes presentades a la literalitat del precepte, i finalment no aprovades, destaquen les defensades pels diputats M. Van Meenen ("*L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif pour les particuliers; il ne peut être réglé aue par loi et qu'à l'égard des fonctionnaires non éléctrifs"*) o pel diputat M. Raikem ("*L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif. Il ne peut être réglé que pour les actes de l'autorité publique et seulement par loi"*). Aquest darrer va justificar l'esmena, finalment no aprovada, al·legant que "*tothom està d'acord en aquest punt, que l'ús de llengües és facultatiu; i, en la pràctica habitual, cadascú decidirà parlar com voldrà. És necessari que ho sigui també pels actes que només ordenen els interessos privats. És el cas d'actes relatius a convencions,com els contractes notarials i els testaments, han de poder ser escrits en la llengua que parlen o escullen les parts, atès que sense aquesta previsió, seria fàcil equivocar-les. La meva esmena proposa consagrar aquest dret. Pels actes de l'autoritat, la llengua ha de ser única, sens perjudici de la traducció a afegir en els casos que sigui necessari. Fins aquí tot el que havia de dir per justificar la meva esmena..."* (la traducció és nostra).

[1082] La traducció és nostra. Vid. HUYTTENS, Émile; "Discussions du Congrès…", obra cit. nota supra, p. 668. El diputat D.Devaux, del districte de Bruges, província de Flandes Occidental, va defensar la conveniència d'addicionar al precepte la següent dicció: " *L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif. Il ne peut être réglé que par la loi, et seulement pour les actes de l'autorité publique et pour les affaires judiciaires",* al·legant, en la justificació de la seva esmena que "*...Quan j'ai proposé cet*

D'aquesta manera, malgrat la previsió formal d'un règim de llibertat idiomàtica, garantit expressament pel propi text constitucional, hom pot concloure que la llengua francesa va erigir-se, desde 1830, com la 'única llengua oficial' de l'Estat belga, fonament estructural de la seva unitat política[1083]. En el decurs de les dècades següents, el francès, llengua de la burgesia francòfona dirigent, va consolidar el seu estatut preeminent[1084], que, inevitablement, es projectaria en l'àmbit judicial. De fet, hom parla de veritable *'dominació lingüística'* del francès a la Bèlgica del segle XIX, dominació que va donar lloc al naixement d'una presa de consciència flamenca sobre la necessitat de tutelar la seva identitat i reivindicar el reconeixement i la protecció de la seva llengua neerlandesa[1085].

És just en aquest context en el que han de valorar-se les nombroses iniciatives del moviment flamenc tendents a normalitzar l'ús del neerlandès en l'àmbit judicial. Ja el 1840, el moviment flamenc formalitzava la reivindicació que la llengua neerlandesa fos utilitzada per la justícia[1086]. Aquesta petició va ratificar-se en el cèlebre manifest del

---

amendement, j'ai eu en vue les plaidoiries qu'il faudrait laisser libres; car il est arrivé plusieurs fois qu'un accusé, traduit devant ses juges, n'entendait pas la langue dans laquelle les plaidoiries avaient lieu, et il eût sans doute préféré entendre plaider dans la sienne. D'un autre côté, dans les lieux où il y a des avocats qui parlent la langue flamande et la langue française, les avocats qui ne parlent que cette dernière sont en butte aux tracasseries de ceux qui préfèrent plaider en flamand. Je voudrais qu'on laissât à la loi la faculté de pronocer à cet égard".

[1083] Vid. GUBIN, E.; "Bruxelles au XIXe siècle: berceau d'un flamingantisme démocratique (1840-1873)", Crédit Communal de Belgique, Coll. Histoire Pro Civitate, nº 56, 1979, p. 26-27. L'autor afirma "*(...) le français reste donc le moyen d'expression privilégié des classes aisées en Europe, le véhicule des principales transactions économiques, la langue de la politique et de la diplomatie. (...) le français constitue encore, en 1830, la seule langue de culture, du Nord au Midi, pour toute la bourgeoisie belge (...) Les décisions du gouvernement provisoire et du Congrès national ne représentent pas tant une manoeuvre d'éviction du flamand ou de l'allemand que l'affirmation de ce fait culturel et social. En 1830, on ne délibéra pas des droits du peuple en matière linguistique, pas plus qu'on ne les prit en considération sur le plan politique, social ou économique: on jeta les bases d'un Etat bourgeois unitaire et centralisé où le français, la langue de la classe dirigeante, apparaît comme un élément d'union, susceptible d'uniformiser et de renforcer le sentiment national belge, nié à l'étranger. C'est là une des notions-clés du comportement des dirigeants, à laquelle s'ajoute la conviction inébranlable qu'il ne faut, pour assurer aux moindres frais le bon fonctionnement des rouages administratifs, qu'une seule langue officielle. Par conséquent, le flamand comme l'allemand furent relégués en raison de leurs variétés dialectales"*. Vid. també, per tots, MABILLE, Xavier; "Histoire politique de la Belgique", obra cit. nota supra, p.125 i ALEN, André; "Le fédéralisme belge", a DDAA "Le fédéralisme. Approches politique, economique et juridique", Centre d'Etude du fédéralisme, p. 129-184.

[1084] Vid. Pierre MAROY; "*L'évolution de la législation linguistique belge", Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger"*, 1966, p. 449-501.

[1085] Vid. DELGRANGE, Xavier; "*Le fédéralisme belge: la protection des minorités linguistiques et idéologiques", Revue du droit public et de la science politique,* Septembre-Octobre 1995, p. 1163.

[1086] Vid. MABILLE, Xavier, "Histoire politique de la Belgique", obra cit. nota supra p. 128. Aquesta reivindicació fou subscrita per J.F. Willems, considerat el pare del moviment flamenc. Vid., entre d'altres, MEAN, André; "La Belgique de papa. 1970: le commencement de la fin", Pol-His, Politique & Histoire, CRISP, Brusel·les, 1989 , p. 27.

moviment flamenc de 6 de novembre de 1847, declaració de principis preparada per Henri Conscience i completada per F.A. Snellaert que desenvoluparia les reivindicacions formulades a la petició de 1840[1087]. Entre d'altres reivindicacions, el manifest de 1847 defensava la necessitat de garantir l'ús del neerlandès als tribunals quan l'acusat fos flamenc (epígraf 7è) o la necessitat de prescriure el coneixement del neerlandès a tots els funcionaris del territori flamenc (epígraf 11è).

L'octubre de 1857 la "*Commission des griefs flamands*" va remetre un informe al govern en el que es proposaven diverses reformes tendents a normalitzar l'ús de la llengua neerlandesa en diferents àmbits públics, tals com l'administració, l'ensenyament, l'armada o la justícia. Pel que fa a l'àmbit judicial, aquest informe, publicat com a document parlamentari en el decurs de les sessions de 1858-1859[1088], defensava la conveniència de traduir tots els codis, i proposava l'adopció de la regla que les causes judicials fossin substanciades i jutjades en la llengua del demandant en l'àmbit civil i en la llengua de l'acusat en el penal.

Aquest informe fou objecte d'un important debat polític[1089], debat que va accentuar-se amb l'adveniment de casos flagrants en els que acusats flamencs no havien disposat del dret a utilitzar i ser enjudiciats en la seva llengua. Entre aquests assumptes destaca *l'affaire Karsman* (1863) en el que es prohibí al lletrat de l'acusat utilitzar el neerlandès per pledejar davant el Tribunal d'apel·lació de Brusel·les; *l'affaire Coucke i Goethals* (1865) dos flamencs injustament condemnats a mort pel Tribunal d'*Assises* d'Hainaut i executats el 1860 en un procés judicial en francès, llengua que desconeixien els dos acusats; o *l'affaire Schoep* (1872-1873) en el que un ciutadà que desconeixia el francès

[1087] Vid. MABILLE, Xavier; "Histoire politique de la Belgique", obra cit. nota supra p. 142-144. El document, rubricat "*Mouvement flamand. Déclaration des principes fondamentaux exposés à leurs compatriotes par les défenseurs des droits du peuple bas-allemand*", de 6 de novembre de 1847, proclamava "*...La Belgique se trouve dans une situation artificielle qui, sans aucun doute, constitue une menace constante pour l'existence même de la patrie. La majorité de la nation est dominée par l'autre partie, minoritaire (...) En francisant tout et en éliminant le flamand des administrations et même des institutions d'enseignement, les sources vives de la science et de la civilisation flamandes on été taries (...) En attendant que se lève ce jour qui apportera la concorde et l'égalité pour tous les Belges, nous tenterons d'obtenir les réparations suivantes (...) 7º Utilisation du néerlandais dans et devant les cours de justice lorsque l'inculpé est Flamand (...) 11º Obligation pour tous les fonctionnaires de posséder le néerlandais et, par conséquent, impossibilité d'obtenir une charge publique dans les régions flamandes, si l'on n'est pas en mesure de comprendre et de parler la langue du peuple...*".

[1088] Document parlamentari nº 42, sessió 1858-1859.

[1089] Vid. MABILLE, Xavier; "Histoire politique de la Belgique", obra cit. nota supra p. 157-158. Fins i tot va presentar-se un contre-informe rubricat "*Obserbations du gouvernement sur le Rapport de la Commission chargée d'examiner les dispositions à prendre dans l'intérêt de la langue et de la littérature flamandes*", Document parlamentaire nº 123, session 1858-1859.

fou condemnat per haver-se negat a signar una acta de naixement redactada en aquesta llengua[1090].

Paral·lelament, hom ha de subratllar la incidència que varen exercir determinats parlamentaris del partit *Meetingpartij*, qualificat com a veritable fenomen polític que conduiria al Parlament els primers diputats adherits a la causa flamenca tals com Jan-Jacob Delaet el 1863 (el primer parlamentari a prestar jurament en neerlandès), o el 1868 Lodewyk Gerrits i Edouard Coremans (el primer diputat flamenc que va adreçar-se en aquesta llengua al Parlament). En qualsevol cas, aquests diputats, entre d'altres, varen jugar un paper particularment clau en l'elaboració i tramitació de les diverses lleis lingüístiques votades a partir de 1873, tendents a normalitzar i garantir l'ús del neerlandès en diferents àmbits, inclòs el judicial, fins aleshores monopolitzats per la llengua francesa[1091].

Entre aquestes lleis destaca, per la seva incidència en el tema objecte d'estudi, la de 17 d'agost de 1873 sobre l'ús de la llengua flamenca en matèria penal[1092], l'origen de la qual es troba en un projecte de llei presentat i defensat a la Cambra de Representants pel diputat E. Coremans, a la sessió parlamentaria de 13 d'abril de 1872[1093].

La proposició de llei, d'un únic article, es limitava a prescriure l'ús del neerlandès a l'administració de justícia en matèria penal a determinades províncies (Amberes, Flandes Occidental, Flandes Oriental, Limbourg i en els partits judicials de Brusel·les i de Lovaina), en aquells assumptes en els que la part no conegués el francès i preferís l'ús del neerlandès, indicant-se que la no observació d'aquesta garantia constituïa nul·litat del procés[1094]. Coremans va justificar la proposició de llei al·legant que "*les*

[1090] L'afer *Schoep* fou objecte de debats parlamentaris. De fet, l'11 de juliol de 1873, el propi Ministre de Justicia M. De Lantsheere va proclamar a la Cambra de Representants, durant la seva intervenció en motiu de la tramitació de la proposició de llei sobre l'ús de la llengua neerlandesa en matèria penal, que aquest assumpte *Schoep* havia influït decisivament en el dipòsit i tramitació de l'esmentada iniciativa legislativa. Vid. *Annales Parlamentaires, Chambre de Répresentants*, sessió d'11 de juliol de 1873, p. 1490, on consta que "*...Je disais que l'on aurait vraisemblablement attendu avec patience le dépôt du rapport de la commission si l'incident Schoep n'était venu surexciter les partisans du mouvement flamand et n'avait précipité le dépôt de la proposition de M.Coremans*".

[1091] Així, per exemple, varen signar la proposició de llei que donaria lloc a *la Loi sur l'emploi de la langue flamande en matière repressive* de 1873. Vid. *Annales parlamentaires, Chambre des Représentants, sessió de 13 d'abril de 1872*, p. 825

[1092] Vid. *Moniteur belge nº 238* de 26 d'agost de 1873, *Loi sur l'emploi de la langue flamande en matière répressive.*

[1093] Vid. *Annales Parlamentaires, Chambre des Représentants*, sessió de 13 d'abril de 1872, p. 825-826.

[1094] La proposició de llei deia: "*Artique unique. Dans les provinces d'Anvers, de Flandre occidentale, de Flandre orientale, de Limbourg et dans les arrondissements judiciaires de Bruxelles et de Louvain, les magistrats et officiers ministériels sont tenus, en matière répressive, d'administrer la justice en flamand dans tous les cas où il ne sera pas constaté que l'accusé, le prévenu ou le contrevenant possède la*

nocions més elementals de la ciència i del sentit comú, els principis de justícia i de llibertat exigeixen que un acusat traduït en el seu propi país, davant un tribunal penal, pugui comprendre l'acusació i hi pugui respondre en les condicions més favorables per la seva defensa. La justícia penal (...) ha de ser administrada en la llengua dels justiciables. (...) És suficient constatar que cada dia, a les nostres províncies flamenques, veiem, en matèria penal, la justícia administrada en una llengua totalment estrangera a la part més interessada. Veiem com els oficials del ministeri públic, per formular i sostenir les seves acusacions, utilitzen la llengua francesa, quan l'acusat o el pres només coneix el neerlandès, fins i tot quan aquest pres compareix sol, sense l'assistència d'un advocat per defensar-lo. Aquesta situació fa impossible tota defensa seriosa i afecta el prestigi que ha de tenir el poder judicial. S'han formulat importants reclamacions desde fa anys contra aquest greu abús. Creiem que ja és hora de solucionar aquesta situació. Per aquest motiu hem decidit presentar aquest projecte de llei a fi que, introduït a la nostra legislació, posi fi a un dels greuges més intolerables al poble flamenc (...)".

En el decurs del seu articulat, la llei de 17 d'agost de 1873 va fixar, com a regla general que en el territori flamenc (en particular, a les províncies de Flandes occidental i oriental, Amberes i Limbourg així com al partit judicial de Lovaina), el procés en matèria penal, a partir de la primera compareixença de l'acusat davant el Jutge, es substanciaria en neerlandès i l'enjudiciament seria adoptat en aquesta llengua, excepte determinades excepcions tipificades expressament a l'articulat de la disposició legal.

L'article 2 disposava que quan un acusat demanés utilitzar la llengua francesa, el procés es substanciaria en francès i l'enjudiciament li seria concedit en aquesta llengua. Davant els tribunals correccionals i de policia del partit de Brusel·les, com a regla general, la llengua francesa i la neerlandesa eren utilitzades per l'instrucció i l'enjudiciament segons les necessitats de cada causa, establint-se la garantia que si l'acusat només comprenia la llengua neerlandesa havia d'utilitzar-se aquesta llengua, en els termes prescrits per la norma.

En el supòsit que en un mateix assumpte judicial, les parts no comprenguessin la mateixa llengua, l'elecció de la llengua francesa o neerlandesa utilitzada en el procés corresponia al Jutge. Ara bé, aquesta regla general era d'aplicació sens perjudici del que disposava l'article 8, precepte que garantia el dret del defensor, previ consentiment de l'inculpat, d'elegir el francès o el neerlandès per presentar la seva defensa. L'article 9

---

connaissance de la langue française et préfère qu'il en soit fait emploi. La non-observation de cette prescription constituera un cas de nullité de la procédure" (Vid. *Annales parlamentaires, Chambre des Représentants*, cit. nota supra p. 825).

establia que la part civil podia fer ús, a lliure elecció, de la llengua neerlandesa o francesa, dret que també assistia a la part civilment responsable del delicte.

Pel que fa a l'interrogatori dels testimonis i les seves declaracions, la llei preveia que serien prestades i consignades en neerlandès, excepte que demanessis utilitzar el francès i els informes d'experts s'emetrien en la llengua d'elecció, fos francès o neerlandès.

La mateixa disposició legal garantia l'establiment d'un règim de traduccions dels expedients judicials, amb càrrec al tresor públic (articles 4 i 11), i contemplava, entre d'altes mesures, que l'incompliment de les previsions de la llei comportaria nul·litat del procés i de l'enjudiciament si s'hagués comès malgrat l'oposició d'una de les parts (art. 3). L'article 12 de la disposició legislativa establia que en el termini d'un any es publicaria una traducció neerlandesa del Codi d'instrucció criminal.

En qualsevol cas, tal i com va advertir-se en el decurs dels debats parlamentaris[1095], la llei de 17 d'agost de 1873 fou el resultat exitós d'un llarg procés de reivindicació política flamenca, tendent a introduir l'ús del neerlandès en l'àmbit judicial. Aquesta reivindicació neerlandesa s'havia traduït en diverses iniciatives, algunes parlamentàries, que en el decurs del segle XIX havien estat sistemàticament desestimades pels successius governs i el Parlament.

Alhora, d'un estudi dels debats parlamentaris, hom pot concloure que el 1873 existia un relatiu consens polític sobre la conveniència d'ordenar l'ús del neerlandès en matèria judicial penal, garantint, d'alguna manera, el dret dels justiciables flamencs de poder emprar, en determinades circumstàncies, la seva llengua en la seva relació amb els tribunals de justícia. De fet, aquesta tesi era compartida pel propi govern. Així, el Ministre de Justícia M. De Lantsheere, en els debats celebrats en motiu de la tramitació de la disposició legal, concretament a la sessió d'11 de juliol de 1873, va reconèixer que "*... ja el 1844, M d'Anethan, l'aleshores ministre de justícia, havia obert una*

[1095] Vid. *Annales Parlamentaires, Chambre des Représentants:*

- Presentació del projecte de llei i defensa del diputat Coremans: Sessió de 15 d'abril de 1872, p. 825-826
- Informe.Sessió de 31 de maig de 1873, p. 381-394; Informe de la comissió del Codi d'instrucció criminal: p. 394-397
- Segon Informe: sessió de 8 de juliol de 1873, p. 397-399.
- Esmenes al projecte de lloi de la secció central, presentats pel Ministre de Justicia: sessió de 10 de juliol de 1873, p. 1478 i 1500.
- Discussió: sessió d'11 de juliol de 1873, p. 1489-1499; de 12 de juliol p. 1501-1512; de 15 de juliol p. 1515-1526; de 16 de juliol p. 1527-1539; i de 17 de juliol, p. 1541-1553. Segona votació sessions de 22 a 25 de juliol, p. 1575-1630
- Adopció: sessió de 25 de juliol de 1873, p.1624-1625.

Senat:

- *Documents parlementaires:* Informe: Sessió de 4 d'agost de 1873, p. 36
- *Annales parlementaires:* Discussió i adopció: sessió de 5 d'agost de 1873, p. 293-298

investigació i consultat les autoritats judicials a fi de conèixer si s'havia d'ordenar legislativament l'ús de llengües en matèria judicial de conformitat a l'article 23 de la Constitució. En aquella època, no es va considerar necessari ni exempt de perills reglamentar aquesta matèria tan delicada. Des d'aleshores, la qüestió flamenca no ha parat de formular-se periòdicament davant aquesta Cambra (...) El 1867, durant la discussió de la llei sobre l'organització judicial, un important nombre de membres d'aquesta Cambra varen proposar una esmena que tenia per objecte el de decretar que en endavant no poguessin nomenar-se, a les províncies flamenques, magistrats que no coneguessin el flamenc. Aquesta esmena fou desestimada per una feble majoria (...)". En el decurs de la seva intervenció, el Ministre de Justícia va declarar que l'ordenació dels usos idiomàtics davant els tribunals penals era una matèria que el govern havia tingut intenció de regular. En aquest sentit, va al·legar que fins i tot abans del dipòsit de la proposició de llei per part del diputat Coremans, el govern havia adreçat un requeriment a la comissió encarregada de la revisió del Codi d'instrucció criminal per instar-la a regular els usos idiomàtics davant els tribunals penals, de manera que els interessos dels acusats flamencs fossin tutelats[1096].

Tot i l'existència de certes discrepàncies sobre el contingut i abast de la disposició legal, es poden destacar dues precisions a tenir en compte en l'estudi d'aquesta llei: en primer lloc, l'advertiment que aquesta disposició legal va representar un important avenç, en el pla jurídic, de l'anomenada *question flamande*, avenç que, coetàniament, es projectaria en d'altres àmbits a més del judicial penal[1097]; en segon lloc, hom ha de destacar la innegable càrrega política inherent a aquesta iniciativa legislativa, contingut polític que va posar-se de manifest en el decurs dels debats parlamentaris sostinguts en motiu de la

[1096] Vid. *Annales Parlamentaires, Chambre des Répresentants,* sessió d'11 de juliol de 1873, p. 1490: "*(...)J'exprimai l'opinion qu'il était nécessaire de saisir de cette question la commission qui s'occupait en ce moment de la révision du Code d'instruction criminelle, mais j'ajoutai que je comptais pouvoir déposer un projet de loi dans le cours de la session de 1873. Ce n'était pas, de ma part, une vaine promesse. Je songeai immédiatement à la réaliser. Je n'en veux d'autre preuve qu'une lettre que j'eus l'honneur d'adresser à M. le président de la commission de révision du Code d'instruction criminelle: le 29 mars 1872, par conséquent avant le dépôt de la proposition de l'honorable M.Coremans. Je lui écrivis: 'M.le président, dans la discussion générale à laquelle a donné lieu au sein de la Chambre des représentants le budget du département de la justice pour l'année 1872, des observations ont été échangées sur divers points qui se rattachent à la révision du Code d'instruction criminelle, notamment sur l'utilité qu'il y aurait de régler l'usage des langues devant les tribunaux répressifs de telle manière que les intérêts des accusés flamands fussent entièrement sauvegardés ...' (...) Un projet de loi de cette nature ne pouvait être rédigé qu'après mûre réflexion par des hommes rompus à la pratique des affaires judiciaires. Telle était mon opinion losque je soumis la question à l'étude de la commission de révision du Code d'instruction criminelle et la section centrale qui fut saisie du projet de M. Coremans n'en jugea pas autrement que moi-même (...) Deux commissions donc s'occupaient simultanément de la même oeuvre, la section centrale d'une part, la commission de révision du Code d'instruction criminelle de l'autre (…) C'est de ce travail commun, en quelque sorte… qu' est sorti le projet qui vous est soumis aujourd'hui. Ce projet n'est plus la proposition de M.Coremans... c'est une oeuvre nouvelle don't la plus grande part revient à la commission de révision du Code…"*.

[1097] Vid. MAROY, Pierre; "L'evolution de la législation linguistique belge", obra cit. nota supra, p. 456 i ss

tramitació i aprovació de la llei. Pel que fa a aquesta darrera precisió, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat Coremans a la sessió parlamentària de 12 de juliol de 1873 en la que va posar de manifest les tensions entre walons francòfons i flamencs neerladòfons en aquesta matèria quan va proclamar "*... senyors, em sorprèn que es qualifiquin d'injustes, avui, disposicions que s'han mantingut durant quaranta-tres anys com justes i necessàries. Car nosaltres, flamencs, us tractem a vosaltres, walons, molt millor del que vosaltres ens heu tractat, i vosaltres declareu que no és suficient (...) Durant quaranta-tres anys, els acusats flamencs... han estat tractats com si haguessin estat a Xina o a Japó, és a dir, ells no comprenien res del procediment, i quan nosaltres vàrem demanar que els flamencs poguessin en el seu territori, i fins i tot a les províncies walones, comprendre l'acusació i els debats, se'ns ha tractat d'exagerats... (...) Hi ha hagut molts malaventurats que han estat condemnats a penes molt severes sense que comprenguessin la resolució. En la meva presència, un home condemnat a presó va demanar després de la seva condemna: 'què he fet?' No ho sabia (...) No m'obliguin a dir exemples. S'han executat ciutadans que no han pogut defensar-se ni declarar en la seva llengua (...) "*[1098].

La llei de 17 d'agost de 1873 fou completada ulteriorment per la llei de 3 de maig de 1889[1099]. L'objectiu d'aquesta nova disposició legal de 1889 consistia a ampliar l'àmbit de tutela de la llei de 1873, formalitzant certes garanties idiomàtiques en determinats àmbits que no havien estat contemplats per la disposició legal precedent. D'alguna manera, l'objectiu inicial de la nova iniciativa legislativa era tutelar els drets dels neerlandòfons en certs àmbits del procés penal que no havien estat previstos el 1873.

Aquesta disposició legal de 1889, deu el seu origen a una proposició de llei dipositada el 1884 a la Cambra de Representants pels diputats M. de Vigne, Buls Van Wambeke, de Wael i Lippens, rubricada *proposició de llei relativa a les disposicions complementàries de la llei de 17 d'agost de 1873 sobre l'ús de llengües en matèria penal*[1100]. Tal i com va justificar-se en el decurs dels debats parlamentaris sostinguts en

[1098] Vid. *Annales Parlamentaires, Chambre des Représentants*, sessió de 12 de juliol de 1873, p. 1502.

[1099] Vid. *Moniteur belge nº 131* d'11 de maig de 1889, *loi concernant l'emploi de la langue flamande en matière répressive*.

[1100] Sobre la tramitació parlamentària de la llei de 3 de maig de 1889 sobre l'ús de la llengua neerlandesa en matèria repressiva vid. *Annales Parlementaires.*
Chambre des Représentants:

- *Sessió de 1883-1884.* Text de la proposició de llei dipositada per M. de Vigne i altres: sessió de 29 de febrer de 1884, p. 652. Desenvolupament de la proposició de llei, sessió de 4 de març de 1884, p. 665-668
- *Sessió de 1884-1885*. *Documents parlementaires*. Informe: sessió de 10 de desembre de 1885, p. 35-36; segon informe: sessió de 26 de gener de 1886, p. 65-68
- Sessió de 1888-1889. *Annales parlementaires*. Debat. Sessions de 22 de novembre de 1888, p.20-28; 23 de novembre, p. 31-44; 27 de novembre, p. 46-60; 28 de novembre, p. 61-76; 29 de novembre, p. 77-90; 30 de novembre, p. 91-104; 4 de desembre, p. 105-118 i 5 de desembre, p.

motiu de la tramitació i aprovació de la nova disposició legal, l'objectiu de la iniciativa legislativa era el de prescriure que en el futur, en el territori flamenc, els processos verbals en matèria penal es formalitzessin en la llengua emprada per l'acusat, la part o el testimoni. Tal com va argumentar el diputat Coremans en els debats sostinguts en motiu de la tramitació de la llei, els cosignataris de la proposició, *"...en les seves localitats, havien pogut constatar que els redactors dels processos verbals, utilitzaven una llengua diferent de l'emprada pels interessats, consignant molt malament, molt incorrectament les declaracions que tenien obligació de rebre i de consignar fefaentment per escrit. Aquesta mania de traduir al francès... declaracions fetes en neerlandès, donava lloc a molts abusos; la nostra població flamenca es queixava i amb raó. L'honorable M. De Vigne (...) demanaren doncs, el 4 de març de 1883, que en endavant els processos verbals fossin redactats en francès o en neerlandès atenent l'elecció idiomàtica d'alguna de les dues llengües nacionals emprada per l'acusat, la part o el testimoni. Aquesta proposició és molt simple, molt natural; reclama una cosa raonable, tan necessària que resulta sorprenent que una situació contrària s'hagi pogut mantenir durant tants anys (...) Eus aquí doncs una primera disposició: l'obligació, en el país flamenc, de redactar els processos verbals en la llengua, francesa o neerlandesa, que utilitzi l'inculpat, la part o el testimoni (...)"*[1101] .

Aquestes reivindicacions, entre d'altres, tal com va sostenir-se en els decurs de la tramitació parlamentària de la disposició, responien incontestablement a la *ratio* de la llei de 1873 i perseguien la finalitat d'acabar amb certes pràctiques jurídiques que vulneraven les prescripcions de l'anterior norma i s'erigien com un obstacle a l'ús del neerlandès en l'àmbit judicial penal.

Així, per exemple, en els debats parlamentaris va posar-se de manifest la pràctica de certs òrgans jurisdiccionals consistent en donar una posició preeminent a la llengua francesa en perjudici del neerlandès[1102]. De fet, durant l'etapa de vigència de l'anterior

---

119-128. Segona votació. Sessions de 18 de desembre, p. 197-213; 19 de desembre, p. 215-228 i 21 de desembre, p. 245-267. Adopció, sessió de 21 de desembre, p. 268.

Senat:

- Sessió de 1888-1889. *Annales parlementaires*. Debat: sessions de 28 de desembre de 1888, p. 54-64 i 29 de desembre p. 65-78. Adopció: sessió de 29 de desembre de 1888, p. 78.

[1101] Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 22 de novembre de 1888, p. 20.

[1102] Vid. . *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants* , intervenció del diputat E.Coremans a la sessió de 22 de novembre de 1888, p. 20 a 22. En l'esmentada intervenció parlamentària, Coremans va denunciar l'existència de múltiples pràctiques que vulneraven flagrantment les disposicions de la llei de 1873, llei que, tal com va denunciar-se, en certes localitats, havia tingut pocs efectes. Atenent a dades estadístiques, estudiades en el decurs de la sessió, Coremans va denunciar que, *de facto*, la situació idiomàtica en l'àmbit judicial penal l'any 1888 no diferia en excés de l'existent abans de l'aprovació de la llei de 1873, motiu pel qual era necessari modificar la normativa fins aleshores vigent. Alhora, en els debats parlamentaris varen emergir tesis crítiques a la posició adoptada, entre d'altres, pel propi Tribunal de Cassació (l'*arrêt* de 28 d'octubre de 1879 del Tribunal de Cassació fou valorat per certs sectors com un inadmissible atemptat contra la llei de 17 d'agost de 1873).

disposició legal s'havia advertit que les prescripcions de la norma havien tingut una incidència escassa, pràcticament nul·la, en la presència del neerlandès en l'àmbit judicial penal. Tal com va denunciar E.Coremans, en determinades zones del territori flamenc "*la llei de 1873 ha esdevingut lletra morta. Atenent al resultat negatiu o insuficient de la llei de 1873, és necessari revisar aquesta llei i introduir-hi millores que facin respectar la voluntat del legislador, tant per part de la magistratura com per part de l'advocacia (...)*".

D'aquesta manera, aprovada la llei de 3 de maig de 1889, el marc legal pel que fa als usos idiomàtics en l'àmbit judicial penal es caracteritzava, entre d'altres, per les següents directrius genèriques: en primer lloc es fixava el criteri que a les comunes flamenques de Bèlgica (designades per *arrêté* reial[1103]), els processos verbals relatius a la investigació i constatació de crims, delictes i infraccions serien instruïts en llengua neerlandesa (la pròpia disposició legal establia que aquests processos consignarien la llengua utilitzada en les seves declaracions per les parts, testimonis o inculpats); en segon lloc, va fixar-se que a determinades províncies enunciades per la pròpia llei[1104] el procés en matèria penal, inclosa la requisitòria i la defensa, es substanciaria en neerlandès i l'enjudiciament es formalitzaria en aquesta llengua, establint-se a tal fi certes excepcions[1105]; finalment, la llei va fixar el principi de llibertat d'opció lingüística de l'acusat. En aquest sentit, la disposició legal va establir que l'acusat era lliure d'elegir el francès o el neerlandès per sostenir la seva defensa, potestat d'elecció que va estendre's a la part civilment responsable[1106] . En el supòsit que en un mateix assumpte

---

[1103] Nota de traducció. En endavant, el terme "*arrêté*" es traduïrà amb l'expressió decret, segons terminologia de AMORÓS RICA , N. I MERLIN WALCH, O.; "Dictionnaire juridique", Editions de Navarre, Paris, 1986.

[1104] Vid. article 2 de la llei de 3 de maig de 1889 (províncies de Flandes occidental, Flandes oriental, Amberes i Limbourg, així com al partit judicial de Lovaina).

[1105] Vid. articles 3 i 4 de la llei cit. nota supra. L'article 3 establia que el procés i l'enjudiciament havien de substanciar-se en francès quan l'acusat ho sol·licités, atenent les formalitats prescrites a la mateixa disposició. L'article 4 prescrivia que l'interrogatori dels testimonis i les seves declaracions havien de ser consignades en neerlandès, excepte que els propis testimonis demanessin fer ús de la llengua francesa. Pel que fa als informes d'experts s'establia que s'emetrien en francès o neerlandès, a lliure elecció (l'article 7 fixava que aquests informes *"seront rédigés dans celle des deux langues usitées en Belgique qu'il leur conviendra d'employer*"). En qualsevol cas, la mateixa disposició legal preveia un règim de traduccions (article 6).

[1106] Vid. articles 8 a 11 de la llei. L'article 8 deia que en matèria criminal, el President del Tribunal *d'assises* o el Jutge delegat havia de demanar a l'acusat si volia ser defensat en francès o neerlandès. En el supòsit que l'acusat no disposés d'assessorament, la llei establia que l'òrgan jurisdiccional li donaria advocat d'ofici capaç de defensar-lo en la llengua de la seva elecció. En qualsevol cas, es preveia que una vegada reenviat a *assises*, després d'haver estat sotmès a l'interrogatori previst a l'article 293 del Codi d'instrucció criminal, l'acusat no podia canviar la designació de la llengua escollida per sostenir la seva defensa. L'article 11 establia que, com a regla general, a excepció del supòsit tipificat a l'article 8, l'acusat era lliure d'instar la presentació de la seva defensa en francès o en neerlandès. Quan l'acusat optés per la llengua francesa, es preveia que havia de declarar-ho a l'audiència. Com a regla general, es prescrivia que quan un acusat només conegués la llengua neerlandesa, l'oficial del Ministeri Públic havia

judicial, hi haguessin diferents acusats que no comprenguessin la mateixa llengua (francès o neerlandès), la llei va fixar que s'utilitzaria la llengua que hagués estat elegida per la majoria de les parts. En cas d'empat, es fixava que es faria ús de la llengua neerlandesa, excepte que el tribunal, atenent a circumstàncies excepcionals i per decisió motivada, decidís altrament.

D'aquesta manera, ambdues disposicions legals varen esbossar un ordre normatiu garant de la presència del neerlandès en el sistema judicial penal. Ara bé, a la pràctica, aquestes iniciatives, garantides legislativament, es varen trobar seriosament limitades per importants obstacles, entre els que destaca, per la seva transcendència, el desconeixement de la llengua neerlandesa per part del personal judicial i els advocats litigants.

El desconeixement o coneixement insuficient del neerlandès per part del propi personal que havia de garantir-ne el seu ús en l'àmbit judicial penal, particularment el sector de la magistratura i l'advocacia, fou un tema que va emergir en el decurs dels debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació d'ambdues normes de 1873 i 1889[1107]. Això no obstant, resulta il·lustratiu l'advertiment que la llei de 1873 no contenia cap referència a l'exigència de coneixement idiomàtic per part del personal jurisdiccional i de l'advocacia, donant per entesa una capacitació idiomàtica que, *de facto*, no sempre es donava. Altrament, la llei de 3 de maig de 1889 contenia un únic precepte relatiu a la capacitació lingüística, si bé limitat al tribunal d'*assises* de Bravant,

---

d'emprar aquesta llengua en les seves intervencions (excepte determinats supòsits positivitzats al mateix precepte) i l'enjudiciament havia de pronunciar-se, per imperatiu legal, en neerlandès.

[1107] Així, per exemple, resulta il·lustrativa la intervenció de E.Coremans a la sessió parlamentària de la Cambra de Representants celebrada el 22 de novembre de 1888 quan va proclamar : "*...aquesta segona disposició ha estat particularment criticada en una petició procedent de Gandt signada per un cert nombre d'advocats d'aquesta antiga capital de Flandes, que demanen que ells no estiguin sotmesos a l'obligació de litigar en neerlandès per clients que no coneixen altra llengua que la neerlandesa. Segons aquests senyors, aquesta obligació és contrària a la llibertat de l'advocat, a la seva dignitat (...) Ningú ignora, en efecte, que el països flamenc no compta més amb membres del partit judicial – excepte potser al Tribunal d'apel·lació de Brusel·les- que no coneixen el neerlandès. Sé que molts d'ells creuen conèixer millor el francès que el neerlandès (...) L'advocat ha de litigar en la llengua de l'acusat: tindriem una justicia racional, superior a la justícia teatral d'avui (...) Els jutges belgues que van a Egipte vetllen de conèixer l'àrab en tres anys; ara bé, en el cas d'una llei vigent desde 1873, ha de suposar-se que certs magistrats que ignoraven més o menys el neerlandès fa quinze anys, el seu primer deure fou el d'aprendre i conèixer bé la llengua avui. El coneixement de la llengua neerlandesa en països flamenc és més indispensable que el coneixement del dret (...) Dic que el seu deure es de conèixer aquesta llengua; ells han disposat de quinze anys desde la llei de 1873 per aprendre-la. Els nostres empresaris, grans i petits, no tenen continuament el deure de perfeccionar, renovar el seu material? La nostra magistratura ha de ser capaç de donar els serveis als que és requerida; si no pot, li correspon corretgir-se, esforçar-se per fer-ho millor en el futur* (...)". Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 22 de novembre, p. 22.

respecte del qual l'article 14 de la llei prescrivia que sempre hauria d'estar presidit per un magistrat que conegués la llengua neerlandesa[1108].

En aquest context, cal destacar que no fou fins el primer de gener de 1895 quan va entrar en vigor l'obligació de conèixer la llengua neerlandesa per poder ser nomenat per exercir funcions judicials en territori flamenc.

En efecte, el 1890 una llei va prescriure el coneixement de la llengua neerlandesa com a requisit per poder ser nomenat per exercir funcions judicials i notarials en territori flamenc. És més, hom ha de subratllar la constatació que, si bé el requisit de la capacitació lingüística va establir-se per mandat legislatiu el 1890, la mateixa llei va establir un període transitori de cinc anys abans de l'entrada en vigor d'aquest requisit.

Així, l'article 49 de la llei sobre establiment de graus acadèmics i programa d'exàmens universitaris de 1890[1109] va establir que a partir de primer de gener de 1895, ningú podria ser nomenat a les províncies de Flandes Occidental, Flandes Oriental, Amberes o Limbourg, per funcions judicials diferents de la jurisdicció consular, si no justifiqués, per mitjà d'un examen, que s'ajustava, pel que fa a l'ús de la llengua neerlandesa en matèria penal, a les disposicions de la llei de 3 de maig de 1889. La mateixa disposició, va establir que a partir de primer de gener de 1895 ningú podria ser nomenat per exercir funcions judicials corresponents als tribunals de primera instància i als de justícia de pau dels partits judicials de Brusel·les i de Lovaina, si no superava la mateixa prova. A més, l'article 49 establia que a partir de la mateixa data (1 de gener de 1895) ningú podria ser nomenat notari a les províncies de Flandes occidental i oriental, Amberes o Limbourg o als partits de Brusel·les i Lovaina, si no justificava, per examen, que era capaç d'utilitzar la llengua neerlandesa en l'exercici de les seves funcions[1110].

[1108] Vid. article 14 de la llei de 3 de maig de 1889: "*La cour d'assises du Bravant sera toujours présidée par un magistrat connaissant la langue flamande*".

[1109] Vid. *Moniteur belge nº 114*, de 24 d'abril de 1890, *loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires.*

[1110] Vid. article 49 de la llei de referència, *Moniteur belge nº 114* cit. nota supra, p. 1126.
Article 49: "*À partir du 1er janvier 1895, nul pourra être nommé dans les provinces de la Flandre occidentale, de la Flandre orientale, d'Anvers ou de Limbourg, à des fonctions judiciaires autres que celles de la jurisdiction consulaire, s'il ne justifie, par un examen, qu'il est à même de se conformer, quant à l'emploi de la langue flamande en matière répressive, aux dispositions de la loi du 3 mai 1889.*
À partir du 1er janvier 1895, nul pourra être nommé à des fonctions judiciaires afférentes aux tribunaux de première instance et aux justices de paix des arrondissements de Bruxelles et de Louvain, s'il ne satisfait à l'épreuve mentionnée au paragraphe précédent.
À partir du 1er janvier 1895, nul ne pourra être nommé notaire dans les provinces énumérées au 1er du présent article ou dans les arrondissements de Bruxelles et de Louvain, s'il ne justifie, par un examen, qu'il est à même de ser servir de la langue flamande dans l'exercice de ces fonctions. Le jury devant lequel l'épreuve sera subie se composera de cinq membres, dontdeux professeurs de l'enseignement officiel, deux professeurs de l'enseignement privé et un membre étranger au corps enseignant.(...)".

Per llei de 22 de febrer de 1908[1111] va ordenar-se l'ús de la llengua neerlandesa en matèria penal en el partit judicial de Brusel·les, modificant-se determinades prescripcions de la llei de 3 de maig de 1889. Com a regla general, la disposició legal va establir que en el partit de Brusel·les, així com al tribunal d'*assises* de Bravant, la llengua francesa i la llengua neerlandesa serien utilitzades en el procediment, en l'enjudiciament i en l'execució, atenent les necessitats de cada causa. En qualsevol cas es preveia que si l'acusat només coneixia el neerlandès o s'expressava millor en aquesta llengua, s'utilitzaria el neerlandès, de conformitat a les disposicions precedents. Pel que fa al ministeri públic, la llei prescrivia que quan utilitzés la llengua neerlandesa en els seus requeriments, havia d'emprar el francès, abans de les al·legacions, en l'exposició de la causa de la prevenció o de l'acusació, si un dels acusats que compareixien a l'audiència no comprenia la llengua neerlandesa i comprenia la francesa[1112]. L'article 2 de la disposició legal va establir que el president del tribunal d'*assises* de Bravant o el jutge delegat havia de demanar a l'acusat si comprenia les llengües francesa i neerlandesa, requerint-lo a indicar en quina de les dues llengües s'expressava millor.

La llei de 1908 també contemplava determinades modificacions de la llei de 18 de juny de 1869 sobre organització judicial, establint, entre d'altres mesures, una modificació dels articles 102, 104 i 108 de la llei de 1869. A tal fi, s'establia que la diputació permanent del consell provincial de Bravant havia de facilitar dues llistes de jurats pels partits judicials de Brusel·les i Lovaina. La primera de les llistes havia d'enunciar els ciutadans que, atenent les seves declaracions escrites realitzades a l'administració comunal, estaven capacitats per seguir els debats del tribunal d'*assises* en neerlandès; la segona llista havia d'enumerar aquells altres ciutadans que reunissin les condicions per ser inscrits a la llista general. La llei establia que les comunes havien de facilitar a la diputació permanent l'esmentada informació per poder donar compliment a les previsions de la norma.

[1111] *Vid. loi sur l'emploi de la langue flamande en matière répressive dans l'arrondissement de Bruxelles,Moniteur belge nº 61,* d'1 de març de 1908, p. 1147.

[1112] Vid. article 1 de la llei: *"Les articles 13 et 14 de la loi du 3 mai 1889 concernant l'emploi de la langue flamande en matière répressive sont abrogés et remplacés par les dispositions suivantes: Dans l'arrondissement de Bruxelles, ainsi qu'à la cour d'assises de Bravant, la langue française et la langue flamande seront employées pour la procédure, pour le jugement et pour son exécution, selon les besoins de chaque cause. Si l'inculpé déclare ne comprendre que la langue flamande ou s'exprimer plus facilement en cette langue, il sera fait emploi de celle-ci conformement aux dispositions qui précèdent. L'officier du ministère public, lorsqu'il se servira de la langue flamande pour ses réquisitions, fera, en langue française, avant les plaidoiries, l'expos´du sujet de la prévention ou de l'accusation, si l'un des inculpés comparaissant ensemble à l'audience ne comprend pas la langue flamande et comprend la langue française. Les dispositions de l'article 6 seront applicables aux procédures suivies dans le Brabant"*.

Els articles 4 i 5 contemplaven determinades prescripcions en matèria de capacitació lingüística dels òrgans judicials. A tal fi, s'establia que als tribunals, anualment el president realitzaria un torn dels consellers i dels jutges, de manera que cadascun d'ells fes consecutivament el servei de totes les sales, i que cada sala fos integralment renovada cada tres anys, sempre que fos possible per terços. La disposició legal prescrivia que, en qualsevol cas, havia d'assegurar-se el compliment de la llei sobre l'ús de la llengua neerlandesa. Pel que fa a les províncies de Flandes occidental, Flandes oriental, Amberes i Limbourg, així com els partits de Lovaina i Brusel-les, es preveia que les sales correccionals dels tribunals de primera instància sempre havien d'estar composades per magistrats que coneguessin la llengua neerlandesa. El mateix s'aplicava als tribunals d'*assises* de les quatre províncies i al tribunal d'*assises* de Bravant quan el procediment es substanciés en llengua neerlandesa. Finalment, la disposició legal contemplava que la sala de vacances seria renovada cada any, de manera que tots els membres de la cort o del tribunal hi donessin per torn servei, establint-se expressament que aquesta sala sempre seria composada de manera que s'assegurés l'execució de la llei sobre ús de la llengua neerlandesa.

A les anteriors precisions normatives, cal afegir la constatació que el legislador no va intervenir per ordenar els usos idiomàtics en els procediments judicials civils. En efecte, les lleis estudiades de 1873, 1889 i 1908, tenien un àmbit d'aplicació circumscrit a la jurisdicció penal.

Pel que fa a la jurisdicció civil, el 1856 per decret reial, va disposar-se la potestat de les jurisdiccions de la regió flamenca d'elegir la llengua del seu servei intern, prescrivint l'obligació de jutjar les causes en la llengua emprada per l'acte introductori d'instància. Tal com s'ha apuntat doctrinalment, *de facto*, en l'àmbit civil, el neerlandès era freqüentment emprat davant els Jutges de pau, mentre que la llengua francesa dominava els processos judicials davant els Tribunals de Primera Instància i els Tribunals d'apel·lació. Pel que fa al Tribunal de Cassació, el procés es substanciava obligatòriament en francès, perquè molts dels magistrats no comprenien el neerlandès[1113].

És en aquest context normatiu en el que hom ha d'estudiar la gènesi de la llei de 15 de juny de 1935, relativa a l'ús de llengües en matèria judicial. Aquesta disposició legal, encara actualment vigent, resulta particularment transcendent, en la mesura que ha fixat, desde la primera meitat del segle XX, i, per tant, des d'abans de la federalització de

[1113] Vid. Pierre MAROY, "L'évolution de la législation linguistique belge", obra cit. nota supra, p. 457; vid. també, pel que fa al desconeixement del neerlandès per part de magistrats del Tribunal de Cassació, Cass. 5 abril 1892, Pasicrisie, 1892, I, 162.

l'Estat belga, els fonaments estructurals de l'ordenació dels usos idiomàtics en l'àmbit judicial, fonaments que continuen plenament vigents.

3. CONSIDERACIONS PRELIMINARS.

Tal com s'ha avançat en el decurs de l'epígraf precedent, el marc jurídic que ordena els usos idiomàtics en matèria judicial a Bèlgica ve regulat a la llei de 15 de juny de 1935, relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial[1114]. Aquesta llei, actualment vigent, ha estat objecte de nombroses modificacions en el decurs d'aquests anys amb l'objectiu d'adaptar-la a la nova realitat jurídicosocial[1115]. La darrera de les modificacions va formalitzar-se per llei de 18 de juliol de 2002[1116].

D'aquesta manera, hom pot concloure una primera precisió que cal tenir en compte amb caràcter previ a l'estudi de la tramitació parlamentària, el contingut i abast de la disposició legal: l'advertiment que la llei que ordena els usos idiomàtics en l'àmbit judicial ha gaudit d'una estabilitat sense precedents, sobrevivint a les transformacions radicals que han afectat l'ordenació político-administrativa de l'Estat belga desde la seva aprovació el 1935. A través de diverses modificacions legislatives tramitades en el decurs dels seus anys de vigència, la norma s'ha anat adaptant a les noves necessitats que s'han anat plantejant, mantenint, d'alguna manera inalterables, els seus principals fonaments estructurals, que han ordenat el model juridicolingüístic en aquest àmbit desde principis del segle XX.

[1114] Vid. *Moniteur belge nº 173* de 22 de juny de 1935, *loi concernant l'emploi des langues en matière judiciaire*, p. 4002-4016.

[1115] La llei de 15 de juny de 1935 ha estat modificada, entre d'altres, per les següents disposicions:

- Llei de 23 de setembre de 1985, *Moniteur belge de 5 de novembre de 1985.*
- Llei de 4 d'agost de 1986, *Moniteur belge de 20 d'agost de 1986.*
- Llei de de 23 de juny de 1989, *Moniteur belge de 30 de juny de 1989.*
- Llei de 16 de juliol de 1993, *Moniteur belge de 29 de juliol de 1993*.
- Llei d'11 de juliol de 1994, *Moniteur belge de 21 de juliol de 1994*.
- Llei de 4 de març de 1997, *Moniteur belge de 30 d'abril de 1997.*
- Llei de 6 de maig de 1997, *Moniteur belge de 25 de juny de 1997.*
- Llei de 22 de desembre de 1998, *Moniteur belge de 2 de febrer de 1999.*
- Llei de 25 de març de 1999, *Moniteur belge de 22 de maig de 1999*.
- Llei de 17 de juliol de 2000, *Moniteur belge d'1 d'agost de 2000*.
- Llei de 27 d'abril de 2001, *Moniteur belge de 28 d'abril de 2001*.
- Llei de 21 de juny de 2001, *Moniteur belge de 20 de juliol de 2001*.

[1116] Vid. Llei de 18 de juliol de 2002, *Loi remplaçant l'article 43 quinquies et insérant l'article 66 dans la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire, Moniteur belge nº* 268 de 22 d'agost de 2002. L'objectiu de la iniciativa legislativa ha estat reordenar els requisits de capacitació lingüística exigits per exercir les funcions judicials. Vid. DEJEMEPPE, Benoît; "*La loi du 18 juillet 2002 relative à l'emploi des langues en matière judiciaire: un nouveau pari pour le bilinguisme des magistrats*", *Journal des Tribunaux*, 25 janvier 2003, 122 année, nº 6082, p. 61

Partint d'aquesta base, esdevé convenient estudiar tres qüestions introductòries que cal tenir en compte en l'estudi del marc juridicolingüístic de l'àmbit judicial: en primer lloc, s'ha de precisar, ja en aquest capítol preliminar, el marc constitucional en matèria lingüística i en matèria de justícia a Bèlgica i la seva incidència en el tema objecte d'estudi; en segon lloc, hom ha de valorar l'àmbit d'aplicació de la llei de 1935; finalment, resulta interessant estudiar el context sociopolític en el que va aprovar-se la disposició legal de 15 de juny de 1935, en la mesura que permetrà contextualitzar-ne el seu contingut i abast.

3.1 El marc constitucional. Precisions competencials.

Prima facie, l'estudi del règim lingüístic que ordena l'àmbit judicial belga requereix partir, pel que fa referència al marc constitucional, de dues consideracions preliminars bàsiques que contextualitzen les previsions de disposició legal de 15 de juny de 1935. Per una part, cal estudiar les previsions constitucionals que ordenen la matèria lingüística, previsions que, tal i com s'estudiarà, han definit els eixos estructurals bàsics entorn als que s'ha construït el model juridicolingüístic d'aquest Estat plurilingüe. Per altra part, és útil esbossar, ni que sigui succintament, quin és el marc constitucional que ordena el Poder Judicial, identificant les principals característiques que defineixen l'organització de l'administració de justícia d'aquest Estat compost.

Pel que fa referència a l'ordenació constitucional de la qüestió idiomàtica, s'ha de partir de la base que la Constitució belga contempla sis preceptes que contenen expresses referències a la realitat plurilingüe d'aquest Estat federal. Aquests són els articles 4, 30, 43, 68, 99 i 189 de la norma suprema.

L'article 4 de la Constitució, introduït a la norma suprema per la revisió constitucional de 1970, defineix la situació sociolingüística de l'Estat. Proclama que Bèlgica està dividida en quatre regions lingüístiques: la Regió de llengua francesa, la Regió de llengua neerlandesa, la Regió bilingüe de Brusel·les-capital i la Regió de llengua alemanya, establint-se que cadascun dels municipis del reialme s'inclou en alguna d'aquestes regions. Els límits de les quatre Regions lingüístiques, per mandat constitucional, només podran ser modificats o rectificats per una llei adoptada prèvia consecució d'uns quòrums fixats per la pròpia norma suprema[1117]. En efecte, l'article 4 de la Constitució preveu que per ser aprovada, aquesta llei de modificació o rectificació

[1117] Per una ampliació, vid. SENELLE, Robert; "La Constitution belge commentée", Textes et Documents, Collection 'Idées et Études' nº 301, 1974, p. 14. L'autor precisa que la divisió de Bèlgica en quatre regions lingüístiques no va motivar l'emergència d'importants debats en el decurs del procés de revisió constitucional (1967-1971), si bé, per contra, la delimitació concreta de l'àmbit territorial d'aquestes regions sí fou objecte d'inteses discussions, principalment centrades en la delimitació de la regió bilingüe de Brusel·les-capital.

dels límits de les quatre regions lingüístiques haurà de ser adoptada per la majoria dels sufragis de cada grup lingüístic de cadascuna de les cambres, amb la condició que la majoria dels membres de cada grup es trobi reunida i sempre que el total de sufragis positius en els dos grups lingüístics assoleixi les dues terceres parts del total de vots emesos[1118].

D'aquesta manera, l'article 4 del text constitucional es limita a enunciar l'existència d'aquestes quatre regions idiomàtiques, si bé no en delimita l'espai geogràfic. És per aquest motiu que hom ha de recórrer a la delimitació prevista pel legislador i, particularment, als articles 2 i següents de les lleis coordinades sobre l'ús de llengües en matèria administrativa de 18 de juliol de 1966[1119]. L'article 2 de la llei ratifica el que estableix la Constitució, pel que fa a la divisió del territori estatal en quatre regions lingüístiques, respecte de les quals els articles següents de la llei en delimiten el respectiu àmbit territorial[1120].

L'article 30 de la Constitució disposa que l'ús de les llengües habitualment parlades a Bèlgica és facultatiu. Preveu que només podrà ser regulat per llei, i únicament respecte dels actes de l'autoritat pública i pels assumptes judicials[1121].

La primera consideració a tenir en compte pel que fa a aquest precepte és que, tal com ja s'ha avançat en el decurs del capítol dedicat als antecedents normatius, ja figurava a la

[1118] Article 4 de la Constitució belga: "*La Belgique comprend quatre Régions linguistiques: la Région de langue française, la Région de langue néerlandaise, la Région bilingüe de Bruxelles-capitale et la Région de langue allemande. Chaque commune du Royaume fait partie d'une de ces Régions linguistiques. Les limites des quatre Régions linguistiques ne peuvent être changées ou rectifiées que par une loi adoptée à la majorité des suffrages dans chaque groupe linguistique de chacune des Chambres, à la condition que la majorité des membres de chaque groupe se trouve réunie et pour autant que le total des votes positifs émis dans les deux groupes linguistiques atteigne les deux tiers des suffrages exprimés*".

[1119] Vid. *Moniteur belge* de 2 d'agost de 1966.

[1120] Així, els articles 3 a 6 de les lleis coordinades de 18 de juliol de 1966 delimiten els àmbits territorials de les quatre regions. L'article 3 estableix que la Regió de llengua neerlandesa comprèn les províncies d'Anvers, Flandes Occidental, Flandes Oriental i Limbourg, el partit de Hal-Vilvorde en els termes previstos a l'article 3.2 de la llei, i el partit de Lovaina.
L'article 4 prescriu que la Regió de llengua francesa inclou les províncies de Hainaut, de Luxemburg, Namur, Liège (a excepció de les comunes enumerades a l'article 5) i el partit de Nivelles.
L'article 5 enumera les comunes adscrites a la regió de llengua alemanya, que inclou les següents: Eupen, Eynatten, Hauset, Hergenrath, Kettenis, La Calamine, Lontzen, Neu-Moresnet, Raeren, Walhorn, Amblève, Bullange, Butgenbach, Crombach, Elsenborn, Heppenbach, Lommersweiler, Manderfeld, Meyerode, Recht, Reuland, Rocherath, Saint-Vith, Schoenberg i Thommen.
Pel que fa a la regió de Brusel·les-capital, l'article 6 estableix que l'integren les comunes d'Anderlecht, Auderghem, Berchem-Sainte-Agathe, Brusel·les, Etterbeek, Evere, Forest, Ganshoren, Ixelles, Jette, Koekelberg, Molenbeek-Saint-Jean, Saint-Gilles, Saint-Josseten-Noode, Schaerbeek, Uccle, Watermael-Boistfort, Woluwe-Saint-Lambert i Woluwe-Saint-Pierre.

[1121] Article 30 de la Constitució: *"L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif; il ne peut être reglé que par la loi, et seulement pour les actes de l'autorité publique et pour les affaires judiciaires"*.

primera versió de la Constitució belga aprovada el 1831, i s'ha mantingut inalterat en el decurs de les ulteriors modificacions de la norma suprema. De fet, la primera redacció del precepte es limitava a preveure que l'ús de les llengües parlades habitualment[1122] a Bèlgica (el francès, el neerlandès i l'alemany) era facultatiu i només podia ser regulat per llei[1123]. Aquesta primera redacció fou objecte de diverses esmenes tendents a precisar-ne el seu contingut i abast[1124].

Aquest precepte constitucional resulta particularment interessant perquè garanteix el principi de llibertat idiomàtica dels ciutadans, llibertat d'ús idiomàtic que, per altra part, és absoluta pel que fa a les relacions privades entre particulars[1125].

Tal com s'ha dit, l'article 30 de la Constitució disposa que assisteix als ciutadans el dret d'emprar facultativament les llengües parlades habitualment a Bèlgica, previsió que es refereix exclusivament a les llengües francesa, neerlandesa i alemanya. Dit altrament, aquest precepte ha estat interpretat en el sentit de garantir el dret individual de tota

[1122] L'article 23 de la Constitució belga de 1831 garantia l'ús facultatiu de les "*langues usitées en Belgique*", sense identificar el catàleg concret de llengües sotmès a aquesta qualificació. Tal com s'ha precisat doctrinalment, el constituent va garantir la tutela d'aquelles llengües parlades habitualment en el país, que són aquelles enumerades al decret del govern provisional de 16 de novembre de 1830 : el francès, el neerlandès i l'alemany. Vid. MAROY, Pierre; "L'évolution de la législation linguistique belge", *Revue de droit public et de la science politique en France et à l'étranger"*, 1966, p. 455. Vid. també, DELPERÉE, Francis; "*L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica*", a "L'Administració de Justícia als Estats plurilingües", obra cit. nota supra, p.13-14. L'autor confirma que la Constitució només parla de llengües "*usitées en Belgique*", referint-se implícitament al francès, al neerlandès i l'alemany.

[1123] Vid. HUYTTENS, Émile; "Discussions du Congrès National de Belgique 1830-1831", Société Typographique belge, Adolphe Wahole et Cie, 1844, Tome Premier, 10 novembre-31 décembre 1830, p. 667. Així, l'article 19 del projecte deia: "*L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif; il ne peut être réglé que par loi*". Vid., també, THONISSEN, J.J.; "La Constitution belge annotée offrant sous chaque article l'état de la doctrine, la jurisprudence et la législation", 2ª ed., Bruylant-Christophe&Cie, Bruxelles, 1876, p. 95-102.

[1124] Vid. Huyttens, Émile; "Discussions du Congrès …", obra cit. nota supra, p. 668. Entre les esmenes presentades a la literalitat del precepte, i finalment no aprovades, destaquen les defensades pels diputats M. Van Meenen ("*L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif pour les particuliers; il ne peut être réglé aue par loi et qu'à l'égard des fonctionnaires non éléctrifs"*) o pel diputat M. Raikem ("*L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif. Il ne peut être réglé que pour les actes de l'autorité publique et seulement par loi"*). Aquest darrer va justificar l'esmena, finalment no aprovada, al·legant que "*tothom està d'acord en aquest punt, que l'ús de llengües és facultatiu; i, en la pràctica habitual, cadascú decidirà parlar com voldrà. És necessari que ho sigui també pels actes que només ordenen els interessos privats. És el cas d'actes relatius a convencions,com els contractes notarials i els testaments, han de poder ser escrits en la llengua que parlen o escullen les parts, atès que sense aquesta previsió, seria fàcil equivocar-les. La meva esmena proposa consagrar aquest dret. Pels actes de l'autoritat, la llengua ha de ser única, sens perjudici de la traducció a afegir en els casos que sigui necessari. Fins aquí tot el que havia de dir per justificar la meva esmena..."*. Destaca, també, per la seva incidència, l'esmena presentada pel diputat D.Devaux, que va defensar la necessitat d'addicionar al precepte la següent dicció: " *L'emploi des langues usitées en Belgique est facultatif. Il ne peut être réglé que par la loi, et seulement pour les actes de l'autorité publique et pour les affaires judiciaires"*.

[1125] Per una ampliació, vid.DELPERÉE, Francis; "*L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica*", a "L'Administració de Justícia als Estats plurilingües", obra cit. nota supra, p 12-13.

persona, amb independència d'on es trobi dins el territori estatal, d'adreçar-se a l'autoritat pública en qualsevol de les tres llengües nacionals[1126]. Aquesta llibertat lingüística, tal com s'ha defensat doctrinalment, restarà modulada o limitada en els dos supòsits contemplats expressament per la pròpia norma suprema: els actes de l'autoritat i els assumptes judicials, àmbits materials el règim lingüístic dels quals serà ordenat pel legislador federal que en determinarà les regles del joc[1127]. En aquest context, cal recordar que la doctrina ha advertit que la competència reservada al legislador federal en els dos àmbits materials prescrits a l'article 30 de la Constitució ha de ser interpretada tenint en compte les previsions de l'article 129 de la mateixa norma suprema[1128]. Aquest article 129 de la Constitució habilita a les Comunitats francesa i flamenca per regular els usos idiomàtics en l'àmbit de l'administració, l'ensenyament i les relacions socials a les empreses, en els termes garantits pel propi text constitucional. D'aquí que s'afirmi que no existeix una única política lingüística belga sinó diverses, adoptades i implementades en exercici del repartiment competencial establert a la pròpia Constitució[1129].

Els articles 43, 68, 99 i 189 de la Constitució també contenen certes prescripcions expresses en matèria lingüística, si bé predicades respecte de supòsits concrets. Així, aquests preceptes regulen qüestions tals com la divisió en grups lingüístics dels membres de les cambres parlamentàries[1130], la composició lingüística del Consell de

---

[1126] Vid. DELPERÉE, Francis; *"Les politiques linguistiques en Belgique", Revue Generale de Droit*, vol. nº 19, 1988-1, p. 260.

[1127] Doctrinalment, s'ha advertit que l'article 30 de la Constitució belga es limita a reconèixer al ciutadà, sigui quina sigui la regió d'on prové o on es trobi, la facultat d'emprar indistintament el francès, el neerlandès o l'alemany quan es posa en contacte amb l'autoritat pública, si bé no comporta un deure d'aquesta autoritat d'atendre al ciutadà en la llengua que ha emprat, tenint en compte que el règim idiomàtic de l'autoritat pública es regularà per la normativa que li sigui aplicable. És per aquest motiu que s'ha advertit que la posada en pràctica d'aquest principi constitucional no està exempta de dificultats. Vid., per tots, DELPERÉE, Francis; "L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica", obra cit. nota supra, p. 14, on proclama "*el reconeixement del dret individual al multilingüisme o a l'ús alternatiu d'una de les tres llengües oficials corre el risc de no tenir cap èxit en una societat política on les administracions públiques, i (...) també les jurisdiccionals, es componen de persones triades segons les regles de l'unilingüisme (...) El principi constitucional no es pot posar en pràctica correctament si no hi ha formes i pràctiques de tolerància que corretgeixin la rigidesa de la regla de dret*".

[1128] Vid. article 129 de la Constitució belga: "*Les Conseils de la Communauté française et de la Communauté flamande, chacun pour ce qui le concerne, règlen par décret, à l'exclusion du législateur fédéral, l'emploi des langues pour: 1º Les matières administratives, 2º l'enseignement dans les établissements créés, subventionnés ou reconnus par les pouvoirs publics, 3º les relations sociales entre les employeurs et leur personnel, ainsi que les actes et documents des entreprises imposés par la loi et les règlements (...)*". Vid., per tots, DELPERÉE, Francis; "*Les politiques linguistiques en Belgique*", *Revue génerale de Droit*, 1988, vol.nº 19, p. 255.

[1129] Vid. DELPERÉE, Francis; "Les politiques linguistiques en Belgique", cit. nota supra, p. 264-267.

[1130] Vid. articles 43 i 68 de la Constitució. L'article 43 disposa: "*1. Pour les cas déterminés dans la Constitution, les membres élus de chaque Chambre sont répartis en un groupe linguistique français et un groupe linguistique néerlandais, de la manière fixée par la loi. 2.Les sénateurs visés à l'article 67.1, 2º, 4º et 7º, forment le groupe linguistique français du Sénat. Les sénateurs visés à l'article 67.1, 1º,3º, et 6º,*

Ministres[1131] o la publicació del text constitucional en les tres llengües (francès, neerlandès i alemany) prevista a l'article 189 de la norma suprema.

Partint d'aquest succinte anàlisi del marc constitucional, convé precisar que la competència per regular l'ús de les llengües en l'àmbit judicial és federal. En compliment d'aquesta competència federal, el legislador va aprovar la llei de 15 de juny de 1935, que es caracteritza per ser una llei nacional que, tal com s'ha advertit doctrinalment[1132], organitza, des d'abans de la instauració de l'Estat federal, règims juridicolingüístics diferents en funció de la localització dels afers judicials dins el territori nacional, avançant el que s'ha vingut a qualificar com un cert *federalisme de fet*, en els termes que s'estudiaran més endavant.

És en aquest context en el que cal estudiar quin és el règim organitzatiu del Poder Judicial en aquest Estat compost, en la mesura que permetrà contextualitzar les previsions d'aquesta llei.

La primera qüestió a tenir en compte en l'anàlisi de l'ordenació constitucional del Poder Judicial té naturalesa estrictament terminològica. Tal com s'ha posat de manifest per la doctrina[1133], la categoria conceptual "*pouvoir judiciaire*" admet diferents significacions, en funció de si es defineix en un sentit orgànic o en un sentit estrictament funcional. En el sentit orgànic, l'expressió designa el conjunt de jurisdiccions de l'ordre judicial, habitualment anomenades jutjats i tribunals, siguin els jutges de pau i tribunals de *police*, els tribunals *d'arrondissement,* de Primera instància, de treball i mercantils, els Tribunals d'apel·lació, els Tribunals d'*assises* o el Tribunal de Cassació. Altrament, en el sentit funcional, l'expressió designa aquell sector de l'activitat pública que consisteix en exercir la funció jurisdiccional. D'aquesta manera, el Tribunal d'Arbitratge i la secció d'administració del Consell d'Estat que, en el pla orgànic, no pertanyen *strictu*

---

forment le groupe linguistique néerlandais du Sénat". Aquest precepte regula la divisió en grups lingüístics francès i neerlandès dels membres electes de cada cambra. Per una ampliació sobre aquesta matèria, vid., per tots, DOMS, Philippe; "L'emploi des langues dans les Chambres législatives en Belgique", *Res Publica, Revue de l'Institut belge de la science politique,* Vol. VII, 1965-2, p. 126-140.

[1131] Vid. article 99 de la Constitució: "*Le Conseil de Ministres compte quinze membres au plus. Le Premier Ministre éventuellement excepté, le Conseil de Ministres compte autant de Ministres d'expression française que d'expression néerlandaise"*. Aquest precepte constitucional estableix la regla de la paritat idiomàtica entre francòfons i neerladòfons en el si del Consell de Ministres.

[1132] Vid., per tots, DELPERÉE, Francis; "*L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica*", cit. nota supra p.18.

[1133] Vid., per tots, UYTTENDAELE, Marc; "Précis de droit constitutionnel belge. Regard sur un système institutionnel paradoxal", Précis de la faculté de droit, Université Libre de Bruxelles, Bruylant, Bruxelles, 2001, p. 495-496.

sensu al poder judicial, exerceixen una funció que correspon al poder judicial en sentit funcional.

Aquesta distinció terminològica no és accessòria, més encara si es té en compte que, tal com s'ha advertit doctrinalment, en el decurs del seu articulat, la Constitució belga enuncia conceptes tals com el de 'jutge', 'enjudiciament', 'tribunal' o 'jurisdicció' que fan menció tant al Poder Judicial en sentit orgànic (articles 144,145,148 i 153 de la Constitució) com al Poder Judicial en sentit funcional (articles 40, 146 i 159 de la norma suprema)[1134]. Aquesta distinció conceptual es projectarà a la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de llengües en matèria judicial, disposició legal que adopta el criteri estrictament orgànic.

Tal com s'estudiarà en el decurs del capítol dedicat a l'anàlisi del seu àmbit d'aplicació, la llei de 15 de juny de 1935 ordena el règim juridicolingüístic d'aquells procediments que es substancien en el si del Poder Judicial interpretat en el sentit orgànic estricte de l'expressió, de tal manera que el règim juridicolingüístic de la resta de procediments substanciats davant la jurisdicció constitucional i la jurisdicció administrativa es troba ordenat en d'altres disposicions legislatives[1135]. En particular, pel que fa a la justícia constitucional, les previsions idiomàtiques es regulen a la llei especial de 6 de gener de 1989 sobre el Tribunal d'Arbitratge[1136] i, pel que fa al règim juridicolingüístic de la justícia administrativa, a les lleis coordinades sobre el Consell d'Estat de 12 de desembre de 1973[1137].

D'aquesta manera, tal i com s'ha defensat doctrinalment, a Bèlgica el Poder Judicial no ostenta la titularitat del monopoli de la funció jurisdiccional, atès que, a més del que hom denomina '*jurisdiccions del Poder Judicial*' *strictu sensu*, el legislador, per mandat

---

[1134] Vid. UYTTENDAELE, Marc; "Précis de droit constitutionnel belge. Regard sur un système institutionnel paradoxal", obra cit. nota supra, p. 496.

[1135] Vid. DELPERÉE, Francis; *"L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica"*, a "L'administració de Justícia als Estats plurilingües", Consejo General del Poder Judicial-Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Studia Iuridica nº15, 1997.

[1136] Vid. *Loi de 6 janvier 1989, spéciale sur la Cour d'arbitrage*, *Moniteur belge de 7 de gener de 1989*. La Constitució belga regula el Tribunal d'Arbitratge el Capítol V del Títol III (articles 141 a 143). No el regula dins el Capítol VI del mateix Títol III dedicat a l'ordenació del Poder Judicial, el que il·lustra, ja *prima facie*, l'expressa voluntat del constituent de sostraure aquest Tribunal del que és el Poder Judicial *strictu sensu*. Per una ampliació, vid. DELPERÉE, Francis i RASSON-ROLAND, Anne; "Droit public. La Cour d'Arbitrage", Larcier, Bruxelles, 1996.

[1137] Vid. *Loi de 12 janvier 1973, lois coordonées sur le Conseil d'État* (*Moniteur belge de 21 de març de 1973)*. La Constitució belga regula el Consell d'Estat i les jurisdiccions administratives al Capítol VII del Títol III (articles 160 i 161). Per una ampliació sobre la jurisdicció administrativa, vid., per tots, UYTTENDAELE, Marc; "Précis de droit constitutionnel belge. Regard sur un système institutionnel paradoxal", obra cit. nota supra, p. 539; vid. també, DELPERÉE, Francis; "*Unité, dualité ou trinité de juridiction en Belgique?*", a Revue française de Droit administratif 6(5), sept-oct., 1990, p. 183 a 185.

constitucional, ha regulat d'altres jurisdiccions, en particular l'administrativa i la constitucional, no integrades en el Poder Judicial, que mereixen una anàlisi a part[1138].

Partint d'aquesta precisió preliminar conceptual, cal assenyalar que el Poder Judicial es troba regulat al Capítol VI del Títol III de la Constitució belga (articles 144 a 159) que, rubricat "*Del Poder Judicial*", n'ordena les principals directrius que el defineixen.

De fet, doctrinalment es coincideix en valorar que la Constitució belga estableix les línies mestres de la piràmide jurisdiccional i esbossa els principis que regiran l'organització del poder judicial[1139], si bé serà el legislador federal qui acabarà modulant el contingut i abast d'aquestes previsions de la norma suprema. És més, la Constitució pràcticament no defineix les atribucions que es reconeixen a les jurisdiccions que reconeix. No precisa quines seran les seves competències territorials ni materials, de manera que ha estat el legislador federal qui ha dotat de contingut les opcions del constituent en aquest àmbit[1140], principalment a través del Codi Judicial, promulgat per la llei de 10 d'octubre de 1967[1141].

Partint d'aquesta base, l'article 40 de la Constitució belga proclama que el poder judicial '*est exercé par les cours et tribunaux*'. D'aquí la conveniència, d'identificar i definir en aquest capítol preliminar, quina és aquesta organització judicial dissenyada per la norma suprema, a la que es refereix expressament la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial, objecte d'estudi, quan estableix les regles juridicolingüístiques que ordenaran el règim idiomàtic de les actuacions que s'hi substancïin.

L'estructura organitzativa del Poder Judicial belga es troba regulada al Llibre I de la segona part del Codi Judicial (articles 58 a 285bis). Succintament, l'integren els següents òrgans, que es troben enunciats expressament a la llei de 15 de juny de 1935,

[1138] Vid. LEJEUNE, Marc A.; "Introduction au droit et aux institutions de la Belgique fédérale (sur la base de la nouvelle Constitution coordonée)", 3ª ed., La Charte, Bruxelles, 2000, p. 43. L'autor es pronuncia en aquesta linia, proclamant expressament que "*Le pouvoir judiciaire n'a cependant pas le monopole de la fonction juridictionnelle, car à côté des juridictions de l'ordre judiciaire le législateur a consacré l'existence de certaines juridictions administratives, au sommet desquelles se trouve le Conseil d'Etat*".

[1139] Així, per exemple, la Constitució positivitza, entre d'altres, principis tals com el d'independència del poder judicial o el principi de separació de poders, establint, pel que fa referència a aquest darrer, una expressa divisió tripartita (poder legislatiu, executiu i judicial), que garanteix al seu Títol III.

[1140] Vid. DELPERÉE, Francis; "Le droit constitutionnel de la Belgique", Bruylant, Bruxelles, 2000.

[1141] Vid. *Moniteur belge* de 31 d'octubre de 1967. El Codi judicial formalment s'estructura en sis parts que, respectivament, ordenen les següents matèries: els principis generals; l'organització judicial; la competència; el procés civil; embargs preventius, vies d'execució i reglament col·lectiu de deutes; i, finalment, l'arbitratge.

en els termes que s'estudiaran amb més precisió en el decurs del corresponent capítol[1142]: en primer lloc, els jutjats de pau, amb seu als cantons judicials[1143]; en segon lloc, trobem el tribunal de *police*[1144], el tribunal d'*arrondissement*, tribunals de primera instància, mercantils i de treball, amb seu als partits judicials[1145]; en tercer lloc, el tribunal d'*assises*[1146]*;* els tribunals d'apel·lació i tribunals de treball, òrgans jurisdiccionals amb seu a nivell provincial[1147]; i, finalment, a nivell nacional i a la cúspide de la piràmide jeràrquica judicial, es troba el Tribunal de Cassació, amb seu a Brusel·les[1148].

Pel que fa referència al règim de distribució competencial en matèria d'administració de Justícia en aquest Estat compost, és necessari partir d'una premissa bàsica:

[1142] Per l'estudi succinte de l'estructura orgànica del Poder Judicial belga, se segueix la classificació proposada per LEJEUNE, Marc A.; "Introduction au droit et aux institutions de la Belgique fédérale (sur la base de la nouvelle Constitution coordonée)", cit. nota supra., p. 50 a 55.

[1143] L'article 59 del Codi Judicial estableix que hi ha un Jutge de Pau per cada cantó judicial. L'article 151.4 de la Constitució estableix que els jutges de pau, entre d'altres, seran nomenats pel Rei, en els termes establerts legislativament. La seu dels Jutjats de Pau es determina a l'article 1 de l'annexe del Codi Judicial (article 61). Vid. Capítol I del Títol I del Llibre Primer del Codi Judicial (articles 59 a 72), rubricat "*El jutge de pau i el tribunal de police*". Per una ampliació sobre aquest òrgan jurisdiccional, vid., per tots, DE LEVAL, Georges; "Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé", p. 109; també, LEJEUNE, Marc A.; "Introduction au droit et aux institutions de la Belgique fédérale (sur base de la nouvelle Constitution coordonnée)", 3ª ed., La Charte, Bruxelles, 2000, p. 43 i ss.

[1144] Regulat al Capítol I del Títol I del Llibre Primer del Codi Judicial (articles 59 a 72).

[1145] Regulats al Capítol II del Títol I del Llibre Primer del Codi Judicial (articles 73 a 100). L'article 73 disposa que hi haurà un tribunal d'*arrondissement* (articles 74 i 75), un tribunal de primera instància (articles 76 a 80), un tribunal de treball (regulat als articles 81 a 83) i un tribunal mercantil (articles 84 i 85) per cada partit judicial. L'article 88 del Codi Judicial estableix que, pel que fa al servei, el reglament particular de cada tribunal establert pel Rei, determinarà les normes de règim intern, tals com la determinació del nombre de cambres i les seves atribucions, els dies i hores de les audiències i de l'introducció de causes o el règim de repartiment d'assumptes. El reglament dels tribunals amb seu a Brusel·les determinarà, en funció de les necessitats del servei, les cambres que coneixeran els assumptes en francès i les cambres que tramitaran les causes en neerlandès.
Per una ampliació sobre la naturalesa i competències d'aquests òrgans jurisdiccionals, vid., per tots, DE LEVAL, Georges; "Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé", p. 129-176.

[1146] Regulat al Capítol IV del Títol I del Llibre Primer del Codi Judicial (articles 114 a 127). Per una ampliació sobre la naturalesa i competències d'aquests òrgans jurisdiccionals, vid., per tots, DE LEVAL, Georges; "Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé", p. 191-196.

[1147] Regulats al Capítol III del Títol I del Llibre Primer del Codi Judicial (articles 101 a 113bis). L'article 156 de la Constitució estableix que a Bèlgica hi ha cinc Tribunals d'apel·lació: el de Brusel·les, Gandt, Amberes, Liège i Mons. Per una ampliació sobre la naturalesa i competències d'aquests òrgans jurisdiccionals, vid., per tots, DE LEVAL, Georges; "Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé", p. 177-190.

[1148] L'article 147 de la Constitució estableix que hi ha un únic Tribunal de Cassació ("*Il y a pour toute la Belgique une Cour de cassation*"). Es troba regulat al Capítol V del Títol I del Llibre Primer del Codi Judicial (articles 128 a 136). vid., per tots, DE LEVAL, Georges; "Institutions judiciaires. Introduction au droit judiciaire privé", p. 197-207.

l'advertiment que les comunitats i regions no tenen reconeguda competència per dotar-se d'òrgans jurisdiccionals[1149], competència aquesta que és reconeguda com exclusiva del legislador federal. En aquest sentit, hom proclama que a Bèlgica les jurisdiccions son competència exclusiva de l'Estat[1150].

Finalment, per concloure aquest capítol dedicat a l'anàlisi del Poder Judicial, esdevé convenient estudiar, ni que sigui succintament, el Consell Superior de la Justícia garantit a l'article 151 de la Constitució, institució que hom ha definit com autoritat pública independent, d'estatut jurídic *sui generis*, amb competència per vetllar per la millora de l'organització del poder judicial, en aquells àmbits prescrits a la pròpia norma suprema i desenvolupats per la llei que l'ordena[1151]. Aquesta institució, de

[1149] Vid. RASSON-ROLAND, Anne; "*Les autorités de justice*", a l'obra col·lectiva DELPERÉE, Francis (dir) "La Belgique fédérale", Bruylant, Bruxelles, 1994, p. 186. En el mateix sentit, vic. RIGAUX, F.; "L'évolution du droit de 1980 à l'an 2000", *Le droit de 1980 à l'an 2000: rétrospective et prospective, Revue régional de droit*, nº63, agost 1992, p. 11, on es proclama que " *(...) Deux éléments au moins distinguent la Belgique d'un véritable Etat fédérale: les collectivités politiques nouvelles n'ont pas reçu la compétence de s'organiser elles-mêmes et elles ne peuvent instituer leurs propres juridictions, l'organisation judiciaire et les juridictions administratives relevant de la compétence exclusive du legislateur national"*. Vid., també, DELPERÉE, Francis; "Le droit constitutionnel de la Belgique", Bruylant, Bruxelles, 2000.

[1150] Nogensmenys, certs sectors doctrinals (per tots, vid. RASSON-ROLAND, Anne, obra cit. nota supra, p. 192) avancen que a l'empara de la teoria de les competències residuals reconegudes a les comunitats i regions pugui obrir-se un debat sobre el règim d'atribució competencial en matèria de justícia. Així, proclama, *"(...) La Constitution accorde, en effet, la compétence résiduelle aux communautés et aux régions et prévoit que l'autorité fédérale n'a de compétences que dans les matières que lui attribuent formellement la Constitution et les lois portées en vertu de la Constitution même. Il faut souhaiter que, le jour où une réflexion sera engagée sur la liste de matières qui doivent demeurer de la compétence fédérale, la justice retienne largement l'attention"*. Alhora, hom ha de valorar que a Bèlgica s'ha encetat el que certs sectors han definit com una veritable '*federalització del dret penal*' en el sentit ampli de l'expressió (dret penal material i dret penal processal), a favor de les comunitats i regions. Vid., per tots, VERDUSSEN, Marc; "La répression pénale", a l'obra col·lectiva DELPERÉE, Francis (dir) "La Belgique fédérale", Bruylant, Bruxelles, 1994, p. 296-312.

[1151] L'article 151 de la Constitució estableix que *"(...) 2. Il y a pour toute la Belgique un Conseil supérieur de la justice. Dans l'exercice de ses compétences, le Conseil supérieur de la justice respecte l'indépendance visée au 1er. Le Conseil supérieur de la justice se compose d'un collège francophone et d'un collège néerlandophone. Chaque collège comprend un nombre égal de membres et est composé paritairement, d'un part, de juges et d'officiers du ministère public élus directement par leurs pairs dans les conditions et selon le mode déterminés par la loi, et d'autre part, d'autre membres nommés par le Sénat à la majorité de deux tiers des suffrages exprimés, dans les conditions fixées par la loi. (...) La loi précise la composition du Conseil supérieur de la justice, de ses collèges et de leurs commissions, ainsi que les conditions dans lesquelles et le mode selon lequel ils exercent leurs compétences. 3.Le Conseil supérieur de la justice exerce ses compétences dans les matières suivantes: 1) la présentation des candidats à une nomination de juge, telle que visée au 4, alinéa premier, ou d'officier du ministère public; 2) la présentation des candidats à une désignation aux fonctions visées au 5, alinéa premier et aux fonctions de chef de corps auprès du ministère public; 3) l'accès à la fonction de juge ou d'officier du ministère public; 4) la formation des juges et des officiers du ministère public; 5) l'établissement de profils généraux pour les désignations visées au 2º; 6) l'émission d'avis et de propositions concernant le fonctionnement général et l'organisation de l'ordre judiciaire; 7) la surveillance générale et la promotion de l'utilisation des moyens de contrôle interne; 8) à l'exclusion de toutes compétences disciplinaires et pénales: recevoir et s'assurer du suivi de plaintes relatives au fonctionnement de l'ordre judiciaire, engager une enquête sur le fonctionnement de l'ordre judiciaire (...) Un loi à adopter à la majorité prévue à l'article 4, dernier alinéa, détermine les autres compétences de ce Conseil.(...)"*.

perfils relativament ambigus, sense precedents a l'historia constitucional belga[1152], té un difícil encaix dins el sistema de divisió tripartita de poders dissenyada per la Constitució. En efecte, doctrinalment s'ha advertit que aquesta autoritat constituïda pel propi text constitucional, independent, presenta la particularitat de situar-se a l'encreuament o, altrament dit, "*point d'intersection*" dels tres grans poders constitucionals, entre el poder judicial, el legislatiu i l'executiu[1153].

Ni que sigui a títol merament indicatiu, resulta il·lustrativa la constatació que fins i tot en la pròpia composició d'aquest Consell s'ha vetllat per garantir una paritat lingüística. La pròpia Constitució belga estableix, en el seu article 151, que el Consell estarà compost per dos col·legis, un francòfon i un neerladòfon, composició lingüística paritària que ha estat garantida per la legislació que ha desenvolupat aquest mandat constitucional[1154].

Per una ampliació, vid. VERDUSSEN, Marc (dir.); "Le Conseil Supérieur de la Justice", Centre d'Études Constitutionnelles et Administratives, nº16, Bruylant, Bruxelles, 1999. Vid., també, Llei de 22 de desembre de 1998 *modifiant certaines dispositions de la deuxième partie du Code judiciaire concernant le Conseil supérieur de la justice, la nomination et la désignation de magistrats et instaurant un système d'évaluation pour les magistrats* (publicada al *Moniteur belge* de 2 de febrer de 1999); vid., també, llei de 24 de març de 1999 *relative aux juristes de parquet et aux référendaires et complétant et modifiant certaines dispositions du Code judiciaire et de la loi du 22 décembre 1998 modifiant certaines dispositions de la deuxième partie du Code judiciaire concernant le Conseil supérieur de la justice, la nomination et la désignation de magistrats et instaurant un système d'évaluation pour les magistrats* (*Moniteur belge* de 7 d'abril de 1999, Err. *Moniteur belge* de 8 de maig de 1999); també, *Arrêté* reial de 15 de febrer de 1999, *déterminant la procédure d'élection des membres-magistrats du Conseil supérieur de la Justice* (*Moniteur belge* de 26 de febrer de 1999).

[1152] Els seus orígens se situen en la voluntat política de respondre les intenses crítiques de l'opinió pública al funcionament de l'administració de justícia belga, que varen trascendir amb especial incidència en els mitjans de comunicació durant la "Marche blanche" el 20 d'octubre de 1996. Tal com va consignar a la proposició de llei nº 1677/1: *"Le mode de fonctionnement du pouvoir judiciaire a (...) fait l'objet de sévère critiques à l'égard de plusieurs événements extrêmement dramatiques survenus ces dernières années. Pendant la 'Marche blanche' en 1996, des justiciables ont exprimé de manière collective et massive leur mécontentement face aux nombreux dysfonctionnements dans les fonctionnement de la justice et à l'absense de vision globale et cohérente"*. L'objectiu se centrava en reformar la justícia, dotant-la de major eficiència. En aquest context de crítica al funcionament del poder judicial, va crear-se el Consell superior de la justicia, una figura que, per mandat constitucional, gaudiria d'absoluta independència per l'acompliment de les seves competències.

[1153] Vid. DELPERÉE, Francis; "Le statut et la composition du Conseil supérieur de la justice", a l'obra col·lectiva VERDUSSEN, Marc; "Le Conseil Supérieur de la Justice", Centre d'Études Constitutionnelles et Administratives, nº16, Bruylant, Bruxelles, 1999, p. 40-41, on s'adverteix que *"(...) D'une part, le Conseil se place, par sa composition, aux confins du pouvoir judiciaire et du pouvoir législatif. D'autre part, le Conseil se place, par ses fonctions, aux confins du pouvoir judiciaire et du pouvoir gouvernemental"*.

[1154] Per una ampliació, vid. DELPERÉE, Francis; "Le statut et la composition du Conseil supérieur de la justice", cit. nota supra, p. 29-57.

3.2 L'àmbit d'aplicació de la llei de 15 de juny de 1935. Estudi del règim juridicolingüístic del Tribunal d'Arbitratge i el Consell d'Estat.

Pel que fa a l'àmbit d'aplicació de la disposició legal, cal assenyalar que es circumscriu, tal com rubrica el seu títol, a la regulació juridicolingüística en *matèria judicial*, aplicant-se a aquells procediments tramitats davant els tribunals civils, penals i comercials així com davant les jurisdiccions socials. Altrament dit, la llei de 1935 ordena els usos idiomàtics davant qualsevol jurisdicció típica del *Poder Judicial* interpretat en el sentit que la Constitució belga li dóna en el seu capítol VI del Títol III (articles 144 a 159), a qualsevol nivell (primera instància, apel·lació i cassació).

Per tant, la llei de 15 de juny de 1935 només s'aplica a l'ordenació del règim lingüístic d'aquells procediments que es substancien en el si del Poder Judicial interpretat en el sentit estricte de l'expressió[1155], de tal manera que el règim juridicolingüístic de la resta de procediments substanciats davant la jurisdicció constitucional i la justícia administrativa es troba ordenat en d'altres disposicions legislatives[1156]. En particular, pel que fa a la justícia constitucional, les previsions idiomàtiques es regulen a la llei especial de 6 de gener de 1989 sobre el Tribunal d'Arbitratge[1157]. Pel que fa a la justícia

[1155] Vid., per tots, KRINGS, Ernest; "Le système judiciaire", *Pouvoirs nº 54*, 1990, p. 51-61. L'autor recorda que el Poder Judicial, a Bèlgica, no integra totes les institucions de caràcter jurisdiccional. Existeixen d'altres institucions que exerceixen funcions jurisdiccionals i que no pertanyen al *'Pouvoir Judiciaire'*. Aquest és el cas, entre d'altres, de la *Cour d'Arbitrage*, el Consell d'Estat o les jurisdiccions de caràcter administratiu. Aquestes institucions tenen els seus caràcter propis i no s'identifiquen amb el 'Poder Judicial'. Vid. també, UYTTENDAELE, Marc; "Précis de droit constitutionnel belge. Regard sur un système institutionnel paradoxal", Précis de la faculté de droit, Université Libre de Bruxelles, Bruylant, Bruxelles, 2001, p. 495-532. L'autor adverteix que el text constitucional no és rigurós en la utilització de certs conceptes en el decurs del Capítol VI del Títol III dedicat al Poder Judicial. L'autor constata que s'utilitzen certes categories conceptuals, tals com *'pouvoir judiciaire'*, que admeten diferents significacions. En aquest sentit, tal i com ja s'ha estudiat en el decurs del capítol precedent, l'expressió *'pouvoir judiciaire'* admet una doble significació orgànica i funcional. En el sentit orgànic, l'expressió designa el conjunt de jurisdiccions de l'ordre judicial, habitualment anomenades corts i tribunals, siguin els jutges de pau i tribunals de *police*, els tribunals *d'arrondissement*, de primera instància, de treball i de comerç, les corts d'apel·lació i de treball, les corts d'*assises* i el tribunal de cassació. En el sentit funcional, l'expressió designa aquell sector de l'activitat pública que exerceix la funció jurisdiccional. D'aquesta manera, el Tribunal d'Arbitratge i la secció d'administració del Consell d'Estat que, en el pla orgànic, no pertanyen al poder judicial, exerceixen una funció que correspon al poder judicial en sentit funcional. L'autor constata que en el decurs de l'articulat del text constitucional, els conceptes jutge, enjudiciament, tribunal o jurisdicció fan menció tant al poder judicial en sentit orgànic (articles 144,145,148 i 153 de la Constitució) com al poder judicial en sentit jurisdiccional (articles 40, 146 i 159 de la Constitució).

[1156] Vid. DELPERÉE, Francis; *"L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica"*, a "L'administració de Justícia als Estats plurilingües", Consejo General del Poder Judicial-Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Studia Iuridica nº15, 1997.

[1157] Vid. *Loi de 6 janvier 1989, spéciale sur la Cour d'arbitrage*, *Moniteur belge de 7 de gener de 1989*. Vid. DELPERÉE, Francis, i RASSSON-ROLAND, Anne; "La Cour d'arbitrage", Larcier, Bruxelles, 1996. També, vid. DELPERÉE, Francis (Dir.); "La Cour d'Arbitrage. Actualité et perspectives", Bruylant, Bruxelles, 1988. El propi Tribunal d'Arbitratge s'ha autodefinit com "*une cour constitutionnelle à compétence limitée*", vid. *Arrêt* nº 32 de 29 de gener de 1987, *Ann. Fac. dr. Liège*, 1987, p. 199.

administrativa, aquestes previsions son objecte d'ordenació a les lleis coordinades sobre el Consell d'Estat de 12 de desembre de 1973[1158].

És per aquest motiu que, encara que sigui a títol merament indicatiu, esdevé convenient esbossar el règim juridicolingüístic dels procediments substanciats davant el Tribunal d'Arbitrage i davant la justícia administrativa, sectors exclosos de l'àmbit d'aplicació de la llei de 15 de juny de 1935 i regulats per les dues disposicions legals enunciades.

Pel que fa a la justícia constitucional, tal com s'ha avançat, el règim juridicolingüístic dels procediments tramitats davant el Tribunal d'Arbitrage es troba regulat a la llei especial de 6 de gener de 1989 sobre el Tribunal d'arbitratge. Aquesta llei dedica el seu Títol IV (articles 62 a 66) a la regulació dels usos idiomàtics.

Prima facie, hom ha de subratllar les especials garanties que es concedeixen a la tutela de la qüestió idiomàtica davant aquest Tribunal d'Arbitrage. Il·lutra aquesta constatació el fet que, per mandat legislatiu (article 31 de la norma), està compost per dotze jutges, dels quals sis són preceptivament d'expressió francesa i integren el grup lingüístic francès, i sis són d'expressió neerlandesa i integren el grup lingüístic neerlandès[1159]. L'adscripció a un o altre grup ve determinada bé per la llengua del diploma (en els cas dels Jutges nomenats atenent al que prescriu l'article 34.1.1) bé pel grup lingüístic parlamentari del que formessin part (en el cas del Jutges nomenats a l'empara del que disposa l'article 34.1.2 de la llei)[1160]. Aquesta paritat idiomàtica, com a element garant dels drets lingüístics dels justiciables, també es projecta, per mandat legislatiu, en el cos de refrendaris[1161], de *greffiers*[1162] i del propi personal administratiu adscrit al servei del Tribunal[1163], el que il·lustra les especials garanties de tutela de la qüestió idiomàtica.

[1158] Vid. *Loi de 12 janvier 1973, lois coordonées sur le Conseil d'État, Moniteur belge de 21 de març de 1973.*

[1159] Tal com disposa l'article 55 de la llei, sens perjudici del que disposa l'article 56 (règim de la sessió plenària), el Tribunal d'Arbitratge celebra les seves audiències, delibera i resolt estant composada de set jutges: tres d'expressió francesa, tres d'expressió neerlandesa i el president o, en el seu defecte, el Jutge més ancià o, arrivat el cas, el de més edat del mateix grup lingüístic. El mateix precepte disposa que quan es tracti d'un assumpte que s'hagi de tractar en la llengua que no és la del grup lingüístic al que pertany el president, aquest delegarà les seves competències a l'altre president o, en el seu defecte, al jutge més ancià o, arrivat el cas, al de més edat de l'altre grup lingüístic.

[1160] Vid. article 34 de la llei, relatiu a les condicions de nomenament dels Jutges del Tribunal d'Arbitrage.

[1161] Vid. article 35, precepte que disposa que el Tribunal d'Arbitratge és assistit per catorze refredaris com a màxim, dels quals la meitat ha de ser d'expressió francesa i l'altra meitat d'expressió neerlandesa, atenent a la llengua del diplona, els quals hauran d'haver justificat un coneixement suficient de la segona llengua nacional davant un jurat constituït pel secretari permanent de selecció. El mateix precepte disposa que, almenys, un refrendari d'expressió francesa i un d'expressió neerlandesa hauran d'haver justificat un coneixement suficient de la llengua alemanya.

Partint d'aquests requisits de paritat i capacitació lingüística, el Títol IV de la llei (articles 62 a 66) ordena el règim juridicolingüístic de les actuacions que es substancien davant el Tribunal. Com a regla general, es preveuen les següents quatre directrius: en primer lloc, es prescriu la regla general que els assumptes són interposats davant el Tribunal d'Arbitratge en francès, en neerlandès o en alemany, establint-se determinats criteris que ordenen l'opció lingüística dels actes i declaracions de determinats òrgans[1164]; en segon lloc, es preveu que, com a criteri general, la instrucció de l'assumpte es substanciarà en la llengua de la demanda[1165] ; en tercer lloc, es preveu que les intervencions orals a l'audiència es celebraran en francès, neerlandès o alemany i seran objecte d'una traducció simultània; finalment, com a regla general, la llei prescriu

[1162] Nota de traducció. En endavant, el terme '*greffier*' serà traduït per secretari judicial. Vid. article 40 de la llei, precepte que disposa que el Rei nomena dos secretaris judicials de dues llistes que contenen cadascuna dos candidats, presentades una pel grup lingüístic francès i l'altra pel grup lingüístic neerlandès del Tribunal d'Arbitratge. L'adscripció lingüística del secretari judicial ve determinada per la seva presentació pel grup lingüístic corresponent del Tribunal. L'article 41 de la llei disposa els requisits prescrits per poder ser nomenat secretari, entre els quals es preveu que el candidat d'expressió francesa haurà de justificar el coneixement de la llengua neerlandesa i el candidat d'expressió neerlandesa haurà de justificar el coneixement de la llengua francesa, superant a tal fi els examens de capacitació lingüística previstos a la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de llengües en matèria judicial, a les lleis sobre ús de llengües en matèria administrativa coordinades el 18 de juliol de 1966 i a les lleis sobre el Consell d'Estat coordinades el 12 de gener de 1973.

[1163] Vid. Capítol IV del Títol II de la llei (articles 42 i 43). L'article 42 disposa que el Tribunal d'Arbitratge fixarà el quadre orgànic i el quadre lingüístic del personal administratiu al seu servei, respectant la paritat lingüística per nivells.

[1164] L'article 62 disposa que en els actes i declaracions el Consell de Ministres utilitzarà el francès o el neerlandès (atenent els criteris fixats a l'article 17 de les lleis sobre l'ús de llengües en matèria administrativa coordinades el 18 de juliol de 1966); els Governs utilitzaran la seva llengua administrativa; les jurisdiccions utilitzaran la llengua o les llengües amb les quals han de dictar la seva decisió; els Presidents de les Cambres legislatives, el President del Consell de la Regió de Brusel·les-Capital i el President de l'Assamblea reunida de grups lingüístics del Consell de la Regió de Brusel·les-Capital utilitzaran el francès i el neerlandès; els Presidents del Consell de la Comunitat flamenca i del Consell regional való utilitzaran el francès; el President del Consell de la Comunitat germanòfona utilitzarà l'alemany i el President del Consell flamenc el neerlandès. Finalment, el precepte disposa que les persones que justifiquin un interés utilitzaran la llengua de la seva elecció, excepte en el cas que es trobin sotmeses a la legislació sobre ús de llengües en matèria administrativa, supòsit en el que utilitzaran la llengua determinada per les lleis coordinades de 18 de juliol de 1966. El mateix precepte prescriu que el propi Tribunal, d'ofici, declararà nuls aquells actes i declaracions del Consell de Ministres, dels Governs, dels Presidents de les assamblees legislatives i de les persones sotmeses a la legislació sobre l'ús de llengües en matèria administrativa que no s'hagin adreçat al Tribunal en la llengua prescrita en el mateix article.

[1165] Vid. article 63 de la llei. Aquest precepte disposa que si l'assumpte és presentat en llengua alemanya, o a la vegada en neerlandès i francès, el Tribunal decidirà si la instrucció ha de substanciar-se en neerlandès o en francès. Sens perjudici de l'anterior disposició, la llei estableix que la instrucció de l'afer es substanciarà en la llengua de la regió lingïística on tingui el domicili el requirent quan l'assumpte sigui interposat per una persona que justifiqui un interés i tingui el domicili en una comuna o grups de comunes on la llei no prescrigui ni permeti l'ús d'una altra llengua que la de la regió on estan situats. Pel que fa als assumptes acumulats, la instrucció es substanciarà en la llengua de l'assumpte interposat primer. El mateix precepte preveu una traducció al francès o al neerlandès dels expedients judicials del Tribunal.

que les decisions del Tribunal seran pronunciades en francès i en neerlandès, establint-se la seva publicació al *Moniteur belge* amb una traducció a l'alemany (això no obstant, la mateixa disposició preveu que les decisions del Tribunal es redactaran, pronunciaran i publicaran en francès, en neerlandès i en alemany quan es tracti de resolucions dictades en recursos d'anul·lació i quan es resolguin assumptes interposats en llengua alemanya)[1166].

Pel que fa a la justícia administrativa, cal recordar que el Capítol VII de la Constitució belga, rubricat "*Del Consell d'Estat i de les jurisdiccions administratives"* (articles 160 i 161), constitucionalitza aquestes figures. L'article 160 de la norma suprema contempla l'existència del Consell d'Estat, remetent al legislador el mandat de determinar-ne la seva composició, competència i funcionament. El mateix precepte estableix que la llei podrà atribuir al Rei la potestat de reglamentar el procés d'acord amb els principis establerts legislativament i estableix que el Consell d'Estat resolt per *arrêt* en tant que jurisdicció administrativa, i emet dictàmens en aquells supòsits previstos per la llei[1167].

La primera consideració a tenir en compte pel que fa a aquesta jurisdicció administrativa, és l'advertiment que el Consell d'Estat no s'integra dins el Poder Judicial, *strictu sensu*, en els termes que ja s'han avançat. Aquest advertiment va debatre's de forma expressa en el decurs de la tramitació parlamentària del precepte constitucional. De fet, hom pot concloure que el Consell d'Estat ha de valorar-se com una jurisdicció *sui generis*[1168].

Partint de les anteriors premisses, cal assenyalar que les lleis coordinades sobre el Consell d'Estat de 12 de gener de 1973 ordenen els usos idiomàtics en el Títol VI (articles 47 a 68), rubricat "*De l'emploi des langues au Conseil d'État"*, que s'estructura formalment en quatre capítols. Aquests quatre capítols ordenen, respectivament, els usos idiomàtics davant la secció de legislació (articles 47 a 50

[1166] Vid. articles 65 i 114 de la llei.

[1167] Vid. article 160 de la Constitució belga: "*Il y a pour toute la Belgique un Conseil d'État, dont la composition, la compétence et le fonctionnement sont déterminés par la loi. Toutefois, la loi peut attribuer au Roi le pouvoir de régler la procédure conformément aux principes qu'elle fixe. Le Conseil d'État statue par voie d'arrêt en tant que juridiction administrative et donne des avis dans les cas déterminés par la loi"*. Modificació de la Constitució de 18 de juny de 1993, *Moniteur belge de 29 de juny de 1993.*

[1168] Vid. DELPERÉE, Francis; "Unité, dualité ou trinité de juridiction en Belgique?", *Revue française de droit administratif*, 1990, p. 869-871. Vid, també, RASSON-ROLAND, Anne, "Les autorités de justice" a DELPERÉE, Francis (dir.); "La Belgique fédérale", Centre d'Études Constitutionnelles et administratives, Bruylant, Bruxelles, 1994, p. 193.

bis)[1169], davant la secció d'administració (articles 51 a 63)[1170] i en els propis serveis administratius.

Alhora, la llei, a part d'ordenar el règim d'usos idiomàtics dels assumptes substanciats davant el Consell d'Estat (Títol VI), també projecta aquest element lingüístic en la composició de les pròpies seccions de legislació i d'administració que integren el Consell (Títol VII), establint un règim de capacitació lingüística del membres de les cambres tendents a garantir i tutelar el pluralisme lingüístic. En aquest sentit, la secció de legislació, per mandat legislatiu (articles 79 a 85)[1171] està dividida en quatre cambres, dues d'expressió francesa i dues de llengua neerlandesa, cadascuna de les quals estarà integrada per un membre que haurà hagut de justificar el coneixement de les dues llengües (article 81). En el supòsit de les demandes de dictàmens tramitades en llengua alemanya, l'article 83 de la llei *in fine*, prescriu que aquests dictàmens seran traduïts a l'alemany.
El règim lingüístic de la secció de legislació es caracteritza per una directriu genèrica: els dictàmens de la secció de legislació sobre textos s'emetran en la llengua o llengües en els que hagin de ser promulgats o decretats[1172].

Pel que fa referència a l'organització de la secció d'administració, la llei prescriu que es divideix en onze cambres: cinc de llengua francesa, cinc de llengua neerlandesa i una bilingüe, que, tal i com prescriu l'article 87 de la llei coneixeran dels assumptes que hagin de substanciar-se en la llengua respectiva. L'article 88 de la llei garanteix la previsió de la cambra integrada pel membre del Consell d'Estat que haurà de justificar el coneixement de la llengua alemanya i que coneixerà d'aquells assumptes en els que s'hagi d'emprar aquest idioma.

[1169] Per una ampliació sobre les competències de la secció de legislació, vid. Títol II de les lleis coordinades de 12 de gener de 1973 (*Moniteur belge* de 21 de març de 1973).

[1170] Per una ampliació sobre les competències de la secció d'administració, vid. Títol III de les lleis coordinades de 12 de gener de 1973, enunciades nota supra. (articles 7 a 18).

[1171] Tal com prescriu l'article 79 de les lleis coordinades, la secció de legislació està integrada per dotze membres del Consell d'Estat, designats pel primer president, i un nombre màxim de deu assessors. Disposa d'un primer president i un president que hauran de justificar el coneixement de les llengües francesa i neerlandesa, tres presidents de cambra i vuit consellers d'Estat escollits de tal manera que quatre d'aquests consellers hauran de justificar el coneixement de la llengua francesa, quatre hauran de justificar el coneixement de la llengua neerlandesa i tres hauran de justificar les dues llengües.

[1172] L'article 48 estableix que quan la secció ha de dictaminar sobre textes redactats en francès i neerlandès, el seu examen es projecta sobre els textes redactats en cadascuna de les dues llengües així com sobre la concordança d'aquests textes. L'article 50 disposa que quan el dictàmen ha de ser emès o el texte ha de ser redactat en una única llengua, la sol·licitud es formalitzarà davant una cambra que faci ús d'aquesta llengua. L'article 50bis disposa que per les sol·licituds de dictàmens redactats en llengua alemanya, les cambres francesa i neerlandesa deliberaran en la seva pròpia llengua.

Pel que fa al règim idiomàtic de la secció d'administració del Consell d'Estat (Capítol II del Títol VI de les lleis coordinades), la norma distingeix, per una part, el règim idiomàtic dels òrgans del Consell que participen en el funcionament de la secció d'administració (articles 51 a 63) i, per altra part, el règim idiomàtic de les parts que compareixen davant el Consell d'Estat (articles 64 a 66).

El règim juridicolingüístic dels òrgans del Consell d'Estat que participen en el funcionament de la secció d'administració es caracteritza, succintament, per les següents prescripcions:

Primera.- En primer lloc, pel que fa als dictàmens, s'estableix que es redactaran en una o altra llengua en funció del destinatari dels mateixos. Així, es preveuen els següents supòsits: en primer lloc, si el destinatari són Ministres, es preveu que s'emetran en la llengua que la legislació sobre ús de llengües en matèria administrativa imposi pels seus serveis interns, als serveis l'activitat dels quals s'estén a tot l'Estat[1173]; en segon lloc, es preveu que si els destinataris són membres de l'executiu d'una comunitat o d'una regió, s'emetran en la llengua de la comunitat o regió (si són membres de l'executiu de la comunitat francesa o membres de l'executiu regional való, s'emetran en francès; si són membres de l'executiu flamenc, en neerlandès; i si són membres de l'executiu de la comunitat germanòfona, en alemany) i en el cas de membres de l'executiu de la Regió de Brusel·les-capital, en francès i neerlandès; en tercer lloc, es preveuen determinats règims lingüístics diferenciats en funció del subjecte que interposa la demanda o el recurs (articles 54 a 60, per tots)[1174] .

Segona.- Pel que fa referència a la cambra bilingüe, la llei disposa que tramitarà els següents assumptes: en primer lloc, aquells afers en els que les parts estiguin sotmeses a la legislació sobre l'ús de llengües en matèria administrativa i restin sotmeses a règims lingüístics diferenciats; en segon lloc, aquells assumptes connexes en els que un requereix per ser enjudiciat l'ús d'una llengua diferent de la que es requereix pels altres; en tercer lloc, aquells assumptes tipificats als articles 54 a 59 de la llei que han estat interposats per demanda col·lectiva, en els que atenent als criteris prescrits en les esmenades disposicions s'imposa l'ús d'una o altra llengua; finalment, la cambra bilingüe també coneixerà dels afers tipificats a l'article 60 de la llei quan concorrin les circumstàncies taxades a l'article 61.4 de la norma.

En qualsevol cas, la mateixa disposició estableix que en els assumptes tramitats davant la cambra bililingüe, els documents escrits emesos pels òrgans del Consell, els dictàmens i resolucions es dictaran en ambdues llengües (francès i neerlandès).

[1173] L'article 51 estableix que si aquesta legislació no imposa l'ús d'una llengua determinada, el dictamen s'emetrà en la llengua de la demanda.

[1174] Aquests preceptes preveuen determinades prescripcions idiomàtiques en funció de si la demanda o el recurs és interposat per un agent del servei públic (article 54), un magistrat de l'ordre judicial (article 55), o un membre de l'exèrcit (articles 56 a 59).

Tercera.- Finalment, es preveu que els dictàmens i resolucions seran emesos en llengua alemanya en aquells assumptes que afectin un habitant dels cantons d'Eupen, de Malmédy, de Saint-Vith o les comunes de Membach, Gemmenich, Moresnet i La Calamine, quan hagi interposat la demanda, previsió que il·lustra les especials garanties de tutela lingüística que contempla aquesta disposició.

Pel que fa referència al règim idiomàtic que ordena l'actuació de les parts que compareixen davant el Consell d'Estat, regulat a la Secció Segona del Capítol II del Títol VI de les lleis coordinades (articles 64 a 66), es caracteritza, succintament, per distingir dos supòsits: en primer lloc, el règim de les parts sotmeses a la legislació sobre l'ús de llengües en matèria administrativa, les quals empraran en els seus actes i declaracions la llengua l'ús de la qual s'imposi en l'esmentada legislació pels seus serveis interns, sota pena de nul·litat apreciable d'ofici[1175]; en segon lloc, el règim de les parts que no es troben sotmeses a la legislació sobre l'ús de llengües en matèria administrativa, les quals podran fer ús, en els seus actes i declaracions, de la llengua de la seva elecció. Si per necessitat o a requeriment d'una de les parts, es requereix la intervenció d'un traductor, les despeses de la traducció seran a càrrec de l'Estat[1176].

Finalment, i per concloure aquest anàlisi del règim lingüístic del Consell d'Estat, esdevé convenient recordar que, per mandat legislatiu, els treballs administratius del Consell i l'organització dels seus serveis es regularan per les disposicions previstes a la legislació sobre l'ús de llengües en matèria administrativa que siguin aplicables als serveis l'activitat dels quals s'estén a tot l'Estat.

Al marge de les anteriors consideracions relatives a l'organització, funcionament i règim lingüístic de les actuacions substanciades davant el Consell d'Estat, s'hi ha d'afegir l'advertència que, tal i com s'ha apuntat doctrinalment, en les seves

[1175] S'exceptua d'aquest règim el cas regulat als articles 60 i 61.4 de les lleis coordinades, en el que les parts utilitzaran la llengua prescrita als òrgans del Consell d'Estat (vid. article 64 *in fine*). Pel que fa al règim de nul·litat, l'article 65 disposa que són nuls aquelles demandes i memòries adreçades al Consell d'Estat per una part sotmesa a la legislació sobre ús de llengües en matèria administrativa que es trobin redactades en una altra llengua diferent de la que imposa aquesta legislació. Aquesta nul·litat és apreciable d'ofici, i l'acte viciat de nul·litat interromp els terminis de prescripció i del procés.

[1176] Per una ampliació sobre el règim del procés davant la secció d'administració del Consell d'Estat, vid. *Arrêté du Régent* de 23 d'agost de 1948, *déterminant la procédure devant la section d'administration du Conseil d'État (Moniteur belge* de 23-24 d'agost de 1948, Err. *Moniteur belge* de 8 d'octubre de 1948 i 21 de novembre de 1948). Vid. també UYTTENDAELE, Marc; "Précis de droit constitutionnel belge. Regard sur un système institutionnel paradoxal", Précis de la Faculté de Droit, Université Libre de Bruxelles, Bruylant, Bruxelles, 2001, p. 539-562.

resolucions, el Consell d'Estat ha assumit un rol particularment clau en la delimitació del contingut i abast del règim lingüístic belga[1177].

3.3 La gènesi de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial.

La gènesi de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial es troba en tres iniciatives legislatives diferents tramitades en el decurs de les sessions parlamentàries de 1933 i 1934: dos projectes de llei dipositats a la Cambra de Representants pel propi Govern (projecte de llei relatiu a l'ús de les llengües en matèria civil i comercial a les províncies de Flandes occidental, Flandes oriental, Amberes i Limbourg, així com als partits de Brusel·les i Lovaina, i el projecte de llei relatiu a l'ús de les llengües davant el Tribunal de Cassació[1178]) i una proposició de llei, aquesta darrera a iniciativa de M.Romsée (proposició de llei relativa a l'ús del neerlandès en matèria judicial[1179]). L'objectiu de les tres iniciatives era, bàsicament, completar l'ordenació legislativa dels usos idiomàtics en l'àmbit judicial en aquells sectors no regulats per les lleis aprovades al segle XIX, en els termes que s'han estudiat succintament en el decurs de l'epígraf precedent[1180].

[1177] Vid. LALLEMAND, Roger i SOUMERYN-SCHMIT, Guy; *"Les arrêts linguistiques du Conseil d'État. Un exemple extraordinaire de 'juge-législateur'"*, a *Journal des Tribunaux* nº 5402 de 22 de desembre de 1986, p. 717-723.

[1178] Projecte de llei *concernant l'emploi des langues en matières civiles et commerciales, dans les provinces de la Flandre occidentale, de la Flandre orientale d'Anvers et du Limbourg, ainsi que dans les arrondissements de Bruxelles et de Louvain* i el Projecte de llei *concernant l'emploi des langues devant la Cour de cassation.* Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió ordinària 1932-1933. Sobre la cronologia de la tramitació parlamentària, vid. p. 82-84. El propi Ministre de Justicia, M.Janson, va dipositar ambdós projectes de llei a la sessió de la Cambra de representants del 25 de gener de 1933. En la seva intervenció, el Ministre va informar que ambdues iniciatives legislatives eren idèntiques a les que s'havien dipositat anteriorment a la Cambra de Representants, en el decurs de la sessió precedent i havien caducat degut a la dissolució de la cambra, projectes que havien estat objecte d'estudi per part d'una comissió que havia emès el pertinent informe (informe de M. Marck). A tal fi, va sol·licitar que les dues iniciatives legislatives fossin reenviades a la mateixa comissió que havia estat constituïda aleshores. Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió ordinària de 1932-1933, p. 487.

[1179] Signada també pels parlamentaris Leuridan, Borginon i Elias. Vid. *Proposition de loi concernant l'emploi du néerlandais en matière judiciaire.* Annales Parlementaires, Chambre des Représentants, sessió ordinària 1932-1933.

[1180] Tal com va concretar-se a la sessió parlamentària de la Cambra de Representants de 18 d'octubre de 1933, el text del projecte de la comissió va servir de base als debats i esmenes durant la tramitació parlamentària de la disposició legal. Així, el President de la Cambra va advertir *"Abans d'iniciar la discussió general dels projectes de llei sobre l'ús de les llengües en matèria judicial, voldria fer observar a la Cambra que en aquest moments es troba vinculada a dos projectes de llei i a una proposició de llei relatius a l'ús de les llengües en matèria judicial. És necessari que la Cambra decideixi quin dels projectes ha de servir de base a la discussió, atès que serà a aquest projecte on s'hauran de presentar les esmenes. Crec, evidentment, que el projecte de la comissió és el que haurà de servir de base al debat (Assentiments). En aquestes condicions, adverteixo a la Cambra que les esmenes que es presentaran hauran de formular-se al text de la comissió"*. Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 18 d'octubre de 1933, p. 1344.

L'estudi de la tramitació parlamentària de la llei exigeix partir de dues premisses bàsiques a tenir en compte, dues qüestions que varen emergir amb especial incidència en el decurs dels debats parlamentaris i que varen erigir-se, en major o menor mesura, com a eix de múltiples discussions sobre el contingut i abast que havia de concedir-se a la disposició legal: en primer lloc, hom ha de constatar el caràcter altament controvertit de la matèria idiomàtica, vinculada a qüestions d'identitat nacional[1181]; en segon lloc, s'ha de partir de la premissa que, malgrat el caràcter controvertit de la matèria, es pot concloure que existia un cert consens polític sobre la conveniència d'ordenar globalment el règim idiomàtic en matèria judicial, posició que compartia el mateix Govern.

En efecte, tal com va proclamar-se en el decurs dels debats parlamentaris, l'ordenació dels usos idiomàtics en l'àmbit judicial era una qüestió pendent de resoldre. Les regulacions de la segona meitat del segle XIX resultaven manifestament insuficients[1182].

[1181] Així, per exemple, destaca la intervenció del diputat M.H. Jaspar a la sessió parlamentària de 19 d'octubre de 1933, en la que va proclamar que el tema lingüístic era un tema irritant vinculat a concepcions nacionalistes criticables. M.H. Jaspar va advertir que "...*Una vegada més, malgrat la crisi econòmica que ens afecta, malgrat els perills exteriors i interiors que amenacen l'estructura de l'Estat belga, constato que ens lliurem a llargues discussions entorn a la irritant qüestió de les llengües. En moltes ocasions, s'ha sol·licitat al grup al que tinc l'honor de pertànyer, de no ignorar aquests problemes, que es convenient d'anomenar qüestions irritants! Constato, una vegada més, que és a nosaltres a qui es vol fer callar quan es discuteixen aquestes qüestions irritants formulades per un altre grup d'aquesta Cambra. Jo no votaré a favor d'aquest Projecte; votaré en contra, i no (...) per amor realment exagerat per una cultura més que per una altra. Respecto infinitament la cultura flamenca tant com la cultura francesa. Tampoc és, creguint-me, per esperit nacionalista –alguns dels meus companys diran potser per esperit pro belga- que jo no votaré a favor d'aquest projecte (...) abandono aquesta concepció nacionalista, local, que revesteix en aquest país el problema lingüístic. Permeti'm de trobar força sorprenent la constatació que certs individus d'un partit, que fan professió d'internacionalisme, estiguin realment dominats per la passió nacionalista en matèria idiomàtica*". Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 19 d'octubre de 1933, p. 1359. En qualsevol cas, el caràcter altament controvertit de la matèria va emergir des dels propis inicis de la tramitació parlamentària de la llei. Així, varen substanciar-se diverses discussions sobre quina havia de ser la composició de la Comissió especial encarregada d'examinar el projecte. Inicialment, la comissió estava integrada, a requeriment de la pròpia Cambra de Representants, per nou flamencs, dos valons i deu membres de regions bilingües, el que fou molt criticat. Vid., per tots, *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 15 de febrer de 1933, p. 362.

[1182] Tal com va proclamar-se en els debats parlamentaris, fins i tot la regulació de l'ús de les llengües en matèria repressiva, positivitzada en el decurs del segle XIX, resultava incomplerta i presentava importants deficiències. Així, a la discussió general sobre la iniciativa legislativa celebrada el 18 d'octubre de 1933, el diputat M.Marck va proclamar expressament, "*...(...) Podem deixar subsistir el règim lingüístic que actualment ordena les diferents jurisdiccions? Investigueu la nostra història parlamentària i comprovareu que fa més de mig secle que els diputats flamencs, a requeriment de la immensa majoria de la part del país que representen, denuncien aquest règim. Sense cap dubte, una certa satisfacció va concedir-se en matèria penal. Dic una 'certa satisfacció' atès que, tal i com us demostraré aviat, les diferents lleis que ordenen l'ús de les llengües en matèria de justicia represiva presenten deficiències molt greus. Però, en matèria civil i comercial, tot el que han demanat els ha estat desestimat, malgrat les seves nombroses iniciatives i malgrat la moderació de les seves reivindicacions (...) La qüestió dels usos idiomàtics ha esdevingut cada vegada més conflictiva. Incidents idiomàtics han accentuat el conflicte, de manera que, en aquests moments cal una solució absolutament complerta per calmar les reivindicacions*

El 1933 l'ordenació legislativa dels usos idiomàtics en matèria judicial es percebia, majoritàriament, com una necessitat. L'objectiu bàsic se centrava en garantir els drets lingüístics dels justiciables[1183], principalment flamencs, que desde feia anys reivindicaven una regulació legislativa àmplia d'aquesta matèria que no es circumscrivís exclusivament al procés penal[1184]. Aquesta percepció de la necessitat de legislar en aquesta matèria ha de valorar-se tenint en compte dues circumstàncies: en primer lloc, les deficiències que presentava el marc jurídic vigent fins aleshores; en segon lloc, el propi context en el que les iniciatives legislatives varen tramitar-se, que incentivava l'ordenació del règim juridicolingüístic en aquest àmbit en particular. En aquest sentit, cal tenir en compte que el 1932 s'havien aprovat diverses lleis que ordenaven els usos idiomàtics en d'altres sectors tals com l'administració (llei de 28 de juny de 1932) o l'ensenyament (llei de 14 de juliol de 1932), encetant el que, des de certs sectors doctrinals, s'ha qualificat com una veritable nova orientació del règim lingüístic belga[1185].

Un estudi de la tramitació parlamentària de la llei permet concloure que el consens en la discussió i aprovació d'aquesta norma no fou fàcil. Així, per exemple, el text del projecte legislatiu no fou aprovat pel Senat fins l'11 d'abril de 1935. Dels 129 senadors que participaren a la votació, 73 votaren a favor, 46 en contra i 10 parlamentaris s'abstingueren, dades que proven el caràcter controvertit de la disposició legal[1186]. La Cambra de Representants va aprovar el text el 5 de juny de 1935, sancionant-se i promulgant-se el 15 de juny de 1935.

---

flamenques. Els diferents governs (...) desde 1918 s'han adonat d'aquesta situació. Tots, en el moment del seu accés al poder, han constatat la necessitat de solucionar de manera complerta i definitiva el problema que és objecte d'aquest debat (...) És en aquestes condicions que us demano (...) que doneu, sense dilacions, una solució a la qüestió de manera que es posi fi, en matèria judicial, al que constitueix per una o altra de les nostres regions una greu falta de reconeixement dels seus drets lingüístics, una humiliació intolerable, un perill seriós d'administració de justícia errònia (...)". Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, Sessió de 18 d'octubre de 1933, p. 1344.

[1183] Vid. per exemple, la intervenció del diputat M. Mundeleer a la sessió de 25 d'octubre de 1933, quan va proclamar: "*(...) Des del punt de vista judicial, l'Estat ha de cercar crear un règim que garanteixi els interessos dels justiciables. Per això, cal evidentment tenir en compte les aspiracions flamenques i les aspiracions valones, però també cal tenir en compte Brusel·les (...) El règim de Brusel·les ha de ser organitzat de tal manera que ningú sigui aïllat per una qüestió lingüística (...)".*Vid. *Annales parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 25 d'octubre de 1933, p. 1395.

[1184] Vid. HAYOIT DE TERMICOURT, R.; "L'emploi des langues en justice. Commentaire de la loi du 15 juin 1935", Maison Ferdinand Larcier, SA Editeurs, Brusel·les, 1936.

[1185] Vid. MAROY, P.; "L'évolution de la législation linguistique belge", article cit. nota supra, p. 471-473.

[1186] Vid. *Annales Parlementaires, Senat*, sessió d'11 d'abril de 1935, p.544-545.

Formalment, la llei finalment aprovada de 15 de juny de 1935[1187] s'estructurava en els següents vuit capítols que comprenien un total de 68 articles[1188]: un primer capítol que ordenava l'ús de les llengües davant les jurisdiccions civils i comercials de primera instància[1189]; un segon capítol (articles 11 a 23) ordenava, entre d'altres previsions, el règim juridicolingüístic de les actuacions penals[1190]; el tercer capítol ordenava els usos

[1187] Per una ampliació dels treballs i debats parlamentaris*:*

- *Sessió de 1932-1933. Chambre des Représentants:*
  - *Documents parlementaires:* Projecte de llei relatiu a l'ús de llengües en matèries civils i comercials a les provincies de Flandes occidental, Flandes oriental, Amberes i Limbourg així com als partits de Brusel·les i de Lovaina, nº 33; Projecte de llei relatiu a l'ús de llengües davant el Tribunal de Cassació, nº 34; Proposició de llei relativa a l'ús de la llengua neerlandesa en matèria judicial, nº 35; Informe de M.Marck emès per la Comissió, nº 136; Esmenes del govern, nº 216.
- *Sessió de 1933-1934. Chambre des Représentants:*
  - *Documents parlementaires:* Esmenes del govern, nº 16; Informe complementari fet en nom de la comissió per M.Marck, nº 135; Esmenes del govern, nº196; Text adoptat en primera votació, nº 214
  - *Annales parlementaires:* discussió i adoptació. Sessions de 18, 19, 24,25 d'octubre de 1933; 7, 8 i 9 de novembre de 1933; 8, 9, 15, 16, 22, 23 i 31 de maig de 1934.
- *Sessió 1934-1935. Senat:*
  - *Documents parlementaires:* Informe fet en nom de la comissió per F.Declerq, nº 86; Esmenes del govern.
  - *Annales parlementaires:* Discussió i adopció: sessions de 9, 10 I 11 d'abril de 1935.
- *Sessió de 1934-1935. Chambre des Représentants:*
  - *Documents parlementaires:* Projecte amb les esmenes del Senat, nº 127; informe fet en nom de la comissió per M.Marck, nº 135
- *Sanció i promulgació: 15 de juny de 1935*; publicació al *Moniteur belge nº 173 de 22 de juny de 1935.* L'article 68 de la disposició legal va fixar que, sens perjudici del que establien les disposicions transitòries, la llei entrava en vigor el 15 de setembre de 1935.

[1188] Vid. *Moniteur belge nº 173 de 22 de juny de 1935,* p. 4002-4016.

[1189] Vid. articles 1 a 10 de la llei, capítol rubricat *emploi des langues devant les juridictions civiles et commerciales de première instance.* En aquest primer capítol de la disposició legal ja es fixava un dels principals principis que ordenarien els usos idiomàtics en matèria judicial: l'anomenat "principi de regionalisme lingüístic" (vid. MAROY, P.; "L'évolution de la legislation linguistique belge", article cit. nota supra, p. 470) o el també anomenat doctrinalment "principi de l'unilingüisme: llengua regional, llengua judicial" (Vid. HAYOIT DE TERMICOURT, "L'emploi des langues en justice. Commentaire de la loi du 15 juin 1935", obra cit. nota supra), en els termes que s'estudiaran més endavant.

[1190] Vid. articles 11 a 23, Capítol II, rubricat *de l'ús de les llengües a l'informació i a la instrucció en matèria penal així com davant les jurisdiccions penals de primera instància i davant el Tribunal d'assises*. Entre d'altres previsions, s'establien els següents criteris generals: en primer lloc, s'establia que els processos verbals penals i en matèria fiscal es substanciarien en francès a les comunes valones, en neerlandès a les flamenques i en alemany a les comunes de llengua alemanya dels cantons judicials d'Eupen, Saint-Vith i Malmédy (a les comunes de l'aglomeració brusel·lesa s'establia que els processos verbals serien substanciats en francès o en neerlandès atenent l'opció lingüística de qui fos objecte de la declaració i, en defecte de declaració, segons les necessitats de la causa; i a les comunes de llengua alemanya del partit de Verviers es preveia que serien substanciats en francès o en alemany atenent als mateixos criteris fixats per l'aglomeració brusel·lesa); en segon lloc, es preveia que els membres del ministeri públic i el jutge, en la instrucció de la causa, havien d'utilitzar la llengua prevista en matèria penal pel tribunal on estiguessin establerts; en tercer lloc, es contemplava el principi que davant els tribunals de policia i els tribunals correccionals que enjudiciaven en primera instància, tot el procés es substanciava en francès o en neerlandès segons on s'ubiqués la seu de la jurisdicció (pel que fa als tribunals de policia d'Eupen i Saint-Vith, el procés es substanciava en alemany, i en els tribunals amb seu a Malmédy, Aubel i Limbourg es preveia que es substanciaria en francès excepte que l'acusat nacionalitzat belga demanés la substanciació en alemany); en quart lloc, es preveia un règim especial pel

idiomàtics davant les jurisdiccions d'apel·lació (articles 24 a 26)[1191]; el quart capítol contenia el règim lingüístic del Tribunal de cassació (articles 27 a 29)[1192]; el capítol V (articles 30 a 42), contemplava les disposicions generals de la llei[1193]; el capítol VI

---

que fa als tribunals del partit judicial de Brusel·les; així mateix, l'article 18 de la llei contemplava el règim lingüístic dels consells de guerra (preveient-se que el procés es substanciaria en francès o en neerlandès segons l'opció de l'acusat, qui, des del matix moment de la declaració, seria instat a escollir en quina de les dues llengües desitjava que es substanciés el consell); finalment, entre d'altres disposicions, aquest capítol establia un règim de reenviament de les causes judicials dels tribunals de policia i correccionals (article 23) i dels Tribunals *d'assises* (article 20) atenent el dret d'opció lingüística de l'acusat, en els termes prescrits per la norma.

[1191] Genèricament, la llei contemplava les següents tres directrius: com a regla general, es fixava que davant totes les jurisdiccions d'apel·lació s'utilitzaria pel procés la llengua en la que hagués estat emesa la resolució objecte del recurs; en segon lloc, es contemplava que davant el Tribunal d'apel·lació en matèria penal, en primera i última instància, el procés es substanciaria en francès o en neerlandès atenent bé a la seu de la jurisdicció on exercís l'acció l'acusat bé atenent a la seva residència legal dins la competència d'alguna de les jurisdiccions; així mateix, la llei preveia que quan els tribunals de primera instància amb seu a les províncies i partits enumerats a l'article 1 (províncies de Hainaut, Liège, Luxembourg, Namur i partit de Nivelles, francòfones) o a l'article 2 de la llei (províncies d'Amberes, Flandes occidental, Flandes oriental, Limbourg i el partit judicial de Lovaina, neerlandòfones) coneguessin en grau d'apel·lació d'enjudiciaments arbitrals resolts en l'altra llengua (francès o neerlandès), reenviarien la causa a la jurisdicció del mateix ordre més pròxima de l'altra regió lingüística, establint-se que la decisió de reenviament de la causa no era susceptible d'oposició ni d'apel·lació.

[1192] Davant el Tribunal de Cassació, s'establia el criteri que el procés es substanciava en la llengua en la que hagués estat emesa la resolució impugnada, establint-se que, això no obstant, si la resolució hagués estat emesa en llengua alemanya, el Tribunal de Cassació podia ordenar que el procés es sustanciés en francès o en neerlandès. L'article 28 establia que les sentències del Tribunal de Cassació es pronunciarien en la mateixa llengua en la que s'hagués dictat la resolució impugnada, si bé s'establia que serien redactades en llengua neerlandesa i en francès. Tal com s'ha advertit doctrinalment i es desprèn dels debats parlamentaris celebrats en motiu de la redacció i aprovació de la llei, aquesta darrera precisió s'erigia com una garantia fonamentada en la creença que les sentències del Tribunal interessaven a la Nació perquè constituïen un complement de la llei. D'aquesta manera, va estimar-se convenient que la traducció de les resolucions, responent a aquest interés, fos realitzada pel propi Tribunal. Per una ampliació, vid. HAYOIT DE TERMINCOURT, H.; "L'emploi des langues en justice. Commentaire de la loi du 15 juin 1935", Larcier, Brusel·les, 1936, p. 56-57. També, vid. Documents Parlamentaires, Chambre des Répresentants, sessió 1929-1930, nº 150, p. 29-30; Informe Marck, nº 135, Doc. Parl., Chambre des Répresentants, sessió 1933-1934, p. 8.

[1193] El Capítol V de la llei contenia les disposicions de caràcter general. Així, entre d'altres previsions, el text aprovat el 1935 positivitzava el dret d'opció lingüística de les parts davant les jurisdiccions civils i comercials en les seves declaracions, interrogatoris i prestació de juraments, establint-se que en el cas que el Jutge no comprengués la llengua emprada per la part, requeriria de la concurrència d'un traductor. Aquest dret d'opció lingüística també s'extenia a les declaracions dels interrogatoris dels acusats davant les jurisdiccions d'instrucció i les jurisdiccions d'enjudiciament, fent-se extensiu a la part civilment responsable, establint-se així mateix un règim de traduccions amb càrrec al Tresor. L'article 34 contemplava que els informes dels experts s'emetrien en la llengua del procés, establint en determinats supòsits la potestat del Jutge d'autoritzar, per motius especials, l'ús de la llengua d'elecció de l'expert. El informes i requisitòries del ministeri públic també es preveia, com a regla general, que s'emetessin en la llengua del procés, establint-se que en cas que un o diversos acusats o la seva representació no comprenguessin la llengua del procés, podia resumir la seva requisitòria en l'altra llengua nacional. Els articles 36 i 37 establien el criteri de l'ús de la llengua del procés per les al·legacions de les parts (amb excepcions tipificades a la pròpia llei), els enjudiciaments, resolucions i actes relatius a la seva execució. L'article 38 contemplava un règim de traduccions. L'incompliment de les previsions d'aquest capítol relatiu a disposicions generals constituia vici de nul·litat, apreciable d'ofici pel Jutge, sota determinades condicions prescrites per la norma.

(articles 43 a 54) ordenava el règim de la capacitació lingüística del personal judicial i l'organització judicial[1194]; finalment, els darrers capítols de la llei (articles 55 a 68) ordenaven les disposicions transitòries i el règim d'entrada en vigor de la disposició legal.

La referència a aquesta estructura formal de la disposició legal en la seva versió originària de 1935 no resulta supèrflua si es té en compte que s'ha mantingut inalterada en el decurs dels seus anys de vigència. Actualment, la llei continua estant estructurada en els vuit capítols enunciats que mantenen, d'alguna manera inalterables malgrat les successives modificacions legislatives de les que ha estat objecte, els principis estructurals que varen esbossar-se a la redacció de 1935. Entre aquests principis genèrics, doctrinalment[1195] se n'han identificat els següents: en primer lloc, el principi bàsic en el que es fonamenta la llei és l'anomenat principi de l'unilingüisme regional o principi de "*llengua regional, llengua judicial*"[1196] *versus* el principi del bilingüisme, si bé la pròpia llei contenia, ja en la seva redacció de 1935, certes disposicions que l'aproximaven a aquest segon principi[1197]; en segon lloc, hom pot identificar el principi de la llibertat d'opció lingüística de les parts (així, entre d'altres, una projecció d'aquest

[1194] Estudi ampliat més endavant. Aquesta llei introduïa modificacions a determinats articles de la llei de 21 de maig de 1929 sobre establiment de graus acadèmics, fixant requisits de capacitació lingüística per ser nomenat per exercir funcions judicials, notarials i altres de naturalesa anàloga. Així mateix, el capítol contemplava determinades previsions del règim d'avaluació del coneixement idiomàtic, establint-se que per decret reial es fixarien les condicions d'aptitud lingüística que haurien de satisfer els candidats. En compliment d'aquest mandat legislatiu el 9 de setembre de 1935 varen dictar-se quatre decrets reials que tenien com a objectiu, tal com rubricaven els propis títols de les disposicions, organitzar els exàmens d'aptitud lingüística que havien de superar els doctors en dret, els llicenciats en notariat, els candidats a secretaris judicials i els candidats a les funcions de procurador i uixer dels tribunals. Així mateix, entre d'altres, per decret reial de 7 de febrer de 1936 va fixar-se el nombre de procuradors del Tribunal d'apel·lació de Liège i de Gandt que havien de justificar el coneixement de les dues llengües nacionals i per decret reial de 24 d'agost de 1935 varen determinar-se les formes i condicions de les declaracions relatives al coneixement de llengües que havien de prestar els candidats a les eleccions per la formació dels tribunals de comerç i pels jutges consulars, efectius i suplents, en funcions el 16 de setembre de 1935.

[1195] Vid. per una ampliació, VAN HOOREBEKE, Antoine; "L'emploi des langues en justice. Commentaire critique de la loi du 15 juin 1935", Bruylant, Brusel·les, 1936. També, vid. HAYOIT DE TERMINCOURT, R.; "L'emploi des langues en justice. Commentaire de la loi du 15 juin 1935", Larcier, Brusel·les, 1936.

[1196] Vid. HAYOIT DE TERMINCOURT, R.; "L'emploi des langues en Justice...", obra cit. nota supra, p. 15. Per "*llengua regional*" ha de definir-se aquella llengua que és generalment parlada per la majoria dels habitants del partit judicial, segons noció facilitada per l'informe parlamentari Marck nº 136, *Documents parlamentaires, Chambre des Répresentants*, 1932-1933, p. 12. Vid. també DELPERÉE, Francis; *"L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica"*, a "L'administració de Justícia als Estats plurilingües", Consejo General del Poder Judicial-Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Studia Iuridica nº15, 1997. L'autor defineix el principi de *"l'unilingüisme regional"* com l'ús d'una sola i mateixa llengua en una regió unilingüe per als documents d'un procediment, el que es tradueix en una sèrie de conseqüències jurídiques, que s'estudiaran més endavant.

[1197] Per una ampliació sobre aquest principi, vid. HAYOIT DE TERMINCOURT, R.; obra cit. nota supra, p. 15-22.

principi es trobava garantit a l'article 7, que preveia el dret de les parts en matèria civil i mercantil de demanar, de comú acord, que el procés es substanciés en una altra llengua diferent de la de la regió, sens perjudici d'aquelles garanties de reenviament judicial de la causa a un altre tribunal de l'altra regió lingüística que contemplava la disposició per garantir el principi de l'unilingüisme de les jurisdiccions); finalment, hom pot identificar el principi del tracte diferenciat dispensat al partit de Brusel·les, caracteritzat pel seu bilingüisme, que es traduiria en una sèrie de mesures garants d'aquesta realitat sociolingüística de la capital belga previstes al llarg de l'articulat de la llei.

Les previsions de la llei foren desplegades per diversos decrets reials que varen concretar certes disposicions de la norma. Així, pocs mesos més tard de l'aprovació i publicació de la disposició legal s'aprovaven els quatre decrets reials de 9 de setembre de 1935 que varen organitzar les proves d'aptitud lingüística dels doctors en dret, llicenciats en notariat, candidats a secretari judicial, procuradors i uixers per donar compliment a la llei de 15 de juny del mateix any[1198]; o destaquen, entre d'altres, el decret reial de 7 de febrer de 1936 en virtut del qual es fixava el nombre de procuradors del Tribunal d'apel·lació de Liège i Gandt que havien de justificar el coneixement de les dues llengües nacionals; els dos decrets reials d'11 de setembre de 1935 de delimitació territorial de les comunes a efectes de la llei de 15 de juny de 1935[1199], i el decret de 12 de setembre de 1935 d'aplicació a les jurisdiccions militars de la llei de 15 de juny de 1935 sobre l'ús de llengües en matèria judicial[1200].

[1198] Estudi ampliat més endavant. Vid. *Moniteur belge* nº 254 d'11 de setembre de 1935, p. 5650 a 5662.

[1199] *Arrêté royal du 11 septembre 1935 désignant les communes wallonnes sises dans le ressort d'une juridiction dont la siège est établi dans la partie flamande du pays et les communes flamandes sises dans le ressort d'une juridiction dont le siège est établi dans la partie wallonne du pays, ainsi que les juridictions de renvoi prévues aux articles 55, 56 et 57 de la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire*; i *arrêté royal du 11 septembre 1935 fixant la répartition des communes visées par la loi du 15 juin 1935 sur l'emploi des langues en matière judiciaire et établissant la liste des cantons de justice de paix et des ressorts de conseil de prud'hommes de l'arrondissement de Bruxelles, hormis l'agglomération bruxelloise, composés exclusivement de communes dont la majorité des habitants parle la langue néerlandaise.*

[1200] Per una ampliació sobre el contingut i abast de la llei en la seva redacció de 1935 i el seu desplegament normatiu, vid.VAN HOOREBEKE, Antoine; "L'emplois des langues en Justice...", obra cit. nota supra.

4 EL RÈGIM LINGÜÍSTIC DELS PROCESSOS JUDICIALS A BÈLGICA

4.1 Disposicions generals. El principi de l'unilingüisme regional: llengua regional, llengua judicial. El bilingüisme a la regió de Brusel·les.

Tal com s'ha avançat, un dels principis bàsics que ordenen el règim juridicolingüístic belga en l'àmbit judicial és el principi de l'unilingüisme regional o, dit altrament, el que doctrinalment s'ha definit enunciant la fórmula *"llengua regional, llengua judicial*". Certa doctrina ha qualificat aquest principi de l'unilingüisme en l'àmbit judicial com la "*pedra angular*" de la llei de 15 de juny de 1935[1201].

D'aquí, la conveniència de definir-ne el seu contingut i abast amb caràcter previ a l'anàlisi del règim aplicable a cada jurisdicció, règim que, tal i com s'avança, s'articula entorn a aquesta fórmula bàsica d'ordenació de la realitat plurilingüe d'aquest Estat compost. Aquesta fórmula d'articulació es tradueix en que, com a regla general i sens perjudici de les excepcions i modulacions que s'estudiaran en el decurs de la tesi, la llengua de la regió és la llengua de l'actuació judicial. D'aquesta manera, davant els òrgans jurisdiccionals, com a regla general, s'haurà d'emprar la llengua parlada per la majoria dels habitants del districte judicial en qüestió (sigui el francès, el neerlandès o l'alemany).

Partint d'aquesta base, resulta oportú recordar, ja *a priori*, quines són aquestes regions lingüístiques de l'Estat belga que definiran el règim juridicolingüístic aplicable als processos judicials que es substanciin en el seu territori. A efectes de delimitació de l'àmbit territorial regional, la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de llengües en l'àmbit judicial es remet a les previsions de les lleis sobre l'ús de llengües en matèria administrativa, coordinades el 18 de juliol de 1966[1202]. En aquest sentit, tal com defineix l'article 42 de la llei de 15 de juny de 1935, als efectes de la llei, les regions de llengua francesa, de llengua neerlandesa i de llengua alemanya són les que es defineixen com a tals en els articles 3, 4 i 5 de les lleis sobre l'ús de llengües en matèria administrativa, coordinades el 18 de juliol de 1966, afegint-se un darrer paràgraf en el que s'enumeren quines comunes integren l'aglomeració brusel·lesa a efectes de la previsió legal.

[1201] Vid. FRENCKEN, Eugène; *"La llei belga pel que fa a l'ús de les llengües en l'àmbit judicial"* a "L'administració de Justícia als Estats plurilingües", Consejo General del Poder Judicial-Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Studia Iuridica nº15, 1997.

[1202] Vid. *Moniteur belge* de 2 d'agost de 1966. El capítol II de les lleis coordinades sobre l'ús de llengües en matèria administrativa (articles 2 a 8) delimita l'àmbit territorial de les regions lingüístiques.

Atenent a aquesta remissió legislativa, tal com dicta l'article 2 de les lleis coordinades de 18 de juliol de 1966 relatives a l'ús de les llengües en matèria administrativa, Bèlgica és un Estat federal dividit en quatre regions lingüístiques: la regió de llengua neerlandesa (article 3)[1203], la regió de llengua francesa (article 4)[1204], la regió de llengua alemanya (article 5)[1205] i Brusel·les-capital.

En qualsevol cas, cal recordar que, tal i com s'ha estudiat, la identificació d'aquestes quatre regions lingüístiques enunciades a les lleis coordinades de 1966 té fonament constitucional. Així, l'article 4 de la Constitució belga, inclòs en el Títol Primer, expressament declara que *"Bèlgica comprèn quatre Regions lingüístiques: la Regió de llengua francesa, la Regió de llengua neerlandesa, la Regió bilingüe de Brusel·les-capital i la Regió de llengua alemanya. Cada comuna del Reialme integra una d'aquestes Regions lingüístiques. Els límits de les quatre Regions lingüístiques només poden ser modificats o rectificats per una llei adoptada per la majoria de sufragis dins cada grup lingüístic de cadascuna de les Cambres, a condició que la majoria dels membres de cada grup es trobi reunit i, en conseqüència, que el total de vots positius emesos en els dos grups lingüístics arribi als dos terços dels sufragis emesos"*.

En conseqüència, s'opta per un criteri territorial. Altrament dit, la llei de 15 de juny de 1935 adopta el criteri geogràfic de la regió per determinar la llengua utilitzada per la justícia i per deduir-ne un seguit de conseqüències juridicolingüístiques vinculades a aquesta divisió territorial. Tal com prescriu la norma, el principi de l'unilingüisme regional ha d'adoptar-se com a base de l'ordenació juridicolingüística en matèria judicial. La regla general serà emprar *"una sola i mateixa llengua"* en una regió unilingüe per als documents del procediment[1206], el que esdevé una concreció de la regla

[1203] Tal com prescriu l'article 3 de les lleis coordinades de 18 de juliol de 1966 la regió de llengua neerlandesa comprèn els següents territoris: en primer lloc, les províncies d'Amberes, Flandes occidental, Flandes oriental i Limbourg; en segon lloc, el districte administratiu de Hal-Vilvorde i el districte de Lovaina.

[1204] L'article 4 estableix que la regió de llengua francesa comprèn els següents territoris: les províncies de Hainaut, Luxemburg i Namur, la província de Liege (a excepció de les comunes enumerades a l'article 5 de les lleis coordinades, que són aquelles que integren la regió de llengua alemanya) i el districte de Nivelles.

[1205] La regió de llengua alemanya comprèn les següents comunes enumerades taxativament a l'article 5 de les lleis coordinades: Eupen, Eynatten, Hauset, Hergenrath, Kettenis, La Calamine, Lontzen, Neu-Moresnet, Raeren, Walhorn, Amblève, Bullange, Butgenbach, Crombach, Elsenborn, Heppenbach, Lommersweiler, Manderfeld, Meyerode, Recht, Reuland, Rocherath, Saint-Vith, Schoenberg i Thommen.

[1206] Vid. DELPERÉE, Francis; *"L'ús de les llengües a la justícia a Bèlgica"* i FRENCKEN, Eugène; *"La llei belga pel que fa a l'ús de les llengües en l'àmbit judicial"*, a "L'administració de Justícia als Estats plurilingües", Consejo General del Poder Judicial-Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, Generalitat de Catalunya, Studia Iuridica nº15, 1997

general de l'unilingüisme territorial pel que opta la norma suprema belga. Aquesta regla general tindrà una excepció pel que fa al cas de la regió bilingüe de Brusel·les-capital, tal i com s'estudiarà més endavant.

Ara bé, partint d'aquesta formulació teòrica, cal identificar quines són les conseqüències pràctiques derivades de l'aplicació d'aquest fórmula d'ordenació per la que opta el legislador i el propi constituent. En aquest sentit, l'aplicació d'aquest principi de l'unilingüisme regional en l'àmbit judicial es projectarà en les següents conseqüències, previstes en el decurs de l'articulat de la llei de 1935, entre les que destaquen les següents:

Primera.- La primera conseqüència serà que, com a criteri genèric, els jutjats i tribunals amb seu a la regió de llengua francesa, neerlandesa i alemanya diguem-ne que *"funcionaran"* amb la llengua de la regió on es troben ubicats. Com a regla general i sens perjudici de les modulacions que s'estudiaran més endavant, la llengua de la regió serà la llengua del procés, i en la llengua del procés es substanciaran des del propi document d'iniciació del procediment judicial[1207] fins a actuacions tals com les actes de les declaracions dels testimonis[1208], els informes d'experts[1209], els

[1207] En aquest sentit, copiosa jurisprudència ha declarat la nul·litat del document d'iniciació del procediment que dugui parts essencials redactades en una llengua diferent de la utilitzada en el conjunt de les actuacions judicials. Així, per totes, vid. Cass. (2e ch.), 13 juin 2000, P.00.0547.N, *Pas.*, 2000, I, 1069: *"Le pourvoir est irrecevable lorsque l'acte qui a introduit le pourvoi en cassation est nul parce qu'il a été rédigé dans une langue autre que celle de la procédure (art. 27 et 40, L. 15 juin 1935)";* vid. també, Cass. (2e ch.), 13 juin 2000, P.00.0547.N, *Pas.*, 2000, I, 1069 : *"La Cour ne tient pas compte de l'acte de désistement de pourvoi lorsque cet acte est nul dès lors qu'il a été rédigé dans une langue autre que celle de la décision attaquée (art. 27 et 40, L. 15 juin 1935)"*, o Cass. (2e ch.), 13 mars 2001, P.01.0343.N, *Lar. Cass.*, 2001, p. 126 *"L'acte de pourvoi est nul et le pourvoi est irrecevable lorsque le délégué du directeur de la prison a dressé l'acte dans une autre langue que la langue de l'arrêt attaqué, quelle que soit la langue dans laquelle le détenu lui a fait la déclaration de pourvoi (...) art. 27 et 40, L. 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire"*.

[1208] La llei disposa que, com a regla general, les declaracions dels testimonis seran prestades i consignades en la llengua del procediment, excepte que demanin fer ús d'una altra llengua. En aquest darrer supòsit, la llei preveu que si els magistrats o els agents encarregats de la declaració no coneixen aquesta llengua, o si l'acusat ho demana, es recorrrerà a un traductor jurat. Les despeses de la traducció aniran a càrrec del Tresor. Vid. article 32 de la llei de 15 de juny de 1935. La literalitat d'aquest precepte s'ha mantingut inalterada en el decurs dels anys de vigència de la disposició legal. Vid., per totes, Cass. (2e ch.), 14 janvier 1997, *Lar.Cass.*, 1997, p. 121: *"Le droit de l'inculpé de demander que soit jointe à son dossier une traduction dans la langue qu'il comprend des déclarations de témoins ou plaignants rédigées dans une autre langue nationale, n'implique pas que ces déclarations sont nulles ou doivent être écartées des débats (…)"*.

[1209] L'article 33 de la llei disposa que els informes d'experts seran emesos en la llengua del procediment. Això no obstant, el mateix precepte disposa que el Jutge pot, en determinades circumstàncies (el que la llei anomena "*pour des raisons spéciales et dans des matières spéciales"*), autoritzar a l'expert a fer ús de la llengua de la seva elecció. Es preveu que la decisió judicial haurà de ser motivada i no serà susceptible d'oposició ni apel·lació. Aquest precepte ja figurava a la versió de la llei aprovada el 1935 i no ha estat objecte de modificacions legislatives.

informes i requisitòries del Ministeri Públic[1210], les al·legacions i defensa de les parts[1211], els enjudiciaments i resolucions així com els actes relatius a la seva execució[1212] o les pròpies comunicacions entre magistrats de la mateixa regió lingüística.

La pròpia llei garanteix aquestes previsions, establint que el seu incompliment podrà constituir vici de nul·litat, en els termes i condicions previstos a l'article 40, confirmats per copiosa jurisprudència[1213].

[1210] Pel que fa referència al Ministeri Públic, l'article 35 preveu que els seus informes i requisitòries es pronunciaran en la llengua del procediment. El mateix precepte disposa que, nogensmenys, si un o diversos acusats o els seus assessors no comprenen la llengua del procés, podrà fer un resum de la seva requisitòria (en francès, en neerlandès o en alemany).

[1211] L'article 36 disposa que les al·legacions seran pronunciades en la llengua del procediment. Excepcionalment, la mateixa disposició contempla la potestat que el Jutge autoritzi a una de les parts, a petició de la mateixa i si la mesura resulta absolutament necessària, que faci ús d'una altra llengua diferent de la del procediment, sempre que la part declari que no coneix la llengua del procés i sempre que tingui el seu domicili en una altra regió lingüística. En aquest cas, el Jutge pot autoritzar a l'advocat de l'altra part a fer ús de la mateixa llengua per les seves al·legacions. L'autorització judicial contemplada en aquest precepte haura d'adoptar-se per decisió motivada adoptada a requeriment de la part, signada per la mateixa part. Aquesta decisió judicial no serà susceptible d'oposició ni apel·lació.

[1212] Vid. article 37 de la llei. La jurisprudència del Tribunal de Cassació ha confirmat aquest caràcter unilingüe de les decisions judicials. Així, per exemple, vid. Cass. 10 mars 1982, *Pas.* P. 815: *"(...)La reproduction exacte dans un arrêt rédigé en français, langue de la procédure, de quelques mots en langue allemande, extraits d'une pièce du dossier, n'enlève rien au caractère unilingüe de l'arrêt";*o, entre d'altres, vid. Cass. 4 janvier 1990, *J.T.* p. 607: *"(...) Viole les art. 24 et 37, l'arrêt dont la motivation est entièrement fondée sur le contenu d'un message télexé cité en français, alors que le contenu de cette citation n'est pas reproduit en néerlandais, langue de la procédure"*.En el mateix sentit, vid. Cass. (1re ch.), 7 novembre 1996, *Pas.* 1996, I, 1086; també Cass. (1re ch.), 30 mai 1996, *Pas.*, 1996, I, 555: *"(…)Est nul l'arrêt dont la décision est fondée sur une citation d'un texte libellé dans une langue autre que celle de la procédure, sans que la traduction ou la substance de cette citation soit reproduite dans la langue de la procédure (L. 15 juin 1935, art.24, 37 et 40)"*.

[1213] Vid. article 40 de la llei, precepte que disposa que l'incompliment de les regles precedents està viciat de nul·litat, apreciada d'ofici pel Jutge, en els termes i condicions prescrits pel mateix precepte. Aquesta previsió ha estat confirmada per nombrosa jurisprudència tal com, per totes, Cass. 13 février 1984, *Pas.*, p.664, decisió que proclama que la nul·litat d'un acte per vulneració de la llei sobre l'ús de les llengües en matèria judicial afecta tant la forma con el contingut de l'acte (*"La nullité d'un acte de procédure en raison de la violation de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire, entache tant la forme que le contenu de l'acte").* Vid. també, entre d'altres, Cour Trav. Liège (3re ch.), 6 avril 1995, *R.G.A.R.*, 1997, 12725: *"Un justiciable domicilié dans une commune unilingue flamande de l'arrondissement judiciaire de Bruxelles doit introduire l'action en révision en langue néerlandaise. La citation signifiée en langue française doit donc être déclarée nulle. Elle ne peut avoir pour conséquence d'interrompre ni de suspendre le délai de l'action en révision jusqu'à la constatation judiciaire de cette nullité. L'action introduite ultérieurement par citation en langue néerlandaise signifiée après l'expiration du délai préfix est non recevable"*.

En qualsevol cas, la jurisprudència ha modulat les condicions i abast d'aquest vici de nul·litat a l'empara del que preveu el segon paràgraf de l'article 40 de la llei. Vid., entre d'altres, Brux. (14e ch.), 7 février 1994, *Journ. Procès*, 1994, nº 255, p. 24, nº 256, p. 26: *"Aux termes de l'article 40, alinéa 2, de la loi du 15 juin 1935 sur l'emploi des langues en matière judiciaire, tout jugement ou arrêt qui n'est pas purement préparatoire couvre la nullité de l'exploit et des autres actes de procédure qui ont précédé ce jugement ou cet arrêt. Cet article 40, alinéa 2, n'exige pas que les décisions qu'il vise soient des jugements conformes à l'article 97 de la Constitution (motivation-publicité du prononcé). De principe, le juge d'appel ne peut plus écarter des débats le procès-verbal établi en violation des dispositions de la loi sur l'emploi des langues, lorsque la nullité est couverte par la décision contradictoire du premier juge";* en el mateix sentit, vid. Civ. Brux. (ch.sais.), 13 mars 1997, *J.T.*, 1997, p.323: *"Le jugement qui ordonne*

Segona.- La segona conseqüència a tenir en compte serà que l'opció per aquest principi provocarà implicacions en el règim de capacitació lingüística dels òrgans jurisdiccionals (els magistrats hauran de respondre a les condicions d'aptitud lingüística adequades per atendre les implicacions d'aquest model d'ordenació idiomàtica) i del personal al servei de l'Administració de Justícia, en els termes que s'estudiaran més endavant[1214].

Tercera.- En tercer lloc, per garantir l'aplicació d'aquest principi fent-lo compatible amb el respecte a la llibertat d'opció lingüística dels ciutadans, garantida en diverses disposicions de la llei, la pròpia norma ordena un règim de traduccions i un règim de reenviament de les causes judicials[1215]. En qualsevol cas, el marc normatiu de les traduccions i els reenviaments de les causes judicials[1216] serà ampliat en l'anàlisi del règim jurídicolingüístic aplicable a cada jurisdicció. Ara bé, ja *a priori*, esdevé convenient avançar que, tal i com ha confirmat la jurisprudència del Tribunal d'Arbitratge, *"(...) tenint en compte els objectius imposats al legislador per l'article 30 de la Constitució quan ordena l'ús de les llengües en matèria judicial (la conciliació entre la llibertat fonamental de l'ús de les llengües i el bon funcionament de l'Administració de Justícia, així com la diversitat lingüística garantida per la Constitució que estableix quatre regions lingüístiques, de les quals una és bilingüe), és pertinent fer dependre la potestat de canviar de llengua de l'acusat traduït davant un tribunal d'una regió lingüística de la doble condició que l'acusat conegui exclusivament aquesta altra llengua o s'hi expressi més fàcilment i que les circumstàncies de la causa no s'oposin a aquest canvi de llengua que provocarà inevitablement la remissió de l'assumpte a un altre tribunal. Aquestes circumstàncies han d'estar en relació amb una bona administració de la justícia. Oferint a l'acusat traduït davant un tribunal situat en una regió lingüística bilingüe la possibilitat d'obtenir, sigui quin sigui el lloc del seu domicili, el canvi de llengua del procés per l'altra llengua de la regió lingüística, excepte si l'acusat no domina la llengua*

---

un changement de langue est purement préparatoire au sens de l'article 30, alinéa 2, de la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire et ne couvre dès lors pas la nullité d'un exploit introductif d'instance rédigé en néerlandais alors qu'il aurait dû l'être en français (…)".

[1214] Vid. Epígraf 5. de l'estudi sobre el règim de capacitació lingüística.

[1215] Entre d'altres, vid. articles 8, 20, 22, 23, 26, 27bis, 28, 29, 30, 30bis, 32, 33, 38, 60 de la llei. Estudi ampliat més endavant.

[1216] Com a regla general, els jutjats i tribunals situats en una regió unilingüe se'ls imposa com a llengua procedimental la llengua de la regió, per la qual cosa no poden conèixer d'assumptes judicials que, atenent a les previsions de la llei, hagin de substanciar-se en una altra llengua, cas en el que es declararan incompetents i remetrant l'expedient judicial a un altre tribunal situat per definició en una altra regió lingüística, garantint-se d'aquesta manera el respecte al principi de l'unilingüisme teritorial. Estudi ampliat més endavant.

demanada, el legislador pren una mesura amb la qual la llibertat d'ús idiomàtic (...) no es troba limitada més del que seria necessari per una bona administració de la justícia (...)"[1217].

Ambdues previsions (règim de traduccions i reenviaments judicials de les causes) s'erigeixen, d'aquesta manera, com a conseqüències jurídiques del principi de l'unilingüisme i, paral·lelament, com a mecanismes de flexibilització d'aquest ordre juridicolingüístic. Tenen com a objectiu fer-lo compatible o, tal com enuncia el Tribunal d'Arbitrage, fer-lo conciliable, amb el dret d'opció lingüística dels ciutadans garantit a la norma suprema, dret d'opció lingüística que, tal i com s'estudiarà, troba la delimitació del seu contingut i abast, pel que fa a l'àmbit judicial, en les pròpies previsions de la disposició legal.

El cas de la regió de Brusel·les-capital, bilingüe, mereix una anàlisi apart. La primera versió de la llei de 15 de juny de 1935 ja contemplava una ordenació particular pel que fa al règim juridicolingüístic en l'àmbit judicial d'aquesta regió. De fet, la determinació de quina havia de ser la naturalesa, el contingut i l'abast que havia de concedir-se al règim idiomàtic del partit judicial brusel·lès fou objecte d'intensos debats parlamentaris.

Succintament, de l'anàlisi de l'*iter* parlamentari de la norma, hom pot deduir dues premisses a tenir en compte que, d'alguna manera, varen centrar els debats parlamentaris i varen acabar determinant el règim juridicolingüístic del partit judicial de Brusel·les: en primer lloc, hom constata que existia un cert consens sobre la conveniència de concedir a aquest territori un estatut diferent de la resta del territori

[1217] Vid. Cour d'Arb., 4 nov. 1998, nº 111/98, *Arr. C.A.*, 1998, p. 1385; T.B.P., 1999, p.123: *"(…) Compte tenu des objectifs fixés au législateur par l'article 30 de la Constitution lorsqu'il règle l'emploi des langues en matière judiciaire (la conciliation entre la liberté fondamentale de l'emploi des langues et le bon fonctionnement de l'administration de la justice, ainsi que la diversité linguistique consacrée par la Constitution qui établit quatre régions linguistiques, don't une est bilingue), il est pertinent de faire dépendre la possibilité du changement de la langue, pour le prévenu traduit devant un tribunal dans une région linguistique, de la double condition que ce prévenu connaisse exclusivement cette autre langue ou s'exprime plus facilement dans celle-ci et que les circonstances de la cause ne s'opposent pas à ce changement de langue qui conduit inévitablement au renvoi de l'affaire dans un autre ressort. Lesdites circonstances doivent être en rapport avec une bonne administration de la justice.- En offrant au prévenu traduit devant un tribunal situé dans une région linguistique bilingüe la possibilité d'obtenir, quel que soit le lieu de son domicile, le changement de langue de la procédure pour l'autre langue de la région linguistique, sauf si le prévenu ne maîtrise pas la langue demandée, le législateur a pris une mesures par laquelle la liberté d'emploi des langues, dans la perspective de l'existence de quatre régions linguistiques, n'est pas limitée plus qu'il n'est nécessaire pour une bonne administration de la justice, dès lors que ce changement de langue n'entraîne point le renvoi de l'affaire dans un autre ressort judiciaire, comme c'est le cas pour les tribunaux situés dans une région linguistique unilingue. Etant donné qu'il a tenu compte de l'existence constitutionnelle de quatre régions linguistiques, dont trois sont unilingues, et qu'il n'a pas limité la liberté individuelle d'emploi des langues plus qu'il n'est nécessaire pour concilier cette liberté ave les exigences d'un bonne administration de justice, il a pris une mesure qui n'est pas disproportionnée (...)"*.

estatal, estatut que havia d'adaptar-se a la seva realitat sociolingüística bilingüe[1218]; en segon lloc, l'estudi dels debats permet concloure que bona part de les discussions varen centrar-se en determinar quines comunes concretes havien de restar sotmeses a l'aglomeració brusel·lesa a efectes de la disposició legal[1219].

En aquest sentit, resulta il·lustrativa la intervenció del diputat M.Carton de Wiart a la sessió de la Cambra de Representants de 15 de maig de 1934, quan va proclamar "*Un pacte s'ha concertat (...) en virtut del qual tant els diputats del país való com els diputats de la regió flamenca han consentit una reglamentació de l'ús de les llengües a la justícia basada en el principi del regionalisme: cujus regio, cujus lingua. Aquest principi desconeix brutalment els interessos de les minories. Però els valons l'exigeixen i els flamencs l'accepten. No vull discutir en aquest moment ni el pacte invocat ni el principi que consagra. Però dic que, entre aquestes dues regions, hi ha una regió intermitja: el partit de Brusel·les, del que és convenient estudiar-ne els interessos i les necessitats, i que no ha intervingut en aquest pacte. Aquest partit forma una unitat dins la nostra organització judicial. Aquesta unitat és bilingüe i el bon enteniment ha de permetre deixar que les parts elegeixin la llengua (...)*"[1220].

[1218] En qualsevol cas, aquest consens relatiu no va impedir que emergissin, en el decurs dels debats parlamentaris, tesis crítiques a la concessió d'un estatut juridicolingüístic particular per l'aglomeració brusel·lesa. Vid., per totes, *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 24 d'octubre de 1933, p. 1372-1373, intervenció crítica del diputat M Wauwermans, "*(...) en Flandre le flamand, en Wallonie le français et dans l'arrondissement de Bruxelles, ce régime hybride, véritable habit d'Arlequin, qui permettrait que les habitants d'une même commune et d'une même rue se verront pour la moitié d'entre eux imposer une juridiction flamande et pour l'autre moitié la juridiction française. Quelle mine inépuisable (...), Je ne vous autorise pas à dire que Bruxelles est une ville flamande, mais je ne vous dis pas davantage que c'est une ville française. Bruxelles est une ville d'expression française et elle doit l'être raison de sa situation à l'intérieur du pays, Bruxelles est un îlot battu par les flots venant de la Flandre et de Wallonie. La langue française a été choisie par sa population qui continuera de la préférer, quoi que vous fassiez, comme le français est choisi en Europe dans les réunions diplomatiques et internationales (...)*".

[1219] Per tots, vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de16 de maig de 1934, p. 1471 i ss. En el decurs d'aquest sessió, entre d'altres, va discutir-se sobre la delimitació territorial que havia de concedir-se a l'aglomeració brusel·lesa a efectes de la llei, debatent la inclusió o no de certes comunes concretes tals com Berchem-Sainte-Agathe o Ganshoren, dels entorns de la capital belga.

[1220] Vid. *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 15 de maig de 1934, p. 1467. El diputat va continuar la seva intervenció demanant el suport a una esmena tendent a incloure les comunes de Berchem-Sainte-Agathe, Evere i Ganshoren a l'aglomeració brusel·lesa, permetent d'aquesta manera als justiciables d'aquestes comunes d'emprar la llengua de la seva elecció en les seves relacions amb la justicia. Tal com va proclamar: "*...Nous demandons que le choix soit laissé, en toute liberté, aux justiciables de ces communes. Vous voulez, au contraire, leur enlever cette liberté. Les populations de la banlieue bruxelloise protestent contre cette intransigeance. Elles s'acomodent fort bien d'un régime de bilinguisme qui répond pour elles à une situation de fait. Laissez donc les deux langues s'épanouir librement chez elles, dans la liberté et dans l'harmonie. Ne prétendez pas leur imposer cet unilinguisme égoïste et exclusif qui est contraire à leurs habitudes et à leurs intérêts. Les chiffres cités par l'honorable ministre de la justice indiquent dans ces trois communes une population en majorité flamande, mais la minorité de langue française y est très respectable*".

És en aquest context en el que hom ha de valorar l'opció del legislador de sostraure el partit judicial de Brusel·les al règim juridicolingüístic basat en el principi de l'unilingüisme previst per les altres regions lingüístiques, en els termes que s'estudiaran a continuació.

4.2 El règim aplicable a les jurisdiccions civils i mercantils en primera instància.

El capítol primer de la llei de 15 de juny de 1935 (articles 1 a 10) regula el règim juridicolingüístic que ordena les actuacions judicials davant les jurisdiccions civils i mercantils en primera instància així com davant els tribunals de treball.

Succintament, aquest règim es caracteritza per les següents notes:

Primera.- En primer lloc, la disposició conté una delimitació territorial com a criteri per determinar les regles juridicolingüístiques que ordenaran els processos judicials davant aquestes jurisdiccions. Així, s'estableix que la llengua del procés serà el francès, el neerlandès o l'alemany, segons on tinguin les seus aquests òrgans jurisdiccionals. La llei preveu que s'utilitzarà el francès quan tinguin les seus a la regió valona (article 1)[1221], el neerlandès quan les seus estiguin ubicades a la regió flamenca (article 2)[1222] i l'alemany serà la llengua del procés a les jurisdiccions amb seu al partit judicial d'Eupen (article 2bis)[1223].

En conseqüència, en aquestes jurisdiccions amb seu a les regions enunciades, serà d'aplicació el principi de l'unilingüisme regional i les conseqüències jurídiques inherents al mateix estudiades en el decurs de l'epígraf precedent. El document iniciador del procés haurà d'estar redactat en la llengua de la regió, que serà aquella on

[1221] La llei disposa que tot el procés en matèria contenciosa es substanciarà en francès en aquelles jurisdiccions civils i mercantils de primera instància i els tribunals de treball amb seu a les províncies de Hainaut, Luxemburg, Namur, i als partits de Nivelles, Liège, Huy i Veviers.

[1222] L'article 2 preveu que tot el procés en matèria contenciosa es substanciarà en neerlandès en aquelles jurisdiccions civils i mercantils de primera instància i els tribunals de treball amb seu a les províncies d'Anvers, Flandes occidenal, Flandes orienta, Limbourg i al partit de Lovaina.

[1223] Aquesta previsió no es contemplava a la versió originària de la llei de 15 de juny de 1935. El precepte fou addicionat per la llei de 23 de setembre de 1985 (Vid. *Moniteur belge* de 5 de novembre de 1985), i va consolidar-se com un avenç de la comunitat germanòfona. Per una ampliació, vid. CLOSSET-MARCHAL, Gilberte; "Considérations sur l'emploi des langues devant les juridictions civiles, commerciales et du travail du premier degré", a *Annales de Droit de Louvain*, 1989, p. 179. Vid. també, del mateix autor, "Le projet de loi du 11 février 1985 relatif à l'emploi de la langue allemande en matière judiciaire et à l'organisation judiciaire", *J.L*,, 1985, p. 454 i ss.

té el domicili el demandat[1224] i serà en aquesta llengua en la que es substanciaran les actuacions. Si la notificació del document iniciador del procés, de qualsevol altre acte del procés o l'enjudiciament o decisió s'ha de trametre a una comuna d'una altra regió lingüística, la llei preveu un règim de traduccions en la llengua d'aquesta altra regió[1225].

L'article 7 de la llei contempla la potestat de les parts, sempre que ho tramitin de comú acord[1226], de sol·licitar que el procés es substancii en una altra llengua diferent del document d'iniciació del procés[1227], cas en el que les actuacions judicials, com a regla general, seran reenviades a la jurisdicció del mateix ordre més pròxima situada a l'altra regió lingüística o a la jurisdicció del mateix ordre d'aquesta altra regió lingüística designada per comú elecció de les parts. Es preveuen algunes excepcions a aquesta regla

[1224] Per una ampliació, vid. article 4, precepte que disposa que el document introductori d'instància "*est rédigé en français si le défendeur est domicilié dans la région de langue française; en néerlandais, si le défendeur est domicilié dans la région de langue néerlandaise; en français ou en néerlandais, au choix du demandeur, si le défendeur est domicilié dans une commune de l'agglomération bruxelloise ou n'a aucun domicile commu en Belgique"*. L'article 6 de la llei contempla el supòsit de pluralitat de demandats, establint que quan en un mateix assumpte que s'ha de sotmetre a la jurisdicció civil o mercantil hi ha diversos demandats, el document iniciador del procés haurà de redactar-se en la llengua de la majoria dels demandats atenent al lloc dels seus respectius domicilis. En cas d'empat, l'elecció de la llengua es deixa a determinació del demandant. En qualsevol cas, en aquest còmput no es té en compe el demandat que no té domicili conegut ni el demandat domiciliat a la regió de Brusel·les-capital. Vid. per totes, *Cass.* 28 de març de 1985, *J.T.* p. 684: "*Cette disposition ne s'applique pas lorsqu'il y a un ou plusieurs défendeurs domiciliés dans l'agglomération bruxelloise et un défendeur domicilié soit dans une commune wallonne, soit dans une commune flamande. Dans ce cas, la règle de l'article 4.1 trouve application"*.

[1225] Per una ampliació, vid. article 38 de la llei. Per totes, vid. *Cass.* 11 setembre de 1991, *Pas.* 1992, p. 24: "*Els drets de la defensa, pel que fa a l'ús de les llengües, garanteixen entre d'altres el dret de les parts de fer traduïr els documents redactats en una altra llengua que la del procés, d'impugnar la traducció proposada o instar una traducció oficial, sens perjudici del dret del jutge de procedir d'ofici a aquesta traducció si és procedent"*. L'article 8 de la llei estableix la potestat del Jutge d'ordenar la traducció d'aquelles proves o documents emesos en una instància i redactats en una llengua diferent de la del procés. Aquesta traducció haurà de ser sol·licitada per la part contra la qual s'invoquin les proves o documents i haurà de ser acordada per decisió judicial motivada, no susceptible d'oposició ni apel·lació La jurisprudència del Tribunal de Cassació ha determinat el contingut i abast d'aquesta precisió. Així, vid. per totes, *Cass.* 8 setembre de 1988, *J.T.* p. 617: "*Aucune disposition légale ne dispense le juge d'avoir égard à des pièces, même ne constituant pas des pièces de procédure, rédigées dans une autre langue dès lors que ces pièces lui ont été régulièrement soumises par les parties ou l'une d'elles. Il lui appartient de prendre les mesures utiles pour en obtenir régulièrement la traduction. En les écartant des débats, le juge porte atteinte aux droits de la défense";* vid. també *Cass.* 12 de desembre de 1984, *Pas.* 1985, p. 460: "*Aucune disposition légale n'interdit au juge d'avoir égard à une pièce rédigée dans une langue autre que celle de la procédure"*. Jurisprudencialment s'ha proclamat que l'enjudiciament que ignora documents regularment emesos al·legant com a únic motiu que estan redactats en una altra llengua que la del procés, pot vulnerar el pricipi general del dret relatiu al respecte al dret de defensa (Vid., per totes, *Cass.* 8 de setembre de 1988, *J.T.* p. 617).

[1226] El mateix precepte disposa que aquesta demanda haurà de formalitzar-se bé pel demandant al document iniciador del procés bé pel defensor. Haurà de ser acceptada per les parts amb caràcter previ a qualsevol defensa o excepció, fins i tot d'incompetència.

[1227] Quan les parts demanin que el procés es substancii en neerlandès o alemany davant les jurisdiccions amb seu a la regió valona; en francès o alemany a les jurisdiccions amb seu a la regió flamenca, o amb neerlandès a les regions amb seu a la regió alemanya.

general, tals com, per exemple, l'excepció del supòsit de sol·licitud de comú acord de les parts tendent a que el procés es substancii en francès al partit judicial alemany d'Eupen, cas en el que no es procedirà al reenviament de la causa, sinó que aquesta es tramitarà davant la mateixa jurisdicció[1228].

Segona.- Pel que fa al règim juridicolingüísic davant les jurisdiccions brusel·leses cal distingir les següents consideracions: en primer lloc, cal recordar que l'article 42, paràgraf segon de la llei de 15 de juny de 1935 delimita territorialment aquelles comunes que, a efectes de l'aplicació de la disposició, s'inclouen dins l'aglomeració brusel·lesa[1229]; en segon lloc, cal recordar que tal i com s'ha avançat, la regió de Brusel·les és bilingüe.

Davant les instàncies civils i mercantils del districte de Brusel·les, com a regla general l'article 4 de la llei prescriu que correspondrà al demandant escollir la llengua del document d'iniciació del procediment (sigui francès o neerlandès) quan el demandat estigui domiciliat a una comuna de l'aglomeració brusel·lesa (o quan no tingui domicili conegut a Bèlgica)[1230]. En conseqüència, en aquests casos tipificats a l'article 4 de la disposició legal, es garanteix un dret d'opció lingüística del demandant, que podrà escollir la llengua de les actuacions. Ara bé, la mateixa disposició contempla la potestat del demandat de demanar que el procés es substancii en l'altra llengua diferent de l'utilitzada en la redacció del document iniciador del procés, sol·licitud que haurà de tramitar amb caràcter previ a tota defensa o tota excepció, fins i tot d'incompetència. Tal com s'ha apuntat doctrinalment, malgrat que l'elecció de la llengua del procés es deixa a determinació dels justiciables, en els termes enunciats, la pròpia llei prescriu unes limitacions procedimentals sotmeses a control del tribunal[1231].

[1228] Per una ampliació, vid. article 7 de la llei.

[1229] Vid. article 42, paràgraf 2n de la llei: "*Pour l'application de la présente loi, l'agglomération bruxelloise comprend les communes suivantes: Anderlecht, Auderghem, Berchem-Sainte-Agathe, Bruxelles, Etterbeek, Evere, Forest, Ganshoren, Ixelles, Jette-Saint-Pierre, Koekelberg, Molenbeek-Saint-Jean, Saint-Gilles, Saint-Josse-ten-Noode, Shaerbeek, Uccle, Watermael-Boitsfort, Woluwe-Saint-Lambert, Woluwe-Saint-Pierre*".

[1230] Vid. article 36 del Codi Judicial. Per domicili, s'ha d'entendre el lloc on la persona està inscrita a títol principal en els registres de població. El domicili de les persones jurídiques és la seu social. Tal com ha ratificat la jurisprudència, vid. per totes *Cass*. 23 de novembre de 1987, *Pas.* 1988, p. 358: "*Le domicile d'une défenderesse, personne morale, est le siège social de celle-ci et non son siège d'explotation commerciale*".

[1231] Vid. articles 4.2, 5 i 7 bis. La demanda de canvi de llengua formalitzada pel demandat, amb caràcter previ a tota defensa o excepció, fins i tot d'incompetència, serà tramitada oralment pel demandat si compareix personalment o serà introduïda per escrit si compareix per mandatari. La demanda de canvi de llengua no està sotmesa a cap regla de forma (vid., per totes, *Cass.* 17 d'abril de 1973, *J.T.* 1973, p. 623). El jutge resoldrà a l'acte. La llei preveu que podrà desestimar la demanda si els elements de la causa proven que el demandat té un coneixement suficient de la llengua utilitzada per la redacció del document iniciador del procés. La decisió del jutge haurà de ser motivada i no serà susceptible d'oposició ni d'apel·lació. En aquest sentit, el jutge que desestima el canvi de llengua ha de motivar la seva decisió

A les anteriors consideracions s'hi ha d'afegir l'advertiment que la llei preveu que el règim lingüístic reservat a la regió bilingüe de Brusel·les no és aplicable a determinades comunes de població unilingüe flamenca adscrites a aquesta regió, en les que, com a regla general, els processos judicials es substanciaran en neerlandès, en les condicions prescrites per la norma[1232].

L'article 88 del Codi Judicial estableix que reglamentàriament es determinarà, segons les necessitats del servei, aquelles cambres dels tribunals amb seu a Brusel·les que coneixeran dels assumptes en francès i aquelles que coneixeran dels assumptes en neerlandès[1233].

4.3 El règim aplicable a la jurisdicció penal.

El règim juridicolingüístic de la jurisdicció penal es troba regulat al Capítol II de la llei (articles 11 a 23)[1234]. La disposició legal articula el règim lingüístic d'aquesta jurisdicció entorn a les següents fórmules bàsiques d'ordenació:

---

indicant quins són els elements de la causa que justifiquen el coneixement del demandat de la llengua del document d'iniciació del procés (vid., per totes, *Cass.* 14 de març de 1973, en la que es va admetre que documents amb membret bilingüe d'una empresa podien servir per desestimar una sol·licitud de canvi de llengua i el jutge podia deduir que el cap dels directius de la persona jurídica demandant tenia un coneixement suficient de la llengua neerlandesa que s'havia utilitzat en el document d'iniciació). La decisió judicial serà executiva en el mateix moment sense ulterior formalitat. Jurisprudencialment, s'ha ratificat que l'òrgan jurisdiccional no pot ni presumir que el demandat té un coneixement suficient de la llengua de la regió on viu ni li pot imposar la prova que no té aquest coneixement. Vid., per totes, *Cass.* 3 d'octubre de 1991, *Pass.* 1992, p. 96, *J.Y.* 1991, p. 396: *"Le juge ne peut ni présumer que le défendeur a une connaissance suffisante de la langue de la région où il habite, ni li imposer la preuve qu'il n'a pas cette connaissance"*.

[1232] En el decurs dels debats parlamentaris varen emergir tesis contradictòries sobre la conveniència de dotar a certes comunes de l'aglomeració brusel·lesa d'un estatut particular, atenent a les seves condicions sociolingüístiques. Vid. per totes, *Annales Parlementaires, Chambre des Répresentants,* sessió de 16 de maig de 1934, p. 1471 i ss. Finalment, l'article 3 de la llei de 15 de juny de 1935, en la seva versió publicada al *Moniteur Belge* nº 173 de 22 de juny de 1935, va preveure un estatut particular per certs territoris. Per una ampliació, vid. VAN HOOREBEKE, Antoine; "L'emploi des langues en Justice", obra cit. nota supra, p. 45 a 62. Vid. també, article 15 de la llei.

[1233] Article 88 del Cde Judiciaire (llei de 10 d'octubre de 1967, Moniteur belge de 31 d'octubre de 1967), pel que fa a les condicions del servei del Tribunal d'*arrondissement*, el tribunal de primera instància, el tribunal de treball i el tribunal de comerç disposa que : *"Le réglement des tribunaux dont le siège est établi à Bruxelles détermine, d'après les besoins du service, les chambres qui connaissent des affaire en français et celles qui connaissent des affaires en néerlandais. Tous les trois ans, le président de chaque tribunal adresse au Ministre de la justice un rapport sur les besoins du service des chambres de l'un et de l'autre régime linguistique, compte tenu du nombre d'affaires qui ont été traitées au cours des trois dernières années en français et en néerlandais"*.

[1234] Capítol rubricat "*Emploi des langues à l'information et à l'instruction en matière répressive ainsi que devant les juridictions répressives de première instance et devant les cours d'assises"*.

Primera.- Pel que fa als processos verbals relatius a la investigació i constatació de crims, delictes i faltes, així com els processos verbals en matèria fiscal, es distingeixen dues fórmules: en primer lloc, com a regla general, es preveu l'aplicació del principi de l'unilingüisme regional, establint-se que aquests processos es substanciaran en francès davant el tribunals amb seu a la regió francesa, en neerlandès a la regió de llengua neerlandesa i en alemany a la regió de llengua alemanya; en segon lloc, es preveu un estatut particular bilingüe per les comunes de l'aglomeració de Brusel·les, on aquests processos verbals es substanciaran en francès o en neerlandès en funció de quina sigui la llengua d'elecció del justiciable en les seves declaracions o, en el seu defecte, segons les necessitats de la causa.

Copiosa jurisprudència ha ratificat aquest dret d'opció lingüística del justiciable en els processos verbals substanciats davant tribunals de les comunes de l'aglomeració de Brusel·les, en els termes prescrits per la norma[1235].

De fet, l'incompliment d'aquesta previsió es vici de nul·litat del procés verbal, en els termes ratificats per la jurisprudència del Tribunal de Cassació[1236].

Segona.- Pel que fa al règim lingüístic dels processos substanciats davant els tribunals de policia i els tribunals correccionals que decideixen en primera instància (articles 14 a 16 de la llei), com a regla general, es prescriu que tot el procés es substanciarà en francès, en neerlandès o en alemany en funció d'on tinguin les seus els tribunals, remetent-se a tal fi a la delimitació territorial prescrita als articles 1, 2 i 2bis estudiada en el decurs dels epígrafs precedents[1237].

[1235] Vid. per totes, *Cass. (2a ch.), 27 d'abril de 1993, Pas.* 1993, I, p.401: "*Dans les communes de l'agglomération bruxelloise, les procès-verbaux relatifs à la recherche d'infractions sont rédigés en français ou en néerlandais selon que celui qui en fait l'objet fait usage de l'une ou l'autre de ces langues pour faire ses déclarations et, à défaut de déclaration, selon les besoins de la cause"*. D'aquesta manera, es preveu el criteri general del dret d'opció lingüística del justiciable en les seves declaracions, opció lingüística que determinarà la llengua del procés verbal. En defecte de declaració, es preveu que decidirà l'òrgan jurisdiccional atenent les necessitats de la causa. Jurisprudencialment, s'ha establert que, entre els criteris a tenir en compte en l'elecció de la llengua (francès o neerlandès) s'inclourà el lloc on s'ha advertit l'infracció. Per totes, vid. *Cass. (2a ch.),* 30 de juny de 1993, *Pas.* 1993, I, 635: *"Dans les communes de l'agglomération bruxelloise, les procès-verbaux relatifs à la recherche d'infractions sont rédigés en français ou en néerlandais selon les besoins de la cause, lorsque celui qui en est l'objet n'a pas fait de déclaration; le juge du fond qui, en cas de contestation, apprécie ces besoins en fait, peut notamment avoir égard au lieu où l'infraction a été constatée"*.

[1236] Vid. per totes, *Cass.* (2a ch.) 13 de gener de 1998, *Pas.* 1998, I, p. 72: "*Est, de droit, nul dans sa totalité, le procès-verbal établi en français dans les communes de l'agglomération bruxelloise, lorsque celui qui en est l'objet a choisi le néerlandais pour sa déclaration*".

[1237] S'exceptua d'aquesta regla el cas de l'acusat domiciliat a un dels cantons de Mouscron, Comines o Fouron-Saint-Martin que compleix amb les previsions de l'article 14 de la llei, respecte del qual, prèvia demanda i si es compleixen els requisits prescrits per la norma, es preveu un règim de reenviaments de l'expedient a l'altra regió lingüística més pròxima al domicili de l'acusat.

Els articles 15 i 16 de la llei prescriuen un estatut lingüístic particular pel cas dels tribunals de policia del partit judicial de Brusel·les, respecte dels quals es contemplen dues previsions diferenciades: per una part, la llei prescriu que aquells tribunals del partit judicial de Brusel·les la jurisdicció dels quals s'estén exclusivament a comunes de la regió de llengua neerlandesa, tot el procés es substancia en neerlandès[1238]; per altra part, la llei estableix que davant aquells tribunals de policia del partit judicial de brusel·lès que no s'inclouen en el supòsit precedent així com davant el tribunal correccional, el procés es substanciarà en francès si l'acusat està domiciliat a la regió de llengua francesa; en neerlandès si l'acusat està domiciliat a la regió de llengua neerlandesa; i, finalment, en francès o neerlandès si l'acusat està domiciliat a la mateixa aglomeració de Brusel·les (en funció de la llengua emprada a la instrucció o, en el seu defecte, en funció de l'ús d'una o altra llengua en les seves declaracions[1239]). La llei contempla que en tots els altres supòsits, s'emprarà el francès o el neerlandès atenent les necessitats de la causa[1240].

A les anteriors consideracions, cal afegir que la mateixa llei contempla la potestat de l'acusat de sol·licitar un canvi de la llengua del procés. En aquest sentit, l'article 23 de la llei[1241] estableix que l'acusat que no coneix la llengua utilitzada pel tribunal o s'expressa millor en una altra llengua nacional, i que requereix ser traduït davant el tribunal de policia o el tribunal correccional on les actuacions es substancien en aquesta altra llengua, pot sol·licitar fer ús de l'idioma de la seva elecció. En aquests casos, la llei prescriu que el tribunal ordenarà el reenviament de la causa a la jurisdicció del mateix ordre més pròxima on el procés es substanciarà en la llengua elegida per l'acusat[1242].

[1238] S'exceptua d'aquesta regla el supòsit de l'acusat resident en una de les comunes de Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Rhode-Saint-Genèse, Wemmel, Wezembeek-Oppen, que tramita una demanda seguint les previsions de l'article 16.2 de la llei.

[1239] L'article 21 de la llei prescriu el règim d'elecció de la llengua del procés en el supòsit de pluralitat d'acusats. El precepte disposa que davant els tribunals de policia i davant els tribunals correccionals (en els que, en virtut de les previsions de la norma, la llengua del procés és la que l'acusat ha utilitzat en les seves declaracions o la que ha escollit), quan hi ha diversos acusats en la mateixa causa, és farà ús de la llengua que hagin utilitzat o escollit la majoria dels acusats. En cas d'empat, el tribunal, per decisió motivada, designarà la llengua en la que es substanciarà el procés.

[1240] En aquest sentit, jurisprudencialment s'ha confirmat que per "necessitats de la causa" s'han d'entendre aquelles circumstàncies fàctiques apreciades per l'òrgan jurisdiccional que coneix l'assumpte. Vid, per totes, *Cass.* 9 de març de 1983, *Pas.* p. 748 : "*'Les nécessités de la cause' relèvent de l'appréciation en fait du juge du fond"*.

[1241] Vid. *arrêt* nº 111/98 de 4 de novembre de 1998 (*Moniteur belge* de 20 de gener de 1999, p. 1613) del Tribunal d'Arbitratge, que declara que l'article 23 de la llei de 15 de juny de 1935 no vulnera els articles 10 i 11 de la Constitució.

[1242] S'exceptua d'aquesta previsió de reenviament de la causa judicial aquell supòsit en el que l'acusat que només coneix el francès o s'expressa millor en aquesta llengua i que és traduït davant un tribunal de policia o un tribunal correccional on el procés es substancia en alemany, demana el canvi de llengua al francès. En aquest supòsit, el procés es substanciarà en la llengua demanada per l'acusat davant la mateixa jurisdicció.

Nogensmenys, la mateixa llei preveu la possibilitat que el tribunal decideixi que no pot admetre la demanda de l'acusat de canvi de llengua per circumstàncies de la causa[1243].

Pel que fa referència a aquesta darrera precisió relativa a la potestat del tribunal de no admetre la demanda de canvi de llengua de l'acusat mereix una precisió. De fet, hom ha de distingir dos supòsits, ratificats per la jurisprudència i confirmats per la resolució del Tribunal d'Arbitratge nº 111/1998 de 4 de novembre: per una part, la demanda de canvi de llengua a les jurisdiccions penals de regions unilingües, en les que la llei contempla la potestat del tribunal de desestimar la petició per circumstàncies de la causa, en els termes estudiats; per altra part, la demanda de canvi de llengua de l'acusat davant els tribunals penals brusel·lesos, on, com a regla general, el tribunal no pot desestimar la demanda, excepte en el supòsit en el que l'acusat no conegui la llengua que demana utilitzar[1244].

Tercera.- Pel que fa al règim juridicolingüístic de les actuacions judicials tramitades pels tribunals d'*assises* es distingeixen tres casos[1245]: en primer lloc, els tribunals amb seu a les províncies de Hainaut, Luxembourg, Namur i Brabant Wallon, el procés es substanciarà en francès; en segon lloc, els tribunals amb seu a les províncies flamenques (Amberes, Flandes occidental, Flandes oriental, Bravant flamenc

---

[1243] En aquest sentit, vid., per totes, *Cass.* 3 de novembre de 1987, *Pas.* 1988, p. 274: "*Le tribunal qui déclare, en raison des circonstances de la cause, ne pouvoir faire droit à la demande d'un ou de plusieurs prévenus tendant, pour des motifs linguistiques, au renvoi de la cause à une juridiction du même rang, apprécie des circonstances en fait et, dès lors, souverainement, sans être lié par la volonté de la majorité des prévenus*". Tal com s'ha apuntat doctrinalment, la llei no precisa amb exactitud quina és la definició, contingut i abast del terme "*circumstàncies de la causa*" en les que el tribunal pot fonamentar una desestimació de la sol·licitud de canvi de llengua. Jurisprudencialment, s'han admès en aquest catàleg l'exigència d'un desplaçament de nombrosos testimonis o quan la sol·licitud és interposada amb fins clarament dilatoris per obtenir una prescripció. Vid. FRENCKEN, Eugène; "*La llei belga pel que fa a l'ús de les llengües en l'àmbit judicial*", a "L'administració de justícia als Estats plurilingües", obra cit. nota supra, p. 34.

[1244] Vid. arrêt nº 111/1998 de 4 de novembre, del Tribunal d'Arbitratge : "*La différence de traitement entre, d'une part, un prévenu traduit devant un tribunal de police ou un tribunal correctionnel dont la langue de la procédure est exclusivement celle de la région linguistique unilingue dans laquelle ce prévenu est poursuivi et dans laquelle est situé ce tribunal, et d'autre part, un prévenu traduit devant un tribunal de police dont la langue de la procédure n'est pas exclusivement celle de la région linguistique du fait que le tribunal est situé dans une région linguistique bilingüe –différence qui consiste en ce que le tribunal devant lequel est traduit le premier prévenu peut décider, suivant les circonstances de la cause, de ne pas faire droit à la demande du prévenu qui connaît exclusivement une autre langue que la langue de la procédure ou qui s'exprime plus facilement dans une autre langue que celle-ci, de pursuivre la procédure dans cette langue, alors qu'au second prévenu, le tribunal ne peut pas refuser le changement de langue de la procédure en raison des circonstances de la cause, mais exclusivement lorsqu'il constate que le prévenu ne comprend pas la langue dont il demande l'usage pour la procédure – est fondée sur un critère objectif, à savoir le caractère unilingue ou bilingüe de la région linguistique dans laquelle est situé le ressort du tribunal concerné*".

[1245] Tal com disposa l'article 114 del Codi Judicial, hi ha Tribunals *d'assises* a cada província i al partit administratiu de Brusel·les-capital.

i Limbourg), el procés es substanciarà en neerlandès; finalment, davant els Tribunals d'*assises* del partit administratiu de Brusel·les-capital, el procés es substanciarà en francès o en neerlandès i davant el tribunal d'*assises* de la província de Liège en francès o alemany, en funció de la llengua que l'acusat utilitzi a la instrucció per les seves declaracions[1246].

Finalment, hom ha de destacar que, a fi de tutelar els drets lingüístics dels justiciables, l'article 20 de la llei contempla un règim de reenviament de causes judicials dels tribunals *d'assises* en aquells supòsits en els que l'acusat només coneix una llengua nacional diferent de l'emprada en el procés o s'expressa millor en aquesta altra llengua[1247].

Quarta.- Finalment, en aquest capítol, la llei de 15 de juny de 1935 ordena el règim juridicolingüístic dels consells de guerra. *Prima facie*, cal recordar que, tal com prescriu l'article 58 del Codi Judicial, on s'enuncien els òrgans integrants del Poder Judicial regulats pel Codi, l'organització i les atribucions dels tribunals militars es regulen a lleis especials. Partint d'aquesta consideració, cal assenyalar que l'article 18 de la llei de 15 de juny de 1935, en la redacció introduïda per la llei de 23 de setembre de 1985, estableix que els processos dels consells de guerra es substanciaran en francès, en neerlandès o en alemany en funció de l'elecció de l'acusat. La disposició indica que des del primer interrogatori, l'acusat és requerit pel president de la comissió judicial a declarar en quina llengua desitja que el procés es tramiti. Si l'assumpte és tramès directament a l'audiència pel ministeri públic, l'acusat serà requerit pel president del consell de guerra a elegir la llengua a l'inici dels debats, elecció que tindrà caràcter definitiu[1248].

[1246] L'article 21.2 de la llei estableix que quan davant el Tribunal d'assises del partit administratiu de Brusel·les-capital o de la provincia de Liège hi ha diversos acusats implicats en un mateix assumpte i tots no opten per l'ús de la mateixa llengua pel procés, s'optarà per la llengua escollida per la majoria dels acusats. En cas d'empat, el tribunal, per decisió motivada, designarà la llengua en la que es substanciarà el procés. Vid., per totes, *Cass. (ch. Réun.)*,3 de setembre de 1998, *Larcier Cass.* 1999, nº 56: "*Lorsque plusieurs inculpés sont impliqués dans une même affaire, il est fait usage, pour la procédure, de la langue que la majorité a choisie; la distinction fondée sur leur domicile est sans pertinence"*. Vid. també *Cass.* 3 de març de 1999, *Larcier Cass.*nº 656: "*La disposition selon laquelle, lorsque plusieurs inculpés sont impliqués dans la même affaire, il est fait usage pour la procédure de la langue dont la majorité d'entre eux s'est servie ou qu'elle a choisie, n'est pas applicable aux tribunaux correctionnels dont la langue de la procédure est exclusivement celle de région unilingue où ils sont situés"*.

[1247] Per una ampliació sobre el règim de reenviament de les causes dels tribunals d'*assises*, vid. article 20 de la llei.

[1248] La llei contempla que en els supòsits en els que l'interessat no comprengui la llengua que ha elegit o s'absté de fer l'elecció idiomàtica, la comissió judicial o el consell de guerra consignaran aquest fet i decidiran per resolució motivada la llengua per la que s'optarà en la tramitació de la causa. L'article 18.2 ordena el règim aplicable en cas de pluralitat d'acusats en un mateix assumpte.

Les anteriors previsions del capítol II de la llei il·lustren el caràcter garant dels drets lingüístics dels justiciables que la llei belga de 1935 ordena en els processos substanciats davant la jurisdicció penal. En aquest sentit, cal recordar que els membres del ministeri públic i el jutge d'instrucció en els seus actes d'investigació i instrucció utilitzaran la llengua emprada en matèria penal pel tribunal on estan adscrits.

Previsions tals com el règim de sol·licituds de canvi de llengua, el reenviament de les causes judicials per garantir l'opció idiomàtica de l'acusat o el règim de les traduccions (regulat expressament a l'article 22 de la llei) son elements que, tal com s'ha apuntat doctrinalment, tutelen el principi constitucional de la llibertat d'ús idiomàtic i permeten adaptar amb vocació garant la regulació legislativa dels usos lingüístics en matèria judicial a la realitat plurilingüe d'aquest Estat compost[1249].

Pel que fa al règim de traduccions, l'article 22 estableix que qualsevol acusat que només comprengui una llengua nacional, podrà sol·licitar que s'adjunti a l'expedient una traducció neerlandesa, francesa o alemanya dels processos-verbals, les declaracions dels testimonis o parts i els informes d'experts que s'hagin redactat en una altra llengua (francès, neerlandès o alemany) que no comprengui. La llei estableix que les despeses de la traducció són a càrrec del tresor[1250], posició confirmada per copiosa jurisprudència que, alhora, ha ratificat que *"les despeses d'un intèrpret de llengua francesa, neerlandesa o alemanya, a qui s'ha hagut de recórrer per traduir les declaracions de l'acusat que no parla la llengua del procés no podran imputar-se al mateix"* (cass. 19 d'octubre de 1976, per totes)[1251].

[1249] Vid. FRENCKEN, Eugène; "La llei belga pel que fa a l'ús de les llengües en l'àmbit judicial", article cit. nota supra p. 34-35. Vid. també CLOSSET-MARCHAL, Gilberte; "Considérations sur l'emploi des langues devant les juridictions civiles, commerciales et du travail du premier degré", a *Annales de Droit de Louvain*, 1989, p.197 on afirma que *"el segon imperatiu que la legislació sobre l'ús de llengües en matèria judicial ha tingut en compte és l'instauració d'un sistema, d'un ordre estricte que permet garantir en els fets el respecte a la nova fisionomia de l'Estat belga. Aquest ha estat, potser, el mandat al que el nostre legislador ha estat més sensible "*. Vid. també, *Arrêt* del Tribunal d'Arbitratge nº 111/98 de 4 de novembre de 1998, a *T.B.P.*, 1999, p. 123 : *"Lorsqu'il règle l'emploi des langues en matière judiciaire, le législateur doit concilier la liberté fondamentale qu'a l'individu d'utiliser la langue de son choix, et le bon fonctionnement de l'administration de la justice. Ce faisant, le législateur doit tenir compte de la diversité linguistique consacrée par la Constitution qui établit quatre régions linguistiques, dont une est bilingue"*.

[1250] Per una ampliació, vid. article 22 de la llei.

[1251] Vid. Pas. 1977, p. 213.

4.4 El règim aplicable a les jurisdiccions d'apel·lació i al Tribunal de Cassació.

La llei de 15 de juny de 1935 dedica el seu capítol III a regular l'ús de les llengües davant les jurisdiccions d'apel·lació (articles 24 a 26), i el seu capítol IV ordena el règim lingüístic davant el Tribunal de Cassació (articles 27 a 29).

Pel que fa referència al règim idiomàtic de les jurisdiccions d'apel·lació, es caracteritza, succintament, per les següents tres notes: en primer lloc, s'estableix la regla general que davant totes les jurisdiccions d'apel·lació, s'utilitzarà com a llengua del procés aquella utilitzada en l'adopció de la decisió impugnada[1252]; en segon lloc, l'article 25 de la llei estableix un règim particular en el cas, entre d'altres, dels tribunals d'apel·lació que enjudicien en matèria penal en primera i única instància i dels tribunals militars[1253]; finalment, es preveu un règim de reenviament de causes per motius idiomàtics en el supòsit d'enjudiciament en grau d'apel·lació de resolucions arbitrals per part de tribunals de primera instància (article 26).

Pel que fa referència al règim lingüístic de les actuacions davant el Tribunal de Cassació[1254] es regeixen per les següents directrius:

Primera.- Si la decisió impugnada s'ha emès en francès o en neerlandès, el procés davant el Tribunal de Cassació es substanciarà en la llengua de la decisió.

[1252] Vid. article 24 de la llei. L'article 24 bis estableix que quan el Tribunal d'apel·lació coneix dels recursos previstos a l'article 603 del Codi Judicial, el procés es substanciarà en la llengua de la decisió que és objecte del recurs. Sobre la interpretació del contingut i abast de l'article 24 bis Vid. *Gand*, 10 d'octubre de 1996, *F.J.F.*, 1997, p. 47: "*L'article 24bis de la loi du 15 juin 1935 sur l'emploi des langues en matière judiciaire, énonce que lorsque la cour d'appel est saisie de l'un des recours visés à l'article 603 du Code Judiciaire (parmi lesquels sont repris les recours fiscaux), la langue utilisée pour la procédure est celle dans laquelle la décision attaquée est rédigée.- En l'espèce, un recours avait été introduit en français auprès de la cour d'appel de Gand contre une décision rédigée en français.- La cour d'appel de Gand doit constater qu'il lui est impossible de constituer une chambre francophone. La cour renvoie dès lors l'affaire à une cour d'appel francophone*".

[1253] Per una ampliació, vid. article 25 de la llei. Entre d'altres mesures, aquest precepte disposa que davant el tribunal d'apel·lació que enjudicia en matèria penal en primera i única instància, el procés es substanciarà en francès, en neerlandès o en alemany segons on exerceixi funcions l'acusat (tal com prescriu la norma *"selon que le prévenu exerce des fonctions près d'une des juridictions prévues respectivement à l'article 1er, aux articles 2 et 3, ou a l'article 2bis"*) o en funció del lloc de la seva residència legal. Quan l'acusat exerceix funcions o té la seva residència legal en l'àmbit territorial d'alguna de les jurisdiccions contemplades a l'article 4 de la llei, el procés davant el tribunal d'apel·lació de Brusel·les es substanciarà en francès o en neerlandès, segons si l'acusat fa ús d'una o altra llengua en les seves declaracions o en funció de si s'acull al que disposa l'article 16.2 de la llei. L'article 106 del Codi Judicial estableix que el reglament del tribunal d'apel·lació i del tribunal de treball amb seu a Brusel·les, determinarà les cambres que coneixeran dels assumptes en francès i en neerlandès.

[1254] Vid. articles 128 a 136 del Codi Judicial.

Segona.- Si la decisió impugnada s'ha adoptat en alemany, la llei distingeixen en funció dels assumptes judicials.

Així, en aquells assumptes en els que són d'aplicació les regles processals en cassació en matèria civil, el demandant redactarà la demanda en la llengua de la seva elecció (sigui francès, neerlandès o alemany), si bé tenint en compte que quan la demanda es redacta en francès o neerlandès, l'elecció de la llengua per part del demandant determina l'idioma del procés. Altrament, si el demandant opta per interposar la demanda en alemany o si existeixen diverses demandes impugnant una mateixa decisió redactades en diferents llengües, el primer president del tribunal dictarà una ordenança determinant l'idioma en el que es substanciaran les actuacions judicials.

En els altres assumptes, l'article 27bis de la llei prescriu que les declaracions de provisió, les demandes o memòries son emeses per les parts en francès, neerlandès o alemany, a lliure determinació de les parts. En el supòsit que totes les declaracions, demandes i memòries relatives a la mateixa decisió es redactin en francès o neerlandès, l'elecció de la llengua determinarà la llengua del procés a l'audiència. Altrament, si les declaracions, demandes i memòries es redacten en alemany o diferents llengües, el primer president dictarà una ordenança determinant la llengua en la que es substanciarà el procés a l'audiència.

Les sentències del Tribunal de cassació es pronunciaran en la llengua del procés. Aquelles redactades en francès o neerlandès es traduiran respectivament al neerlandès i al francès. Si la decisió objecte del recurs era en alemany, la sentència es traduirà a aquesta llengua. En qualsevol cas, la pròpia llei garanteix que les traduccions s'efectuaran sota el control dels membres del tribunal de cassació designats a tal fi pel primer president[1255].

Partint del règim juridicolingüístic de les actuacions judicials estudiat en el decurs d'aquest epígraf de la tesi, esdevé convenient analitzar el règim de la capacitació lingüística dels personal al servei de l'administració de justícia que ha de garantir i tutelar l'aplicació d'aquestes disposicions idiomàtiques.

[1255] L'article 136 del Codi Judicial estableix que al tribunal de cassació hi ha un servei de documentació i concordança de textes francès i neerlandès de les sentències. Aquest servei exerceix les seves funcions sota l'autoritat i direcció del primer president del tribunal, assistit del procurador general. Està compost de magistrats, en els termes prescrits per la norma.

5 LA CAPACITACIÓ IDIOMÀTICA DEL PERSONAL AL SERVEI DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTICIA.

5.1 Consideracions preliminars. Antecedents normatius.

El règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia a Bèlgica s'erigeix com un model de dret comparat particularment interessant. Qüestions que en aquests moments es consoliden com a eixos de debat polític i jurídic a l'Estat espanyol del segle XXI, ja varen apuntar-se i debatre's a la Bèlgica del segle XIX, adoptant-se fórmules particularment garants dels drets lingüístics dels justiciables.

La primera consideració a tenir en compte en l'anàlisi d'aquest règim és que els seus fonaments polítics i, d'alguna manera, estructurals, daten del segle XIX. Tal com s'ha estudiat en el decurs del primer epígraf d'aquest capítol de la tesi, en els debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació i aprovació de les lleis lingüístiques de 1873 i 1889 que varen regular l'ús del neerlandès en l'àmbit judicial penal al territori flamenc, ja varen discutir-se els problemes que plantejava el desconeixement o coneixement insuficient del neerlandès per part del propi personal que havia de garantir-ne el seu ús, particularment el sector de la magistratura i l'advocacia[1256]. Aquesta preocupació, si bé va emergir en els debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació i aprovació de les lleis, no va traduir-se en el text de les disposicions legals. Tal com s'ha estudiat, la llei de 1873 no contenia cap referència a l'exigència de coneixement idiomàtic per part del personal jurisdiccional i de l'advocacia, donant per entesa una capacitació idiomàtica que, *de facto*, no sempre es donava. Altrament, la llei de 3 de maig de 1889 contenia un únic precepte relatiu a la capacitació lingüística, si bé limitat al tribunal d'*assises* de Bravant, respecte del qual la llei prescrivia que sempre hauria d'estar presidit per un magistrat que conegués la llengua neerlandesa[1257].

Aquesta falta de previsió normativa fou subsanada per la llei sobre establiment de graus acadèmics i programa d'exàmens universitaris de 1890[1258]. Aquesta disposició legal va establir el coneixement de la llengua neerlandesa com a requisit per poder ser nomenat

[1256] Vid., per totes, *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, sessió de 22 de novembre de 1888, p. 22.

[1257] Vid. article 14 de la llei de 3 de maig de 1889: "*La cour d'assises du Bravant sera toujours présidée par un magistrat connaissant la langue flamande*".

[1258] Vid. *Moniteur belge nº 114*, de 24 d'abril de 1890, *loi sur la collation des grades académiques et le programme des examens universitaires.*

per exercir funcions judicials i notarials en territori flamenc. La llei va establir un període transitori de cinc anys abans de l'entrada en vigor d'aquest requisit, de tal manera que a primers de gener de 1895 vinculava l'obligació o requisit de conèixer el neerlandès per poder ser nomenat per exercir aquestes funcions en territori flamenc.

Tal com s'ha estudiat, l'article 49 de la disposició legal de 1890 va prescriure que a partir de gener de 1895, ningú podria ser nomenat a les províncies de Flandes Occidental, Flandes Oriental, Anvers o Limbourg, per funcions judicials diferents de la jurisdicció consular, si no justifiqués, per mitjà d'un examen, que s'ajustava, pel que fa a l'ús de la llengua neerlandesa en matèria penal, a les disposicions de la llei de 3 de maig de 1889. La mateixa disposició, va establir que a partir de primer de gener de 1895 ningú podria ser nomenat per exercir funcions judicials corresponents als tribunals de primera instància i als de justícia de pau dels partits judicials de Brusel·les i de Lovaina, si no superava la mateixa prova. Finalment, l'article va disposar que a partir de l'1 de gener de 1895 ningú podria ser nomenat notari a les províncies de Flandes occidental i oriental, Amberes o Limbourg o als partits de Brusel·les i Lovaina, si no justificava, per examen, que era capaç d'utilitzar la llengua neerlandesa en l'exercici de les seves funcions[1259].

L'objectiu era garantir la capacitació lingüística del personal judicial i notarial, a qui vinculava el mandat legislatiu de conèixer la llengua pròpia del territori flamenc, l'ús de la qual havien de tutelar en la tramitació de les causes judicials i els treballs notarials, en les condicions estudiades al capítol precedent.

La llei de 15 de juny de 1935 sobre l'ús de les llengües en l'àmbit judicial assumiria aquest discurs del requisit de la capacitació lingüística del personal judicial i notarial. El Capítol VI de la llei (articles 43 a 54), en la seva versió originària publicada al *Moniteur belge* de 22 de juny de 1935, que ha estat objecte de diverses modificacions legislatives, la darrera publicada al *Moniteur belge* de 22 d'agost de 2002, apel·lava a una delimitació territorial per determinar les exigències idiomàtiques del personal judicial, de tal manera que, en principi, s'exigia el coneixement del francès per exercir funcions judicials al territori francòfon[1260], el coneixement del neerlandès per exercir

[1259] Vid. article 49 de la llei de referència, *Moniteur belge nº 114* de 24 d'abril de 1890, cit. nota supra, p. 1126.

[1260] Vid. article 43.1 de la llei de 15 de juny de 1935, en la versió publicada al *Moniteur belge* nº 173 de 22 de juny de 1935, precepte que introduia modificacions a l'article 40 de la llei de 21 de maig de 1929 *sur collation des grades académiques*, en els següents termes: "*Ningú pot ser nomenat a les provincies de Hainaut, de Liege, de Luxembourg, de Namur i al partit de Nivelles, per funcions de president, vice-president, jutge o jutge suplent del tribunal de primera instància, de procurador del Rei o substitut del procurador del Rei, de Jutge de pau o de jutge de tribunal de police, de refrendari o refrendari adjunt adscrit al tribunal de comerç, de president o de president de cambra d'un consell de prud'hommes d'apel·lació, d'assessor jurídic adscrit al consell de prud'hommes, si no justifica, pel seu diploma, que ha superat els exàmens de doctorat en dret en llengua francesa".*

funcions judicials al territori neerlandòfon[1261] i es preveien determinades garanties de capacitació lingüística bilingüe del personal del partit judicial de Brusel·les[1262]. Alhora, l'article 46 de la llei establia un número mínim de jutges i procuradors del Rei que havien de conèixer la llengua alemanya en els partits judicials del territori germanòfon[1263].

La llei de 1935 establia expressament que en la justificació de la capacitació lingüística es tenien en compte dos criteris: en primer lloc, el criteri de la llengua del diploma, és a dir, l'interessat acreditava la seva capacitació idiomàtica en virtut de la seva titulació acadèmica, justificant que havia superat els exàmens de doctorat en dret en la llengua

---

[1261] Vid. article 43.2 de la llei: "*Ningú pot ser nomenat a les províncies de Flandes occidental, Flandes oriental, Amberes, Limbourg i al partit de Lovaina, per les funcions judicials enumerades a l'epígraf precedent si no justifica, pel seu diploma, que ha superat els exàmens de doctorat en dret en llengua neerlandesa"*.

[1262] Pel que fa al règim de la capacitació lingüística del personal judicial adscrit al partit judicial de Brusel·les, es regia per les següents dues directrius genèriques: en primer lloc, s'establia per mandat legal que ningú podia ser nomenat en el partit de Brusel·les per exercir determinades funcions enumerades a la pròpia disposició (funció de procurador del Rei, jutge de pau o jutge de pau suplent, jutge o jutge suplent del tribunal de *police*, refrendari adscrit al tribunal de comerç, president o president de cambra del consell de *prud'hommes* d'apel·lació i assessor jurídic adscrit al consell de *prud'hommes*), si no justificava el coneixement de la llengua francesa i de la llengua neerlandesa (exigència de capacitació bilingüe); en segon lloc, es fixava que la meitat del nombre de jutges i jutges suplents del tribunal de primera instància de Brusel·les, la meitat del nombre de substituts del procurador del Rei i la meitat del nombre de refrendaris adjunts adscrits al tribunal de comerç de Brusel·les havien de justificar el coneixement de la llengua francesa i la llengua neerlandesa, establint-se així mateix que un quart del nombre d'aquests magistrats havien de justificar el coneixement de la llengua francesa o neerlandesa i, a més, un coneixement suficient de l'altra llengua, i, finalment, un quart només havien de justificar el coneixement d'una llengua (francesa o neerlandesa). En conseqüència, la llei delimitava les funcions judicials, establint determinats criteris de capacitació bilingüe o capacitació unilingüe en funció de les funcions a exercir, fixant-se a tal fi quantums. Es preveien determinades prescripcions de capacitació lingüística particulars pel que fa als membres del Tribunal de comerç de Brusel·les (regulades a l'article 47), del Tribunal d'apel·lació de Brusel·les (articles 50, 51 i 54), o, entre d'altres, dels secretaris judicials adscrits al partit de Brusel·les (article 53.3 que contemplava l'exigència de justificar el coneixement de les dues llengües nacionals).

[1263] Aquest precepte, entre d'altres, regulava determinades previsions de coneixement de la llengua alemanya per garantir el dret dels justiciables d'emprar aquest idioma en les actuacions judicials tramitades en els territoris germanòfons enumerats a la pròpia disposició legal. L'article 46 disposava que tres jutges i un substitut del procurador del Rei del Tribunal de Primera Instància i tres jutges i un refrendari adjunt del tribunal de comerç de Verviers havien de tenir un coneixement suficient de la llengua alemanya. La mateixa regla s'aplicava als jutges de pau dels cantons judicials d'Eupen, Aubel, Limbourg, Saint-Vith i Malmédy. Pel que fa als cantons de Renaix, Messines, Mouscron, Wervicq, Tongres, Sichem-Sussen i Bolré, Saint-Trond, Tirlemont, Flobecq, Lessines, Enghien, Landen i Dalhem, un jutge de pau o un jutge de pau suplent havien de conèixer a més de la llengua regional, la de la minoria lingüística. L'article 51.2 de la llei establia, entre d'altres mesures, que al Tribunal d'apel·lació de Liége, almenys un conseller i un advocat general o un substitut del procurador general havien de tenir un coneixement suficient de la llengua alemanya. En el mateix sentit, l'article 53.6 de la llei establia que un secretari judicial del Tribunal d'apel·lació de Liége, un secretari del tribunal de primera instància i del tribunal de comerç de Veviers, així com els secretaris dels jutjats de pau d'Eupen, Saint-Vith, Malmédy, Aubel i Limbourg, i el secretari del tribunal de conciliació d'Eupen, havien de tenir un coneixement suficient de la llengua alemanya.

requerida per la normativa per exercir les funcions judicials en el territori en qüestió; en segon lloc, la llei contemplava, en determinats supòsits previstos a la pròpia disposició, l'exigència de la superació d'un examen de capacitació lingüística per acreditar el coneixement lingüístic[1264]. Les condicions d'aquests exàmens d'aptitud lingüística varen ser regulades per diversos decrets reials, entre les que destaquen els tres decrets de 9 de setembre de 1935 que varen organitzar els exàmens per permetre als doctors en dret, als llicenciats en notariat i els candidats a secretaris judicials de justificar que complien les disposicions de la llei sobre l'ús de llengües en matèria judicial[1265].

En qualsevol cas, hom ha de tenir en compte que aquestes garanties de capacitació lingüística com a requisit per exercir funcions judicials no es limitaven als jutges o jutges suplents, sinó que s'estenia, entre d'altres, als procuradors del Rei i els seus substituts, refrendaris i refrendaris adjunts, determinats membres del consell de *prud'hommes*[1266] (tals com el president de la cambra o l'assessor jurídic)[1267], als secretaris judicials[1268] o, entre d'altres, als propis notaris[1269]. La mateixa llei establia

[1264] L'article 43 de la llei enumerava aquells supòsits en els que es requeria l'acreditació per mitjà del diploma d'estudis jurídics i aquells supòsits en els que es requeria acreditar el coneixement idiomàtic per superació de l'examen d'aptitud lingüística. L'examen consistia en una prova escrita i una oral, en els termes regulat a l'article 43.9 de la llei.

[1265] Vid. *Arrêté royal du 9 septembre 1935 organisant les examens permettant aux docteurs en droit de justifier qu'ils sont à même de se conformer aux dispositions de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire (*vid., per una ampliació sobre el contingut i abast d'aquesta disposició, *Moniteur belge* d'11 de setembre de 1935)*; Arrêté royal du 9 septembre 1935 organisant l'examen permettant aux licenciés en notariat de justifier qu'ils sont à même de se conformer aux dispositions de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire (*vid. , *Moniteur belge* d'11 de setembre de 1935) *; i Arrêté royal du 9 septembre 1935 organisant l'examen permettant aux candidats greffiers de justifier qu'ils sont à même de se conformer aux dispositions de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire* (també publicat al mateix *Moniteur belge* d'11 de setembre). Vid. VAN HOOREBEKE, Antoine; "L'emploi des langues en Justice. Commentaire critique de la loi du 15 juin 1935", Bruylant, Bruxelles, 1935, p. 214-226. Les esmentades disposicions regulaven, entre d'altres matèries, la composició, nomenament i règim de les sessions del jurat competent per avaluar la capacitació lingüística prevista a la llei de 15 de juny de 1935, el règim dels exàmens (proves orals i escrites) i la fòrmula del certificat d'aptitud lingüística.

[1266] Nota de traducció. En endavant, el terme consell de "*prud'hommes'* es traduïrà com tribunal de conciliació, segons terminologia de AMORÓS RICA, N i MERLIN WALCH, O.; "Dictionnaire juridique", Editions de Navarre, Paris, 1986.

[1267] Vid. article 43.

[1268] Per una ampliació sobre el règim de capacitació lingüística dels secretaris judicials, vid. article 53 de la llei.

[1269] Vid. apartats 10 a 12 de l'article 43. Com a regla general, s'establia que ningú podia ser nomenat per exercir funcions notarials a les provincies i partits indicats als articles 1 i 2 de la llei de 15 de juny de 1935 si no justificava, pel seu diploma, que havia superat els exàmens dels estudis de notariat en la llengua prevista per la llei sobre l'ús de llengües en matèria judicial per les jurisdiccions de primera instància del partit on havia d'exercir funcions. S'exceptuava expressament d'aquesta regla, aquells llicenciats en notariat que justificaven, per exàmen, que estaven en condicions d'utilitzar la llengua en qüestió en l'exercici de les funcions notarials.
Pel que fa a Brusel·les es distingien dos supòsits: per una part, es regulava l'exercici de funcions notarials en un dels cantons dels jutjats de pau del partit de Brusel·les composats exclusivement de comunes

determinades previsions de capacitació lingüística dels membres del Tribunal militar i dels consells de guerra[1270]. Així mateix, es preveia que per decret reial es regularien les condicions d'aptitud lingüística que haurien de complir determinades figures, tals com els candidats a les funcions de procurador i uixer (article 45), condicions que varen fixar-se per decret reial de 9 de setembre de 1935[1271].

A les anteriors premisses, s'hi ha d'afegir una precisió terminològica, certament interessant, que cal tenir present, en la mesura que permet modular el nivell d'exigència idiomàtica prescrit per la disposició. La llei de 15 de juny de 1935, en el decurs del seu articulat, ja des dels seus orígens utilitzava diferents expressions per caracteritzar les condicions d'aptitud lingüística dels operadors jurídics. Així, feia referència a les expressions "el coneixement d'una llengua" (el que la llei anomenava '*la connaissance d'une langue'*, predicada respecte dels magistrats i secretaris judicials, entre d'altres, als articles 43, 46.2, 47, 49, 51, 52, 53 o 54), "el coneixement aprofundit" (el que a l'article 43 s'enunciava com '*la connaissance approfondie d'une langue'*), expressions ambdues que, tal com va defensar-se doctrinalment i així es desprèn d'una interpretació autèntica de la norma[1272], tenien un mateix significat, consistent en exigir als interessats estar en

---

flamenques situades a les afores de l'aglomeració brusel·lesa, en les que s'havia d'acreditar el coneixement del neerlandès bé pel diploma dels estudis bé per la superació de l'examen de capacitació lingüística; per altra part, per exercir funcions notarials en un dels cantons dels jutjats de pau del partit de Brusel·les, diferents dels previstos a l'epígraf precedent, s'havia d'acreditar la capacitació bilingüe (acreditació del coneixement de les dues llengües nacionals, una acreditada per la llengua del diploma i l'altra per la superació de l'exàmen lingüístic). S'establia que un decret reial establiria la matèria de l'examen així com la composició i el funcionament del jurat.

[1270] Vid. article 49 de la llei, precepte que disposava que al tribunal militar i a tots els consells de guerra, hi havia una cambra flamenca i una cambra francesa. Succintament, s'establien els següents quatre criteris pel que fa al règim de capacitació lingüística dels membres de la jurisdicció militar: en primer lloc, s'establia que ningú podia ser nomenat president del Tribunal Militar, auditor general, substitut de l'auditor general o membre civil d'un consell de guerra si no justificava el coneixement de les dues llengües nacionals; en segon lloc, s'establia que ningú podia ser nomenat auditor militar, substitut d'auditor militar o auditor militar suplent en una de les províncies enumerades a l'article 1 de la llei si no justificava el coneixement de la llengua francesa, en una de les províncies enumerades a l'article 2 de la llei si no justificava el coneixement de la llengua neerlandesa, o a la província de Bravant si no justificava el coneixement de les dues llengües nacionals (això no obstant, el mateix precepte establia que es nomenaria un substitut de cada auditor militar entre els candidats que havien justificat el coneixement de l'altra llengua nacional diferent de la del territori on s'exercien les funcions); en tercer lloc, s'establia que els oficials nomenats per formar part del Tribunal militar, o per ser presidents o membres d'un consell de guerra, havien de ser designats per la cambra flamenca i per la cambra francesa, atenent a si havien declarat conèixer la llengua neerlandesa o francesa o ambdues llengües nacionals (preveient-se que les modalitats de la declaració es regularien per decret reial); finalment, s'establia que els membres de la comissió judicial adscrita al Tribunal militar o a un consell de guerra havien de conèixer les dues llengües nacionals (francès i neerlandès).

[1271] Per una ampliació, Vid. *Arrêté royal de 9 septembre 1935 déterminant les conditions d'aptitude linguistique auxquelles devront satisfaire les candidats aux fonctions d'avoué et d'huissier près des diverses juridictions (Moniteur belge* d'11 de setembre de 1935).

[1272] Vid. Informe parlamentari de Marck, *Document Parlamentaire, Chambre des Représentants*, sessió 1932-1933, nº 136, p. 19. Vid, també, HAYOIT DE TERMICOURT, R.; "L'emploi des langues en justice", Larcier, Bruxelles, 1936, p. 78-81.

condicions òptimes de tractar qualsevol afer judicial en la llengua prescrita per la llei, oralment i per escrit. Alhora, la llei utilitzava els termes "el coneixement suficient" o "comprendre la llengua" (el que s'enunciava com gaudir d'una *'connaissance suffisante d'une langue' o 'comprendre une langue'*, expressions emprades, entre d'altres, als articles 23.3, 30.2 i 43), que significaven que el magistrat havia d'estar en condicions de poder conversar en aquesta llengua amb els justiciables i els testimonis i comprendre el contingut de les actuacions, de tal manera que el nivell d'exigència lingüística era menor, en els termes que varen precisar-se en el decurs de la tramitació parlamentària de la llei[1273]. En qualsevol cas, la prova d'aquest coneixement suficient es justificava per diferents mitjans, bé fos per la prescripció d'un examen d'aptitud lingüística o pel diploma dels estudis, bé establint-se legislativament un simple coneixement lingüístic de fet[1274].

Les línies mestres d'aquest règim de capacitació lingüística, fixades ja a la primera versió de la llei de 15 de juny de 1935, es mantindrien pràcticament inalterades en el decurs de les dècades de vigència d'aquesta disposició legal. De fet, actualment, malgrat les diverses modificacions legislatives que han anat modulant l'ordenació de l'aptitud lingüística del personal judicial, es pot concloure que, d'alguna manera, els principis estructurals continuen essent els mateixos que varen esbossar-se a la primera versió de la llei aprovada el 1935, en els termes que s'estudiaran a continuació.

5.2 Els principis informadors del règim de la capacitació lingüística del personal judicial.

El Capítol VI de la llei de 15 de juny de 1935 (articles 43 a 54bis), rubricat *'Organització judicial-Coneixement de les llengües per part dels magistrats, jurats i secretaris'* i el Capítol VII (articles 55 a 66), rubricat *'Disposicions transitòries'*, ordenen el marc jurídic del règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia a Bèlgica.

Aquest marc normatiu es caracteritza, succintament, per les següents tres notes:

[1273] Vid. Informe Marck, *Document Parlamentaire, Chambre des Représentants*, sessió 1932-1933, nº 135, p. 12 i 15. Tal com va al·legar l'autor HAYOIT DE TERMICOURT, R.; "L'emploi des langues en justice", obra cit. nota supra p. 80, en aquest supòsit no s'exigia al magistrat un coneixement precís de la llengua científica.

[1274] Vid., entre d'altres, els articles 23, 30, 31, 32, 43, 46.2, 47, 55 o 56 de la llei, en la versió originària publicada al *Moniteur belge* nº 173 de 22 de juny de 1935, p. 4002-4016.

Primera.- Com a regla general, i sens perjudici de les modulacions que s'estudiaran en el decurs d'aquest capítol, s'estableix que el principi de l'unilingüisme regional (llengua regional, llengua judicial) aplicable al règim juridicolingüístic de les actuacions judicials tramitades a les regions valones i flamenca es projectarà al règim de capacitació lingüística del personal judicial que ha de tramitar els afers.

D'aquesta manera, com a regla general, els magistrats i altre personal al servei de l'administració de justícia taxat a la llei, hauran d'acreditar el coneixement del francès a la regió valona, i hauran de justificar el coneixement del neerlandès a la regió flamenca. El criteri de la capacitació lingüística unilingüe a les regions valona i flamenca ve garantit, entre d'altres preceptes, als articles 43, apartats 1r i 2n; 43bis, 43ter o 53 de la llei de 15 de juny de 1935.

L'article 43.1 de la llei disposa que per ser nomenat a les províncies i partits enumerats a l'article 1 (regió valona), per determinades funcions judicials taxades a la llei[1275], s'exigeix el requisit d'acreditar, a través del diploma d'estudis jurídics, que s'han superat els exàmens del doctorat en dret en llengua francesa.

Ara bé, aquest mateix precepte enumera determinades excepcions a aquesta regla general en les que, a part del requisit de coneixement de la llengua francesa, s'haurà d'acreditar addicionalment el coneixement del neerlandès o l'alemany, en funció del lloc on s'exerceixin determinades funcions judicials. En qualsevol cas, aquests casos, expressament taxats a la llei, tenen caràcter excepcional al principi general de la capacitació unilingüe francòfona del personal judicial adscrit a aquestes províncies i partits de l'article 1 de la norma[1276].

Altrament, el mateix precepte, en el seu apartat 2n, disposa que pel que fa a la regió flamenca, per poder ser nomenat a les províncies de Flandes occidental, Flandes oriental, Anvers, Limbourg i al partit de Lovaina per les mateixes funcions enumerades al primer paràgraf, s'haurà d'acreditar el coneixement de la llengua neerlandesa, que es justificarà tenint en compte el diploma acreditatiu que s'han superat els exàmens del doctorat en dret en neerlandès.

[1275] Funcions de president; vice-president; jutge o jutge suplent del Tribunal de primera instància, del Tribunal de treball o del Tribunal de comerç; procurador del Rei o substitut del procurador del Rei; auditor de treball o substitut de l'auditor; jutge de pau, efectiu o suplent; jutge, efectiu o suplent, del tribunal de *police* o jutge de complement en un jutjat de pau o en un tribunal de *police*.

[1276] En aquest sentit, a més del coneixement del francès, s'exigirà també el coneixement del neerlandès a les següents figures: en primer lloc, a dos magistrats del ministeri públic del procurador del Rei i un magistrat de l'auditorat del treball de la ciutat de Tournai; en segon lloc, a un substitut del procurador del Rei especialitzat en matèria fiscal que exerceixi les seves funcions a la ciutat de Mons. Alhora, la llei estableix que un substitut del procurador del Rei especialitzat en matèria fiscal de la ciutat de Liège, a part del coneixement del francès, també haurà d'acreditar el coneixement de la llengua alemanya.

En conseqüència, el principi general aplicable al règim de capacitació lingüística dels magistrats és que, pel que fa a la regió valona i a la regió flamenca, aquests esdevenen unilingües. El requisit de la capacitació lingüística serà valorat tenint en compte el títol universitari dels estudis de dret. D'aquesta manera, com a regla general, només podran ser nomenats a la part valona del país els que han superat els exàmens de la titulació de dret en llengua francesa (títol emès per una universitat francòfona), i només podran ser nomenats a la part flamenca, aquells candidats que hagin superat els exàmens de la titulació de dret en llengua neerlandesa. L'acreditació del coneixement d'una llengua diferent d'aquella en la que s'ha superat la titulació de dret haurà de justificar-se amb la superació d'un examen, en els termes que s'estudiaran més endavant[1277].

A les anteriors consideracions, s'hi ha d'afegir que la mateixa disposició legal contempla que ningú podrà ser nomenat per exercir una funció judicial als Tribunals d'apel·lació i als Tribunals de treball de Liège[1278] i de Mons si no justifica, pel seu diploma, que ha superat els exàmens del doctorat en dret en llengua francesa. En el mateix sentit, s'estableix que ningú podrà ser nomenat per exercir una funció judicial als Tribunals d'apel·lació i als Tribunals de treball de Gandt i Anvers si no justifica, pel seu diploma, que ha superat els exàmens de doctorat en dret en llengua neerlandesa (articles 43bis i 43ter de la llei). Aquestes previsions son simples projeccions de l'aplicació del principi de l'exigència de la capacitació unilingüe en els respectius territoris, si bé aplicat als esmentats òrgans jurisdiccionals.

La mateixa regla de l'exigència del coneixement del francès o el neerlandès, atenent al lloc on s'han d'exercir les funcions, s'aplica a la figura del secretari judicial (article 53)[1279], als jurats (article 48)[1280] i als propis notaris (article 43.10)[1281].

[1277] Vid. FRENCKEN, Eugène; "La llei belga pel que fa a l'ús de les llengües en l'àmbit judicial", article cit.nota supra, p. 28.

[1278] L'article 43bis de la llei preveu que, a més, al Tribunal d'apel·lació de Liège, almenys sis consellers, un advocat general i un substitut del procurador general han de justificar el coneixement de la llengua alemanya. En el mateix sentit, i per garantir el drets lingüístics dels germanòfons, l'article 43ter també disposa que al Tribunal de treball de Liège, dos consellers, quatre consellers socials i un advocat general o un substitut general, hauran de justificar el coneixement de la llengua alemanya.

[1279] L'article 53 conté una delimitació territorial. Estableix que per poder ser nomenat secretari judicial d'una jurisdicció amb seu a la regió valona (el que la llei enuncia com províncies i partits de l'article 1 de la llei) s'ha de justificar el coneixement de la llengua francesa. Altrament, per ser nomenat secretari judicial a les provincies i partits enumerats a l'article 2 (regió flamenca) s'haurà d'acreditar el coneixement del neerlandès. Això no obstant, el mateix precepte enumera determinades excepcions en les que vincularà un estatut lingüístic particular. Un exemple n'és el tribunal de primera instància de Tournai, en el que s'indica que dos secretaris hauran de justificar el coneixement de la llengua neerlandesa; o, un altre exemple, l'ofereix el tribunal de primera instància de Tongres, on un secretari, per mandat legal, haurà de justificar el coneixement de la llengua francesa. Tal com és de veure, la llei regula en moltes ocasions figures particularment singulars, amb l'objectiu de garantir i tutelar els drets lingüístics del justiciables, preveient-se el mínim detall.

Segona.- Genèricament, s'estableix el principi segons el qual un magistrat coneixerà d'aquells assumptes judicials que han de substanciar-se en la llengua del seu diploma de doctor o de llicenciat en dret. Tal com va proclamar el propi Ministre de Justícia en el decurs dels debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació i aprovació de la llei de 18 de juliol de 2002, "*cal subratllar que degut precisament al fet que la funció jurisdiccional requereix de coneixements lingüístics aprofundits, el legislador ha considerat que l'única llengua del diploma constitueix un criteri determinant. Concretament, això significa que, a part de certes excepcions, un jutge enjudiciarà en la llengua del seu diploma (Doc. Parl. Chambre, 1965-66, nº59/49, p. 284). Aquest és el cas igualment del partit judicial de Brusel·les*". Ara bé, aquest principi ha de valorar-se sens perjudici de l'advertiment que "*certs magistrats han de conèixer l'altra llengua per conèixer les peces i declaracions realitzades en una llengua diferent de la que s'ha emès el seu diploma de doctor o llicenciat en dret. El motiu pel que els jutges han de tenir un coneixement de l'altra llengua s'explica a l'informe de comissió enunciat, on es parla de l'ús de les llengües en els tribunals brusel·lesos*[1282]*. En efecte, fins i tot si el procediment és unilingüe, pot donar-se que hi hagi documents aportats a l'expedient redactats en l'altra llengua nacional i pot donar-se el cas que testimonis i acusats, i fins i tot, en circumstàncies excepcionals, les parts facin ús de la seva llengua pròpia (art. 30 a 36 de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial). L'objectiu és doncs permetre als magistrats de conèixer*

[1280] Com a regla general, es preveu que no poden ser nomenats com a jurats els qui ignorin la llengua de la que, en virtut de la llei de 15 de juny de 1935, s'ha de fer ús a l'audiència del tribunal d'*assises* pel procediment i les al·legacions, en els assumptes que han d'enjudiciar.

[1281] S'estableix que ningú pot ser nomenat notari a les províncies i als partits enumerats als articles 1 i 2 de la llei si no justifica, pel seu diploma, que ha superat els exàmens dels estudis en notariat en la llengua prevista per la llei sobre l'ús de llengua en matèria judicial per les jurisdiccions de primera instància del partit en el que hagi d'exercir les seves funcions. S'exceptua d'aquesta regla els llicenciats en notariat que justifiquen, per examen, que estan en condicions d'utilitzar l'esmentada llengua en l'exercici de les seves funcion notarials.

[1282] Vid. *Documents Parlamentaires, Chambre des Représentants, 1965-1966, Doc. nº59/49, p. 287* (Informe emès per F.Hermans, en representació de la Comissió de la Cambra) *: "La Comissió ha posat l'accent en el fet que l'examen lingüístic té l'objectiu de provar el bilingüisme i aquest bilingüisme només serà exigit en els casos definits per la llei: als tribunals de Brusel·les, en els quals dos terços dels membres... han de ser bilingües, al Tribunal de Primera Instància i a l'Auditorat de Treball de Tournai, on, respectivament, dos magistrats de l'auditorat han d'aportar prova del coneixement del neerlandès, al ministeri del Procurador del Rei i a l'Auditorat de Treball de Tongres, on cada vegada un magistrat ha de provar el coneixement del francès, al Tribunal d'Apel·lació de Brusel·les, on almenys un tercer dels consellers... han de provar el coneixement de les dues llengües nacionals, al Tribunal d'apel·lació de Brusel·les on un terç dels magistrats ha de ser bilingüe i al Tribunal de Cassació (...). En tots aquests casos, els magistrats enunciats continuen adscrits al règim lingüístic determinat pel seu diploma de doctor en dret. L'objectiu del legislador és que aquest examen constitueixi una garantia de veritable coneixement de la segona llengua tan pel que fa referència a la terminologia jurídica com al coneixement pràctic de la llengua, però que aquest examen sigui nogensmenys raonable i no ofereixi dificultats insuperables"*.

aquests documents i declaracions prestades en aquesta altra llengua diferent de la del procediment (Chambre, 1965-66, Doc. nº59/49, p. 27 i 284)[1283]*"*.

En conseqüència, el principi general serà que el jutge o magistrat enjudiciarà aquells assumptes judicials que hagin de tramitar-se en la llengua en la que hagin superat la titulació jurídica. Aquest principi s'aplica sens perjudici que la pròpia llei contempli determinats supòsits en els que els jutges i magistrats hauran de tramitar afers que requeriran de coneixements bilingües. En aquests casos, es preveu que addicionalment determinats jutges o magistrats hauran d'acreditar, per mandat legal, el coneixement de l'altra llengua nacional, acreditació que es formalitzarà per la superació d'un examen d'aptitud lingüística. Aquest és el cas, entre d'altres supòsits previstos a la llei de 15 de juny de 1935 que s'estudien en el decurs d'aquest capítol, dels tribunals del partit judicial de Brusel·les, bilingüe, on regeixen, pel que fa al règim de capacitació lingüística del personal judicial, regles particulars, en els termes que s'estudiaran a continuació.

En efecte, com a regla general, regeix el principi de la capacitació bilingüe pel personal judicial adscrit a la regió brusel·lesa.

Pel que fa a la regió brusel·lesa, la regla general serà que el personal judicial haurà d'estar en condicions d'atendre el justiciable en alguna de les dues llengües nacionals (francès o neerlandès), exigint-se, en conseqüència, majoritàriament, el requisit de la capacitació lingüística bilingüe. Ara bé, aquesta afirmació requereix ser modulada.

Pel que fa al partit de Brusel·les, l'article 43 de la llei de 15 de juny de 1935 contempla dos estatuts diferents pel que fa al règim de la capacitació lingüística: per una part, la llei estableix que als Tribunals de *police* de Hal i de Vilvorde i als cantons judicials del partit de Brusel·les regulats a l'article 3 de la llei (integrats per comunes flamenques de les afores de l'aglomeració brusel·lesa) en les que la pròpia llei contempla la tramitació de les causes en neerlandès, s'estableix que per poder ser nomenat jutge de determinats òrgans jurisdiccionals[1284] haurà de justificar-se, pel diploma, que s'han superat els exàmens dels estudis de dret en llengua neerlandesa; altrament, la mateixa disposició estableix que, a excepció dels supòsits enunciats a l'epígraf precedent, com a regla general, per poder ser nomenat al partit de Brusel·les per determinades funcions

[1283] Vid. *Documents Parlamentaires, Chambre des Représentants, 27 mai 2002, Doc. 50 1459/004,* p. 4-6. Vid. també DEJEMEPPE, Benoît; "*La loi du 18 juillet 2002 relative à l'emploi des langues en matière judiciaire: un nouveau pari pour le bilinguisme des mag*istrats", cit. nota supra.

[1284] En particular, l'article 43.3 de la llei enumera les següents figures: jutge de pau, efectiu o suplent; jutge, efectiu o suplent, al tribunal de *police* o jutge de complement en un jutjat de pau o en un tribunal de *police*.

judicials taxades a l'article 43.4 de la llei (president de tribunal de primera instància, del tribunal mercantil o del tribunal de treball; jutge de pau, efectiu o suplent; jutge, efectiu o suplent, al tribunal de *police* o jutge de complement en un jutjat de pau o en un tribunal de *police*) haurà d'acreditar-se el coneixement de la llengua francesa i de la llengua neerlandesa.

Partint d'aquesta regla general de l'exigència del coneixement de les dues llengües nacionals (francès i neerlandès) per part de la majoria dels magistrats del partit judicial de Brusel·les, la mateixa llei ordena determinades fórmules tendents, d'alguna manera, a garantir una certa diguem-ne 'paritat' dels dos idiomes. Entre aquestes fórmules, destaquen les següents: en primer lloc, es preveu la regla que els presidents successius de determinats tribunals d'aquest partit (tribunal de primera instància, tribunal mercantil i tribunal de treball) així com els procuradors del Rei successius hauran de pertànyer, segons el seu diploma d'estudis jurídics, a un règim lingüístic diferent; en segon lloc, l'article 43.5 de la llei estableix que aquests mateixos tribunals (de primera instància, mercantil i de treball) amb seu a Brusel·les, així com cos de procuradors del Rei i el cos d'auditors de treball adscrits a aquests tribunals, estaran integrats per almenys 1/3 de magistrats que hauran de justificar pel seu diploma que han superat els exàmens de doctorat en dret en llengua francesa i almenys un altre terç de magistrats que hauran de justificar pel seu diploma que han superat els exàmens del doctorat en dret en llengua neerlandesa[1285], establint-se que, a més, els dos terços del conjunt dels magistrats de cada tribunal hauran de justificar el coneixement d'ambdues llengües, previsió que ha estat declarada constitucional pel propi Tribunal d'Arbitratge[1286] i pel Consell d'Estat[1287].

[1285] La relació entre el nombre de magistrats amb diploma dels estudis jurídics emès en llengua francesa i el nombre de magistrats titulars d'un diploma emès en llengua neerlandesa és determinat per cada tribunal en funció del nombre de cambres que coneixen dels assumptes en francès i les que coneixen dels assumptes en neerlandès.

[1286] Per *arrêt* nº 21/99 de 17 de febrer de 1999 (*Moniteur belge* d'1 de juny de 1999, p. 19829), el Tribunal d'Arbitratge va proclamar que "*L'article 43.5 de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial, quan reserva dos terços de les places a candidats bilingües, no vulnera els articles 10 i 11 de la Constitució";* de la mateixa resolució, *"Disposant, pel que fa a la composició lingüística del tribunal de primerera instància de Brusel·les que almenys un terç de magistrats han de tenir un diploma en llengua francesa i almenys un terç un diploma en llengua neerlandesa, el terç restant és repartit entre aquestes categories en funció de les necessitats i que almenys dos terços del total de magistrats han de ser, sense distinció entre francòfons i neerlandòfons,'bilingües legals', l'article 43, paràgraf 5 de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de llengües en matèria judicial estableix una diferència de tracte entre els candidats bilingües i els candidats unilingües, de tal manera que dos terços de les places estan destinades als primers i un terç als segons"*. La mateixa resolució proclama que "*L'exigència de bilingüisme formulada, pel que fa referència a la composició lingüística del tribunal de primera instància de Brusel·les de l'article 43, paràgraf 5, de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de llengües en matèria judicial, té un doble objectiu, per garantir una bona administració de justícia. Per una part, en efecte, la mateixa disposició, en els seus epígrafs 4 i 5, permet al magistrat que coneix d'un assumpte penal en el que la llengua del procés ha estat modificada o en el que una resolució és emesa quan la llengua de l'acusat no és la del procés, de seguir coneixent-lo si ha justificat el coneixement de les dues llengües, sino l'assumpte haurà de ser reenviat davant un altre jutge. Per altra part, l'interés de*

En qualsevol cas, esdevé convenient assenyalar que, per mandat legal, en el cas de canvi de la llengua del procés, sigui a sol·licitud de l'acusat sigui per aplicació de l'article 21 de la llei en els termes estudiats en capítol precedent de la memòria, els mateixos magistrats encarregats de la instrucció de la causa seguiran la tramitació del procés si han justificat el coneixement de les dues llengües.

Així mateix, la llei contempla determinades previsions lingüístiques aplicables al règim de capacitació lingüística dels membres del Tribunal d'apel·lació i del Tribunal de treball de Brusel·les.

Pel que fa al tribunal d'apel·lació de Brusel·les, la llei prescriu les següents previsions lingüístiques: en primer lloc, l'article 43.bis.3 estableix el nombre mínim de membres d'aquest tribunal que hauran de justificar pel seu diploma que han superat els exàmens del doctorat en dret en llengua francesa i el nombre mínim de membres que hauran de justificar que han superat la titulació jurídica en llengua neerlandesa[1288], atenent sempre les necessitats de servei del Tribunal; en segon lloc, per mandat legal s'estableix que almenys un terç dels magistrats del Tribunal haurà de justificar el coneixement de les dues llengües nacionals (capacitació bilingüe); en tercer lloc, s'estableix el requisit de la capacitació bilingüe per poder ser nomenat com a *procureur* general del Tribunal d'apel·lació de Brusel·les, establint-se que els successius *procureurs* generals, així com els successius primers presidents hauran de pertànyer, segons el seu diploma, a un règim

---

permetre que el magistrat coneixi, en la llengua en la que han estat emeses, el conjunt de les peces de l'expedient, evita dilacions i despeses de traducció (...)".

[1287] Per totes, vid. Consell d'Estat (6a cambra), 9 d'octubre de 1996, nº 62459, *Pas.*, 1996, IV, 105: "*Es desprèn de l'article 43, paràgraf 5, de la llei de 15 de juny de 1935 que la composició lingüística del tribunal de primera instància de Brusel·les està sotmesa a dues regles, essent la primera que almenys un terç dels magistrats han de tenir un diploma en llengua frncesa i almenys un terç un diploma en llengua neerlandesa, el terç restant serà determinat en funció del nombre d'afers interposats en cada llengua; i la segona, que almenys dos terços del total de magistrats, sense distinció entre francòfons i neerlandòfons, han de ser bilingües legals. L'autoritat que nomena ha de tenir en compte aquesta darrera quota. Es una prescripció imperativa i no un simple objectiu que ha de respectar-se en la mesura que sigui possible. L'article 60, paràgraf 3r, de la llei de 15 de juny de 1935 no deroga l'exigència mínima de dos terços de magistrats bilingües. La circumstància que, en el passat, els nomenaments es formalitzessin desconeixent aquesta exigència no autoritza a l'autoritat que nomena a insistir en aquesta via. Si l'aplicació d'aquesta regla imperativa presenta greus dificultats, correspon al legislador i només a ell la competència per modificar-la. Igualment, és indiferent que el text de l'article 43 no prevegi expressament la sanció en cas d'incompliment d'aquesta regla atès que el caràcter imperatiu d'aquesta no presenta dubtes".*

[1288] S'estableix que el Rei vetllarà a fi que el nombre de magistrats adscrits al Tribunal d'apel·lació de Brusel·les que justifiquen pel seu diploma el coneixement del francès i aquells que justifiquen, també pel seu diploma, el coneixement del neerlandès, sigui determinat tenint en compte les necessitats del servei del Tribunal. S'estableix que almenys un terç dels magistrats adscrits al Tribunal d'apel·lació brusel·lès hauran de justificar una capacitació bilingüe (coneixement de la llengua francesa i de la llengua neerlandesa).

lingüístic diferent; finalment, es contempla la regla general del requisit de la capacitació lingüística bilingüe que per poder ser nomenat secretari judicial d'una de les jurisdiccions que tenen seu al partit de Brusel·les, a excepció dels tribunals, si bé la mateixa disposició estableix determinades excepcions a aquest requisit idiomàtic[1289] (pel que fa al Tribunal d'apel·lació de Brusel·les, la llei estableix que la meitat dels secretaris d'aquest tribunal ha de justificar capacitació bilingüe, un quart del total dels secretaris ha de justificar el coneixement del francès i un quart dels secretaris el coneixement del neerlandès)[1290].

Pel que fa al Tribunal de treball de Brusel·les, s'estableixen les següents directrius idiomàtiques relatives a la capacitació lingüística del seu personal, similars a les contemplades respecte del Tribunal d'apel·lació del mateix partit judicial[1291]: com a regla general, s'estableix que almenys un terç dels magistrats membres d'aquest tribunal hauran de tenir capacitació bilingüe (hauran d'acreditar el coneixement de la llengua francesa i la neerlandesa), quota idèntica a la prevista pel que fa als membres bilingües del Tribunal d'apel·lació; en segon lloc, s'estableix que el Rei vetllarà a fi que el nombre de magistrats membres d'aquest Tribunal de treball amb seu a Brusel·les que hagin justificat, pel seu diploma d'estudis jurídics, el coneixement de la llengua francesa i el nombre de magistrats que hagin justificat, també pel seu diploma, el coneixement del neerlandès, es determini tenint en compte les necessitats de servei del tribunal; finalment, i per garantir una certa paritat d'ambdós idiomes, es contempla la previsió que els primers presidents successiu del tribunal de treball hauran de pertànyer, segons el seu diploma, a règims lingüístics diferents.

[1289] Entre aquestes excepcions, l'article 53.3 inclou els tribunals de *police* de Hal i de Vilvorde i els cantons judicials integrats exclusivament de comunes de la regió de llengua neerlandesa, en els que per ser nomenat secretari es requerirà només el coneixement d'aquesta llengua (això no obstant, es preveu que el secretari judicial en cap designarà un o diversos secretaris que assistiran al jutge de *police* del seu tribunal als tribunals de *police* de Hal i de Vilvorde en els casos previstos als articles 7bis.2 i 15.2 de la llei, casos en els que es contempla el dret del demandat i de l'acusat de sol·licitar que el procés es substancii en francès).

[1290] El coneixement idiomàtic dels secretaris judicials es justificarà per l'emissió d'un certificat d'estudis d'ensenyament sotmès a la llei de 30 de juliol de 1963. En defecte de certificat, el coneixement d'una de les llengües (sigui el francès, el neerlandès o l'alemany, aquest darrer en els termes que s'estudiaran més endavant), es justificarà per un exàmen, el contingut i abast del qual es regula reglamentàriament. Per una ampliació, vid. *Arrêté* reial de 29 de setembre de 1987 (*Moniteur belge* de 3 d'octubre de 1987), *organisant les examens permettant aux candidats aux fonctions de greffier, commis-greffier, rédacteur et employé de greffe de justifier qu'ils sont à même de se conformer aux dispositions de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire*, i, pel que fa referència a l'adaptació a l'euro, vid. *Arrêté* reial de 20 de juliol de 2000, art. 18 que va entrar en vigor l'1 de gener de 2002 (*Moniteur belge* de 30 d'agost de 2000, p. 29473).

[1291] Per una ampliació, vid. article 43ter de la llei.

Finalment, hom ha d'assenyalar que la mateixa llei també exigeix certs requisits de capacitació lingüística, en certs casos bilingüe, pels notaris que exerceixen les seves funcions en aquest àmbit territorial[1292].

En aquest context, de l'estudi del marc jurídic que ordena el règim de capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de justícia a Brusel·les, se'n poden concloure dues precisions bàsiques a tenir en compte: per una part, l'estudi de la llei il·lustra la voluntat expressa del legislador de tutelar els drets lingüístics dels justiciables en aquest territori bilingüe, garantint que els òrgans jurisdiccionals estaran en condicions d'atendre'ls en la llengua oficial de la seva elecció, establint-se a tal fi requisits d'aptitud idiomàtica (no simples mèrits de coneixement lingüístic en l'adjudicació de les places, règim de meritació actualment vigent a l'Estat espanyol pel que fa als jutges i magistrats); per altra part, l'anàlisi de la norma il·lustra que el legislador belga no s'ha limitat a proclamar principis generals teòrics que assegurin aquesta disponibilitat bilingüe del personal judicial, sinó que ha establert mesures pràctiques vinculants jurídicament, tals com l'establiment de les quotes de composició dels tribunals atenent a la seva disponibilitat idiomàtica, en els termes estudiats. A les anteriors consideracions, s'hi ha d'afegir l'advertiment que l'article 60.3 de la llei estableix que tot membre d'una jurisdicció que ignori la llengua que haurà d'utilitzar-se en la causa judicial segons les previsions de la llei, haurà d'abstenir-se. Si per raó d'aquesta abstenció de poder conèixer la causa judicial, resulta impossible enjudiciar-la, l'afer, per mandat legislatiu, haurà de ser reenviat a una altra jurisdicció del mateix ordre i competència. El reenviament de la causa judicial es tramitarà seguint les prescripcions dels articles 7 i 20 de la llei, estudiades en el decurs del capítol precedent de la tesi, i la decisió judicial no serà susceptible d'oposició ni apel·lació.

A la pràctica, s'ha denunciat el problema de la insuficiència de candidats bilingües per cobrir les places de les jurisdiccions brusel·leses, respectant els criteris legals fixats a la

[1292] En aquest sentit, la llei distingeix dues previsions: per una part, estableix que per ser nomenat notari en algun dels cantons dels jutjats de pau del partit de Brusel·les integrats exclusivament per comunes de la regió de llengua neerlandesa, haurà d'acreditar-se només el coneixement del neerlandès (bé sigui per la llengua del diploma acreditatiu que ha superat els examens de la llicència en notariat en aquesta llengua, bé sigui acreditant que ha superat l'exàmen de capacitació lingüística que l'habilita per exercir les seves funcions en aquest idioma); per altra part, en la resta de cantons dels jutjats de pau del partit de Brusel·les, diferents dels enunciats a l'epígraf precedent, s'estableix la regla general que per ser nomenat notari s'ha de tenir capacitació bilingüe (s'ha d'acreditar el coneixement de les dues llengües nacionals, francesa i neerlandesa). Per una ampliació sobre el règim del contingut i abast de l'exàmen de capacitació lingüística d'aquesta figura, vid. Decret reial de 9 de setembre de 1935 *organisant l'examen permettant aux licenciés en notariat de justifier qu'ils sont à même de se conformer aux dispositions de la loi sur l'emploi des langues en matière judiciaire (Moniteur belge* d'11 de setembre de 1935); modificat pels decrets reials de 12 d'agost de 1953 (*Moniteur belge* de 5 de setembre de 1953), de 23 de gener de 1978 (*Moniteur belge* de 25 de gener de 1978) i de 9 de febrer de 1979 (*Moniteur belge* de 17 de febrer de 1979).

llei de 15 de juny de 1935[1293]. Aquesta insuficència de candidats bilingües s'ha imputat, entre d'altres motius, a les dificultats dels exàmens de coneixement idiomàtic organitzats pel Ministeri de Justícia, situació que va ser objecte d'un intens debat polític en motiu de la tramitació i aprovació de la llei de 18 de juliol de 2002 (*Moniteur belge* de 22 d'agost de 2002), que va modificar l'article 43 *quinquies* de la llei de 15 de juny de 1935 i va afegir l'article 66 a l'esmentada disposició legal, pel que fa al règim de l'examen d'aptitud idiomàtica[1294].

En el debat parlamentari sostingut en motiu de la tramitació i aprovació de la llei de 18 de juliol de 2002[1295], el propi Ministre de Justícia belga s'expressava en els següents termes "*a força de constatar que és molt difícil actualment trobar suficients candidats-magistrats que puguin justificar el coneixement suficient de l'altra llengua nacional. Atès que aquest problema es planteja desde fa molt temps, el govern ha decidit d'adaptar l'examen lingüístic atenent la funció exercida pels magistrats. El principi segons el qual un magistrat només pot enjudiciar en la llengua del seu diploma de doctor o de llicenciat en dret es manté. (...) La modificació que el govern proposa d'aportar a l'article 43 quinquies de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial té per finalitat: adaptar l'examen lingüístic en funció de les exigències de la funció que ha d'exercir-se; atribuir a l'administrador delegat de SELOR (Bureau de Sélection de l'Administration Fédérale)) la potestat per organitzar aquest examen lingüístic (...) L'objectiu del projecte de llei és fer correspondre el contingut dels exàmens a les necessitats funcionals de la pràctica judicial (...) Això significa que el contingut dels exàmens lingüístics ha de correspondre al coneixement lingüístic que han de tenir els magistrats en l'àmbit de l'exercici de les seves funcions. Cal doncs adaptar les exigències d'aquests exàmens lingüístics"*[1296].

Tercera.- Així mateix, pel que fa al règim de la capacitació lingüística del personal judicial a Bèlgica, val la pena precisar que la llei de 15 de juny de 1935 contempla determinades previsions tendents a garantir els drets lingüístics dels justiciables germanòfons.

[1293] Vid. FRENCKEN, Eugène; "La llei belga pel que fa a l'ús de les llengües en l'àmbit judicial", a l'obra col·lectiva "L'administració de justícia als Estats plurilingües", cit. nota supra p. 28.

[1294] Per una ampliació, vid. DEJEMEPPE, Benoît; *"La loi du 18 juillet 2003 relative à l'emploi des langues en matière judiciaire: un nouveau pari pour le bilinguisme des magistrats"*, cit. nota supra.

[1295] Per una ampliació sobre l'Informe, vid. *Rapport fait au nom de la commission de la justice par Mme. Jacqueline Herzet i M.Geert Bourgeois* al *Projet de loi remplaçant l'article 43quinquies et insérant l'article 66 dans la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire, Documents Parlamentaires, Chambre des Représentants, 27 mai 2002, Doc. 50 1459/004,* p. 3-4.

[1296] L'estudi del règim jurídic dels exàmens d'aptitud lingüística es troba ampliat més endavant.

Genèricament, es contempla el requisit de coneixement de la llengua alemanya per exercir determinades funcions al partit judicial d'Eupen i de Verviers[1297], així com al Tribunal d'apel·lació[1298] i al Tribunal de treball de Liège[1299]. Alhora, aquest requisit de coneixement de la llengua alemanya s'estén, en els termes prescrits a la llei de 15 de juny de 1935, als notaris del partit d'Eupen[1300] i a la figura de certs secretaris judicials adscrits a determinats òrgans jurisdiccionals del mateix partit d'Eupen i de Liège[1301].

[1297] Vid. article 45bis de la llei, precepte que estableix que al partit judicial d'Eupen cal acreditar el coneixement de la llengua alemanya per exercir funcions de president, vice-president, jutge o jutge suplent del Tribunal de Primera Instància, procurador del Rei o substitut del procurador del Rei, jutge de pau efectiu o suplent, jutge efectiu o suplent del Tribunal de police o jutge de complement en un Jutjat de pau o en un tribunal de *police.*
Així mateix, es preveu que entre els magistrats del tribunals de treball i dels tribunals mercantils d'Eupen i de Verviers, un jutge, dos jutges suplents i dotze jutges socials als tribunals de treball, un substitut de l'auditor de treball adscrit a aquests tribunals; un jutge, dos jutges suplents i quatre jutges consulars als tribunals mercantils han de justificar el coneixement de l'alemany.
La llei preveu expressament que quan el president dels tribunals de treball o el president dels tribunals de comerç de Verviers i d'Eupen no justifiqui el coneixement de la llengua alemanya, serà substituït, per l'exercici de les seves funcions al partit judicial d'Eupen, pel jutge del seu tribunal que justifiqui aquest coneixement lingüístic.

[1298] Vid. article 43.bis.1 de la llei, precepte que disposa que al Tribunal d'apel·lació de Liège, almenys sis consellers, un advocat general i un substitut del procurador general hauran de justificar el coneixement de la llengua alemanya. Si en el moment de la provisió de les places, el nombre mínim de consellers als que s'exigeix el coneixement de la llengua alemanya no s'aconsegueix, hauran de ser admesos prioritàriament els candidats que hagin justificat aquest coneixement idiomàtic, per mandat legal.

[1299] Vid. article 43.ter.1 de la llei. Aquest precepte prescriu que el requisit de coneixement de la llengua alemanya vincularà a dos consellers, quatre consellers socials i un advocat general o un substitut general adscrits al Tribunal de treball de Liège, els quals hauran de justificar el coneixement d'aquesta llengua. El mateix precepte disposa que si en el moment de la vacant d'una plaça no s'arriba al nombre mínim de magistrats que han de justificar el coneixement de l'alemany, hauran de nomenar-se prioritàriament els candidats que hagin justificat aquest coneixement lingüístic.
L'article 43.1 també preveu que un substitut del procurador del Rei de Liège, especialitzat en matèria fiscal, haurà de justificar el coneixement de l'alemany.

[1300] Vid. article 43.13 de la llei. Ningú pot ser nomenat notari al partit judicial d'Eupen si no justifica el coneixement de la llengua alemanya, a més de la justificació bé sigui per la llicenciatura bé sigui per acreditació, del coneixement del francès. La llei preveu que la justificació del coneixement de la llengua alemanya i de la llengua francesa es formalitza amb la superació de l'exàmen d'aptitud lingüística.

[1301] Vid. article 53.3 de la llei. Aquest precepte disposa que ningú pot ser nomenat per les funcions de secretari del Tribunal de Primera Instància, d'un jutjat de pau o d'un tribunal de *police* del partit judicial d'Eupen si no justifica el coneixement de la llengua alemanya i de la llengua francesa. A més, es preveu que tres secretaris del Tribunal d'apel·lació i dos secretaris del Tribunal de treball amb seu a Liège, així com dos secretaris del tribunal de treball i dos del tribunal mercantil d'Eupen hauran de justificar el coneixement de l'alemany.

Quarta.- Finalment, convé subratllar que la llei de 15 de juny de 1935 esbossa un estatut de capacitació lingüística particular respecte del Tribunal de Cassació i els tribunals militars i consells de guerra[1302].

Centrant l'estudi en el Tribunal de Cassació, el règim de capacitació lingüística dels seus membres es caracteritza, succintament, per les següents notes: en primer lloc, com a regla general, s'estableix que al Tribunal de Cassació la meitat dels seus membres hauran de justificar pel seu diploma que han superat els exàmens de doctorat en dret en llengua francesa i l'altra meitat en llengua neerlandesa; en segon lloc, s'estableix un quantum mínim, fixat per la pròpia disposició, de membres que han de justificar el coneixement del neerlandès i del francès, preveient-se també un mínim de membres que hauran de justificar el coneixement de l'alemany[1303]; finalment, s'estableixen regles per garantir diguem-ne una certa paritat presencial de les dues llengües nacionals en determinats càrrecs tals com el de primer president o procurador general que hauran de pertànyer a règims lingüístics diferents (àdhuc, la llei estableix que els primers presidents i els procuradors generals successius han de pertànyer, segons el seu diploma d'estudis jurídics, també a règims lingüístics diversos assegurant d'aquesta manera una certa altenància del francès i el neerlandès) o el càrrec de president de secció (la llei contempla que dos presidents de secció hauran de justificar pel seu diploma que han superat els exàmens de doctorat en dret en llengua francesa i dos presidents de secció hauran de justificar, també pel seu diploma jurídic, el coneixement de la llengua neerlandesa).

Finalment, la mateixa llei de 15 de juny de 1935 també preveu determinades previsions pel que fa al règim de capacitació lingüística dels *refrendaris*[1304] i dels advocats adscrits al Tribunal de Cassació[1305], establint-se que es determinaran les condicions d'aptitud

[1302] Pel que fa a la jurisdicció militar, per una ampliació vid. article 49 de la llei.

[1303] Tal com preveu l'article 4 quater, "*En outre, six membres du siège et trois membres du parquet doivent justifier de la connaissance de la langue française et de la langue néerlandaise. Un membre du siège et un membre du parquet doivent justifier de la connaissance de la langue allemande*".

[1304] La llei estableix tres directrius pel que fa al règim de capacitació lingüística dels *refrendaris* adscrits al servei del Tribunal: en primer lloc, s'estableix que tots els *refrendaris* hauran de justificar el coneixement de l'altra llengua nacional (sigui el francès o el neerlandès) diferent de la llengua del seu diploma d'estudis jurídics, superant un examen d'aptitud lingüística especial; en segon lloc, s'estableix que el propi Tribunal, atenent a les necessitats del seu servei, determinarà el nombre de *referendaris* que, pel seu diploma de doctor o de llicenciat en dret, hauran de justificar respectivament el coneixement de la llengua neerlandesa i de la llengua francesa; finalment, s'estableix que un refrendari haurà de justificar, a més per examen, el coneixement de l'alemany (vid. article 43 *sexies* de la llei). Vid. articles 259*duodecies*, 259*terdecies* i 259*quaterdecies* del Codi Judicial, pel que fa als refrendaris adscrits al Tribunal de Cassació.

[1305] L'article 45 de la llei estableix que la meitat del nombre d'advocats del Tribunal de Cassació hauran de justificar el coneixement de la llengua francesa, i l'altra meitat el coneixement de la llengua neerlandesa. Genèricament, es preveu que els advocats hauran de justificar el coneixement de la llengua

lingüística que hauran de satisfer els uixers. L'objectiu d'aquestes previsions és garantir que els justiciables podran ser atesos amb plenes garanties en la llengua nacional de la seva elecció en la relació amb aquest Tribunal de Cassació, establint-se a tal fi la regla de la paritat presencial d'ambdues llengües.

Aquest interès per garantir els drets lingüístics dels justiciables davant el Tribunal de Cassació fou objecte de debats parlamentaris en motiu de la tramitació i aprovació de la llei de 18 de juliol de 2002 que ha modificat el règim dels exàmens d'aptitud lingüística. N'és un exemple l'esmena presentada al projecte de llei tendent a introduir un article 1*bis* a la norma que prescrivís que al Tribunal de Cassació, el 40% dels magistrats i el 40% dels membres del ministeri havien de justificar pel seu diploma que havien superat els exàmens de doctorat o de llicenciatura de dret en llengua francesa i el 60% restant havien de justificar pel seu diploma que havien superat el exàmens en llengua neerlandesa. En la justificació d'aquesta esmena, que finalment no va aprovar-se, s'apel·lava a una situació de discriminació de la població flamenca que havia de subsanar-se, quan s'advertia que "*L'abandó de la paritat respon a la lògica mateixa, aquesta paritat no es justifica. La població belga està composada de 60% de flamencs i de 40% de francòfons. Al voltant del 60% d'assumptes judicials presentats al Tribunal són en neerlandès i el 40% en francès. D'aquesta manera, la paritat és triplement injusta pels flamencs: 1r. Els justiciables flamencs han d'esperar més temps (fins a dues vegades i mitja més de temps que els francòfons) abans que el seu assumpte sigui enjudiciat, fins l'extrem que hi ha risc de vulnerar el principi de dilacions raonables; 2n. Els magistrats neerlandòfons han de treballar més que els seus col·legues francòfons: el 1996, 1204 (54,5%) de resolucions varen ser emeses en neerlandès contra menys de 1003 (45,5%) en francès; el 1997, aquestes dades varen augmentar-se respectivament a 1295 (55,5%) i a 1032 (44,5%); 3r. Els flamencs, que representen el 60% de la població, tenen menys oportunitats que els seus conciutadans francòfons d'accedir a un alt càrrec dins la magistratura. És indispensable instaurar la proporcionalitat, tenint en compte la gran disparitat entre el nombre d'assumptes pendents en cadascun d'aquests rols lingüístics. Fins i tot, si s'apliqués immediatament la regla de la proporcionalitat, els magistrats neerladòfons tindrien, encara durant molts anys, molt més treball que els seus col·legues francòfons i els justiciables flamencs haurien d'esperar, també durant molts anys, la seva resolució durant més de temps que els seus conciutadans francòfons. A finals de 1997, encara hi havia 2732 assumptes pendents al Tribunal de Cassació, dels quals 2028 estaven adscrits al rol lingüístic neerlandòfons, un 74%, i 704 al rol lingüístic francès, el 26%. Proposem doncs modificar l'article 43 quater de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial de manera que la proporció sigui de 18 consellers*

---

francesa o neerlandesa bé sigui per la llengua del seu diploma, bé sigui superant l'examen d'aptituds lingüístiques.

neerlandòfons i 12 francòfons, i 8 advocats generals neerlandòfons contra 6 francòfons (DOC 50 1459/003, nº8)...”[1306].

Malgrat no haver estat aprovada, aquesta esmena il·lustra que la fixació de la regla de la paritat lingüística en seu del Tribunal de Cassació ha estat objecte de debats parlamentaris recents. Des de certs sectors es defensa que hauria d'aplicar-se la regla de la proporcionalitat, atenent les condicions sociolingüístiques d'aquest Estat plurilingüe, en els termes que són de veure a la justificació de l'esmena transcrita, que permet oferir, ni que sigui succintament, una visió genèrica de la situació percentual dels rols lingüístics dels assumptes judicials en aquest òrgan jurisdiccional .

5.3 El marc normatiu dels exàmens de capacitació lingüística del personal judicial.

La primera consideració a tenir en compte quan s'estudia el règim d'ordenació de les proves d'aptitud idiomàtica del personal judicial belga és que es tracta d'un marc normatiu novedós, regulat per la llei de 18 de juliol de 2002[1307] i pel decret reial de 19 de desembre de 2002[1308], que va modificar el quadre normatiu precedent.

Aquesta matèria ha centrat un intens debat polític i jurídic, que s'ha traduït en l'aprovació de les normes que s'estudiaran en el decurs d'aquest capítol, entorn a la delimitació del contingut, naturalesa i abast que havien de tenir els exàmens lingüístics als que s'havien de sotmetre els candidats a ocupar places judicials bilingües.

La llei de 18 de juliol de 2002, té com a objectiu declarat, tal com s'ha avançat en el decurs de l'epígraf precedent, el de resoldre les endèmiques mancances de candidats bilingües a ocupar places judicials, principalment al partit judicial de Brusel·les. A la pràctica, aquesta mancança de personal judicial amb aptitud bilingüe acreditada per la superació del pertinent examen lingüístic, es traduïa en una obstaculització de les previsions de la llei de 15 de juny de 1935, en perjudici dels drets lingüístics dels justiciables. Alhora, des de certs sectors polítics, es proclamava que justament aquesta falta de candidats amb capacitació bilingüe per ocupar les places prescrites per la llei de

[1306] Vid. *Documents Parlamentaires, Chambres des Représentants, 2001-2002*, 4ª sessió de la 50ª legislatura, Doc. 50 1459/004, esmena presentada per MM.Geert Bourgeois (VU&ID) i Servais Verherstraeten (CD&V), p.33.

[1307] Vid. *Moniteur belge nº 268* de 22 d'agost de 2002, p.36554-36555.

[1308] Vid.*Moniteur belge* de 31 de desembre de 2002, p. 58958 a 58964, *organisant les examens permettant aux docteurs et licenciés en droit de satisfaire au prescrit de l'article 43 quinquies de la loi du 15 juin 1935 concernant l'emploi des langues en matière judiciaire.*

15 de juny de 1935, era un dels principals motius del greu endarreriment judicial de les causes pendents de ser enjudiciades al partit judicial brusel·lès.

Aquests raonaments varen emergir amb especial incidència en el decurs de la tramitació i aprovació de la disposició legal. Així, per totes, resulta il·lustrativa la intervenció de M.Josy Arens (CDH) quan proclamava "*el 1999, la declaració governamental situava la Justícia entre les tres prioritats de la coalició. El primer ministre declarava llavors que 'el govern establiria un pla d'acció a fi de reabsorbir els endarreriments de les causes pendents d'enjudiciament'. Això és indispensable si es vol restablir la confiança del ciutadà en la justícia i l'Estat de dret (...) Després d'una declaració com aquesta, resulta lamentable que hagi estat necessari esperar tres anys a fi de poder discutir una modificació de la llei de 15 de juny de 1935 sobre l'ús de les llengües en matèria judicial. L'adopció de mesures estructurals és urgent: l'endarreriment judicial no para de créixer. L'imperatiu de continuïtat del servei públic fa necessari discutir les consideracions de naturalesa lingüística. (...) La reforma del règim de l'examen lingüístic és una primera etapa (...) Les grans dificultats de l'examen lingüístic al que es sotmet als magistrats ocasiona una mancança permanent de magistrats, tan neerladòfons com francòfons*"[1309].

En aquesta línia, el propi Ministre de Justícia belga, en el decurs dels debats parlamentaris, va proclamar expressament que "*dipositant aquest projecte de llei, el govern no fa ni més ni menys que executar el seu programa. Es tracta d'una mesura destinada a atendre els problemes d'endarreriments judicials, i més particularment, el problemes que afecten el partit de Brusel·les-Hal-Vilvorde. El punt de vista del govern en la matèria no és ni flamenc ni francòfon: només es tracta de respondre a les necessitats legítimes dels justiciables (...) El present projecte de llei vol respondre a aquest problema millorant el règim de l'examen lingüístic. La nova legislació hauria de permetre als candidats a l'examen de preparar-se (...) adaptant els coneixements exigits a les necessitats de la seva funció (...) La reglamentació sobre l'ús de llengües en matèria judicial no és la causa directa de l'endarreriment judicial a Brusel·les. El problema a Brusel·les és que les plantilles de personal no estan complertes, a conseqüència de l'inadequació de l'examen lingüístic. La situació requereix una intervenció ràpida. Aquest és el motiu pel que el govern ha proposat adaptar l'examen lingüístic*"[1310].

[1309] Vid. *Documents Parlamentaires, Chambres des Représentants, 2001-2002*, 4ª sessió de la 50ª legislatura, Doc. 50 1459/004, intervenció, per totes, del diputat M.Josy Arens (CDH), p. 21.

[1310] Vid. *Documents Parlamentaires, Chambres des Représentants, 2001-2002*, 4ª sessió de la 50ª legislatura, Doc. 50 1459/004, intervenció del Ministre de Justícia, p.26-27.

En conseqüència, els debats parlamentaris varen centrar-se en determinar quin havia de ser el contingut i abast del nivell de coneixement lingüístic de l'altra llengua nacional que havia d'acreditar-se per cobrir les places judicials bilingües prescrites a la llei de 15 de juny de 1935.

Aquesta precisió no resulta supèrflua si es té en compte que encara en aquests moments, a l'Estat espanyol, s'està denegant preveure per mandat legal el requisit del coneixement de la llengua cooficial pròpia del territori on s'exerceixen les funcions judicials, per cobrir les places dels territoris amb règims de doble oficialitat lingüística garantida per la CE. A Espanya, l'eix dels debats se centra en determinar si els jutges i magistrats han o no han de conèixer la llengua oficial pròpia del territori on exerceixen funcions judicials, per altra part, llengua vehicular d'expressió de molts justiciables en la seva relació amb l'Administració de Justícia. Altrament, a Bèlgica aquest debat va concloure's al segle XIX i, en aquests moments, l'eix de les discussions s'ha centrat en garantir, per mandat legal, el nivell d'exigència idiomàtica que han de superar els candidats que es presenten als exàmens d'aptitud idiomàtica, atès que els exàmens celebrats aquests anys tenien un nivell de dificultat tan alt que no permetien cobrir les quotes de places bilingües garantides per la llei de 15 de juny de 1935. Alhora, aquestes precisions han de valorar-se sens perjudici que els drets lingüístics dels justiciables, a Bèlgica, venen tutelats per garanties addicionals a les del requisit d'aptitud lingüística bilingüe de cert personal judicial, tals com el règim de les quotes lingüístiques de composició de tribunals, el règim del reenviament de causes judicials per motius lingüístics o la garantia del principi general que les actuacions seran tramitades per òrgans jurisdiccionals els titulars dels quals hauran superat els seus estudis jurídics en la llengua a emprar a les actuacions, en els termes estudiats.

Partint d'aquestes consideracions prèvies, cal subratllar que la llei belga de 18 de juliol de 2002 ha acabat establint un doble nivell de coneixement lingüístic pels candidats a cobrir places bilingües. A tal fi, s'han establert dues modalitats d'exàmens d'aptitud idiomàtica, la regulació de les quals s'ha completat pel decret reial de 19 de desembre de 2002[1311]. L'objectiu de la previsió d'aquestes dues modalitats de proves idiomàtiques, tal com es declara a l'informe tramès al Rei pel Ministre de la funció pública i de la modernització de l'Administració L.Van den Bossche i pel Ministre de Justícia M. Verwilghen, sobre el projecte de decret de 19 de desembre de 2002, és el de "*fer correspondre el contingut dels exàmens a les necessitats funcionals de la pràctica judicial (...) Això significa que el contingut dels exàmens lingüístics ha de correspondre*

[1311] Vid. *Moniteur belge* de 31 de desembre de 2002, Ed. 3, p. 58963 a 58965. Per una ampliació sobre el contingut i abast d'aquestes proves, vid. DEJEMEPPE, Benoît; *"La loi du 18 juillet 2003 relative à l'emploi des langues en matière judiciaire: un nouveau pari pour le bilinguisme des magistrats"*, cit. nota supra

al coneixement lingüístic que han de tenir els magistrats en l'exercici de les seves funcions"[1312].

Una primera modalitat de prova exigeix un coneixement lingüístic menor de l'altra llengua nacional. Aquesta primera modalitat d'examen persegueix l'objectiu de garantir que els candidats tinguin un coneixement oral (passiu i actiu) així com un coneixement escrit passiu (no actiu) de l'altra llengua (article 2 de la llei). Aquesta modalitat d'examen d'aptitud lingüístic es troba ampliada a l'article 5 del decret reial de 19 de desembre de 2002 que organitza els exàmens que han de permetre als doctors i llicenciats en dret de satisfer els requisits de l'article 43*quinquies* de la llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial. Aquesta disposició de 19 de desembre de 2002 contempla que aquesta prova es divideix en dues parts: una primera part consistent en una prova de coneixement escrit, subdividida en dos exercicis, un exercici sobre el coneixement passiu (no actiu) de la terminologia jurídica[1313], i un segon exercici consistent en la redacció d'un resum i un comentari d'un judici o una resolució redactats en la llengua examinada; i una segona part consistent en una prova de coneixement oral (consistent en una lectura en veu alta d'un o diversos textos legals redactats en la llengua examinada i en una conversació sobre un tema de la vida quotidiana).

Altrament, la segona modalitat de prova lingüística proposa garantir un coneixement aprofundit de l'altra llengua, coneixement aprofundit oral i escrit, actiu i passiu, que s'exigirà per cobrir aquelles places previstes als articles de la llei de 15 de juny de 1935 enumerades expressament a l'article 2 de la nova disposició legal de 18 de juliol de 2002[1314]. Aquesta modalitat d'examen per acreditar el coneixement aprofundit de la

[1312] Vid. *Moniteur belge* de 31 de desembre de 2002, Ed. 3, p.58958-58961.

[1313] Segons un dossier facilitat per SELOR (oficina de selecció de l'Administració federal). Ja a l'informe tramès al Rei pel Ministre de la funció pública i de la modernització de l'Administració L.Van den Bossche i pel Ministre de Justícia M. Verwilghen, sobre el projecte d'*arrêté* de 19 de desembre de 2002, publicat al *Moniteur belge* de 31 de desembre de 2002, Ed. 3, p.58958-58961, es proclamava expressament que *"(...) ce syllabus sera exhaustif. Il sera développé par le SELOR moyennant des syllabus existants de 'terminologie juridique' des différentes facultés de droit. Il s'agira de termes propres au milieu juridique. Les candidats seront interrogés sur la matière a connaître"*.

[1314] El certificat d'aquest coneixement lingüístic aprofondit serà exigible per cobrir aquelles places judicials previstes a l'article 2.1 de la llei de 18 de juliol de 2001: "*Le deuxième examen est un examen qui porte à la fois sur la connaissance orale passive et active et sur la connaissance écrite passive et active de l'autre langue. Le certificat de cette connaissance est requis dans le chef des magistrats visés aux articles 43.4 alinéa 1er, 45bis et 49.2 alinéas 1er et 3; ainsi que dans le chef des magistrats qui poursuivent la procédure conformément à l'article 43.5 alinéas 4 et 5, dans le chef des magistrats visés aux articles 43bis.1, alinéa 2, 43bis.3, alinéa 3, 43ter.1, alinéa 2, 43ter.3 alinéa 3, deuxième alinéa, 43quater, alinéa 3, 46 et 49.3, lorsqu'ils siègent conformément aux dispositions de la loi dans l'autre langue que la langue de leur diplôme et dans le chef des juges de paix mentionnés à l'article 7.1bis de cette loi. Cette même connaissance du deuxième type est exigée dans le chef des magistrats qui exercent à titre temporaire la fonction de chef des magistrats qui exercent à titre temporaire la fonction de chef de corps pour laquelle la connaissance de l'autre langue est requise*".

llengua es troba regulat a l'article 6 del decret reial de 19 de desembre de 2002, i també consta de dues parts: una primera part consistent en una prova de coneixement escrit, subdividida en dos exercicis (un exercici sobre el coneixement actiu i passiu de la terminologia jurídica i un exercici consistent en una redacció d'un resum i un comentari sobre un judici o resolució) i una segona part consistent en una prova de coneixement oral, en els mateixos termes que els previstos per l'examen descrit anteriorment.

El decret reial de 19 de desembre de 2002 regula al detall qüestions procedimentals tals com, per exemple, la composició de les tres comissions d'exàmens (la de llengua francesa, neerlandesa i alemanya)[1315]; el temps del que disposaran els candidats per superar les proves (tres hores per la totalitat de la prova escrita i un màxim de mitja hora per superar la prova oral, que es preveu que serà pública); les regles generals d'organització (capítol IV de la disposició, articles 8 a 12) o el règim d'emissió dels certificats de coneixements lingüístics (article 13).

Pel que fa al règim dels certificats de coneixement lingüístic, esdevé convenient precisar que, per mandat legislatiu (article 2.2 de la llei de 18 de juliol de 2002, desenvolupat per l'article 1 del decret reial de 19 de desembre de 2002) només l'Administrador delegat de SELOR (*Bureau de Sélection de l'Administration fédérale*) resulta competent per emetre aquests certificats. Tal com va justificar-se en el decurs de l'informe tramès al rei sobre el projecte de decret reial de 19 de desembre de 2002 pels ministres de Justícia i de la Funció Pública i la modernització de l'Administració, "*només l'Administrador delegat de SELOR serà en endavant competent per emetre els certificats de coneixement de l'altra llengua diferent d'aquella en la que els candidats han superat els exàmens de grau de doctor o llicenciat en dret (...) En efecte, el SELOR no és només una instància independent sinó que aquesta oficina disposa d'una llarga experiència tan en el desenvolupament de tests lingüístics adaptats a la funció i al nivell exigit a l'organització dels exàmens en aquesta matèria. El SELOR continua actualment especialitzat en aquesta matèria. Amb l'objectiu d'aconseguir una major eficiència, és indicat de posar aquesta experiència al servei d'aquest objectiu en la mesura que sigui possible*"[1316].

[1315] L'article 2.3 de la llei de 18 de juliol de 2002 disposa que la composició de les comissions d'exàmens i les condicions en les que s'emetran els certificats de coneixement lingüístic es determinaran per *arrêté* reial. Per una ampliació, vid. Capítol II (articles 2 a 4) del decret de 19 de desembre de 2002. Les comissions estan compostes per un president (l'Administrador delegat de l'Oficina de selecció de l'Administració federal o el seu delegat) amb vot de qualitat en cas d'empat i almenys quatre assessors designats en els termes prescrits a l'article 4 de la disposició (almenys dos membres seran professors de facultats de dret, un magistrat, i personalitats particularment qualificades per raó de les seves competències o especialització. Es preveu que l'Administració delegat de l'Oficina de selecció de l'Administració federal adreçarà una llista de membres que poden ser designats com assessors de les comissions d'exàmens.

[1316] Per una ampliació, vid. *Moniteur belge* de 31 de desembre de 2002, Ed. 3, p.58958-58961.

En qualsevol cas, cal assenyalar que l'opció d'atribuir aquesta competència al SELOR, modificant el règim de les comissions avaluadores vigent fins l'aprovació de la nova disposició legal fou objecte de debats parlamentaris sostinguts en motiu de la tramitació de la llei de 18 de juliol de 2002[1317], llei que, tal i com s'ha estudiat, ha esbossat aquest nou marc normatiu que ordena el règim dels exàmens de capacitació lingüística del personal judicial a Bèlgica.

[1317] Així, per exemple, resulta il·lustrativa la intervenció crítica al model avaluador precedent, del diputat M.Geerts Bourgeois (VU&ID), a *Documents Parlamentaires, Chambres des Représentants, 2001-2002*, 4ª sessió de la 50ª legislatura, Doc. 50 1459/004, p.16, en la que va proclamar "*el projecte de llei confia al SELOR la funció d'avaluar el coneixement lingüístic. Aquest òrgan ofereix garanties d'independència i d'experiència. És positiu que finalment s'hagi comprès que les comissions lingüístiques actuals, situades sota la direcció d'un magistrat del Tribunal de Cassació, han actuat com en el passat, seguint el que els semblava i han aplicat als titulars d'un diploma en llengua neerlandesa criteris més severs en matèria de coneixement de l'altra llengua que als titulars del diploma en llengua francesa"*. Per una ampliació, vid. DEJEMEPPE, Benoît; *"La loi du 18 juillet 2003 relative à l'emploi des langues en matière judiciaire: un nouveau pari pour le bilinguisme des magistrats"*, cit. nota supra.

CONCLUSIONS

EL RÈGIM CONSTITUCIONAL I ESTATUTARI DE LES LLENGÜES

1. *Posició constitucional i abast de la regulació lingüística*. El constituent va atorgar a la qüestió lingüística una posició preeminent, reforçada, en el text constitucional, sense precedents a la història constitucional espanyola. Cal, però, subratllar el caràcter incomplet de les previsions constitucionals en aquesta matèria. La CE es limita a esbossar les bases que han de vertebrar el model lingüístic estatal, deixant-ne la seva concreció definitiva al que disposin els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes i el legislador.

2. *Directrius constitucionals*. L'article 3 de la CE, molt controvertit en la seva elaboració, és el precepte que regula el règim lingüístic, amb tres directrius. En primer lloc, declara el castellà com a llengua espanyola oficial de l'Estat, consignant el deure de tots els espanyols de conèixer aquesta llengua i el dret a usar-la. En segon lloc, preveu règims de doble oficialitat lingüística quan contempla l'oficialitat de les altres llengües espanyoles diferents de la castellana en les respectives Comunitats Autònomes de conformitat amb el que disposin els Estatuts d'Autonomia. Configura, per tant, a les normes estatutàries com aquelles disposicions constitucionalment competents per definir, modular i adequar a la realitat sociolingüística del territori autonòmic el principi constitucional de la doble oficialitat. Finalment, disposa que la riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que haurà de ser objecte d'especial respecte i protecció. Doctrinalment, aquest article 3 de la CE ha estat caracteritzat amb tres notes: en primer lloc, se l'ha definit com un principi constitucional, informador de l'ordenament jurídic que, com a tal, condiciona l'activitat dels poders públics i dels ciutadans; en segon lloc, s'ha dit que té caràcter de norma atribuïdora de drets subjectius; finalment, s'ha subratllat que es tracta d'una norma d'atribució competencial en matèria lingüística.

3. *Oficialitat del castellà*. L'article 3.1 de la CE contempla que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat, però sense definir el caràcter "oficial".

Ho ha fet el TC, que ha indicat que una llengua és oficial quan sigui reconeguda pels poders públics com a mitjà normal de comunicació en i entre ells i en la seva relació amb els subjectes passius, amb plena validesa i efectes jurídics i amb independència de la seva realitat o pes com a fenomen social. Quant al concepte d'Estat, el TC l'ha definit com el conjunt de poders públics estatals, inclosos els autonòmics i locals. Només la llengua castellana és la llengua oficial a tot el territori espanyol, és la llengua oficial de l'Estat considerat en el seu conjunt.

4. *El deure de conèixer el castellà*. L'estudi de l'*iter* parlamentari del deure de conèixer el castellà permet concloure que el constituent tenia la voluntat de garantir a la CE un deure de coneixement referit només al castellà. L'antecedent normatiu d'aquesta previsió se situa a l'article 4 de la Constitució republicana de 1931. Els problemes interpretatius se centren en delimitar el contingut i abast d'aquest deure constitucional. La doctrina segueix dividida. Aquest deure ha de ser interpretat tenint en compte que el mateix article 3 reconeix i tutela règims de doble oficialitat lingüística. El TC ha oscil·lat en la seva definició del contingut d'aquest deure constitucional. Pel que fa als efectes jurídics, el TC caracteritza l'obligació de coneixement del castellà de l'article 3.1 de la CE com una presumpció *iuris tantum*, que pot desvirtuar-se acreditant el seu desconeixement o coneixement insuficient.

5. *Cooficialitat lingüística*. Per "cooficialitat lingüística" s'entén aquell règim juridicolingüístic caracteritzat per reconèixer l'estatut jurídic d'oficialitat a més d'una llengua, amb les implicacions normatives que aquest reconeixement comporta. Jurisprudencialment, el contingut de la doble oficialitat lingüística s'ha concretat en el reconeixement d'un doble dret subjectiu: en primer lloc, un dret subjectiu d'estatut positiu, consistent en el dret del ciutadà a utilitzar qualsevol de les dues llengües oficials davant qualsevol Administració Pública a la Comunitat Autònoma respectiva amb plena eficàcia i validesa jurídica; en segon lloc, un dret subjectiu d'estatut negatiu o també dita llibertat pública d'abstenció, consistent en el dret a que el ciutadà pugui elegir l'ús d'una o altra llengua oficial (dret d'opció lingüística). Aquest darrer dret es concreta en dos nuclis bàsics: per una part, en la facultat dels ciutadans de no veure rebutjades les comunicacions que dirigeixin a qualsevol ens públic en la llengua oficial per la que hagin optat; per altra part, en la facultat a ser contestats i atesos, independentment de la llengua oficial emprada. D'aquesta manera, l'oficialitat implica, segons el màxim intèrpret constitucional, un deure de coneixement lingüístic per part de l'Administració Pública, que ha d'atendre al ciutadà respectant el seu dret

d'opció lingüística. El TC ha proclamat que el dret dels ciutadans d'emprar qualsevol de les dues llengües oficials ha de ser respectat per la totalitat dels Poders Públics radicats en el territori autonòmic amb règim de doble oficialitat lingüística (estatals, autonòmics i locals).

6. *La tutela de les "modalitats lingüístiques"*. L'article 3.3 de la CE diu que la riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que haurà de ser objecte d'especial respecte i protecció.
   La definició del concepte "modalitat lingüística" ha centrat debats doctrinals, encara actualment oberts. L'article 3.3 de la CE atorga un estatut jurídic *residual* per aquelles manifestacions lingüístiques que no poden acollir-se a l'estatut d'oficialitat. La CE pretén garantir que totes les manifestacions lingüístiques de l'Estat, com a patrimoni cultural que són, gaudeixin d'un estatut jurídic de tutela, bé sigui una garantia jurídica plena, que és la que atorga l'estatut d'oficialitat, bé sigui una garantia jurídica certament més limitada, de foment i protecció, que és la que concedeix l'article 3.3.

7. *Altres referències constitucionals expresses a la diversitat lingüística*. Al Preàmbul es proclama que és voluntat de la Nació espanyola *"protegir a tots els espanyols i pobles d'Espanya en l'exercici dels drets humans, les seves cultures i tradicions, llengües i institucions"*. La protecció de la diversitat lingüística s'erigeix com una finalitat constitucional. L'article 20.3 de la CE garanteix la protecció constitucional del pluralisme lingüístic dels mitjans de comunicació social. L'article 148.1.17 de la CE contempla la competència exclusiva autonòmica en matèria de foment de l'ensenyament de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma. Tots els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes plurilingües, sense excepció, assumeixen aquesta competència. Ho fan de dues maneres: uns Estatuts d'Autonomia contemplen la competència exclusiva a favor de la Comunitat Autònoma en matèria d'ensenyament de la respectiva llengua pròpia, amb una dicció paral·lela a la prevista a l'article 148.1.17 de la CE; altres, sense preveure literalment una competència exclusiva en matèria d'ensenyament de la llengua pròpia en els preceptes que regulen l'assumpció de competències autonòmiques, assumeixen aquesta competència en determinades previsions regulades als seus títols preliminars o als capítols dels Estatuts que regulen les disposicions generals. La Disposició Final de la CE conté la darrera de les mencions expresses a la diversitat lingüística quan disposa que el text constitucional es publicarà "*en les altres llengües d'Espanya*". La publicació del text constitucional es va fer en versions diferenciades per Catalunya, Illes Balears i el que havia de ser la Comunitat Valenciana, però no va publicar-se en llengües que no assolirien el caràcter oficial. En efecte, dins la categoria

"*altres llengües d'Espanya*" no varen incloure's l'aranès, l'asturià o l'aragonès.

8. *Regulacions estatutàries de la doble oficialitat*. Es distingeixen tres models o sistemes de cooficialitat lingüística autonòmica: el sistema de cooficialitat generalitzada (propi dels Estatuts d'Autonomia de Catalunya, Illes Balears, País Basc i Galícia, caracteritzat per atribuir a la llengua pròpia corresponent el caràcter de llengua oficial, junt amb el castellà, a tot el territori autonòmic), el sistema de limitació territorial de la cooficialitat (adoptat per Navarra, que limita l'estatut jurídic d'oficialitat plena de la llengua basca als territoris bascoparlants, separant entre zones on es reconeix a aquesta llengua el caràcter de llengua cooficial i zones on, per l'escassa o nul·la presència del basc, no es reconeix a aquesta llengua l'estatut d'oficialitat) i, finalment, el sistema de cooficialitat generalitzada amb atenuació territorial dels seus efectes, adoptat per l'Estatut d'Autonomia de València (caracteritzat per preveure vies d'atenuació i, àdhuc, d'exclusió dels efectes derivats de la cooficialitat en determinats territoris).

9. *La regulació estatutària de la doble oficialitat lingüística a l'EAC***.** L'article 3.1 de l'EAC disposa que la llengua pròpia de Catalunya és el català. Aquesta nota de propietat va desvincular-se del reconeixement de l'estatut d'oficialitat. El caràcter de llengua pròpia ha estat concretat per l'article 2 LPL. L'article 3 de l'EAC assumeix per a Catalunya la previsió de la doble oficialitat lingüística contemplada a l'article 3.2 de la norma suprema, imposant a la Generalitat, en tant que institució d'autogovern catalana, l'obligació de vetllar per garantir i donar compliment a aquest model d'ordenació lingüística pel que opta la pròpia CE. L'apartat 3 d'aquest article reclama l'adopció de les mesures pertinents per assolir la igualtat de les llengües catalana i castellana pel que fa als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.

10. *Les previsions de la LPL*. L'article 2 de la LPL ha fixat l'abast normatiu del concepte de propietat del català, projectant-lo en tres previsions. En primer lloc, precisa que, en tant que llengua pròpia, el català singularitza Catalunya com a poble. Denota l'atribució d'un cert caràcter d'identitat nacional. En segon lloc, l'article 2 vincula uns efectes jurídics concrets a la consideració del català com a llengua pròpia de Catalunya. En garanteix dos: primerament, el fet que esdevé la llengua de totes les institucions de Catalunya, i en especial de l'Administració de la Generalitat, Administració local, corporacions públiques, empreses i els serveis públics, dels mitjans de comunicació institucionals, de l'ensenyament i de la toponímia; segonament,

disposa que en tant que llengua pròpia, el català és la llengua preferentment emprada per l'Administració de l'Estat a Catalunya en la forma que aquesta mateixa determini, per les altres institucions i, en general, per les empreses i les entitats que ofereixen serveis al públic. Aquesta previsió ha centrat crítiques doctrinals. El català, en tant que llengua pròpia de Catalunya, es consolida com objecte del procés de normalització lingüística. Els articles 3 i 4 de la LPL regulen l'abast i els efectes de la doble oficialitat lingüística a Catalunya, desplegats als restants preceptes de la norma. Precisen que tan el català com el castellà són llengües oficials que poden ésser emprades indistintament pels ciutadans i ciutadanes en totes les activitats públiques i privades sense discriminació. Els actes jurídics fets en qualsevol de les dues llengües tenen, pel que fa a l'idioma, plena validesa i eficàcia. La LPL contempla els següents drets dels ciutadans respecte de les dues llengües declarades oficials: dret a conèixer-les; dret a expressar-se en qualsevol de les dues llengües oficials, oralment i per escrit, en les relacions i els actes públics i privats; dret a ésser atès en qualsevol de les dues llengües oficials; dret a emprar lliurement qualsevol de les dues llengües oficials en tots els àmbits; dret a no ésser discriminat per raó de la llengua oficial que s'empra.

11. *El marc jurídic de l'aranès***.** L'article 3 de l'EAC disposa que l'aranès serà objecte d'ensenyament i d'especial respecte i protecció. L'article 2 de la Llei 16/1990 de 13 de juliol, sobre règim especial de la Vall d'Aran disposa que l'aranès gaudeix d'estatut d'oficialitat lingüística en aquest territori. D'aquesta manera, l'oficialitat lingüística de la llengua aranesa té fonament legal. El fet que la declaració d'oficialitat lingüística de l'aranès no tingui fonament estatutari és criticable, sobretot si es té en compte que, per mandat constitucional (art. 3.2 de la CE), correspon als Estatuts d'Autonomia de les respectives Comunitats Autònomes aquesta declaració d'oficialitat. Fora aconsellable una reforma de l'EAC que consignés l'oficialitat de l'aranès a la Vall d'Aran, llengua pròpia d'aquest territori, corregint així un eventual vici d'inconstitucionalitat.

El PODER JUDICIAL A L'ESTAT AUTONÒMIC

12. *La posició del Poder Judicial a l'Estat autonòmic i el principi d'unitat jurisdiccional*. El principi d'unitat jurisdiccional condiciona decisivament la posició del Poder Judicial dins l'Estat autonòmic, erigint-se com a base de l'organització i funcionament de Jutjats i Tribunals. La formulació d'aquest principi respon a la voluntat expressa del poder constituent d'assegurar una essencial unitat estructural del Poder Judicial dins l'Estat compost. La CE opta per un model unitari de Poder Judicial. Aquest principi constitueix un

límit al reconeixement de competències autonòmiques en matèria de Justícia. No es tracta, però, d'un límit absolut. De fet, l'Administració de Justícia no és un àmbit material que hagi quedat del tot vedat a les Comunitats Autònomes

13. *El principi d'unitat jurisdiccional i les competències autonòmiques*. El principi d'unitat previst a l'article 117.5 de la CE s'ha de valorar tenint present el Títol VIII de la norma suprema, relatiu a l'organització territorial de l'Estat. La CE contempla una certa incidència de l'organització territorial de l'Estat de les Autonomies en el disseny del Poder Judicial únic a nivell estatal. Poden distingir-se dues projeccions concretes d'aquesta incidència, regulades al Títol VIII de la CE: en primer lloc, la previsió de l'Administració de Justícia com una matèria enumerada al llistat competencial de l'article 149 de la CE; en segon lloc, la previsió de l'article 152 de la CE. L'article 149.1.5 de la CE disposa que l'Administració de Justícia és una competència exclusiva de l'Estat. El TC ha entès que aquesta competència exclusiva estatal només abasta la funció jurisdiccional de '*jutjar i fer executar allò jutjat*' i l'autogovern del Poder Judicial, atribuït al Consell General del Poder Judicial. Al marge d'aquest nucli essencial o intangible, existeixen un conjunt de mitjans materials i personals que no s'integren en aquest nucli i que es col·loquen al servei de l'Administració de Justícia. Aquesta "administració judicial" o "Administració de l'Administració de Justícia" és un àmbit material en el que les Comunitats Autònomes poden assumir competències.

14. *Poder Judicial i organització institucional de les Comunitats Autònomes*. L'article 152 de la CE conté tres previsions d'incidència en matèria jurisdiccional: primerament disposa que un Tribunal Superior de Justícia, sens perjudici de la jurisdicció que correspon al TS, culminarà l'organització judicial en l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma (previsió d'estructuració jurisdiccional); segonament, diu que els Estatuts d'Autonomia podran establir els supòsits i les formes de participació de les Comunitats Autònomes en l'organització de les demarcacions judicials del seu territori d'acord amb el que contempli la LOPJ i sempre respectant la unitat i independència del Poder Judicial (norma d'habilitació competencial); finalment, contempla que, sens perjudici de les competències del TS, les successives instàncies processals, si s'escau, s'esgotaran davant els òrgans judicials radicats en el mateix territori autonòmic on estigui l'òrgan competent en primera instància.

15. *Competències en matèria de justícia a l'EAC.* Les competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia són força residuals, a vegades fins i tot merament simbòliques. La LOPJ contempla al llarg del seu articulat un catàleg dispers de competències autonòmiques. Primerament, garanteix certes competències autonòmiques en matèria de gestió de mitjans materials i personals al servei de l'Administració de Justícia. Segonament, distingeix certes facultats normatives autonòmiques projectades a l'àmbit judicial, de caràcter també clarament residual. Finalment, garanteix un darrer catàleg de potestats autonòmiques heterogènies, de diferent contingut i abast, que es projecten, tal com s'ha apuntat doctrinalment, en àmbits relacionats amb l'exercici de la funció jurisdiccional i en esferes competencials del Consell General del Poder Judicial. Pel que fa referència a Catalunya, l'EAC, a part de la clàusula subrogatòria garantida en el seu article 18.1, ordena una catàleg de competències autonòmiques en matèria d'Administració de Justícia que es projecten en l'àmbit de l'organització judicial (articles 18 i 20); en relació al Tribunal Superior de Justícia de la Comunitat Autònoma (articles 19, 21, 31 i 38) i en relació al personal de l'Administració de Justícia (articles 22, 23 i Disposició Addicional 3ª).

LES LLENGÜES I L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA

16. *El règim jurídic de l'ús de les llengües oficials a l'Administració de Justícia*. Els articles 231 de la LOPJ i 142 de la LEC contemplen dues previsions: en primer lloc, estableixen la regla general de l'ús de la llengua castellana, en tant que llengua oficial de l'Estat; en segon lloc, contemplen el principi de l'ús potestatiu (ambdues disposicions parlen de '*podrán usar también'*) de la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, que sotmeten a la condició que cap de les parts en el procés s'oposi a aquest ús al·legant desconeixement que pugui produir indefensió. La jurisprudència del TC avalaria la constitucionalitat de l'article 231 de la LOPJ, amb dos arguments: primerament, va resoldre que una interpretació sistemàtica del conjunt de les previsions del precepte garantia, en principi, una "*posició d'igualtat*" de les dues llengües oficials a les respectives Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística; segonament va esgrimir que calia interpretar les previsions d'aquest precepte tenint en compte la prohibició d'indefensió i el deure de coneixement de la llengua castellana regulats, respectivament, als articles 24 i 3.1 de la CE. La jurisprudència ha efectuat un estudi de supòsits en els que es plantejaven eventuals col·lisions entre el dret d'ús d'una determinada llengua oficial i el dret a la tutela judicial efectiva i la prohibició d'indefensió de l'article 24.1 de la CE. S'ha proclamat que l'apreciació d'indefensió en el procés per raons lingüístiques exigeix ponderar el supòsit

de fet, l'*iter* processal de la causa, valorant si la indefensió al·legada per la part és constitucionalment rellevant, és a dir, si és de naturalesa material. Aquesta matèria ve modulada pel règim de la capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia. El coneixement de la llengua oficial pròpia del territori on s'acompleixen funcions judicials constitueix, en la majoria dels casos, un mèrit en la resolució dels concursos per ocupar les places al territori autonòmic amb règim de doble oficialitat lingüística. En el cas del Ministeri Fiscal ni tan sols es valora com a mèrit. Per tant, la precisió dels articles 231 i 142 de la LEC concernent a que els Jutges, Magistrats, Fiscals, Secretaris Judicials i altres funcionaris "*podrán también usar*" la llengua oficial pròpia diferent de la castellana, en molts casos només serà operativa si el personal en qüestió, voluntàriament, ha vetllat per ser titular del mèrit de coneixement idiomàtic el que, malauradament, moltes vegades no és el cas. L'orientació del marc legal estatal articulat a través de la LOPJ i la LEC, en aquesta matèria no coincideix amb l'orientació que regeix la LPL. Les previsions de la LOPJ i la LEC dissenyen un marc de tendència restrictiva pel que fa a l'estatut de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana a l'Administració de Justícia, a diferència de la LPL que es caracteritza per una evident voluntat de normalitzar i estendre l'ús del català en aquest àmbit.

17. *El dret de les parts, testimonis i perits d'elegir la llengua oficial que desitgen emprar a les actuacions judicials*. Tan la LOPJ com la LEC contemplen que a les Comunitats Autònomes amb règim de doble oficialitat lingüística, les parts, testimonis i perits, tenen el dret d'optar per l'ús indistint de qualsevol de les dues llengües oficials a les actuacions judicials, amb plena validesa i efectes jurídics. Es reconeix el dret d'opció lingüística. Totes les lleis de normalització lingüística de totes les Comunitats Autònomes amb estatut de doble oficialitat contemplen, sense excepció, el dret dels ciutadans d'adreçar-se a l'Administració de Justícia en la llengua oficial que escullin, sigui el castellà, sigui la llengua oficial pròpia del territori en qüestió. El TC ha avalat la constitucionalitat del dret d'emprar la llengua oficial pròpia del territori en la relació amb els jutjats i tribunals ubicats a la Comunitat Autònoma, sense necessitat de traducció. Aquest dret a optar per l'ús de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana es circumscriu als òrgans jurisdiccionals amb seu al territori de la Comunitat Autònoma on la llengua té estatut d'oficialitat. El problema s'ha plantejat en els casos de justiciables que han emprat la seva llengua pròpia diferent de la castellana (català, basc o gallec) davant òrgans jurisdiccionals, com el TC, amb seu fora de l'àmbit territorial autonòmic on aquesta llengua gaudeix

d'estatut d'oficialitat. Com a regla general, els òrgans jurisdiccionals radicats fora del territori autonòmic amb règim de doble oficialitat lingüística, admeten escrits en llengua oficial diferent de la castellana només si són acompanyats d'una traducció en els supòsits contemplats als articles 231.4 i 142.4 de la LEC, en actuacions judicials procedents de jutjats i tribunals situats en territoris autonòmics on la llengua emprada és oficial. L'EAC de 1979, a diferència del seu antecedent republicà, no contempla cap menció expressa als usos lingüístics a l'Administració de Justícia. L'article 13 de la LPL contempla dues projeccions concretes del dret dels ciutadans d'elegir l'ús d'una o altra llengua oficial. En primer lloc, disposa que són vàlides les actuacions judicials, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol d'ambdues llengües oficials, sense necessitat de traducció. En segon lloc, garanteix que tothom té dret a relacionar-se, oralment i per escrit, amb l'Administració de Justícia en la llengua oficial que esculli i té dret a ésser atès, sense que se li pugui exigir cap mena de traducció. Només es contempla el dret d'opció lingüística en la seva vessant activa, és a dir, el dret de triar la llengua que es vol fer servir en l'àmbit judicial, però no el dret a ser correspost en aquesta mateixa llengua emprada pel justiciable. Tanmateix, tan la LPL com la LOPJ i la LEC contemplen determinades situacions en les que el ciutadà té dret a ser correspost per l'Administració de Justícia en la llengua oficial emprada en dirigir-se a ella. Aquestes situacions són dues: primerament, el dret que les actuacions judicials se substanciïn en castellà si una part s'oposa que es faci en català per desconeixement que provoqui indefensió; segonament, el dret a rebre les testimonianices de les sentències i dels actes resolutoris en la llengua oficial que es demani.

18. *Política de normalització lingüística a l'Administració de Justícia*. A Catalunya, la Generalitat, en el marc de les seves competències, ha d'adoptar les mesures destinades a promoure la progressiva normalització de l'ús de la llengua catalana en els òrgans judicials radicats en territori autonòmic. En el marc de les funcions d'impuls de l'acció política i de govern, el Parlament de Catalunya ha adoptat iniciatives com la Moció 13/IV de 27 de novembre de 1992, sobre la normalització lingüística en l'àmbit judicial; la Moció 12/V, de 9 de maig de 1996, sobre la normalització lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia o, per totes, i a tall d'exemple, la Moció 38/VI de 26 d'octubre de 2000, sobre política lingüística en l'àmbit del dret i de la justícia. En totes elles, la cambra ha condemnat la situació precària de la llengua catalana a l'àmbit judicial i ha instat al Consell Executiu a adoptar aquelles mesures i destinar aquells recursos necessaris per corregir aquesta mancança, percebuda com un veritable problema. Pel que fa al Consell Executiu de la Generalitat, ha adoptat dues mesures claus en el procés de

normalització del català al món judicial, que s'han consolidat com els fonaments estructurals de la política lingüística governamental. La primera d'aquestes mesures és el recurs al règim dels acords i convenis de col·laboració que la Generalitat ha subscrit amb institucions i corporacions implicades en el procés de normalització del català a l'Administració de Justícia. La segona de les iniciatives que cal subratllar són els Plans de normalització lingüística projectats a l'àmbit judicial i al món del dret, en el marc dels quals s'han formulat i implementat projectes com ara el "Pla pilot de funcionament en català de les oficines judicials", una experiència que va posar en marxa el Departament de Justícia de la Generalitat l'octubre de 2000. Malgrat els avenços detectats en aquest àmbit, la normalització lingüística de la llengua catalana a l'Administració de Justícia no és encara generalitzada.

19. *El règim jurídic de la traducció en el procés judicial*. El recurs a la traducció és un mecanisme previst per l'ordenament jurídic per garantir el dret a la tutela judicial efectiva i la prohibició d'indefensió per raons lingüístiques, de manera que, com a regla general no s'aprecia indefensió quan, havent-se garantit el dret de les parts a reclamar la traducció, la part no ha fet ús d'aquest dret en el moment processal oportú. La LOPJ i la LEC contemplen dues circumstàncies en les que cal recórrer al règim de la traducció i la interpretació en el procés judicial: en primer lloc, quan s'empri la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma diferent de la castellana, en aquells supòsits expressament taxats a les disposicions legals; en segon lloc, quan s'empri una llengua no oficial. Pel que fa a les actuacions judicials i els documents redactats en l'idioma oficial d'una Comunitat Autònoma diferent del castellà, la LOPJ, la LEC i les lleis autonòmiques de normalització lingüística estableixen que tenen, sense necessitat de traducció al castellà, plena validesa i eficàcia. Ara bé, es procedirà a la seva traducció d'ofici en tres supòsits previstos a la LOPJ i a la LEC: en primer lloc, quan hagin de produir efectes fora de la jurisdicció dels òrgans judicials radicats a la Comunitat Autònoma, excepte si es tracta de Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia coincident; en segon lloc, quan així ho disposin les lleis; finalment, a instància de part que al·legui indefensió. L'article 144 de la LEC disposa que els documents redactats en idioma no oficial que s'aportin al procés judicial hauran d'anar acompanyats de la seva traducció. Com a regla general no s'exigeix traducció oficial del document, excepte en cas d'impugnació.

20. *El règim jurídic de la interpretació en el procés judicial*. En les actuacions orals, el Jutge o Tribunal, per providència, pot habilitar com a intèrpret a

qualsevol persona que conegui la llengua emprada, previ jurament o promesa. L'article 143 de la LEC precisa que s'habilitarà intèrpret quan alguna persona no conegui el castellà ni, en el seu cas, la llengua oficial pròpia de la Comunitat Autònoma, i hagi de ser interrogada o hagi de declarar, o quan sigui necessari informar-la d'alguna resolució. Les previsions concernents a l'intèrpret han de valorar-se tenint en compte la importància que adquireix l'oralitat en els processos judicials, principalment a la jurisdicció penal. Pel que fa a la jurisdicció penal, l'article 520 de la LECrim disposa que tota persona detinguda o presa ha de ser degudament informada, de manera que li sigui comprensible, dels fets que se li imputen i dels motius de la seva privació de llibertat, així com dels drets que l'assisteixen. Entre aquests drets, l'article 520.2 inclou el dret a ser assistit gratuïtament per un intèrpret, quan es tracti d'estrangers que no comprenguin o no parlin el castellà. Aquesta previsió ha de valorar-se tenint en compte tres precisions que emmarquen el seu contingut i abast: en primer lloc, cal subratllar que es tracta d'un dret garantit per diversos convenis internacionals ratificats per l'Estat espanyol; en segon lloc, la llei d'estrangeria també garanteix l'assistència d'intèrpret en les condicions regulades al seu article 22, en la dicció introduïda per la L.O. 8/2000 de 22 de desembre; finalment, convé assenyalar que la dicció de l'article 520 de la LECrim ha centrat crítiques doctrinals. S'al·lega que la literalitat no és encertada perquè estableix que només poden ser titulars d'aquest dret els estrangers. Des de certs sectors s'esgrimeix que atenent a una interpretació gramatical de la norma, en principi s'exclouria del reconeixement d'aquest dret a aquells ciutadans de nacionalitat espanyola. El TC ha resol aquesta controvèrsia, indicant que el precepte no pot ser interpretat en sentit excloent, de manera que el dret a l'intèrpret pot ser reconegut als espanyols en cas de desconeixement o coneixement insuficient de la llengua castellana. Els problemes pràctics que es plantegen en l'àmbit de la interpretació judicial són molts i el marc legal no permet resoldre'ls amb les garanties que foren desitjables. Així, per exemple, l'ordenament jurídic permet que intervingui com a intèrpret en procés judicial, fins i tot en procés penal, qualsevol persona que conegui la llengua utilitzada, previ jurament o promesa de fidelitat en la traducció. En aquestes circumstàncies, la doctrina ha advertit que l'única interpretació admissible d'aquesta previsió hauria de pressuposar el coneixement de la llengua traduïda per part del secretari judicial o del titular de l'òrgan jurisdiccional que donen fe i garantia que la interpretació és íntegre i exacta. Alhora, certs sectors doctrinals defensen la necessitat que qui exerceixi funcions d'interpretació judicial gaudeixi d'una certa formació jurídica.

21. *L'ordenació dels usos lingüístics a l'àmbit judicial a la Carta europea de llengües regionals o minoritàries*. L'article 9 de la Carta regula alguns drets lingüístics projectats a l'àmbit judicial que són innovadors. Garanteix prerrogatives que ordenen un estatut de protecció de les llengües dites "regionals o minoritàries" d'una amplitud més generosa que la prevista a la legislació estatal i autonòmica que s'ha estudiat. A l'instrument de ratificació, l'Estat espanyol va declarar que als efectes previstos als articles 2.2 i 3.1 de la Carta, s'entenien per llengües 'regionals o minoritàries', aquelles llengües reconegudes com a oficials als Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes del País Basc, Catalunya, Illes Balears, Galícia, Comunitat Valenciana i Navarra. Respecte d'aquestes llengües va assumir el compromís d'aplicar aquelles disposicions de la Part III assumides a l'Instrument de ratificació. A més, la Declaració d'Espanya també afegeix que *"s'entenen per llengües regionals o minoritàries les que els estatuts d'autonomia protegeixen i emparen en els territoris on tradicionalment es parlen"*. Respecte d'aquestes altres llengües, s'indica que "*s'aplicaran totes aquelles disposicions de la Part III que puguin raonablement aplicar-se en consonància amb els objectius i principis establerts a l'article 7"*. Dins aquesta segona categoria s'inclouen aquells idiomes respecte dels quals els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes on es parlen contemplen règim jurídics de protecció i foment, si bé no els reconeixen estatut d'oficialitat. Aquest és el cas, a tall d'exemple, de la llengua aranesa, l'aragonès o l'asturià. Els drets lingüístics que l'article 9.1 de la Carta reconeix davant les autoritats judicials estan sotmesos, per mandat del propi precepte, a dues condicions: en primer lloc, s'estableix que els compromisos adoptats per les Parts s'aplicaran a "*les circumscripcions de les autoritats judicials en les quals resideix un nombre suficient de persones que usen les llengües regionals o minoritàries que justifiqui les mesures especificades*"; en segon lloc, es fixa la condició que la utilització de les possibilitats ofertes a l'article 9.1 del document *"no sigui considerada pel jutge com a obstaculitzadora de la bona administració de justícia"*. Pel que fa referència a la primera de les condicions, l'Estat espanyol, via instrument de ratificació, ja va delimitar els territoris on estimava d'aplicació les previsions subscrites de la Part III del document, tenint en compte que es va remetre al que disposessin els Estatuts d'Autonomia de les Comunitats Autònomes referenciades. Quant a la segona condició, en un marc de doble oficialitat lingüística, no pot interpretar-se com una facultat atorgada al jutge o magistrat que permeti prescindir de l'ús d'una llengua pròpia i oficial del territori on s'ubica el Jutjat o Tribunal, al·legant que obstaculitza la bona administració de justícia. Una interpretació d'aquesta naturalesa vulneraria els propis objectius i principis de la Carta. Aquesta condició és una simple

cautela per evitar situacions d'abús. La Carta reconeix un primer catàleg de drets lingüístics davant les autoritats judicials que projecta als procediments penals (article 9.1.a), civils (art. 9.1.b) i aquells substanciats davant òrgans jurisdiccionals competents en matèria administrativa (art. 9.1.c). Part d'aquests drets, com ara el dret del justiciable d'emprar la llengua regional o minoritària en la seva relació amb els tribunals, ja es trobaven garantits per la legislació interna. Ara bé, la Carta contempla previsions com el compromís que els òrgans jurisdiccionals "*a petició d'una de les parts, menin el procediment en les llengües regionals o minoritàries*" o, en els procediments penals, el compromís d'"*expedir en aquestes llengües regionals o minoritàries, si hom ho demana, els actes vinculats a un procediment judicial, recorrent si cal a intèrprets i traduccions*". S'ha advertit que aquestes previsions incorporen un dret a ser correspost en la llengua en qüestió més ampli que el garantit a la legislació estatal i autonòmica, tesi confirmada pel Consell General del Poder Judicial. L'article 9.2.a) de la Carta estableix el compromís de "*no refusar la validesa dels actes jurídics establerts dins l'àmbit de l'Estat pel sol fet que siguin redactats en una llengua regional o minoritària"*. La referència a l'àmbit estatal introdueix un canvi d'orientació clau. La doctrina ha apuntat que aquesta és una innovació ben important, en la mesura que pot atorgar validesa i efectes jurídics tant als documents presentats en el territori on la llengua emprada, regional o minoritària, és oficial, com fora d'aquest territori autonòmic. Aquesta possibilitat havia estat rebutjada a nivell intern. Finalment, l'article 9.3 de la Carta disposa que les parts es comprometen "*a posar a l'abast, en les llengües regionals o minoritàries, els textos legislatius nacionals més importants i aquells que concerneixen particularment els usuaris d'aquestes llengües, llevat que aquests textos no siguin ja disponibles altrament*". Aquesta previsió ha de valorar-se tenint en compte que el RD 489/1997 de 14 d'abril, sobre publicació de lleis en les llengües cooficials de les Comunitats Autònomes només contempla la possibilitat de traducció de les lleis i normes amb rang legal. La doctrina ha considerat que la Carta dóna, en aquesta matèria, un pas endavant, tesi confirmada pel Consell General del Poder Judicial.

22. *Règim jurídicolingüístic de les actuacions judicials davant la jurisdicció militar*. L'article 71 de la L.O. 2/1989 de 13 d'abril, processal militar ordena el règim juridicolingüístic de les actuacions substanciades davant aquesta jurisdicció. Fixa quatre regles. Primerament, estableix que en totes les actuacions judicials, els membres dels Òrgans Judicials Militars i els de la Fiscalia Jurídico-Militar empraran el castellà, en tant que llengua oficial de l'Estat. En segon lloc, disposa que les parts, els seus representants i qui les

dirigeixin, els testimonis i perits, poden utilitzar, a més del castellà, la llengua oficial de la Comunitat Autònoma en el territori de la qual tinguin lloc les actuacions judicials, tant en les manifestacions orals com escrites. Si algú dels qui intervenen a les actuacions al·lega desconeixement de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma ho comunicarà prèviament per tal que l'òrgan judicial habiliti intèrpret. En tercer lloc, s'estableix que les actuacions judicials realitzades i els documents presentats en l'idioma oficial d'una Comunitat Autònoma, dins del seu territori tenen plena validesa i eficàcia. Ara bé, el precepte afegeix que no obstant la seva plena validesa i eficàcia, d'ofici es traduiran a la llengua castellana. L'estatut d'oficialitat de les llengües pròpies diferents de la castellana dins l'àmbit territorial autonòmic amb règim de doble oficialitat lingüística es troba limitada. D'una banda, la llei processal militar no contempla la potestat d'ús d'aquests idiomes oficials per part dels Òrgans Judicials Militars ni Fiscalia Militar. Es limita a prescriure que "*usarán el castellano*", sense contenir cap tipus de menció expressa a la potestat d'ús de l'altra llengua oficial pròpia del territori autonòmic. D'altra, si bé garanteix la potestat de les parts, els seus representants, perits i testimonis d'emprar aquests idiomes oficials al territori de la Comunitat Autònoma on gaudeixen d'oficialitat i es substancien les actuacions, la mateixa disposició afegeix que d'ofici les actuacions i els documents presentats en aquests idiomes es traduiran al castellà.

23. *El règim jurídicolingüístic de les actuacions substanciades davant els Tribunals eclesiàstics i els Tribunals arbitrals*. A Catalunya, l'article 13.4 de la LPL contempla que les actuacions substanciades davant els tribunals eclesiàstics i arbitrals amb seu al territori autonòmic els són d'aplicació les següents previsions: primerament, la plena validesa de les actuacions, tant les orals com les escrites, fetes en qualsevol de les dues llengües oficials, sense necessitat de traducció; segonament, el dret dels ciutadans d'adreçar-se oralment i per escrit als tribunals en la llengua oficial que escullin i el dret a ésser atès sense que sigui exigible traducció; finalment, el dret de rebre en la llengua oficial demanda les testimonianes de les resolucions i actes resolutoris, sense retard per raó de llengua. Aquesta previsió de l'article 13.4 de la LPL és novedosa. Ni la LNL ni cap altra llei de normalització lingüística d'altra Comunitat Autònoma no contenen cap previsió d'aquest estil. La seva gènesi se situa a la versió de la Proposició de llei sobre la renovació del marc legal de la llengua catalana a Catalunya. Pel que fa als tribunals eclesiàstics, cal recordar que el Codi de Dret canònic ordena els usos lingüístics. El cànon 1471 disposa que si una persona que ha de ser interrogada empra una llengua desconeguda pel jutge o les parts, es designarà un intèrpret. El cànon 1474 afegeix que si les actuacions són

redactades en una llengua desconeguda pel tribunal superior, han de traduir-se. El Consell Consultiu de la Generalitat interpretaria aquestes previsions indicant que en el Codi no s'esmenta la llengua llatina sinó que es refereix a la llengua original del lloc on es tramiten les actuacions. En aquest marc, el Consell Consultiu de la Generalitat avalaria la constitucionalitat de les previsions de l'article 13.4 de la LPL, indicant que és una norma dirigida a garantir els drets dels ciutadans d'emprar qualsevulla de les dues llengües oficials a Catalunya.

24. *L'ordenació estatutària de la valoració del coneixement de la llengua oficial pròpia diferent de la castellana per part del personal al servei de l'Administració de Justícia*. Els Estatuts d'Autonomia del País Basc i de Galícia contemplen la valoració del coneixement del basc i el gallec, respectivament, com un mèrit en la provisió de places del personal al servei de l'Administració de Justícia en el territori autonòmic. Contràriament, la resta dels Estatuts d'Autonomia de les altres Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística no contemplen cap previsió expressa en aquest sentit. L'EAC no contempla la valoració del coneixement del català com un mèrit en la provisió d'aquestes places a Catalunya. Això no vol dir que fos un qüestió bandejada en el moment de tramitar-se l'EAC. Ara bé, per raons lligades al seguit de pactes polítics del procés estatuent, es va eliminar la referència expressa a la valoració del coneixement de la llengua catalana per part dels candidats a cobrir places vacants al servei de l'Administració de Justícia a Catalunya al text del Projecte d'EAC. S'interpretava que la previsió ja es trobava degudament emparada per l'article 3 de l'EAC.

25. *La valoració del coneixement de la llengua en la provisió de les places a l'Administració de Justícia*. L'estudi d'aquest marc normatiu exigeix partir de tres consideracions preliminars. En primer lloc, cal tenir en compte que no és fins molt tardanament, principalment a finals de la dècada dels anys vuitanta i principis dels noranta, quan comença a garantir-se un cert règim de meritació del coneixement lingüístic de certes categories funcionarials adscrites a l'Administració de Justícia; en segon lloc, es tracta d'una matèria que ha estat objecte d'intenses controvèrsies, pressions corporatives i impugnacions judicials, que s'han acabat traduint en successives modificacions del marc normatiu vigent, a vegades directament condicionades per l'evolució de la doctrina jurisprudencial del TS; finalment, cal subratllar que aquesta qüestió continua centrant debats polítics i propostes de modificació del marc jurídic vigent. L'ordenament jurídic contempla dos mecanismes per valorar el coneixement de les aptituds

lingüístiques del personal que serveix l'Administració Pública: d'una banda, el règim del requisit de capacitació lingüística, avalat pel TC; d'altra, el règim de la meritació puntuable.

26. *El règim de la meritació lingüística de Jutges i Magistrats*. L'ordenament jurídic contempla el dret dels ciutadans d'adreçar-se a l'Administració de Justícia en la llengua oficial i pròpia diferent de la castellana, en aquelles Comunitats Autònomes amb règims de doble oficialitat lingüística. No contempla, però, un correlatiu deure dels Jutges i Magistrats d'òrgans jurisdiccionals radicats en el territori autonòmic, de conèixer la llengua oficial diferent de la castellana emprada pel justiciable. El coneixement d'aquest idioma oficial i propi només es valora com un mèrit en la provisió de la plaça judicial. La LOPJ desplega un ampli ventall de previsions que garanteixen que el coneixement de la llengua oficial pròpia del territori diferent de la castellana haurà de ser valorada com un mèrit. L'article 341.2 de la LOPJ disposa que es valorarà com a mèrit preferent en els concursos per cobrir places d'òrgans jurisdiccionals al territori autonòmic. La LOPJ no projecta les previsions de meritació lingüística al cos de jutges substituts i magistrats suplents. El TS, en una jurisprudència criticable, avalaria aquesta opció omissiva del legislador, tot i reconèixer que contradiu les previsions de certs Estatuts d'Autonomia, com el basc, que imposen la valoració d'aquest mèrit lingüístic en la provisió de places judicials a la Comunitat Autònoma. Per Acord reglamentari 4/2001 de 6 de novembre, el Consell General del Poder Judicial va resoldre modificar el Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial pel que fa al règim dels Magistrats suplents i Jutges Substituts. Va introduir, en la valoració dels mèrits dels candidats, el coneixement de les "*llengües autonòmiques constitucionalment reconegudes i d'idiomes estrangers*". Per tant, reglamentàriament, s'ha previst la valoració del mèrit de coneixement dels idiomes autonòmics, equiparant-los amb la valoració del coneixement de llengües estrangeres. La LOPJ difereix la concreció dels barems de valoració del mèrit lingüístic a determinació reglamentària. Es distingeixen dues etapes del desplegament reglamentari concernent a la meritació lingüística dels membres de la Carrera Judicial: una primera etapa, és la que s'estén de 1991 a 1995; una segona etapa s'enceta a partir de 1998. Ambdues etapes venen condicionades per dos Acords adoptats per l'òrgan de govern del Poder Judicial, en virtut dels quals es donava compliment al manament de desplegament reglamentari de l'article 341.2 de la LOPJ. El primer dels Acords fou adoptat pel Ple del Consell General del Poder Judicial el 23 d'octubre de 1991. Fou impugnat i anul·lat anys més tard per la STS de 29 d'abril de 1995, que posaria punt i apart a una primera proposta de valoració d'aquest mèrit preferent, frustrada.

El 25 de febrer de 1998, el Consell General del Poder Judicial, assumint la doctrina jurisprudencial del TS, adoptaria un segon Acord, que va rebaixar els barems de valoració previstos al primer Acord anul·lat judicialment. Entre un i altre, varen emergir un seguit d'impugnacions, resolucions judicials i controvèrsies polítiques. Aquest curs accidentat de l'ordenació reglamentària de la meritació lingüística dels Jutges i Magistrats va acabar condicionant i modulant la dicció de les previsions del Reglament de la Carrera Judicial que ordenen aquesta matèria. L'article 110 del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial, en la dicció introduïda per l'Acord de 25 de febrer de 1998 estableix, com a regla general, que el Jutge o Magistrat que concursi a una plaça del territori d'una Comunitat Autònoma amb llengua oficial pròpia, quan hagi obtingut el reconeixement del mèrit, "*se le asignará, a los solos efectos del concurso de traslado, el puesto escalafon al que le hubiese correspondido si se añadiesen los siguientes períodos de antigüedad a la propia de su situación en el escalafón*": un any pel que fa als concursos per la provisió de places corresponents a òrgans jurisdiccionals servits per membres de la Carrera Judicial amb categoria de Jutge; dos anys pel que fa als concursos per la provisió de places corresponents a òrgans unipersonals servits per membres de la Carrera Judicial amb categoria de Magistrat; i, finalment, tres anys en els concursos per la provisió de places corresponents a òrgans col·legiats. L'article 109 del Reglament 1/1995 de 7 de juny, de la Carrera Judicial contempla que el títol acreditatiu del coneixement de la llengua per part dels candidats al reconeixement del mèrit lingüístic als efectes dels concursos de trasllat ha de ser emès per l'organisme competent de cada Comunitat Autònoma. Pel que fa a Catalunya, el 25 de març de 1999 el Consell General del Poder Judicial va subscriure un Conveni de col·laboració amb la Generalitat sobre l'acreditació del coneixement de la llengua catalana. El Conveni estableix que a Catalunya, els membres de la carrera judicial que desitgin al·legar com a mèrit preferent en els concursos de trasllat el coneixement oral i escrit de la llengua catalana, han d'aportar el títol expedit per la Junta Permanent de Català, nivell B, o titulació superior expedida per la Junta o per qualsevol altre centre públic o privat reconegut, en els termes previstos al Conveni. Els Acords adoptats per la Comissió Permanent del Consell General del Poder Judicial que resolen les sol·licituds dels candidats al reconeixement del mèrit distingeixen entre català i valencià.

27. *Política lingüística de la Generalitat de Catalunya*. A Catalunya, la Generalitat ha formulat i implementat una política pública dirigida a fomentar el coneixement de la llengua catalana entre el personal judicial. Aquest objectiu s'ha consolidat com una de les prioritats del Departament de

Justícia. En el marc del Programa de normalització lingüística de l'àmbit judicial de la Generalitat, s'han implementat iniciatives com ara l'oferta de cursos de formació de català adreçats al personal judicial o la concessió de beques a opositors. Els resultats obtinguts, malgrat els importants avenços que es perceben, són però limitats. És en aquest context en el que han de valorar-se les iniciatives parlamentàries i governamentals autonòmiques destinades a modificar el marc jurídic actualment vigent. Una majoria de l'arc parlamentari català percep el desconeixement de la llengua catalana per part del personal judicial com un problema al que cal fer front. La rebaixa de la puntuació concedida pel coneixement de la llengua pròpia arrel de l'Acord del Consell General del Poder Judicial de 25 de febrer de 1998 s'ha valorat, per certs sectors, com un retrocés i un obstacle al procés de normalització lingüística del català a l'Administració de Justícia. La valoració del coneixement del català com un mèrit ha estat percebuda, des de la pròpia Generalitat de Catalunya, com insuficient per poder assolir la plena normalització de la llengua en aquest àmbit. Des de fa anys han estat diverses les iniciatives destinades a promoure que el coneixement del català no sigui valorat com un mèrit sinó com un requisit de capacitat per poder exercir funcions judicials a Catalunya. En aquest marc, el Parlament de Catalunya ha aprovat diverses Mocions i Resolucions que han proposat modificar la LOPJ. Per un sector majoritari de l'arc parlamentari català, la modificació del marc legal vigent, particularment la LOPJ, és un pas de tot necessari per tal de garantir plenament els drets lingüístics dels justiciables que empren el català quan s'adrecen a l'Administració de Justícia radicada a Catalunya. Per tant, les reivindicacions que varen plantejar-se al llarg del segle XIX i principis del segle XX concernents a l'aptitud lingüística del personal judicial, continuen planejant en el debat polític del Principat del segle XXI, si bé en un nou escenari. En aquest marc, el règim que ordenava la capacitació lingüística del personal judicial durant la II República a Catalunya s'està consolidant com un referent que cal tenir en compte amb les degudes cauteles. El debat continua obert.

28. *El Ministeri Fiscal: la manca de valoració del coneixement de la llengua oficial i pròpia diferent de la castellana*. L'Estatut orgànic del Ministeri Fiscal no conté cap menció a la valoració del coneixement de les llengües oficials pròpies diferents de la castellana. El marc jurídic que el desplega tampoc contempla cap previsió destinada a valorar aquest coneixement idiomàtic. La doctrina ha criticat aquest marc normatiu, articulat d'esquenes a una realitat plurilingüe estatal emparada pel bloc de la constitucionalitat. Pel que fa al cos de Fiscals substituts, el Decret 2397/1998 de 6 de novembre, sobre substitució en la Carrera Fiscal, va establir que a les

Comunitats Autònomes amb dret o llengua pròpia, l'acreditació del seu coneixement es computava com un mèrit amb la concessió d'un màxim de tres punts. Aquesta disposició fou derogada pel RD 326/2002 de 5 d'abril, sobre règim de nomenament dels membres substituts del Ministeri Fiscal. Aquesta disposició ha eliminat la valoració del mèrit pel coneixement de la llengua i del dret propi de la Comunitat Autònoma. Un estudi comparatiu d'ambdues disposicions reglamentàries, permet constatar que aquest mèrit seria l'únic que s'eliminaria, en relació al barem previst al Decret derogat. Aquesta disposició dóna un pas enrere en el procés d'adaptació progressiva al règim de la doble oficialitat. Ha centrat moltes crítiques. A nivell parlamentari, s'han tramitat diverses iniciatives per tal de reincorporar la valoració del coneixement del dret i la llengua propis de certes Comunitats Autònomes en el baròmetre de mèrits del règim de nomenaments dels fiscals substituts. Aquestes iniciatives no han prosperat. El Govern de la Generalitat, paral·lelament, ha interposat un conflicte positiu de competències contra aquesta disposició, admès a tràmit pel TC per provisió de 17 de setembre de 2002. Cal una reforma normativa que permeti adaptar, en el marc de la regla de la progressivitat fixada pel TC, l'Estatut Orgànic del Ministeri Fiscal i disposicions normatives que el despleguen a les més elementals exigències derivades del règim de la doble oficialitat lingüística emparada pel bloc de la constitucionalitat.

29. *L'ordenació de l'aptitud lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia*. La L.O. 19/2003 de 23 de desembre, de modificació de la LOPJ, ha reestructurat l'Oficina judicial i ha reformat substancialment el règim que ordena el cos dels Secretaris Judicials així com el cos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal. Aquesta reforma legal també s'ha projectat a les previsions que ordenen el règim d'aptitud lingüística d'aquests cossos.

    Pel que fa al règim d'aptitud lingüística del cos de Secretaris Judicials, l'article 450.4 de la LOPJ, en la dicció introduïda per la reforma, prescriu que en aquelles Comunitats Autònomes amb idioma oficial propi, el seu coneixement es valorarà com a mèrit.

    L'article 33.7 del RD 429/1988 de 29 d'abril, pel que s'aprova el Reglament orgànic dels Secretaris Judicials, disposava que en els concursos per proveir vacants en Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia, el seu coneixement es valoraria amb fins a sis anys d'antiguitat. El precepte fou declarat nul per la STS de 7 de novembre de 1995. El TS va esgrimir dos arguments jurídics discutibles per fonamentar la decisió: d'una banda, va apel·lar al principi d'unitat de doctrina, basant-se en el precedent jurisprudencial de la STS de 29 d'abril de 1995; d'altra banda, va concloure

que la valoració del mèrit lingüístic previst a l'article 33.7 del Reglament amb l'atribució de sis anys d'antiguitat era desproporcionada. Pel que fa al primer dels arguments, és criticable que la sentència apel·li al principi d'unitat de doctrina fent esment a una sentència del TS que de forma expressa emfatitzava una clarísima distinció entre el cos de secretaris judicials i el dels Jutges i Magistrats. La STS de 29 d'abril de 1995 enunciava que es tractava de supòsits que presentaven diferències rellevants que emparaven que no rebessin el mateix tractament jurídic. D'ençà de la declaració de nul·litat de l'article 33.7 del Reglament, que no s'ha aprovat cap altre previsió reglamentària que ordeni aquesta qüestió. A Catalunya l'article 13.3 de la LPL disposa que tothom qui ho sol·liciti té dret a rebre en la llengua oficial demanada les testimoniances de les sentències i els actes resolutoris que l'afecten, sense retards per raó de llengua. El competent per testimoniar aquests actes és justament el Secretari Judicial. Tenint en compte aquest marc, seria aconsellable que l'encarregat de testimoniar la còpia, el Secretari Judicial, conegués la llengua oficial pròpia emprada. Existeix una relativa falta de coherència entre, per una part, els drets de què gaudeixen els ciutadans davant l'Administració de Justícia i, d'altra part, els deures lingüístics exigits al personal que la serveix. Diverses iniciatives tramitades en seu del Parlament de Catalunya han proposat modificar la LOPJ amb l'objectiu de garantir que els Secretaris Judicials tinguin un coneixement adequat i suficient de la llengua oficial pròpia del territori, apte per a desenvolupar amb garanties les funcions pròpies del seu lloc de treball.

30. Pel que fa als cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia i altre personal, l'article 530 de la LOPJ, en la dicció introduïda per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, estableix que en les convocatòries per llocs de treball "*de las Comunidades Autónomas con competencias asumidas cuya lengua propia tenga carácter oficial"*, el coneixement oral i escrit de la llengua es valorarà, com a regla general, com a mèrit. El precepte afegeix que en determinats llocs, podrà valorar-se com a requisit exigible tenint en compte la naturalesa de les funcions que s'hagin d'acomplir. Aquesta reforma, per tant, introdueix un canvi d'orientació quan contempla la previsió del requisit de coneixement de la llengua en determinats supòsits. Abans de la reforma, la LOPJ disposava que en els concursos per la provisió de places en el territori de Comunitats Autònomes amb llengua oficial pròpia, el seu coneixement es valorava com a mèrit

    Segons el TC, la qualificació d'aquests cossos com a 'cossos nacionals' avala que l'ordenació del coneixement lingüístic d'aquest personal sigui competència estatal. Amb tot, el màxim intèrpret constitucional recordaria que és una opció del legislador que no és l'única constitucionalment

possible. Aquest és un àmbit subjecte a controvèrsies i propostes de reforma. El Llibre Blanc de la Justícia ja plantejaria una certa reformulació del paper d'aquests Cossos Nacionals. El Parlament de Catalunya ha tramitat diverses iniciatives que proposaven la modificació de l'article 471 de la LOPJ, modificat per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre, en un marc en el que no es bandejaria la qüestió concernent a la qualificació d'aquests Cossos com a Nacionals. En aquesta qüestió, un ampli sector de l'arc parlamentari català s'ha pronunciat favorable a suprimir el caràcter nacional dels cossos de funcionaris al servei de l'Administració de Justícia. Aquesta tesi figura, entre d'altres, a la Resolució 812/V del Parlament de Catalunya, per la qual va acordar-se de presentar a la Mesa del Congrés dels Diputats la Proposició de llei orgànica per la qual es modificava la LOPJ. Aquesta Resolució fou aprovada per majoria absoluta de la Cambra, el que il·lustra l'acord existent en aquesta matèria. Diverses iniciatives del Parlament de Catalunya han proposat una modificació de la LOPJ per tal que el coneixement de la llengua oficial i pròpia de la Comunitat Autònoma sigui exigit com a requisit i no com a simple mèrit en la provisió de places en el territori autonòmic, una reivindicació parcialment atesa per l'article 530 de la LOPJ en la dicció reformada per la L.O. 19/2003 de 23 de desembre. La qüestió concernent al règim d'aptitud lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia és objecte de debat polític.

31. *El règim d'aptitud lingüística del personal depenent de la Generalitat de Catalunya*. L'article 13.5 de la LPL disposa que en la provisió de places del personal al servei de l'Administració de Justícia dependent de la Generalitat s'ha d'aplicar el que disposa l'article 11 de la LPL. Aquest precepte opta per garantir el requisit de la capacitació lingüística. Contempla, com a regla general, que el personal al servei de les administracions de Catalunya ha de tenir un nivell de coneixement adequat i suficient de les dues llengües oficials, tant en l'expressió oral com en l'escrita, que el faci apte per a desenvolupar les funcions pròpies del seu lloc de treball. A tal fi, contempla el compromís del Govern de la Generalitat de garantir l'ensenyament del català, entre d'altres, al personal al servei de l'Administració de Justícia de Catalunya. La doctrina ha recordat que la LPL intenta estendre el règim de capacitació lingüística a tots els espais competencials on sigui possible, projectant-lo també en aquells àmbits concernents al règim d'aptitud lingüística del personal judicial que depèn de la Generalitat de Catalunya. El Decret 49/2001 de 6 de febrer, regula la provisió interina de places de cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia a Catalunya. Opta pel requisit de capacitació lingüística. Disposa que han d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, en tant que llengua oficial

i pròpia de la Comunitat Autònoma. Aquest Decret posa punt i apart al règim de la meritació lingüística que havia regit el marc jurídic precedent. Diverses sentències del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya han resol que els nivells de coneixement del català exigits pel Decret eren desproporcionats, declarant la nul·litat de certs preceptes.

REFERÈNCIA COMPARATIVA A BÈLGICA

32. *Un model de dret comparat: el règim jurídicolingüístic belga en l'àmbit judicial*. El marc normatiu que ordena els usos lingüístics a l'Administració de Justícia belga és un model de dret comparat particularment interessant per dos motius. Primerament, perquè es tracta d'un model que ha esbossat diverses fórmules d'ordenació de la realitat plurilingüe d'aquest Estat compost particularment protectores dels drets lingüístics dels justiciables. Entre aquestes fórmules s'inclouen mecanismes com ara la garantia de la composició paritària lingüística de certs òrgans jurisdiccionals; el règim de traduccions i de reenviaments de causes judicials per raons lingüístiques; o, per tots, el règim de capacitació lingüística del personal que serveix l'Administració de Justícia. Segonament, certes fórmules d'ordenació lingüística previstes a l'ordenament jurídic belga permeten oferir veritables propostes de resolució de certs problemes que emergeixen actualment a l'Estat espanyol i que es tradueixen en una obstaculització, en aquest àmbit, del procés de normalització lingüística de les llengües oficials pròpies de les Comunitats Autònomes diferents de la castellana.

33. *El marc normatiu general a Bèlgica*. La llei de 15 de juny de 1935 relativa a l'ús de les llengües en matèria judicial, presenta dues característiques bàsiques que cal subratllar amb caràcter previ a l'anàlisi del seu contingut. En primer lloc, presenta la particularitat de ser una llei nacional que organitza, des d'abans de la instauració de l'Estat federal, règims jurídics diferents en matèria d'usos lingüístics a l'Administració de Justícia. Amb vocació de garantir els drets lingüístics dels justiciables, aquesta llei estableix un catàleg de regles susceptibles de rebre una aplicació diferent d'acord amb la localització dels afers judicials dins el territori estatal. D'aquí que, doctrinalment, es proclami que la disposició legal organitza, en aquesta matèria, un cert federalisme de fet. Alhora, i com a segona característica, és útil advertir que aquesta norma ha gaudit d'una estabilitat sense precedents, sobrevisquent a les transformacions radicals que han afectat l'ordenació políticoadministrativa de l'Estat belga des de la seva aprovació el 1935. Mercès a diverses modificacions legislatives tramitades en el decurs dels seus anys de vigència, la norma s'ha anat adaptant a les noves necessitats

que s'han anat plantejant, mantenint d'alguna manera inalterables els seus principals eixos estructurals que han ordenat el model juridicolingüístic en aquest àmbit des de principis del segle XX. La llei de 15 de juny de 1935, ordena el règim lingüístic dels procediments judicials tramitats davant els tribunals civils, penals, mercantils i davant les jurisdiccions socials. És a dir, ordena els usos idiomàtics davant qualsevol jurisdicció típica del Poder Judicial interpretat en el sentit que la Constitució belga li dóna als articles 144 a 159, a qualsevol nivell (primera instància, apel·lació i cassació). Aquesta llei no ordena els usos lingüístics dels procediments substanciats davant la jurisdicció constitucional i la justícia administrativa, que venen regulats per d'altres disposicions legals.

34. *El règim lingüístic dels procediments davant la jurisdicció constitucional*. El règim lingüístic dels procediments tramitats davant la jurisdicció constitucional ve regulat al Títol IV de la llei especial de 6 de gener de 1989 sobre el Tribunal d'Arbitratge (articles 62 a 66). Aquesta disposició contempla diverses garanties de tutela dels drets lingüístics dels justiciables. D'entrada, estableix una composició lingüística paritària del Tribunal, compost per dotze jutges, dels quals la meitat són preceptivament d'expressió francesa i integren el grup lingüístic francès i els altres sis són d'expressió neerlandesa i integren el grup lingüístic neerlandès. Aquesta paritat lingüística també es projecta al personal administratiu adscrit al servei del Tribunal. Pel que fa referència al règim juridicolingüístic de les actuacions que es substancien davant el Tribunal, pot caracteritzar-se per les següents quatre directrius: en primer lloc, s'estableix la regla general que els assumptes poden interposar-se davant el Tribunal d'Arbitratge en francès, en neerlandès o en alemany, establint-se determinats criteris que ordenen l'opció lingüística dels actes i declaracions de determinats òrgans; en segon lloc, s'estableix, com a criteri general, que la tramitació de l'assumpte es substanciarà en la llengua de la demanda; en tercer lloc, s'estableix que les intervencions orals a l'audiència es celebraran en francès, neerlandès o alemany i seran objecte d'una traducció simultània; finalment, es preveu que les decisions del Tribunal seran pronunciades en francès i en neerlandès, i, en certes ocasions, també en alemany.

35. *El règim jurídicolingüístic del Consell d'Estat*. El règim juridicolingüístic de les actuacions substanciades davant el Consell d'Estat ve regulat a les lleis coordinades sobre el Consell d'Estat de 12 de gener de 1973. La qüestió lingüística també es projecta en la composició del Consell d'Estat, que s'organitza en dues seccions: la secció de legislació i la secció d'administració. La secció de legislació, per mandat legal, està dividida en

quatre cambres, dues d'expressió francesa i dues d'expressió neerlandesa, cadascuna de les quals estarà integrada per un membre que haurà hagut de justificar el coneixement de les dues llengües. En les demandes de dictàmens tramitades en llengua alemanya, els dictàmens seran traduïts a l'alemany. Com a regla general, els dictàmens de la secció de legislació sobre textos s'emetran en la llengua o llengües en els que hagin de ser promulgats o decretats. Pel que fa a la secció d'administració, es divideix en onze cambres: cinc de llengua francesa, cinc de llengua neerlandesa i una bilingüe. El règim juridicolingüístic dels òrgans del Consell d'Estat que participen en el funcionament de la secció d'administració es caracteritza per tres notes: en primer lloc, pel que fa als dictàmens, com a regla general s'estableix que es redactaran en una o altra llengua en funció del destinatari; en segon lloc, pel que fa a la cambra bilingüe, en els assumptes de la seva competència, els documents escrits emesos pels òrgans del Consell, els dictàmens i resolucions s'emetran en ambdues llengües (francès i neerlandès); finalment, es preveu que determinats dictàmens i resolucions seran emesos en llengua alemanya. De fet, la llei contempla l'exigència que certs membres del Consell d'Estat han d'acreditar el coneixement de l'alemany. Enjudiciaran aquells assumptes en els que s'hagi d'emprar aquesta llengua. El Consell d'Estat ha assumit un rol particularment clau en la delimitació del contingut i abast del règim lingüístic belga.

36. *El règim jurídicolingüístic del Poder Judicial*. El règim lingüístic dels processos substanciats davant el Poder Judicial es troba regulat a la llei de 15 de juny de 1935. El principi bàsic que ordena el règim lingüístic belga en l'àmbit judicial és el principi de l'unilingüisme regional o, dit altrament, el que doctrinalment s'ha definit amb la fórmula "llengua regional, llengua judicial". En virtut d'aquest principi, com a regla general i sens perjudici de les excepcions i modulacions establertes per la norma, la llengua de la regió és la llengua de l'actuació judicial. D'aquesta manera, davant els òrgans jurisdiccionals, com a regla general, s'haurà d'emprar la llengua parlada per la majoria dels habitants del districte judicial en qüestió (sigui el francès, el neerlandès o l'alemany). Aquesta previsió ha de posar-se en relació amb el que disposa l'article 4 de la Constitució belga, que divideix Bèlgica en quatre regions lingüístiques: la regió de llengua francesa, la regió de llengua neerlandesa, la regió bilingüe de Brussel·les-capital i la regió de llengua alemanya. En conseqüència, s'opta per un criteri territorial. La llei de 15 de juny de 1935 adopta el criteri geogràfic de la regió per determinar la llengua utilitzada per la justícia i per deduir-ne un seguit de conseqüències lingüístiques vinculades a aquesta divisió territorial. Aquest principi de l'unilingüisme regional s'ha adoptat com a base de l'ordenació

juridicolingüística en matèria judicial. La regla general serà emprar "una sola i mateixa llengua" en una regió unilingüe per als documents del procediment. Es preveu una excepció a aquesta regla general: el cas de la regió bilingüe de Brussel·les - capital. La llengua del procés, com a regla general, serà el francès quan els tribunals tinguin les seus a la regió valona, el neerlandès quan tinguin les seus a la regió flamenca i l'alemany serà la llengua del procés a les jurisdiccions amb seu a la regió alemanya. La mateixa llei garanteix aquestes previsions, establint que, com a regla general, el seu incompliment podrà constituir vici de nul·litat, en els termes i condicions previstos a l'article 40, avalats per copiosa jurisprudència. Una altra conseqüència que cal tenir present serà que l'opció per aquest principi provocarà implicacions en el règim de capacitació lingüística dels òrgans jurisdiccionals i el personal al servei de l'Administració de justícia. Així, els magistrats hauran de respondre a les condicions d'aptitud lingüística adequades per atendre les implicacions d'aquest model d'ordenació idiomàtica. La tercera conseqüència és que per fer compatible aquest principi amb el respecte a la llibertat d'opció lingüística dels ciutadans que es garanteix en diferents disposicions de la llei, la pròpia norma ordena un règim de traduccions i un règim de reenviament de causes judicials. La llei de 15 de juny de 1935 ordena el règim juridicolingüístic de les actuacions judicials distingint entre el règim aplicable a les jurisdiccions civils i mercantils en primera instància (Capítol I de la llei, articles 1 a 10), el règim de la jurisdicció penal (Capítol II) i el règim de les jurisdiccions d'apel·lació i del Tribunal de Cassació (Capítol III).

37. *El règim especial de la regió de Brussel·les – capital*. Pel que fa referència a la regió de Brussel·les - capital mereix una anàlisi apart. Es tracta d'una regió bilingüe, a la que no és d'aplicació el principi general de l'unilingüisme regional. La primera versió de la llei de 15 de juny de 1935 ja contemplava un estatut particular per la regió brussel·lesa, diferent del vigent a la resta del territori estatal. L'objectiu és adaptar-se a la realitat sociolingüística bilingüe d'aquesta regió. A les instàncies civils i mercantils del districte de Brussel·les, com a regla general, la llei estableix que correspondrà al demandant escollir la llengua del document d'iniciació del procediment (sigui francès o neerlandès), quan el demandat estigui domiciliat a un municipi de l'aglomeració brussel·lesa (o quan no tingui domicili conegut a Bèlgica). En aquests casos es garanteix el dret d'opció lingüística del demandant, que podrà escollir la llengua de les actuacions. Ara bé, la mateixa disposició contempla la potestat del demandat de demanar que el procés es substancii en l'altra llengua diferent de l'utilitzada en la redacció del document iniciador del procés. Aquesta sol·licitud s'haurà de

tramitar amb caràcter previ a tota defensa o tota excepció, fins i tot d'incompetència. El mateix passa a la jurisdicció penal. A tall d'exemple, els processos verbals de l'aglomeració brussel·lesa es substanciaran en francès o en neerlandès en funció de quina sigui la llengua d'elecció del justiciable en les seves declaracions o, en el seu defecte, segons les necessitats de la causa. En els processos tramitats davant els tribunals de policia del partit judicial de Brussel·les i davant el tribunal correccional, el procés es substanciarà en francès si l'acusat està domiciliat a la regió de llengua francesa, en neerlandès si l'acusat està domiciliat a la regió de llengua neerlandesa i finalment, en neerlandès o en francès si l'acusat està domiciliat a la mateixa aglomeració brussel·lesa (en funció de la llengua emprada a la instrucció o, en el seu defecte, en funció de l'ús d'una o altra llengua en les seves declaracions). La llei contempla que en tots els altres supòsits, s'emprarà el francès o el neerlandès atenent a les necessitats de la causa. Així mateix, la llei contempla la potestat de l'acusat de sol·licitar un canvi de llengua del procés quan no conegui la llengua utilitzada pel tribunal o s'expressi millor en una altra llengua nacional. L'article 88 del Codi Judicial estableix que, reglamentàriament, es determinarà, segons les necessitats del servei, aquelles cambres dels tribunals amb seu a Brussel·les que coneixeran dels assumptes en francès i aquelles que coneixeran dels assumptes en neerlandès. Pel que fa al règim lingüístic davant les jurisdiccions d'apel·lació i davant el Tribunal de Cassació, la regla general és que s'utilitzarà com a llengua del procés aquella utilitzada en l'adopció de la decisió impugnada. La llei contempla excepcions.

38. *La capacitació lingüística del personal al servei de l'Administració de Justícia*. El règim de capacitació lingüística del personal judicial belga és un model de dret comparat particularment interessant. Qüestions que en aquests moments es consoliden com a eixos de debat polític i jurídic a l'Estat espanyol del segle XXI, ja varen apuntar-se i debatre's a la Bèlgica del segle XIX, adoptant fórmules particularment protectors dels drets lingüístics dels justiciables. Una llei de 1890 ja va prescriure l'obligació de conèixer la llengua neerlandesa com a requisit per poder ser nomenat per exercir funcions judicials i notarials en territori flamenc. La llei de 15 de juny de 1935 va assumir aquest discurs del requisit de capacitació lingüística del personal judicial. El règim de la capacitació lingüística del personal judicial a Bèlgica es caracteritza per tres notes. Per la primera, com a regla general, s'estableix que el principi de l'unilingüisme regional (llengua regional, llengua judicial) aplicable al règim juridicolingüístic de les actuacions judicials tramitades a les regions valones i flamenca es projectarà al règim de capacitació lingüística del personal judicial que ha de tramitar els afers. Els

magistrats i altre personal al servei de l'administració de justícia taxat a la llei, hauran d'acreditar el coneixement del francès a la regió valona, i hauran d'acreditar el coneixement del neerlandès a la regió flamenca. Per tant, el principi general aplicable al règim de la capacitació lingüística del magistrats és que, pel que fa a la regió valona i a la regió flamenca, aquests esdevenen unilingües. La llei contempla excepcions. Pel que fa el requisit de la capacitació lingüística serà valorat tenint en compte el títol universitari dels estudis de dret. D'aquesta manera, com a regla general, només podran ser nomenats a la part valona del país els que han superat els exàmens de la titulació de dret en llengua francesa (títol emès per una universitat francòfona) i només podran ser nomenats a la part flamenca, aquells candidats que hagin superat els exàmens de la titulació de dret en llengua neerlandesa. L'acreditació del coneixement d'una llengua diferent d'aquella en la que s'ha superat la titulació de dret haurà de justificar-se amb la superació d'un examen. Val a dir que la mateixa regla de l'exigència del coneixement del francès o el neerlandès, atenent al lloc on s'han d'exercir les funcions, s'aplica a la figura del secretari judicial, als jurats i als propis notaris. La segona nota és que, com a regla general, un magistrat coneixerà d'aquells assumptes judicials que han de substanciar-se en la llengua de la seva titulació de dret. La llengua del diploma dels estudis de dret constitueix un criteri determinant. El jutge enjudiciarà aquells assumptes judicials que hagin de tramitar-se en la llengua en la que hagin superat la titulació jurídica. Ara bé, hi haurà determinats assumptes judicials en els que es requeriran coneixements bilingües. En aquests casos, la llei contempla que addicionalment, determinats jutges hauran d'acreditar, per mandat legal, el coneixement de l'altra llengua nacional. Aquest coneixement haurà d'acreditar-se amb la superació d'una examen d'aptitud lingüística. Aquest és el cas de la regió brussel·lesa on, com a regla general, regeix el principi de la capacitació bilingüe del personal judicial. A la regió brussel·lesa la regla general serà que el personal judicial haurà d'estar en condicions d'atendre al justiciable en alguna de les dues llengües nacionals (francès o neerlandès), exigint-se, en conseqüència, majoritàriament, el requisit de la capacitació lingüística bilingüe. Alhora, per tal de garantir el respecte als drets lingüístics dels justiciables, s'han ordenat mecanismes com ara l'establiment de quotes de composició paritària lingüística de certs tribunals. A la pràctica, s'ha denunciat el problema de la insuficiència de candidats bilingües per cobrir les places de les jurisdiccions brussel·leses. La tercera nota és que la llei de 15 de juny de 1935 contempla el requisit de coneixement de la llengua alemanya per exercir determinades funcions judicials a la regió alemanya (al partit judicial d'Eupen i Verviers així com al Tribunal d'apel·lació i al Tribunal de Treball de Liège).

39. *El cas particular del Tribunal de Cassació i els Tribunals militars*. La llei de 15 de juny de 1935 contempla un estatut de capacitació lingüística particular respecte del Tribunal de Cassació i els Tribunals militars i consells de guerra. Pel que fa al Tribunal de Cassació, el règim de capacitació lingüística dels seus membres es caracteritza per les següents notes: primerament, com a regla general, s'estableix que al Tribunal de Cassació la meitat dels seus membres hauran de justificar pel seu diploma que han superat els exàmens de doctorat en dret en llengua francesa i l'altra meitat en llengua neerlandesa; en segon lloc, s'estableix un *quantum* mínim fixat per llei de membres que hauran de ser bilingües, i també un mínim de membres que hauran de conèixer l'alemany; finalment, s'estableixen certes regles que tenen per objectiu garantir la paritat presencial de les llengües nacionals en determinats càrrecs com ara el de president o procurador general que hauran de pertànyer a règims lingüístics diferents. L'objectiu d'aquestes previsions és el de garantir que els justiciables podran ser atesos amb plenes garanties en la llengua nacional de la seva elecció. El règim jurídic que ordena els exàmens de capacitació lingüística del personal judicial és recent. L'any 2002 fou objecte d'una modificació legislativa que pretenia resoldre les endèmiques mancances de candidats bilingües a ocupar places judicials, principalment al partit judicial de Brussel·les. Es contempla un doble nivell de coneixement lingüístic pels candidats a cobrir places bilingües. A tal fi, s'estableixen dues modalitats d'exàmens d'aptitud idiomàtica ordenades per reial decret de 19 de desembre de 2002.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

- AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; "Reflexiones jurídicas sobre la cooficialidad y el deber de conocimiento de las lenguas", Estudios sobre la Constitución Española. Homenaje al profesor E. García de Enterría, Civitas, Madrid, 1991, vol. II

- AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; "*El reto de la normalización lingüística del euskera en las administraciones públicas vascas",* a DDAA "Estudios sobre el Estatuto de Autonomía del País Vasco (Actas de las IIª Jornadas de Estudio sobre el Estatuto de Autonomía celebradas en Donostia-San Sebastián los días 11, 12, 13 y 14 de diciembre de 1990)", HAEE/IVAP, Oñati, 1991.

- AGIRREAZKUENAGA, Iñaki (dir); "La administración de justicia en un Estado plurilingüe", Consejo General del Poder Judicial, Madrid, 1999

- AGIRREAZKUENAGA, Iñaki; *"Caracteres jurídicos de la administración de justicia en un estado plurilingüe", Revista Vasca de Administración Pública* nº 57, 2000, p. 199-229

- AGIRREAZKUENAGA, Iñaki y CASTELLS, J.M; *"La cooficialidad lingüística en la jurisprudencia constitucional", Revista Vasca de la Administración Pública* nº 31, 1991.

- AJA, Eliseo (direcc.); "El sistema jurídico de las Comunidades Autónomas", Ed. Tecnos, Madrid, 1989

- AJA, Eliseo; "El Estado autonómico. Federalismo y hechos diferenciales", Alianza Editorial, Madrid, 2003

- AJA, Eliseo i SOLÉ TURA, Jordi; "Constituciones y períodos constituyentes en España (1808-1936), Estudios de Historia Contemporanea, Siglo XXI Editores, Madrid, 1977.

- ALCARAZ RAMOS, Manuel; "El pluralismo lingüístico en la Constitución española", Congreso de los Diputados, Madrid, 1999

- ALCARAZ RAMOS, Manuel; "Llengües i institucions a la Unió Europea", *Documents de Treball* nº 5*, Ciemen*, Mercator dret i legislació lingüístics, Barcelona, desembre 2001.

- ALEN, André; "Les conflits d'intérêts. Quelle solution pour la Belgique de demain?", Actes des Journées d'études des 30 et 31 janvier 1990 organitzades pel Centre de dret regional, Facultat de dret de Namur, Bruges, La Charte, 1990.

- ALEN, André; "La Belgique; un fédéralisme bipolaire et centrifuge", Ministère des Affaires étrangères, du Commerce extérieur et de la Coopération au Développement, Bruxelles, 1994

- ALEN, André; *"Le fédéralise à l'essai: les expériences fédérales de la Belgique", Fédéralisme*, *Revue de Centre d'études du fédéralisme*, nº 1, 1991, p.1-11

- ALVAREZ CONDE, Enrique; *"El reparto competencial en materia de Administración de Justicia: el estado de la cuestión",* a A.Monreal (Ed.), "La división de poderes: el Poder Judicial", Barcelona, 1996

- ALZAGA VILLAAMIL, Oscar (direcc.); "Comentarios a la Constitución española de 1978", Volum I, Editoriales de Derecho Reunidas, Cortes Generales, 1996.

- ALZAGA VILLAAMIL, Oscar; GUTIÉRREZ GUTIÉRREZ, Ignacio i RODRÍGUEZ ZAPATA, Jorge; "Derecho Político Español según la Constitución de 1978", Ed. Centro de Estudios Ramon Areces, Madrid, 1998.

- ANDRÉS IBAÑEZ, Perfecto i MOVILLA ÁLVAREZ, Claudio; "El Poder Judicial", Ed. Tecnos, Colección Temas Clave de la Constitución Española, 1986.

- ANGUERA, Pere; "El català al segle XIX. De llengua del poble a llengua nacional", Editorial Empúries, Barcelona, 1997

- "Annales parlementaires de Belgique", Imprimerie du Moniteur Belge, Bruxelles.

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; *"Lengua y modelo de Estado", Revista de Derecho Político*, nº 43, 1998, p 31-48

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel (ed.); "Temas de Derecho Constitucional", Cedecs Editorial, Barcelona, 1998

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; ponència a DDAA "Jornades sobre la Llei de Política Lingüística", Quaderns de Treball nº 49, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autonòmics, 1999

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; *"Dictamen solicitado por el gabinete jurídico central de la Presidencia de la Generalitat de Cataluña sobre la constitucionalidad de la Ley 7/1983 de normalización lingüística*", a "La lengua de enseñanza en la legislación de Cataluña", Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 1994.

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; "El status del Poder judicial en el constitucionalismo español (1808-1936)", Estudi General, Ciències Jurídiques, Econòmiques i Socials 3, Publicacions Universitat de Barcelona, 1995

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; "*Algunas consideraciones sobre la Justicia Constitucional y el Poder Judicial", Revista Jurídica de Cataluña* nº 4, 1984

- APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel; "*Jueces y justicia en la Constitución española*" a ASENSI SABATER, José; "Ciudadanos e Instituciones en el constitucionalismo actual", Tirant lo Blanch-Publicaciones de la Universidad de Alicante, València, 1997, p. 955-979.

- ARBÓS MARÍN, Xavier; "La idea de nació en el primer constitucionalisme espanyol", Biblioteca de Cultura Catalana 61, Ed. Curial, Barcelona, 1986

- ARBÓS MARÍN, Xavier; "1808-1814. Crisi i refundació constitucional: la Constitució de Cadis", Revista l'Avenç, abril 2004

- ARBÓS MARÍN, Xavier; *"Els antecedents històrics de l'Autonomia de Catalunya*" a BARCELÓ, Mercè i VINTRÓ, Joan (coord.); "Dret públic de Catalunya", Ed. Cedecs, Barcelona, 2001, p. 31-68

- ARBÓS MARÍN, Xavier; "*Problemes de la didàctica del llenguatge jurídic", Revista de Llengua i Dret* nº 17, juliol 1992, p. 7-30

- ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi; "*El treball parlamentari sobre la llengua catalana i el seguiment del procés de normalització lingüística durant les tres primeres legislatures del parlament de Catalunya (1980-1992)", Revista de Llengua i Dret* nº 22, desembre de 1994, p. 93-104.

- ARGELAGUET ARGEMÍ, Jordi; "El procés d'elaboració de la Llei de política lingüística", Ed. Mediterrània, Barcelona, 1998.

- ARNALDO, Enrique i IGLESIAS, Salvador; "El Pacto de Estado para la Reforma de la Justicia", Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Gobierno de Canarias, Madrid, 2002.

- AROZAMENA SIERRA, Jerónimo; *"El principio de unidad jurisdiccional*", a DDAA "Estudios sobre la Constitución española (Homenaje al profesor García de Enterría)", Ed. Civitas, Madrid, 1991.

- "Atlas electoral de Catalunya 1976-1980", Estudis Electorals nº 3, Publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Equip de sociologia electoral UAB, Barcelona, 1981.

- BALAGUER CALLEJÓN, María Luísa; "Interpretación de la Constitución y ordenamiento jurídico", Editorial Tecnos, Madrid, 1997

- BANDRÉS SÁNCHEZ-CRUZAT, José Manuel; *"Les relacions del poder judicial, l'administració de justícia i la Generalitat de Catalunya en el marc de la Constitució*" , Informe Pi i Sunyer sobre la Justícia a Catalunya, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1998

- BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; "Derechos y deberes constitucionales en el Estado autonómico", Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autonòmics, Ed.Civitas, 1991.

- BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè i VINTRÓ, Joan (Coord.); "Dret Públic de Catalunya", Ed. Cedecs, Estudis Constitucionals i Polítics, Barcelona, 2001.

- BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; *"El respeto al pluralismo lingüístico en los medios de comunicación social",* Libertad de Expresión, Anuario 1990, Barcelona, UAB, 1991.

- BARCINA FERNÁNDEZ, Carlos; "*Las minorías culturales en Europa: sobre los diversos mecanismos de su protección en Europa*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº46, 1996, p. 9-38

- "Bases per a la Constitució Regional Catalana. Manresa març de 1892", Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives, Eumo Editorial, Barcelona, 1991.

- BAÑO LEÓN, J.M; *"El ejercicio del pluralismo lingüístico en la Administración Pública*", *Revista Española de Derecho Administrativo*, nº 54, 1987

- BAÑÓN MARTÍNEZ, Rafael y AGRANOFF, Robert (Compiladores); "El Estado de las Autonomías ¿hacia un nuevo federalismo?", Instituto Vasco de Administración Pública, Bilbao, 1998

- BASTARDAS, Albert y BOIX, Emili (direcc); "¿Un Estado, una lengua? La Organización política de la diversidad lingüística", Ediciones Octaedro, W.F Mackey, P. Van de Craen, K.D. McRae, R.Viletta, J.Vernet, R.Ll. Ninyoles i O.Ramon, 1994

- BASTARDAS BOADA, Albert; *"Política i planificació lingüístiques: perspectives i preguntes per a un camp interdisciplinari", Revista de Llengua i Dret* nº 24, desembre de 1995, p. 145-163

- BAYO DELGADO, Joaquim i MUÑOZ PUIGGRÒS, Xavier; "*La catalanització de la Justícia*", Informe Pi i Sunyer sobre la Justícia a Catalunya, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1998

- BAYO DELGADO, Joaquín; ponència a DDAA "Jornades sobre la Llei de política lingüística", Quaderns de Treball núm. 49, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 1999

- BENOIT-ROHMER,Florence; "*Les langues officieuses de la France", Revue française de Droit constitutionnel*, nº 45, 2001, p. 3-29

- BERGMANS, Bernhard; "Le statut juridique de la langue allemande en Belgique", Préface de Marc Somerthausen, Centre d'Études Constitucionnelles et Administratives, Cabay librerie-éditeur, Louvain-la-Neuve, 1986

- BLERO, Bernard; "*La Belgique*", *Pouvoirs*, nº 54, 1990

- BLERO, Bernard; *"Les droits subjectifs, les droits civils et les droits politiques dans la Constitution", Administration Publique*, nº 4, 1997, p. 223-280

- BOCANEGRA SIERRA, Raul (Dir); "Comentarios al Estatuto de Autonomía de la Comunidad Autónoma del Principado de Astúrias", Ministerio para las Administraciones Públicas, Instituto de Estudios de Administración Local, Madrid, 1987

- BORRELL MESTRE, Joaquín; "Estado autonómico y poder judicial", Ed.Atelier, Generalitat de Catalunya, 2002

- BRASSINE, Jacques; "*Les nouvelles institutions politiques de la Belgique*", CRISP, *Dossier* 30, Bruxelles, 1989

- BRASSINE, Jacques; "*La Constitution flamande. Essai de constitution pour la Flandre*", CRISP, nº 1569-1570, Bruxelles, 1997

- BRIBOSIA, H et VAN BOXTAEL, J; "Le système de partage des compétences dans la Belgique fédérale. Éléments pour une réflexion", La Charte, Bruges, nº 126, 1995

- CAMINAL BADIA, Francesc de Paula; *"L'ús de les llengües oficials a l'Administració de Justícia"*, a DDAA "Autonomia i Justícia a Catalunya", Ed. pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, 1998

- CAMINO PONS, Josep Pere; "*La normalització lingüística com a títol habilitador de competència. Comentaris a la Sentència del Tribunal Constitucional de 19 d'abril de 1988*", *Revista de Llengua i Dret*, nº11, juliol de 1988

- CAPALLERAS GONZÁLEZ, Albert; "*La valoració com a mèrit de l'especialització en dret català i del coneixement de la llengua catalana en la provisió de places de jutges i magistrats i de personal al servei de l'Administració de Justícia*", *Justiforum* nº 9, juliol de 1998, p. 67-83

- CARBALLO ARMAS, Pedro*; "Asimetría y Constitución. Algunas reflexiones en torno al 'hecho diferencial canario'", Cuadernos de Derecho Público* nº 11, setembre-desembre 2000, Instituto Nacional de Administración Pública, p. 111-139.

- "Carta Europea de llengües regionals o minoritàries", Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, octubre de 2001.

- CARRO FERNÁNDEZ-VALMAYOR, José Luís (Dir); "Comentarios al Estatuto de Autonomía de la Comunidad Autónoma de Galícia", Ministerio para las Administraciones Públicas, Serie Administraciones Territoriales, Madrid, 1991

- CEREXHE, Etienne et DELGRANGE, X.; *"Les connaissances linguistiques des mandataires communaux", Journal des Tribunaux*, nº 5498, 1989, p. 153-160

- CEREXHE, Etienne; “Les compétences implicites et leur application en droit belge”, Collection du Centre d’études constitutionnelles et administratives, Bruyllant, Bruxelles, 1989

- CEREXHE, Etienne; “Les mécanismes de coopération dans un État fédéral”, Presence du droit public et des droits de l’homme, Mélanges offerts à Jacques Velu, Vol. II, Bruyllant, Bruxelles, 1992, p. 1019-1035

- CLOSSET-MARCHAL, Gilberte; “*Considérations sur l’emploi des langues devant les juridictions civiles, commerciales et du travail du premier degré*”, *Annales de droit de Louvain,* 1989, p. 173-197

- COBREROS MENDAZONA, Edorta; “*La distribució de competències entre l’Estat i les Comunitats Autònomes”, Autonomies*, nº12, 1990, p. 205-217.

- COBREROS MENDAZONA, Edorta; “*Cooficialidad lingüística y discriminación por razón de lengua”, Revista Española de Derecho Administrativo* nº 42, 1984, p. 461-476

- COBREROS MENDAZONA, Edorta; “El régimen jurídico de la oficialidad del euskera”, Instituto Vasco de la Administración Pública, Oñati, 1989

- COHEN-JONATHAN, G; “La Convention européene des droits de l’homme”, Collection Droit Public, Economica, Presses Universitaires d’Aix-Marseille, 1989

- COLOM PASTOR, Bartomeu; “*La llengua catalana en l’Administració de Justicia de les Illes Balears”, Revista de Llengua i Dret* nº 38, 2002, p. 19- 46.

- CONANGLA FONTANILLES, Josep; “La Constitució de l’Havana i altres escrits”, Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català nº 14, Edicions La Magrana-Diputació de Barcelona, 1986.

- CORRETJA TORRENS, “L’acció europea per a la protecció dels drets lingüístics”, Escola d’Administració Pública, Generalitat de Catalunya, Col·lecció d’Estudis 15, Barcelona, 1995

- CORTEN, Olivier; “*La théorie des matières réservées dans la Belgique fédérale*”, *Administration publique*, nº 4, 1994, p. 269-281

- DDAA; “Asimetría y cohesión en el Estado autonómico. Jornadas sobre el Estado autonómico: integración y eficacia”, Ministerio de Administraciones Públicas, Colección Informes y Documentos, Serie Administraciones Territoriales, Madrid, 1997.

- DDAA; “Constitución Española. Trabajos Parlamentarios”, Volums I a IV, Cortes Generales, Servicio de Estudios y Publicaciones, Madrid, 1980

- DDAA; “Estudios sobre la Constitución española de 1978”, Universidad de Valencia, Secretariado de Publicaciones, 1980

- DDAA; “Estudis jurídics sobre la llei de política lingüística”, Generalitat de Catalunya, Institut d’Estudis Autonòmics, Marcial Pons - Ediciones Jurídicas y Sociales, SA, Barcelona-Madrid, 1999

- DDAA; “Estatut d’Autonomia de la Comunitat Valenciana. Procés d’elaboració i tramitació parlamentària”, Corts Valencianes, València, 1992.

- DDAA; “Estado autonómico y hecho diferencial de Vasconia”, Colección Lankidetzan Bilduma, Donostia, Eusko Ikaskuntza, 2000

- DDAA; “Ordenación legal del plurilingüismo en los Estados contemporáneos”, Consejo Consultivo de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983

- DDAA; “Uniformidad o diversidad de las Comunidades Autónomas”, Generalitat de Catalunya, Institut d’Estudis Autonòmics, Barcelona, 1995.

- DDAA; “El dret a la diversitat lingüística. Reflexions al voltant de l’article 22 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea”, Ciemen, Editorial Mediterrània, Barcelona, 2002

- DDAA; “Le fédéralisme en Belgique?”; Société d’études politiques et sociales, *Cahier* nº 6, 1968

- DDAA; “Les droits linguistiques au Canada”; Bastarache, Michel (dir.); Les éditions Yvon Blais INC, 1986

- DDAA; “Le fédéralisme – Approches politique, économique et juridique”, De Boeck, Bruxelles, 1994

- DDAA; “Les droits économiques, sociaux et culturels dans la Constitution”, Collection de la Faculté de droit de l’Université Libre de Bruxelles, Bruyllant, Brusel·les, 1995

- DDAA; “Langue et droit. XV Congrès International de Droit Comparé. Bristol 1998”, Collection des Rapports, par Erik Jayme (dir.), Bruyllant, Bruxelles, 1999

- DDAA; “Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento Civil”, Volum I, Ed. Aranzadi, Madrid, 2002

- Declaració Universal de Drets Lingüístics, publicada pel Comitè de seguiment de la Declaració, Barcelona, setembre de 2000.

- DE CARRERAS SERRA , Francesc i DOMINGO DOMINGO, José; *“La aplicación de la Ley Catalana de Política Lingüística: su control judicial”, Teoría y Realidad Constitucional* nº 12-13, 2º semestre 2003-1r semestre 2004, p. 63-98

- DE BRUYKER, Phillipe; *“Les compétences de l’État, des Communautés et des Régions après la loi du 8 août 1988”, Revue du Notariat*, 1989, p. 146-163

- DE ESTEBAN, Jorge; “Constituciones españolas y extranjeras”, Editorial Taurus 1977.

- DELFOSSE, Joëlle; “L’emploi des langues dans les assamblées communales. Le cas des communes périphériques”, Cabay, Libraire-Editeur, Louvain-la-Neuve, 1982

- DEJEMEPPE, Benoît; *“La loi 18 juillet 2002 relative à l’emploi des langues en matière judiciaire: un nouveau pari pour le bilinguisme des magistrats*”, *Journal des Tribunaux* 25 janvier 2003, nº 6082.

- DELGADO DEL RINCÓN, Luís Esteban; “Constitución, Poder Judicial y Responsabilidad”, Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2002

- DELGRANGE, Xavier; “*Le fédéralisme belge: la protection des minorités linguistiques et idéologiques”, Revue du droit public et de la science politique,* Septembre-Octobre 1995, p. 1157-1202.

- DELPERÉE, Francis (dir.); “La Constitution fédérale du 5 mai 1993”, Bruyllant, Bruxelles, 1993

- DELPERÉE, Francis; *"Les politiques linguistiques en Belgique", Revue General de Droit,* Vol. nº19, 1988, nº1, p. 255-267

- DELPERÉE, Francis (dir.); "La Belgique Fédérale", Centre d'études constitutionnelles et administratives, Bruyllant, Bruxelles, 1994

- DELPERÉE, Francis; "Le fédéralisme en Europe", Presses Universitaires de France, 2000

- DELPERÉE, Francis; *"La constitution, pour quoi faire?", Revue belge de droit constitutionnel,* 1994, 1-2, Bruyllant, Bruxelles, p. 5-18

- DELPERÉE, Francis; "Le processus de création des regions en Belgique", a Dix ans de regionalisation en Europe: bilan et perspectives (1970-1980), Ed. Cujas, Paris, 1982

- DELPERÉE, Francis (dir.); "La Cour d'arbitrage. Actualité et perspectives", Bruyllant, Bruxelles, 1988

- DELPERÉE, Francis; "La Cour d'arbitrage et le féderalisme belge", a Edmon Orban (dir) Fédéralisme et Cours suprêmes, Bruylant, Bruxelles, Montréal-Presses de l'université, 1991, p. 167-198

- DELPERÉE, Francis*; "La Belgique et l'Europe", Revue française de droit constitutionnel,* nº 12, 1992, p. 643-650

- DELPERÉE, Francis*; "Le nouvel Etat belge", Pouvoirs,* nº 54, 1990, p. 111-117

- DELPERÉE, Francis i ALEN, André; "*Les compétences résiduelles*", *Journal des Tribunaux*, nº 5612, 1991, p. 805-808

- DELPERÉE, Francis; "*La nouvelle Constitution belge*", *Revue française de droit constitutionnel,* nº 17, 1994, p.3-16

- DELPERÉE, Francis i DEPRÉ, Sebastien; "Le système constitutionnel de la Belgique", Larcier, Bruxelles, 1998

- DE LA TORRE RUÍZ, José; "*Cultura y derecho balear. Función jurisdiccional y constitución. La abogacía. Vigència legal de l'idioma català-mallorquí dins les actuacions judicials*", *Revista Jurídica de Catalunya* nº 1, 1984, p. 251-262.

- DEL BURGO TAJADURA, Jaime Ignacio; "Curso de derecho foral público de Navarra", Parte General, Ed. Aranzadi, 1998

- DE PUIG, Lluís M, (Dir.); "Les llengües minoritàries d'Europa: estat de la qüestió", Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, 1986

- DESTATTE, Philippe; "L'identité wallonne. Essai sur l'affirmation politique de la Wallonie aux XIX et Xxèmes siècles", Institut Jules Destrée, Charleroi, 1997

- DÍEZ-PICAZO, Luís María; "Régimen constitucional del Poder Judicial", Cuadernos Civitas, Ed. Civitas, 1991.

- DIECKHOFF, Alain; "Belgique: la force de la désunion", Éditions Complexe, Bruxelles, 1996

- DOMS, Philippe; "*L'emploi des langues dans les Chambres législatives en Belgique", Res Publica, Revue de l'Institut belge de la science politique*, Vol. VII, 1965-2, p. 126-140

- DOMENICHELLI, Luisa; "Constitution et régime linguistique en Belgique et au Canada", Dir. Marc Uyttendaele, Collection 'Les inédits de droit public', Bruylant, Bruxelles, 1999

- Dret lingüístic. Actes dels simposi sobre dret lingüístic. Barcelona, Escola d'Administració Pública, Generalitat de Catalunya, Col·lecció "Materials nº 11", 1989

- Drets lingüístics. Actes del II Simposi internacional de llengües europees i legislacions, Barcelona, Ed. Mediterrània, 1996

- Drets lingüístics i drets culturals a les regions d'Europa. Actes del simposi internacional (Girona 23-25 d'abril de 1992), Barcelona, Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 1995.

- DUMONT, Hugues; "*La pluralisme 'à la belge': un modèle à revoir*", *Revue belge de droit constitutionnel*, nº 1, 1999, p. 23-31

- DUMONT, Hugues; "Le pluralisme idéologique et l'autonomie culturelle en droit public belge", Vol. 1, De 1830 à 1970, Facultés universitaires Saint-Louis, Établissements Émile Bruylant, Bruxelles, 1996

- DUMONT, H.; FRANK, Ch.; OST, F.; DE BROWER, F.L. (dir.); "Belgitude et crise de l'État belge", Publications des Facultés universitaires Saint-Louis, Bruxelles, 1989

- "Elements per a l'estudi de l'Estatut de Catalunya", Unió Catalana d'Estudis Polítics i Econòmico-Socials, Editorial Políglota, Barcelona, 1931.

- Els drets lingüístics a la nova Europa. Actes del II simposi Internacional de llengües europees i legislacions. Gandia 2,3 i 4 de març de 1995, Ed. Mediterrània, Juny de 1996

- "Estudis sobre l'autogovern de Catalunya", Publicacions del Parlament de Catalunya, Testimonis Parlamentaris 14, Barcelona, 2003

- ERGEC, E.; "Introduction au droit public", Tome II, Les droits et libertés, Kluwer, Éditions Juridiques, Belgique, 1995

- ERGEC, Rusen; "*Fédéralisme à deux ou fédéralisme multipolare? Quelques réflexions sur les aspects institutionnels du débat relatifv à l'avenir des communautés belges", Fédéralisme*, *Revue du Centre d'Études du Fédéralisme*, nº 3, 1990, p. 17-32

- ESCUDERO MORATALLA, José Francisco i FRIGOLA VALLINA, Joaquín; "*El centro de documentación judicial, la información jurisdiccional y el secretario judicial", Revista de Llengua i Dret* nº 30, desembre de 1998, p. 157-177.

- ETXEBARRIA AROSTEGUI, Maitena; "El bilingüismo en el Estado español", Ediciones FBV, S.L, 1995

- ETXEBERRIA GURIDI, José Francisco; "*El euskera en la administración de justicia*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº 53, 1999, p. 31-89

- FABERON, Jean-Yves; "*La protection juridique de la langue française*", *Revue du droit public et de la science politique"*, mars-abril 1997, p. 323-341

- FAIREN GUILLEN, Victor; "Comentarios a la Ley Orgánica del Poder Judicial de 1 de julio de 1985", Editorial Revista de Derecho Privado-Editoriales de Derecho Reunidas, Madrid, 1986

- FALLON, Marc; LEJEUNE, Yves; "*La pratique belge des conflits interterritoriaux à l'épreuve du droit comparé", Annales de droit de Louvain,* nº 3, 1982, p. 281 i ss

- FAYOS MOLET, Anna; "*Dossier sobre normalització lingüística en l'àmbit judicial*", *Justiforum* nº 9, juliol de 1998, p. 47-66

- FERNÁNDEZ, Tomás Ramón; "*La normalización lingüística como problema constitucional*", *Revista Española de Derecho Administrativo* nº 87, 1995, p. 323- 332

- FERNÁNDEZ-ESPINAR, Luis Carlos; "*El alcance de la cooficialidad lingüística en el procedimiento administrativo y en la Administración de Justicia*", *Revista Española de Derecho Administrativo* nº 58, abril-junio, 1988, p. 287-297.

- FERNÁNDEZ LIESA, Carlos R; "Derechos lingüísticos y derecho internacional", Cuadernos Bartolomé de las Casas, Instituto de Derechos Humanos "Bartolomé de las Casas", Universidad Carlos III de Madrid, Dykinson, 1999

- FERRER GIRONÈS, Francesc; "La persecució política de la llengua catalana. Història de les mesures preses contra el seu ús des de la Nova Planta fins avui", Edicions 62, Barcelona, 1986.

- FERRER GIRONÈS, Francesc i CRUAÑAS TOR, Josep; "Els drets lingüístics dels catalanoparlants", Edicions 62, Barcelona, 1990

- FIGUERES, Josep M.; "Valentí Almirall. Forjador del catalanisme polític", Col·lecció Textos i Documents nº 8, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1990

- FOSSAS ESPADALER, Enric; *"Autonomia y asimetría*", Informe Pi i Sunyer sobre Comunitats Autònomes, Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis autonòmics i locals, 1994

- FOSSAS ESPADALER, Enric i REQUEJO, Ferran (Eds.); "Asimetría federal y Estado plurinacional. El debate sobre la acomodación de la diversidad en Canadá, Bélgica y España", Ed. Trotta, Madrid, 1999.

- FOSSAS ESPADALER, Enric (dir.); "Les transformacions de la sobirania i el futur polític de Catalunya", Ed. Proa, Barcelona, 2000

- GARCÍA MANZANO, Pablo; "*Administración de Justicia y Estado Autonómico*", a "Escuela de verano del Poder Judicial. Galicia 1998", Estudios de Derecho Judicial, 10, Consejo General del Poder Judicial-Xunta de Galicia, Madrid, 1999

- GARCÍA ROCA, Javier; "*¿A qué llamamos, en Derecho, hechos diferenciales*?", *Cuadernos de Derecho Público* nº 11, setembre-desembre 2000, Instituto Nacional de Administración Pública, p. 73-110.

- GARRIDO FALLA, Fernando (direcc.); "Comentarios a la Constitución", Ed. Civitas, Madrid, 1985

- GAUTHIER F, LECLERC J. y MAURAIS J; "Langues et Constitutions. Recueil des clauses linguistiques des contitutions du monde", Conseil International de la Langue Française, Publications du Quebec, 1993

- GERPE LANDÍN, Manuel; *"La regulació estatutària i la seva delimitació per la Llei Orgànica del Poder Judicial",* "Informe Pi i Sunyer sobre la Justícia a Catalunya", Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autonòmics i Locals, 1998

- GERPE LANDÍN, Manuel; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'Estat integral", Edicions 62, Barcelona, 1977

- GERPE LANDÍN, Manuel i BARCELÓ SERRAMALERA, Mercè; "*La potestad reglamentaria de desarrollo de la Ley Orgánica del Poder Judicial", Revista Jurídica de Catalunya* nº 1, 2003, p. 129-164.

- GIMENO LAHOZ, Ramón; *"El 'plan piloto' de la Generalitat para el funcionamiento en catalán de los juzgados", Revista del Poder Judicial* nº 65, 2002 (I), p. 261-286.

- GIROUX, Yvan; *"Droit et langage: que d'écueils à éviter*", *Revue General de Droit,* Vol.19, 1988 – 1, p. 273-278.

- GONZALEZ CASANOVA; Juan Antonio; "Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938)", Document de Cultura nº 6, Curial, Barcelona, 1974.

- GUAITA-MARTORELL, A. "Sobre el artículo 3 de la Constitución. La enseñanza en 'las demás lenguas de España' ", Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1987

- GUILLOREL, Hervé y KOUBI, Geneviève; "Langues et Droits. Langues du droit, droit des langues", Bruylant Bruxelles, 1999

- GURRERA ROIG, Matilde; "*El pluralismo lingüístico*", *Revista de Estudios Políticos*, nº 48, nov-dic de 1985

- HAYOIT DE TERMICOURT, R.; "L'emploi des langues en justice. Commentaire de la loi du 15 juin 1935", Larcier, Bruxelles, 1936

- HENRARD, Maurice; "L'emploi des langues dans l'administration et dans les entreprises privées (Loi du 2 août 1963)", Editions Administratives, Heule, 1963

- HERRERO DE MIÑÓN, Miguel; "Derechos históricos y Constitución", Ed. Taurus, Madrid, 1998

- HOREVOETS, Christine; "*L'emploi des langues en matière sociale: un problème ancien, une solution classique", Revue belge de droit constitutionnel*, nº 2, 1996, p. 186-201

- HUERTAS CONTRERAS, Marcelo; "El poder judicial en la Constitución española", Universidad de Granada, Granada, 1995.

- HUYTTENS, Émile; "Discussions du Congrès National de Belgique 1830-1831", Tome Premier 10 novembre-31 décembre 1830, Société Typographique belge, Adolphe Wahlen et Cie, Bruxelles, 1844

- JIMENEZ ASENSIO, Rafael; *"Competencias de las Comunidades Autónomas en materia de administración de justicia y libro blanco de la justicia*", a "Parlamento y Constitución", Anuario, Cortes de Castilla-La Mancha, Universidad de Castilla-La Mancha, Any 1998, nº 2

- JIMENEZ ASENSIO, Rafael; *"Un problema mal resuelto. La gestión del personal al servicio de la administración de justicia en el estado autonómico*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº 53, 1999, p. 91-115.

- JOU MIRABENT, Lluís; "*Els principis de llengua pròpia i llengües oficials en l'articulat de la Llei 1/1998 de 7 de gener de política lingüística*", *Revista de Llengua i Dret* nº 29, juliol de 1998, p. 7.

- JOU MIRABENT, Lluís; "*Àmbit jurídic i normalització lingüística*", *Revista de Llengua i Dret* nº 18, 1992, p 213-218.

- JOU MIRABENT, Lluís; *"La llengua catalana a la Llei Orgànica del Poder Judicial: la posició del Tribunal Constitucional", Revista de Llengua i Dret* nº 17, juliol de 1992, p. 53- 64.

- KRINGS, Ernest; "Le système judiciaire", *Pouvoirs,* nº 54, 1990, p.51-61

- LAMO DE ESPINOSA, Emilio (Ed); "Culturas, estados, ciudadanos. Una aproximación al multiculturalismo en Europa", Alianza Editorial, Madrid, 1995.

- LALLEMAND, R. et SOUMERYN-SCHMIT, G.; *"Les arrêts linguistiques du Conseil d'État. Un exemple extraordinaire de 'juge-législateur'", Journal des Tribunaux*, nº5402, 1986, p. 717-723

- LEROY, Michel; "*L'avenir des matières réservées*", *Revue de droit de l'Université Libre de Bruxelles*, nº 2, 1990, p. 15-49

- LEROY, Michel; "De la Belgique unitaire à l'État fédéral", Collection des inédits de droit public, Bruyllant, Bruxelles, 1996

- LETON, André; "Les conflits communautaires: facteurs de tension et facteurs d'apaisement", *Pouvoirs,* nº 54, 1990, p. 73-84

- "Ley Orgánica del Poder Judicial. Trabajos Parlamentarios", Ed. Cortes Generales, Madrid, 1986

- Llibre blanc de la Justícia, Consell General del Poder Judicial, Madrid, 1997

- Llibre blanc de la Direcció General de Política Lingüística, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983.

- LLISET BORRELL, Francesc i ROIG MASDEU, Victòria; "Competencias de la Generalitat de Cataluña. Transferencias de servicios", Ed.Bayer Hnos, Barcelona, 1987.

- LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "Justicia y Estado Autonómico. Orden competencial y Administración de Justicia en el Estado compuesto de la Constitución Española de 1978", Ed. Civitas, 1994.

- LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "La justicia y sus problemas en la Constitución. Justicia, Jueces y Fiscales en el Estado Social y Democrático de Derecho", Ed. Tecnos, Colección Temas Clave de la Constitución Española, 1996.

- LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "*Constitución, autonomía y hecho diferencial. El Estado autonómico y el 'hecho diferencial constitucionalmente relevante'*", *Cuadernos de Derecho Público,* nº 2, setembre-desembre, 1997, p. 25-74

- LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "Estado autonómico y hechos diferenciales. Una aproximación al 'hecho diferencial' en el Estado compuesto de la Constitución de 1978: el caso de la autonomía canaria", Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 1998

- LÓPEZ AGUILAR, Juan F.; "*La posición constitucional del poder judicial: un prontuario de problemas abiertos a la luz de 20 años de Constitución española (1979-1988)",* a DDAA "La experiencia constitucional (1978-2000)", Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2000, p. 391-428.

- LÓPEZ AGUILAR, Juan F.;"*Las competencias relativas a la administración de Justicia. En torno a la doctrina jurisprudencial sentada en las SSTC 50/1990 de 29 de marzo y 62/1990 de 30 de marzo", Revista de Derecho Político* nº 35, 1992, p. 79-148.

- LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; *"El pluralisme lingüístic dins l'Estat autonòmic", Autonomies, Revista Catalana de Dret Públic*, nº 9, juliol de 1988, p. 43.

- LÓPEZ BASAGUREN, Alberto; "*Los derechos lingüísticos entre mayoría y minoría (algunas observaciones acerca de la proyección de la cooficialidad lingüística sobre el poder judicial)"*, a DDAA "Los nacionalismos: globalización y crisis del estado nación", Cuadernos de Derecho Judicial, Escuela Judicial, Consejo General del Poder Judicial, 1998, p. 137-169.

- LORCA NAVARRETE, Antonio Mª; "*La administración de justicia y la utilización del idioma cooficial en la ley orgánica del Poder Judicial*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº13, setiembre-diciembre 1985, p. 287-292.

- MAHIEU, Michel; "*Les décrets linguistiques devant la Cour d'Arbitrage*", *Journal des Tribunaux,* nº 5374, 1986, p.209-214

- MARCET SALOM, Pere; "Història de la llengua catalana II", Editorial Teide SA, Barcelona, 1987

- MARÍ, Isidor (coord.); "La llengua als països catalans", Fundació Jaume Bofill, 1992

- MARISCAL DE GANTE, Margarita; MANZANARES SAMANIEGO, José Luis i DE LA OLIVA SANTOS, Andrés; *"Informe sobre la dimensión juridico-política y constitucional, de la Ley orgánica 16/1994, de 8 de noviembre, por la que se se reforma la Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial", Revista de Derecho Procesal* nº 2, 1995, p. 597-623.

- MAROY, Pierre; "*L'évolution de la législation linguistique belge*", *Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger*, 1966, p. 449-501

- MAROY, Pierre; "*Des lois et décrets sur l'emploi des langues dans les entreprises", Journal des Tribunaux*, nº 5037, 1978, p. 269-278

- MARTÍ CASTELL, Joan (Ed.); "Processos de normalització lingüística: l'extensió d'ús social i la normativització", Ed. Columna, 1991

- MATAS DALMASES; Jordi; *"El model lingüístic dels partits polítics catalans en la redacció de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979*", *Revista de Llengua i Dret*, nº 16, desembre de 1991, p. 121-137,

- MEAN, André; "La Belgique de papa. 1970: le commencement de la fin", Pol-His, Politique & Histoire, CRISP, Bruxelles, 1989

- MERINO MERCHÁN, José Fernando; "Instituciones del Derecho Constitucional Español", Centro de Estudios Superiores Sociales y Jurídicos Ramon Carande, 1994

- MEYNAUD, J; LADRIERE, J.; PERIN, F. (dir.); "La decision politique en Belgique. Le pouvoir et les groupes", Cahiers de la Fondation Nationale des sciences politiques nº 138, Centre de recherche et d'information socio-politiques (CRISP), Bruxelles, 1965

- MÉLIN-SOUCRAMANIEN, Ferdinand; "*La République contre Babel. À propos de la décision du Conseil constitutionnel nº 99-412 DC du 15 juin 1999, Charte européene*

des langues régionales ou minoritaires", Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger, nº 4, 1999, p.985-1003

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*Aproximación al régimen jurídico previsto para la lengua catalana en el Estatuto de Autonomía de Cataluña*", *Revista de Administración Pública* nº 94, 1981, p. 317-334

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*Les llengües espanyoles diferents de la llengua castellana als Estatuts d'Autonomia", Revista de Llengua i Dret* nº 1, juny de 1983, Vol.I, p. 79-88

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*La ordenación estatutaria de las lenguas españolas*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº 6, 1983, p. 237-246

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*Derechos lingüisticos y derechos fundamentales", Revista d'Administració Pública*, nº 30, 1991

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*La España plurilingüe: breves consideraciones sobre los procesos de normalización lingüística",* Informe Pi i Sunyer sobre Comunitats Autònomes, 1993, Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals, Ed. 1994, p. 578-594

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "Drets lingüístics i dret fonamental a l'educació. Un estudi comparat: Itàlia, Bèlgica, Suïssa, Canadà i Espanya", Escola d'Administració Pública de Catalunya, Ed. Civitas, 1994.

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*Derechos lingüísticos*", Informe Pi i Sunyer sobre Comunitats Autònomes, 1994, Volum I, Fundació Carles Pi i Sunyer d'estudis autonòmics i locals, Ed. 1995, pàgs. 281-294

- MILIÁN MASSANA, Antoni; *"La regulación constitucional del multilingüismo", Revista Española de Derecho Constitucional* nº 10, gener-abril 1984, p. 123-154

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*Reflexiones sugeridas por la intervención lingüística pública constrictiva en el ámbito socioeconómico en Cataluña, a la luz del derecho comparado, particularmente del derecho aplicado en la provincia de Quebec*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº 54, 1999, p. 111-137

- MILIÁN MASSANA, Antoni; *"Algunes reflexions sobre les intervencions lingüístiques públiques constrictives en el sector privat a propòsit del Capítol V de la Llei 1/1998 de 7 de gener, de política lingüística", Revista de Llengua i Dret* nº 31, setembre de 1999, p. 35-124

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "Público y privado en la normalización lingüística. Cuatro estudios sobre derechos lingüísticos", Institut d'Estudis Autonòmics de la Generalitat de Catalunya – Atelier Editorial, Barcelona, 2000

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "*Les formes d'intervenció lingüística i les tècniques jurídiques de protecció de les llengües i dels grups lingüístics en les societats plurilingües. Una llambregada al dret comparat", Revista de Llengua i Dret* nº 37, setembre de 2002, p. 105-120.

- MILIÁN MASSANA, Antoni; "La igualtat de les llengües a les institucions de la Unió Europea: mite o realitat?", Servei de Publicacions de la Universitat Autónoma de Barcelona, Ciencia i Técnica 25, Bellaterra, 2003.

- MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni*; "La necessitat de modificació de la Llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya*", *Revista de Llengua i Dret* nº 9, Juny de 1987, p. 117-131

- MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni; *"La desfiguració jurídica del concepte d'oficialitat lingüística: Sentència del TC 74/1987 de 25 de maig*", a DDAA "Dret Lingüística. Actes del Simposi sobre Dret Lingüístic", Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona, 1989, p. 51

- MIROIR, André; *"La Belgique et ses clivages: contradictions structurelles et familles politiques*", *Pouvoirs,* nº 54, 1990, p. 5 l ss.

- MONTERO PREGO, Bieito i VARELA GARCÍA, Carlos; "*A cooficilidade de linguas na administración de xustiza", Revista de Llengua i Dret* nº 25, juliol de 1996, p. 73-99

- MONZÓ, Esther; "*Textos jurídics i traduccions: testimonis de coneixements i eines de formació per al traductor jurídic", Revista de Llengua i Dret* nº 36, desembre de 2001, p. 23.

- MURGADES, Josep; "Llengua i discriminació", Ed. Curial, Barcelona, 1996

- MURILLO DE LA CUEVA, Pablo Lucas; *"Significado de las normas programáticas de los Estatutos de Autonomía",* a DDAA "Los procesos de formación de las Comunidades Autónomas. Aspectos jurídicos y perspectivas políticas", Volumen I, gener de 1984, Granada, p. 77-90

- MURILLO DE LA CUEVA, Pablo Lucas; "*La posició del Poder Judicial a l'Estat autonòmic"*, a DDAA; "Autonomia i Justícia a Catalunya", Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997

- MURILLO DE LA CUEVA, Pablo Lucas; *"El poder judicial en el Estado Autonómico", Teoría y Realidad Constitucional* nº 5, 1r semestre 2000, UNED, p. 89-113

- MURO BAS, X; *"Los deberes lingüísticos y la proyección de la cooficialidad lingüística sobre la distribución de competencias en la reciente jurisprudencia constitucional*", *Revista Española de Derecho Constitucional*, nº 49, 1997.

- MURPHY, Alexander B.; "The regional dynamics of language differentiation in Belgium. A study in cultural-political geography", University of Chicago, Geography Research Paper nº 227, 1988

- NICOLÀS AMORÓS, Miquel; "La història de la llengua catalana. La construcció d'un discurs", Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, València-Barcelona, 1998.

- NINYOLES, Rafael; "La política lingüística: modelos y ámbitos", a l'obra col·lectiva "Las lenguas nacionales en la Administración", Diputació Provincial de València, 1981.

- NINYOLES, Rafael; "España como país plurilingüe: líneas de futuro", article contingut a l'obra col·lectiva "¿Un Estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística", Ed. Octaedro, 1994.

- NINYOLES, Rafael; "Bases per a una política lingüística democràtica a l'Estat espanyol", Tres i Quatre, València, 1976.

- NOGUEIRA LÓPEZ, Alba; "*La regulación del pluralismo lingüístico. Otra lectura del marco constitucional de los derechos y deberes lingüísticos*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº 58, 2000, p. 279-298.

- PALLAROL SÁNCHEZ, Juli; *"La situació jurídica de la llengua occitana a la Vall d'Aran", Revista de Llengua i Dret* nº 16, 1991, p. 139-152.

- PARIS DOMÈNECH, Neus; "La conflictivitat competencial. Normalització lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994.

- PEDRAZ PENALVA, Ernesto (coord.); "El gobierno de la justicia. El Consejo General del Poder Judicial", Universidad de Valladolid, 1996.

- PÉREZ CALVO, Alberto i RAZQUIN LIZARRAGA, Martín Mª; "Manual de derecho público de Navarra", Gobierno de Navarra-Universidad Pública de Navarra-Instituto Navarro de Administración Pública, Pamplona, 2000

- PÉREZ FRANCESCH, Juan Luís; *"El marco constitucional del pluralismo. Especial consideración del plurilingüismo"; Cuadernos de la Cátedra Fadrique Furió Cerol* nº3, Departamento de Derecho Constitucional, Universidad de Valencia, 1993, p. 29-35

- PECES-BARBA MARTINEZ, Gregorio; "La elaboración de la Constitución de 1978", Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1988

- PI MARAGALL, Francesc; "La qüestió de Catalunya. Escrits i discursos", Biblioteca Serie A nº 2, Ed. Alta Fulla, Barcelona, 1978.

- PIZZORRUSSO, Alessandro; "*Libertad de lengua y derechos lingüísticos: un estudio comparado", Revista Vasca de Administración Pública*, nº 16, septiembre-diciembre de 1986, p. 13-27

- PIZZORRUSSO, Alessandro; *"La reciente ley italiana sobre protección general de las minorías lingüísticas", Revista Vasca de Administración Pública* nº 58, 2000, p. 249-258

- PIZZORRUSSO, Alessandro; "*Minorías y grupos étnicos y lingüísticos en italia: perspectivas de tutela*" a DDAA.; "Ordenación legal del plurilingüismo en los Estados contemporáneos", Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983, p. 11-30

- PIZZORRUSSO, Alessandro; "Lecciones de derecho constitucional", Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1984

- "Pla General de Normalització Lingüística", Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1995.

- PORRAS RAMÍREZ, José María; "*Unidad jurisdiccional y autonomía política. La posición constitucional de los Tribunales Superiores de Justicia*", *Revista Española de Derecho Constitucional* nº 67, gener-abril, 2003, p. 69-87

- POU PUJOLRÀS, Agustí; "*Una aproximació al règim lingüístic de l'Administració de Justícia a Catalunya", Justiforum* nº 9, juliol de 1998, p. 27-45.

- PRAT DE LA RIBA, Enric; "La nacionalitat catalana", Les millors obres de la literatura catalana nº 5, Edicions 62-La Caixa, Barcelona, 1978

- PRAT DE LA RIBA, Enric; "La nació i l'Estat. Escrits de joventut", Biblioteca dels clàssics del Nacionalisme Català nº 17, Edicions La Magrana-Diputació de Barcelona, 1987

- PRAT DE LA RIBA, Enric; "Prat de la Riba, propulsor de la llengua i la cultura. Articles i parlaments", Biblioteca Selecta, Barcelona, 1974.

- PRIETO DE PEDRO, Jesús; "Lenguas, lenguaje y derecho", Cuadernos Civitas, Servicio de publicaciones de la Universidad Nacional de Educación a Distancia y Ed. Civitas, 1991

- PRIETO DE PEDRO, Jesús; "*Libertades lingüísticas, doble oficialidad e igualdad en la jurisprudencia", Revista de Llengua i Dret* nº 14, juliol de 1990, p. 5.

- PRIETO DE PEDRO, Jesús; *"Unidad y pluralismo cultural en el Estado autonómico*", *Revista Documentación Administrativa* nº 232-233, octubre 1992-marzo 1993, Instituto Nacional de Administración Pública, p. 33-56

- PUIG BRUGADA, Pere; "*L'ús del català a l'Administració de Justícia. Comentari a la STC 56/1990 de 29 de març", Revista de Llengua i Dret* nº 17, juliol de 1992, p. 65

- PUIG SALELLAS, Josep M; *"La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional*", *Revista de Llengua i Dret* nº 8, desembre de 1986, p. 105.

- PUIG SALELLAS, Josep M; "Conceptes bàsics de la doble oficialitat", *Revista de Llengua i Dret* nº 14, juliol de 1990, p. 27.

- REQUEJO PAGÉS, Juan Luís; "Jurisdicción e independencia judicial", Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1989

- REQUEJO PAGÉS, Juan Luís; "Comentarios a la Ley Orgánica del Tribunal Constitucional", Tribunal Constitucional-BOE, Madrid, 2001

- RIGAUX, François; "*Le patrimoine culturel: répartition des compétences et conflits de lois*", *Revue belge de droit constitutionnel*, 1994, 1-2, Bruyllant, Bruxelles, p. 41-64

- RODRIGUEZ-AGUILERA, Cesáreo; *"La lengua catalana en la Administración de Justicia*", *Revista Jurídica de Catalunya* nº 3, 1983, p. 127-142.

- ROIG ROSICH, Josep M.; "L'Estatut de Catalunya a les Corts Constituents (1932)", Curial, Barcelona, 1978

- ROVIRA I VIRGILI, Antoni; "Resum d'història del catalanisme", Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català nº 1, Edicions La Magrana-Diputació de Barcelona, 1983.

- ROVIRA I VIRGILI, Antoni; "Nacionalisme i Federalisme", Les millors obres de la literatura catalana n 80, Edicions 62-La Caixa, Barcelona, 1982

- RUIZ ROBLEDO, Agustín; "*La Constitución cultural española*", *La Ley, Revista Jurídica Española de Doctrina, Jurisprudencia y Bibliografia*, de 10 de març de 1999, nº 4751.

- SALINAS MOLINA, Fernando; "*Relaciones de la Administración de justicia con las Comunidades Autónomas",* a DDAA "Estudis sobre el Projecte de Llei Orgànica del Poder Judicial", Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya, Barcelona, Col·lecció Materials 7, Barcelona, 1985.

- SANMARTÍ ROSET, Josep Mª; "Las Políticas Lingüísticas y las lenguas minoritarias en el proceso de construcción de Europa", Colección Tesis Doctorales, Instituto Vasco de Administración Pública, Bilbao, 2000

- SANTAMARÍA, Laura; "*La traducció jurídica, paraula de traductor*", *Revista de Llengua i Dret* nº 27, juliol de 1997, p. 79-89.

- SANTAMARÍA PASTOR, Juan Alfonso. (dir); "Comentarios a la Ley Orgánica de Reintegración y Amejoramiento del Régimen Foral de Navarra", Ministerio para las Administraciones Públicas, Madrid, 1992

- SANTAMARÍA, Antonio (ed); "Foro Babel. El nacionalismo y las lenguas de Cataluña", Ediciones Altera, Barcelona, 1999

- SARAT, Austin i KEARNS, Thomas R.; "Cultural Pluralism, Identity Politics and Law", University of Michigan Press, Michigan, 1999

- SCARCIGLIA, Roberto; "*Bilinguismo e accesso alla magistratura in Trentino-Alto Adige", Revista de Llengua i Dret* nº 16, desembre 1991, p. 173-1986.

- SCHAUS, Annemie; "L'incidence de la fédéralisation de l'État sur la mise en oeuvre des droits économiques, sociaux et culturels", a Ergec E. (Dir), Actes du Colloque à l'ULB, Collection de la Faculté de Droit de l'ULB, Bruyllant, Bruxelles, 1995, p. 121-130

- SEGURA GINARD, Lluís J.; "*Deu anys de doble oficialitat lingüística a Catalunya*", *Autonomies, Revista catalana de dret públic* nº 12, desembre 1990, p.127.

- SEIJAS VILLADANGOS, Esther; *"Una aproximación tridimensional al 'hecho diferencial': retrospectiva, perspectiva actual y prospectiva*", *Cuadernos constitucionales de la Cátedra Fadrique Furió Ceriol* núm. 25, Departamento de Derecho Constitucional y Ciencia Política y de la Administración de la Universitat de València, p. 57-79.

- SENELLE, Robert; "*El régimen lingüístico de Bélgica*", a DDAA; "La ordenación legal del plurilingüismo en los Estados contemporáneos", Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983, p. 31-61

- SIGUÁN, Miguel; "*Educación y pluralidad de lenguas en España", Revista de Occidente*, Extraordinari II, nº 10-11, 1982

- SIGUÁN, Miguel; "España plurilingüe", Alianza Editorial, Madrid, 1992

- SIGUÁN, Miguel; "L'Europa de les llengües. Una proposta per a Europa basada en el multilingüisme, sense renunciar a la pròpia identitat lingüística"; Edicions 62, Barcelona, 1995

- SIGUÁN, Miguel; *"Las lenguas en la construcción de Europa*", a DDAA; LAMO DE ESPINOSA, Emilio (Ed), "Culturas, Estados, ciudadanos. Una aproximación al multiculturalismo en Europa", Alianza Editorial, Madrid, 1995.

- SOBREQUÉS, Jaume i RIERA, Sebastià; "L'Estatut d'Autonomia de Catalunya 1979", Edicions 62, Barcelona, Volums I a IV

- SOBREQUÉS CALLICÓ, Jaume (ed.); "Història contemporània de Catalunya", volum I, Columna Assaig, Barcelona, 1997

- SOLÉ DURANY, Ramon; "*El concepte de llengua pròpia en el Dret i en la normalització de l'idioma a Catalunya", Revista de Llengua i Dret* nº 26, desembre de 1996, p.95-118.

- SOLÉ DURANY, Joan Ramón; *"La llei de normalització lingüística i la seva reforma*", a "Actes del Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística", Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997

- SOLÉ TURA, Jordi i AJA, Eliseo; "Constituciones y períodos constituyentes en España (1808-1936)", Estudios de Historia Contemporánea, Siglo XXI Editores, Madrid, 1977

- SOLOZABAL ECHAVARRIA, Juan José; "*El régimen constitucional del bilingüismo. La cooficialidad lingüística como garantía institucional*", *Revista Española de Derecho Constitucional*, nº 55, gener-abril 1999, p. 11-41.

- SORIANO DÍAZ, Ramón Luís; "*Política lingüística y derechos lingüísticos", Revista de Llengua i Dret* nº 32, desembre de 1999, p. 115-125

- SUBIRATS, Marina; "Dossier: la utilització del català, entre la precarietat i la normalització", *Saber* nº 1, febrer de 1980.

- TAJADURA TEJADA, Javier; "El preámbulo constitucional", Editorial Comares, Ciencia Política y Derecho Constitucional, Granada, 1997.

- TAJADURA TEJADA, Javier; "*La Constitución cultural", Revista de Derecho Político* nº 43, 1998, p. 99-134

- TERMES, Josep i COLOMINES, Agustí; "Les Bases de Manresa de 1892 I els orígens del catalanisme", Col·lecció Textos i Documents nº 10, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1992.

- TERMES, Josep; "Història del catalanisme fins el 1923", Editorial Portic, Barcelona, 2000

- TOLIVAR ALAS, Leopoldo; "Las libertades lingüísticas", Ed. Instituto Nacional de Administración Pública, 1987

- TOMAS VILARROYA, Joaquin; "Breve historia del constitucionalismo español", Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1981

- TONIATTI, Roberto; "*Los derechos del pluralismo cultural en la nueva Europa*", *Revista Vasca de Administración Pública* núm. 58 (II), 2000, p. 17-47

- TRIADÚ VILA-ABADAL, Joaquim; "Perspectiva constitucional i Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries", *Revista de Llengua i Dret* nº 37, setembre de 2002, p. 129-149.

- TRUJILLO FERNÁNDEZ, Gumersindo; *"Homogeneidad asimétrica y plurinacionalidad confederal en el Estado autonómico de fin de siglo",* a "El funcionamiento del Estado autonómico", Instituto Nacional de Administración Pública, Madrid, 1999, pàgs. 71-85

- UYTTENDAELE, Marc; "Précis de droit constitutionnel belge. Regard sur un système institutionnel paradoxal", Précis de la Faculté de Droit, Université Libre de Bruxelles, Bruyllant, Bruxelles, 2001.

- URRUTIA LIBARONA, Iñigo; "*El régimen jurídico del paisaje lingüístico de Euskal Herria", Revista Vasca de Administración Pública* nº 54, 1999, p. 357-404

- VALLVERDÚ, Francesc; "Normalització lingüística a Catalunya", Editorial Laia, Barcelona, 1979

- VAN HOOREBEKE, Antoine; "L'emploi des langues en justice. Commentaire critique de la loi du 15 juin 1935", Bruyllant, Bruxelles, 1936

- VERDUSSEN, Marc; "*La nouvelle configuration des compétences*", *Journal des Tribunaux*, nº 5724, 1994, p. 525-531

- VERDUSSEN, Marc; "*Les droits fondamentaux et la réforme constitutionnelle de 1993", Administration Publique*, nº 2-3, 1994, p. 127-143

- VERGÉS CADANET, Robert; *"La cooficialitat lingüística des del punt de vista competencial",* a "Autonomia i Justícia a Catalunya, IV Seminari organitzat pel Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya, el Consell General del Poder Judicial i Tribunal Superior de Justícia de Catalunya", Editat pel Consell Consultiu, Barcelona, 1997.

- VERNET LLOBET, Jaume (coord.); "Dret Lingüístic", Ed. Cossetània, Barcelona, 2003.

- VERNET LLOBET, Jaume; *"La regulación del plurilingüismo en la Administración española"*, a "Un Estado, una lengua? La organización política de la diversidad lingüística" (direcc. Albert Bastardes i Emili Boix), Edicions Octaedro, 1994

- VERNET LLOBET, Jaume; "Normalització lingüística i accés a la funció pública", Barcelona, Fundació Callís, 1992

- VERNET LLOBET, Jaume; "*L'especial tutela de la parla aranesa a Catalunya*", *Revista de l'Alguer*, Volum II, nº 2, 1991

- VERNET LLOBET, Jaume; "*La llengua a l'Administració*", a DDAA "Jornades sobre la llei de política lingüística", Institut d'Estudis Autonòmics, Barcelona, 1999

- VERNET LLOBET, Jaume; *"Principios constitucionales y derechos en un Estado plurilingüe",* a DDAA "Derechos de las minorías en una sociedad multicultural", Escuela Judicial, Consejo General del Poder Judicial, Cuadernos de Derecho Judicial, 1999, p. 11-42.

- VERNET LLOBET, Jaume; "*Planificación lingüística en las Administraciones Públicas del Estado. En especial, Administración periférica y de Justicia*", *Revista Vasca de Administración Pública* nº 44 (II), 1996, p. 77-99

- VERNET LLOBET, Jaume; "*Los principios de mérito y capacidad en la provisión de plazas de magistrados, jueces, fiscales y personal al servicio de la Administración de Justicia en las Comunidades Autónomas con doble oficialidad lingüística*", a "La Administración de Justicia en un Estado plurilingüe", Consejo General del Poder Judicial, Madrid, 1999, p. 270-324

- WOEHRLING, Jean-Marie; "Institutions européenes et droits linguistiques des minorités"a l'obra "Les minorités en Europe. Droits linguistiques et droits de l'homme", Hénri Giordan, Ed. Kimé, París, 1992

- WOEHRLING, Jean-Marie; "La promotion des langues régionales et minoritaires dans le projet de Charte du Conseil de l'Europe", a Langue et Droit, Actes du Premier Congrès de l'Institut International de droit linguistique comparé, Universitat de Quebec, Montreal, 1988.

- WUFFELS, Alain; "*L'étude des langues dans la formation juridique*", *Annales de droit de Louvain,* Vol. 60, 2000, nº1, p. 91-102

- XIOL RÍOS, Joan Antoni; "*El tratamiento jurídico de la doble oficialidad por parte de las leyes y los reglamentos", Revista de Llengua i Dret* nº 14, 1990, p. 67-90.

SELECCIÓ JURISPRUDENCIAL

SENTÈNCIES DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL:

- STC 25/1981 de 14 de juliol
- STC 6/1982 de 22 de febrer
- STC 10/1982 de 23 de març
- STC 38/1982 de 22 de juny
- STC 76/1983 de 5 d'agost
- STC 87/1983 de 27 d'octubre
- STC 88/1983 de 27 d'octubre
- STC 95/1985 de 29 de juliol
- STC 6/1986 de 22 de febrer
- STC 14/1986 de 31 de gener
- STC 30/1986 de 20 de febrer
- STC 82/1986 de 26 de juny
- STC 83/1986 de 26 de juny
- STC 84/1986 de 26 de juny
- STC 108/1986 de 29 de juliol
- STC 137/1986 de 6 de novembre
- STC 74/1987 de 25 de maig
- STC 87/1987 de 2 de juny
- STC 102/1987 de 17 de juny
- ITC 935/1987 de 21 de juliol
- STC 69/1988 de 19 d'abril
- STC 80/1988 de 28 d'abril
- STC 123/1988 de 23 de juny
- ITC 374/1988 de 24 de març
- STC 257/1988 de 22 de desembre
- STC 74/1989 de 24 d'abril
- STC 97/1989 de 30 de maig
- STC 153/1989 de 5 d'octubre
- STC 56/1990 de 29 de març
- STC 62/1990 de 30 de març
- STC 145/1990 d'1 d'octubre
- STC 27/1991 de 14 de febrer
- STC 32/1991 de 14 de febrer
- STC 46/1991 de 28 de febrer
- STC 62/1991 de 22 de març
- STC 236/1991 de 12 de desembre
- ITC 311/1993 de 25 d'octubre
- STC 114/1994 de 14 d'abril
- STC 181/1994 de 20 de juny
- STC 254/1994 de 21 de setembre
- STC 337/1994 de 23 de desembre
- STC 19/1995 de 24 de gener
- STC 101/1995 de 22 de juny
- STC 27/1996 de 15 de febrer
- STC 67/1996 de 18 d'abril
- STC 147/1996 de 19 de setembre
- STC 192/1996 de 26 de novembre

- STC 75/1997 de 21 d'abril
- STC 87/1997 de 24 d'abril
- STC 134/1997 de 17 de juliol
- STC 91/1998 de 23 d'abril
- STC 133/1998 de 18 de juny
- STC 50/1999 de 6 d'abril
- STC 52/1999 de 12 d'abril
- ITC 88/1999 de 12 d'abril
- STC 237/1999 de 20 de desembre
- STC 48/2000 de 24 de febrer
- STC 105/2000 de 13 d'abril

SENTÈNCIES DEL TRIBUNAL SUPREM

- STS de 13 d'abril de 1984 (Sala 4a, Rep. Ar. nº 2567)
- STS de 25 d'abril de 1984 (Sala 4a, Rep. Ar. nº 2013)
- STS de 3 de maig de 1984 (Sala 3ª, Rep. Ar. 2423)
- STS de 6 d'octubre de 1984 (Sala 4a, Rep. Ar. nº 5642)
- STS de 28 de març de 1985 (Sala 3ª, Rep. Ar. 1478)
- STS d'1 de març de 1986 (Sala 3ª, Rep. Ar. 2296)
- STS d'11 de juliol de 1986 (Sala 3ª, Rep. Ar. 5053)
- STS de 20 d'octubre de 1986 (Sala 3ª, Rep. Ar. 6563)
- STS de 28 d'octubre de 1986 (Sala 3ª, Rep. Ar. 7718)
- STS de 29 d'octubre de 1986 (Sala 3ª, Rep. Ar. 7727)
- STS de 16 de desembre de 1987 (Sala 3a, Rep. Ar. 9666)
- STS de 23 de desembre de 1987 (Sala 3a, Rep. Ar. 9704)
- STS de 25 de gener de 1988 (Sala 4a, Rep. Ar. nº 427)
- STS de 21 de març de 1988 (Sala 5ª, Rep. Ar. nº 2457)
- STS de 19 d'abril de 1988 (Sala 4ª, Rep. Ar. nº 3126)
- STS de 12 de maig de 1988 (Sala 4ª, Rep. Ar. nº 4505)
- STS de 20 de juliol de 1988 (Sala 3a, Rep. Ar. 6088)
- STS de 2 de març de 1989 (Sala 1ª, Rep. Ar. 1748)
- STS de 21 de febrer de 1989 (Sala 5ª, Rep. Ar. nº 1131)
- STS de 23 de febrer de 1989 (Sala 5ª, Rep. Ar. nº 231)
- STS de 5 de juny de 1989 (Sala 3ª, Secció 2ª, Rep. Ar. nº 3212)
- STS de 20 de novembre de 1989 (Sala 3ª, Secció 5ª, Rep. Ar. 8311)
- STS de 16 d'abril de 1990 (Sala 3ª, Secció 9ª, Rep. Ar. 4978)
- STS de 4 de maig de 1990 (Sala 3a, Secció 3ª, Rep. Ar. nº 4373)
- STS de 6 de juliol de 1990 (Sala 4ª, Rep. Ar. 6062)
- STS de 13 de juliol de 1990 (Sala 4ª, Rep. Ar. 6107)
- STS de 20 de novembre de 1990 (Sala 3ª, Secció 9ª, Rep. Ar. 8723)
- STS de 22 de gener de 1991 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 329)
- STS de 18 d'abril de 1991 (Sala 1ª, Rep. Ar. 9811)
- STS de 22 d'abril de 1991 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 3312)
- STS de 8 de juliol de 1991 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 5452)
- STS de 26 de desembre de 1991 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 9620)
- STS de 20 de març de 1992 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. 3115)
- STS de 5 de juny de 1992 (Sala 3ª, Secció 6ª, Rep. Ar. 4622)
- STS de 20 de novembre de 1992 (Sala 3a, Secció 3ª, Rep. Ar. nº 8912)
- STS de 7 de juny de 1993 (Sala Militar, Rep. Ar. 4653)
- STS de 13 de febrer de 1994 (Sala 1ª, Rep. Ar. 1467)
- STS de 8 de juliol de 1994 (Sala 3a, Secció 7ª, Rep. Ar. 6013)
- STS de 28 d'octubre de 1994 (Sala 3ª, Secció 3ª, Rep. Ar. 8093)
- STS de 6 de març de 1995 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 2312)
- STS de 18 d'abril de 1995 (Sala 3a, Rep. Ar. 3177).
- STS de 29 d'abril de 1995 (Sala 3a, Secció 1ª, Rep. Ar. 3478)
- STS de 29 de maig de 1995 (Sala 3ª, Secció 5ª, Rep. Ar. 5350)

- STS de 7 de novembre de 1995 (Sala 3ª, Secció 6ª, Rep. Ar. 8131)
- STS de 19 de febrer de 1996 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 1560)
- STS de 26 de març de 1996 (Sala 3ª, Secció 6ª, Rep. Ar. 2593)
- STS de 17 d'abril de 1996 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 4627)
- STS de 22 de juliol de 1996 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 5740)
- STS de 15 d'abril de 1997 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 3956)
- STS de 2 de juny de 1997 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 4917)
- STS de 16 de juny de 1997 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 5264)
- STS de 15 d'octubre de 1997 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 7965)
- STS de 21 de novembre de 1997 (Sala 2ª, Rep. Ar. 8562)
- STS de 26 de gener de 1998 (Sala 3ª, Secció 6ª, Rep. Ar. 668)
- STS de 13 d'abril de 1998 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 4614 a 4620)
- STS de 20 d'abril de 1998 (Sala 3a, Secció 7ª, Rep. Ar. 4527)
- STS de 4 de maig de 1998 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 4835)
- STS de 16 de juny de 1998 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 5626)
- STS de 21 de setembre de 1998 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. Ar. 7184)
- STS de 13 d'octubre de 1998 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. Ar. 7695)
- STS de 14 d'octubre de 1998 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. Ar. 7700)
- STS de 16 de novembre de 1998 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. Ar. 9272)
- STS de 15 de desembre de 1998 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 696)
- STS de 9 de febrer de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 2068)
- STS de 10 de febrer de 1999 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. Ar. 912)
- STS de 19 de febrer de 1999 (Sala 2ª, Rep. Ar. 1177)
- STS d'1 de març de 1999 (Sala Penal, Rep. Ar. 2939)
- STS d'1 de març de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 2735 i 2736)
- STS de 8 de març de 1999 (Sala 3ª, Rep. Ar. 2743)
- STS de 26 de març de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 3736)
- STS de 30 de març de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 3268)
- STS de 6 de juliol de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rp. Ar. 6912)
- STS de 23 de juliol de 1999 (Sala 3ª, Secció 4ª, Rep. Ar. 6766)
- STS de 15 d'octubre de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 9366)
- STS de 21 d'octubre de 1999 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 9368)
- STS de 18 de gener de 2000 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 1227)
- STS de 9 de març de 2000 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 4029)
- STS de 30 de gener de 2001 (Sala 3ª, Secció 7ª, Rep. Ar. 215)
- STS d'11 d'abril de 2002 (Sala 2ª, Rep. Ar. 6312)
- STS de 20 d'abril de 2002 (Sala 2a, Rep. Ar. 5451).

SENTÈNCIES DEL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE CATALUNYA

- STSJ de Catalunya nº 1341 de 18 de desembre de 2001
- STSJ de Catalunya nº 570 de 10 de maig de 2002
- STSJ de Catalunya nº 578 de 13 de maig de 2002
- STSJ de Catalunya nº 579 de 14 de maig de 2002
- STSJ de Catalunya nº 433 de 18 de març de 2003

Als efectes escaients, es fa constar que aquesta tesis doctoral ha estat becada per la Fundació Jaume Bofill.

Així mateix, en compliment de les bases de les convocatòries, es fa constar que la recerca ha estat becada pel Comissionat per a Universitats i Recerca i per l'Institut d'Estudis Autonòmics de la Generalitat de Catalunya.

Girona, gener de 2004